REŞİD RAHMETİ ARAT

KUTADGU BİLİG

I

METİN

T. D. K. TARAFINDAN NEŞREDİLMİŞTİR

İSTANBUL, MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ
1947

ÖN SÖZ

Kutadğu bilig'in eldeki nüshaları eserin yazıldığı tarihten çok sonraki devirlere âittir. Bunların aralarındaki farklar manzûm bir eserde beklenilebileceklerden çok fazladır. Bir çok hususlarda, diğerlerine nisbetle, daha itinalı ve düzgün olduğu görülen Fergana nüshasında da, dil tarihi bakımından, daha yeni şekillere tesâdüf edilmektedir. Bütün bunlar bize bu nüshaların hiç birini esâs kabûl etmek imkânını vermemektedir. Onun için metnin tesbitinde, her üç nüshadan aynı şekilde istifâde edilerek, türk dil bilgisinin bugünkü neticelerine göre, asıl nüshanın metnine uygun olması lâzım gelen şekiller tercih edilmiş ve böylece, bu nüshaların verdiği mâlzeme çerçivesi içinde kalmak şartı ile, nüshaların ayrı-ayrı her birinden farklı, fakat asıl nüshaya mümkün mertebe yakın bir esâs elde etmeğe çalışılmıştır.

Metnin tesbitinde şu veya bu kelime veya şeklin tercihinde elde bulunan ve çok defa birbirini tutmayan dil mâlzemesi göz önünde tutulmuş, fakat bunların münâkaşasına girişilmemiştir. Nüshaların yazılmış olduğu alfabelerde bâzı vokal ve konsonantlar iyice ayırt edilmemiş olduğu gibi, bunların kullanılışında eserin kendisinde de bir ittirat gözetilmemiştir. Bu gibi noksan ve ihmâllerin bir kısmı belki de asıl nüshaya kadar dayanmaktadır. Eserin hacimli olması ve nüshalar arasındaki farkların fazlalığı notları zâten yüklü bir hâle getirmiş olduğundan, bir de izahı icap eden noktaları bunlara eklenmek suretiyle, metin kısmının genişlemesi ve böylece istifâdeyi güçleştirmesinden sakınılmıştır. Türk dili tarihinde bir çok meselelerin yeniden gözden geçirilmesine vesile teşkil eder mâhiyette olan bu eser üzerinde, gerek dil ve gerek mevzû bakımından, ayrı-ayrı araştırmalar yapılması zarûrîdir ve bu noktalar üzerinde ileride ayrıca durulacaktır.

Bir çok devirler aşmış ve bir çok fikir ve kalem sâhiplerinin elinden geçmiş olan bu eserin bugünkü hâlinde her bakımdan tamamiyle anlaşılmış ve burada tesbit edilmiş olan metnin de en doğru şekli aksettirmiş olduğunu söylemek mevsimsiz bir iddia olur. Türklük bilgisi ve sâhası ile yakından alâkalı olanlar bu yolda çalışanların ne kadar büyük güçlükler ile karşılaştıklarını ve ne kadar dar ve karanlık bir dehlizde dolaştıklarını pek iyi bilirler. Her araştırıcıdan beklenilen şey

onun bu dehlizin, hiç olmazsa, bir kısmını aydınlatabilecek bir fener dikmesidir. *Ḳutadġu bilig* üzerinde bugüne kadar çalışmış olanlar, türklük bilgisinin o günkü imkânlarına göre, bu vazifeyi yapmağa uğraşmışlar ve dolayısı ile türk dil bilgisinin ilerilemesine büyük yardımda bulunmuşlardır. Türklük bilgisinin bu öncülerini burada derin hurmetle anmak en zevkli bir borçtur.

Ḳutadġu bilig neşrinin ilk hâzırlıklarını idrâk etmiş olan muhterem hocam Willi Bang-Kaup (1869—1934)'ın hâtırasını burada sonsuz sevgi ve hurmetle anmak, benim için, içten gelen bir ihtiyacdır. Türk milletine ve onun diline gönülden bağlı olan bu büyük âlim, kendi faâliyeti ile, bu sâhada yalnız yenî bir devir açmak ve bu sâhadaki çalışmalara yeni bir istikamet vermekle kalmamış, aynı zamanda mukayeseli türk dil bilgisi mektebinin kurucusu olmuştur. Kendisini minnet ve şükranla yâdederken, gerek bu sâha mensûplarının ve gerek türk milletin samimî duygularına tercüman olduğuma inanıyorum.

Ḳutadġu bilig neşrinin ehemmiyetini takdir eden ve bunun başarılması için lâzım olan imkânları hâzırlamış bulunan maarif vekillerinden Hikmet Bayur ile Hasan Âli Yücel'e ve bu çalışmayı yakından tâkip ve teşvik eden Dr. Adnan Adıvar'a burada bilhassa teşekkür etmeği bir borç bilirim.

Neşrin maddî kısmını üzerine almış olan TDK ve onun başkanına, göstermiş olduğu ilgi için, teşekkür ederken, ilk hâzırlıklar sırasında kıymetli müzâheretini esirgemeyen Fâik Reşid Unat ile mesâî arkadaşlarıma ve kendileri ile müşterek çalışmalarımızı dâima bir zevkle hâtırlayacağım genç arkadaşlarıma, gösterdikleri alâka ve yardıma karşı, ne kadar borçlu olduğumu ayrıca belirtmek isterim.

İSTANBUL, 15. I. 1947. PROF. DR. REŞİD RAHMETİ ARAT.

GİRİŞ

I. Ḳutadġu bilig ve türklük bilgisi. Türk dili ve edebiyatının olduğu kadar, türk kültür tarihinin de en muazzam eserlerinden biri olan *Ḳutadġu bilig*, hâlâ el sürülmemiş bir âbide hâlinde, karşımızda durmaktadır. Yalnız *Ḳutadġu bilig*'in değil, ondan evvel veya sonra yazılmış olan diğer bir çok eserlerin de bugüne kadar, her kesçe ve emniyetle istifâde edilebilecek bir şekilde, işlenmemiş olmalarının tabi'î sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri, ayrı devir ve kültür muhitlerinde, türklerin vücûda getirmiş oldukları bu gibi eserlerin doğru okunması ve anlaşılmasını te'min edecek esâsların hâlâ iyice hazırlanamamış olmasıdır. Diğer filolojilere nisbetle, daha yeni bir ilim şûbesi olan türk dil bilgisi, kısa müddet içinde, büyük adımlar atmış olmakla berâber, bu sâhada yapılmış, fakat dağınık bir hâlde bulunan araştırmaların neticelerini kontroldan geçirerek, kolayca müracaat edilebilecek el kitaplarını vücûda getirmek için, henüz fırsat bulamamıştır. Kendi sâhasındaki araştırmaları teşvik ve tanzim edecek bir teşkilâta sâhip bulunmayan bu ilim şûbesinin inkişâfı, daha çok, ferâgatle çalışan ve sayıları pek mahdut olan âlimlerin şahsî gayret ve imkânlarına bağlı kalmıştır. Diğer mühim sebeplerden biri de, türklük bilgisi sâhasında bir taraftan kendi kolları ve diğer taraftan da türklük bilgisi ile çok yakından temasta bulunması lâzım gelen ilim şûbeleri arasında sıkı iş birliğinin te'min edilememiş olmasıdır. Bu sâhadaki çalışmaların tanzimi işini üzerine almış bulunan muhitlerden bu hususta bir az daha anlayış ve alâka isterken, bütün ilim dünyasının da kendilerinden bunu beklediğini hatırlatmak yerinde olur.

Ḳutadġu bilig'in arap harfleri ile yazılmış olan nüshaları, tam olarak, ancak son senelerde neşredilebilmiştir. Bu eser üzerinde bugüne kadar yapılan araştırmalara esâs teşkil eden nüshanın son devir uygur harfleri ile yazılmış olması da, kendisinden geniş ölçüde istifâdeye engel olmuştur. Eseri ilk okuma ve tercüme tecrübeleri de türk dil bilgisinin daha başlangıcına ve çok eksik olan bir hazırlık devresine tesâdüf etmiştir. Bu ilk tecrübelerin en mühimini teşkil eden Radloff neşrinde kullanılan alfabenin muhitin alışmamış olduğu bir alfabe ve transkripsiyon sisteminin eserin yazılmış olduğu dilin fonetiğine aykırı olması da, yalnız dolayısı ile alâkadar olan muhitin değil, aynı zamanda bu sâhada çalı-

şanların da bu emeğin mahsûlünden istifâdesini güçleştirmiştir. Onun için bu araştırmalar da, tıpkı eserin nüshaları gibi, geniş okuyucu kütlesinden uzak kalmış ve ilim muhitinde de, kendi ehemmiyeti ile mütenâsip, bir alâka uyandıramamıştır. Böylece eser hakkında şimdiye kadar bildiklerimiz, asıl metnin tetkikine değil, daha ziyâde, şu veya bu münâsebetle, parça-parça yapılan temas neticelerine dayandığı için, bu sâhada öne sürülen fikirler birbirini tamamlamadıktan başka, çok defa yanlış ve birbirine zıt bir mâhiyet göstermektedir. Daha çok eserin dış tavsifinde ve mevzuunun tesbitinde görülen ve birbirini tutmayan bu fikirler, eserin iç kıymeti hakkında ne gibi tasavvur ve telâkkiler ile karşılaşacağımızı tahmine kâfi gelir zannındayım.

★

Ḳutadġu bilig'in böylece bir kenarda unutulup kalmasının sebeplerinden biri de, eserin yazıldığı devrin, gerek siyâsî ve gerek kültür tarihi bakımından, türk-islâm muhitinin çok mühim bir merhalesini teşkil etmesine rağmen, bugüne kadar tamâmen mechûl kalmış olmasıdır. Türk tarihinin hiç bir devrinin tam mânası ile işlenmiş, maddî ve mânevî varlıkların, tarih çerçevesi içinde, âhenkli bir şekilde yerleştirilmiş ve neticelerinin kendinden evvelki ve sonraki devirlere bağlanmış olduğunu iddia etmek, bugün için, mümkün değildir. Bunların ne ana kaynakları taranmış ve kontrol edilmiş, ne de bu devrin kültür mâlzemesi her kesin istifâde edebileceği bir hâle getirilmiştir. Bu vaziyette ele geçen her hângi bir eseri ve onunla bağlılığı olan meseleleri muhit ve tarih çerçevesi içinde tetkik etmek güç ve belki de imkânsız olmakta ve neticede bu yolda yapılan araştırmalar da çok defa şahsî mütâlealarin hudûdunu aşamayarak, müphem kıymetler ifâde etmekten ileri gidememektedir.

★

Kara-Hanlılar devri için hâlâ müracaat edilen en iyi tetkik olarak, Barthold'un bundan yarım asır evvel kaleme almış olduğu Türkistan hakkındakı eseri (*Turkestan v epoḫu mongolskago naşestviya*, Petersburg, 1900; ingl. trc. *Turkestan down to the Mongol invasion*, *GMNS*, V, London, 1928) durmaktadır. Bunda bir çok meseleler müphem kalmış olmakla berâber, o zamana kadar mâlûm olan kaynaklardan en iyi bir şekilde istifâde edilmiştir. Müellif bu eserinde Kara-Hanlılar devletinin daha çok garp kısmı üzerinde durmuş ve bizi burada asıl alâkadar eden şark kısmı hakkında ise, daha önce yazmış olduğu bir makalesini (bk. *Pam. kn. Semir. obl.*, II, 102 v.d.) zikretmekle iktifa etmiştir. Bu makaleyi elde etmek, maalesef, mümkün olamadı. Mevcut mâlzemenin de bu devletin tarihi için pek az mâlûmat ihtiva ettiği görülüyor. Şark tarihçilerinin üzerinde çok durduğu hukümdar sıraları ile nesepleri de bu devir için, tam olarak, tesbit edilememiştir. *Ḳutadġu bilig*'in ithaf edilmiş olduğu Ṭavġaç Uluġ Buġra Ḳara Ḫan (Ḫaḳan) Ẹbu ʿAli Ḥaṣan b. Sụlẹyman Arslan Ḳara Ḫan (Ḫaḳan)'ın Kara-Hanlı hukümdarları cedvelinde yeri dahi yoktur. Bu zâtın uzun bir devre süren hukümdarlığı ancak, aynı devreye âit olup, Yârkend'de tanzim edilmiş olan arapça bir mahkeme vesikası ile tesbit edilebilmektedir (bk. Barthold, V., *Kutadgu bilig'in zikrettiği Bugra Han kimdir?* ve E. Denison Ross'un notu, *Türkiyat*, 1925, I, 226). Bu vesika ile birlikte Yârkend'de bulunan vesikaların sayısı on beş olup, ekserisi tarihlidir ve 474—529 (1081—1135) senelerinde tanzim edilmiştir. Bu vesikaların yedisi arapça, yedisi türkçedir (bunların dördü arap ve üçü uygur harfleri ile yazılmıştır); arapça yazılanlar arasında bir tânesinde şâhidlerin imzalarının uygur harfleri ile yazılmış olduğu anlaşılıyor. Kara-Hanlıların ilk devirleri için mühim mâlûmatı ihtivâ ettiği bildirilen Ẹbü 'l-Fażl Mụḥammẹd b. Ḥụsẹyn Bẹyḥaḳi (386—470=996—1078)'nin eserinden hâlâ istitifâde edecek durumda değiliz. Bu derece karanlık kalan bir devir için ne kadar mühim olduğu kendiliğinden anlaşılan bu eser ve vesikaların bugüne kadar tetkik dışında kalmış olmasının ilim adına izahı müşküldür. Kara-Hanlılar tarihi bizim için, yalnız bir türk devletinin tarihi olması bakımından değil, daha çok bütün türk milletinin kendi tarihî mukadderatına yeni bir istikamet veren yeni bir kültür çerçevesine girmiş olmasının maddî ve mânevî esaslarını aydınlatması bakımından da mühimdir.

★

II. Kara-Hanlılar ve komşuları ile münâsebetleri. Kara-Hanlılar sülâlesinden islâmiyeti ilk kabûl eden ve Kâşgar'da ilk türk islâm devletini kuran ʿAbdụ 'l-Kẹrim Satuḳ Buġra Ḳara Ḫan'ın gerek şahsı ve gerek islâmiyeti kabûl edişi hakkında, menkıbelerden başka, bir şey bilmiyoruz. Bu menkıbelerin en eskisi, ʿAbdụ 'l-Ġafịr (aş. bk.)'in Kâşgar tarihine âit eserinden naklen Cẹmal Ḳarṣi (Ẹbü 'l-Fażl b. Mụḥammẹd)'nin 681 (1282) yılında Kâşgar'da yazmış olduğu *Mülḥaḳatụ 'ṣ-ṣurạḥ*'ında kaydedilmiştir. Buna göre, Satuḳ Buġra Ḫan islâmiyeti, Kara-Hanlılara iltica etmek mecbûriyetinde kalan Sâsânîler hânedanına mensûp şehzâde Nạṣr'ın te'siri altında, 12 yaşında iken, kabûl etmiş ve 25 yaşında Kara-Hanlılar tahtına çıkmıştır. Satuḳ Buġra Ḫan 344 (955)'te ölmüş ve Kâşgar'ın şimâlinde bulu-

nan Artış (Artuç)'ta gömülmüştür. İbnü 'l-Eşir 349 (960)'da kalabalık bir türk zümresinin islâmiyeti kabûl ettiğini kaydediyor. Tarih kayıtlarının pek kat'î olmadıkları göz önünde tutularak, bu vak'aların birleştirilmesi ve böylece ilk türk-islâm devletinin kurulması veya mevcut islâm merkezinin kuvvetlenmesi için lâzım gelen temelin hâzırlanmış olduğu düşünülebilir. Şarkî Türkistan ve bilhassa Kâşgar civarının yakın ve uzak şark arasında bir geçit sâhası teşkil etmesi ve bu mıntakada islâmdan önce yayılmış olan dinlerin tarihi göz önünde bulundurulursa, buraların islâm dünyası ile olan münâsebeti daha eski devirlere çıkarılabileceği gibi, islâmın burada kendi zümresini daha evvelce hazırlamış olduğunu kabûl etmekte de fazla tereddüt göstermeğe yer kalmaz.

Kara-Hanlılar devletinin asıl merkezi Kâşgar (Ordu-Kend) olmakla berâber, devletin daha ilk devirlerinde şimâlde Balasagun (Ḳuz-Ordu)'a kadar genişlediğini ve buranın, Kara-Hanlıların en mühim şahsiyetlerinden olan Harun tarafından, ikinci bir merkez ittihaz edildiğini görüyoruz. Daha sonra, devletin garba doğru genişleme devrinde ve garp kısmının merkezi Semerkand'a nakledilinceye kadar, bunların ortasında bulunan Özkend'in mühim bir idâre merkezi olduğu görülmektedir. XI. asırda ahâlisi türkler ile sogdlulardan teşekkül ettiği anlaşılan Balasgun (Ḳuz-Ordu, yerli ahâlice Ḳuz-Uluş ve daha sonraları Ḳuz-Balıḳ adlarını da almıştır), Maḥmud Kaşġari'de mârûf ve meşhûr bir şehir olarak geçmesine rağmen, şehrin asıl mevkiinin tâyininde güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Bunun Taraz (Talas, bugünkü Evliya-Ata)'ın şimâl-i şarkîsinde bulunmuş veya Tokmak şehrine tekabül etmiş olması muhtemeldir. Her hâlde Çu ırmağı sâhasının cenup kısmında olduğu muhakkaktır. Özkend hakkında Maḥmud Kaşġari'de verilen mâlûmat, diğerlerine nisbetle, daha azdır (Özkend'in coğrafî vaziyeti, zamanımıza kadar muhafaza edilen tarihî eserleri hakkında mâlûmat ve bibliyografya için bk. *Türkiyat*, I, 347—350).

★

Türklerin nisbeten küçük zümrelerini ihtivâ eden ve tabi'î vaziyetleri bakımından mahfuz durumda bulunan bu istinat noktaları Kara-Hanlıların eline geçince, ülkelerinin genişleme plânı, mevcut vaziyete göre, kendiliğinden belirmiş oluyordu. Kara-Hanlıların, şarktan ziyâde, garba dönüşlerinin sebebi, bu sülâlenin islâm dünyası ile olan bağlılığı ve Sâmânîlerin zayıflamasından dolayı, garbî Türkistan işlerine müdâhalenin daha kolay olmasından başka, belki de bu devirlerde türk kabîlelerinin garba doğru kaymış olmaları ile izah edilebilir. Şimdiye kadar ana hatları ile dahi tesbit edilmemiş olmakla berâber, türk kabîleleri arasında mevcut millî bağlılığın çok kuvvetli olması ve garba doğru ilerileyen türk boyları arasında Kara-Hanlılara rakip çıkabilecek ikinci bir türk devletinin daha kurulmamış bulunması, bu boyların bir türk devleti merkezine bağlanmak imkânlarını kolaylaştırmıştır. Türk millî an'anesini temsil eden Kara-Hanlıların, bu dağınık zümreleri kendilerine, Sâmânîlere nisbetle, daha çabuk ısındırmış olmaları pek tabi'îdir. Kâşgar'ın tabi'î hinterlandı olan Hoten'in fethi bile daha sonraya kalmıştır.

Türk devletleri, türk kavmî teşkilâtının üstünde olmakla berâber, aynı kavmî teşkilât esâsları üzerine kurulmuş olduklarından, bunların hiç birinde tam bir idârî merkeziyet teessüs edememiştir. Devletin ayrı bölgelerinin, iç ve hattâ dış idâre işlerinde çok geniş salâhiyetler ile, hânedan mensûplarının idâresine verilmesi ve bu bölgelerin, karşılaştıkları vaziyete göre, birbirinden çok farklı bir hız ile inkişâf etmeleri, asıl merkezin ehemmiyetini çok defa zayıflattığı veya ortadan kaldırdığı gibi, devlet reisliğinde verâset an'anesini de bir münazaa mevzuu hâline getirmekte ve seneler geçtikçe sayıları artan rakipleri birbirine karşı devamlı bir itimatsızlığa sevketmektedir. Bu vaziyette, bilhassa aralarından kuvvetli bir şahsiyet çıkarak, kendi hâkimiyetini diğerlerine kabûl ettiremediği devirlerde, devletin umûmî menfaatlerinin müdâfaası güçleşmekte ve çok defa imkânsız bir hâle gelmektedir. Lehinde bir çok söz söylenebilecek olan ve zamanında, kavmî teşkilât esâsına dayanan türk millî bünyesi bakımından, faydasız olmayan bu idâre şeklinin, bilhassa hâricî düşmanlar ile devamlı temâs hâlinde bulunan devletler için, felâketli bir netice vereceğini söylemeğe bile lüzûm yoktur. Kara-Hanlılar devletinin nisbeten kısa bir müddet yaşamış olmasında ve eski türk kültür sâhasında kurulmuş olmasına rağmen, türk kültür tarihinde kendinden beklenilen neticeleri vermemiş bulunmasında da bu istikrarsızlığın büyük bir te'siri olduğunda şüphe yoktur. Bütün bunlara rağmen Kara-Hanlılar, garba giden türk kavimlerinin rehberliği diğer bir türk hânedanı olan Selçuklulara geçinceye kadar, bunların millî husûsiyetlerini mahfûz bulundurmak sureti ile, tarihî vazifelerini yapmışlardır.

★

Kara-Hanlıların garbî Türkistan işlerine ilk mühim müdâhaleleri Harun (ölm. 383 = 993)'un Balasagun'dan yaptığı sefer ile başlamıştır. Harun, Mâverâünnehr'de hiç bir ciddî mukavemet görmeden, Buhârâ'ya kadar ilerilemiş ve burada zâten zayıf düşmüş olan Sâmânî kuvvetlerini mağlûp ederek, 992'de Buhârâ'yı Nuḥ (ölm. 387 = 997)'un elinden almıştır. Ancak bu ilk muvaffakiyetten istifâde edilememiş; Harun'un hastalanması üzerine, Kara-Hanlı kuvvetleri geri çekilmiştir.

Sâmânîlerin zayıf durumu ve Kara-Hanlıların müdâhalesi, daha sonra Sâmânîlerin yerine geçecek olan Gaznelilerin yükselmesine yardım etmiştir. 367 (977) 'de Gazne emîri ilân edilmiş olan Sevüg-Tigin, 386 (996) 'da Özkend 'den hareket eden Kara-Hanlı Naşr (ölm. 403 = 1012/1013) 'ın kuvvetleri Mâverâünnehr 'e girdiği vakit, Nuḥ tarafından yardıma çağırılıyor ve Sevüg-Tigin ile Naşr arasında yapılan anlaşmaya göre, Sır-Derya havzası Kara-Hanlıların idâresine geçiyor; Sevüg-Tigin ise, Amu-Derya'nın cenûbundaki bütün eyâletlerin bilfiil hâkimi oluyor. Nuḥ 'un ölümünden sonra, Naşr, mücâdelesiz, Buhârâ 'yı işgâl ediyor (389 = 999). Fakat Naşr Kara-Hanlı kuvvetlerini bir kaç defa mağlûbiyete uğratan Sâmânîlerden Ebu İbrahim İsmaᶜil (ölm. 395 = 1005) ile bir müddet daha uğraşmıştır.

Bundan sonra artık Sâmânîler meselesi halledilmiş ve garbî Türkistan 'da iki türk hükümdarı karşı-karşıya kalmıştır. Bir taraftan Türkistan 'dan ziyâde Hindistan ile meşgûl olan Gazneliler ve diğer taraftan merkeze sıkı sûrette bağlı olmayan ve bu bölgelerin başındaki kendi hânedan âzalarına pek itimat etmeyen Kara-Hanlıların, kendi durumlarını iyi kavrayarak, aralarındaki dostluğa ehemmiyet vermiş olduklarını görüyoruz. Gazneli Maḥmud (389—421 = 999—1030) 'un 1001 'de Naşr 'ın kızı ile evlenmesi, bu iyi münâsebeti akrabalık bağları ile kuvvetlendiriyor. Naşr 'dan sonra yerine geçen Toğan (ölm. 408 = 1017/1018) da Maḥmud 'un müttefiki olarak kaldığı gibi, onun kardeşi ve halefi Arslan Ḫan (ölm. 416 = 1025?) zamanında da bu iyi münâsebetler devam ediyor. Maḥmud, büyük oğlu Męsᶜud için, Arslan Ḫan 'ın akrabasından bir kızı alıyor ve gelin Belh 'te büyük merâsimle karşılanıyor. Kara-Hanlılardan Semerkand hanı Yusuf Ḳadır Ḫan 'ın, Toğan 'ın ölümünden sonra, Arslan Ḫan 'ı tanımak istememesi üzerine, meselenin halli için, Maḥmud 'a mürâcaat edildiğini görüyoruz. Bundan sonra Kara-Hanlı devletinin başına geçerek, diğer sülâle mensûplarına, kuvvetli şahsiyeti ile, kendi hâkimiyetini zorla tanıtan Yusuf Ḳadır Ḫan (ölm. 423 = 1032) 1019 'da Maḥmud ile görüşüyor ve bunun neticesinde iki devlet arasındaki ittifak bağı bir kat daha sıkılaşıyor. Kara-Hanlılar arasındaki iç kavgadan istifâde etmek isteyen Maḥmud 416 (1025) 'da Semerkand yakınlarına kadar geldiği vakit, iki hükümdar tekrar buluşup, aralarındaki meseleler üzerinde anlaşarak, ziyâfetler ve her iki taraftan bol hediyeler takdimi ile, işi tatlıya bağlıyorlar. Sonradan tam tatbik edilmemiş olan bu anlaşmaya Kara-Hanlılar arasındaki bâzı ihtilâfların halli (Mâverâünnehr 'in ᶜAli-Tigin elinden alınarak, Yusuf Ḳadır Ḫan 'ın ikinci oğlu Yağan 'a verilmesi ve Ḳadır Ḫan 'ın kızı ile Maḥmud 'un ikinci oğlu Muḥammęd 'in ve Maḥmud 'un kızı ile Yağan 'ın evlenmesi) de dâhil idi.

Maḥmud 'un 421 (1030) 'de ölmesi üzerine, yerine, kısa bir müddet için, küçük oğlu Muḥammęd ve bunun yerine Męsᶜud (ölm. 432 = 1041) geçtikten sonra da, aradaki münâsebetler eskisi gibi devam etmiştir. Męsᶜud 1031 'de, cülûsunu bildirmek ve eski dostluğun devamını istemek üzere, Kâşgar 'a, Ḳadır Ḫan 'a bir sefâret göndermiştir. Bu sefâretin vazifeleri arasında Ḳadır Ḫan 'ın kızını Męsᶜud için ve Ḳadır Ḫan'ın oğlu Buğra-Tigin'in kızını da Męsᶜud 'un oğlu Męvdud için istemek de vardı. Fakat bu müzâkereler, araya Ḳadır Ḫan 'ın ölümünün (423 = 1032) girmesi yüzünden, bir az uzamıştır. Męsᶜud, âdeti yerine getirmek için, Kâşgar 'a Buğra-Tigin Süleyman Arslan Ḫan (ölm. 425 veya 448 = 1034 veya 1056) 'a, babasının ölümünden dolayı tâziye ve cülûsundan dolayı tebriklerini bildirmiş ve elçiler de vazifelerini muvaffakıyetle tamamlayarak, 425 (1034) 'te Gazneye 'ye dönmüşlerdir. Męvdud 'un nişanlısı yolda ölmüş, fakat Męsᶜud'un nişanlısı Gazne 'ye vâsıl olmuş ve orada büyük merâsim ve şenlikler ile karşılanmıştır.

Her iki taraf için mühim olan bu ittifak ve dostluk tezâhürlerine rağmen, bu iki devlet arasında, vakit-vakit, sebepleri pek iyi anlaşılmayan çarpışmalar (msl. 396 = 1006 'da Maḥmud Hindistan seferinde iken, Naşr 'ın Nişapur, Ṭus ve Belh 'i zaptetmesi ve Maḥmud 'un geri dönmesi ile, ağır bir hezimete uğraması, 398 (1008) 'de tekrar bir ağır çarpışmanın vukua gelmesi ve nihâyet 410 (1019) 'da Arslan Ḫan ile Ḳadır Ḫan 'ın birlikte Maḥmud 'un ülkesine hücûmları) vukua gelmiş ise de, bunun aradaki münâsebetleri değiştirecek bir mâhiyet almamış olduğu görülüyor.

Kara-Hanlıların kendi aralarındaki ihtilâf arttıkça, merkezin daha çok zayıflamış olduğu ve garbî Türkistan işlerine müessir bir müdâhalede bulunamadıkları anlaşılıyor. Męsᶜud, Maḥmud 'un kızını, verâset meselesine karışacağından korktuğu için, Yağan 'a vermek istemediği gibi, ᶜAli-Tigin 'e karşı da siyâsetini değiştirmiş ve kendi aleyhine harekete geçen Selçuklular ile mücâdelede yardım şartı ile, ᶜAli-Tigin 'in oğlu Alp-Tigin ile anlaşmak lüzûmunu duymuştur. Męsᶜud 'un oğlu Saᶜid, Alp-Tigin 'in kız kardeşi ile ve Maḥmud 'un akrabasından olan Naşr 'ın kızı da, Alp-Tigin ile evlenmişlerdir.

★

430 (1039) 'da Mâverâünnehr 'in hâkimiyeti Naşr 'ın oğlu İbrahim (Böri-Tigin; ölm. 460 = 1068) 'in eline geçmiştir. Męsᶜud 'un

müttefiki olan Alp-Tigin'e karşı hareketi Selçuklular tarafından desteklenen ve Kara-Hanlılar tarafından da hoş görülen İbrahim, başlangıçta Kara-Hanlıların bir vassalı gibi hareket etmiş, fakat çok geçmeden, burasını ayrı bir devlet hâline getirmiştir. Bu işte Selçukluların 1040'ta Gazneli Mesʿud'u mağlûp ederek, Horasan'da hâkimiyeti ellerine almış olmalarının da yardımı dokunmuştur. Bu vaziyet pek uzun sürmemiş ve Gaznelilerin yerine geçen Selçuklular da Mâverâünnehr'de hâkimiyet için mücâdeleye başlamışlardır. İbrahim'in ölümünden sonra, yerine geçen Şemsü'l-Mülk (ölm. 472 = 1080 ?)'ün zamanında Selçukluların hücûmları artmış ve nihâyet Melikşah (ölm. 485 = 1092)'ın Semerkand üzerine yaptığı seferden sonra, Şemsü'l-Mülk Selçukluları kendine metbû tanımıştır. Kara-Hanlılardan Yusuf Kadır Han'ın oğulları Tuğrul ile Harun'un, bu vaziyetten istifâde etmek isteyerek, Şemsü'l-Mülk üzerine yürüdükleri ve neticede iki Kara-Hanlı devleti arasındaki hudûdun Hocend olmak üzere tâyin edildiği görülüyor. Şemsü'l-Mülk'ün yerine kardeşi Hızır (ölm. 473 = 1081) ve bunun yerine oğlu Ahmed (ölm. 488 = 1095) geçmiştir. Bu sonuncusu zamanında Melikşah 482 (1089)'de Buhârâ'yı zaptederek, tekrar Semerkand üzerine gelmiş ve Özkend'e kadar ilerilemiştir. Bu münâsebetle Kâşgar hanı Özkend'e gelmiş ve iki hükümdar arasında, Melikşah'ın lehinde, bir anlaşma yapılmıştır.

Garp Kara-Hanlılarının tarihi bundan sonra Selçuklular ile sıkı bir sûrette bağlanıyor ve burada hukûmet süren Kara-Hanlılar Selçukluların tâbi'i sıfatı ile hareket ediyorlar. Buna rağmen garbî Türkistan'da hayat dâimâ sükûn içinde geçmemiş ve buradaki vaziyeti kendi lehlerinde halletmek için, Selçuklular, gerek Melikşah ve gerek Sencer, bir kaç defa Semerkand üzerine sefer yapmak mecbûriyetinde kalmışlardır. Bu devirde memleket idâresinin başında bulunan en mühim şahsiyet Süleyman oğlu Muhammed Arslan (ölm. 525 = 1131) idi. 1109'da dâhilî istikrarı te'min eden Muhammed Arslan'ın devrinde buraları, 20 sene müddetle, huzûra kavuşmuştur. Sencer'in ölümünden (552 = 1157) sonra, Mâverâünnehr'i hâkimiyetleri altına alan Hvarizmşahlar zamanında da, garp Kara-Hanlılarının son mümessili ʿOsman (ölm. 610 = 1213)'ın hal'ına kadar, bu vaziyet büyük bir değişiklik göstermemiş olsa gerektir.

★

Kara-Hanlıların asıl merkezi olan Kâşgar, Balasagun, Özkend ve bunlara bağlı bölgelerin tarihi, garp Kara-Hanlıları tarihine nisbetle, daha karanlıktır. İslâm müverrihlerinde Kara-Hanlılar hakkında, bunların kendilerinden ziyâde, islâm dünyası ile olan münâsebetleri dolayısı ile mâlûmat verilmektedir. Bundan dolayıdır ki, bu müverrihlerin eserlerinde islâm âleminin merkezine yakın olan ve oradaki vak'alara iştirâk eden garp Kara-Hanlıları hakkında daha çok mâlûmata tesâdüf edildiği hâlde, o merkezden uzak kalarak, oradaki vak'alar ile alâkası çok azalmış olan şark Kara-Hanlıları bahis mevzuu edilmemektedir. Arada bir tesâdüf edilen kayıtlarda verilen mâlûmat da, çok defa, yanlış ve karışıktır. Bütün Kara-Hanlı devletinin başı olarak tanınan son hukümdar Yusuf Kadır Han'ın oğlu ve halefi Süleyman Arslan Han olmuştur. Yukarıda zikredildiği gibi, Kâşgar'da 703 (1304)'te bu sıfatla Süleyman Arslan Han ile Gazneli Mesʿud arasında ittifak akdedilmiştir. Mâverâünnehr'de Nasr oğlu İbrahim (Böri-Tigin)'in faâliyeti neticesinde Kara-Hanlı devleti, şark ve garp olmak üzere, fiilen iki kısma ayrılmış oldu. Fakat İbrahim'in veya, hiç değilse, Süleyman Arslan Han'ın ölümüne kadar, garp kısmının Kâşgar hukümdarını, devletin reisi olarak, tanımakta devam etmiş olması muhtemeldir.

Yusuf Kadır Han'ın vefatından (423 = 1032) sonra, Kâşgar'da büyük oğlu Süleyman Arslan Han (Buğra-Tigin), Taras (Talas), İsficab ve Şaş (Taşkend)'ta küçük oğlu Mahmud (Muhammed) Buğra Han (Yağan-Tigin) ve Özkend'de diğer iki oğlu Tuğrul ile Harun hâkim olmuşlardır. Bu merkezler arasındaki münâsebetlerin ne şekilde devam ettiğini gösteren sarih mâlûmat olmamakla berâber, taşıdıkları unvanlara bakılırsa, Kâşgar hanlarının, diğer merkezlerin hâkimleri tarafından, baş olarak tanınmış olduğu kabûl edilebilir. Şemsü'l-Mülk'e karşı yapılan ve Kara-Hanlıların şark ve garp kısımları arasında hudût olarak Hocend'in tâyini ile sona eren sefer, her hâlde Tuğrul (ölm. 467 = 1074/1075?) ile Harun (ölm. 496 = 1103?) tarafından yapılmış olacaktır. İsficab ve civarının hâkimi Mahmud (Muhammed) Buğra Han ve haleflerinin, daha çok, garp Kara-Hanlıları sâhası ile alâkadar oldukları anlaşılıyor. Bu âileye mensûp olanlardan Mahmud'un torunu Kadır Han Cebra'il 495 (1102)'te Mâverâünnehr'i işgâl etmiş ve Selçuklular sâhasına kadar ilerileyerek, Tirmiz'i almış; fakat bu şehir civarında cereyan eden muhârebede, Sencer tarafından, mağlûp edilmiş ve kendisi maktûl düşmüştür. Aynı âileden olan Muhammed Arslan da garp Kara-Hanlıları tahtında en mühim şahsiyetlerden biri oldu.

Kâşgar'da hukûmet süren Süleyman Arslan ve halefleri hakkında da pek az mâlûmat vardır. 423 (1032)'te babasının yerine geçen Süleyman Arslan Han'ın 448 (1056) yılına kadar hukûmet sür-

müş olması muhtemeldir. Süleyman Arslan Ḫan'dan sonra, elde mevcût kayıtlarda daha şu hükümdarların isimleri verilmektedir: 1. Ḥasan b. Arslan, 2. Aḥmed b. Ḥasan, 3. İbrahim b. Aḥmed, 4. Muḥammed b. İbrahim, 5. Yûsuf b. Muḥammed ve 6. Muḥammed b. Yusuf. Bunlardan Ḥasan b. Arslan (ölm. 496 = 1103 ?)'a 462 (1069/1070)'de yazılmış olan *Ḳutadġu bilig* ithaf edilmiş olduğu gibi, yine aynı hükümdar zamanında, 474 (1082) veya 494 (1101)'te, Yârkend'de tanzim edilmiş bir mahkeme vesikası da mevcuttur. Aḥmed b. Ḥasan 496 (1103)'da tahta oturmuş olmalıdır. Bu hükümdarın 1105'te Maḥmud b. ʿAbdü 'l-Celilü 'l-Kaşġari adında birini halife Müstaẓhir Billah nezdine elçi gönderdiğini ve halifenin kendisine *nurü 'd-devle* lekabını vermiş olduğunu öğreniyoruz. Aynı hükümdar 522 (1128)'de, Kâşgar'dan bir günlük mesâfede, Kara-Hıtayları mağlûbiyete uğratmış ise de, bu muvaffakiyete rağmen, Kara-Hıtayların hücûmları durdurulamamıştır. Kara-Hıtaylarn merkez edindikleri Balasagun'u mücâdelesiz ve belki de buradaki hâkimin rakiplerine karşı, yardımcı sıfatı ile, dâvet edilmeleri üzerine, ele geçirmiş oldukları doğru ise, Kara-Hanlıların kendi aralarındaki anlaşamazlıkların da artmış olduğuna hukmedilebilir. Kâşgar'ın, bir müddet Kara-Hıtaylara mukavemet ettikten sonra, yeni hâkimleri tanımak mecbûriyetinde kaldığı şüphesiz olmakla berâber, bunu aydınlatacak mâlûmat, maalesef, elimizde yoktur. Şark Kara-Hanlıları listesinde zikredilen İbrahim b. Aḥmed ile Muḥammed b. İbrahim hakkında hiç bir kayıt olmadığı gibi, Yusuf b. Muḥammed'in 601 (1204)'de ve Muḥammed b. Yusuf'un ise, 607 (1210/1211)'de ölmüş olduklarından başka mâlûmatımız yoktur.

★

Yukarıda Kara-Hanlıların komşuları, bilhassa Gazneliler, ile olan münâsebetlerinde, bu iki hânedân arasındaki evlenme bahisleri üzerinde durulmuştur. Bu münâsebetlerin belki de kan asâleti düşüncesi ile yapılan ve tarihin kaydettiği yalnız bu nevi resmî bağlılıklardan ibâret kalmadığını tasavvur etmek güç değildir. Devlet reislerinin ve büyüklerin çocukları yanında, diğer bir çok şahsiyetlerin de buna benzer âile münâsebetleri ile bağlanmış olmaları mümkündür. Taclı ve tacsız şehzâdelerin böyle saraylarda terbiye görmeleri ve ilk hayat dersi almaları bilhassa türk muhitinde çok görülen vak'alardandır. Bu saraylar arasında resmî ve gayr-i resmî devamlı ziyâretler ve misâfirlikler olmuştur. Şehzâdelerin yanında bulunan şahıslar, resmî ve gayr-i resmî elçilikler ve ziyâretler, her iki tarafın da kendi muhitlerinde alışmış oldukları maddî ve mânevî varlığı kendi yanlarında bulundurmak istemeleri ve yeni muhitte bulduklarını akraba ve yakınlarına göstermek arzusu, şüphesiz ki, resmî hediye listelerine girmeyen bir çok kültür mâlzemesinin de bir taraftan öteki tarafa nakline sebep olmuştur. Böylece her iki muhitte zevkle okunan eserlerin de bu gibi nâdir hediyeler arasında bulunmuş olması tabi'îdir. Bundan başka Kara-Hanlıların gerek Sâmânîler ve gerek Gazneliler ile olan harp ve sulh zamanlarınki münâsebetleri ve nihâyet tahsil ve ticâret vesilelerinin kültür mübâdelesi işinde her yerde ve her devirde oynamış oldukları rolü eski ticâret yolunun bu mühim düğüm noktasında da ve daha kolaylıkla oynamış olmaları tabi'îdir. Bagdad'a kadar giden ve meşhûr eserini orada kaleme alan türk âlimi Maḥmud Kaşġari bu hususta bir istisnâ değil, bu gibi münâsebetlerin te'yidi için bir misâl teşkil eder. Bunun aksi istikamette de aynı şekilde cereyân etmiş olduğunu kolaylıkla düşünebiliriz.

Kâşgar ve civarının bu münâsebetleri yalnız garp ile değil, aynı zamanda ve belki de daha çok şark ile de idâme ettirmiş olduğu muhakkaktır. İslâmdan önceki türk kültür sâhasında oturan uygurların Kâşgar ile asırlarca devam ettirdikleri bağlılıklarını birden bire kesmiş oldukları tasavvur edilemez. Kâşgar sâhasında islâmın yayılması ve yeni müslümanların ve bilhassa bunların rûhânî zümresinin, diğer dinlere karşı daha haşîn davranmış olması mümkündür. Fakat insanlar arasındaki münâsebetleri tanzim eden esâslara, hiç bir yerde ve bilhassa türk tarihinde, yalnız din gözü ile bakılmamış olduğu da, isbata muhtac olmayacak derecede, bedihîdir.

★

III. Kâşgar hukümdarı Ḥasan b. Süleyman. *Ḳutadġu bilig*'in ithaf edilmiş olduğu bu Kâşgar hukümdarı, eserin Fergana nushasında, *ḫaḳanü 'l-ecellü 'l-mü'eyyed naṣırü 'l-ḥaḳḳı ve 'd-din ṭavġaç uluġ buġra ḳara ḫan ebu ʿali ḥasan bin arslan ḫan* („yüce, ilâhî kudretle desteklenmiş, hak ve dinin yardımcısı, Ḫakan Tavġaç Uluġ Buġra Ḳara Ḫan Ebu ʿAli Ḥasan b. Arslan Ḫan") ve aynı devre âit olup, Yârkend'de tanzim edilmiş olan arapça bir mahkeme vesikasında lekap ve nesebi, daha açık olarak, *el-ḫaḳanü 'l-ecellü 's-seyyidü 'l-melikü 'l-mü'eyyedü 'l-muẓafferü 'l-manṣur ʿizzü 'd-din müşeyyidü 'd-devleti 'l-ḳahire ve burhanü 'l-milleti 'l-bahire ve kehfü 'l-ümmeti 't-ṭahire ġıyaṣü 'l-müslimin melikü 'l-meşriḳı va 's-ṣın ṭavġaç buġra ḳara ḫaḳan ebu ʿaliyyinü 'l-ḥasan bin süleyman arslan ḳara ḫaḳan müctebâ ḫalifeti 'llahi veliyyi ve emiri 'l-mü'minin* („yüce, ulu, ilâhî kudretle desteklenmiş, muzaffer ve gâlip padişah, dinin şerefi, kahir devletin kurucusu, üstün

ve nûrlu milletin delîli, pâk ümmetin sığınağı, müslümanların kurtarıcısı şark ile Çin'in hâkimi, mü'minlerin velîsi ve emîri olan Allahın halifesinin güzîdesi Ḫaḳan Tavğaç Buğra Ḳara Ḫaḳan Ẹbu ʿẠli Ḥạsạn b. Süḷẹyman Arslan Ḳara Ḫaḳan") şeklinde kaydedilmiştir.

Yusụf Ḳaḍır Ḫan'ın oğlu ve halefi Buğra-Tigin Süḷẹyman Arslan Ḫan'ın 448 (1056) senesine kadar hukûmet sürdüğü doğru ise, bu hukümdarın 24 sene Kâşgar tahtında kalmış olması icap eder. Buna istinâden, bizi burada yakından alâkadar eden oğlu ve halefi Ḥạsạn devri için, şu tarihleri gösterebiliriz: Yusụf'un *Ḳutaḍğu bilig*'i takdim ettiği 462 (1069/1070) yılı Ḥạsạn'ın hukümdarlığının 14. yılına ve Yârkend mahkeme vesikasının tanzim edildiği 474 (1082) veya 494 (1101) yılı ise, 26. veya 45. yılına tesâdüf eder. (Vesika zedelenmiş olduğundan, *sẹbʿin* mi, yoksa *tịsʿin* mi olduğu iyice okunamıyor; bu tarihlerden birinin kat'îleşmesi için, bu vesika ile birlikte bulunan diğer 14 vesikanın tetkik ve neşrini beklemek lâzımdır). Ḥạsạn'ın Kâşgar tahtına çıktığı vakit kaç yaşında olduğunu tahmin etmek güçtür. Sikkelere göre, kendisinin bir müddet Taraz'da hukûmet sürdüğü anlaşılmaktadır. Bunlar Ḥạsạn'ın, daha babasının sağlığında, bu civarın hâkimi sıfatı ile bulunduğu zamana âit olabileceği gibi, tahta geçmesinden sonraya âit de olabilir. Tahta geçtiği vakit pek genç yaşta olmadığını tahmin ettiğimiz bu hukümdarın ölüm senesi olarak gösterilen 1103 tarihi doğru ise, 47 yıl gibi, uzun bir müddet hüküm sürdüğü ve ilerilemiş bir yaşta öldüğü anlaşılır. 1089'da Selçuklu Mẹḷịkşah ile Özkend'de bir anlaşma yapan Kâşgar hukümdarının da Ḥạsạn olması icap eder.

Ḥạsạn hukümdarlığının 10. senelerinde Kara-Hanlıların asıl sâhası olan şarkî Türkistan'ın islâm eyâletleri ile şimâlde Balasagun ve Taraz bölgelerini hâkimiyeti altına almış, nizâma koymuş ve iyi bir hukümdar ve insan olarak, şöhretini civar memleketlere de yaymış bulunuyordu. İslâm dünyasının şarkında bu devirde vukua gelen hareketler, Gaznelilerin ortadan kalkması, Selçuklu hâkimiyetinin burada daha teşekkül safhasında bulunması ve Mâverâünnehr'deki Kara-Hanlıların kendi aralarındaki mücâdeleler ile normal hayatın çığırından çıkmış olduğu bir zamanda, Kâşgar, ardı-arası kesilmeyen mücâdeleden bıkmış âlim ve mütefekkirler için, arzu edilen bir huzûr diyarı sayılmış olabilir. Yârkend'de tanzim edilen mahkeme vesikasında ismi geçen, o civarın hâkim ve kadısı olan şeyh kadı ve imam Ẹbu Bẹkịr Mụḥạmmẹd b. ʿẠbdụ 'ş-Ṣạmẹd b. İsmạʿil al-Bụḫari'nin de bu devirde aynı duygular ile buralara kadar gelen ve me'muriyet alan şahısların ilki ve sonuncusu olmaması muhtemeldir.

★

IV. Kara-Hanlılar devrinde yazılan eserler. Kara-Hanlılar devrinde türklerin fikir ve san'at hayatları hakkında mâlûmat veren hiç bir esere sâhip değiliz. Orta Asya tarihine âit kaynakları büyük bir ihtimam ile gözden geçiren Barthold Kara-Hanlılar sâhasında yazılmış ancak bir kaç eser ismi zikretmektedir. Bunlardan biri — Mẹcdụ 'd-Din Mụḥạmmẹd b. ʿẠdnan'ın Türkistan ve Hıtay tarihine âit eseri olup, İbrahim b. Nạṣr (ölm. 460 — 1068) için yazılmıştır. Eser bize kadar gelmemiştir. Eserin Türkistan'a âit kısmından ʿẠvfi (ölm. 630 = 1233) istifâde etmiş ve Kara-Hanlılar sülâlesinin ceddi Ḳara Ḫan hakkındaki efsânevî menkıbeyi nakleylemiştir. Hıtay tarihi kısmından ise, Şụkrụ 'llah Zẹki'nin *Bẹhcẹtụ 't-tẹvariḫ* (aş.-yk. 861 = 1457)'inde zikredilmektedir. İkinci eser — Mụḥạmmẹd b. ʿẠli al-Katịb al-Sẹmẹrḳạndi'nin *Ạğrażụ 's-sịyasẹ fi ʿịlmị 'r-rịyasẹ*'si olup, Mẹsʿud b. ʿẠli (488 — 490 = 1095 — 1097) için yazılmıştır. Bir nüshası zamanımıza kadar gelen bu eser (bk. Cod. Lugd., 904), Selçuklulardan Sencer (ölm. 552 = 1157) dâhil, muhtelif hukümdarların hâl tercümelerinden, ekseriya fıkralar hâlinde, bahsetmektedir. Eserin Mẹsʿud devrine âit vak'aları ihtivâ eden kısmı en mühim olanıdır.

Asıl Kara-Hanlıların merkezinde yaşamış olan âlimlerden yalnız birinin eserleri mâlûmdur. Bu âlim Ẹbü 'l-Fụtuḥ ʿẠbdụ 'l-Ġafịr (veya ʿẠbdü 'l-Gaffar) b. Ḥụsẹynị 'l-Ạlmaʿịyụ 'l-Kackạri (ölm. 476 = 1083?)'dir. Müellifin babası, oğlunun vefatından sonra, 486 (1093)'da ölmüştür. Müellifin Kâşgar tarihi hakkında yazmış olduğu eserden Cẹmal Ḳạrṣi istifâde etmiştir (aş. bk.). İkinci eseri olan *Mụʿcẹmụ 'ṣ-ṣụyuḫ*, Sẹmʿani'de zikredilmektedir. Daha sonraki devrelerde Kâşgar'da yaşamış olan âlimlerden biri de Cẹmal Ḳạrṣi (Ẹbü 'l-Fażl b. Mụḥạmmẹd)'dir. Babası Balasagunlu olup, kendisi Almalık'ta doğmuş olan Cẹmal Ḳạrṣi 681 (1282)'de ẹl-Cẹvhẹri'nin *aṣ-Ṣịḥaḥ fi 'l-luğa* adlı lûgatini, *ạṣ-Ṣụraḥ* adı ile, arapçadan farsçaya tercüme etmiş ve XIV. asrın tam başlarında buna arapça bir ilâve (*Mụlḥạḳatụ 'ṣ-ṣụraḥ*) eklemiştir. Bu ilâvede Cẹmal Ḳạrṣi bâzı orta Asya sülâleleri ile bilhassa buralarda meşhûr olan şeyh ve âlimler hakkında mâlûmat vermiştir. XVI. asır müelliflerinden Mụḥạmmẹd Ḥạydạr, Cẹmal Ḳạrṣi'yi Balasagun'a karşı tarafgîrlik göstermiş olmakla itham eder. Cẹmal Ḳạrṣi her şehrin mühim şahsiyetlerini zikrederken, Semerkandlılardan 10 şahsı noksan saydığı hâlde, Balasagunluları o kadar fazla göstermiştir ki, tek bir şehirde aynı devirde o kadar çok mühim şahsın bir arada bulunabilmesini Mụḥạmmẹd Ḥạydạr makûl bulmamaktadır. Fakat bu eserin bugüne kadar ele geçen nüshasında böyle bir şey görünmemekte ve hattâ Balasagun zikr bile edil-

memektedir. Burada müellif, Balasagun'a mensûp olmak üzere, ancak kendî şeyhi Şęmsü'd-Din Ęyyub ile oğlu Rüknü'd-Din Ąḥmęd'i zikretmiştir. Bütün bunlardan Cęmal Ķąrşi'nin eserinin tam nüshası zamanımıza kadar gelmediği veya Mųḥąmmęd Ḥąydąr'ın ona âit olarak bahsettiği eserin hâlâ ele geçmemiş olduğu neticesine varılabilir.

Barthold Kara-Hanlılar devleti sâhasında tarihe âit pek çok eser yazılmamış olduğu fikrindedir; buna bilhassa şark tarihçilerinin bu sâhaya âit bütün mâlûmatı İran'da yazılmış eserlerden almış olmalarını delîl göstermektedir. *Ķutadğu bilig* şâiri Yusųf'un büyük türk hükümdarı Toŋa Alp Er (Efrâsyâb) hakkındaki mâlûmatı iran kaynaklarından öğrendiğini kaydetmiş olması da, buna ilâve edilebilir (bk. beyit 280—282). Tarihe âit olanlar dışında kalan eserler hakkındaki mâlûmatımız daha azdır. Yusųf'un *Ķutadğu bilig*'de her fırsatta fikirlerine mürâcaat ettiği şahıslar ile isimlerini zikretmediği devlet adamlarının sözleri halk arasında dolaşacak şifâhî nakillere benzemediği gibi, Mąḥmud Kaşğąri'nin eserinde gördüğümüz edebî parçaların da hepsi halk edebiyatı mahsûlü olmasa gerektir. Mąḥmud'un „türk şâirinin adı" diye târif ettiği Çuçu belki fazla izaha lüzûm göstermeyen mâlûm bir şahsiyet idi. Türk milletinin ayrı-ayrı devirlerini bildiren en mühim eserler bugüne kadar az-çok birer tesâdüf eseri olarak keşfedilmiştir. Orhun âbideleri ve hâlâ pek az kısmını görebildiğimiz muazzam uygur edebiyatı bu şekilde mâlûm olmuştur. Fakat artık türk siyâset, edebiyat ve umûmiyetle kültür tarihinin aydınlanması için, böyle tesâdüfleri beklemek doğru olmasa gerektir. Bir taraftan eski türk kültür merkezleri sâhalarında, bir plân dâhilinde, kazılara devam etmek zarûrî bir vazife olduğu gibi, diğer taraftan da dünya kütüphânelerinin tozları arasında aynı tarzda yapılacak planlı araştırmalardan da çok verimli neticeler alınacağını söylemeğe bile lüzûm yoktur.

★

V. Yusųf Ḥaş Ḥacįb. Yusųf ile Mąḥmud aynı devir ve aynı muhitin yetiştirdiği türk münevverlerinin mümessilidirler. Eserlerini birbirinden uzakta yazmış, birbirlerini tanımamış ve bilmemiş olmalarına rağmen, ikisi de aynı mâlzeme üzerinde çalışmışlar ve birbirini tamamlamışlardır. Bunlardan Mąḥmud, bilhassa dil sâhasında, devri için orijnal modern bir filolog zihniyeti ile çalışan ve nisbeten yeni olan mukayeseli dil tetkiki tarihinde mühim bir yer almağa hak kazanmış olan bir türk âlimidir. Mąḥmud'un alâkası yalnız dil sâhasına inhisar etmemiştir. O türk milleti ve türk memleketleri hakkında tarihî mâlûmatı ihmâl etmediği

gibi, kendi devri için de kıymetli müşâhedelere sâhiptir. Türk dünyasının mühim bir kısmını dolaşmış, türk halkının yaşayışını görmüş, kendisinin bizzat göremediği türk kavim ve ülkeleri hakkında mâlûmat toplamış, geniş sâhaya yayılmış olan bu kavimlerin oturdukları yerleri bir harita üzerinde tesbit etmiş ve ayrı türk boylarının birbirleri ile olan münâsebetlerini tetkik etmiştir. Eserine, her hângi bir sözün tevsikı için koyduğu edebî parçalar her hâlde yalnız bu maksatla toplanmış şeyler olmayıp, icabında müracaat ettiği ve el altında bulundurduğu eserlerden alınmış olacaktır. Belki Mąḥmud bu eserlerden başka bir şekilde de istifâde etmiştir. Mąḥmud'un, yazmış olduğunu söylediği, fakat bugüne kadar mechûl kalmış olan gramer kitabından başka, diğer eserleri de olduğunu tahmin etmek yerinde olur. Mąḥmud'un bize kadar gelmiş olan eserinden, onun daha çok türk millî bünyesinin dış kısmı ile ilgili olduğu görülüyor. Yusųf ise, bu millî bünyenin iç kısmı üzerinde durmaktadır. O da milletinin tarihine ve türk fikir mahsûllerine yakından vâkıftır ve sırası geldikçe bunlardan bol-bol istifâde ediyor. Türklerin ictimâ'î teşkilâtını yakından biliyor. Gençliğinden beri türk devlet teşkilâtı içinde mühim vazifeler görmüş ve belki de ölünceye kadar aynı teşkilât içinde çalışmakta devam etmiştir. Yusųf'un eseri ilk bakışta doğrudan-doğruya devlet teşkilâtı ile alâkadar gibi görünürse de, şâir eserinde, tecrübenin verdirği bir olgunlukla, cemiyeti teşkil eden ferdler ile bunların cemiyet içindeki mevki ve vazifelerini tâyin etmeğe daha çok yer ayırmaktadır.

★

Ķutadğu bilig'in yazıldığı devir ve muhitin ictimâ'î bünyesi, gerek ayrı ferdler, gerek ayrı sınıf ve zümrelerin bilgi ve fikir seviyeleri ile bir de bu sâhalarda türklerin kendileri tarafından inkişâf ettirilmiş olan husûsiyetler ve komşu millet ve kültür dâireleri ile olan münâsebetlerinin eserdeki akisleri üzerinde, ileride, eserin tahlîli sırasında, ayrıca durulacaktır. Yusųf bu meselelere bâzan bunlara tahsis etmiş olduğu ayrı bâblarda ve bâzan da dolayısı ile temas etmektedir. Eserin esâsını teşkil eden kâmil insan mefhûm ve târifi yanında, daha bir çok fazîletler vardır. Bunlar arasında her türlü bilgi edinmek, okumak, yazmak, güzel yazmak, „bütün" alfabeleri ve „bütün" dilleri bilmek, şiir yazmak, belâgat, hesap ve hendese öğrenmek, hey'et ilmine vâkıf olmak, tıp bilmek, rüyâ tâbir etmek v.b. v.b. gibi, devrin ilim şûbelerini teşkil eden mevzûlar bulunduğu gibi, türk muhitine hâs avcılık, kuşçuluk, ok atmak, çogen ve satranç oyunları gibi, mahâretlere âit bahisler de vardır. Bâzan bunların büyük bir kısmının bir tek şahısta toplanmış olması da

istenilmektedir. Y u s u̧ f bunları bâzan ayrı bir bilgi şûbesi gibi vasıflandırıyor ve bâzan bunların ictimâ'î hayatta amelî tatbikı üzerinde duruyor. Y u s u̧ f, münevver ve mütefekkir bir şahsiyet sıfatı ile, kendi devir ve muhitinde elde edilebilecek bütün bilgi ve fikirleri edinmeğe çalışmış olduğu gibi, bunların bir kısmını bizzat elde etmiş olması da tabi'îdir. İlim şûbelerinin bir kısmının, eserde kullanlan ıstılâhlara göre, arapça ve farsça eserlerden istifâde sureti ile elde edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Y u s u̧ f'un arapça ve farsça bildiği ve islâm dünyasını alâkadar eden ilim şûbeleri ile edebiyatlarını tâkip etmiş olduğu eserin tetkikinden kolaylıkla anlaşılabileceği gibi, kitapta bu muhitin eski türk mâlzemesini teşkil eden burkancılık kültür ve felsefesine de âşinâ olduğunu belirten emâreler eksik değildir. Bilhassa bilgi nazariyesinde bu sonuncu felsefenin te'siri görülmektedir. Mansıp sâhiplerinde ve bilhassa devlet reislerinde bulunması lâzım gelen vasıflarda, Y u s u̧ f ile islâm âleminin ilk ve büyük feylesofu F a r a b i (ölm. 950) arasında çok sıkı bir yakınlık vardır (krş. S. M a k s u d î A r s a l, *Hukuk felsefesi tarihi*, İstanbul, 1946, s. 130 v.d.). Şâirin soydaş ve vatandaşı olan F a r a b i 'nin eserlerini mütâlea etmiş ve onun fikirlerini belki her kesten daha iyi anlamış olduğunu kabûl etmek mümkündür. X. ve XI. asırların başlıca mümessillerinden olan bu iki mütefekkirin eserlerini mukayeseli bir tetkike tâbi tutmak, bu yakınlığın nerelere kadar gittiğini göstereceği gibi, türk fikir hayatının gelişmesini izaha yarayacak mühim neticeler de verebilecektir.

★

Y u s u̧ f kendi adını eserinde yalnız bir defa zikretmektedir (bk. beyit 6627). Onun hâl tercümesi hakkında bildiklerimiz, *Ḳutadġu bilig*'i okuyuculara takdim etmek maksadı ile, sonradan eklenmiş olan manzûm ve mensûr mukaddimelerde verilen mûlûmata inhisar etmektedir. Bunlardan anlaşıldığına göre, şâir Balasagun = Kuz-Ordu (A ve C nüshalarının müstensihleri bu ismi artık bilmiyorlar)'da doğmuştur. Asîl bir âileye mensûp olup, ilmi, fazîletleri, zühd ve takvası ile cemiyetin içinde en yüksek hurmet mertebesine ermiş bir zâttır. Eserini Balasagun'da yazmağa başlamış, sonra Kâşgar'a giderek, orada tamamlamış ve Tavğaç Ḳara Buğra hanlar hanının huzûrunda okumuştur. Hükümdar, şâirin kalem kudretini takdir ederek, ona iltifat etmiş ve yanına alarak, ona *ḫaş ḥacib* unvanını vermiştir. Bundan dolayı adı Y u s u̧ f Ḫ a ş Ḥ a c i̧ b veya Y u s u̧ f U l u ğ Ḫ a ş Ḥ a c i̧ b diye meşhûr olmuştur.

Eserin içinde, şâirin temas ettiği mevzûlardan hayatının bâzı noktalarını, bir dereceye kadar, tesbit veya tahmin etmek mümkün ise de, tam bir hâl tercümesini vücuda getirmeğe, tabi'î, imkân yoktur. Üzerinde 18 ay uğraştığı eserini 462 (1069/1070)'da tamamladığına ve yazmağa başladığı vakit 50 yaşlarında bulunduğuna bakılırsa, Y u s u̧ f 410 (1019) yılı civarında doğmuş olmalıdır. Ölümü hakkında mâlûmatımız yoktur. Eserin ilâve kısmında, kendisinden bahsederken, ihtiyarladığını, hayatını insanlara hizmetle geçirerek, Tanrıya ibâdette geç kaldığını söylemesinden, oldukça uzun yaşamış olduğu düşünülebilir.

★

Eserin metni tamamiyle anlaşılmadan ve eserde geçen bahisler üzerinde mümkün olan bütün tahliller yapılmadan, ayrı-ayrı parçalardan her hângi bir netice çıkarmağa kalkışmak, insanı yanlış yollara sevkedebilir. Nitekim bugüne kadar yapılan bâzı tecrübelerde de bunu görmekteyiz. Bu ihtiyat kapısını açık bırakmak şartı ile, *Ḳatadġu bilig*'de *ḳut* (saâdet, ikbâl, devlet)'u temsil eden Ay-Toldı ile *uḳuş* (akıl)'u temsil eden Ögdülmiş'in şahıslarında şâirin kendisini tasvir etmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu ikisi hakkında eserden öğrendiklerimiz Y u s u̧ f'un şahsı hakkında bildiklerimize uymaktadır. Bu karşılaştırmada, tabi'î, eserdeki hareketlerin inkişâfı ve harekete iştirâk eden şahısların oynadıkları roller dolayısı ile zarûrî olan farklar göz önünde tutulmalıdır. Her türlü fazîletlere sâhip, fakat kendi muhitinde bu fazîletlerinden istifâde edilemediği için, vaktini boş geçiren Ay-Toldı, bir gün hukümdar Kün-Toğdı'nın iyiliklerini, meziyetlerini ve kendi etrafına fazîletli adamları topladığını öğreniyor ve onun hizmetine girmek, kendisine faydalı olmak niyeti ile, uzun ve eziyetli bir yolculuğa katlanarak, hukümdarın bulunduğu şehre gidiyor. Yanında götürdüğü altından, kendisinin servet sâhibi olduğu ve hukümdarın hizmetine girmek arzusunun yalnız kazanç maksadı ile değil, ona hakikaten hizmet etmek emeli ile olduğu anlaşılıyor. Bu seyâhat ve yabancı şehirdeki ilk günler, şâir tarafından, çok tabi'î bir eda ile ve hissedilerek yazılmıştır. Bu kısımda Ay-Toldı'nın seyâhati hakkındaki tasvir ile bu seyâhate sâik olan fikrin şâirin doğrudan-doğruya kendi hayat ve tecrübesinden çıkarılmış olması mümkündür. Şâirin bu hukümdar ile, daha tahta çıkmadan, onun Taraz hâkimi bulunduğu esnâda, karşılaşmış ve onu yakından tanımış olması ve sonra tahta çıkınca, onun yanına gitmiş olması da muhtemeldir.

Kitapta Ay-Toldı'nın bundan sonraki husûsî hayatı hakkında mâlûmat yoktur. Yalnız ihtiyarlayarak, ölüm yatağına düşünce, daha genç yaşında olduğu anlaşılan oğlu Ögdülmiş meydana çıkıyor. Gerçi *oğul* tâbiri, eserin bâzı yerlerinde, umumiyetle küçüklere hitap için kullanılmakta ise de, bu kelimeyi, 186.—190. beyitlerde Y u s u̧ f'un kendi oğlu

mânasında anlamak da mümkündür. Şâirin dağınık veya toplu bir hâlde kendi hâlet-i rûhiyesini anlatan parçalar ile Ögdülmiş'in hayatının son zamanları karşılaştırılırsa, Ögdülmiş'in tasvirinde de tekrar Yusụf'un kendisini bulmak mümkündür. Bilhassa hayatının sonlarına doğru Ögdülmiş'in, kendisini sıkı bir nefs muhâsebesinden geçirerek, dünya işlerini bırakmak ve ibâdetle meşgûl olmak arzusu, şâirin eserinin sonunda kendisi hakkında söylediği sözlere tamâmen uymaktadır.

Bununla berâber *Ķutadġu bilig*'in bir otobiyografi olduğu düşüncesine kapılmamalıdır. Eserde tasvir edilen hayat ile idealize edilmiş olan şahısların şâirin kendi devrinden evvelki bir zamana âit olduğu açıkça bellidir. Yusụf bu şekilde ideal ferdlerden teşekkül eden cemiyet ve devleti göz önünde canlandırdıktan sonra, kendi devrinden acı-acı şikâyet etmekte ve eserinde büyük bir meziyet olarak gösterdiği hareket ve düşüncelerin artık kalmadığını söylemektedir (bk. beyit 6427—6528: „onlar o zaman adam idi iseler, bugünkü halk nedir; eğer biz adam isek, onlara şüphesiz melek demeli"). Eserin kaleme alınmasında asıl maksadın insanları şâirin tasavvur ettiği ideal bir hayata kavuşturmak olduğu açıktır.

★

Yusụf inanmış bir müslümandır. O Allahın varlığına ve birliğine, akla müracaat etmeden, gönülden inanıyor. Allah insanı seçerek yaratmış ve ona en büyük fazîletleri vermiştir. Her iyilik ve kötülük Allahtan gelmekle berâber, insan ne ekerse, onu biçer. İbâdet lâzımdır, fakat bu tek başına bir gâye değildir. İnsanın iyiliği, onun cemiyet içinde faydalı olup-olmaması ile ölçülür. Bu mevzûda Ögdülmiş ile Odġurmış arasında geçen muhâvere dikkate değer. Ölüm mefhûmu, insanları iyi yola sevketmek için, en mühim âmillerden biridir. İyi ve kötü şahıslar için, ecir ve ceza olarak, cennet ve cehennemden ziyâde, bu dünyada insanların onlar hakkında verdikleri hüküm mühimdir. İyi ad bırakarak ölmek ve öldükten sonra, bu iyi ad sâyesinde, yaşamakta devam etmek — işte insan için en yüksek gâye ve asıl mükâfat budur.

Yukarıda da işâret edildiği gibi, Yusụf, devrinin en geniş mânada, bir âlim ve mütefekkiridir. Onun askerî zümre ile alâkası olmadığı, bu zümreye temas ettiği vakit kullandığı ifâde tarzından açıkça bellidir. Yusụf, gerek şâir ve gerek mütefekkir sıfatı ile, kendi ehemmiyetini müdriktir ve bunu iftiharla ifâde etmekten geri kalmıyor. Kitabın ithâfiyesinde (bk. beyit 112—115) eserinin ebediyeti hakkında söyledikle-rinden ne kadar emin olduğu, aradan dokuz asır geçtikten sonra, bunun şimdi her kes tarafından tasdik edilmesi ile sâbittir ve şahsiyetinin kuvvetini göstermek için, bu bile kâfî bir delîldir. O yalnız eserini ithaf ettiği ve zamanla unutulacak bir hâle gelmiş olduğunu gördüğümüz hükümdarına yeniden bir hayat bağışlamakla kalmamış, türk tarihinin mühim bir devresi için, kendisinin severek kullandığı bir tâbir ile, sönmeyen bir meş'ale yakmıştır.

★

VI. Ķutadġu bilig. *Ķutadġu bilig*, isminden de anlaşıldığı gibi (*ķut-ad-ġu bil-i-g*), insana her iki dünyada, tam mânası ile, kutlu olmak için lâzım olan yolu göstermek maksadı ile, kaleme alınmış bir eserdir. Birbiri ile çok sıkı bağlı olan ferd, cemiyet ve devlet hayatının ideal bir şekilde tanzimi için lâzım olan zihniyet, bilgi ve fazîletlerin ne olduğu ve bunların ne şekilde elde edileceği ve nasıl kullanılacağı üzerinde duran şâir-mütefekkir, bununla kendi devrinde gündelik hayatın üstüne yükselenlerin düşüncelerine tercüman olmuştur. O, bir çoklarının ısrarla iddia ettikleri gibi, mansıp sâhiplerine, iyi olmaları için, tatsız mecazlarla, ahlâk dersi veren kuru bir nasihatçı değildir. Yusụf, bu eseri ile, insan hayatının mânasını tahlil ve onun cemiyet ve dolayısı ile devlet içindeki vazifesini tâyin eden bir felsefe, bir hayat felsefesi sistemi kurmuştur.

Yusụf'un *Ķutadġu bilig*'i ne gibi sâiklerin te'siri ile kaleme almış olduğu, açık olarak, bilinmemekle berâber, eserde bunun dışarıdan gelen bir emir veya arzu üzerine yazılmış olduğunu gösteren bir işârete de tesâdüf edilmiyor. Bu devirde orta Asya'da hânedân mensûplarının birbirine karşı mücâdelelerinin kuvvetlenmiş olması ve bu iç kargaşalık arasında, gerek ayrı ferdlerin vaziyetinin ve gerek cemiyet ve devlet esâslarının sarsılmış bulunması göz önünde tutulursa, cemiyetin temelini teşkil eden ahlâk prensiplerini yeniden tanzim etmenin bir zarûret hâline gelmiş olduğu düşünülebilir. Yusụf eserinin ayrı bir bâbında, şâirlerin vazifesi mansıp sâhiplerini medih veya zemmetmekten ibâret olup, hatırları kıldan ince, dilleri kılıçtan keskin bulunan bu şâirler ile, onlara her istediklerini vermek sureti ile, iyi geçinmek ve kendisini onların dilinden kurtarmak mümkün olduğunu söylemekle berâber, kendisi bu şâirler zümresinden değildir ve eserini göze girmek, iltifat görmek ve ihsan koparmak maksadı ile, yalnız şahsî menfaatlerini sağlamak için yazmamıştır. Yoksa Yusụf'un eseri de, bir medhiye mecmuası olurdu. Hâlbuki burada ferd ve mansıp sâhiplerinden tahakkuku her devirde güç olan fazîlet ve fedakârlıklar istenilmekte ve geçmiş günlerde ideal bir cemiyetin tasviri yolu ile, şâir kendi devrini tenkit etmektedir. Şahsî ihtiraslar ve geçici menfaatler arkasından koşuşan insanlar arasında

şâir-mütefekkirin ortaya koyduğu fikrin müdâfaası kolay olmamıştır. Şâir, bu eseri sâyesinde, *ḥaṣ ḥacib* veya *uluğ ḥacib* mevkiini elde etmiş ise, bu belki de hukümdarın şahsî muhabbeti sâyesinde olmuştur. Fakat Yusuf'u vakit-vakit acı şikâyetlere sevkeden etrafındakilerin „dikenleri" şâiri râhat bırakmamıştır. Yalnız nasıl olduğunu kolayca tasavvur edebileceğimiz böyle bir muhitte değil, bugün dahi böyle bir tezle ortaya çıkaçak bir mütefekkirin karşılaşacağı zihniyet göz önüne getirilirse, eserin içten gelen bir duygu ve içinde bulunduğu cemiyete karşı derin bir mes'ûliyet hissi ile kaleme alınmış olduğu düşüncesi kuvvetlenir ve şâir bir mücâhit mertebesine yükselir.

Türk yazı dili mâlzemesine hâkim ve inceliklerine vâkıf olan ve bu sâhada uygurların an'anesini devam ve inkişâf ettiren sâir eserinde, iran san'atkârlarını örnek tutarak, arûz kalıbını kullanmıştır. Bunun kendisi için büyük bir meziyet veya kusûr olduğu hakkında her hângi bir mutaleada bulunmadan önce, eğer umumiyetle böyle bir mesele bahis mevzuu olabilirse, hiç değilse, çağdaşlarının eserlerinin meydana çıkmasını beklemek daha doğru olur. Eser, şâirin intihap etmiş olduğu yarı hikâye ve yarı temsil tarzında, arada hareketi hazırlayıcı ve izah edici monologlar ve canlı tabiat tasvirleri ile süslenmiş olan sahneleri ile, bütün olarak, öyle mükemmel bir üslûp ve mimari içine yerleştirilmiştir ki, bu mâlzemeye başka ne gibi bir şekil verilebileceğini düşünmek bile güçtür.

★

Ḳutadġu bilig'de şâirin, asıl maksadı olan ideal bir hayat nizamını ifâde ederken, içinde bulunduğu muhite ne dereceye kadar temas etmiş ve hayatın realitelerine ne kadar yer vermiş olduğu meselesine gelince, yukarıda da işâret edildiği gibi, eserin her bakımdan tahlîli ve tetkiki yapılıncaya kadar, bu hususta kat'î bir söz söylemek doğru olmayacaktır. Bu mesele üzerinde düşünürken, Yusuf'un, her şeyden önce, bir şâir olduğunu unutmamak lâzımdır. *Ḳutadġu bilig* ne vak'aları nakleden bir tarih, ne mıntaka ve şehirleri tasvir eden bir coğrafya, ne din âlimlerinin ictihadlarını toplayan bir te'lif, ne hakîmlerin fikirlerine istinat eden bir felsefe ve ne de şeyhlerin vecîzelerine dayanan bir nasihat kitabıdır. Burada yakından tasrih ve târif edilen hiç bir isme tesâdüf edilmiyor. Bir edebî eserden bu gibi teferruatı beklemek ve eseri, ayrı sâhaların karanlık noktalarını aydınlatmağa yarayıp-yaramaması bakımından, kıymetlendirmeğe çalışmak çok dar görüşlülük olurdu. Yusuf, gündelik hayat kaygularının üstüne çıkmış ve kendi muhitinin seviyesinden çok yükselmiş olmakla berâber, insan olarak, o da muhitin bir semeresidir; düşünce ve tasvirlerini muhitinin mâlzemesi ile ifâde etmek ve anlatmak istediklerini de dinleyenlerin anlayabileceği şekil ve usûller ile terennüm etmek mecbûriyetindedir. Şâir eserinde, devrinin üslûp ve tarzına uyarak, kendi fikirlerini takviye için, bugün yapıldığından daha çok, muhitin fikir mahsûllerine müracaat etmiş görünmektedir. Eğer bu müracaat edilen şahıs ve eserler bugün bizim için bir şey ifâde etmiyorsa, burada kabahat şâirde değil, o günkü türk muhiti ile bugünküsü arasındaki seviye farkında ve o devir hakkında hiç bir mâlûmata sâhip olmayan ve belki de bu yolda hiç bir esâslı teşebbüste bulunmayan ilim muhitimizdedir. Gün geçtikçe bu hususların daha iyi aydınlanacağında şüphe etmeğe hakkımız olmadığı gibi, buna mahal de yoktur. Eserde türlü mevzûlara âit fikirleri nakledilen ve cemiyetin muhtelif zümrelerine mensûp bulunan şahısların isimleri geçmektedir ki, bunların ya şâirin devrinde yaşayan veya eserleri ile tanınan veyahut bu gibi vesileler ile böyle eserlerde adları geçen mârûf kimseler olduğunda şüphe yoktur. Msl. bunlar arasında *böke yavğusı* (5043, 5523), *ıla atlığı* (841, 1629, 2319), *ıla begi* (1779), *ıla erkini* (4752), *il kẹnd begi* (216, 3460), *uluğ kẹnd begi* (5354), *öge buyruḳı* (2941), *ötüken begi* (1962, 2682), *türk buyruḳı* (1163), *türk ḫanı* (3817), *uç ordu begi* (1594), *uç ordu ḫanı* (2966, 3815) ve *yağma begi* (1758) gibi, nisbeten tasrih edilmiş olan şahsiyetler ve *buḍun başçısı, ajun tutğuçı, ajun ilçisi, ajunçı beg, ilçi beg, ilçi bügü, bügü beg, bügü bilge beg, bügü ilçi beg, törü bilmiş er, törü birgüçi* v. b. gibi, imâlarla zikri geçen devlet adamları yanında, âlim, hakîm, şâir, muallim, kumandan, kahraman, tecrübeli ihtiyar, rûhânîler zümresine mensûp zâtlar, zâhid ve başka bir çok kimselerin fikirleri söylenmekte ve arapça eserler (*tazi tili*) ile iran uleması (*tejik bilgesi*) zikredilmektedir. Hukümdar, âkıbeti temsil eden Oḍğurmış ile görüştükten sonra, dünyadaki hayatın ne olduğunu anlayarak, üzerindeki ağır yükü taşımakta devam etmek istemediğini Ögdülmiş'e söylemesi üzerine, bu zât, hukümdarın yapacağı işleri hâtırlatıyor ve ona iyi ad kazanmak için, yeni bir faâliyet sâhası gösteriyor. Müslümanların birbirine karşı kardeş olduklarını, onlara karışmamak lâzım geldiğini, fakat kâfirlere karşı harekete geçmesini, ev barklarını yakmasını, çoluk-çocuğunu esir etmesini, mallarının hazineye alınmasını, „burhanını" kırarak, yerine mescid yapmasını ve onlar arasında islâmiyeti yaymasını tavsiye ediyor. Şâir bununla Kâşgar zimamdarlarının, devlet garbî Türkistan işlerine karışacak durumda olmadığından, daha çok şarka doğru, burkancı uygurlar ve onların komşularına karşı, hareket edilmesi ve bunun aynı zamanda dinî bir vazife olduğu hakkındaki fikirlerine tercüman olmuş olacaktır. *Ḳutadġu bilig*'de askerî kuvvet hakkında yürütülen mütâlealardan da bu devletin pek büyük teşebbüslere girişecek bir durumda bu-

lunmadığı neticesini çıkarmak mümkündür. Y u s ụ f 'un eserinde kendi devir ve muhitine temas ettiği noktaların yalnız bu gelişi-güzel çıkarılmış bir kaç misâle inhisar etmediğini hatırlatmağa bile lüzûm yoktur.

★

VII. Ḳ u t a ḍ ğ u b i l i g 'in a s ı l n ü s h a l a r ı. *Ḳutaḍğu bilig*'in bundan sonraki tarihi de mühimdir. Kitabın, yazıldıktan bir müddet sonra, unutulmuş veya çok dar bir muhitin istifâdesine münhasır kalmış olduğu anlaşılıyor. Eserin kıymetini takdir eden zümrelerce, *Ḳutaḍğu bilig* iki defa tarihin karanlık perdesi arkasından aydınlığa çıkarılmıştır. Her iki defasında da esere eklenmiş olan mukaddimeler, bunları yazanların fikir seviyelerini gösterdiği gibi, bu muhitlerin eser hakkındaki görüşlerini de ihtivâ etmektedir. Bu sonradan yazılmış olan satırlarda, türk tarihi ve bilhassa kültür tarihi için, istifâde edebileceğimiz bâzı noktalar da vardır.

Y u s ụ f kendi eserini kısa, fakat vecîz bir şekilde takdim etmiştir (bk. beyit 350—352):

ḳịtab atı urdum ḳutaḍğu bilig
ḳutaḍsu oḳığlıḳa tutsu elig
sözüm sözledim men bitidim bitig
sunup iki ajunnı tutğu elig
kişi iki ajunnı tutsa ḳutun
ḳutaḍmış bolur bu sözüm çın bütün

(„Kitap adını *Ḳutaḍğu bilig* koydum; okuyana kutlu olsun ve ona yol göstersin. Sözümü söyledim ve eserimi yazdım; elini uzatan iki dünyayı kut ile tutarsa, o kutlu olmuş olur; bu sözüm doğrudur, inan").

Eserin esâsını teşkil eden dört şey (*nen͞g*) ile bunları canlandıran timsâlî şahsiyetler şunlardır (bk. beyit 355—357): 1. Kün-Toğdı — *könü törü* (doğru kanun), 2. Ay-Toldı — *ḳut* (saâdet, ikbâl, devlet), 3. Ögdülmiş — *uḳuş* (akıl) ve 4. Oḍğurmış — *ʿaḳıbẹt* (hayatın sonu).

★

Kitaba ilk ilâve edilen manzûm mukaddimede, bir taraftan eserin kendisi ve müellifi hakkında mâlûmat verilmekte, diğer taraftan mukaddimeyi yazanın fikirlerine görẹ, eserin en mühim kısımları tebârüz ettirilmektedir. Bu 77 beyitlik mukaddimeyi yazan şâir, gerek kendisi, gerek muhiti ve devri hakkında açık bir fikir edinmemize yarayacak hiç bir ip ucu vermemiştir. *Ḳutaḍğu bilig*'in üslûbunu benimsemiş olan bu şâirin, eserin esâs fikrini iyi kavramamış olmasına rağmen, terkip kudretine sâhip bir san'atkâr olduğu görülüyor. Türk muhitinde daha son-

raları umûmî olan bâzı tâbir ve ıstılâhlar dışında, manzûm mukaddimenin dili *Ḳutaḍğu bilig*'inkine çok yakındır. Bu mukaddimeden artık bu muhitte bir çok türklerin *Ḳutaḍğu bilig*'in mânasını doğrudan-doğruya anlayamadıkları ve izâha lüzûm görüldüğü, eserin „Buğra Ḫan vaktı içinde", „han dilince„ söylendiği ve „Kâsgar ilinde" tamamlandığı kaydı ile, arapça ve farsçaya mukabil, „bizim dilimiz" ve kendi şiiri için, „türkçe" tâbirlerini kullanmasından, mukaddimeyi yazan şâirin Kâşgar dışında ve daha sonraki bir devre mensûp olduğu anlaşılıyor. Mukaddimede, *bu* zamîrinin kallanılışı karışıktır ve ifâdesinden kat'î hüküm çıkarılmak istenilirse, bu noktanın göz önün tutulması lâzımdır. Mukaddimeyi yazanın, Balasagun yerine, Kuz-Ordu ismini kullanmış olmasının da, devrini tâyinde bir yardımı olacağı gibi, mukaddimede eseri tavsif eden ve eser hakkında muhitin telâkkisini gösteren beyitlerden de bu hususta istifâde edilebilir.

Bu mukaddimeye göre, eser çok kıymetli bilgileri ve hakîmlerin sözleri ile te'yit edilmiş bir çok fikirleri ihtivâ eden, çok fâydalı ve hiç bir zararı olmayan „aziz" bir kitaptır. Bu kitap her kesin işine yaradığı gibi, bilhassa hukümdarlara (burada *ilig* veya *beg* yerine *mẹlịk* tâbiri kullanılmaktadır) memleket idâresi için lüzûmludur. Bir devletin ayakta durması veya yıkılması sebeplerini izah eder ve onu korumanın şartlarını anlatır. Bunda memleketi idâre etmek için lâzım olan vasıfları, hukümdarların halk ve halkın hukümdarlara karşı haklarını, halkın itaatli olması için, hukümdarların tebaasına nasıl muâmele edeceği, kendisine kimleri yakın ve kendisinden kimleri uzak tutacağı, idârede nasıl bir siyâset ve ferâset kullanacağı anlatılır ve askerin tanzimi ve harbetmek usûlleri ile düşmanın mağlûp edilmesi için çâreler gösterilir. Çin ve Maçın hakîmleri ve şark ilindeki bütün türk ve çin bu kitabın faydalı bir eser olduğunda müttefiktirler. Şark meliki ve Maçin beylerinin hepsi bu kitabı benimsemişlerdir. Miras yolu ile kendilerine intikal eden bu eseri başkalarına vermemişlerdir. Ayrı memleket, şehir ve saraylarda bu illerin hakîmleri, kendi âdet ve usûllerine göre, kitaba ayrı-ayrı ad vermişlerdir; çinliler — *Ẹdebụ̈ 'l-mụ̈luk*, maçinliler — *Ẹnisụ̈ 'l-mẹmalịk*, şark ilinin büyükleri — *Zịynẹtụ̈ 'l-ụ̈mẹraʾ*, iranlılar — *Şahname*, ve turanlılar — *Ḳutaḍğu bilig* demişlerdir.

Bunlardan anlaşıldığına göre, mukaddimeyi yazan ve dolayısı ile onun muhiti *Ḳutaḍğu bilig*'i daha çok bir nevi siyâsetnâme telâkki etmektedir. Türklerin muhtelif zümrelerince esere verilmiş olduğu söylenilen diğer isimler de bunun bu şekilde anlaşıldığını göstermektedir. Eserin asıl insânî ve beşerî kıymeti bu suretle ikinci plâna atılarak, kitapta çok tâlî bir yer işgâl eden meselelerden bâzıları, msl. askerlik

işleri, ön plâna alınmıştır. Arapça ve farsçada pek çok kitap olduğu hâlde, şark ilinde ve bütün türk ve Çin'de bunun gibi bir kitabın, bundan evvel ve sonra, yazılmamış olması kaydından da, bu mukaddimeyi yazanın ve muhitinin irfanca pek parlak bir seviyede olmadığı kanaati hâsıl oluyor. Eserin üzerine bina edilmiş olduğu 4 temelin (burada: *nik şẹrif*) üçüncüsü olan *uḳuş*, mukaddimede *ḫịrẹd*, dördüncüsü olan *ʿaḳıbẹt* ise, *ḳạnaʿạt* şeklinde geçmekte olup, bu keyfiyet son zamanlarda *Ḳutaḍğu bilig*'in üzerinde uğraşanların hepsini de yanlış yola sevketmiştir. Eserin en mühim motiflerinden birini teşkil eden *ʿaḳıbẹt*'in burada *ḳạnaʿạt* (bâzan *ḳạnaʿạt* ve *ʿafịyẹt*) şekline girmesinin sebebi bir yanlış okuma neticesi olabilir; her hâlde mukaddimeyi yazanın buna yeni bir mâna vermek istemiş olmasını tasavvur etmek mümkün değildir.

★

Ḳutaḍğu bilig'in üçüncü defa meydana çıkarılması daha sonraki bir devreye âittir. Bu defa esere manzûm mukaddimenin eksik ve kötü bir hulâsası olan mensûr bir mukaddime eklenmiş, fakat bunun ne zaman ve nerede yazıldığı hakkında hiç bir mâlûmat verilmemiştir. Dil ve üslûp husûsiyetleri bu mukaddimenin daha yeni bir devreye âit olduğunda hiç bir şüpheye yer bırakmıyor. Mukaddimeyi yazanın, eser ve kıymeti hakkında, husûsî bir görüşü de yoktur. Eseri okuyan ve onu izah edenin k i t a b ı n k e n d i s i n d e n d a h a a z i z olduğu kaydından, eserin bu devirde artık daha az anlaşılmış olduğu neticesi çıkarılabilir. Coğrafya ve kavim isimleri burada daha çok basitleştirilmiş, millet ismi olarak, türk tâbiri büs-bütün atılmış ve yerine Çin, Maçin ve Meşrik tâbirleri kullanılmıştır. Manzûm mukaddimedeki *mẹlịk* tâbiri yerine, burada artık *padịşah* tâbiri tercih edilmiştir. Muhtelif yerlerde esere verilen isimler arasında, manzûm mukaddimeden farklı olarak, Maçin meliki hakîmlerinin *Ayinụ̈'l-mẹmlẹkẹ* veya *Ẹminụ̈'l-mẹmlẹkẹ*, iranlıların ise, *Şahnamẹ-i tụ̈rki* veya *Pẹndnamẹ-i mụ̈luk* dedikleri kaydedilmiştir. Eserin 4 temelinin (burada: *uluġ ağır ul*) ilk üçü, gerek eserin kendisinden ve gerek ilk mukaddimeden farklı olarak, arapça tâbirler (1. *ʿạdịl*, 2. *dẹvlẹt* ve 3. *ʿạḳıl*) ile ifâde edilmekte, dördüncüsü olan *ʿaḳıbẹt* ise, manzûm mukaddimede olduğu gibi, burada da *ḳạnaʿạt* olarak geçmektedir. Y u s ụ f'un doğduğu yer için Balasagun ismi kullanılmış ve şâirin eserinden dolayı almış olduğu *ḫaṣ ḥacịb* unvanı burada *uluġ ḫaṣ ḥacịb* şekline girmiştir.

★

Bu mukaddimelerden *Ḳutaḍğu bilig*'in 2. ve 3. defa canlanmasının eserin asıl yazılmış olduğu muhitin dışında ve birbirinden oldukça uzun fâsılalar ile vukû bulduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunları, zaman ve mekân bakımından, daha dar hudutlar içine almak şimdilik güçtür. Her iki mukaddimedeki coğrafî tâbirler, bunların Kâşgar'ın garbında yazılmış olduğunu belirtmektedir. Türk ülkesinin şark bölgelerinde, böyle bir eserin dikkati yeniden üstüne çekmesine en müsâit yer olarak, türk kültür merkezlerinin en mühimi olan Semerkand düşünülebilir. Manzûm mukaddimedeki bâzı yeni tâbirler (msl. *uḳuş* yerine *ḫịrẹd*) bu merkezin İran te'siri altında bulunduğu devri hâtırlattığı gibi, devlet idâresi ve bilhassa askerlik işlerinin ön plâna alınmış olması da, mukaddimenin yazıldığı muhitin pek emin olmayan kargaşalık devrine tesâdüf etmiş olması ile izah edilebilir. Şimdilik bir taraftan bu husûsların aydınlatılmasına yarayacak yeni kayıtları beklerken, diğer taraftan mukaddimelerde geçen coğrafî tâbirlerin türk ülkelerinin nerelerine delâlet ettiği ve bunların hângi devirlerde bir ıstılâh mâhiyeti almış olduklarının, türk tarih ve coğrafyacıları için, mühim bir araştırma mevzuu teşkil edeceği de hatırlatılabilir.

★

Ḳutaḍğu bilig'in bugün elimizde bulunan her üç nüshası, eserin bu üçüncü tedvinine âittir. Aynı nüshanın birer istinsahları olan elimizdeki nüshalar arasındaki farklara bakılırsa, eserin yazıldığı tarihten asırlarca sonra tesbit edilmiş olan bu yeni metinlerin ne gibi değişikliklere uğramış olacağını tasavvur etmek güç olmaz. Mevcût nüshaların birbirlerine olan münâsebetleri hakkında bir hüküm vermek için daha erken olmakla berâber, Mısır ile Herat nüshalarının, Fergana nüshasına nisbetle, birbirine daha yakın olduğu söylenebilir. Türk dilinin XI. asırdan sonraki inkişâf tarihi göz önünde tutulursa, bu değişikliklerin eserin lehine değil, bilâkis aleyhine olduğu kolayca tahmin edilebilir. Metinde ara-sıra tesâdüf edilen ve eserin yazıldığı tarihte bulunması lâzım gelen bâzı ses ve eklerin daha sonraki şekilleri ile karışık kullanılmasını, kafiye ve vezin bozuklukları ile eserin umûmî hey'etine daha uygun olan bâzı tâbirler yerine, yerinde olmayan yabancı tâbirlerin bulunmasını, Y u s ụ f'un kaleminden ziyâde, eserin geçirdiği bu maceralara atfetmek daha doğru olacaktır. Bunlara bir de eldeki metni istinsah etmiş olanların, bilerek veya bilmeyerek, kattıkları bir çok uygunsuzluklar da ilâve edilmelidir. Daha eski devirlere âit nüshalar, hiç olmazsa, eserin ikinci defa yazılmış şekli ele geçinceye kadar, eserde görülen uygunsuzlukları şâir hesabına kaydetmek, ona karşı büyük bir

haksızlık olacağı gibi, türk dilinin tarihî inkişâfı meselesine de lüzûmsuz bir karışıklık sokmaktan başka bir fayda te'min etmeyecektir.

★

Y u s u f 'un, *Ķutadġu bilig*'i yazarken, kullanmış olduğu alfabe meselesi alâkadarlarca sık-sık bahis mevzuu olmuştur. Bu devirde Kâşgar ve civarının islâm muhiti ile olan sıkı bağlılığı ve islâm edebiyatının daha evvelce de buralarda kendine bir zemin hazırlamış olması göz önüne alınınca, türklerin o devirde, millî alfabeleri olan uygur alfabesi yanında, arap alfebesini de yadırgamadıkları kabûl edilebilir. *Ķutadġu bilig*'in ithaf edildiği hükümdarın devrine âit Yârkend'de tanzim edilmiş mahkeme kararları arasında, uygur harfleri ile yazılanlar ile birlikte, arap harfleri ile de türkçe vesikalar bulunduğu gibi, arap harfleri ile arapça vesikalar da vardır. Bu vesikaların bâzılarında şâhitlerin imzaları uygur harfleri iledir. Y u s u f 'a gelince, yukarıda da işâret edildiği gibi, şairin bu alfabelerden ikisini de aynı kolaylıkla kullanacak bir durumda olduğu şüphesizdir. Yalnız M a ḥ m u d K a ş ġ a r i 'nin uygur alfabesi hakkında verdiği mâlûmat bu muhitte, bilhassa resmî muâmelede, hângi alfabenin esâs olarak kullanıldığı meselesinde kat'î bir hüküm verdirebilecek mâhiyettedir. M a ḥ m u d 'un ifâdesinden türk yazısı olarak adlandırılan uygur alfabesinin o muhitte artık türkler arasında, eskiden kullanılmış olan diğer alfabeler yerine, tek bir yazı olarak, kullanılmakta olduğu anlaşılıyor. Kâşgar'dan yukarı Çin'e kadar, bütün türk ülkelerinde hükümdar ve beylerin yarlıġ ve mektuplarının uygur alfabesi ile yazıldığına bakılırsa, idârede bu alfabenin hâkim olduğu anlaşılır. Uygur alfabesi ile yan-yana kullanıldığını yukarıda gördüğümüz arap alfabesinin hângi tarihten itibâren hâkim vaziyete geçtiğini şimdilik bilmiyoruz; uygur alfabesinin ise, orta Asya, Altın-Ordu ve İran sâhalarındaki türk devletlerinde XVII. asra kadar ve bâzı hâllerde F â t i h S u l t a n M e h m e d devrinde İstanbul'da bile kullanılmakta devam ettiği görülüyor. Bu hâle göre, *Ķutadġu bilig*'in hükümdara takdim edilen asıl nüshasının uygur harfleri ile yazılmış olduğunu kabûl etmek, şimdilik, daha doğru olur. *Ķutadġu bilig*'in bizi burada alâkadar eden ve bugün elimizde bulunan nüshalarına esâs olan üçüncü defa yazılışında kullanılmış alfabeye gelince, bunun arap harfleri ile yazılmış olduğunda şüphe edilecek bir cihet yoktur. Uygur alfabesi ile yazılmış olan Herat nüshasının da arap harfleri ile yazılmış bir nüshadan istinsah edilmiş olduğu muhakkaktır.

★

VIII. Ķ u t a d ġ u b i l i g 'in b u g ü n k ü n ü s h a l a r ı. A. H e r a t n ü s h a s ı. *Ķutadġu bilig*'in zamanımızda ilk mâlûm olan ve dolayısı ile bu eser üzerindeki çalışmalara esâs teşkil eden nüshası Herat nüshasıdır ki, arap harfleri ile yazılmış bir nüshadan uygur harflerine çevrilmiştir. Müstensihin oldukça işlek yazabilecek bir şekilde uygur alfabesine vâkıf olduğu görülüyor. Nüsha çok itinasız yazılmıştır ve belli-başlı bir kütüphâne veya şahıs için yazılmış olmaktan ziyâde, müsvedde olarak tasarlanmış olsa gerektir. Bir çok defa beyitlerin mısrâlarının yerleri değiştirildiği, kelime ve satırlar atlandığı gibi, bâzan bir kaç satır tekrar edilmiş ve sonra, yanlışlığın farkına varılarak, mısrâlara *mu'aḫḫar—muķaddem* veya *oñ—sol* kelimelerinin ilâvesi ile düzeltilmiş, eksik satırlar satır üstüne yazılmış ve fazla yazılmış olan satırlar, itinasız bir şekilde, üzerinden çizilerek, iptâl edilmiştir. Bu nüshaya esâs teşkil eden arap harfleri ile yazılmış nüshanın da pek muntazam olmadığını gösteren emâreler vardır. 19. sahifede 7. satırdan sonra 197.—228., 180. sahifede 5. satırdan sonra 6304.—6351. ve 184. sahifede 16. satırdan sonra 6521.—6604. beyitleri ihtiva eden kısım eksiktir. Bunun, müstensihin dikkatsizliği yüzünden sahifelerin atlanmış olmasından ileri geldiği düşünülebileceği gibi, bu kısmın asıl nüshada da eksik olması ihtimâli vardır. 98. sahifenin sonundan itibâren 2739.—3473. beyitleri ihtiva eden sahifeler, her hâlde nüsha tanzim edildikten sonra, kaybolmuştur. Arap harfleri ile yazılmış olan esâs nüshada noktaların bulunmaması veya bunların karışık olmasından ileri gelen yanlışlar da Herat nüshasında oldukça mühim bir yekûn tutmaktadır. Müstensih her hâlde *Ķutadġu bilig*'in metnini pek iyi okuyamamış ve uygur harflerine çevirirken, mânalarını bilmediği ve bilhassa vokal işaretsiz yazılan kelimeleri çok defa kendi düşüncesine göre okumuş veya onların sâdece şekillerini nakletmiştir. Bâzı kelimelerin altında mânalarını kaydetmeğe lüzûm görmesinden ve böyle yaparken, bâzan yanlışlıklara düşmüş olmasından da, metnin artık kendisince pek iyi anlaşılmadığı görülüyor.

Müstensihin bu nüshaya getirdiği en büyük yeniliklerden biri de, bir kısım konsonantlar ile vokallerin okunuşunda kendi telâffuzunu esâs tutmuş olmasıdır. Müstensihlerden dil bilgisi ve dilin tarihî inkişâfı hakkında mâlûmat aramak ve onların bu sâhada ilmî bir mes'ûliyet duygusu ile çalışmış olacaklarını farzetmek, tabi'î, doğru değildir. Buna mukabil her istinsahta müstensihin, zamanın dil itiyatlarının te'siri altında, bilerek veya bilmeyerek, asıl metindeki kelimelerden bâzıları üzerinde tasarruflarda bulunması da umumiyetle görülen hâllerdendir. Burada bu mesele üzerinde, onları haklı veya haksız çıkarmaktan ziyâde, bugün bu gibi eserler üzerinde uğraşanların dikkatlerini bu noktaya çekmek maksadı

ile durulmuştur. Bilhassa türk dili gibi, devir ve muhite göre, henüz en mühim ve esâs husûsiyetlerin tesbit edilmemiş olduğu bir sâhada çalışanların en lüzûmlu olan dil mâlûmatını elde etmeden ve türk dilinin tarihî inkişâfı hakkında bir fikir sâhibi olmadan, gelişi-güzel ve mes'ûliyetsiz bir şekilde hareket etmeleri, faydadan ziyâde, telâfisi güç zararlar doğmasına sebep olabilir. Bunun canlı misâllerinden birini *Ḳutadġu bilig* üzerinde yapılan araştırmalarda da görüyoruz. *Ḳutadġu bilig*'in, diğer nüshaları arasında, imlâ, okunuş ve anlayış bakımından, en kıymetsiz nüshasının ilk önce mâlûm olması ve dolayısı ile ilk çalışmalara esâs teşkil etmesi, türk dil biligisi için, bir tâlihsizlik olmuştur. Bu ilerilemiş araştırmaların seyrini Mısır nüshasının meydana çıkması da, maalesef, değiştirememiştir.

Herat nüshası, 185 ₂₆—₂₇: *tükendi ḳutad-ġu* (*bilig*) *kidabı tırıḫ sekiz* (*yüz*) *ḳırḳ üç yıl-ta ḳoy yıl muḫạr*(*r*)*em ay-nıng tört-i herü-te* („Ḳutadġu bilig kitabı sekiz yüz kırk üç tarihinde, koyun yılında, muharrem ayının dördünde, Herat'ta tamamlandı") ve daha tam olan 189 ₉—₁₄: *tırıḫ sekiz yüz ḳırḳ üç-te ḳoy yıl aḫır-ı muḫạr*(*r*)*em ay-nıng tört yangı-sı herü şehrin-te bidilti* („sekiz yüz kırk üç tarihinde, koyun yılının sonunda, muharrem ayının dördünde Herat şehrinde yazıldı") kayıtlarından anlaşıldığı gibi, 4 muharrem 843 (17. VI. 1439)'te istinsah edilmiştir. Eserin sonuna (186₁—189₃) eklenmiş olan 38 beyitlik bir kasîdenin 37. beytindeki

> *bu ḳar-a sayil adaġ-ım ẹv-*(*v*)*el adım ol ḥasan*
> *hem üçünçi el-ḳabım şemz açtı rab ḥikmet kanı*

mâlûmatın müstensihe âit olduğu kabûl edildiği takdirde, kendisinin Ḥạsạn Ḳara Saᵓịl (?) Şẹms adını taşıdığı, gerek bu kasîdesinden ve gerek kasîdenin sonuna eklenmiş olan daha iki beyitten anlaşıldığı gibi, edebiyat ile iştigâl eden ve bir dereceye kadar kalem kullanmayı da bilen bir zât olduğu düşünülebilir. İkinci tarih kaydından sonra, güzel bir sülüs ile, farsça yazılmış olan rübâ'înin kendisine âit olması şüphelidir.

★

Herat nüshasının Anadolu'ya geçmesi, önce Tokat'a ve sonra 879 (1474)'da İstanbul'a gelmiş olması hakkında, esere sonradan eklenmiş şu kayıt vardır (189 ₁₅—₁₈):

tırıḫ-ḳa sekiz yüz yidmiş doḳuz-ta yılan yıl bu ḳudatġu biligi [...] *tab-nı* (-*nı* satır üstünde yazılmış) *abdụr-ras*(*s*)*aḳ şeyḫ-sade baḫş-ı* içün *isdambul-ta toḳaddın fenạr-i oġlı ḳaz-ı ᶜali bidig yiberip keldürt-i-l*[...] *mübarek bolz-ün tẹvlet kilz-ün miḫnet kidz-ün* („sekiz yüz yetmiş dokuz

tarihinde, yılan yılında, Abdürrezzak Şeyh-zâde Baḫşı için, Fenârî-zâ[de] Kadı Ali İstanbul'dan mektûp göndererek, Tokat'tan getirttiler; müb[a]rek olsun, devlet gelsin ve mihnet gitsin").

Osmanlı imparatorluğunun ilk devirlerinde, Anadolu türklerinin d[i]ğer türk ülkeleri ile olan münâsebetlerinin, sonraki devirlere nisbet[le] daha sıkı olduğunu biliyoruz. Türkiye orta Asya türk devletleri ile, s[i]yâsî bakımdan, yakından alâkadar olduğu gibi, her iki ülkedeki ili[m] merkezleri ve muhtelif âlimler arasındaki münâsebetler de bugün tasa[v]vur edildiğinden çok daha sıkı ve ehemmiyetli idi. Bir çok âlimler ora[]lardan Türkiye'ye gelir veya celbedilir, bir çok türkler de, ilim tahs[il] etmek için, Anadolu'dan orta Asya merkezlerine giderlerdi. *Ḳutadġ[u] bilig*'i, Abdürrezzak Bahşı için, Tokat'tan İstanbul'a getirtm[iş] olan Fenârî-oğlu Kadı Ali de, tahsil için, orta Asya merkezleri[ni] ziyâret eden âlimlerdendir. İsmaᶜil Bẹliġ, *Güldeste-i rıyaz-ı ᶜirfa[n]* (Bursa, 1302, s. 245—248)'da verilen mâlûmata göre, meşhûr tü[rk] âlimi Şemseddin Mehmed b. Hamza Fenârî'nin torunu ola[n] Alâeddin Ali b. Yusuf Bâlî b. Fenârî, Herat, Buhârâ v[e] Semerkand'da tanınmış âlimlerden ders görmüştür. Fâtih Sulta[n] Mehmed devrinin başlarında tekrâr Anadolu'ya dönmüş ve Moll[a] Gürânî'nin delâleti ile, Bursa'daki Manastır medresesine müder[ris] tâyin edilmiştir. 878 (1473/1474)'de kendisine kazaskerlik tevcih edi[l]miş, 894 (1489)'te Rumeli sadrı ve bir müddet sonra, Anadolu sad[rı] tâyin edilmiştir. Son günlerini Bursa'da geçiren Alâeddin Ali 90[3] (1497/1498)'te vefat etmiştir. Devrinin bir çok ilimlerinde salâhiye[t] sâhibi olan bu âlimin kuvvetli bir hâfızaya mâlik olduğu, ezberden sa[]yısız farsça ve arapça beyit bildiği ve kendisinin de bu sâhada kale[m] kullandığı kaydedilmektedir. Mẹcdi, *Şeḳaᵓiḳ-ı nuᶜmaniye tercüme[si]* (İstanbul), s. 277—278'de verilen kısa mâlûmatta, Alâeddin Ali'ni[n] Fenârî evlâdından olmayıp, ona intisâbından dolayı bu ismi alm[ış] olduğu kaydedilmektedir.

Osmanlı devlet teşkilâtında bu türk ülkeleri ile resmî muhâbere[yi] idâre eden husûsî kalemler vardı. *Baḫşı* unvanını taşıyan bu me'murla[]rın aynı zamanda bu ülkelerin siyâsî ve ilmî vaziyetine vâkıf olan v[e] ekseriyâ oralardan gelen kimselerden seçildiği anlaşılıyor. Şeyh-zâd[e] Abdürrezzak Bahşı da, Fâtih Sultan Mehmed zamanında böyle bir vazife ile İstanbul'da bulunanlardandır. Fâtih Sultan Meh[]med'in Uzun Hasan'a karşı muvaffakiyetle neticelenen seferinde[n] sonra, muhtelif memleketlere gönderilen zafernâmeler arasında, her hâ[l]de orta Asya devletlerine gönderilmek üzere, uygur ve arap harfleri ile 3. VIII. 1473 tarihinde yazılan yarlığın da Şeyh-zâde Abdürrezza[k]

Bahşı tarafından kaleme alınmış olduğu anlaşılıyor. Aynı zât Ayasofya kütüphânesinde 4757 numarada, içinde *ʿAṭębętü 'l-ḥaḳaʾiḳ*'ın da bulunduğu uygur-arap harfleri ile yazılan bir mecmuanın tertip ve istinsahını „sekiz yüz seksen dört tarihinde, domuz yılında, Zilkâde ayının on yedisinde cumartesi günü" tamamlamıştır (bk. s. 159).

Böylece 843 (1439)'te Herat'ta istinsah edilmiş olan bu nüshanın 879 (1474)'da İstanbul'a gelmesinin sebep ve âmilleri anlaşılmış oluyor. Eserin bundan sonraki mâcerasını tâkip etmek güçleşiyor. Nüshanın 190. sahifesinde Abdürrezzak Bahşı tarafından yazılan parçadan sonra, 13.—14. satırlardaki: *naʿl-bent ḥamż-e-tin sadġun* (*-ġ-*?) *alduḳ molla ḫayre-t(t)in-ning cumʿ-a mescit-i-ning yan-ı-ta aşin-a* (*-i-* yerine *-a-* ile) *ḫoca* (?) *ḥacı tęl(l)al* („Nalbant Hamza'dan satın aldık; Molla Hayreddin'in cuma mescidi yanında, şâhit Hoca Hacı dellâl") kaydından sarîh bir fikir edinmek müşküldür. Açıkça anlaşılan bir nokta varsa, o da eserin, satın alınma yolu ile, sâhip değiştirmiş olmasıdır. Kayıtta adı geçen Hoca (Ḫᵛace) Hayreddin, Fâtih Sultan Mehmed'in üstâdı olup, 880 (1475)'de vefat etmiştir. İstanbul'da o tarihlerde bu zâtın nâmına iki mescit vardı. Bunlardan biri Mesîh-Paşa semtinde, eski kiliseden çevrilmiş bir mecit ve diğeri ise, Un-Kapanı'nda 874 (1469/1470) tarihinde bina edilmiş olan mescittir. Kayıtta bahis mevzuu olan mescidin bu sonuncusu olması muhtemeldir (bk. *Ḥadiḳatü 'l-cęvamiʿ*, İstanbul, 1281, I, 53, 101). Bu kaydın da Abdürrezzak Bahşı'ya âit olması pek mümkündür. Sahifenin sonunda el ile çizilen ve altında, arap harfleri ile, *baḫsı bilgüsi* kaydı bulunan girift yazılmış uygurca imza, bâzı güçlüklerle, *şeyḫ-sade belgüçü* (?) şeklinde okunabilir. Abdürrezzak Bahşı'ya âit olan kitapların bir kısmı Ayasofya kütüphânesinde bulunmaktadır. *Ḳutadġu bilig*'in Abdürrezzak Bahşı'nın mülkiyetine geçip-geçmediği ve eğer geçmiş ise, diğer kitapları ile birlikte, neden dolayı vakfedilmemiş olduğu şimdilik mechûldür. Sultan Mahmud I. (1730—1754) zamanında Abdürrezzak Bahşı'ya âit kitapların vakıf kaydını yazan *ęl-müfęttiş ęvḳaf el-ḥaręmęyn* Ahmed Şeyh-zâde (bk. Ayasofya, nr. 4012 ve 4757) her hâlde bu zâtın ahfâdından biri olacaktır. Şeyh-zâde ismini taşıyan diğer şahsiyetler için bk. Bursalı Tâhir, *Osmanlı müellifleri*, I, 334.

★

B. Fergana nüshası. *Ḳutadġu bilig*'in ele geçen nüshaları arasında en mühimi olan Fergana nüshası hakkında, nüshayı bulan Fitret, *Mąʿarif vę oḳutġuçı* (Taşkend, 1925, II, 68—74; makalenin türkçesi için bk. *Türkiyat*, 1927, I, 344—347 ve almancası için bk. *Ungar. Jahrb.* VI, H. 1/2, s. 154—158) mecmuasında, eser hakkında umûmî mâlûmat ile bu nüshanın 145. sahifesinin faksimilesini vermiş, fakat nüshanın tavsifini yapmamıştır. Nüsha hakkında bu makaleden yalnız sahifelerinin dağılmış ve sonradan bir araya getirilerek, dikilmiş ve dörtlüklerin altın suyu ile yazılmış olduğunu öğreniyoruz. Bu nüshayı 1913 yılında Nemengân'da bir şahsın husûsî kütüphânesinde görmüş olan Ahmed Zeki Velidî (bk. *ZOV*, XXII, 312—313) de eserin ithaf kısmına âit bir başlık ile metinde *Ḳutadġu bilig*'in ismi geçen kısmından üç beyit nakletmekle iktifa etmiş, fakat nüsha hakkında ayrıca mâlûmat vermemiştir. Nakledilen başlık ve beyitlerdeki farklar her hâlde dikkatsizlik eseri olacaktır ve bunların aynı nüsha olduğunu kabûl etmek mümkündür.

Nüshanın baş ve son kısmı eksiktir ve nerede, ne zaman, kimin tarafından ve kimin için yazılmış olduğu hakkındaki kayıtlar da, bu eksik sahifeler ile birlikte, kaybolmuştur. Yazıldığı tarih hakkındaki bilgimiz de yalnız tahminden ibârettir. Fitret, nüshanın sülüs hattı ile yazıldığına bakarak, bunun Herat nüshasından daha evvel yazılmış olacağını tahmin etmekle iktifa etmiştir. Arap yazısı mütehassısı olan Moritz (bk. *Ungar. Jahrb.*, *göst. yer.*) ise, arap harflerinin bu şekillerinin İran'da VI. (XII.) asırda meydana geldiğine ve bu şeklin Suriye ve Mısır'da Eyyûbîler (569—650 = 1174—1252) zamanında kullanılmış olduğuna, fakat üç noktalı *p*, *j* ve *g* harflerinin VI. asırda İran'da henuz kullanılmadığına ve ancak VII. asırda bunlara tek-tük tesâdüf edildiğine işâret ederek, Fergana nüshasının, Mısır nüshasına nisbetle, daha eski bir devreye âit olduğunu ve belki de VII. asırda yazılmış olabileceğini tahmin etmektedir. Mamafih Moritz'in eserin yalnız bir tek sahifesinin tetkikine dayanan bu fikri, kendisinin de haklı olarak kaydettiği gibi, kat'î değildir. Diğer nüshalara nisbetle daha itinalı yazılmış olan ve ilk bakışta daha eski bir devreye âit olduğu hissini veren bu nüshanın dil ve imlâsında ara-sıra diğer nüshalarda bulunmayan bâzı yeni şekillere de tesâdüf edilmektedir (bk. meselâ *ayġır*, *yąlavąç* v. b.; fakat diğer taraftan *erser*). Nüshanın bulunduğu yere ve ithaf edilen hukümdarın ismini taşımasına bakılırsa, bunun şark Kara-Hanlıları an'ane ve tarihinin daha canlı olarak muhafaza edildiği bir devir ve merkezde yazılmış olması muhtemeldir.

Herat ve Mısır nüshalarında başta mensûr mukaddime, bunun arkasından manzûm mukaddime, ondan sonra bâbların fihristi ve nihâyet asıl *Ḳutadġu bilig*'in metni gelmektedir. Fergana nüshasında ise, manzûm mukaddime yoktur; mensûr mukaddimeden sonra bâbların fihristi ve arkasından eserin metni başlar. Mensûr mukaddime ile bâbların fihris-

ti aynı sahifede bulunduğuna göre (bk. faksimile, s. 3), manzûm mukaddimeyi ihtiva eden kısmın sonradan düşmüş olmasına ihtimâl verilemez. Eğer manzûm mukaddime, her hângi bir şekilde, sonradan kaybolmuş ise, bunun ya mensûr mukaddimeden evvel veya bâbların fihristinin sonunda bulunmuş olduğu düşünülebilir. Nüshanın ilk sahifesi oldukça zedelenmiş (faksimiledeki ilk sahife nüshaya âit değildir ve sonradan, Mısır nüshasına göre, doldurulmuştur) ve sonunda 445. sahifeden sonra 6232. — 6645. beyitleri ihtiva eden ve takriben 30 sahifelik bir kısım eksiktir. Bir—iki sahife müstesna, nüsha çok iyi muhafaza edilmiştir.

★

C. Mısır nüshası. *Ḳutadġu bilig*'in Mısır nüshası 1896'da Kahire'de, Hidiv (bugünkü Kıral) kütüphânesinin o zamanki müdürü alman âlimlerinden Moritz tarafından, bulunmuştur. Bu kütüphâne tanzim edilirken, bodrum kata atılmış olan dağınık kitap ve sahife yığınları gözden geçirildiği sırada, *Ḳutadġu bilig*'e âit parçalar toplanarak, bir araya getirilmiş ve böylece, bir çok tesâdüflerin yardımı ile, bu mühim nüsha kaybolmaktan kurtarılmıştır. Radloff'un verdiği mâlûmata göre, bu nüshanın sahifeleri 35—36 cm. büyüklüğünde, satırları 18,5 cm. uzunluğunda ve satır araları 1,5 cm. genişliğindedir. Yazısı açık ve okunaklı nesih ile yazılmıştır. Nüshanın başında ve ortalarında bâzı sahifeler, rutûbet te'siri ile, zedelenmiş; geri kalan büyük kısmı ise, iyi muhafaza edilmiştir. Kitabın bulunması esnâsındaki vaziyetten de tahmin edilebileceği gibi, nüshanın bâzı kısımları zâyi olmuştur; 16. (beyit 73—454), 24. (587—646), 36. (836—971), 72. (1504—1562), 272. (4579—4610), 374. (6245—6303), 377. (6352—6417) ve 392. (6632—6645) sahifelerden sonra gelen kısımlar nüshada eksiktir. Nüsha çok dikkatle yazılmış ve atlanıl- mış kelime ve beyitlerin, yerleri işâret edilerek, sahife kenarına eklenmiş olduğuna bakılırsa, nüsha yazıldıktan sonra, tekrar karşılaştırılmış olacaktır. Fotograflardan nüshanın ithaf sahifesi ile bâblarının başka bir renkte ve belki de altın suyu ile yazılmış olduğu anlaşılıyor.

Nüshanın baş sahifesinde ve sahifenin yarı genişliği kadar büyük ve içi süslü bir dâire içinde *oḳıġıl silig* sözleri ve bu dâirenin üst ve alt kısımlarında güzel bir sülüs ile, *ęl-emirįyęti 'l-ęcęlliyęti 'l-kębirįyęti 'l-ᶜizzįyęti ᶜizzę 'd-din aydęmirü 'd-dęvadarü 'n-naṣıri* ibâresi yazılmıştır. Burada zikredilen Ay-Demir, Naṣır (693—741=1293—1341)'ın memlûklerinden olup, derece-derece devâdârlığa kadar yükselmiş, Halep ve Trablus nâipliğinde bulunmuş ve sonra Mısır'da baş-kumandan olmuştur. Âdil ve mütevâzi olarak tavsif edilen bu Ay-Demir, 70 yaşını geçmiş olduğu hâlde, 762 (1361) veya 776 (1374) yılında ölmüştür (bk. İbnü 'l-Ḥaçęr, *ęd-Düręrü 'l-kamįnę*, I, 429, nr. 1127).

Bu nüshanın ᶜİzzę 'd-Din Ay-Demir ęd-Dęvadar'dan, bir müddet için, İlbuġa ęl-Ḫaṣąki 'l-Çęrkęsi eline geçtiği anlaşılıyor (nüshada bu zâtın, belki de mührünü taklit etmek suretiyle, isminin yazılması için bk. faksimile s. 9, 59, 143, 219, 267, 267, 281). İlbuġa, Sultan Ḥaṣąnü 'n-Naṣir (748—762=1347—1361) zamanında, binbaşı, emîr meclis ve sonra sultanın muhâfızı olmuş; Ḥaṣąn ölünce, yerine geçen Muḥąmmędü 'l-Mąnṣur (762—764=1361—1363)'un atabeyi vazifesinde bulunmuş ve bu sultanı tahtından indirmiştir. Yerine getirdiği Şąᶜbanü 'l-Ęşręf (764—778=1363—1377) zamanında devletin idâresini elinde bulunduran bu zât 768 (1367) yılında öldürülmüştür (bk. Yįlbuġa ęl-Ḫaṣąki 'n-Naṣir, İbnü 'l-Ḥaçęr, *ayn. esr.*, III, 438, nr. 1218). Bu nüshanın bundan sonra geçirdiği safhalar hakkında mâlûmat için, baş sahifedeki kayıtlar ile 379. sahifedeki notun incelenmesi lâzımdır. Bu sonuncusu fotografta iyi çıkmamıştır; sahifenin sol-alt köşesinde sonradan ilâve edilen bu 11—12 kelimelik nottan, tahmin sureti ile, ... *tębęrdarų sųltanę* ... *ęl-ḥaccü ḫalilünį 'ṭ-ṭaᵓįᶜ* ... kelimeleri okunabilmektedir.

★

D. *Ḳutadġu bilig*'in bu üç nüshasından başka, bir de ayrı-ayrı vesileler ile, eserdeki bâzı beyitlerin zikredilmesine rastlanmaktadır. Bunlardan iki beyit Ankara Maarif vekâleti kütüphânesinde bir mecmuada bulunmaktadır. Bu mecmuanın ancak türkçe beyitleri ihtiva eden beş sahifesinin fotografları elimde bulunduğundan, diğer kısımlarını tetkik etmek imkânını bulamadım. Fakat Fuat Köprülü (*Türk dili ve edebiyatı hakkında araştırmalar*, İstanbul, 1934, s. 74—83) bu mecmuayı tetkik etmiş ve bizi alâkadar eden meseleyi aydınlatmağa yarayacak mâlûmat vermiştir. Müellif bu mecmuada arapça, farsça ve türkçe şiir, hikâye ve mektuplar ile türk hukümdarlarının ahlâk ve tabiatlarına dâir mâlûmat toplamak istemiş, fakat sonra türkçe olanların bir kısmını çıkarmıştır. Mevcut kayıtlardan mecmuanın Ġazi b. ᶜĄli b. Ḳutluġı 'l-Cubati tarafından tertip ve ęl-ęmirü 'l-muᶜąẓẓąm şęmsü 'l-ḥąḳḳį vę 'd-din Muḥąmmęd b. 's-Sąᶜid Sęyfü 'd-Din Aydęmirü 'l-Cubati'ye takdim edildiği anlaşılmaktadır. Sonunda tertip edildiği tarih kaydedilmiş ise de, zedelenmiş olduğundan, iyi okunamamaktadır (*fi ęvasįṭı şęvval min sęnęti* . . . *sębᶜąmįᵓętįni 'l-hįlalįyyę*). F. Köprülü'nün tetkikinden, emîr Ay-Demir, 703—758 (1303—1357) yıllarında İran'ın bâzı sâhalarında hukümran olan İncü âilesinin son hukümdarı Ęmir Şęyḫ Ębu İs-

ḥ a ḳ 'ın baş-kumandanı olup, 755 (1354)'te Şiraz şehrini Muzafferîlerin vâlisi Ş a h S u l t a n 'ın elinden almak için yapılan harpte maktûl düşmüştür. Mecmua babasının yerine geçen oğlu M u ḥ a m m e d zamanında tertip edildiğine göre, bunun 755 (1354)'ten sonraki bir tarihte yazılmış olması lâzımdır.

Mecmuadaki beyitler, o zaman artık „moğul hattı" adı ile anılan uygur harflerine âit fasılda bulunmaktadır. Bu fasılda önce uygur harflerinin şekilleri, sonra üstte uygur harfleri ile yazılmış ve altta arap harfleri ile tekrarlanmış olan türkçe sayılar ve arkasından *ʿAtebetü 'l-ḥaḳaʾiḳ*'a âit bir dörtlük ile *Ḳutadġu bilig*'e âit iki beyit (1139 ve 1476) gelmektedir. Beyitler, dil bakımından, asıllarından oldukça farklıdır. Bundan sonra, yalnız arap harfleri ile, 10 satırlık ve muhtevası bakımından, *ʿAtebetü 'l-ḥaḳaʾiḳ* 'a benzeyen parça yazılmıştır. Satırlar arasındaki geniş aralıklar, her hâlde sonradan uygur harfleri ile doldurulmak için, açık bırakılmış olacaktır.

★

E. *Ḳutadġu bilig*'dekine benzer bir beyit de 1909'da Sarayçık'ta 6—7 m. derinliğinde toprak altından çıkarılan bir vazoda yazılmış bulunmaktadır. 24 parça olan vazo kırıkları, sonradan birleştirilerek, yapıştırılmış ve Uralsk askerî müzesine konulmuştur. 1910—1911 senelerinde kendisine verilmiş olan fotoğrafları A. S a m o y l o v i ç (*Sredneaziatsko-turetskiya nadpisi na glinyanom kuvşine iz Sarayçika*, *ZVO*, 1912, XXI, cüz I, s. 038—047) tarafından okunmuş, tercüme edilmiş ve vazonun tam bir tavsifi yapılmıştır. Vazonun yüksekliği 80 cm., alt kısmı 23 cm., ortadaki geniş kısmı 60 cm. ve ağzının genişliği 28,5 cm. olup, boyun kısmına yakın yerinin her iki tarafında, arap harfleri ile,

kişi körki yüz ol bu yüz körki köz
bu öz körki til ol bu til körki söz
taḳı körk kişi-ke bilig hem hüner
yuluġ ḳılġu can-nı bilig-lig-ke er

beyitleri ve daha aşağıda, vazonun geniş kısmında, iki satır üzerine,

bu küp-nüng içinde yaş ḳuyar bolur

ibâresi yazılmıştır. Bu sonuncu ibâreden ve bilhassa *yaş* sözünden, S a m o y l o v i ç bu vazonun defin ile alâkadar olduğunu düşünmekte ve Sarayçık'ta Altın-Ordu hanlarının mezarları bulunduğunu hâtırlatmaktadır. Bu beyitlerden birincisi *Ḳutadġu bilig*'te türkçe mesel olarak getirilen 274. beyit ile mukayese edilmektedir. Oldukça farklı olan bu beytin, belki de ikinci beytin de bulunduğu başka bir eserden alınmış olması da pek mümkündür. Mamafih bu beyit *Ḳutadġu bilig* nüshalarında da az çok farklıdır.

★

IX. K u t a d ġ u b i l i g 'in f a k s i m i l e l e r i. H e r a t n ü s h a s ı n ı n R a d l o f f tarafından neşredilmiş olan faksimilesi nüshanın aslı ile karşılaştırılınca, faksimilede bâzı çizgilerin temizlenmiş olduğu görülmektedir. Diğer nüshalar meydana çıktıktan sonra, artık bu temizleme ameliyesinden ileri gelen eksiklikler büyük bir mahzûr teşkil etmez. TDK bu nüshayı faksimile ederken, R a d l o f f neşrini esâs tutmuştur. Nüshanın aslına müracaat edilmiş olsa idi, hem sıhhat bakımından daha isâbetli hareket edilmiş, hem de bu gibi baskılarda şu veya bu teknik sebeplerden husûle gelen yanlışların aynı sebeplerle daha fazla çoğalmasına imkân verilmemiş olurdu.

Ḳutadġu bilig üzerinde çalışmalara başlarken, F e r g a n a n ü s h a s ı fotografларının elde edilmesine teşebbüs edilmişti. 1934 yılında türk dil kurultayına iştirâk eden S a m o y l o v i ç, rus ilim akademisinin kurultaya bir armağanı olarak, bu nüshanın bir fotografını takdim etmiştir. Fakat arada geçen zaman içinde bu fotograflar iyi muhafaza edilememiş ve faksimilenin neşrine girişilirken, yeni bir fotografa ihtiyac hâsıl olmuştur. Bu defa da fotograflar çekilirken, evvelkisinden daha dar bir karton çerçeve kullanılmış ve sahifeler, ister büyük ve ister küçük olsun, bu çerçeve içine sıkışmak vaziyetinde bırakılmıştır. Böylece bâzı sahifelerin baş ve sol kenarları fotografların dışında kalmıştır. Fotografları çekenler iki sahifede bu eksikliği tamamlamağa çalışmışlar ve 224_{1}'de bunu muvvaffakiyetle yapmışlar ise de, 217_{1}' de ikinci mısraın ilk kelimesi olan *erej* büs-bütün başka bir şekle girmiştir. Diğer sahifelerde kelimelerin okunmasını güçleştiren ve doldurulması zârûrî olan bu gibi eksiklikler, daha evvelki fotograflara göre, tamamlanmıştır. Faksimile basıldığı vakit, klişelerin büyüklüğü ayarlanırken, bâzı sahifeler bir az daha küçülmüş ve metnin bir kısmı klişe dışı bırakılmıştır.

Fergana nühasının faksimilesi hazırlanırken, eserin sahife numaraları yanlış konulmuştur. Bu yüzden nüshanın 1. sahifesinin açık bırakılmış olduğu ve nüshanın son sahifesi olan 445. sahifenin arkasında boş sahifenin *Ḳutadġu bilig*'e âit olmayan bir metnin yazılması için kullanılmış olduğu kanaatı hâsıl olmaktadır. Bu karışıklığa imkân vermemek için, sahife numaralarını 445 yerine, 444 veya 446 şeklinde tasavvur etmek ve nüshayı son sahifenin ön tarafında değil, arka tarafında kesilmiş gibi kabûl etmek lâzımdır.

M ı s ı r n ü s h a s ı, yazısı bakımından, nüshalar arasında en iyi olanıdır.ve fotograf tekniği bakımından da kusursuzdur. Onun için faksimilesi hiç bir müdâhale yapılmadan, basılabilirdi. Maalesef faksimilenin neşri ile meşgûl olanlar en çok bu nüsha üzerinde uğraşmışlar ve silik görünen her nokta ve çizgi üzerinden kalem gezdirmişlerdir. İyi niyetle yapılan bu mesâinin faksimilenin lehinde olmadığını söylemeğe lüzûm bile yoktur. Buna bir misâl olmak üzere, 274_1'de noktasız *t-* ile yazılmış olan *tạdung* kelimesinin, böyle bir tashihten sonra, *lạdung* şekline girmiş olmasını göstermek kâfîdir. Bu gibi işlerde metne ve yazı karakterine vâkıf olmayanların böyle hatalara düşmeleri dâimâ melhûz olacağından, en iyisi, faksimilelere el sürmemektir. Bu nüshada olduğu gibi, faksimilelerin tereddütle istifâde edilecek bir hâle getirilmesi, neşrinden beklenilen maksada aykırı bir hareket olabilir.

★

Nüshalarda eserin ismini taşıyan başlıklara gelince, Herat nüshasının ayrı bir baş sahifesi olmadığı görülüyor ki, bu hâl belki de nüshanın müsvedde mâhiyetinde yazılmış olmasından ileri gelmiştir. Fergana nüshasının ilk sahifesi kaybolduğundan, nüshanın başında eserin isminin, her hângi bir şekilde, belirtilmiş olup-olmadığını bilemiyoruz. Mısır nüshasına gelince, bunun baş nahifesi mevcuttur; fakat eserin isminin bulunması beklenilen yerde, *oḳığıl silig* gibi, büs-bütün başka bir ibâre görülmektedır.

Ḳutaḍğu bilig metninin Herat nüshasına âit bir kısmını ilk defa neşretmiş olan V á m b é r y uygur harfleri ile dizdirmiş olduğu kısımda *Ḳutaḍğu bilig* isminin matbaa harfleri ile basılmış şeklini alarak (bk. V á m b é r y, *Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik*, Innsbruck, 1870, s. 44, str. 14—15), büyütmüş ve bunu kırmızı renkle neşrinin baş sahifesine koymuştur. R a d l o f f ise, aynı nüshanın sonunda İstanbul'da ilâve edilmiş olan bir kayıtta geçen *Ḳudatğu bilig* kelimesini oradaki şekilleri ile (bk. faksimile, s. 189, str. 15) büyüterek, bunu kendi faksimilesine başlık yapmıştır. TDK, faksimileleri neşrederken, Herat nüshasında görülen bu şekli aynen almış olduğu gibi, Fergana nüshasının mensûr mukaddimesindeki yazılış şeklini (faksimile, s. 2, str. 7) taklit ederek, büyütmüş ve bunu Fergana ve Mısır nüshalarının faksimilelerinin kabında, bir başlık gibi, bastırmıştır. Hiç isâbetli olmayan bu tarzın, âdetâ an'aneleşerek, devam ettiği görülür ki, bunun okuyucuları şaşırtmak ve yanlış yollara sevketmekten başka, bir faydası olmayacağı meydandadır.

★

X. Ḳ u t a ḍ ğ u bilig'in m e t i n n e ş r i n e â i t i z a h l a r. *Ḳutaḍğu bilig*'in metin neşrinden istifâde etmek isteyenler için, aşağıdaki noktaların ayrıca göz önünde tutulması faydalı olur.

1. Metnin tesbitinde, İstanbul üniversitesi edebiyat fakültesince hazırlanmış ve Millî Eğitim bakanlığınca bastırılmış olan transkripsiyon sistemi (bk. *Türk ilmî transkripsiyon kılavuzu*, İstanbul, 1946) tatbik edilmiştir. Türkçe kelimelerin transkripsiyonunda *d* > *ẕ* > *y* sesinin, şekil bakımından, metnin dâhil bulunduğn uygur devri metinlerinden uzak düşmemesi için, *ẕ* yerine *ḍ* şekli ile gösterilmesi uygun görülmüştür. Türk alfabesinden farklı olan diğer işâretler için aş. bk.

2. Metnin türkçe kısmı normalleştirilmiştir. Yabancı kelimelerin asıl imlâları metinde ayrıca belirtilmiştir. Sayısı nisbeten az olan bu yabancı kelimelerin okunuşunda, ayrı bir zarûret bulunmadıkça, türklerin bugünkü söyleyişi tercih edilmiştir. Burada bu yabancı kelimelerin XI. asırdaki telâffuz şekillerine sıkı bir surette bağlanmak gayretinden ziyâde, metinden mümkün olduğu kadar geniş bir okuyucu zümresinin kolayca istifâde etmesi maksadı göz önünde tutulmuştur. Türkçeye muhtelif devirlerde girmiş olan yabancı kelimelerin okunuşu meselesi üzerinde, ileride ayrıca durulacaktır.

3. Nüshalarda bâzı beyitlerin sırası karışıktır. Bunlar, metnin gelişine göre, düzeltilmiş ve muhtelif nüshalardaki yerlerine notlar da işâret edilmiştir. Nüshaların yalnız birinde bulunan ve metnin gelişine göre, sıraya alınmasında tereddüt edilen beyitler ile istinsah yanlışlığı yüzünden, bozulmuş veya tekrar edilmiş olan beyitler not kısmına alınmıştır.

4. Metinde oldukça büyük bir yekûn tutan ve eserin araştırılmasında mühim bir yer alacak olan dörtlüklerin, metnin diğer kısmından ayrılması ve derhâl görülebilmesi için, önce italik harfler ile dizilmesine karar verilmiş iken, matbaada buna imkân bulunmamasından, bunların notlarda belirtilmesi ile iktifa etmek zorunda kalınmıştır.

5. *Ḳutaḍğu bilig*'in aslına âit olan kısım ile buna sonradan eklenmiş olan kısımları kolayca seçebilmek için, her kısım ayrı bir harf ile gösterilmiştir.

A. mensûr mukaddime
B. manzûm mukaddime
C. bâbların fihristi
D. asıl metin
E. Y u s ụ f tarafından yazılmış olduğu hâlde, şekil ve mevzû bakımından, *Ḳutaḍğu bilig*'e âit olmayan parçalar.

6. İleride tetkik ve iktibaslarda metinden kolayca istifâde edilebilmesini te'min için, beyitler, yukarıda (bk. 5) gösterilen gruplar için-

de, numaralanmıştır. Her ikisi de Yusuf'a âit olan D ve E kısımlarında ise, numaralara inkıtâsız devam edilmiştir. Metinden faksimileye ve faksimileden metne derhâl geçmekte kolaylık olmak üzere, aynı numaraların, hiç olmazsa, faksimile sahifelerinin altına konulması düşünülmüş ise de, maalesef, buna imkân bulunamamıştır.

7. Gerek büyük bâbların ve gerek küçük başlıkların işâret edilme tarzı nüshalarda birbirinden farklı olduğu gibi, nüshaların fihristinde gösterilenler ile metinlerinde geçenler de birbirine uymamaktadır. Bâblara âit metnin bir kısmı, çok defa, bâbların başlıklarından evvel gelmekte ve sonunda, ayrıca işâret edilmeden, bahis değişmektedir. Başlıkların asıl nüshada bulunmayarak, sonradan ilâve edilmiş olmaları da pek muhtemeldir. Metin tesbitinde, nüshaların umûmî hey'etine uyularak, bâb mâhiyetinde bulunan büyük başlıklara sıra numarası verilmiş ve küçük başlıklar da yerli-yerine konulmuştur. Bunların nüshalardaki vaziyetleri notlarda ayrıca gösterilmiştir. Bâb taksimatı bahisleri tam bir surette çerçevelemediği için, bir bahsi tetkik etmek isteyenlerin, yalnız bâb başlıklarına değil, bahsin asıl başı ile sonuna da dikkat etmeleri gerektir. Bir mevzûdan başka birine geçilen, fakat nüshalarda ayrıca gösterilmemiş olan yerler bir çizgi ile işâret edilmiştir. Tetkik edeceklere bu hususta bir kolaylık olmak üzere, giriş kısmının sonuna tahlîlî bir fihrist ilâve edilmiştir (bk. XI).

8. Notlardan mümkün mertebe kolay istifâde etmek ve lüzûmsuz kalabalığa yer vermemek maksadı ile, tesbit edilmiş metinden farklı olan husûsların şekli gösterilmesi tercih edilmiş ve metnin izâhı ile alâkalı her hângi bir noktanın ihmâl edilmemesine çalışılmıştır.

9. Notlarda ayrı nüshalara işâret eden A (Herat), B (Fergana) ve C (Mısır) harfleri yanındaki rakamlar sahifelerin satırlarını göstermektedir. Burada, not kısmını rakamlara boğmamak için, nüsha sahifelerini işâret eden rakamların gösterilmesinden vazgeçilmiştir. Bu eksikliğin telâfisi için, metin sahifelerinin sol kenarında nüsha sahifelerinin başları ve yukarıda dış köşelerde de bu sahifelerin devamı belli edilmiştir. Bunların yardımı ile, notlarda gösterilen satır rakamlarının hângi sahifeye âit olduğu kolayca bulunabilecektir.

10. Notlarda köşeli kavsin solunda bulunan kısım, asıl metni ve sağındaki kısım ise, nüshalardaki farkları gösterir. Yuvarlak kavisler içerisine alınan harf ve kelimeler, metinde bulunması lâzım gelen, fakat nüshalarda eksik olan harf ve kelimeleri gösterir. Aynı kavisler için bir de izâhı zarûrî görülen cümleler alınmıştır. Notlarda kelimeleri tekrarlamamak için, metnin iki kelimesi arasındaki kısım üç nokta ile işâret edilmiştir.

11. Notlara, esâs itibarı ile, nüshalarda farklı kelime ve ekler alınmış olmakla berâber, şüpheli görülen veya her hângi bir şekilde başka türlü okunuş ve izâhı mümkün olan kelimeler ile cümle hâlinde alınmış olan parçalarda, kelimelerin yazılış şekilleri ayrıca tebârüz ettirilmiştir.

12. Metin ve nüshalardaki her hângi mühim bir husûsiyete dikkat çekilmek istenilen hâllerde, notların bu kısmına ayrı bir satır olarak başlanmıştır.

*

Ḳutaḍġu bilig metninin tesbitinde de kullanılmış olan transkripsiyon sistemini izah eden *Türk ilmî transkripsiyon kılavuzu*'nun her kesin elinde bulunmamak ihtimâli göz önünde tutularak, bu transkripsiyon sisteminde türk alfabesinden farklı olan işâretlerin izâhı aşağıda sıralanmıştır.

Vokallerde:

1. ạ türk alfabesinde yazıda işâret edilmeyen *a* sesi.
2. a° arap alfabeside kalın sırada ه veya ـه işâretleri.
3. ẹ türk alfabesinde yazıda işâret edilmeyen *e* sesi.
4. e̤ uygur alfabesinde *a* yerine kullanılan *e* işâreti.
5. e° arap alfabesinde ince sırada ه veya ـه işâretleri.
6. ı̣ türk alfabesinde yazıda işâret edilmeyen *ı* sesi.
7. ị » » » » » *i* »
8. ọ » » » » » *o* »
9. o̤ uygur alfebesinde eksik yazılan *ö* işâreti.
10. ọ̈ türk alfabesinde yazıda işâret edilmeyen *ö* sesi.
11. ụ » » » » » *u* »
12. ṳ uygur alfabesinde eksik yazılan *ü* işâreti.
13. ụ̈ türk alfabelerinde yazıda işâret edilmeyen *ü* sesi.

Konsonantlarda:

1. ḍ türkçe sözlerde ذ işâreti.
2. ġ türk alfabelerinde kalın sırada *g* işâretleri.
3. ḥ arap alfabesinde ح işâreti.
4. ḫ » » خ »
5. ḳ türk alfabelerinde kalın sırada *k* işâreti.
6. n͡g » » sağır kaf »
7. ṣ arap alfabesinde ص işâreti.
8. s̱ » » ث »
9. ṭ » » ط »
10. k̇ » » ق »
11. ẓ » » ظ »
12. ż » » ض »
13. ẕ yabancı sözlerde ذ ».
14. ʿ arap alfabesinde ع »
15. ʾ » » ء »

XI. **Kutadğu bilig'in tahlîlî fihristi.** Aşağıda *Kutadğu bilig*'in içindeki bölümler, bâblar, metinde işâret edilmiş olan küçük başlıklar ile ayrıca işâret edilmemiş olan başlıklar (bu sonuncuları yuvarlak kavisler içine alınmıştır) ve şâirin karşılıklı konuşmalar arasına serpilen kendi ağzından söylenmiş sözler (bu sonuncular sırada çizgiler ile belirtilmiştir) sıralanmıştır. Rakamların ilk sırası satır, bâb ve beyit sayılarını ve ikinci sırası ise, bunların bulunduğu sahifeleri göstermektedir.

XXIV. KÜN TOĠDI İLİG ÖGDÜLMİŞNİ OĶIMIŞIN AYUR

XXV. ÖGDÜLMİŞ KÜN TOĠDI İLİG TAPUĠIN͡GA KÖRÜNMİŞİN AYUR

XXVI. ÖGDÜLMİŞ KÜN TOĠDI İLİG TAPUĠIN͡GA KİRMİŞİN AYUR

XXVII. ÖGDÜLMİŞ İLİGKE UĶUŞ ŞUṚETİN AYUR

XXVIII. BEGLİKKE SẸZA BOLĠU TEG BEG NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

XXIX. ÖGDÜLMİŞ BEGLERKE VẸZİR BOLĠU NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

XXX. ÖGDÜLMİŞ İLİGKE SÜ BAŞLAR ER NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

XXXI. ÖGDÜLMİŞ İLİGKE ULUĠ ḤACİBLIĶKA NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

XXXII. ÖGDÜLMİŞ İLİGKE ĶAPUĠ BAŞLAR ER NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

XXXIII. ÖGDÜLMİŞ İLİGKE YALAVAÇ IḌĠUĶA NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

A.

B1 C2

BİSMİ 'LLAHİ 'R-RAḤMANİ 'R-RAḤİM

A 2

ḥamd-u sịpas-ü mịnnẹt vẹ öküş ögdi tengri ʿạzzẹ vẹ cẹllẹḳa kim uluğluḳ ịdisi tükel ḳụdrẹtlığ padịşah turur yirli kökli yaratğan ḳamuğ tınlığlarḳa ruzi birgen neni kim tiledi erse ḳıldı yime neni tilese ḳılur *yẹfʿạlụ̈ 'llahụ̈ ma yẹ-şaʾ vẹ yạḥkụ̈mụ̈ ma yụ̈rid* taḳı sansız sẹlam-ü dụ̈rud ḥalḳ-larda yigi yalav̂açlarda ọdrüntüsi uluğ sav̂çısı mụḥammẹd-ị mụṣṭafa öze bolsun taḳı ma anıng işleri ʿạziz ağırlığ ṣạ-ḥabe̥ler öze *rịżvanụ 'llahị ʿạlẹyhịm ẹcmạʿin* bu kịtab yav̂-laḳ ʿạziz turur çin ḥụkẹmalarınıng ẹmṣalleri birle bezen-miş maçin ʿụlẹmalarınıng ẹşʿarları birle araste̥ ḳılınmış tu-rur bu kịtabnı oḳığlı bu bẹyịtlerni mạʿlum ḳılığlı kịtab-dın yaḳşı ʿạzizraḳ turur çin-ü maçin ʿalịmleri vẹ ḥakim-

bịsmị 'llahị...'r-rạḥim] A yok B'de nushanın ilk sahifesini teşkil ve 14. satırda *buğra ḫan tilinçe* cümlesine kadar devam eden metin eksik (faksimiledeki ilk sahife, C'ye göre, sonradan doldurulmuştur).

1 *ḥạmd-u ... ögdi*] A_1 *sipasu minet ọküş ọgdi* C_2 ... *mịnnẹt vẹ ögdi* | *ʿạzzẹ vẹ cẹllẹḳa*] A_1 *asevecel* (satır üstünde yazılmış) *-ḳa* || **2** *uluğluḳ ... turur*] A_{1-2} *u. idiz-i tụkel ḳuduret-lıġ padş-a t.* C_{1-2} *aluğ-luġ ... padịşah* || 3 *yirli ... yaratġan*] A_3 *yer-ni kọk-ni yarad-ġan* C_3 ... *yạratġan* | *birgen*] A_4 *bergen* | *neni kim*] A_4 *nekim* || 4 *erse*] A_4 *ẹrz-e* C_4 yok | *neni*] A_5 *ne* | *ḳılur*] C_4 *ḳılġan* (*-n* satır üstünde sonradan yazılmış) || 4—5 *yẹfʿạlụ̈ ... yụ̈rid*] A_5 *yẹfʿạlụ̈ 'llahụ̈* ... (ar. harfl. yazılmış) C_4 *yẹfʿạlụ̈ ma* ... || 5—7 *taḳı ... bolsun*] A_{5-8} *taḳ-ı s. selamu tụrut ḥalḳ-lar-ta neki yalvaç-lar-ta* (?) *ọd-ründüz-i* (satır altında ar. harfl. *gụ̈zide̥*) *uluġ sav-çız-ı* (satır altında ar. harfl. *pẹyġạmbẹr*) *muḥammet-i muz-tafa öz-e bolz-un* C_{4-5} *yime ḥạlḳ-larda ödürdi tẹngri yalav̂açı öze san-şız dụ̈rud b.* || 7 *taḳı ... anıng*] C_5 yok || 7—8 *işleri ... öze*] A_8 *ẹş-ler-i öz-e* || 8 *rịżvan ... ẹcmạʿin*] A_9 ar. harfl. ile yazılmış || 8—9 *bu ... turur*] A_9 *bụu kidaba turur ẹti asiz* (satır üstünde yazılmış) *yavlaḳ* (satır altında ar. harfl. *nik*) *tangsuḳ* || 9 *çin ... bezenmiş*] A_{10} ... *ẹşʿar-lar-ı bile araz-te* C_{6-7} *ç. ḥạkim-lerning ... yụ̈ramış* (oku *bẹzemiş*) || **10** *maçin ... turur*] A_{11-12} ... *ẹm-sal-i birle* (veya *bilen*) *bisen-miş t.* C_{7-8} *m. ḥạkim-lerning ... ḳılmış* || **11** *bẹyịtlerni*] A_{12} *beyit-ler-ni* C_8 *beyit-leri-ni* | *ḳılığlı*] A_{13} *ḳılġuçı-lạr.* || **12** *yakşı ... turur*] A_{13} *ʿasiz-raḳ ẹrür* C_{8-9} *yạhşı ... tụrur* | *çin-ü ... ḥạkimleri*] A_{13-14} ... *ʿalim-ler-i* C_9 *maçin* ... ...

ḷeri ḳamuğ ịttịfaḳ boldılar kim mẹşrịḳ vịlayẹtinde ḳamuğ A3 B2 türkistan illerinde buğra ḫan tilinçe türk lụğatinçe bu kị-tabdın yaḳşıraḳ hẹrgịz kim erse taşnif ḳılmadı bu kịtab ḳayu padịşahḳa ya ḳayu ịḳlimḳa tegdi erse ğayẹt uzlu-ḳındın nịhayẹttin keçe körklüglükindin ol illerning ḥakim-leri ʿalịmleri ḳabul ḳılıp tegme biri bir türlüg at lạḳạb urdılar çinlığlar ẹdẹbụ̈ 'l-mụ̈luk atadılar maçin mẹlịkining ḥụkẹmaları ayinụ̈ 'l-mẹmlẹkẹ tidiler mẹşrịḳlığlar zinẹtụ̈ 'l-ụ̈mẹra tip aydılar iranlığlar şahnamẹ-i türki atamışlar baʿ-żıları ma pẹndnamẹ-i mụ̈luk timişler turanlığlar ḳutadğu bi-lig tip aymışlar bu kịtabnı taşnif ḳılığlı balasağun mẹv-ludluğ pẹrhiz ịdisi er turur ẹmma bu kịtabnı kaşğar ilin-de tükel ḳılıp mẹşrịḳ mẹlịki tavğaç buğra ḫan üskinge kigürmiş turur mẹlịk buğra ḫan ma anı ağırlap uluğlap öz ḫaş ḥacịblıḳını anga birü yarlıḳamış turur anıng üçün C3 yusụf uluğ ḫaş ḥacịb tip atı çavı ajunda yayılmış turur bu ʿạziz kịtab tört uluğ ağır ul öze bịna ḳılınmış turur

A4 bir ʿạdịl ikinçi dẹvlẹt üçünçi ʿạḳıl törtünçi ḳanaʿat yana tegme biringe türkçe bir at birmiş turur ʿạdịlḳa kün toğ-dı ilig at birip padịşah ornınga tutmış turur dẹvlẹtḳa ay B3 toldı at birip vẹzir ornınga ḳodmış turur ʿạḳılḳa ögdül-miş at birip vẹzirning oğlı yirinde tutmış turur ḳanaʿạtḳa odğurmış at birip vẹzirning ḳarındaşı tip aymış turur ta-ḳı anlar ara mụnaẓara suʾali cẹvabı keçer teg sözler söz-lemiş turur oḳığlınıng köngli açılıp mụşannịfnı ẹdgü duʿa birle yad ḳılsun tip

13 *ḳamuğ ittịfaḳ*] A_{14} *ḳamuğ-ı idifaḳ* | *mẹşrịḳ ... ḳamuğ*] A_{14-15} *m. vilayet-i-ta ḳ.* C *mẹşr[ịḳ]* (yerine işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) *vịlayẹtịnde* ‖ 14 *ille-rinde*] A_{15} *ilin-te* C_{10} *il(l)erinde* | *türk lụğatinçe*] C_{10} yok ‖ 15 *yaḳşıraḳ ... ḳılmadı*] A_{1-2} *... ḳılmay turur* B_1 ve C_{10-11} *yaḫşı-raḳ ...* ‖ 16 *ḳayu ... erse*] A_{2-3} *ḳayu-ma padş-a-ḳa ḳayu-ma iḳlam-ḳa t. ẹrz-e* B_{1-2} *ḳ. padịşah-ḳa* (iyi okunmuyor) ... C_{11} ... *ya ḳayu* (*ḳa-* satır üstünde yazılmış) *iḳlim-ke tẹgdi irse* | *uzluḳından*] C_{11} *edgüsindin* ‖ 17 *nịhayẹttin*] A_4 *uruğ-tın* B_2 *nịhayẹt-din* (*n-* ?) C_{11} yok ‖ 17—18 *ol ... ḳılıp*] B_3 *... ḥụkẹmaları ...* C_{12} *ol ḥụkẹma* | *at lạḳạb*] C_{12} *lạḳạb at* ‖ 19 *urdılar*] B_4 *birdi-ler* | *ẹdẹbụ̈ 'l-mụ̈luk atadılar*] A_6 *ẹdeb-bül-mụlak a.* B_4 *ẹdẹbụ̈ 'l-mụ̈luk at birdiler* ‖ 19—20 *maçin ... tidiler*] A_{7-8} *..., ayinül-memleket teti-ler* B_{4-5} *m. m. nẹdim-leri a. atadılar* C_{13} *maçin-lığ-lar ẹminụ̈ 'l-mẹmlẹkẹ t.* | *zinẹtụ̈ 'l-ụ̈mẹra*] A_8 *sinedün ụmer-a* C_{13} *zinụ̈ 'l-ụ̈mẹra* ‖ 21 *tip aydılar*] A_8 *tep aytı-lar* C_{13} *at birdi-ler* | *iranlığlar ... atamışlar*] B_6 *... tidiler* C_{13} *ịranlığ-lar* (*ị-* dikkat; istinsah edilirken, bir satır atlanmış olacak; aş. bk.) | *bạʿżıları ma*] B_7 *bạʿżı-lar ma* C_{14} *bạʿżı-lar* ‖ 22 *timişler*] A_{10} *temiş-ler* ‖ 23 *aymışlar*] C_{14} *aytmış-lar* (yk. bk.) | *bu ... mẹvludluğ*] A_{11-12} *buu kidab-a ḳoşuğ-nı bila-sağun mevlut-lığ* B_{7-8} *... bạlasağun mẹvlạd-lığ* C_{14-15} *bu kịtab t. ḳılğan bạlasağun mẹvludlığ* ‖ 24 *pẹrhiz ịdisi*] C_{15} *parsı-ça pür hụ̈nẹr-lığ* | *ẹmma*] C_{15} *yime* | *kaşğạr ilinde*] A_{13} *k. il-i-te* C_{15} *kaşğạrda* ‖ 25 *ḳılıp ... üskinge*] A_{13} *... tavğaç ḫanı ụskin-ge* (satır altında uyg. harfl. *ḳaş-ı-ḳa*) B_9 *... ṭạvğaç ḫan* C_{16} *ṭạvğaç bụğra ḫan mẹşrịḳ mẹlịki ụ̈şkinde* ‖ 26 *turur*] B_9 eksik C_{16} yok | *mẹlịk ... uluğlap*] A_{15} *... ağır-lap* B_{10} eksik C_{16} *mẹlịk me anı ağırlap ulụğlap* ‖ 27 *ḥacịblıḳını ... turur*] A_{16-17} *ḥ. ḥacib-lıḳ-ı-nı* (satır altında ar. harfl. *vẹzir*) *angga berü ...* B_{10} *[...]-mış tụrur* C_{17} *ḥ. ḥacịb-lıḳı angar bịrmiş* ‖ 28 *uluğ*] A_{17} ve C_{17} yok | *tip ... turur*] A_{17-18} *tep atı acun-ta ...* B_{11} eksik C_{17-1} *tip atı çavı bịrilmiş tụrur* ‖ 29 *ʿaziz*] A_{18} *ʿasiz* B_{12} ve C_1 yok | *uluğ ... turur*] A_{19} *... öz-e tam-a kẹdürül-miş turur* B_{12} *ağır ... tụrur* C_1 *ağırlığ nime ... ḳılmış turur*

30 B 'de *bir* 'den başlayarak, 33. satırda *ögdülmiş* sözüne kadar devam eden kısım eksik | *bir ʿạdịl*] A_{19-20} *buu ẹvel-i ʿadil turur tüz yụridmek* | *dẹvlẹt*] A_{20-1} *ḳud devlet turur* | *ʿạḳıl*] A_1 *aḳıl uḳaş ẹrür* | *ḳạnaʿạt*] A_{1-2} *ḳan-a-ʿat öz-e tirilmek turur* | *yana*] A_2 *yim-e* ‖ 31 *türkçe ... turur*] A_{2-3} *bir ọ(n)gün ẹren-ler adın adamış turur* ‖ 32 *birip ... ornınga*] A_4 *berip padş-a ọsin-ge tegmiş* C_3 *... özinge* (*-z-* noktasız, aş. bk.) *t.* ‖ 33 *birip ... ḳọdmış*] A_5 *berip vesir ornın-ğa ornadmış* ‖ 34 *bịrip ... yirinde*] A_6 *berip ... yerin-te* B_1 *... yịrinde* C_{4-5} *birip vẹzir oğlı özinge* (yk. bk.) ‖ 35 *birip vẹzirning*] A_7 *berip vesir-ning* B_2 *birip* C_5 *birip vẹzir* ‖ 36 *mụnaẓạra ... sözler*] A_8 *suval cuvab munasar-a k. t.* C_6 *sụʾal vẹ cẹvab mụnaẓạra keçer sözler* ‖ 37 *oḳığlınıng ... mụşannịfnı*] A_9 *buu ḳamuğ-ı ... musanif-ḳa* B_3 *oḳıglı ... mụşạnnịf-ḳa* C_7 *... açılsun yime mụṣạnnịf-nı* ‖ 38 *yad ... tip*] A_{10} *yat ḳılz-un tep insil(?)ʿasiz* B_4 *yad ḳılsun ịnşaʾ allahụ tạʿala* C_{7-8} *yarılḳaya ḳola yad ḳılsun tip lị-rẹşadịhị 'l-ʿạziz* (*-ş-* noktasız) *vẹ hụ̈vẹ aʿlẹmụ bị 'ṣ-ṣạvab*

B.

1 uğan bir bayat ol ḳamuğda oza
öküş ḥamd-u ögdi anğar oḳ sẹza

2 uluğluḳ iḍisi uğan ẕü 'l-cẹlal
yaratğan törütgen me ḳadịr kẹmal

3 ay yir kök iḍisi ḥalayıḳ bile
ruzını anutmış yigil sen küle

4 saḳışsız birigli ḳamuğḳa ruzi
yitürür ḳamuğnı ma yimez özi

5 açın ḳoḍmaz hẹrgịz ḳamuğ tınlığığ
yitürür içürür tözü sanlığığ

6 neteg kim tiledi me boldı ḳamuğ
kimi kim tilese ḳılur ol uluğ

7 dụrud ol öḍürmiş rẹsülḳa sẹlam
yine işlerinğe sẹlam hẹm ulam

8 mụḥạmmẹd yalavaç ḥạlayıḳ başı
ḳamuğ barçalarḳa ol ol köz ḳaşı

A 5 9 yime bu kịtab ol iḍi ök ʿaziz
biligligke bolğay biligdin tenğiz

C 4 10 bezenmiş ağırlığ biligler bile
ḳalı kim şụḳụr ḳıl ḳạnaʿạt tile

1 B'de mukaddimenin bu manzum kısmı yok.;. B 3 4'te biten mensûr parçadan sonra, 3 5'te babların fihristi başlıyor ve 12. sahifenin sonuna kadar devam ediyor ... *ḳamuğda*] A_{12} *ḳamuğ-tın* ‖ 2 *uluğluḳ*] C_9 *uluğ-luğ* | *yaratğan törütgen*] A_{13} *y.* [illegible] *gen* C_{10} *yạrạtḳan tọrütgen* (*-g-* çizgisi yok) ‖ 3 *ay yir*] A_{14} *ay* (tek çizgi!) [illegible] *yigil*] A_{14} *yegil* ‖ 4 *birigli*] A_{15} *berigli* | *yitürür ... yimez*] A_{15} *yedürür ḳ. m.* [illegible] C_{11} *y. ḳạmụğnı m. yimes* ‖ 5 *ḳoḍmaz hẹrgịz*] A_{16} *ḳoymaz ol bu* (satır üstünde [illegible] harfl. *hẹm.*) C_{12} *ḳoḍmas h.* | *yitürür*] A_{16} *yedürür* ‖ 6. *ḳılar*] A_{17} *bolur*] ‖ 7 *dụrud* [illegible] A_{18} *turut* C_{14} *dürud* | *öḍụrmiş*] A_{18} *ẹdürmiş* (satır altında ar. harfl. *gụzide*) | *işlerinğe*] A_{18} *ẹş-lẹringe* C_{14} *işleri-ke* ‖ 8 *ol ol*] A_{19} *ol* ‖ 9 *iḍi*] A_1 *ẹti* | *tenğiz*] C_{10} [illegible] ‖ 10 *bezenmiş*] A_2 *bisenmiş* (*-s-* altında ar. harfl. *z*) C_1 *yạranmış* | *ḳıl*] C_1 *ọl* [illegible]

11 ḳamuğ barçasınğa bügüler sözi
tizip yinçüleyü ḳamuğ tüp tüzi

12 bu mẹşrịḳ mẹlịki maçinlar begi
biligliğ uḳuşluğ ajunda yigi

13 ḳamuğ bu kịtabnı alıp özlemiş
ḥazine içinde urup kizlemiş

14 birindin birinğe miraṣlar ḳalıp
aḍınlarḳa birmez özinğe alıp

15 asığlığ turur bu yoḳ ol hiç yası
öküş türkler uḳmaz munınğ mạʿnisi

16 kịtabdın eşitgen bilür uş anı
oḳığan bitigen uḳumaz munı

17 elig köz tutar kör kịtab sözleri
ikigün ajunda iter işleri

18 maçinlar ḥạkimi bu çin yumğısı
tözü barça aymış munınğ yaḳşısı

19 bu mẹşrịḳ ilinde ḳamuğ türk-ü çin
munı teg kịtab yoḳ ajunda aḍın

20 kịtab ḳadrini me biligliğ bilir
uḳuşsuz kişidin aḍın ne kelir

21 ay tegme kişike kịtab birmegü
apanğ dostunğ erse imin bolmağu

11 *barçasınğa bügüler*] A_8 *barça-sında bụgü-ler* (satır altında uyg. harfl. *bilig-lig-ler*) | *yinçüleyü*] A_3 *inçü-leyü* C_2 *yincüleyü* ‖ 12 *mẹlịki maçinlar*] A_4 *meliki maçın-lığ* C_3 *mẹliki* (*-i-* sonradan eklenmiş?) *m.* | *yigi*] A_4 *yegi* (satır altında ar. harfl. *nik*) ‖ 14 *birindin*] A_5 *bir-i-tin* C_5 *biri-din* | *aḍınlarḳa birmez*] A_6 *adın-lar-ḳa* (satır altında ar. harfl. *özge*) *bermez* C_5 *nadan-larḳa birmes* ‖ 15 *hiç yası*] A_7 *heç yaz-ı* (satır altında ar. harfl. *bi gụnah*) | *uḳmaz ... mạʿnisi*] A_7 *u. munung m.* C_6 *uḳmas m. mạʿnası* ‖ 16 *eşitgen bilür*] A_8 *ẹ. bolur* C_7 *işitgen b.* | *uḳumaz*] C_7 *uḳumas* ‖ 17 *elig ... kör*] A_9 *ilig k. tadaşu* | *ikigün*] A_9 *ikegün* C_8 *ikigün* (*-k-* çizgisi yok) ‖ 18 *yumğısı*] A_{10} *yum-ğız-ı* (satır altında ar. harfl. *hẹme*) C_9 *yumğusı* (*-ğ-* noktasız) | *tözü ... yaḳşısı*] A_{10} *töz-i b. a.* (*ẹrmiş?*) *munung y.* C_9 *... yaḫşısı* ‖ 19 *türk-ü çin*] A_{11} *türkü çin* C_{10} *tụrk için* | *munı ... aḍın*] A_{11} *munung ... ọsin-tin adın* (satır altında ar. harfl. *digẹr*) C_{10} *mụnıng ... idin* (satır kenarında başka elle *adın*) ‖ 20 *bilir*] A_{12} *bilür* | *kişidin ... kelir*] A_{12} *kişi-tin ... kelür* C_{11} *kişi-de a. ni kẹlir* ‖ 21 *ay ... birmegü*] A_{13} *buu ... bermegü* | *apanğ*] A_{13} *a.* (satır altında ar. harfl. *ẹgẹr*) C_{12} *a.* (önce *apang* yazılmış, sonra *epkẹng* şeklinde tashih edilmiş) | *erse imin*] A_{13} *ẹ. ẹmin* C_{12} *irse i.*

22 neteg kim biligsiz bilümez munı
ukuşluğ ukupan küzetür anı

23 bu buğra ḫan vakıtı içre anı
yime ḫan tilinçe bu aymış munı

24 munı teg kitabnı kim aymış oza
kidin me kim ayğay munı teg uza

25 kim erse munı teg itermü kanı
itigli bar erse öger men anı

26 kayu kend uluş ordu karşı yire
kitabka öngin at atamışlara

C 5 27 ol ilning bügüsi ḥakimi turup
at urmış ol ilning törüçe körüp

28 çiniler edebü 'l-müluk tip ayar
maçinlar enisü 'l-memalik atar

29 bu meşrik ilinde uluğlar munı
zinetü 'l-ümera tiyürler köni

A 6 30 iranlığlar şahname tirler mungar
turanlığ kutadğu bilig tip ukar

31 ne türlüg bu sözler öngin tildeki
kigürmiş mungar kör kamuğ ildeki

32 yime bu kitabka at urmış uluğ
bayat yarlıkasu ol edgü kuluğ

33 ay ol bu kitabka kabul bolduki
bu türkler tilinde ʿaçeb kördüki

22 *bilümez munı*] C_{13} *bilümez munı* (?) | *anı*] A_{14} *kanı* (*k*-?) C_{13} *tęni* || 23 *ḫan ... anı*] A_{15} *ḫan ol vakt i. munı* | *aymış*] C_{14} *aytmış* || **24** *munı ... oza*] [illegible] *munung ... öz-e* C_{15} *munıng ...* | *kidin ... munı*] A_{16} *kedin ... munung* C_{15} ... [illegible] (-*t*- noktasız) *munıng* || **25** *erse ... itermü*] A_{17} *erz-e munung t. eder-mü* C_{18} [illegible] *munıng ...* | *itigli*] A_{17} *ayıdğıl* || **26** *kend*] A_{18} *kent* C_{17} *kind* (önce *kid* yazılmış sonra tashih edilmiş) | *yire*] A_{18} *yer-e* | *kitabka öngin*] A_{18} *kidab-ke ö(n)gün* [illegible] *kitab-ke ö.* || **27** *bügüsi*] A_{19} *bugü-si* (satır altında ar. harfl. *bilgüçi*) | *ol*] C_1 [illegible] || **28** *çiniler ... ayar*] A_{20} *ç. edeb-bül-müluk tep adar* | *atar*] A_{20} *me ter* C_2 *me a*[illegible] (veya *ayar*; her iki şekilde okunabilecek gibi noktalanmış; ilk mısraın sonu da karışıktır) || **29** *zinetü 'l-ümera tiyürler*] A_{21} *sinedün-ümer-a teyür-ler* C_3 *z. tiyürler* || 30 *iranlığlar ...tirler*] A_1 *iran-lığ ma ş. ter-ler* C_4 *i. ş. tir* | *turanlığ ... tip*] A_1 ... *tep* C_4 *turanlığ-la*[illegible] ... || **31** *öngin*] A_2 *ö(n)gün* C_5 *ö(n)gin* | *kigürmiş*] A_2 *kugürmiş* || **32** *kitabka*] A_3 *ki*[illegible]*dab-ke* || **33** *kitabka*] A_4 *kidab-ke* C_7 *kitab-ke*

34 yine bu kitab kör kamuğka yarar
meliklerke artuk ilig kend tutar

35 kim ol ma bu mülkni tutuğlı kayu
kereklig angar bu ḥakimler ayu

36 melikler koruğı ma esbab tüze
bu tertib-ü şartı emaret öze

37 bu mülkning ḫarabı bekası nedin
ya mülket kalurı barurı adın

38 yime bu çerig sü er at ma kamuğ
negü teg tirilgü yir bulğu yoluğ

39 munıng tertibin me kitabda aça
adırmış ödürmiş kamuğnı seçe

40 yana berk bu mülkni tutuğlı kişi
yarağlığ erenke buyurdı işi

41 kereklig ukuşluğ birisi ongay
yulaka negü teg açığ kıldı ay

42 budunnıng ḥakı bar melikler öze
melikning ḥakı ma budundın tüze

43 yine bu raʿiyyet küdezgü anı
melik me küzetse teni me canı

C 6 44 kayu ol melik kim tokış kılğunı
uruşlar ödinde çerig tüzgüni

45 ayur kör negü teg itingü ḥile
bu düşman çerigin sığuka tile

34 *meliklerke ... tutar*] A_5 *melik-ler-ke arduk kosü teg tudar* B_8 *melik-ler-ka a. ilig ...* || **35** *ma*] A_6 *men* C_9 *men* | *kereklig*] A_6 *kerek-li* || **36** *koruğı*] A_7 *karağ-ı* | *şartı emaret*] A_7 *şartı ʿimaret* C_{10} *şartı* (satır altında *ed*, yeri?) *e.* || **37** *nedin*] C_{11} *ni-din* | *adın*] A_8 *adın* (satır altında ar. harfl. *diger*) || **38** *negü ... yoluğ*] A_9 ... *n. bırıl-ğu toluğ* C_{12} *nigü teg y. bulğu* (*b*- noktasız) *yoluğ* (*y*- yerine *b*- ile) || **39** *munıng ... aça*] A_{10} *munung ter-tibi men kidab-tan neçe* C_{13} *munıng tertibi ...* || **40** *erenke*] C_{14} *iren-ke* || **41** *birisi ongay*] A_{12} *yurüş-i* (satır altında ar. harfl. *yürüşi*) *onggay* | *yulaka negü*] A_{12} *yulak-a* (satır altında ar. harfl. *yaruk-luk*) *n.* C_{15} *y. nigü* || **42** *budunnıng*] A_{13} *budunnıng* (satır altında ar. harfl. *il*) C_{16} *budun-nıng* | *ma*] A_{13} *bar* || **43** *me ... me*] A_{14} *me ... me* (satır altında ar. hafrl. *me*) C_{17} *me küzetse* (-*ts*- bir çizgi fazla) *me* || **44** *tokış*] A_{15} *tokuş* | *ödinde*] A_{15} *odin-te* (satır altında ar. harfl. *vakt*) || **45** *negü ..ḥile*] A_{16} *n. t. edin-güü-çiler* C_2 *nigü teg itingü ḥ.* | *sığuka tile*] A_{16} *sığın-ka tiler*

46 mẹḳikke negü teg itingü kerek
özi teg buḍunlar könülgü kerek

47 bu yaṅglıġ mẹḳikni buḍunlar seṽer
yüzini körey tip aḍınlar iṽer

48 ḳutı bar yaḳın tip tapuġ ḳılġuḳa
kimini yaġutup yıraḳ ḳoṽġuḳa

49 bir ança bekitip yaḳın tutġunı
bu ḳutsuz yaṽuz tip yıraḳ salġunı

50 yana bir sịyasẹt başın kesgüke
ikinçi fịrasẹt köṅül birgüke

A 7 51 uḳuşluġ biliglig toṅa alp yürek
ḫazine tolulap aḳıtġu kerek

52 rạʿịyyẹtḳa bolsa öküş ṭaḳati
ḳamuġ iş içinde bulur raḥạti

53 bu ḳaç ḥạrfḳına men ḳumaru saṅa
ḳoḍundum unıtma dụʿa ḳıl maṅa

54 baḳa kör kịtabnı bu tirgen kişi
hünẹrliġ er ermiş kişiler başı

55 bu türlüg fạżayịl uḳuşlar bile
araste ol ermiş yorımış küle

56 bütünlük me ḥụrmẹt bu zụhdlıġ öze
saḳınuḳ biliglig arıġlıġ oza

46 *negü ... itingü*] A_{17} *n. t. ẹdin-güü* (satır altında uyg. harfl. *ḳılmaḳ*) C_3 *nẹgi teg ịtingü* | *özi ... könülgü*] A_{17} *öz-i-ning budun-lar* (satır altında ar. harfl. *il*) *kọni-lik* C_3 *özi-ning bụdan-lar könülgü* (*-l-* sonradan tashih edilmiş) || 47 *buḍunlar*] A_{18} *budun-lar* (satır altında uyg. harfl. *barça*) | *tip iṽer*] A_{18} *tep ... ẹver* (satır altında uyg. harfl. *aşuḳar*) || 48 *tip*] A_{19} *tep* | *yaġutup ... ḳoṽġuḳa*] A_{19} *yavudup ... ḳav-ġa-ḳa* C_5 *yạġutụp ... ḳoṽḳaḳa* || 49 *bekitip ... tutġunı*] A_{20} *bekü-tüp* (satır altında uyg. harfl. *kọderip*) *...* C_6 *nẹgü tat yạḳın tutḳunı* || 50 *fịrasẹt ... birgüke*] A_{21} *yaraşap ... bergü-ke* || 51 *toṅa ... yürek*] A_1 *tongga a. yụrek* (satır altında ar. harfl. *yürẹk*) *tolulap*] A_1 *tol-a-lap* || 52 *rạʿiyyẹtḳa ṭaḳạti*] A_2 *raʿiyat-ḳa ... taʿ-a-ti* | *raḥạti*] A_2 *rahat-i* || 53 *ḥạrfḳına ... ḳumaru*] A_3 *harf ḳoyar* (dikkat, sonradan tashih edilmiş) *men ḳumardṣ* (satır altında ar. harfl. *yadịgar*) C_{10} *ḥarf-ḳıyar* (*-r* sonradan ilâve edilmiş; satır üstünde *ḳoyar*, *-y-* noktasız) *ḳ.* | *ḳoḍundum unıtma*] A_3 *ḳodun-tum* (satır altında uyg. harfl. *ḳoydum*) *unudm-a* C_{10} *ḳọdundum unịtma* || 54 *tirgen*] A_4 *ẹdken* | *er ermiş*] C_{11} *ir irmiş* || 55 *araste ... yorımış*] A_5 *araz-te o. e. yụrümiş* C_{12} *iraste o. irmiş y.* || 56 *zụhdlıġ*] A_6 *suradlıġ* | *saḳınuḳ ... oza*] A_6 *sạḳ-ı-yuḳ b. a. sụz-e* C_{13} *sạḳınuḳ bịlig-lig*

57 bu teṅri turuġlaġ ḳuz ordu ili
tüp ạṣlı nẹsẹbdin yorımış tili

58 bu toġmış ilindin çıḳıp barġanı
kịtabnı ḳoşupan tükel ḳılġanı

59 barusın bitimiş yetürmiş nịẓam
bu kaşġạr ilinde ḳoşulmış tẹmam

60 mẹḳikniṅ öṅinde oḳımış munı
bu taṽġaç ḳara buġra ḫanlar ḫanı

C 7 61 aġırlamış artuḳ öküş ḫịlʿạti
ḳalẹmniṅ ḥaḳı tip uḳuş ḥụrmẹti

62 bu ḫaṣ ḥacịb atın tegürmiş muṅa
munı bu öziṅe yaġutmış yana

63 bu maʿni üçün kör aġırlar anı
yusụf ḫaṣ ḥacịb tip ayurlar köni

64 yana bu kịtabnıṅ bẹyanın ayur
bu tört nik şẹrifler özele ḳılur

65 birisi me ʿạdl ol könilik öze
ikinçi bu dẹvlẹt ḳut ịḳbal tüze

66 üçünçi ḫịrẹd ol uluġluḳ bile
törtünçi ḳanaʿạt vẹ ʿafyẹt bile

67 bu tegme biriṅe at urmış öṅin
bu yaṅlıġ atını atamış kiḍin

68 ʿadịlḳa kün toġdı ilig tip atar
anı kör mẹḳiklik ḳurıṅa tutar

69 bu ay toldı dẹvlẹt atanur köni
vẹzirlıḳ yiriṅe tutar kör munı

57 *bu ... ordu*] A_8 *munung ki t. ḳur o.* C_{14} *ma tẹngi* (noktasız) *tụruġlaḳ ḳut ordụ* || 58 *barġanı*] A_8 *barġal-ı* | *ḳılġanı*] A_8 *ḳılġal-ı* || 59 *barusın ... yetürmiş*] A_9 *yaraz-ı* (*-y-* dikkat) *bidimiş tadar-mış* C_{16} *b. bịtimiş yẹtürmiş* | *ilinde*] A_9 *ẹlin-te* || 60 *öṅinde oḳımış*] A_{10} *ọ. oḳumış* C_{17} *öngịnde* (*ön-* bir çizgi fazla) || 61 *ḳalẹmniṅ ... tip*] A_{11} *ḳ. hak-ı tep* C_1 *ḳalẹm-ni(n)g ...* || 62 *muṅa*] A_{12} *mangga* C_2 *mạnga* | *yaġutmış*] A_{12} *yavudmış* C_2 *yạġutmış* || 63 *tip*] A_{13} *tep* || 64 *kịtabnıṅ bẹyanın*] C_4 *kịtab-nı(n)g bẹyanı* | *nik*] A_{14} *neng* || 65 *ʿạdl ol*] A_{15} *ʿadil ol* | *tüze*] A_{15} *ọz-e* || 66 *uluġluḳ*] C_6 *uluġ-luġ* | *vẹ ... bile*] A_{16} *ʿafiyet til-e* || 67 *öṅin*] A_{17} *ọ(n)gün* C_7 *ö(n)gin* | *bu ... kiḍin*] A_{17} *bu y. at-nı adamış telim* C_7 *b. yạnglaḳ-lıḳnı ayamış kidin* || 68 *ilig tip*] A_{18} *elig tep* | *tutar*] A_{18} *ḳodar* || 69 *vẹzirlıḳ yiriṅe*] A_{19} *vesir-lıḳ yerin-ge* C_9 *vẹzirlıġ yịringe*

70 ḫịrẹdḳa atadı bu ol ögdülmiş
munı ma vẹzirniñ oğlı tip timiş

71 ḳana'ạtḳa oḍğurmış atı birür
muñar ma vẹzirniñ yağuḳı tiyür

72 munıñ ḥịkmẹti kör bu tört neñ öze
kịtabnı tüketmiş bularnı tüze

A 8 73 ʿạrạbça tejikçe kịtablar öküş
biziñ tilimizçe bu yumğı uḳuş

74 biliglig bilür ol munıñ ḥụrmẹti
uḳuşluğ uḳar ol bilig ḳıymẹti

75 bu türkçe ḳoşuğlar tüzettim sañga
oḳırda unıtma duʿa ḳıl mañga

76 barur men ajundın eşit sen özüñ
öküş ʿịbrẹt alğıl ma açğıl közüñ

77 ịlahi sen ök sen tözü yarlıḳa
ruzi ḳıl ḳamuğ mụ'minlarḳa lịḳa

70 *bu ol*] A_{20} *uşol* | *vẹzirniñ . . . timiş*] A_{20} *vesir-ning oğlı temiş* C_{10} *vẹzirni(ṇ)g* . . . || 71 *birür*] A_{21} *berür* | *vẹzirniñ . . . tiyür*] A_{21} *vesir-ning yavuḳ-ı teyür* C_{11} *vẹzirni(n)g yạğağı tịyür* || 72 *munıñ*] A_{22} *munung* || 73 *tejikçe*] A_1 *tecik-çe* C_{12} *tẹjcịkçe* | *biziñ . . . yumğı*] A_1 *bising tilimiz-ke burunḳ-ı* C_{13} *bịzing* (noktalara göre *bịzni(n)g*)

74 A'da bu beyit yok | *munıñ*] C_{14} *munung* || 75 *tüzettim sañga*] A_2 *tüset-üm sangga* C_{15} *tüzet(t)im sạnga* | *unıtma . . . mañga*] A_2 *unudm-a tuu'a ḳıl mangga* C_{15} . . . *mạnga* || 76 *ajundın*] A_3 *acun-tın* | *ʿịbrẹt alğıl*] C_{16} *alğıl ʿịbrẹt* || 77 *sen . . . tözü*] A_4 *s. ok s. töz-i* | *mụ'mịnlarḳa lịḳa*] C_{17} *bar* (satır üstünde sonradan yazılmış)-*ça mü'mịnlarḳa*

C.

C 8 FİHRİSTỤ 'L-ẸBVAB

fịhrịstụ 'l-ẹbvab] A_5 *fehriz-ti ẹb-vab* C_1 *bịsmị 'llahị 'r-rạḥmanị 'r-rạḥim*

1 B'de bu bab yok | *bab . . . ayur*] A_6 *ẹvel b. tengr-i 'asevecel-ning ọgdüz-in a.* C_2 *b. tẹngri 'azzẹ vẹ cẹllẹ-ning tẹvḥidin aytur*

2 B'de bu bab yok | *bab . . . ayur*] A_{6-7} *ikinç b. yalavaç-lar u. maḥam(m)ẹt-i musdafa ọgdüz-in a.* C_3 *yạlavạçımız 'ạlẹyhị 's-sẹlạm fạżlın a.*

3 B'de bu bab yok | *bab. . . ayur*] A_{7-8} *ụçünç b. y. tọrt ẹş-ler-i-ning ọgdüz-i-ni a.* C_4 *b. ṣạḥabẹlerni(n)g 'ạlẹyhị 's-sẹlạm fạżlın a.*

4 B'de bu bab yok | *bab . . . ayur*] A_8 *tọrdünç bab orduken ḫanı beg medḥın a.* C_5 *b. yaz fạṣli-nı* (-ṣ- yerine -ż- yazılmış) *bụğra ḫ. ögdisi-ni a.* || 5 *bab . . . ayur*] A_9 *bişinç b. yeti y. tört yaḳın o. i. ụkek-ning* (satır altında ar. harfl. *bụrc*) *ẹrdüki-ni a.* B_5 *b. kịtab başı y. kẹvakịb o. i. bụruc* C_6 *b. yịti kẹvakịb o. i. yulduznı a.* || 6 *bab . . . ayur*] A_{10} *aldınç b. yangluḳ ogli ḳız-ı . . .* B_6 *b. yạngluḳ ağırlıḳın a.* C_7 *b. adẹm oğlı a. bilig birle irdükin* || 7 *bab . . . asığın*] A_{11} *yedinç b. t. ẹ. munung* B_7 *b. [ti]l e. asịğın* C_8 *b. t. irdemin asịğın* || 8 *bab . . . ayur*] A_{11-12} *seksinç b. kedab igez-i söz-lemiş-i-ke 'usrin ḳolur* B_8 *b. k. ịdisi . . .* C_9 *b. k. ıdisi ö. 'ụzrin-ni a.* || 9 *bab . . . tutuzur*] A_{12-13} *toḳsınç b. ẹ. ḳ. ọd saṿ ẹ. tudusur* B_9 *bab* (başka bir elle başlanmış ve doldurulmamış) C_{10} *idgü öt saṿ-nı* (-ṿ- yerine -ḳ- ile) *sözleyür* || 10 *bab . . . ayur*] A_{13-14} *onunç b. yangluḳ ağır-lıḳ-ı b. u. bil-e ẹrdükin söz-ler* C_{11} *b. b. u. 'ịlm erdemi-ni a.* || 11 *bab . . . ayur*] A_{14} *on birinç b. kidab adı yoruğın yem-e avuçğ-a-ıḳın söz-ler* B_2 *b. a. yọrügin aṿuçğalıḳın a.* C_{12} *b. . . . aṿuçğalıḳ-nı a.*

12 A ve C'de bu bab yok || 13 *bab . . . ayur*] A_{14-15} *on ikinç b. . . .* B_{15} *b. kịtab başı k. t. 'ạ. sözi* C_{13} *b. s. başı . . . 'a. ṣıfạtı*

14. bab ay toldı kün toġdı iligke kelmişin ayur
15. bab ay toldı kün toġdı iligke körünmişin ayur
16. bab ay toldı iligke özi dẹvlẹt erdükin ayur
B 5 17. bab dẹvlẹt ṣıfatı ḳılḳı irsellikin ayur
C 9 18. bab kün toġdı ilig ay toldıḳa özin belgürtmişin ayur
19. bab kün toġdı ʿạdịl ṣıfatı neteg erdükin ayur
20. bab ay toldı iligke sụʾal ḳılmışın ayur
21. bab ilig cẹvabı ay toldıḳa
22. bab til erdemlerin söz asıġların ayur
23. bab ay toldı vẹzir sụʾali ilig cẹvabı
B 6 24. bab sözlemekmü edgürek azu şük turmaḳmu
A 9 25. bab ḳut ḳıv̇ılıḳın dẹvlẹt irsellikin ayur
26. bab ay toldı oġlı ögdülmişni ötlemişin ayur
27. bab ay toldı iligke ḳumaru bitig bitimişin ayur
28. bab ilig ögdülmişni oḳıp tapuġḳa körünmişin ayur
29. bab ilig sụʾali ögdülmişke

14 *bab ... ayur*] A_{15-16} *on ụçünç b. kụn toġtı ilig yan-a kelip kọrün-miş-in a.* B_5 *b. a. t. k. toġdı-ḳa kẹlmişi bẹyanı* C_{14} *b. a. t. dẹvlẹt ...* ‖ 15 *bab ... ayur*] A_{16-17} *on tọrdünç b. a. toltı kụn toġtı topuġın-ġa kirmişin a.* B_6 *b. ... körünmịşi bẹyanı* C_{15} *b. kirmişin a.* ‖ 16 *bab ... ayur*] A_{17-18} *on bişinç b. a. toltı ọz-i tevlet e.* *bilgürd-miş-in a.* B_7 *b. a. t. ilig-ke dẹvlẹt erdükin bẹyanın a.* C_{16} *b. ... irdükin-ni a.* ‖ 17 *bab ... ayur*] A_{18} *on aldınç b. tevlet sıfadı ḳılıḳın ẹrz-e-likin a.* B_{1-2} 'de iki bab hâlindedir : 1. *bab yạna dẹvlẹt ṣıfạtı erdemin ayur* ve 2. *bab yạna dẹvlẹt tıv̇alıḳı irselikin ayur* C_{17} *b. d. ṣ. ... ḳılḳı irsel-lịki-ni a.* ‖ 18 *bab ... ayur*] A_{19} *on yedinç b. ... ọsin bildürt-mişin a.* B_3 *b. ... özin bẹlgürtür* C_3 *b. ... özini bẹlgürtmişin a.* ‖ 19 *bab ... ayar*] A_{20} *on seksinç b. kụn toġ... ʿadil neng erdükin ay toltı-ḳa a.* B_4 *b. k. t. s. mẹngü biliġın uḳturur* C_2 *b. ʿạdịl ṣıfạtı-nı nigülük-ni a.* ‖ 20 *bab ... ayur*] A_{21} *on toḳsınç b. o. t. ilig-ke suval ḳ. a.* B_5 *b. a. t. sụʾali ilịg-ke* ‖ 21 *bab ... ay toldıḳa*] A_{22} *yịgịrminçi b. i. cuvabı ...* C_4 *b. ... ay toldı-ḳa ayur*

22 B 'de bu bab yok | *bab ... söz*] A_{22-23} *yịgịrmi birinçi b. ...* C_5 *b. t. irdem-lerin a.*

23 B ve C 'de bu bab yok | *bab ... cẹvabı*] A_{23-34} *yịgịrmi ikinçi b. a. toltı vesir suval-ı i. cuvabı tapaġında yararın yaramasın ayur* ‖ 24 *bab ... turmaḳma*] A_{24-25} *yịgịrmi ụçünçi b. ... asu şụk turmaḳ* B_7 *b. sözlemek-mü ẹdgü ya. ṣ. turmaḳ-mu bẹyanı ḳılur* C_6 *b. sözlemek-mü yịgrek azu şük* (ṣ- noktasız, *-k* çizgisi yok) *t.* ‖ 25 *bab ... ayur*] A_{25-1} *yịgịrmi tọrdünç b. ḳudsıḳ-ı* (veya *ḳudḳıḳ-ı*) *tevlet ẹrz-e-likin vefa-siz-likin a.* B_8 *b. ḳut ḳıv̇ı-lıḳın* (*-v̇-* yerine *-ḳ-* ile) *dẹvlẹt yayıġlıḳın a.* C_7 *b. ḳụt ḳıv̇ı-lıḳın* ‖ 26 *bab ... ayur*] A_{1-2} *yịgịrmi bişinçi b. a. toltı vesir o. ọgdül-miş-ke ọd-lemişin a.* B_1 *b. a. t. oġlı-ḳa nạṣıḥạt ḳılurın a.* ‖ 27 *bab ... ayur*] A_{2-3} *yịgịrmi aldınçı b. a. toltı ilig-ke pent berip ḳumar-u* (satır altında ar. harfl. *yadịgar*) ... B_3 *b. ... ḳụmaru b. ḳodmışın a.* C_9 *b. ... ḳumaru pẹnd bịtig bịtimişin* ‖ 28 *bab ... ayur*] A_{3-4} *yịgịrmi yedinçi b. i. ọgdülmiş-ke pent bermişin ayur* B_4 *b. ilig ögdülmịşni ündemịşi sözi* C_{10} *b. ögdülmiş-ni ilig oḳıp tạpuġḳa kọrünmişin a.* ‖ 29 *bab ... ögdülmiṣke*] A_{4-5} *yịgịrmi seksinçi b. i. suval-lar-ı ọgdül-miş-ke yan-a anıng cuvab-lar-ı* (aş. bk.) B_5 *b. ilịg ...* C_{11} *b. ... ögdül-miş-ke cẹvabı birle ayur* (aş. bk.)

30. bab ögdülmiş cẹvabı iligke
31. bab ögdülmiş iligke uḳuş ṣıfạtın ayur
B 7 32. bab begler negü teg kerekin ayur
33. bab vẹzirler negü teg kerekin ayur
34. bab sü başlar er negü teg kerekin ayur
35. bab uluġ ḥacịb negü teg kerekin ayur
36. bab ḳapuġ başlar er negü teg kerekin ayur
C 10 37. bab yalav̇aç negü teg kerekin ayur
38. bab bitigçi ılımġa negü teg kerekin ayur
B 8 39. bab aġıçı negü teg kerekin ayur
40. bab aş başçısı ḫon-salar negü teg kerekin ayur
41. bab idişçiler başı şẹrabdar negü teg kerekin ayur
42. bab tapuġçılar ḥaḳḳı begler öze negü erdükin ayur
43. bab ilig sụʾalleringe ögdülmiş cẹvabların ayur
44. bab kün toġdı ilig oḍġurmışḳa bitig ıḍmışın ayur
45. bab ögdülmiş oḍġurmış tapa barmışın ayur
B 9 46. bab ögdülmiş oḍġurmış birle mụnaẓạra ḳılmışın ayur
47. bab ögdülmiş oḍġurmışnı oḳımışın ayur

30 A ve C 'de bu bab 29 ile birleştirilmiştir (yk. bk.) ‖ 31 *bab ... ayur*] A_{5-6} *yigịrmi toḳsunçı b. ... uḳuş suradın a.* B_7 *b. uḳuş ornı ṣurẹti aylur* C_{12} *b. ... ṣıfạtı-nı a.* ‖ 32 *bab ... ayur*] A_6 *odusunçı b. beg-lik-ke n. teg ẹr vesir nedeg kerekiin a.* (aş. bk.) B_1 *b. bẹgler nigü tẹg kẹrekin a.* C_{13} *b. bẹglik-ke nigü tẹg ir kẹrekin a.*

33 A 'da bu bab 32 ile birleştirilmiştir (yk. bk.) | *bab ... ayur*] B_2 ... *nigü* ... C_{14} *b. bẹglerke vezir nigü tig* (*-i-* noktasız) *ir kẹrekin a.* ‖ 34 *bab ... ayur*] A_7 *oduz birinçi b. söz baş-çız-ı ẹr n. ...* B_3 *b. iṣfẹhsalar nigü tẹg kẹrekin a.* C_{15} *b. s. başlar ir nigü tẹg kẹrekin aytur* ‖ 35 *bab ... negü*] A_{7-8} *oduz ikinçi b. ...* B_4 *b. ḥacịb nigü* ‖ 36 *bab ... negü*] A_{8-9} *oduz ụçünçi b. ḳapuġ* (satır altında ar. harfl. *dẹr*) *b. ẹr n.* B_5 *b. pẹrdedar nigü* C_{17} *b. ḳapuġ bạşlar ir nigü* ‖ 37 *bab ... teg*] A_9 *oduz tọrdünçi b. yalavaç-lıḳ-ḳa* (satır altında ar. harfl. *ilçi*) *ıdġu ẹr n. t.* B_6 *b. yạlavạç nigü tẹg* C_1 *b. yalav̇aç ıdġuḳa nigü tẹg ir* ‖ 38 *bab ... negü*] A_{10} *oduz bişinçi b. beg-ler-ke bidig-çi ılımġa* (*ạlımġa* ?) *n.* B_7 *b. bịtkeçi ı. nigü* C_2 *b. bịtigçi ı. nigü* ‖ 39 *bab ... ayur*] A_{11} *oduz aldınçı b. padş-a-ḳa aġ-ı-çı ... a.* B_1 *b. ḥazinedar nigü ...* C_3 *b. a. nigü teg ir kẹrekin-lerini a.* ‖ 40 *bab ... negü*] A_{11-12} *oduz yedinçi b. aş başçız-ı ḫon-salar n.* B_2 *b. ḫvan-salar nigü* C_4 *b. a. başçı-sı ḫvan-salar nigü* ‖ 41 *bab ... teg*] A_{12-13} *oduz seksinçi b. ... nedeg* B_3 *b. şẹrab-dar nigü tẹg* C_5 *b. idişçi tạmġaçı şẹrabdar nigü tẹg*

42 C 'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{13-14} *oduz toḳsunç-ı tapuġ-çı ḥaḳ-ı b. öz-e nedeg ẹ. a.* B_4 *tạpuġçı-lar ḥạḳḳı bẹg-ler öze nẹgü e.* ‖ 43 *bab ... ayur*] A_{14-15} *ḳırḳınçı b. i. suval-larııı-ġa ọ. cuvab-larıı a.* B_5 *b. i. sụʾali ögdülmịş-ke* C_6 *b. i. sụʾali ö. cẹvabı-nı aytur* ‖ 44 *bab ... ayur*] A_{15-16} *ḳırḳ birinçi b. ...* B_6 *b. k. t. o. bịtig ıḍmışı* C_7 *b. ilig ögdülmiş-ni o. ı. a.*

45 A 'da bu bab yok | *bab ... ayur*] | B_7 *b. ... tạpa bạrmışı* C_8 *b. ... tạpa bạrmışın a.* ‖ 46 *bab ... ayur*] A_{16-17} *ḳırḳ ikinçi b. odġurmış ögdül-miş bil-e ...* B_1 *b. ö. o. birleki mụnazạra-sı* C_9 *b. ... mụnaẓạrasın a.*

47 A B 'de bu bab yok

48. bab dünya erdemin asığın yasın ḫabẹr birür
49. bab odġurmış ögdülmişke dụnyanıñ münin ʿạyıbların ayur
50. bab ögdülmiş odġurmışḳa fani dụnya birle baḳi ʿụḳbi ḳazġanġusın ayur
51. bab odġurmıś iligke pẹnd bitip ıdmışın ayur
52. bab ilig odġurmışḳa ikinç yolı bitig ıdmışın ayur
53. bab ögdülmiş odġurmış birle ikinç mụnazạra ḳılmışın ayur

B 10 54. bab beglerke tapınmaḳ törüsin toḳusın ayur
55. bab ḳapuġdaḳı er at birle negü teg tirilgüsin ayur

C 11 56. bab ḳara budun birle negü teg ḳatılġusın ayur
57. bab ʿạlẹviler birle neteg ḳatılġusın ayur
58. bab ʿịlịm adamları birle ḳatılmaḳın ayur yime otaçılar mụʿạzzịmler mụʿạbbịrler mụnẹccịmler şaʿịrler tarıġçılar igdişçiler uzlar çıġaylar birle ḳatılmaḳ negü teg kerekin kerekmezin ayur
59. bab evlik almaḳ oġul ḳız igiḍmekni ayur
60. bab elig asraḳılarıġ neteg tutġusın ayur
61. bab aşḳa oḳımaḳ hẹm barġu barmaġusın ayur

48 A ve C'de bu bab yok || 49 *bab ... münin*] A_{17-18} *ḳırḳ ụçünçi b. a. ö.* [illegible] B_8 *b. yạna dụnya müni* C_{11} *b. o. d. m.* || 50 *bab ... ayur*] A_{18-19} *ḳırḳ tọrdünçi b.* [illegible] *odġur-mış-ke tụny-a bulup tin birl-e ʿuḳbi ḳasġan-ġusın a.* B_4 *b. fani ... ḳạzġanmaḳın a.* C_{12} *b. dụnya b. ʿụḳbi ḳạzġanġusın aytur* || 51 *bab ... ayur*] A_{19-20} *ḳırḳ dişinçi b. o. i. bidig-te pent berip ıdmışın a.* B_5 *b. ilig bịtigi-ning cẹvabın ıḍur* || 52 *bab ... ayur*] A_{20-21} *ḳırḳ aldınçı b. ikilinç yol-ı ilig bidig ıdmışın odġurmış-ḳa a.* B_6 *b. ilig ögdülmişni o. ikinç ıḍmışı* C_{14} *b. i. odġurmış-ke ikịnç ...* || 53 *bab ... ayur*] A_{21-22} *ḳırḳ yedinçi b. ...* B_7 *b. ikịnç mụnazạra bẹyanı ḳılınur* C_{15} *b. ... ikịnç mụnazạrasın* || 54 *bab ... ayur*] A_{22-23} *ḳırḳ seksinçi b. b. t. tör-e-sin toḳ-a-sın a.* B_1 *b. bẹgler tapuġ törüsin a.* C_{16} *b. bẹgler tạpuġçı törüsin t. aytur* || 55 *bab ... ayur*] A_{23-24} *ḳırḳ toḳsançı b. ḳapuġ-ta ẹ. a. bil-e n. t. yaraş-ġuz-ın a.* B_2 *b. ḳạpuġdaḳı er aṭ ṣụḥbẹt-leri aylur* C_{17} *b. ḳạpuġdaḳı ir at b. nẹteg t. a.*

56 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{24-25} *ilginçi b. ḳ. ʿam budun-ḳa* (satır altında ar. harfl. *il*) *n. t. ḳadıl-ġuz-ın a.* C_1 *b. ḳạra bụdun b. nẹteg ḳılġusın a.*

57 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{25} *elig birinçi b. ʿalevi-ler* (satır altında ar. harfl. *sẹyyid*) *bil-e ḳadıl-maḳın a.* C_2 *b. ʿạ. b. nẹteg ḳılġusın a.*

58 B ve C'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{25-28} *elig ikinçi b. ʿi. ada(m)-lar-ı . odaçı-lar* (satır altında ar. harfl. *ṭạbib*) *mụʿasim-ler mụʿabir-ler mụnecim-ler şayir-ler tarnaġ-çı-lar sadıġ-çı-lar i. üz-ler ç. bil-e ḳadılmaḳ n. t. kereki-ni kerek-mez-i-ni a.* || 59 *bab ... ayur*] A_{28-29} *elig ụçünçi b. ẹvlik o. ḳ. ẹgidmek-liki-ni a.* B_8 *b. evlük nẹteg alġusın o. ḳ. igtülegü nẹtẹg kẹrekin a.* C_3 *b. evlük...* || 60 *bab ... ayur*] A_{29-30} *elig tọrdünçi b. ilig asıraḳıġ-larıġ nedüg t. a.* B_4 *b. rạʿiyẹt-ler birleki ṣụḥbẹt sözi* C_4 *b. ilig asraḳını idgü tutmaḳını aytur* || 61 *bab ... aytur*] A_{30} *elig bişinçi b. a. o. barġu-sın ...* B_5 *b. a. barġu ya barmaġu sözi*

62. bab aşḳa barsa negü teg yigüsin yimegüsin ayur
63. bab yumġıḳa oḳımaḳ bẹyanı ḳılınur

B 11 64. bab odġurmış dụnyanı yirip ʿạyıbların aytıp ḳạnaʿạt ögmişin ayur
65. bab ġafịllıḳtın odanmaḳ bẹyanı ḳılınur
66. bab ögdülmiş odġurmışnı zịyarẹt üçün oḳıġalı barmışın ayur
67. bab odġurmış ilig tapa kelmişin ayur
68. bab odġurmış iligke pẹnd birmişin ayur
69. bab ögdülmiş iligke il itgü törüsin ayur
70. bab ögdülmiş ökünüp tẹvbeḳa oġramışın ayur

B 12 71. bab kişilikke kişilik yanut ḳılmaḳın ayur
72. bab odġurmış iglig bolup ögdülmişni oḳımışın ayur
73. bab odġurmış tüş körmişin ayur
74. bab odġurmış tüşiñe tạʿbir ḳılmışın ayur
75. bab odġurmış ögdülmişke pẹnd birmişim ayur
76. bab ögdülmiş iligke odġurmış iglemişin ayur
77. bab ögdülmiş ḳadaşı tapa barmışın ayur

C 12 78. bab ögdülmiş odġurmışḳa yas tutmışın ayur

62 *bab ... ayur*] A_1 *elig aldınçı b. a. barz-a n. t. yegü-sin a.* B_6 *b. tịrki ẹdẹb-ler bẹyanı ḳılınur* C_6 *b. ... nigü tẹg yigüsin-lerini a.*

63 A ve C'de bu bab yok || 64 *bab ... ayur*] A_{1-2} *elig yedinçi b. ... yerip ʿa. ayıp ḳan-a-ʿat-ın-ı* (sonradan satır üstünde tashih edilmiş) *ọger* B_1 *b. fani ʿalẹm-din irip baḳı bẹndk sözi* C_7 *b. ... yịrịnip* (harfl. noktasız) *ḳ. ö.*

65 A ve C'de bu bab yok || 66 *bab ... ayur*] A_3 *ellig seksinçi b. ọ. s(i)yaret ü. ...* B_3 *b. ilịg ögdülmịş-ni zịyarẹt ü. ıdmışı* || 67 *bab ... ayur*] A_{3-4} *ellig toḳsunçı b. o. i. tapar-nı ...* B_4 *b. o. ilig-ke kẹlmịşi sözi* C_9 *b. o. i. tạparu kilmişin a.* || 68 *bab ... ayur*] A_{4-5} *altmış-şınçı b. ilig-ke odġur-mış pent bermişin a. yem-e ar-a-ların-ta suval-ler cuvab-lar keçmişin ayur* B_5 *b. o. ilịg-ke nạṣiḥạt ḳılmịşı sözi* C_{10} *b. ilig-ke odġurmış ...* || 69 *bab ... ayur*] A_6 *altmış birinçi b. ọ. i. ẹl ẹdgü-sin tör-e-sin a.* B_6 *b. il abadan-lıḳı asġın a.* || 70 *bab ... ayur*] A_7 *altmış ikinçi b. ọ. ọkün ọkünüp toba-ḳa ...* B_7 *b. ... oġramịşı* C_{12} *b. ... oġramış-nı a.* || 71 *bab ... ayur*] A_8 *altmış ụçünçi b. kişi-lik* (!) *ḳılmaḳ-ḳa yanudı kişi-lıḳ* (!) *ḳ. a.* B_1 *b. eḍgülük ḳılmaḳ-ḳa yạnatın a.* || 72 *bab ... ayur*] A_{8-9} *altmış tọrdünçi b. o. ọgdül-miş-ning oḳumışın a.* B_2 *b. ... oḳımışı-nı a. vẹ 's-sẹlam* C_{14} *b. ... oḳımışın* || 73 *bab ... ayur*] A_{9-10} *altmış bişinçi b. o. tüş kọrgenin a.* B_3 *b. ... körmịşi bẹyanı a.* C_{15} *b. o. kiçe t. k. aytur*

74 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{10-11} *altmış aldınçı b. o. tụşin-ge ...* C_{16} *b. o. tüş-ke ...*

75 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{11-12} *altmış yedinçi b. o. ọ. pent bermişin a.*

76 B ve C'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{12-13} *altmış şeksinçi b. ... yiglemişin* (satır altında ar. harfl. *ḥạsta*) *a.*

77 A ve C'de bu bab yok.

78 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{13-14} *altmış toḳsuncı b. odġar-mış-ḳa ọgdül-miş ḳadaş-ı yaz* (satır altında ar. harfl. *tạʿzịyẹt*) *tudmışın a.* C_1 *b. odġurmış-ḳa ögdülmiş yas* (-s yerine -ş ile) *tuşmışın a.*

79. bab tiriglik yav̇a ḳılmışḳa ökünmekin ayur
80. bab yusụf çalbaşı yigitlikke ökünüp av̇uçġalıḳın ayur
81. bab ödḷek artaḳın dostlar cẹfasın ayur
82. bab kịtab idịsi öziñge pẹnd birip öz ʿụẓrin ḳolur

79 *bab ... ayur*] A_{14} *yedmişinçi b. t. yav̇a ḳ. ọkün-meklikin a.* B_5 *b. fani* [illegible] *ịrilip tiriglik yạv̇a* (noktasız) *bolmışı* C_2 *b. t. yạv̇a ...*

80 B'de bu bab yok | *bab ... ayur*] A_{14-15} *yedmiş birinçi b. y. çal-başı yigid-lik-* [illegible] *ọ. av̇uç-ġa-lıḳın* (satır altında ar. harfl. *piri*) *a.* C_3 *b. y. çalbaşı* (ç- noktasız. ?) *yigit-lik* [illegible] *öknüp av̇uçġalığını a.* || 81 *bab ... ayur*] A_{16} *yetmiş ikinçi b. ọ. ar-taḳ-ı tosd kadaş* [illegible] B_6 *b. zạmane tıv̇ası ...* C_4 *b. ö. artaḳı-nı ...*

82 B'de bu bab yok | *bab ... ḳolur*] A_{16-17} *song b. kidab igez-i ọsin-ga pens* [illegible] *ọz ʿusrin ḳ.*

Bablardan sonra B_7'de, süslü yazı ile, şu ibâre gelmektedir: *rạbbẹna 'ftạḥ bị-'l-ḫay* [illegible] *vẹ 'ḫtüm bị-'l-ḫayrị vẹ 'cʿal ʿaḳịbẹta ụmurịna ịla ḫayrịⁿ tẹvẹffẹna müslịminẹ*; satır kenarında, *vẹ 'l-ḥịḳna bị-'ṣ-ṣalịḥin* ilâvesi ile, tekrarlanmıştır. C_6'de *bu bab-lar* [illegible] *kịtab tẹmam bolur* cümlesi yazılmıştır.

D.

B 13 BİSMİ 'LLAHİ 'R-RAḤMANİ 'R-RAḤİM

I.

TENGRİ ʿAZZẸ VẸ CẸLLẸ ÖGDİSİN AYUR

1 bayat atı birle sözüg başladım
törütgen igịdgen keçürgen idịm

2 öküş ögdi birle tümen miñ sẹna
uġan bir bayatḳa añar yoḳ fẹna

3 yaġız yir yaşıl kök kün ay birle tün
törütti ḫalayıḳ öḍ ödḷek bu kün

4 tiledi törütti bu bolmış ḳamuġ
bir ök bol tidi boldı ḳolmış ḳamuġ

5 ḳamuġ barça muñluġ törütülmişi
muñı yoḳ idị bir añar yoḳ işi

6 ay erklig uġan meñü muñsuz bayat
yaramaz seniñdin aḍınḳa bu at

7 uluġluḳ sañga ol beḍüklük sañga
seniñdin aḍın yoḳ sañga tuş teñe

bịsmị 'llahị ...] A_{18} ar. harfl. *bịsmị 'llahị ... vẹ bịhị nẹstẹʿin* || *teñri ... ayur*] B ve C'de bu başlık yok A_{19} *t. ʿasev-e-cel ọ. a.*

1 B'dẹ bu beyit yok | *igịdgen*] A_{20} *yigidgen* || 2 *tümen*] A_{21} *tilim* C_9 *tẹlim* | *añar*] A_{21} *anggar* || 3 *yir*] A_{22} *yer* C_{10} *yịr* | *törütti ... kün*] A_{22} *tọredti ḫ. ọ. ọ. bụkün* B_3 *yarut(t)ı ḫ. ö. ödḷek* (satır altında *vạḳt-lıġ vạḳ(t)ıda?*, noktalar yok) ... C_{10} *tọ̈rüt(t)i* || 4 *törütti* | A_{23} *tọredti* B_4 ve C_{11} *tọ̈rüt(t)i* | *bir ök ... tidi*] A_{23} *b. ọk b. teti* B_4 ve C_{11} *birük b. t.* || 5 *törütülmişi*] A_{24} *tọrüdil-miş-i* | *idị*] B_{24} *iti* C_{12} *ịdi* || 6 *erklig ... meñü*] A_{25} ... *mingü* C_{13} *irklig u. menggü* | *yaramaz seniñdin*] A_{25} *y. sening-tin* B_4 *yaramas sẹningdin* C_{13} *yạramas sẹnịng-deⁿ* || 7 *seniñdin*] A_{26} *sen ọk sen* C_{14} *sẹnük sen*

8 aya bir birikmez sanga bir adın
ḳamuğ aşnuda sen sen öngdün kidin

9 saḳışḳa ḳatılmaz sening birliking
tözü nengke yetti bu erkligliking

10 siziksiz bir ök sen ay mengü açu
ḳatılmaz ḳarılmaz saḳışḳa saçu

A 11 C 13 11 ay iç taş biligli ay ḥaḳḳu 'l-yaḳin
közümde yıraḳ sen köngülke yaḳın

12 barıng belgülüg sen kün ay teg yaruḳ
neteglikke yetgü köngül ögde yoḳ

13 ne ersedin ermez sening birliking
ne erselerig sen törüttüng sening

14 ḳamuğ sen törüttüng ne erselerig
yoḳadur ne erse sen ök sen tirig

B 14 15 törütgen barınga törütmiş tanuḳ
törimiş iki bir tanuḳı anuḳ

16 anıng oḳşağı yoḳ azu mengzegi
neteglikke yetmez ḥalayıḳ ögi

17 yorımaz ne yatmaz udımaz oduğ
ne mengzeg ne yangzağ kötürmez boduğ

8 *birikmez*] C_{15} *birikmes* | *aşnuda ... kidin*] A_{27} *aşnu-ta s. s. ongding* [satır üstünde *o(n)gdüng*) *kedin* B_8 *a. sen se ...* C_{15} *aşnu'da sen sen ...* || 9 *ḳatılmaz*] C ... *ḳatılmas* | *tözü ... erkligliking*] A_{28} *tosü iki-ke yedti e.* B_9 *t. neng-ke yet(t)i* b. ... C_{16} *t. iki-ke yet(t)i irklig-liking* || 10 *bir ... açu*] A_{29} *bir oḳ sen ...* B_{10} *birük* ... *a. mengü a.* (satır altında *ruşan*) C_{17} *birüksen a. mengü a.* | *ḳatılmaz ... saçu*] A... *ḳadılmaz ... saçu* C_{17} *ḳatılmas ḳarılmas saḳış-ḳa (-tan ?) saçu* || 11 *biligli ... yaḳin* ... A_1 *biliglig a. ḥaḳul-yaḳın* (satır altında ar. harfl. *ḥaḳḳu 'l-yaḳin*) C_1 eksik *közümde* ... A_1 *kosüm-tin* C_1 eksik || 12 *ay teg*] A_2 *ay-tın* || 13 *ersedin ermez*] B_{13} *e. ermes* C ... *irsed*[eksik] | *törüttüng*] A_3 *toredgen* B_{13} *törüt(t)üng* C_3 eksik || 14 *törüttüng*] A ... *töret-ting* B_{14} *törüt(t)üng* C_4 *tör*[eksik] | *sen ök*] A_4 *sen oḳ* B_{14} *senük* || 15 *törütgen* ... *törütmiş*] A_5 *töredgen biringe (b- ?) tor-e-miş* C_5 *törütgen b*[eksik] | *törimiş*] A_5 ... *remiş* B_1 *törimiş* (*törütmiş ?*) || 16 *anıng ... azu*] A_6 *angar o. y. öz-ü* (önce *asu* ve ... *aşu* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) B_2 *... azu* (satır altında *ya*) C ... *oḥş*[eksik] | *yetmez ... ögi*] A_6 *tegmez osu* (?) *meng-segi* B_2 *yetmez ḥalayıḳ* (... okunmuyor) *ö.* C_6 eksik || 17 *yorımaz ... oduğ*] A_7 *y. ne yadmaz u. o.* (satır altında ar. harfl. *bidar*) ... B_3 *y. ne* (noktasız) ... C_7 *yorımas ya yatmas* [eksik] *ne* ... *boduğ*] A_7 *ne m. ne y. kedürmez b.* B_3 *ya m. ne* (noktasız) *y. kötürmez boduğ* (... üç hece iyi okunmuyor) C_7 eksik

18 kidin öngdün ermez ne soldın ongun
ne astın ne üstün ne otru orun

19 orun ol törütti orun yoḳ angar
anıngsız orun yoḳ bütün bol mungar

20 ay sırḳa yaḳın ay köngülke ediz
tanuḳ ol sanga barça şuret bediz

21 törüttüng tümen ming bu sansız tirig
yazı tağ tengiz kötki oprı yirig

22 yaşıl kök bezeding tümen yulduzun
ḳara tün yaruttung yaruḳ kündüzün

23 uçuğlı yorığlı tınığlı neçe
tirilgü seningdin bulup bir içe

24 ediz 'arşta altın şeraḳa tegi
tözü barça mungluğ sanga ay idi

25 aya birke bütmiş tiling birle ög
köngül bütti şeksiz amul tutğıl ög

26 neteglikke kirme küdezgil köngül
barınga bütün bolğıl amrul amul

27 ḳalı ḳançaḳa kirme tutğıl özüng
ḳalı ḳançasız bil uzatma sözüng

C 14 28 ay mungsuz idim sen bu mungluğ ḳuluğ
suyurḳap keçürgil yazuḳın ḳamuğ

18 *kidin ... ongun*] A_8 *kedin o. e. ne s. kedün* (?) B_4 *... ya ...* C_8 *k. ö. irmes* [eksik] | *ne ... orun*] A_8 *ne asdın ne usdün ne odru o.* (önce *adın* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_4 *ya a. ne* (noktasız) *ü. ne* (noktasız) ... C_8 eksik || 19 *orun ... törütti*] A_9 *acun ol toredti* B_5 ve C_9 *o. ol törüt(t)i* | *bütün bol*] A_9 *budün bil* B_5 *muḳırr b.* C_9 eksik || 20 *sırḳa ... köngülke*] A_{10} *sır-ğa y. sen kongül-tin* | *şuret bediz*] A_{20} *sur-rat* (veya *sun-rat*, satır altında ar. harfl *şuret*) B_6 *ş. bediz* (sahife kenarında *zinet*) C_{10} eksik || 21 *törüttüng*] A_{11} *töret-ting* B_7 ve C_{11} *törüt(t)üng* | *kötki ... yirig*] A_{21} *ködki odru yerig* B_7 *kötki* (*-t-* önce noktasız yazılmış, sanradan *-y-* şeklinde noktalanmış; satır altında *beşik*) *oprı* (satır altında *çuḳur*) *yirig* C_{11} eksik || 22 *yaruttung*] B_8 *yarat(t)ung* C_{12} eksik || 23 *yorığlı ... neçe*] A_{13} *yorağ-lı n.* B_9 *... niçe* C_{13} *y. tınığlı* (*tını-* dikkat) *neçe* | *içe*] A_{13} *neçe* C_{13} eksik || 24 *ediz ... şeraḳa*] A_{14} *ediz* (satır altında ar. harfl. *bala*) *'arş-tın aldın ser-a-ğa* (satır altında ar. harfl. *ḥak*) B_{10} *d. 'arş-da aldın ş.* C_{14} *ediz 'arş-ta a. ş.* *tözü*] A_{14} *tosü* B_{10} *turur* || 25 *bütti*] A_{15} *but-ti* B_{11} ve C_{15} *büt(t)i* || 26 *küdezgil*] A_{16} *kusedgil* C_{16} *küdezgil* | *barınga bütün*] A_{16} *barıng-ğa muḳır* B_{12} *b. bütün* C_{16} *b. muḳırr* || 27 *ḳalı — ḳalı*] A_{17} *ḥal-ı — ḥal-ı* B_{13} ve C_{17} *ḳalı — ḳalı*

29 saŋar ok̤ sıġındım umınçım saŋa
muŋadmış yirimde elig tut maŋa

B 15
30 sev̇üg sav̇çı birle k̤opurġıl mini
elig tuttaçı k̤ıl könilik küni

31 tözü tört işiŋe tümen miŋ sẹlam
tegürgil kesüksüz tutaşı ulam

32 uluġ künde körkit olarnıŋ yüzin
elig tuttaçı k̤ılġıl ẹdgü sözin

A 12
33 sini erdüküŋ teg ögümez özüm
sini senmet öggil kesildi sözüm

II.

YALAV̇AÇ ʿẠLẸYHĪ 'S-SẸLAM ÖGDİSİN AYUR

34 sev̇üg sav̇çı ıḍtı bağırsak̤ iḍi
buḍunda talusı kişide keḍi

35 yula erdi ḫạlk̤k̤a k̤araŋk̤u tüni
yaruk̤luk̤ı yaḍtı yaruttı sini

36 ok̤ıçı ol erdi bayattın saŋa
sen ötrü köni yolk̤a kirdiŋ toŋa

37 atasın anasın yuluġ k̤ıldı ol
tilek ụmmẹt erdi ayu birdi yol

29 *saŋar ... umınçım*] A_{19} *sanga ... umun-çum* B_{15} *... umunçum* C_2 eksik | *yirimde*] A_{19} *yerim-te* B_{15} *yịrim-de* C_2 eksik || 30 *sav̇çı ... mini*] A_{20} *sav-çı* (satır altında ar. harfl. *rẹsul*) *b. k̤oparġıl meni* C_3 eksik | *tuttaçı*] B_1 *tut(t)açı* C_3 eksik || 31 *tözü ... işiŋe*] A_{21} *anıng tọrt ẹş-i-ke* C_4 eksik | *tegürgil*] A_{21} *tegür-sü* B_2 *tẹgür*... C_4 eksik || 32 *olarnıŋ*] A_{22} *alar-nıng* B_3 *olarnı(n)g* (?) C_5 eksik | *elig* ... *ẹdgü*] A... *ilig tuddaçı* (satır üstünde *tudaçı* şeklinde tashih edilmiş) *k̤. ẹ.* B_3 *e. tut(t)açı k̤. e.* C... [eksik] *l idgü* || 33 *sini erdüküŋ*] A_1 *seni er-tüküng* B_4 *s. erdụküng* C_6 eksik ... A_1 *seni* C_6 eksik

yalav̇aç ... ayur] A_2 *yalvaç ʿaley-hi-selam ọgdüz-in a.* B_5 *fi fẹżayịlị 'n-nẹbi*... *ʿạlẹyhị 's-sẹlam* C_7 eksik

34 *bağırsak̤ iḍi*] A_3 *bağır-sak̤* (satır altında ar. harfl. *ġạmm ḫᵛar*) *idi* B_6 *b. iḍi* C... eksik | *talusı ... keḍi*] A_3 *taluz-ı* (satır altında ar. harfl. *nik*) *kişi-te kedi* (satır altında ar. harfl. *ayżaⁿ*) || 35 *yula*] A_4 *yul-a* (satır altında ar. harf. *çırağ*) | *yaḍtı ... sini*] A_4 ... *y. seni* B_7 ve C_9 *yạḍṭı yạrut(t)ı s.* || 36 *ötrü*] B_8 *ötrü* (satır altında *üçün*) *toŋa*] C... *tonga* (sahife kenarında *tẹnge*?) || 37 *yuluġ*] A_6 *yuluġ* (satır altında ar. harfl. *fida*...) *erdi ... yol*] A_6 *ẹrti anga berṭi y.* (veya *bartı ol* ?) C_{11} *irdi* ...

38 künün yimedi kör tünün yatmadı
sini k̤oldı rạbda aḍın k̤olmadı

39 sini k̤oldı tün kün bu emgek bile
anı ög sen emdi sev̇inçin tile

40 k̤amuġ k̤aḍġusı erdi ụmmẹt üçün
k̤utulmak̤ tiler erdi raḥạt üçün

41 atada anada bağırsak̤ bolup
tiler erdi tutçı bayattın k̤olup

42 bayat rạḥmẹti erdi ḫạlk̤ı öze
k̤ılınçı silig erdi k̤ılk̤ı tüze

B 16
C 15
43 tüzün erdi alçak̤ k̤ılınçı silig
uv̇utluġ bağırsak̤ ak̤ı kiŋ elig

44 yağız yir yaşıl kökte erdi küsüş
aŋar birdi teŋri ağırlık̤ öküş

45 başı erdi öŋdün k̤amuġ başçık̤a
kiḍin boldı tamġa k̤amuġ sav̇çık̤a

46 köŋül badım emdi anıŋ yolıŋa
sev̇ip sözi tuttum bütüp k̤ạvlıŋa

38 *yimedi kör*] A_7 *aş yemet-i* C_{12} eksik | *sini ... rạbda*] A_7 *seni k̤ol-tı rab-tın* C_{12} *s. k̤ rạb-daⁿ* || 39 *sini*] A_8 *seni* | *sev̇inçin*] A_8 *sevün-çin* B_{11} *sẹv̇ünçin* || 40 *erdi ... üçün*] C_{14} *irdi ... içün* | *erdi ... üçün*] C_{14} *irdi ụmmẹt* (*-mmẹt* sonradan eklenmiş) *içün* || 41 *atada anada*] A_{10} *ada-tın an-a-tın* C_{15} *atadaⁿ anadaⁿ* | *tutçı*] A_{10} *but-çı* (tashih edilmiş) B_{13} *tutşı* C_{15} *butçı* || 42 *erdi*] C_{16} *irdi* | *silig erdi*] A_{12} *uluġ erti* B_{14} *silig* (satır altında *körklüg*) *e.* C_{16} *köni irdi* || 43 *erdi ... k̤ılınçı*] A_{13} *ẹrti a. m-a k̤ılk̤-ı* C_1 *irdi a. ya* (noktasız) *k̤ılk̤ı* | *kiŋ elig*] A_{13} *keng e.* C_1 *k. ilig* || 44 *yir ... küsüş*] A_{14} *yer y. kọk-tin ẹrti küsüş* B_2 *y. y. kökde e. küşüş* (satır altında *ʿạziz*) C_2 *yịr yaşıl kök-te irdi küşüş* | *birdi*] A_{14} *berti* || 45 *erdi öŋdün*] A_{15} *ẹrti ọng-tin* C_3 *irdi ö.* | *kiḍin ... k̤amuġ*] A_{15} *kedin ... tösü*

A_{16-18} 'de daha şu üç beyit gelmektedir:

1 *sevüg can-tan ẹrti sevüg-rek manga*
yan-a m-a sevüg balz-u sen-tin sanga

2 *yağız yer kenür (?) erti k̤ılġ-ı ẹmig*
buu suret ẹrür kör kidab-'ta ẹdig

3 *buu yụz-ni nedeg m-e biz-e-se bolur*
k̤açan ma bediz-ni adaz-a bulur

46 *sev̇ip ... tuttum*] A_{19} *sevüg s. t.* B_4 *sẹv̇ip s. tut(t)um* C_4 *sẹv̇ip s. tut(t)um*

47 ilahi küdezgil meniñ köñlümi
sevüg savçı birle kopur kopğumı

48 kıyamette körkit tolun teg yüzin
elig tuttaçı kıl ilahi özin

III.

A 13 TÖRT ŞAHABE-NİÑ ÖGDİSİN AYUR

49 anıñ tört işi ol avıngu körüp
kiñeşçi bular erdi birle turup

50 iki kadın erdi küdegü iki
bular erdi ödrüm budunda iki

51 ʿatik erdi aşnu kamuğda oza
bayatka bütügli köñül til tüze

52 yuluğ kıldı malı teni canını
yalavaç sevinçi tiledi köni

53 basa faruk erdi kişi ödrümi
tili köñli bir teg budun ködrümi

54 bu erdi basutçı köni dinka kök
şeriʿat yüzindin kiterdi eşük

55 basa ʿuşman erdi uvutluğ silig
kişide ödürmiş akı kiñ elig

47 küdezgil] B_5 *k.* (satır altında *sak tutğıl*) | *kopur kopğumı*] A_{20} *kopar* … *k. k.* (sahife kenarında *kıyamet-te kopargıl?*) || *48 körkit*] C_6 *körküt* | *özin*] A_{21} …

tört … ayur] A_1 *t. sahabe-ning* (satır altında ar. harfl. *şahabe*) *fasilet-in* … *fi faża'ili aşhabi 'n-nebiyyi riżvanu 'llahi ʿaleyhim* C_7 *bab faża'ili 's-şahabeti 'l-* … *riżvanu 'llahi ʿaleyhim ecmeʿin*

49 işi … körüp] A_2 *eş-i* … B_8 … *körüp* C_8 … *avıngu' k.* | *kiñeşçi* … *kenges-çi olar erti* B_8 *kingeşçi* … C_8 … *irdi* || *50 erdi*] C_9 *irdi* | *erdi … iki*] A_3 … *ę. b. yegi* … B_9 … *iki* ((sahife kenarında *aşil*) C_9 *irdi … yigi* || *51 erdi* … *erti a. k. öz-e* C_{10} *irdi aşnu' kamuğ-da*[n] *o.* | *bütügli*] A_4 *tenüg-li* || *52 malı* … A_5 *mulu tenü c.* C_{11} *m. teni hem canı* | *sevinçi*] A_5 *sevinçi* (sonradan tashih edilmiş) … B_{11} *sevünçi* || *53 erdi*] C_{12} *irdi* || *54 bu … kök*] A_7 *buu erti boo-sudçı k. tin-ka kerk* … *eşük*] … B_{13} *bu e. basutçı hüda d. körk* C_{13} *bu irdi basutçı hüda d. k.* | *yüzindin* … *tın-ı-tın kedür-ti e.* C_{13} *y. kötürdi e.* || *55 ʿuşman erdi*] B_{14} *erdi ʿuşman* C_{14} *irdi* … *kiñ*] A_8 *keng*

B 17 56 fida kıldı barın neñin hem özin
yalavaç añar birdi iki kızın

57 ʿali erdi munda basakı talu
kür ersig yüreklig meñesi tolu

C 16 58 akı erdi elgi yüreki tedük
biliglig sakınuk kör atı bedük

59 bular erdi din hem şeriʿat köki
bular yüdti kafir münafık yüki

60 bu tört iş mañga tört tadu teg turur
tüzülse tadu çın tiriglik bolur

61 meniñdin bularka öküş miñ selam
tegürgil idim sen kesüksüz ulam

62 olarnı meniñdin sevindür tuçı
uluğ künde kılğıl elig tuttaçı

IV.

YARUK YAZ FAŞLIN ULUĞ BUĞRA HAN ÖGDİSİN AYUR

63 toğardın ese keldi öñdün yili
ajun itgüke açtı uştmah yolı

56 barın … özin] A_9 *b. anga hem osin* B_1 *b. nengi h. ö.* C_{15} *barı nengin h. ö.* | *añar birdi*] A_9 *anga berti* || *57 erdi munda*] C_{16} *irdi munda*[n] | *kür … meñesi*] A_{10} *kerer-sig (?) y. mengsi* B_2 … *mengesi* C_{16} … *mengisi* || *58 erde … tedük*] A_{11} *erti elgi y. tesük* B_3 … *bedük* C_1 *irdi … tödük* | *biliglig … bedük*] A_{11} *bilig-ligi sak yorür bisük* B_3 *b. sakınuk k. a. bedük* C_1 *biliglig sakı-nuk k. a. bedük* || *59 erdi*] C *irdi* | *bular yüdti*] A_{12} *alar yut-ti* B_4 *b. yüdti* (satır altında *kötürdi*) || *60 iş … tadu*] A_{13} *eş m. tort tesük* B_5 … *tedük* (satır altında *ʿanaşır*) | *tüzülse … çın*] A_{13} *tusülz-e tatu can* B_5 *tüzülse* (-z- noktasız) *tadu* (satır oltında *ʿanaşır*) *ç.* C_3 *t. tadu ç.* || *61 bularka öküş*] A_{14} *olar-ġa tumen* | *tegürgil*] A_{14} ve C_4 *tegür ay* || *62 sevindür tuçı*] A_{15} *sevün-tür t.* B_7 *sevündür tuçı* (satır altında *dayim*) C_5 *sevündür t.* | *tuttaçı*] B_{15} ve C_5 *tut(t)açı*

yaruk … ayur] A_{16} … *ogdüz-in* … B_{8-9} *li-hakani 'l-ecelli 'l-muzafferi 'l-mü'eyyedi naşiri 'l-hakki ve 'd-din tavğaç uluğ buğra han eba ʿali hasan bin arslan han rahmetu 'llahi ʿaleyhi* C_6 *bab tavğaç uluğ buğra han tengri ʿazze ve celle yarlıkasun* || *63 öñdün yili*] A_{17} *ongdin yel-i* (satır altında ar. harfl *bahar*) C_7 *ö. yili* | *ajun … uştmah* A_{17} *acun edgü-ke a. uçmak* C_7 … *uştmak*

64 yağız yir yıpar toldı kafur kitip
bezenmek tiler dünya körkin itip

65 irinçig kışığ sürdi yazkı esin
yaruk yaz yana kurdı devlet yasın

66 yaşık yandı bolğay yana ornınğa
balık kudrukındın kozı burnınğa

A 14 B 18

67 kurımış yığaçlar tonandı yaşıl
bezendi yipün al sarığ kök kızıl

68 yağız yir yaşıl torku yüzke badı
hıtay arkışı yadtı tavğaç edi

69 yazı tağ kır oprı töşendi yadıp
itindi kolı kaşı kök al kedip

70 tümen tü çiçekler yazıldı küle
yıpar toldı kafur ajun yıd bile

71 şaba yili koptı karanfil yıdın
ajun barça bütrü yıpar burdı kin

72 kaz ördek kuğu kıl kalıkığ tudı
kakılayu kaynar yokaru kodı

C –

73 kayusı kopar kör kayusı konar
kayusı çapar kör kayu suv içer

74 kökiş turna kökte ünün yanğkular
tizilmiş titir teg uçar yilkürer

64 *yir ... kitip*] A_{18} *yer ıpar t. k. kedip* B_{11} ve C_8 *yir* ... | *dünya*] C_8 *dünya* || 65 *irinçig ... esin*] A_{19} *erin* (*-r-* ?) *-çig* (sonradan tashih edilmiş) *kaşığ surti yaz-ğı* [illegible] B_{12} *i.* (satır altında *renc*)... || **66** *yaşık ... ornınğa*] A_{20} *yaşık* (satır altında ar. harf. *aftab*) *tıntı bolğ(a)y y. orn-ı-ka* (?) B_{13} *yaşık* (satır altında *kün*) *yandı b. yana ornı(n)ga* | *kudrukındın ... burnınğa*] A_{20} *kuyruk-ın-tın k. burun-ı-ka* (?) B_{13} ... *burnı(n)ga* || 67 *kurımış ... tonandı*] A_1 *kuvar-mış y. toğtı* C_{11} *kovurmış yığaç-lar t.* | *yipün*] A_1 *buğün* [illegible] B_1 *yipün* C_{11} *yibün* || **68** *yir*] A_2 *yer* B_2 ve C_{12} *yir* | *arkışı ... edi*] A_2 *a.* (satır altında ar. harfl. *karvan*) *y. tavğaç eti* B_2 *a. yadtı tavğaç idi* C_{12} *a. yadtı tavğaç edi* || 69 [illegible] *oprı*] A_3 *tarayr-ı* B_3 *yir o.* | *itindi*] A_3 *edin-ti* || **70** *tü çiçekler*] A_4 *tu çeçek-ler* [illegible] *t. çiçek-ler* | *ajun yıd*] A_4 *acun ıd* || **71** *yili ... yıdın*] A_5 *yel-i k. karam-ful y.* | *ajun ... kin*] A_5 *acun b. budrü* ... C_{15} *a. b. b. ıpar burdı k.* || **72** *kalıkığ*] A_6 *kılı-kığ* C_{16} *kalıkığ* | *kakılayu kaynar*] A_6 *kak-ı-layu kadnar* B_6 *k. kaynar* C_{16} *kıkılayu kaynar*

73 B'de bu beyit yok; C'de 73. — 454. beyitleri içine alan sahifeler eksiktir

74 *kökiş ... ünün*] A_8 *kokiş ... unin* B_7 *kökiş* (*-ş* noktasız) ... | *titir ... yilkürer*] A_8 *tedir ... yel-küler* B_7 *titir ... yilkürer*

75 ular kuş ünin tüzdi ünder işin
silig kız okır teg könğül birmişin

76 ünin ötti keklik küler katğura
kızıl ağzı kan teg kaşı kap kara

77 kara çumğuk ötti sıta tumşukın
üni oğlağu kız üni teg yakın

78 çiçeklikte sandvaç öter minğ ünün
okır şurı ʿibri tünün hem künün

79 elik külmiz oynar çiçekler öze
sığun muyğak ağnar yorır tip keze

80 kalık kaşı tügdi közi yaş saçar
çiçek yazdı yüz kör küler katğurar

81 bu ödte ajun öz özinğe bakıp
küvenip sevinip edinğe bakıp

82 iletü manğa açtı dünya sözin
ayur körmedinğmü bu hakan yüzin

83 udır erdinğ erse tur aç emdi köz
eşitmedinğ erse eşit minde söz

B 19

84 tümen yılda berü tul erdim tulas
bu tul tonı suçlup örünğ kedtim as

85 bezendim begim boldı hakan uluğ
ötündüm munu kolsa canım yuluğ

86 bulıt kökredi urdı nevbet tuğı
yaşın yaşnadı tarttı hakan tuğı

75 *tüzdi ... işin*] A_9 *tardtı u. eşin* | *silig ... birmişin*] A_9 *sılığ ... bermişin* || 76 *ünin ... küler*] A_{10} *unün adtı ... kul-e* B_9 *ü. ötti* ... || 77 *çumğuk ... tumşukın*] A_{11} *ç. adtı sıda t.* B_{10} *çumğuk öt(t)i sıta* (*-t-* noktasız) *tumşukı* | *kız ... yakın*] A_{11} *kaz ş. t. y.* B_{10} ... *takı* || 78 *sandvaç öter*] A_{12} *sınvaç adar* B_{11} *sanvaç öter* | *şurı ... künün*] A_{12} *s. ʿiberi kunün hem tunün* || 79 *elik ... çiçekler*] A_{13} *ilik kül-müz o. çeçek-ler* | *muyğak*] A_{13} *munğak* B_{12} *muyğak* || 80 *kalık*] A_{14} *halk* | *çiçek ... küler*] A_{14} *çeçek y. yuz kor* (*-z* ?) *kul-e*

81 B'de bu beyit yok | *bu ... özinğe*] A_{15} *buu o. acun öz oz-i-ge* | *küvenip sevinip*] A_{15} *kevenip sevünüp* || **82** *açtı dünya*] A_{16} *tuny-a astı* | *körmedinğmü*] A_{16} *kormeding* || 83 *tur ... köz*] A_{17} *turaç ming koz* | *minde*] A_{17} *mende* || **85** *bezendim*] A_{19} *besin-tim* B_1 *yarandım* || **86** *bulıt*] A_{20} *bulut* | *tarttı ... tuğı*] B_3 *tart(t)ı h. tığı* (*tı-* noktasız)

87 biri ḳında çıḳtı sunup il tutar
biri küsi çav̇ı ajunḳa yeter

88 ajun tuttı tav̇ġaç uluġ buġra ḫan
ḳutaḍsu atı birsü iki cịhan

89 ay din ʿịzzi dẹvlẹtḳa naṣịr muʿin
ay mịllẹtḳa tac ay şẹriʿatḳa din

90 bayat birdi barça tilemiş tilek
bayat oḳ bolu birsü arḳa yülek

91 ay dụnya cẹmali uluġluḳḳa körk
ay mụlkẹtḳa nur ay yayıġ ḳutḳa örk

92 bolu birdi ev̇ren ilig birdi taḫt
tuta birsü teñri bu taḫt birle baḫt

93 ajun tındı ornap bu ḫaḳan öze
anın ıḍtı dụnya tañuḳlar tüze

94 esirdin keligli ḳalıḳ ḳuşları
ḳayu ray-ị hịndi ḳayu ḳayşarı

95 öger atın ündep ünin türtüşüp
küv̇enç birle av̇nur sev̇inçke tuşup

96 bu türlüg çiçek yirde munça bedịz
yazı tağ ḳır oprı yaşıl kök meñiz

97 ḳayusı yıḍı birle tapnur tapuġ
ḳayu körk meñiz birle açtı ḳapuġ

98 ḳayusı elig sundı tütsüg tutar
ḳayu büv̇kirer kin ajun yıḍ ḳopar

87 *sunup . . . tutar*] A_{21} *sụrüp til tụser* | *ajunḳa*] A_{21} *acun-ġa* || 88 *ajun* tuttı ... A_{22} *acun tudtı* B_5 *a. tut(t)ı* | *ḳutaḍsu . . . iki*] A_{22} *ḳudadsu* (önce *ḳudadu* yazılmış, sonra tashih edilmiş; satır altında ar. harfl. *cụrʿa*₀ ?) *bu ẹrti yarut-suu* || 89 *ay . . . ʿịzzi*] A... *adın ʿiz-i* | *tac ay*] A_{23} *tacı* || 90 *birdi*] A_{24} *berti* | *birsü*] A_{24} *bersü* || 91 *nur . . . örk*] A_{25} *nur-ı tapıġ ḳurdḳ-a ọrk* B_8 *n. a. bayıġ ḳụt-ḳa ö.* || 92 *birdi . . . birdi*] A... *berti ẹv̇ren i. berti* B_9 *. . . elig . . .* | *birsü*] A_{26} *bersü* || 93 *ajun*] A_{27} *acun* | *ıḍtı . . . tüze*] A_{27} *adtı t. anguġ-lar tụz-e* || 94 *esirdin*] A_{28} *ẹser-tin* | *hindi*] A_{28} *hintı* (satır altında ar. harfl. *hịnd*) || 95 *türtüşüp*] A_{29} *turġusup* B_{12} *türtụşüp* (*t-* ve *-ş-* noktası... | *küv̇enç . . . tuşup*] A_{29} *kev̇enç b. ẹv̇nur sevünç-ke* (önce *-ḳa* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *tusup* B_{12} *. . . sẹv̇ünç-ke tụşüp* (*-ş-* noktasız) || 96 *çiçek yirde*] A_{30} *çeçek* ... B_{13} *ç. yịrde* | *ḳır oprı*] A_{30} *tarayr-ı* (*taryar-ı* ?) B_{13} *tir* (*-i-* noktasız) *oprı* (satır altında ... *çuḳur*) || 97 *yıḍı . . . tapnur*] A_{31} *ıtı b. t.* B_{14} *. . . yınur* | *açtı*] A_{31} *aşdı* || 98 *elig . . . tütsüg*] A_{32} *ilig tụdşüg* B_{15} *. . . tütşüg* | *büv̇kirer . . . ajun*] A_{32} *buu kọr ẹrkin* ... B_{15} *büfkịrer . . .*

B 20
99 ḳayusı toġardın tutar miñ tañuḳ
ḳayusı batardın tapuġçı anuḳ

A 15
100 tapuġḳa kelip ḳut ḳapuġda turur
ḳapuġda turuġlı tapuġda turur

101 bu yañlıġ topuġḳa itindi ajun
yaġı boynı egdi kötürdi özün

102 ajunda çav̇ı bardı ḫaḳan küsi
körümegli közlerde kitti usı

103 ajun inçke tegdi tüzüldi törü
törü birle atın ḳopurdı örü

104 aḳı ṣurẹtin kim köreyin tise
kelip körsü ḫaḳan yüzini usa

105 cẹfasız vẹfalıġ tilese ḳutun
yüzi kör ḳılıncı vẹfa ol bütün

106 asıġ ḳolsa barça özüñ yassızın
berü kel tapuġ ḳıl köñül bir ısın

107 tüzün ḳılḳı alçaḳ baġırsaḳ köñül
köreyin tise kel munı kör amul

108 ay eḍgü ḳılınç aṣlı eḍgü uruġ
ajun ḳalmasunı siziñsiz ḳuruġ

109 bayat birdi dẹvlẹt ay terken ḳutı
anıñ şụkri ḳılġu oḳıp miñ atı

110 iḍi kiçki söz ol mẹṣẹlde kelir
ata ornı atı oġulḳa ḳalır

99 *tañuḳ*] A_{33} *ạnguḳ* (*nạnguḳ* ?) || 100 *ḳut ḳapuġda*] A_1 *ḳut* (satır altında ar. harfl. *dẹvlẹt*) *ḳapuġ-ta* (satır altında ar. harfl. *dẹr*) || 101 *itindi ajun*] A_2 *yilinti acun* B_3 *itịndi* (*-t-* noktasız) *a.* | *egdi . . . özün*] A_2 *igdi* (*ingdi* ?) *kọder-ti ọsün* || 102 *körümegli . . . usı*] A_3 *kọrü mung-lı köz-ler-te kini öz-i* B_4 *. . . kit(t)i u.* || 103 *ajun inçke*] A_4 *acun ẹnçke* | *ḳopurdı*] A_4 *ḳopar-tı* || 104 *aḳı*] A_5 *aḫ-ı* || 105 *ḳutun*] A_6 *ḳudun* (satır altında ar. harfl. *dẹvlẹt*) | *bütün*] A_6 *bụdün* B_7 *ḳutun*

106 A_8'de bu beyit 107'den sonra geliyor | *yassızın*] A_8 *yaz sırın* B_8 *yas-sızın* (*-z-* noktasız) | *bir ısın*] A_8 *ber eşin* B_8 *b. ịsın*

107 A_7'de bu beyit 106'dan önce geliyor | *munı*] A_7 *munu* || 108 *aṣlı*] A_9 *asıl-ı* | *ajun . . . siziñsiz*] A_9 *acun tapl-a-sun-i sisik-siz* || 109 *birdi . . . ḳutı*] A_{10} *berti arsu ... eder keng ḳudı* B_{11} *. . . tẹrken ḳụtı* | *anıñ . . . atı*] A_{10} *munung ş. ḳ. oḳup m. ạtı* || 110 *iḍi . . . kelir*] A_{11} *ẹ-ti* (*ẹ-* dikkat) *keçgü s. bu m. kilir* | *ornı . . . ḳalır*] A_{11} *at-ı orn-ı o. ḳalur*

111 ata ornı ḳaldı atı ma bile
adın ma taḳı bolsu miñ miñ ula

112 talu neñ tañuḳ tuttı miñ miñ elig
munu ḳıl tañuḳı ḳutadġu bilig

113 olarnıñ tañuḳı kelir hẹm barır
meniñ bu tañuḳ boldı meñü ḳalır

114 neçe tirse dünya tüker alḳınur
bitise ḳalır söz ajun tezginür

B 21 115 kitabḳa bitindi bu ḫaḳan atı
bu at meñü ḳaldı ay terken ḳutı

116 ya rab üste dẹvlẹt tükel ḳıl tilek
ḳamuġ işte bolġıl sen arḳa yülek

117 sevẹrin esen tut yaġısın kötür
sevinçin tolu tut saḳınçın ḳotur

118 yaġa tursu yaġmur yazılsu çiçek
ḳurımuş yıġaçtın salınsu küjek

119 bolu birsü evren tuçı evrilü
ḳodı bolsu düşmạn başı ḳavrılu

120 yaġız yir baḳır bolmaġınça ḳızıl
ya otta çiçek önmeginçe yaşıl

111 B 'de bu beyit yok || **112** *talu ... elig*] A_{13} *tegü n. nạnguḳ tardtı yụz m.* ... B_{13} *tạlu nẹng tạnguḳ tut(t)ı* ... | *ḳıl tañuḳı*] A_{13} *ḳol nạnguḳ-ı* || **113** *olarnıñ* ... *barı[r]* A_{14} *o. nạnguḳ-ı* ... B_{14} *olarnịng tạnguḳı* ... *bạrır* | *meniñ* ... *ḳalır*] A_{14} *m. b. nạngu[ḳ]* *b. mingü ḳalıur* B_{14} *mẹni(n)g* (*ming* şeklinde yazılmış) *b. tạnguḳ b. mẹngü ḳ.* || **114** *[tir]* ... *alḳınur*] A_{15} *berz-e* ... *a.* (satır altında ar. harfl. *kẹm* ?) | *ajun tezginür*] A_{15} *tiz-ginür* || **115** *kịtabḳa bitindi*] A_{16} *kitab-ta bidilti* | *meñü ... ḳutı*] A_{15} *mingü ẹder keng ḳudı* B_1 *mẹngü* ... *tẹrken ḳụtı* || **116** *ya ... üste*] A_{17} *yarab iş-te* (önce veya *ụs-te* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || **117** *sevẹrin ... kötür*] A_{18} *siverin* (satır atlında ar. harfl. *dost*) *ẹ. tud y. kedür* | *sevinçin ... ḳotur*] A_{18} *sevinçin t. tud* ... *ḳ.* B_3 *sẹvünçin* ... *ḳ.* (*-t-* noktasız) || **118** *yaġmur ... çiçek*] A_{19} *yamġur yaşıl su* | *ḳurımış ... küjek*] A_{19} *ḳovur-mış* (satır altında ar. harfl. *ḳovurmış*) *yıġaç-ta s.* B_4 *ḳurumış y. s. küjek* (*-j-* noktasız ; satır altında *yạpraḳ*) || **119** *bolu ... evrilü*] *bolur bolz-a ẹvren* (satır altında ar. harfl. *fẹlẹk*) *t. ev bilür* (satır altında uyg. *ẹvrilür*) B_5 ... *evren* (satır altında *dẹvlẹt*) *t.* (satır altında *dayịm*) *evrülü* , ... *ḳavrılu*] A_{20} *ḳovı ... ḳav* (?) *yulur* (satır altında uyg. harfl. *tesginür*) B_5 *ḳutı ḳạvrulu* || **120** *yir*] A_{21} *yer* | *çiçek*] A_{21} *çeçek*

121 tirilsüni terken ḳutı miñ ḳutun
yalınsunı körmez ḳaraḳı otun

122 taḳı ma negü erse arzu tilek
bayat oḳ bolu birsü arḳa yülek

123 sevinçin avınçın küvençin ili
aşasu yaşasunı lụḳman yılı

V.

YİTİ YULDUZ ON İKİ ÜKEKNİ AYUR

124 bayat atı birle sözüg başladım
törütgen igidgen keçürgen idim

125 törütti tilek teg tözü ʿalẹmıġ
yaruttı ajunḳa künüg hẹm ayıġ

126 yarattı kör evren tuçı evrilür
anıñ birle tezginç yime tezginür

127 yaşıl kök yarattı öze yulduzı
ḳara tün törütti yaruḳ kündüzi

B 22 128 bu kökteki yulduz bir ança bezek
bir ança ḳulavuz bir ança yezek

129 bir ança yarutmış ḫalayıḳḳa ol
bir ança ḳulavuz bulur yitse yol

121 *terken ... ḳutun*] A_{22} *tụke ọz-i m. ḳudun* (satır altında ar. harfl. *dẹvlẹt*) | *yalınsunı ... otun*] A_{22} *tọkül-süü ḳaraḳ-ı kọrü* (önce *kọrün* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *-mez orun* B_7 *tẹlinsüni* ... || **122** *negü*] B_8 *niġü* | *bayat ... yülek*] A_{23} *bayad-tın yedil-sü angga ḳut yụlek* (satır altında ar. harfl. *mẹdẹd*) || **123** *sevinçin ... ili*] A_{24} *sevinçin a. kevinçin ẹ-li* (satır altında uyg. harfl. *ẹl-i* ; eğer altındaki harf *h* ise, *ahal-i* ?) *yiti ... ayur*] A_{25} *yeti ... ụkek buruc a.* B_{10} *y. kẹvakịb o. i. bụruc*
124 *törütgen*] A_{26} *tọredgen* || **125** *törütti*] A_{27} *tọred-ti* B_{12} *tọrüt(t)i* | *yaruttı ... ayıġ*] A_{27} *y. acun-ta ... ayıġ* (satır altında uyg. harfl. *ay*) B_{12} *yạrut(t)ı* (*y-* noktasız) ... || **126** *yarattı ... evrilür*] A_{28} *y. k. ẹvren* (satır altında ar. harfl. *çạrḫ-ı fẹlẹk*) *t. ẹ.* B_{13} *yạrat(t)ı* ... *evrülür* | *tezginür*] A_{28} *tiz-ginür* || **127** *yarattı öze*] A_{29} *yarạdtı yem-e* B_{14} *yạrat(t)ı ö.* | *törütti*] A_{29} *yarudtı* B_{14} *tọrüt(t)i* (*t-* noktasız) || **128** *kökteki*] B_1 *kökdeki* | *ḳulavuz ... yezek*] A_{30} *ḳụdez-çi* (satır altında ar. harfl. *nịgẹh-ban*) *bu yek-ke yesek* B_1 ... *yẹzek* (satır altında *miḫ* ?)
129 A_{31} 'de mısrâların yeri değiştirilmiş | *yarutmış ḫalayıḳḳa*] A_{31} *yarudmış ḫalıḳ-ḳa* B_2 *törimiş* (*-i-* noktasız) *ḫ.* | *ḳulavuz ... yitse*] A_{31} *ḳul-a-ġuz* (satır altında ar. harf. *-vuz*) *b. yidz-e* B_2 *ḳ. bolur tạpsa*

130 ḳayusı örürek ḳayusı ḳoḍı
ḳayusı yaruḳraḳ ḳayu eksüdi

A 16 131 bularda eñ üstün sekentir yorır
iki yıl sekiz ay bir ev̇de ḳalır

132 anıñda basa boldı ikinç oñay
bir ev̇de ḳalır on aḍın iki ay

133 üçünçi kürüd keldi köksün yorır
ḳayuḳa bu baḳsa yaşarmış ḳurır

134 yaşıḳ boldı törtinç yaruttı ajun
yaḳışsa yarutur baḳışsa özün

135 ṡev̇üg yüz urundı bişinçi sev̇it
sev̇e baḳtı erse sen özni av̇ıt

136 basa keldi arzu tilek arzular
ḳayuḳa yaġuşsa añar öz ular

137 bularda eñ altın bu yalçıḳ yorır
yaşıḳ birle utru baḳışsa tolır

138 on iki ükek ol bularda aḍın
ḳayu iki ev̇lig ḳayu birke in

139 ḳozı yazḳı yulduz basa uḍ ḳelir
erentir ḳuçıḳ birle sançu yorır

140 kör arslan bile ḳoşnı buġday başı
basa ülgü boldı çaḍan ya işi

130 *eksüdi*] A_{32} *ẹksüdi* (satır altında ar. harfl. *tire*) || 131 *bularda* .. *yorır* | ... *bular-tın ing ụsdün sekendiz* (satır altında ar. harfl. *zụḥạl*) *y.* B_4 *sẹken tır y.* || ... *boldı* ... *oñay*] A_2 *kelti iklinç onggay* (satır altında ar. harfl. *müṣṭẹri*) || 133 *kür* ... *köksün*] A_3 *kụrüd* (satır altında ar. harfl. *mẹrriḫ*) *kök-sin* B_6 *kürụd* ... || ... *yaşıḳ* ... *ajun*] A_4 *y.* (satır altında ar. harfl. *aftab*) *toltı t. yaru-tı acun* B_7 ... *b. t. yạrut(t)ı a.* | *yaḳışsa* ... *baḳışsa*] A_4 *baḳışz-a y. yaḳışz-a* B_7 *yaḳışsa* (*y-* ve ... noktasız) *yạrutur bạḳışsa* (*b-* ve *-ş-* noktasız) || 135 *bişinçi sev̇it*] A_5 *beşinçi se*... (satır altında ar. harfl. *zụhre*) || 136 *tilek*] A_6 *t.* (satır altında ar. harfl. *'uṭarid*) ... *yaġuşsa*] A_6 *yavuz-a* || 137 *eñ* ... *yorır*] A_7 *ing* ... *yalçıḳ* (satır altında ar. har... *mah*) *yarur* | *baḳışsa*] A_7 *yaḳışz-a* B_{10} *bạḳışsa* (*b-* ve *-ş-* noktasız) || 138 *iki* ... *aḍın* ... A_8 *ikki* (*idki* ?) *ụ.* (satır altında ar. harfl. *bụrc*) *ẹv bular ming adın* | *ev̇lig*] ... *ev̇lüg* || 139 *ḳozı* ... *uḍ*] A_9 *ḳ.* (satır altında ar. harfl. *ḥạmẹl*) ... *ud* (satır altında ... harfl. *ṣẹvr*) | *erentir* ... *yorır*] A_9 *ẹren-tez* (satır altında ar. harfl. *cẹvza*) *uçuḳ* ... *sab-çu y.* B_{12} *iren-din ḳuçıḳ* (*ḳ-* noktasız, *ḳu-* sonradan ilâve edilmiş ?) *sạnçu* ... noktasız) *yo*(*rır* ; yer açık bırakılmış) || 140 *bile* ... *buġday*] A_{10} *birl-e ḳooş-ı te*... | *ülgü* ... *çaḍan*] A_{10} *ụ.* (satır altında ar. harfl. *mizan*) *b. çıdan*

141 basa keldi oğlaḳ könek hẹm balıḳ
bular toġdı erse yarudı ḳalıḳ

142 üçi yazḳı yulduz üçi yayḳı bil
üçi küzki yulduz üçi ḳışḳı bil

B 23 143 üçi ot üçi suv̇ üçi boldı yil
üçi boldı topraḳ ajun boldı il

144 bularda birisi biriñe yaġı
yaġıḳa yaġı ıḍtı kesti çoġı

145 ḳarışmaz yaġılar yaraştı için
körüşmez yaġılar kötürdi öçin

146 itigli bayatım ite birdi öz
ite birdi tüzdi yaraşturdı tüz

147 basa aydım emdi munu yalñuḳuġ
aġırlıḳı boldı bilig ög uḳuġ

VI.

YALÑUḲ OĠLANI AĠIRLIḲI BİLİG UḲUŞ BİRLE ERDÜKİN AYUR

148 törütti öḍürdi seçü yalñuḳuġ
añar birdi erdem bilig ög uḳuġ

149 köñül birdi hẹm me yorıttı tilig
uv̇ut birdi ḳılḳ hẹm ḳılınçı silig

150 bilig birdi yalñuḳ beḍüdi bu kün
uḳuş birdi ötrü yazıldı tügün

141 *basa* ... *balıḳ*] A_{11} *baz-a k. o.* (satır altında ar. harfl. *cẹdịy*) *ḳọnek* (satır altında ar. harfl. *dẹlu*) *h. b.* (satır altında ar, harfl. *ḥut*) B_{14} *yạna* ... || 142 *küzki*] A_{12} *kụskü* || 143 *suv̇*] A_{13} *su* B_1 *sụv̇* | *boldı*...*ajun*] A_{13} *kelti*...*acun* || 145 *yaġılar*] A_{15} *yaġ-ı* | *kötürdi*] A_{15} *kọder-ti* || 146 *itigli* ... *öz*] A_{16} *ẹdig-li b. ẹdti ọ.* | *ite birdi*] A_{16} *ẹde berti*

147 A'da bu bu beyit yok

yalñuḳ ... *ayur*] A_{17} *yalınġuḳ oġlạn-ı 'aziz-lıḳ-ı bilig* ... B_6 *yạngluḳ aġırlıḳın sözleyür bilig birle*

148 *törütti* ... *yalñuḳuġ*] A_{18} *tọredti adırtı* (satır altında ar. harfl. *ayịrdı*) *saçu yel obu* (*-b-* açık yazılmamış) *ḥoḳ* (satır altında ar. harfl. sırası ile *ateş* (?), *bad* ve *ḫak*) | *añar birdi*] A_{18} *anggar berti* || 149 *birdi* ... *yorıttı*] A_{19} *berti sọz hem yụrüdti* B_8 ... *yorıt(t)ı* | *uv̇ut* ... *ḳılḳ*] A_{19} *u. berti ḳalḳ* B_8 *u.* (satır altında *öġüt*) ... || 150 *birdi* .. *beḍüdi*] A_{20} *berti yangluḳ* ... B_9 *b. yạngluḳ* (satır altında *'ạḳịl-lịḳ*) *b.* (satır altında *bụzụrg*) | *birdi*] A_{20} *berti*

151 bayat kimke birse uḳuş ög bilig
öküş ẹdgülükke uzattı elig

152 biligni bẹḍük bil uḳuşnı uluġ
bu iki bẹḍütür öḍürmiş ḳuluġ

153 bu sözke tanuḳı munu keldi söz
bu sözni eşitgil sözüṅ munda üz

154 uḳuş ḳayda bolsa uluġluḳ bulur
bilig kimde bolsa bẹḍüklük alur

155 uḳuşluġ uḳar ol biliglig bilir
bilgli uḳuġlı tilekke tegir

B 24 156 bilig maʿnisi bil negü tir bilig
bilig bilse ötrü yırar erde ig

157 biligsiz kişi barça iglig bolur
igig emlemese kişi terk ölür

158 yorı ay biligsiz igiṅni ota
biligsiz otın sen ay bilge ḳuta

159 uḳuş oḷ buruṇḍuḳ anı yetse er
tilekke tegir ol tümen arzu yir

160 uḳuş bolsa erke kör asġı öküş
bilig bilse ötrü bolur er küsüş

A 17 161 uḳuş birle işle ḳamuġ iş küḍüg
bilig birle bekle bu bulmış öḍüg

151 *birse ... ög*] A_{21} *berz-e u. ọg* (satır altında ar. harfl. *ʿaḳıl*) B_{10} ... *ög* (sat[ır] altında *fẹhm*) | *uzattı elig*] A_{21} *usadı ilig* B_{10} *uzat(t)ı e.* || **152** *bẹḍük ... ukuşnı* ... A_{22} *b.* (satır altında ar. harfl. *büḷẹndi*) *b. uḳuş-şuġ* B_{11} *bẹḍük* (satır altında *büzürg*) ... | *iki ... öḍürmiş*] A_{22} *ikin* (satır altında ar. harfl. *du*) *b. ọdürmiş* B_{11} ... (satır altında *ozdurmış*) || **153** *munu*] A_{23} *mesel* | *bu ... munda*] A_{23} *buu söz* ... *tudġıl sọsüng m.* B_{12} ... *minde*

154 A'da bu beyit 155'ten sonra geliyor | *uluġluḳ*] A_{25} *uḳuġ-luġ* | *kimde* ... *alur*] A_{25} *ḳayda bidig-lig ulur* B_{13} ... *bẹḍüklük* (satır altında *ụluġ-luḳ*) *a.*

155 A'da bu beyit 154'ten önce geliyor | *bilir*] A_{24} *bilür* | *uḳuġlı*] A_{24} ... || **156** *negü tir*] A_{26} *negü ol* B_1 *nẹgü t.* | *yırar ... ig*] A_{26} *arır ẹ. i.* B_1 *y. ẹ. i.* (satır altında *yạḫşı*) || **157** *igig*] B_2 *i.* (satır altında *bilgüçi*) || **158** *otın ... ḳuta*] B_3 ... (satır altında *özüngni*) ... *ḳụta* || **159** *buruṇḍuḳ ... ir*] A_{29} *b. a. tudz-a i.* B_4 ... (satır altında *nịşane*) *a. yẹtse* (satır altında *bilse*) *er* | *yir*] A_{29} *yer* || **160** *küsüş*] A... *küşüş* (satır altında ar. harfl. *payẹnde*) B_5 *küşüş* (kenarda *yạḫşı ʿạziz*) || **161** *işle* ... *küḍüg*] A_1 *işl-e ḳ. i. kedüg* B_6 ... *küḍüg* (satır altında *bilip*) | *bekler ... ödüg*] A... *bekl-e b. bilmiş ọ.* B_6 *bẹkler b. bulmış ö.* (satır atlında *özini*)

asıġın ... ayur] A_2 *asġ-ı* ... B_7 *asıġın münlerin sözleyür*

VII.

TİL ERDEMİN MÜNİN ASIĠIN YASIN AYUR

162 uḳuşḳa biligke bu tılmaçı til
yaruttaçı erni yorıḳ tilni bil

163 kişig til aġırlar bulur ḳut kişi
kişig til uçuzlar barır er başı

164 til arslan turur kör işikte yatur
aya ev̇lig er saḳ başıṅnı yiyür

165 tilin emgemiş er negü tir eşit
bu söz işke tutġıl özüṅe iş it

166 mini emgetür til iḍi ök telim
başım kesmesüni keseyin tilim

167 sözüṅni küḍezgil başıṅ barmasun
tiliṅni küḍezgil tişiṅ sınmasun

B 25 168 biliglig bilig birdi tilke bışıġ
aya til iḍisi küḍezgil başıġ

169 esenlik tilese seniṅ bu özüṅ
tiliṅde çıḳarma yaraġsız sözüṅ

162 *tılmaçı til*] A_3 *tıl-maçıdil* (satır altında ar. harfl. *kẹleçi*) | *yaruttaçı ... yorıḳ*] A_3 *yaru-taçı yer-ni yaruḳ* B_8 *yarut(t)açı ... yorıḳ* (satır altında *ḳızıl*) || **163** *kişig ... ḳut*] A_4 *k. bil* ... B_9 *kịşig* (satır altında *kişi*) *t. a.* (satır altında *saḳlar*) *b. ḳụt* | *kişig ... başı*] A_4 ... *öz b.* B_9 *kịşig* (satır altında *kịşi*) *t. u.* (satır altında *yẹngil-ler*) *barır* (*b-* yerine *y-* ile) *e. bạşı* || **164** *işikte yatur*] A_5 *i. yadur* B_{10} *işikde yạtur* | *ev̇lig* ... *yiyür*] A_5 *ẹ. arsaḳ b. yidür* B_{10} *ev̇lüg er sıḳ başı(n)gnı yiyür* || **165** *emgemiş ... tir*] A_6 *ẹ.* (satır altında ar. harfl. *mụḳle ġạmz ?*) *ẹ. n. ter* B_{11} *e. ẹr ... nigü t.* | *özüṅe ... it*] A_6 *kọngül-ni lesid* || **166** *mini ... telim*] A_7 *men-i imgedür b. ẹti ọk tilim* B_{12} ... *tẹlim* || **167** *küḍezgil*] A_8 *kụsedgil* | *küḍezgil*] A_8 *kụsedgin*

B_{14}'de, 167'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 194):

buḍun tili yạv̇laḳ sini sözlegey
kịşi ḳılḳı kirtüç eting-ni yigey

168 *birdi ... bışıġ*] A_9 *berti t. başıġ* B_1 *b. tıl-ḳa bışıġ* | *iḍisi*] A_9 *evnde* (?)
169 A_{17}'de bu beyit 176'dan sonra geliyor | *tiliṅde*] A_{17} *tiling-tin*

170 bilip sözlese söz biligke sanur
biligsiz sözi öz başını yiyür

171 öküş sözde artuķ asıġ körmedim
yana sözlemişte asıġ tulmadım

172 öküş sözleme söz birer sözle az
tümen söz tügünin bu bir sözde yaz

173 kişi söz bile ķoptı boldı męlįk
öküş söz başıġ yirke ķıldı kölik

174 öküş sözlese yangşadı tir bilig
yana sözlemese ağın tir tilig

175 ķalı mundaġ erse yorıķ utru ur
yorıķ utru ursa kişig yoķlatur

176 tilig kęḍ küḍezgil küḍezildi baş
sözüngni ķısurġıl uzatıldı yaş

177 til asġı telim bar yası ma öküş
ara ögdilür til ara ming söküş

178 ķalı mundaġ erse bilip sözle söz
sözüng bolsu közsüz ķaraġuķa köz

179 biligsiz ķaraġu turur belgülüg
yorı ay biligsiz bilig al ülüg

180 toġuġlı ölür kör ķalır belgü söz
sözüng ęḍgü sözle özüng ölgüsüz

170 *bilip ... sanur*] A_{10} *b. sösl-e söz-ni bilig kisenür* | *sözi ... yiyür*] A_{10} ... *ǫz b. yeyür* || **171** *sözlemişte ... tulmadım*] A_{11} *s. tadıġ kǫrmedim* B_4 *sözlemişde* ... *tulmadım* (*t-* noktasız) || **173** *bile ... męlįk*] A_{13} *birl-e ķopdı bultı mųlük* | *başıġ* ... *kölik*] A_{13} *baş-ı ķıltı yerke kǫlük* || **174** *yangşadı tir*] A_{14} *ikşit-i ter* | *ağın tir*] ... *ağın* (satır altında ar. harfl. *ṣųmm*) *ter* || **176** *tilig ... küḍezildi*] A_{16} *tiling-ni ķųsed-*... *kųsedil-ti* B_9 *tılıġ kęḍ* ...

A_{17} 'de, 176 'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 169):

ęsen-lik tilez-e sening bu ǫsüng
tiling-tin çıķarm-a yaraġ-sız sǫsüng

177 *telim ... ma*] A_{18} *tilim b. yaz-ı m-a* B_{10} *tęlim b. yasınma* (oku *yası* ... || **178** *ķalı*] A_{19} *ḫal-ı* B_{11} *nęçe* | *közsüz*] B_{11} *körsü* || **179** *ķaraġu*] A_{20} *ķarġu* | *ülüg*] A_{20} *ųlüg* (satır altında ar. harfl. *ülüş*) || **180** *ölür ... ķalır*] A_{21} *ǫler kör bolur* ... *ölgüsüz*] A_{21} *ǫlgü söz*

181 iki neng bile er ķarımaz özi
bir ęḍgü ķılınçı bir ęḍgü sözi

182 kişi toġdı öldi sözi ķaldı kör
özi bardı yalnguķ atı ķaldı kör

B 26 183 tiriglik tilese özüng ölmegü
ķılınçıng sözüng ęḍgü tut ay bügü

184 tilig ögdüm ança ara söktüküm
tilekim söz erdi sanga yördüküm

185 ķamuġ sözni yıġsa uķuş taplamaz
kerek sözni sözler kişi kizlemez

186 sözüm oġluma sözledim men tonga
oġul minde altın manga ne tenge

187 sanga sözledim men sözüm ay oġul
sanga birdi bu pęnd özüm ay oġul

188 kümüş ķalsa altun meningdin sanga
anı tutmaġıl sen bu sözke tenge

A 18 189 kümüş işke tutsa tüker alķınur
sözüm işke tutsa kümüş ķazġanur

190 kişidin kişike ķumaru söz ol
ķumaru sözüg tutsa asġı yüz ol

191 bu kün tügme ķaşıng ay bilge bügü
özüm ʿụẕrin aysa yime eymenü

181 *er*] A_{22} *ęr* B_{14} *ęr* || **182** *kör*] A_{23} *kǫr* B_{15} *köz* | *özi ... atı*] A_{23} *söz-i birl-e yalġuz a.* B_{15} *ö. bạrdı yạngluķ* (satır altında *mungluġ*) || **183** *ķılınçıng ... bügü*] A_{24} *ol ęḍgü ķılınçı sǫsüng ḫut* (?, satır altında ar. harfl. *rẹha kụn*) *bụgü* B_1 ... *bụ̈gü* || **184** *tilig ... söktüküm*] A_{25} *tılıġ ǫgdüküm hem a. yesdüküm* B_2 *tịlıġ ...* | *sanga*] A_{25} *sangga* || **185** *yıġsa*] A_{26} *yaġz-a* B_3 *yịġsa* | *sözler*] A_{26} *sǫz-le* || **186** *tonga*] A_{27} *sạnga* B_4 *t.* (satır altında *toġa*) | *minde ... tenge*] A_{27} *men-tin al-ın manganı tengge* B_4 *m. altın mạnga ni tęnge* || **187** *birdi*] A_{28} *berti* || **188** *meningdin*] B_6 *mẹni(n)gdin* | *tutmaġıl ... tenge*] A_{29} *yut-m-a-ġıl* (satır altında ar. harfl. *tęng* ?) ... *tinge* || **189** *tüker*] A_1 *tükel* | *tutsa*] A_1 *tudġıl* (önce *-l* yerine *-n* yazılmış, sonra tashih edilmiş)
190 A 'da bu beyit yok | *ķumaru*] B_8 *ķụmaru* (satır altında *pęnd*) | *sözüg*] B_8 *sözi*

191 A 'da bu beyit yok *tügme* ... *bügü*] B_9 *tụ̈gme* (satır altında *çıtma*) *bụ̈gü* | *aysa*] B_9 *aysam*

VIII.

KİTAB İḌİSİ ÖZ ʿUẔRİN AYUR

192 tilekim söz erdi ay bilge bügü
kiḍin keldeçike özüm sözlegü

193 uḳuş keldi utru ayur bütrü kör
sözüng bolsa yangluḳ sanga bolġa ḳor

194 buḍun tili yavlaḳ sini sözlegey
kişi ḳılḳı kirtüç etingni yigey

195 baḳa kördüm erse yinik boldı yük
özüm aydı sözle sözüng barı tök

B 27 196 negülük tise sen ayayın sanga
eşitgil sözümni ay ersig tonga

A — 197 bu yalnguḳ atı boldı yangluḳ üçün
bu yangluḳ uruldı bu yalnguḳ üçün

198 yangılmaz kişi kim ayu bir manga
yangılmış tümen ming ayayın sanga

199 biliglig iḍi az biligsiz öküş
uḳuşsuz öküş bil uḳuşluġ küsüş

200 biligsiz biligligke boldı yaġı
biligsiz biligligke ḳıldı çoġı

201 kişide kişi aḍruḳı bar telim
bu aḍruḳ biligdin ayur bu tilim

kitab ... ayur] A_2 *kidab idiz-i söz-lemiş-ke öz ʿusrin ḳolur* B_{10} *k. i. özinge uẓür* ...
192 *bilge bügü*] A_3 *belge begü* B_{11} *bilge bügü* | *kiḍin keldeçike*] A_3 *kedin kel-çerke* || **193** *ayur ... kör*] A_4 *yụrü tọrü kọr* B_{12} *a. bütrü k.* | *sözüng ... bolġa*] A... *sọsüm bolz-a y. sangga ḳılġ-a*

194 B 24_{14} 'te beytin tekrarlanması için bk. beyit 167 not | *buḍun ... sini*] A... *... sen-i* B_{13} *b.* (satır altında *yaman*) | *kirtüç ... yigey*] A_5 *kirdüç ẹding-ni yeger* B_{13} *kirtü* (B 24_{14} *kirtüç, -ç* noktasız) ... || **195** *yinik*] A_6 *yenik* B_{14} *yịnik* || **196** *negülük tise*] A_7 *n. tez-e* B_1 *nigülük t.* | *eşitgil sözümni*] B_1 *sözümni ayayịn*

197 A 'da 197. — 228. beyitler yok; burada A nushasında sahife eksikliği mevcud olmadığına göre, bu kısım ya noksan bir nushadan istinsah edilmiş veya istinsah edilirken, sahifeler atlanılmış olmalıdır | *yalnguḳ*] B_2 *yangluḳ* | *yalnguḳ*] B_3 *yangluḳ* | 19... *küsüş*] B_4 *küşüş* (sahife kenarında *yaḫşı ʿaziz*) || **200** *çoġı*] B_5 *ç.* (satır altında *cevab*) || **201** *tilim*] B_6 *tịlim*

202 biligligke sözledim uş bu sözüm
biligsiz tilini bilümez özüm

203 biligsiz bile hiç sözüm yoḳ mening
ay bilge özüm uş tapuġçı sening

204 sözüm sözlemişke sanga eymenü
özüm ʿuẕri ḳoldı sanga uş munu

205 sözüg sözledeçi azar hẹm yazar
uḳuşluġ eşitse ongarur tüzer

206 burunduḳluġ ol söz tiṽe burnı teg
barur ḳança yetse titir boynı teg

207 bilip sözledeçi kişi bar öküş
anı bildeçi er manga keḍ küsüş

208 ḳamuġ eḍgülükler bilig asġı ol
bilig birle buldı mẹsẹl kökke yol

209 bilig birle sözle ḳamuġ sözni sen
biligin beḍük bil ḳamuġ özni sen

210 yaşıl köktin indi yaġız yirke söz
sözi birle yalnguḳ aġır ḳıldı öz

B 28 211 kişi köngli tüpsüz tengiz teg turur
bilig yinçü sanı tüpinde yatur

212 tengizdin çıḳarmasa yinçü kişi
kerek yinçü bolsun kerek say taşı

213 yaġız yir ḳatındaḳı altun taş ol
ḳalı çıḳsa begler başında tuş ol

214 biliglig çıḳarmasa bilgin tilin
yarutmaz anıng bilgi yatsa yılın

215 uḳuşlı biligli iḍi eḍgü neng
ḳalı bulsa işlet uçup kökke teng

202 *uş bu*] B_7 *uşbu* || **203** *mening*] B_8 *mẹni(n)g* | *sening*] B_8 *sẹni(n)g* || **206** *yetse titir*] B_{11} *yẹtse tịtir* || **207** *er ... küsüş*] B_{12} *ẹr mạnga kẹḍ küşüş* (satır altında *körküz ʿaziz*) || **210** *köktin ... yirke*] B_{15} *kökdin ... yạġız yịrke* | *yalnguḳ*] B_{15} *yạngluḳ* || **211** *yinçü*] B_1 *yünçü* || **212** *yinçü*] B_2 *yünçü* | *yinçü ... taşı*] B_2 *yünçü ... taşı* (*t-* noktasız) || **213** *yir*] B_3 *yịr* | *başında tuş*] B_3 *bạşịnda tuş* (*-ş* noktasız) || **215** *ḳalı ... teng*] B_5 *ḳalı bulsang uçup k. tẹng* (noktasız)

216 negü tir eşitgil bu il kẹnd begi
uḳuşḳa biligke yetürmiş ögi

217 ajun tutġuḳa er uḳuşluġ kerek
buḏun basġuḳa ög kerek hẹm yürek

218 uḳuş birle tuttı ajun tutġuçı
bilig birle bastı buḏun basġuçı

219 ajunḳa apa inmişinde berü
uḳuşluġ uru keldi eḏgü törü

220 ḳayu ödte erse bu künde burun
biligligke tegdi beḏükrek orun

221 uḳuş birle aslur kişi artaḳı
bilig birle süzlür buḏun bulġaḳı

222 bu ikin itümese ḳoḏġıl bilig
ḳılıçḳa tegürgil sen ötrü elig

223 bügü bilge begler buḏunḳa başı
ḳılıç birle itmiş biligsiz işi

224 ajun tutġuḳa er uḳuş bilse keḏ
buḏun basġuḳa er bilig bilse keḏ

225 bu iki birikse bolur er tükel
tükel er ajunuġ tẹmam yir tüke

B 29 226 apan͡g iki ajun ḳolur erse sen
otı eḏgülük ol ḳılur erse sen

227 ḳalı eḏgü bolmaḳ tilese özün͡g
yorı eḏgülük ḳıl kesildi sözün͡g

228 kişi men͡gü bolmaz bu men͡gü atı
anın men͡gü ḳaldı bu eḏgü atı

A 18 229 özün͡g men͡gü ermez atın͡g men͡gü ol
atın͡g men͡gü bolsa özün͡g men͡gü ol

216 *negü ... kẹnd*] B_6 *nigü ... kẹnt* || **217** *buḏun*] B_7 *b.* (satır altında *yaman* ; krş. 194 ve 218) || **218** *tuttı*] B_8 *tut(t)ı* | *buḏun*] B_8 *b.* (satır altında *yaman* , krş. 217) || **219** *ajunḳa ... berü*] B_9 *a. a.* (satır altında *dünyake adẹm*) *inmişinde birü* | *uru*] B_9 *uru* (*-r-* yerine *-z-* ile) || **223** *bügü*] B_{13} *bügü* || **224** *er ... er*] B_{14} *ẹr ... ẹr* | **225** *er ... er*] B_{15} *ẹr ... ẹr* || **229** *men͡gü*] A_8 *mingü* | *men͡gü*] A_8 *mingü*

IX.

EḎGÜLÜK ḲILMAḲ ÖGDİSİN ASIĠLARIN AYUR

230 ḳalı bolsa elgin͡g buḏunḳa uzun
ḳamuġ eḏgülük ḳıl ḳılınçın sözün

231 yigitlik ḳaçar ol tiriglik uçar
bu tüş teg ajundın özün͡g terk keçer

232 tiriglikni mün ḳıl asıġ eḏgülük
yarın bolġa eḏgü yigü keḏgülük

233 negü tir eşitgil kişi eḏgüsi
yorıp tın toḳıġlı aẖır ölgüsi

234 ajunda ne yan͡glıġ eren toġdı kör
bir ança yorıdı yana öldi kör

235 kerek beg kerek ḳul ne eḏgü isiz
özi öldi erse atı ḳaldı iz

236 san͡ga tegdi emdi kezigçe orun
ḳamuġ eḏgülük ḳıl sen eḏgü burun

237 tirig ölgü aẖır töşengü yirig
kişi ölse eḏgün kör atı tirig

238 iki türlüg at ol bu tilde yorır
bir eḏgü bir isiz ajunda ḳalır

B 30 239 isizke söküş eḏgü ögdi bulur
özün͡gke baḳa kör ḳayusın ḳolur

eḏgülük ... ayur] A_9 *ẹ. ḳ. ọgdiz-in a. sọz-ler* B_5 *eḏgülerke ḳatılmaḳ edgüsin a.*
230 *ḳılınçın*] A_{10} *sevinçin* || **231** *ḳaçar*] A_{11} *keçẹr* B_7 *ḳaçar* (*ḳ-* iyi okunmuyor) | *keçer*] A_{11} *kọçer* B_7 *keçer* || **232** *mün ḳıl*] A_{12} *mụn ḳ.* (*mun-ġıl* ?) | *bolġa ... yigü*] A_{12} *bolġu ẹ. yegü* || **233** *negü ... eşitgil*] A_{13} *n. ter işit-gin* B_9 *nigü ...* | *aẖır*] B_{13} *açır* (satır altında ar. harfl. *aẖır*)
234 A_{14-15} 'te bu iki beyit dörtlük şeklindedir ve ayrıca sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü yazılarak, işâret edilmiştir | *ajun*] A_{14} *acun* | *yorıdı*] A_{14} *tirilti* (*-l-* çizgisi yanlış yere konulmuş) || **235** *ya ... isiz*] A_{15} *ni ẹ. esiz* (satır altında ar. harfl. *bẹd*) | *iz*] A_{15} *kör* (krş. beyit 234 not) || **236** *san͡ga ... orun*] A_{16} *sangga t. ẹrz-e keşig-çe ucun* | *burun*] A_{16} *tụsün* B_{12} *bụrun* || **237** *töşengü yirig*] A_{17} *tọşüngü yeriig* B_{13} *t. girig* | *eḏgün kör*] A_{17} *ẹdgü ẹr* || **238** *eḏgü ... ajunda*] A_{18} *ẹdgü* (satır altında ar. harfl. *nik*) *b. ẹsiz* (satır altında ar. harfl. *bẹd*) *acun-ta* || **239** *isizke*] A_{19} *ẹ-siz-ke* (*ẹ-* dikkat)

240 özüñ edgü bolsa atıñ ögdilig
ḳalı bolsa isiz söküş ay silig

241 söküşlüg nelük boldı żaḥḥak otun
nelük ögdi buldı feridun ḳutun

242 biri edgü erdi anı ögdiler
biri isiz erdi anı söktiler

243 isizmü sañа yig azu edgümü
söküşmü ḳolur sen azu ögdimü

244 ḳayusın tilese ödürgil birin
isiz edgü bolsa ökünme yarın

245 muñar meñzetür söz sınamış kişi
sınamış kişi bildi il kün işi

246 kişi edgü atın kör alḳış bulur
atıḳmış isiz ölse ḳarğış bulur

247 neçe me sınadım isiz ḳılğuçı
kite bardı künde üzüldi küçi

248 neçe kördüm erse isizler işi
ozu bolmadı ay biliglig kişi

249 sizlik ot ol ot küyürgen bolur
yolında keçig yoḳ ötülgen bolur

250 körü tursa bizde oza barğuçı
ḳara tut ya begler ajun tutğuçı

240 *ḳalı ... isiz*] A_{20} *ḫal-ı b. ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat)

241 A_{22}'de bu beyit 242'den sonra geliyor | *żaḥḥak*] A_{22} *saḥak* (satır altında ar. harfl. *żaḥḥak*) | *ögdi*] A_{22} *ẹdgü*

242 A_{21}'de bu beyit 241'den önce geliyor | *biri*] A_{21} *bu bir* | *isiz ... söktiler*] A[illegible] *ẹ-siz* (!) ... B_4 ... *sökdiler* || **243** *isizmü ... aza*] A_{23} *ẹ-siz-mü s. yeg aşu* (*'aşu ?*) | *azu ögdimü*] A_{23} *aşu* (*'aşu*) *kesgü-mü* || **244** *öḍürgil*] A_{24} *ọdürgin* | *isiz ... yarın*] A[illegible] *ẹrse* [illegible] *ẹsiz* (*ẹ-* yerine *he-* ? ; satır altında ar. harfl. *biḫayr*) *ẹ. b. urun-m-a yegin* || **245** *muñar* [illegible] *meñzetür*] A_{25} *munġġar mingsedür* || **246** *isiz*] A_{26} *ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat)

247 A_{28}'de bu beyit 248'den sonra geliyor | *me ... isiz*] A_{28} *men ... ẹ-siz* (!) | *kite* ... *künde*] A_{28} *kede bartı kụnde* B_9 *k. bạrdı k.*

248 A_{27}'de bu beyit 247'den önce geliyor | *kördüm ... işi*] A_{27} *kọrdim ẹrse* [illegible] *ẹ-siz-ler başı* | *ozu bolmadı*] A_{28} *osu kelmeti* B_{10} *ọzu b.* (*b-* noktasız) || **249** *isizlik ...* [illegible] *küyürgen*] A_{29} *ẹ-siz-lıġ ... kevürgen* | *ötülgen*] A_{29} *ẹyilgen* || **250** *körü ... bizde*] A[illegible] *bilü barz-a biz-tin* | *ya ... ajun*] A_{30} ... *acun* B_{12} *ya* (noktasız) ...

251 bularda ḳayu buldı erse bilig
olar urmış öḍ kün ajunḳa elig

A 19
252 bilig kimde erse ajun begleri
törü edgü urmış kişi yigleri

253 bu kün me kim edgü atansa kişi
olar boldı aşnu ol edgü başı

B 31
254 bügü beg kim erse biligke yaḳın
biliglig kişig ḳılmış özke yaḳın

255 elig urmış işke baḳıp işlemiş
bilig işke tutmış buḍun başlamış

256 ilin itmiş ötrü bayumış ḳara
ḳara baylıḳın ḳılmış özke tura

257 atı edgü bolmış atanmış aḳı
aḳı ölse atı tirig tip uḳı

258 ölürin bilip ḳılmış özke itig
bitip ḳoḍmış atın tirigke bitig

259 bu kün kim oḳısa olarığ bilir
añar ötgünür andın edgü kelir

260 negü bar ajunda biligde küsüş
biligsiz tise erke körksüz söküş

261 negü tir eşitgil biliglig kişi
ajunda sınayu yetilmiş yaşı

262 biligsizke törde orun bolsa kör
bu tör ilke sandı ilig buldı tör

263 ḳalı bilgeke tegse ilde orun
ol il boldı törde taḳı keḍ burun

251 *bilig*] A_{31} *uḳuş* | *olar ... elig*] A_{31} *ḳılmış edgü acun-ta ọküş* || **252** *bilig ... erse*] A_1 *bilig-lig kim ẹrz-e* | *törü ... yigleri*] A_1 *tọrü ẹ. ...* B_{14} *tözü ... yigleri* || **253** *bu ... atansa*] A_2 *bu* (*m-a* çizilmiş) *kim ẹ. adınz-a* (*ẹdinz-e ?*) || **254** *bügü*] A_3 *begü* B_1 *bilgü* | *kişig*] A_3 *kişi* || **255** *elig*] A_4 *ilig* | *tutmış*] A_4 *bụtmiş* || **256** *itmiş*] A_5 *ẹdmiş* | *baylıḳın*] A_5 *bay-lıġın* B_3 *baylıḳı* || **257** *atanmış aḳı*] A_6 *adın-mış aḫ-ı* | *aḳı ... tip*] A_6 *aḫ-ı bolz-a ... tep* || **258** *tirigke bitig*] A_7 *bisig-ke bidip* || **259** *añar ötgünür*] A_8 *anġġar ọng-nür* || **260** *negü ... küsüş*] A_9 *n. ... acun-ta bilig-tin kụşüş* B_7 *nẹgü ...* [illegible] *bilig-ke küşüş* | *tise*] A_9 *tez-e* || **261** *tir eşitgil*] A_{10} *ter işit-gin* | *ajunda ... yetilmiş*] A_{10} *acun-ta s. yidilmiş* || **263** *ḳalı ... orun*] A_{12} *ḫal-ı ... il-tin aşun* | *ol ... burun*] A_{12} *bu* [illegible] *tọr-te tağ-ı kez yirün* B_{10} ... *burun* (*b-* noktasız)

264 biligke turur bu ağırlıḳ ḳamuġ
ajunḳa kerek tör kerek il ḳapuġ

265 iki türlüg ol kör bu aşlı kişi
biri beg biri bilge yalŋuḳ başı

266 anıŋda naru barça yılḳı sanı
tilese munı tut tilese anı

267 sen emdi ḳayu sen maŋa ay açа
ikide biri bol üçünçte ḳaça

268 ḳılıç aldı biri buḍunuġ tüzer
ḳalẹm aldı biri yorıḳ yol süzer

B 32
269 olardın ḳalu keldi eḍgü törü
ḳumaru turur tegse ḳoprur örü

270 ölügdin tirigke ḳumaru söz ol
ḳumaru sözüg tutsa asġı yüz ol

271 biligsiz ḳarağu turur belgülüg
ay közsüz ḳarağu bilig al ülüg

272 kişi körki söz ol bu söz ök telim
yorı eḍgü sözlüg kişig ög tilim

273 mẹsẹl keldi türkçe muŋar meŋzetür
anı sözledim men munu yaŋzatur

274 uḳuş körki til ol bu til körki söz
kişi körki yüz ol bu yüz körki köz

275 tili birle yalŋuḳ sözi sözlenür
sözi yaḳşı bolsa yüzi suv̇lanur

264 *ajunḳa*] A_{13} *ọsünge* || **265** *biri ... yalŋuḳ*] A_{14} *bir b. yangluġ* B_{11} [illegible] *yạngluḳ* || **266** *anıŋda naru*] A_{15} *anıng-tan aru* (*naru* ?; satır üstünde uyg. [illegible] tekrarlanmış) || **267** *ḳaya ... maŋa*] A_{16} *ḳayusın mangga* | *üçünçte*] A_{16} *ụ.* B_{14} [illegible] || **268** *biri buḍunuġ*] A_{17} *b. budun-nuġ* (*b.-'uġ* ?) B_{15} *birdi b.* | *ḳalẹm ... biri*] [illegible] *bilig birl-e b.* B_{15} *ḳ. a. birdi* || **269** *ḳalu*] A_{18} *talu* (satır altında ar. harfl. *nik*) [illegible] A_{18} *ọrü* (satır altında ar. harfl. *yoḳarı*) || **270** *ölügdin*] A_{19} *ọleg-tin* | *ḳumaru* [illegible] A_{19} *ḳumar-ı* (satır altında ar. harfl. *yadịgar*) *söz-i* B_2 *ḳ.* (satır altında *pẹnd*) [illegible] || **271** *közsüz ḳarağu*] A_{20} *kọz-süz bilig-siz* B_3 *k. ḳạrağu* || **272** *bu ... ök*] A_{21} [illegible] *asġ-ı* | *kişig*] A_{21} *kişi* || **273** *muŋar meŋzetür*] A_{22} *munġġạr ming-sedü* | [illegible] *yaŋzatur*] A_{22} *men-'uu yang-sadu* (satır altında ar. harfl. *'ḳşt nbm* ?) || **274** *til* [illegible] *söz ol* || **275** *yalŋuḳ ... sözlenür*] A_{24} *yangluġ sọsin sözleyür* B_7 *yạngluḳ s.* [illegible] (*-n-* yerine *-y-* ile ?) | *yaḳşı ... suv̇lanur*] A_{24} *yaḫşı ... seḃlinür* B_7 *yạḫşı ...* [illegible]

276 körü barsa emdi bu türk begleri
ajun beglerinde bular yigleri

277 bu türk beglerinde atı belgülüg
toŋa alp er erdi ḳutı belgülüg

278 beḍük bilgi birle öküş erdemi
biliglig uḳuşluġ buḍun köḍrümi

279 ne öḍrüm ne köḍrüm ne ersig eren
ajunda tetig er yidi bu cịhan

280 tejikler ayur anı ẹfrasịyab
bu ẹfrasịyab tuttı iller talap

281 iḍi artuḳ erdem kerek ög bilig
ajun tutġuḳa ötrü sunsa elig

282 tejikler bitigde bitimiş munı
bitigde yoḳ erse kim uḳġay anı

A 20
283 iḍi yaḳşı aymış azığlığ kür er
azığlığ eren berk tügünler yazar

284 miŋ erdem kerek bu cịhan tutġuḳa
kör arslan kerek bu ḳulan basġuḳa

B 33
285 ajunçıḳa erdem kerek miŋ tümen
anın tutsa il kün kiterse tuman

286 ḳılıç ursa bıçsa yağı boynını
törü birle tüzse ili buḍnını

276 *ajun ... yigleri*] A_{25} *acun ... yeg-ler-i* B_8 *bu türk b. taḳı y.*
277 A_{28} 'de bu beyit 279 'dan sonra geliyor | *beglerinde*] A_{28} *beg-ler-i-te* (*beg-* [illegible] yerine önce *il-* yazımış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) | *toŋa ... ḳutı*] A_{28} *tongga* [illegible] B_9 *toġa ... ḳụtı*
278 A_{26} 'da bu beyit 276 'dan sonra geliyor | *erdemi*] A_{26} *ẹdrem-i* | *biliglig ... köḍrümi*] A_{26} *olur boltı kọrgin kişi ọdrüm-i* B_{10} *... köḍrümi* (sahife kenarında *yạḫşı* ...)
279 B 'de bu beyit yok | *ersig*] A_{27} *sig* (önce *sen* veya *sin* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *ajunda ... yidi*] A_{27} *acun-ta yedik ẹr yeti* || **280** *tejikler*] A_{29} *tecik-ler* | [illegible] *talap*] A_{29} *tun-ı id-ler tilep* B_{11} *tut(t)ı ...* || **281** *iḍi ... ög*] A_{30} *ẹt-i ...* [illegible] B_{12} *idi ... ol* (*-k* çizgisi unutulmuş olacak) | *ajun ... elig*] A_{30} *acun t. yedz·e* [illegible] *ilig* B_{12} *orun ...* || **282** *tejikler*] A_{31} *tecik-ler* || **283** *iḍi ... er*] A_1 *iti y. ayıdmış* [illegible] *kọrir* B_{14} *iḍi ...* | *azığlığ ... yazar*] A_1 *asıġ-lıġ ... tụụ-gün-ler yorır* B_{14} [illegible] (satır altında *'ạḳịl-lıġ*) *... yạzar* || **284** *miŋ erdem*] A_2 *meng ẹrdim* | *bu ...* [illegible] *basġuḳa*] A_2 *kez ḳ. tudġu-ḳa* || **285** *ajunçıḳa*] A_3 *acun-çı-ġa* | *il ... kiterse*] A_3 *i. kụn* [illegible] *tudırz-e* B_1 *ildin k.* || **286** *ḳılıç ... boynını*] A_4 *ḳılınç urz-a yasz-a y. bodı-nı* | *tüzse*] A_4 *tudz-a*

A_{20} B_{33} C —

X.

BİLİG UḲUŞ ERDEMİN ASIĠIN AYUR

287 tilekim söz erdi ay bilge bügü
uḳuşuġ biligig özüm sözlegü

288 uḳuş ol yula teg ḳaranġḳu tüni
bilig ol yaruḳluḳ yaruttı sini

289 uḳuşun aġar ol biligin beḍür
bu iki bile er aġırlıḳ körür

290 munġar bütmese kör bu nuşin rẹvan
uḳuş közi birle yaruttı cịhan

291 törü tüz yorıttı bayudı buḍun
atın eḍgü ḳıldı ol eḍgü öḍün

292 manġar tegdi mundaġ biliglig sözi
tamudın yırar tip tamuluḳ özi

293 kiçig oġlanıġ kör uḳuşḳa ulam
yaşı yetmegince yorımaz ḳılam

294 uḳuşluġ kişi kör ḳarısa munar
uḳuş kitti tip hẹm ḳalẹm me tınar

bilig ... ayur] A_5 *yal(n)guḳ arıḳ-lıġ-ı b. u. birl-e ẹrdükin a.* B_3 *b. u. ẹdrẹmin* ...

287 *bügü*] A_6 *begü* B_4 *bügü* | *biligig*] A_6 *b.* (önce *biligin* yazılmış, sonra tas[hih] edilmiş) B_4 *biliglig* || **288** *yula*] B_5 *yula tẹg* (satır altında *açuḳ yol tig*) | *yaruḳluḳ ... sini*] A_7 *y. yarudur sen-i* B_5 *yạruḳluġ yạrut(t)ı s.* || **289** *beḍür*] A_8 *besür* B_8 *bẹḍür* ... *aġırlıḳ körür*] A_8 *arıġ-lıḳ kesür* || **290** *munġar ... nuşin rẹvan*] A_9 *munggar bạdma*... *k. b. nuşirevan* | *közi ... yaruttı*] A_9 *kọrki* ... B_7 ... *yạrut(t)ı*

291 B_9'da bu beyit 292'den sonra geliyor | *törü ... buḍun*] A_{10} *tọrü tụz tẹri*... (satır altında ar. harfl. *yürüt*) *yayudı busun* (satır altında ar. harfl. *rạ'iyyẹt*) B_9 *t. t*... (*t-* noktasız) *yüzini* (*y-* noktasız) ... | *öḍün*] A_{10} *ọsün* (satır altında ar. harfl. ... *an vạḳt*)

A_{11}'de, 291'den sonra, daha şu beyit gelmektedir:

anıng atı ḳaltı acun-ta aḳ-ı
ọsüng-ni anıng ḳıl-ġın-a tut taḳ-ı

292 B_8'de bu beyit 291'den önce geliyor | *manġar*] A_{12} *manggar* | *tamudın ... tip*] A_{12} *tamu-tın yarar tep* B_8 *tạmudịn yırar* (*y-* noktasız) *t.* || **293** *oġlanıġ*] A_{13} *oġlan-'ıġ* | *yorımaz ḳılam*] A_{13} *yoramaz ḳalem* || **294** *kişi kör*] A_{14} *kişi-ler* ... *kitti tip*] A_{14} *kedti tep* B_{11} *kit(t)i t.*

A_{20} B_{33} C —

295 ḳalı tilve ursa kör ölse kişi
ölüm yoḳ anġar hẹm birilmez şişi

296 negülük tise sen uḳuşsuz turur
uḳuşsuz kişiler ülügsüz turur

297 uḳuşḳa turur bu aġırlıḳ itig
uḳuşsuz kişi bir avuçça tetig

298 körü barsa yaḳşı ayur bu sözüg
uḳuşsuz biligsiz beḍütmez özüg

B 34

299 körü barsa barça urur bu keḍük
uḳuşluġ biliglig kör aşlı keḍ ök

300 uḳuş bolsa aşlı bolur bolsa er
bilig bolsa beglik ḳılur ḳılsa er

301 kiminġde uḳuş bolsa aşlı bolur
ḳayuda bilig bolsa beglik bulur

302 yaġız yir öze yalınġuḳ oġlı elig
kötürdi ḳamuġḳa yetürdi bilig

303 uḳuş birle aşlı atanur kişi
bilig birle begler iter il işi

304 tümen minġ tü erdem öküş ögdiler
uḳuş birle ḳılmış üçün ögdiler

295 *tilve ... ölse*] A_{15} *tilve* (*-v-* 'den ziyâde *-g-*) *urup kọr ọlz-e* B_{12} önce *t. ölse* ... *ḳ. ursa* yazılmış, sonra *ẖ* ve *ḳ* işâretleri ile tashih edilmiş | *anġar ... şişi*] A_{15} *anggar* ... *birilmiş ş.* B_{12} ... *birilmez* (*biri-* noktasız) *ş.* || **296** *negülük*] B_{13} *nigülük* || **297** *itig*] A_{16} *yedig* B_{14} *itig* (noktasız) | *avuçça tetig*] A_{17} *odça* (satır altındar ar. harfl. önce *amel* yazılmış, sonra *iş* şeklinde tashih edilmiş?) B_{14} *a. tẹtig* (*t-* ve *-t-* noktasız)

298 B'de bu beyit yok (krş. beyit 299) | *yaḳşı ... sözüg*] A_{18} *yaẖşı ạ. b. sọsüg* | *beḍütmez özüg*] A_{18} *bisüdmez ọsüg*

299 A'da bu beyit yok (krş. beyit 298); B_1'de bu beyit 297'den sonra geliyor | *urur ... keḍük*] B_1 *ụrur b. kẹḍük* | *keḍ ök*] B_1 *kẹḍük*

300 A_{19}'da bu beyit 298'den sonra geliyor; B'de bu beyit yok | *bolsa er*] A_{19} *bolẓ-a ir* | *ḳılsa er*] A_{19} *ḳılz-a ẹr*

301 B_2'de bu beyit 299'dan sonra geliyor | *kiminġde*] B_2 *kimüngde* | *bulur*] B_2 *olur*

302 A_{22}'de bu beyit 303'ten sonra geliyor | *yir ... elig*] A_{22} *yer yụz-e yangluḳ* (satır altında ar. harfl. *adẹmi*) *o. ilig* B_3 *yịr ö. yạngluḳ* ... | *kötürdi*] A_{22} *kedür-ti* B_3 *kọtürdi*

303 A_{21}'de bu beyit 302'den önce geliyor | *uḳuş .. aşlı*] A_{21} *bilig birl-e asıl-ı* | *bilig ... iter*] A_{21} *uḳuş ... ẹder* || **304** *tü*] A_{23} *tụk* | *uḳuş ... ögdiler*] A_{23} *uḳuş tụ* ... *ọgti-ler* (*-t-* ?)

305 uḳuş azın azlanma asğı öküş
bilig azın azlanma erke küsüş

306 bu tört neñ azın azḳa tutma negü
bügü sözlemiş söz eşitgü ögü

307 bu törtte biri ot birisi yağı
üçünçi ig ol kör tiriglik ağı

308 basası bilig ol bularda biri
bu tört neñ uçuz tutma yüksek töri

309 bu tegme biri asğı yası telim
ḳayusı birim teg ḳayusı alım

310 bilig kimyaʾ teg ol neñ irklü turur
uḳuş ordusı ol neñ üglü turur

311 yıparlı biligli teñi bir yañı
tutup kizlese bolmaz özde öñi

312 yıpar kizlese sen yıḍı belgürer
bilig kizlese sen tilig ülgüler

A 21 313 bilig baylıḳ ol bir çığay bolğusuz
tegip oğrı tev̇lig anı alğusuz

314 kişen ol kişike bilig hẹm uḳuş
kişenlig yarağsızḳa barmaz öküş

B 35 315 sev̇ügrek atın er kişenlig tutar
kereklig atın kör küḍezlig tutar

316 kişenlig küremez kerekçe yorır
tuşağlıġ yırâmaz tilekçe barır

305 *azlanma*] A_{24} *aslan-maz* (?) | *azlanma*] A_{24} *az temẹk* || 306 *tutma negü*] [illegible] *tudmış begü* B_7 *t. nigü* (*n-* noktasız) | *bügü . . . ögü*] A_{25} *begü . . . işidgü negü* B_7 [illegible] *. . . işitgü ö.* || 307 *ig . . . ağı*] A_{26} *yig . . . aḫ-ı* || 308 *basası*] A_{27} *baḳ-a-sı* (?) | *yü*[illegible] *töri* | A_{27} *yeksek yor-ı* B_9 *yụ̈ksẹk* (*y-* noktasız) *töri* (*t-* noktasız) || 309 *tegme* [illegible] *yası*] A_{28} *tẹgm-e . . . ya-sı* (satır altında ar. harfl. *ziyan*) | *birim*] A_{28} *yarım* || [illegible] *kimyaʾ . . . irklü*] A_{29} *kimiy-a t. o. tek ẹrklü* | *ordusı . . . üglü*] A_{29} *ẹr ten-i ol kẹrük* [illegible] || 311 *yıparlı . . . yañı* | A_{30} *ıpar-lı b. tingi . . .* B_{12} *. . . tẹngi* (*nẹngi* ?) *b. yạngı* (?) | [illegible] *yıpar . . . belgürer*] A_{31} *yapar . . . yıtı bilgüü-rer* | *bilig . . . ülgüler*] A_{31} *til-i yụl-g*[illegible] B_{13} *tilig . . .* || 313 *bir . . . bolğusuz*] A_1 *bil ç. bolġu söz* | *tev̇lig . . . alğusuz*] A_1 *ya*[illegible] *a. alġu söz* B_{14} *tiv̇lig* (*ti-* noktasız) *. . .* || 314 *barmaz*] B_{15} *bạrmas* || 315 *er kişenlig*] [illegible] *ol k.* B_1 *ẹr k.* (satır altında *bẹnd*) | *kör*] B_1 *ẹr* || 316 *küremez*] A_4 *kụremiş* | *yıra*[illegible] A_4 *turmaz*

317 uḳuş ol sañа eḍgü andlıġ adaş
bilig ol sañа keḍ bağırsaḳ ḳadaş

318 biligsizke bilgi ḳılınçı yağı
aḍın bolmasa tap bu iki çoğı

319 muñar meñzetü keldi türkçe mẹşẹl
oḳığıl munı sen köñül ögke al

320 uḳuşluġ kişike işi tap uḳuş
biligsiz kişike atı tap söküş

321 biligligke bilgi tükel ton aş ol
biligsiz ḳılınçı yav̇uz ḳoldaş ol

322 uḳuşluġ keḍ er öv̇ke özdin yırat
biliglig beg er buşma eḍgü ḳıl at

323 bu iki bile işke yaḳma iv̇e
ḳalı yaḳsa ḳıldıñ tiriglik yav̇a

324 öküncļüg bolur tutşı öv̇ke işi
yazuḳluġ bolur işte buşsa kişi

325 amulluḳ kerek erke ḳılḳı oñay
örüglük kerek begke toğsa kün ay

326 tüzünlük kerek hẹm siliglik kerek
uḳuşluġ kerek hẹm biliglig kerek

327 uḳuşluġ kerek keḍ öḍürse kişig
biliglig kerek keḍ bütürse işig

328 yarağlıġ yarağsıznı titrü körüp
kereklig kereksizni kirtü sorup

329 aḍırsa öḍürse seçe bilse öz
ḳamuġ iş içinde yitig tutsa köz

317 *sañа . . . andlıġ*] A_5 *sangga ẹ. anat* (*ʿahd* ?) *-lıġ* || 318 *bilgi*] A_6 *ḳılġı* || 319 *meñzetü*] A_7 *mingsedü* | *oḳığıl*] A_7 *oḳı-ġın* || 320 *işi tap*] A_8 *işidip* || 322 *keḍ er* | A_{10} [illegible]*ser* | *beg . . . at*] A_{10} *basar . . . ḳılat* || 323 *yaḳma iv̇e*] A_{11} *y. ev̇e* B_9 *bạḳma i.* | *ḳalı yaḳsa*] A_{11} *ḫal-ı y.* B_9 *ḳạlı bạḳsa* || 324 *tutşı*] A_{12} *tud-ḫı* (satır altında ar. harfl. *peyveste*) || 325 *oñay*] A_{13} *onġġay* | *begke*] B_{11} *erke* || 326 *tüzünlük*] A_{14} *amul-luġ* || 327 *keḍ . . . kişig*] A_{15} *kez adırsa k.* B_{13} *kẹd ö. bịlig* | *bütürse*] A_{15} *bụdürz-e* B_{13} *bütürse* || 328 *titrü körüp*] A_{16} *terü kẹrü* B_{14} *tịtrü* (*t-* noktasız) *k.* | *kirtü sorup*] A_{16} *kẹdrü kẹrüü* || 329 *öḍürse . . . öz*] A_{17} *yọdürz-e . . . öz* | *yitig . . . köz*] A_{17} *yedig tudz-a kẹz* B_{15} *tuta bilse öz*

B 36 330 bolur ötrü işler bütün hẹm bışıġ
biliglig kişiler bışıġ yir aşıġ

331 tilekke tegir ol bu yan͡glıġ kişi
ikigü ajunda itiglig işi

332 buşaḳlıḳ bile erke öv̇ke yav̇uz
bu iki bile tutçı emger et öz

333 eşitgil negü tir bügü bilge ten͡g
bu söz işke tutġıl aya ḳızġu en͡g

334 buşı bolsa yalın͡guḳ biligsiz bolur
ḳalı övke kelse uḳuşsuz ḳılur

335 buşılıḳ yav̇uz erke iltür bilig
otunluḳ ḳılur buşsa ḳılḳı silig

336 eşitgil negü tir biliglig kişi
biliglig sözi çın sev̇üg can tuşı

337 bu bir ḳaç nen͡g ol kör kişike yav̇uz
munı bilse yalın͡guḳ ılıḳar et öz

338 bularda birisi bu til yalġanı
munın͡gda basası sözüg ḳıyġanı

339 üçünçi taḳı bir bor işçe sev̇e
siziksiz bu er boldı birtem yav̇a

340 taḳı biri erke bu arḳuḳ ḳılınç
bu arḳuḳ ḳılınçlıġḳa bolmaz sev̇inç

341 yana bir arıġsız bu ḳılḳı otun
kişiler ev̇inde bu ḳoprur tütün

330 *bışıġ*] A_{18} *başıġ* B_1 *bışıġ* | *bışıġ yir*] A_{18} *başıġ bil* B_1 *bışıġ y.* || 331 *tegir*] A_{19} *tiger* | *ikigü ... itiglig*] A_{19} *ikegün acun-ta ẹdig-lig* B_2 *ikegü a.* (satır altında [illegible] *dünyada*) *itiglig* || 332 *buşaḳlıḳ ... erke*] A_{20} *buş-ı-lıġ til-e ẹ.* | *bile ... öz*] A_{20} [illegible] *but-çı imger ẹdüz* || 333 *eşitgil ... ben͡g*] A_{21} *işidgin n. ter ... bek* (? tashih edilmiş [illegible]) B_4 *e. nigü t. bügü b. tẹng* (noktasız) | *tutġıl ... en͡g*] A_{21} *tudġın ay-a ẹrde* [illegible] B_4 [illegible] *ḳızġu* (*-z-* noktasız) *e.* || 334 *yalın͡guḳ*] A_{22} *yangluḳ* B_5 *yangluḳ* | *ḳılur*] A_{22} [illegible] || 335 *erke iltür*] A_{23} *yerke kedrür* B_6 *e. ịltür*

336 A 'da bu beyit yok || 337 *bilse ... öz*] A_{24} *ḳılz-a yal(n)guḳ al-ı-ḳar e-tüz* | [illegible] *yalġanı*] A_{25} *bal-ġanı* (satır altında ar. harfl. *yạlġạnı*) | *munın͡gda ... ḳıyġanı*] [illegible] *munung-tan ...* B_9 *munungda ... sözüng ḳıyġanı* || 339 *bor içse*] A_{26} *bu baçz-a* (?) [illegible] *bu ... birtem*] A_{26} *b. ẹr boltı bir-tẹm* B_{10} *bolur boldı birtẹm* || 340 *arḳuḳ*] B_{11} *artuḳ* [illegible] *arḳuḳ ... sev̇inç*] A_{27} *a.* (satır altında ar. harfl. *çrun?*) *kılınç-ḳa bolm-a sevinç* [illegible] *artuḳ ḳılınçıġ-ḳa b. sẹv̇ịnç* || 341 *ev̇inde ... tütün*] A_{28} *ḳadın-ta ḳopurur tụdün*

342 yana bir tili il buşı öv̇kelig
ulıtur kişig sökse açsa tilig

343 bu ḳaç nen͡g birikse biregü öze
anın͡gdın yırar ol ıḍuḳ ḳut teze

344 bolu birmez ev̇ren başı tezginür
anın͡g birle ḳılḳı yan͡gı tezginür

B 37 345 yorı eḍgülük ḳıl ay eḍgü kişi
itiglig bolur tutçı eḍgü işi

A 22 346 negü tir eşit emdi ḳılḳı silig
sınayu tegip ilke sunmış elig

347 ḳarımaz bu eḍgü neçe yıllasa
isizlik eḍikmez neçe eḍlese

348 yaşı ḳısġa isiz ökünçün ḳarır
uzun yaşlıġ eḍgü ökünçsüz yorır

349 tilekin bulur eḍgü künde yan͡gı
isiznin͡g künin͡ge min͡g artar mun͡gı

XI.

KİTAB ATI YÖRÜGİN YİME AV̇UÇĠALIḲIN AYUR

350 kịtab atı urdum ḳutaḍġu bilig
ḳutaḍsu oḳıġlıḳa tutsu elig

342 *tili ... öv̇kelig*] A_{29} *til il b. ev̇kelig* B_{13} *t. il* (' yok, *-y-* noktasız) *tusı* (*tuşı?*) || 343 *yırar ... teze*] A_{30} *birer ol esük ḳ. tụz-e* || 344 *birmez ... başı*] A_{31} *bermez* [illegible] *teki* | *yan͡gı*] A_{31} *yangġu* B_{15} *nẹngi* || 345 *yarı ... ḳıl*] A_{32} *yụrü edgü ḳıl-ġıl* | [illegible] *itiglig*] A_{31} *ẹdig-lig* || 346 *negü ... ḳılḳı*] A_1 *n. ter bilip e. ḳılġ-ı* B_2 *nigü ...* | *ilke*] [illegible] *elke* || 347 *isizlik ... eḍlese*] A_2 *ẹsiz-lik idikmiş n. ul-laz-a* B_3 *i.* (satır altında [illegible]) *e.* (satır altında *az bolmaz*) ... || 348 *ḳısġa ökünçün*] A_3 *k. ẹsiz ọkünçin* B_4 [illegible] *ḳıska.* || 349 *isiznin͡g künin͡ge*] A_4 *ẹsiz-ig* (*-ke?*) *kụnin-te* B_5 *isizni(n)g k.* [illegible] *kitab ... ayur*] A_5 *kidab at-ı yọrügin ayur yim-e av̇uç-ġa-lıġ sözler* B_6 *k. a.* [illegible] *isükin av̇uçġalıḳı-nı a.*

350 A_7 'de bu beyit 351 'den sonra geliyor | *ḳutaḍġu*] A_7 *ḳudadġu* (satır altında ar. harfl. *yạ'ni ḫụçẹste*) | *ḳutaḍsu ... elig*] A_7 *ḳudat-ġu* (satır altında ar. harfl. *ḫụçẹste* [illegible]) ... *ilig*

Ḳutadġu bilig

351 sözüm sözledim men bitidim bitig
sunup iki ajunnı tutğu elig

352 kişi iki ajunnı tutsa ḳutun
ḳutaḍmış bolur bu sözüm çın bütün

353 bu kün toğdı ilig tidim söz başı
yörügin ayayın ay eḍgü kişi

354 basa aydım emdi bu ay toldını
anın͡gdın yaruyur ıḍuḳ ḳut küni

555 bu kün toğdı tigli törü ol köni
bu ay toldı tigli ḳut ol kör anı

356 basa aydım emdi kör ögdülmişig
uḳuş atı ol bu beḍütür kişig

357 anın͡gda basası bu oḍğurmış ol
munı ʿaḳibet tip özüm yörmiş ol

B 38 358 bu tört nen͡g öze sözledim men sözüg
oḳısa açılğay yitig ḳıl közüg

359 seṿinçin yorığlı ay eḍgü yigit
sözümni yaṿa ḳılma kön͡glün eşit

360 ḳatığlan yan͡gılma könilik yolın
yigitlik yaṿa ḳılma asğın alın

361 küsüş tut yigitlik keçer sinde terk
ḳaçar bu tiriglik neçe tutsa berk

362 senin͡gde bar erken yigitlik küçi
yaṿa ḳılma ṭaʿaṭ tapuğ ḳıl tuçı

351 A_6'da bu beyit 350'den önce geliyor | *sözün*] A_6 *sösüg* | *ajunnı* . A_6 *acun-nı tudz-un ilig* || 352 *ajunnı tutsa*] A_8 *acun-nı bilz-e* || 353 *tidim*] A_9 t... | *yörügin*] A_9 *yọrigin* B_{10} *tüzụkin*

354 A'da bu beyit yok | *yaruyur ... ḳut*] B_{11} *yạrụyur ... ḳụt* || 355 *kün* ... *tegli* | *tigli ḳut*] A_{10} ... *tigli*] A_{10} *k. toğtı* (satır altında ar. harfl. *ʿạdl vẹ rasti*) *tegli* | *tigli ḳut*] A_{11} ... *ḳud* (satır altında ar. harfl. *iḳbal*) B_{12} *t. ḳụt* || 357 *anın͡gda basası*] A_{12} *anı...* *basa kör* | *ʿaḳibẹt tip*] A_{12} *ʿa. tep* B_{14} *ʿafiyẹt t.* || 358 *yitig*] B_1 *yịtig* | 359 *sevinçin yorığlı*] A_{14} *sevünçin y.* B_2 *sẹvünçin yürügli* | *kön͡glün*] A_{14} *kọngülün* || 360 *yan͡gılma* ... A_{15} *ẹdm-e* *asğ-ı* ... A_{15} *ẹgil* (satır altında tekrarlanmış) *-m-e* | *ḳılma ... alın*] A_{15} *ẹdm-e* ... || 361 *küsüş ... sinde*] A_{16} *kọküş ... sende* B_4 *kụsüş tut* (satır altında *ġanimẹt*...) ... satır üstünde *ʿạziz tut*) ... || 362 *ḳılma ... tuçı*] A_{17} *ḳılmağıl sen tapuġ* *kıl-ġu* ... *tuçı* (*-ç-* noktasız)

363 küser men yigitlikke öknür özüm
öküncüm asığ yoḳ keser men sözüm

364 kimin͡g ḳırḳta keçse tiriglik yılı
esenleşti erke yigitlik tili

365 tegürdi man͡ga elgin elig yaşım
ḳuğu ḳıldı ḳuzğun tüsi teg başım

366 oḳır emdi altmış man͡gar kel tiyü
busuğ bolmasa bardım emdi naru

367 kimin͡g yaşı altmış tüketse saḳış
tatığ bardı andın yayı boldı ḳış

368 otuz yığmışın yandru aldı elig
negü ḳılğay altmış tegürse elig

A 23 369 negü ḳıldım erki elig men san͡ga
nelük türdün͡g emdi bu öçke man͡ga

370 tatığ erdi barça yigitlik işim
ağu ḳıldı emdi man͡ga yir aşım

371 boḍum erdi oḳ teg kön͡gül erdi ya
kön͡gül ḳılğu oḳ teg boḍum boldı ya

363 *küser ... öknür*] A_{18} *kụser* (satır altında ar. harfl. *arzu*) ... *ọ.* (satır altında ar. harfl. *nẹdamẹt*)

A_{19-20}'de, 363'ten sonra, daha şu beyitler gelmektedir (sırası için bk. beyit 372 ve 4693):

1 *yigitlik negü berti ẹrz-e mangga*
ḳarılıḳ kelip altı kelgey sanga

2 *yigit-lik-te yaṿraġ bayat tapğı ḳıl*
ḳar-ı-lıġ-ta bolmaz munı terü bil

364 *kimin͡g ... yılı*] A_{21} ... *yigit-lik y.* B_7 *kimüng* ... | *esenleşti ... tili*] A_{21} *esen kesti ẹ. tiriglik yel-i* || 365 *elgin*] A_{22} *ilgi* B_8 *elgi* | *tüsi*] A_{22} *buşı* || 366 *emdi ... tiyü*] A_{23} ... *manga kel teyü* B_9 *elig emdi mạngar kẹl tịyü* | *bolmasa ... naru*] A_{23} *çıkmaz-a yolda bardım sayu* || 367 *kimin͡g*] B_{10} *kimüng* | *tatığ ... yayı*] A_{24} *ḳadıġ b. a. başı* B_{10} *bayıġ* (*-ı-* noktasız) ... || 368 *otuz ... elig*] A_{25} *odur ber-miş-in yanduru altı elig* B_{11} *otuz* (*-z* noktasız) *yịġmışın yạndur* ... || 369 *negü*] B_{12} *nigü* | *türdün͡g ... man͡ga*] A_1 *terding ẹmti buu ọçlük mangga* || 370 *tatığ ... işim*] A_2 *tedig ẹrti b. y. yaş-ım* | *man͡ga yir*] A_2 *mangga yer* || 371 *ḳılğu oḳ*] A_3 *ḳılġu-luġ* (*l-* çizgisi yanlış olacak)

372 yigitlik negü yıġdı erse mañga
ḳarılıḳ kelip aldı kelgey sañga

B 39

373 aya çergüçi kel mini çergüle
yıl ay tutġunı boldum emgek bile

374 kişensiz külündi mañgumaz aḍaḳ
tünerdi yarumaz körügli ḳaraḳ

375 tatıġ bardı öçti ḳuruġsaḳ otı
yıradı meniñgdin yigitlik atı

376 oḍunġıl ay kökçin ölümke anun
bu keçmiş künüñgke sıġıt ḳıl ünün

377 keçip bardı öḍ kün yavalıḳ bile
bu ḳalmış künüñg birle ʿuẓrüñg tile

378 ay muñgsuz iḍim meñgü tutçı tirig
ölümke törüttüñg bu sansız tirig

379 tiler men seniñgdin duʿam bu sözün
tirig tutġıl ança yaşım ḳıl uzun

380 seniñgdin ḳolup küç bu söz başladım
tükel ḳılġuḳa küç sen ök bir iḍim

381 tilim tınma öggil yaratıġlını
yaraġsıznı mindin yıratıġlını

382 öḍürdi törütti yarutti köñgül
köni yol öze tuttı köñglüm amul

372 $A22_{19}$'da bu beyit 363'ten sonra geliyor | *negü ... mañga*] A_{19} *n. berti gr...* *mangga* B_{15} *nigü yıġdı ... manga*

373 A_4'te bu beyit 371'den sonra geliyor | *mini*] A_4 *men-i* || 374 *külündi*] *k...* *kunül-ti* || 375 *tatıġ ... otı*] A_6 *tadıġ b. oçti ḳuruġ-saġ odi* (satır altında ar. harfl. *tal...*) B_3 *tatıġ* (noktalara dikkat!) ... *ḳuruġ-saḳ o.* || 376 *oḍunġıl ... anun*] A_7 *oyd-ġıl ...* *a.* (satır altında ar. harfl. *amade*) | *bu ... ünün*] A_7 *keçürmiş kongül-ke sıġıt ḳ. odu...* B_4 ... *künü(n)g-ke ...* || 377 *öḍ kün*] A_8 *odrün* (-r- ?) || 378 *meñgü tutçı*] A_9 *tad...* *mengü* | *törüttüñg ... tirig*] A_9 *toret-ting ḳamuġ teprerig* B_6 *törüt(t)üng ...* || 37... *duʿam*] A_{10} *tuvam* (-v- altında ar. harfl. ʿ işâreti) || 380 *sen ... bir*] A_{11} *sen ok be...* B_8 *senük b.* || 381 *yaratıġlını*] A_{12} *yaran-ġay-lını* (-r- üstünde nokta?) B_9 *yaratıġlı-n...* | *mindin yıratıġlını*] A_{12} *mendin yaran-ġılını* B_9 *m. yıratıġlı-nı* || 382 *öḍürdi ... yarutti*] A_{13} *yarat-tı yarudtı odür-ti* B_{10} *ö. törüt(t)i yarut(t)ı* | *tuttı köñglüm*] A_{13} *tut kongül-ti* B_{10} *tut(t)ı k.*

383 ḳarañgḳuda erdim yaruttı tünüm
tünerikte erdim toġurdı künüm

384 azıp yügrür erdim ayu birdi yol
küyer erdim otḳa küḍezmese ol

385 öḍürdi aḍırdı kötürdi mini
azuḳlar yolındın kiterdi mini

386 köñgülüg bezedi yaruḳluḳ bile
tilimni bezedi tanuḳluḳ bile

B 40

387 köñgül birdi köz hem uḳuş ög bilig
aça birdi sözüm yorıttı tilig

388 ḥabib savçı yolı mini yetteçi
ol oḳ savçı bolsu elig tuttaçı

389 bu barça iḍim fażlı erdi ḳamuġ
aġırladı minteg tapuġsuz ḳuluġ

390 munıñg şükri emdi neteg öteyin
tirig bolsa özüm yılın hem ayın

391 ilahi bilür sen bu ʿacizlıḳım
sañgar oḳ açar men muñgum hem taḳım

392 ḳılumaz ma şükrüñg sañga men bire
meniñgdin şükür ḳıl sañga sen sira

383 *ḳarañgḳuda ... yaruttı*] A_{14} *ḳarangḳu e. y.* B_{11} *ḳarangḳuda ... yarut(t)ı* | *tünerikte*] A_{14} *tun-e-rik-te* (satır altında ar. harfl. *şikem-i mader*) B_4 *tünerik*(-i- yerine -ı- ile)*-de* || 384 *azıp ... birdi*] A_{15} *asıp ... berti* B_{12} *azıp* (-z- noktasız) ... | *otḳa*] A_{15} *ot-ta*

385 A_{17}'de bu beyit 386'dan sonra geliyor | *öḍürdi ... mini*] A_{17} *adır-tı odürti koder-ti meni* | *azuḳlar ... mini*] A_{17} *azuġ-lar* (satır altında ar. harfl. *azġan*) *y. kederti meni*

386 A_{16}'da bu beyit 385'ten önce geliyor | *köñgülüg bezedi*] A_{16} *yarut-tı buu kongliim*

387 B_1'de bu beyit 388'den sonra geliyor | *birdi*] A_{18} *berti* | *birdi ... tilig*] A_{18} *berti ...* B_1 *b. söz hem bitidi elig*

388 $B\ 39_{15}$'te bu beyit 387'den önce geliyor | *savçı ... yetteçi*] A_{19} *savçı* (satır altında ar. harfl. *resul*) *y. men-i yedgüçi* (satır altında ar. harfl. *piş-va*) B_{15} ... *yit(t)eçi* (*yi-* noktasız) | *ol ... tuttaçı*] A_{19} *uluġ s. b. ilig tut-ġuçı* B_{16} *oluḳ ... tut(t)açı* || 389 *ḳamuġ*] A_{20} *uluġ* | *aġırladı ... tapuġsuz*] A_{20} *arıġ-latı menig yasuġ-luġ* || 390 *munıñg ... öteyin*] A_{21} *munung ş. terü nedeg odeyin* B_3 *munung ... nigü teg oley* | *sözüm ... ayın*] A_{21} *oggü ...* B_3 ... *bu ay* || 391 *ilahi*] A_{22} *ilayi* | *sañgar ... taḳım*] A_{22} *sangga ... rasım* B_4 ... *yaġım* || 392 *bire*] A_{23} *sez-a* | *sañga ... sira*] A_{23} ... *sez-e* B_5 *sangar* ...

393 köni yol öze tüz tuta bir mini
suçulma menin͡gdin bu iman tonı

394 tẹnimdin çıḳarda menin͡g bu canım
şẹhadẹt bile kesgil aḫır tınım

395 özüm ḳalsa yalñ͡guz ḳara yir ḳatın
man͡gar ıḍġıl anda öküş rạḥmẹtin

396 tapuġsuz ḳulun͡g men yazuḳum öküş
özün͡g fạżlı birle keçür ay küsüş

397 ḳamuġ mü'minıġ sen tözü yarlıḳa
yarınḳı bẹḳadın bu kün ḳıl liḳa

XII.

SÖZ BAŞI KÜN TOĠDI İLİG ÖZE

398 uḳuş ötgünür kör bilig bildürür
yayıġ dünya ḳılḳın san͡ga uḳturur

399 bu irsel yayıġ ḳılḳı ḳurtġa ajun
ḳılınçı ḳız ol körse yaşı uzun

400 ara ḳılḳı ḳız teg ḳılınçı silig
seṿitür sunup tutsa birmez elig

B 41 401 seṿiglini seṿmez keyik teg ḳaçar
ḳaçıġlıḳa yapçur adaḳın ḳuçar

402 ara körse yügrür bezenip uḍu
ara körmedük teg ḳılur yir ḳoḍu

393 *öze ... mini*] A_{24} *özel-e t. ber meni* | *menin͡gdin*] A_{24} *mẹnüng-tin* B_8 *mẹni(n)g*[illegible] || 395 *yaln͡guz ... yir*] A_{26} *yalġuz ḳ. yer* B_8 *yạngluz* (*-z* noktasız) *ḳara y.* | *man͡g*[illegible] ... *rạḥmẹtin*] A_{26} *manga ı. iş ay idim raḥmeding* || 396 *men*] B_9 *me* , *küsüş*] A_1 *kü*[illegible] B_9 *küşüş* (*-ş* noktasız) || 397 *tözü*] A_2 *töz-i* | *bu kün*] A_2 *tükel*

söz ... öze] A_3 ... *ọz-e uz-latı* (?) *buu 'adil turur*

398 *yayıġ ... san͡ga*] A_4 *tadıġ ... sangga* B_{12} *yayıġ* (*-yı-* noktasız) [illegible] || 399 *irsel ... ajun*] A_5 *ẹrsel yanıġ tụny-a ḳurdġa* (satır altında ar. harfl. *ḳarı*) [illegible] B_{13} *i. yayıġ* (noktasız) *ḳ. ḳurtḳa a.* || 400 *seṿitür ... birmez*] A_6 *sevütür* [illegible] || 401 *seṿiglini ... keyik*] A_7 *sevüg-li-ni* ... B_1 *sẹvügli-ni sẹvmez kẹdik* | *ḳaçıġlı*[illegible] *yapçur*] A_7 *ḳaçıġ-lıġ-ḳa yapşur* || 402 *yügrür ... uḍu*] A_8 *yügrür* (*-g-* yüzünden, sa[illegible] altında tekrarlanmış) *besenip* (satır altında ar. harfl. *araste*) *udu* (satır altında [illegible] harfl. *dẹmadẹm*) | *yir ḳoḍu*] A_8 *baş ḳodu* B_2 *yir ḳoḍu*

403 ara körse eṿrer yana terk yüzin
aṿaġlar neçe tutsa birmez özin

404 öküş beg ḳarıttı ḳarımaz özi
telim beg keçürdi kesilmez sözi

405 beg erdi ajunda bügü bilge baş
bu beglik özele uzun boldı yaş

406 bu kün toġdı erdi atı belgülüg
ajunda çaṿıḳmış ḳutı belgülüg

407 ḳılınçı köni erdi ḳılḳı on͡gay
tili çın bütün hẹm közi kön͡gli bay

408 biliglig beg erdi uḳuşluġ oḍuġ
isizke ot erdi yaġıḳa yoḍuġ

409 yana kür küṿez erdi ḳılḳı köni
künin͡ge kötürdi bu ḳılḳı anı

410 bu yan͡glıġ beg erdi bu bilgi öze
tirildi yorıdı ḳılınçın tüze

411 sịyasẹt ḳılur erdi hịmmẹt bile
bu hịmmẹt yaraşur mụrụvvẹt bile

412 mun͡gar men͡gzetü keldi şa'ịr sözi
oḳısa açılġay oḳıġlı közi

413 kerek erke hịmmẹt mụrụvvẹt ten͡gi
yaṿuz yunçıġ andın yırasa ön͡gi

403 *ara .. eṿrer*] A_9 *seṿ-e kirz-e ẹv-rür* | *aṿaġlar ... birmez*] A_9 *oṿuġ-lar n.* [illegible]*z-a bermez* A_8 *a.* (satır altında *aṿundurur*) ... || 404 *öküş ... ḳarıttı*] A_{10} *ọküş ...* [illegible] *neçe ... ḳạrıt(t)ı* || 405 *ajunda bügü*] A_{11} *acun-ta bügü* B_5 *a. bụgü* || 406 *ajunda* ... *ḳutı*] A_{12} *acun-ta çavuḳ-mış ḳudı* B_6 *a. çaṿịkmış ḳụtı* || 407 *on͡gay*] A_{13} *onġġay* [illegible] 408 *isizke ... yoḍuġ*] A_{14} *ẹsiz-ke ... yoduġ* B_8 *i.* (satır altında *yạmạn-ġa*) ... *yọḍuġ* (sahife kenarında *buzġuçı*) || 409 *küṿez ... ḳılḳı*] A_{15} *kiṿer ẹrti kọngli* B_9 *küṿez* (satır altında *özin yạḳa tutmaḳ*) ... | *kötürdi*] A_{15} *bedüt-ti*

410 B'de bu beyit yok | *ḳılınçın tüze*] A_{16} *ḳılınçı ọz-e* || 411 *mụrụvvẹt*] A_{17} *mụrü-vet* (*-v-* şeddeli) B_{10} *sịyasẹt* || 412 *şa'ịr*] A_{18} *şayır* (satır altında ' işâreti ile) [illegible] *oḳıġlı*] A_{18} *yuḳuġ-lı*

[illegible] Dörtlük, A'da ayrı satırda, ortada *şayir* (oku *şi'ir*) sözü ve B'de çizgiler ile [illegible]*ret edilmiştir*

413 *mụrụvvẹt ten͡gi*] A_{19} *mụrüvet t.* B_{12} *m. tẹngi* (*t-* noktasız) *yunçıġ* [illegible] *yırasa*] A_{19} *y. adın yıraz-a* (*y-* ?) B_{12} *yụnçıġ* (noktasız) *a. yịrasa*

414 kişilikke himmet mürüvvet kerek
kişi kadri himmet mürüvvet yangı

415 bu kün toğdı ilig bu kılkı bile
yarudı ajunka kün ay teg yala

416 ukuşluğ kim erse okıttı anı
biliglig kim erse bedütti anı

B 42

417 yumıttı angar bek ajun ödrümi
ukuşluğ biliglig budun ködrümi

418 özi itti tüzdi kör il kün işi
takı ma tiler erdi ödrüm kişi

419 özinge basut kılsa iş başlasa
özi tınsa ança ol iş işlese

A 25

420 mungadıp ayur bir kün oldrup özi
bedük iş bu beglik işi hem sözi

421 baş ağrığ köp ol körse işi öküş
öküş işni süzgen ukuşluğ küsüş

422 kılumaz özüm bu kamuğ il işin
manga er kerek tir bilir iş başın

423 kerek tir manga emdi ödrüm kişi
ukuşluğ biliglig kişiler başı

414 *mürüvvet*] A_{20} *mürüvet* | *mürüvvet yangı*] A_{20} *myret nenggi* B_{13} *m. yang* (noktasız) || 415 *yarudı ... yala*] A_{21} *yarut-tı acunuğ kün aydeg kul-e* B_{14} *yarudı ... yala* || 416 *kim ... okıttı*] A_{22} *k. erz-e* (tashih edilmiş) *o.* B_{15} ... *okıdı* | *bedütti*] $B_{?}$ *bedüt(t)i* (satır altında *büzürg*) || 417 *yumıttı ... ajun*] A_{23} *yumut-tı* (satır altında ar. harfl. *yığıldı*) *anggar er acun* B_1 *yumıt(t)ı ...* | *budun*] A_{23} *kişi* || 418 *itti*] $A_{?}$ *et-ti* B_2 *it(t)i*

A_{25}'te, 418'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 1975):

mengi-lig kayu ol mangga erdür-e
kişi kudluğ-ı kim kişi-ler ar-a

419 *basut*] A_{23} *bo-sut* B_3 *basut* | *ança*] A_{23} *neçe* || 420 *mungadıp ... oldrup*] $A_{?}$ *mungarıp a. bir kün (er-ken ?) oldurup* B_4 *m. a. oldurup kün* || 421 *köp ... işi*] $A_{?}$ *telim yer yirim-i (?)* | *süzgen ... küsüş*] A_2 *susgen u. kuşüş* B_5 *süzgen (-z- ?) u. küş...* || 422 *manga ... bilir*] A_3 *mangga er k. bir bilür* B_6 *mangar er* (*-r* yerine (*-z* ile ... || 423 *tir ... ödrüm*] A_4 *bir mangga emti ö.* B_7 *t. mangar e. ö.* (satır altında *ra...* | *kişiler*] A_4 *talu er*

424 bağırsak bütün çın kılınçı köni
tili köngli tüz bolsa bilse munı

425 kılu birse erdi mening işlerim
körü barsa erdi içim taşlarım

426 negü tir eşit bu sınamış kişi
başında keçürmiş yetürmiş yaşı

427 basutçı kerek erke yarıçılar
ukuşluğ biliglig bügü ilçiler

428 basutçı kerek barça işni bilir
bilip işlese er tilekke tegir

429 basutçı telim bolsa beg emgemez
işi barça itlür törü artamaz

430 basutçı kerek barça işte bilin
bu beglik işinge takı köp kılın

431 basutçı tilep bulmadı kör ilig
tegürdi özi barça işke elig

B 43

432 tegir boldı künde kör emgek öküş
erej kolsa emgek tegir ol ülüş

433 körü barsa yakşı ayur uş bu söz
sınap sözlegüçi ıduk kutluğ öz

434 erej kolsa emgek tutaşı barır
sevinç kolsa kadğu tutaşı yorır

435 neçe er bedüse baş ağrığ bedür
neçe baş bedüse bedük börk kedür

424 *çın*] A_5 *hem* | *bolsa*] A_5 *tudz-a* || 425 *birse ... mening*] A_6 *berz-e erti m.* B_9 ... *mening* | *birse*] A_6 *berz-e* || 426 *tir ... kişi*] A_7 *ter eşit-gil yaşamış eren* | *başında ... yaşı*] A_7 *baş-ın k. sınamış eren* B_{10} *başında keçürmiş yetürmiş yaşı* (*y-* yerine *b-* ile) || 427 *basutçı ... erke*] A_8 *bosut-çı* (satır altında ar. harfl. *başlar*) *k. ilke* B_{11} *basutçı kerek erke* | *bügü*] A_8 *bugü* B_{11} *bügü* || 428 *basutçı ... bilir*] A_9 *talu er k. iş-te yahşı b.* B_{12} *basutçı* (satır altında *bilgüçi*) ... *bilür* | *er ... tegir*] A_9 *er ...* B_{12} *er ... tegür* || 429 *basutçı*] A_{10} *bo-sut-çı* B_{13} *basutçı* | *itlür törü*] A_{10} *edlü barır* || 430 *basutçı ... işte*] A_{11} *bosut-çı ... iş-ke* || 431 *basutçı*] A_{12} *bosut-çı* B_{15} *basutçı* | *tegürdi ... elig*] A_{12} *tegür ... ilig* || 432 *tegir ... künde*] A_{13} *teger boltı begke* | *erej ... ol*] A_{13} *eriz* (*hariz* ?) *kolz-a e. t. luk* B_1 *erij bulsa* (*b-* noktasız) ... || 433 *yakşı ... bu*] A_{14} *yahşı ...* B_2 *yahşı a. uşbu* | *ıduk kutluğ*] A_{14} *adı kıluk* (?) B_2 *ı. kutluğ* (satır altında *ozğan*) || 434 *erej ... barır*] A_{15} *hariz birl-e e. yan-a-şu yorır* B_3 *erij ...* | *sevinç ... tutaşı*] A_{15} *sevünç birl-e k. yoraşu* || 435 *bedüse ... bedür*] B_4 *bedüse* (satır altında *büzürg bolsa*) *baş a.* (satır altında *'illeti*) *bedür* (satır altında *uluğ*)

436 ilig köz ḳulaḳ tuttı ilde ḳamuġ
açıldı aṅar barça beklig ḳapuġ

437 yaraġsıznı boġdı eligde urup
isizig yırattı ilindin sürüp

438 bu saḳlıḳ bile kör ilin başladı
ḳutı künde arttı örü yoḳladı

439 ḳamuġ yirde erke bu saḳlıḳ kerek
bu beglik işiṅe taḳı saḳ kerek

440 bu saḳlıḳ oḍuġluḳ bu il şiṅe
tözü asġı boldı uzun yaşıṅa

441 muṅar meṅzeyü keldi şa'ir ti
bu şa'ir tili boldı sözke ulı

442 oḍuġluḳ bu saḳlıḳnı ögdi eren
usallıḳ bile öldi er miṅ tümen

443 usal bolma saḳlan ḳamuġ işte sen
bu saḳlıḳ bile iki ajun tilen

444 kişi imini kör usallıḳ ḳılur
yaġı yetse öṅdün usallar ölür

445 negü tir eşit bu ajun tutmış er
tükel saḳlap ötrü yaġıġ utmış er

436 *köz ... tuttı*] B_5 *köz* (*-z* noktasız) *k. tut(t)ı* ‖ 437 *boġdı ... urup*] A_{18} *yiğit ilig* (tashih edilmiş) *y-a u.* B_6 *b.* (noktasız) ... | *isizig ... ilindin*] A_{18} *ç-sizig ç. çlin-tin* B_6 *i. yırat(t)ı i.* ‖ 438 *başladı*] A_{19} *saḳ-latı* | *ḳutı ... yoḳladı*] A_{19} *kudi* (satır altında ar. harfl. *devlet*) *kunde ardıp o. y.* B_7 *ḳutı* (satır altında *devlet*) *k. art(t)ı ö. y.* (satır altında *bülend boldı* ?)

439 B'de bu beyit yok | *yirde ... saḳlıḳ*] A_{20} *yerde ç. buu sağ-lıġ* | *taḳı ...*] A_{20} *taġ-ı saġ*

440 B'de bu beyit yok | *bu ... işiṅe*] A_{21} *buu saġlıġ oduġ-luġ* (satır altında ar. harfl. *bidar*) *buu i. iş-i-ge* | *tözü ... yaşıṅa*] A_{21} *tosü ... yer-ige* ‖ 441 *meṅzeyü keldi*] A_{22} *mengsetü ayur* | *boldı*] A_{22} *urtı*

Dörtlük, A'da satır arasında, ortada *şayir* (oku *si'ir*) sözü ve B'de çizgi ile işâret edilmiştir

442 *oḍuġluḳ ... saḳlıḳnı*] A_{23} *oduġ-luġ buu saġ-lıġ-nı* B_9 *oḍuġluġ b. saḳlıḳ-* (*-s*, noktalara dikkat, *şt-* ?) | *usallıḳ ... miṅ*] A_{23} *u. ḳıl-a olti ersig* B_9 *usal(l)ıḳ ... ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) ‖ 443 *usal ... işte*] A_{23} *u. bolz-a saġ tur* ... B_9 .. *işte* | *bu ... tilen*] A_{24} *buu saġlıġ bilen i. acun t.* B_{10} *usayuḳ ajunı* (?, *-j-* ve *-n-* noktasız) *ikegüde* (*i-* noktasız) *san* ‖ 444 *imini*] A_{25} *onmaz-ı* (?) | *yetse ... ölür*] A_{25} *alı-* *tudçı usal-lıġ olür* (tashih edilmiş) ‖ 445 *tir ... ajun*] A_{26} *ter eşit-gil acun* | *utmış*] A_{26} *udmış* B_{12} *urmuş*

A 26 446 ilig ḳolsa saḳlan ajunçı kişi
bu saḳlıḳ erür hem şeri'at işi

447 usal er teger köz usalın uḍır
usal bolma saḳlan ay ḳılḳı ḳaḍır

448 ilig saḳlıḳı ḳıldı ilke asıġ
bu asġı bile boldı ilde tatıġ

B 44 449 ilin itti tüzdi bayudı buḍun
böri ḳoy bile suvladı ol öḍün

450 sevigli sevinçin anı ögdiler
yaġıları eştip boyun egdiler

451 ḳayu sıġnu keldi tiledi köşik
ḳayu keldi öpti iligke işik

452 negü tir eşit emdi köṅli oḍuġ
sözi kör çiçek teg tümen tü boḍuġ

453 bu beglik uluġluḳ iḍi eḍgü neṅ
yorıḳı köni erse ay ḳızġu eṅ

454 iḍi eḍgü beglik taḳı eḍgürek
törü ol anı tüz yorıtġu kerek

C 17 455 ne ḳutluġ bolur öḍ buḍunḳa küni
begi eḍgü bolsa yorısa köni

456 ne ḳutluġ ḳut ol erke eḍgü atı
bu eḍgü atı bardı meṅgü ḳutı

446 *ilig ... ajunçı*] A_1 *ılıḳ ḳolz-a sakl-a acun-nı* | *bu ... işi*] A_1 *buu saġ-lıġ turur .. baş-ı* ‖ 447 *er ... köz*] A_2 *arsaḳ-a ol* B_{14} *er teger köz* (*-z* noktasız) | *ḳaḍır*] A_2 *kadır* B_{14} *ḳaḍır* ‖ 448 *ilde*] A_3 *ilke* ‖ 449 *itti ... buḍun*] A_4 *et-ti t. buyidi budun* B_1 *it(t)i ... b.* (satır altında *yaman*) | *bile suvladı*] A_4 *bilen suḳ-lat* B_1 *b. s.* (satır altında *su içti*)

A_5'te, 449'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 461):

acun-luġ bilin-ge batı ḳud ḳur-ı
ḳoz-ı birl-e ḳadlıp yorıtı bor-i

450 *sevigli sevinçin*] A_6 *sevüg-li sevünçin* B_2 *sevügli sevünçin* ‖ 451 *sıġnu*] A_7 *sağnu* (önce *sağnu* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *öpti ... işik*] A_7 *erke* (*anga* ?) *kör opdi eşik* ‖ 452 *tir*] A_8 *ter* | *çiçek ... boḍuġ*] A_8 *çeçek t. ongindü b.* B_4 ... *boḍaġ* (sahife kenarında *tüzgüçi*) ‖ 453 *uluġluḳ iḍi*] A_9 *u. eti* B_5 *oḍuġluḳ iḍi* | *erse ... eṅ*] A_9 *bolz-a a. ḳısġu neng* ‖ 454 *iḍi*] A_{10} *iti* B_6 *iḍi* | *yorıtġu*] A_{10} ve B_6 *yüritgü* ‖ 455 *öḍ ... küni*] A_{11} *öl* ... B_7 ... *kişi* | *eḍgü*] C_1 *idgü* ‖ 456 *ne ... eḍgü*] A_{12} *naḳıluġ ... begke e.* B_8 *ne ḳutluġ ḳut* ... C_2 *ne ... irke idgü* | *eḍgü ... meṅgü*] B_8 ... *birdi* (*b-* noktasız) *mengü* C_2 *idgü ... bardı menggü*

457 ne eḍgü bolur beg ol eḍgü kişi
kişilik bile itse il kün işi

458 tözü ilke tegdi ilig eḍgüsi
ajunḳa yaḍıldı bu çav̇ı küsi

459 duʿa arttı ilde kör eḍgü atı
beḍüdi küniñe atı hẹm ḳutı

460 ajun buḍnı eştip anı arzulap
av̇a yığlu keldi añar öz ulap

461 ajunḳa badı kör tükel ḳut ḳurı
ḳozı birle ḳatlıp yorıdı böri

XIII.

AY TOLDI KÜN TOĠDI ILIG TAPUĠIÑA KELMIŞIN AYUR

462 bir ay toldı atlıġ er erdi tetig
eşitti bu çav̇ıġ itindi itig

B 45

463 yigit erdi oğlan ḳılınçı amul
uḳuşluġ biliglig hẹm öglüg köñül

464 yüzi körklüg erdi körüp köz ḳamar
sözi yumşaḳ erdi tili tüz tamar

457 *eḍgü ... eḍgü* C_3 *idgü bolur ol ma* (sonradan yazılmış) *idgü* | *itse ... kün*] A_{13} *ẹdz-e il kụn* C_3 *i. i. kẹnd* || 458 *tözü ... eḍgüsi*] A_{14} *tọẓ-i ... ẹ.* C_4 *barı ... idgüi* | *ajunḳa ... küsi*] A_{14} *acun-ġa yayıl-tı bu* (satır üstünde yazılmış) ... *kụz-i* || 459 *duʿa ... eḍgü*] A_{15} *tuv-a* (*-v*, satır altında ʿ) ... B_{11} *d. art(t)ı* ... C_5 *d. art(t)ı* ... *idgü* || 460 *ajun ... arzulap*] A_{16} *acun b. işdep a. arsa-lar* B_{12} *a. b.* (satır altında *ʿụlẹmaları?*) ... C_6 ... *eşit* ... | *av̇a ... ulap*] A_{16} *av̇a ... ular* B_{12} *av̇a* (*-v̇-* yerine *-ḳ-* ile) C_6 *iv̇e* ...

461 B'de bu beyit yok (A'daki tekrar için bk. 449 not) | *ajunḳa ... tükel*] A 26_5 *acun-luġ bilin-ge batı* A 26_{17} *acun-ġa batı kọr t.* | *ḳatlıp*] A 26_5 *ḳadlıp* A 26_{17} *suv̇-lup* (*-lap?*, tashih edilmiş; satır altında ar. harfl. *ḳatlıp*)

ay toldı ... ayur] B_{13} ... *tapġınga oġramışın a.* C_8 *bab ... ilig tạpuġınga kel-mişin* (*-ṣ-* noktasız)

462 *er erdi*] C_9 *ir irdi* | *eşitti ... itig*] A_{19} *ẹ. buu çavluġ inidti idig* B_{14} ... C_9 *eṣit(t)i* ... || 463 *erdi ... amul*] B_1 ... *amul* (satır altında *uzun fịkịrlig*) C_{10} *irdi* ... | *köñül*] B_1 *amul* || 464 *erdi*] C_{11} *irdi* | *erdi*] C_{11} *irdi*

465 ḳamuġ türlüg erdem tükel ögrenip
yorır erdi erdem eligke alıp

466 öziñe baḳıp aydı men me bu kün
tümen erdemim birle ilde burun

467 negüke yorır men bu yirde ḳuruġ
iligke barayın ḳılayın tapuġ

468 iligke tusulsun bu erdemlerim
açınsun meniñ kitsü emgeklerim

469 uḳuşluġ biliglig beg ermiş amul
tiler ermiş erdem iḍilerin ol

A 27
C 18

470 uḳuş ḳadrini hẹm uḳuşluġ bilir
bilig satsa bilge biliglig alır

471 sözin aydı şaʿịr muñar meñzetü
tili lạfẓı birle añar yañzatu

472 bilig ḳıymẹtini biliglig bilir
uḳuşḳa aġırlıḳ biligdin kelir

465 *erdem ... ögrenip*] A_{22} *ẹ ... ọrgenip* C_{12} *irdim ...* | *erdi ... eligke*] A_{22} *ẹrti ẹ. ilig-ke* C_{12} *irdi irdim eligke* (*-g-* çizgisiz) || 466 *öziñe ... bu kün*] A_{23} *ọsin-ge* (*ẹ-* yerine *yạ-?*) ... *men men bụkün* B_4 ... *mẹnme* ... C_{13} ... *men me* ... | *erdemin ... ilde*] A_{23} *ẹ. b. il-tin* B_4 *erdẹmüm ... ḥalḳ-da* C_{13} *irdemim* ... || 467 *negüke ... kuruġ*] A_{24} ... *buu yerde ḳ.* B_5 *nigü tẹg ... ḳụruġ* C_{14} *nigüke ... yịrde ḳụruġ* || 468 *iligke .. erdemlerim*] A_{25} *ẹ. tusulz-u buu ẹ.* B_6 *i. t.* (satır altında *biltürsün?*) ... C_{15} *i. tụsulsu b. irdem-lerim* | *açınsun ... kitsü*] A_{25} *açın-su m. kedsü* B_6 *açılsun mẹnịng k.* C_{15} *açınsu mini k.* || 469 *ermiş amul*] B_7 *e. a.* (satır altında *daru*) C_{16} *irmiş a.* | *ermiş ... ol*] A_{26} *ẹ. ẹ. ide-lerin o.* B_7 ... *ịdilerin o.* C_{16} *irmiş irdem* ...

470 B_9'da bu beyit 471'den sonra geliyor (aş. bk.) | *ḳạdrini*] A_1 *ḳadr-i* | *bilge*] A_1 *ilke* B_9 *bịlge*

471 B_8'de bu beyit 469'dan sonra geliyor | *tili ... birle*] A_2 *til-i lafs-ı maġn-i* (*-ġ-* altında ar. ʿ) C_2 *bu til* (önce *tili* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... *mạʿni sözü*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş ; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr sözü* ile ayırt edilmiştir. Metnin bu kısmı nushalarca farklıdır. Bu farklar, yalnız istinsah hatası olmayıp, kısmen eserin üzerinde işlemiş kimselerin çalışma mahsûlü olmalıdır. Ben burada, büyük bir tereddütle, yukarıdaki sırayı tesbit ettim; nushalardaki dörtlükler ise, şu şekildedir:

A_3 *bilig-lig bilür ol bilig-ning atı*
biligsiz ne bilgey bilig ḥur-met-i

A_4 *bilig ḳadr-i-ni hem biliglig bilür*
gụher ḳadr-i naḳıt salır ḳıymeti

B_9 *uḳuş ḳạdrini hẹm uḳuşlụġ bilir*
bịlig sạtsa bịlge biliglig alır

B_{10} *nẹgü bilge tịlv̇e bilig ḳạdrini*
bilig ḳạyda bolsa bilịglig bilir

473 negü bilge tilve bilig kadrini
bilig kayda bulsa biliglig alır

474 bu ay toldı itti kör at ton tolum
ayur köndüreyin tapuğka yolum

475 özinge kerekin itindi itig
iligke yüz urdı bu bilge tetig

476 yana aydı mundın barur men turup
ilig tapğınga bu özüm yüz urup

B 46 477 ğariblık yirinde kerek bolğa neng
bu elgim tarusa sarığ kılğa eng

478 idi ked katığ bu ğariblık işi
ğariblıkta yanglur talu er başı

C_4 *bilig kıymetini biliglig bilir*
ukuş-ka ağırlık ukuş-dın kelir

C_5 *bilig kadri-ni hem biligli ukar*
güher kıymetini nadan ne bilir

B_{11-12}'de, dörtlükten sonra, daha şu iki beyit gelmektedir (yk. bk.):

biliglig bilir ol bilig-ning atı
biligsiz ne bilge bilig kıymeti

bilig kadrini hem biliglig bilir
güher kadrini hem güher ok bilir

474 *itti ... tolum*] A_5 *it-ti* (satır altında ar. harfl. *eda*) *koret* (satır altında ar. harfl. *saht*) *ton* (*t-* altında ar. *t*) *tolum* (satır altında ar. harfl. *silah*) B_{13} *it(t)i ... tolum* C_8 *it(t)i ...* | *köndüreyin*] A_5 *k.* (satır altında ar. harfl. *(h)iduyçı künem?*) ‖ 475 *kerekin ... itig*] A_6 *kerekin-i kıltı edig* B_{14} *kerekini k. i.* C_7 *... itig* | *iligke ... urdı*] A_6 ve C_7 *yüz urdı iligke*

A_7'de, 474'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

ton-a-nıp kongül urtı barmak öz-e
sefer kadğuz-ı birl-e çıkmak oz-e

476 *mundın barur*] A_8 *m. barır* B_{15} *mindin barur* C_8 *m. barır* | *ilig ... bu*] A_8 *elig tapğın-a buu*

A_9'da, 476'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir:

turup çıktı ildin buu yavrakın (?) ol
oğur-luğ sefer-ğa çıkıp altı yol

477 *ğariblık yirinde*] A_{10} *ğarib-lığ yerin-te* B_1 *ğarib-luk yirin-de* C_9 *ğ. yırında* | *bu ... eng*] A_{10} *buu ilgim taruz-a ...* B_1 *bu nengim tükense s. bolğa e.* C_9 *bu ilg ... ing*

478 B ve C'de bu beyit yok | *idi .. işi*] A_{11} *eti ket k. buu ğarib-lığ işi* | *ğariblıkta .... er*] A_{11} *ğarib-lığ-ta ... er*

479 siziksiz kerek bolğa altun kümüş
özüm işleteyin tise men öküş

480 negü tir eşit emdi bilgi tengiz
sözin yangzatur körse kızğu mengiz

481 kim erse tapuğka kireyin tise
iki neng kerek bil söz aydım kese

482 tiriglik kerek bir tuçı igsizin
tapınsa kıyıksız yarutsa yüzin

483 takı bir sav altun kerek ay tetig
anı işletip itse özke itig

484 anıngda basala yarar bu tapuğ
munı bilse bolmaz bu beklig kapuğ

485 kötürdi sav altun kümüş neng tavar
ayur öz mungadsa manga bu yarar

486 evindin turup çıktı keldi berü
bir ança yorıyu bir ança turu

C 19 487 kelip tegdi ilig turur orduka
ögi köngli kolmış tilek arzuka

488 kirip kend içinde tiledi tüşün
tüşün bulmadı kör tarudı ajun

489 mungadtı muyanlıkta tüşti barıp
kiçe yattı anda tünedi serip

479 *siziksiz ... bolğa*] A_{12} *sesik-siz k. bolğay* | *tise*] A_{12} *tez-e* ‖ 480 *negü ... emdi*] A_{13} *n. ter eşit-gil ay* B_3 *nigü ...* C_{11} *nigü t. eşitgil ay* | *yangzatur ... kızğu*] A_{13} *.. kısğur* B_3 *berkitür emdi* ‖ 481 *erse ... tise*] A_{14} *erz-e ... tez-e* C_{12} *irse ...* | *kerek bil*] B_4 *kereklig* C_{12} *kerek mün* ‖ 482 *tuçı igsizin*] A_{15} *t. yig* (satır altında ar. harfl. *hasta*) *-siz-in* B_5 *tuşı i.* | *tapınsa*] A_{15} *tapunz-a* B_5 ve C_{13} *tapunsa* ‖ 483 *sav*] A_{16} *sav* B_6 *son* C_{14} *sav* (*-v* üç noktalı) | *itse ... itig*] A_{16} *edz-e oske edig* ‖ 484 *basala*] B_7 *basalar* | *bilse ... beklig*] B_7 *bolsa ...* C_{15} *b. bolmas b. b.* (satır altında *mağluk*) ‖ 485 *kötürdi ... kümüş*] A_{18} *ketürti sav ...* B_8 *kötürdi ...* C_{16} *k. sav* (*-v* üç noktalı) *... öküş* | *öz ... bu*] A_{18} *mung yerin-te mangga buu* ‖ 486 *evindin ... berü*] A_{19} *e. ... naru* B_9 *e. ... berü* C_{17} *ivindin ... berü* | *yorıyu ... turu*] A_{19} *... baru* B_9 ve C_{17} *yorıyu ...* 487 *kelip ... turur*] B_{10} *ahır ... baru* | *kolmış*] A_{20} *tegmiş* (*-g-* yerine *-d-*?) C_1 *tegmiş* ‖ 488 *kirip*] C_2 *kelip* | *kör ... ajun*] A_{21} *boltı tar buu anun* (*a-*?) C_2 *boldı tar bu a.* ‖ 489 *muyanlıkta*] A_{22} *muyan-lığ* B_{12} *müyenlik-de* C_3 *muyanlık-ta* | *kiçe ... serip*] A_{22} *keçe ...* B_{12} *k. yat(t)ı ... s.* (satır altında *sabr kılıp*) C_3 *k. yat(t)ı ...*

490 negü tir eşitgil uḳuşluġ bilip
san͡ga sözledi söz biligdin alıp

491 iḍi ters bolur kör bilişmez kişi
ḳalın yat ara kirse yaln͡guz başı

492 iḍi sarp bolur bu yan͡gı kelgüçi
bilişi yoḳ erse mun͡gaḍsa tuçı

B 47 493 bilişmez kişiler ḳaraġu sanı
ḳaraġu yorıḳ yazsa sökme anı

494 kişi kirmedük ilke kirse ḳalı
kelin teg bolur er ağın teg tili

A 28 495 yatıġ yarlıḳağıl içür bir yigü
ümeg eḍgü tutġıl ay bilge bügü

496 yatıġ eḍgü tutsa yarur er közi
ümeg eḍgü tutsa yaḍıldı sözi

497 kişike kerek tegme yirde biliş
biliş birle itlür ḳamuġ türlüg iş

498 bu ay toldı ança yorıdı bu yan͡g
ġariblıḳ saḳınçı sarıġ ḳıldı en͡g

499 bilişti yime ol kişiler bile
otaġ tuttı özke yarudı küle

500 yime tuttı iş tuş yakın ḳıldı öz
uluġḳa kiçigke açuḳ tuttı yüz

490 *negü ... uḳuşluġ*] A_{23} *n. ter* ... B_{13} *nigü tir eşit emdi bilge* C_4 *nigü* ... || 491 *iḍi ... kör*] A_{24} *ẹti ... buu* B_{14} *iḍi ...* | *ḳalın ... başı*] A_{24} *ḳılın tap ... yanglur k.* B_{14} ... *yạngluz bạşı* C_4 ... *yạngluḳ* (*y-* noktasız) *işi* || **492** *iḍi ... bu*] A_{25} *ẹti* ... *bolumat* B_{15} *iḍi ...* C_6 *iḍi sạrp bolur yat* | *erse*] C_6 *irse* || **493** *bilişmez ... kişiler*] A_{26} *bilümez kişi ol* C_7 *b. kịşi ol* | *yorıḳ yazsa*] A_{26} *y. barz-a* B_1 *yorıḳ azsa* C_7 *yorıḳ yazsa* || **494** *kirmedük ilke*] A_{27} *kọr-medük yẹrke* C_8 *k. yẹrke* (*-ẹ-* harekeli ... *er*] A_{27} *ol* B_2 *ẹr* C_8 *ol* || **495** *yarlıḳağıl ... yigü*] A_1 *yarlıġ* (satır altında ar. harfl. *ınakin*) *-a-ġıl i. ber begü* | *ümeg ... bügü*] A_1 *ụ. ẹ. ... bụgü* B_3 *ü.* (satır altında *anı*) ... *bügü* C_9 *ö. idgü ... bụ̈gü* || **496** *eḍgü ... közi*] A_2 *ẹtgü ... ẹr yụz-i* B_4 ... *ẹr k.* C_{10} *idgü* ... *ir k.* | *ümeg eḍgü*] B_4 *ü.* (satır altında *müsafịr*) *e.* C_{10} *ü. idgü* || 497 *tegme yirde*] A_3 *t. yerde* B_5 *tẹgme y.* C_{11} *tigme yịrde* | *itlür*] A_3 *ẹdlür* || **498** *yan͡g*] B_6 *nẹng* | *ġarıblıḳ*] B_6 ve C_{12} *ġarib-luḳ* || **499** *bilişti ... ol*] A_5 *biliş-i y. ọk* B_7 *bilişti körüşti* | *otaġ ... yarudı*] A_5 *biriş-ti yaruş-tı yaruntı* B_7 *o. tut(t)ı* ... C_{13} *yarudı kẹlişti yorıdı* || **500** *tuttı ... ḳıldı*] A_6 *t. ẹş tost* ... B_8 *tut(t)ı ... tut(t)ı* C_{14} *tut(t)ı dost ...* | *açuḳ tuttı*] B_8 *a. tut(t)ı* C_{14} *yạruḳ tut(t)ı*

bu ay toldı özke kör itti işig
adaştı kin͡geşti bir atlıġ kişig

502 adaş tuttı ay toldı eḍgü kişi
küsemiş atı erdi eḍgü işi

503 an͡gar açtı ay toldı kön͡gli sözi
ne ermiş tileki kim ermiş özi

C 20 504 yirindin bu ilke nelük kelmişin
ayu birdi barça özi bilmişin

505 iligke yakın ḥaş ḥacịb erdi bir
ayı ersig ilig bile sözke sır

506 küsemiş an͡gar bardı bir kün turup
sözin sözledi sözke ul tüp urup

507 ayıttı bu ḥacịb sözin yetrürek
tileki ne ermiş taḳı bütrürek

508 küsemiş ayu birdi barça sözin
ne erdi tileki kim ermiş özin

ḤACİB CẸVABI KÜSEMİŞKE

B 48 509 ḥacịb aydı aşnu man͡ga kelsüni
köreyin anı men mini körsüni

510 yana uḳturayın iligke bu söz
ḳayu kün körüngü ḳaçan kelgü öz

501 B'de bu beyit yok | *itti işig*] A_7 *ẹdti ẹ.* C_{15} *it(t)i i.* | *adaştı ... bir*] A_7 *adaş tut-tı anda b.* || **502** *tuttı ... eḍgü*] B_1 *tut(t)ı* ... C_{16} *tut(t)ı ... idgü* | *erdi eḍgü*] C_{16} *irdi idgü* || **503** *açtı*] B_{10} *aydı* | *ermiş ... ermiş*] C_{17} *irmiş ... irmiş* || **504** *yirindin ... kelmişin*] A_{10} *yerin-tin buu yerke* ... B_{11} *yịrindin ... nigün kẹlmịşi* C_1 *yịrindin bu yirke ...* | *birdi ... bilmişin*] A_{10} *berti b. ọsin b.* B_{11} ... *bilmịşi* || **505** *ḥacịb erdi*] C_2 *ḥacịb irdi bu* | *ayı ... sır*] A_{11} *atı ẹrsin* ... B_{12} *atı ... bir* C_2 *atı* ... || **506** *tüp urup*] B_{13} *ul kolup* (sahife kenarında yazılmış) || **507** *ayıttı*] B_{14} ve C_4 *ayıṭ(t)ı* | *ermiş ... bütrürek*] A_{13} *ẹ. .. yet-rü-rek* B_{14} ... *bụ̈trürek* C_4 *irmiş* ...
508 A'da bu beyit yok | *sözin*] C_5 *sözi* | *erdi ... özin*] C_5 *irdi ... irdi özi*
ḥacịb ... küsemişke] nushalarda bu başlık yok
509 *aydı*] A_{14} *aydtı* | *köreyin ... körsüni*] A_{14} ... *meni k.* C_6 *bileyịn ... bilsüni*
510 krş. beyit 539 not | *iligke*] A_{15} *ẹlig-ke*

KÜSEMİŞ SÖZİ AY TOLDIḲA

511 küsemiş turup çıḳtı andın yana
kelip aydı ay toldı toğdı küne

512 yorı bar biliş emdi ḥacib bile
tilekin͡g negü erse andın tile

513 sini körsü bilsü eşitsü sözün͡g
tilekin͡g ne erse tilin ay özün͡g

514 an͡gar sözledim men sözün͡gni neçe
taḳı minde yigrek sen ayğıl aça

515 iḍi yaḳşı aymış tili kön͡gli tüz
körü barsa yetrü köni ök bu söz

516 kişi sözler ök kör kişinin͡g sözi
kişide bağırsaḳ öz işke özi

517 neçe keḍ kişi bolsa özke yaḳın
özinde bağırsaḳ bolurmu saḳın

518 bağırsaḳ tilese özün͡gke özün͡g
özün͡gde bağırsaḳ yoḳ ol kes sözün͡g

519 tonın keḍti ay toldı turdı örü
küsemiş bile çıḳtı bardı naru

520 ḳapuğḳa tegip tüşti kirdi yorıp
körü aldı ḥacib kişisi kelip

C 21 521 küsemiş kirip tuştı yandru çıḳıp
alıp kirdi ḥacib taparu oḳıp

...

küsemiş ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

511 *andın*] A_{16} *aytı* || **512** *yorı ... emdi*] A_{17} *yorıyu yer b. ẹmti* (önce [illegible] *bolur* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *negü erse*] C_{9} *nigü irse* || **513** *sini*] A_{13} [illegible] | *ne ... tilin*] A_{18} *n. ẹ. bilin* B_{5} *ni ...* C_{10} *n. irse ...* || **514** *neçe*] A_{19} *seçe* | [illegible] *aça*] A_{19} *men-te yegrek ...* B_{6} *m. yigrek ... biçe* C_{11} *munda yigrek ...* || 515 [illegible] *aymış*] A_{20} *iti yaḫşı söz-ler* B_{7} *iḍi yaḫşı a.* C_{12} *idi yaḳşı a.* | *barsa ... ök*] A_{20} [illegible] *yedrü kọni ọk* B_{7} *barsa yetrü k. ök* C_{12} *birse yetrü k. ol* || **516** *kör*] A_{21} *hem* C_{13} [illegible] | *kişide*] A_{21} *kiş-i-tin* C_{13} *kişi-den* || **517** *özinde ... saḳın*] A_{22} *ọsüng-ten* C_{14} [illegible] *... yaḳın* || **518** *tilese*] B_{10} *tileseng* | *özün͡gde*] A_{23} *ọsüng-tin* C_{15} *özüng-den* | *ol*] [illegible] *o.* (sonradan yazılmış) || **519** *tonın*] A_{24} ve C_{16} *tonı* || **520** *ḳapuğḳa*] A_{25} [illegible]

522 körü aldı ḥacib orun birdi tör
isig sözledi söz tilin yaḳşı kör

ḤACİB SU'ALİ AY TOLDIḲA

A 29 523 ayıttı ḥacib emdi kön͡glün͡g neteg
kelip ḳayda tüştün͡g ne ornun͡g neteg

B 49 524 bilişin͡g ne barmu adaş ya ḳadaş
körügli ne barmu yigü içgü aş

525 yana ma ayıttı tilekin͡g ne ol
negü iş ḳılur sen kerekin͡g ne ol

AY TOLDI CẸVABI ḤACİBḲA

526 bu ay toldı aydı ay ḥacib ḳutı
eşittim bu kün toğdı ilig atı

527 eşittim yıraḳtın anın͡g çavını
biligin uḳuşın silig savını

528 özüm arzuladı anın͡g tapğın͡ga
tapınğalı keldim anın͡g ḳapğın͡ga

529 tilek bu iligke tapınsa özüm
yarağ körse ḥacib ötünse sözüm

530 körüp sevdi ḥacib bu ay toldını
tilinde yorıttı ḳamuğ ögdini

522 *birdi*]] A_{27} *berti* C_{2} *birdi* | *isig ... yaḳşı*] A_{27} *i.* (satır altında ar. harfl. [illegible]) *... ağz-ı* B_{14} *i. ... yaḫşı* C_{2} *i. ... yaḳşı*

ḥacib ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

523 *ayıttı ... emdi*] A_{1} *ayur ḥ. ay toltı* B_{15} *ayıt(t)ı ...* C_{3} *ayıt(t)ı ...* | *ne ornun͡g*] [illegible] *ọsüng* B_{45} *ne* (noktasız) *o.* C_{3} *ya o.* || **524** *bilişin͡g*] B_{1} *bilişing* C_{4} *bilişi(n)g* | [illegible] *... yigü*] A_{2} *berigli ... yegü* B_{1} *körügli ...* C_{4} *k. ... yigü* || **525** *ayıttı*] B_{2} [illegible] C_{5} *ayıt(t)ı* | *negü ... sen*] B_{2} *nigü ... sen* C_{5} *nigü i. tiler sen*

ay toldı ... ḥacibḳa] nushalarda bu başlık yok

526 *eşittim ... ilig*] A_{4} *ẹ. ... elig* B_{3} ve C_{6} *eşit(t)im ...* || **527** *eşittim ... anın͡g*] [illegible] *ilig* B_{4} *eşit(t)im yıraḳdın a.* C_{7} *eşit(t)im yıraḳ-dın ilig* | *uḳuşın ... savını*] [illegible] *... C_{7} uḳuşun s. çavı-nı*

528 B_{5} 'te mısrâların yeri değiştirilmiş | *tapğın͡ga*] B_{5} *ḳapğınga* | *tapınğalı ...* [illegible]] A_{6} *... ḳapuğ-ıngga* B_{5} *tapunğalı ... tapğınga* C_{8} *tapunğalı ...* || **529** *iligke tapınsa*] A_{7} *ẹlig-ke tapunz-a* B_{6} ve C_{9} *i. tapunsa* | *ötünse*] A_{7} *ọdünsü* C_{9} *ötünsü* || **530** *tilinde yorıttı*] A_{8} *tilin-ge y.* B_{7} ve C_{10} *t. yorıt(t)ı*

531 yüzi körki ḳılḳı ḳılınçı özi
ḳamuġ yaḳşı kördi tili uz sözi

532 iḍi seṿdi köṅglün anı topladı
ilig topġıṅga bu yaraġay tidi

533 negü tir eşitgil seṿitmiş kişi
seṿitse kişi kör mün erdem başı

534 kimi seṿse ʿaybı kör erdem bolur
kimi seṿmese erdem öktem bolur

535 bu sözke tanuḳı munu keldi söz
oḳıġıl munı sen aya eḍgü öz

536 köṅgül kimni seṿse mün erdem bolur
ḳamuġ tetrüsi oṅg ḳoḳuzı tolur

537 köṅgül kimni seṿse ḳamuġı seṿüg
körür közke ursa körünmez bolur

ḤACİB CẸVABI AY TOLDIḲA

C 22 538 yanut birdi ḥacib kör ay toldıḳa
ayur emdi iṿme maṅga tur baḳa

531 *yüzi ... özi*] A_9 *bir-i kọrki ḳılġ-ı ḳ. ọz-i* B_8 *y. k. körklüg ḳılınçı köni* *yaḳşı ... sözi*] A_9 *yaḫşı ...* B_8 *anda k. könilik tonı* C_{11} *yạḳşı ...*

532 B'de bu beyit yok | *iḍi ... tapladı*] A_{10} *anın ...* C_{12} *i. siṿdi ... tạpı* (-*p*- ?) | *tapġıṅga ... tidi*] A_{10} *tapġı-ġa buu y. teti*

533 C'de bu bu beyit yok | *negü ... kişi*] A_{11} *n. ter ẹ. sevüdmiş k.* B_9 *n. t. e. seṿịtmiş* (-*t*- noktasız) *kişi* | *seṿitse ... başı*] A_{11} *sevüdz-e kişi mụn-i e. b.* *sẹṿịtse* (-*t*- yerine -*i*- ile) ... *bạşı* ‖ 534 *kimi ... erdem*] A_{12} *... pak ẹrdem* B_{10} *... C_{13} ... pak irdim* | *erdem öktem*] A_{12} *ẹ. ọkdem* B_{10} *e. öktẹm* C_{13} *irdem ö.* ‖ 535 *tanuḳı ... söz*] A_{18} *munu kelti şaʿrim tanuḳ* C_{14} *manu kẹldi şịʿrim tạnuḳ* | *oḳıġıl ... öz*] A_{18} *tanuġ bolz-a ẹrke tileki anuġ* C_{14} *tạnuḳ bolsa sözke tilekim anuḳ*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

536 *erdem*] C_{16} *irdim* | *tetrüsi oṅg*] A_{14} *yetrü-si ong* (*o*- noktalı, -*nung* ?) B_{12} *tẹ...* (*t*- noktasız) *o.* ‖ 537 *seṿse ... seṿüg*] A_{15} *sevüz-e ḳ. sevụ̈g* | *körür ... körünmez*] *kọrer kọz-ke k. kọsrümez* C_{17} *... köz önmes*

ḥacịb ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

538 *yanut birdi*] A_{16} *ọgüt berti* | *emdi ... maṅga*] A_{16} *ẹdm-e ẹmti manggạ* *evme* (-*v*- ?) *emdi mạnga*

539 men aşnu ayayın iligke sözüṅg
ne ermiş tilekiṅg kim ermiş özüṅg

B 50 540 sini bilsü ötrü yüzüṅg körsüni
uçuz tutmasunı aġır tutsunı

541 saṅga men kerekiṅg baḳa turġa men
ḳamuġ işleriṅgni seṿe ḳılġa men

542 öküş eḍgü sözler tilin sözledi
işiṅg itge men tip ḳatıġ ḳur badı

543 bu yaṅglıġ bolur bu kişi eḍgüsi
kişi eḍgüsi ol buḍun yüḍgüsi

544 negü tir eşitgil buḍun başlar er
ḳamuġ işni yetrü körüp işler er

545 kimiṅg dẹvlẹti baş kötürse örü
ḳamuġ edgü ḳılġu buḍunḳa törü

546 kimiṅg elgi bolsa buḍunḳa uzun
silig bolġu ḳılḳı ḳılınçı tüzün

547 yorıḳ bolsa kimiṅg buḍunḳa sözi
süçig tutġu til söz me ḳoḍḳı özi

548 yayıġ ol bu dẹvlẹt iter hẹm buzar
ne irsel turur terk irikse tezer

539 B_{15}'te bu beyit şu şekildedir (krş. beyit 510):

eng aşnu ilig-ke ayayịn bu söz
ḳạyu kün körüngü ḳaçan kẹlgü öz

iligke ayayın] C_2 *ayayịn ilig-ke* | *kim ermiş*] C_2 *k. irmiş* ‖ 540 *sini*] A_{18} *sen-i* | *tutmasunı ... tutsunı*] A_{18} *tadmasan a. tut-suu-nı* B_1 *... körsüni* C_3 *... tusanı* ‖ 541 *saṅga ... baḳa*] A_{19} *sangga men kerekin yapa* B_2 *sạnga mẹn kẹreking bạḳa* C_4 *munu mẹn küninge bạḳa* (*b*- noktasız) | *seṿe ḳılġa*] C_4 *uḳa turġa* ‖ 542 *tilin*] A_{20} *bilin* | *işiṅg ... badı*] A_{20} *işig ... ḳurba-tı* ‖ 543 *bu*] A_{21} ve C_6 *ol* | *eḍgüsi ... yüḍgüsi*] A_{21} *ẹ. ... but-ġuz-ı* B_4 *e. ... yuḍġusı* C_6 *idgüşi ...* ‖ 544 *negü ... er*] A_{22} *n. ter işidgil* (önce -*gin* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... *ẹr* B_5 *nigü ... ẹr* C_7 *nigü ... ir* | *işni ... er*] A_{22} *iş-te ... ẹr* B_5 *... ẹr* C_7 *... ir* ‖ 545 *kimiṅg*] B_6 *kimüng* | *edgü*] C_8 *idgü* ‖ 546 *kimiṅg elgi*] A_{24} *k. ilgi* B_7 *kimüng e.* | *bolġu ... tüzün*] A_{24} *b. ḳılġın ḳılınçın ... tüzün* B_7 *bolsu ...* . C_9 *b. ḳılḳın ḳılınçın sözün* ‖ 547 *yorıḳ ... sözi*] A_{25} *yoruġ b. kim-ning ...* B_8 *y. b. kimüng b. sọzi* (?) C_{10} *... kim-ning* | *süçig ... özi*] A_{25} *sụçüg ... sọz maġud-ḳı ọz-i* B_8 *s. tutsu t. s. ne* (*n*- noktasız) *ḳọtḳı* (-*t*- veya -*s*- noktasız) *özi* (-*z*- noktasız) C_{10} *sịyüçig tutġu*' ... *ne ḳotḳı* (-*tḳ*- noktalara dikkat!) *ö.* ‖ 548 *yayıġ ... iter*] A_{26} *tadıġ ... ẹder* B_9 *yayıġ* (noktasız) ... | *ne ... tezer*] A_{26} *hem ẹrsel ... ẹrikkz-e ḳaçar* B_9 *ne* (*n*- noktasız) ...

549 bu ḳutḳa ınanma usa eḍgü ḳıl
bu kün munda erse yarın anda bil

550 bu ḳutḳa küv̇enme ay ḳut bulġuçı
keligli turur ḳut yana barġuçı

A 30

551 ay dẹvlẹt iḍisi bu dẹvlẹt bile
turayın tise tur sen eḍgü tile

552 saṅa tegse beglik uluġluḳ oḳa
kiçiglik anuḳ tut örüṅ bolġuḳa

553 yana aydı ḥacịb sen emdi yorı
sev̇inçin tirilgil badıṅ ḳut ḳurı

554 sen az iv̇me işler öḍiṅe tapuġ
öḍi kelse açlur bu beklig ḳapuġ

B 51
C 23

555 yime yaḳşı aymış biliglig sözi
biliglig sözi körse barçın tözi

556 ḳayu işke iv̇se uzar kiç ḳalur
iv̇e ḳılmış işler öküṅçlüg bolur

557 öḍiṅe küḍezgü işig iv̇megü
ḳamuġ iş öḍinde bolur ay bügü

AY TOLDI CẸVABI ḤACİBḲA

558 eşitti bu ay toldı barça sözüg
ayur serneyin men tutayın özüg

549 *eḍgü*] C_{12} *idgü* | *erse*] C_{12} *irse* || 550 *küv̇enme*] A_{28} *ınan-m-a* || 551 … B_{12} *iḍi-si* | *tur* .... *tile*] B_{12} *tursu e. bile* C_{14} ... *idgü t.* || 552 *saṅa*] A_2 *sangga* … *maṇga* | *örüṅ*] A_2 *ọsüng* B_{13} ve C_{15} *özüng* || 553 *aydı*] C_{16} *ay-dı* (-*dı* satır üstünde … sonradan yazılmış) | *sev̇inçin ... ḳut*] A_3 *sivinçin tirig-lik b. ḳ.* (satır altında ar. … *dẹvlẹt*) C_{16} *sivinçin tirilglil* (!) *bağıl ḳ.* || 554 *tapuġ*] A_4 *tuduġ* B_{15} *tạpuġ* (-*p*- noktası … | *öḍi ... ḳapaġ*] A_4 *ọdi* (satır altında ar. harfl. *vạḳt*) ... *bağ-lıġ ḳ.* B_{15} … ... *tirklig ḳạpuġ* || 555 *yime yaḳşı*] B_1 *yạna yạḫşı* C_1 *y. yaḫşı* | *barçın tözi*] … (-*r*- ?) *tọz-i* B_1 *b. tözi* (-*z*- noktasız) C_1 *b. yüzi* || 556 *işke ... kiç*] A_6 *i. ivz-e* … altında ar. harfl. *iştab*) *usar keç* B_2 *i. iv̇er* ... C_2 *ış-ḳa i. uzalur* | *iv̇e*] C_2 *ivek* || 557 *öḍiṅe ... iv̇megü*] A_7 *ọdün-ge kụdesgü i. i.* (satır altında ar. harfl. *ṣạbr* … *işịng i.* C_3 ... *iv̇megü* | *öḍinde ... bügü*] A_7 *ọdün-ge* (satır altında ar. harfl. … ... *begü* B_3 ... *bụ̈gü* C_3 ... *bügü*

ay toldı ... ḥacịbḳa] nushalarda bu başlık yok

558 *eşitti*] A_8 *işit-ti* B_4 *eşit(t)i* C_4 *eşịt(i)i* | *serneyin men*] A_8 *men* … *sẹrneyịn mẹn* C_4 *sirneyịn mẹn*

559 mini kördi ḥacịb sözüm tıṅladı
yaraġı körü tursu vạḳtı öḍi

560 ḳayu öḍte ḥacịb tilese mini
ol öḍte keleyin tidi söz küni

561 turup çıḳtı ay toldı andın yana
ev̇iṅe kelip kirdi yazdı tona

562 ḥacịb kördi ay toldı ḳılḳı yaṅı
erende aḍınsıġ kişide öṅi

563 ayur körmişim yoḳ bu yaṅlıġ kişi
biliglig uḳuşluġ buḍunda başı

564 bu mundaġ kişiler bolur iḍi ḳız
bu ḳız ḳızlıḳı ḳıldı ḳız atı ḳız

565 ḳayu neṅ ḳız erse uş ol neṅ küsüş
küsüş neṅ tilep bulmaz emger öküş

566 bu mundaġ kişiler iligke kerek
iligke kerek neṅ kör ilke kerek

567 ḳamuġḳa tusulur kör erdemlig er
bu erdem bile er tilek arzu yir

559 *mini ... ḥacịb*] A_9 *men-i k. hacib* (satır altında ar. harfl. *vẹzir*) | *tursu* …] A_9 *t.* (önce *tursun* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *v.* C_5 *t. vạḫtı* || 560 *mini*] A_{10} … | *keleyin tidi*] A_{10} *k. teti* B_6 *kẹley tidi bu* || 561 *ev̇iṅe ... yazdı*] A_{11} *iv-i-ge k.* … B_7 *e. kẹlip bạrdı* C_7 *iviṅe* ... || 562 *ḥacịb ... yaṅı*] A_{12} *ḥacib* (satır altında ar. harfl. *vẹzir*) ... *yanggı* | *erende ... öṅi*] A_{12} *ẹ. a.* (satır altında uyg. harfl. …) *kişi-te ọngi* B_8 *eren-de* ... C_8 *eren-de*n *a. kịşi-de*n *ö.* || 563 *buḍunda*] A_{13} … (satır altında ar. harfl. *il*)

564 B_{11} 'de bu beyit 566 'dan sonra geliyor | *bu ... ḳız*] A_{14} ... *iti ḳız* (satır altında ar. harfl. *kẹm*) B_{11} ... *iḍi ḳ.* C_{10} *munung teg* ... | *ḳız ḳızlıḳı*] A_{14} *kız-sız-lıḳ-ı*

565 *erse* … *küsüş*] A_{15} *ẹrz-e uşol n. kụşüş* (satır altında ar. harfl. *arzu*) B_{12} *e. uşol* … *küşüş* C_{11} *irse uş ol nẹng küşüş* (-*ş*- noktalarına dikkat !) | *küsüş ... emger*] A_{15} … *tẹng* *im-ger* B_{12} ve C_{11} *küşüş* ...

566 B_{10} 'da bu beyit 563 'ten sonra geliyor | *neṅ ... ilke*] A_{16} *teg kọrel-ke* C_{12} …

567. B_{13} 'te bu beyit 565 'ten sonra geliyor | *kör ... er*] A_{17} *kọr ẹ. ẹ.* B_{13} *bu* … *erdẹm-lüg e.* C_{13} *k. irdem-lịg ir* | *erdem ... yir*] A_{17} *ẹ.* .. *yer* C_{13} *irdem b. ir* ...

568 ödi boldı ḥacib iligke sözin
açа aydı ay toldı ḳılḳı tözin

569 ayu birdi ḳılḳın ḳılınçı yan͡gın
sayu birdi bilgin uḳuşı ten͡gin

İLİG CẸVABI ḤACİBḲA

B 52 570 eşitti ilig aydı keldür ḳanı
ḳayuda turur bir köreyin anı

571 tiler erdim emdi bu yan͡glıġ kişig
uḍu barsa ḳılsa bu beglik işig

C 24 572 tilek barça buldum bu ol bir sözüm
bu yan͡glıġ kişike mun͡gaḍur özüm

573 yorı bar oḳıġıl anı sen man͡ga
tapuġḳa köründür ay ersig ton͡ga

574 turup çıḳtı ḥacib ḳapuġḳa tegip
bir oġlan yügürtti tilin söz ıḍıp

575 bu oġlan yügürdi tegürdi sözi
tonın keḍti turdı sevinçin özi

576 atın mindi keldi ḳapuġḳa tüşüp
yorıp utru ḥacib oḳıḍı tuşup

568 *öḍi ... sözin*] A_{18} *ọdi* (satır altında ar. harfl. *vaḳt*) *boltı ḥacib* (satır altında ar. harfl. *vẹzir*) *ı. sọsin* B_{14} ... *sözi* | *aça ... tözin*] B_{14} ... *tözi* (*-z-* noktasız) C... *a. sözledi* ... || 569 *birdi ... yan͡gın*] A_{19} *berti ḳ. ḳılınçın yangġın* B_{15} ... *sözin* ... *ḳılınçın yaṇgın* (*yn-* veya *nn-* ?, ilk çizgi üstünde tek nokta ile) | *birdi ... teṅgin*] A_{19} *berti ... uḳuşın yangġın* B_{15} *b. bilgi u. tẹngin* (*tn-* noktasız) C_{15} *b. bi(l)gin uḳuşı tẹngin* (*tn-* veya *nn-* ?, ilk çizgi üstünde tek nokta ile)

ilig ... ḥacibḳa] nushalarda bu başlık yok

570 *eşitti*] A_2 *eşit-ti* B_1 *eşit(t)i* C_{16} *eşit(t)i* | *bir*] A_{20} *men* C_{16} *mẹn* || 571 ... *kişig*] A_{21} *ẹrti ... kişi* B_2 ... *kịşi* C_{17} *irdim* ... | *uḍu ... işig*] A_{21} *uda* ... B_2 ... *bạşı* || 572 *bir*] B_3 *tir* || 573 *bar ... man͡ga*] A_{23} *b. oḳ-ı-ġın ... mangga* ... | *tapuġḳa ... ton͡ga*] A_{23} *tapuġ-ta ... irsig* (satır altında ar. harfl. *nik*, *-s-* altında ar. *z* ?) *tongga* C_2 *t. kögürgey mẹn irsig t.* || 574 *ḳapuġḳa tegip*] A_{24} *ḳ.* (satır altında ar. harfl. *dẹr*) *t.* B_5 ... *kẹlip* | *yügürtti ... ıḍıp*] A_{24} *yụgürti ... ẹdip* B_5 *yügürdi* ... C_3 *yügürdi* ... || 575 *yügürdi ... sözi*] A_{25} *tegür-ti yụgür-ti bu sọz* C_4 ... *bu sözi* ... *tonın ... özi*] A_{25} ... *sevünç birl-e ọz* C_4 *tonı kẹḍti t. sẹvinç birle öz* || 576 *atın ... ḳapuġḳa*] A_{26} *adın minti k. ḳapuġ-ta* B_7 *aṭın mündi* ... C_5 *a. mündi* ... | *yorıp ... ṭuṣup*] A_{26} *yụrụp kirti ... oḳutı t.* B_7 ... *ötündi oḳıp* C_5 *y. kirdi ḥ. oḳıdı* ...

577 aġırladı ḥacib orun birdi tör
ẹḍẹb birle ay toldı oldurdı kör

578 ḥacib kirdi ilig tapa yüz urup
iligke ötündi aḍaḳın turup

İLİG CẸVABI ḤACİBḲA

579 ilig aydı ünde man͡ga kirsüni
köreyin anı men mini körsüni

580 ḥacib çıḳtı aydı ay ay toldı tur
tapuġḳa körüngil ḳutun͡g badı ḳur

XIV.

AY TOLDI KÜN TOĠDI İLİG TAPUĠIN͡CA KÖRÜNMİŞİN AYUR

581 bu ay toldı kirdi köründi söküp
açıldı ilig kön͡gli ol yüz körüp

582 yükündi iligke kör açtı sözin
süçitti sözi hẹm sevitti özin

577 *birdi tör*] A_{27} *berti tọọr* | *ay ... kör*] A_{27} *oldurtı a. t. kọr* (önce *ol* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_8 ... *olturdı kör*

578 B ve C'de bu beyit yok

ilig ... ḥacibḳa] nushalarda bu başlık yok

579 *man͡ga*] A_{29} *mangga* | *köreyin ... mini*] A_{29} *tapuġ-ḳa kọrün-sün meni* C_7 *tapuġḳa körünsü m.* || 580 *aydı ... toldı*] A_{30} *ay toltı-ḳa aytı* C_8 *ay ... aydı* | *tapuġḳa ... ḳutun͡g*] A_{30} *t. kọrün-gin ḳapung* B_{10} *ilig-ke k. ḳụtung* C_8 *t. körüngil* (*-n-* bir çizgi fazla) ...

ay toldı ... ayur] A_{31} ... *ilig-ke kirip tapuġ-ḳa* ... B_{11} *ay t. ilig-ke körünmiṣi* C_9 *bab ... aytur*

581 *söküp*] A_{32} *seküp* (satır altında ar. harfl. *bẹzanu ḥidmẹt-ị o* ?) B_{12} ... *sọküp* C_{10} .. *çöküp* | *yüz körüp*] B_{12} *köz yạrup* (*-z* ve *y-* noktasız) || 582 *yükündi ... sözin*] A_{33} *oḳıtı ilig kọr aytı sọsin* B_{13} ... *sözi* C_{11} *oḳıdı ilig kör ayıt(t)ı sözi* | *süçitti ... özin*] A_{33} *seküüş-ti ... sevidti yụsin* B_{13} *süçit(t)i ... sẹvit(t)i özi* C_{11} *süçit(t)i ... sẹvit(t)i yüzi*

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

583 ilig aydı kim sen negü ol atın͡g
ḳayudın kelir sen negü ol yatın͡g

B 53 584 amulluḳ bile açtı ay toldı til
siliglik bile öz sözin aydı bil

A 31 585 amulluḳ siliglik uḳuş ḳılḳı ol
uḳuşsuz kişiler ḳamuġ yılḳı ol

586 mun͡gar men͡gzetü aydı şa'ir bu beyt
işin͡g tüşse ivme şabır birle ayt

C 587 ive kirme işke şabır ḳıl serin
ive ḳılmış işler öküňçi yarın

588 ḳamuġ işte ivme serin öz tutun
serinse bulur ḳul bu beglik ḳurın

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

589 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
tapuġ birle ḫoş boldı ḳulluḳ atı

590 atım ḳul tapuġçı kör ornum ḳapuġ
ḳılınçım könilik me ḳılḳım tapuġ

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

583 *sen ... atın͡g*] A_{34} ... *eving* (?) | *kelir ... yatın͡g*] A_{34} *kelür sen yegü* (-y-?) *ol yiging* (satır alında ar. harfl. *derd*) B_{14} ... *nigü ol yatıng* (*y-* noktasız) C_{12} *k.* ... *nigü o. atıng* ‖ **584** *amulluḳ*] A_{35} *a.* (satır altında ar. harfl. *ahesti*) B_1 *a.* (satır altında *fikir* ?) ‖ **585** *amulluḳ*] B_2 *a.* (satır altında *tehammül* ?) | *ḳamuġ*] A_1 ve C_{14} *tükel* ‖ 586 *mun͡gar men͡gzetü*] A_2 *munggar mingsedü* | *işin͡g ... şabır*] A_2 *işig tudz-a ivm-e* (satır altında ar. harfl. *şab mekün*) *sabur* B_3 *i. bütse i. şabr* (? harekeli) C_{15} *i. t. aḫır* .

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

C'de 587.—646. beyitleri içine alan sahifeler eksiktir

587 *ive ... serin*] A_3 *eve ... sabur k. sirin* B_4 ... *serin* (satır altında *sorgu*) ‖ **588** *serin*] A_4 *sirin* | *serinse ... ḳurın*] A_4 *sirinz-e tapuġ-çı banur* (satır altında ar. harfl. *bağlar*) *ḳut ḳ.* B_5 *serinse* (satır altında *sorulsa*) ...

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

590 *könilik me*] B_7 *kişilik bu*

591 san͡ga keldim oġrap uzun yol yorıp
tilekke bu kün tegdim arzum ḳanıp

592 tilekim bu ol sen mini yirmedin
tapuġḳa yaḳın tut man͡ga irmedin

593 eşitti bu söz kör sevindi ilig
tilek teg buluḍı sınadı erig

İLİG CEVABI AY TOLDIḲA

594 ilig aydı ay toldı kördüm sini
sevitti bu körkün͡g bu ḳılḳın͡g mini

595 tapın öz oġurluġ baġırsaḳlıḳın
ḳapuġda asunġıl man͡ga bol yaḳın

596 menin͡gdin açıġ bolsu sindin tapuġ
tapuġ bolsa ötrü açar ḳut ḳapuġ

597 bu künde naru sen ḳıyılma tapın
tapınsa öter beg tapuġçı ḥaḳın

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

498 yir öpti kör ay toldı aydı ilig
yarutsa közin birdi devlet elig

B 54 499 tapınmaḳ üçün keldim evdin turup
uzun yol yorıdım san͡ga yüz urup

591 *san͡ga*] A_7 *sangga* | *bu ... ḳanıp*] A_7 *bu tegdim arsum tapıp* ‖ **592** *mini yirmedin*] A_8 *men-i yerm-e-tin* (satır altında ar. harfl. *bimir neguy*) B_9 *m. yirmedin* (*y-* yerine *b-* ile) | *irmedin*] A_8 *er-me-tin* (satır altında ar. harfl. *bezman neşevi*) ‖ **593** *eşitti ... ilig*] A_9 ... *sevün-ti elig* B_{10} *eşit(t)i* ... | *erig*] A_9 *irig*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

594 *sini*] A_{10} *sen-i* B_{11} *sini* | *sevitti ... mini*] A_{10} *sevidti b. k. ne ḳ. kon-i* B_{11} *eşit(t)i* ... *mini* ‖ **595** *ḳapuġda ... man͡ga*] A_{11} *tapuġ-ḳa asun-ġıl* (*-s-* altında ar. harfl. *z* ?) *mangga* ‖ **596** *menin͡gdin ... sindin*] A_{12} *yering-tin* (önce *yerin* veya *yarın* yazılmış, sonra *-g* eklenmiş) ... *sen-tin* B_{13} ... *sindin* | *tapuġ ... ḳut*] A_{12} *tapuġ-luġ kişi-ke a. ḳut* (satır altında ar. harfl. *devlet*) ‖ **597** *künde ... ḳıyılma*] A_{13} *kun-ten* ... A_{14} *kün-de* ... *ḳıyılma* (*-yı-* noktasız) | *tapınsa*] A_{13} *tapun-sa*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

598 *yir*] A_{14} *yer* | *közin ... elig*] A_{14} *yusin berti tevlet ilig* ‖ **599** *yorıdım san͡ga*] A_{15} *yurüdüm sangga*

600 bayat birsü küç bu tapuġ ḳılġuḳa
küḍezsü san͡gar öz tapuġ yazġuḳa

601 turup çıḳtı seṿnü ḳapuġḳa küle
ögi kön͡gli açıp yarudı yula

602 negü tir eşit bu ḳutun ḳopmış er
ḳutı birle arzu tilek bulmış er

603 küle baḳsa begler kişike közün
ögi kön͡gli tirlür küṿenür özün

604 yaruḳ tutsa begler kişike yüzi
yarur er közi hẹm yarayur sözi

605 kimi tutsa begler özin͡ge yaḳın
ḳamuġ nen͡g yaḳınlıḳ ḳılur kör baḳın

606 ḳut ol beg yaḳın bolsa ḳutḳa kişi
tilekin bulur barça itlür işi

607 tapındı bu ay toldı anda naru
tapuġda ḳıyılmadı erte turu

608 künün turdı turġaḳ tünün yatġaḳın
tapındı ḳıyıḳsız bağırsaḳlıḳın

600 *birsü ... bu*] A_{16} *birsün-i kuç* | *küḍezsü ... yazġuḳa*] A_{16} *kuḍez-sü* (satır altında ar. harfl. *nigẹhdarẹd*) *bayadım* ... B_2 ... *bạrġuḳa*

A_{17} 'de, 600 'den sonra, daha şu beyit gelmektedir :

tapuġ ḳıl tapuġ-ḳa timen-m-e baḳ-a
bu pent-ler-ni berti kọr ay toltı-ḳa

601 *seṿnü*] A_{18} *sivnü* | *yarudı*] A_{18} *yarun-tı* B_3 *yạrudı* || **602** *negü* .. *kopmış*] A_{19} *n. ter işidgil ḳ. ḳodmış* B_4 *nigü ... ḳụtun ḳomış* | *bulmış*] A_{19} *bilmiş* || **603** *küle* ...] A_{20} *kọsün* B_5 *közin* | *küṿenür özün*] A_{20} *keṿenür ọsün* B_5 *k. özin* || **604** *begler kişike*] A_{21} *kim-ke bu begler* | *hẹm yarayur*] A_{21} *kọr yụrür hem* || **605** *özin͡ge*] A_{22} *öz-i-ge* ... *özin-ge* | *kör baḳın*] A_{22} *bil yaḳın* B_7 *k. ·bạḳın* (*b-* noktasız) || **606** *bolsa*] A_{23} *turt* ... | *tilekin ... barça*] A_{23} *tileki bolur kụnde* || **607** *tapındı ... anda*] A_{24} ... *andın* ... *tạpundı* ... | *tapuġda ... erte*] A_{24} *tapuġ-ḳa ... ẹrde* B_9 *ḳạpuġda ḳıyịlmadı e.* || **608** *künün ... yatġaḳın*] A_{25} *kụn-i turtı tụrġaḳ tụn-i tıġ-a-sın* B_{10} ... *turġa t. yatġaḳın* | *tapındı*] B_{10} *tạpundı*

609 iligke kirü hẹm çıḳa türçidi
ilig eḍgü közün baḳa türçidi

610 tapuġ arturu bardı künde yan͡gı
ağırladı ilig künin͡ge ön͡gi

611 tapuġ birle begler ağırlar ḳuluġ
tapuġ sin͡gse boldı kiçig öz uluġ

612 tapuġ ḳıl tapuġ birle ḳul beg bolur
tapuġ sin͡gmeginçe tilek kim bulur

613 eşit emdi bilge sözi ne tiyür
sözin yan͡gzatur sözke yinçke ayur

B 55 614 tegimsiz tapuġ birle törke tegir
yarağsız yaransa kör ilke tegir

615 tapınġu ḳıyıḳsız tapuġ ḳılġuçı
tapuġ sin͡gse ötrü tilekke tegir

616 bu ay toldı künde yetürdi tapuġ
ilig me açıġ birle açtı ḳapuġ

617 künin͡ge örü bardı içrek bolu
ḳoḳuz boldı ḳaḍġu seṿinçi tolu

618 tapuġḳa süçindi bu ay toldı keḍ
ilig me açındı yarı arttı eḍ

A 32 619 ḳamuġ türlüg işke sınadı ilig
tilek teg tükel buldı tapnur erig

609 *közün*] A_{26} *kọsin* || **610** *bardı ... yan͡gı*] A_{27} *turtı kụnin-ge yanggı* B_{12} *bạrdı k. yạnggı* | *künin͡ge ön͡gi*] A_{27} *m-e berti ọngi* || **611** *tapuġ ... ağırlar*] A_{28} *tapuġ-un ağır-lar bu beg-ler* || **613** *bilge ... tiyür*] A_{30} *şa'ir söz-i kọr ne ter* B_{15} ... *tịyür* | *yan͡gzatur ... ayur*] A_{30} *mingsedü söz-ke neçe tapar*

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şị'r* sözü ve B 'de çizgiler ile ayırt edilmiştir

614 *kör ilke*] A_{31} *ẹgür* (?) || **615** *tapınġu ḳıyıḳsız*] B_2 *tạpunġu ḳıyịḳ-sız* (satır üstünde *sansịz*) | *tapuġ ... tilekke*] A_{32} *tapuġ-ın singürmiş-te tọrke* || **617** *künin͡ge*] A_{34} *kụnun-ge* | *ḳoḳuz ... seṿinçi*] A_{34} *ḳoḳur* (satır altında ar. harfl. *kẹm*) ... *sivịnçi* || **618** *süçindi bu*] A_{35} *sụçün-ti kọr* | *yarı ... eḍ*] A_{35} *turu ardtı ẹt* B_5 *yạrı* (*y-* yerine *b-* ile) *art(t)ı e.* || **619** *işke ... ilig*] A_1 *iş-te* ... B_6 *i. sınadı* (satır altında *sundı*) *ịlig* | *erig*] A_1 *irig* B_6 *erig* (sahife kenarında *tapuġ ḳılġuçı* ?)

XV.

AY TOLDI İLİGKE ÖZİ DẸVLẸT ERDÜKİN AYUR

620 ilig bir kün oldrup özi yaln͡guzun
oḳıp kirdi ay toldı sev̇nür özün

621 kirip turdı ay toldı utru örü
ilig imledi kelgil oldur berü

622 çıḳardı topıḳ ḳodtı ay toldı kör
anı yastanıp ötrü oldurdı kör

623 ayıttı ilig tegme türlüg bilig
yanut birdi ay toldı açtı tilig

624 sev̇indi ilig kör yaruttı yüzin
anı kördi ay toldı yumdı közin

625 sözin kesti ilig hiç ûndemedi
közin yumdı ay toldı hiç açmadı

626 yana aytu kirdi ilig öz sözin
yanut birdi ay toldı tügdi yüzin

B 56 627 baḳa kördi ilig ḳamuġ türlügün
tükel buldı bilgi uḳuşı ögün

628 sev̇e baḳtı ilig av̇ıttı özin
bu ay toldı terkin ev̇ürdi yüzin

ay toldı ... ayur] A_2 *a. t. ọz-i tevlet ẹrdükin ilig-ke biltürmişin a.* B_7 *a. t. özi ...*
620 *oldrup ... yaln͡guzun*] A_3 *odrup ọz-i yalġusun* (*-s-* yerine *-ş-* ile) B_8 ... *yạlnguzun* (*-z-* noktasız ; satır altında *yạlġuzun*) | *oḳıp ... sev̇nür*] A_3 *oḳup ...* *sivnü* || **621** *imledi ... berü*] A_4 *inl-e-ti kelgin ...* B_9 *... birü* || **622** *topıḳ ḳodtı*] A... *toyıḳ ḳoytı* B_{10} *topıḳ* (noktasız) *ḳ.* | *yastanıp*] A_5 *bastı* || **623** *ayıttı*] B_{11} *ayıt(t)ı* | ... *birdi*] A_6 *berti* || **624** *sev̇indi ... yaruttı*] A_7 *sivịn-ti ...* B_{12} *... yạrut(t)ı* || **625** *hiç ûndemedi*] A_8 *az ot* (?) *teggm-e-ti* | *yumdı ... açmạdı*] A_8 *açtı ... kọz yum-madı*

A_{9-11}'de metin, beyitlerin mısrâları karıştırılarak, yanlış istinsah edilmiş; sonra üzerinden çizilerek, tekrar yazılmıştır

A_{12}'de, karışık satırlardan sonra, daha şu beyit gelmektedir :

serin-ti ilig me tüket-ti söz-i
an-ı kọrti ay toltı sirti yụz-i

626 *birdi*] A_{13} *berti* || **627** *kördi*] A_{14} *berti* | *buldı ... uḳuşı*] A_{14} *b. ir-ni uḳuşın* ... *bildi ...* || **628** *sev̇e ... av̇ıttı*] A_{15} *siv̇e ...* B_2 *sẹv̇e bạḳtı i. av̇ıt(t)ı* | *terkin*] A_{15} *yerke*

İLİG SÖZİ AY TOLDIḲA

629 ilig buştı artuḳ ḳararttı men͡giz
ayur ay iv̇eklik kişike isiz

630 yan͡gıldı bu tüşte menin͡g bu özüm
negü teg açayın kişike sözüm

631 negü tir eşitgil biliglig tilin
iv̇e ḳılmış işler ökünci yılın

632 iv̇e ḳılmış işler neçe yig bolur
iv̇e bışmış aşnı yise ig bolur

633 iv̇eklik turur barça yan͡gluḳ başı
amulluḳ turur barça ẹdgü işi

634 iv̇eklik bu erdi sini bilmedin
yaḳın tuttum özke tapındurmadın

635 ḳayu erse begler tapuġçı ḳulın
tapındurġu ötrü açınsa yolın

636 bışurġu tapuġda sınaġu körü
aġırlasa ötrü kötürgü örü

AY TOLDI SỤ'ALİ İLİGKE

637 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
negüke buşar erki toldı otı

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok
629 *ḳararttı men͡giz*] A_{16} *ḳısar-tı* (*-s-* altında ar. harfl. *z*) *minggiz* B_3 *ḳạrart(t)ı mengiz* | *iv̇eklik ... isiz*] A_{16} *ẹv̇ek-lik ... ẹsiz* || **630** *yan͡gıldı ... bu*] A_{17} *tọnggel-ti bu tuş-tın m.* B_{11} *yạngıḷdı bu tuş-da mẹnịng* | *negü ... açayın*] A_{17} *n. t. ay-a-yın* B_4 *nigü ...* || **631** *negü ... eşitgil*] A_{18} *n. ter işidgin* B_9 *nigü ...* | *iv̇e ... yılın*] A_{18} *ẹv̇e .. bilin* B_5 *... yịlın* (*y-* noktasız) || **632** *iv̇e ... yig*] A_{19} *ẹv̇e ... tayı yeg* | *iv̇e ... ig*] A_{19} *ẹv̇e başmış iş-ni tez-e yig* B_6 *i. bışmịş a. yịse* (*y-* noktasız) *i.* || **633** *iv̇eklik ... başı*] A_{20} *ẹv̇e* (satır altında ar. harfl. *iştab*) *tụrur b. bu yanglıḳ b.* B_7 *... işi* || **634** *iv̇eklik ... sini*] A_{21} *ẹv̇ek-lik ... seni* | *tuttum ... tapındurmadın*] A_{21} *tutdum ọzke tapun-tur-madın* B_8 *tut(t)am ö. tạpındurmadın* || **635** *ötrü ... yolın*] A_{22} *açnu açınz-a anın* || **636** *bışurġu ... sınaġu*] A_{23} *boşar-ġu ... sınayu* B_{10} *bışurġu ...* | *ötrü kötürgü*] A_{23} *ọdrü kedürz-e* B_{10} *ötrü' kọtürgü*
ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok
637 *negüke buşar*] B_{11} *nigüke tuşar*

638 yazuḳum ne erki bilümez özüm
ayu birsü eṿre eşitsü sözüm

639 bar erse yazuḳum ḳına erk sanga
yoḳ erse yüzüngni ḳarartma manga

640 negü tir eşitgil uḳuş mengzetü
ḳıyas maʿni birle angar yangzatu

641 tapuğçı yangılsa oḳıtğu kerek
negüke yangılmış ayıtğu kerek

B 57 642 yazuḳı bar erse ḳınağu tutup
yoḳ erse ming edgün aṿıtğu kerek

İLİG CEVABI AY TOLDIḲA

643 yana oḳ buşup aydı ilig sözi
ayur ay biligsiz kişi munduzı

644 özüngke baḳa kör kim erding manga
ḳayudın kelir bu fużulluḳ sanga

645 tapuğluğ tise men özüng tapğı yoḳ
tusuğluğ tise men yana asğı yoḳ

646 tapuğsuz ağırlap açındım sini
orun birdim erse basındıng mini

638 *birsü . . . eşitsü*] A_{25} *bersü ę. işidsü* || 639 *sanga*] A_{26} *sangga* | *ḳarartma manga*] A_{26} *ḳısart-m-a mangga* || 640 *negü . . . mengzetü*] A_{27} *uḳuş-luğ söz-i kör mangğu mingsedür* B_{14} *nigü . . .* | *angar yangzatu*] A_{27} *anggar yangsadur* (*-s-* altında ar. harfl. *z*)

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü ve B'de çizgiler ile işaret edilmiştir.

641 *negüke . . . ayıtğu*] A_{28} *n. yanggıl-mış a.* B_{15} *nęgüke yangılmış-nı sorğu* || 642 *ming*] B_1 *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile)

ilig . . . ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

643 *yana . . . ilig*] A_{30} *yen-e ǫk tuşup* (*-ş-* altında *z?*) *aytı elig* B_2 . . . *buşup* (*b-* noktasız) . . . | *munduzı*] A_{30} *m.* (satır altında ar. harfl. *gol*) || 644 *kelir . . . sanga*] A_{31} *tegir bu fasul-luḳ sangga* || 645 *tise men*] A_{32} *tez-e sen* | *tusuğluğ . . . asğı*] A_{32} *yaḳın-lıḳ tez-e sen im-e osḳı* (*-s-* altında ar. harfl. *z*) B_4 *tųsuğluğ* (*t-* yerine *b-* ile; satır altında *ʿaḳıl-lıḳ*) . . . || 646 *tapuğsuz . . . sini*] A_{33} *tapuğ söz a. içindim sen-i* | *orun . . . mini*] A_{33} *usun bardım ęrz-e b. men-i*

Nushalarda metnin 646. beyitten sonra gelen kısmında bir karışıklık olmaktadır; A'da ikinci mısraın başındaki *sǫsüm tıngl-a-madıng*'ın metne uymaması, B'de kafiyelerin tutmaması, bundan sonra gelen beytin B'de bulunmaması ve son mısraın bir beyit sonra aynen tekrarlanmış olması ve C'de *ikinçi* sözünün yersiz bulunması bunu göstermektedir.

C 25 647 topıḳ yastadıng emdi oldurğuḳa
ne oldruğ yiri bu ma köngլün uḳa

A 33 648 sanga sözledim men sözüng tıngladım
közüng yumdung erse özüm tangladım

649 keçürdüm yana sözledim söz sanga
nelük yüz eṿürdüng ayu bir manga

650 eşitmezmü erding bügüdin bu söz
yaḳın bolsa begke küḍezgü keḍ öz

651 ayu birmedimü atang ya anang
ay oğlum begingke özüng ḳılma teng

652 tutuzmadımu kör sanga ḫil başıng
basınma begingni küḍezgil başıng

653 bu begler ot ol otḳa barma yağuḳ
ḳalı bardıng erse küyürmek anuḳ

654 usal bolma begler küyer ot turur
küyer otḳa yaḳsa angar yut turur

655 baḳa körse begler küyer ot sanı
basınsa üzer baş sorar öz ḳanı

656 baḳa tursa artuḳ anın ḳorḳu tur
ḳalı ḳorḳmasa sen küçün ḳorḳıtur

647 *topıḳ . . . oldurğuḳa*] A_{34} *t. baz-tıdıng ǫdrü oldar-ğuu-ğa* | *ne . . . uḳa*] A_{34} *sǫsüm tıngl-a-madıng m-a könggül-ün uḳ-a* B_6 *ne oldurğ yịri bu ayu bir manga*

A ve C'de, 647'den sonra, birbirinden bir az farkla, daha şu beyitler gelmektedir:

A_{35} *ne olduruğ yer-i ol sen ayğın sangga*
nelük yụz ǫvür-tüng ayu ber mangga

C_1 *ne olduruğ ne kụrsi yịri ol sanga*
nęlük yüz iṿürdüng ayu bīr manga

648 *men*] C_2 *söz* | *erse*] A_1 *ęrz-e* C_2 *irse* || 649 *söz*] A_2 *men* | *eṿürdüng . . . bir*] A_2 *ǫvür-tüng a. ber* C_3 *iṿürdüng ikinçi* || 650 *eşitmezmü . . . bu*] A_3 *işit-mez-mü ę. [illegible]-din buu* B_9 *işịtmez-mü . . . bụgüdin b.* C_4 *eşitmes-mü irding . . .* | *küḍezgü . . . öz*] A_3 *küdez-gil kebes* C_4 *küdezgil . . .* || 651 *birmedimü atang*] A_4 *bermeti-mü adang* C_5 *apang* | *begingke özüng*] A_4 *ǫsüng-ke bilig* C_5 *özüngke bęging* || 652 *tutuzmadımu*] A_5 *tutürmeaimu* (*y-* veya *b-?*) C_6 *tutazmadımu* (*t-* noktasız; *b-?*) || 653 *otḳa . . . yağuḳ*] A_6 *barm-a ot-ḳa yavuḳ* C_7 *ot-ḳa bạrma yạṿuḳ* | *erse*] C_7 *irse* || 654 *küyer ot*] A_7 *küyer arslạn* || 656 *tursa . . . tur*] A_9 *berz-e arduḳ a. ḳorḳudur* B_{15} . . . *anı ḳorḳıtur*

XVI.

B 58 AY TOLDI İLİGKE DẸVLẸT ŞIFẠTIN AYUR

657 küle aydı ay toldı uḳtı özüm
ayıttıñ munı sen eşitgil sözüm

658 uḳup ḳıldım emdi bu işlerni men
kerek erdi sen me munı uḳsa sen

659 munu men me emdi sañа keldüküm
meniñ ḳılḳım erdi bu körkittüküm

660 orun birdiñ aşnu men oldurmadım
orun yoḳ mañа sen munı uḳ tidim

661 topıḳ yirde urdum bu söz berkitü
özüm yañzağını sañа körkitü

C 26 662 neteg kim orunsuz topıḳ yuv̇lunur
anı teg me dẹvlẹt özüm yolunur

663 sev̇e baḳtıñ erse közüm yümdüküm
sañа körkitür men negü erdüküm

664 bu kün men me dẹvlẹt ḳarağu sanı
mañа kim ilinse tutar men anı

ay toldı ... ayur] A_{10} *tevlet sıfadı ḳılḳ-ı ẹrsel-lik-in a.* B_1 *bab ...* [illegible] *kitür* C_{11} *bab ... şıfatı-nı bẹyan* (?) *ḳılur*

657 *ayıttıñ ... eşitgil*] A_{11} *ayıday ... işid-gil* B_2 *ayıttıng ...* C_{12} [illegible] || 658 *uḳup ḳıldım*] B_3 *u. ḳoptum* (*-p-* noktasız) C_{13} *uḳup* (*-ḳu-* sonradan satır [illegible] yazılmış) *ḳ.* | *erdi sen me*] B_3 *e. sẹnme* C_{13} *irdi sẹnme* || 659 *muna* [illegible] *mun-a ... tevlet sangga* B_4 ve C_{14} *m. mẹnme e. sạnga* | *meniñ ... körkittüküm*] [illegible] *... kọrküt-tüküm* B_4 *mẹnịng ... körküt(t)ụküm* C_{14} *mẹning ḳ. irdi bu* [illegible] || 660 *orun birdiñ*] A_{14} *osun berding* | *mañа ... tidim*] A_{14} *mangga ...* [illegible] *mạnga* (sonunda *h* ?) ... || 661 *topıḳ yirde*] A_{15} *toyuḳ yerke* B_6 ve C_{16} [illegible] *yañzağını sañа*] A_{15} *yangsağ-ı* (sahife kenarında uyg. harfl. tekrarlanmış) [illegible] || 662 *topıḳ yuv̇lunur*] A_{16} *toyuḳ boġ-luu-nur* B_7 ve C_1 *t. yuv̇lınur* | *anı ...* [illegible] A_{16} *an-ı tegm-e t. ọz-i çuv̇-runar* B_7 *anıng ... tẹzginür* C_1 *... yükülünür* ([illegible] sonra bir *v* çizilmiş, *-nü-* satır üstünde yazılmış) || 663 *sev̇e ... erse*] A_{17} [illegible] *sẹv̇e ... irse* | *sañа ... erdüküm*] A_{17} *sangga kör-küdür men nedeg ẹ.* (satır [illegible] uyg. harfl. *neçük ẹrkenim*) B_8 *... nigü e.* C_2 *nigü irdüküm* || 664 *men* [illegible] *men m-e t. ḳadağu* B_9 ve C_3 *mẹnme d. ḳạrağu* | *mañа*] A_{18} *mangga* [illegible]

665 yana sözlediñ sen yime sözledim
sev̇e baḳtıñ erse yüzüm kizledim

666 özüm körkitür öz ḳılınçın sañа
ayur ḳılḳım irsel inanma mañа

667 negü tir eşit emdi türkçe mẹsẹl
başında keçürmiş bu kökçin saḳal

668 küv̇enme ḳıv̇ı ḳutḳa ḳutluġ kişi
ınanma özüñ ḳutḳa atlıġ kişi

669 aḳar suv̇ yorıḳ til bu ḳut turmadı
ajun tezginürler yorıp tınmadı

B 59 670 ınançsız turur ḳut vẹfasız yayıġ
yorırda uçar terk aḍaḳı tayıġ

İLİG SỤ'ALİ AY TOLDIḲA

671 ilig aydı uḳtum açıldı sözüñ
yazuḳ 'ụẕri ḳolduñ ḳutuldı özüñ

672 mañа ayġıl emdi ne ol erdemiñ
beḍük sözledi söz bu öktem tiliñ

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

673 bu ay toldı aydı kör erdem öküş
meniñdin tegir tegse erke ülüş

665 *yana* [illegible] *yime*] A_{19} *... söz yem-e* C_4 *yime s. söz yime* | *sev̇e ... erse*] A_{19} [illegible] *baḳdıng ẹrse* C_4 *sẹv̇e b. irse* || 666 *körkitür ... sañа*] A_{20} *kọrküdür ọz ḳılınçım* [illegible] *irsel* [illegible] *mañа*] A_{20} *ersel ... mangga* || 667 *negü ... emdi*] A_{21} *n. ter işit-gil* [illegible] B_{11} ve C_5 *nigü ...* | *başında ... bu*] A_{21} *başın-tın ḳ.* C_6 *başındaⁿ ...* || 668 *küv̇enme* [illegible] A_{22} *kuvenm-e ḳovı* B_{13} *k. ḳıv̇ı* (*-ıv̇-* noktasız) C_7 *kụv̇enme ḳ.* | *ınanma özüñ*] A_{22} [illegible] B_{13} *usanma ö.* || 669 *yorıḳ ... turmadı*] A_{23} *yoruḳ ... turm-a-tı* C_8 *yorıḳ bil* [illegible] *ajun ... tınmadı*] A_{23} *adın t. yürüp tınm-a-tı* || 670 *vẹfasız yayıġ*] A_{24} *ufa-sız* [illegible] | *yorırda ... tayıġ*] A_{24} *yụrür-te ...* C_9 *... bạlıġ*

ilig ... ay toldıḳa] B ve C'de bu başlık yok | *sụ'ali*] A_{25} *suval-ı*

671 *yazuḳ ... ḳolduñ*] A_{26} *işing 'usr-i aydıng* || 672 *ne ... erdemiñ*] C_{11} *no ol* [illegible] | *beḍük ... öktem*] A_{27} *bidük ... öktüm* (satır altında uyg. harfl. *ọkdem*)

ay toldı ... iligke] B ve C'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{28} *cuvabı*

673 *erdem*] C_{12} *irdem* | *tegir ... erke*] A_{29} *teger ... irke* C_{12} *... irke*

674 ḳılınçım ongay körse yaşım kiçig
ḳamuġ beg bedükke meningdin keçig

675 yüzüm körki körklüg ne ḳılḳım silig
tilemiş tilekke yetürdüm elig

676 özüm ḳayda bolsa ḳamuġ arzular
mening birle yügrür manga öz ular

677 erej minde emgek meningdin tezer
sevinç minde saḳınç manga yol azar

678 manga öznese kim özelip ölür
manga kim boyun egse arzu bulur

C 27 679 urayın tigüçi özi ursuḳar
basayın tigüçi özi bassıḳar

A 34 680 mungar mengzetü keldi emdi bu söz
munı eştip uḳsu biliglig keḍ öz

681 bu ḳut ḳayda bolsa boyun bir yaraş
ḳalı öznese ḳutḳa ḳaḍġun küreş

682 bu ḳut kelse yalnguḳ ḳutaḍur köni
tümen arzu birle talulap yir aş

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

683 ilig aydı uḳtum bu erdemlering
mününg barmu ayġıl bileyin sening

674 *ongay*] A_{30} *onggay* | *beg bedükke*] A_{30} *bey b.* C_{13} *beg tidükke* || 675 *ne ḳılḳım* [illegible] A_{31} *ḳılınçım* | *yetürdüm elig*] A_{31} *tegür-tüm e.* C_{14} *yetürdüm ilig* || 676 *ḳamuġ*] B_{1} [illegible] | *manga*] A_{32} *mangga* || 677 *erej ... tezer*] A_{33} *er-içm-e mende imgek m. tiser* C_{15} [illegible] ... *meningd(-in, -e, -en, -in ?) tezer* | *sevinç ... manga*] A_{33} *süinç (sevinç ?)* [illegible] *s. mangga* || 678 *manga ... ölür*] A_{34} *mangga oz-nesekim oselip olür* C_{17} ... [illegible] (*-z-* noktasız) ... *olür* || 679 *tigüçi ... ursuḳar*] A_{35} *tegü-çi ö. yoḳ sıḳar* | *tigüçi* [illegible] *bassıḳar*] A_{35} *tegüçi ö. baz-sıḳar* C_{1} ... *basruḳar* || 680 *mungar mengzetü*] A_{1} *mung*[illegible] *mingsedü* | *eştip ... öz*] A_{1} *işdip u. yedig ḳılsu köz* C_{2} *eşit* ...

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ve B 'de çizgiler ile [illegible] edilmiş; C 'de dörtlük şeklinde değildir

681 *bir*] A_{2} *ber* | *oznese*] A_{2} *osn-e-se* B_{12} *özneseng* (*-z-* noktasız) C_{3} *öz*[illegible] (*-z-* noktasız) || 682 *yalnguḳ*] A_{3}, B_{13} ve C_{4} *yangluḳ* | *talulap ... aş*] A_{3} *t. yar*[illegible] *bulurlar anı*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

683 *erdemlering*] C_{5} *irdem-lering* | *mününg ... bileyin*] A_{4} *munüng (satır al*[illegible] uyg. harfl. *mung*) *b. ay-ġın til-e-yin*

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

684 bu ay toldı aydı manga yas ḳılur
münüm yoḳ velikin kişiler ayur

B 60 685 münüm bu mini yalnguḳ irsel tiyü
ayıġlap yorırlar kişike ayu

686 mün ermez manga kör bu irsellikim
yangı neng talular ma özke bekim

687 ḳamuġ eski nengler irinçig bolur
irinçig yüki kör yirinçig bolur

688 yangı neng bolurda bu eski nerek
talu neng bolurda yavuz ne kerek

689 yangıda bolur körse barça tatıġ
tatıġnı tilep er kör emger ḳatıġ

A 38 690 yayıġ tip sökerler bu ḳılḳım üçün
manga mün ururlar bu atım üçün

691 mungar mengzetü aydı alp er açuḳ
anıng ma'nisi kör bu sözke tanuḳ

692 törümiş neng erse yoḳalġu turur
törütügli ḫaliḳ ne ḳolsa ḳılur

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

684 *münüm*] C_{6} *mungum* (önce *münüm* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || 685 *mini* [illegible] *tiyü*] A_{6} *men-i yangluḳ ersel teyü* C_{7} *m. yangluḳ i. tiyü* | *ayıġlap ... ayu*] A_{6} *ayıġlayu yürür k. a-yuu* C_{7} *ayıġ-lap yorır men kişi-ler kezü* || 686 *mün ... irsellikim*] [illegible] *mun* (satır altında uyg. harfl. *mung*) *e. mengga kor ersel-likim* B_{2} *m. ermes* ... C_{8} [illegible] *ermes* | *neng ... bekim*] A_{7} *yeg talu-lar osüm ay ḥakim* C_{8} ... *yekim* || 687 [illegible] *nengler*] A_{8} *e. yang-lar* C_{9} *iski neng-ler* | *irinçig ... yirinçig*] A_{8} *irin-çek yangı* [illegible] *yirin-çek* B_{3} *i. bolur hem yirinçig* C_{9} ... *yirinçig* || 688 *ne*] A_{9} *neng* || 689 *yangıda* [illegible] *barça*] A_{10} *yanggı-ta b. barça korz-e* | *er ... emger*] A_{10} *kor* (satır üstünde uyg. [illegible] *er*) *imger* (satır altında uyg. harfl. *emgenür*) C_{11} *ir* ...

690 A 'da metnin sırası karışmıştır; beytin ilk mısraı $A_{34_{11}}$ 'de olduğu hâlde, [illegible] mısraı ve devamı $A_{38_{22}}$ 'de bulunmaktadır (krş. beyit 827 not) | *yayıġ ... üçün*] [illegible] *yayıġ* (satır altında ar. harfl. *bi sebat*) *tep* ... C_{12} ... *ḳılım içün* | *manga ... üçün*] [illegible] *mangga mun u. buu a. uçün* C_{12} ... *içün* || 691 *er*] C_{13} *ir* | *tanuḳ*] C_{13} *yaġuḳ*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işaret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şi'r* [illegible] ile ayırt edilmiştir

692 *törümiş ... yoḳalġu*] A_{24} *toremiş ne erz-e y.* C_{15} *t. ning irse yoḳalġu* (*y-* [illegible] *b-* ile) | *törütügli ... ḳolsa*] A_{24} *torün küll-i ḫalıḳ-ta ḳ.* C_{15} ... *ni ḳılsa ḳ.*

693 tiriglik tidüküng bu yil teg keçer
ḳaçar tutsa bolmaz anı kim bulur

694 küvenme bu ḳutḳa kelir hęm barır
ınanma bu dęvlęt birür hęm alır

C 28 695 yayıġ ermez erse bu dęvlęt özi
ne ędgü neng erdi bu ḳut ay ḳozı

696 kelip barmaz erse bu dęvlęt yana
tünermegey erdi yarumış küne

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

697 ilig aydı uḳtum bu irselliking
irip kitgü yirde bolurmu beking

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

698 bu ay toldı aydı mening bu özüm
keyik teg turur ḳılḳı kestim sözüm

699 mini terk bulumaz tilegli seve
ḳalı bulsa tutmaz ḳılur terk yava

A 39 B 61 700 mini buldaçı er tutup beklese
ḳaçumaz men andın söz aydım kese

693 *tidüküng ... keçer*] A_{25} *yedüküng ęsin teg k.* B_{9} *t. bu yil tęg keçer* [illegible] *yil tig kiçer* | *tutsa ... bolmaz*] B_{9} *tise* (*yętse ?*) *bolmas* || 694 *küvenme ...* [illegible] *kevin-m-e buu ... terk* C_{17} *küvenme ...* | *birür*] A_{26} *berir* || 695 *yayıġ ...* [illegible] *bayıġ ę. ęrz-e* C_{1} *y. irmez irse* | *ne ... ḳozı*] A_{27} *ne ḳıluḳ nęng ęrti buu ...* [illegible] *ne idgü nęng irdi ...* || 696 *barmaz ... dęvlęt*] A_{28} *b. ęrz-e buu ḳut ḳıv* B_{11} [illegible] *...* | *tünermegey erdi*] A_{28} *tüner-megęy ęrti* C_{2} *t. irdi*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

697 *irselliking*] A_{29} *ęrz-e-liking* | *irip ... beking*] A_{29} *ęrip kedgü yerde b.* [illegible] B_{13} *... yirde ...* C_{3} *... yirde b. bęking* (*b-* yerine *n-* ile)

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

698 *keyik*] B_{14} *kęyik* C_{4} *kęzik* || 699 *mini ... bulumaz*] A_{31} *men-i ..* B [illegible] *bulumas* C_{5} *m. tirk ...* | *tutmaz*] B_{15} *tutmas* || 700 *mini ... beklese*] A_{1} *men-i* [illegible] *m. bildeçi ir t. bęrklese* | *ḳaçumaz men*] A_{1} *ḳaçur-maz* (*-r- ?*) B_{1} *ḳaçumaz* [illegible] *ḳaçumaz men*

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

701 ilig aydı ayġıl bu berking ḳayu
negü teg kişen ol sini berklegü

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

702 bu ay toldı aydı manga berk kişen
bu bir ḳaç neng ol kör bireyin nişan

703 mini bulġuçı ḳılḳı alçaḳ kerek
köngül ḳoḍḳı til sözde yumşaḳ kerek

704 özini küḍezse ayı ertmese
yavuz yunçıġ işke yaḳın turmasa

705 tengi birle tutsa tirilmiş nengin
yorıḳ tüzse ḳılḳı ḳılınçı yangın

706 özinde uluġḳa tapuġ ḳılsa öz
özinde kiçigke süçig tutsa söz

707 kişig satġamasa küvezlik bile
basıtmasa özde kiçigke küle

708 yavalıḳ bile borḳa baş soḳmasa
yavalıḳḳa boşlaġ nengin saçmasa

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok
701 *ilig*] A_{2} *ęlig* | *negü ... berklegü*] A_{2} *... sen-i b.* B_{3} *nigü t. nişan ...* C_{7} *nigü ... berkleyü*
B_{2}'de bu beyit, ikinci mısraı farklı olarak (krş. beyit 702), her hâlde yanlışlıkla tekrarlanmıştır

ilig aydı ayġıl bu bęrking ḳayu
bu bir ḳaç nęng ol kör bireyin sayu

ay toldı .. iligke] nushalarda bu başlık yok
702 *ḳaç .. nişan*] A_{3} *ḳaç neng* (*ning ?*) *o. kǫr bereyin nişan* C_{8} *ḳ. ning ...* || 703 *mini*] A_{4} *men-i* | *ḳoḍḳı ... sözde*] A_{4} *ḳot-ḳı t. mumda* B_{5} *ḳoşḳı ...* C_{9} *ḳotḳı ...* || 704 *özini ... ertmese*] A_{5} *ǫsin ked k. adıġ art tez-e* B_{6} *... ayı e.* C_{10} *atı e.* || 705 *tengi ... tirilmiş*] A_{6} *yangı b. yez-e terilmiş* C_{11} *tęngi b. tutsa* (satır üstünde *tise*) *t.* | *tüzse ... yangın*] A_{6} *ętgü turz-a ḳılınçı yangıın* B_{7} *t. ḳ. ḳılınçı yangın* (*y-* noktasız) || 706 *özinde*] A_{7} *ǫsin-tin* C_{12} *özindin* | *özinde ... süçig*] A_{7} *ǫsin-tin ... süçüg* C_{12} *özinden* || 707 *satġamasa*] A_{8} *sat-ġamaz-a* (satır altında uyg. harfl. *ḳadıġ sǫz*) | *özde*] A_{8} *öz-tin* C_{13} *özdin* || 708 *soḳmasa*] A_{9} *sav-maz-a* (*-z- ?*) | *yavalıḳḳa ... nengin*] A_{9} *yava-lar-ḳa ... ękin* (?)

709 oyunka katılmasa elgin tilin
könilik-öze tutsa kılkı yanıgın

710 yayığ kut kişeni bu nengler turur
bu yanglığ basa kutnı kaçmaz kalur

711 bu sözke tanukı bu şaᶜir sözi
bu şaᶜir sözi sözke kattı tuzı

C 29 712 keyik sanı devlet kişike tezig
kalı kelse bekle tuşa hem tizig

713 tuta bilse devlet tezümez turur
kalı tezse tegmez yana terk kezig

İLİG CEVABI AY TOLDIKA

B 62 714 ilig aydı uktum aya kut sini
katığ sevdim erdi irer sen mini

715 yayığlık yok erse bu irsellikiŋ
ne edgü iş erdi seniŋ kelmekiŋ

716 velikin yayığ sen özüŋ bi-vefa
vefa körkitür sen kılur sen cefa

717 anada atada bağırsak bolup
ayada tutar sen küler yüz urup

718 ara körmedük teg yüz evrer özüŋ
adınsığ bolur barça kılkıŋ sözüŋ

709 *elgin*] A_{10} *ilgin* | *kılkı yanıgın*] A_{10} *kılk-ın yolın* C_{15} *kılkın yangın* || 710 *ya*[illegible] *... bu*] A_{11} *bayığ ... buu* B_{12} *... nişanı b.* | *kaçmaz kalur*] A_{11} *k. kılur* B_{12} [illegible] *kaçmas k.* || 711 *kattı*] B_{13} ve C_{17} *kat(t)ı*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

712 *keyik ... tezig*] A_{13} *... kişi-tin yesig* C_2 *kedik ...* | *tuşa ... tizig*] A_{13} *yo*[illegible] *tezig* || 713 *tezümez*] A_{14} *törümiş* B_{15} *tezümes* | *tezse tegmez*] A_{14} *terz-e tegmiş* [illegible] *tezse tegmes*

ilig ... aa toldıka] nushalarda bu başlık yok

714 *sini*] A_{15} *sen-i* | *sevdim ... mini*] A_{15} *sevdüm erti erer s. men-i* B_1 *sevdi*[illegible] *e. irer ...* C_4 *sevdim irdi ...* || 715 *yayığlık ... irsellikiŋ*] A_{16} *bayığ lık ...* [illegible] *ersel-liking* | *edgü ... seniŋ*] B_2 *... sening* (*-i-* harekeli) C_5 *idgü iş irdi sening* [illegible] *velikin ... sen*] A_{17} *v. bayığ sen* B_3 *velikin y. se* (*seⁿ ?*) | *körkitür ... sen*] A_{17} [illegible] *kedürz-e ...* B_3 *körkitür se kılur se* || 717 *anada atada*] A_{18} *ar-a-la an-atın* C_7 [illegible] *atadaⁿ* || 718 *evrer*] C_8 *ivrer*

19 tirer sen yumıtsa saçar sen kamuğ
okır sen yüz ursa yapar sen kapuğ

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

720 bu ay toldı aydı ay ilig kutı
münüm erdemim barça aydım atı

721 mini kim bulup berk tutayın tise
ayu birdim ol nengni tutsun usa

722 manga urmasa örk mini tuttaçı
keyik teg kaçar men kim ol yetteçi

723 negü tir eşitgil sınamış karı
sınamış karılar sözi söz kurı

724 kelir kut tuta bilmese sen barır
birür neng yiyü bilmese sen alır

725 yayığ kutnı bulsa idi bekrü tut
kalı beklemese yana bardı büt

726 kutadmış kişi kör sakınmış kerek
kamuğ tengsiz iştin yıramış kerek

727 arığ bolsa özi yorısa köni
munıng bağı mundağ bilingü munı

İLİG SUᵓALİ AY TOLDIKA

C 30 728 ilig aydı uktum mününg erdeming
bu ay toldı atıng ne ol bu sening

719 *tirer ... sen*] A_{20} *ter erz-e y. saçar ça* B_6 *t. se y. saçar se* C_9 *t. seⁿ y. saçar seⁿ* | *okır ... sen*] A_{20} *okız-a ... yaparz-a* B_6 *okısa ... yapar se* C_9 *o. seⁿ ... yapar seⁿ*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

720 *ilig*] A_{21} *elig* | *erdemim*] C_{10} *irdemim* || 721 *mini ... tise*] A_{22} *men-i ... bek t. tez-e* B_8 ve C_{11} *... bek ...* | *birdim ... tutsun*] A_{22} *berdim ... tudğu* C_{11} *... ning-ni t.* || 722 *mini tuttaçı*] A_{23} *men-i tudaçı* B_9 ve C_{12} *m. tut(t)açı* | *keyik ... yetteçi*] A_{23} *.. teser men k. ol yedeçi* B_9 *... yet(t)eçi* C_{12} *kedik ... yet(t)eçi* || 723 *negü tir*] A_{24} *n. ter* B_{10} ve C_{13} *nigü t.* || 724 *birür ... yiyü*] A_{25} *berür n. yedü* C_{14} *b. ning yiyü* || 725 *yayığ ... idi*] A_{26} *bayığ kudı b. anı* B_{12} *... idi* C_{15} *... bilse* (sahife kenarında *birse*) *t.* | *beklemese*] A_{26} *berk-lemez-e*

726 A ve B 'de bu beyit yok | *iştin yıramış*] C_{16} *iş-din yıramış*

727 A ve B 'de bu beyit yok | *munıŋ*] C_{17} *munung*

ilig ... ay toldıka] nushalarda bu başlık yok

728 *ilig ... erdemiŋ*] A_{27} *elig a. bildim munüng e.* C_1 *... müning irdeming* | *ne ... bu*] A_{27} *nelük ol* C_1 *nigü ol*

729 negü ol munıñ maʿnisi ay maña
bileyin uḳayın büteyin saña

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

A 40 730 bu ay toldı aydı meniñ atımı
bügü meñzetür ayḳa bu ḳılḳımı

B 63 731 bu ay toğsa aşnu iḍi az toğar
küniñe beḍüyür yoḳaru ağar

732 tolun bolsa tolsa ajunḳa yarur
ajun ḫalḳı andın yaruḳluḳ bulur

733 tükel bolsa kör ay bu ağsa eḍiz
yana irlü türçir kiter körk meñiz

734 yaruḳluḳı eksür yana yoḳ bolur
toğar kiçe azın yana oḳ tolur

735 meniñ bu özüm me bu yañlığ turur
ara bar bolur ma ara yoḳ bolur

736 neçe yunçığ özke yüz ursa özüm
baru körki artar keser men sözüm

737 bayusa beḍüse yaḍılsa çavı
kiter men anıñdın kiter yüz suvı

738 yana saçlur andın tirilmiş neñi
söki teg bolur yandru ḳılḳı yañı

739 muñar meñzetü keldi şaʿi̇r sözi
bu şaʿi̇r sözi ol biligsiz közi

729 *negü ... munıñ*] A_{28} ... *munung* B_{14} *nẹgü o. munung* C_2 *nigü* ...
ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok
730 *bügü ... bu*] A_1 *begü mengsedür ẹrz-e buu* || 731 *iḍi*] A_2 *ẹti* B_1 *iḍi* || 732 *tolsa ... yarur*] A_3 *tolz-a acun-ḳa yụrür* B_2 *t. ajunda bạrur* C_5 *andın* (sonradan satır üstünde yazılmış) *a. yạrur* || 733 *kör ... eḍiz*] A_4 *körgün ay ağz-a ediz* (satır altında uyg. harfl. *yoḳarı*) C_6 ... *idiz* | *irlü ... kiter*] A_4 *ay-rıla* (önce *ẹr-ilü* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *tur keder* || 734 *eksür*] A_5 *ọksür* C_7 *iksür* | *kiçe ... oḳ*] A_5 *kiçin* (veya *kiçkin-e* ?) *ay yen-e ọk* || 735 *meniñ*] B_5 *mẹni(n)g* (*ming* gibi yazılmış) C_8 *mening* (!) | *ma*] A_6 *men* B_5 ve C_8 *mẹn* || 736 *baru*] A_7 *bir-i* B_6 *bạru* C_9 *bọdı* (?) || 737 *bayusa ... yaḍılsa*] A_8 *besüz-e bayuz-a* (*-a-* ?) *yasıl-sa* | *kiter ... kiter*] A_8 *keder ... keder* || 738 *tirilmiş neñi*] A_9 *terilmiş tengi* | *yandru*] C_{11} *yạnduru* (*-u* sonradan yazılmış) || 739 *muñar ... keldi*] A_{10} *munġġar mingsedü aytı*
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. ḥarfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

740 kelir ḳut kişike atı çavlanur
yañı ay teg artar yaruḳı tolur

741 yayığ tilve dẹvlẹt köñül bamağıl
tolun teg bu dẹvlẹt yana irilür

742 taḳı bir bu maʿni ayayın saña
eşitgil anı sen munu büt maña

743 bu ay ornı boldı evi müṇḳaḷib
orunsuz bolur müṇḳaḷib neñ ḳılıp

C 31 744 bu ay bụrcı sẹrṭan bu ev evrilür
evi evrilür hẹm özi çevrilür

745 ḳayu evke kirse bu ay terk çıḳar
çıḳarı üçün terk yatarın yıḳar

B 64 746 meniñ me özüm kör añar oḳşadı
ara ḳılḳım ildi ara yoḳladı

747 kelir men barır men yorır men burun
ajunuğ kezer men maña yoḳ orun

748 bu maʿni üçün atım ay toldı tip
atadı biliglig sözin yinçke yip

749 munu men me dẹvlẹt münüm erdemim
ayu birdim emdi igim hẹm emim

740 *kelir ... çavlanur*] A_{11} *kelür ... çavı-lur* | *yañı ... tolur*] A_{11} *yanġġı ... ardıp yaruḳ-luḳ talur* B_{10} ... *bolur* || 741 *yayığ ... dẹvlẹt*] A_{12} *bayığ tụny-e-ke sen* B_{11} ve C_{15} ... *tịlve* ... | *yana irilür*] A_{12} *tụkel i.* C_{15} *tükel hẹm ölür* || 742 *eşitgil ... maña*] A_{13} *işidgil mun-ı sen mun-a bụt mangga* || 743 *ornı ... müṇḳaḷib*] A_{14} *ọz-ni b. ẹvi mung ḳalıp* B_{13} ve C_{17} ... *ivi m.* | *bolur ... ḳılıp*] A_{14} *bolup mung ḳalıp tang ḳạlıp* C_{17} *turur* (*-ur* sonradan satır üstünde yazılmış) *m. ning ḳ.* || 744 *bụrcı ... evrilür*] B_{14} *bụrc ... iv evrülür* C_1 *b. ... iv ivrülür* | *evi ... çevrilür*] A_{15} *ọvrilür* ... B_{14} *ivi evrülür ... çẹvrülür* C_1 *e. evrülür ... çẹvrülür* || 745 *evke*] B_{15} ve C_2 *ivke* | *çıḳarı ... yıḳar*] A_{16} *yoḳarı ... baḳar* B_{15} ... *yạtarın* (*yt-* noktasız) *yıḳar* (*yı-* noktasız) C_2 *yạtar hẹm* (satır üstünde yazılmış) *yıḳar* (*-ı-* noktasız) || 746 *añar oḳşadı*] A_{17} *anggar oḳ-şatı* B_1 ve C_3 *a. oḫşadı* | *ḳılḳım ildi*] A_{17} *ḳılḳıng ẹlti* || 747 *kelir ... burun*] A_{18} ... *yụrür men barın* B_2 *kẹlir me bạrır me y. me b.* C_4 *kẹlir me^n bạrır me^n y. me^n b.* | *ajunuğ ... orun*] A_{18} *acun-nuġ kiser men mangga y. ụçün* B_2 *a. kẹzer me* ... C_4 *a. kẹzer me^n* ... || 748 *tip*] A_{19} *tep* | *sözin ... yip*] A_{19} *sọsün inçke ẹp* B_3 *s. yịnçke yip* (*-i-* noktasız) C_5 *s. yinçke yịp* (önce *ip* yazılmış, sonra elif silinmiş; sahife kenarında *dip*) || 749 *men ... erdemim*] A_{20} *men m-e* ... B_4 *mẹnme ... erdẹmüm* C_6 *mẹnme ... erdemüm* | *birdim ... emim*] A_{20} *berdim ... ẹm-im* B_4 ... *emüm* C_6 ... *imüm*

750 aça sözledim söz mañga emdi büt
ıḍayın tise ıḍ ḳalı tutsa tut

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

751 ilig aydı barça eşittim sözüñg
yaruttı sözüñg hẹm yaradı özüñg

752 tiler erdim emdi sini teg kişi
bayat birdi arzu ay erde başı

753 bayat kimke birse tilek arzusı
anıñg şụkri boldı yanut ḳılġusı

754 bu künde naru bu özüm tınmadın
munıñg şụkri ḳılġu kerek irmedin

755 negü tir eşit emdi bilge tetig
özi bardı ḳoḍtı biziñge bitig

756 şụkụr ḳıl ay nị'mẹt iḍisi unur
şụkụr ḳılsa nị'mẹt bayat arturur

750 *ıḍayın ... ıḍ*] A_{21} *ıdayın* (satır altında uyg. harfl. *yeberey*) *tez-e ıt* (satır altında uyg. harfl. *yeber*)

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

751 *eşittim*] A_{22} *işiddim* B_6 ve C_8 *eşit(t)im* | *yaruttı ... yaradı*] A_{22} ... *besedi* B_6 ve C_8 *yạrut(t)ı ... yạradı* || 752 *erḍim ... sini*] A_{23} *ẹ. ... sening* C_9 *irdi ... sini* | *birdi ... erde*] A_{23} *berti arsu ay ẹ.* C_9 ... *irde* || 753 *birse*] A_{24} *berz-e* || 754 *künde ... tınmadın*] A_{25} *kụn ... tın-matı* C_{11} *tınmadı* | *munıñg ... irmedin*] A_{25} *munung ... ẹrmedi* B_9 *munung* ... C_{11} *munung ... irmedi* || 755 *negü ... eşit*] A_{26} *n. ter işit* B_{10} ve C_{12} *nigü ...* | *bardı ... biziñge*] A_{26} ... *bisin-ge* (*-n-* ?) B_{10} *ḳoḍtı bạrdı bizing-ke* (*b-* ve *-z-* noktasız) C_{12} *bạrdı ḳodtı yiring-ke*

Metnin bu kısmı nushalarda karışıktır. A_{17-18} deki beyitler, kafiyelere bakılırsa (*unur : arturur — ọzin : turur*), dörtlük olarak düşünülmüş olabilir. B 'de ayrıca işâret edilmemiş olduğu gibi, kafiyeler de beyitleri geçmemektedir. C'de ise, ayrı satırda *şi'r* sözü ile, ayırt edilmiş, fakat diğer iki nushadan fazla olarak, metnin umûmî gidişine pek de uygun olmayan şu dörtlük ilâve edilmiştir:

C_{14-15} *ne ḳaldı idim sẹn mạnga birmeding*
bu mạ'yub ḳulung-nı çıḳar sürmeding
yạzuḳluġ cẹfâçı bu 'aşı ḳulung
ḳamuġ bẹhre birding ḳurug ḳodmadıng

756 *şụkụr*] C_{16} *şụkri* (*-i* sonradan silinmiş !)

757 bu nị'mẹt iḍisi unıtur özin
munıñg şụkri ḳılsa evürmez yüzin

C 32 758 az eḍgüke artuḳ öküş şụkri ḳıl
öküş bolsa nị'mẹt anıñg ḳadri bil

759 şụkụr ḳılsa nị'mẹt biri on bolur
biri on bolup kör evi neñg tolur

760 ilig birdi alḳış kör ay toldıḳa
ayur tünle kündüz mañga tur baḳa

B 65 761 telim neñg tavar birdi ögdi öküş
aġırladı birdi kör altun kümüş

A 41 762 añgar sözledi sözni barça ilig
anıñgdın tiledi ḳamuġ ög bilig

763 kör ay toldı ma bu aġırlıḳ bulup
tapındı bütün çın baġırsaḳ bolup

764 bir ança yorıdı sınadı ilig
ḳamuġdın tükel buldı bulmış erig

XVII.

KÜN TOĠDI İLİG AY TOLDIḲA 'AḌİL ŞIFẠTIN AYUR

765 ilig bir kün oldrup özi yalñguzun
evin ḳıldı ḫali irikti özün

766 oḳıdı kör ay toldıḳa ḳıldı yol
bu ay toldı kirdi ḳavuşturdı ḳol

757 *unıtur*] A_{28} *unudur* | *munıñg yüzin*] A_{28} *munung ş. bilz-e* (*-i-* ?) *ḳaçumaz turur* B_{12} *munung ş. bilse evürmes y.* C_{17} ... *övürmez y.* || 758 *ḳadri*] C_1 *şụkri* || 759 *evi*] A_{30} *ivi* (satır altında uyg. harfl. *ẹv*) B_{14} ve C_2 *ivi* || 760 *birdi*] A_{31} *berti* | *baḳa*] B_{15} *yaḳa* || 761 *birdi*] A_{32} *berti* C_4 *bīrdi* | *birdi ... kümüş*] A_{32} *arduḳ buu boltı kụşüş* C_4 ... *kụmüş* (*k-* çizgisi yok) || 762 *ilig*] A_1 *ẹlig* C_5 *tịlig* || 763 *kör*] A_2 *buu* | *tapındı*] A_2, B_3 ve C_6 *tapundı* || 764 *buldı bulmış*] A_3 *boldı* (sonradan tashih edilmiş) *ḳolmış*

kün toġdı ... ayur] A_4 *kün toġtı ilig 'adil safadı-tın ay toldı-ḳa ọsin belgürdmiş-in a.* B_5 *bab k. t. ilịg a. t. 'ạdl şıfạtı-nı aytur* C_8 *bab ... şıfatını uḳturur*

765 *oldrup ... yalñguzun*] A_5 *oldurup ... yalġuz-un* C_9 *oldurap* (*-ld-* tashih edilmiş) ... *yạlnguzun* | *evin ... irikti*] A_5 *orun ḳıltı ḳalıḳ ẹrik-ti* B_6 ve C_9 *ivin* ...

767 ilig ötrü turdı aḍaḳın örü
ilig sözlemedi bir ança turu

768 baḳıp kördi ilig közin imledi
işarẹt bile kelgil oldur tidi

769 bu ay toldı oldurdı aḳru amul
közin yirke tikti yaruttı köngül

770 iligke baḳa kördi yaşru közin
ḳaşı közi tügmiş açıtmış yüzin

771 kümüş kṳ̈rsi urmış öze oldurur
bu kṳ̈rsi aḍaḳı üç aḍrı turur

772 beḍük bir biçekig eligde tutar
solındın urağun ongındın şekẹr

C 33 773 anı kördi erse bu ay toldı çın
ḳatığ ḳorḳtı özke ḳoḍı aldı tın

İLİG SU̓ALİ AY TOLDIḲA

B 66 774 bir ança turup baş kötürdi ilig
bu ay toldıḳa aydı tepret tilig

775 nelük sözlemez sen ağın teg bolup
mini munda yalnguz bu yanglığ bulup

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

776 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
mening sözlegüke özüm yoḳ şatı

767 *ilig ... örü*] A_7 *elig ọdrü ... ọrüp* | *ilig ... turu*] A_7 *elig ... turup* C_{11} *sözle*[illegible] (satır üstünde, biri *-la-* 'dan ve diğeri *-di* 'den sonra olmak üzere, iki *me* yazılmış) | 7[illegible] *ilig*] A_8 *elig* | *işarẹt ... tidi*] A_8 *iş-a-ret ... teti* C_{12} *işarẹt ...* || 769 *yirke ... yarutt*[illegible] A_9 *yer-ke ...* B_{10} *yịrke ... yạrut(t)ı* C_{13} *yẹrke* (harekeli) *... yạrut(t)ı* || 770 *iligke ...* *közin*] A_{10} *ilig-ni b. turtı ...* B_{11} ve C_{14} *i. bạḳa k. yạşru közün* | *ḳaşı közi*] A_{10} *köz*[illegible] *ḳaş-ı* || 771 *oldurur*] A_{11} *ol-turur* B_{12} *olturur* || 772 *biçekig*] A_{12} *neçe kek* | *urağun* [illegible] A_{12} *ur-a-sun* || 773 *erse*] A_{13} *ẹrz-e* C_1 *irse* | *ḳorḳtı*] A_{13} *ḳorḳ-ı*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

774 *kötürdi*] A_{14} *kọderti* | *tepret*] C_2 *tẹprer* || 775 *sözlemez*] B_2 *sözlemes* | *mini ...* *bulup*] A_{15} *buu yanglığ men-i munda yalğuz b.* C_3 *bu yạnglığ mini munda yạlnguz bul*[illegible]

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

776 *ilig*] C_4 *bẹg-ler* | *mening*] A_{16} *sangga*

777 aḍınsığ körür men bu kün ḳılḳ itig
angar eymenür men ay bilge tetig

778 ḳaraḳa bilig birdi bilgi açuḳ
buşar öḍte beglerke barma yağuḳ

779 taḳı yaḳşı aymış biliglig bügü
buşar öḍte begler bolur ot ağu

780 ḳalı bolsa begler buşup övkelig
yaḳın turma anda ay ḳılḳı silig

781 buşar bolsa begler kelip övkesi
yıraḳ turğıl anda tegürgey yası

782 mungar mengzetü keldi emdi bu söz
köngülke alıngıl küḍezgil keḍ öz

783 buşar öḍte beglerke barma yağuḳ
ḳalı bardıng erse uçuzluḳ anuḳ

784 kör arslanḳa oḳşar bu begler özi
buşurṣa keser baş ay bilgi yaruḳ

İLİG SU̓ALİ AY TOLDIḲA

785 ilig aydı keldür manga ay sözüng
negüni tangırḳadı emdi özüng

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

786 bu ay toldı aydı tangım bu mening
kümüş kṳ̈rsi ornung ne ol bu sening

777 *körür ... itig*] A_{17} *kọrer ... edig* || 778 *birdi bilgi*] A_{18} *berti bilge* | *beglerke* [illegible] *yağuḳ*] A_{18} *beg-ke yu̇rüm-e yavuḳ* || 779 *yaḳşı ... bügü*] A_{19} *... begü* C_7 *idgü ...* | 781 *begler*] A_{21} *yangluḳ* | *turğıl*] A_{21} *turğın* || 782 *mungar mengze'ü*] A_{22} *munggar mingzedü* | *alıngıl ... öz*] A_{22} *alıl-ğıl ku̇dez-gin ket ọz* C_{10} *... et öz*

Dörtlük, A 'da sahife kenarında ar. harf. *şi'r* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı [illegible] *şi'r* sözu ile ayırt edilmiştir

783 *beglerke ... yağuḳ*] A_{23} *barm-a beging-ke yayık* | *erse*] C_{12} *irse* || 784 *oḳşar ... özi*] A_{24} *oḫşayu beg-ler öz-i* B_{11} *oḫşar ...* C_{13} *oḫşar ... ḳạlı* | *keser ... bilgi*] A_{24} [illegible] *kọngli*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

785 *negüni ... emdi*] A_{25} *n. tanggır-ḳatı ayğıl* B_{12} ve C_{14} *nigüni ...*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

786 *ornung ... sening*] A_{26} *ordung ... işig* B_{13} *orung ... sẹnịng* (*-i-* harekeli) C_{15} *... sening*

787 bu oldruġ ne kürsi yiri ol sanga
bu maʿni uḳayın ayu bir manga

788 ikinçi eligde ne ol bu biçek
munı ma özüm yetrü bilgü kerek

A 42 B 67 C 34

789 üçünçi ongungdın negü ol şeker
solungdın uraġun ne ol bu sangar

790 baḳa kördüm erse özüng övkelig
munı kördüm erse yitürdüm bilig

791 bu yanglıġ körüp bu özüm eymenip
ötüg ötnümez men tilimni yazıp

XVIII.

KÜN TOĠDI İLİG AY TOLDIḲA ʿADİL ŞIFATI NETEG ERDÜKİN AYUR

792 ilig aydı uḳtum sözüng belgülep
açayın sözümni sanga ülgülep

793 sini men oḳıdım eng aşnuḳı kün
aġırlıḳ bile birdim ol kün orun

794 bu tang tangsuḳ işler manga körkitip
buşurdung mini sen işing berkitip

795 körüp buştum erse ilendi özüng
serildim sanga men tügüldi yüzüng

796 sen aydıng manga ḳut men bilgil mini
sanga uḳturu ḳıldım uḳġıl munı

797 negü ḳılmışıngnı sen adra seçe
yora birding uḳtum ḳamuġnı açа

798 keçürdüm men anda sening ʿuzrüngi
aġırladım ötrü ol erdem tengi

799 bu kün me mening bu özüm ḳılḳların
sanga körkitür barça erdemlerin

800 munu men me körgil könilik törü
törü ḳılḳları bu baḳa tur körü

801 bu kürsi özele öz oldurduḳı
adaḳı üç ol kör ay könglüm toḳı

B 68

802 ḳamuġ üç adaḳlıġ emitmez bolur
üçegü turur tüz ḳamıtmaz bolur

803 ḳalı üç adaḳta emitse biri
ikisi ḳamıtar uçar ol eri

C 35

804 ḳamuġ üç adaḳlıġ köni tüz turur
ḳalı bolsa tört kör bir egri bolur

805 ḳayu neng tüz erse ḳamuġı uz ol
ḳamuġ uz körü barsa ḳılḳı tüz ol

806 ḳayu neng emitse kör egri bolur
ḳamuġ egriler isiz urġı bulur

787 *oldruġ ... yiri*] A_{27} *o. ... biri* B_{14} *... yiri* C_{16} *olduruġ ... yiri* | *bu ... bir*] A_{27} *... ber* B_{14} *nu ...* C_{16} *b. m. ayu bir uḳayın* || 788 *eligde ... biçek*] A_{28} *ilig-le ... yeçek* B_{15} *iligde ...* C_{17} *nigü ol ilig-de b.* || 789 *üçünçi ... ol*] A_{1} *üçünçi-si ong-gung ne ol buu* | *uraġun ... sangar*] A_{1} *ur-a-sun ... seker* (?) B_{1} ve C_{1} *... sangar* || 790 *erse ... övkelig*] A_{2} *arduḳ ösüng iv̇ke-lig* B_{2} *e. özüm ö.* C_{2} *irse ...* | *erse yitürdüm*] C_{2} *irse yitürdüm* || 791 *körüp bu*] A_{3} *körüp iş* C_{3} *körüp* (sanradan *p* 'nin sonuna bir *-e* eklenmiş ve harekelenmiş : *körüpe*n) | *ötnümez ... yazıp*] A_{3} *aydumaz* (*-y-* ?) *... yidip* B_{3} *ötnümez ... yazıp* (*-z-* noktasız) C_{3} *ötnümesmen ... yazıp* (*-z-* noktasız)

kün toġdı ... ayur] A_{4} *kün toġtı ilig ʿadl-i nedeg erdükin ay toltı-ḳa a.* B_{4} *dab ... ni tig e. a.* (sahife kenarında) C_{4} *bab k. t. ilig ʿadl turur ʿadl şıfatı ... aytur*

792 *belgülep*] A_{5} *ul-gülep* (*yu-* ?) | *ülgülep*] A_{5} *bilgü-lep* || 793 *sini*] A_{6} *sen-i* | *bile birdim*] A_{6} *b. berdim* C_{6} *birle b.* || 794 *bu ... körkitip*] A_{7} *būde t. iş mangga kör-kidip* B_{7} ve C_{7} *... körkütüp* | *mini ... berkitip*] A_{7} *men-i ...* B_{7} ve C_{7} *... berkütüp*

795 *buştum ... özüng*] A_{8} *b. öz-ke ilen-ti* (satır altında ar. harfl. *deriġ ḫurdem*) *yüzüm* B_{8} *tuştum ... özüng* (*-z-* noktasız) C_{8} *b. irse ... özüm* | *serildim ... yüzüng*] A_{8} *seril-tim* (satır altında ar. harfl. *ṣabr kerdem*) *sangga men tukel-ti yusüm* B_{8} *... büküldi özüng* C_{8} *sirildi ... sözüng* || 796 *ḳut ... mini*] A_{9} *ḳud m-a b. men-i* B_{9} *ḳut ma ...* C_{9} *... bilgil mīni* | *uḳturu ... uḳġıl*] B_{9} *uḳtur ... uḳḳıl* C_{9} *... uḳıl* (*uḳ(ḳ)ıl* ?) || 797 *negü ... adra*] A_{10} *n. ḳ. bereyin* B_{10} ve C_{10} *nigü ...* | *yora ... ḳamuġnı*] A_{10} *y. berding ... ḳapug-nı* C_{10} *ayu ...* || 798 *erdem tengi*] A_{11} *e. yanggı* C_{11} *irdim tengi* (*tn-* noktasız) || 799 *mening ... ḳılḳların*] A_{12} *m. m-e ösüm ḳ.* C_{12} *ayur bu ö. ḳılḳ-ların* (önce *ḳılḳı yazılmış*, sonra tashih edilmiş) | *erdemlerin*] C_{12} *irdim-lerin* || 800 *munu ... me*] A_{13} *munı m-e* B_{13} ve C_{13} *m. menme* | *törü ... tur*] A_{13} *... yoḳ-a-tur* B_{13} *törü ...* || 802 *üç ... emitmez*] A_{15} *... imit-mez* B_{1} *üç* (satır üstünde yazılmış) *a. emitmes* C_{15} *üç adaḳın ... tüz ḳamıtmaz*] A_{15} *kör ḳımıt-maz* B_{1} *t. ḳayıtmas* || 803 *emitse*] A_{16} *imidz-e* | *ḳamıtar eri*] A_{16} *ḳımıdar ... urı* B_{2} ve C_{16} *ḳamıtar ... eri* || 805 *neng ... erse*] C_{2} *neng t. irse* | *uz*] A_{18} *öz* || 806 *neng emitse*] A_{19} *n. imidz-e* C_{3} *ning e.*

807 kayu tüz emitse turumaz tüşer
kayu nen͡g köni bolsa tüşmez serer

808 menin͡g kılkım ol kör emitmez köni
köni egri bolsa könilik küni

809 könilik özele keser men işig
adırmaz men begsig ya kulsıġ kişig

810 bu bögde biçek kim eligde turur
bıçıġlı kesigli turur ay unur

811 biçek teg bıçar men keser men işig
uzatmaz men dạ'vi kılıġlı kişig

812 şekẹr ol kişi bir an͡gar küç tegip
törü bulsa mindin kapuġka kelip

813 şekẹr teg süçiyü barır ol kişi
sevinçlig bolur anda yazlur kaşı

814 uraġun yime ol kişiler içer
özi küçkey erse könidin kaçar

815 man͡ga kelse tütşü törü birse men
uraġun içer teg açır körse men

816 bu kaşım tügüki bu körksüzlüküm
küçemçi kelirke bu yüzsüzlüküm

B 69 817 kerek oğlum erse yakın ya yaġuk
kerek barkın erse keçigli konuk

807 *emitse ... tüşer*] A_{20} *imidz-e töremiz tuşer*] B_6 *e. turumas t.* C_4 . bolur (y[illegible] bk.) | *nen͡g ... serer*] A_{20} ... *sirer* B_6 *tüz ... tüşmes sẹrer* C_4 *ning ...* sẹrer (s[illegible] kenarında *bolur şḥ*; yk. bk.) || **808** *emitmez*] A_{21} *imidmez* B_7 *emitmes* bolsa] A[illegible] *kelz-e* || **809** *adırmaz men*] A_{22} *adır-maz m-a* B_8 *adırmas ma* C_6 *adırmaz* ma || [illegible] *bögde ... turur*] A_{23} *bẹg-te neçek* (satır altında ar. harfl. *dẹşne kardẹm*) k. ilig-te [illegible] ... *tutar* C_7 *bögde* (*b-* yerine *y-* ile) ... | *unur*] B_9 *unar* || **811** *bıçar ...* men] A[illegible] *keser men bıçar men* B_{10} *kẹser mẹn bıçar mẹn* | *uzatmaz ... kılıġlı*] A_{24} usan-mes[illegible] *ta'vi sılıġ kan* B_{10} *uzatmas me ...* C_8 *uzatmạsmen* || **812** *an͡gar*] A_{25} anggar B_{11} [illegible] | *mindin kapuġka*] A_{25} *men-tin kapuġ-ta* || **813** *süçiyü barır*] A_{26} *suçiyü* barır [illegible] *süçinü bạrır* C_{10} *süçiyü bạrır* | *sevinçlig ... kaşı*] A_{26} *sevünç-lüg b.* barça y[illegible] || **814** *yime*] A_{17} *yem-e* | *küçkey erse*] A_{27} *kuçi-key ẹ.* C_{11} *kaçkan irse* || 815 tütşü [illegible] *birse*] A_{28} *tut-çı tẹrüü berz-e* B_{14} *tütşü* (*-ş-* noktasız) ... C_{12} *tütşür* ... | açır] A[illegible] *içer* || **816** *körksüzlüküm*] A_{29} *kẹrk söz-lüküm* | *küçemçi kelirke*] A_{29} tẹr-e-ke kelir[illegible] || **817** *erse ... ya*] A_{30} *ẹrz-e kerek yat* B_1 *e. yırak ya* (*y-* noktasız) C_{14} irse [illegible] (*y-* noktasız) *ya* | *barkın erse*] A_{30} *bir* (satır altında ar. harfl. *bigane*) kın (k-[illegible] *s-* ?) *ẹ.* C_{14} *bạrkın irse*

818 törüde ikigü man͡ga bir sanı
keserde adın bulmaġay ol mini

819 bu beglik ulı kör könilik turur
köni bolsa begler tiriglik bolur

820 mun͡gar men͡gzetü sözler öglüg kişi
kim öglüg sözin tutsa itlür işi

A 43
C 36
821 könilik öze boldı beglik ulı
bu beglik köki ol könilik yolı

822 törü kılsa ilke köni bolsa beg
tilek arzu bulġay bu kolsa kalı

AY TOLDI SU'ALİ İLİGKE

823 yana aydı ay toldı ilig kutı
nelük boldı kün toġdı ilig atı

818 *törüde ... man͡ga*] A_{31} *törü-te ikigün mangga* C_{15} *tururda i. mạnga* | *keserde ... mini*] A_{31} *kẹn-i-ten ... men-i*

A_{32}'de, aşağıdaki dörtlüğe âit beyitlerden biri (bk. beyit 822 not), yanlış ve bozuk olarak, istinsah edilmiştir:

tẹrü kılz-a ilig kẹn-i bolz-a beg
tilek arzu bulġay acun-ta bu beg

819 *kör*] A_{33} *ol* | *tiriglik bolur*] C_{16} *bu bẹglik bụlur* || **820** *mun͡gar men͡gzetü*] A_{34} *munggar ming-sedü* C_{17} *m. mẹngzetü'* | *sözin ... itlür*] A_{34} *sẹsin t. edlür* B_4 ve C_{17} *sözi*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ve B'de çizgiler ile ayırt edilmiş; C'de ise, ayrıca işâret edilmemiştir

821 *öze boldı*] A_1 *öz-e ol buu* C_1 *bile b.* | *köki ... yolı*] A_1 *kẹni bil kẹni-lik bol-ı* || **822** *bulġay*] C_2 *bulġa*

A_2'de bu beyit, yanlış olarak, şu şekilde yazılmıştır (yk. bk.):

tẹrü bir tẹrü buu talu talu yegil
tak-ı bir acun y-e bu kalz-a kal-ı

Bu satır, sahifedeki diğer satırlara nisbetle, çok aralıklı yazılmış olduğundan, bunun önce boş bırakılarak, sonradan doldurulmuş olduğu düşünülebilir; satır başındaki işaretler de (bunlar faksimilede temizlenmiştir!) müstensihin veya okuyanların beytin doğru olup-olmadığı hakkında tereddüt ettiklerini göstermektedir

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

823 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmıştır | *ilig*] A_3 *elig* | *atı*] A_3 *ạdı* C_4 *adı* (önce *kutı* yazılmış, sonra tashih edilmiş)

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

824 ilig aydı bilge mening ḳılḳımı
körüp mengzetü urdı bu atımı

825 künüg kör irilmez tolu oḳ turur
yaruḳluḳı bir teg talu oḳ turur

826 mening me ḳılınçım angar oḳşadı
könilik bile toldı eksümedi

A 34
827 ikinçi toġar kün yarur bu ajun
tözü ẖalḳḳa tegrür yoḳalmaz özün

828 mening me törüm bu yoḳalmaz özüm
ḳamuġ ẖalḳḳa bir teg ne ḳılḳım sözüm

829 üçünçi bu kün toġsa yirke isig
çiçek yazlur anda tümen ming tüsig

830 ḳayu ilke tegse mening bu törüm
ol il barça itlür taş erse ḳorum

831 toġar kün arıġ ya arıġsız timez
ḳamuġḳa yaruḳluḳ birür eksümez

B 70
832 mening me ḳılınçım bu ol belgülüg
tözüke tegir barça mindin ülüg

833 yana ma bu kün bụrcı ṣabịt turur
bu ṣabịt tidüküm tüpi berk bolur

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

824 *mengzetü*] A_{4} *mingsedü* ‖ **825** *künüg ... irilmez*] A_{5} *kụnüng kọr i.* B_{9} ... *irilmes* | *talu*] A_{5} *bolu* B_{9} ve C_{6} *tạlu* ‖ **826** *angar oḳşadı*] A_{6} *anggar o.* B_{10} ve C[illegible] *ohşadı* | *eksümedi*] A_{6} *ọksül-m-e-ti* C_{7} *iksümedi*

827 A'da metnin sırası karışmıştır; metin, sırası ile, $A43_{6}$'ya kadar geliyor ve bundan itibâren $A34_{11}$'deki beytin ikinci mısraından devam ediyor. Beytin ilk mısraı başka bir beytin ikinci mısraı yerine yazılmış olduğundan, ikinci mısraı artık yazılmamıştır (krş. beyit 690) | *toġar ... ajun*] $A34_{11}$ *toġạr* (*-ġ-* ?) *kụn yarudur acun* | *yoḳalmaz özün*] A'da bu mısrâ yok B_{11} *yoḳalmas* (*y-* noktasız) *özün* (*-z-* noktasız) C_{8} *yoḳalmaz* (*y-* noktasız) *ajun* ‖ **828** *törüm ... yoḳalmaz*] A_{12} *tọrem buu yok ilmes* B_{12} ... *yoḳalmas* ‖ **829** *yirke*] A_{13} *yerke* B_{13} ve C_{10} *yịrke* | *çiçek ... ming*] A_{13} *çeçek* ... B_{13} ... *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) ‖ **830** *törüm*] A_{14} *tọrem* C_{11} *sözüm* | *erse*] A_{14} *ẹrz-e* C_{11} *irse* ‖ **831** *timez*] A_{15} *temez* B_{15} ve C_{12} *times* | *birür eksümez*] A_{15} *berür ọksü-mez* B_{15} *b. eksümes* C_{12} *b. iksümek* ‖ **832** *tegir ... mindin*] A_{16} *teger ... men-tin* ‖ **833** *tidüküm ... berk*] A_{17} *tedüküm* ... C_{14} ... *birk* (*bi-* noktasız)

834 bu kün bụrcı arslan bu bụrc tepremez
ev̇i tepremezi üçün artamaz

835 mening ḳılḳımı kör yime bir yangın
özüm tegşürülmez yaruḳta önġin

AY TOLDI SỤ'ALİ İLİGKE

C —
836 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
aşasu ajun il yaḍılsu atı

837 mening me özüm bu uzun yol yorıp
sanga keldi emgep hẹm artuḳ arıp

838 bu ḳılḳıng bu erdemlering bar üçün
küsep keldim emdi tapuġḳa küçün

839 ayu bir manga sen neteg tapnayın
sev̇inçing ḳayu ol anı tutnayın

840 tapuġ beg tapısı öze bolmasa
yaramaz bu tapġı neçe emgese

841 negü tir eşitgil ıla atlıġı
tapuġun beḍümiş kişi ḳutluġı

842 tapınsa tapuġçı beginge ḳalı
ḳatıġ tutġu begler sev̇inçi yolı

843 bu begler tapısı öze ḳıl tapuġ
begi taplasa tapġı açtı ḳapuġ

834 *ev̇i ... artamaz*] A_{18} *adı* ... B_{3} *iv̇i tẹpremese ü. artamas* C_{15} *atı tẹpremezi ü. artạmaz* ‖ **835** *yime ... yangın*] A_{19} *yem-e b. yanggın* B_{4} ... *yạngın* (*y-* noktasız, *-ġ-* ?) C_{16} ... *adın* | *tegşürülmez ... öngin*] A_{19} *teng-şürülmez bu ḳılḳ-ta ọ(n)gin* B_{4} *tegşürülmes* ...

ay toldı ... iligke] A_{20} ... *suval-ı i.* B_{5} ... *ilig-ke* (*-k-* üç noklalı) C_{17} ... *ilig-ke bu turur*

836 C'de 836.—957. beyitler eksik | *aşasu ... yaḍılsu*] A_{21} *aş-a-suu* (önce *-sun* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *acun basıl-su* ‖ **837** *yorıp*] A_{22} *yụrüp* | *sanga ... emgep*] A_{22} *sangga kelti imgep* ‖ **838** *küsep ... emdi*] A_{23} *kụsep* (satır altında ar. harfl. *arzu*) *k. ọdrü* ‖ **839** *bir ... sen*] A_{24} *ber sangga men* ‖ **840** *tapısı*] A_{25} *tapınz-a* | *yaramaz ... emgese*] A_{25} *yarạmaz ... imgez-e* B_{10} *yạramas* ... ‖ **841** *negü ... eşitgil*] A_{26} *n. ter işit-gin* B_{11} *nigü* ... | *tapuġun beḍümiş*] A_{26} *tapuġın basa-maz* ‖ **842** *tapınsa*] B_{12} *tạpunsa* ‖ **843** *tapısı*] A_{28} *tapınz-a*

844 tapuğçı tapuğ bilse törke tegir
tapuğ bilmese tördin ilke kelir

B 71 845 begin keḍ sevindürse tapnur ḳulı
açıldı bu ḳulḳa ağırlıḳ yolı

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

846 ilig aydı uḳtum men emdi sözün͡g
sevinçim tile keḍ küḍezgil özün͡g

847 san͡ga men ayayın yarağsızlarığ
yarağsızḳa yaḳma yorığıl arığ

848 özüm taplamaz nen͡g biri yalğan ol
munın͡gda basası bu küç ḳılğan ol

849 suḳ erse ḳılınçı yig erse özi
ivek erse ḳılḳı uvutsuz közi

850 buşı erse işte yime övkelig
yava erse borçı ya ḳıyğan elig

A 35 851 bu yan͡glığ kişiler yaramaz man͡ga
ayu birdim emdi açuḳluğ san͡ga

852 yarayın tise sen man͡ga belgülüg
bu ḳaç nen͡g özün͡gdin yırat ay külüg

853 yaḳın bolğa sen künde ötrü man͡ga
ağırlıḳ açığ artğa mindin san͡ga

AY TOLDI SỤ'ALİ İLİGKE

854 bu ay toldı aydı eşittim munı
taḳı bir sözüm bar ayu bir anı

844 *tapuğ*] A_{29} *tapa* ‖ 845 *sevindürse*] A_{30} *sevün-türz-e* B_1 *sẹvündürse*
ilig cẹvabı] A_{31} *i. cuvabı*
846 *sevinçim*] A_{32} *sevünçüm* ‖ 847 *men*] B_4 *me* | *yaḳma ... arığ*] A_{33} *bakma*
yụrügin a. B_4 *bạḳma y. farığ* ‖ 848 *taplamaz*] B_5 *tạplamas* | *munın͡gda basası*] A_{34}
munung-tın baz-a-ḳı B_5 *munungda b.* ‖ 849 *yig*] A_{35} *beḳ* B_6 *yig* (*y-* noktasız) *ivek*
... uvutsuz] A_{35} *ivek* (satır altında uyg. harfl. *şidab*) ... *uvut-suz* (satır altında uyg.
harfl. *uyat-sız*) ‖ 850 *yime*] A_{36} *ọz-i* | *ya ... elig*] A_{36} *yaḳı-ğan* (*-ı-* ?) *ilig* | 851
yaramaz] B_8 *yạramas* | *birdim emdi*] A_1 *berdim uş men* ‖ 852 *bu ... ay*] A_2 *özüng-din*
bu ḳaç neng ... B_9 ... *ay* (sonradan satır üstünde yazılmış) ‖ 853 *künde* ... *man͡ga*]
A_3 *ọdrü kụn-te mangga* | *mindin san͡ga*] A_3 *men-tin sangga*
sụ'ali iligke] A_4 *suval-ı i.* B_{11} *s. ilig-ke* (*-k-* üç noktalı)
854 *eşittim munı*] A_5 *işiddim mun-ıı* B_{12} *eşit(t)im m.* | *bir*] A_5 *ber*

855 bu eḍgü ḳayu ol neteg ol özi
negü teg bolur eḍgü ḳılḳı tözi

B 72

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

856 ilig aydı eḍgü bu ḳılḳı yan͡gı
tusulur bolur ḫalḳḳa asğı ön͡gi

857 tözü ḫalḳḳa barça ḳılur eḍgülük
yana minnẹt urmaz kişike külük

858 öz asğın tilemez kişike asığ
birür ol asığdın bu ḳolmaz yanığ

AY TOLDI SỤ'ALİ İLİGKE

859 yana aydı ay toldı uḳtum bu söz
taḳı bir tilekimni aytur bu öz

860 man͡ga ay könilik ḳayu ol köni
anın͡g birle yalın͡guḳ yarutsa küni

861 ḳayunı ayurlar könilik yolı
negü teg bolur bu könilik ulı

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

862 ilig aydı körgil köni er özi
tili kön͡gli birle biriker sözi

863 taşı teg içi ol içi teg taşı
bu yan͡glığ bolur ol köni çın kişi

855 *negü*] B_{13} *nigü*
ilig ... ay toldıḳa] A_7 *i. cuvabı a. toltı-ḳa*
857 *ḫalḳḳa barça*] A_9 *barça ḫalḳ-ḳa* | *urmaz*] B_3 *urmas* ‖ 858 *tilemez*] B_4 *tilemes*
| *birür ... yanığ*] A_{10} *tiler ... ṭilemiş tadığ* B_4 ... *ḳolmas yạnığ*
sụ'ali iligke] A_{11} *suval-ı i.* B_5 *s. ilig-ke* (*-k-* üç noktalı)
860 *anın͡g ... yalın͡guḳ*] A_{13} *an-ı b. yanglụḳ*
861 A 'da mısrâların yeri değiştirilmiştir | *negü ... ulı*] A_{14} .. *ol ḳ. ul-ı* (satır
altında ar. harfl. *bụnyad*) B_8 *nigü ...*
ilig cẹvabı] A_{15} *i. cuvabı* B_9 *ilig* (*-g* üç noktalı) *c.*
862 *köni er*] A_{16} *kọn-i ẹr* B_{10} *köni-ler* | *biriker*] A_{16} *birikz-e* ‖ 863 *taşı teg*] B_{11}
taşı ol

864 köngülin çıḳarsa ayada urup
yorısa uyaḍmasa yalnguḳ körüp

B 73

865 könilik kerek erke ḳopsa ḳutun
könilik atı ol kişilik bütün

866 ḳız ermez bu yalnguḳ kişilik ḳız ol
az ermez bu yalnguḳ könilik az ol

867 mungar mengzetü aydı şa'ir bu söz
sanga sözledi emdi körgil bu öz

868 yorıġlı bu yalnguḳ iḍi ök öküş
köni çın bütün er manga keḍ küsüş

869 ḳız ermez kişi kör kişilik ḳız ol
köni çın kişilerni ögdi uḳuş

AY TOLDI SU'ALİ İLİGKE

870 yana aydı ay toldı ilig ḳutı
manga açsu emdi bu söz bük ḳatı

871 bu eḍgü kişiler bolurmu isiz
isiz me ururmu kör eḍgüke iz

İLİG CEVABI AY TOLDIḲA

872 ilig aydı eḍgü iki türlüg ol
munıngda biri çın tutar eḍgü yol

864 *köngülin ... ayada*] A_{18} ... *ayada* (satır altında ar. harfl. *dest*) [illegible] *köngül-ni* ... | *yorısa ... yalnguḳ*] A_{18} *yurüdz-e uyadmaz-a* (*-ya-* ?) *yangluḳ* || [illegible] *könilik ... ḳopsa*] A_{19} *kon-i-lük ... ḳoyz-a* B_1 ... *ḳopsun* || 866 *ermez ...* [illegible] A_{20} *irmez bu yanglıġ* B_2 *ermes ...* | *az ... az*] A_{20} *kişi-lik-ni bilgü kon-i-lik iz* [illegible] *ermes ...* || 867 *mungar mengzetü*] A_{21} *manggar mingsedü* | *sanga ... bu*] A_{21} [illegible] *s. söz kor emti bu*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ve B'de çizgiler ile [illegible] edilmiştir

868 *yalnguḳ ... ök*] A_{22} *yanglıġ eti me* B_4 *yalnguḳ iḍi ök* | *er ... küsüş*] [illegible] *anın az küşüş* B_4 *er ... küşüş* || 869 *ermez ... ol*] A_{23} *irmez ... kişi-liki ḳız* B_5 *ermes ...*

su'ali iligke] A_{24} *suval-ı i.* B_6 *s. ilig-ke* (*-k-* üç noktalı)

870 *manga ... ḳatı*] A_{25} *mangga açsun* (*-s-* ?) *emti bu söz-ning ḳudı* (*-u-* ?) [illegible] ... *söz bük ḳatı* (*ḳıtı* ?) || 871 *isiz*] A_{26} *'aciz* | *isiz me*] A_{26} *'aciz-ke*

ilig ... ay toldıḳa] A_{27} *i. cuvabı a. toltı-ḳa*

872 *ol*] A_{28} *ok* | *munıngda ... yol*] A_{28} *munung-ta ... edgü-lük* B_{10} *munungda ...*

873 bir eḍgü bolur kör anadın toġup
yorır ol köni çın kör eḍgü bolup

874 taḳı biri eḍgü kör ötgünç bolur
isizke ḳatılsa ol isiz ḳılur

875 iki türlüg ol kör bu isiz yime
ikigüni bir tip isizke sama

B 74

876 toġa isiz ol kör munıngda biri
bu er ölmegince arımaz kiri

877 taḳı biri ötgünç bolur bu isiz
işi eḍgü bolsa tüzer bu ma iz

A 36

878 toġa eḍgüdin tutçı eḍgü kelir
ajun buḍnı andın asıġlar alır

879 toġa isiz erse angar yoḳ otı
ajunḳa bela ol buḍunḳa yutı

880 mungar mengzetü aydı türkçe meşel
eşitgil munı sen uḳup özke al

881 örüng süt bile kirse eḍgü ḳılıḳ
ölüm tutmaġınça evürmez yorıḳ

882 tadu birle ḳatlıp törümiş ḳılınç
ölüm buzmaġınça buzulmaz erinç

883 ḳarında törümiş ḳılınç ögretig
yaġız yir ḳatında kiter ay tetig

884 ḳalı eḍgüke bolsa isiz işi
isiz boldı ḳılḳı ol isiz tuşı

873 *ol ... çın*] A_{29} *edgü bolçıḳ* (satır altında ar. harfl. *tamm, t-* noktasız) || 874 *isizke ... ol*] A_{30} ... *kor* B_{12} *isizḳa* ... || 875 *ol ... yime*] A_{31} *kor ol ... yem-e* | *ikigüni sama*] A_{31} *ikegü-ni bir teg i. sım-a* || 876 *isiz ... munıngda*] A_{32} *esiz kör ol munung-tan* B_1 ... *munung-da* | *arımaz*] B_1 *arımas* || 877 *isiz*] A_{33} *esiz* | *işi ... tüzer*] A_{33} *kişi e. bolz-a busar* || 878 *tutçı*] A_1 *tudçı* (satır altında ar. harfl. *da'im*) | *ajun buḍnı*] A_1 *acun but-nı* || 879 *isiz ... otı*] A_2 *esiz erz-e anggar y. odı* (satır altında ar. harfl. *uyat*), *ajunḳa*] A_2 *acun-ḳa* || 880 *mungar mengzetü*] A_3 *munggar mingsedü* | *eşitgil ... özke*] A_3 *işidgil ... ogke* (satır altında ar. harfl. *dil*) || 881 *örüng süt*] A_4 *ürüng sut* (satır altında uyg. harfl. *an-a sut-i*) | *evürmez*] B_6 *evürmes* || 882 *tadu ... törümiş*] A_5 *tosu birl-e ḳılıp tor-e-miş* B_7 *taḍu ...* | *buzulmaz erinç*] A_5 *busul-maz irinç* B_7 *buzulmas e.* || 883 *törümiş ... ögretig*] A_6 *toremiş ḳ. orge-tig* | *yir ... kiter*] A_6 *yer ... keder* B_8 *yir* . || 884 *ḳalı ... isiz*] A_7 *ḫal-ı ... esiz* | *isiz ... isiz*] A_7 *esiz ... esiz*

885 isiz me ḳatılsa kör eḍgü bile
ḳamuġ eḍgülükke bu buldı yula

886 taḳı bir sẹbẹb kör bu eḍgü isiz
yaḳınlıḳ yolındın tüzer tüzse iz

887 begi eḍgü bolsa buḍun barça tüz
bolur ḳılḳı eḍgü yorıḳları uz

888 yaḳın tutsa begler kör eḍgü kişig
isiz barça eḍgü ḳılur ol işig

889 isizler yaḳın bolsa begler tapa
uzadı isiz elgi ilke tüpe

890 isiz baş kötürse kör eḍgü yiter
bu eḍgü elig bulsa isiz kiter

B 75
891 ḳalı eḍgü bolsa bu begler ḳutun
ḳamuġ eḍgü boldı ḳarası bütün

892 bu begler isiz bolmaġınça isiz
ol ilde sevinçin ḳızartmaz meñgiz

893 ne eḍgü törü urdı begler begi
isizke bu ḳın berge zịndan yigi

894 ḳalı eḍgü bolsa buḍun başçısı
ḳamuġ eḍgü boldı anıñ işçisi

895 apañ eḍgü bolsa bu begler özün
bayur buḍnı barça kör itlür ajun

AY TOLDI SỤ'ALİ İLİGKE

896 yana aydı ay toldı uḳtum munı
ilig yarlıḳadı bu sözler köni

885 *isiz me*] A_8 *ẹsiz m-e* B_{10} *isizke* | *bu ... yula*] A_8 *buu bultı yul-a* satır altında ar. harfl. *çịraġ ?*) || 886 *sẹbẹb ... isiz*] A_9 *sebeb* (*-b- ?*) ... *ẹsiz* yakınlık ... *iz*] A_9 *ḳar-a beg yol-ı-tın tụser tẹz-seriz* || 887 *yorıḳları uz*] A_{10} *yorug-lar-ı* (satır altında ar. harfl. *iş*) *tüz* || 888 *isiz*] A_{11} *ẹsiz* || 889 *isizler*] A_{12} *ẹsiz-ler* , *isiz elgi*] A *ẹsiz ilgi* || 890 *isiz ... kötürse*] A_{13} *ẹsiz ... kọderz-e* | *elig ... kiter*] A_{13} *ilig b.* ... *keder* || 892 *isiz ... isiz*] A_{15} *ẹsiz ... ẹsiz* | *ilde ... meñgiz*] A_{15} *il-tin sevünç* ... *-mış menggiz* B_2 *i. sẹvünçün ḳızartmas mẹngiz* || 893 *isizke ... yigi*] A_{16} *ẹsız-ke* (... *ẹsiz-lerke* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *ḳılın birge sindan* (*-n* sonradan eklenmiş) *beg* (*begin ?*) B_8 ... *bịrge z. yịgi* || 895 *ajun*] A_{18} *acun*

ay toldı sụ'ali] A_{19} *a. toltı suval-ı*

896 *ilig*] A_{20} *elig*

897 bu eḍgüg bilir ol kişi eḍgü tip
asıġlıġ erürin munı ḳılġu tip

898 sev̇er barça yalñuḳ tiler arzular
anı ḳoldaçılar nelük buldılar

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

899 ilig aydı eḍgü talu neñ turur
talu neñni tutçı talular ḳolur

900 ḳayu neñ talu bolsa öḍrüm aġır
anıñ ḳılmaḳı barça özke aġır

901 isizlik uçuz ol anı ḳıldaçı
yav̇uz iş uçuz ol isiz boldaçı

902 ḳayu neñ uçuz bolsa yirde yatur
aġı çuz aġır boldı törde yatur

903 bu eḍgü aġış teg aġır aġġuḳa
yav̇uz neñ iniş ol uçuz bulġuḳa

B 76
904 muñar meñzetü sözledi kör uḳuş
uḳuşluġ sözi tutsa asġı öküş

A 37
905 aġış teg bu eḍgü aġumaz kişi
tegip tegme yalñuḳ ḳılumaz işi

906 aġır neñ ḳamuġı aġır ḳılġuḳa
ḳılumaz bu işni biligsiz buşı

897 *bilir ... tip*] A_{21} *bilür ... tep* | *asıġlıġ ... tip*] A_{21} *asız-lıḳ ẹrür-ke ... tep* || 898 *ḳoldaçılar nelük*] A_{22} *ḳıldaçı az elig*

ilig ... ay toldıḳa] B'de bu başlık yok A_{23} *elig cuvabı a. toltı-ḳa*

899 *ilig*] A_{24} *elig* | *tutçı ... ḳolur*] A_{24} *tudçı talu ẹr ḳılur* B_{10} *tutşı tạlular ḳ.* || 900 *aġır*] B_{11} *bolur* | *ḳılmaḳı ... aġır*] A_{25} *ḳılḳ-ı b. ọske a.* B_{11} ... *bolur* || 901 *isizlik*] A_{25} *ẹsiz-lik* | *iş ... boldaçı*] A_{26} *ol ẹsiz-ler ḳılur ay içi* || 902 *yirde*] A_{27} *yerde* B_{13} *yịrde* | *aġı çuz*] A_{27} *aġır neng* || 903 *aġış ... aġġuḳa*] A_{28} *yoḳuş ...* B_{14} *aġịş* (*-ị-* harekeli) ... *aġḳuḳa* | *yav̇uz ... uçuz*] A_{28} *yaḳut teg ḳız ol kọr tilep*

A_{29}'da, 903'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

ẹsiz-lik ẹniş teg ạz ẹnz-e tegir
enig-li uçuz bolġa (?) aġ-saḳ aġır

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de ise, çizgiler ile ayırt edilmiştir.

905 *aġumaz*] A_{31} *aġu-mış* (*- mas ?*) B_2 *aġalmaz* | *yalñuḳ*] A_{31} *yangluḳ* B_2 *yạngluḳ* || 906 *neñ*] B_3 *tẹg* | *buşı*] B_3 *kịşi*

AY TOLDI SU'ALİ İLİGKE

907 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
bu ögdi bile munça edgü atı

908 müni barmu yalnguḳ anı sözlegü
uḳuşluġ uḳarmu bilirmü negü

İLİG CEVABI AY TOLDIḲA

909 ilig aydı edgü tuçı ögdilür
müni bu isizler ara savlanur

910 yaḳınlıḳ ḳılur er kişike tuşı
yavuz bolmasa ḳılmaz edgü işi

911 bu satġaġ basınçaḳ üçün edgüni
isizler yorıp kör yarutmaz küni

912 kim edgü tiler erse edgü ḳılur
basınçaḳ ya satġaġḳa baḳmaz bolur

913 kim erse bu künlük tilese sevinç
isizlik ḳılur ol yarın yir saḳınç

914 bu edgü tilegli negü tir eşit
ḳamuġ edgülük ḳıl özüngke iş it

ay toldı ... iligke] B 'de bu başlık yok A_2 *a. toltı suval-ı elig-ke*

907 *ilig*] A_3 *elig* | *bu ... edgü*] A_3 *buu ogdi* (önce *edgü* yazılmış, sonra çizilmiş ... *b. e. munça* || **908** *yalnguḳ*] B_5 *yangluḳ* | *uḳarmu ... negü*] A_4 *ayur-mu bilür-mü* ... B_5 ... *nigü*

ilig cevabı] A_5 *elig cuvabı*

909 *ilig*] A_6 *elig* | *bu ... savlanur*] A_6 *buu esiz-ler ar-a sat ḳılur* || **910** *yaḳınlıḳ ... tuşı*] A_7 *yavaş-lıḳ ḳılur etgü basnur kişi* | *yavuz ... işi*] A_7 *yavaş bolmas* ... *bolmaz etgü baş-ı* || **911** *satġaġ ... edgüni*] A_8 ... *edgü er* B_9 *satġıġ* ... | *isizler ... küni*] A_8 *esiz-ler yerip kor yorıdmaz küyer* B_9 ... *yarutmas k.* || **912** *tiler ... ḳılur* ... B_{10} *ḳılur bolsa e. bulur* | *basınçaḳ ... baḳmaz*] A_9 *b. ne* (önce *-ḳa* yazılmış, sonra tas... hih edilmiş) *s. baḳmış* B_{10} *basınçaḳ ya* (*y-* noktasız) *satġıġ-ḳa baḳmaz* || **913** *isizlik* ... A_{10} *esiz-lik* B_{11} *isiz-lıḳ* || **914** *negü tir*] A_{11} *n. ter* B_{12} *negü t.* | *iş it*] A_{11} *eş it* (sa... radan tashih edilmiş)

B_{13-14} 'te, 914 'ten sonra, yanlış olarak, d ö r t l ü k şeklinde ve çizgiler ile işaret edilmiş hâlde aşağıdaki beyitler tekrarlanmaktadır (sırası için bk. beyit 922 ve 923):

kim edgü yirer erse isiz bolur
tiler men ay edgü sini men ḳolup
ay edgü sangar kim todar ay manga
berü kil açayın sangar men ulup

B 77

915 yas ermez bu edgü bu künlük sanga
yarın bolġa asġıng bu kün büt munga

916 asıġ körnür erse isizlik bu kün
yarın yas ḳılur anda uḳġıl ögün

917 bu edgü ong ol kör isizlik bu sol
solungdın tamu ornı uştmah ong ol

918 neçe me erejlense isiz bu kün
öküç birle emger yarınḳı künün

919 neçe satġaġ erse bu edgü kişi
ökünmez yarın anda itlür işi

920 ḥaḳiḳat munı bil ay ay toldı sen
öküncsüz men edgü atın ölse men

921 ne edgü söz aymış köni er tili
köni er tili urdı sözke ulı

922 kim edgüg yirer erse isiz bolup
tiler men ay edgü sini men ḳolup

923 ay edgü sangar kim todar ay manga
berü kelgil emdi men aç men sanga

924 neçe satġaġ erse bu edgü kişi
tapı men bolayın bu edgü işi

925 isizlik bile erse beglik manga
kerekmez bu beglik ḳodur men sanga

915 *yas ... sanga*] A_{12} *yaz erz-e ... sangga* | *bolġa ... munga*] A_{12} *bolġaz-a* ... *buügil mangga* || **916** *körnür ... kün*] A_{13} *kornür erz-e esiz-lik bukün* B_2 *kör* ... *ursa bu künlük sanga* | *uḳġıl ögün*] B_2 *bütgil anga* || **917** *isizlik ... sol*] A_{14} ... *esiz-lik* B_3 *i. sol ol* | *tamu ... uştmah*] A_{14} *tamu* (satır altında uyg. harfl. *tamuġ*) ... *uçmak ornı* B_3 *tamu* ... || **918** *erejlense ... bu*] A_{15} *erinç-lenz-e esiz buu* B_4 *erejlense* ... yerine *-z-* ile) ... | *yarınḳı*] A_{15} *yarıt-ġay* (?) || **919** *itlür*] A_{16} *edlür* || **920** *ḥaḳiḳat*] ... *anı sat* şeklinde de okunabilir | *öküncsüz ... atın*] A_{17} *oküç söz me etgü adın* B_6 ... *me e. atın* (*-t-* yerine *-n-* ile, *anın* ?) || **921** *ne ... söz*] B_7 *aya edgü*

922 B_{13} 'teki tekrar için bk. beyit 914 not | *edgüg ... esiz*] A_{19} *etgü birer erz-e* ... B_8 *edgü ḳılur bolsa i.* | *sini*] A_{19} *sen-i* B_8 *anı*

923 B_{14} 'teki tekrar için bk. beyit 914 not | *sangar ... manga*] A_{20} *sanga ... mangga* ... *aç*] B_9 *iç* (noktasız) || **924** *işi*] A_{21} *baş-ı* B_{10} *işi* (*i-* tek noktalı) || **925** *isizlik ... manga*] A_{22} *esiz at bile beglik erz-e mangga* | *kerekmez ... sanga*] A_{22} *kerek-siz buu b. kodar* ... *men angga*

926 kişi ḳılḳı isiz körür men közün
ereji az ol kör öküncị uzun

927 munğar menğzetü aydı şaʿịr bu söz
oḳısa açılğay yiti ḳıl bu köz

928 ḳayu eḍgü öknür kör eḍgü üçün
atıḳmış isiz aḥır öknür küçün

929 isiz ḳılsa isiz yanutı öküç
usa eḍgülük ḳıl isizke öçün

B 78 930 negü teg ögeyin bu isiz kişig
negü teg tileyin bu isiz işig

931 otunluḳ bıvalıḳ yavalıḳ ḳamuğ
isizler ḳılınçı bolur ay uluğ

932 bẹla mịḥnẹt emgek öküncün sığıt
isizlik yanutı bolur ay yigit

933 ḳalı sevmeyin kör bu eḍgü kişig
ḳalı ögmeyin men bu eḍgü işig

A 38 934 aḳılıḳ kişilik asığ eḍgülük
bu eḍgü kişidin kelir belgülüg

A 37 935 bu eḍgü kişi barça iş eḍgüsi
bu eḍgü iş ol barça iş eḍgüsi

A 38 936 işinğ eḍgü bolsa negü ḳolsa ḳol
iş eḍgü kerek ol özünğ bulsa yol

926 *kişi ... közün*] A_{23} *yaş-ı ḳısḳ-a ẹsiz kọrün men buḳün* | *ereji ... usun*] A *ẹrici usun ẹtgü baḳdım usun* B_{12} *eriji ...* || 927 *aydı*] A_{24} *buu* | *ḳıl bu*] A_{24} B...

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de ise, çizgiler ile ayırt edilmiştir

928 *atıḳmış ... küçün*] A_{25} *adıḳ-mış ẹsiz ... ụçün* B_{14} *atıḳmış* (-*t*- noktasız) *ökünür ḳ.* || 929 *esiz ... yanutı*] A_{26} *ẹsiz ḳılm-a ẹsiz yanun-ı* | *usa ... öçün*] A_{26} ... *ẹtgü ḳıl ẹsiz-ke ọ.* B_{15} ... *öçün* (iyi okunmuyor) || 930 *negü ... kişig*] A_{27} ... buu ... *kişi* B_1 *nigü ...* | *negü ... işig*] A_{27} *n. t. ḳılayın kör ẹsiz iş-i* B_1 *nigü ...* || 931 b... *yavalıḳ*] A_{23} *yava-lıḳ yıvalıḳ* | *isizler ... uluğ*] A_{28} *ẹsiz-ler ...* B_2 ... *yuluğ* || 932 ökün... *... sığıt*] A_{29} *ọkünçin ... sığıp* | *isizlik ... yigit*] A_{29} *ẹsiz-lik ... yigip* B_3 *isizlik ... yigit* || 933 *ögmeyin*] A_{30} *ḳılmayın*

934 $A38_2$ 'de bu beyit 936 'dan sonra geliyor | *kelir*] A_1 *kelür*

935 $A37_{31}$ 'de bu beyit 933 'ten sonra geliyor; A'da mısrâların yeri değiştirilmiş | *barça*] A_{31} *barç* (?) *buu* || 936 *işinğ ... ḳol*] A_1 *işig ẹtgü bulz-a negü bulz-a* bul B_1 *nigü ḳ. ḳıl*

37 erej arzu nịʿmẹt küvençin avınç
bu eḍgü yanutı bolur bu sevinç

938 ilig aydı ay toldı uḳğıl bu söz
ayıtmış sözünğke yanut ḳıldı öz

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

939 yir öpti kör ay toldı turdı örü
ayur ay ıḍuḳ ḳut ay eḍgü törü

940 ajun erki buldunğ uzun bolsu yaş
erej eḍgü birle esen bolsu baş

941 buzulmasu beglik beḍüklük bile
avınçın tirilgil sevinçin küle

942 uluğluḳ bile bul öküş ilke erk
bu erk birle beglik ulı bolsu berk

943 aḳa kelsü arzu ḳurımaz bolup
ḳapuğ tutsu dẹvlẹt ḳarımaz bolup

944 sevinç barça yumğı sanğa kelsüni
saḳınç birle düşmạn sızıp ölsüni

945 sẹza ol sanğa kim tapınsa tapuğ
sẹzaḳa tapınsa açar ḳut ḳapuğ

B 79 946 negü tir eşitgil tapuğ ḳılmış er
tapuğ birle arzu tilek bulmış er

947 tapuğ ḳılma ḳılsa sẹzaḳa tapın
sẹza beg bilir ol tapuğçı ḥaḳın

937 A_3 'te bu beyit 934 'ten sonra geliyor | *erej ... küvnçin*] A_3 *ẹric ... kevinçin* (*k*-?) *bu sevinç*] A_3 *buu saḳınç* || 938 *ilig ... uḳğıl*] A_4 *elig ...* B_9 *... uḳḳıl*
ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

939 *yir*] A_5 *yer* B_{10} *yịr* | *ıḍuḳ ḳut*] A_5 *aduḳ ḳud* B_{10} *ı. bẹg* || 940 *ajun ... bolsu*] A_6 *acun .. boltı* | *erej eḍgü*] A_6 *ẹric arsu* || 941 *beglik beḍüklük*] A_7 *b. besük-lük* B_{12} *begler beḍüklük* | *tirilgil*] A_7 ve B_{12} *tirig-lik* || 942 *erk*] A_8 *berk* || 943 *ḳurımaz*] B_{14} *ḳurımas* | *ḳarımaz*] B_{14} *ḳarımas* || 944 *barça ... sanğa*] A_{10} *birl-e ... sangga* B_{15} *... yumkı s.* | *saḳınç ... sızıp*] A_{10} *sevinç b. tuşmạn sasıp*

945 B'de bu beyit yok || 946 *negü tir*] A_{12} *n. ter* B_1 *nigü t.* | *birle*] A_{12} *bile* || 947 *bilir*] A_{13} *bilür*

948 tapınma tapınsa aḳı tapġı ḳıl
aḳı ev̇i altun kümüş ḳapġı bil

949 saranḳa tapınma ay tapnur kişi
tiriglik yav̇a bolġa isiz başı

950 özinge esirker saran öz nengin
kişike ḳaçan birge ayġıl tengin

951 sözin kesti ay toldı çıḳtı turup
ev̇inge yüz urdı sev̇inçlig bolup

952 ḳıyıḳsız tapuġ ḳıldı anda naru
tüni yattı yatġaḳta kündüz örü

953 ḥaḳiḳat tapındı baġırsaḳlıḳın
ilig tuttı künde özinge yaḳın

954 yime keçti öḍler bir ançа bu yang
bu ay toldı tapġun ḳızıl ḳıldı eng

XIX.

AY TOLDI İLİGKE TİL ERDEMİN SÖZ ASIĠLARIN AYUR

955 ilig bir kün ay toldını ündedi
A 43 orun birdi oldur tiyü imledi

948 *tapınma tapınsa*] A_{14} *tapuġ ḳılm-a ḳılz-a* B_3 *tạpunma tạpunsa* | *ev̇i*] A_{14} [illegible] B_3 *iv̇i* || 949 *tapınma*] B_4 *tạpunma* | *bolġa ... başı*] A_{15} *bolġ-a* (*-ġ-* yerine [illegible] üstünde *-z* ?) *ẹsiz baş-ı* B_4 *b. ịsiz başı* || 950 *esirker ... nengin*] A_{16} *eser* (?) [illegible] *ne(n)gin* | *birge ... tengin*] A_{16} *ber-ge alġıl te(n)gin* B_5 *... tẹngin* (*t-* yerine *n-* ile) [illegible] || 951 *turup*] A_{17} *yụrüp* | *sev̇inçlig*] A_{17} *sevünç-lüg* || 952 *anda*] A_{18} *andın* [illegible] *yatġaḳta*] A_{18} *yat-tı tır-ġaḳ* B_7 *yạt(t)ı yạtġaḳ-ta* || 953 *tapındı*] B_8 *tạpundı* | *ilig ... künde*] A_{19} *ẹlig kụnde tut-tı* B_8 *i. tut(t)ı kün-de* || 954 *öḍlder*] A_{20} *öz-lek* | *ḳıldı eng*] A_{20} *ḳıldı* (tashih edilmiş) *neng*

ay toldı ... ayur] A_{21} *til ẹrdemin söz asiġ-lıḳın ayur söz-lemek-mü aru* (oku [illegible]) *şụk turmaḳ* (*-r-* ?) *-mu* B_{10} *bab sözlemek-mü eḍgürek azu ya şük turmaḳ-mu eḍgürek* [illegible] *aytur*

955 A'da metnin sırası karışmıştır; metin, sırası ile, $A38_{22}$'ye kadar geliyor [illegible] bundan itibâren $A43_7$'deki beytin ilk mısraından devam ediyor. $A38_{22}$'deki beytin ikinci mısraı 690. beyte âittir (bk. not). $A43_7$'de beytin ikinci mısraı, belki müstensih tarafından, gelişi-güzel doldurulmuştur: *anıng söz-ler-i-ni barın çụm-leti* | *ilig ... ündedi*] A_{38} [illegible] *ẹlig ... indeti* | *birdi ... tiyü*] $A43_7$ *berti oldur teyü* B_{11} *... oltur tịyü*

956 bu ay toldı oldurdı aḳru silig
közin yirke tikti bekütti tilig

İLİG SUʾALİ AY TOLDIḲA

C 37 57 ilig aydı ay toldı sözle sözüng
nelük şük turur sen ne boldı özüng

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

958 bu ay toldı aydı ay begler begi
ḳulı beg yüzin körse yitrür ögi

B 80 959 ilig yarlıḳamaz negü sözleyin
ayıtmazda aşnu negü ötneyin

960 biliglig sözin sen eşit özneme
ayıtmazda aşnu sözüng sözleme

961 kişig kim oḳısa kereklep tilep
ol oḳ sözlegü aşnu sözni ulap

962 ayıtmazda aşnu sözüg sözlese
köni sözledi kim ay yılḳı tise

963 taḳı tilv̇e munduz kişi bu bilin
ayıtmadı beglerke açsa tilin

964 ḳızıl til ḳılur ḳısġa yaşlıġ sini
esenlik tilęse ḳatıġ ba anı

956 *oldurdı*] B_{12} *olturdı* | *yirke ... tilig*] A_8 *yerke tikdi beküti bilig* B_{12} *yịrke t. [illegible] bekütti t.*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok || 957 *sen*] B_{13} *se* C_1 *sen*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

958 *ḳulı ... ögi*] A_{10} *kụn-i ...* B_{14} *... yüzi ... özi* C_2 *... yịtrür ö.* || 959 *yarlıḳamaz negü*] B_1 *yạrlıḳamas nigü* C_3 *yạrlıḳasun nigü* | *ayıtmazda ... negü*] A_{11} *ayıd-maz-ta ...* B_1 *ayıtmas-ta ... nigü* C_3 *ayịtmas-ta ... nigü* || 960 *sözin ... eşit*] A_{12} *söz-i [illegible] işit* B_2 *söz-i ...* | *ayıtmazda ... sözüng*] A_{12} *ayıtmaz-ta a. sọsüg* B_2 *ayıtmas-ta ...* C_4 *ayıtmas-ta ...* || 961 *kişig*] A_{13} *kịşi* | *ol ... sözni*] A_{13} ve B_3 *oluḳ ...* C_5 *oluḳ ... [illegible] aşnu* || 962 *ayıtmazda ... sözlese*] A_{14} *ayıdmaz-tın a. sọsug sọz-lez-e* B_4 *ayıtmas-ta ... sözüng sözleme* C_6 *ayıtmas-dan ...* | *yılḳı tise*] A_{14} *yılḳ-ı tez-e* B_4 *yılḳı* (*y-* noktasız) C_6 *tilv̇i t.* || 963 *tilv̇e ... bilin*] A_{15} *yelv̇e ...* B_5 *tịlv̇e ... bilin* (*b-* noktasız) C_7 *tilv̇i ... bilin* | *ayıtmadı*] A_{15} *ayıdm-a-tı* B_5 *ayıtmadı* C_7 *ayıtmadnı* || 964 *ḳızıl ... sini*] A_{16} *[illegible] ḳıġ-a yaş-lıġ ḳısıl til sen-i* B_6 *... sịni* | *ba*] C_8 *bas*

965 negü tir eşitgil özin ḳısġan er
esen tirlür inçin özin basġan er

966 ḳara baş yaġısı ḳızıl til turur
neçe baş yidi bu taḳı ma yiyür

967 başıñgnı tilese tiliñgni küḍez
tiliñg tegme künde başıñgnı yanur

İLİG CẸVABI AY TOLDIḲA

968 ilig aydı uḳtum sözüñgni tükel
tirig sözlemese iḍi ök mụḥal

969 mẹgẹr iki türlüg kişi ol bilin
birisi biligsiz birisi ağın

970 ağın kendü berklig tili sözlemez
biligsiz tili ol sözin kizlemez

971 biligsiz tili tutçı berklig kerek
biliglig kişi tilke erklig kerek

C 38 972 biliglig sözi yirke suv̇ teg turur
aḳıtsa suv̇uġ yirde ni'mẹt önür

973 biliglig kişiniñg sav̇ı eksümez
aḳıġlı süzük yul suv̇ı eksümez

965 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... er*] A_{17} *n. ter* [illegible] (sonradan tashih edilmiş) *ẹsün tudġan ẹr* B_7 *nigü ...* C_9 *nigü ... ḳısġan ir* | *tirlür* [illegible] *er*] A_{17} *tirilür söz için yudġan ẹr* C_{10} ... *ir*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de [illegible] satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

966 *turur*] A_{18} *ẹrür* | *yidi ... yiyür*] A_{18} *yedi kör ... yeyür* C_{12} ... *yiyür* [illegible] *yanur*] A_{19} *yayur* B_9 *yiyür* (? *yiy-* için ancak iki nokta var) C_{13} *yanur*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarde bu başlık yok

968 *iḍi*] A_{20} *ẹr-i* || 969 *mẹgẹr ... bilin*] A_{21} *munggar ...* C_{15} *mẹger ... tilin* [illegible] *ağın ... sözlemez*] A_{22} ... *beklig* (bundan sonra *ağın* yazılmış ve üzerinden çizilerek [illegible] bọzụlmuş) ... B_{12} *ağın* (satır altında '*aḳịl*) ... *sözlemes* C_{16} ... *sözlemes* | *cizlemez* [illegible] B_{12} ve C_{16} *kizlẹmes* || 971 *tutçı berklig*] A_{23} *tudçı beklig* B_{13} *tutçı* (satır altında [illegible]) *bẹrklig* | *kiṣi tilke*] A_{23} *yim-e yılḳ-a* B_{13} ve C_{17} *kiṣi tıl-ḳa* || 972 *yirke*] A_{24} *yerke* [illegible] ve C_1 *yịrke* | *suv̇uġ yirde*] A_{24} *s. yerke* B_{14} *sụv̇uġ* (*-ġ* dikkat) *yịrde* C_1 *sụvuġ* [illegible] || 973 *sav̇ı eksümez*] A_{25} *söz-ị ẹksümez* B_{15} *sạv̇ı eksümes* C_2 *sav̇ı iksümes* | *süzük* [illegible] *eksümez*] A_{23} *sọsin ... öksümez* B_{15} *s. yụl sụv̇ı eksümes* C_2 *süzük* (önce böyle yazılmış [illegible] iken, sonradan *-n-* ilâvesi ile, *sözüng* şeklinde tashih edilmiş) *y. sụv̇ı eksümes*

B 81 974 üyük çim osuġluġ bolur bilgeler
çıḳar suv̇ ḳayuda aḍaḳ tepseler

975 biligsiz kişi köñgli ḳum teg turur
ögüz kirse tolmaz ap ot yem önür

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

976 yana aydı ay toldı ilig uḳar
bu til yası tegse tiriglik tüker

977 tirig bolsa yalñguḳ ḳalı sözlemez
kerekligni sözler kişi kizlemez

978 ayıtġu kerek söz kişi sözlese
ayıtmasa sözni ḳatıġ kizlese

979 ayıtmaḳlıḳ erkek turur ay ilig
cẹvabı tişi ol yetürse bilig

980 tişike bir erkek bolur kör eri
anıñgdın toġar toġsa iki urı

İLİG SỤ'ALİ AY TOLDIḲA

981 ilig aydı uḳtum sözüñg barça çın
ayıtġu sözüm bar taḳı bir aḍın

982 bu til yasın aydıñg eşittim anı
anıñg asġı barmu ayu bir köni

A 44 983 bu til yasıñga ḳorḳsa emdi özüñg
yatu ḳalġa barça asıġlıġ sözüñg

974 *üyük ... osuġluġ*] A_{26} *ụyek ...* B_1 ... *osuġlạġ* (satır altında '*ạḳl*) | *tepseler*] [illegible] *badz-a ẹr* C_3 *urza ir* | 975 *köñgli ... turur*] A_{27} *könggül-i ... bolur* C_4 ... *bolur* | *ap .. yem*] A_{27} *abut yem* B_2 *ap* (satır altında *ni*) *ot yẹm* C_4 *ni* (önce *ap* yazlımış [illegible] olması muhtemeldir; e l i f sonradan silinmiş) *ot yẹm*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

977 *yalñguḳ ... sözlemez*] B_4 ... *sözlemes* C_6 *yạngluḳ ... sözlemes* | *kizlemez*] [illegible] *kislemez* B_5 *kịzlemes* || 978 *ayıtġu*] A_{30} *ayıduḳ* || 979 *cẹvabı ... yetürse*] A_{31} *cuvabı* [illegible] *gidürz-e* (*-i-* tashih edilmiş) || 980 *kör eri*] A_{32} *ol öz-i* | *urı*] A_{32} *yụz-i*

ilig ... ay toldıḳa] A_{33} *i. saval-ı a. toltı-ḳa* C_{10} *ol ilig ...*

982 *yasın ... eşittim*] A_{35} ... *işiddim* B_{10} *yası* (satır altında *zẹban 'ạybı ?*) ... *eşit(t)im* C_{12} *yası ... eşit(t)im* | *asġı ... köni*] A_{35} *asġ-ı-nı-muu a. ber ḳan-ı* || 983 *yasıñga*] A_1 *başıng-ga*

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

984 bu ay toldı aydı söz asġı telim
ḳalı sözleyü bilse uş bu tilim

B 82 985 yav̇a söz biligsiz tilindin çıḳar
biligsiz kişig bilge yılḳı atar

986 ḳara kılḳı teñsiz yav̇a sözlegen
yav̇a söz turur bu ḳara baş yigen

C 39 987 yav̇a sözlese söz neçe yas ḳılur
ẹgẹr sözleyü bilse asġı bolur

988 ḳara ḳarnı todsa kör ud teg yatur
yav̇a sözke av̇nur özin semritür

989 yise todsa yatsa bu yılḳı turur
bu yılḳı tidüküm bu ḳılḳı turur

990 biliglig kişiler et öz yav̇rıtur
bilig birle av̇nur canın semritür

991 et öz ülgi barça boġuzdın kirür
bu can ülgi çın söz ḳulaḳtın kirür

992 bilig belgüsi kör iki neñ turur
bu iki bile er ḳızıl eñ urur

993 biri til turur kör birisi boġuz
bu iki basa tutsa asġı ögüz

994 biliglig boġuz tilke erklig kerek
boġuz til küdezgen biliglig kerek

cẹvabı iligke] A_2 *cuvabı i.* B_{12} *c. ilig-ke* (*-k-* üç noktalı) C_{14} *c. ịlig-ke*

984 *telim*] A_3 *tilim* | *ḳalı ... bu*] A_3 *... uşbu* B_{15} *... uşbu* C_{15} *ḳayu ..* *uşbu*

985 A_5'te bu beyit 987'den sonra geliyor | *yav̇a söz*] B_1 *yạv̇a* (satır altında *yạmṣ...*) *s.* C_{16} *yạv̇a söz* (yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) | *bilge*] C_{16} *tilke* || 986 *ḳara*] A_6 *ḳaraḳ* | *bu ... yigen*] A_6 *... yegen* B_2 *bu* (sonradan satır üstünde yazılmış) ...

987 A_4'te bu beyit 984'ten sonra geliyor | *ẹgẹr*] A_4 *bilip*

988 A_7'de bu beyit 986'dan sonra geliyor | *av̇nur ... semritür*] A_7 *nangu* (?) *ọsin simridür* B_4 *aḳtur ...* || 989 *yise ... turur*] A_8 *yez-e ... bolur* | *tidüküm ... turur*] A_8 *yedüküm ... bolur* | 990 *yav̇rıtur*] A_9 *yav̇radur* (*-v̇-* veya *-g-* ?) | *av̇nur ... semritür*] A_9 *av̇nup ... simridür* || 991 *et öz ülgi*] A_{10} *ẹt öz ụlgi* C_5 *et ülgi b...* *ḳulaḳtın kirür*] A_{10} *ḳ. urur* B_7 *ḳulaḳdın k.* C_5 *ḳulaḳ-dın k.* || 992 *belgüsi*] B_8 *bẹlgüsi* C... *bilgüsi* | *eñ*] A_{11} *neng* || 993 *iki ... ögüz*] A_{12} *ikin baḳ-a tudz-a a. ẹgüz* || 994 *tilke ... kerek*] A_{13} *... bolur* B_{10} *tıl-ḳa ...* C_8 *tıl-ḳa irklig k.* | *küdezgen ... kerek*] A_{13} *kụdez-e ... bolur*

İLİG SỤ'ALİ AY TOLDIḲA

995 ilig aydı uḳtum bu söz belgülüg
söz aşlı neçe ol negü ol ülüg

996 ḳayudın çıḳar söz ḳayuḳa barır
munı ma ayu bir mañġa ay bilir

997 neçe sözlemegü neçe sözlegü
negü tir biliglig uḳuşluġ bügü

B 83

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

998 bu ay toldı aydı söz ornı sır ol
söz ülgi on ol sözlegüsi bir ol

999 biri sözlegü ol toḳuzı tıdıġ
tıdıġ söz tüpi aşlı barça yıdıġ

İLİG SỤ'ALİ AY TOLDIḲA

1000 yana aydı ilig söz asġı neçe
yası ma neçe ol mañġa ay açа

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

C 40 1001 bu ay toldı aydı söz asġı uluġ
yirinçe tüşürse bedütür ḳuluġ

1002 söz asġı bile kör yaġız yirdeki
yaşıl kökke yoḳlar bolur tördeki

ilig sụ'ali] A_{14} *i. suval-ı*

995 *belgülüg*] C_{10} *bilgülüg* | *negü*] B_{12} ve C_{10} *nigü* || 996 *ḳayudın ... ḳayuḳa*] A_{16} *ḳayur-tın ...* C_{11} *ḳayudın ... ḳayudın* | *bir mañġa*] A_{16} *ber manggа* || 997 *negü ... bügü*] A_{17} *n. ter ... begü* B_{14} *nigü tir uḳuşluġ biliglig bụgü* C_{12} *nigü ...*

ay toldı ... iligke] A_{18} *a. toltı cuvabı i.* B_1 *... ilig-ke* (*-k-* üç noktalı) C_{13} *... ilig-ke bu tụrur*

999 *tıdıġ*] A_{20} *tısıġ tıdıġ . yıdıġ*] A_{20} *tısıġ söz tör ...* B_3 *.. yıdıġ* (satır altında *arıġ* ?)

ilig ... ay toldıḳa] A_{21} *i. suval-ı a. toltı-ḳa* C_{16} *... ay taldı-ḳa bu tụrur*

1000 *aydı ... neçe*] B_5 *... niçe* C_{17} *ay-dı ...*

ay toldı ... iligke] A'da bu başlık yok | B_6 *... ilịg-ke* (*-k-* üç noktalı) C_1 *... ilig-ke bu tụrur*

1001 *aydı*] B_7 *aydı* (satır üstünde yazılmış) | *yirinçe ... bedütür*] A_{23} *yerinçe tüşürz-e* (?) *besüdür* B_7 ve C_2 *yịrinçe ...* || **1002** *yirdeki*] A_{24} *yer-teki* B_8 ve C_3 *yịrdeki*

1003 ḳalı sözleyü bilmese til sözüg
yaşıl kökte erse kör indrür özüg

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

1004 yana aydı söznüñ öküşi neçe
azı ma neçe ol maña ay açe

B 84

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

1005 bu ay toldı aydı öküş söz ol ol
ayıtmadı sözlep irikse köñül

1006 bu az söz ol ol kim ayıtmışḳa öz
cẹvab birse sözke yanut ḳılsa söz

1007 muñar meñzetü aydı şa'ir sözin
tilin söz bile tüzdi açtı yüzin

1008 sözüg yaḳşı sözle iḍi saḳnu öz
ayıttuḳta sözle yana terkin üz

1009 öküş söz eşitgil telim sözleme
uḳuş birle sözle bilig birle tüz

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

1010 ilig aydı uḳtum bu sözni yime
taḳı bir sözüm bar sen ay kizleme

1003 *erse ... indrür*] A_{25} *ẹrz-e kọr ild-rür* B_{9} ... *indür* C_{4} *irse ... indürür*
ilig ... ay toldıḳa] A_{26} *i. suval-ı a. toltı-ḳa*
1004 *söznüñ ... neçe*] A_{27} *ilig* ... B_{11} ... *niçe* | *neçe ... maña*] A_{27} ... B_{11} *niçe ... mạnga*
ay toldı ... iligke] A 'da bu başlık yok B_{1} ... *iḷig-ke* (*-k-* üç noktalı)
1005 *irikse*] A_{28} *erik-se* || **1006** *cẹvab ... ḳılsa*] A_{29} *cuvab berz-e ọske y.* ... || **1007** *muñar ... sözin*] A_{30} *munġar mingsedü ... sọsin* B_{4} ... *sözi* | *tilin ...* A_{30} *sọsin ... ayçdtı* (önce *ayıdtı* yazılmış olup, sonradan *açtı* şeklinde tashih edil... istenilmiş olması muhtemeldir) *tụsin* B_{4} *tili ... yüzi* C_{10} *tili* ...
Dörtlük, A 'da sahife kenarındn ar. harfl. *şi'r* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ... satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
1008 *yaḳşı ... iḍi*] A_{31} *y. söz-lez-e ọyü* B_{5} *yạḳşı ... iḍi* C_{12} *yaḫşı* ... | *ayıttuḳta* ... A_{31} *ayıduḳ-ta* B_{5} *ayıt(t)uḳta* C_{12} *ayitġuḳta* (*-ıt-* üstünde şedde) || **1009** *söz* . ... A_{32} *aşnu yerm-e tilim*
ilig ... ay toldıḳa] A 'da bu başlık yok
1010 *yime*] A_{33} *yem-e* B_{8} *yịme*

1011 kimiñdin eşitgü kerek söz çını
sözüg kimke ayğu maña ay munı

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

C 41

1012 bu ay toldı aydı sözüg bilgedin
eşitgü biligsizke aysa kiḍin

1013 uluğdın eşitgü kereklig sözüg
kiçigke ayu birgü tutsa özüg

B 85

1014 öküş tıñlağu söz birer sözlegü
maña mundağ aydı biligliğ bügü

1015 öküş sezleyü bilge bolmaz kişi
öküş eştü bilge bulur tör başı

A 45

1016 ağın bolsa yalñuḳ bilir hẹm bilig
tuñu bolsa tegmez biligke elig

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

1017 yana aydı ilig uḳuldı bu söz
taḳı bir sözüm bar anı aysun öz

1018 tilig şükmü tutğu azu sözlese
sözüg açsamu yig azu kizlese

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

1019 bu ay toldı aydı eşitsü ilig
tilin sözlemese ḳalur bu bilig

1011 *eşitgü*] A_{34} *işidgü* | *ayğu ... munı*] A_{34} *ayu mangga ay köni* B_{9} ... *köni*
ay toldı ... iligke] A_{35} *a. toltı cuvabı i.*
1012 *eşitgü ... kiḍin*] A_{36} *işidgü ... kedin* || **1013** *eşitgü*] A_{37} *işidgü* | *birgü*] A_{37} *bergü* C_{2} *birse* || **1014** *maña ... bügü*] A_{38} *mangga ... begü* || **1015** *bolmaz*] B_{2} *bolmas* | *eştü*] A_{39} *aşnu* B_{2} *eştü* (*-ş-* noktasız) || **1016** *yalñuḳ*] B_{3} *yạlnguḳ* (satır altında *adẹm*) C_{5} *yạngluḳ* | *tuñu ... elig*] A_{1} *negü bolz-a tegmiş b. ilig* B_{3} *tụngu b. tẹgmes* ... C_{5} *nigü* ..
ilig ... ay toldıḳa] A_{2} *elig suval-ı a. toltı-ḳa*
1017 *aysun*] A_{3} *aydsun* C_{7} *ay sẹn* || **1018** *tilig*] A_{4}, B_{6} ve C_{8} *tılıġ* | *yig*] A_{4} *beg* B_{6} ve C_{8} *yig*
ay toldı ... iligke] A_{5} *a. toltı cuvabı elig-ke* B_{7}
1019 *eşitsü ilig*] A_{6} *ẹşid-süü i.* B_{8} *e. ịlig*

1020 tilig sökse bolmaz telim öggüsi
sözüg öggüsi bar yime sökgüsi

1021 ḳamuġ teprenigli bu sansız ḳalın
tanuḳluḳ birür bir bayatıġ tilin

1022 törütti tümen miŋ ḫalayıḳlarıġ
tili birle teŋrig ögerler arıġ

1023 et özlüg kişike kereki bu ol
birisi tilin söz birisi köŋül

1024 köŋül til törütti köni söz üçün
sözi egri bolsa küyer ol küçün

B 86 1025 köni sözlese söz kör asġı öküş
ḳalı sözlese egri barça söküş

1026 köni sözler erse tiliŋ tepresü
sözüŋ egri erse özüŋ kizlesü

C 42 1027 tilin sözlemese aġın tir kişi
öküş sözlese atı yaŋşaḳ başı

1028 kişide uçuzı kişi yaŋşaḳı
kişide aġırı kişi ol aḳı

1029 bu sözler eşitti sevindi ilig
közin kökke tikti kötürdi elig

1030 bayatḳa şükür ḳıldı ögdi öküş
ayur ay idim sen bağırsaḳ küsüş

1031 ḳamuġ edgülük tegdi sindin maŋa
tapuġsuz ḳuluŋ men yazuḳluġ saŋa

1032 tilekimni birdiŋ ḳamuġ arzular
erej dünya devlet öküş edgüler

1033 bu şükruġ negü teg ötey öz özün
munıŋ şükri sen ḳıl saŋa ay tüzün

1034 sözin kesti açtı aġı ḳaznaḳı
üledi öküş neŋ çıġaylar ḫaḳı

1035 aġırladı ilig bu ay toldını
açıġ birdi elgin tilin ögdini

1036 vezirlik aŋar birdi tamġa ayaġ
tuġı kövrügi birle birdi ḳuyaġ

1037 ḳamuġ ilke ḳıldı kör elgi uzun
boyun egdi düşman kiterdi özün

1038 bu ay toldı sordı ḳamuġ iş küdüg
küvenç ḳıldı özke bu bulmış ödüg

1039 bayudı budun hem itildi ili
iligke duʿa ḳıldı budnı tili

B 87 1040 ḳutuldı budun kitti emgekleri
ḳuzı birle ḳatlıp yorıdı böri

1041 itildi ili hem tüzüldi törü
ilig devleti boldı künde örü

1042 yorıdı bir ança bu yaŋlıġ ḳutun
tüzüldi ili budnı barça bütün

1043 telim arttı ilde yaŋı kend uluş
ilig ḳaznaḳı toldı altun kümüş

C 43 1044 sevindi ilig inçke tegdi özi
ajunda yadıldı kör atı sözi

1020 *tilig*] A_{7}, B_{9} ve C_{11} *tılıġ* | *bolmaz*] B_{9} *bolmas* | *sökgüsi*] B_{9} *sökgüsi* (*-k-* çıgü[illegible] eksik) C_{11} *öggüsi* (sahife kenarında *sgüsi*) || **1021** *birür*] A_{8} *berür* || **1022** *törütti*] A_{9} *tgrü*[illegible] *-ti* B_{11} ve C_{13} *törüt(t)i* | *teŋrig*] A_{9} *tengri* B_{11} ve C_{13} *tangrıġ* || **1023** *et* . [illegible] *kereki*] C_{9} [illegible] *et özlek kişi-ke kerek me* || **1024** *törütti köni*] A_{11} *tgrüdi kgn-i* B_{13} *törüt(t)i* [illegible] *köngül* C_{9} [illegible] *törüt(t)i k.* | *ol küçün*] A_{11} *grk uçün* || **1026** *erse*] C_{17} *irse* | *egri erse*] A_{13} *g.* *bolz-a* C_{9} [illegible] *e. irse* || **1027** *tir*] A_{14} *ter* || **1028** *uçuzı*] B_{4} ve C_{2} *yavuzı* || **1029** *eşitti sevindi*] A_{16} [illegible] *siünti* B_{5} ve C_{3} *eşit(t)i s.* | *tikti ... elig*] A_{16} *t. koder-ti ilig* B_{5} *tkiti* ... C_{3} ... *ilig* || **103**[illegible] *sen ... küsüş*] A_{17} *sen b. kügüş* B_{6} *se b. küsüş* C_{4} *seⁿ b. küşüş* || **1031** *tegdi ... maŋa*] A_{18} *t. sen-tin mangga* C_{5} *tigdi* .... | *men ... saŋa*] A_{18} *men yasuk-luġ sangga* B_{7} *m*[illegible] ... C_{5} *meⁿ yazukluk s.* || **1032** *birdiŋ*] A_{19} *berding* | *erej ... öküş*] A_{19} *eric* ... *telim* [illegible]

1033 *negü ... özün*] A_{20} *nedeg tap gder men gsüm* B_{9} ve C_{7} *nigü* ... | *munıŋ* ... *tüzün*] A_{20} *munung ... sangga gz gsüm* B_{9} ve C_{7} *munung* ... || [illegible] *ardak* *birdi elgin*] A_{22} *berti ilgin* || **1035** *ilig*] A_{22} [illegible] || **1036** *angar birdi*] A_{23} *angga berti* (satır üstünde *yazılmış*) C_{10} *a. bīrdi* | *tuġı ... ḳuyaġ*] A_{23} *tak-ı ... yar-ı kuyaġ* B_{12} ve C_{10} ... *kuyaġ* || **1037** *elgi*] A_{24} *ilgi* C_{11} *ülgi* | *kiterdi*] A_{24} *kedür-ti* C_{11} *kiterdi* || **1038** *küdüg*] A_{25} *kedük* | *küvenç ... bulmış*] A_{25} *kevünç ... bilmiş*

1039 bu beyit 1571 'de her üç nushada aynen tekrarlanmaktadır | *itildi*] A_{26} *edil-ti* | *iligke .. budnı*] A_{26} *i. tuv-a ardtı budun* B_{15} *ilig-ke* ... || **1040** *kitti emgekleri*] A_{27} [illegible] *-ger* (?, tashih görmüş) *imgek-leri* B_{1} ve C_{14} *kit(t)i e.* || **1041** *itildi*] A_{28} *edil-ti* || **1042** *tüzüldi* ... *bütün*] A_{29} *bayutı ili todtı budti budun* || **1043** *telim ... uluş*] A_{30} *tegim* *ardtı yangı kend u.* B_{4} ve C_{17} *telim art(t)ı* ... | *ilig*] A_{30} *ilin* || **1044** *sevindi*] A_{31} *sevün-ti* *ajunda yadıldı*] A_{31} *acun-ka yasıl-tı*

XX.

ḲUT ḲIVİLḲIN DẸVLẸT İRSELLİKİN AYUR

1045 tükel buldı ay toldı arzu tilek
ḳıvı ḳut ḳarıp yıḳtı arḳa yülek

A 46 1046 yime yaḳşı aymış biliglig bügü
tükel bolsa nịʿmẹt bulumaz yigü

1047 taḳı munda yigrek bilig sözlemiş
tükel bolsa nịʿmẹt tüker yaş timiş

1048 iḍi yaḳşı aymış biliglig sözi
bu bilge sözi ol biligsiz közi

1049 inigli aġar ol aġıġlı iner
yaruġlı tunar ol yorıġlı tınar

1050 ne kim işler erse tükelin küḍer
tükegli tükese inişke yanar

1051 bu ay toldı buldı tilekin tükel
tüketti tiriglig turu ḳaldı mal

1052 yana irlü kirdi bu tolmış ayı
ḳaḍır ḳışḳa yandı yarumış yayı

B 88 1053 yaraşıḳ tadular ḳarıştı için
küçendi biri tuttı bastı üçin

ḳut ... ayur] A_{32} ḳud ḳıv-lıḳın tevlet ẹrsel-likin a. B_6 bab ḳ. ḳıvı-lıḳın (-ı- iki [illegible] talı) d. i. bẹyan ḳılur C_2 bab ḳ. ḳıvı-lıḳın dlba a. i. aytur (noktasız) tụrurlar (t- noktası [illegible]

1045 ḳıvı ... yıḳtı] A_{33} ḳuvı berti || 1046 yime ... bügü] A_1 yēm-e ... [illegible] y. yaḫşı ... | nịʿmẹt ... yigü] A_1 arsu b. yegü B_8 n. bulumas y. C_4 n. bulumaz [illegible] || 1047 yigrek] A_2 yeg-rek B_9 ve C_5 yigrek | yaş timiş] A_2 öz temiş || 1048 iḍi [illegible] aymış] A_3 negü ter işidgil B_{10} iḍi ... C_6 idi yaḫşı a. | bu bilge] A_3 bilig-lig

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. şịʿr sözü, B'de çizgiler ve C'de [illegible] satırda şịʿr sözü ile ayırt edilmiştir

1049 inigli ... iner] A_4 toluġ-lı yasar ... iler | yaruġlı ... tınar] A_4 [illegible] badar ol yoruġ-lı ider || 1050 ne ... küḍer] A_5 nekim ardar ẹrz-e tụkelin tiler B[illegible] tükeli k. C_9 ... irse tükeli k. | tükegli ... yanar] A_5 tụkeli ... yeder B_{12} ... [illegible] yạnar C_9 tükel-ke ... yạnar || 1051 tilekin] C_{10} tileki | tükẹtti] B_{13} ve C_{10} [illegible] || 1052 irlü ... ayı] A_7 ayrılu (?) kirti tolmış a. B_{14} irlü (-r- yerine -z- ile) ... [illegible] yirgü ... ayyı || 1053 yaraşıḳ tadular] A_8 yaraşıḳ (satır altında ar. harfl. [illegible] tasu-lar B_1 ... tạḍular C_{12} yạraşmış tạdulur | küçendi ... tuttı] A_8 kụçedi [illegible] ve C_{12} ... tut(t)ı

1054 tadu tegşürüldi aşı boldı yig
aġır boldı köŋgli ḳatıġ tuttı ig

1055 tadu artadı kör küçi eksüdi
ḳaġıl teg köni boḍ egildi ḳoḍı

1056 tutup çaldı yirke aġır ig kelip
töşekke kirip yattı muŋluġ ulıp

1057 otaçı tirildi tamur kördiler
ol ig kem ne ermiş ayu birdiler

C 44 1058 ḳayu aydı ḳan tutmış emdi munı
aça birgü ekçek aḳıtġu ḳanı

1059 ḳayu aydı ötrüm içürgü kerek
özi ḳatmış emdi boşutġu kerek

1060 ḳayusı soġıḳ itti ḳattı cụlab
ḳayu ḳıldı birdi kereklig şẹrab

1061 ot em ḳalmadı kör neçe ḳıldılar
yaraşıḳ ne erse anı birdiler

1062 asıġ ḳılmadı künde arttı igi
ḳoradı küçi künde yitti ögi

1063 negü tir eşitgil saḳınuḳ kişi
saḳınuḳ kişi ol kişiler başı

[1]064 kerek ḳat şẹlise kerek tịryaḳ it
kerek mạtrịdus ḳat ya çurnı ögit

1054 tadu ... yig] A_9 tasu tẹg-şürül-ti iş-i b. yeg B_2 tạḍu ... | tuttı] B_2 ve C_{13} [illegible] it(t)ı || 1055 tadu ... eksüdi] A_{10} tasu ard-tatı ... ọk-süti B_3 tạḍu ... | ḳaġıl] A_{10} ıġıl (?) || 1056 yirke ... ig] A_{11} yerke ... yig B_4 yịrke ... C_{15} yīrke ... | yattı] B_4 ve C_{15} yạt(t)ı || 1057 otaçı ... kördiler] A_{12} odaçı (satır altında ar. harfl. ṭạbib) yiril-ti [illegible] ... C_{16} ... tut(t)ı-lar | ig ... birdiler] A_{12} yig kim ... berti-ler C_{16} ig kim ... || 1058 [illegible] ... aḳıtġu] A_{13} bergü ẹ. aḳıdz-a C_1 ... aḳıtġu' || 1059 ötrüm içürgü] A_{14} mạshil [illegible] suv | ḳatmış] A_{14} ḳoymış || 1060 soġıḳ ... ḳattı] A_{15} soġuḳ ḳadtı ẹdti B_8 s. it(t)i [illegible] it(t)ı C_3 soġuḳ it(t)i ḳạt(t)ı | birdi kereklig] A_{15} berti kụdez-lig || 1061 em] C_4 im | [illegible] ... birdiler] A_{16} ne ẹrz-e a. berti-ler B_9 ni ... C_4 ni irdi ... || 1062 künde ... igi] [illegible] ... yangı B_{10} ... art(t)ı i. C_5 art(t)ı künde i. | künde ... ögi] A_{17} anda tad-tı ọngi [illegible] (?) B_{10} k. yit(t)i ö. C_5 k. yịtti (yit- noktaları sonradan eklenmiş) ọ. || 1063 negü [illegible] saḳınuḳ] A_{18} n. ter ẹ. saḳ-ı-yuḳ B_{11} ve C_6 nigü ... | saḳınuḳ] A_{18} saḳ-ı-yuḳ || 1064 [illegible] ... it] A_{19} ḳut şelide k. ter-yaḳ ẹd | kerek ... ögit] A_{19} k. m-a-tiri tosdud y-a [illegible]-nı ẹgid B_{12} k. mạtrịdus ḳạt ... C_7 k. mạtrịduş ḳạt ...

1065 kerek tut otaçı kerek erse ḳam
ölüglike hergiz asıġ ḳılmaz em

1066 usal bolmaġıl ay tirig boldaçı
tirig boldung erse özüng öldeçi

1067 bu ay toldı ḥalin eşitti ilig
ölüm tutġaḳı ig tegürmiş elig

B 89 1068 ilig aytu keldi bu ay toldını
kelip kördi ilig yatur ḥalini

İLİG SU'ALİ AY TOLDIḲA

1069 ayıttı ilig emdi könglüng neteg
negü ol iging emdi udḳung neteg

AY TOLDI CEVABI İLİGKE

1070 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
mini tuttı ol ig angar yoḳ otı

1071 tolu erdi ayım irildi tolu
talu erdi ḳılḳım barır bu talu

1072 sevinçin toġar erdi toġmış künüm
künüm batġalır teg yarumaz tünüm

1073 küvençlik tiriglik kötürdi özin
yayıġ dunya mindin evürdi yüzin

1065 *erse ḳam*] C_8 *īrseḳam* | *ḳılmaz*] B_{13} *ḳılmas* || **1066** *erse*] C_9 *irse* | ... *eşitti*] B_{15} ve C_{10} *eşit(t)i* | *tutġaḳı ... elig*] A_{22} *tud-ġıḳ-ı ... ilig* C_{10} *... ilig* | ... *kelip*] A_{23} *kirip*

ilig ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

1069 *ayıttı ... könglüng*] A_{24} *... aytı ḥal-iing* B_2 *ayıt(t)ı ...* C_{12} *ayıt(t)ı ...* | *negü ... udḳung*] A_{24} *negü ... usḳıng* B_2 ve C_{12} *nigü ... uyḳung*

ay toldı ... iligke] nushalarda bu başlık yok

1070 *mini ... angar*] A_{25} *men-i ... neng anggar* B_3 ve C_{13} *mini tut(t)ı ...* || ... *erdi ... irildi*] A_{26} *ęrti adım ęril-ti* (*ę-* üstündeki nokta yanlış olacak) B_4 ... *izildi* C_{14} *irdi ...* | *erdi ... talu*] B_4 *... bạrır yoḳalu* C_{14} *irdi ... tạlu* || 1072 ... *... erdi*] A_{27} *sevün-çin ...* C_{15} *... irdi* | *yarumaz*] B_5 ve C_{15} *yạrumas* || 1073 ... *.. kötürdi*] A_{28} *kev-ençü (?) ... kọderti* | *mindin*] A_{28} *men-tin*

1074 sevinç arzu ni'met turu ḳalġalır
saḳınç ḳadġu miḥnet manga kelgelir

C 45 1075 munu adrılur men seningdin bu kün
ulıyu barır men öksünçün mungun

1076 negü tir eşitgil bügü il begi
budun başlaġuçı kişide yigi

1077 ne edgü neng erdi bu devlet kelip
yana barmaz erse tilekçe yelip

1078 ne yaḳşı neng erdi bu beglik işi
ölüm tutmaz erse yorısa kişi

1079 ne körklüg kün erdi yigitlik küni
ḳarılıḳ yoḳ erse yorısa köni

İLİG CEVABI AY TOLDIḲA

A 47 1080 ilig aydı ay toldı ḳodġıl bu söz
bu söz sözlemegil aya köngli tüz

B 90 1081 kişi barça igler kör edgü bolur
sanga yalnguz ermez bu ig ay unur

1082 nelük tilde körksüz yorır bu sözüng
nelük könglüngi artatur sen özüng

1074 *saḳınç ... manga*] A_{29} *sevinç ... mangga* || **1076** *negü ... begi*] A_{31} *n. ter* ... *mangga ilçi big (b- ?)* B_9 *nigü ...* C_2 *nigü ... bu kün il bęgi* | *kişide yigi*] A_{31} *... -ler-te yig* B_9 *kişide yigi* C_2 *kişi-de yigi*

1077 A_{33}'te bu beyit 1078'den sonra geliyor | *ne ... erdi*] A_{33} *ne yaḳşı iş ęrti* ... *ne edgü nęng irdi* | *barmaz ... yelip*] A_{33} *... yorıp* B_{10} *bạrmas ... yęlip* C_3 *b. ... t. bilip*

1078 A_{32}'de bu beyit 1077'den önce geliyor | *yaḳşı ... erdi*] A_{32} *edgü ... ęrti* ... *yaḳşı nęng irdi* | *tutmaz ... kişi*] A_{32} *... tirilz-e iş-i* B_{10} *tutmas ...*

1079 A_{34}'te bu beyit 1077'den sonra geliyor | *erdi*] C_5 *irdi* | *erse yorısa*] A_{34} ... *-e yorüz-e* C_5 *irse y.*

ilig ... ay toldıḳa] A_{35} *i. cuvabı a. toltı-ḳa*

1080 *bu ... sözlemegil*] A_1 *yavuz sọz-lem-e-gin* (satır üstünde tekrarlanmış) || **1081** ... *kör*] A_2 *yigiüg* ... *sanga ... ermez*] A_2 *sangga yalġuz ę.* B_1 *sạnga yạlnguz ermes* ... *sanga yanglız irmez* || **1082** *körksüz ... sözüng*] A_3 *körk söz yorıdur sẹn söz* | ... *özüng*] A_3 *n. ardu-turz-a bu kọngiüng yavuz* B_2 *nẹlük könglüngi* (önce *köngli* ... -mış, sonra *-ng-* üstüne *ngü* eklenmiş ; *köngüli* ?) ...

1083 san͡ga emdi av̂nıp yorır erdi öz
man͡ga titgü teg sen aḍın boldı söz

1084 bayat eḍgü ḳılġay bu söz sözleme
tügün urma otun menin͡g kön͡glüme

AY TOLDI CẸVABI İLİGKE

1085 bu ay toldı aydı ay ilig ḳutı
bu igke emi yoḳ tileme otı

1086 ḳayu kim toġar erse ölgü kerek
ḳayu nen͡g aġar erse ilgü kerek

1087 aġışḳa iniş ol eḍizke batıġ
sev̂inçke saḳınç ol açıġḳa tatıġ

1088 yana ma san͡ga aydım uş bu sözüm
ḳılınçım yayıġ tip ne irsel özüm

1089 menin͡g ḳılḳımı aydım erdi san͡ga
kön͡gül bamaġu erdin͡g emdi man͡ga

C 46 1090 barır men mun͡gar sen sizik tutmaġıl
toġuġlı kim ölmez tise bütmegil

1091 ınançsız time emdi sökme mini
ınanç ḳılmaġa dụnya ḳoḍġa sini

1092 cẹfa ḳıldı tip sen ilenme man͡ga
menin͡gde cẹfaçı bu dụnya san͡ga

1083 *san͡ga ... erdi*] A_4 *sangga ... yụrür ẹrti* C_{10} *... irdi* | *man͡ga ..* *sen*] A[illegible] *mangga yedgü tegz-e* B_3 *mạnga nitgü tẹg se* C_{10} *mạnga t. tẹg sen* || **1084** *ḳılġay*] B[illegible] C_{11} *ḳılġa* | *tügün ... otun*] A_5 *tụgün u. ọdük* B_4 *bu kün ...*
ay toldı cẹvabı] A_6 *a. toltı cuvabı*
1085 *emi*] A_7 ve C_{13} *imi* || **1086** *erse*] C_{14} *irse* | *erse ilgü*] A_8 *ẹrz-e ilgü* B[illegible] *ilgü* C_{14} *irse ingü* || **1087** *sev̂inçke ... tatıġ*] A_9 *saḳınç-ḳa sev̂inç ...* B_8 *tıġ* || **1088** [illegible] *ma ... bu*] A_{10} ve B_9 *... uşbu* C_{16} *men ... uşbu* | *yayıġ ... özüm*] A_{10} *yayıġ tẹp* [illegible] *ẹrsel ọsüm* B_9 *yatıġ* (*y-* ve *-ı-* noktasız) *... sözụ̈m* || **1089** *menin͡g ... erdi*] A_{11} [illegible] *ḳılḳın-ı ...* B_{10} *... aydım* (*-d-* yerine *-ḍ-* ile) ... C_{17} *... irdi* | *bamaġu erdi*] A[illegible] *ta-maġu ẹrti* C_{17} *b. irding* || **1090** *mun͡gar ... sizik*] A_{12} *munġġar ...* C_1 *...* [illegible] *ölmez tise*] A_{12} *ọ. tez-e* B_{11} ve C_1 *ölmes t.* || **1091** *time ... mini*] A_{13} *tem-e ẹmti* [illegible] *men-i* | *sini*] A_{13} *seni* C_2 *sīni* || **1092** *tip ... man͡ga*] A_{14} *ter sẹn ilin-m-e mangga* *menin͡gde ... san͡ga*] A_{14} *mening-tin cefa-sı ... sangga*

1093 usanma ölür sen menin͡gde basa
ınanma bu dụnyaḳa bütme usa

B 91 1094 aġırladın͡g erdi tapuġsuz mini
tapuġ yetrümedim ay ilig ḳanı

1095 tilek arzun ermez menin͡g ölmekim
bu kün bolmış ermez kelip barmaḳım

1096 özelü barır men öz erksiz bolup
ḳutulġu yirim yoḳ tiriglik bulup

1097 yoḳ erdim törütti igiḍti mini
kiçig oġlan erdim beḍütti mini

1098 yalın͡g yüzlüg erdim bütürdi saḳal
ḳara ḳuzġun erdim ḳuġu ḳıldı çal

1099 boḍum erdi oḳ teg egildi boḍum
tiriglik tükedi yetildi öḍüm

1100 yine yaḳşı aymış bügü bilgi kin͡g
eşitgil munı sen aya ḳızġu en͡g

1101 ḳayu başḳa kirse ḳuġu ḳırtışı
ḳuġu teg örün͡g ḳılġu kön͡glin kişi

1102 kimin͡g egri bolsa köni tal boḍı
köni ḳılġu kön͡glin yetildi öḍi

1103 örün͡g boldı erse ḳara saç saḳal
anunġu busuġçı ölümke tükel

1093 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ölür ... basa*] A_{15} *ọsüng sen mening-tin basa* | *dụnyaḳa*] A_{15}, B_{14} ve C_5 *dụnyeke* || **1094** *erdi ... mini*] A_{16} *ẹrti ... men-i* C_6 *irdi ...* | *yetrümedim ... ḳanı*] A_{16} *terü-medim ... ḫan-ı* B_1 *... ḳanı* C_6 *... ḳanı* || **1095** *arzun ermez*] A_{17} *arsu ẹrmez* B_2 *... ermes* C_7 *... irmez* | *bu ... kelip*] A_{17} *ḳolup bulmış ẹ. mening* B_2 *... ermes kẹlip* C_7 *... irmez mẹning* || **1096** *barır*] A_{18} *barur* B_3 *ölür* | *yirim*] A_{18} *yerim* B_3 ve C_8 *yịrim* || **1097** *erdim ... mini*] A_{19} *ẹ. ẹrdi t. men-i* B_4 *e. törüt(t)i ...* C_9 *irdim törüt(t)i ...* | *erdim ... mini*] A_{19} *... men-i* B_4 *e. bẹdüt(t)i m.* C_9 *irdim bẹdüt(t)i m.* || **1098** *yalın͡g ... bütürdi*] A_{20} *yalịn kọz-läg ẹ. yedil-di* C_{10} *... irdim ...* | *erdim*] C_{10} *irdim* || **1099** *erdi ... egildi*] A_{21} *oḳ teg ẹrti ẹ.* C_{11} *irdi oḳ teg igildi* | *öḍüm*] B_6 *özüm* || **1100** *yime ... bilgi*] A_{22} *yem-e ... begü bilge* C_{12} *yana yaḫşı* | *eşitgil ... en͡g*] A_{22} *işidgil ... ḳırġu ẹng* C_{12} *... ing* || **1101** *örün͡g ... kişi*] A_{23} *ọsüng kọnglin* (*-ọ-* ?) *kişi* C_{13} *... könglin kişi* (sonra üzerinden çizilerek, sahife kenarında *yumġı işi* yazılmış) || **1102** *tal*] A_{24} *bil* B_9 *tạl* C_{14} *tẹg* | *köni ... öḍi*] A_{24} *kọn-i k. kọngli ...* B_9 *ḳuġu ... özi* || **1103** *örün͡g ... saç*] A_{25} *ọsüng b. ẹrz-e bu saç ḳaş* C_{15} *... irse ...* | *anunġu busuġçı*] A_{25} *urun-ġu buşuġ-çı* C_{15} *onunġu bạsġuġçı*

1104 mun͡gar men͡gzetü aydı şaʿir bu söz
eşitgil munı sen aya edgü öz

C 47 1105 kara saç örün͡gi ölümdin yumuş
kılur ol tirigke tiriglik küsüş

1106 tü niʿmet yidin͡g me tiriglik yidin͡g
ölüm yir sini sen usanma öküş

İLİG CEVABI AY TOLDIKA

1107 ilig aydı ay toldı ivme serin
ig ol bu yazuklarka yulgı yarın

1108 ölür erdi erse kamuġ iglegen
kişi kalmaġay erdi ruzi yigen

B 92 1109 bayat edgü kılġay bu igdin sini
kön͡gülün͡g çökürme sen inç yat köni

1110 duʿa kıldı ilig kör açtı tilig
şifa koldi rabdın kötürdi elig

1111 turup çıktı andın sakınçın tügük
kelip karşıka kirdi kön͡gli tüşük

1112 çıġayka üledi öküş nen͡g tavar
asıġ kılġamu tip sakındı an͡gar

1113 asıġ kıldı erse ölümke kümüş
kümüş kılġay erdi er özke yuluş

1104 *mun͡gar men͡gzetü*] A_{26} *munggar mingsedü* | *eşitgil* ... *sen*] A_{28} *işidgil bu söz-ü* ...
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

1105 *örün͡gi* ... *yumuş*] A_{27} *ǫsüng-ni* ... *yamaş* | *kılur* ... *küsüş*] A_{27} *kelir* ... *kögüş* B_{12} ... *küşüş* C_1 *k. o. tiriglik tirigke küşüş* || 1106 *tü* ... *yidin͡g*] A_{28} *tüg* ... *yedürdüng t. yeding* B_{18} *bu n. yidüküng* ... C_2 ... *yidüng me* (satır üstünde ilâve edilmiş) ... | *ölüm* ... *sen*] A_{28} *tuker ol tirig-li*

ilig ... *ay toldıka*] nushalarda bu başlık yok

1107 *serin*] A_{29} *sirin* | *yulgı yarın*] A_{29} *y. yalın* C_3 *bulgı y.* || 1108 *ölür* ... *erse*] C_4 *ölüm irdi irse* | *erdi* ... *yigen*] A_{30} *erti* ... *yegen* C_4 *irdi* ... || 1109 *igdin sini*] A_{31} *yig-tin sen-i* | *kön͡gülün͡g* ... *inç*] A_{31} ... *seniç* C_5 *köngül-lüng* ... || 1110 *kötürdi elig*] A_{32} *koder-ti ilig* C_6 *kötürüp e.* || 1111 *andın* ... *tügük*] A_{33} *ilig sevünçin tegük* | *tüşük*] A_{33} *teşük* || 1112 *tip* ... *an͡gar*] A_{34} *tep* ... *anggar* || 1113 *erse* ... *ölümke*] A_{35} *erz-e ǫlüm-ke* (tashih görmüş; iyi okunmuyor) C_9 *irdi* ... | *erdi* ... *özke*] A_{35} *erti* ... *ǫlüm-ke* C_9 *irdi* ...

1114 ölümke yuluş kıldı erse kişi
yulup ölmegey erdi ilçi başı

A 48 1115 bu ay toldının͡g kör igi aġrudı
umınçsız bolup candın elgin yudı

1116 ökündi ayur ay tiriglik isiz
yavalıkka ıdtım isiz körk bediz

1117 tiriglik keçürdüm usallık bile
yigitlikni ıdtım yavalık bile

1118 küremiş kürek erdi uş bu özüm
eçel tuttı iltür ne asġı sözüm

1119 ajun malı tirdi özüm suklukun
kalır nen͡g barır men bu kün yoklukun

C 48 1120 elig til uzun kıldım erdi öküş
ölüm keldi tuttı tınım kıstı uş

1121 bu yan͡glıġ ökündi öküş yıġladı
ökünçi ölümke asıġ kılmadı

1122 ne mun͡gluġ turur bu apa oġlanı
tilek teg bulumaz tiriglik küni

1123 tilek bulsa bolmaz tiriglik yigü
tirig bolsa bulmaz tilek ay bügü

1114 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yuluş* ... *erse*] A_{36} *yuluġ k. erz-e* C_9 ... *irse* | *yulup* ... *ilçi*] A_{36} *tirig kalġay erti acun-çı* B_6 *bolup* ... C_{11} ... *irdi i.* || 1115 *igi*] A_1 *yigi* | *umınçsız* ... *yudı*] A_1 *umunç-suz can-ka iligi budı* B_7 ve C_{12} *umunçsız* ... || 1116 *isiz*] A_2 *esiz* B_8 *isiz* | *yavalıkka* ... *bediz*] A_2 *yava-lık-ta ı. esiz kök mingiz* B_8 ... *isiz* ... || 1117 *keçürdüm usallık*] A_3 *keçür-tim u.* B_9 *keçürdüm usalık* || 1118 *kürek* ... *bu*] C_{15} *kürek-ke me* (sonradan satır üstünde yazılmış) ... B_{14} ve C_{15} *esbu* | *tuttı iltür*] B_{10} ve C_{15} *tut(t)ı iltür* || 1119 *ajun* ... *tirdi*] A_5 *acun* ... *terti* ... *tirdim* | *men bu kün*] A_5 *m. ǫsüm* B_{11} *me* ...
C_{17}'de, 1119'dan sonra, ayrı satırda *şiʿr* sözü yazılmış; her hâlde yanlış olacak
1120 *elig* ... *erdi*] A_6 *ilig til usun kıltı berti* | *keldi* ... *kıstı*] A_6 *tudtı emti tilim* ... B_{12} ve C_1 *tut(t)ı* ...
1121 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ölümke*] A_7 *bu yerde* || 1122 *apa*] ... *apa* (satır altında ar. harfl. *adem*) || 1123 *tilek* ... *yigü*] A_9 *tirig* ... *yegü* B_{15} ... *bulmaz* | *bulmaz* ... *bügü*] A_9 ... *begü* B_{15} *bulmas* ...

B 93

1124 az edgüke tegse unıtur özin
yaşıl kökte üstün yorıtur sözin

1125 ağırlıkka tegse küvez kür bolur
ölüm tutsa udlur öküncün ölür

1126 yise todsa kılkı bolur buğrağu
kalı karnı açsa bilip yir ağu

1127 sakınçka sızar kör erejke irer
severin bulur bulsa terkin yirer

1128 ökündi bu ay toldı tındı uluğ
ayur men yitürdüm könilik yoluğ

1129 nelük tirdim erdi bu altun kümüş
nelük kılmadım men çığayka ülüş

1130 nelük kodtum erki bu edgü işig
nelük söktüm erki yazuksuz kişig

1131 burun ıdğum erdi kamuğ edgülüg
asığ kılğay erdi yarın belgülüg

1132 negü asğı bar bu öküncüm bu kün
ölüm tuttı kesti bu söz birle ün

1133 negü tir eşitgil yiti közlüg er
kişike bağırsak köni sözlüg er

1134 tözü tın tokırka ölüm bir kapuğ
kirür bu kapuğka yorığlı kamuğ

1135 negü ol tiriglik negü ol ölüm
kayudın kelir men kayuka yolum

1124 *az ... tegse*] C_6 *ir e. tigse* | *kökte ... yorıtur*] A_{10} *kok-te* (önce *teng* [illegible] sonra tashih edilmiş ?) *usdün yurüdür* C_6 *kök-te*ⁿ ... || **1125** *tegse küvez*] A_{11} [illegible] *küvez* (*-v-* veya *-g-* ?) C_7 *tigse* ... | *tutsa*] A_{11} *yedz-e* || **1126** *yise* ... *buğrağu*] [illegible] *yez-e ... bağrağu* | *yir*] A_{12} *yer* || **1127** *erejke*] A_{13} *eriz-ke* | *bulur .. yirer*] A_{13} [illegible] ... B_4 ... *yirer* C_9 *bulur ... yirer* (-*i*- harekeli) || **1129** *tirdim*] A_{15} *terdim* || 1130 [illegible] C_{13} *irki* | *söktüm ... yazuksuz*] A_{16} *surdim* (?) *erti yazuk söz* C_{12} *s. irki* [illegible] *burun ... erdi*] C_{13} *burun* (satır üstünde *burun*) *ı. irdi* | *yarın*] A_{17} *barın* || 1131 [illegible] ... *bu*] A_{18} ... *bar-mu* B_9 ve C_{14} *nigü ...* | *tuttı*] B_9 ve C_{14} *tut(t)ı* || **1133** *negü ... er*] [illegible] *n. ter işid-gin ...* B_{10} *nigü ... er* C_{15} *nigü ... ir* | *er*] C_{15} *ir* || **1134** *tözü ... tokırka* [illegible] A_{20} *turu yig bakır-ka* | *kirür ... yorığlı*] A_{20} *korer ol kapuğ-ta yurüg-li* || 1135 [illegible] ... *negü*] A_{21} *negü-lük* ... B_{12} ve C_{17} *nigü ... nigü* | *men*] A_{21} *min* (önce *-tin* [illegible] sonra tashih edilmiş) B_{12} *me* C_{17} *me*ⁿ

C 49

1136 nelük toğdum erki yana ölgeli
nelük küldüm erki sığıt körgeli

1137 ajunda ölümdin katığrak kayu
toğuğlı kişi öldi mundağ ayu

1138 muŋar meŋzetü aydı şaʿir sözi
munuŋ maʿnisi uksa açlur közi

B 94

1139 negü bar ajunda ölümdin katığ
ölümüg sakınsa kiter miŋ tatığ

1140 ölüm bir teŋiz ol uçı yok tüpi
baka körse yetrü tüpi yok batığ

1141 ölümni biligli usansa özün
ölüm tutsa asğı bulunmaz sözün

1142 erejlerke avnıp usal bolğuçı
ölüm tutsa odlur yetilmez küçi

1143 öküş neŋke todmaz közi suk kişi
eçel tutsa öknür itümez işi

1144 yayığ kutka avnıp küvenür kür er
yağız yir katında yürekin yirer

1145 sevinçlerke avnıp öküş külgüçi
sığıtka anunğu aya ölgüçi

1136 *sığıt*] A_{22} *sığıt* (satır altında ar. harfl. *girye*) || **1137** *ajunda ölümdin*] A_{23} [illegible] *-ta g.* B_{14} *a. ölümde* | *toğuğlı*] A_{23} *toğığ-lı* || **1138** *muŋar ... aydı*] A_{24} *munggar* [illegible] *mingzedü kelti* | *munıng ... açlur*] A_{24} *munung a. açlıur* B_{15} ve C_3 *munung ...*
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
1139 *negü ... katığ*] A_{25} *acun-ta negü bar ölüm-tin k.* B_1 *nigü ...* C_5 *nigü ...* [illegible] *-den* D_{25} . *acun-ta ölün-tin kadık* (ar. *acun-da ö. katık*) | *ölümüg ... tatığ*] A_{25} [illegible] *keder* D_{26} *ölüm-ni s. keder m. tadık* (ar. *ölüm-ni sağınsa keter m. dadık*) || **1140** [illegible] *ol*] A_{26} *sikir* | *tüpi ... batığ*] A_{26} *iki y. yadığ*
1141 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ölümni biligli*] A_{27} *ölüm-üng* [illegible] *-lig* [illegible] *bulunmaz*] A_{27} *bulumaz* B_3 *bulılmas* C_8 *bulunmas* || **1142** *erejlerke*] A_{28} [illegible] *-lerke* C_9 *erejlerke* (harekeli) | *yetilmez*] B_4 ve C_9 *yetilmes* || **1143** *todmaz*] A_{29} [illegible] *-maz* B_5 *todmas* | *eçel ... itümez*] A_{29} *ne ki kılz-a ö. udumaz* B_5 ... *itümes* || **1144** [illegible] ... *er*] A_{30} *bayığ k. ösrüp kevenür kürer* C_{11} ... *ir* | *yir ... yirer*] A_{30} *yer k.* [illegible] *öknür er* B_6 *yir ... yirer* C_{11} *yir k. yüreki yerer* (harekeli) || **1145** *sevinçlerke* [illegible] ... *külgüçi*] A_{31} *sakınç-lar-ka ... kelgüçi* B_7 *s. avınıp ...* | *anunğu*] A_{31} *onun-ğu*

1146 negü tir eşitgil uḳuşluğ bilir
bu söz işke tutsa kör asğı alır

1147 yarınlıḳ orun eḍgü ḳolsa özün
isiz ḳılmasunı bu iki ajun

1148 isiz ḳılmağıl sen ay ḳılḳı tüzün
bu kün eḍgü ḳılğıl ḳılınçın sözün

1149 bu ay toldı öknüp öküş yığladı
ökünçi bu yirde asığ ḳılmadı

1150 çığayḳa üledi kör altun kümüş
ḳadaşlarḳa ḳıldı ḳumaru öküş

A 49 1151 közin kökke tikti ayur ay iḍim
C 50 senin͡gde aḍın men iḍi bilmedim

1152 törüttün͡g igiḍtin͡g beḍüttün͡g mini
senin͡g fażlın͡g erdi bilir men munı

1153 san͡ga tapnur erdi menin͡g bu özüm
munuḳı eçel tuttı kesti sözüm

B 95 1154 ḳutulğu yirim yoḳ yitürdüm bilig
senin͡g raḥmetin͡g tutsu emdi elig

1155 otunluḳ bile ḳıldım isiz öküş
tüzünlük bile sen keçür ay küsüş

1146 C'de bu beyit, yeri gösterilerek, sahife kenarında yazılmış | *negü ... eşitgil* A_{22} *n. ter işidgil* B_8 ve C *nigü ...*

1147 Metnin bu kısmı nushalarda farklıdır. A'da 1147. ve 1148. beyitlerin mısrâları, 1147a — 1148b ve 1147b — 1148a şeklinde sıralanmıştır. C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yarınlıḳ orun*] A_{33} *barın-lıḳ urup* | *isiz ... ajun*] A_{34} *'aciz ḳolmasang kör* (*k-* ?) *bu* (satır üstünde yazılmış) *ikki acun* || **1148** *isiz ḳılmağıl*] A_{34} *'aciz ḳıl-mağın* | *ḳılğıl ... sözün*] A_{33} *bolğın ... sosün* C_{15} *... sözin* || **1149** *yığladı*] C_{16} *yığladı* (*y-* sonradan eklenmiş) | *yirde*] A_{35} *yerde* B_{11} *yırde* || **1150** *ḳıldı ... öküş*] A_{36} *ḳıltı ḳ. ulüş* B_{12} *ḳaldı ḳ. öküş* C_{17} *birdi ...* || **1151** *senin͡gde ... iḍi*] A_1 *sening-tin ...* C_1 *sening-den ... iḍim* || **1152** *törüttün͡g ... mini*] A_2 *töredding yigidding bidüddüng men-i* B_{14} *törüt(t)üng i. beḍüt(t)üng m.* C_2 *törüt(t)üng igiding bedüt(t)üng m.* | *erdi ... munı*] A_2 ve B_{14} *... an-ı* C_2 *irdi ...* || **1153** *munuḳı ... kesti*] A_8 *mun-a-ḳı e. tudtı keslür* B_{15} ve C_3 *... tut(t)ı kesti* || **1154** *yirim*] A_4 *yerim* B_1 ve C_4 *yirim* | *tutsu ... elig*] A_4 *tudsun emti ilig* || **1155** *isiz*] A_5 *esiz* | *küsüş*] A_5 *kuşüs* B_2 ve C_5 *küşüş*

1156 yav̇alıḳta keçti tiriglik isiz
süre ıḍtım öḍ kün bu beglik isiz

1157 sözin kesti ança saḳındı turup
aḳıttı közün yaş kör oğlın körüp

XXI.

AY TOLDI OĞLI ÖGDÜLMİŞKE PEND BİRMİŞİN AYUR

1158 bir ök oğlı erdi bu ay toldının͡g
kiçig erdi yaşı uş ol oğlının͡g

1159 atı erdi ögdülmiş aşlı arığ
yüzi körklüg erdi me ḳılḳı arığ

1160 oḳıdı bu oğlın özin͡ge yaḳın
tutup ḳuçtı közde aḳıttı aḳın

1161 ayur emdi oğlum barır men munu
san͡ga ḳaldı ornum barı nen͡g unu

1162 sen erdin͡g man͡ga köz yaruḳı tükel
barır men senin͡gdin esen eḍgü ḳal

1163 yime yaḳşı aymış bu türk buyruḳı
körür köz yaruḳı oğul ḳız oḳı

1164 oğul ḳız saḳınçı bu tüpsüz ten͡giz
oğul ḳız sarığ ḳıldı ḳızğu men͡giz

1156 *yav̇alıḳta .. isiz*] A_6 *yav̇a iş-ke eddim ...* B_3 *... isiz* C_6 *yav̇alıḳ-da ...* | *öḍ ... isiz*] A_6 *edgün . ...* B_3 *... isiz* || **1157** *aḳıttı ... yaş*] A_7 *yaş aḳt-ı kosin-tin* B_4 ve C_9 *aḳıt(t)ı*

ay toldı ... ayur] A_8 *... bermiş-in a.* B_5 *bab ay toldı ...* C_8 *bab ... aytur*

1158 *erdi*] C_9 *irdi* | *erdi ... ol*] A_9 *yerti* (*-r-* ?) *... uşol* B_6 ve C_9 *... uşol* || **1159** *me ḳılḳı*] B_7 *ne fi'li* C_{10} *me fi'li* || **1160** *oḳıdı ... özin͡ge*] A_{11} *oḳadı ... oz-i-ke* | *tutup ... aḳıttı*] A_{11} *alıp ḳ. başın a.* B_8 ve C_{11} *... aḳıt(t)ı* || **1161** *emdi ... barır*] A_{12} *ay oğul men barur* C_{12} *oğlum emdi b.* | *san͡ga ḳaldı*] A_{12} *sangga ḳoddum* || **1162** *erdin͡g*] C_{13} *irding* || **1163** *yime ... türk*] A_{14} *iti ... terek* B_{11} *yime* (*y-* yerine *n-* ile) C_{14} *y. yaḳşı* | *körür*] A_{14} *korer* || **1164** *ten͡giz*] A_{15} *tinggiz* | *ḳızğu men͡giz*] A_{15} *ḳırğa mingiz* B_{11} *ḳızğu* (*-z-* noktasız) *m.* C_{15} *ḳızğu m.*

1165 kiming boldı erse oğul ḳız kisi
negü teg kelir ol kişining usı

C 51 1166 oğul ḳızda ötrü ata yir etin
oğul ḳız atamaz atası atın

B 96 1167 bu ay toldı aydı eşit ay oğul
sözümni unıtma manga tut köngül

1168 mini kör ata erdim emdi sanga
atım erdi ay toldı baḳ kör manga

1169 tirigliki toldı bu ay toldınıng
öküngün ulır kör asığ yoḳ anıng

1170 süçig bu tiriglik açığ bu ölüm
anundı ḳanı emdi ḳaçğu yolum

1171 av̇ındım bu dụnyaḳa köngüm birip
vẹfa ḳılmadı kör meningdin irip

1172 mini ardı dụnya oḳıdı sev̇e
köngül birdim erse irikti iv̇e

1173 cẹfa ḳıldı dụnya ḳarıdı bu ḳut
sini armasunı munu sözke büt

1174 kereklig işim barça yirde ḳodup
kereksizni ḳıldım hạvaḳa uḍup

1175 tüpi yil keçer teg tiriglik keçip
asığsız ulır men özümke açıp

1176 orunçun ya malın itilmez işim
elig tuttaçı yoḳ bu kün bir kişim

1165 *kiming ... kisi*] A_{16} *... söz kiş-i* B_{13} *ḳimüng ... kisi* C_{16} *... irse o. ḳ.* kiş.. | *negü ... usı*] A_{16} *n. t. kilir ... iş-i* B_{13} ve C_{16} *nigü ...* ‖ **1166** *ḳızda ... etin*] A.. *ḳız-tın ọdrü ada bir adın* B_{14} *... yir (y-?) etin* C_{1} *ḳızdın ... atanır atın* | *atamas*] A_{17} *adamış* B_{14} ve C_{1} *atamas* ‖ **1167** *eşit*] A_{18} *işiṭ* | *sözümni ... manga*] A_{18} *sözüm-* ... *mangga* ‖ **1168** *mini ... erdim*] A_{19} *men-i ... ẹrdim* C_{3} *... irdim* | *erdi*] C_{3} *irü*...

1170 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *süçig*] A_{21} *siçüg* | *anundı*] A.. *ayun-tı (-y-?)* ‖ **1171** *av̇ındım ... birip*] A_{22} *ayun-tum b. tụny-e-ke k. berip* C_{7} ... *dụnye-ke* | *kör ... irip*] A_{22} *tụny-e men-tin ẹrip* ‖ **1172** *mini ... sev̇e*] A_{23} *men-i ... siv̇-e* | *birdim ... irikti*] A_{23} *berdim ẹrz-e ẹrikdi* C_{8} *... irse ...* ‖ **1173** *sini ..* *mun*...] A_{24} *sen-i ... mun-a* ‖ **1174** *yirde*] A_{25} *bụdrü* B_{8} ve C_{10} *yịrde* ‖ **1175** *tüpi ...* *keçip*] A_{26} *tụz-i bil ... leçip* B_{9} *t. yịl ...* | *ulır men*] A_{26} *ulur men* B_{9} *ulur me* C_{11} *u. me*... ‖ **1176** *ya ... itilmez*] A_{27} *yamalın ẹdilmez* B_{10} *ya ... itilmes* | *elig ... kişim*] A.. *ilig tuddaçım ... eşim* B_{10} ve C_{12} *e. tut(t)açı ...*

1177 negü tir eşitgil oḍulmış kişi
ölümüg uḳup yetrü bilmiş kişi

1178 bügü bilgi kitti ölümüg körüp
uḳuşluğ ögi yitti ögsüz bolup

1179 ne yav̇laḳ neng ol bu ölüm tarmaḳı
ne yav̇laḳ erür bu kişig urmaḳı

1180 itiglig sạrayığ buzuğlı ölüm
ḳamuğ yumğılarığ saçığlı ölüm

1181 mungar mengzetü aydı şị'r ayğuçı
oḳığıl munı sen aya bilgüçi

B 97 C 52 1182 negü bar ajunda angar ḥile-siz
negü ḥile bar kim angar çare-siz

1183 ḳamuğ nengke ḥile itig çare bar
mẹgẹr bu ölümke ölüm ḥile-siz

ÖGDÜLMİŞ SỤ'ALİ AY TOLDIḲA

A 50 1184 eşitti oğul kör atası sözin
til açtı ataḳa ev̇ürdi yüzin

1185 ayur ay atam bir sözüm bar sanga
anı aytayın men ayu bir manga

1177 *negü ... oḍulmış*] A_{28} *n. ter işidgin odan-mış* B_{11} ve C_{13} *nigü ...* | *uḳup yetrü*] A_{28} *u. yedürü* C_{13} *uḳu yẹtrü* ‖ **1178** *bügü kitti*] A_{29} *bigü bilgü kedti* B_{12} ve C_{14} *... kit(t)i* | *yitti ... bolup*] A_{29} *iddi ... kọrüp* B_{12} ve C_{14} *yit(t)i ...* ‖ **1179** *erür*] C_{15} *irür* ‖ **1180** *yumğılarığ*] A_{31}, B_{14} ve C_{16} *yumḳılarığ* ‖ **1181** *mungar ... ayğuçı*] A_{32} *munggar mingsedü a. beyt aydğuçı*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl *şị'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1182 *negü .. ajunda*] A_{33} *... acun-ta* B_{1} ve C_{2} *nigü ...* | *negü ... angar*] A_{33} *... anggar* B_{1} ve C_{2} *nigü ...* ‖ **1183** *nengke ... itig*] A_{34} *... ụdüg* C_{3} *ning-ke ... angar*

$A49_{35}$ — 50_{1}'de, 1183'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

ọlüm ol busuğ-lı bu ordu tör-e
begü bilgi yedti bu iş-tin kör-e
uz-a ẹdgü-lük ḳıl ọlüm-ke anun
tapuğ ḳıl uğan-ḳa tụnün hem kụnün

ögdülmiş ... ay toldıḳa] nushalarda bu başlık yok

1184 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eşitti*] A_{2} *işidti* B_{3} ve C_{4} *eşit(t)i* | *ev̇ürdi*] C_{5} *ivürdi* ‖ **1185** *atam ... sanga*] A_{3} *ada ... sangga* | *bir manga*] A_{3} *ber mangga*

1186 bu dụnya içinde tirildinͅg öküş
bilig bildinͅg erḍem oḳıdınͅg uḳuş

1187 ayıttınͅg eşittinͅg yime ögrenü
sınayu tirildinͅg ḳamuġnı körü

1188 negü erse barmu ölümke itig
anı utru tutġıl ay bilge tetig

1189 ẹgẹr ḫile. çare. yoḳ erse aḍın
ḳamuġ nenͅg ḫazine. ülegil barın

1190 ḫazine. bu nenͅg bolsa başḳa yuluş
esen bol yana bolġa altun kümüş

1191 negü tir eşitgil közi toḳ kişi
tuz etmek iḍisi aḳı er başı

1192 üle nenͅg kişike yitür hẹm içür
sini nenͅg keçürgey sen anı keçür

1193 esenlik kerek erke nenͅg eksümez
tiriglik kerẹk ḳuşḳa menͅg eksümez

1194 tirig bolsa yalnͅguḳ tileki anuḳ
et öz baş esen bolsa arzu yaġuḳ

AY TOLDI CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

B 98 1195 yanut birdi ay toldı aydı oġul
eşitgil sözümni bu iştin tönͅgül

C 53 1196 ölümke asıġ ḳılmaz altun kümüş
ölümüg tıḍumaz bilig ya uḳuş

1186 *oḳıdınͅg*] A_4 *uḳul-tı* || 1187 *ayıttınͅg ... yime*] A_5 *ayıddıng* (*-y-* ?) *işidding* [illegible] *yem-e* B_6 *ayıt(t)ıng işit(t)ing y.* C_8 *ayıt(t)ıng eşit(t)ing y.* || 1188 *negü ... tetig*] [illegible] ... *yidig* B_7 *nigü* ... C_9 *nigü irse* ... | *tetig*] A_6 *tidig* || 1189 *ẹgẹr ... erse*] [illegible] *munung* ... C_{10} ... *irse* | *ḳamuġ ... barın*] A_7 *anıng teg ḫasin-e ụl-e ber birin* || [illegible] *nenͅg ... başḳa*] A_8 *teg bolsu taş-ḳa* | *bolġa*] A_8 *bolġay* || 1191 *negü ... eşitgil*] [illegible] *ter işidgil* B_{10} ve C_{12} *nigü* ... | *etmek iḍisi*] C_{12} *ötmek iḍisi* || 1192 *yitür hẹm*] [illegible] *yedür-gil* | *sini ... keçürgey*] A_{10} *sen-i teg k.* C_{13} ... *nẹng keçürgen* || 1193 *esenlik* [illegible] *eksümez*] A_{11} *ẹsen bolz-a ẹrke bu n. ọksümez* B_{12} ... *eksümes* C_{14} ... *irke* ... *tirig* [illegible] ... *eksümez*] A_{11} *açuġ-lı ọrüng ḳ. ming ọksümez* B_{12} ... *eksümes* || 1194 *yalnͅg* [illegible] A_{12} *yangluḳ* C_{15} *yạngluḳ* | *yaġaḳ*] A_{12} *yavuḳ*

ay toldı ... ögdülmişke] A_{13} ... *cuvabı oğlın-ġa* C_{16} ... *oğlı ö.*

1195 *birdi*] A_{14} *berti* | *eşitgil ... iştin*] A_{14} *işidgil* ... B_1 ve C_{17} ... *işdin* || [illegible] *ḳılmaz*] B_2 ve C_1 *ḳılmas* | *tıḍumaz ... ya*] A_{15} *tadumaz ... ne* B_2 *tıḍumas* [illegible] (*y-* noktasız) C_1 *tıdumas ... ya*

1197 ölümüg tıḍar erse dụnya nenͅgi
bolup ölmegey erdi begler begi

1198 ḫakimlerke ḫikmẹt asıġ ḳılmadı
bügülerke bilgi elig tutmadı

1199 ölümke asıġ ḳıldı erse ot em
otaçı turu ḳalġay erdi ulam

1200 ölüm yüz ḳılur erdi erse körüp
aġır savçılar ḳalġay erdi turup

1201 toġuġlı tirigler ölümke sanı
ölümke toġuġlı tirig kim ḳanı

1202 tüşün ol bu dụnya keligli keçer
yigen yil büke teg yir erken açar

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI AY TOLDIḲA

1203 eşitti kör ögdülmiş aydı ata
iḍi keḍ uḳulmış ölümüg yete

1204 negülük usandınͅg tiriglik ıḍıp
negüke ilenür sen emdi ulıp

1205 nelük tirdinͅg erdi bu ḳalġu nenͅginͅg
negüke ülemedinͅg artġu nenͅginͅg

1197 *tıḍar ... nenͅgi*] A_{16} *tırar ẹrz-e tüny-a* (*-ü-* tashih görmüş) *n.* C_2 *tıdar irse* ... *begi* ' *bolup ... erdi*] A_{16} ve B_3 *bolup* ... C_2 *yulup* (*y-*, bir noktanın sonradan eklenmiş olması muhtemel) ... *irdi* || 1198 *ḫakimlerke*] C_3 *ḫakim-ler-ḳa* | *elig*] A_{17} [illegible] *ilig* || 1199 *erse ... em*] A_{18} *ẹrz-e ... im* C_4 *irse ... im* | *erdi*] C_4 *irdi* || 1200 *erdi erse*] C_5 *irdi irse* | *savçılar ... erdi*] A_{19} *savçı-ḳa* (satır altında ar. arafl. *pẹyġambẹr*) C_5 ... *irdi* || 1201 *ölümka sanı*] A_{20} *ọlüg-ke sạlur* | *ḳanı*] A_{20} *ḳalur* || 1202 *keçer*] B_8 *köçer* C_7 *kẹçer* | *yigen ... yir*] A_{21} *begen bil bụke teg bir* B_8 *yigen* (*-i-* noktasız) *yil* .. C_7 *yigen* (*yi-* noktasız) *yịl tẹg yir* (*yi-* noktasız); sahife kenarında : *ḳapuġ-dın* [illegible] *kapuġ-dın çıḳar*

ögdülmiş ... ay toldıḳa] A_{22} *ọ. cuvab-ı adaz-ı* (satır üstünde yazılmış) ... C_8 *ö. cẹvabı atası* ...

1203 *eşitti*] A_{23} *işit-ti* B_{10} ve C_9 *eşit(t)i* | *iḍi ... yete*] A_{23} *iti ket ... bada* B_{10} *idi kẹd ... yạna* C_9 *idi kẹd ... yete* (*yata* ?, harekeli) || 1204 *negülük*] B_{11} ve C_{10} *nigülük* | *negüke ... sen*] B_{11} ... *se* C_{10} *nigüke ... sen* || 1205 *erdi ... nenͅginͅg*] A_{25} *erdi ... ninging* C_{11} *irdi ... ni(n)ging* | *negüke ... nenͅginͅg*] A_{25} ... *arduḳ ninging* C_{11} *nigüke* ...

1206 tirilse usal bolsa yalŋuḳ özün
ökünsü öziŋe ilensü sözün

1207 bu kün öknüp asġı negü ay ata
başın yirke çalsa ulıp miŋ ḳata

B 99 AY TOLDI CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

1208 bu ay toldı aydı ay oġlum eşit
mini kör usanma yarınlıḳ iş it

1209 usallıḳ mini alḳtı öknür özüm
oḍunġıl usal bolma körklüg yüzüm

1210 toġuġlı neçe toġdı ölgü üçün
neçe barmasa iltür aẖır küçün

C 54 1211 ölügli kişi barça öḍke tutuġ
yetilse öḍi kör maŋıtmaz butuġ

1212 muŋar meŋzetü aydı şa'ir tili
tükel söz turur bu uḳulsa ḳalı

1213 ḳamuġ neŋke vaḳt ol küni belgülüg
nẹfẹs tın toḳırḳa sanı belgülüg

1214 yıl ay kün keçer teg tiriglik keçer
keçer kün keçürgey sini belgülüg

A 51 1215 yana aydı ay toldı kör ay oġul
ne ẖalin barır men mini kör oḍul

1206 *tirilse ... yalŋuḳ*] A_{26} *bilir tin u. bolm-a yangluḳ* C_{12} *... yạngluḳ* | *özinge ... sözün*] A_{26} *ọsünge yelin-sün sọsün* C_{12} *... sözüng* || **1207** *negü ay*] A_{27} *n.* [illegible] *nigü a.* C_{13} *nīgü a.* | *başın ... ḳata*] A_{27} *başıng yerke çal-sang ... ḳada* B_{14} *b.* [illegible] *cạlsa u. ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) *ḳạta* C_{13} *b. yẹrke* (*-ẹ-* harekeli) ...

ay toldi ... ögdülmişke] A_{28} *adaz-ı ay t. cuvab-ı oğlı ö.* C_{14} *... çẹvabı oğlı ö.*

1208 *ẹşit*] A_{29} *işit* | *mini ... iş*] A_{29} *men-i ... yarın-lıḳ* (satır altında ar. harfl. *aẖirẹt*) *iş* B_2 *m. k. unıtma ...* || **1209** *usallıḳ mini*] A_{30} *oz-a-lıḳ men-i* || **1210** *içün*] [illegible] *içün* | *iltür aẖır*] B_4 *aẖır iltür* || **1211** *öḍke*] A_{32} *ọdke* (satır altında ar. harfl. *vaḳt*) | *maŋıtmaz*] B_5 ve C_1 *mangıtmas* || **1212** *muŋar ... aydı*] A_{33} *munggar* [illegible] *kelti* | *turur*] A_{23} *tuu-rur* (?) B_6 *tụrur* C_2 *turu*

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1213 *küni belgülüg*] A_{34} ve C_4 *k. bilgülüg* || **1214** *sini belgülüg*] A_{34} *sen-i* [illegible] *s. bilgülüg*

1215 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *aydı*] C_6 *ay-dı* | *men mini*] [illegible] *m. munı* B_9 *me m.* C_7 *me*ⁿ *m.*

1216 sen ök sen saḳınçım barır men muŋun
kiçiglikte minsiz ḳalır sen bu kün

1217 negü teg bolur sen meniŋde kiḍin
meniŋ yoḳ saḳınçım munıŋda aḍın

1218 ata emgeki bolsa oġlı öze
ol oġlı bilir ötrü ḳılḳ yaŋ tüze

1219 ḳısa tutsa oġlın kör eḍgü bolur
atası anası yaruŋġu bolur

1220 ḳalı ḳıstaçı bolmasa ol oġul
yava boldı sen ol oġuldın töŋül

B 100 1221 oġulluġ ata bolsa bilge tetig
ḳısa tutġu tutçı emi bu itig

1222 negü tir eşitgil oġulluġ kişi
başında keçürmiş yetilmiş yaşı

1223 kimiŋ oġlaġu bolsa oġlı ḳızı
aŋar yıġlaġu boldı muŋluġ özi

1224 kiçigde ata ıḍsa oġlın yava
oġuldın yazuḳ yoḳ atadın cẹfa

1225 oġul ḳız isiz bolsa ḳılḳı yaŋı
ol isiz ata ḳıldı ıḍtı oŋı

C 55 1226 ḳısa tutsa oġlın ata ögretü
uluġ bolsa sevnür oġul ḳız yetü

1216 *sen ... muŋun*] A_2 *... saḳınçın ... munggun* B_{10} *sẹnük se ... me m.* C_8 *senük se*ⁿ *... me*ⁿ *m.* | *minsiz ... sen*] A_2 *men-siz ḳalur sen* B_{10} *m. ḳalır se* C_8 *mịnsiz* [illegible] *se*ⁿ || **1217** *negü ... kiḍin*] A_3 *... mẹning-tin kedin* B_{11} *nigü ... se mẹnịngde k.* C_9 *nigü ... se*ⁿ *mẹningdin k.* | *meniŋ ... aḍın*] A_3 *adın ... munang-tın adın* B_{11} [illegible] *. munungda a.* C_9 *... munung-da*ⁿ *a.* || **1218** *emgeki ... oğlı*] A_4 *imgeki ...* [illegible] | *bilir ... tüze*] A_4 *... ḳalḳ-nıng tụz-e* B_{12} *... ḳılḳ* (harekeli) *yạng* (*y-* noktasız) [illegible] C_{10} *bilür ... ḳılḳıng t.* || **1219** *yarunġu*] A_5 *yarangġu* || **1220** *ol*] A_6 ve C_{12} *kör sen ol*] A_6 *uşol* C_{12} *uş ol* || **1221** *oġalluġ ... tetig*] A_7 *... ada ḳolz-a b. tidig* B_1 *oġuluġ ata ḳılsa b. tẹtig* C_{13} *oġul-luḳ ...* | *emi ... itig*] A_7 *im-i ... idig* B_1 *imi bu* [illegible] || **1222** *negü ... kişi*] A_8 *n. ter işidgil ...* B_2 *nigü ... oġuluġ k.* C_{14} *nigü ... oġul-luḳ k.* | *başında ... yetilmiş*] B_2 *b. ... yetürmiş* C_{14} *bạşında*ⁿ *...* || **1223** *kimiŋ*] [illegible] *kimüng* | *aŋar yıġlaġu*] A_9 *angġar yavlaġu* || **1224** *kiçigde ... ıḍsa*] A_{10} *...* [illegible] C_{16} *kiçig-de*ⁿ *...* | *oġuldın*] A_{10} *oġul-ta* || **1225** *isiz*] A_{11} *ẹsiz* | *isiz ... ıḍtı*] A_{11} [illegible] *ẹdti* B_5 *.. andın* C_{17} *... ıdtı* || **1226** *oġlın*] B_6 *oġlan* | *sevnür ... yetü*] A_{12} *s. o. yer yedü* B_6 *tịyü* C_1 *... yir yẹtü* (*y-* noktasız)

1227 oğuluğ ḳısa tut ata bolğuçı
saŋa külmesüni kiḍin kelgüçi

1228 oğul ḳızḳa ögretgü erdem bilig
bu erdem bile bolsu ḳılḳı silig

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI AY TOLDIḲA

1229 yanut birdi ögdülmiş aydı ata
seniŋ ḳaḍğuŋı yip küyer men tüte

1230 seniŋde kiḍin men tirig turmayın
seniŋ ḳaḍğularıŋ közün körmeyin

1231 seniŋ canıŋı bir bağırsaḳ iḍi
maŋa birsü ḳaḍğun mini ḳoḍmadı

1232 ḳalı birmez erse yetilse ęcęl
bitilmiş bolur bu ęcęlke ęzęl

1233 nerek ḳaḍğurar sen nerek bu sığıt
bayat ḥụkmi keldi sığıtnı ağıt

1234 ḳalı dünya dęvlęt ḳalırı üçün
sığıt ḳılsa ḳılma bu bolmaz küçün

1235 ḳalı bu tü nịʿmęt ḳalırḳa yime
özüŋ yığlar erse yorı yığlama

1227 *oğuluğ*] A_{13} *oğul-nı* (önce *-luğ* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) | *saŋa ... kelgüçi*] A_{13} *sangga k. kedin külgüçi* B_7 *sạnga kụ̈lmesüni ...*
1228 A ve C 'de bu beyit yok
ögdülmiş ... ay toldıḳa] A_{14} *ọ. cuvabı adaz-ı* (satır üstünde yazılmış) *a.* [illegible] C_3 *ö. cẹvabı* (satır üstünde yazılmış) *atası a. t.*
1229 *birdi*] A_{15} *berti* | *yip*] A_{15} *yep* || **1230** *seniŋde kiḍin*] A_{16} *sening-tin* [illegible] C_5 *sẹning-den k.* | *közün*] A_{16} *kọz-e* B_{11} *közin* || **1231** *canıŋı bir*] A_{17} *canıng-*[illegible] *maŋa ... mini*] A_{17} *mangga bersü ḳodğan men-i* || **1232** *ḳalı ... erse*] A_{18} [illegible] (satır altında ar. harfl. *ẹgẹr*) *bermez ẹrz-e* C_7 *ḳạlı ... irse* | *bitilmiş ... ęcęlke*] [illegible] *yedilmiş ... acal-ḳa* B_{13} ve C_7 *... ęcęl-ḳa* || **1233** *nerek ... sığıt*] A_{19} *n. ḳadğu*[illegible] *... sığıd* (satır altında ar. harfl. *gịrye*) B_{14} *bạyat ḥụkmi-ḳa bu n. ...* C_8 *nẹrek ḳoḍ*[illegible] *se*[n] *n. ...* | *bayat ... keldi*] A_{19} *bayad ḥuküm-i birl-e* B_{14} *iḍi ḥạkmi k.* C_8 *bạyat ḥ*[illegible] *birle*
1234 B 'de bu beyit yok
1235 B 'de bu beyit yok ; C_{11} 'de ise, 1236 'dan sonra geliyor *ḳalı .. yime*] [illegible] *ḥal-ı yụ tụụ ḳalur-ḳa yem-e* | *yorı*] A_{21} *yụrü*

B 101

1236 telim dụnya yigli seniŋde oza
ḳoḍup bardı barça bu ınçıḳ öze

1237 bilir erdiŋ emdi cẹfaçı ajun
cẹfa ḳılğusın sen usandıŋ özün

1238 ḳamuğ dụnya bolsa biregüke tüz
ḳalır dụnya ülgi tegir iki böz

1239 tiriglik üçün öknür erse özüŋ
ökün tutçı yığla ḳurıtma közüŋ

1240 yana yanğu ermez keçürmiş künüŋ
negü ḳıldıŋ erse anundı tünüŋ

1241 maŋa erse emdi bu ḳadğu saḳınç
saḳınç ḳılma ḳılğıl sen emdi sevinç

1242 törütülmiş erdiŋ törügli ölür
törügli ölür ol törütgen ḳalur

C 56

1243 atam erdiŋ artuḳ bağırsaḳ aḳı
seniŋde bağırsaḳ törütgen taḳı

1244 sini ol törütti saŋa birdi ḳut
maŋa birmegeymü munu sözke büt

A 52

1245 uçuzḳa ağırlıḳ anıŋdın tegir
kiçigke uluğluḳ ol ıḍsa kelir

1236 C_{10} 'da bu beyit 1235 'ten önce geliyor | *telim ... oza*] A_{22} *tilim tụny-a yegl-i sening-tin o.* C_{10} *... sẹning-de*[n] *o.* || **1237** *bilir ... ajun*] A_{23} *bilür ... acun* C_{12} *bịlir* [illegible] *...* | *özün*] A_{23} *asun* || **1238** *ḳalır ... böz*] A_{24} *... teger iki yụz* B_3 *tẹgir d. ü.* [illegible] *iki b.* || **1239** *tutçı ... közüŋ*] A_{25} *tudı çığ-lı ḳurut-m-a kọsüng* B_4 *tutşı yığla* [illegible] *közüng* C_{14} *yığla tutçı ...* || **1240** *yanğu ermez*] A_{26} *yığnu ẹ.* B_5 ve C_{15} *yạnğu ermes* [illegible] *negü*] B_5 ve C_{15} *nigü* || **1241** *ḳılma ... sevinç*] A_{27} *ḳılmağıl sen ẹmti sevinç* B_6 *ḳılma* [illegible] *ne asğı sạḳınç* || **1242** *törügli*] A_{28} *tọrüglü* B_7 *törụ̈gli* | *törügli ... törütgen*] A_{28} [illegible]*-lü ölür ọk tọredgen* C_{17} *törügen ölürük ...* || **1243** *erdiŋ ... aḳı*] B_8 *... tạḳı* ([illegible] noktasız) C_1 *ırding ...* | *seniŋde ... taḳı*] A_{29} *sening-ten b. töredgen t.* B_8 *... baḳı* C_1 *sẹning-de*[n]
1244 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sini ... birdi*] A_{30} *sen-i ol* [illegible] *s. berti* B_9 ve C_2 *s. törüt(t)i ...* | *birmegeymü ... sözke*] A_{30} *bermegey-mü* [illegible] *birge* B_9 *birmegẹymü mụnu s.* C_8 *birmegey-mü nẹgi* (önce *munı* yazılmış, sonra [illegible] şeklinde tashih edilmiş olacak) *birge* (kenarda başka bir el ile : *bu bir sözke* [illegible]) || **1245** *tegir*] C_4 *kẹlir* | *uluğluḳ ... kelir*] A_1 *uluğ ol ẹdz-e alır* B_{10} *uluğḳa ol* [illegible] *alır*

1246 muñar meñzeyür körse öglüg sözi
bu öglüg sözi ol kör ögsüz közi

1247 ʿaziz ol ʿaziz kim ʿazizlarḳa ʿiz
anıñdın tegir ʿiz ʿaziz emdi ḳız

1248 uçuzḳa ağır ol kiçigke uluğ
yavuzḳa yüleki bedükke ediz

1249 eşitti kör ay toldı oğlı sözin
kötürdi elig kökke tikti közin

B 102 1250 bayatḳa şükür ḳıldı artuḳ öküş
bayat birmişiñe oğulḳa uḳuş

AY TOLDI CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

1251 ayur oğluma boldı köñlüm bütün
bayat fażlı birle tirilgil ḳutun

1252 çın aymış uḳuşluğ körü bar bu söz
anıñ maʿnisi bil yiti ḳıl bu köz

1253 bayat kimke birse uḳuş ög bilig
ḳamuğ arzularḳa yetildi elig

1246 *meñzeyür ... öglüg*] A_2 ... *ogli* B_{11} *mengzetü* ... | *ol ... ögsüz*] [illegible] *körse közsüz*

B_{12}'de, 1246'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir (krş. beyit 1397 not):

bu öglüg sözini ögüng birle uḳ
anıng birle süzgil ḳamuğ bulğanuḳ

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

1247 *kim*] A_8 ve B_{13} *ol* | *tegir ... emdi*] A_3 *teger ʿiz ʿiz ol eti* C_7 *kelir ʿi[illegible]* *ol idi* || **1248** *ağır ... kiçigke*] B_{14} *ağırlıḳ kiçig(k)e* | *yüleki*] B_{14} *yüleki* (*y-* nokta[illegible]

A_{5-6}'da, 1248'den sonra, daha şu beyitler gelmektedir:

ʿasiz ol ḳıyış-maz anıng-tın bu ʿiz
edig-siz ʿasiz-lıḳ tapul-maḳ-ı ḳız
uşol yangluğun (?) *ʿiz bereyin tez-e*
erilm-e söz-inge uş aydım kez-e

1249 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eşitti ... sözin*] A_7 [illegible] B_{15} *eşit(t)i* ... C_9 *eşit(t)i ... sozi* | *kötürdi ... közin*] A_7 *koder-ti ilig ... koz-i* C_9 [illegible] *kök(k)e t. közi* || **1250** *birmişiñe*] A_2 *bermiş-in-ge* B_1 *birmiş üçün*

ay toldı ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

1251 *tirilgil*] A_9 *liril-gin* || **1252** *körü bar*] B_3 *körü bar* C_{13} *k. bar* | *bil* [illegible] A_{10} ... *soz* B_3 *b. yiti ḳılğa k.* C_{13} *kör yitig* ... || **1253** *birse ... bilig*] A_{11} *bers-*[illegible] B_4 ... *ög* (*-g* çizgisi yok) *bilig* | *yetildi elig*] A_{11} *yedilti ilig* B_4 *uzat(t)ı e.*

1254 kimiñ ḳılḳı edgü ḳılınçı oñay
tilek buldı barça yaruttı kün ay

1255 ḳamuğ edgüke mün bu edgü ḳılınç
ḳılınç edgü bolsa bolur miñ sevinç

1256 bu ay toldı elgin kötürdi yana
bayatığ öküş ögdi ḳıldı sena

C 57 1257 ayur ay idim sen törüttüñ tözüg
yimi birle igdür sen sansız özüg

1258 törüttüñ mini sen kötürdüñ ḳutun
yazuḳluğ ḳuluñ men tapuğsuz otun

1259 idi edgü tuttuñ bu ödke tegi
ḳamuğ arzu birdiñ bu dünya yigi

1260 tözü arzu niʿmet tükel men yidim
sevinçlig men sindin ay edgü idim

1261 mañа tegdi ḥukmüñ barur men munu
bir ök oğlum erdi ḳodur men unu

1262 ata erdim emdi ölür bu ata
idim sen tirig sen añar bir ḳuta

1263 erejke yaḳın tut yıraḳ tut bela
ikigün ajunda munı sen yula

1254 *kimiñ ... oñay*] A_{12} ... *uu-ġaḳ-ı* (?) *ongġay* B_5 *kimüng* ... | *tilek ... yaruttı*] A_{12} ... *ḳudut-tı* B_5 *tileki-ni b. yarut(t)ı* C_{15} ... *ḳutadsu* || **1255** *mün*] B_6 *mün* (satır altında *ḳut*) | *miñ*] C_{16} *mening* || **1256** *elgin kötürdi*] A_{14} *ilgi koder-ti* || **1257** *törüttüñ tözüg*] A_{15} *toret-ting tosüg* B_8 *törüt(t)üng tözüg* (*-z-* noktasız) C_1 *törüt(t)üng t.* | *birle ... sen*] A_{15} *yer-le* (*y-* ?) *erdürz-e* B_8 *b. igdür se* C_1 *b. igdür* [illegible] ... || **1258** *törüttüñ ... kötürdüñ*] A_{16} *töret-ting men-i sen koder-ting* B_9 *törüt(t)üng* (satır altında *yarat(t)ıng*) ... C_2 *törüt(t)üng* ... | *men*] C_2 *men*[n] || **1259** [illegible] ... *ödke*] A_{17} *iti ... ot-ke* B_{10} *idi e. tut(t)ung* ... C_3 ... *tut(t)ung bu od-ḳa* | *birdiñ ... yigi*] A_{17} *berding ... nengi* B_{10} ... *nengi* C_3 ... *yigi* || **1260** *tözü ... yidim*] A_{18} [illegible] ... *yedim* B_{11} *tözü* (*-z-* noktasız) ... C_4 *neçe* ... | *sevinçlig ... ay*] A_{18} *se-vinç-lüg me sendin ay* (!) B_{11} *sevünçlüg me* ... C_4 *sevinç-lig men*[n] ... || **1261** *mañа ... munu*] B_{12} *mangar ... manu* (satır altında *can*) | *bir ... unu*] A_{19} ... *ḳodar m-e* [illegible] B_{12} *birük* ... C_5 ... *irdi ḳ. munu* || **1262** *erdim emdi*] B_{13} *e. erdi* C_6 *irdim e.* | *idim ... bir*] A_{20} *idim se t. se angar ber* B_{13} *i. sen tiriglik* ... C_6 *idim sen*[n] *tirig sen*[n] [illegible] || **1263** *erejke ... bela*] A_{21} *eric-ke ... ḳıl bile* | *ikigün ajunda*] A_{21} *iki-guu uun-ta* B_{14} *ikegü a.*

1264 isizdin küḍezgil ula eḍgüke
mun͡gaḍturmağıl sen yigü keḍgüke

B 103 1265 kön͡güldin birü ḳıldı eḍgü duʿa
ay eḍgü duʿa sen bẹlanı yığa

1266 negü tir eşitgil saḳınuḳ kişi
saḳınuḳ kişi ol kişiler başı

1267 bayat kimke ḳılsa ʿịnayẹt basut
ikigü ajunda bu er buldı ḳut

1268 ḳayu ḳulḳa bolsa bayattın yülek
bu buldı ikigün ajunda tilek

1269 bayat fażlı bolsa kim erze öze
ḳamuġ arzu nịʿmẹtke tegdi tüze

1270 mun͡gar men͡gzetü aydı öglüg kişi
kim öglüg sözi tutsa itlür işi

A 53 1271 küḍezildi kimni küḍezse iḍi
tilek buldı nịʿmẹt talusın yidi

1272 ḳayu ḳul bayatḳa ınansa turup
bẹla ḳaḍġu ḳapġın özin͡ge tudı

C 58 1273 yana aydı ay toldı uḳ ay oğul
ölümüg unıtma öyü tur oḍul

1264 *isizdin*] A_{22} *ẹsiz-tin* | *yigü*] A_{22} *yegü* || **1265** *kön͡güldin birü*] A_{23} *kọngül-ḍ yaru* B_1 *kọngülde birü* (*bi-* noktasız) C_9 *köngül-din yaru* (önce *yaruḳ* yazılmış, sonra tashih edilmiş olacak) | *ay ... bẹlanı*] A_{23} *ay* (!) ... B_1 ... *du'a tap* (?) *bẹladin* || 1266 *negü ... kişi*] A_{24} *n. ter ... saḳ-ı-yuḳ k.* B_2 *nigü ... kịşi eḍgüsi* C_{10} *nigü ...* | *saḳınuḳ ... başı*] A_{24} *saḳ-ı-yuḳ ...* B_2 *bu eḍgü kịşidin bolur bẹlgüsi* C_{10} *sạḳıyuḳ ... bạşı* || 1267 *ḳılsa ... basut*] A_{25} *ḳılz-a ... bo-sut* B_3 *birse ... bạsut* C_{11} *ḳ. ... bīsüt* (?) | *ikigü ... ḳut*] A_{25} *ikegü acun-ta bolur ol yanud* B_3 *ikegü ... bu ẹr ...* C_{11} *i. ... bolur ḳ. yạnut* || **1268** *bayattın*] C_{12} *bạyat-dın* | *ikigün ajunda*] A_{26} *ikigü acun-ta* B_4 *ikegün ...* || **1269** *nịʿmẹtke*] A_{27}, B_5 ve C_{13} *nịʿmet-ḳa* || **1270** *men͡gzetü aydı*] A_{28} *meng-sedü sọz bu* C_{14} *m. sözler* | *itlür*] A_{28} *ẹdlür*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'da ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1271 *küḍezildi*] A_1 *kụdez ḳıltı* (*ḳ-* ?) B_7 *küḍezildi* (satır altında *bülẹnd boldı*) | *talusın yidi*] A_1 *talu-sı yeti* B_7 *tạlusın yịdi* C_{16} *tạlusı yīdi* || **1272** *bayatḳa ınansa*] C_{17} *ınansa bạyat-ḳa* | *ḳapġın ... tudı*] A_2 *s-ġı* (*s-* ?). *ọsin-ge t.* B_8 *... tudı* (satır altında *yụmdı*) C_{17} *ḳạpġı ...* || **1273** *ay*] A_3 *ay* (*ah* ?) | *öyü tur*] A_3 *ọyü tur* B_9 *anun* (satır altında *ḥażır bolmaḳ*) *tur* C_1 *udırda*

1274 ınanma tiriglikke yil teg keçer
usanma bu dụnyadın öz terk köçer

1275 bayatḳa tutuzdum sini men ḳatıġ
tilese küḍezgey yitürgey tatıġ

1276 munu aḍrılur men senin͡gdin bu kün
ökünçün sıġıt birle yığlap ögün

1277 menin͡gde kiḍin sen negü ḳılġun͡gı
ayayın eşitgil uḳulmış ten͡gi

XXII.

AY TOLDI OĞLI ÖGDÜLMİŞKE ÖTLEMİŞİN AYUR

B 104 1278 kön͡gül til köni tut bayatḳa tapın
usanma yarınlıḳ işin͡gni itin

1279 ḳamuġ eḍgü isiz bayat ḥụkmi bil
bayatḳa ınanġıl anın͡g tapġı ḳıl

1280 negü kim kerekin͡g anın͡gdın tile
anın͡gda aḍın yoḳ san͡ga küç bile

1281 ağır tut negü erse yarlıġların
ağır ḳılġa ten͡gri bu kün hẹm yarın

1282 yorıḳın͡g köni tut yan͡gılma özün͡g
kön͡gül til kiçig tut beḍütme sözün͡g

1274 *yil teg*] A_4 *yeldeg* B_{10} ve C_2 *yịl tẹg* | *dụnyadın ... köçer*] A_4 *... keçer bu dünya yime tẹrk k.* || **1275** *tutuzdum sini*] A_5 *tapuz-tum* (satır altında uyg. harfl. *tapuz-tum*) *sen-i* | *tatıġ*] A_5 *yıdıġ*

1276 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bu kün*] A_6 *bụkün* | *ögün*] B_{12} *... kün* || 1277 *menin͡gde ... negü*] A_7 *mening-tin kedin ...* B_{13} *mẹnịngde* (satır altında *sẹndin songra*) .. *nigü* C_6 ... *nigü* | *ayayın ... ten͡gi*] B_{13} *ayayı ... nẹn͡gı* C_6 *ayagịn ... nẹn͡gi*

... ay toldı ... ayur] B_{14} *ay toldı ögdülmịş-ke ...* C_7 *bab ... ögdülmiş-ke pẹnd bermişin aytur*

1278 *tapın*] B_1 *tạpın* (satır altında *bütmeklik*) | *usanma ... itin*] A_9 ... *ẹdin* B_1 *usanma ...* || **1279** *isiz*] A_{10} *ẹsiz* B_2 *isiz* (satır altında *yạman*) | *bayatḳa*] B_2 *angaruḳ* || 1280 *negü .. anın͡gdın*] B_3 *nigü k. kẹreklig-ni andn* C_{10} *nigü ...* | *anın͡gda ... bile*] A_{11} *anıng-tın ... il-e* B_3 *... bịle* C_{10} *anıng-dan ...* || **1281** *ağır ... erse*] B_4 *ağır* (satır altında *'ạziz*) *t. nigü ....* C_{11} *... nigü irse* | *bu kün*] A_{12} *buu* || **1282** *yorıḳın͡g ... yan͡gılma*] B_5 *yorıḳıng* (satır altında *boyunnı*) *... unıtma* | *kiçig ... sözün͡g*] A_{13} *kiçig t. besüdm-e ọsüng*

1283 tirildim bir ança barır men saḳın
negü ḳıldı dünya man͡ga kör baḳın

1284 özün͡g otḳa atma bu dünya üçün
kişi nen͡gin alma küçeme küçün

1285 tire bildi bu öz yiyü bilmedi
künüm keçti öknüp asıġ ḳılmadı

1286 san͡ga ḳaldı malım man͡ga boldı yük
erej birle yip yat sev̇inç birle bük

C 59 1287 tuta bilse tap bu tirilmiş nen͡gin͡g
ikigün ajunda ḳızartġay en͡gin͡g

1288 tuta bilmese sen aḍın munça nen͡g
san͡ga yetmegey kör sarıġ ḳılġa en͡g

1289 köni bol bütünlük bile tut ḳılınç
könilik içinde turur bu sev̇inç

1290 negü tir eşit bu köni ḳılḳlıġ er
bu iki ajunuġ köni ḳılḳlıġ yir

1291 erejlig tilese kişi öz künin
könilik içinde tilegü emin

1292 özün͡g bay bolayın tise belgülüg
könilikte buldı bu baylar ülüg

B 105 1293 beḍüklük tilese buḍunḳa uluġ
özün͡gke açuḳ tut könilik yoluġ

1283 B_7'de bu beyit 1284'ten sonra geliyor | *tirildim ... men*] A_{14} *ḳar-a ḳurm*[illegible] *tüny-e-ke arduḳ* C_{13} *ḳaraġuma dünyaḳa artuḳ* | *negü ... baḳın*] A_{14} ... *men-i* [illegible] *saḳın* B_7 *nigü ... baḳın* (*b-* noktasız) C_{13} *nigü ... yaḳın*

1284 B_6'da bu beyit 1283'ten önce geliyor | *atma ... üçün*] A_{15} *at-tıng* ... [illegible] C_{14} ... *içün* | *kişi ... küçeme*] A_{15} *kişi-tin neng aldım kuç tenim* (?) B_6 *kişi nengi* ... || **1285** *tire ... yiyü*] A_{16} *ter-e ... bayu* (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) C ... *yiyü* | *öknüp*] A_{16} *okün-çüp* || **1286** *malım man͡ga*] A_{17} *malum mangga* *erej* ... *bük*] A_{17} *eric b. yep yad sevünç b. buk* B_9 ... *yip* ... *şük* C_{16} *tap* (*t-* noktasız) *yi* ... || **1287** *tap ... tirilmiş*] A_{18} ... *terilmiş* B_{10} *tut* ... C_1 *tap bu tiriglig* *ikigün* ... *ḳızartġay*] A_{18} *ikegü acun-ta ḳısart-ġay* B_{10} *ikegün ... ḳızartġa* (*-z-* noktasız) C *ikigün* (*-k-* çizgisiz) ... || **1288** *san͡ga ... en͡g*] A_{19} *sangga temege ... ḳılġ-a* [illegible] B_{11} *sangar* ... C_2 ... *ḳılma e.*

1290 C'de bu beyit yok | *negü ... bu*] A_{21} *n. ter eşit-gil* B_{13} *nigü* .. *bu* ... *yir*] A_{21} *buu i. acunuġ koni ḳılḳ-ı yer* || **1291** *erejlig*] A_{22} *eric-lig* B_{14} *erijlig* *tilegü* ... *emin*] B_{14} *tilesün imin* (*i-* dikkat) || **1292** *bay ... tise*] A_{23} ... *teseng* B_{15} *beg* ... *könilikte ... baylar*] B_{15} *könilik içinde bu buldı* || **1293** *beḍüklük*] A_{24} *besük-lük* | *yoluġ*] A_{24} *yoluġ* (satır altında uyg. harfl. *yol*) B_1 *yoluġ*

1294 on͡gay bolsa yaln͡guḳ ḳılınçı köni
ikigün ajunda yaruyur küni

1295 yana aydı ay toldı oġlum eşit
özün͡g eḍgü birle tamudın köşit

1296 ḳamuġ eḍgülük ḳıl isizdin yıra
ḳamuġ eḍgü kelgey sen oldur tura

A 54 1297 isiz işke yaḳma san͡ga ḳılġa ḳor
isizlik yılan ol sini tikge kör

1298 iki yüzlüg erke sözün͡g sözleme
yaḍılġay sözün͡g sır açılġay yime

1299 ev̇in͡gke yaġutma uşaḳçı kişig
bütün ilke yaḍġay körüp bilmişig

1300 sınamış bütülmiş kişig tut ḳatıġ
san͡ga teggey andın tümen min͡g tatıġ

1301 sözüg barça tın͡gla yime bütme terk
kön͡gül sırrı açma ḳatıġ kizle berk

C 60 1302 kişig tepsemegil yime içme son͡g
bu iki ḳılınçlıġ bulur tutçı mun͡g

1294 *on͡gay ... ḳılınçı*] A_{25} *onggay* ... B_2 ... *yalnguḳ ya* (*y-* noktasız) *ḳılḳı* C_7 ... *yangluḳ* ... | *ikigün ... yaruyur*] A_{25} *ikegü acun-ta yarudur* B_2 *ikegü ... yürüyür* (noktasız; *r*'den sonraki *-ü-* satır üstünde eklenmiş) C_7 ... *yaruyur* || **1295** *aydı*] C_8 *amdi* | *özün͡g* ... *tamudın*] A_{26} ... *tamu-tın* (satır altında uyg. harfl. *tamuġ*) C_8 *bu söz birle özni tamuġ-dın* || **1296** *eḍgülük ... isizdin*] A_{27} *etgü ḳıl-ġıl esiz-tin* | *tura*] B_4 *yıra* (*y-* noktasız) || **1297** *isiz*] A_1 *esiz* | *isizlik ... tikge*] A_1 *esiz-lik ... seni* (satır üstünde yazılmış) *tekge* B_5 ve C_{10} ... *tikge*

A 54_{2-3}, B 105_{6-7} ve C 59_{11-12}'de metnin sırasına uymayan ve kısmen tekrardan ibaret olan beyitler için bk. beyit 1334, 1335 ve 1337

1298 *yüzlüg ... sözün͡g*] A_4 *turlüg erke sosüng* B_8 *yüzlüg* (*y-* noktasız; üstteki işarete dikkat !) *erke sözüg* | *yaḍılġay ... yime*] A_4 *yasılz-a ... yan-a* B_8 *yaḍılġay* *hem* ... C_{13} *yazılġa* ...

C_{14}'te, 1298'den sonra, belki de 1298'deki *iki yüzlüg* sözünün *iki türlüg* okunmasından ileri gelen, şu beyit vardır:

biri ol kişi-ke vefasız özi
ikinçi avutsuz bu yalġan sözi

1299 *ev̇in͡ge yaġutma*] A_5 *evüng-ke yavudm-a* B_9 *özüng-ke yaġutma* C_{15} *evüng-ke* *yakurma* || **1300** *bütülmiş*] B_{10} *tapulmış* | *tatıġ*] B_{10} *asıġ* || **1301** *sözüg ... yime*] A_7 *sözüng* .. C_{17} ... *yana* | *kizle*] A_7 *bekle* || **1302** *yime ... son͡g*] B_{12} *silig ḳıl özün͡g* C_1 *yime* (*yi-* noktasız) *yençe song* | *ḳılınçlıġ ... tutçı*] A_8 *ḳılın-çıġ ... tudçı* B_{12} *ḳılınçıġ ... tutşı*

1303 tişig boşlaġ ıḍma yapa tut ḳapuġ
tişidin tegir erke ten͡gsiz ḳamuġ

1304 yatıġ eẁke ıḍma çıḳarma tişig
ḳatılmazda aşnu sınaġıl kişig

1305 ḳılınç eḍgü tut nen͡gke ḳaḍġurmaġıl
ḳılınç eḍgü bolsa kelir nen͡g tigil

B 106 1306 mun͡gar men͡gzer emdi bu sözni eşit
bu söz işke tutġıl özün͡gke iş it

1307 nerek nen͡g kişike kerek eḍgü yan͡g
kerek bolsa bulġay ḳamuġ eḍgü nen͡g

1308 isizke negülük kerek nen͡g taẁar
neçe kirse bolġay çıġay birle ten͡g

1309 uẁutsuz kişidin yıraḳ tur teze
menin͡gdin min͡g alḳış uẁutluġ öze

1310 ḳamuġ işte iẁme serin öz buḳa
serimlig kişiler tegir arzuḳa

1311 ḳayu işte bolsa yorıḳ utru tut
yorıḳ utru tutsa san͡ga örge ḳut

1303 C_8'te bu beyit 1304'ten sonra geliyor; fakat sonradan her iki satır [illegible] *mụʾaḫḫạr* ve *mụḳạddẹm* sözleri yazılarak, sıra doğrulanmıştır | *tişig boşlaġ*] [illegible] *başlaġ* C_8 *t. bọşlaġ* | *tişidin ... ḳamuġ*] A_9 *kişi-tin ...* B_{13} *t. tẹgir ẹrke* [illegible] C_3 *t. tẹger ...*

1304 C_2'de bu beyit 1303'ten önce geliyor (krş. beyit 1303 not) | *yatıġ ...* [illegible] A_{10} *bayıġ eẁke* (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) *ẹdm-e çıḳạrm-a tişing* [illegible] *iẁke ...* | *ḳatılmazda ... kişig*] A_{10} *ḳıyılmaz-tın ...* B_{14} *ḳạtılmazda* (-*tı*- noktasız) [illegible] *kịşig* (-*i*- yerine -*n*- ile) || 1305 *nen͡g tigil*] A_{11} *terk yegil* B_{15} *nẹng tigil* (*t*- nokta[illegible]) C_4 *nẹng tigil* (ilk -*i*- noktasız) || 1306 *bu ... it*] A_{12} *buu ... ẹt* C_5 *bu sözke* [illegible] *tut ...*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de, satır [illegible] arasında, sonradan eklenmiş *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

1307 *nerek ... yan͡g*] A_{13} *terek teg ... neng* (tashih görmüş) B_2 *tirig teg* [illegible] noktasız) ... *nẹng* C_6 *nẹrek nẹng* (-*n*- noktasız) ... *yạng* | *nen͡g*] B_2 *nẹ(n)g* || [illegible] *isizke ... nen͡g*] A_{14} *ẹsiz-ke yim-e ọk nerek n.* B_3 *... mal* C_7 *i. yime ök nẹrek* [illegible] *neçe ... bolġay*] A_{14} *saça kirz-e* (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) *b.* B_3 [illegible] *bolġạy* C_7 *sạça ...* || 1309 *kişidin*] C_8 *kịşi-de*ⁿ | *menin͡gdin min͡g*] C_8 *anıng-dın* [illegible] || 1310 *iẁme ... buḳa*] A_{16} *ẹv-me ... yıġ-a* B_5 *... bụḳa* C_9 *... yıġa* | *serimlig* [illegible] *arzuḳa*] A_{16} *... teger a.* B_5 *sẹrimlüg ...* C_9 *sẹrim-lüg ... arzuġa* || 1311 *işte bo*[illegible] B_6 *yịrde erse* C_{10} *iş-de b.* | *san͡ga ... ḳut*] A_{17} *sanggar ẹrge ḳud* C_{10} *sạnga* [illegible]

1312 tilin͡gni küḍezgil közün͡gni küḍez
boġuzun͡g küḍezgil ḥalal yigil az

1313 buḍun munḳa bolsa yıraḳ tur saça
ḳara bulġaḳın͡ga ḳatılma ḳaça

1314 tilin͡gde yorımasu begler sözi
mẹgẹr eḍgülükte aḍın ay ḳozı

1315 kişi yası ḳolma özün͡g ḳılma yas
neçe eḍgülük ḳıl ḥava arzu bas

1316 ḳayu işke kirse çıḳışın͡gnı kör
çıḳış körmese iş bolur erke ḳor

1317 ḳalı kelse öẁken͡g ḳatıġlan serin
serimlig kişinin͡g seẁinçi yarın

1318 negü tir eşitgil serin͡gen kişi
serinse iter er buzulmış işi

C 61 1319 serinse kişi öz tilekin tapar
serip turdaçı er örün͡g ḳuş tutar

B 107 1320 ḳalı tegse emgek ya ḳaḍġu saḳınç
serinse kelir ötrü ḳayra seẁinç

1321 apan͡g irse dẹvlẹt yapulsa ḳapuġ
serinse yana işi itlür ḳamuġ

1322 seringil serinmek eren ḳılḳı ol
serinse bulur er mẹşẹl kökke yol

1312 *boġuzun͡g ... yigil*] A_{18} *boġuz-nı ... yegil* (önce -*gin* yazılmış, sonra tashih edilmiş veya tersine) B_7 *boġuznı ...* || 1313 *munḳa ... saça*] A_{19} *muy-ḳa ...* B_8 *... ḳaça* C_{11} *ġạvġa ...* | *ḳara ... ḳaça*] A_{19} *k. bulġ-a-ḳı-tın kede* (-*d*- ?) *tur ḳ.* B_8 *... sạça* C_{12} *ḳara bụlġaḳından kite tur ḳạça* || 1314 *eḍgülükte ... ḳozı*] A_{20} *... söz-i* B_9 *eḍgülük-de* [illegible] *ay ḳ.* || 1316 *işke kirse*] B_{11} *yịrke kirseng* | *körmese*] B_{11} *bilmese* || 1317 *ḳalı ...* [illegible]] A_{23} *ḳ. bolz-a ... sirin* B_{12} *ḳạçan ...* | *serimlig ... seẁinçi*] A_{23} *s. kişi-ler* [illegible] B_{12} *sẹrimlüg ... seẁünçi* C_{16} *sẹrim-lüg kịşi-ler s.* || 1318 *negü ... eşitgil*] A_{24} [illegible] *ẹsidgil* B_{13} *nigü t. eşit bu* C_{17} *nigü ...* | *iter ... işi*] A_{24} *yupar ẹr* (önce *ider*? yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) *yasul-mış kişi* B_{13} *i. ẹr bụzulmış* (*bụz*- noktasız) *i.* C_{17} *iter* (bir çizgi fazla) *er buzụlmịş i.* || 1319 *turdaçı ... tutar*] A_{25} *udru* [illegible] *ḳ. sıpar* B_{14} *t. ẹr ...* C_1 *utru turġan ... tụtar* || 1320 *ḳalı ... ya*] A_{26} *ḳ.* [illegible] *...* B_{15} *apang tẹgse ...* C_2 *ḳạlı kẹlse ẹ. me* | *ḳayra*] A_{26} *sır-a* B_{15} ve C_2 *ḳạyra* || 1321 *apan͡g ... ḳapuġ*] A_{27} *apang* (-*p*- veya -*d*-, ikisinden biri tashih edilmiş) *ẹrz-e* [illegible] *y-a bulz-a ḳuduġ* B_1 *ḳạlı erse d. bilịşse ḳutuġ* C_3 *a. irse d. yạpulsa* (-*p*- yerine [illegible] ile) *ḳ.* | *serinse ... itlür*] A_{27} *... ẹdlür* B_1 *sẹrip irmese bạrça i.* || 1322 *er ... kökke*] A_{28} *ẹr yaşıl kọk-te* B_2 *ẹr ...*

1323 ölümüg unıtma anuḳ tur saḳın
özün͡gni unıtma tübün͡gke baḳın

1324 ḳalınḳa ḳatılsa sen bekle sözün͡g
kişiler ev̇inde küḍezgil közün͡g

A 55 1325 kirişke körü sen çıḳış ḳıl nen͡gin͡g
sözün͡g sözlemegil męgęr öz ten͡gin͡g

1326 tilin͡gde çıḳarma bu yalġan sözüg
bu yalġan sözün er uçuzlar özüg

1327 ḳadaş yaḳ yaġuḳḳa yaḳınlıḳ ula
uluġḳa kiçigke sev̇üg bol küle

1328 tuz etmekni kin͡g tut kişike yitür
kişi ʿaybı körse sen açma yitür

1329 tapuġḳa irig bol bayatḳa tapın
yazuḳtın yıraḳ tur özün͡gni saḳın

1330 bolu birse dęvlęt küv̇ezlenmegil
usa eḍgülük ḳıl isiz ḳılmaġıl

1331 av̇ınma bu dünyaḳa erter barır
ınanma bu dęvlętḳa terkin ḳarır

1332 tayanma tiriglikke tüş teg keçer
küv̇enme ḳıv̇ı ḳutḳa ḳuş teg uçar

1323 *ölümüg ... saḳın*] A_{29} *ölümüng unudm-a ayur turz-a sen* C_5 ... *oḍuġ tur saḳın* | *unıtma ... baḳın*] A_{29} *yangılm-a tụpin-ge b.* C_5 *u. tapuġ ḳıl yaḳın*

1324 B'de bu beyit yok | *sen*] A_{30} *sẹn* C_6 *sen* | *ev̇inde ... közün͡g*] C_6 *iv̇inde k. özüng*

1325 B'de bu beyit yok | *nen͡gin͡g*] A_1 *yenging* C_7 *nẹnging* (*-n-* noktasız) | *ten͡gin͡g*] A_1 *iging* || 1326 *tilin͡gde ... sözüg*] A_2 *tiling-tin* ... B_4 ... *sözüng* C_8 *tiling-den* ... | *sözün ... özüg*] A *sọsün* (önce *-ng* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... *ọsüg* B_4 *sözüng terk u. özüng* C_8 ... *uçuzla(r) ö.* || 1327 *ḳadaş ... yaḳınlıḳ*] A_3 *ḳ. yat yaġuḳ-ḳa* (satır altında ar. harfl. *nęzdik*) *y.* B_5 *ḳạdaş-ḳa yạḳın-ḳa yạġuḳluḳ* || 1328 *etmekni ... yitür*] A_4 *ẹdmek-ni keng ... yedür* C_{10} *ötmek-ni ...* | *körse ... yitür*] A_4 *kọrz-e ... budur* B_6 *körseng ...* C_{10} *körsen söz a. keçür* || 1329 *bayatḳa tapın*] B_7 *b. tạpın* (bir çizgi fazla) C_{11} *usanma tạpın* | *yazuḳta ... saḳın*] A_5 *yasuḳ-tın* ... B_7 *yazuḳdın* C_{11} *yazuḳ-dan ... yıġın* || 1330 *birse ... küv̇ezlenmegil*] A_6 *berz-e ... kụvez-len-megil* C_{12} ... *küv̇ezlenmegil* | *isiz*] A_6 *ẹsiz* || 1331 *av̇ınma ... erter*] A_7 ... *tavlat-ḳa erder* B_8 ... *dụnyake e.* C_{13} *iv̇inme ...* | *terkin*] C_{13} *tirkin* || 1332 *tayanma tiriglikke*] A_8 *t. bạr tụny-e-ke* B_{10} *ınanma t.* C_{14} *tạyanma* (*-y-* noktasız; *-y-*'den sonra bir çizgi fazla; sonradan tashih görmüşe benziyor) *t.* | *küv̇enme ... ḳutḳa*] A_8 *kev̇en-m-e* (alttaki lüvelere dikkat, *i* ?) *ḳuv-ı ḳ.* B_{10} *k. ḳubı* (*-b-* noktasız) *ḳ.* C_{14} *küv̇enme bu dęvlęt-ḳa*

1333 tiriglik yav̇a ḳılma eḍgü ḳılın
keçer kün içinde kerekin͡g alın

1334 bor içme fęsadḳa ḳatılma yıra
zịna ḳılma fasịḳ atanma ḳara

1335 bu iki ḳılıḳtın ıḍuḳ ḳut ḳaçar
ol erke çıġaylıḳ yolını açar

C 62 1336 negü tir eşitgil sınamış kişi
sınamış kişiler bilir iş başı

1337 bor içme zịnaḳa ḳatılma ḥaẓẹr
bu iki çıġaylıḳ tonını keḍer

B 108 1338 bu bordın ḳopar min͡g yazuḳḳa yürek
zịnadın ḳaçar ḳut yüzün͡gke suḍar

1339 sözin kesti ay toldı aydı oġul
unıtma san͡ga söz kereki bu ol

1340 tükel sözledim men mun͡ga bütse sen
sev̇inç eksümegey sözüm tutsa sen

1341 san͡ga sözledim söz ḳumaru atı
unıtma bu sözler kön͡gülke biti

1334 A_{542} ve B_{1056}'da bu beyit, bir az farklı olarak, tekrarlanmıştır (krş. beyit 1297 ve 1335 not); aynı sırada bulunan C_{5911}'deki beyit ise, 1337. beytin aynıdır (aş. bk.) | *bor ... yıra*] A_{10} *bor* (satır altında ar. harfl. *şẹrab*) A_{542} ... *ayun-ḳa* (*-sa* ?) *ḳạdılm-a yorı* B_{1056} *b. i. otun-ḳa ḳ. yorı* | *zịna ... ḳara*] A_{10} *sin-a* (*s-* altında ar. harfl. *z*) *birl-e* (satır üstünde yazılmış) *fasıḳ adın m-a ḳır-a* A_{542} *ọsüng bolġ-a ḳut-suz özüng ket tur-ı* B_{12} ... *tara* B_{1056} *özüng eḍgü bolġa esenin yorı* C_{16} ... *ḳạra*

1335 A_{543}, B_{1057} ve C_{5912}'de bu beyit bir az fark ile, tekrarlanmıştır (krş. beyit 1297 ve 1334 not) | *ḳılıḳtın ıḍuḳ*] B_{13} ve B_{1057} *ḳılıḳdın ı.* C_{17} *ḳılıḳ-dın ı.* C_{5912} *ḳılıḳ-dın ıdar* | *ol ... açar*] A_{543} *çıġay-lıḳ yolın ẹr ọsün-ge a.* B_{13} *o. ẹrke ...* C_{17} *o. irke ...* C_{5912} *çıġay-lıḳ yolın er özinge a.* || 1336 *negü tir*] A_{12} *n. ter* B_{14} ve C_1 *nigü t.* | *bilir*] A_{13} *bilür*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

1337 C_{5911}'de bu beyit, yanlış olarak, aynen tekrarlanmıştır (krş. beyit 1297 ve 1334 not) | *zịnaḳa ... ḥaẓẹr*] A_{13} *sin-a-ke ḳadılm-a ḥaser* B_{15} *ẓịnake yạġuma ḥ.* C_3 *zinake* ... | *keḍer*] A_{13} *keser* (*-s-* altında ar. harfl. *z*) || 1338 *bu ... yürek*] A_{14} *yazuḳ-tın* ... B_1 ... *yürek* (*y-* noktasız) C_4 ... *nịşan* | *yüzün͡gke suḍar*] A_{14} ... *susar* C_4 *yüzinge sudar* || 1339 *unıtma*] A_{15} *unudm-a* || 1340 *men mun͡ga*] A_{16} ve C_6 *söz an͡ga* | *sev̇inç eksümegey*] A_{16} *sevünç ọksümegey* B_3 *sẹv̇ịnç eksümegẹy* || 1341 *san͡ga ... ḳumaru*] A_{17} ... *ḳumar-u* (satır altında ar. harfl. *yadịgar*) B_4 *sạngar ... mẹn ḳ.* | *unıtma .. biti*] A_{17} *unudm-a bdu ... yiti* B_4 ... *köngülde bịti*

XXIII.

AY TOLDI KÜN TOĞDI İLİGKE ḲUMARU BİTİG BİTİMİŞİN AYUR

1342 bitigü bile ḳoldı kağıd tetig
bayat atı birle bitidi bitig

1343 bayat atı birle sözüg başladı
törütgen igiḍgen keçürgen iḍi

1344 törütti tümen ming bu sansız tirig
tirilgü birür ḳoḍmaz açın birig

1345 yorıtur ḳamuğḳa tilemiş tilek
kerek bolmaz anda kör arḳa yülek

1346 tilese törütür bolur ḳolmışı
tilep boldı barça anıng ḳılmışı

1347 ölümke törütti bu sansız ḳonum
tirig barça ölgü angar yoḳ ölüm

1348 sevüg savçıḳa ming meningdin sẹlam
tegürsün bayatım kesüksüz ulam

1349 tözü işleringe yime ök aḍın
C 63 tegürsün sẹlamım iḍim kesmedin

ay toldı ... ayur] A_{18} *a. t. vezir* (satır üstünde yazılmış) *elig-ke* ... B_{5} [illegible] *ḳodmışın a.* C_{8} *bab a. t. vẹzir ilig-ke* ...

1342 *bitigü ... tetig*] A_{19} *tovad birl-e ḳ. ḳağat yidig* B_{6} *bịtigünle aldı bu* [illegible] (-ị- harekeli) *bịtig* ‖ **1343** *sözüg*] B_{7} *sözin* | *törütgen ... iḍi*] A_{20} *töredgẹn* ... [illegible] ... *iḍi* C_{10} ... *tidi* ‖ **1344** *törütti ... sansız*] A_{31} *töret-ti* ... B_{8} *törüt(t)i ḫọlayıḳ* [illegible] *ming* (-*i*- yerine -*n*- ile) C_{11} *törüt(t)i* ... | *birür ... birig*] A_{21} *berür ... yerig* B_{8} ... [illegible]

1345 B_{10}'da bu beyit 1346'dan sonra geliyor | *kör arḳa*] B_{10} *birer bu* (satır üst[ün]de yazılmış)

1346 B_{9}'da bu beyit 1345'ten önce geliyor | *törütür ... ḳolmışı*] A_{23} *tọrıdür bol*[illegible] *ḳ.* B_{9} *t. ḳılur tolmışı* (*to*- sonradan tashih görmüş)

1347 B_{11}'de bu beyit 1345'ten sonra geliyor | *törütti ... ḳonum*] A_{24} *töreati* [illegible] ... *ḳavam* B_{11} *tọrüt(t)i* ... C_{14} *törüt(t)i* ... ‖ **1348** *sevüg ... meningdin*] B_{12} *ḥọbl*[illegible] *ming* (-*i*- yerine -*n*- ile) *mẹn(in)gdin* C_{15} *sẹvüg ... mẹning ming* (harekelere gö[re] *mening*) -*din* | *tegürsün*] A_{25} *tegürz-e*

1349 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tözü*] A_{26} *törü* (satır altında [illegible] harfl. *töre*) | *tegürsü ... iḍim*] A_{26} *tegürz-ün ... tuçı* B_{13} *sẹlamam tegürsü i.* C_{1} *tẹgür*[illegible] *sẹlamım tutçı* (-*tçı* üstünde -*çı*)

1350 uzun kiç yaşağıl ay ilig ḳutı
öküş il aşağıl bu beglik atı

B 109 1351 atım erdi ay toldı ḳılḳım tolu
irildi toluluḳ tüker öz ölü

A 56 1352 ölüm tutġaḳı keldi tuttı ḳatıġ
ḳutulġu yirim yoḳ kiterdi tatıġ

1353 mini eḍgü tuttung açındıng öküş
sanga tapnumadın barır bu öz uş

1354 bu eḍgü yanutı ḳumaru bitig
bitip ḳoḍtum emdi sanga ay tetig

1355 bu dünya işinge iş erdim bile
işingni yorıttım könilik bile

1356 munu emdi artuḳ bağırsaḳlıḳın
bitip ḳoḍtum öt sav ḳumaru oḳın

1357 negü tir eşitgil bağırsaḳ kişi
bağırsaḳlıḳ ol kör kişilik başı

1358 bağırsaḳ kişining sözi tut savı
bu söz sav sanga bolġa ḍevlẹt avı

1359 bağırsaḳ kişi ol kişide çını
bağırsaḳ sözi tut beḍütgey sini

1360 ay ilig munu men bağırsaḳ sanga
sözüm işke tutġıl ay ersig tonga

1361 ölüm utru keldi ökündi özüm
asıġ ḳılmadı bu ökünçüm sözüm

1350 *kiç*] A_{27} *keç* | *il ... bu*] A_{27} *yıl* ... C_{2} *il ... yi* ‖ **1351** *erdi ... tolu*] B_{1} ... *yılı* C_{3} *irdi* ... *irildi*] A_{28} *ẹrildi* (-*i* tashih edilmiş ve altta ar. harfl. -*i* yazılmış) B_{1} *irildi* (-*r*- yerine -*z*- ile) ‖ **1352** *tuttı*] B_{2} ve C_{4} *tut(t)ı* | *ḳatulġu ... kiterdi*] A_{1} *ḳudul-ġu yerim y. keder-güü* B_{2} *ḳutụlġu yịrim* ... C_{4} *ḳ. yịrim* ... ‖ **1353** *mini ... tuttang*] A_{2} *meni etgü t.* B_{3} ve C_{5} ... *tut(t)ung* | *sanga ... bu*] A_{2} *s. tapnu-matı barur bau* B_{3} *sạnga tạpnumadı bạrır b.* C_{5} *sạnga tạpnumadım bạrır b.* ‖ **1354** *bu eḍgü*] A_{3} *bau etgü* B_{4} *ol* [illegible] | *sanga*] A_{3} *sangga* B_{4} *sạngar* ‖ **1355** *yorıttım könilik*] B_{5} *yẹtürdüm k.* C_{7} *yorıt(t)ım kötünlük* ‖ **1357** *negü ... eşitgil*] A_{6} *n. ter ẹ.* B_{7} *nigü t. eşit bu* C_{9} *nigü* ...

1358 A_{8}'de bu beyit 1359'dan sonra geliyor | *söz*] B_{8} *öt* | *avı*] A_{8} *at-ı*

1359 A_{7}'de bu beyit 1358'den önce geliyor | *beḍütgey sini*] A_{7} *besüt-gey sen-i* B_{7} ve C_{9} *bẹḍütge s.*

1360 A_{9}'da bu beyit 1358'den sonra geliyor; C'de iki satır üzerine yazılmış | *tonga*] A_{9} *tongga* ‖ **1361** *bu*] A_{10} *heç*

1362 kerek boldı emdi bu ḳılmış tapuġ
ökünç boldı ḳılmış isizlik ḳamuġ

1363 yatu ḳaldı tirmiş bu altun kümüş
man͡ga tegdi saḳış anın͡gdın ülüş

1364 ulır men ökünüp asıġ yoḳ ökünç
iḍim raḥmętinde aḍın yoḳ umunç

C 64 1365 bu kün men barır men munu erksizin
yarın sen kelir sen uḍu şęksizin

B 110 1366 ölüm tutmaz erken oḍun ay ilig
işin͡gni itingil yetürgil bilig

1367 bęla küç yirinde sen eḍgü ḳılın
buḍunuġ sevindürgil elgin tilin

1368 esenlik öḍinde sen eḍgü titür
tavar nen͡g barında üle hęm yitür

1369 negü tir eşitgil köni sözlüg er
kiçigde oḍunmış yiti közlüg er

1370 ölüm kelmez erken ölümke itin
tiriglik öḍinde tapuġ ḳıl tapın

1371 ölüm kelse tutsa ökünç asġı yoḳ
neçe me ulısa ḳara yir ḳatın

1362 *ḳılmış*] A_{11} *taġạt* C_{15} *ṭa'ạt* | *isizlik*] A_{11} *ẹsiz-lik* || 1363 *yatu ... tirmiş*] A_{12} ... *termiş* B_{13} *tụru ḳ. birmiş* C_{16} *yạtu* ... | *saḳış*] C_{16} *saḳınç* || 1364 *ulır ... yoḳ*] A_{13} ... *ọkünip* ... B_{14} *ölür mẹn ükünçün ne asġı* C_{17} *ulır mẹn mẹn öknüp* ' *iḍim ... yoḳ*] A_{13} *i. raḥmet-i-de* ... B_{14} *özüm-din töngüldüm kọtürdüm* C_{17} *iḍim raḥmeti-din* ... || 1365 *barır*] B_{15} *tụrur* | *yarın sen*] C_1 *barır mẹn* || 1366 *erken oḍun*] B_1 *e. oḍun* C_2 *irken o.* | *itingil ... bilig*] A_{15} *ẹdin-gil bụdürgil b.* B_1 *itịngil y. silig* C_2 *itingil* ...

1367 B_3'te bu beyit 1368'den sonra geliyor | *bęla ... sen*] A_{16} *bil-e k. yerin-de iş* B_3 ... *yịrin-de sẹn* C_3 ... *yịrinde sẹn* | *sevindürgil elgin*] A_{16} *sevin-tür bir ilgin* B_5 ve C_3 *sẹvündürgil* ...

1368 B_2'de bu beyit 1367'den önce geliyor | *titür*] A_{17} *yedür* C_4 *titür* (*t-* sonradan eklenmiş) | *tavar ... yitür*] A_{17} ... *ber yedür* C_4 *tạvarıng* ...

1369 B_4'te bu beyit 1367'den sonra geliyor | *negü ... er*] A_{18} *n. ter ... ẹr* B_4 *nigü ... ẹr* C_5 *nigü ... ir* | *oḍunmış ... er*] A_{18} *usan-mış iki kọslüg e.* B_4 ... *ẹr* C_5 ... *yịti k. ir*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda şi'r sözü ile ayırt edilmiştir

1370 *ölüm ... itin*] A_{19} *ọ. tudmaz ... edin* B_5 *ẹcẹl kẹlmez* ... C_7 *ẹcẹl tutmaz ... bụtin* (*-ụ̈-* harekeli) | *öḍinde ... tapın*] A_{19} *barın-ta ... yaḳın* C_7 *barında* ... 1371 *ölüm ... asġı*] A_{20} *ecel kelz-e tudz-a ọ. asıġ-ı* | *neçe ... yir*] A_{20} *ḳaçan m-a* ...

1372 ay ilig ḳatıġlan menin͡gde kiḍin
yava ḳılma öḍ kün tapuġda aḍın

1373 sini armasun dụnya dẹvlẹt bile
ḳamuġ iş içinde könilik tile

1374 törü tüz yorıtġıl buḍunḳa köni
künün͡g eḍgü bolġay könilik küni

1375 özün͡g otḳa atma bu dụnya üçün
hạva boynı biçgil et özke öçün

1376 bu dụnya begi sen an͡ga bolma ḳul
sini ḳoḍmaz erken anı ḳoḍġu tul

1377 küvezlenme artuḳ kötürme kön͡gül
ınanç ḳılġu ermez bu dụnya tön͡gül

1378 yaḳın tut özün͡gke kişi eḍgüsi
isizdin yıraḳ tur toḳıġay yası

1379 kişi suḳın͡ga birmegil sen işin͡g
vẹfasız kişike yitürme aşın͡g

A 57 C 65 1380 tapuġḳa irig bol yazuḳta tıḍın
san͡ga teggü ermez tapuġda aḍın

B111 1381 ölümüg unıtma an͡gar yoḳ tolum
busuġdın çıḳar teg çıḳar bu ölüm

1382 neçe ḳaçsa aḫır ölüm tutġusı
neçe ḳalsa aḫır ölüm yetgüsi

1383 ölümke usanma kön͡gül tut tirig
neçe kiç tirilse töşengü yirig

1372 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *menin͡gde kiḍin*] A_{21} *mening-tin kedin* C_9 *mẹning-den k.* | *öḍ ... aḍın*] A_{21} *ẹdgü tapuġ-ta a.* B_7 ... *özüng tiglikin* (*tengligin ?*) || 1373 *sini armasun*] A_{22} *sen-i armaz-u* C_{11} *s. armasu* || 1375 *üçün*] C_{13} *üçün* | *hạva*] A_{24} *hav-a* B_{10} *hạva* C_{13} *hạvi* || 1376 *begi ... an͡ga*] A_{25} *nengin-e angar* B_{11} *nẹngi* (*n-* noktasız, sonradan eklenmiş) *sẹn angar* C_{14} *bẹgi sen a.* | *sini ... tul*] A_{25} ... *tudmaz ẹrkẹn anı ḳod ḳodur* B_{11} ... *ḳoḍmaġıl* || 1377 *küvezlenme*] C_{15} *kụ̈vezlenme* | *ḳılġu*] A_{26} *ḳılk-ı* || 1378 *isizdin ... toḳıġay*] A_{27} *ẹsiz-ni y. tut toḳ-ı-ġa* || 1379 *suḳın͡ga birmegil*] A_{28} *suḳ-ı-ġa bermegil* | *yitürme*] A_{28} *yedür-me* B_{14} *yiyürme* || 1380 *tapuġḳa ... tıḍın*] A_1 *tapuġ-ḳa ẹrig b. yasuḳ-ḳa yadın* B_{15} *özüng tạpnu* (*-p-* noktasız) *tınma yazukdın t.* C_1 ... *yazuḳ-tan t.* | *san͡ga ... tapuġda*] A_1 *sangga* ... B_{15} *sạngar teg(g)ü ermez t.* C_1 ... *tạpuġdan* || 1381 *ölümüg ... tolum*] A_2 *ọlüm-ke odanm-a ... talum* B_1 ... *ınsa it t.* || 1382 *ḳaçsa*] C_3 *ḳalsa* | *ḳalsa*] A_3 *tez-e* C_3 *ḳạçsa* || 1383 *kiç ... yirig*] A_4 *keç* (*keyn ?*) ... *yerig* B_3 ... *yịrig* C_4 *ḳalsa aḫ̣ır ... yịrig*

1384 ḳanı kim ḳutuldı ölümdin ḳaçıp
ḳanı kim aşundı öḍindin keçip

1385 iḍi yaḳşı sözler bilig yan͡gzatu
bu öḍ kün tiriglik̇lerig men͡gzetü

1386 apa oğlanı körse arḳış sanı
örüg turğu bolmaz örügler ḳanı

1387 ata arḳasındın toğulsa oğul
ana ḳarnı mẹnzịl ḳaç aylıḳ amul

1388 anasında toğsa atansa ạtı
mụsafịr bolup mindi öḍlek atı

1389 küni bir man͡gım ol tüṇi bir man͡gım
iletür ölümke ḳurıtur en͡gim

1390 ajun bir tüşün ol gürün͡g bir tüşün
bu tüşün ḳopursa tüşün ol ajun

1391 küḍer ol ajunda san͡ga iki yol
bu iki yolun͡gda ḳayu erki yol

1392 yolun͡g on͡gça kelse itildi işin͡g
ḳalı solça kelse ulıp çal başın͡g

1393 tarığlağ erür dụnya ilig ḳutı
tarısa orar er tirilgü otı

1394 negü ekse yirke yana ol önür
negü birse evre anı oḳ alur

B 112 C 66

1395 kişi nen͡gi alma yime tökme ḳan
bu iki yazuḳḳa ulır çıḳsa can

1396 bu tüş teg tiriglik keçer belgüsüz
kerek beg kerek ḳul barır kelgüsüz

1397 ḳanı tüş sanı boldı keçmiş künün͡g
ökünçte aḍın yoḳ bu ḳalmış künün͡g

1398 negü tir eşitgil oḍunmış kişi
oḍunmışta kiḍin ökünmüş kişi

1399 tüşün͡g teg keçürdün͡g tiriglik oḍuğ
ḳanı asğı körkit man͡ga bir boḍuğ

1400 künün͡gni keçürdün͡g tilek arzuḳa
tiriglik tükeḍi ökünç ol yoḍuğ

1401 usanma tiriglikke artuḳ saḳın
tiriglik ölümke iḍi ök yaḳın

1402 saran bolma ilig aḳı bol aḳı
ḳalır men͡gü ölmez aḳılık atı

1403 er at sü bu nen͡gke küvenme öküş
asığ ḳılmağay sü bu altun kümüş

1384 *aşundı öḍindin*] C_5 *oşnundı* (satır üstünde başka bir el ile *aşundı*) *öḍinde* [illegible] || 1385 *yaḳşı ... yan͡gzatu*] A_6 ... *mengset-ü* B_5 *yaḳşı sözle ilig y.* C_6 *yaḫşı* ... | [illegible] ... *men͡gzetü*] A_6 *ẹdgü tiriglig-lerin yangsadu* B_5 ... *tiriglig-lering m.* || 1386 *oğlanı* [illegible] A_7 *oğlı* | *örüg ... ḳanı*] A_7 *orun tarğu b. bir asraḳ ḳ.* C_7 ... *bọlmaz bir asrụḳ* (+ [illegible] silinmiş) *ḳ.* | 1387 *arḳasındın toğulsa*] A_8 *arḳ-a-sı-tın yedülz-e* B_7 *arkasında toğulsa* ([illegible] noktasız) C_8 *a. törüs-e* | *mẹnzịl ... aylıḳ*] A_8 *mensil ḳ. aygıl* C_8 *mẹnzil ḳ. ay-lıḳ* || 1388 *anasında ... atansa*] C_9 *anasındın t. atalsa* | *mindi öḍlek*] A_9 *mụndi öşlek* B_8 *mündi* [illegible] || 1389 *bir ... man͡gım*] A_{10} *tirmekim tụn-i ber-medim* B_9 *bir mạngım ... mụngım* [illegible] *ḳurıtur en͡gim*] A_{10} *ḳurıdur ingim* C_{10} *ḳạzıtur ingim*

1390 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ajun ... bir*] A_{11} *acun yer* [illegible] *ol kọsüng b.* | *tüşün ... ajun*] A_{11} *tüş-tin ḳoparz-a tụşün ol acun* B_{10} *tüşkün kopar* [illegible] (*yi-* noktasız, şekle dikkat !) ... C_{12} *tüş tün ḳ.* || 1391 *küḍer ... san͡ga*] A_{12} *küder* [illegible] *acun-ta sangga* B_{11} *kürer* ... C_{13} *küder* ... | *erki*] C_{13} *irki* ... || 1392 *on͡gça* ... [illegible] A_{13} *ongga kilz-e ẹdil-ti* | *ulıp*] A_{13} ve C_{14} *ulı* || 1393 *erür*] A_{14} *turur* C_{15} *tarur* [illegible] *orar er*] A_{14} *ụser ir* B_{13} ... *ẹr* || 1394 *negü ... yirke*] A_{15} *n. yerke ikz-e* B_{14} ve C [illegible] *nigü e. yịrke* | *negü ... evre*] A_{15} *n. berz-e ẹ.* B_{14} *nigü* ... C_{16} *nigü b. ivren*

1395 *nen͡gi ... yime*] A_{16} ... *yan-a* C_{17} *malı a. yạna* | *yazuḳḳa*] A_{16} *yasuḳ-tın* C_{17} *yazuḳ-dın* || 1396 *belgüsüz*] A_{17} *b.* (*-söz !*) | *beg ... kelgüsüz*] B_1 *ḳạl kẹrek bẹg* ... C_1 ... *ḳalğusuz* || 1397 *ökünçte ... künün͡g*] A_{18} *ọkünç-tin ... kelmiş kụnüng* B_2 *ökünç-de* ... C_2 *ökünç-den* ... *ütüng* || 1398 *negü ... eşitgil*] A_{19} *n. ter işidgil* B_3 ve C_3 *nigü* ... | *oḍunmışta kiḍin*] A_{19} *o. kedin* B_3 *oḍunmış-da k.*
B_4'te, 1398'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (krş. beyit 1246 not):

iḍi yaḳşı sözler bu şa'ịr anı
bu şị'r mạ'nisini oḳığıl ḳạnı

Dörtluk. A'da sahife kenarında ar. hartl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1399 *tüşün͡g ... oḍuğ*] B_5 ... *ọḍuğ* C_5 *töşüng-ni* (*-ni* sonradan eklenmiş) ... | *körkit ... boḍuğ*] A_{20} *kọrgin mangga* ... B_5 ... *bọḍuğ* C_5 *körküt ... köz b.* || 1400 *künün͡gni keçürdün͡g*] A_{21} *kụnüng il-gil-e-ting* C_6 *kününg çẹlẹpleding* | *yoḍuğ*] B_6 *ḳınağ*

1401 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍi ... yaḳın*] A_{22} *ẹti ọk y.* B_7 *iḍi ked baḳın* || 1402 *ilig ... bol*] B_8 *saḳlan ay ilig* | *men͡gü ... atı*] A_{23} *mingü* ... [illegible] B_8 *mẹnggü* ... C_9 *mẹnggü ... baḳı* || 1403 *nen͡gke küvenme*] A_{24} *tegm-e kevenm-e* [illegible] *inanma* | *sü bu*] A_{24} *sụụ b.* C_{10} *bu sü*

1404 yuluġ ḳılma özni adınlar üçün
suyurḳa özüñni küyürme küçün

1405 seniñde ozaḳı ajun begleri
ajun ḳodtı bardı yatur kör güri

1406 sañа ma anunmış turur bu ölüm
ödiñe küder ay yarumış künüm

1407 negü tir eşit dünya ʿaybın bilip
sañа sözlegüçi uḳuştın alıp

1408 açıġ suv teg ol kör bu dünya neñi
neçe içse ḳanmaz ölimez tili

1409 kölike teg ol kör bu dünya toña
ederse kaçar ḳaçsa yapçur sañа

1410 saḳıġ ol körü barsa dünya işi
tutayın tiyü sunsa yitrür kişi

C 67 1411 ay ilig ḳatıġlan özüñ edgü bol
begi edgü bolsa budun edgü ol

A 58 1412 budun ḳoy sanı ol begi ḳoyçısı
baġırsaḳ kerek ḳoyḳa ḳoy kütçisi

1413 ḳapuġda tirildi ḳalın aç böri
ay ilig ḳoyuġ ked küdezip yorı

1414 buşı bolma işte sen övke yıġın
buşı bolsa begler buzar beglikin

1415 irig sözlemegil kişike tilin
irig til ot ol kör küyer teg yalın

1416 örüg bol amul bol tüzün bol silig
ḳamuġ edgülükke tegürgil elig

1417 yüz utru turur bu uzun yol seḟer
uḳuşluġ bu yolḳa azuḳ ked iter

1418 saray ḳarşı itme ay ilig ḳutı
anundı sañа ev ḳara yir ḳatı

1419 ediz kiñ bedizlig sarayıñ ḳalıp
ḳarañḳu yir evde yatur sen ulıp

1420 nerek kenç urur sen bu altun kümüş
sañа teggüsi ol iki böz ülüş

1421 muñar meñzetü aydı şaʿir tili
bu şaʿir sözi kör açar söz yolı

1422 usal yalñuḳ oġlı öküş neñ tirer
yigüke tegirmü saḳınmaz birer

1423 bayusa tileki bulunsa tükel
tüketür tiriglik uçup can yırar

1414 A_2 ve B_5'te bu beyit 1412'den sonra geliyor | *işte ... yıġın*] A_2 ... *çevm-e* (-ḏ- veya *-d-* ?) *y.* B_5 *işde ... yayın* (*yay-* noktasız) | *buzar*] A_2 *boşar* || 1415 *sözlemegil*] A_3 *söz-lemegin* | *irig ... yalın*] A_3 *irig-lik ot ol bir kuyer teg bilin* B_6 *iriglik til ot küyürme yalın* C_5 ... *teg yalın* || 1416 *tüzün*] A_4 *tusüm* | *elig*] A_4 ve C_6 *ilig*
1417 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *uzun*] A_5 *acun* | *ked iter*] A_5 *ked* (önce *kop* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *eder* B_8 *köp i.* || 1418 *itme*] A_6 *edm-e* | *anundı ... yir*] A_6 *a. sangga ev k. yer* B_9 ... *yir* C_9 *anut-tı sanga iv kara yīr*
1419 B'de bu beyit yok | *kiñ ... sarayıñ*] A_7 *keng* ... C_{10} ... *sarayıġ* | *ḳarañḳu ... sen*] A_7 *k. yer ev-ke yadur sen* C_{10} *kırangku yīr iv-de yatur sen*^{n} || 1420 *sen*] B_{10} *sen* C_{11} *sen*^{n} | *sañа ... ol*] A_8 *sangga t. tur* B_{10} *sangar* ... || 1421 *muñar meñzetü*] A_9 *munggar mingsedü* | *söz ... yolı*] A_9 *til-i* ... B_{11} *sözi urdı sözke ulı*
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
1422 *usal ... tirer*] A_{10} *uşol yalngġuk ... yerer* B_{12} ve C_{14} *u. yangluk* ... | *yigüke ... birer*] A_{10} *negü-ke tigir-mü sakın-mış birer* B_{12} *yigüke* (*y-* yerine *n-* ile) *tigirmü* (*t-* noktasız) ... C_{14} *yigüke* (*-i-* noktasız) *tigirmü ... birer* || 1423 *tileki bulunsa*] A_{11} *bolılz-a tileki* B_{13} *tileki-ni bulsa* C_{15} *t. bulunsa* | *tüketür ... yırar*] A_{11} ... *ecel can tirer* B_{13} ... *ecel can yırar* (*y-* noktasız) C_{15} *tükel tüz t. öçüp c. birer*

1424 avınma erejke küvenme ay beg
avınçıŋ küvençiŋ udıtġay u teg

C 68 1425 tiriglik yava kılma dünya üçün
keçigli turur bolġa emgek küçün

B 114 1426 aġı çuz töşenür özüŋ oġlaġu
kara yir töşengü turur ay bügü

1427 avınçu sevügler bile avnur öz
kara yir katında yaşıp yatġu tüz

1428 yayılmaz yorıġa keveldin tüşüp
edersiz yıġaç mingü muŋluġ bolup

1429 bularnı sakınġıl ölümke itin
ökünme yarın bu kara yir katın

1430 kamuġ işke tevfik bayattın tile
bayat birge şeksiz saŋa küç bile

1431 negü kelse tapla kör edgü isiz
boyun bir każaka köni tut aġız

1432 özüŋ kolsa iki ajun begliki
bu biş işke yakma bu ol yigliki

1433 haramka katılma yime kılma küç
kişi kanı tökme haşım kılma öç

1434 bor içme fesaddın yırak tur teze
bu kaç neŋ yorır tutçı beglik buza

1435 özüŋ meŋgü beglik tilese tuçı
törü kıl budundın kötürgil küçi

1436 budunka başı sen ay ilig bu kün
budunuġ küdezgil oduġ tur ögün

1437 uluġ yük boyunka yüdürdi ilig
usal bolma saklan ay kılkı silig

1438 et öz arzu sürgen havaka bulun
bulun bolma bolsa özüŋni yulun

1439 keçürmiş tiriglik tüpi boldı yil
bu kalmış tiriglik neçe birge il

1440 yava kılma emdi bu kalmış künüŋ
özüŋdin arıtġıl yazukuŋ münüŋ

B 115 1441 vefa kılġu ermez bu dünya bilin
C 69 keçer dünyada öz azukuŋ alın

1442 negü tir eşitgil sakınuk kişi
sakınuk kişi ol ajunda başı

1443 bu ajun tüşün ol sen arkış sanı
tüşünde neçe bolġa arkış küni

1424 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *erejke küvnme*] A_{12} *eric-ke* [illegible] | *küvençiŋ ... teg*] A_{12} *kevin-çing udunz-a udeg* B_{14} *k. udıtġa* (*-t-* noktasız) *u teg* [illegible] *k. udıtġa* (*-ıt-* noktasız) *u teg* (*t-* yerine *y-* ile) || **1425** *keçigli ... küçün*] A_{13} [illegible] *üçün* B_{15} *k. turur uş bu e. üçün* C_1 *kiçigli turur bolġay ...* || **1426** *töşenür*] A_{14} [illegible] B_1 *töşengü* | *yir ... bügü*] A_{14} *yer töşengü ... begü* B_1 *yir ... bügü* || **1427** *sevügler* [illegible] C_2 *sevügler* | *yir ... tüz*] A_{15} *yer kadın-ka basıp ...* B_2 *yir k. kirip yatġu öz* C_3 [illegible] *yaşıp yatġu t.* || **1428** *yayılmaz ... keveldin*] A_{16} *yatı-mış y. kevil-tin* B_3 *yayılmaz* [illegible] *kevil* (*-i-* noktasız) *-din* C_4 *... kevel-din* | *edersiz ... mingü*] A_{16} *idiz-siz y. menggü* [illegible] *... müngü* || **1429** *itin*] A_{17} *edin* | *bu ... yir*] A_{17} *... yer* B_4 *sen ... yir* || [illegible] *bayattın*] B_5 ve C_6 *bayat-dın* | *birge ... bile*] A_{18} *berge ş. sangga kuç il-e* B_5 [illegible] (*-i-* üzerindeki işârete dikkat !) || **1431** *negü ... isiz*] A_{19} *... 'aciz* (?) B_6 *nigü* [illegible] *küdezgü i.* C_7 *nigü ...* | *bir*] A_{19} *ber* || **1432** *kolsa ... ajun*] A_{20} *kolz-a i. acun* [illegible] *bulsa ...* | *yakma ... yigliki*] A_{20} *... yeg-liki* B_7 *bakma ...* C_8 *yakma ... yigliki* [illegible] *yime*] A_{21} *yan-a* C_9 *yana* || **1434** *fesaddın ... teze*] A_{22} *... tiz-e* B_9 *... teze* C_{10} *fesad* [illegible] (*-ka* ?) *... tize* | *yorır ... buza*] A_{22} *yurür ...* B_9 *... tüze*

1435 *meŋgü*] B_{10} ve C_{11} *menggü* | *törü ... kötürgil*] A_{23} *tusü ... kodür-gil* B_{10} *...* [illegible] *budun-ka kötürgil* C_{11} *... kitergil* || **1436** *budunuġ*] A_{24} *budun-'uġ* (veya *ok* ?) || **1437** [illegible] *boyunka yüdürdi*] B_{12} *yüdürdüng boyun-ka*

1438 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış (satırların sonundaki ilâvelere dikkat) || 1439 *tüpi ... yil*] A_{27} *boy, boltı bil* (*b-* ?) B_{14} *... yil* | *birge il*] A_{27} *berz-e yil* B_{14} *b. il* C_{16} *b. il* (*i-* harekeli) || **1440** *özüŋdin ... münüŋ*] B_{15} *özüngni unıtġıl* [illegible] *yazukıng yolung* || **1441** *vefa ... bilin*] A_{29} *yava ...* B_1 *... ermes ... sanga* | *keçer ...* [illegible] *alın*] B_1 *vefa kıldı-mu emdi bakġıl manga* || **1442** *negü ... kişi*] A_{30} *begü ter işitgil* *sakı-yuk başı* B_2 *nigü tir eşit bu sakınuk k.* C_2 *... sakı-yuk k.* | *sakınuk ... başı*] A_{30} *sakı-yuk baş-ı ol acun-ta kişi* B_2 *sakınuk biliglig kişiler başı* C_2 *sakıyuk ... kişi* || **1443** *ajun ... arkış*] A_{31} *acun ... arkış* (satır altında uyg. harfl. *kervan*) | *bolġa ... küni*] A_{32} *bolġay a. kun-i* B_3 *bolġay a. sanı*

A ve C 'de, 1443 'ten sonra, metnin sırasına pek de uygun olmayan, daha şu beyitler gelmektedir (krş. beyit 3723):

A_{32} *tedig-sig bu türek ev sakınçı usun*
busulġu turur emti kalmaz usun

C_4 *neteng-sig* (?) *bu börk iv sakınçı uzun*
buzulġu turur emdi kalmaz ajun

1444 saray ol ajun kör bu kazġanç yiri
negü bulsa munda naru ıḍ yorı

1445 özüŋ köçgü mundın köçüŋ aşnu ıḍ
kerekligni alġıl kereksizni tıḍ

1446 munu men barur men mini kör oḍun
katıġlan özüŋke at eḍgü koḍun

1447 negü tir eşitgil ölügli tirig
ölürde birip bardı öt sav erig

A 59 1448 ölügli tirigke birür pend tilin
eşitgil anı sen köŋülke alın

1449 ayur ay tirig sen usanma oḍun
usandım ökünçün yatur men yılın

1450 ay ilig bu beglik uzun kolsa sen
kaç iş kıl kaç iş koḍ kılur erse sen

1451 törü kıl katıġlan bolup kılma küç
tapuġ kıl bayatka anıŋ kapġı kuç

1452 ikinçi usal bolma sak tur oḍuġ
saŋa tegmesün bir müfaca yoḍuġ

1444 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ol ... yiri*] A_{33} *ol acun bil ... yer-i* B_4 *bil ajun-nı b. kazġanç yiri* | *negü ... munda*] A_{33} ... *mundın* B_4 *nigü bol...* (önce *bolsang* yazılmış, sonra *-ng* üzerinden çizilmiş) *min-de* || 1445 *köçgü ... ıḍ*] A_{34} ... *keçgü m. keçün ong-tin ıt* B_5 *k. mindin k. ıḍ burun* | *kerekligni ... tıḍ*] A_{34} *k. kat...* (önce *-ġın* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *kerek oske tıd* B_5 *kereklig-ni a. kereks...* *koḍun* C_7 *kereksizni koḍġıl kereksizni* (satır üstünde *yaraġsıznı şh.*) *tıd* || 1446 *bar... men*] A_{35} *barur* C_8 *barır men* | *özüŋke*] A_{35} *osünge*

1447 B'de bu beyit yok | *negü ... eşitgil*] A_{36} *n. ter işidgin* (önce *-gil* yazılmış, sonra tashih edilmiş) C_9 *nigü ...* | *birip*] A_{36} *berip*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir; B'de bu dörtlük yok

1448 B'de bu beyit yok | *birür*] A_1 *berür*

1449 B'de bu beyit yok | *yatur ... yılın*] A_2 *y-a-tur men tilin* C_{12} ... *yılın* (*-ı-* noktasız)

1450 C'de bu beyit yok | *uzun*] A_3 *acun* | *kaç ... sen*] A_3 *üç iş* ... *kot unur erz-e sen* B_7 ... *erse* (*sen* belki sahife kenarında yazılmış olmuş, fotoğ... girmemiş)

1451 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *törü ... bolup*] B_8 ... *bolıp* (nok... tasız) C_{13} *biri kıl turur sen b.* || 1452 *sak tur*] A_5 *sakdur* | *saŋa ... yoḍuġ*] A_5 *sangga tegmesün-i mufa-ca y.* B_9 ... *yoḍuġ* C_{15} *s. tegmesüni* ...

1453 iki öḍte kılma kayu erse iş
hava övke kelse serip kısġu tiş

1454 bu kaç neŋ küḍezgil küḍezildi il
uzun turġa beglik saŋa birge il

C 70 1455 kamuġ eḍgülerig aġır tut kötür
isizlerni tutma iliŋdin kotur

1456 isiz öŋdi urma törü eḍgü ur
künüŋ eḍgü bolġay kutuŋ baġa kur

1457 negü tir eşitgil ay bilge külüg
bu sözdin kötürgil özüŋke ülüg

1458 törü eḍgü ur ay törü birgüçi
turu öldi isiz törü urġuçı

1459 isiz öŋdi urma ay ilçi bügü
isiz bolsa bolmaz ajunuġ yigü

1460 isiz öŋdi ursa özi öz öḍin
isiz koḍtı atın özinde kiḍin

B 116 1461 kim erse urup koḍsa eḍgü törü
anın tikti atın aḍakın örü

1462 özüŋni yaŋılma ay ilig bakın
tüpüŋni unıtma öyü tur sakın

1453 *hava ... tiş*] A_6 *hav-a ifke k. sirip* ... B_{10} ... *kılġu iş* C_{16} *havi* ... || 1454 *saŋa .. il*] A_7 *sangga kaltı il* B_{11} ... *il* C_{17} ... *al* || 1455 *eḍgülerig*] B_{12} *eḍgülering* | *isizlerni ... kotur*] A^8 *esiz-ler-ni ilig-tin kodur* B_{12} ... *kopur* C_1 ... *ilig-den k.* || 1456 *isiz ... urma*] A_9 *esiz ongdü turġıl* C_2 ... *buzġıl* | *bolġay ... baġa*] A_9 *b. kudun bek-a* B_{13} ve C_2 *bolġa* ...

1457 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... eşitgil*] A_{10} *n. ter işidgil* B_{14} ve C_3 *nigü* ... | *kötürgil*] A_{10} *kodergil*

1458 B'de bu beyit yok, krş. 1459 not | *ur ... birgüçi*] A_{11} *ber ay torü bergüçi* | *turu ... isiz*] A_{11} *t.* (*edgü* yazılmış, sonra üzerinden çizilmiş) *olti esiz* C_5 *turu* (satır üstünde *terhim*) ...

1459 B'de metnin bu kısmı karışıktır; beytin ilk mısraı 1458'e göre başlamakta ve 1459'a göre devam etmektedir; ikinci mısraı ise, diğer iki nushanın hiç birine benzememektedir | *isiz ... bügü*] A_{12} *esiz o. ... begü* B_{15} *törü eḍgü urġıl ay* ... C_6 *törü isiz u.* ... | *isiz ... yigü*] A_{12} *esiz ongdi buz-tı tümen ming ogü* C_6 *isiz öngdi buzdı tümen ming ögü*

1460 B ve C'de bu beyit yok | *isiz ... öḍin*] A_{13} *esiz ongdi urz-a ... odin* | *isiz ... kiḍin*] A_{13} *esiz k. öz-i osin-tin kedin* || 1461 *urup*] A_{14} *urup* (*-p* veya *-k*, ?) | *anın ... örü*] A_{14} *adın bek-ti odgün adaġın orü* C_7 *atın tikti edgü* ... || 1462 *yaŋılma ... bakın*] A_{15} *yangġıl-m-a* ... B_2 *yangılma ay bilge yakın* | *tüpüŋni ... tur*] A_{15} *tonüng-ni unudm-a uyudur* B_2 ve C_9 ... *öyü tur*

1463 isiz ḳılḳı tutma ay elgi uzun
isiz ḳılḳ ulıtur ikigün ajun

1464 uzun boldı elgiñ buḍunḳa yaḳın
fụsusun keçer bu tiriglik baḳın

1465 keçigli turur dụnya keçti saḳın
keligli ölüm utru keldi saḳın

1466 mini kör meniñdin kötür öt erig
ökünme yarın sen bu kün sen tirig

1467 kişi ölse andın ḳumaru ḳalır
munuḳı ḳumarum sañga ay bilir

1468 seṽerim sen erdiñ ay ilig mañga
asığlığ ḳumarumnı ḳoḍtum sañga

1469 asığlığ ḳumaru kişike söz ol
ḳumaru sözüg tutsa asğı yüz ol

C 71 1470 munu söz bitip ḳoḍtum emdi çını
unıtma bu sözni unıtma mini

1471 neçe kiç yaşap öz tirig tursa sen
ölüm boldı aḫır yanış körse sen

1472 siziksiz ölüm bir kün aḫır kelir
tirilmiş bu canlığ canın alğalır

1473 oḳığçı kelürke anunğu kerek
uzun yol yorırḳa itingü kerek

1463 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *isiz ... elgi*] A_{16} *eşiz tudm-a* [illegible] *ḳılḳın ay ilgi* C_9 *i. ḳılḳ-nı ...* | *isiz ... ajun*] A_{16} *eşiz ... ikegü acun* B_3 ... *ikegü* [illegible] *ajun* (*-j-* noktasız) C_{10} ... *ikigü a.*
1464 B'de bu beyit yok | *elgiñ ... yaḳın*] A_{17} *ilging usadm-a yığın* C_{11} ... [illegible] (*b-* noktası şüpheli) | *fụsusun ... baḳın*] A_{17} *ḳısur-tı keçer kụn* ... C_{11} ... [illegible] || 1465 *keldi saḳın*] B_4 ve C_{12} *kẹldi sạḳın* || 1466 *mini ... erig*] A_{19} *men-i ... kgde* [illegible] *irig* B_5 ... *mẹnị(n)gdin k. ö. irig* | *bu ... sen*] A_{19} *bu künz-e* B_5 ... *sẹn* C_{13} ... [illegible] || 1467 *ḳumaru*] A_{20} *ḳumaru* (satır altında ar. harfl. *yadịgar*)
1468 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *seṽerim ... mañga*] A_{21} *siverin* [illegible] ... *mangga* C_{15} ... *bilge mạnga* || 1469 *sözüg*] B_8 *sözi* || 1470 *bu ... mini*] A_{23} *agsün-e* [illegible] *angga* (satır altında ar. harfl. *sạğına ?*) *tur meni* C_1 *sözümni* ... || 1471 *kiç* ... [illegible] A_{24} *keç ... turz-a sẹn* B_{10} *kim ... yorısa* (*-ı-* noktasız) *mẹn* | *yanış ... sen*] A_{25} [illegible] ... B_{19} ... *mẹn* || 1472 *tirilmiş ... alğalır*] A_{25} ... *can-lığ yen-e ọk ọlir* C_8 *birlän* [illegible] *bu cạn-nı yạna oḳ alır* || 1473 *oḳığçı ... anunğu*] A_{26} *oḳunçı k. anudğu* C_4 *okıdçı* [illegible] *yorırḳa itingü*] A_{26} *yụrer-ke idin-güü* (satır altında ar. harfl. *yạrağ*) B_{12} *yorır-ke* [illegible]

1474 ölümdin ḳutulğu yarı yoḳ bilin
ölümke itingil kerekiñ alın

1475 negü tir eşitgil ögi yetmiş er
ölümüg ölürde oza uḳmış er

1476 kezigçe kelir bu ölümnüñ ḳurı
ölümke özüñ çın anuḳlap yorı

B 117 1477 kümüş ḳur bağuçı munu men tiyü
ölüm tuttı erse üzüldi ḳurı

1478 ay ilig munu men ötedim ḥaḳıñ
tükel ḳıldım emdi bağırsaḳlıḳıñ

1479 bayat birsü tẹvfik ḳamuğ eḍgüke
ḳutaḍsu bu eḍgü yigü keḍgüke

1480 esenin tirilgil öküş yıl yaşa
seṽinçin aṽınçın öküş il aşa

1481 bağırsaḳlıḳ erdi meniñ bu sözüm
esen ḳal sẹlamẹt ay körklüg yüzüm

A 60 1482 munu men barır men ay ilig ḳutı
turu ḳaldı oğlum bu bağrım otı

1483 bayatḳa tutuzdum munı yalṽara
tilese küḍezgey küyer ot ara

1484 sañga ḥacẹtim bu körü bir munı
süre ıḍma bolğay yaṽalar sanı

1474 *yarı*] A_{27} *yar-ı* B_{13} ve C_5 *yạrı* | *itingil*] A_{27} *idin-gin* || 1475 *negü ... er*] A_{28} [illegible] *tır işidgil egü yedmiş ir* B_{14} *nigü t. eşit bu ögi* (*-g-* çizgisi yok) ... *ẹr* C_6 *nigü* [illegible] *ir* | *ölümüg ... er*] B_{14} *ölümün ... aymış ẹr* C_6 ... *ir*
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şị'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de satır [illegible] *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir
1476 *kezigçe ... ḳurı*] A_{29} *kisig-çe* (satır altında ar. harfl. *nẹvbẹt*) *turur bu* [illegible] *lüm-ning ḳ.* D_{27} *kesig-çe kelür b. ọ. ...* (ar. *kezig-çe kẹlür ...*) | *ölümke ... anuḳlap*] A_{29} ... *anuḳl-a* D_{31} *öz-üng-ni ọlümke a.* || 1477 *kümüş ... tiyü*] A_{30} *mening ḳurda-ğuçı* [illegible] *men teyü* B_1 *ḳur altun* ... C_8 ... *tịyü* | *tuttı*] B_1 ve C_8 *tut(t)ı* || 1479 *birsü*] A_{32} [illegible] | *ḳutaḍsu ... yigü*] A_{32} *ḳudud-su ... yegü* || 1480 *esenin ... yıl*] A_{33} *isenin* [illegible] *tirigin ọ. y.* B_4 *e. tiriglik ö. ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) C_{11} *e. tiriglik* ... | *seṽinçin* ... [illegible]] A_{33} ... *acun* B_4 *küṽençin* ... C_{11} ... *ajun* || 1481 *meniñ*] A_{34} *ḳamuğ* B_5 *tükel* [illegible] 1482 *barır*] A_1 *barur* || 1483 *tutuzdum munı*] A_2 *tuduz-tum ḳadığ* B_7 *tạpuzdum m.* [illegible] 1484 *sañga ... bir*] A_3 *sangga ... ber* B_8 *sạngar* ... | *ıḍma bolğay*] A_3 *yıdm-a b.* [illegible] *bolğa*

1485 ḳamuġ neṅke teṅri ḳılur ol sẹbẹb
ḳamuġ ẹḍgü isiz aṅar öz ülep

1486 oġul ḳız sẹbẹbi ata ol ana
ḳılınç artasa ya itilse yana

C 72 1487 munu men atası ölür men bu kün
kiçig ḳaldı oġlum yetim ögsüzün

1488 bar erse ḳalı bu tapuġçı ḥaḳı
sẹbẹb bol munı ẹḍgü yolḳa oḳı

1489 körü ıḍma ögretgil erdem bilig
bilig erdemin bulsu ilke elig

1490 itilsü ḳılınçı tüzülsü yorıḳ
tusulsu tapuġḳa alınsu alıḳ

1491 yava ıḍma boşlaġ yıġa tut ḳısa
yıġa tutsa oġlan bulur ḳut basa

B 118 1492 negü tir eşitgil ḳarı köklemiş
sınamış uḳup hẹm bilip sözlemiş

1493 kiçig erken ögret oġulḳa bilig
kiçigde bilig bilse kötrür elig

1494 ayama oġul ḳızḳa berge yitür
oġul ḳızḳa berge bilig ögretür

1495 kiçiglikte bilse oġul ḳız neni
ḳarıp ölmegince unıtmaz anı

1485 *neṅke ... sẹbẹb*] A_{4} ... *seveb* (*-v-* veya *-y-* ?) B_{9} ... *sẹbẹb* (*-b-* nok[tasız]) C_{16} *ning-ke ... sẹbẹb* (noktalara dikkat !) | *isiz aṅar*] A_{4} *ẹsiz anggar* | 14[86] *sẹbẹbi*] A_{5} *sevebi* (*-v* veya *-y-* ?) B_{10} *sẹbebi* | *artasa*] A_{5} *ardz-a* || 1487 *ḳaldı*] A_{6} *kal*[illegible] || 1489 *körü ... ögretgil*] A_{8} *yerü ı. ọgret-gin* | *erdemin ... elig*] A_{8} *irdemin* [illegible] B_{13} *erdẹmün* ... || 1490 *yorıḳ*] A_{9} *yırıḳ* | *tusulsu ... alıḳ*] A_{9} *yedil-sü ... yılıḳ* C_{4} [illegible] ... || 1491 *ıḍma boşlaġ*] A_{10} *başl-a ḳınm-a* C_{5} *boşlaġ ıdma* | *yıġa*] B_{15} *ḳısa*

1492 B_{2}'de bu beyit 1495 'ten sonra geliyor | *negü ... ḳarı*] A_{11} *n. ter* [illegible] B_{2} *nigü ... ḳarı* (*-i* 'dan önce bir noktasız çizgi var) C_{6} *nigü* ... || 1493 *kiçigde* [illegible] *elig*] A_{12} ... *ilig* C_{7} *kiçig-den ... ilig* || 1494 *berge yitür*] A_{13} *b. yedür* B_{4} *bẹrge y.* [illegible] *birge yitür* | *berge bilig*] A_{13} *b. ọgüt* B_{4} *bẹrge b.* C_{8} *birge b.*

1495 B_{1}'de bu beyit 1492 'den önce geliyor | *unıtmaz*] A_{14} *unudmaz* C_{9} *unıtma*[illegible]
A_{15}'te, 1495 'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir :

tal ẹrkẹn yıġaç igz-e tugz-e bolur
ḳarız-a ḳaçan an-ı igz-e bolur

1496 tüketti bitig türdi badı tutup
alıp oġlıṅa birdi elgin sunup

1497 ayur bu bitig tut yitürme oġul
iligke tegürgil ḳumarum bu ol

1498 bitigim oḳısun sözüm tutsunı
ölümke anunsun işin itsüni

1499 uluġ tındı ötrü oġulḳa baḳa
ayur sen munı uḳ könike yaḳa

1500 yana aldı oġlın ḳonıṅa ḳuça
öpüp yıġladı bürnü yaşın saça

1501 ayur ay oġul kördüṅ emdi mini
ne ḥalin barır men unıtma munı

1502 saṅa ma siziksiz bu öḍ kelgü ol
usal bolma aḫır özüṅ ölgü ol

1503 kereklig sözüg men tutuzdum saṅa
sözümni unıtma duʿa ḳıl maṅa

C— 1504 ḳalı ilig öḍlep tilese sini
yorıḳ tüz tapuġ ḳıl basınma anı

1505 yava bolma boşlaġ yügürme özün
köni bol silig bol ḳılınçın sözün

1496 *tüketti ... tutup*] B_{5} *tüket(t)i bịtig tüzdi b. tụtup* (*t-* ve *-t-* noktasız) C_{10} *tüket(t)i* ... | *oġlıṅa ... sunup*] A_{16} *oġlı-ġa berti ilgi s.* C_{10} ... *tutup* || 1497 *iligke ... bu*] A_{17} *eligke ... buu* B_{6} *ịlig-ke ... ḳumaru bu* || 1498 *oḳısun*] A_{18} *oḳ-ı-su* C_{12} *oḳısu* | *anunsun ... itsüni*] A_{18} ... *ẹdsün-i* B_{7} *anutsun işig tutsunı* C_{12} *anunġu* ...

1499 B 'de bu beyit yok | *ötrü*] A_{19} *arduḳ* | *sen ... yaḳa*] A_{19} *ay tịriġ-a tiriglik baḳ-a* C_{13} ... *yạḳa* (*y-* noktalarına dikkat !) || 1500 *ḳonıṅa*] A_{20} *ḳoyın-ḳa* B_{8} *ḳonınga* (ilk *-n-* noktasız) | *öpüp ... bürnü*] A_{20} *tudup y. bir-nü* B_{8} *ọpüp y. bụrnü* (noktasız) C_{14} ... *bụrnü* (*-n-* yerine *-b-* ile) || 1501 *mini*] A_{21} *men-i* B_{9} *mịni* | *barır ... munı*] A_{21} *barır men unudm-ạ men-i* B_{9} ... *mini* C_{15} *bạrır men* ... || 1502 *saṅa ... öḍ*] A_{22} ... [illegible]*-sız ọdü* B_{10} *sạngar ... bu kün* | *bolma*] C_{16} *turma* || 1503 *sözüg ... saṅa*] A_{23} *sözüng m. tụduz-sun sạnga* B_{11} *sözüm mẹn yẹtürdüm* (*y-* noktasız ; oku *tụtuzdum* ?) *s.* | *sözümni ... maṅa*] A_{23} *sọsümi unudm-a tuv-a ḳ. mangga* B_{11} *oḳıp sẹn sözüm-ni* ...

1504 C 'de 1504. — 1562. beyitler eksik | *öḍlep ... sini*] A_{24} *öslep ... seni* | *yorıḳ ... basınma*] A_{24} *ḳapuġ ḳıl yorıḳ tụz b.* B_{12} ... *sınama* || 1505 *boşlaġ ... özün*] A_{25} *boşlaġ ... ọsün* | *ḳılınçın sözün*] A_{25} *silig çın sọsün* B_{13} *ḳ. tüzün* (*-z-* noktasız)

1506 kiçe yatsa kiç yat yana erte tur
yatıp erte ḳopġan ḳutın arturur

1507 bayat yarlıġın sen aġır tut aġır
iligke tapuġ ḳıl isingil baġır

B 119 1508 isizke yaġuma yıraḳ tur teze
yorı eḍgülük ḳıl yorıḳ yol tüze

1509 sözüñni küḍezgil sẹlamẹt yorı
özüñni küḍezgil esenin ḳarı

1510 sözin kesti oġlın ḳuçup yıġladı
ulındı yana ol öküñçler yidi

1511 ayur ay ınançsız ajun bi-vẹfa
nelük ḳıldıñ emdi mañga sen cẹfa

1512 tü nịᶜmẹt bile bu igiḍmiş özüm
kirür bu ḳara yirke körklüg yüzüm

1513 anadın neteg toġdum erse bu kün
anıñ teg barır men yalıñın muñun

A 61 1514 negü tir eşitgil ölügli ök er
ölümke öküñüp ulıġlı bek er

1506 *kiçe ... kiç*] A_{28} *keçe y. keç* | *ḳopġan ... arturur*] A_{28} *turġıl ḳudun araa* [illegible]
A_{27}'de, 1506'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir :

apang ḳopmaz ẹrz-e ọsüng ang il-e
ẹşik ardaḳ-ı çın ḥaḳ-i-ḳat bile

1507 *yarlıġın sen*] A_{28} *yarlıġ-ı-nı* | *isingil baġır*] A_{28} *esit-gil b.* B_{15} *i. baġır* [illegible] noktasız)

1508 B119₁—₉ ve 15. satırlarda mısrâların ortasında sonradan yapılmış çizgi [illegible] lere dikkat | *isizke yaġuma*] A_{29} *ẹsiz-lerke yaḳm-a* | *yorı ... yol*] A_{29} *ḳaaıl ẹrgü-le*[illegible] *yorıḳ bol* B_1 *yorı* (*y-* noktasız, *-r-* yerine *-z-* ile) ... *yol* (*y-* noktasız) || 1509 *küḍez*[illegible] ... *ḳarı*] A_{30} *kẹni tut* ... B_2 ... *ḳorı* || 1510 *yana ... yidi*] A_{31} *yen-e ọk* [illegible] 1511 *ajun*] A_{32} *acun* | *mañga sen*] A_{32} *mangga sẹn* B_4 *mạngar sẹn* || 1512 [illegible] *igiḍmiş*] A_{33} *tụṳ ... yigit-miş* B_5 *bu* ... || 1513 *toġdum*] A_{34} *toġtı* | *barır ... yalıñı*[illegible] A_{34} *barur mẹn yalang ming* || 1514 *negü ... er*] A_1 *n. ter eşid-gin ọ. iger* B_1 [illegible] ... *ölügi öng* (*ong*) *ẹr* | *ölümke ... er*] A_1 *ọlürin-te* (*-r-* veya *-g-* ?) *bẹg ẹr* B_1 [illegible] *bẹk ẹr*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü ve B'de çizgiler ile ayrı[illegible] edilmiştir

1515 ḳarındın çıḳardıñ ḳarınḳa kirür
şẹḳẹrdin igiḍtiñ yılanḳa birür

1516 isizim yigitlik tiriglik isiz
öküñçün sıġıt birle gürke kirür

1517 sıġıt ḳoḍtı ay toldı yetrüp ögin
ḳumaru üledi kişike neñin

1518 bạẖịl ḳoldı barça ḳadaşlarḳa ol
tiler boldı canı yaşıl kökke yol

1519 közin kökke tikti kötürdi elig
şẹhadẹt bile kesti tepreṛ tilig

1520 yaruḳ can üzüldi tünerdi küni
bayat atı birle kesildi tını

1521 eḍizlik tiledi süzük can turuġ
uçup bardı can ḳaldı kalbụd ḳuruġ

1522 bolup toġmaduḳ teg yitip bardı can
ajunda atı ḳaldı belgü nịşan

B 120 1523 negü tir eşit emdi köñli köni
usallıḳ usındın oḍunmış küni

1524 et öznüñ ẹvi ol beḍizlig ẹving
süzük can ẹvi ol beḍiz teg tẹniñ

1525 ḳuruġ ḳaldı kalbụd uçup barsa can
bayat bildi ḳançа barır erse can

1515 *çıḳardıñ .. kirür*] A_2 *çıḳar teg ... kirür men* | *igiḍtiñ ... birür*] A_2 *i.* [illegible]*ḳa berür mẹn* B_8 *ş. igidtịm* ... || 1516 *isizim ... isiz*] A_3 *ẹsiz-üm tiriġ-a tiriġ-lik* [illegible] *tiriglik isizim tiriglik* (*ti-* noktasız) | *öküñçün ... kirür*] A_3 *ökün-çüm s. kọr kelir* [illegible] (tashih edilmiş) *barur mẹn*

1517 B_{11}'de bu beyit 1518'den sonra geliyor | *yetrüp ögin*] A_4 *berti ọgin* B_{11} [illegible]*rüp* (*-i-* noktasız) *ö.* | *kişike neñin*] A_4 *tọsike ne-gin*

1518 B_{10}'da bu beyit 1517'den önce geliyor | *bạẖịl ... ḳadaşlarḳa*] A_5 *bıẖıl* ... [illegible] *il-tin* | *kökke*] A_5 *kọk-te* || 1519 *kötürdi elig*] A_6 *kọder-ti ilig* B_{12} *ayur ay ilig* [illegible]] A_8 *bastı* || 1521 *can ... kalbụd*] A_8 ... *kenti* B_{14} *c. ḳaldı* (satır üstünde yazılmış) [illegible] (*-e-* harekeli) || 1522 *yitip*] A_9 *yedip* B_{15} *yịtip* | *ajunda*] A_9 *acun-ta* || 1523 [illegible] *tir*] A_{10} *n. ter* B_1 *nigü t.* | *usallıḳ ... oḍunmış*] A_{10} *uz-a-lıḳ u. odın-mış* || 1524 [illegible] ... *ẹviñ*] A_{11} *ösüng ẹvi* ... B_2 ... *eti ol tiriglik işig* | *ol ... tẹniñ*] A_{11} *bu* [illegible] *t.* B_2 *ol eḍizlik bịtig* (*b-* noktasız)

1525 A_{12}'de, ikinci mısraın yerine, önce beytin ilk mısraı yazılmış, sonra satır üs[illegible]te tashih edilmiş | *kalbụd ... barsa*] A_{12} *gọler* ... B_3 *kalbụd u. bạrdı*

1526 eḍiz boldı ornı ay ḳutluġ ḳuta
tenĝise ḳoḍı inse boldı yuta

1527 ikide biri boldı şęksiz ülüg
tirildi ölümsüz uzun menĝülüg

1528 ne munĝluġ turur körse yalnĝuḳ özi
yorırda yatar eti keslür sözi

1529 ḳayudın kelir erki ḳança barır
ḳayuda turur erki ḳayda yorır

1530 biligli bilirmü negü tir negü
uḳuġlı uḳarmu negü tir bügü

1531 biligli bayat ol bilir bu işig
uḳuġlı uġan ol uḳar bu işig

1532 ara bir ıçar kör yorır belgüsüz
ara köz körürde bolur belgüsüz

1533 iḍi ḳısġa özlüg bu yalnĝuḳ özi
saḳınçı uzun hẹm beḍük til sözi

1534 körü barsa yalnĝuḳ bu erksizlikin
nelük munça yaṽlaḳ kötürdi egin

1535 iki künlük erter ajunuġ bulup
nelük kerdi kögsin ḳaya teg bolup

1536 negü tir eşitgil oḍunmış kişi
ölümüg uḳup yolḳa könmiş kişi

1526 *eḍiz ... ornı*] A_{13} *ẹriz bolz-a öz-ni* | *tenĝise ... yuta*] A_{13} *tọngedz-e* [illegible] (önce *ọ-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *anınça* (?) *buda* B_4 *tẹngise* (*t-* yerine *n-* ile, [illegible] noktasız) ... *yuta* (*y-* noktasız) || **1527** *menĝülüg*] B_5 *mẹnggülüg* || **1528** *munĝluġ* [illegible] *yalnĝuḳ*] A_{15} ... *baḳz-a yangluḳ* B_6 *yạnglıġ ... yạngluḳ* | *yatar*] A_{15} *ider* || **1530** *bili*[illegible] *mü ... negü*] A_{17} *bilür-mü n. ter begü* B_8 ... *nigü t. nigü* | *negü ... bügü*] A_{17} *n. te*[illegible] *tegü* B_8 *nigü t. bụgü* (*b-* yerine *n-* ile) || **1531** *biligli ... bu*] A_{18} *biligi b. oḳ bilür* [illegible] B_9 *b. yạna yoḳ* ... | *ol ... işig*] A_{18} *oḳ ... kişig* || **1532** *ara ... belgüsüz*] A_{19} *ḳar-a* [illegible] *buu bolur taḳu söz* | *köz ... belgüsüz*] A_{19} ... *bilgü-süz* B_{10} *köz* (*-z* noktasız) *körür*[illegible] *b. bẹlgüsüz* || **1533** *iḍi ... özi*] A_{20} *ẹti ḳ. ọdlek buu yangluḳ ö.* B_{11} *ịḍi* [illegible] *yạngluḳ* [illegible] (*-z-* noktasız) | *saḳınçı ... beḍük*] A_{20} *sevinçi usun hem besük* B_{11} *s. bẹḍük hẹm* [illegible] || **1534** *kötürdi egin*] A_{21} *kọdür tin igin* || **1535** *künlük ... ajunuġ*] A_{22} *k. ẹrder* [illegible] B_{13} *köngli* ... | *kerdi ... teg*] A_{22} *barur* (?) *kök-şin ḳar-a neng*

1536 A_{23}'te, beytin ikinci mısraı yerine, 1537. beytin ilk mısraı yazılmağa başlanmış [illegible] sonradan farkına varılarak, üzerinden çizilmiş | *negü ... eşitgil*] A_{23} *n. ter* [illegible] B_{14} [illegible] *t. eşit bu*

1537 ne tenĝsiz ölüm sen ay yaṽlaḳ ölüm
tusulmaz sanĝa itse tük minĝ tolum

B 121

1538 tözüke tegir sen ḳutulmaz biri
isiz eḍgü nenĝke sen ök sen torı

1539 kerek erdi bilge tirilse ḳutun
ḳamuġ ölsün erdi biligsiz otun

1540 isiz eḍgü ḳalmaz neçe tüz ölür
uluġ ya kiçig tut ḳara yir bolur

1541 ölümke keçig yoḳ tirig boldaçı
nece kiç tirilse ölüm keldeçi

1542 ne yaḳşı ayur bu buḍun başlar er
biligin uḳuşun işin işler er

1543 ne eḍgü iş erdi ölüm bolmasa
ne körklüg iş erdi kişi ölmese

A 62

1544 erejke tegürdi mini bu ölüm
ölüm ol buzuġlı tüpüm hẹm ulum

1545 ölümke tanĝ ermez toġuġlı ölür
toġuġlı ölür kör ḳara yir bolur

1546 kişi isiz ermez kişilik isiz
eren isiz ermez könilik isiz

1547 bu ḳurtġa ḳılınçı bu ol önĝdisi
kerek önĝdi tutġıl kerek tönĝdisi

1537 *tusulmaz ... tolum*] A_{24} ... *talum* B_{15} *bạsulmaz ... ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) *tọlum* || **1538** *tegir sen*] A_{25} *tegirz-e* | *isiz ... torı*] A_{25} *ẹsiz ẹtgü teg ḳolz-a* [illegible] *t.* B_1 . *sẹnüḳ sẹn torı* (*t-* noktasız) || **1539** *bilge*] A_{26} *ẹtgü* | *ölsün*] A_{26} [illegible] || 1540 *isiz ... tüz*] A_{27} *ẹsiz ... tạz* B_8 ... *niçe yüz* | *ya ... bolur*] A_{27} *tut* [illegible] *ḳ. tut ḳ. yer b.* B_3 *y. k. but ḳ. yịr tolur* || **1541** *ölümke keçig*] A_{28} *ọlüm-tin keçiş* | [illegible] ... *keldeçi*] A_{28} *keç oluḳ ọl-teçi* B_4 *me* ... || **1542** *yaḳşı ... bu*] A_{29} ... *kọr* B_5 [illegible] . | *uḳuşun*] A_{29} *uḳuş-ın* B_5 *uḳụşun* || **1543** *iş*] A_{30} *neng* || **1544** *erejke ... bu*] [illegible] *eric-ke t. meni buu* B_7 *erijke* ... | *tüpüm*] A_1 *bodum*

1545 B_9 'da bu beyit 1546 'dan sonra geliyor | *tanĝ*] B_9 *tạng* (*t- noktasız*) | *ölür* ... [illegible]] A_2 *ọlüp kọr yer aldın ḳalur* B_9 ... *yịr tolur*

1546 B_8 'de bu beyit 1545 'ten önce geliyor | *isiz ... isiz*] A_8 *ẹsiz ... ẹsiz* B_8 *isiz* [illegible] ... *ịsiz* | *isiz ... isiz*] A_8 *ẹsiz ... kọni-lik ẹsiz* B_8 *isiz ermes ... ịsiz* || **1547** [illegible] *ögdisi*] A_4 *ọng-tüz-i* B_{10} *igdüsi* | *kerek ... tönĝdisi*] A_4 *öz-i sem-ridür kem öz-i yegüçi* B_9 *k. öngdü töngdüsi*

XXIV.

KÜN TOĞDI İLİG ÖGDÜLMİŞNİ OḲIMIŞIN AYUR

1548 bu ay toldı yasın keçürdi ilig
oḳıp oğlıñga birdi öt sav̇ erig

1549 ayur ay oğul ḳılma artuḳ saḳınç
saḳınç keçse aḫır tüpinde sev̇inç

1550 sañga tegmedi bu saḳınç yalñguzun
mañga tegdi ḳaḍğu saḳınçlar uzun

B 122 1551 köñgülni çọkürme özüñgni av̇ıt
baḳa tur mañga öz tapuğḳa iv̇it

1552 atañg öldi erse ata men sañga
atalıḳ ḳılayın oğul bol mañga

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1553 yir öpti kör ögdülmiş aydı ilig
uzun kiç yaşağıl aşayu ilig

1554 men igdiş ḳuluñg men tapuğçı seniñg
yuluğ bolsu canım iligke meniñg

1555 atam canı boldı iligke yuluğ
yuluğ ḳılsu teñgri sañga bu ḳuluğ

1556 çıḳardı atası bitigin oğul
iligke ötündi kör aḳru amul

1557 ilig aldı açtı oḳıdı bitig
sözin uḳtı aydı isiz ay tetig

1558 ayur ay bağırsaḳ kişide burun
ḳapuğum ḳurıttıñg ḳor ittiñg orun

1559 tirigle tapındıñg ötediñg ḫaḳım
ölürde muñgadıp yidiñg hẹm ğaṃım

1560 ḫaḳıñgnı öteyümedim men seniñg
bayat oḳ ötesün seniñg ḫaḳlarıñg

1561 neteg kim sev̇inçlig men sindin bu kün
bayat birsüni miñg sev̇inçiñg ḳutun

1562 sözin kesti ilig közi yaş saça
turup çıḳtı andın saḳınçığ ḳuça

C 73 1563 ev̇iñge kelip kirdi köñgli tüşük
ḳapuğ yaptı ḳaç kün saḳınçın tügük

1564 bu ay toldınıñg ḳıldı oğlı yoğı
çığayḳa üledi kümüş hẹm ağı

1565 keçürdi yime ök ata ḳaḍğusın
yaḳın ḳıldı özke kişi eḍgüsin

B 123 1566 ata pẹndi tuttı yorıdı köni
ḳutı künde arttı yarudı küni

1567 negü tir eşit emdi öglüg kişi
başında keçürmiş bilir il işi

kün toğdı ... ayur] A_{5} *elig ay toltı oğlı* ... B_{11} *ilig ḫaḳan ögdülmişke p*[illegible] *birmişin a.*

1548 *oğlıñga ... erig*] A_{6} *oğlı-ḳa berti ọdsuv̇ e.* B_{12} ... *elig* ‖ **1549** *tüpinde*] [illegible] *tụnin-ge* ‖ **1550** *sañga ... yalñguzun*] A_{8} *sangga ... yalġuz-un* B_{14} *sạnga* . *yạnglu*[illegible] | *mañga ... saḳınçlar*] A_{8} *mangga* ... B_{14} *mạngar tẹgdi emgek bu saḳınç* ‖ **155**[illegible] *köñgülni çökürme*] B_{1} *köngülde kẹçürme* | *mañga ... iv̇it*] A_{9} *mangga* .. *ev̇id* ‖ **155**[illegible] *ata ... sañga*] A_{10} *ada ... sangga* B_{2} *atang* ... | *mañga*] A_{20} *mangga*

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

1553 *yir öpti*] A_{11} *yer ọ.* B_{3} *y. öpti* (*-p-* sonradan eklenmiş) | *kiç ... aşa*[illegible] A_{11} *keç yaş-a-su aş-a-su* ‖ **1554** *igdiş ... seniñg*] A_{12} *ẹgdiş* ... B_{4} ... *mẹnịng* ‖ **155**[illegible] *sañga bu*] A_{13} *sangga men* ‖ **1557** *isiz ay*] A_{15} *ay ersig* B_{7} *ịsiz ay*

1558 *ḳurıttıñg* ... *orun*] A_{16} *ḳodur-tung ḳurıd-tıng o.* B_{8} *ḳurıt(t)ıng ḳ. it(t)ing o.* **1559** *tapındıñg*] B_{9} *tạpunduñg* | *ölürde ... ğaṃım*] A_{17} *ọler-te mungad-tıng munggum* [illegible]*tenim* ‖ **1560** *bayat* . *ötesün*] A_{18} *b. oḳ ọde süü* B_{10} *yạna yoḳ ö.* ‖ **1561** *sev̇inçlig* ... *sindin*] A_{19} ... *sẹn-tin* B_{11} *sẹv̇ünçlügme s.* | *birsüni ... sev̇inçiñg*] A_{19} *ber-süni* ... B_{11} *b.* [illegible] (*-i-* yerine *-n-* ile) *sẹv̇ünçün* ‖ **1562** *andın*] B_{12} *körgil* (sonradan, başka bir el ile, [illegible] üstünde yazılmış) ‖ **1563** *tüşük*] A_{21} *tişük* B_{13} *tụ̈şük* | *yaptı ḳaç*] A_{21} *bad-tı ḳ.* B_{13} *yaptı bir* C_{1} *yạptı ḳ.* ‖ **1564** *bu ... oğlı*] B_{14} *yime ḳıldı oğlı atası* | *kümüş*] C_{2} *bu böz* [illegible]

A_{23}'te, 1564'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

yoġ ẹdti ada-sı-ḳa aş suv̇ ọküş
çıġay-ḳa ụleti kọp ạldun kụmüş

1565 *ök ... ḳaḍġusın*] B_{15} *bu a. ḳạḍġusı* | *eḍgüsin*] B_{15} *eḍgüsi* ‖ **1566** *tuttı*] B_{1} [illegible] C_{4} *tut(t)ı* *ḳutı ... yarudı*] A_{25} *ḳanı ... yaruntı* B_{1} *art(t)ı kün-de yạrudı* C_{4} *ḳ. k.* [illegible] *art(t)ı yạrudı* ‖ **1567** *negü ... öglüg*] A_{26} *n. ter* ... B_{2} *nigü* ... C_{5} *nigü ... erklig* | [illegible] *... işi*] A_{26} *b. ay kişi* C_{5} *bilür* ...

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harf. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible]*arda şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1568 ata pẹndini sen ḳatıġ tut ḳatıġ
ḳutaḍġay künüŋ birge künde tatıġ

1569 ataŋnı anaŋnı sevindür tapın
yanut birge tapġuŋ tümen miŋ asıġ

1570 ilig me ḳatıġlandı anda naru
küniŋe uru bardı eḍgü törü

1571 bayudı buḍun hẹm itildi ili
iligke duʿa ḳıldı buḍnı tili

1572 ilig bir kün oldurdı yalŋuz özün
kemişti kitab ötrü baḳtı uzun

1573 tügüldi ögi köŋli yetlümedi
tiledi ayıtġu kişi bulmadı

1574 saḳındı kör ay toldı erdemleri
ayur ay diriġa ol erde eri

1575 ḳapuġ körki erdi maŋa eḍgü iş
buḍun asġı erdi aŋar tegse iş

1576 ḳuruġ ḳaldı ornı irildi işim
irükler bütürgü ḳanı bir kişim

1577 yana saḳnu aldı kör ögdülmişig
ayur men unıtmış men eḍgü işig

C 74 1578 ölürde ol ay toldı oġlın maŋa
tutuzdı anı men unıttım taŋa

1568 *ata*] B_3 *atang* | *ḳutaḍġay ... künde*] A_{27} *... berge kụnde* B_8 *ḳutadġa* [illegible] *bolġa kün-din* C_7 *ḳutadġa ḳutung künde birgey* || **1569** *sevindür tapın*] A_{28} *sevin*[illegible] *t.* B_4 *sẹvindür tutşı* | *birge*] A_{28} *berge*

1570 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *anda*] A_{29} *andın* | *küniŋe* [illegible] *eḍgü*] A_{29} *k. u. bartı ẹ. bartı* B_5 *küni(n)ge ...*

1571 krş. beyit 1039 | *bayudı ... ili*] A_{30} *bayuu(-u* veya *-r ?)-tı b.* [illegible] *ẹli* || **1572** *yalŋuz*] A_{31} *yalngġuz* B_7 *yạngluz* | *uzun*] B_7 *közün* || 1573 *tügüldi* [illegible] *yetlümedi*] A_{32} *tụgül-ti söz-i ...* B_8 *tọngụ̈ldi* (*t-* noktasız) ... *tıḍulmadı* C_{13} *t.* [illegible] *yẹtlümedi* (*yt-* yerine *ti-* ile) || **1574** *ol ... eri*] A_{33} *ol ẹrdem ẹr-i* B_9 *eren-de ẹri* || [illegible] *ḳapuġ ... maŋa*] A_{34} *tapuġ ... mangga* | *aŋar*] A_{34} *anggar* || **1576** *ornı irildi* [illegible] *oz-nı ẹril-ti* B_{11} *o. ızıldi* | *irükler bütürgü*] A_{35} *ẹrük-ler yidir-gü* B_{11} *i. bütürgü* [illegible] noktasız) || **1577** *saḳnu*] B_{12} *saḳınu* | *unıtmış ... eḍgü*] A_{36} *unud-mış mẹn* [illegible] *unıtmışma* (*-ş-* noktasız) *ạşbu* C_{17} *unıtmış me*[n] *e.* || **1578** *ölürde ... maŋa*] A_{37} [illegible] *... mangga* | *tutuzdı ... taŋa*] A_{37} *tuduz-tı ... tangga* B_{13} *tụtuzdı* (*-t-* yerine [illegible] *... unıt(t)ım tınga* (*tı-* noktasız) C_1 *... unıt(t)ım t.*

1579 ata öldi erse oġul bar tirig
birisin yitürdüm tutayın birig

A 63 1580 kişi ıḍtı terkin kör ögdülmişig
oḳıdı öziŋe bekitti işig

XXV.

ÖGDÜLMİŞ KÜN TOĠDI İLİG TAPUĠINĠA KÖRÜNMİŞİN AYUR

B 124 1581 yorıp kirdi ögdülmiş utru turup
iligke köründi sevinçlig bolup

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1582 ilig kördi terkin oḳıdı anı
ayıttı negü ḳıldı öḍlek sini

1583 negü teg keçer bu keçigli künüŋ
könimü yorır sen ya egri yoluŋ

1584 negü ḳıldı öḍlek ataŋda kiḍin
sevinçmü birür ya saḳınç ḳaḍġudın

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1585 ötündi bu ögdülmiş ilig ḳutı
uzun kiç tirilsü yaḍılsu atı

1579 *erse*] C_2 *irse* | *yitürdüm ... birig*] A_{38} *yedür-tüm ...* B_{14} *y. tutayı b.* || **1580** *oḳıdı ... bekitti*] A_1 *oḳudı ... beküd-ti* B_{15} *avındı ... bẹkit(t)i* C_3 *... bẹküt(t)i* [illegible] *ögdülmiş ... ayur*] krş. beyit 1590 not ; A ve B 'de bu başlık yok | C_4 *bab ö. ilig* [illegible] *k. aytur*

1581 *yorıp*] A_2 *yụrüp* | *sevinçlig*] A_2 *sevünç-lüg* B_1 *sẹvünçlüg* [illegible] *ilig .. ögdülmişke*] nushalarda bu başlık yok

1582 *terkin*] B_2 *erse* | *ayıttı ... sini*] A_3 *ayıdtı ... öz-lek sen-i* B_2 *ayıt(t)ı ...* [illegible] C_8 *ayıt(t)ı ... sīni* || **1583** *negü ... keçigli*] A_4 *... keçer ọd* B_3 *nigü kụnüng* C_7 [illegible] *... keçer öd* | *yorır sen*] A_4 *yụrür sen* B_3 *y. sẹn* C_7 *y. se*[n] || **1584** *negü ... kiḍin*] [illegible] *k. ọslek adang-tan kedin* B_4 *nigü ...* C_8 *nigü ... atang-ta*[n] *k.* [illegible] *ögdülmiş ... iligke*] A ve B 'de bu başlık yok

1585 *uzun ... yaḍılsu*] A_6 *öz-i keç t. yasıl-su* C_{10} *özi kiç ...*

1586 yırak̤ boldum ilig tapuġında taş
iriglendi ödlek man͡ga tügdi k̤aş

1587 büte boldı ilig yüzin körmedim
sak̤ınç k̤adġu birle yorıp külmedim

1588 bu kün edlep ilig mini ündedi
umınçlıġk̤a devlet man͡ga k̤ur badı

1589 ilig yarlıġını eşitti özüm
künüm edgü boldı yarudı közüm

1590 ilig tegme türlüg ayıttı bilig
ötündi bu ögdülmiş açtı tilig

XXVI.

ÖGDÜLMİŞ KÜN TOĠDI İLİG TAPUĠIN͡GA KİRMİŞİN AYUR

1591 ilig aydı munda naru ay oġul
C 75 man͡ga tapnu turġıl çökürme kön͡gül

1592 atan͡g tapġı bar erdi artuk̤ telim
öteyümedim bardı k̤aldı birim

1593 ötegü kerek men bu ḥak̤lar san͡ga
kişiler tili bolmasa bir man͡ga

B 125 1594 negü tir eşitgil uç ordu begi
bilip sözlemiş sözke yetrüp ögi

1595 kişi emgek ıdsa san͡ga belgülüg
unıtma ol emgekni bolma ölüg

1596 kişilikni k̤odma ay aşlı kişi
kişilik k̤ılu tur kişike tuşı

1597 kimin͡g emgeki kirse kimke birer
yanutın öküş k̤ıl sen ötrü an͡gar

1598 kişi emgekini bilümez kişi
tükel ud bolur bu ay ilçi başı

1599 yorı ud atanma kişilik k̤ıla
kişike kişi bol kişilik bile

1600 kişilik üçün at urundı kişi
kişilik bile at kötürdi kişi

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

1601 yir öpti kör ögdülmiş aydı ilig
ilig köz yarutsa man͡ga boldı ig

1602 tapuġçı k̤ulun͡g men begim sen uluġ
uluġ beg aġırlar tapuġçı k̤uluġ

1603 tilese aġır tut tilese uçuz
yuluġ k̤ıldım emdi san͡ga men bu öz

1586 *iriglendi ... man͡ga*] A_{7} *ęrig-lenti öz-lek mangga* B_{6} *irigledi ... mangar* [illegible] *büte ... yüzin*] A_{8} *bude ... yuz-i* B_{7} *tuta keçti ...* C_{12} *büte* (*b-* veya *y-?*) ... [illegible] *yorıp*] A_{8} *yurüp* || 1588 *edlep ... ündedi*] A_{9} *öz-lep i. men-i indeti* B_{8} *ödlep* (*-d-* [illegible] üstünde yazılmış) ... | *umınçlıġk̤a ... man͡ga*] A_{9} *umunç-luġ m-a tevled mangga* [illegible] *umınç-lıġ-k̤a ... mangar* C_{13} *umunç-luġ ma ...* || 1589 *eşitti*] B_{9} ve C_{14} *eşit(t)i* [illegible] *ayıttı*] B_{10} ve C_{15} *ayıt(t)ı* | *açtı*] A_{11} *aştı*

ögdülmiş ... ayur] krş. beyit 1580 not ; C 'de bu başlık yok | A_{12} ... *körünmiş* [illegible]

1591 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *munda naru*] A_{13} *mundın* [illegible] *man͡ga*] A_{13} *mangga* || 1592 *telim*] A_{14} *tilim* | *öteyümedim ... birim*] A_{14} ... [illegible] B_{13} *öteyümedim* (*-y-* yerine *-n-* ile) ... *birim* (*b-* noktasız) || 1593 *bolmasa* ... [illegible] A_{15} *b. ber mangga* B_{14} *b. tir m.* C_{8} *sökmese ...* || 1594 *negü ... eşitgil*] A_{16} [illegible] *işid-gil* B_{1} ve C_{4} *nigü ...*

1595 *ıdsa*] A_{17} *ędz-e* | *unıtma ... emgekni*] A_{17} *unud-m-a ol ęmgek*
1596 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *k̤ılu*] A_{18} *k̤ıl-ı*
1597 C 'de bu beyit yok | *kimin͡g ... birer*] A_{19} *k. imgeki ... bir az* B_{4} *kimüng* [illegible] | *yanutın ... an͡gar*] A_{19} *yanudı o. k. tem-e yap yavaz*
1598 B 'de bu beyit yok | *emgekini bilümez*] A_{20} *imgeki-ni bulu-maz* C_{8} *e. bilü-* [illegible] | *bu ay*] A_{20} *ay*
1599 B_{6} 'da bu beyit 1600 'den sonra geliyor | *ud atanma*] B_{6} *u. a.* (satır altında [illegible] *men?*)
1600 B_{5} 'te bu beyit 1599 'dan önce geliyor | *kişilik ... at*] B_{5} *kişilik-ni kör at* [illegible] ... *at* (tashih görmüş) | *kötürdi*] A_{22} *budür-ti*
ögdülmiş ... iligke] A ve B 'de bu başlık yok
1601 *yir* [illegible] *ilig*] A_{23} *yer ...* C_{12} *yir ... ilel* | *köz ... ig*] A_{23} *köz yarudz-a m-a* [illegible] *ilig* B_{7} *mangar boldı* (*b-* noktasız) *ig* C_{12} *kün* (önce *köz* yazılmış, sonra [illegible] edilmiş) *buldum il* || 1602 *men ... sen*] B_{8} *me ... se* C_{13} *men ... sen* || 1603 [illegible] ... *öz*] A_{25} *uş ...* C_{14} *uşbu öz*

[illegible] bilig

1604 turup çıktı aḳru ḳapuğḳa kelip
bir ança yorıp bardı eṿke tegip

1605 ḳurın badı ögdülmiş anda naru
ḳıyıḳsız tapuğ ḳıldı ilde turu

1606 tapındı kiçe tañda tepremedi
tünin yattı yatğaḳ aş anda yidi

C 76 1607 ilig köñlin̄ge sığdı erse tapuğ
elig birdi dẹvlẹt açıldı ḳapuğ

1608 negü tir eşit bu tapuğ ḳılğuçı
tapuğ birle dẹvlẹt atın mingüçi

1609 ay begler seṿinçi tilegli kişi
ḳamuğ beg tileki öze ḳıl işi

B 126 1610 begi taplamaz işni ḳılsa ḳulı
ilenç özke ḳılğu serilse ḳalı

1611 ḳalı ḳılsa begler tapısız tapuğ
yaṿa ḳıldı tapmış tiriglik ḳamuğ

1612 yaḳın tuttı ilig kör ögdülmişig
törüçe ayu birdi tegme işig

1613 yana bir kün oldrup muñgadtı ilig
ayur ay dịriğa yitürdüm erig

1614 ḳapuğda ḳalın boḍ tirildi tolu
ḳanı bir işimke yarağlı talu

1604 *yorıp ... tegip*] A_{26} *turup b. iṿke yanıp* C_{15} *turup ... yạnıp* ‖ [illegible] *anda*] A_{27} *andan* (?) | *ilde turu*] B_{11} *erte baru* ‖ 1606 *tapındı ... tañda*] [illegible] *t. keçe t.* B_{12} *tạpundı k. tạngda* (*t-* yerine *n-* ile) C_{17} *tạpundı k. tạng-da* *tünin ...* *yidi*] A_{28} *tụn-i ...* B_{12} *t. yạt(t)ı ...* C_{17} *tüni yạt(t)ı ... yīdi* ‖ 1607 *köñlin̄ge* [illegible] A_{29} *kọngli-ke* | *elig birdi*] A_{29} *ilig berti* C_1 *ilig ...* ‖ 1608 *negü ... bu*] [illegible] *ter işidgil* B_{14} *nigü ...* C_2 *nigü t. eşitgil* | *mingüçi*] B_{14} *müngüçi* ‖ 1609 *seṿinçi tilegli* [illegible] A_{31} *sevünçi t.* C_3 *sẹvinçi tileg(l)i* ‖ 1610 *ilenç ... serilse*] A_{32} *yilenç* *tirilz-e* [illegible] *ḳılsun s.* C_4 *... ḳılğu' sẹrilse* ‖ 1611 *ḳalı ... tapısız*] A_{33} *ḳulı ḳılm-a silig tap*[illegible] *ḳạlı ḳılmasa bẹg bile* (*b-* noktasız) *mẹn* | *ḳıldı tapmış*] A_{33} *ḳ. bụtmiş* B_2 *boldı t*[illegible] (*tp-* için üstte ancak bir nokta var) ‖ 1612 *tuttı ... ögdülmişig*] A_{34} *tudtı i.* [illegible] üstünde) *k. ọg-tülmişig* (-ü- !) B_3 *tut(t)ı ... ögdülmịşi* C_6 *tut(t)ı ...* | *törüçe ...* [illegible] A_{34} *... berti ṭegm-e i.* B_3 *törụ̈çe* (*-r-* yerine *-z-* ile) *... tẹgme işi* ‖ 1613 *oldrup* [illegible] *ilig*] A_{35} *oldurup mụnggadtı i.* B_4 *otrup mungadı ịlig* C_7 *oldurp ...* ‖ 1614 *ḳalın* [illegible] *ḳapuğda*] A_{36} *ḳalıl b. teril-ṭi ḳ.* B_5 *ḳạpuğda ḳolın boḍ tirildi* | *yarağlı*] A_{36} *yạr*[illegible]

1615 işim barça sındı yoḳ ol bildeçi
ḳanı bir bağırsaḳ işim ḳıldaçı

1616 negü tir eşitgil sınamış kişi
sınap eḍgü isizni bilmiş kişi

1617 tilese bulur barça arzu kişi
tilek teg kişi bulmaz eḍgü başı

A 64 1618 bu boḍ sın yorığlı ḳara baş ḳalın
kişi tip ınanğu kişi yoḳ bilin

1619 kişide kereki yarağlısı ol
yarap hẹm tusulup yorığlısı ol

1620 negü tir eşitgil bu şiʿr ayğuçı
sözüg mạʿni birle tizip ḳoḍğuçı

1621 yorığlı körür men yarağlısı yoḳ
yarağlı bulunsa yorığlısı yoḳ

C 77 1622 ḳalın boḍ ḳara baş yorığlı telim
telimde tilese tusuğlısı yoḳ

1623 yana aydı ilig mẹşẹlde kelir
uruğluğ kişi ölse urğı ḳalır

1624 negü ekse yirke yana ol önür
oğul toğsa ḳılḳı ataḳa yanur

1615 *barça ... ol*] A_{37} *... ḳan-ı* B_6 *bạrçasındın ...* C_9 *... ḳanı* ‖ 1616 *negü ... eşitgil*] A_{38} *n. ter işidgil* B_7 *nigü t. eşit bu* C_{10} *nigü ...* | *isizni*] A_{38} *ẹciz-ni* ‖ 1617 *arzu kişi*] A_{39} *arzu-sı beg* C_{11} *arzusı bẹg* | *tilek ... başı*] A_{39} *tilez-e ... ig* B_8 *... bil-mez* (*bi-* noktasız) *e. bạşı* C_{11} *... bụlmaz erdem-lig ig* ‖ 1618 *ınanğu ... bilin*] C_{12} *ınanğusı bolmaz tilin*

1619 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kişide ... ol*] A_2 *kişi-ke kerek-li ...* B_{10} *... yoḳ* C_{18} *kịşi-ke kẹreklig ...* | *tusulup ... ol*] A_2 *t. yoruġ-lız-ı ol* B_{10} *tusulup* (satır altında *tüzülüp*) *y. yoḳ* ‖ 1620 *negü ... eşitgil*] A_3 *n. ter işidgil* B_{11} ve C_{15} *nigü ...* | *tizip ḳoḍğuçı*] A_3 *tirip yay-ġuçı* B_{11} *tüzüp ḳ.* C_{15} *tutup tirgụ̈çi*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

1621 *yorığlı körür*] A_4 *y. kọrer* B_{12} *yorịğlı k.* | *bulunsa yorığlısı*] A_4 *bulılz-a yoruġ-lız-ı* C_{17} *b. turuğlı-sı* ‖ 1622 *baş ... telim*] A_5 *b. yoruġ-lı tilim* B_{13} *bạş yumıt(t)ı kiş* C_1 *yüz* *telimde ... yoḳ*] A_5 *tilim-te ...* B_{13} *... tusulġusı* (*t-* yerine *b-* ile)

1623 C'de bu beyit iki satır üzerine yazımış | *kelir*] A_6 *kilir*

1624 B'de bu beyit yok | *negü ekse*] A_7 *n. ikz-e* C_4 *nigü e.* | *yanur*] C_4 *bạrur*

1625 bu ay toldı oğlı ata yurnı ol
ata barsa ornı oğul ornı ol

B 127 1626 ata bardı ornı ḳuruġ hẹm ḳoḳuz
ḳoḳuz tolġuḳa kördüm oğlın keḍ uz

1627 munı eḍleyin men bu bolsun kişi
kişi bolmış asğın tusulġay tuşı

1628 boluġluġ körür men yaraġu munı
kiçiglikte taştın aḍın yoḳ müni

1629 iḍi yaḳşı aymış ıla atlığı
buḍunda beḍüki kişi ḳutluğı

1630 elig ursa begler kimi eḍlese
yaḳur baş bolur bu beginde basa

1631 kimi tutsa begler öziñge yaḳın
yağudı tileki kereki baḳın

1632 küle baḳsa begler kişike turup
añga yığlu tirlür er at yüz urup

1633 ilig aydı emdi mañga çare yoḳ
munı eḍlese men kişi bolġu oḳ

1634 ötemiş bolayın atası ḥaḳın
ḳılayın kişilik bağırsaḳlıḳın

1635 bu ay toldi tapġı telim erdi kör
kişilik ḳılayın anıñg yanġı kür

1625 *yurnı*] C_5 *yurtı* | *barsa ornı*] B_{15} *bạrdı erse* || **1626** *tolġuḳa*] A_9 *tolta-ḳa* [illegible] *oğlın ... uz*] A_9 *o. keduuz* C_6 *oğlı ...* || **1627** *eḍleyin ... bolsun*] A_{10} *öz-leyin me*[illegible] *b. bolsu* C_7 *... bolsu* | *bolmış ... tuşı*] A_{10} *bolmaz asğ-ı tụsülgü işi* B_2 . *tạlusın* [illegible] noktasız) *işi* C_7 *asğı bulmış t. t.* || **1628** *körür*] A_{11} *kürer* | *kiçiglikte taştın*] A_{11} [illegible] *baştın* B_3 *kịçiglik-de tạştın* (*tş-* noktasız) || **1629** *iḍi ... ıla*] A_{12} *ẹti ...* B_4 *ịdi* [illegible] *buḍun* C_9 *i. yạḥşı ...* | *buḍanda beḍüki*] A_{12} *budun bedüki ol* B_4 *b. tạlusı*

1630 C_{11} 'de bu beyit 1631 'den sonra geliyor | *elig ... eḍlese*] A_{13} *ilig ... öz-lez-e*[illegible] *ilig ...* | *yaḳur ... beginde*] A_{13} *yavuz ... baş tegin-te* C_{11} *tükel-ke bolur baş beg*[illegible]

1631 C_{10} 'da bu beyit 1630 'dan önce geliyor | *öziñge yaḳın*] A_{14} *ẹsin-ge yavu*[illegible] *baḳın*] A_{14} *ạ-nuḳ*

1632 B 'de bu beyit yok | *añga ... tirlür*] A_{15} *aḳ-a yağ-lu tiri-lüü*

1633 B 'de bu beyit yok | *emdi ... yoḳ*] A_{16} *mundağ tedig bọlġu-luḳ* | *eḍlese*[illegible] *oḳ*] A_{16} *öz-lemez-e k. bolġu yoḳ* C_{13} *edleseymẹn ... bolġuluḳ* || **1634** *bolayın*] B_7 *bolạ*[illegible] || **1635** *bu ... telim*] A_{18} *ol ... tapuġ-ı tilim* | *kişilik ... yanġı*] A_{18} *yanud öz kişili*[illegible] (*-lik* satır üstünde yazılmış) *ḳodup bartı* B_8 *k. ḳılayı anıng tapġı*

C 78 1636 kişilik tidüküm bolur eḍgülük
bu eḍgü bolur ol yigü keḍgülük

1637 kişi aşlı eḍgüg unıtmaz bolur
kişi urğı köñglin emitmez bolur

1638 negü tir eşitgil avıçġa sözi
avıçġa sözin tut unıtma ḳozı

1639 bu eḍgü ḳılu tur ay eḍgü kişi
ḳarımaz bolur eḍgü meñgü yaşı

1640 bu eḍgü ḳarımaz yime opramaz
yaşı keḍ uzun ol atı artamaz

1641 ağırladı ilig kör ögdülmişig
añgar aydı eḍgü isiz öz işig

1642 açındı ilig kör kötürdi örü
bolu birdi evren yumıttı törü

1643 oñgardı törü hẹm toḳu iç tapuġ
açıldı tapuġdın tilemiş ḳapuġ

B 128 1644 müni boldı erdem sözi boldı söz
ilig turdı erse añgar açtı köz

1645 ilig aydı emdi tilemiş işim
tözü itlü barġay içim hẹm taşım

1636 B 'de bu beyit yok ; C78₁ 'de 1637 'den sonra geliyor | *tidüküm*] A_{19} *tedüküm* [illegible] *gü*] A_{19} *yegü*

1637 C_{16} 'da bu beyit 1636 'dan önce geliyor | *aslı ... ụnıtmaz*] A_{20} *... unıdmış* [illegible] *edgü aslı* (satır üstünde *ḳ* ve *ḥ* işâretleri ile sırası gösterilmiş) *unıtmas* | *köñglin* [illegible] *mitmez*] A_{20} *kọngli imit-mez* B_9 *k. eyịtmes* (?) || **1638** *negü ... avıçġa*] A_{21} *n. ter* [illegible] *gil avuç-ġa* (satır altında ar. harfl. *ḳarı*) B_{10} *nigü t. eşit bu a.* C_2 *nigü ... avuçġa* [illegible] *avuçġa unıtma*] A_{21} *avuçġ-a söz-i t. unudm-a* C_2 *avuçġa sözi ...*

1639 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳılu*] A_{22} *ḳıl-ı* | *meñgü*] A_{22} *mingü* [illegible] ve C_4 *mẹnggü* || **1640** *yime*] A_{23} *yem-e* | *keḍ*] A_{23} *ket* || **1641** *kör*] A_{24} *kụn* | [illegible] *... öz*] A_{24} *anggar ... ẹsiz ọz* B_{13} *sınadı angar birdi bạrça* || **1642** *açındı*] A_{25} [illegible] | *bolu ... törü*] A_{25} *bulup erti ẹ. imid-ti naru* B_{14} *... yumıt(t)ı t.* C_7 *... emit(t)i* [illegible] (*-g-* harekeli) || **1643** *oñgardı ... toḳu*] A_{26} *onggar-tı ...* B_{15} *o. törü* (*-r-* yerine [illegible] ile) *h. tọḳu* (*t-* yerine *y-* ile) | *tapuġdın ... ḳapuġ*] A_{26} *tapuġ-tın* (*-tın* satır üs[illegible]tünde yazılmış) *...* B_{15} *tutuġdın ... ḳutuġ* || **1644** *müni*] C_9 *'ạyịb* | *ilig ... añgar*] A_{27} [illegible] *anggar* B_1 *ịlig ...* || **1645** *tözü ... barġay*] A_{28} *tọrü ẹdlü bergey* B_2 *t. yẹtlü ...*

1646 yüleki bar erdi munuŋ belgülüg
anın eḏledim ḳıldım açıġ ülüg

1647 munu boldı emdi tilek teg kişi
taḳı bolġusı bar yetilse yaşı

1648 uluġ bolġu oġlan ne ersig toġan
kiçigde bolur barça belgü nişan

1649 muŋar meŋzer emdi bu bẹytig oḳı
uḳa barsa mạ'ni açılġay taḳı

1650 ḳamuġ bolġu neŋke bolur belgü teŋ
kiçigde beḏügünçe ol bolġu teŋ

1651 yimiş yigü nị'mẹt çiçekinde kör
ḳamuġ neŋke yaŋzaġ munı bilgü teŋ

C 79 1652 tapındı bu ögdülmiş utru turup
ḳıyılmadı taŋda kiçe öḏ bolup

1653 kiterdi özindin yaraġsız mụḥal
tusuldı ḳamuġ türlüg işke tükel

1654 ḳutuldı ilig kitti emgekleri
buḏun asġı arttı yenip yükleri

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

A 65 1655 ilig ündedi bir kün ögdülmişig
aŋar sözledi söz uḳup bilmişig

1646 yüleki bar] A_{29} boluġ-ı b. C_{11} yorıḳı bir | anın ... açıġ] A_{29} adın [illegible] B_3 anı ... C_{11} ... uçıġ || 1647 boldı ... teg] B_4 buldum ... C_{12} ... biliglig || 1648 ne [illegible] toġan] B_5 ne (n- noktasız) ... tọġan | kiçigde ... belgü] A_{31} ... bedgü C_{13} kiçig-[illegible] ... || 1649 muŋar ... bẹytig] A_{32} muŋġar miŋser ... B_6 m. mẹŋzetü [illegible]
D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. şi'r sözü ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir; B'de bu dörtlük yok

1650 B'de bu beyit yok | belgü teŋ] A_{33} bolġu neng C_{16} bẹlgü tẹng (-n- [illegible]tasız) | kiçigde ... teŋ] A_{33} k. b. bolġuz-ı neng C_{16} kiçig-den bẹdügünçe ol ([illegible] üstünde yazılmış) b. tẹng (-n- yerine -i- ile)

1651 B'de bu beyit yok | yimiş ... çiçekinde] A_{34} temiş bergü n. çeçek[illegible] bilgü teŋ] A_{34} birl-e neng C_{17} birle tẹng (-n- noktasız)

1652 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | tapındı ... utru] B_7 tapundı [illegible] C_1 tạpundı ... edgü | ḳıyılmadı ... kiçe] A_{35} ḳ. tang-tın keçe B_7 ḳılumadı ... C_1 ḳı[illegible]madı ... || 1653 kiterdi ... yaraġsız] A_{36} keder-ti ... C_3 ... yıraġ-sız || 1654 kitti] A[illegible] ket-ti B_9 ve C_4 kit(t)i | arttı ... yükleri] B_9 art(t)ı yẹtip tükleri C_4 art(t)ı ...

ilig ... ögdülmişke] A_{38} kün toġti i. suval-ı ọ.

1655 ilig] A_1 elig | aŋar ... uḳup] B_{11} anga sordı bạrça ne söz || 1656 ilig] A[illegible]

1656 ilig aydı emdi eşit ay oġul
söz aytur özüm sen maŋa tut köŋül

1657 ayu bir kişike tusulur ḳayu
ḳayu ol tususı maŋa ay sayu

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1658 yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg
bilig ordusı ay kişilerde yig

B 129 1659 kişike tusulġu ikigü ajun
ḳılınç eḏgüsi ol ay ḳılḳı tüzün

1660 ikinçi uv̇ut ol üçünçi köni
bu üç neŋ bile er bulur ḳut küni

1661 ḳılınç eḏgü bolsa ḳamuġ ḫalḳ sev̇er
ḳılḳı köni bolsa törke aġar

1662 uv̇ut ol tıḏıġlı ḳamuġ teŋsizig
uv̇utsuzluḳ erke iḏi teŋsiz ig

1663 taḳı bir siliglik ḳılınçı köni
ikigü ajunda ḳutaḏur küni

1664 könilik uv̇ut hẹm bu eḏgü ḳılınç
üçegün birikse bu buldı sev̇inç

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

C 80

1665 yana aydı ilig eşittim bu söz
tusulmaz ḳayu ol kişike yav̇uz

1657 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | bir ... tusulur] A_3 ber k. tusul-[illegible] B_{13} b. mạngar sẹn tusulmaz | tususı ... sayu] A_3 tusu-lur tuz-u-sı negü C_9 tusulmaz tạsusı nigü

ögdülmiş ... iligke] A ve B'de bu başlık yok

1658 birdi] A_4 berti | yig] A_4 yeg B_{14} ve C_{11} yig || 1659 ikigü ajun] A_5 ikegü [illegible] B_1 ikegü a. | ay] A_5 ay (?) B_1 ya (y- noktasız) C_{12} ya || 1660 üç ... er] B_2 üçi [illegible] er || 1661 ḳılḳı] B_3 ḳılınçı || 1662 tıḏıġlı ... teŋsizig] A_8 ıduġ-lı ḳ. neng-sisig | [illegible] ... ig] A_8 ẹ. idi teng-sisig B_4 ẹrke ịḏi yạngsız ig C_{15} ... tẹngsizig

1663 B_8'da bu beyit 1664'ten sonra geliyor | siliglik ... köni] A_9 mengi-lik ḳ. bụdün [illegible] mẹngilik ḳ. bütün | ikigü ... küni] A_9 ikegü acun-ta ḳ. ḳudun B_8 ikegün ... C_{16} ... ḳutun

1664 B_5'te bu beyit 1663'ten önce geliyor | könilik] C_{17} kịşi-lik | üçegün ... [illegible]ldı] A_{10} ou üç neng birikz-e bulıl-tı C_{17} üçegü b. bululdı (ikinci -l- tashih görmüş !)

ilig .. ögdülmişke] A ve B'de bu başlık yok

1665 eşittim] A_{11} işit-ting B_7 eşit(t)ịm C_2 eşit(t)im

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1666 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
bügülep bu sözke yetürsü bilig

1667 kişike tusulmaz tükel yas ḳılur
bu üç neñ turur kör ay ilçi unur

1668 biri arḳuḳ erse bu ḳılḳı yavuz
taḳı biri yalġan tüzer erse söz

1669 taḳı bir saran ol kişide ili
bu üç neñ üçegü biligsiz tili

1670 kimiñ bolsa arḳuḳ ḳılınçı otun
işi barça tetrü bolur toġsa kün

1671 çavıḳsa kim erse bu yalġan tilin
savı bardı yalñuḳ ara sen bilin

B 130 1672 saranlıḳta ınġa negü bar aḍın
tirer neñ yiyümez ḳalır neñ kiḍin

1673 negü tir eşitgil saranıġ bilig
ay çırġuy ay muñluġ ay tügmiş elig

1674 tire bildiñ altun yiyü bilmediñ
bu altun yıġıp bir nelük birmediñ

ögdülmiş ... iligke] A_{12} *ö. cuvabı ilig-i-ke*

1666 *birdi ... ilig*] A_{13} *berti ...* B_9 *... bu söz* | *bügülep ... bilig*] A_{13} [illegible] ... B_9 *nigülep* (?) *eşitsü ilig bilge öz* || **1667** *yas ḳılur*] B_{10} *üç nẹng ol* | *bu ...* [illegible] B_{10} *üçini aya birdim eḍgü oġul* || **1668** *arḳuḳ ... ḳılḳı*] A_{15} *arduḳ ẹrz-e ḳılıḳ ol* [illegible] *arḳạḳ* (satır altında *yạman*) ... C_6 ... *ḳılḳ ol* | *biri ... söz*] A_{15} ... *turur* [illegible] (*-ni* satır üstünde yazılmış) *üz* C_6 *birsi y. tụrur sözni üz* || **1669** *saran ... ili*] [illegible] *sạran* (satır altında *ḳrġanç*) *ḳ. yịli* C_7 ... *igi* | *tili*] A_{16} *yol-ı* C_7 *ögi* || 1670 *kimiñ ... arḳuḳ*] B_{13} *kimüng b. artuḳ* | *tetrü*] C_8 *tịtrü* (*-ị-* harekeli) || **1671** *çavıḳsa ... yalġan* [illegible] A_{18} *şavıḳ-sa ... yaġlạn* B_{14} *kim erse çavıḳsa* (satır altında *yıġsa ?*) ... *yalñuḳ ... sen*] A_{18} *yangluḳ arasẹn* (*a-*, işârete dikkat !) B_{14} *yạngluḳ a. sẹn* C_9 *yạngluḳ aran*

1672 B_2'de bu beyit 1673'ten sonra geliyor | *saranlıḳta ... negü*] A_{19} *saran-lıḳ* ... B_2 *sạranlıḳ-da* (satır altında *ḳrġanç*) *ınġa* (satır altında *yạman*) *nigü* C_{10} ... [illegible] | *tirer ... kiḍin*] A_{19} *terer n. bayu-maz ... kedin* B_2 *tirer nẹng* (satır altında [illegible] *mal*) *yịyümez ḳalur* ... C_{10} ... *yịyümez ḳ. ol k.*

1673 B_1'de bu beyit 1672'den önce geliyor | *negü ... saranıġ*] A_{20} *n. tep* [illegible] *işidgil* B_1 *nigü ... sạranıġ* (*-n-* noktasız) C_{11} *nigü t. sạranıġ eşitgil* | *çırġuy ... elig*] A_{20} ... *tegmiş ilig* B_1 *çịrġu ... tụ̈gmiş e.*

1674 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yiyü*] A_{21} *yeyü* C_{12} *yịyü* | *bu ... birmediñ*] A_{21} *on a. yıġın bir n. ber-meding* B_3 ... *yịġıng* ... C_{13} *ol ...*

1675 ay dünya tirip sen yiyümez kişi
yigüçi anundı anuḳ tut aşı

1676 ol üç neñ kimiñ bolsa keldi ḳutı
bu üç neñ kimiñ bolsa yitti atı

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

1677 yana aydı ilig eşittim munı
taḳı bir sözüm bar ayu bir anı

C 81 1678 anadınmu bilge toġar bu kişi
azu ögrenürmü yetilse yaşı

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1679 yanut birdi ögdülmiş ilig ḳutı
bilig hẹm uḳuş ol bu erdem atı

1680 biligsiz toġar ol turu ögrenür
bilig bilse ötrü ḳamuġ iş önür

1681 anadın toġuġlı biligsiz toġar
bilig ögrenür ötrü törke aġar

1682 uḳuş ol anı yalñuḳ ögrenmedi
tadu birle ḳatlıp törütür iḍi

1683 uḳuşta aḍın barça erdemlerig
kişi ögrenür ötrü yetlür bilig

1675 *tirip ... yiyümez*] A_{22} *terip sen bayu-maz* B_4 *tirip* (satır altında *yıġıp yịmeyen*) *sẹn yịyümez* C_{14} ... *yịyümez* | *yigüçi ... tut*] A_{22} *yegü-çi* ... B_4 *y. anuḳ uş*

1676 B'de bu beyit yok | *kimiñ bolsa*] B_{15} *kịşi bụlsa* | *neñ ... yitti*] C_{15} *ning* ... *yit(t)i*

ilig ... ögdülmişke] A_{24} *i. suval-ı ö.*

1677 *eşittim*] A_{25} *işiddim* B_6 ve C_{17} *eşit(t)im* | *bir*] A_{25} *ber*

ögdülmiş ... iligke] B'de bu başlık yok | A_{27} *ö. cuvab-ı i.*

1679 *birdi*] A_{23} *berti* C_3 *bīrdi* | *hẹm ... bu*] A_{28} *ol u. ol ming* C_3 *ög u. ming tü*

1680 *ol turu*] A_{29} *ẹr bilig* C_4 *ol bịlig* | *bilse ... iş*] A_{29} *bolz-a ...* B_9 *... ḳạmuġḳa* (satır altında *köp*) || **1681** *bilig ... aġar*] B_{10} *bilü ögrenü ... aġar* (satır altında *aşar*) *bilig ö. yẹtrü* . || **1682** *yalñuḳ*] A_{31} *yangġlu* B_{11} *yạngluḳ* (satır altında *munglụḳ*) *yangluḳ* | *tadu ... iḍi*] A_{31} *tosu b. ḳılıp turu tur-madı* B_{11} *törü* (satır altında *bilig ?*) *turu bilmedi* C_6 *tạdu ...* || **1683** *uḳuşta*] A_{32} *uḳuş-tın* B_{12} *ụḳuş-da* C_7 *uḳuş-dan* | *yetlür bilig*] A_{32} *idlür b.* B_{12} *yẹtlür* (*yt-* noktasız) *elig*

1684 sevindi ilig kör eşitti bu söz
ayur öz tilekini buldı bu öz

1685 atasın yitürdüm munuḳı oġul
ata ornı tuttı bulup edgü yol

B 131 1686 bayatḳa şükür ḳılġu emdi öküş
bud̤unḳa törü ḳılġu edgü ülüş

A 66 1687 bağırsaḳ körür men bu ögdülmişig
bütünlük bile ḳıldı barça işig

1688 an͡gar ma bu kün ḳılġu edgü yanut
ol edgü yanutın bu bulsu anut

1689 negü tir eşitgil kişi öd̤rümi
kişi öd̤rümi hẹm bud̤un köd̤rümi

1690 kişilik ḳılurḳa kişilik anut
kişilik ten͡ginçe törü ḳıl yanut

1691 vẹfaḳa vẹfa ol kişilik ḥaḳı
vẹfa ḳıl kişi bol atın͡gnı bed̤üt

C 82 1692 künin͡ge ağırladı ilig anı
ḳamuġ ilke toldı kör atı üni

1693 bud̤unda bed̤ük boldı belgü nịşan
ajunda çavı bardı edgü duʿan

1694 uluġ boldı iş tuş ara belgülüg
bed̤ük boldı begler ara bu külüg

1684 *sevindi ... eşitti*] A_{33} ... *işidti* B_{13} *sẹvündi ịlig k. eşit(t)i* C_8 *sẹvündi ...* *eşit(t)i* || 1685 *yitürdüm munuḳı*] A_{34} *yidür-tür munı-ḳı* | *tuttı bulup*] B_{14} *tut(t)ı b...* C_9 *tut(t)ı bụlup*

1686 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳılġu emdi*] B_1 *ḳıldı aydı* || 16.. *körür men*] A_1 *körer mẹn* C_{12} *k. me*ⁿ || 1688 *an͡gar*] A_2 *anggar* | *edgü ... anut*] $A_.$ *ẹ. yanudı ... yanut* B_3 *edgü* (satır altında *yaḫşı*) *tạnutın ... yạnut* (*y-* noktasız) $C_.$ *e. yạnutı ...* || 1689 *negü ... öd̤rümi*] A_3 *n. ter işidgil ...* B_4 *nigü t. eşit bu k. öd̤rümi* (satır altında *ozġanı*) C_{14} *nigü ...*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

1690 *ten͡ginçe törü*] A_4 *tẹnginçe t.* B_5 *tẹnginçe* (*t-* noktasız) *töre* || 1691 ... *köni* || 1692 *ḳamuġ ... toldı*] B_7 *bütün i. yad̤tı* C_1 *ḳạmuġ il-de t.* || 1693 *ajunda ... duʿan*] A_7 *acun-ta ... tagan* || 1694 *belgülüg*] A_8 *bilgülüg* | *bed̤ük ... ara*] A_8 ... ... C_8 ... *öze*

1695 kön͡gül til kiçig tuttı ḳılḳı on͡gay
yaraştı ḳamuġ birle keçti kün ay

1696 kön͡gül ḳod̤ḳı tuttı tilin söz süçig
bud̤unuġ isitti taşıġ hẹm içig

1697 adaş ḳoldaş erdeş tutundı ḳalın
adaş ḳoldaş ol erke arḳa bilin

1698 kimin͡g bolsa ḳoldaş adaşı telim
anın͡g arḳası bek ḳaya ol yalım

1699 kimin͡g arḳası bolsa küçlüg bolur
bu küçlüg kişi ḳutḳa tüplüg bolur

1700 ne edgü bolur ḳutḳa ḳod̤ḳı kön͡gül
ne körklüg bolur bilge bolsa amul

1701 yime yaḳşı aymış bu öglüg kişi
kim öglüg sözin tutsa itlür işi

B 132 1702 kimin͡g birle dẹvlẹt yaraşsa kelip
kön͡gül ḳod̤ḳı tutġu kiçiglik ḳılıp

1703 kelir erse dẹvlẹt kişike küle
tutup berklegüsi kiçiglik bile

1704 köçüt teg bolur ḳut tüpi hẹm tözi
kön͡gül ḳod̤ḳısı ol anın͡g yıldızı

1695 *tuttı ... on͡gay*] A_9 *tudtı ḫulḳ-ı onggay* B_{10} ve C_4 *tut(t)ı ...* | *yaraştı ḳamuġ*] A_9 *biriş-ti ḳ.* B_{10} *yạraştı tọzü* (*-z-* noktasız) || 1696 *ḳod̤ḳı tuttı*] B_{11} *ḳoḍḳı tut(t)ı* C_5 *ḳọtḳı tut(t)ı* | *bud̤unuġ isitti*] A_{10} *basu-nuġ* (?) *isidti* B_{11} *b. isit(t)i* $C_.$ *budun-lar eşit(t)i* || 1697 *erdeş ... ḳalın*] A_{11} *ẹ. teril-ti ḳ.* B_{12} *erdeş* (satır altında *yirdęş*) *tụtundı tẹlim* | *ol ... bilin*] A_{11} *ilke bu a. yılın* B_{12} *erke kör asġı tẹlim* C_6 *ol irke*.

1698 B'de bu beyit yok | *ḳaya ... yalım*] A_{12} *ḳıy-a ol tilim* C_7 *ḳạya ol tẹgim* (*-g-* çizgisine dikkat!) || 1699 *kimin͡g*] B_{13} *kimüng* | *ḳutḳa tüplüg*] A_{13} *sıḳ-a t.* B_{13} *ḳutḳa* (satır altında *ḳụvvẹt*?) *tüplüg* (*t-* noktasız; *-p-* yerine *-n-* ile)

1700 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳutḳa ḳod̤ḳı*] A_{14} *sıḳ-a ḳodz-ı* B_{14} *ḳ. ḳoşḳı* C_9 *ḳ. ḳotḳı* | *bilge ... amul*] A_{14} *bolz-a ...* B_{14} *... amul* (satır altında *tükel*?) || 1701 *yime ... öglüg*] B_{15} *nẹme ... öglüg* (satır altında *ʿaḳịl*) C_{11} *y. yạḫşı ...* | *sözin*] A_{15} ve C_{11} *sözi* || 1702 *kimin͡g*] A_{16} *kim-i* B_1 *kimüng* | *ḳod̤ḳı tutġu*] A_{16} *ḳ. ...ġu* (veya *yapġu*; tashih görmüş) B_1 *ḳọṣḳı* (*-ṣ-* noktasız) *ḳılġu* C_{12} *ḳotḳı t.* || 1703 *berklegüsi*] A_{17} *bekl-e-güz-i* B_2 *bẹklegüsi* || 1704 *köçüt ... tüpi*] A_{18} *keçüt ... tụvi* B_8 *köçüt ... bolur* C_{14} *... tüpi* (*-p-* noktasız, şekle dikkat!) | *ḳod̤ḳısı ol*] A_{18} *ḳot-ḳız-ı* ... B_1 *ḳoṣḳısı* (*-ṣ-* noktasız; satır altında *kịçigi*) *hẹm* C_{14} *ḳotḳı-sı ol*

1705 ne ėdgü bolur ḳoḍḳı alçaḳ kişi
ne körklüg bolur künde itlür işi

1706 uluğsığ küvez kür kişi ol turı
künin͡ge ḳoḍı ol küvezlik ḳurı

1707 ḳamuğḳa yaraşur bu ḳut ursa yüz
uḳuşluğḳa artuḳ yaraşur keḍ uz

C 83 1708 mun͡gar men͡gzer emdi bu bęytig oḳı
oḳığıl uḳa bar ay elgi aḳı

1709 biligsizke dęvlęt yaraşsa kelip
biligligke artuḳ yaraşur bilip

1710 biligsiz bile tursa dęvlęt ḳalı
biliglig bile turğa tüplüg erip

1711 biligsiz beḍük bolsa dęvlęt bile
biliglig beḍükrek kü çav̂ at bile

1712 biligsizke dęvlęt kelir erse ḳut
turumaz bu dęvlęt anın͡g birle büt

1713 munuḳı bu sözke tanuḳ keldi söz
oḳığıl munı sen aya kön͡gli tüz

1714 kelir ḳut kişike ağırlar anı
sin͡ger ol ağırlıḳ yorısa köni

1705 *ḳoḍḳı*] A_{19} *ḳod-ḳı* (-*ḳ*- veya -*s*- ?) B_4 *ḳılḳı* C_{15} *ḳotḳı* | *itlür*] A_{19} [illegible] *ḳotḳı* || 1706 *uluğsığ*] A_{20}, B_5 ve C_{16} *uluğ-sığ* | *ḳurı*] A_{20} *ḳudı* || 1707 *keḍ uz*] A_{21} [illegible] || 1708 *mun͡gar ... bęytig*] A_{22} *munggar mingser* ... B_7 *m. męngzetü e.* [illegible] ... *elgi*] A_{22} ... *ilgi* B_7 *bar* (*bu* gibi yazılmış) ...

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de [illegible] satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir; krş. beyit 1779 not, d ö r t l ü k

1709 *bilip*] A_{23} *tegip* B_8 *tęgip* || 1710 *ḳalı*] A_{24} *sirip* C_4 *sęrip* | *tüplüg erip*] [illegible] *t. irip* B_9 *tęng tuş körip*

1711 C'de, yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış | *beḍük*] B_{10} [illegible] (satır altında *uluğ*) | *biliglig ... bile*] A_{25} ... *kuçav a. b.* B_{10} *biliglig-ke artuḳ* [illegible] *küle*

1712 C'de bu beyit yok | *kelir ... ḳut*] A_{26} *kilir* ... B_{11} ... *ḳut* (satır [illegible] *köp*) | *anın͡g*] A_{26} *anı* || 1713 *oḳığıl ... aya*] A_{27} *oḳ-ı-ğın ... yan-a* B_{12} *o. anı* ...

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de [illegible] arasında *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1714 *sin͡ger ... yorısa*] A_{28} ... *yoraz-a* B_{13} *sınger ... ağırlar* C_6 *sanga* ([illegible] rekeli !) ...

1715 bolumsuzḳa dęvlęt kelü birse ḳut
iter dęvlętin ol keçürmez küni

1716 sınadı kör ilig bu ögdülmişig
könilik öze buldı barça işig

B 133 1717 ağırladı ança kötürdi örü
uçuzladı ança yav̂uzraḳ körü

1718 ağırlıḳ öḍinde kişig sermedi
uçuzluḳ öḍinde tapuğ kesmedi

1719 iligke yışığ boldı kön͡gli bütüp
ağı ḳaznaḳı birdi ėdgü tutup

1720 ęmanęt yüḍürdi boyunḳa uluğ
ęmanęt yüḍer erke canım yuluğ

1721 işin sürdi ögdülmiş artuḳ köni
künin͡ge yaḳın tuttı ilig anı

1722 açа aḍra tuttı ḳamuğ işlerin
saḳışlığ bitip ḳoḍtı barça barın

A 67 1723 küḍezdi nen͡gin keḍ özin saḳladı
tapındı ḳayırça ḳıyıḳ ḳılmadı

1724 negü tir eşitgil yetilmiş yaşı
tiriglikte ḳızraḳ bütün çın kişi

C 84 1725 ağır nen͡g kişike bu altun kümüş
özin tutğuçı er kümüşte küsüş

1715 *kelü birse*] A_{29} *kilü berz-e* | *iter ... küni*] A_{29} *ider ... kunin* B_{14} *totar* ... [illegible] *leper* . . *keçürmiş k.* || 1716 *kör ... bu*] A_{30} ve C_8 *öküş ilig* | *buldı*] A_{30} ve C_8 [illegible] || 1717 *kötürdi*] A_{31} *kǫder-ti* | *ança ... körü*] B_1 *azraḳ bir ança kirü* || 1718 *kişig* [illegible] *sermedi*] A_{32} *k. sirmedi* B_2 *kişi s.* | *kesmedi*] A_{32} *yaz-matı* C_{10} *yasmadı* || 1719 *yışığ* [illegible] *kön͡gli*] A_{33} *başığ b. köngül-i* B_3 *yışığ* (noktasız) ... C_{11} *yışığ* ... | *birdi ėdgü*] [illegible] *berti ę.* B_3 *b. köngli*

1720 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yüḍürti*] A_{34} *yedür-ti* B_4 *yüḍürdi* [illegible] *yüḍer erke*] C_{13} *tutar irke* || 1721 *artuḳ*] A_{35} *arığ* | *künin͡ge ... tuttı*] A_{35} *kuning-ge* [illegible] *tutı* B_5 *küninge* (satır altında *özinge*) *yaḳın tut(t)ı* C_{14} *k. ağır tut(t)ı* || 1722 *tuttı* [illegible] *işlerin*] B_6 *tut(t)ı k. ışlarığ* C_{15} *tut(t)ı* ... | *barça barın*] A_{36} *b. yarın* B_6 *yumḳı-larığ* [illegible] *barça barın* || 1723 *nen͡gin ... saḳladı*] A_1 *ǫsin nengke söz-lenmet* C_{16} *özin ningke* [illegible] *lenmadı* ' *tapındı* .. *ḳıyıḳ*] A_1 *t. ḳıyıḳ-ça çapıḳ* B_7 *tapundı bu ḳılça ḳıyuḳ* C_{16} [illegible] *pundı ḳayır* (aralığa dikkat, silinmiş) *-ça ḳıyıḳ* || 1724 *negü tir*] A_2 *n. ter* B_8 ve C_{17} [illegible] *t.* | *tiriglikte ḳızraḳ*] B_8 *tiriglik-de ḳorḳuḳ* || 1725 *nen͡g*] C_1 *ning* | *er ... küsüş*] [illegible] *kümüş-tin kǫgüş* B_9 *kümüş-de küşüş* C_1 *kümüş-den küsüş* (noktasız)

1726 kümüşke ilinmegli yalŋuk bütün
tegir çın tükel bu ajunka kutun

1727 biliglig bilig birdi bilgin köre
köni çın kişi bolsa közke süre

1728 takı munda yigrek ayur kör ukuş
bağırsakka can birse ermez öküş

1729 köni tip ayurlar kayu ol köni
könilik kılığlı emanet küni

1730 erende kayu ol tükel irtegü
köni erse kılkı anı er tigü

1731 kişide kayu ol kişi öggüsi
akı öggüsi ol saran sökgüsi

1732 apa oğlanın körse muŋluğ tigü
bütün kün tirer neŋ bulumaz yigü

B 134
1733 kayu yügrü tınmaz ajun tezginür
kayu can yuluğlar teŋizke kirür

1734 kayu tağ kazar körse tüplür kayağ
kayu yir kulaçlayu yügrür yadağ

1735 kayu art aşar kör ögüzler keçer
kayu yir kazar suv kuduğda içer

1726 B'de bu beyit yok | *ilinmegli yalŋuk*] A_4 *yıyıl-mağ-lı y.* C_2 *i.* *yaŋ*[illegible] *tegir ... kutun*] A_4 ... *buu acun-ka yadun* C_2 *teger* ... || **1727** *birdi bilgin*] A_5 *be*[illegible] *b.* B_{10} *b. bilge* C_3 *b. bilgil* | *süre*] A_5 ve C_3 *ura* || **1728** *yigrek*] A_6 *yegrek* B_{11} *ye*[illegible] *yigrek* | *birse*] A_6 *berz-e* || **1729** *tip ... kayu*] A_7 *tep eger-ler kanı* || **1730** *irtegü* [illegible] *er-tegü* B_{13} *er tigü* | *erse ... tigü*] A_8 *erz-e k. er ol ay begü* C_6 *irse köngli tük*[illegible] *tigü* || **1731** *akı ... sökgüsi*] A_9 *akığ o. ol* (satır üstünde yazılmış) ... B_{14} ... *sök*[illegible] || **1732** *oğlanın ... tigü*] A_{10} *oğlı ... teyü* C_8 *oğlı-nı* ... | *bütün ... yigü*] A_{11} [illegible] *tap teti neng-ni bilmez yeyü* C_8 ... *neng-ni bulmaz y.* || **1733** *ajun tezginür*] A_{11} [illegible] *t.* C_9 *a. tizginür*

B_2'de, 1733'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir (şırası için bk. beyit [illegible] not):

kişi emgek ıdsa sanga belgülüg
unıtma ol emgek-ni bolma ölüg

1734 *tağ ... kayağ*] A_{12} *nak karar korz-e t. kıyağ* B_3 *t. kazar* (*-z-* yerine *-r-* [illegible] *k kutluğ kayağ* | *yir ... yadağ*] A_{12} *yer* ... B_3 *yir kulaçlar bu y. yadağ* ([illegible] kenarında *uzun?*) || **1735** *yir ... kuduğda*] A_{13} *bir karıp* ... B_4 *yir* ... *kuduğlar* [illegible]

1736 kayusı çerigde kılıç baldu yir
kayusı turada yuluğda karır

1737 kayu oğrı tevlig karakçı kunuk
kuyusı basımçı ölütçi kıruk

1738 bu emgek neçe boğzı egni üçün
tirer neŋ yimez ölse emger küçün

1739 bu barça biligsiz kişi kılkı ol
biligsiz kişiler tükel yılkı ol

1740 bayatka bütügli biliglig kişi
tegürmiş ödinde tükel yir aşı

C 85
1741 negü tir eşitgil ukuşluğ amul
yorığlı tınığlı küdezçisi ol

1742 kerek yat kerek dünya tezgin yügür
negü erse kısmet saŋa ol tegür

1743 köŋül til köni tut ay bilge bügü
saŋa eksümegey ödinde yigü

1744 bu baylık tilese ajun edgüsi
könilik bile ol anıŋ bulğusı

1745 takı bir ajunuğ bulayın tise
könilik bütünlük bile kol usa

1746 yime yakşı aymış ögi yetmiş er
könilik bile bu ajun tutmış er

1736 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yir*] A_{14} *yer* | *kayusı ... karır*] A_{14} *k. tör-e-te yuluğ-ta* (önce *yuluğ-luğ* yazılmış, sonra silinmiş) *k.* B_5 *kayu can yuluğlar yatıp can barır* || **1737** *tevlig ... kunuk*] A_{15} *yev-lig ... kuruk* C_{14} ... *kurun ölütçi kıruk*] A_{15} *olet-çi k.* C_{14} *ö. kırun* || **1738** *boğzı egni*] A_{16} *egni boğuz-ı* | *tirer ... emger*] A_{16} *ter erding* (?) *yeyümez tek e.* B_7 *nerek neng tek emger yitürmez* (*y-* *n-* *t-* noktasız) || **1739** *barça*] A_{17} *yer-çe* || **1740** *bütügli biliglig*] A_{18} *bidig-li biligli* | *tegürmiş ... yir*] A_{18} ..*°. yer* B_9 *tükemiş* ... C_{17} *tegürür budun-ke* (*-ke* satır üstünde eklenmiş) *keder ton* || **1741** *negü tir*] A_{19} *n. ter* B_{10} ve C_1 *nigü t.* | *tınığlı ... ol*] A_{19} *yadığ-lı yamuş* (tashih görmüş) *-çız-ı* (satır altında uyg. harfl. *çuz*) *o.* B_{10} ... *t. küdezçi* [illegible]*gül* C_1 *t. küdezçi-si* (*-si* sonradan, başka bir el ile, satır üstünde yazılmış) || **1742** *negü erse*] B_{11} *nigü e.* C_2 *nigü irse* || **1743** *bügü*] A_{21} *begü* B_{12} *bügü* | *saŋa ... yigü*] A_{21} *sangga eksümegey o. yegü* B_{12} *sangar eksümedi* ...

1744 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ajun edgüsi*] A_{22} *acun e.* B_{13} *a. ögdisi könilik .. bulğusı*] B_{13} *kişilik ... edgüsi* || **1745** *ajunuğ ... tise*] A_{23} *acunuğ bil-e-yin* [illegible]*e* | *bütünlük ... usa*] B_{14} *bile ol munı kıl u.* C_6 ... *usa* || **1746** *yakşı ... er*] A_{24} *y. ayıdmış ögi yedmiş er* B_{15} *yakşı a. ögi yetmiş* (satır üstünde *büzürg*, nereye âit ?; *'akl tükel*) *e* C_1 *yakşı* ... *ir ajun ... er*] A_{24} *acun t. er* B_{15} *ajun* (satır altında *dünya*) *bulmış er*

B 135

1747 bu dünyada baylık tilese özüñ
köni bol könilik öze tut sözüñ

1748 takı bir ajunuġ tutayın tise
könilik bile tut köñül til özüñ

1749 ay ilig körü bar kişiler küni
ne körklüg keçer ol yorısa köni

1750 könilik bütünlük bile kıl bu iş
kişilik bile kıl kamuġ türlüg iş

1751 kopurdı kutı künde ögdülmişig
saṿ aydı buḍunka eşitti kişig

1752 ilig me sınadı kamuġ türlügün
bütünlük bile buldı baktı ögün

1753 bütün buldı ilig kör ögdülmişi
siziksiz köni tip negü kılmışı

A 68

1754 negü tir eşit emdi bilge öge
biligsiz ukup emdi boynuñ ege

1755 körü barġu begler topuġçı kulın
tapındurġu kulnı sınayu ulın

1756 begiñe yaraġlıġ körünse kulı
añar ötrü açġu aġırlık yolı

Dörtlük, A'da ayrıça işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de satır arasında [illegible] *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1748 *bir ... tise*] A_{26} *acunuġ ... tez-e* B_2 ... *tutayın* (satır altında [illegible]) [illegible] *könilik ... özüñ*] A_{26} *koni-lik-ni tudġıl koni tur osüng* B_2 ... *özüng* (?) C_9 *köni-lik* [illegible] *tutġıl köni tut özüng* ‖ 1749 *bar*] B_3 *bar* C_{10} *bīr* | *körklüg ... yorısa*] A_{27} *konglü* [illegible] *... yorız-a* B_3 *... keçürse* ‖ 1750 *könilik ... iş*] A_{28} *kişi-lik b. bile iş bilir* C_{11} *k.* [illegible] *iş bütünlük bulur* | *kişilik ... iş*] A_{28} *kişi-ler iş-i kunde korklüg yorır* C_{11} *kişi-ler* [illegible] *künde körklüg bolur* ‖ 1751 *kutı*] A_{29} *satı* | *saṿ ... eşitti*] A_{29} *sevit-ti* . B_5 [illegible] *eşit(t)i* (-ş- noktasız) C_{12} *seṿüt(t) ... eşit(t)i*

1752 B_7'de bu beyit 1753'ten sonra geliyor | *türlügün*] A_{30} *turlügin*

1753 B_6'da bu beyit 1752'den önce geliyor | *ilig kör*] A_{31} ve C_{14} *ilig-ke* [illegible] *... negü*] A_{31} *adın-sız k. tep n.* C_{14} *itig-siz ... nigü* ‖ 1754 *negü ... emdi*] A_1 *n.* [illegible] *...* B_8 *nigü ...* C_{15} *nigü t. eşitgil ay* | *ukup ... ege*] A_1 ve C_{15} *okıp ukz-a bilge* [illegible] ‖ 1755 *barġu*] B_9 *turġu* | *tapındurġu ... ulın*] A_2 *t. kılġıl sın-a ay tilin* B_9 *tapundur*[illegible] *... ulın* (u- harekeli veya satır üstünde yayılmış) C_{16} *tapundurġu kılkın sınaġu* [illegible] ‖ 1756 *begiñe*] A_8 *negü-ke* C_{17} *nigüke*

C 86

1757 tilekçe bolur iş tapuġçı beḍür
tapuġçı beḍüse beg atı beḍür

1758 iḍi yakşı aymış bu yaġma begi
kamuġ işke bilgi yetilmiş ögi

1759 aya beg işig iş biliglike bir
yaraġlıġ köni tüz yorıġlıka bir

1760 kayu beg yaraġsızka birse işi
yaraġsız özi kıldı kılmaz kişi

1761 bayat kimni erse kötürse kutun
añar işçi birür yaraġlıġ bütün

B 136

1762 kötürmişni ilmek tilese yana
añar işçi birür yarutmaz küne

1763 yeter ol biligsiz barır bu otun
işi barça buzlur kopar kök tütün

1764 aġırladı ilig kör ögdülmişig
ınandı añar birdi yumġı işig

1765 kamuġ ilke kıldı kör elgi uzun
uzun boldı elgi yorık til sözün

1766 ayaġ birdi tamġa at üstem keḍüt
aġırladı aşru tükel boldı kut

1767 öküş eḍgü yarlıġ tümen eḍgü söz
ilig yarlıkadı yakın boldı öz

1757 *beḍür*] A_4 *bedür* (satır altında ar. harfl. *bülend*) B_{11} *beḍür* (satır altında [illegible]) | *beḍüse*] A_4 *ögdüz-e* (-ü- dikkat; satır altında ar. harfl. *bülend*) ‖ 1758 *yakşı*] [illegible] *yahşı* ‖ 1759 *işig ... bir*] A_6 *eşig ... biliglig-ke ber* B_{13} *işig* (-i- yerine -n- ile) ... C_6 *biligli-ke iş-lerni bīr* | *bir*] A_6 *ber* ‖ 1760 *birse*]. A_7 *berz-e*

1761 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bayat*] A_8 *bayad* | *añar ... bütün*] A_8 *anggar i. berür y. budun* (satır altında ar. harfl. *il*) B_{15} *a. birür iş-çi ...* C_6 *a. iş birür bir y. ö.* ‖ 1762 *ilmek*] A_9 *yılmak* B_1 *inmek* | *añar ... yarutmaz*] A_9 *anggar i. berür y.* C_7 *yime iş birür bir* (*tir*?) *yarumaz* ‖ 1763 *yeter ... otun*] A_{10} *yider ... bu odun* (önce *bu budun* yazılmış, sonra *bu odun* şeklinde tashih edilmiş; bir *bu* fazla!) [illegible] *bu* C_8 *yiter ...* | *kök*] B_8 *ming* (-i- yerine -n- ile) ‖ 1764 *ögdülmişig*] A_{11} *og-tilmişig* *ınandı ... yumġı*] A_{11} *ada-tı angga berti yumk-ı* (satır altında uyg. harfl. *barç-a*) B_3 *vezirlık ... yumkı* (satır altında *tamam*) C_9 ... *yumġı* ‖ 1765 *kıldı ... elgi*] A_{12} ... *ilgi* C_{10} *tikti ...* | *boldı ... yorık*] A_{12} *kıltı ilgi yoruk* C_{10} *kıldı ...* ‖ 1766 *birdi ... keḍüt*] A_{13} *berti t. usdem kesüt* B_5 *b. tamġa at üstem keḍüt* C_{11} ... *kḍi* | *aşru ... kut*] B_5 *ötrü angar b. kut* C_{11} ... *kut badı* ‖ 1767 *tümen*] B_6 *tilin*

1768 ḳapuġdaḳı er at kiçig ya uluġ
tan͡guḳ tuttı barça ḳılıp can yuluġ

1769 ḳamuġ işçi barça köründi kelip
tapuġ tozġu birle nen͡g artut ḳılıp

1770 uru bardı ögdülmiş eḍgü törü
aġırladı tegme kişisin körü

1771 buḍundın kötürdi ḳamuġ küç basınç
özindin kiterdi yaraġsız ḳılınç

1772 tüzüldi törü hẹm itildi ili
ilig inçke tegdi bekip il ulı

C 87 1773 seṿigli telim boldı seṿmez yaġı
ilin ḳoḍtı ḳaçtı süzüldi toġı

1774 ḳutuldı ilig ḳıldı inçin seṿinç
yetildi tiriglik bu buldı aṿınç

1775 bu yan͡glıġ asıġlar biligdin kelir
uḳuşluġ biliglig siligdin kelir

1776 ḳalı ögmegü ol uḳuşluġ kişig
neteg yirmegü bu uḳuşsuz işig

B 137 1777 uḳuşluġ işi barça ülgülüg ol
biligsiz işi barça telgülüg ol

1768 *er ... ya*] A_{15} ... *ne* B_7 *er aṭ* ... C_{13} *ir* ... | *tan͡guḳ tuttı*] A_{15} *anguḳ tutı* B_7 *tạnguḳ* (*tn-* noktasız) *tut(t)ı* C_{13} *tạnguḳ tạrt(t)ı* || **1769** *artut*] A_{16} *ardup* (*-p*) || **1770** *bardı*] B_9 *bạrdı* C_{15} *birdi* | *tegme*] B_9 *bạrça* || **1771** *körtürdi ... basınç*] A_{17} *kọderti ... başınç* | *özindin kiterdi*] A_{18} *öz-i-tin keder-ti* || **1772** *törü*] B_{11} *törü* | *ilig ... bekip*] A_{19} *i. inç-ke* (satır altında uyg. harfl. *tınç*) *t. bẹküp* B_{11} *yigit .. bẹkip* C_1 ... *bẹküt* || **1773** *seṿigli*] A_{20} *seṿig-li* (satır altında ar. harfl. *hạvadar*) B_{12} ve C_1 *sẹṿügli* | *ḳoḍtı ... toġı*] A_{20} *ḳoddı* (ilk *-d-* altında ar. harfl. *y*) *ḳ. sụsül-ti t.* B_{12} *süzüldi* (*-z-* noktasız) *t.* C_1 ... *bagı*

1774 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳutuldı ... inçin*] A_{21} *ḳoyltı* ... | *yetildi ... buldı*] A_{21} *teti-gü* (*-g-* ?) ... B_{13} *tatıdı tiriglik-de buldı* C_3 *yẹtildi* ... || **1775** *kelir*] A_{22} *kilir* C_4 *bolur* | *biliglig ... kelir*] A_{22} ... *kilir*] C_4 *silig hẹm tüzün-ke kẹlür* || **1776** *ol ... kişig*] B_{15} *bu u. kịşig* (satır altında *kịşini* ?) | *neteg ... işig*] A_{23} *ḳal-ı bermegü bu* (satır üstünde yazılmış) *uḳuş-ḳa i.* B_{15} *nẹtẹg yịrmegü* C_5 *ḳalı birmegü* (*-i-* noktasız) *ol uḳuş-ḳa i.* || **1777** *işi ... ol*] A_{24} *kişi b. ụlgü teg o.* B_1 ... C_6 *işi ... ülgü tẹg o.* | *biligsiz ... ol*] A_{24} *bilig-lig kişi b. ọggü teg o.* C_6 *bilig-lig* ... *bạrça bẹlgü tẹg o.*

1778 ne eḍgü yaraşur uḳuşluġḳa ḳut
ya eḍgü ḳılınçlıġ biligligke büt

1779 negü tir eşitgil ıla beg sözi
sözi maʿnisi ol sözün͡gke tözi

1780 biligsizke dẹvlẹt kelür erse ḳut
buḍun barça buzlur bolur ilke yut

1781 uḳuşluġḳa tegse aḍın begliki
ilin inçke tegrür bu bir sözke büt

1782 ilig inçke tegdi yarudı küni
bayatḳa şükür ḳıldı ögdi anı

1783 közin kökke tikti kötürdi elig
ayur ay iḍim sen birigli bilig

1784 bilig birdin͡g ilke elig birdin͡g erk
könilik öze tut kön͡gül bolsu berk

1778 *ne eḍgü*] A_{25} *negü m-e* B_2 *yime* (*y-* yerine *n-* ile, *-i-* noktasız) *uz* | *ya ... biligligke*] B_2 *ne* (*n-* noktasız) *e. ḳılınç ol bilig erke* || **1779** *negü ... ıla*] A_{26} *n. ter eşit-gil ın-a* B_3 *nıgü t. eşit bu ı.* C_8 *nigü* ... | *sözi ... tözi*] A_{26} *sọsüng ... sọsing-ke t.* B_3 .. *ol biḷgsiz közi* C_8 *sözüng mạʿni-si ol* ...

B_4'te, 1779'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir :

iḍi yaḳşı sözler bu şaʿịr tili
uḳulsa tatıġı yıpar tẹg yıḍı

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr sözü* ile ayırt edilmiştir. Metnin bu kısmı nushalarda karışıktır. B 137_{5-6}'da çizgiler içine alınan dörtlük, yalnız bir tek söz farkı ile (*kẹlip : tẹgip*), B 132_{8-9}'daki dörtlüğün tekrarıdır (bk. beyit 1709 ve 1710). B 137_7'deki beyit, kafiye bakımından dörtlüğe dâhil olduğu hâlde, çizgilerin dışında kalmaktadır. Bir az farklı olmak üzere, C 87_{10} = B 137_5 ve C 87_{11} = B 137_7'dir. Nushalara göre, metin şu şekilde devam etmektedir (A_{27-28} için bk. beyit 1780 ve 1781):

B_5 *biligsizke ḍevlẹt yạransa kẹlip*
biḷiglig-ke artuḳ yạraşur kẹlip

B_6 *biligsiz bile tursa dẹvlẹt ḳạlı*
biḷiglig bile turġa teng tuş körip

B_7 *biliglig sẹṿünçün kötürse bạşı*
biligsiz kör ot tẹg öçer tẹk ḳạlıp

C_{10} *bịlig-sizke dẹvlẹt yaraşsa kẹlip*
bịliglig-ke artuḳ yạraşur yilip

C_{11} *bịlig-siz sẹṿinçin kötürse bạşı*
bịlig-lig küṿençin uçar ol ḳạlıp

1780 *kelür erse*] A_{27} *tala ẹrz-e* | *buzlur*] A_{27} *buslur* || **1781** *tegrür*] A_{28} *tegrü* || 1782 *şükür*] C_{12} *ṣẹna* || **1783** *közin ... elig*] A_{30} *kọsi ... kọder-ti ilig* B_9 ... *tịkti ayur ay* (satır üstünde *kötürdi*) *ilig* C_{13} *k. kök(k)e ... ilig* | *sen birigli*] A_{30} *sẹn berig-li* B_9 *sẹn tirigli* C_{13} *se*[n] *b.* || **1784** *birdin͡g ... erk*] A_{31} *berding i. ilig berding ẹ.* B_{10} *b. ilig* C_{14} *b. i. ilig* ... | *berk*] B_{31} *berk* (satır altında ar. harfl. *bẹrk*)

1785 sen ök bir man͡ga küç ḳamuġ edgüke
elig asraḳılar yükin yüdgüke

A 69 1786 çıġayḳa üledi öküş nen͡g tavar
kön͡gül tüzdi rabḳa ḳamuġdın sın͡gar

1787 tirildi bu yan͡glıġ sevinçin kün ay
tözü il ḳarası tükel boldı bay

C 88 1788 kişi ödrümi kör bu yan͡glıġ bolur
isizim bu yan͡glıġ kişiler ölür

1789 men͡gilig budun kim bu yan͡glıġ begi
men͡gelig beg ol ḳolsa budnı yigi

B 138 1790 isiz edgüler ölse topraḳ bolur
neçe bolsa topraḳ kör atı ḳalur

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

1791 ilig bir kün oldurdı yaln͡guz özi
bu ögdülmişig ündep aydı sözi

1792 ayur ay ögdülmiş baḳ emdi man͡ga
atan͡g emgeki kirmedi bir san͡ga

1793 atan͡g öldi ḳaldın͡g sen oğlan kiçig
kiçigke bedüktin bolur yol keçig

1785 *sen ... ḳamuġ*] A_{32} *sinük ber mangga* ... B_{11} *sęnük ... nęçe* C_{15} *sęnük* [illegible]
| *elig ... yükin*] A_{32} *ilig ... yuki* C_{15} ... *yüki* || 1786 *nen͡g*] B_{12} *mal* C_{16} *ning* | *tüzdi* [illegible]
rabḳa] A_1 *tuz-ti* (*-t-* ?) *rab-ḳa* (satır altında ar. harfl. *rab*) B_{12} *tüzdi* (noktasız) [illegible]
|| 1787 *sevinçin*] B_{13} ve C_{17} *sęvünçün* || 1788 *kör*] A_3 *neng* (?) B_{14} *kim* | *isizim*] [illegible]
'asiz-im (*-s-* ve *-z-* altında ar. harfl. *z* yazılmış) B_{14} *isizim* C_1 *isizim* || 1789 *men͡gilig* [illegible]
... *begi*] A_4 *menig-lig b. kör* ... B_{15} *męnggilig* (?, ikinci *-g-* çizgisiz) ... *bęgi* (*b-* yerine [illegible]
n- ile) C_2 *męnge-lig* ... | *men͡gelig ... yigi*] A_4 *menig-lig b. ol bolz-a budun* *kęni* B_{15} [illegible]
męng(e)lig bęg ol bolsa budnı (satır altında *baynı*) *köni* C_2 *męngelig* ... *yigi* || 1790 [illegible]
isiz] A_5 *ęsiz* | *kör*] A_5 ve C_3 *ol*
ilig ... ögdülmişke] A_6 *kun toġtı suval-ı ọ.* C_4 ... *bu turar*
1791 *ilig ... özi*] A_7 *elig b. k. oldurup buu yalġuz ọ.* B_3 ve C_5 ... *yangluz* ö. [illegible]
bu ... sözi] A_7 *oḳıtı kör ọgdülmiş aytı s.* B_3 *oḳıdı kęreklep kör ögdülmişi* || 1792 [illegible]
... *man͡ga*] A_8 *ay ay ọ. ęmti mangga* B_4 *kim* (satır üstünde yazılmış) *ay* ...] [illegible]
san͡ga] A_8 *b. sangga* B_4 *tir sanga* || 1793 *kiçigke ... keçig*] A_9 *kiçig-te* ... *kiçig* [illegible]
k. będükin ... C_7 *k. będük-din* ...

1794 atan͡g ögretümedi erdem bilig
tegümedi mindin yime ök elig

1795 neteg met yumıttı bu erdem san͡ga
ayu birgil emdi munı sen man͡ga

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1796 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
uzun kiç yaşasu bu üsten͡g elig

1797 bayat kimke birse ʿịnayẹt ülüg
tilekke tegir boldı atlıġ külüg

1798 mun͡gar men͡gzetü aydı türkçe mẹsẹl
başında keçürmiş bu kökçin saḳal

1799 bayat fażlı birle bedür ol kişi
tilekin bulur künde itlür işi

1800 bayat birmişin ḫalḳ tıdumaz küçün
yaġız yir yaşıl kök tirilse öçün

B 139 1801 bayattın kerek barça işke yülek
anın bulsa ötrü kişi öz tilek

1802 yana ma ay ilig ata alḳışı
oġulḳa tegir ol sevinçi tuşı

C 89 1803 atam ḳıldı erdi kör edgü duʿa
duʿa birle tegdim bu yirke aġa

1804 iligni sẹbẹb ḳıldı erklig idim
bu erdem biligdin turu ḳalmadım

1794 *mindin ... elig*] A_{10} *mendin yim-e ọk ilig* B_6 *andın sanga ög bilig* C_8 ...
[illegible] *bilig* || 1795 *neteg ... yumıttı*] A_{11} *negü teg y.* B_7 *nęteg męt yumıt(t)ı* C_9 *nigü tęg*
yumıt(t)ı | *ayu birgil*] A_{11} *aça bergil* C_9 *aça b.*
ögdülmiş ... iligke] A_{12} *ọ. cuvabı i.*
1796 *birdi*] A_{13} *berti* | *kiç ... elig*] A_{13} *keç y. ay usdeng ilig* B_9 ... *tilekçe*
[illegible] || 1797 *birse*] A_{14} *ḳılz-a* | *tegir ... külüg*] A_{14} *tegip* ... C_{12} ... *yülüg* || 1798 *aydı*]
A_{15} *kelti* *başında*] C_{13} *başındaⁿ* || 1799 *birle ... ol*] A_{16} *bolz-a tudumaz* B_{12} *b. bẹdür*
(satır altında *uluġ*) *ol* C_{14} *ḳolsa tıdumas* | *tilekin ... itlür*] A_{16} *tileki bolur k. ẹdlür*
C_{14} *tileki bolur* ... || 1800 *birmişin ... tıdumaz*] A_{17} *ber-miş-in ḫ. tadumaz* C_{15} ...
tıdumaz | *yir ... tirilse*] A_{17} *yer ... terilz-e* B_{13} ve C_{15} *yir* ... || 1801 *işke*] B_1 *arḳa*
| *anın*] A_{18} *iyin* || 1802 *sevinçi*] B_2 *sęvünçi*
1803 B'de bu beyit yok | *duʿa*] A_{20} *tuv-a* | *duʿa ... yirke*] A_{20} *tuv-a* ... *buu*
yirke C_1 .. *bu* (*b-* yerine *y-* ile) *yirke*
1804 B'de bu beyit yok

1805 elig urdı ilig mini ẹḍledi
bolu birdi eṿren özüm yoḳladı

1806 küle baḳsa begler kimi ẹḍlese
aṿa yıġlur arzu kerek ol yise

1807 kişi köñgli baġ ol yaşarġu suṿı
bu begler sözi birle ẹḍgü saṿı

1808 ḳayu baġḳa tegse suṿ eksümedin
çiçek yazlur anda tümen tü yıḍın

1809 begi yarlıġı bolsa ẹḍgü söze
ḳulı köñgli yükser yazar ḳaş köze

1810 ḳalı bolmasa ẹḍgü yarlıġ tilin
yaşarmış çiçekler ḳurır terk bilin

1811 bayat fażlı ḳolġu kerek ḳul ḳamuġ
bayat fażlı bolsa açıldı ḳapuġ

A 70 1812 muñgar meñgzetü aydı şaʿịr bu söz
munı uḳġıl emdi aya ẹḍgü öz

1813 bayat fażlı birle aġırlar ḳuluġ
bilig ḳapġı açlur oñgarur yoluġ

1814 bilig bilse künde ḳutaḍur küni
neçe me kiçig erse bolur uluġ

1805 *elig ... ẹḍledi*] A_{22} *ilig ... men-i ụu-tedi* B_3 *ilig ... öḍledi* C_3 *ilig* .. | *birdi*] A_{22} *berti* || **1806** *kimi ẹḍlese*] A_{23} *k. öz-lez-e* C_4 *kişig* (noktasız) *e.* | *aṿa ... yise*] A_{23} *aḳ-a y. arsu k. ẹr yez-e* B_4 *aṿa* (*-ṿ-* tek nokta; satır altında üç noktalı *-v-* ile, *ıġa*) ... C_4 *aḳa ... öz y.* || **1807** *ol*] A_{24} ve B_5 *teg* | *birle ... saṿı*] A_{24} *yel kör ẹdgü* ... B_5 *ol küḍezgü sạṿı* || **1808** *ḳaya ... eksümedin*] A_{25} ... *tegz-e suvı tın-madı* (*öz* *-madın* yazılmış, sonra tashih edilmiş) C_6 *bu b. birilse sạṿı tınmadın* | *çiçek ... yıḍın*] A_{25} *çeçek yaslur anda kör ọksülme-ti* C_6 *çịçek yạzlur* (*-z-* noktasız) *anda kör eksümedin* || **1809** *yükser yazar*] A_{26} *tụk-ser yasar* B_7 *yükser* (satır altında *bülẹnd*) *yazar* (... yerine *b-* ile) || **1810** *ẹdgü yarlıġ*] B_8 *yạrlıġ ẹdgü* | *çiçekler ... bilin*] A_{27} *çeçek-ler* ... B_8 ... *tẹrk* (*t-* noktasız) *bilin* (*bi-* noktasız) C_8 *ç. ḳurın bẹrk yılın* (?) | **1811** *kerek ḳul*] B_9 *küḍezgü* (satır altında *ḳoyulġu*)

1812 B'de bu beyit yok | *meñgzetü aydı*] A_1 *mensedür ẹmti* | *uḳġıl ... öz*] A_1 ... *kọz* C_{10} *uḳ-ġıl* ...

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

1813 *oñgarur*] A_2 *öng barur* || **1814** *ḳutaḍur*] B_{11} *ḳutadur* (satır altında ...) | *bolur*] A_3 ve B_{11} *boldı*

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1815 yana aydı ilig ay ögdülmişe
bilig bilgüçiler neteg bilmişe

1816 kişi ögrenipmü bolur ol bügü
azu tadu birle toġarmu tigü

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

C 90 1817 yanut birdi ögdülmiş açtı tilin
ayur men urayın bu sözke ulın

1818 törütürde birse bayat ög köñgül
tükel maye buldı biligke oġul

B 140 1819 küniñge teñgeḍür turu öglenür
negüni tilese bilür ögrenür

1820 biligke tegir ötrü bilge bolur
bu bilgi bile asġı ilke tolur

1821 törütür öḍinde köñgül birmese
tilekke tegümez bu anda basa

1822 taḳı bir sẹbẹb ḳolsa oġlan bilig
kiçigde tegürgü biligke elig

1823 kiçig oġlan erken bilig ögrenür
uluġ bolsa ötrü tilekke tegür

ilig ... ögdülmişke] A ve B'de bu başlık yok

1816 *ol bügü*] A_5 *ol begü* B_{13} *ẹr b.* | *azu ... tigü*] A_5 *tosu birl-e silig-mü boltı tegü* B_{13} ve C_{16} *azu ṭạbʿı* ...

ögdülmiş ... iligke] B'de bu başlık yok | A_6 *ọ. cuvbı ẹligke*

1817 *birdi ... tilin*] A_7 *berti* ... C_1 ... *tili* | *ulın*] C_1 *ulı* || **1818** *törütürde ... köñgül*] A_8 *t. berz-e ... bilig* C_2 *ḳạyu ḳụl-ḳa ... ol k.* | *oġul*] A_8 *ilig*

1819 A ve C'de mısrâların yeri değiştirilmiş. A'da, ikinci mısraın yerine, önce 1820. beytin ilk mısraı yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *teñgeḍür öglenür*] A_9 *yüke-tür bir-i ö.* B_1 *tẹngedür* (*t-* noktasız) *tụru ögrenür* C_3 *tẹngedür* (*-n-* noktasız veya *nẹn-*?) *tụrı* (*t-* noktasız) *ö.* | *negüni ... bilür*] A_9 *n. bilir* B_1 *nıgüni* ... C_3 *nigüni ... bilir* || **1820** *tegir*] A_{10} *teger* | *asġı ... tolur*] B_2 *ilke aġı bolur* || **1821** *törütür ... birmese*] A_{11} *töredür ... bermez-e* | *tegümez ... anda*] A_{11} *t. buu andın* B_3 *tẹgürmez* ... C_5 *tẹgümes* ... || **1822** *ḳolsa*] A_{12} *ḳolz-a* B_4 *ḳılsa* C_6 *bolsa* | *elig*] A_{12} *ilig*

1823 B 1405 ile B 1407'deki beyitlerde ikinci mısrâların yerleri değiştirilmiş | *erken*] A_{13} *ẹrkẹn*

1824 bilig erdem ẹdgü ḳılınç ya ḳılıḳ
kişi ögrenür ötrü tüzlür yorıḳ

1825 bilig tut ya erdem kişi ögrenür
mẹgẹr bu uḳuş ol tadudın önür

1826 mun͡gar men͡gzetü keldi türkçe mẹşẹl
oḳıġıl munı sen asıġ özke al

1827 kişi ögrenür bilgi artar öküş
neçe ögrenip uḳsa bolmaz uḳuş

1828 bayattın erür bu uḳuş bolġusı
tadu birle kirse bolur belgüsi

1829 bayattın ʿaṭa ol uḳuş belgülüg
uḳuştın bulur er min͡g ẹdgü ülüg

1830 kişide uluġraḳ uḳuşluġ kişi
uḳuş boldı erke min͡g erdem başı

1831 uḳuşsuz kişinin͡g kişi timegü
neçe sözlese söz yime bütmegü

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

B 141 C 91 1832 yana aydı ilig eşittim bu söz
taḳı bir sözüm bar ayıtġu bu öz

1833 uḳuşuġ aḍırtın͡g biligde ön͡gi
negü teg turur ay sözün͡gnün͡g on͡gı

1834 negü ol uḳuş ornı ḳayda turur
ḳayudın ḳopar ḳopsa ḳayda barur

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1835 yanut birdi ögdülmiş aydı uḳuş
aġır nen͡g turur ol kişike küsüş

1836 uḳuş ornı üstün men͡gede turur
aġır nen͡g üçün ornı başta erür

1837 kişen ol kişike uḳuş belgülüg
ḳılınçı köni ol işi ülgülüg

A 71 1838 baġırsaḳ bayat kör öḍürmiş ḳulın
kişedi uḳuş birle ḳılḳın tilin

1839 uḳuşsuz ölüg ol uḳuşluġ tirig
uḳuş munça ten͡glig aḍırtlar erig

1840 ḳaran͡gḳu ev̇ ol bu kişi tün sanı
uḳuş bir yula teg yarutur anı

1841 uḳuştın kelür kör ḳamuġ ẹdgülük
biligin beḍür er bolur belgülük

1842 bu iki bile boldı yalın͡guḳ uluġ
bu ikin on͡garur könilik yoluġ

1843 biligin seçildi kişi yılḳıdın
biligde beḍükrek negü bar aḍın

1844 mun͡gar men͡gzetü sözledi kör uḳuş
uḳuş işke tutsa kör asġı öküş

1824 *ḳılıḳ*] A_{14} *ḳılıḳ* (*ḳ-* veya *s-* ?)
1825 B'de ikinci mısrâ için bk. beyit 1823 not | *uḳuş ... önür*] A_{15} *u. ol tgrü-tin* [illegible] *ǫ.* B_5 *uḳuşluġ törüdin ayur* C_9 *... tạdudın ö.* || **1826** *men͡gzetü*] A_{16} *mẹng-setü* | *as*[illegible] *özke*] A_{16} ve C_{10} *munung asġı* || **1827** *ögrenür*] B_9 *ögretür* || **1828** *bayattın ... bolġu*[illegible] A_{18} *b. turur buu u. belgüz-i* B_{10} *bạyatdın ... bẹlgüsi* C_{12} *bạyat-dın tụrur ...* | *tadu* [illegible] *kirse*] A_{18} *tosu b. berz-e* B_{10} *tạḍu ...* C_{12} *tạdu b. birse* (noktasız)
1829 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bayattın*] B_{11} ve C_{13} *bạyatdın* [illegible] *uḳuştın ... ẹdgü*] B_{11} *üḳuşdın bolur bolsa erke* C_{14} *uḳuş-dın ...* || **1830** *kişide*] A[illegible] *kişi-tin* | *erke min͡g*] B_{12} *ẹrke ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) || **1831** *timegü*] A_{21} *temegü* [illegible] *söz ... bütmegü*] A_{21} ve C_{16} *til sözin tutmaġu*
ilig ... ögdülmişke] A_{22} *elig saval-ı ǫ.*
1832 *eşittim*] B_1 ve C_1 *eşit(t)im* || **1833** *uḳuşuġ ... ön͡gi*] B_2 *uḳuş-nung aḍırtı* [illegible] C_2 *u. adırtıng* (*-t-* tek noktalı) *bilig-de*[n] *ö.* | *negü ... on͡gı*] A_{24} *negüdeg t. a. buu sözü*[illegible] *o.* B_2 *nigü tẹg bolur ...* C_2 *nigü tẹg tụrur ay bu sözüng ọngı* (*ọ-* harekeli) || **1834** *negü* [illegible] B_3 ve C_3 *nigü* | *ḳopar ... barur*] A_{25} *ḳopur ... ḳonur* B_3 *... bạrur* C_3 *ḳ. ḳonsu ḳ. ḳonur* [illegible]

ögdülmiş iligke] B'de bu başlık yok | A_{26} *ǫ. cuvabı i.*
1835 *birdi ... uḳuş*] A_{27} *berti ...* B_4 *... ilig* | *nen͡g ... küsüş*] A_{27} *... kụşüş* B_4 [illegible] *neng turur kör k. bilig* C_5 *ning tụrur ol k. küsüş* || **1836** *men͡gede*] A_{28} *mening-te* [illegible] *mẹngede* (satır altında *başta*) C_6 *mẹngi-de* | *nen͡g ... erür*] A_{28} *... turur* C_6 *ning* [illegible] || **1837** *kişen*] B_6 *kişen* (satır altında *ḳaçan*) | *işi*] A_{29} *kişi* B_6 *işni*
1838 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kör öḍürmiş*] A_1 *buu kọdür-miş* [illegible] (*k-?*) B_7 *ol ö.* | *uḳuş ... tilin*] A_1 *... bilin* B_7 *bilig ...* C_9 *... ḳılḳı t.* || **1839** *uḳuşsuz* [illegible] *tirig*] B_9 *uḳuşluġ tirig ol uḳuş(s)uz ölüg* | *uḳuş ... erig*] A_2 *... adır-lar ẹ.* B_8 *yorı* [illegible] *ç uḳuş-suz uḳuş al ülüg* || **1840** *ev̇ ... kişi*] A_3 *ẹv ol buu kebing* C_{11} *erür bu kününg* [illegible] *uḳuş .. yarutur*] A_3 *uḳuş-lı biligli yụrüdür* B_9 *... tẹg yạrutur* C_{11} *uḳuş-nı bịligli yarutur* || **1841** *uḳuştın ... ḳamuġ*] A_4 *... ol ọküş* C_{12} *uḳuş-dın k. ol öküş* | *beḍür* [illegible]] A_4 *besür ẹr* B_{10} *bẹḍür* (satır altında *bilür*) *ẹr* || **1842** *yalın͡guḳ*] B_{11} *yạn͡gluḳ* (satır altında *ʿaḳıl*) C_{13} *yạngluḳ* | *ikin on͡garur*] A_5 *i. öng-gerür* B_{11} *iki o.*
1843 B'de bu beyit yok | *biligde ... negü*] A_6 *bilig-tin begü-rek n.* C_{14} *bịlig-de*[n] [illegible] *nigü* || **1844** *sözledi*] A_7 *söz-leti* (*-l-* çizgisi yanlış yerde)

1845 kişi yılḳı birle aḍırtı bilig
bilig birle yalnguḳ kötürdi elig

C 92 1846 yorı yılḳı bolma bilig bil uḳuş
bilig birle sözle yorıḳ tut tilig

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1847 yana aydı ilig taḳı bir sözüm
erür bu ayur men ay körklüg yüzüm

B 142 1848 manga ayġıl emdi uḳuş ṣurẹti
negü teg bolur ol yörügi atı

1849 yüzi körki ḳılḳı ḳılınçı ne ol
yaşı ḳurı boḍ sın avınçı ne ol

XXVII.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE UḲUŞ ṢURẸTİN AYUR

1850 yanut birdi ögdülmiş aydı uḳuş
ḳılınçı köni kör küvençi öküş

1851 yüzi körki körklüg ne yaşı kiçig
ḳamuġ eḍgülükke anıngdın keçig

1852 örüg hẹm silig ol ne ḳılḳı amul
ḳamuġ teprenürke bağırsaḳ köngül

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

1845 *birle ... elig*] A_{8} *bilti y. bǫdürdi ilig* B_{13} *b. yangluḳ k. elig* C_{17} *bildi yangl*[illegible] *k. ilig* || 1846 *uḳuş*] A_{9} *ǫküş*

ilig ... ögdülmişke] A ve B'de bu başlık yok

1847 A ve C'de bu beyit yok || 1848 *manga ... emdi*] A_{10} *ilig* (*i-* ?) *aytı ay*[illegible] B_{1} *mạnga aydıng emdi* C_{3} *ilig aydı ayġıl* | *negü ... atı*] A_{10} *... ay yǫrügi* [illegible] *... ol tüzüki aḳı* C_{8} *nigü ... ay y. a.* || 1849 *ḳılḳı*] A_{11} *ḳılıḳ-ı* | *yaşı ḳurı*] A_{11} *ḳur-*[illegible]

ögdülmiş ... ayur] A_{12} *ǫ. elig-ke ...* B_{3} *ö. cẹvabı ilig-ke* C_{5} *bab ö. cẹvabı ilig-k*[illegible] *uḳuş ṣurẹtini* (?) *aytur*

1850 *birdi*] A_{13} *berti* | *kör küvençi*] A_{13} *ol kevin-çi* C_{6} *ol küvençi* || 1851 [illegible] A_{14} *me* B_{5} *ne* (*n-* noktasız) | *eḍgülükke ... keçig*] A_{14} *ẹ. munug-tın k.* B_{5} *edgüle*[illegible] *...* C_{7} *e. munung-dın kiçig* || 1852 *hẹm ... amul*] A_{15} *ol s. ol ma ...* B_{6} . *ne* ([illegible] noktasız) *ḳ. amul* (satır altında *ʿaṣẹl* ?) C_{8} *ol s. hẹm ne ...*

1853 ḳayuḳa elig ursa itlü barır
ḳayuḳa sözi tegse yetlü barır

1854 isig yüzlüg ol kör ḳamuġḳa sevüg
kişilerke andın asıġlar ülüg

1855 yiti közlüg ol kör baḳışı yıraḳ
ḳayu işke tegse bekitür aḍaḳ

1856 neçe bulġanuḳ işke tegse süzer
neçe ters tügün erse baḳsa yazar

1857 baḳar soldın ongdın hẹm öngdün kiḍin
ḳamuġ iş yaraġın bilir hẹm öḍin

1858 ḳaçıġlıġ yeter ol uçuġlıġ tutar
sınuḳuġ sapar ol buzuḳuġ iter

1859 uḳuşsuz ökündi ayur ay uḳuş
seningsiz mungaḍur men artuḳ öküş

C 93 1860 manga tegmedi bir seningdin ülüg
seningsiz kişi köngli boldı ölüg

B 143 1861 yula ol uḳuş kör ḳaraġuḳa köz
ölüg tẹnke can ol ağın tilke söz

1862 uḳuşluġ uḳuşḳa ayur ay işim
ne eḍgü işim sen itigli işim

1853 *elig ... itlü*] A_{16} *ilg urz-a ẹdlür* B_{7} *... itlür* C_{9} *ilig ...* | *yetlü*] B_{7} *itlür* C_{9} *yitlü* (*-i-* çizgisi sonradan eklenmiş)

1854 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *isig yüzlüg*] A_{17} *ısıġ yüslüg* B_{8} [illegible] *g.* (satır altında *körk*) | *ülüg*] B_{8} *ülüg* (satır altında *tiger*)

1855 C_{12}'de mısrâların yeri değiştirilmiş | *yiti közlüg*] A_{18} *y. kǫz-lüg* (satır altında uyg. harfl. *yidig kǫz-lüg*) B_{9} *yitig k.* | *bekitür*] A_{18} *bǫkü-tür* C_{12} *bẹkütür*

1856 *bulġanuḳ ... süzer*] A_{19} *bulġ-ı-yuḳ ... suṣer* B_{10} *... süzer* (satır altında *arıtur* ?) [illegible] *erse*] A_{19} *terz tugün-ke buu* B_{10} *bẹrk t. bolsa* || 1857 *öngdün kiḍin*] A_{20} *ǫ.* [illegible] B_{11} *öngdin k.* C_{14} *ǫngdün k.* | *ḳamuġ ... bilir*] A_{20} *... bilür* B_{11} *hẹm işler yaraġı* C_{14} [illegible] *yaraġı b.* || 1858 *ḳaçıġlıġ ... uçuġlıġ*] B_{12} *ḳaçıġlıġ* (satır altında *ḳaçġan*) [illegible] *ol uçuġluġ* | *sapar ... iter*] A_{21} *... buru-ḳıġ* (*-ḳ-* veya *-s-* ?) *ider* B_{12} *yaṣar ...* [illegible] (sahife kenarında *yaṣar*) C_{15} *saṗar ...* || 1859 *seningsiz ... men*] A_{22} *senin-siz ...* [illegible] *... me* C_{16} *... men*^{n}

1860 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *manga ... ülüg*] A_{23} *... sening* [illegible] (önce *-ten* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *u.* B_{14} *mạngar ... ülüg* (satır altında [illegible]) | *köngli boldı*] A_{23} *boltı kǫngli* || 1861 *tẹnke ... tilke*] A_{24} *... bilge* B_{1} *...* [illegible] C_{2} *tẹn-ḳa ... tıl-ḳa* || 1862 *işim*] A_{25} *ẹşim* | *ne ... işim*] A_{25} *anı ẹ. ẹşim ẹdig-li* [illegible] B_{1} *... itigli işim* C_{4} *... sen*^{n} *i. i.*

1863 ḳılınç oṅ tutar hiç solı yoḳ uḳuş
bütün çın turur hiç alı yoḳ uḳuş

1864 uḳuş kimde bolsa bu ol belgüsi
bu belgü bile ol uḳuş bilgüsi

1865 uḳuşnuṅ eṅ aşnu ḳılıḳı oṅay
könilik bile ol yorıḳı yıl ay

A 72 1866 uḳuşluġ köni hẹm silig til sözi
bütünlük bile boldı ḳılḳı tözi

1867 örüg ol amul keḍ serimlig ṣabur
körüp işni yetrü ol aḳru tegür

1868 ḳılınçı ḳarı körse yaşı yigit
aṅar muṅluġ arzun öge ya tigit

1869 muṅar meṅzer emdi bu sözni oḳı
uḳa tursa maʿni açılġay taḳı

1870 ḳılınçı ḳarı oğlan özlüg uḳuş
uḳuş ḳayda bolsa aṅar bar yapuş

1871 kiçigi seṿiglig ḳarısı amul
özi tüzün alçaḳ kör asġı öküş

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

1872 bu sözler eşitti seṿindi ilig
ayur ay oḍunmış sözi ög bilig

1873 bayat birdi barça tükel eḍgülük
bayattın ʿaṭa sen maṅa belgülük

1874 bu emgek yük ol bir ağır yüḍgüke
anı yüḍse ötrü tegir eḍgüke

1875 kim eḍgü tilese ağır yük yüḍer
ağır yük yüḍügli tilekin küḍer

C 94 1876 yükümni yüḍer sen tilek iş yorır
mini tındurur sen saṅa yük tegir

B 144 1877 bayat birsü tẹvfiḳ maṅa emdi küç
ḥaḳıṅnı öteyin yanut birke üç

1878 bilir men bu yaṅlıġ tapuġ ḳılduḳuṅ
bağırsaḳlıḳ ol bu mini ḳolduḳuṅ

1879 bağırsaḳ tapuġçı tükel ol bolur
öz asğın ḳoḍup kör beg asğın ḳolur

1880 negü tir eşit bu tapuġçı tili
begin inçke tegrür tapuġsaḳ ḳulı

1881 meṅilig bolur beg tükel ḳut başı
bağırsaḳ ḳulı bolsa ḳılsa işi

1882 tapuġçı bile beg kötürdi egin
tilek teg tapuġ ḳılsa tındrur begin

1863 *hiç*] A_{26} *heç* | *hiç alı*] A_{26} *heç al-ı* B_3 *h. igi* || **1864** *bu ol*] A_{27} *bolur* ... *bilgüsi*] A_{27} *buu* ... C_6 *bu yạnglar bịle* ... *bịlgüsi*

1865 B_6'da bu beyit 1866'dan sonra geliyor | *uḳuşnuṅ* ... *ḳılıḳı*] A_{28} ... *ẹng* ... C_7 ... *ḳılḳı* | *yıl*] B_7 *kün*

1866 B_5'te bu beyit 1865'ten önce geliyor | *uḳuşluġ* ... *silig*] A_1 *uṿudluġ* *köz-i* ... B_5 *u. silig hẹm köni* | *tözi*] A_1 *tọz-i* (*-i* faksimilede silinmiş) || **1867** *keḍ* .. *ṣabur*] ... ... B_7 *ol sẹrimlüg mạnur* C_9 *kẹd sẹrim-lüg ṣ.* | *körüp* ... *aḳru*] A_2 *kọrer i.* *yedrür ol* ... C_9 *köre eştü işler tilek-ke* || **1868** *muṅluġ* ... *tigit*] A_3 *m. arsun ọgem-e yıgit* B_8 ... *mungluġ uzlar tịgit* (*t-* noktasız) C_{10} ... *ya tịgit* (*t-* noktasız) || **1869** *meṅzer* ... B_9 ve C_{11} *mẹngzetü emdi* | *uḳa* ... *açılġay*] A_4 *til-e maʿn-i-si söz açıız-a* C_{11} *ile mạʿni-d* ...

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

1870 *aṅar bar*] A_5 *ẹren-ke* C_{13} *izinge*

ilig ... *ögdülmişke*] nushalarda bu başlık yok

1871 *seṿiglig*] A_6 *sevit-gen* B_{11} *sẹvüglüg* C_{14} *sẹvitgen* | *özi* ... *asġı*] A_6 ... *ançạ-sız* (satır altında uyg. harfl. *ẹnçsiz*) *emger* (satır üstünde yazılmış) *yag-ı-n* ... *usuz inç-siz emger yạġı-sı* || **1872** *eşitti* ... *ilig*] A_7 *ẹ. sevündi ẹlig* B_{12} *eşit(t)i seṿ*... *ịlig* C_{15} *eşit(t)i* ...

1873 A_8'de, beytin ikinci mısraı yerine, önce 1874. beytin ilk mısraı yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *birdi*] A_8 *berti* | *bayattın* ... *maṅa*] A_8 *b. ʿadaz-e* (satır altında uyg. harfl. *ʿadaz-e* ve bunun altında *ʿada*)ım. B_{13} *bạyatdın* ... C_8 *bạyat-dın ʿạ. sen*^{n} *m.* || **1874** *kör*] A_9 *bir* | *yüḍse* ... *eḍgüke*] B_{14} *yüḍgen* ... *arzuḳa*

1875 B ve C'de bu beyit yok | *tilekin küḍer*] A_{10} *tilekke tegir* || **1876** *yükümni* ... *yorır*] A_{11} *yarum nı yụderz-e* ... B_{15} ... *bạrır* (*b-* noktasız ?) C_1 *y. yüder sen*^{n} ... *mini* .. *sen*] A_{11} *seni tın-turar s-a* C_1 *mini t. sen*^{n} || **1877** *birsü*] A_{12} *bersü* | *öteyin*] ... *üteyin* || **1878** *men*] B_2 *me* C_3 *men*^{n} | *bağırsaḳlıḳ* ... *mini*] A_{13} *b. ol sen men-i* C_3 *bağırsak-lıḳıng ol m.*

1879 C de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tapuġçı*] A_{14} *tapuġ-nı* | *ḳoḍup* ...] B_3 *tilemez* C_5 *ḳodur k.* || **1880** *negü* ... *tapuġçı*] A_{15} *n. ter ẹşidgil uḳuş-luġ* B_4 ... C_6 *nigü t. eşitgil u.* | *inçke* ... *tapuġsaḳ*] A_{15} *ẹnçke* ... *bağır-saḳ* C_6 ... *bạġırsaḳ*

1881 *meṅilig* ... *beg*] A_{16} *mẹning-lig* ... B_5 *mẹngịlig* ... C_7 *bu biglik* (önce *mẹngịlig* yazılmış, sonra *m-* yerine *b-* ve sahife kenarında *bu* eklenmiş) ... *kör*

A_{17}'de, 1881. beyitten sonra, daha şu başlık gelmektedir:

ọgdülmiş tapuġ-çı negü teg kerekin ayur

1882 *egin*] A_{18} *engin* (*-n-* ?, noktaya dikkat!) | *tındrur*] B_6 *tındur* C_8 *tındurur*

1883 baş ağrıġ yük emgek kötürse ḳulı
beginͣge aça birse arzu yolı

1884 ḳayu beg bulur erse mundaġ ḳuluġ
bayattın ʿaṭa ol an͡gar keḍ uluġ

1885 ajun begleri öldi bizde oza
öküşreki bardı bu arzu öze

1886 ajun buḍnı tındı av̇ınçın ḳutun
iligke duʿa ḳıldı buḍnı bütün

1887 aḍın il kişisi eşitti munı
yüzin körgüke arzuladı anı

1888 keçürdi yıl ay kün bu arzu öze
ilin itti eḍgü törüsin tüze

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1889 ilig bir kün ündedi ögdülmişig
ayur aytayın söz sen ay bilmişig

B 145 C 95 1890 et öz yiti endamḳa baḳsa kör er
tatıġ buldı barça öz ülgin tirer

1891 kön͡gül tatġı ne ol bu köz tatġı ne
bu iki tatıġdın özüm ülgi ne

1883 *kötürse ḳulı*] A_{19} *kodürdi ḳ.* B_7 *k. ḳalı* C_9 *kötürgü ḳ.* | *begin͡ge ... arzu*] [illegible] *begim-ke a. bersü arsu* C_9 *... menggü* || 1884 *erse*] C_{10} *birse* | *bayattın ... uluġ*] [illegible] *b. ʿada kör a. ket u.* B_8 *bayatdın ... ol uluġ* C_{10} *bayat-dın ... ked ḳuluġ* || 1885 [illegible] *... bizde*] A_{21} *acun ... biz-tin* C_{11} *... bizden* || 1886 *ajun buḍnı*] A_{22} *acun b*[illegible] *iligke*] A_{22} *elig-ke*

1887 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eşitti*] B_{11} ve C_{13} *eşit(t)i* || [illegible] *öze*] A_{24} *oz-e* (önce *bile* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde t[illegible] edilmiş) B_{12} *bile* | *itti ... tüze*] A_{24} *edti* ... B_{12} *itti* (ilk *-t-* noktasız) *tüzdi* [illegible] *bile* C_{15} *it(t)i* ...

ilig ... ögdülmişke] A_{25} *elig suval-ı o.*

1889 *ündedi* | A_{26} *indet-i* | *aytayın ... sen*] A_{26} *aydayın s. sen* B_{14} *sözlegi*[illegible] *sen* || 1890 *et öz ... er*] A_{27} *et öz yet-ti at tamġ-a bakz-a korer* B_1 *et öz yiti* (nokta[illegible] *... körer* (?) C_1 *öt öz yiti* (*yi-* noktasız, *-t-* noktasına dikkat!) *endam-nı bakz*[illegible] noktasız) *körer* (*-r-* üstündeki işârete dikkat!) | *buldı ... tirer*] A_{27} ... *ülgi* [illegible] (*-r-* ?) B_1 ... *sürer* C_1 *buldı ... ülgi t.* || 1891 *kön͡gül ... bu*] B_2 ... *tatıġı ni ol* [illegible] *köngül* (*-g-* çizgisi *-l* üstünde) ... *ya* (*y-* üstündeki noktalara dikkat!)

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

A 73 1892 yanut birdi ögdülmiş aydı tatıġ
kön͡gül arzu ḳolsa bekürtse ḳatıġ

1893 sev̇itmiş yüzin körse közke tatıġ
kön͡gül arzusın bulsa özke tatıġ

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1894 yana aydı ilig ay ögdülmiş ay
sev̇iglig nişanı negü ermiş ay

1895 sev̇er men tiyü barça daʿvi ḳılur
bu daʿviḳa maʿni negü teg bolur

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

1896 yanut birdi ögdülmiş aydı bolur
sev̇üg yüzke baḳsa sev̇erin bilür

1897 ḳamuġ nen͡gke örtüg bolur baḳsa köz
kön͡gülke yoḳ örtüg munı bilgü öz

1898 sev̇er sev̇mezin öz bileyin tise
kön͡gülke baḳa körgü bilgey basa

1899 sev̇ügler yüzinde bolur belgü nen͡g
közin közke tikse anı bilgü ten͡g

1900 mun͡gar men͡gzetü aydı şaʿir sözi
uḳup tın͡glayu al kişi arbuzı

ögdülmiş .. iligke] B'de bu başlık yok | A_{29} *o. cuvabı elig-ke*

1892 *birdi*] A_1 *berti* | *ḳolsa bekürtse*] A_1 *kılz-a tegürz-e* C_4 *ḳ. yügürse*

1893 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sev̇itmiş*] A_2 *sevün-miş* B_4 *sev̇itmiş* [illegible] noktasız [illegible]

ilig ögdülmişke] B'de bu başlık yok | A_3 *elig suval-ı o.*

1894 *sev̇iglig ... negü*] A_4 *sevüglüg* ... B_5 ve C_8 *sev̇üglüg ... nigü* || 1895 *tiyü*] [illegible] *tegü* | *negü*] B_6 ve C_9 *nigü*

ögdülmiş .. iligke] A_6 *o. cuvabı elig-ke*

1896 *birdi*] A_7 *berti* | *sev̇erin bilür*] A_7 *s. telür* B_8 *sev̇erin* (satır altında *siür*)

1897 *örtüg*] A_8 *erdüg* | *yoḳ örtüg*] A_8 *yıraḳ ertüg* || 1898 *sev̇mezin ... tise*] A_9 [illegible] *tez-e* | *bilgey basa*] A_9 *tilke baz-a* B_{10} *bilge usa* || 1899 *sev̇ügler*] A_{10} [illegible] *-ler* | *közin ... ten͡g*] A_{10} *köz-i köz-e tegz-e ... neng* B_{11} *közi ... teng* C_{14} *k. k. ... neng* (*-n-* noktasız) || 1900 *men͡gzetü ... şaʿir*] A_{11} *mengseremti buu şayır* | [illegible] *... arbuzı*] A_{11} *okup odrü bakz-a kör uk-ġay oz-i* C_{15} *... arbuzı* (*-b-* noktasız)

Dörtlük. A'da ayrıca işaret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir

1901 seviğli kişining yüzi belgülüg
tili açsa maʿni sözi belgülüg

C 96 1902 sever sevmezin öz bileyin tise
sanga tetrü baksa közi belgülüg

B 146 İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

1903 ilig aydı uktum eşittim bu söz
takı bir sözüm bar anı aysu öz

1904 kereklig söz aytur men emdi sanga
idi ked bakıp sözleyü bir manga

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

1905 yanut birdi ögdülmiş ilig kutı
bi'ig birle begler bedütti atı

1906 bilig ordusı ol bu begler özi
biligsiz bo'ur kul nerek kul sözi

1907 ayıtmak ongay boldı tersi cevab
cevabka ilig bilgi bolğay savab

1908 ongayın ilig tuttı tersi manga
kemişmegil emdi ay ersig tonga

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

1909 ilig aydı aytığlı munglug bolur
özi bilmedükin anıngdın kolur

1901 *sevigli*] A_{12} *sevüg-lüg* C_{17} *sevügli* || **1902** *sevmezin ... tise*] A_{18} [illegible] *söz-ni b. teseng* | *sanga*] A_{13} *songga*

ilig ... ögdülmişke] A 'da bu başlık yok

1903 *ilig ... eşittim*] A_{14} *elig* ... B_2 ve C_3 ... *eşit(t)im* | *aysu*] A_{14} *ayağ* [illegible] *aysun* || **1904** *men*] A_{15} *men* B_3 *me* C_4 *men* | *idi ... bir*] A_{15} *iti ket b. sen* [illegible] *idi ...*

ögdülmiş ... iligke] A_{16} *ọ. cuvabı elig-ke*

1905 *birdi*] A_{17} *berti* | *bedütti*] A_{17} *besüt-ti* B_5 ve C_6 *bedüt(t)i* || **1906** [illegible]] [illegible] *söz-i* || **1907** *ongay ... cevab*] A_{19} *onggay ... cuvab* | *cevabka ... bolğay*] A_{19} *cuvab*[illegible] *... bolz-a* || **1908** *ongayın ... tuttı*] A_{20} *anggay tay bilig tut-tı* (önce *tut-ı* yazıl[illegible] sonra *-i* üstünde *-tı* eklenmiş) B_8 ... *tut(t)ı* C_9 *ongay-nı i. tut(t)ı*

ilig ... ögdülmişke] A 'da bu başlık yok

1909 *ilig ... munglağ*] A_{21} *elig a. ayığ-lığ-lı munung-luğ* | *bilmedükin*] [illegible] *-medüki*

1910 kalı mundağ erse sevingü kerek
ayıtmış sözümni sen ayğu kerek

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

B 147 1911 yanut birdi aydı ay edgü törü
eşitmek ked ol sözlemekte körü

1912 sözüg sözlegüçi bu can yavrıtur
eşitgüçi avnur et öz semritür

1913 negü tir eşitgil sınamış bügü
sözüg sözlemegü eşitgü ögü

C 97 1914 eşitmek bile boldı bilge kişi
bu söz sözlemektin barır er başı

1915 eşitse bolur ol kulakka tatığ
telim sözlemiş sözde bolmaz asığ

1916 sözüg sözlemese sav altun sanı
bakır boldı tildin çıkarsa anı

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

A 74 1917 ilig aydı emdi köni sözleding
sen emdi özüngke kutun kur badıng

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

1918 yanut birdi ögdülmiş ilig kutı
özüm yigledüki bu kulluk atı

1910 *mundağ ... sevingü*] A_{22} *munduz* (*-uz ?*) *erz-e sakın-ğau* C_{12} ... *irse sevügü* | *ayıtmış sözümni*] A_{22} *unıdmış sosüm-i*

ögdülmiş ... iligke] A 'da bu başlık yok

1911 *birdi*] A_{23} *berti* | *ked ... körü*] A_{23} *ket ol söz-lemek-tin korü* B_1 *ked ... körü* (*r-* yerine *-z-* ile) || **1912** *yavrıtur*] A_{24} *sız-ğurur* | *avnur ... semritür*] A_{24} *avnur ed oz semridür*

1913 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... bügü*] A_{25} *n. ter ... bügü* B_8 ve C_{16} *negü ...* | *ögü*] C_{17} *bügü* || **1914** *boldı bilge*] C_1 *bilge boldı* | *sözlemektin ... er*] A_{26} *s. barur er* B_4 *sözlemekdin barır er* C_1 *sözlemek-din barır e.* || **1915** *sözde bolmaz*] B_5 *s. bolmas* C_2 *sözden b.* || **1916** *sav*] A_{28} *sen* B_6 *sav* C_3 *sav* (*-v* üstünde üç nokta ile)

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

1917 *ilig*] A_1 *elig* | *kutun ... badıng*] A_1 *kurın bekleding* C_4 *k. kodmadıng*

ögdülmiş ... iligke] A_2 *ọ. cuvabı elig-ke* B_8 *... ilig-ke*

1918 *birdi*] A_3 *berti* | *yigledüki*] A_3 *bek-ledüküm* B_9 ve C_6 *yigledüki*

1919 ḳulı can sızurğu avınsa begi
ḳalı yetlür erse bu ḳulnung ögi

1920 eşitsü ayayın özüm bilmişin
ilig me keçürsün ḫaṭa bolmışın

XXVIII.

BEGLİKKE SẸZA BOLĠU TEG BEG NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

1921 ilig aydı emdi ayıtğu sözüm
bu erdi munu emdi aytur özüm

B 148
1922 törütti apa oğlanın bir bayat
uluğ bar kiçig bar isiz eḍgü at

1923 biliglig biligsiz çığay bar ya bay
uḳuşluğ uḳuşsuz otun bar keḍ ay

1924 negü teg kerek beg munı başlasa
çavı barsa atı işin işlese

1925 itilse ili hẹm bayusa buḍun
atı eḍgü bolsa ol erter öḍün

1926 ḫazine urunsa kümüş hẹm ağı
yağı boynı yençse kiterse çoğı

1927 yumıtsa er at bolsa küçlüg elig
yorıtsa törü tüz yetürse bilig

C 98
1928 çavıḳsa ajunda yaḍılsa atı
beḍüse küninge kötürse ḳutı

1919 *sızurğu avınsa*] A_4 *sarar-ğu avıdz-a* | *ḳulnung*] A_4 *ḳul-nıng* || 1920 *ilig ... keçürsün*] A_5 *elig ... keçür-sü* B_{11} *... kẹçürsü*

beglikke ... ayur] A_6 *beg-ler negü teg kerek beglik-ke sez-a bolz-a* B_{12} *bab ... nigü tẹg kẹrekini aytur* C_9 *bab ... bolğu nẹteg ir kẹreki-ni a.*

1921 *muna*] A_7 *munı* || **1922** *törütti*] A_8 *töret-ti* B_1 ve C_{11} *törüt(t)i* | *isiz*] A[illegible] *ẹsiz* || **1923** *biliglig ... bay*] A_9 *biligsiz biliglig ç. bar bayı* B_2 ... *ya* (*y-* noktasız) | *keḍ ay*] A_9 *ẹyi* || **1924** *negü*] B_3 ve C_{13} *nigü* | *çavı*] A_{10} *çav* : B_3 *çavı* (satır altında [illegible] *yıraḳ*) || **1925** *itilse*] A_{11} *ẹdilz-e* | *erter öḍün*] A_{11} *ter ọdün* B_4 *e. buḍun* || 1926 *urunsa*] A_{12} *uz-a-sa* | *yençse kiterse*] A_{12} *yençz-e kọdürz-e* B_5 *bıçsa k.* C_{15} *yẹnçse* (*y-* noktasız) *kötürse* || **1927** *elig*] A_{13} *ilig* | *yorıtsa ... yetürse*] A_{13} *tọrü tüz yorıdz-a yidürz-e* C[illegible] *törü tüz yorıtsa yitürse* || **1928** *çavıḳsa ajunda*] A_{14} *çavıḳz-a acun-ta* B_7 *çavıḳsa* (satır altında *çavluḳ*) ... | *beḍüse ... kötürse*] A_{14} *besüz-e* ... B_7 *bẹḍüse* (satır altında [illegible]) ... C_1 *b. kötürse küninge*

1929 erejin avınsa yise il uzun
bütün can üzülse yise ol ajun

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

1930 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
iḍi ters ayıttı manga bu bilig

1931 bu beglik işin barça begler bilir
törü öngdi ḳılḳ yang olardın kelir

1932 anasında toğsa toğar beglikin
körü ögrenür iş bilür yiglikin

1933 bayat kimke birse bu beglik işi
birür ög köngül kör ol işke tuşı

1934 kimi beg törütmek tilese bayat
birür aşnu ḳılḳ yang uḳuş yüg ḳanat

B 149
1935 bu beglik işi boldı begler işi
bu begler işin bildi beglik kişi

1936 bu işni ilig minde yigrek bilür
atası beg erdi özi beg turur

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

1937 ilig aydı uḳtum bu söz barça çın
köni sözleding söz yıpar burdı kin

1929 *erejin* [illegible] *uzun*] A_{15} *avınçın avınz-a yez-e il usun* B_8 *e. avınsa* (satır altında [illegible] *ağınsa*) [illegible] *uzun* (satır altında *köp*) | *bütün ... ajun*] A_{15} *yidür can ụselz-e ẹz-e* [illegible]*un* B_8 *b. can* (*c-* yerine *ḥ-* ile) ...

ögdülmiş [illegible] *iligke*] A_{16} *ọ. cuvabı elig-ke*

1930 *birdi*] A_{17} *berti* | *iḍi ... ayıttı*] A_{17} *ẹti terz a.* B_{10} *iḍi t. ayıt(t)ı* C_4 *idi t.* [illegible]*(t)ı* || **1931** *törü ... ḳılḳ*] A_{18} *tọr-e ọgdi ḳalḳ* || **1932** *anasında*] A_{19} *an-a-sın-ta* [illegible] *ada-sın* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) | *yiglikin*] A_{19} *beglikin* B_{12} [illegible]*likin* C_6 *begliḳın* || **1933** *birse*] A_{20} *berz-e* | *birür ... tuşı*] A_{20} *berür ọg k. kọz* ... C_7 ... *köz* ...

1934 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *törütmek*] A_{21} *tọredmek* B_{14} [illegible]*tmek* (satır altında *kılmak*) | *birür ... ḳanat*] A_{21} *berür a. ḳılıḳ ... ọg ḳınat* B_{14} ... [illegible] (*y-* noktasız) *k.* || **1935** *işi*] A_{22} *ẹşi* | *işin*] A_{22} ve C_{10} *işi* || **1936** *minde yigrek*] [illegible] *mende yegrek* B_2 *m. yigrek* C_{11} *minden yigrek* | *erdi*] C_{41} *irdi*

ilig ... ögdülmişke] A_{24} *i. cuvabı ọ.*

1937 *ilig*] A_{25} *elig*

1938 bu iş kılğuçı er kılur öz işi
mün erdem biligli körügli kişi

1939 men iş kılğuçı men sen iş körgüçi
işig körgüçidin bilür kılğuçı

1940 bayat birdi emdi sanga ög köngül
ukuş hem bilig birle boldung amul

1941 manga ok tapındıng kiçigde berü
körü ögrenü bilding edgü törü

C 99 1942 kamuğ işni uktung ma bilding özün
manga ma bağırsak sen kılkın sözün

A 75 1943 bağırsakka aytur kişi öz sözin
bağırsak yuluğlar kişike özin

1944 bağırsak üçün sen büter men sanga
bağırsaklıkın ay bu sözler manga

1945 negü tir eşitgil bağırsak kişi
bağırsaklık ol kör kişilik başı

1946 bağırsaknı ögdi ukuşluğ öküş
bağırsak kişiler kişike küsüş

1947 bağırsaknı bulsa bağırka urun
manga mundağ aydı bilig hem ukuş

1938 *işi*] A_{26} *iş-i* (önce *iş-in* yazılmış, sonra tashih edilmiş)

1939 C_{15}'te, ikinci mısraın sonunda, sahife kenarında *mukaddem* ve C_{16}'da, ikinci mısraın başında, satır üstünde *mu'ahhar* yazılmış; her hâlde beyitlerin sırasını tashih etmek istemiş olacak | *men ... iş*] A_{27} *meniş ... sakış* || 1940 *birdi ... ög*] A_{28} [illegible] ... *og* B_7 ... *ol* C_{16} *b. erse manga ög* | *ukuş ... bilig*] A_{28} *bilig h. ukuş* C_{15} [illegible] (satır üstünde *mu'ahhar*, bk. 1939 not) *h. ukuş* || 1941 *tapındıng kiçigde*] A_{29} *t.* [illegible] B_8 *tapundung k.* C_{17} *tapundung kiçig-de*^{n} | *ögrenü*] A_{29} *orgenü* || 1942 [illegible] *bilding*] C_1 *bilding ne uktung* | *sen*] A_{30} *s-e* (*ş-e* ?) B_9 *se* C_1 *se*^{n}

1943 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 1944 *sen ... men*] A_2 [illegible] *men* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... C_4 *sen ... me*^{n} | *bağırsaklıkın*] A_2 *bağırsaklık*[illegible] || 1945 *negü tir*] A_3 *n. ter* B_{12} ve C_5 *nigü t.*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

1946 *küsüş*] A_4 *kusüş* B_{13} *küşüş* C_7 *küşüş* || 1947 *bulsa ... urun*] A_5 *bils-e* [illegible] *urun* (*-r-* veya *-s-* ?) B_{14} *bilse ...* | *ukuş*] A_5 *oküş*

B 150

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

1948 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
esen inç tirilgil ay üsteng elig

1949 bu beglikke aşnu tüp aşlı kerek
atım alp katığ kurç yana tong yürek

1950 atası beg erse oğul toğdı beg
oğul toğsa beg hem ataları teg

1951 ukuşluğ kerek hem biliglig kerek
akılık kerek hem siliglik kerek

1952 bilig birle begler budun başladı
ukuş birle il kün işin işledi

1953 beg atı bilig birle bağlığ turur
bilig lamı kitse beg atı kalur

1954 ked öglüg kerek hem biligli ukuş
biliglig kişining yağısı öküş

1955 negü tir eşitgil bilig bilmiş er
başında keçürmiş öküş yilmiş er

C 100 1956 biliglig kerek beg ukuşluğ oduğ
angar tegmese bir mufaca yoduğ

1957 kılınç edgü erdem kerek ming tümen
atı edgü bolsa tutunsa boduğ

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

1948 *birdi*] A_6 *berti* | *inç ... elig*] A_6 *ança* (?) ... *usdek ilig* B_1 ... *üstek e.* C_9 *ideng* (sahife kenarında *öz teng*) *e.* || 1949 *tüp aşlı*] A_7 *tuu begli* | *alp ... yana*] A_7 *birç kadığ alp ay* C_{10} *kurç katığ alp yana* || 1950 *oğul toğdı*] A_8 *ada-lar-ı* | *teg*] B_3 [illegible] C_{11} *tig* || 1951 *hem*] A_9 *teg* (ikinci mısrâ) || 1953 *beg*] C_{14} *beg* (önce *beg* yazılmış, sonra sahife kenarının çıkarak, *beg-lik* şekline sokulmuş ve nihâyet tekrar tashih edilmiş) | *bilig* [illegible] *kitse*] A_{11} *bilig-im bedüz-e* B_6 *b. lami* (*-i* harekeli) *k.* || 1954 *ked ...* [illegible]] A_{12} *ket* [illegible] *biligi oküş* || 1955 *negü ... er*] A_{13} *n. ter ... er* B_8 *nigü ... er* C_{16} [illegible] *... ir* | *başında ... er*] A_{13} *başın-tın* (*-ı-* ?) ... *kormiş er* B_8 ... *akmış er* C_{16} [illegible] *yilmiş* (*y-* yerine *b-* ile) *ir*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1956 *tegmese ... yoduğ*] A_{14} ... *mufaca y.* B_9 ... *yodug* (sahife kenarında *yazu* [illegible]) C_1 *tigmese ...* || 1957 *kerek ming*] A_{15} *ming* B_{10} *kerek ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) | [illegible]] A_{15} *anı*

1958 apa oğlanı barça aşlı bedük
bilig birle boldı kör ödrüm ked ök

1959 uruğ edgü bolsa er edgü toğar
er edgü bolup ötrü törke ağar

1960 ıduk ol bu beglik arıglık tiler
arıglık bile ilde saklık tiler

1961 budunka talusı kerek alp atım
bedük işke ötrü bu bolsa titim

1962 negü tir eşitgil ötüken begi
sınap sözlemiş sözni yetrüp ögi

B 151 1963 budunka begi artuk ödrüm kerek
köngül til köni kılkı ködrüm kerek

1964 biliglig ukuşluğ budunka talu
akı hem közi tok ne köngli tolu

1965 kamuğ edgüke bolsa elgi uzun
uvutluğ silig hem kılınçı tüzün

1966 seza beg bolur bu budunka uluğ
munıngdın kelir ötrü edgü uruğ

1967 bilig birle başlar kişi iş başın
ukuş birle uksa ongarur işin

1968 budunuğ bilig birle bastı begi
bilig bolmasa işke yakmaz ögi

1969 yangılsa bu begler ay ilig kutı
anıng begliki igler itgü otı

1958 D'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *barça ... bedük*] A_{16} *asl-ı* (satır üstünde yazılmış) *barça* (sonra *al-ı* veya *hal-i* yazılmış ve silinmiş) *bir ok* C_3 ... *birli* | *kör ... ök*] A_{16} *er erde bedük* B_3 ... *ked ök* (satır altında *uluğ*, sahife kenarındaki ilâve fotografiye girmemiş) || 1959 *toğar*] B_{12} *bolur* | *ağar*] B_{12} *barur* || 1960 *bu*] B_{13} yok | *arıglık*] A_{18} *arığ* || 1961 *budunka*] A_{19} *budun-ta* | *titim*] A_{19} *tedim* B_{14} *titim* (*ti-* noktasız) C_7 *titim* (*t-* noktasız) || 1962 *negü ... begi*] A_{20} *n. ter e. ötüken bg* B_{15} ve C_8 *nigü* ... | *yetrüp ögi*] A_{20} *yedrü ongı* B_{15} *yitrüp ö.* || 1963 *budunka ... ödrüm*] A_{21} *budun-ta* ... B_1 ... *ödrüm* (satır altında *hoş fi'l*) | *ködrüm*] A_{21} *kördüm* || 1964 *budunka*] A_{22} *budun-ta* | *ne ... tolu*] A_{22} *ma k. talu* B_2 *ne* ... C_{10} *ne* (*n-* noktasız) ... || 1965 *elgi*] A_{23} *ilgi* || 1966 *munıngdın*] A_{24}, B_4 ve C_{12} *munungdın* || 1967 *başın*] A_{25} *baş-ın* B_5 ve C_{13} *başı* | *işin*] A_{25} *iş-in* B_5 ve C_{13} *işi* || 1968 *budunuğ*] A_{26} *budun-ığ* | *bolmasa ... yakmaz*] A_{26} *bilmez-e ... yadmaz* B_6 ve C_{14} ... *yakmas* || 1969 *bu ... ilig*] C_{15} *ay ilig bu begler* | *itgü*] A_{27} *etgü*

1970 bu beglik igingе otı ög bilig
ukuş birle emle ay kılkı silig

1971 biliglig ukuşluğ kerek beg tetig
anın kılsa ötrü iginge itig

C 101 1972 biliglig ukuşluğ bügü ilçi beg
ikigün ajunda bolur ornı yig

A 76 1973 ikigün ajunuğ buluğlı kişi
idi kutluğ ol bu tükel kut başı

1974 mungar mengzetü aydı şa'ir bu söz
körü barsa ma'ni biligsizke köz

1975 mengilig kayu ol manga ay yora
kişi kutluğı kim kişiler ara

1976 yise birse dunya tirilse kutun
takı bir ajunda bu buldı töre

1977 kılınçı ongay bolsa kılkı köni
sevinçin keçer kör uş ol beg küni

B 152 1978 bayat kimke birse bu edgü kılık
bu edgü kılık birle edgü yorık

1979 anıng boldı dunya tü ni'met bile
tilese özüng yi tilese üle

1980 bayat birse fazlı kulınga kutun
bolur kılkı edgü kılınçı bütün

1971 *anın ... itig*] A_{29} *adın* (*-d-* sonradan tashih edilmişe benziyor) *k. odrü igin-ge ıdig*

1972 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bügü*] A_{30} *begü* | *ikigün ... yig*] A_{30} *ikegü acun-ta b. öz-ni eg* B_{10} ... *yig* C_2 *ikigü ... yig* || 1973 *ikigü ajunuğ*] A_1 *ikegü acunuğ* C_8 *ikigü a.*, | *idi ... başı*] A_1 *eti ... il baş-ı* C_3 *idi ... kişi* || 1974 *barsa*] B_{11} *barsa* C_4 *birse*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

1975 A24$_{25}$'te, yanlış olarak, ayrı beyit hâlinde tekrarlanmıştır (krş. beyit 418 not) | *mengilig ... yora*] A_3 *mening-lig* (A24$_{25}$ *mengi-lig*) ... *ay yor-a* (B24$_{25}$ *erdür-e*) C_6 *mengilig* | *kutluğı*] A_3 *kılyık-ı* (?, A24$_{25}$ *kudlağ-ı*) || 1976 *yise ... tirilse*] A_4 *yez-e berz-e tung-u terilz-e* | *ajunda ... buldı*] A_4 *acun buu* (?, satır altında) *bu* (?) *bulz-a* || 1977 *kör ... beg*] A_5 *ol uşol yeg* B_{15} *ol uşol b.* C_8 *k. uşol b.* || 1978 *birse*] A_6 *berz-e* || 1979 *tü*] A_7 *tuu* B_2 *bu* C_{10} *tü* (*t-* noktasız) | *yi*] A_7 *y-e* || 1980 *birse fazlı*] A_8 *berz-e faslı* C_{11} *fazlı birse* | *edgü*] A_8 *idgü*

1981 ḳılınç ẹḍgü erdem kerek miñ tümen
anın tutsa il kẹnd kötürse tuman

1982 ne ẹḍgü turur bu ḳılınç ẹḍgüsi
ḳılınç ẹḍgü erke yigü kẹḍgüsi

1983 bayat kimke birse ḳılınç arḳuḳı
anı emgetür bu zạmane okı

1984 ḳayu begde bolsa bu arḳuḳ ḳılınç
işi barça tetrü sevinçi saḳınç

1985 saḳınuḳ kerek beg ne ḳılḳı arıġ
arıġlıḳ tiler tutçı urġı arıġ

C 102 1986 saḳınuḳ kişi köñli ḳorḳlıḳ bolur
köñül ḳorḳsa begler işig tüz ḳılur

1987 ḳalı bolmasa beg saḳınuḳ süzük
arıġsız bolur barça ḳılḳı üzük

1988 örüglük amulluḳ bolur begke körk
bu beglik işiñe bu ol baġu örk

1989 kẹḍ öglüg kerek beg oñarsa işin
bilip başlasa ötrü işler başın

1990 bu öglüg kişiler oñarur işig
yıraḳ tutġu işte bu ögsüz kişig

1981 *miñ*] B_4 *ming* (*i-* yerine *-n-* ile) | *anın ... kötürse*] A_9 *adın tudz-a ẹl* [illegible] *kedürz-e* || 1982 *ne*] A_{10} *ni* | *erke yigü*] A_{10} *ẹ. yegü* C_{13} *irke y.*

1983 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *birse ... arḳuḳı*] A_{11} *berz-e* [illegible] *arḳuḳ-ı* (satır sltında uyg. harfl. *yaṃaṇ*) B_6 ... *arḳuḳı* (satır atlında *zịyade*) || 1984 *arḳuḳ*] B_7 *arḳuḳ* (satır altında *zịyade*) | *tetrü*] B_7 *tẹtrü* (satır altında *tükel*) C_{11} *titrü* || 1985 *saḳınuḳ ... ne*] A_{13} *saġ-ı-yuḳ k. beg* (satır üstünde yazılmış) *m-e* [illegible] *ne* C_{17} *sạḳı-nuḳ ... ya* | *tiler tutçı*] A_{13} *bil-e tudçı* B_8 *t. tatçı* (satır altında [illegible]) || 1986 *saḳınuḳ ... ḳorḳlıḳ*] A_{14} *saġ-ı-yuḳ ... ḳorḳ-luḳ* C_1 *sạḳı-nuḳ ...* | *işig*] A_{14} [illegible] B_9 *işig* (satır altında *işin*) || 1987 *saḳınuḳ*] A_{15} *saḳ-ı-yuḳ* C_2 *sạḳı-nuḳ* | *üzük*] [illegible] *üzük* (satır altında *yạmaṇ*)

A_{16}'da, 1987'den sonra, daha şu beyit gelmektedir :

ụsük-lük kerek tudz-a ẹtgü kọngül
eve ḳılmaz-a iş-ke tegz-e kọngül

eve (satır altında ar. harfl. *ive*)

1988 *örüglük amulluḳ*] A_{17} *amul-luḳ ọrüglük* | *baġu*] A_{17} *taḳ-ı* C_8 *yaġı* || 1989 *kẹḍ öglüg*] A_{18} *ket ọ.* B_{12} *kẹḍ öglüg* (satır altında *körüklüg*) | *başlasa*] C_4 *işlese* || 1990 *oñarur işig*] A_{19} *onggarur iş-in* B_{13} *o. işig* (satır altında *işin ?*) | *yıraḳ ... kişig*] [illegible] *ıraḳ t. iş-ten buu ọ. kiş-ig* (tashih edilmiş) B_{13} ... *ögsüz kişig* (satır altında [illegible] *kişi*)

1991 köñül bolmasa er közi asġı yoḳ
ögi bolmasa er köñül osġı yoḳ

1992 negü tir eşitgil ay ilçi başı
örüg kẹḍ köñüllüg sınamış kişi

B 153 1993 ḳayu erde bolsa uḳuş birle ög
anı er ataġıl neçe ögse ög

1994 uḳuş ög bilig kimde bolsa tükel
yavuz erse kẹḍ ti kiçig erse ög

1995 ne ẹḍgü turur bu kişike öge
ögi bolsa ötrü ataġu öge

1996 iveklik beliñ ol ḳamuġḳa yavuz
ḳalı bolsa begke yüzi boldı boz

1997 ivek ḳurġu ḳılḳı ḳılınçı buşı
biligsizke belgü bolur bu işi

1998 ive ḳılmış işler neçe yig bolur
ive yise aş suv neçe ig bolur

1999 ḳamuġ iş içinde amulluḳ ọḍür
mẹgẹr ṭaʿạt erse ivingil yügür

2000 közi toḳ kerek hẹm uvutluġ tüzün
açuḳ hẹm yaruḳ bolsa ḳılḳın sözün

1991 *er*] A_{20} *ẹr* B_{14} *ẹr* | *er ... osġı*] A_{20} *ẹr kọngül o.* B_{14} *ẹr ögi osġı* (satır altında *usarı ?*) C_6 *er ögi o.*

1992 A_{22}'de bu beyit 1995'ten sonra geliyor | *negü tir*] A_{22} *n. ter* B_{15} ve C_7 *nigü t.* | *örüg kẹḍ*] A_{22} *ọger ọg* B_{15} *örüg* (satır altında *yạruḳ*) *kẹḍ*

Dörtlük A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı altında *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

1993 *anı er*] B_1 *a. ẹr* C_9 *a. ir*

1995 A_{21}'de bu beyit 1992'den önce geliyor; C'de iki satır üzerine yazılmış || 1996 *iveklik* [illegible] *ol*] A_{25} *ẹvek-lik tebin* (satır üstünde tashih edilmiş) *-lik* B_4 *i. biling ol* C_{13} *i. bẹlig* (noktasız) *o.* | *boz*] A_{25} *yụz* || 1997 *ivek*] A_{26} *ẹvek* || 1998 *ive ... yig*] A_{27} *eve* (satır altında ar. harfl. *ive*) ... *yeg* B_6 ... *nẹçe* (*n-* yerine *b-* ile) *yig* (satır altında tekrarlanmış ?) C_{15} *ivek ... nẹçe yig* | *ive ... ig*] A_{27} *ẹv-e yez-e ... yig* B_6 ... *nẹçe* (*n-* yerine *b-* ile) *ig* C_{15} *ivek y. aş-nı nẹçe i.* || 1999 *amulluḳ*] B_7 *a.* (satır altında *yubur*) *ṭaʿạt ... yügür*] A_{28} *taʿat* (satır oltında ar. harfl. *ṭaʿạt*) *ẹrz-e sen evgil y.* C_{16} *[illegible] irse i. yügür* (*-g-* çizgisi yok) || 2000 *uvutluġ tüzün*] A_{29} *u. tụsün* B_8 *uvutluġ* (satır altında *ʿaḳl*) *t.* C_{17} *u. közi* | *yaruḳ ... sözün*] B_8 *yạruḳ* (*-r-* yerine *-z-* ile) ... C_{17} ... *ḳılḳı sözi*

C 103 2001 todumsuz bolur ol közi suk kişi
közi sukka yetmez bu dünya aşı

2002 bu sukluk ig ol bir otı yok emi
anı emleyümez bu dünya kamı

A 77 2003 kamuğ aç yise içse ahır todur
közi aç kişi ölse açlık kodur

2004 közi suk kişi nengke bolmaz bu bay
kamuğ dünya bulsa ahır suk çığay

2005 uvutluğ kerek beg kişidetalu
uvutluğ kılınçı irilmez tolu

2006 kimingde uvut bolsa kılkı silig
kamuğ tengsiz işke tegürmez elig

2007 bayat kimke birse uvut köz suvı
angar birdi devlet tükel yüz suvı

B 154 2008 kamuğ tengsiz iştin yığığlı uvut
kamuğ edgü işke ulağlı uvut

2009 ne edgü neng ol bu uvut erke körk
kamuğ edgü işke uvut boldı örk

2010 tili çın kerek bolsa köngli köni
budunka asığ kılsa toğsa küni

2011 kalı bolsa begler hiyanet köngül
budunka asığ bolmaz andın töngül

2012 köngül til ongay bolmasa kör kılık
ol ildin kaçar kutka bolmaz yorık

2013 sözin kıyğuçı begke tutma umunç
tiriglik yava bolğa kılğay ökünç

2014 idi sak kerek beg yana ked oduğ
usal bolsa begler tokınur yoduğ

A 81 2015 iki neng turur ilke bağı beki
biri saklık ol bir törü il köki

2016 kayu beg sak erse ilin bekledi
yağı boynı yençti öze örkledi

C 104 2017 kayu beg törü birse ilde köni
ilin itti kodtı yaruttı küni

2018 bu beglik bağı kör bu iki bolur
bu iki tükel bolsa beglik kılur

2019 negü tir eşitgil yağıçı kür er
bu saklık bile öz yağısın urar

A 82 2020 aya ilçi begler ilig kolsa sak
bu saklık bile sen tözü ilke bak

2021 bu saklık bile arttı begler ili
usallık körü buzdı beglik ulı

2022 bu saklık bile sen yağı boynı yenç
budunka törü kıl tiril kingrü inç

B 155 2023 iki neng bile ilçi beglik buzar
kirür egri yolka könidin azar

2001 *todumsuz ... ol*] A_{30} *toyum-suz b. bu* (satır üstünde yazılmış) B_9 *todumsu[z]* (satır altında *mezasız*) ... ‖ **2002** *bir ... emi*] A_{31} *ber* ... C_2 ... *imi* | *emleyümez ... dünya*] A_{31} ... *bu acun* B_{10} *emleyümes* ... C_2 *imleyümes* ... ‖ **2003** *yise .. todur*] A_1 *yez-e içz-e ahır* (*-h-* üstünde ar. harfl. *-ğ-*) *toyar* | *aç ... kodur*] A_1 *suk* [illegible] ‖ **2004** *bolmaz*] B_{12} *bolmas* | *bolsa ... suk*] A_2 *b. suk ahır* B_{12} *bulsa* (satır altında *mal tapsa*) ... C_4 *b. suk ahır* ‖ **2005** *uvutluğ ... talu*] B_{13} *ukuşluğ .. talu* (satır altında *köp*) | *uvutluğ ... irilmez*] A_3 ... *erilmez* B_{13} *ukuşluğ k. irilmez* (*-r-* yerine *-[illegible]* ile) C_5 *ukuşluğ k. irilmes* ‖ **2006** *uvut*] B_{14} *uvut* (satır altında *'akl*) | *tegürmez elig*] A_4 *t. ilig* B_{14} *tegürmes e.* ‖ **2007** *birse*] A_5 *berz-e* | *birdi*] A_5 *berti* ‖ **2008** *iştin yığığlı*] A_6 *iş-te tıdığ-lı* B_1 ve C_8 *iş-din y.* ‖ **2009** *ne ... neng*] A_7 *sen etgü sen* B_1 [illegible] ... | *edgü*] A_7 *esiz*

2011 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bolmaz*] B_4 *bolmas* ‖ **2012** *[illegible] ... kılık*] A_{10} *koni tudmaz-a beg kıyık* | *kutka ... yorık*] A_{10} *kılz-a b. y.* B_5 *k. bolmaz yorık* (*y-* noktasız) C_{13} *kut-ta b. turık*

2013 *kıyğuçı*] B_6 ve C_{14} *kıyğuçı* | *bolğa ... ökünç*] A_{11} *bolz-a kılğ-a o.* B_6 *b. kılğa o.* C_{14} *bolğay kelgey sakınç* ‖ **2014** *idi ... ked*] A_{12} *eti ... ket* | *tokınur yoduğ*] A_{12} *tok-ı-tur yaduğ*

A'da metnin sırası karıştırılmış; $A77_{12}$ (beyit 2014)'den sonra, $A81_{31}$, sonra tekrar $A77_{13}$ ve bundan itibaren $A81_{32}$'den $A86_2$ ye kadar devam ediyor (krş. beyit 2291 not)

2015 A'daki sıra için bk. beyit 2014 not | *ilke ... beki*] $A81_{31}$ *begke ... biki*

2016 A'daki sıra için bk. beyit 2014 not | *erse*] C_{17} *irse* | *örkledi*] B_9 *ikledi*

2017 A'daki sıra için bk. beyit 2014 not | *birse*] $A81_{32}$ *berz-e* | *itti ... yaruttı*] A_{32} *etti bıdın-ı y.* B_{10} ve C_1 *it(t)i k. yarut(t)ı* ‖ **2018** *kılur*] B_{11} ve C_2 *turur*

2019 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... er*] A_{34} *n. ter işidgil y. kürer* B_{12} *nigü ... er* C_3 *nigü ... ir* | *öz*] A_{34} *er* ‖ **2020** *ilig*] A_1 *ilin* C_5 *iling* | *bile*] A_1 *bül-e* ‖ **2021** *saklık ... ili*] A_2 *sak-lık-tın* ... B_{14} ... *art(t)ı* ... C_6 ... *art(t)ı* ... *ili* | *usallık körü*] A_2 *oz-a-lık kirü* B_{14} *usalık k.* ‖ **2022** *yenç*] B_{15} *bıç* | *törü ... inç*] A_3 ... *tiril kin-grü* (?) *enç* B_{15} *törü* (*-r-* üstündeki işârete dikkate !) ... ‖ **2023** *beglik*] C_7 *begler*

2024 biri küç birisi usallıḳ ḳılur
bu iki bile beg ilin artatur

2025 yaġı boynı yençmek tiler erse sen
ḳulaḳ köz kerek saḳ ḳılıp tursa sen

2026 bu saḳlıḳ bile sançtı begler yaġı
usallıḳ bile buzdı beglik baġı

2027 usal bolsa begler işin bütrümez
usal beg bütün bilgü beglik yimez

2028 saḳ er tutçı itnip usalıġ busar
usal bolmaġınça yaġıġ kim basar

2029 saḳ erse begi ilke tegmez elig
ḳalı tegse yetrür uḳuş ög bilig

2030 bu küçkey kişi kendü beglik yimez
bu küçkey küçini buḍun kötrümez

2031 negü tir eşitgil biliglig sözün
yiyümedi küçkey ilin kiç uzun

C 105 2032 köyer ot turur küç yaġusa küyer
törü suv turur aḳsa niʿmęt öner

2033 uzun il yiyeyin tise ay bügü
törü tüz yorıtġu buḍunuġ kügü

2034 il artar törü birle itlür ajun
il eksür bu küç birle buzlur ajun

2035 telim ordular buzdı küçkey küçin
turu öldi aḫır bu küçkey açın

2036 köngül tüzse begler yorıtsa törü
bu beglik buzulmaz turur kiç örü

2024 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ilin*] A_5 *ęlin* || **2025** *yençmek ... sen*] A_6 *yançmaḳ ... beg* (tashih görmüş) | *ḳulaḳ ... sen*] A_6 *kęz-i ḳul-ġaḳ-ı* (satır altında ar. harfl. *ḳulaġı*) *saḳ kerek tudz-a beg* C_{11} *ḳ. k. ḳılıp saḳ kęrek tursa sęn* || **2027** *bilgü ... yimez*] A_8 *belgü b. yemez* || **2028** *itnip ... busar*] A_9 *ędnip uz-a-lıġ b.* B ... *busar* (*-s-* yerine *-ş-* ile) C_{14} *i. usal-lıġ b.* | *bolmaġınça*] A_9 *bolmaġın* || **2029** *tegmez*] B_7 *tęgmes* || **2030** *yimez*] A_{11} *yemez* B_8 *yimes* | *kötrümez*] A_{11} *buzrumaz* B *kötrümes* || **2031** *negü ... sözün*] A_{12} *n. ter ... tuşün* B_9 ve C_{17} *nigü ...* | *yiyümedi ... kiç*] A_{12} *bayumatı kuçkęy i. keç* B_9 *yiyümedi zalim ...* || **2033** *yiyeyin ... bügü*] A_{14} *tapın tep yez-e a. begü* B_{11} *yiyęy tip tise ...* C_2 *yiyęy tip yise* (*-i-* noktasız) || **2034** *itlür ajun*] A_{15} *ędlür acun* | *eksür ... ajun*] A_{15} *ęksür ... budun* || **2035** *öldi ... küçkey*] A_{16} *boldı ... kuçkęy* || **2036** *buzulmaz ... kiç*] A_{17} *... keç* B_{14} *buzulmas*

B 156 2037 ḳamuġda yaraġsız ay ilig ḳutı
bu begler öze ḳopsa yalġan atı

2038 sözi çın kerek beg ne ḳılḳı bütün
ınansa angar ḥaḳ tirilse ḳutun

2039 bu yalġan kişiler vęfasız bolur
vęfasız kişi ḫalḳḳa tengsiz ḳılur

2040 negü tir eşitgil vęfalıġ kişi
vęfa ol kişike kişilik başı

2041 tili yalġan erning cęfa ḳılḳı ol
cęfa kimde erse uş ol yılḳı ol

2042 kişi yalġanında tileme vęfa
bu bir söz sınanmış öküş yılḳı ol

2043 yüreklig kerek beg yime alp atım
yürek birle boldı yaġıḳa titim

2044 sü başlar eren kür yüreklig kerek
yüreksiz er at alsa andın yürek

C 106 2045 yüreklig yüreksizke bolsa başı
yüreklig bolur ötrü tegme kişi

2046 bu sözke tanuḳı bu bęytig oḳı
bu sözke anuḳ tut köngül ög taḳı

2047 kör arslan bolu birse ıtḳa başı
bu ıt barça arslan bolur öz tuşı

2037 *ḳamuġda*] C_6 *ḳamuġ-dan*
2038 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *beg ... bütün*] A_{19} *bolz-a ḳavl-ı bütün* B_1 ... *ḳutun* C_7 *bęg ne* (*n-* noktasız) ... || **2040** *negü tir*] A_{21} *n. ter* B_8 ve C_{10} *nigü t.*
Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de satır arasında buradan yazılmış *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
2041 *erse ... ol*] A_{22} *bolz-a uşol* B_4 *e. uşol* C_{11} *irse uşol* || **2042** *sınanmış*] A_{23} *sınan-mış* (önce *sınamış yıl* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır altında tashih edilmiş) B_5 *sınanmış* || **2043** *yime*] A_{24} *yana* | *titim*] A_{24} *yadım* || **2044** *eren ... yüreklig*] A_{25} *kürer-ke yurek ket* | *er*] A_{25} *ęr* B_7 *ęr*
2045 C 106_1'de bu beyit 2046'dan sonra geliyor; krş. aş. not. | *kişi*] A_{26} *iş-i*
2046 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bu bęytig*] A_{27} *mesel kör* B_9 ve C_{12} *bu bąytıġ* | *bu ... taḳı*] A_{27} *oḳır-ta ąnuḳ k. ol yaḳı*
Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir. C'de 2045. beytin yer değiştirmesi ile, altılık şekline girmiş olması, her hâlde, kafiye benzerliğinden ileri gelmiş olacak
2047 *birse ıtḳa*] A_{28} *berz-e at-ḳa* | *ıt ... tuşı*] A_{28} *at ... tuçı*

2048 ḳalı bolsa arslanḳa ıt başçısı
ol arslan bolur barça ıt saḳışı

2049 aḳılıḳ kerek begke ḳoḍḳı köngül
bu ḳoḍḳı köngül birle ḳılḳı amul

A 83 2050 aḳı bolsa begler atı çav̇lanur
atı çav̇ı birle ajun beklenür

2051 av̇a yıġlu tirlür er at sü bolur
er at sü bile er tilekin bulur

2052 negü tir eşitgil urup yigli er
urup al ay alp er yana erke bir

B 157 2053 aḳı bol baġışla içür hẹm yitür
ḳalı eksüse ur yana al yetür

2054 azıġlıġ kür erke bu neng eksümez
tutuġlı örüng ḳuşḳa meng eksümez

2055 ḳılıç baldu oḳ ya ḳav̇i küç yürek
bar erken keḍ er nengke ḳorḳmaz kerek

2056 ajunçı bügü beg nelük kenç urur
er at ḳayda bolsa anuḳ kenç alur

2057 bu il tutġuḳa köp er at sü kerek
er at tutġuḳa neng tav̇ar tü kerek

2058 bu neng alġuḳa bir kerek bay buḍun
buḍun baylıḳınga törü tüz ḳoḍun

2048 *ıt*] A_{29} *at* | *ol ... ıt*] A_{29} ... *at* B_{11} *bu* ... || **2049** *ḳoḍḳı*] A_{30} *ḳoḍḳ-ı* B_{12} *ḳoş*[illegible] C_4 *ḳotḳı* | *ḳoḍḳı*] A_{30} *ḳodḳ-ı* B_{12} *ḳoşḳı* C_4 *ḳotḳı*

2050 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *çav̇lanur*] A_1 *çav̇-lınur* B_{13} *çavlanur* (satır altında *çavluḳ bolur*) | *ajun beklenür*] A_1 *ḳut-ı tuġ-lanur* || **2051** *av̇a* ... [illegible] A_2 *angga y. terlür ẹr at suụ* B_{14} *aḳa ... sü* (satır altında *yaḫşı*) C_7 *aḳa* ... *tileki*[illegible] *bulur*] C_7 *tileki bulur* || **2052** *negü ... er*] A_3 *n. ter ẹşidgil u. birli ẹr* B_{15} *nigü* [illegible] C_8 *nigü ... ir* | *er ... bir*] A_3 *ẹr y. ẹrke ber* C_8 *ir* ... || **2053** *yitür*] A_4 *yedür* | *eksü*[illegible] *ur*] A_4 *ẹksüz-e öz* || **2054** *azıġlıġ ... eksümez*] A_5 *arıġ-lıḳ k. ẹ. nengi ẹk-sümez* B[illegible] ... *eksümes* C_{10} *arıġ-lıḳ* (*-r-* tashih görmüş, alttaki noktalara dikkat) *k. irke* [illegible] *tutuġlı* ... *eksümez*] A_5 *toġuġ-lı toġan ḳuş mengi ẹksümez* B_2 ... *eksümes*

2055 C'de bu beyit yok | *baldu ... ya*] A_6 *baltu-luġ-ḳa* (*-ḳ-* ?) | *keḍ ... ḳorḳmaz*] A_6 *keder n. ḳorḳmaz* (*-az* tashih edilmiş) B_3 ... *ḳorḳmas* || **2056** *ajunçı bügü*] A_7 *acun-çı begü* | *er ... alur*] B_4 *er at* (satır altında *iren*) ... *urur* || **2057** *köp* ... [illegible] A_8 *kör ... suụ* B_5 ... *sü* (satır altında *yaḫşı*) | *tutġuḳa*] C_{12} *tutġu* || **2058** *bir*] A_9 *bar* (*ber* ?) | *tüz*] A_9 *tụr*

2059 bularda biri ḳalsa törti ḳalur
bu törti yime ḳalsa beglik ulur

2060 aḍın ma bu biş neng yıraḳ tutġu beg
atı eḍgü bolsa kü çav̇ bolġu teg

2061 birisi iv̇eklik birisi saran
üçünçi buşılıḳ serin öz tiren

2062 bu törtünç yav̇uz begke arḳuḳ ḳılınç
bişinçi yaraġsız bu yalġan erinç

C 107 2063 bu ḳaç nengde begler yıraḳ tutġu öz
atı artamasa yorıḳ bolsa söz

2064 bularda eng ınġa bu arḳuḳ ḳılınç
bu arḳuḳ ḳılınçlıġ ne mungluġ erinç

2065 mungar mengzetü sözni şa'ir ayur
bu şa'ir sözi tutsa sözke bayur

2066 aġır yük kişike ḳılınç arḳuḳı
ḳılınç arḳuḳ erse bulun at oḳı

2067 yaġı ḳılmaġusın ḳılınçı ḳılur
yaġı bu yaġıda negü aḍruḳı

B 158 2068 öküş il tutayın tise ay ilig
üç iş ḳılġu ötrü yetilse elig

2069 ong elgin ḳılıç tutsa ursa salıp
sol elgi bile neng ülese alıp

2060 *kü çav̇*] A_{11} *kụçav̇* C_{15} *kü çav* || **2061** *birisi ... saran*] A_{12} *b. ẹvek-lik* ... B_9 ... *saran* (satır altında *ḳızġançlıḳ*) C_{16} *birsi* ... | *serin ... tiren*] A_{12} *saran az teren* ... *serin* (satır altında *ṣabursuzluḳ*) ... C_{16} *s. er tiren* (*ti-* noktasız) || **2062** *törtünç* ... *arḳuḳ*] A_{13} *tört-tin ... arduḳ* B_{10} *törtụnç* ... C_{17} ... *artuḳ* | *yaraġsız erinç*] A_{13} *yaraġsız irinç* || **2063** *nengde*] A_{14} *neng-tin* C_1 *nẹng-den* | *yorıḳ*] B_{11} *yorıḳ* (satır altında *tili boş*) || **2064** *bularda ... arḳuḳ*] A_{15} *bular-tın ạngın-ġa buu a.* C_2 ... *artuḳ* | *arḳuḳ .. erinç*] A_{15} ... *irinç* B_{12} *arḳuḳ* (satır altında *artuḳ*) ... C_2 *artuḳ* ...

[illegible] Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2066 *arḳuḳı*] A_{17} *arḳuḳ-ı* (önce *arduḳ-ı* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş) C_5 *artuḳı* | *arḳuḳ erse*] C_5 *artuḳ irse* || **2067** *yaġı ḳılmaġusın*] A_{18} *yaġ-ı* (*y-* ?) *ḳılm-a söz-i* (önce *-ni* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *yaġıda ... aḍruḳı*] A_{18} *yaġ-ı-ta n. odruḳ-ı* B_{15} *yạġı-dın ne bar* (noktasız) *a.* C_6 *yạġı-dan nigü a.* || **2068** *tise*] A_{19} *tez-e* | *yetilse elig*] A_{19} *ẹdilz-e işig* B_1 *yẹtilse ilig* C_7 *itilse ilig* || **2069** ... *salıp*] A_{20} *ang ilgin ḳılınç tudz-a ọske silip* | *elgi*] A_{20} *ilgi*

2070 tilin sözlese söz şękęrde süçig
boyun birdi beg ḳul uluġ ya kiçig

2071 ay ilig bu ḳaç neñ kerek begke kör
buḍunḳa sevülse orun bolsa tör

2072 küler yüz süçig söz silig öz kerek
ḳılınçı bularḳa tükel tüz kerek

2073 köñül tutsa ḳoḍḳı hęm elgi aḳı
bularḳa yaraşı bağırsaḳlıḳı

2074 ḳamuġ türlüg erdem bu bilse tükel
yıraḳ erse andın yaraġsız muḥal

2075 kişi öḍrümi bu buḍunda talu
talu öḍrüm ol bu irüksüz tolu

2076 ajun budnı barça añar ḳul bolur
ajun yir bu begler tilekin bulur

2077 tügük yüz irig söz küvez kür ḳılıḳ
kişig yirgürür köndrü bilmez yorıḳ

C 108
2078 otunluḳ iveklik yinık ḳurġuluḳ
ḳara ḳılḳı ol bu yıraḳ turġuluḳ

2079 ḳara ḳılḳı begke kereksiz yaġuḳ
yaġuḳ bolsa begke uçuzluḳ anuḳ

2080 ḳara ḳul ḳarası bolur beg örüñ
ḳaralı örüñli aḍırttı körüñ

2070 *şękęrde*] A_{21} *şeker teg* (noktaya dikkat !) C_{10} *şękęrden* | *birdi* ... [illegible] *berti* ... *m-a* || **2071** *sevülse orun*] A_{22} *sevidz-e ǫsün* || **2072** *süçig*] A_{23} *sụçüg* [illegible] A_{23} *kerek* (satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) || **2073** *ḳoḍḳı*] A_{24} *ḳoyḳ-ı* ([illegible] *-n-* ?) B_6 *ḳosḳı* (satır altında *ḳoy*) C_{13} *ḳotḳı* (*-t-* noktasız) || **2074** *erse*] C_{14} *irse* [illegible] *ol* ... *irüksüz*] A_{26} *al bu ęrik-sụz* || **2076** *ajun* ... *añar*] A_{27} *acun b. ǫdrü* [illegible] ... *ötrü a.* C_{16} *a. buduni* ... | *ajun* ... *tilekin*] A_{27} *acun yer* ... *tileki* || **2077** [illegible] ... *küvez*] A_{28} *tegük tụz ęrig söz tęvez* B_{10} ... *irig* (satır altında *yumşak*) [illegible] *yirgürür* ... *yorıḳ*] A_{28} *ḳılḳ-ı* (?) *turur kendrü bolmaz y.* B_{10} *tęzgürür k. bilmez* [illegible] (satır altında *til*) C_{17} *yirgürür kǫndürü* ... || **2078** *iveklik* ... *ḳurġuluḳ*] A_{29} [illegible] *yinik ḳ.* B_{11} ... *yịnik* (noktalara dikkat !) *ḳurġuluḳ* (satır altında *ḳork-maḳlıḳ* ?) [illegible] *i. yịnik ḳ.* | *ḳılḳı* ... *bu*] A_{29} *ḳılḳ-ı* (satır üstünde *ḳılıḳ-ı*) *ol*

2079 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yaġuḳ*] B_{12} *yaġuḳ* (satır [illegible] *yamạn*) || **2080** *ḳarası* ... *örüñ*] A_{31} *ḳar-a* (önce *bolur* yazılmış, sonra satır [illegible] taṣhih edilmiş) *-sı* ... *ǫsün* | *örüñli* ... *körüñ*] A_{31} *ǫsüng-li adır-tı* *kǫsüng* B_{13} [illegible] *ö. aḍırt(t)ı k.*

2081 talu beg bolayın tise belgülüg
talu tutġu erdem ay atlıġ külüg

2082 atı beg bolur bolsa ḳılḳı ḳara
ḳarada bu ınġa bolur ḫalḳ ara

A 84
B 159
2083 yüzi körki körklüg kerek beg yülüg
boḍı ortu bolsa ne çavluġ külüg

2084 körügli yüzin körse sevse körüp
ili buḍnı baḳsa küvense turup

2085 yaġıḳa ḳatıġ bolsa ersigliki
körür közke suv birse körklüglüki

2086 ayı boḍ uzun bolsa ögmez bilig
ayı ma çöküt bolsa bolmaz silig

2087 ḳalı mundaġ erse boḍ ortu kerek
boḍı ortu bolsa bolur eḍgürek

2088 negü tir eşitgil sınamış kişi
başında keçürmiş yaşamış kişi

2089 boḍı ḳısġa yunçıġ ḳılınçı buşı
buşı ḳayda bolsa tütüşke başı

2090 boḍ ortu kerek hęm teñinçe yaraġ
işiñ ortu tut ay biliglig kişi

2081 *talu* ... *tise*] A_{32} ... *tez-e* B_{14} *talu* (satır altında *tola*) ... | *tutġu* ... *atlıġ*] A_{32} *ędnü* [illegible] *adġ-ı* || **2082** *atı* ... *bolur*] A_{33} ... *bolup* C_6 *atı* (*-t-* ?) ... | *ḳarada* ... [illegible]] A_{33} *kar-a-ta boyun-ḳa* ... *ḳar-a* C_6 *ḳaradan bolur ınġa bu* ...

2083 A'da, yanlış olarak, 2082. beytin ikinci mısraı yazılmağa başlamış, sonra far[illegible] varılarak, üzerinden çizilmiştir | *yülüg*] A_2 *bụlüg* | *ne çavluġ*] A_2 *y-a çav-lıġ* **2084** *körse*] A_3 *sevz-e* | *küvense*] A_3 *kevenz-e* B_2 *küvense* (satır altında *ḳụvansa*) **2085** *ḳatıġ* ... *ersigliki*] A_4 *ḳasıġ bolz-a ęrsig* (satır altında ar. harfl. *erzig* ?) *-liki* ... *ersig-liki* (satır altında *irẹnlịki*) | *birse kǫrklüglüki*] A_4 *berz-e körek-lüg-lüki* **2086** *ayı* ... *bilig*] A_5 *a. bụdün acun bolz-a ö. tilig* B_4 *ayı boḍ* (satır altında *egẹr* [illegible]) ... *ögmes* (satır altında *bilmes* ?) *bịlig* (*b-* noktasız) C_{10} *anı* ... *tịlig* | *ayı* ... [illegible]] B_4 *ayı ma ç.* (satır altında *egẹr yamạn*) *b. bolmas* C_{10} *anı* (*-n-* ?) *ma çöküt* [illegible] üstte iki nokta ve altta bir nokta ile) ... || **2087** *boḍ ortu*] B_5 *boḍ ortu* (satır [illegible] *boy orta*) | *ortu*] B_5 *ortu* (satır altında *orta*) || **2088** *negü tir*] A_7 *n. ter* B_6 [illegible] C_{11} *nigü t.* | *başında*] B_6 *yạşın-da* C_{12} *yạşındaⁿ*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2089 *tütüşke*] A_8 *yedüş-ke* || **2090** *işiñ* ... *biliglig*] A_9 *işig orda-sın tud ay ẹdgü* [illegible] *or tut* (satır altında *artuḳ*) ... [illegible] *edgü bilig*

2091 bor içmez kerek beg fesad kılmasa
bu iki kılıktın kaçar kut basa

2092 süçigke süçinse ajun begleri
açığ boldı il kün budun igleri

C 109 2093 oyunka avınsa ajun tutğuçı
ilin buzdı boldı özi koltğuçı

2094 ödinde keçürse bu beglik işin
anı yetse bolmaz ederse kuşın

2095 negü tir eşitgil bilig birgüçi
biligsizni bordın söküp tıdğuçı

2096 bor içme aya borçı boğzı kulı
bor içse açıldı çığaylık yolı

2097 kara borçı boldı nengi boldı yil
begi borçı bolsa kaçan turğa il

B 160 2098 yağı ol bu bor timçi iltür kümüş
kılınçı tütüş boldı kılkı uruş

2099 esürse kişi tilve munduz bolur
bu tilve işi kör kaçan tüz bolur

2100 negü tir eşitgil sakınuk tili
bu söz işke tutğıl ay boğzı kulı

2101 neçe kılğu işler bor içse kalur
neçe kılmağu iş esürse kelür

2091 *bor içmez*] A_{10} *bor* (satır altında ar. harfl. *çağır*) *i.* B_9 *b. içmes* || **2092** *ajun*] A_{11} *acun* | *igleri*] A_{11} *yeg-ler-i* C_{17} *begleri*

2093 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *oyunka ... ajan*] A_{12} *ujun[illegible]* (önce *-ka* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *a. acun* | *koltğuçı*] A_{12} *kol-ğuçı* (satır altında ar. harfl. *taleb künende*) || **2094** *ödinde*] A_{13} *öz-i-tin* B_{12} *ödinde* (*ö-* harekeli) || [illegible] *yetse ... ederse*] A_{13} *tudz-a b. ederiz-e* B_{12} *yetse bolmas e.* || **2095** *negü .. birgüçi*] A_{14} *m. ter işidgil b. ber-güçi* B_{13} ve C_4 *nigü ...* | *bordın ... tıdğuçı*] A_{14} *bu tın* [illegible] *tudğaçı* || **2096** *boğzı*] A_{15} *boğsang* || **2097** *nengi ... yil*] A_{16} *nengi b. yel* B_{15} ve [illegible] *... yil* | *turğa il*] A_{16} *turğay el* || **2098** *timçi iltür*] A_{17} *tim-e aldun* B_1 ve C_7 [illegible] *altun* | *boldı kılkı*] A_{17} *ol kılık-ı* || **2099** *esürse*] A_{68} *isürz-e* || **2100** *negü .. tili*] [illegible] *n. ter işidgil sağ-ı-yuk t.* B_3 *nigü ... kişi* C_9 *nigü ... sakı-nuk t.* *boğzı*] A_{19} *boğ*[illegible]

Burada beklenilen d ö r t l ü k nushalarda işaret edilmemiş olduğu gibi, sıraların [illegible] şık olması da bunun, hiç olmazsa müstensihlerce, his edilmemiş olduğunu göstermekte[illegible] Bâzı güçlüklere rağman, C'deki sıranın dörtlük şeklinde düşünülmüş olması mümkün[illegible]

2101 A_{21}'de bu beyit 2103'ten sonra geliyor | *kalur*] A_{21} *kalır* | *esürse kelür*] [illegible] *isürz-e kelir*

2102 neçe tengsiz işler bor içse bolur
neçe edgü işler esürse kalur

2103 bor içse oyunka avınsa begi
kaçan yetgey il kün işinge ögi

2104 fesad kayda bolsa kaçar kut teze
fesad çın yorır tutçı beglik buza

2105 arığ ol bu kut kıv arığlık tiler
süzük ol bu devlet süzükni yüler

2106 begi içgüçi bolsa müfsid otun
kamuğ içgüçi boldı budnı bütün

2107 kara tengsizin barça begler iter
begi kılsa tengsiz anı kim yeter

C 110 2108 arığsıznı yalnguk suvun yup arır
kalı artasa suv negün yup arır

2109 kişi iglese ot otaçı birür
otaçı iginge otın kim kılur

2110 arığ tutğu begler köni kılk kılık
budun beg yolındın tüzer yol yorık

2111 neteg tutsa begler kör öngdi törü
budun boldı andağ ol öngdi körü

2102 A'da bu beyit yok; B_6'da 2103'ten sonra geliyor | *tengsiz*] B_6 *yangsız*

2103 A_{20}'de bu beyit 2100'den ve B_5'te ise, 2101'den sonra geliyor | *yetgey*] A_{20} *tigey* B_5 *yetgey* C_{12} *tigey* (*-i-* noktasız)

A ve C'de, 2103'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 4411):

A_{22} *fesad ol kesig-li tupüng yıldışın*
fesad ol busuğ-lı kör edgü işin

C_{13} *fesad ol buzuğlı tüpüg yıldızığ*
fesad ol buzuğlı kör edgü ızığ

2104 *kut*] B_7 *kut* (satır altında *devlet*) | *çın*] A_{23} *ol* || **2105** *süzükni yüler*] A_{24} [illegible]*-ük-ke ular* C_{15} *süzük-ni kolar* || **2106** *budnı*] B_9 *budnı* (satır altında *buzdı*) || **2107** [illegible]] A_{25} *eder* | *yeter*] A_{26} *tıdar* B_{10} *yeter* C_{17} *tutar* (harekeli) || **2108** *yalnguk ...* [illegible]] A_{27} *y. sabun* (satır altında ar. harfl. *sabun*) *tud* B_{11} *yalnguk suvun yup* (*y-* [illegible]*-tanız*) C_1 *yangluk ...* | *negün*] B_{11} ve C_1 *nigün* || **2109** *kişi ... birür*] A_{28} *kalı ...* [illegible]*-ir* | *otın*] A_{28} *odı* B_{12} *emin* || **2110** *kılk*] A_{29} *kalk* (veya *halk* ?) | *yolındın ...* [illegible]] A_{29} *bulın-tın* (*b-* ?) *tuser ...* B_{13} *... yorık* (satır altında *til*) C_8 *y. buzar ...* [illegible] 2111 *kör*] A_{30} *bu* | *öngdi*] A_{30} *onti*

2112 bu sözke tanuḳı munu bu söz ol
sözin͡ge baḳa körse maʿni tüz ol

B 161 2113 bu begler ne yolça yorısa ḳalı
uş ol beg yorıḳı bu ḳulnun͡g yolı

2114 begi edgü bolsa yorıḳı köni
ṭaḳı artuḳ edgü yorıġay ḳulı

2115 küv̇ez kör kereksiz ne kön͡gli uluġ
küv̇ezlik azıtur könilik yoluġ

2116 uluġ boldı begler ḳutun belgülüg
kiçig tutġu kön͡glin kötürse ülüg

2117 negü tir eşitgil uḳuşluġ yig er
buḍunda talusı biliglig beg er

A 85 2118 uluġsıġ beḍük tutsa begler kön͡gül
siziksiz uçuzluḳ körür ay oġul

2119 küv̇ezlik bile kökke aġmaz kişi
ḳalı ḳoḍḳı bolsa buzulmaz işi

2120 küv̇ezlik asıġsız kön͡gül tumlıtur
kön͡gül ḳoḍḳı bolsa kişig yoḳlatur

2121 beg alçaḳ kerek bolsa ḳoḍḳı kön͡gül
munı teg yoḳ erse sen andın tön͡gül

2112 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tanuḳı*] C_5 *yạnatı*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda şiʿr sözü ile ayırt edilmiştir

2113 *uş ... ḳulnun͡g*] A_{32} *uşal beg yorıḳ-ı ḳul-ı-nıng* B_1 ve C_8 *uşol* | **2114** *yorıḳı*] A_{33} *yorız-a* B_2 *yorıḳı* (satır altında *gürüşi*) | *yorıġay*] A_{33} *yorıġ-lı* C_9 *yorıġ*

2115 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *küv̇ez kör*] B_3 *k. ol* (satır altında *özinge baḳ(ḳ)uçı*) | *azıtur ... yoluġ*] B_3 *azıtur* (satır altında *azġurur, -z-* noktasız) ... *yoluġ* (satır altında *yoluluḳ ?, -ḳ* noktasız) || **2116** *tutġu ... ülüg*] A_{35} *tudġu köngli* ... B_4 *tutsa ... ülüg* (satır altında *ilgü*) C_{12} *t. köngli ...* || **2117** *negü ... er*] A_{38} *n. ...* ... *yeg ẹr* B_5 *nigü ... yig* (satır altında *yạḫşı*) *ẹr* C_{13} *nigü ... yig er* | *er*] C_{13} ... || **2118** *beḍük*] B_6 *bẹḍük* (satır altında *büzürg*) | *siziksiz*] A_1 *sesik-siz* B_6 *siziksiz* (satır altında *uyatsız ?*) || **2119** *küv̇ezlik ... aġmaz*] B_7 *küv̇ezlik* (satır altında *mẹnlik*) ... *aġmas* C_{15} ... *aġmas* | *ḳalı ... işi*] A_2 *ẹşidgil buu söz-ni ay begler* ... B_7 *ḳalı ḳoşḳı* (satır altında *kiçig köngül*) *b. buzulmas i.* C_{15} *ḳalı ḳotḳı b. buzulmas i.* || **2120** *tumlıtur*] B_8 *tumlıtur* (satır altında *tügülür*) | *ḳoḍḳı ... yoḳlatur*] A_3 *ḳoḍḳı bolz-a kişi yoḳ-lıdur* B_8 *ḳoşḳı tutsa k. yoḳlatur* (sahife kenarında *büleṇü*) C_{16} *ḳotḳı* ... || **2121** *ḳoḍḳı*] A_4 *ḳodḳı* B_9 *ḳotḳı* (satır altında *kiçig*) C_{17} *ḳotḳı* | *erse*] C_{17} *irse*

C 111 2122 beg alçaḳ kerek bolsa kön͡gli açuḳ
yazuḳluġ kişidin keçürse yazuḳ

2123 isinür er at terk baġırsaḳ bolur
baġırsaḳ kişiler tapuġsaḳ bolur

2124 buḍun başçı begke bu ḥimmẹt kerek
bu ḥimmẹt bile hẹm mürüvvẹt kerek

2125 bu ḥimmẹt mürüvvẹt bile barsa çav̇
bolur beg tileki yorır ötrü av̇

2126 kimin͡g ḥimmẹti bolmasa ol ölüg
ikigün ajunda bu bulmaz ülüg

2127 bu ḥimmẹt bile hẹm siyasẹt kerek
siyasẹtḳa beglik riyasẹt kerek

B 162 2128 siyasẹt bile beg tüzer il törü
ḳara ḳılḳı itlür siyasẹt körü

2129 bu sözke yanutı bu bẹyt ol tanuḳ
tanuḳ ḳayda bolsa bu ḥüccẹt anuḳ

2130 bu begler ḳapuġın siyasẹt bezer
siyasẹt bile beg ilini tüzer

2131 isizke siyasẹt yorıtġu kerek
buḍun bulġanuḳın siyasẹt süzer

2132 bu il tutruḳı hẹm tüpi bekliki
iki nen͡g turur aşlı yıldız köki

2133 birisi buḍunḳa törü ol ülüş
birisi er atḳa ülese kümüş

2134 törü birle buḍnı sev̇inse turup
kümüş bolsa er at yarunsa körüp

2123 *isinür ... terk*] A_6 ... *kör* C_2 *isitür ...* || **2124** *başçı ... bu*] A_7 *baş-çız-ı begke* || **2125** *barsa çav̇*] A_8 *batz-a* (?) *çav̇* (satır altında ar. harfl. *çav*) C_4 *yạḍsa çav* || **2126** *ikigün ... bulmaz*] A_9 *ikigü acun-ta buu b.* B_{14} ve C_5 ... *bulmas* || **2128** *beg*] ... *bil* | *ḳılḳı*] B_1 *ḳılḳı* (satır altında *yạḫşı*) || **2129** *yanutı ... bẹyt*] A_{12} *tanuḳ-ı buu bẹyt* | *tanuḳ ... ḥüccẹt*] A_{12} *ḳayu-ḳa tanuḳ bolz-a ḥuccet* (satır altında ar. harfl. *ḥüccẹt*)

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

2130 *ilini*] A_{13} *iş-i-ni* || **2131** *isizke*] A_{14} *ẹsiz-ke* | *bulġanuḳın*] A_{14} *bulġ-a-yuḳın* || **2133** *er at*] B_6 *er aṭ* (satır altında *yạḫşı aṭ*)

2134 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sev̇inse*] C_{14} *sẹv̇ütse* | *yarunsa körüp*] B_7 *yạrunsa körüp* (satır üstünde *köngül*) C_{15} *yạrutsa k.*

2135 bu iki ḳutu bulsa begdin sevinç
ili ḳapġı itlür bulur beg avınç

2136 ḳayu beg buḏunḳa törü birmese
küḏezmese buḏnın yigüçi yise

C 112 2137 ot ıḏtı buḏunḳa buzuldı ili
yıḳıldı siziksiz bu beglik ulı

2138 ḳayu beg er atnı sevindürmese
ḳılıç ḳında çıḳmaz anıñda basa

2139 ḳılıç birle begler uzatur elig
ḳılıçsız usal beg basumaz ilig

2140 ḳılıç baldu boldı bu il saḳçısı
ḳılıçın alır il buḏun başçısı

2141 negü tir eşitgil ajun tutġuçı
ḳılıç baldu birle yaġıġ utġuçı

2142 aya il tutuġlı ilig saḳlaġu
usallıḳ bile yir yigüçi aġu

B 163 2143 ḳılıç baldu saḳçı tutun ay unur
ḳılıç saḳçı bolsa beg inçlik bulur

2144 ḳılıç tepṛer erken yaġı tepremez
ḳılıç ḳınḳa kirse beg inçlik yimez

2145 sevinçlig tut ay beg ḳılıç urġuçıġ
sevinçin tiril tutçı körme açıġ

2146 yana aydı ögdülmiş ilig ḳutı
bu il işleri ters uluġ kör atı

2136 *birmese*] A_{19} *bermez-e* | *yigüçi yise*] A_{19} *yegü-çi yez-e* || **2137** *ıḏtı*] [illegible] | *yıḳıldı siziksiz*] A_{20} *yaḳıl-tı sesik-siz* || **2138** *sevindürmese*] A_{21}, B_{11} ve C_{3} *sevin*[illegible] *dürmese* | *ḳında çıḳmaz*] A_{21} *ḳını-ta tur* B_{11} *ḳ. çıḳmas* || **2139** *elig*] A_{22} *ilig* [illegible] *ilig*] A_{22} *bosumaz elig* B_{12} *basumas* (*b-* noktasız) *i.* C_{3} *yasumaz elig* || **2140** [illegible] A_{23} *a. er* B_{13} *a. beg* || **2141** *negü ... ajun*] A_{24} *n. ter e. acun* B_{14} ve C_{5} *nigü ...* [illegible] *yir yigüçi*] A_{25} *yer yegü-çi*

2143 A_{28}'de bu beyit 2145'ten sonra geliyor | *tutun*] A_{28} *tudan* (*t-* veya [illegible] *beg inçlik*] A_{28} *il ençlik*

2144 A_{26}'da bu beyit 2142'den sonra geliyor | *tepṛer*] B_{2} *tepṛer* | *inçlik yi*[illegible] A_{26} *ençlik yemez*

2145 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sevinçlig*] A_{27} *sevünç-lig* [illegible] *sevünçlüg* | *sevinçin*] A_{27} *sevünçin*

2146 A_{29}'da bu beyit 2143'ten sonra geliyor | *kör*] A_{29} *kün* (?)

2147 beḏük iş buḏun başlamaḳı aġır
baş aġrıġ bile tutçı emgek tegir

2148 sevinçi az ol körse ḳaḏġu öküş
az ol öggüçisi telimrek söküş

2149 ḳayuḳa baḳa körse ḳorḳınç turur
sevinçin sora körse azraḳ erür

2150 öküş sevmegüçi severi az ol
kerişi telimrek ereji az ol

A 86 2151 bütünsüz bolur tegme yirde köñgül
köñgül bütmese erke artuḳ muñ ol

2152 körü barsa tegme işinde ḫaṭar
ḫaṭarlıġ işig körse tatıġ kiter

A 77 C 113 2153 negü tir eşitgil uḳuşluġ sözi
uḳuşluġ sözi körse yinçü tözi

2154 ilig boynı ḳılça ükekçe başı
añar keḏ ınanmaz uḳuşluġ kişi

2155 ḳılıç baş özele meşel beglik ol
küniñe añar miñ ḫaṭarlıġ işi

2156 bu yañlıġ turur barça beglik işi
ḳayusı erej yir ḳayu öz başı

2157 özüñ dünya ʿuḳbi bulayın tise
bu kaç işni ḳoḏma ḳatıġlan usa

B 164 2158 köñgül til köni tut bayatḳa sıġın
iḏi yarlıġın sen aġır tut tapın

2147 *tegir*] C_{12} *aġır* || **2148** *senviçi*] A_{31} *sevünçi* | *öggüçisi*] A_{31} *ogdü-çiz-i*
2149 A'da bu beyit yok | *sevinçin*] C_{14} *sevünçin* || **2150** *ereji*] A_{32} *ereci* || **2151** *bütünsüz ... yirde*] A_{1} *buḏüm-süz* (noktaya dikkat !) ... *yerde* B_{9} ... *yirde* | *erke*] A_{1} [illegible] *yirde* || **2152** *barsa*] C_{17} *birse* | *kiter*] A_{2} *keder*

2153 A'da metnin sırası karıştırılmış: $A86_{2}$ (beyit 2152)'den sonra metin $A77_{14}$ ile devam ediyor (krş. beyit 2014 not) | *negü ... sözi*] $A77_{14}$ *n. ter ... oz-i* B_{11} ve C_{1} *nigü ...* | *yinçü tözi*] A_{14} *inçü söz-i* B_{13} ve C_{1} *yünçü t.*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

2154 *keḏ ınanmaz*] A_{15} *ket ı.* C_{3} *keḏ ınanmas* || **2155** *miñ*] B_{13} *ming* (*-i-* yerine [illegible] ile) || **2156** *erej yir*] A_{17} *eric yer* || **2157** *ʿuḳbi ... tise*] A_{18} *ʿuḳba* (önce *ʿuḳbi* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *b. tez-e* | *usa*] A_{18} *öz-e* || **2158** *köñgül ... tut*] B_{1} *köni tut köngül til*

2159 negü kelse ṛabdın tapı bol tapı
özüng ḳulluḳı ol tapılıḳ tapı

2160 tözü ḫalḳḳa köngülün bağırsaḳ bolun
tuçı eḍgülük ḳıl sen eḍgü bulun

2161 buḍunḳa asıġ ḳıl bolup ḳılma yas
ḳılınç eḍgü tutġıl isiz yası bas

2162 sening boldı dụnya tiriglik bile
tiriglik bulunsa yatıp yi küle

2163 bütün can üzülse umunç tut uluġ
bayat birge eḍgüke eḍgü yoluġ

2164 munuḳı men aydım eşitti ilig
bu yanglıġ kerek begke erdem bilig

2165 ḳayu erde bolsa bu erdem törü
anı beg atap ilke tikgü örü

2166 tükel beg bolur bu buḍunḳa başı
anıngdın bulur tegme eḍgü kişi

2167 negü tir eşitgil biliglig tetig
biliglig tetig bilgi ilke itig

C 114 2168 biliglig kerek beg uḳuşluġ köni
yüreklig hẹm öglüg beḍüse üni

2169 aḳı hẹm tüzün hẹm uvutluġ silig
bağırsaḳ bolup keḍ küḍezse ilig

2170 közi toḳ serimlig ne ḳoḍḳı köngül
suyurḳap keçürgen ne ḳılḳı amul

2171 ḳamuġ erdemi bolsa erde örü
buḍunḳa birür bolsa eḍgü törü

A 78 2172 ḳayu ilke bolsa bu yanglıġ begi
ḳutuldı ol il buḍnı kitti igi

B 165 2173 toġar ḳut küni ilke inçlik bolur
ḍiriġa bu yanglıġ kişiler ölür

2174 bu erdi ay ilig mening bilmişim
munuḳı ötündüm sanga uḳmışım

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2175 ilig aydı uḳtum köni sözleding
kereki bu erdi bilig yazmading

2176 taḳı bir ayıtġu sözüm bar sanga
anı ma açuḳluġ ayu bir manga

2177 bu yanglıġ begi bolsa erdem tolu
vẹziri negü teg kerek ay talu

2178 ḳalın ḳaznaḳ ursa bu altun kümüş
itilse ili artsa ol kẹnd uluş

2179 ilin itse bassa tüz öngdi urup
isinse er at köngli eḍgü bulup

2180 buḍun inçke tegse ilig tegmese
begi atı eḍgün yaḍılsa basa

ÖGDÜLMİŞ BEGLERKE VẸZİR BOLĠU NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

2181 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
vẹzir boldı beglerke sunġu elig

2159 *negü*] B_2 ve C_8 *nigü* | *tapı*] A_{20} *tụpi* B_2 *tạpı* C_8 *tüpi* || **2160** *tözü* … *könglün*] A_{21} *tẹsü ḫalḳ kụnün-lün* B_3 *tözü* (satır altında *tụrük ?*) … C_9 … *könglüng* | *tuçı* … *bulun*] A_{21} … *yolun* B_3 *tuçı* (satır altında *dayim*) …

2161 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *isiz* … *bas*] A_{22} *ẹsiz* … C_{11} … *yas* || **2162** *bulunsa*… *yi*] A_{23} *bululz-a y. y-e* || **2163** *bütün* … *üzülse*] … *tınur can ụselz-e* C_{13} *boyun* (.?) … | *birge*] A_{24} *bergey* || **2164** *eşitti*] B_7 ve C_{11} … *eşit(t)i* || **2165** *tikgü*] A_{26} *tekgü* || **2166** *tegme eḍgü*] B_9 *eḍgü tẹgme* || **2167** *negü tir* … A_{28} *n. ter* B_{10} ve C_{17} *nigü t.* … || **2168** *biliglig*] A_{29} *bilig* | *beḍüse*] A_{29} *besüz-e* | **2169** … *tüzün* … *uvutluġ*] A_{30} *tụsünz-e u.* B_{12} ve C_2 *t. hẹm uḳuşlaġ* | *ilig*] C_2 *ịlig* | **2170** … *serimlig* … *ḳoḍḳı*] A_{31} *s. m-e ḳodḳ-ı* B_{13} … *ne* (*n-* noktasız) *ḳoṣḳı* C_3 *serim-lüg* … *ḳotḳ-ı* | *keçürgen ne*] A_{31} *keçürgẹn me* || **2171** *erde*] A_{32} *ẹrdeg* | *birür*] A_{32} *berür*

2172 *kitti*] A_1 *kedti* B_{15} ve C_5 *kit(t)i* || **2173** *inçlik*] A_2 *ẹnçlik* || **2174** *meniṅg*] A_3 *mining* B_2 *mẹnịng*

… *ilig* … *ögdülmişke*] A_4 *i. suval-ı ọ.*

2175 *ilig*] A_5 *elig* | *yazmadıṅg*] B_4 *yạzmadıng* (*yz-* noktasız) || **2176** *açuḳluġ* … *bir*] A_6 *ayu ber açuḳ-luġ* || **2177** *negü*] B_6 ve C_{11} *nigü* || **2178** *itilse* … *kẹnd*] A_8 … *kẹnt* || **2179** *ilin* … *urup*] A_9 *elin ẹdz-e bayz-a tụz* … B_8 … *öngdün bolup* | *isinse*] A_9 *isinz-e* (*-s-* yerine *-ş-* ile) || **2180** *inçke* … *ilig*] A_{10} *ençke t. elig*

… *ögdülmiş* … *ayur*] A_{11} *ọ. ilig vezir negü teg kerekin a.* B_{10} *bab bẹglerke v. b. nigü* … *kẹrekini aytur* C_{15} *bab bẹglerke vẹzir nigü* … *aytur*

2181 *birdi*] A_{12} *berti* | *elig*] A_{12} *ilig*

C 115 2182 siziksiz kerek boldı begke vęzir
vęzir ęḍgü bolsa beg inçin uḍır

2183 vęzir ol yüḍügli bu begler yükin
vęzir ol bekütügli beglik kökin

B 166 2184 iḍi artuḳ öḍrüm talu er kerek
ögi köñgli yetse urunsa yürek

2185 uḳuşı öküş bolsa bilgi teñgiz
ḳamuġ iş bütürse ḳızartsa meñgiz

2186 uruġluġ kerek hęm saḳınuḳ köni
könilik öze keçse ötrü küni

2187 uluġ iş bu işke er öḍrüm kerek
bütünlük bile ḳılḳı köḍrüm kerek

2188 uḳuşluġ kerek hęm biliglig kerek
tetiglik kerek hęm siliglik kerek

2189 uḳuşluġ kişi urġı ęḍgü uruġ
ḳopar ḳayda bolsa bu ḳalmaz ḳuruġ

2190 saḳınuḳ kerek din iḍisi arıġ
imin bolsa il buḍnı andın arıġ

2191 saḳınuḳ kişi ol kişi öḍrümi
muñgaḍmışḳa barça bu ol ot emi

2182 *siziksiz*] A_{13} *sesik-siz* | *inçin*] A_{13} *ęnçin* || 2183 *yüḍügli ... yükin*] A... *bedüg-li buu b. bụkin* | *bekütügli*] A_{14} *bekünüg-li* || 2184 *iḍi ... öḍrüm*] A_{15} [illegible] *ęrdem* B_1 *iḍi ...* | *yetse*] A_{15} *tez-e* B_1 *yętse* C_3 *bụtse* (*b-* noktasız)

2185 A_{16}'da beytin ilk mısraı yerine ikinci mısraı ve ikinci mısraın yerine ise, ... beytin ilk mısraı yazılmış; sonra ikinci mısrâ üzerinden çizilerek, satır üstünde beytin ... mısraı yazılmıştır. Sahife kenarında ar. harfl. olan hâşiyeye dikkat | *uḳuşı ... bilgi*] A... *bilig içre bolz-a ḳılḳ-ı* | *bütürse*] A_{16} *yedürz-e* || 2186 *saḳınuḳ*] A_{17} *saḳ-ı-yuḳ* C... *sạḳı-nuḳ*

2187 A_{19}'da bu beyit 2189'dan sonra geliyor; C'de iki satır üzerine yazılmış | ... *öḍrüm*] A_{19} *ar-a turum*

2189 A_{18}'de bu beyit 2186'dan önce geliyor | *urġı*] A_{18} *uruġ-ı* | *ḳalmaz*] A... *ḳalmas*

2190 A_{21}'de bu beyit 2188'den sonra geliyor (krş. bir de beyit 2461) | *saḳınuḳ ... iḍisi*] A_{21} *saġ-ı-yuḳ ḳ. tin ędi-si* C_{10} *sạḳịyuḳ ... iḍi-si* | *imin ... arıġ*] A_{21} *emin* ... C_{10} *... farıġ*

2191 A_{22}'de mısrâların yeri değiştirilmiş; satır üstünde mısrâların başında ar. harfl. *ḫ* ve *m*, sonunda uyg. harfl. *aḫır* ve *ęvel* sözü ile doğrulanmış | *saḳınuḳ*] A_{22} *saḳ-ı-yuḳ* C_{11} *sạḳịyuḳ* | *barça*] A_{22} *berz-e*

2192 saḳınuḳ kişi işte saḳlıḳ ḳılur
yaraġsızḳa yaḳmaz iş oġrın bilür

2193 beginde basa ilke ęlgi uzun
vęzir ol iligke ḳılınçın sözün

2194 uruġsuz kişiler arıġsız bolur
arıġsız vęzirḳa yaraġsız bolur

2195 vęfalıġ bolur bu uruġluġ kişi
cęfaçı bolur ol arıġsız işi

2196 negü tir eşitgil törülüg kişi
törülüg kişi boldı il tör başı

C 116 2197 uruġluġ kişiler ḳılınçı silig
vęfa birle ḫalḳḳa yaḍıġlı elig

2198 arıġsız ḳılınçı vęfasız cęfa
neçe me yitürse şęker hęm yilig

B 167 2199 uv̇utluġ kerek hęm közi toḳ bütün
uv̇utsuz kişi ol kişide otun

2200 közi toḳ kerek neñgke suḳlanmasa
közi aç toḍumaz bu dụnya yise

A 79 2201 kişide talusı uv̇utluġ kişi
uv̇utluġ kişi ol kişide başı

2202 uv̇ut kimde bolsa ḳamuġ işni ur
uv̇ut birle yalñguḳ otun ḳapġı tur

2192 *saḳınuḳ*] A_{23} *saġ-ı-yuḳ* C_{12} *sạḳịyuḳ* | *yaḳmaz*] B_9 *yạḳmas* || 2193 *beginde ... ęlgi*] A_{24} *begin-ge ... ęlgi* (*ęl- ?*) | *iligke*] A_{24} *ay ilig*

2194 A'da önce 2195. beytin ilk mısraı yazılmağa başlanmış, sonra tashih edilmiş | *arıġsız*] A_{25} *arıġ-sız* || 2195 *bu*] A_{26} ve C_{15} *ol* | *arıġsız işi*] A_{26} *uruġ-suz iş* C_{15} *uruġsuz işi* || 2196 *negü tir*] A_{27} *n. ter* B_{13} ve C_{16} *nigü t.* | *il tör*] A_{27} *il-ler*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2197 *yaḍıġlı elig*] A_{28} *yadıġ-lı ilig* C_1 *yạzıġlı e.* || 2198 *yitürse ... yilig*] A_{29} *yedürz-e şekerin bilig* B_{15} *... yilig* (*yi-* noktasız) || 2199 *bütün*] B_1 *kẹrek* (satır üstünde *bütün*), *uv̇utsuz ... otun*] A_{30} *uv̇ut-sız ... odun* B_1 *... otun* (satır üstünde *-ke kerek?*) 2200 *neñgke*] C_4 *ning-ke* | *toḍumaz ... yise*] A_{31} *toyumaz* (satır altında ar. harfl. *toymas*) *buu tụny-a yez-e* B_2 *toḍumas ...*

2201 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 2202 *yalñguḳ otun*] A_2 *y. uv̇ut* C_7 *yanglụk o.*

2203 uv̇utsuz kişi ol kişide ili
köni sözlemez söz uv̇utsuz tili

2204 negü tir eşitgil uv̇utluġ tüzün
san͡ga ötler emdi baġırsaḳ özün

2205 uv̇utsuz kişide yıraḳ tur yıraḳ
uv̇utsuz bolur üsterigli ḳaraḳ

2206 uv̇utsuz yüzi körse etsiz sün͡gük
uv̇utsuz özi körse bütmez irük

2207 uv̇ut birle yaln͡guḳ yüzi suv̇lanur
uv̇ut bolsa ötrü közi suv̇lanur

2208 yüzi körki körklüg kerek hẹm yülüg
ḳılınçı köni tegse ẖalḳḳa ülüg

2209 ḳılınçı köni bolsa ḳılḳı on͡gay
munın͡gdın tegir ẖalḳḳa eḍgü yıl ay

2210 köni bolmasa işte işçi başı
ḳamuġ egri boldı bu begler işi

2211 könilik bütünlük kerek işçike
anın bütse begler işin birgüke

2212 bu körklüg kişi ḳılḳı körklüg bolur
ḳılınç bolsa körklüg il asġı tolur

C 117 2213 kimin͡g bolsa körklüg yüzi taş özi
taşı teg yime körklüg ol iç yüzi

B 168 2214 negü tir eşitgil sınamış kişi
sınap eḍgü isizni bilmiş kişi

2215 kişi körkin͡ge iç ḳılḳı iş ol
yüzi körki birle ḳılınçı tuş ol

2216 taşı körse tap tut için͡ge tanuḳ
taşı teg içi ol içi teg taş ol

2217 yülüg bolsa ḳaşıġ bolur ol vẹzir
vẹzir bolsa ḳaşıġ işi keḍ yorır

2218 saḳışçı kerek bolsa bilge tetig
bilig birle bilse bu türlüg bitig

2219 vẹzir işi barça saḳışlar bolur
saḳış bilmese işçi işi ḳalur

2220 saḳış birle saḳlar kişi iş küḍüg
saḳışın seçer er yıl ay kün öḍüg

2221 saḳış saḳlıḳın boldı atı saḳış
körü barsa saḳış iḍi ök saḳ iş

2222 tetig bolmasa iş on͡garmaz kişi
tetiglik bile ḳıldı yaln͡guḳ işi

2223 bitig birle yaln͡guḳ bitir bilmişin
bitise bilür er negü ḳılmışın

2224 tetiglik nişanı turur bu bitig
bitig bilgüçi er bolur keḍ tetig

2225 bitig bilmez erse apa oġlanı
negü bilgey erdi yıl ay kün sanı

2226 bitip ḳoḍmasa erdi bilge bitig
saḳışḳa negü erdi al yan͡g itig

2203 *kişide ili*] A_{3} *kişi-tin ẹli* (satır altında ar. harfl. *fụrumaye*) | *sözlemez*] B[illegible] ve C_{8} *sözlemes* || **2204** *negü tir*] A_{4} *n. ter* B_{6} ve C_{9} *nigü t.* | *san͡ga*] A_{4} *sangar* | **2205** [illegible] *kişide*] A_{5} *kişi-tin* | *üsterigli*] A_{5} *ụz-bereg-li* B_{7} *üsterigli* (*-i-* ?) || **2206** *bütmez irük*] [illegible] A_{6} *bụdmez ẹrük* B_{8} *bütmes i.* || **2207** *yaln͡guḳ ... suv̇lanur*] A_{7} [illegible] *tụr-lenür* C_{11} *yạngluḳ ...* | *suv̇lanur*] A_{7} *suḳ-lınur* || **2208** *tegse ẖalḳḳa*] A_{8} ve C_{13} *ẖalḳḳa tegse* || **2209** *on͡gay*] A_{9} *onġġay* | *munın͡gdın*] A_{9} *munung* B_{11} ve C_{14} *munungdın* || **2211** *birgüke*] A_{11} *bergü-ke* || **2212** *körklüg ... tolur*] A_{12} *ẹtgü* ... C_{17} ... *bolur* || **2213** *yüzi* [illegible] *özi*] A_{13} *öz-i hem yüz-i* C_{1} *y. bạş ö.* | *iç yüzi*] A_{13} *iç ọz-i* C_{1} *kör içi* || **2214** *negü tir*] A_{14} *n. ter* B_{1} ve C_{2} *nigü t.* | *isizni*] A_{14} *ẹsiz-ni* (satır altında ar. harfl. *eziz*)

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2215 *körkin͡ge ... iş*] A_{15} *kọrkin-e* (*-e* yerine önce *-ge* yazılmış, sonra tashih edil-[illegible]) *iç ḳılınçı ẹş* | *körki birle*] A_{15} *kọrkin-e iç* || **2217** *yülüg*] A_{17} *nụlüg* || **2218** *saḳışçı*] C_{7} *saḳışı* | *bilig ... bu*] A_{18} *tedig-lik bile bilz-e* || **2219** *saḳışlar*] A_{19} *saḳış-lıġ* | *ḳalur*] A_{19} *sınur* || **2220** *küḍüg*] A_{20} *kedüg* (*k-* ?) | *saḳışın ... er*] A_{20} *saḳış-ḳa s.* [illegible] *ẹr* || **2221** *saḳış saḳlıḳın*] A_{21} *saḳış-sız-lıḳın* | *barsa ... iş*] A_{21} ... *ẹti ọk* [illegible] B_{8} *barsa s. iḍi ọk saḳış* C_{10} *birse ...* || **2222** *tetig ... on͡garmaz*] A_{22} *bidig ...* [illegible] *tetig ... ongarmas* | *yaln͡guḳ*] C_{11} *yạngluḳ* || **2223** *yaln͡guḳ*] C_{12} *yạngluḳ* | *er negü*] [illegible] *ẹr nigü* C_{12} *ir nigü*

2224 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *birgüçi ... keḍ*] A_{24} *bilgüçi-ler* [illegible] *ket* B_{11} *b. ẹr* ... C_{14} *b. ir b. ol* || **2225** *bilmez erse*] B_{12} *bilmes e.* C_{15} *b. irse* | *negü bilgey*] A_{25} *n. bilge* B_{12} ve C_{15} *nigü b.* || **2226** *bitig*] A_{26} *tedig* | *negü ... yan͡g*] A_{26} [illegible] *ẹrti ụlge* B_{13} *nigü* ... C_{16} *nigü e. ol nẹng*

2227 törütmezde aşnu bayat bu ʿalẹm
törütti yorıttı bu lẹvḥ-u ḳalẹm

C 118 2228 fẹrịşte bitir ḳul negü ḳılmışın
idi ötrü aydur yarın ol işin

2229 kerek köngli ḳoḍḳı ma yumşaḳ tili
bu ol kör kişike seṿitür yolı

A 80 B 169 2230 köngül ḳoḍḳı bolsa seṿitür kişig
seṿitmiş kişiler aṿıtur işig

2231 negü tir eşitgil kör alçaḳ amul
ne eḍgü bolur erke ḳoḍḳı köngül

2232 buḍunda seṿüg boldı ḳoḍḳı kişi
seṿügsüz bolur küngli ḳatḳı kişi

2233 uluġluḳ uzun yir kişi ḳoḍḳısı
beḍüklükke tegmez buḍun ḳatḳısı

2234 vẹzirlikka artuḳ bütün er kerek
oḳıġlı bitigli keḍ öglüg kerek

2235 tili köngli bir hẹm ḳılınçı köni
uṿutluġ bağırsaḳ buḍunda çını

2236 közi toḳ oḍuġ saḳ biligli işig
aḍırġan yaraġlıġ yaraġsız kişig

2237 tapuġsaḳ ne özkey yine eymenük
ẹmanẹt bile bolsa köngli süzük

2238 tükel kimde bolsa bu erdem bilig
vẹzirlıḳ angar birse bolġay ilig

2227 *törütmezde ... ʿalẹm*] A_{27} *töret-mez-tin ...* B_{14} *törütmes-te ʿalẹm* C_{17} [illegible] | *törütti ... lẹvḥ-u*] A_{27} *töret-ti yarat-tı buu levḥ uu* B_{14} *törüt(t)i yorıt(t)ı bu lẹvḥ-ta* [illegible] *tọrüt(t)i yorıt(t)ı bu lẹvḥ-u* || **2228** *negü*] B_{15} ve C_1 *nigü* | *yarın ... işin*] A_{29} *barın ol* [illegible]

2229 B'de bu beyit yok | *ḳoḍḳı ma*] A_{29} *ḳosḳ-ı ma* C_2 *ḳotḳı ne sevit-güü* || **2230** *ḳoḍḳı ... seṿitür*] A_1 *ḳosḳu ... sevinür* B_1 ve C_3 *ḳotḳı* [illegible] *seṿit*[illegible] *... işig*] A_1 *sevünmiş ... kişig* || **2231** *negü tir*] A_2 *n. ter* B_2 ve C_1 *nigü t.* , *ḳoḍḳı* [illegible] A_2 *ḳosḳ-ı* B_2 *ḳosḳı* C_4 *ḳotḳı* || **2232** *buḍunda ... ḳoḍḳı*] A_3 *bıdun-ta ... ḳosḳ-ı* B_3 [illegible] *ḳosḳı* C_5 *... ḳotḳı* | *ḳatḳı*] A_3 *ḳopḳı* B_3 *ḳosḳı* C_5 *ḳatġı*

2233 A_4'te mısrâların yeri değiştirilmiş | *uzun ... ḳoḍḳısı*] A_4 *acun yer k.* *ḳoḍḳ-ı*[illegible] B_4 *... ḳosḳı-sı* C_6 *... ḳotḳı-sı* | *tegmez ... ḳatḳısı*] A_4 *tegmiş b. ḳıḳ-ı-sı* B_4 *tegme*[illegible] *ḳatḳı-sı* (*-t-* noktasız) || **2234** *oḳıġlı ... keḍ*] A_5 *oḳuġ-lı . ket* || **2235** *hẹm*] A_6 *ter* [illegible] *buḍunda*] B_6 *kişide* || **2237** *ne ... eymenük*] A_8 *ma ọskey y. ıy-menük* || **2238** *birse bolġ*[illegible] A_9 *berz-e b.* B_9 *b. bolġa*

2239 bu yanglıġ kişi bolsa begke vẹzir
begi birle buḍnı tüz inçke tegir

2240 tilekçe tükel bolġa ilig işi
itilgey ili hẹm bayuġay kişi

2241 vẹzir bolsa ilke yaraġsız yaṿuz
ol il buḍnı buzlur çıġay bayı tüz

2242 vẹzir eḍgü bolsa buḍunḳa asıġ
buḍun asġı birle iligke tatıġ

2243 negü tir eşitgil ay bilgi ögüz
bilig birle köngli yarunmış kögüz

C 119 2244 begi eḍgü bolsa ne köngli tili
tutar işçileri könilik yolı

B 170 2245 ḳalı bolsa begler bu küçkey isiz
anıng işçileri buzar eḍgü iz

2246 begi eḍgü bolsa anıng işçisi
bolur ḳılḳı eḍgü tegürmez yası

2247 isiz bolmaġınça bu begler baḳın
isizig yaḳurmaz özinge yaḳın

2248 isiz ḳayda bolsa isizler bile
ay eḍgü yorı sen iş eḍgü tile

2249 isiz eḍgü birle yaraşmaz bolur
köni egri birle küreşmez bolur

2239 *begke*] C_{12} *bigke* | *inçke*] A_{10} *ẹnç-ke* || **2240** *bolġa*] A_{11} *bolġay* | *itilgey ...* [illegible] *yuġay*] A_{11} *ẹdilgey ...* C_{13} *itilge ... bayuġa* || **2241** *buzlur ... bayı*] A_{12} *buslur ...* [illegible] C_{14} *bolur ç. bay*

2242 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iligke*] A_{13} *ẹlig-ke* || **2243** *negü ...* [illegible]] A_{14} *n. ter ... ẹgüz* B_{14} ve C_{17} *nigü ...* | *yarunmış*] A_{14} *yarudmış* C_{17} *yạrunmış* [illegible] noktasız) || **2244** *begi ... ne*] A_{15} *beg ẹtgü kọni bolz-a*

2245 A'da bu beyit yok || **2246** *tegürmez*] B_2 *tẹgürmes* || **2247** *isiz ... baḳın*] A_{17} [illegible] *... yaḳın* B_3 ve C_4 *... bạḳın* (*b-* noktasız) | *isizig yaḳurmaz*] A_{17} *ẹ-sisig yavumaz* [illegible] *yạḳurmas* (*y-* noktasız)

2248 A_{19}'da bu beyiy 2249'dan sonra geliyor | *isiz ... isizler*] A_{19} *ẹsiz ẹsiz-ler* [illegible] *eḍgü*] A_{19} *ay*

2249 A_{18}'de bu beyit 2248'den önce geliyor | *isiz ... yaraşmaz*] A_{18} *ẹsiz* B_5 C_4 *yạraşmas* | *küreşmez*] A_{18} *kọrüş-mez* B_5 ve C_6 *küreşmes*

2250 ḳara tün yaruḳ künke yaḳmaz yaġuḳ
yaşıl suv̂ ḳızıl otḳa bolmaz ḳonuḳ

2251 bilişmez kişig sen bileyin tise
bilişin ayıtġıl uḳulġay basa

2252 ḳamuġ nen͡g ḳatıldı öz ügri bile
kȯni tur ḳatılma sen egri bile

2253 bu sözke tanuḳı bu bẹyt ol oḳı
bu bẹytig oḳı sen kȯn͡gülke toḳı

2254 yorıġlı uçuġlı ḳamuġ nen͡gni kör
tutar özke iş tuş özi ten͡gni kör

2255 isiz ẹdgü birle ḳatılmaz ḳaçar
ḳamuġ nen͡gke yan͡gzaġ bu bir yan͡gnı kör

2256 vẹzir begke tutçı kin͡geşçi bolur
kin͡geşçi kişiler ten͡geşçi bolur

2257 isizke ḳatılma ḳara ẹdgüsi
isiz boldı ḳılḳı aġır yüd̤güsi

2258 bu begler yaḳın tutsa ẹdgü kişi
atı ẹd̤gü ḳaldı hẹm il kün işi

C 120 2259 yana beg yaḳın tutsa isiz kişi
isiz ḳıldı atın hẹm il kün işi

2260 bu yan͡glıġ bolunsa ay ilig vẹzir
begin inçke tegrür ḳarası ud̤ır

B 171 2261 bolur beg tileki anın͡gdın tükel
işi barça itlür ḳayu erse ḥal

A 81 2262 bayur ötrü bud̤nı hẹm itlür ili
ḫazine köpẹd̤ür ḳutad̤ur yılı

2263 bolur atı mẹn͡gü ḳarımaz bolup
bolur ornı ẹd̤gü ḳarısa ulup

2264 yidi bu ajunuġ yigey ol ȧjun
tirilgey ḳutun tutçı mẹn͡gü uzun

ILİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2265 ilig aydı uḳtum bu sözler ögün
id̤i ẹdgü sözler yorıdı bu kün

2266 man͡ga ayġıl emdi sü başlar kişi
negü teg kerek ḳılsa begler işi

2267 süsin başlasa hẹm işin işlese
işin başḳa iltse ḫaṭa tuşmasa

2268 ayu bir man͡ga sen ḳayusı yarar
çerigin söküp ol yaġısın tarar

XXX.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE SÜ BAŞLAR ER NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

2269 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
yaġıḳa tuçı bolsu üsten͡g elig

2250 A_{20}'de bu beyit 2248'den sonra geliyor | *yaḳmaz*] B_6 *yaḳmas* | *bolmaz*] [illegible] *bolmas* || **2251** *bilişmez ... tise*] A_{21} ... *tez-e* B_7 ve C_8 *bilişmes ...* | *uḳulġay*] A_{21} *uḳul*[illegible]

2252 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **2253** *bẹyt*] A_{23} *beyit* | *bu* [illegible] A_{23} *buu beyt-tin oḳıġıl* B_9 ve C_{11} *bu bẹyt-ni oḳısa*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

2254 *yorıġlı ... nen͡gni*] A_{24} *yaruġ-lı ... teng ki* | *iş ... ten͡gni*] A_{24} *ẹş ...* [illegible] B_{10} ... *tẹg-ni* (*t-* yerine *n-* ile] || **2255** *isiz ... ḳatılmaz*] A_{25} *ẹsiz* B_{11} [illegible] | *yan͡gnı*] A_{25} *neng-ni* || **2256** *kin͡geşçi*] A_{26} *kengeş-çi* | *kin͡geşçi kişiler* | A_{26} *kenge*[illegible] *kọniz-i* || **2257** *isizke ... ḳara* [A_{27} *ẹsiz-ke ḳadılz-a kişi* | *isiz ... yüd̤güsi*] A_{27} *ẹsi*[illegible] *bud̤güz-i*

2258 B'de bu beyit yok; metnin sırasında bir karışıklık olmalı (krş. beyit [illegible] *kişi*] A_{28} *kişig* | *ḳaldı ... işi*] A_{28} *ḳıl-tı ... eşig*

2259 A'da bu beyit yok; metnin sırasında bir karışıklık olmalı (krş. beyit [illegible] | *yana beg*] B_{14} *bu bẹgler* || **2260** *bolunsa*] A_{29} *bolılz-a* C_2 *bọlunsa* | *inçke* [illegible] A_{29} *ẹnçe* (?) ... *udur*

2261 *ḥal*] A_{30} *il* || **2262** *itlür ili*] *ẹdlür ẹli* | *köpẹd̤ür ... yılı*] A_1 *bolur kọp* [illegible]*-ġur ẹli* || **2263** *mẹn͡gü ḳarımaz*] B_3 ve C_5 *mẹnggü ḳạrımas* | *ornı ... ulup*] A_2 [illegible] *ẹ. k. ögüp* (?, tashih görmüş) || **2264** *yidi ... ajun*] A_3 *ẹti buu acu-nuġ yege ol* [illegible] | *tirilgey ... mẹn͡gü*] A_3 *tiril bar ḳudun tudz mengü usun* (önce *acun* yazılmış, [illegible] satır üstünde tashih edilmiş) B_4 ve C_6 ... *mẹnggü u.*

ilig ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2265 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *aydı*] B_5 *aydı* (*-d-* noktalı) || **2266** [illegible] *teg*] A_5 *negüdeg* B_6 *nigü tẹg* C_9 *nigü* (*-g-* çizgisiz) *tẹg* || **2267** *tuşmasa*] A_6 *tud-*[illegible] || **2268** *bir ... ḳayusı*] A_7 *ber ... ḳayu ẹr* | *çerigin ... tarar*] A_7 *çerigig sọküp* [illegible] *teşer* C_{11} ... *urar*

[illegible] *ögdülmiş ... ayur*] A_8 *ọ. i. sụụ b. beg sipeh-salar* (satır altında ar. harfl. *sịpẹh-*[illegible]). B_9 *bab ... sü başlar ịsfẹhsalar nigü ...* C_{12} *bab sịpẹh sạlar* (?) *nigü tig ...*

2269 *birdi*] A_9 *berti* | *üsten͡g elig*] A_9 *ụsdek ilig*

2270 siziksiz kerek begke sü başçısı
yaraşmaz yağıdın kötürse usı

2271 bu işke idi kurç katığ er kerek
başında keçürmiş tükel tonğ yürek

2272 idi ök uluğ iş bu sü başlamak
çerig tüzmeki hem yağını sımak

C 121 2273 talu er kerek sak bu işke oduğ
anğar tegmese bir usalın yoduğ

B 172 2274 akı alp atım bolsa alçak könğül
tuzı etmeki kinğ ne kılkı amul

2275 akı bolğu artuk sü başlar kişi
tirilse anğar ötrü ödrüm başı

2276 ülese er atka kamuğ bar malın
adaş koldaş erdeş tutunsa kalın

2277 özinğe bir at ton tolum kodsa tap
çavıksa ajunda atın yadsa tap

2278 oğul kız kişim tip nenğin irkmese
ya yir suv bağım tip kümüş tirmese

2279 kılıçın tilese kamuğ arzusın
urup alsa birse bedütse küsin

2280 yitürse içürse kedürse kedim
at üstem kız oğlan bu birse telim

2270 *sü başçısı*] A_{10} *suu baçız-ı* | *yaraşmaz ... usı*] A_{10} ... *kodürz-e* [illegible] *yaraşmas ... kiterse u.* C_{14} *yaraşmas* ... || **2271** *idi*] A_{11} *eti* B_{12} ve C_{15} *idi* | [illegible] ... *tonğ*] A_{11} ... *tong* (satır altında ar. harfl. *uluğ*) C_{15} *başından* ... || **2272** [illegible] *sü*] A_{12} *eti* ... *busu* (satır altında ar. harfl. *harb* ?) | *sımak*] A_{12} *sımak* (satır [illegible] ar. harfl. *yandurmak*) || **2273** *talu ... işke*] A_{13} *bu iş-ke talu er kerek sak* | *anğar* [illegible] *yoduğ*] A_{13} *anggar ... mufa-ca yoruk* B_{14} ... *yoduğ* (*y-* noktasız) C_1 [illegible] || **2274** *kinğ ne*] A_{14} *keng m-e* || **2275** *tirilse ... başı*] A_{15} *terilze anggar* [illegible] *malın*] A_{16} *nengin* || **2277** *özinğe ... kodsa*] A_{17} *osün-ge ... tudz-a* [illegible] *yadsa*] A_{17} *çavukz-a acun-ka adın basz-a* || **2278** *tip ... irkmese*] A_{18} *tep* [illegible] | *yir ... tirmese*] A_{18} *yer suv* (satır altında ar. harfl. *su*) *b. tep kumüş tirmez-e* [illegible] yerine *-n-* ile ?) B_5 *yir* ...

2279 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kılıçın*] A_{19} *kılıçın* (önce [illegible] yazılmış, sonra tashih edilmiş) C_7 *kılınçın* | *birse bedütse*] A_{19} *berz-e bedürdz-e* | [illegible] *yitürse*] A_{20} *yedürz-e* B_7 *yitürse* | *kız ... telim*] A_{20} *kul oğlan* (*-ğ-* ?) *buyurz-a* [illegible]

2281 anğar tirlür ötrü kör ersig eren
sevüg can yuluğlap yatur tağ kayan

2282 yüreklig kerek artuk öglüg kerek
kögüzlüg kerek hem könğüllüg kerek

2283 yağıda kereksiz yüreksiz kişi
yüreksiz kişi ol tişiler işi

2284 yüreksiz kişiler çerig artatur
çerig artasa er erig artatur

2285 yağıda yüreklig seringü kerek
yağı at kemişse tiringü kerek

2286 ayıklığ turur bu ölüm belgülüg
ödi kelmeginçe er ölmez külüg

2287 negü tir eşitgil azığlığ kür er
ölümüg unıtsa yağısın urar

B 173 2288 kişi ödsüz ölmez anadın toğup
C 122 nelük korkar özünğ yağını körüp

2289 yağıka yalınğ teg eren teg uruş
eçelsiz ölüm bolmaz özke bolup

2290 uvutluğ kerek er uvutı üçün
yağı birle karşur kadıtmaz öçün

2281 *anğar ... eren*] A_{21} *anggar ... korer-sig* (satır altında ar. harfl. *dik* ?) *iren* [illegible] *arslan eren* | *yatur ... kayan*] A_{21} *terer baz 'ayan* (?) B_8 ve C_{10} *yatur tağ kayan* || **2282** *kögüzlüg*] A_{22} *köggüz-lüg*

2283 A_{24}'te bu beyit 2284'ten sonra geliyor | *kişi ... tişiler*] A_{24} *kişı-ler t.* B_{10} *k. işerler* C_{12} *kişi-ler işeler*

2284 A_{23}'te bu beyit 2283'ten önce geliyor | *artasa*] A_{23} *arda*

2285 A_{25}'te bu beyit 2283'ten sonra geliyor | *seringü*] A_{25} *sirengü* B_{12} ve C_{14} [illegible] *tiringü* | *kemişse tiringü*] A_{25} *kimişz-e tirengü* B_{12} *kemişse tirengü* || **2286** *ayıklığ*] [illegible] *-lık-lığ* B_{13} *ayık-lık* C_{15} *ayık-lığ* (*-yı-* noktasız) | *ödi ... ölmez*] A_{26} *odi* (satır altında ar. harfl. *vakt*) ... *olmez* B_{13} ... *ölmes*

2287 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... er*] A_{27} *n. ter işidgin* [illegible] *-lar koren* B_{14} *nigü* ... C_{16} *nigü ... azığ-lık* (*-z-* noktasız) | *unıtsa*] A_{27} *unıdz-a* [illegible]

Dörtlük. A'da sahife kenarında ar. hartl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2288 *ödsüz ölmez*] A_{28} *od-siz* (satır altında ar. harfl. *eçel*) *o.* B_1 *ö. ölmes* C_2 *ö.* [illegible] (*-z* tashih görmüş) | *korkar*] A_{28} *korkur* || **2289** *yağıka eren*] A_{29} *yağı yalıng* [illegible] *yalın* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *bolmaz özke*] A_{29} *b. erke* B_2 *bolmas ö.* | [illegible] *uvutluğ*] A_{30} *uvudı* (satır altında ar. harf. *şerm*) | *kadıtmaz*] A_{30} *kasıt-maz* B_3 [illegible] *-dıtmas* C_4 *kadıtmaz* (*-d-* dikkat, *-t-* noktasız)

A 86

2291 uv̇ut birle yalñguḳ yağısın saçar
yağıda eñ aşnu uv̇utsuz ḳaçar

2292 uv̇utḳa bolup ḳorḳlıḳ alpḷıḳ ḳılur
ögünçke bolup er özin öldürür

2293 yüreklig tigüçi uv̇utluğ bolur
uv̇utluğ kişi ölse urşu ölür

2294 ḳılınçı oñgay bolsa ḳoḍḳı köñgül
buḍunḳa sev̇itür özin bu yañ ol

2295 isitür kişi köñglin alçaḳ kişi
yıratur erenig tili il buşı

2296 beḍük tutsa köñglin bu sü başlar er
siziksiz yağıdın bu er berge yir

2297 bu köñgli beḍük er usallıḳ ḳılur
usal er ya buzlur ya öḍsüz ölür

2298 kür ersig kerek bolsa ḳaşığ yülüg
yaḍılsa atı bolsa çav̇luğ külüg

2299 isizlerke ḳaşığ kerek ḳorḳsalar
yav̇aşlarḳa eḍgü kerek sev̇seler

2300 sịyasẹt yorıtğu kerek sü başı
sịyasẹtḳa aşlığ bolur sü işi

2301 sịyasẹt yorıtsa sü başlığ bolur
süsi başlığ erse er aşlığ bolur

2291 A'da metnin sırası karıştırılmış; A81₃₀'dan sonra, metin A86₄ [illegible] ediyor (krş. beyit 2014 not) | *yalñguḳ*] A_4 *yal(n)guḳ* C_5 *yạngluḳ* | *eñ* ... [illegible] *ing ... uv̇ụd-sız*

2292 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *uv̇utḳa ... ḳorḳlıḳ*] A_5 [illegible] (satır altında ar. harfl. *uyat*) *b. ḳorḳ-luḳ* C_6 *ụv̇ut-ḳa b. ḳorḳılıḳ* (her iki -ı- nok[illegible] *bolap er*] A_5 *b. ir* B_5 *bolur ẹr* || **2293** *yüreklig ... uv̇utluğ*] A_6 *y. tegüçi* [illegible] *uv̇utluğ* (satır altında *'ạḳl*) C_8 *ụv̇ut-luğ t. yüreklig* || **2294** *ḳılınçı ḳoḍḳı*] A_7 [illegible] *önggay bolz-a ḳosḳ-ı* B_7 ve C_9 ... *ḳotḳı* | *sev̇itür ... yañ*] A_7 *sivinür* [illegible] *erenig ... buşı*] A_8 *ẹren-ning til-i ol b.* B_8 *erenig* (iyi okunmuyor) C_{10} *erenig* [illegible] *tuşı* || **2296** *er ... yir*] A_9 *ẹr birge* (satır altında ar. harfl. *ḳạmçı*) *yer* B_9 *ẹr* [illegible] C_{11} *er birge yīr* || **2297** *beḍüḳ ... usallıḳ*] A_{10} *besük ẹr uz-a-lıḳ* B_{10} *beḍük* (sa[illegible]tında *ụluğ*) ... | *er ... buzlur*] A_{10} *ẹr y-a buslur* B_{10} *ẹr* ... C_{12} *er ya tür*[illegible] || **2298** *ḳaşığ*] B_{11} *ḳaşığ* C_{13} *ḳasığ* | *yaḍılsa ... külüg*] A_{11} *yasılz-a* [illegible] B_{11} ... *çav̇luğ* (satır altında *çavluğ*) *k.* || **2299** *isirzlerke ḳaşığ*] A_{12} [illegible] B_{12} *i. ḳaşığ* (satır altında *yạmạn*) C_{14} *i. ḳasığ* | *yav̇aşlarḳa*] B_{12} *yav̇aş-lar-ke* || [illegible] *sẹtḳa aşlığ*] A_{13} *siyaset ḳaş-lığ* B_{13} ve C_{15} *sịyasẹt-ḳa a.* || **2301** *yorıtsa*] A_{14} [illegible]

C 123

2302 ḳayu sü bolur bolsa başsız boşañ
uş ol sü buzuldı ilig kiç yaşañ

B 174

2303 isizlerke ḥạşmẹt sịyasẹt kerek
yana eḍgüke tutçı ḥụrmẹt kerek

2304 tegür eḍgülerke tükel eḍgülük
sev̇inçin tilegü yüḍürmegü yük

2305 bu eḍgüg tiler barça yalñguḳ turup
kişi ḳul bolur erke eḍgü bulup

2306 negü tir eşitgil ay ḳılḳı tüzün
bu bẹytig oḳığıl av̇ıngıl özün

2307 boş azad kişi barça eḍgü ḳulı
sen eḍgü ḳılu aç könilik yolı

2308 kişilik ḳılurḳa kişi bol tuşı
kişi mundağ urdı kişilik ulı

2309 kerek sü başıñga bu bir ḳaç ḳılıḳ
yağıḳa yüz ursa bu tüzse yorıḳ

2310 yağıda kör arslan yüreki kerek
ḳarıştuḳta esri bileki kerek

2311 toñguz teg titimlig böri teğ küçi
aḍığlayu azğır ḳutuz teg öçi

2312 yana alçı bolsa ḳızıl tilkü teg
titir buğrası teg kör öç sürse keg

2302 *bolsa boşañ*] A_{15} *ẹrz-e b. teseng* B_{15} ... *toşang* (-ng?) C_1 ... *toşang* [illegible] ... *yaşañ*] A_{15} *uşol sụụ busultı i. keş y.* B_{15} *uşol ... yaşang* (-ng?) C_1 *uşol* ... **2303** *isizlerke ḥạşmẹt*] A_{16} *ẹsiz-ler-ke (ḥ)ışmet* B_1 *i. ḥạşmẹt* (satır altında *ḥışm*) C_2 *i.* [illegible] | *tutçı*] B_1 *tutçı* (satır altına *da'im*) || **2304** *tegür ... tükel*] A_{17} *olar-ḳa tegürgü* [illegible] | *sev̇inçin yüḍürmegü*] A_{17} *sevünçin t. bụdürm-e-güü*

2305 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eḍgüg ... yalñguḳ*] A_{18} *ẹtgü* ... [illegible] *yạngluḳ* || **2306** *negü tir*] A_{19} *n. ter* B_4 ve C_6 *nigü t.* | *bẹytig*] B_4 *bạytığ* (satır [illegible] *'ạḳl-lıḳ*?, iyi okunmuyor; yeri?) C_6 *bạytığ*

[illegible] Dörtlük. A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2307 *tuşı*] A_{21} *tọz-i* | *ulı*] A_{21} *yol-ı* || **2309** *bu ... yorıḳ*] A_{22} *bụdürz-e yodıḳ* B_7 [illegible] *yorıḳ* (satır altında *ḳızıl til*?) || **2310** *ḳarıştuḳta ... kerek*] A_{23} *ḳarış-tur-ṭa ẹsr-i* [illegible] ... *tilekí yorıḳ* (-r- sonradan ilâve edilmiş) || **2311** *titimlig*] A_{24} *yidim-lig* C_{12} [illegible] *lüg* (-t- noktasız) | *azğır ḳutuz*] A_{24} *ağsun ḳudur* B_{10} *azğır* (-z- noktasız) *ḳ.* **2312** A_{26}'da bu beyit 2313'ten sonra geliyor | *tilkü*] A_{26} *tụlkü* | *titir*] A_{26} *tedir*

2313 sağızġanda saḳraḳ kerek tutsa öz
ḳaya ḳuzġunı teg yıraḳ tutsa köz

2314 uluğ tutsa ḥamyẹt kör arslanlayu
ügi teg usuz bolsa tünle sayu

2315 bu yan͡glar bile er yağıçı bolur
yağıçı bolur hẹm yarağçı bolur

C 124 2316 yağıçı yarağçı kişi ol tuçı
yağı sançġuçı hẹm yetürgen uçı

2317 tuzı etmeki hẹm aşı kin͡g kerek
atı ton tolumı an͡gar ten͡g kerek

B 175 2318 aş içgü tuz etmek yaḍar er atı
aş içgü turur bu tiriglik otı

2319 negü tir eşitgil ıla atlıġı
tuz etmek kin͡güt ay kişi ḳutluğı

2320 kü çav̇ at tilese tuz etmek yitür
tiriglik tilese anı oḳ yetür

A 87 2321 kişilik ḳılığlı ınançlığ aḳı
tuz etmek ḥaḳı tip öter er ḥaḳı

2322 uluğluḳ tilese aş içgü üle
uzun yaş tilese bulur aş bile

2323 kerek ḥ̮ayl başın͡ga bu bir ḳaç ḳılıḳ
itilse işi ötrü tüzse yorıḳ

2313 A_{25}'te bu beyit 2312 önce geliyor | *sağızġanda*] A_{11} *saḳırgan-da* C_{14} [illegible] *-da*ⁿ | *ḳaya*] A_{25} *ḳar-a* B_{11} ve C_{14} *ḳaya*

2314 A_{27}'de bu beyit 2312'de sonra geliyor | *uluğ ... ḥamyẹt*] A_{27} *bedük* [illegible] *... nẹng himmet* | *ügi*] A_{27} *ụgi* (satır altında uyg. harfl. *sarıġ ḳuş*) || **2315** *yan͡glar*] A_{28} [illegible] B_{13} *nẹng-ler* C_{16} *yạnglar* | *hẹm yarağçı*] A_{28} *m-a yırağ-çı* || 2316 *yarağçı*] A_{29} [illegible] | *sançġuçı ... yetürgen*] A_{29} *sı-ġuçı h. idürgen* || **2317** *etmeki* *kin͡g*] A_{30} [illegible] *keng aş-ı keng* C_2 *ötmeki ...* | *atı ... tolumı*] A_{30} *... talum-ı* B_{15} *aṭı t.* [illegible]

2318 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *etmek yaḍar*] A_{31} *ẹdmek* [illegible] (satır altında ar. harfl. *yir* veya *yạyạr*) C_3 *ötmek yạdar* || **2319** *negü tir*] A_{32} [illegible] B_2 ve C_5 *nigü t.* | *etmek kin͡güt*] A_{32} *ẹdmek keng-gürt* C_2 *ötmek k.* || **2320** *kü* .. [illegible] A_{33} *kör at çav ... edmek yedür* B_3 *k. çav̇* (satır altında *çavluḳ*) ... C_6 [illegible] *y.* | *anı ... yetür*] A_{33} *ağ-ı oḳ yedür* C_6 *... yẹtür* (*y-* yerine *b-* ile) || 2321 [illegible] *er*] A_1 *ẹdmek ... ẹder-ler* B_4 *... ẹr* C_7 *ötmek ...* || **2323** *ḥ̮ayl ... bu*] A_3 [illegible] *buu* B_6 *ḥ̮ayl başı-ḳa b.* C_9 *ḥ̮aylbaşınga b.* | *itilse ... yorıḳ*] A_3 *ẹdilz-e iş-i* [illegible] *y.* B_6 *i. iş ... yorıḳ* (satır altında *ḳızıl til?*) C_9 *i. ili ...*

2324 sözi çın kerek bolsa ḳavli bütün
uluğ bolsa yalġan ınanmaz buḍun

2325 ikinçi aḳılıḳ kerek birse nen͡g
saranḳa yumıtmaz kişi alġu yan͡g

2326 üçünçi yüreklig kerek kögsi kür
yüreksiz yağı körse iglep yatur

2327 bu törtünç kerek alçı ḥile bilir
bu ḥile bilir erke arslan ulır

2328 titimlig kerek hẹm topulsa çerig
yitilik kerek keḍ ḳomıtsa erig

2329 bu erdem bile bolsa sü başçısı
yağı sançġa yaḍġa yağının͡g küsi

2330 bu yan͡glığ sü başçı bu sü başlasa
elig bulġa düşmạn öze işlese

C 125 2331 yüz ursa yağıḳa bu sü başçısı
oḍuğ turġu tün kün kiterse usı

2332 öküş er kereksiz er öḍrüm kerek
er öḍrüm bolunsa tolum tüm kerek

B 176 2333 öküş sü çerig erse başsız bolur
bu başsız çerig sü yüreksiz bolur

2334 sınamış yağıçı kişi ten͡glemiş
on iki min͡g er sü öküş sü timiş

2324 *uluğ ... ınanmaz*] B_7 *ẹgẹr* (*-g-? -k-?*) ... *ınanmas* || **2325** *birse nen͡g*] A_5 [illegible] *n.* C_{11} *b. ning* | *yumıtmaz ... yan͡g*] A_5 *bu-mıdmaz ...* B_8 *yumıtmas ...* C_{11} [illegible]

2326 A'da ikinci mısraın yerine, önce 2327. beytin ilk mısraı yazılmış; sonra üze- [illegible] çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *üçünçi*] B_9 *üçinçi* || **2327** *törtünç ... alçı*] [illegible] *törtinç* . C_{13} *... ilçi* || **2328** *titimlig ... topulsa*] A_8 *teyim-lig ... tudulz-a* C_{14} [illegible] *-lüg* (*-iti-* noktasız) ... *topulsa* (*-p-* noktasız) | *yitilik ... ḳomıtsa*] A_8 *idek-lik* [illegible] *kamıdz-a* B_{11} ve C_{14} *yịti-lik ... ḳọmıtsa* || **2329** *sançġa ... küsi*] A_9 *yançġ-a* [illegible] *-ġ-a bu beglik küz-i* || **2330** *bu sü*] A_{10} *sụụ-nị* | *elig bulġa*] A_{10} *ilig bilge* || **2331** [illegible] *-erse usı*] A_{11} *kọdürz-e uz-ı* || **2332** *er ... öḍrüm*] A_{12} *sụụ ...* B_{15} *... öḍrüm* (satır altında *özr...?*) | *bolunsa ... tüm*] A_{12} *bolılz-a telim tụm* B_{15} *b. tọlum t.*

2333 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *erse*] A_{13} *urz-a* | *çerig ... yüreksiz*] A_{13} *sụụ baş-lar ẹr irksiz* B_1 *çẹrigsü ...* || **2334** *kişi ten͡glemiş*] B_2 *kịşig tẹnglemes* C_5 [illegible] *tinglemiş* | *on ... timiş*] A_{14} *az-ı iki ming ẹr ö. sụụ temiş* B_2 *... ming* (*-i-* yerine [illegible] ile) *times*

2335 çerig sançmış alp er tutuzmış ayu
manga tört ming er sü tükel sü tiyü

2336 ḳalın sü yayılsa için bulġaşur
anı itse bolmaz yaraġsız tuşur

2337 çavıḳmış kür alp er yime sözlemiş
er ödrüm kerek sü tolumluġ timiş

2338 negü tir atıḳmış yaġıçı eşit
bu söz eştip ötrü özüngke iş it

2339 öküş sü tileme er ödrüm tile
er ödrüm tile hẹm tolum tüm bile

2340 itiglig az edgü öküşte körü
telim tuştı artaḳ öküş sü bile

2341 yaġıḳa ḳalı yortsa sü başlar er
yaḳın tutġu özke yaġıġ işler er

2342 adırġu ödürgü yezek tutġaḳı
yıraḳ tutġu saḳlap közi ḳulġaḳı

2343 yezek hẹm telim yetse tutġaḳ kitip
yaġıġ basġu bolsa urunsa ḳayıp

C 126 2344 süsin itse yapsa ma yortuġ tüzüp
kidin ḳalmasa er ya öngdün ozup

2335 *tutuzmış*] A_{15} *yidür-miş* | *ming* ... *tiyü*] A_{15} *m. ẹr tap tụkel tụsnü* [illegible] *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) ... *tịyü* (noktalara dikkat) C_6 ... *tịyü* || 2336 *yayılsa*] [illegible] *yayılsa* (*-y-* yerine *-b-* ile) | *bolmaz*] B_4 *bolmas* || 2337 *çavıḳmış* ... *yime*] A_{17} [illegible] ... *tem-e* | *kerek* ... *timiş*] A_{17} *til-e hem tolum tụm temiş*

2338 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü* ... *yaġıçı*] C_{18} [illegible] *yaġ-ı-çı negü ter* B_6 *nigü* ... C_9 *nigü tir eşitgil* ... | *eştip* ... *it*] A_{18} [illegible] *iş ẹt* B_6 ... *özinge i. i.*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

2339 *er*] A_{19} *az* | *er* ... *bile*] A_{19} *az* ... *tụm til-e* B_7 ve C_{12} ... *tile* || 2340 [illegible] ... *öküşte*] A_{20} *ẹdig-li* ... *ọküş-tin* | *bile*] B_8 *tile*

2341 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yortsa*] A_{21} *burdz-a* | 2342 [illegible] ... *tutġaḳı*] A_{22} *ọder-güü yesik tud-ġaḳ-ı* (sonradan tashih edilmiş) || 2343 [illegible] *kitip*] A_{23} ... *tudz-a t. kined* C_{17} *tilim yẹtse* ... *kịtip* | *basġu* ... *ḳayıp*] A_{23} [illegible] *b. urunz-a ḳanat* B_{11} *bạsġu* (noktalamaya göre, *sıġu*) ... *uru saḳınıp* C_{17} [illegible] || 2344 *itse* ... *yortuġ*] A_{24} *ẹdz-e tudz-a buyur-tıġ* B_{12} *i. yạpsa ne y.* C_1 *i.* [illegible] *y.* | *kidin* ... *ozup*] A_{24} *telim ḳ. ẹr m-a ọngdin osup* B_{12} ... *ẹr ya* (*y-* noktasız) ... [illegible] ... *ozup* (*-z-* yerine *-j-* ile)

2345 tüşün bilse yortuġ tüze bilse kẹd
er at tutsa saḳçı oduġ tursa kẹd

2346 yorıḳın küdezse ʿalẹm başlar er
öngi turmasa bir yaġıġ işler er

2347 tüşürse toyuġ kẹd körüp berk yirig
yıraḳ ıdmasa tıdsa yıġsa erig

B 177 2348 usal bolmasa bolsa artuḳ oduġ
usal bolsa tegrür basımçı yoduġ

2349 yaġıḳa yaġusa yezekin alu
tüşürse toyuġ körse ot suv talu

2350 süsin kẹd küdezse til ıçġınmasa
süsi az öküşin yaġı bilmese

2351 ḳatıġlanġu aşnu til alġu kerek
bu tildin yaġı ḳılḳı bilgü kerek

2352 angar tenglese ötrü itse işin
yaġı boynı yençse kiterse başın

A 88 2353 bu saḳlıḳ bolur hẹm oduġluḳ bolur
yaġıda ḳayusı saḳ erse unur

2354 oduġ beg sözi kör büke yolçılıġ
kör arslan münügli ḳılıç ḳamçılıġ

2355 yaġı sançġuḳa tutġu iki tolum
bu iki tolumdın yaġı yir ölüm

2356 eng aşnu yaġıḳa kerek ḥile al
bu ḥile bile ḳıl yaġı mengzi al

2345 *yortuġ* ... *kẹd*] A_{25} *yordıġ tụz-e b. ket* C_2 *y. yura* ... | *er* ... *kẹd*] A_{25} [illegible] ... *ket* || 2346 *yorıḳın*] A_{26} *yorış-ın* | *öngi* ... *er*] A_{26} *ọgin barmaz-a* (*-r-* ?) ... *ẹr* C_3 *ö. tẹbrese* ... *ir*

2347 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *toyuġ* ... *yirig*] A_{27} *tonıġ ket* [illegible] (*-ü-* ?) *b. çerig* B_{15} *toyuġ* (*-y-* noktasız) ... *yịri* C_4 *toyuġ* (*-y-* noktasız) ... [illegible] | *tıdsa* ... *erig*] A_{27} *kụdz-e* ... *ẹ.* B_{15} ... *eri* || 2348 *basımçı*] A_{28} *kesim-çi* || 2349 [illegible]] A_{29} *tonuġ* B_2 ve C_7 *toyuġ* (*-y-* noktasız) || 2350 *yaġı*] C_8 *kịşi* || 2352 *angar* ... *itse*] A_{32} *angġar* ... *ḳılz-a* B_5 ve C_{10} *ẹgẹr* ... | *kiterse*] A_{32} *kọdürz-e* || 2353 *hẹm*] [illegible] *m-a* | *yaġıda* ... *unur*] A_1 *yaġ-ı-ḳa* ... *urur* C_{11} *yaġı-daⁿ* ... || 2354 *büke yolçılıġ*] [illegible] *büke* (*-k-* üç noktalı) *y.* C_{12} *b. yolçılıġ* (*y-* ve *-ç-* noktasız) | *münügli* ... *ḳamçılıġ*] [illegible] *minuġ-lı* ... *ḳamçıı-lıġ* || 2355 *tolum*] A_3 *talum* | *tolumdın* ... *yir*] A_3 *talum-tın* [illegible] *yer* B_8 *t. yạġıġ y.* || 2356 *eng*] A_4 *ing* | *mengzi*] A_4 *mingsi*

2357 ikinçi bu saḳlıḳ oḍuğluḳ turur
ḳayusı saḳ erse ol üsten͡g bolur

2358 ḳayusı saḳ erse yağıda oḍuġ
siziksiz yağıḳa bu tegrür yoḍuġ

C 127 2359 yağın͡g sü telim tutsa azraḳ senin͡g
toḳışḳa ivinme yaraġ kör anın͡g

2360 yaraşğu yarağı bar erse yaraş
yoḳ erse yarıḳlan bil alşıp küreş

2361 ḳatığlan usandur usa bas kiçe
kiçe az öküşüg ne bilgey aça

2362 ḳalı basğuḳa bulmasa sen yarı
yalavaç ıḍıp sen bar illeş yorı

B 178 2363 tilin arsıḳ il bol küḍezgil özün͡g
toḳışḳa ivinmegü kesgil sözün͡g

2364 taḳı bolmaz erse yağı oġrasa
toḳışmaḳ tilese kön͡gül birmese

2365 uzatma işin͡g sen çerig tir toḳış
üle nen͡g erig ög toḳış at oḳış

2366 toḳışıġ uzatsa yağı öglenür
öküş körse ernin͡g közi ögrenür

2367 negü tir eşitgil yağı sançmış er
başında keçürmiş közün körmiş er

2357 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bu ... oḍuğlaġ*] C_{15} [illegible] *saḳ-lıḳ* | *üsten͡g*] A_5 *yụz-teng* ‖ 2358 *siziksiz ... tegrür*] A_6 *sesik-siz ... tegrü* | [illegible] *yağın͡g ... senin͡g*] A_7 *yaġ-ı sụụ t. bolz-a asraḳ sening* (önce *telim* yazılmış, sonra [illegible] edilmiş) | *toḳışḳa ... anın͡g*] A_7 *toḳuş-ḳa ive-m-e ... inig* B_{12} *t. ıvınmaḳ* ... | 2360 [illegible] ... *küreş*] A_8 *yel* ... B_{13} ... *küreş* (-*ş* sahife kenarında yazılmış olacak) ‖ 2361 [illegible] A_9 *keçe* | *kiçe ... aça*] A_9 *keçe az ọküşüng ne bilge keçe* ‖ 2362 *yarı*] B_{15} *yarı* [illegible] *yạrı* (-*ạ*- harekeli) | *yalavaç ... illeş*] A_{19} *yalavaç* (satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) *ı. sẹn bir ileş* (*aylaş*?) ‖ 2363 *arsıḳ*] A_{11} *aşġaḳ* (?) | *toḳışḳa ... kesgil*] [illegible] *toḳuş-ḳa iven-m-e* (-*v*-?) *m-e kesgil* (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) | [illegible] *bolmaz*] B_2 *bolmas* | *toḳışmaḳ ... birmese*] A_{12} *toḳuş-maḳ ... bermez-e* ‖ 2365 [illegible] *toḳış*] A_{13} *bir toḳuş* | *toḳış ... oḳış*] A_{13} *toḳuş ad oḳuş*

C_8'de 2365'ten sonra, yanlış ve yersiz tekrarlanmış olan beyit için bk. 2371 [illegible]

2366 *toḳışıġ*] A_{14} *toḳuşuġ* C_9 *toḳuşıġ* | *ernin͡g*] A_{14} *az neng* ‖ 2367 *negü* ... [illegible] A_{15} *n. ter işidgil ... ẹr* B_5 *nigü ... ẹr* C_{10} *nigü ... ir* | *başında ... er*] A_{15} .. [illegible] *kọrmiş ẹr* B_5 ... *ẹr* C_{10} *başında*ⁿ ... *ir*

2368 körüşmez yağının͡g küsi keḍ yıraḳ
körüşse basınur körügli ḳaraḳ

2369 yağıḳa yalın͡g teg nen͡gin͡g almasu
uzatsa basıttın͡g yiti ḳıl aḍaḳ

2370 çerigde bir ança busuğḳa kigür
yaḍaġ okçı tuşrup sen ön͡gdün yügür

2371 yağıçı örün͡g ḳırğıl ersiglerig
yağıḳa alın ḳıl kötürsü çerig

2372 örün͡g ḳırğıl artuḳ yağıçı bolur
yağıçı bolur hẹm yarağçı bolur

C 128 2373 kiçig ḳur yigitler bolur keḍ yiti
ḳalı yüz evürse uḍıtur otı

2374 ınanur erig ḳılğıl ön͡gdün kiḍin
on͡gun͡gdın solun͡gdın bir ança aḍın

2375 yağusa çerigke ilişse eri
tuşınça tegişgü kemişse urı

2376 en͡g aşnu yıraḳtın tegişgü oḳun
yağusa sün͡gün teggü birse boyun

2377 ḳatılsa ḳılıç baldu birle tegiş
tişin tırn͡gaḳın teg yaḳa tut iliş

B 79 2378 tiren arḳa birme yağıḳa bolup
yağıġ sanç yoḳ erse uruş yat ölüp

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şị'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2368 *körüşmez ... keḍ*] A_{16} ... B_6 *körüşmes* ... ‖ 2369 *yağıḳa ... nen͡gin͡g*] A_{17} *yaġ-ı yalın teg nẹnging* (?) C_{13} ... *nẹnging* (*n*- yerine *t*- ile?) | *uzatsa ... yiti*] A_{17} *uzadz-a b. yenik* B_7 *u. bạsıt(t)ịng yịti* C_{13} *uzansa bạsıt(t)ıng yịti* ‖ 2370 *çerigde ... busuğḳa*] A_{18} *çerig-ten* ... C_{14} ... *çerig-de* (-*de* satır üstünde yazılmış) ... *bụsuġ* | *ön͡gdün*] A_{18} *ọngdïn*

2371 C_8'de bu beyit, yanlış ve yersiz olarak, 2365'ten sonra tekrarlanmış; krş. beyit 2365 not | *yağıçı ... ersiglerig*] A_{19} *y. ọsüng ḳ. irsig-lerig* C_8 *yạğınçı* (*y*-?) *erig kır vẹ e.* | *alın ... kötürsü*] A_{19} *ạlın-ġın kọder sụ* C_8 *alınġıl kötür sü*

2372 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *örün͡g*] A_{20} *ọsüng* | *yarağçı*] A_{20} *yaraġ-çı* ‖ 2373 *ḳur ... yiti*] A_{21} *ḳul ... yeti* B_{11} ve C_1 ... *yịti* | *evürse*] A_{21} *ọvürz-e* ‖ 2374 *ön͡gdün kiḍin*] A_{22} *ọng-tin kedin* | *on͡gun͡gdın solun͡gdın*] A_{22} *solung-tın ongung-tın* B_{12} ve C_2 *ikingdin s.* ‖ 2375 *kemişse urı*] A_{23} *saruşz-a* (?) *ẹr-i* ‖ 2376 *oḳun*] A_{24} *oḳung* | *sün͡gün ... boyun*] A_{24} *sụ(n)gün teg(g)ü yoḳz-a tabun* B_{14} ve C_4 ... *boyun* (-*y*- noktasız) ‖ 2377 *tırn͡gaḳın ... iliş*] A_{25} *tırnaḳın ... ẹliş* ‖ 2378 *tiren ... birme*] A_{26} *teren a. berm-e* | *yağıġ*] A_{26} *yaġ-ı*

2379 negü tir eşitgil ḳarışġan kür er
seringil seringen yaġısın urar

2380 kelin ḳız sev̇inçi küḍen tünleri
kür alp er küv̇ençi çerig künleri

2381 küv̇ez alp sekirtip çerig sürse bat
laçın ḳuş ḳov̇ar teg töker ḳanları

2382 yaġı körse alp er ḳöpirtür izig
bu ḳarşur aḍınlarḳa tegmez kezig

2383 çerig körse alp er kör arslan bolur
sekirtür ya öldrür ya urşu ölür

2384 yaġı körse alp er ḳızartur men͡giz
ḳarışsa boḍulur ḳızıl hẹm yaġız

2385 at üstem yarıḳlar bolur ḳıp ḳızıl
ḳızıl ḳızġu en͡gler bolur yap yaşıl

2386 yaġı at kemişse san͡ga oġrasa
serin arḳa birme saçılsa basa

2387 yaġı teprese sen uḍu tepregil
ite uḍ aḍaḳın yorı turmaġıl

2379 *negü ... er*] A_{27} *n. ter işidgil ... ẹr* B_2 *nigü ... ẹr* C_7 *nigü ... ir* | *seringil ... urar*] A_{27} *siril-gen serilz-e y. urur* (*-u-* ?) B_2 *sẹringil sẹringen* ... C_7 *siringil siringen* ...

Dörtlük. Metnin bu kısmı nushalarda karışıktır. A ve B'de bu beyitler dörtlük şeklinde değildir; C'de ise, eyrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir. Burada, bâzı tereddütlere rağmen, dörtlük şekli tercih edilmiştir

2380 *kür ... küv̇ençi*] A_{28} *buu* (tashih görmüş) *ạlp ẹr kev̇en-çi* C_9 *küv̇ençi* || **2381** *küv̇ez ... bat*] A_{29} *bu ạlp ẹr sekirdip çerig tar-ġan-ı* B_4 *kür alp er sikirtip* (ilk *-i-* ?) *çẹrig boynı sır* C_{10} ... *bat* (satır altında *yatġay* ?) | *laçın ... ḳanları*] A_{29} ... *ḳov̇ar* (*-v̇-* ?) *teg ḳalın ḳar-ġan-ı* B_4 *yạġı-nı bulun-lar alur hẹm esir* C_{10} *bulun-lar alur hẹm* (satır altında *laçın ḳuş ḳọv̇ar* — *ḳv̇-* noktasız — *tig* — noktasız) ...

2382 C'de bu beyit, yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış | *köpirtür izig*] A_{30} *kọyer-tür isig* B_5 *k. erig* C *köpirtür* (*k-* çizgisiz, noktasız) *i.* | *bu ... kezig*] A_{30} *buḳar-şur ... kesig* B_5 ... *tẹgmes kẹzig* C ... *adın-larḳa* [*tẹgmez kẹzig*] (üzerine kâğıt yapıştırılmış) || **2383** *çerig*] C_{11} *çẹrig* (önce *yạġı* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *sekirtür ... urşu*] A_{31} *sekirdür y-a ọldürür* ... B_6 *sikịrtür* ... C_{11} *sẹkirtür ya öldürür ya ḳarşu* || **2384** *men͡giz*] A_{32} *mingiz* | *boḍulur*] A_{32} *bosulur*

2385 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *at üstem*] A_{33} *uḳuş teng* B_8 *uṭ ü.* | *ḳızġu ... yaşıl*] A_{33} *ḳısġu ing-ler* ... B_8 ... *yạp yạşıl* C_{14} *ḳịzġu* (*-z-* noktasız) ... *yạp y.* || **2386** *serin ... saçılsa*] A_{34} *sirin a. berm-e saçılġ-a* (önce *-z-a* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || **2387** *ite ... yorı*] A_{35} *udu bar a. yụrü* C_{16} *yạna öz* ...

A 89 2388 ḳalı ḳaçsa sindin yaġı turmasa
erig yetgü tutġu bulun tutmasa

C 129 2389 yaġı sançmış ersig eren bulnuḳup
yana ev̇re sançtı yaġısın utup

2390 yaġı ḳaçsa tap ḳıl eḍerme yıraḳ
ḳalı yandru yansa ḳaçumaz aḍaḳ

2391 mun͡guḳsa yaġı yüz ölümke urur
ölümke yüz ursa kim utru turur

B 180 2392 bu yirde özün͡gni küḍezgil oġul
küḍezgil yoḳ erse özün͡gdin tön͡gül

2393 usal bolsa er kör yorırda ölür
usal bolmasa er tilekin bulur

2394 man͡ga mundaġ aydı sınamış kişi
sınamış kişiler sözi söz başı

2395 yaġı ḳaçsa tap ḳıl eḍerme uḍu
eḍertçi yidi körse berge toḍu

2396 yaġıġ bir saçıtsa yana tirlümez
otuġ suv̇ uḍıtsa yana tirlümez

2397 mun͡guḳmış kişiler ölümüg ḳolur
ölümüg ḳoluġlı er öldrü ölür

2388 *sindin*] A_1 *sen-tin* | *erig ... tutmasa*] A_1 *ẹrig* (önce *ẹrin* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *yetgü* (*y-* ?) *bolmaz-a* || **2389** *eren bulnuḳup*] A_2 *ẹren* (*ẹ-* üstündeki noktaya dikkat) *yul-ı-şup* (*-ş-* ?) B_{12} *e. yultuḳup* || **2390** *tap*] A_3 *tip* B_{13} ve C_2 *tạp* | *yandru ... ḳaçumaz*] A_3 *yạndru* ... B_{13} *yạndru yạnsa ḳaçumas* C_2 *yạndarunsa ḳạçumaz* || **2391** *ölümke ... utru*] A_4 ... *urz-a angar kim* C_3 *ölümḳa* (*-ḳa* ?, sonradan satır üstünde yazılmış)

2392 B_1'de bu beyit 2393'ten sonra geliyor | *yirde*] A_5 *yerde* B_1 *yịrde* C_4 *yẹrde* (*-ẹ-* harekeli) | *küḍezgil ... özün͡gdin*] A_5 *saḳın-ġın* (*-ġın* sonradan satır üstünde yazılmış) ... *ọsüng-tin* B_1 ... *ölümdin* C_4 ... *irse* ...

2393 B179₁₅'te bu beyit 2392'den önce geliyor | *yorırda*] C_5 *bu yẹrde* (*-ẹ-* harekeli)

2394 B_2'de bu beyit 2392'den sonra geliyor | *man͡ga*] A_7 *mungga* | *kişiler*] A_7 *kişi kisler* || **2395** *tap ḳıl*] A_8 *tapḳıl* | *eḍertçi ... berge*] A_8 *ẹder-teçi yantı buu yerke* B_9 ve C_7 ... *bẹrge*

2396 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bir ... tirlümez*] A_9 *yer ... terlümez* B_4 ve C_8 ... *tirlümes* | *suv̇ ... tirlümez*] A_9 *sıḳ u. adın terlümez* B_4 ve C_9 ... *tirlümes* || **2397** *mun͡guḳmış*] A_{10} *mungġuḳ-mış* (*-mış* sonradan ilâve edilmiş) | *ölümüg ... öldrü*] A_{10} *ọliming* ... B_5 ... *öldrür*

2398 kim iş ḳılsa terkin angar birgü neng
uş ol neng bile er ḳızıl ḳılsa eng

2399 kim er tutsa öggü açınġu kerek
ol açıġ bile er urunsa yürek

2400 yavuz ögdi bulsa iḍi keḍ bolur
keḍig ögse kendü ḳaçan kin ḳalur

2401 erig ögse elgin kör arslan tutar
atıġ ögse yügrür uçarıġ yeter

2402 balıḳmış bar erse sen emlet körü
bulun bolmış erse yulup ol kirü

2403 ḳalı ölmiş erse aġırlap kötür
oġul ḳız bar erse angar ḥaḳ yitür

C 130 2404 er at körse ötrü sevinçlig bolur
yaġı oġrı bolsa sevüg can birür

2405 isig söz küler yüz bile birgü neng
bu üç neng kişike bolur eḍgü yang

2406 boş azad kişiler mungar ḳul bolur
bu ḳul can yuluġlar sevinçin ḳolur

2407 mungar mengzer emdi bu söz ay bügü
körü barsa yetrü çın aymış tigü

B 181 2408 küler yüz isig söz üle neng tavar
boş azad kişiler bu üçke avar

2398 *birgü*] A_{11} *bergü* | *uş ol*] A_{11} *uşal* B_6 ve C_{11} *uşol* ‖ **2399** *kim .. öggü*] C_{12} *kimi erse tutsa* (*t-* noktasız) | *açıġ*] A_{12} *açuġ* ‖ **2400** *iḍi keḍ*] A_{13} *ẹti ket* | *keḍig*] A_{13} *bedük* ‖ **2401** *elgin*] A_{14} *ilgin* | *atıġ ... yeter*] A_{14} *adıġ ọgz-e ọdrü* ... B_9 *atıġ* ... C_{14} ... *tutar*

2402 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *balıḳmış*] B_{15} *balıḳ-mış* (satır altında uyg. harfl. *yaralıġ*) | *bulun ... kirü*] A_{15} *buu kụn ọlmiş ... kọrü* C_{16} . *bulun* ... *al k.* ‖ **2403** *yitür*] A_{16} *yedür* B_{11} *yịtür* ‖ **2404** *sevinçlig*] A_{17} *sevünç-lüg* C_1 *sẹvinç-lüg* | *birür*] A_{17} *berür* ‖ **2405** *isig ... birgü*] A_{18} *ısıġ ... bergü* | *eḍgü yang*] A_{18} *bergü* ... *neng* C_2 *e. nẹng* (*-n-* noktasız) ‖ **2406** *yuluġlar sevinçin*] A_{19} *yuluġ-lap s.* C_3 ... *sẹvünçin* ‖ **2407** *bügü*] A_{20} *begü* | *barsa ... tigü*] A_{20} *barz-a ... tegü* B_{15} *barsa* ... C_4 *birse* ...

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *dörtlük* sözü ile ayırt edilmiştir

2408 *bu ... avar*] A_{21} *bau iş-ke a.* C_6 *bu üç-kẹ angar*

2409 sen altun kümüş birle alma ḳuluġ
bu üç neng yuluġ ḳıl ḳamuġnı yavar

2410 sü başlar kişi bolsa mundaġ kerek
anın başlasa sü bolur eḍgürek

2411 sen altun kümüşni ülegil nenging
yuluġ ḳılġa canın sav altun tenging

2412 bu üç nengke bolur tapuġçı ḳulı
munı tutsa begler ḳamuġ neng ulı

2413 bu yanglıġ sü başçı bulur erse beg
işi başḳa barġay küvenç bolġu teg

2414 bu yanglıġ bolur erse sü başlar er
işi barça itlip küvençke teger

2415 yaraġlıġ vẹzir ḳolsa andaġ kerek
sü başçı tiler erse mundaġ kerek

2416 angar ötrü begler ınansa bolur
tilemiş tilekin beg andın bulur

A 90 2417 yana aydı ögdülmiş ilig ḳutı
iki iş beḍük iş uluġluḳ atı

2418 vẹzir bir ikinçi sü başlar ʿalẹm
birisi ḳılıç tuttı biri ḳalẹm

C 131 2419 bu il baġı örki bu iki tüzer
bu iki birikse anı kim üzer

2409 *ḳuluġ*] A_{22} *kulaġ* (*k-* !) | *bu ... yavar*] A_{22} *buu iş-ni ... ḳamuġ-tın yıġar* B_7 .. *ḳạmuġ ḳıl yạvar* (*y-* noktasız) C_7 ... *yıġar*

2410 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sü*] A_{23} *sụụ* (satır altında uyg. harfl. *çerig*) | *anın*] A_{23} *ẹrig* (önce *anın* yazılmış, sonra tashih edilmiş)

2411 A'da bu beyit yok | *sav ... tenging*] B_4 *sav a. tẹnging* C_{10} ... *tiging*

2412 A'da bu beyit yok | *tutsa ... neng*] C_{11} *tutsa* (*t-* noktasız) *b. ḳamuġ-nung* ‖ **2413** *küvenç .. teg*] A_{24} *sevünç bolġudeg* ‖ **2414** *erse ... er*] A_{25} *ẹrz-e sụụ b. ẹr* C_{12} *irse .. ir* | *barça itlip*] A_{25} *b. ẹdlip* C_{13} *yạḫşı i.* ‖ **2415** *ḳolsa*] A_{26} *bolz-a* | *tiler erse*] A_{26} *tilez-e buu* C_{14} *tilese bu* ‖ **2416** *bulur*] C_{15} *ḳolur* ‖ **2417** *beḍük ... uluġluḳ*] A_1 *bedük* C_{16} *uluġ iş bẹdük ol* ‖ **2418** *bir ... başlar*] B_{11} *ol ... sü bạşlar* (satır altında *uluġ iş*) C_{17} *ol ...* | *tuttı biri*] A_2 *tut-tı* (*-tı* sonradan satır üstünde yazılmış) *tutt-ı* B_{11} ve C_{17} *tut(t)ı b.* ‖ **2419** *baġı*] A_3 *taġ-ı* (*-ġ-* ?)

2420 idi artuḳ öḍrüm kerek bu kişi
ḳalı öznese begke iltür başı

2421 tusulsa iḍi ök tususı öküş
ḳalı öznese yası il kẹnd uluş

2422 begi bolsa eḍgü kişi öḍrümi
bu iki tapuġçı buḍun köḍrümi

B 182 2423 bulardın bolur ötrü ilke asıġ
bu asġı bile ötrü begke tatıġ

2424 negü tir eşitgil kör ilçi bügü
bügü sözlerin bulsa aş teg yigü

2425 ḳılıç birle aldı kör il alġuçı
ḳalẹm birle bastı ol il basġuçı

2426 ḳılıç birle alsa bolur terk ilig
ḳalẹm bolmaġınça basumaz elig

2427 ḳılıç birle alsa ḳayu il küçün
anı sürse bolmaz öküş yıl öçün

2428 ḳalẹm birle tutsa ḳayu kẹnd uluş
tilek tegrür anda tözüke ülüş

2429 bu erdi ay ilig özüm bilmişi
munuḳı ötündüm ayıtmış tuşı

2420 *iḍi ... öḍrüm*] A_4 *yiti* (*y-* ?) ... *ọdrüm* B_{13} ... *öḍrüm* (satır altında ọzdu-ġuçı) | *öznese ... başı*] A_4 *ọsnez-e b. ẹdlür iş-i* B_{13} ... *ịltür bạşı* C_2 *ornasa* (-r- ?) ... *altun bạşı* (noktalara dikkat !) || **2421** *tusulsa ... ök*] A_5 *tusulz-a ẹti ọk* B_{14} .. ... *bu* (sonradan sahife kenarında yazılmış) *tolsa idi ök* | *öznese ... kẹnd*] A_5 ... *yaz-ı* (sonradan satır üstünde yazılmış) *il kẹnt* (*yaz-ı* silinmiş) C_3 *ornasa* ... | ... *buḍun köḍrümi*] B_{15} *b. k.* (satır altında *bạrun körküz* . . . ?)

2423 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *begke*] A_7 *ilke* || **2424** *negü* ...] A_8 *n. ter ẹşidgil kọr i. begü* B_2 ve C_7 *nigü* ... | *bügü ... yigü*] A_8 *begü söz-ler-i* ... *... yegü* B_2 *bügü* (satır altında *yạḫşı*) *sözleri* ...

2426 A_{11}'de bu beyit 2427'ten sonra geliyor | *terk ilig*] A_{11} *t. ẹlig* ... C_9 *tirk i.* | *bolmaġınça ... elig*] A_{11} *baz-maġınça bosurmaz ilig* B_4 *b. bạsumaz* ... *b. bạsurmaz ilig*

2427 A_{10}'da bu beyit 2426'dan önce geliyor ; C'de iki satır üzerine yazılmış | *ḳılıç ... il*] A_{10} ... *ẹr* C_{10} *ḳalẹm* ... | *sürse bolmaz*] A_{10} *basz-a* ... B_5 *s. bolmaz* ...

2428 A_{12}'de bu beyit 2426'dan sonra geliyor | *kẹnd*] C_{12} *il* | *tilek ... tözüke*] ... *... bọsüke* C_{12} *tilek* (*-k* çizgisiz) ...

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2430 ilig aydı uḳtum munı belgülüg
taḳı bir sözüm bar anı ay külüg

2431 maṅa sözle emdi körüp eḍgürek
uluġ ḥacịbıġ ay neteg er kerek

2432 ḥacịblar özele bu bolsa uluġ
bağırsaḳlıḳın ḳılsa canın yuluġ

C 132 2433 küv̇ense begi ḥẹm özi ḥẹm ili
olarḳa duʿa ḳılsa buḍnı tili

2434 ilig aydı sözle yime bu sözüg
munı ma ayu bir yarut bu közüg

XXXI.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE ULUĠ ḤACİBLIḲḲA NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

2435 yanut birdi ögdülmiş açtı tilin
ayur inç tirilsü ilig miṅ yılın

2436 uluġ ḥacịb artuḳ bütün çın kerek
bu çınlıḳ bile keḍ bütün din kerek

B 183 2437 tüp aşlı kerek eḍgü ḳılḳı oṅay
tusulsa buḍunḳa toġursa kün ay

2438 tüpi eḍgü bolsa er eḍgü bolur
bu eḍgü kişi ḫalḳḳa eḍgü ḳolur

ilig .. ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2430 *ilig*] A_{14} *elig* | *anı ay*] A_{14} *sen ay ay* (dikkat !) || **2431** *ḥacịbıġ*] A_{15} *ḥacib-ıġ* (satır altında uyg. harfl. *ḥacibıġ*) B_9 *ḥacịbıġ* (satır altında *mẹṣẹl*)

2433 B'de bu beyit yok | *küv̇ense ... ili*] A_{17} *kev̇enz-e ... ḳul-ı hem ẹli* | *duʿa*] A_{17} *tav-a* || **2434** *ilig ... sözüg*] A_{18} *elig* ... B_{11} ... *sözüg* (satır altında *tụruḳ*) | *bir ... bu*] A_{18} *ber tụsüp buu*

... ögdülmiş ... ayur] A_{19} ... *ḥacib negü teg k. a.* B_{12} *bab ... ḥacịb-luḳ-ḳa nigü* ... C_9 *bab uluġ ḥacịb-luḳ-ḳa nigü ... aytur*

2435 *birdi*] A_{20} *berti* | *inç ... miṅ*] A_{20} *ẹnç* B_{13} ... *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile)

2436 *ḥacịb*] B_{14} *ḥacịb* (satır atlında *yạḫşı v[ẹzir]*) | *keḍ*] A_{21} *ket* || **2437** *oṅay*] A_{21} *ọngay*

2438 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış *er*] B_2 *kör* *ḳolur*] B_2 *bolur*

2439 kişi eḍgüsindin kelir eḍgülük
yigü içgü mingü takı keḍgülük

2440 kılınçı on͡gay bolsa ten͡gler söz ök
sözüg ten͡gler ernin͡g işi keḍ süzük

2441 közi tok kerek hem uvutluğ silig
tetiglik kerek hem tümen tü bilig

2442 közi tok kişi işte almaz orunç
orunç alsa ḥacib bolur beg külünç

2443 orunç ol buzuğlı on͡gulmış işig
orunç yig kılur ol bütürmiş işig

2444 uvutluğ silig bolsa kılkı tüzün
kelir andın eḍgü kılınçın sözün

C 133 2445 uvutluğ kişi kılmaz isiz işig
yarağsızka yakmaz bu sermez kişig

A 91 2446 silig erke devlet sin͡gimlig bolur
silig bolsa kutka tegimlig bolur

2447 tetig bolsa malka mun͡gaḍmaz bolur
bilig bilse işte yan͡gılmaz bolur

2448 yime yakşı aymış biliglig beḍük
biligligke tegdi öz ülgi keḍ ök

2449 biliglig kerek kılsa begler işi
kamuğka yaramaz biligsiz kişi

2439 *yigü ... keḍgülük*] A_{24} *yegü ... ket-gülük* || 2440 *on͡gay ... ten͡gler*] A_{25} [illegible] ... *tıng-lar* (tashih görmüş) | *ten͡gler ... süzük*] A_{25} *tınglar e. i. ket sųsük* B_4 ... [illegible] (satır altında *turuk*) || 2441 *uvutluğ*] B_5 *uvutluğ* (satır altında *kılk-lığ*) C_{11} [illegible] || 2442 *işte almaz*] A_{27} *işke a.* B_6 *i. almas* | *ḥacib*] B_6 *ḥacib* (satır altında [illegible]

2443 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *on͡gulmış*] A_{28} *ongar-mış* [illegible] ... *bütürmiş*] A_{28} *beg ... bışurmış*

2444 A_{29}'da beytin ikinci mısraı yerine, önce 2445. beytin ilk mısraı yazılmış; [illegible] üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *kelir ... eḍgü*] A_{29} *bolur* [illegible] || 2445 *kılmaz isiz*] A_{30} *k. esiz* B_9 *kılmas i.* | *yakmaz ... sermez*] A_{30} ... [illegible] (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) B_9 *yakmas b. sermes*

2446 A_2'de bu beyit 2447'den sonra geliyor | *kutka*] B_{11} *kut-ka* (satır [illegible] *devlet-ka*)

2447 A_1'de bu beyit 2446'dan önce geliyor | *malka mun͡gaḍmaz*] A_1 *ilke* [illegible] altında tekrarlanmış) *m.* B_{11} ve C_3 *m. mungaḍmas* | *yan͡gılmaz*] B_{11} *yangumas*

2448 A_3'te bu beyit 2446'dan sonra geliyor | *yime ... beḍük*] A_3 . [illegible] ... *beḍük* (satır altında *büzürg*) C_4 *yana yaḫşı* ... | *ülgi ... ök*] A_3 *ilgi* [illegible] *yaramaz*] B_{13} *yaramas*

2450 bilig tegmese kimke erse ülüg
tirig tise bolmaz anı tut ölüg

2451 bilig birle yaln͡guk beḍüp çavlanur
kişilerde üster kamuğ iş önür

B 184 2452 biligsiz kişi ol kuruğ sır beḍiz
biligligi kişi ornı kökte eḍiz

2453 ukuşluğ kerek işte artuk oḍuğ
oḍuğluğ bile işte tutnur boḍuğ

2454 ukuş bolsa asğı iḍi ök öküş
kamuğ eḍgülük ülgi ol bu ukuş

2455 ukuşsuz kişi ol yimişsiz yığaç
yimişsiz yığaçığ negü kılsun aç

2456 ukuşluğ yise yir ikigün ajun
ukuşluğ atanur atansa tüzün

2457 ukuşluğ biliglig kişi ol kişi
kişide talusı buḍunda başı

2458 yüzi körki körklüg kerek hem yülüg
toğan ersig ünlüg sözi belgülüg

2459 sevitür yüzi körki körlüglüki
yaraşur kirip çıksa ersigliki

C 134 2460 yülüg ersig ernin͡g bolur ḥaşmeti
bu ḥaşmet bile ol kişi ḥurmeti

2450 *ülüg*] B_{14} *ülüg* (satır altında *ilgü*) | *tise bolmaz*] A_5 *tez-e b.* B_{14} *t. bolmas*

2451 A_7'de bu beyit 2452'den sonra geliyor; C'de iki satır üzerine yazılmış | [illegible] . *çavlanur*] A_7 *y. busüp çavlınur* B_{15} *yalnguk beḍüp ç.* (satır altında ...*lik* [illegible], fotografta tam çıkmamış) C_7 *yangluk* ... | *kişilerde*] C_8 *kişi-lerden*

2452 A_6'da bu beyit 2451'den önce geliyor | *sır beḍiz*] A_6 *sız* (?) *b.* B_1 *s. beḍiz* [illegible] altında *teng boy?*) | *kökte eḍiz*] A_6 *kunde ediz* B_1 *kök-de eḍiz* (satır altında [illegible]) C_9 *kök-den ediz*

2453 A_8'de bu beyit 2451'den sonra geliyor | *işte ... oḍuğ*] B_2 ... *oḍuğ* (satır [illegible] altında *ozğur*) C_{10} *iş-den* ... | *boḍuğ*] B_2 *boḍuğ* (sahife kenarında *bo*...) || 2454 [illegible] ... *iḍi*] A_9 *öküş* (?) ... *iti* | *eḍgülük ... bu*] A_9 *edgülükke ulüg buu* || 2455 [illegible]] A_{10} *yemiş-siz* | *yimişsiz ... negü*] A_{10} *yemiş-siz yığaç-çığ n.* B_4 ve C_{12} *y.* [illegible] *nigü* || 2456 *yise ... ajun*] A_{11} *yez-e yer ikegü acun* B_5 ... *i. ajun* (satır altında [illegible] *dünya*) | *atanur*] A_{11} *aba er*

2458 C de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *hem*] A_{13} *me* | *toğan ... ünlüg*] [illegible] ... *ünlüg* (satır altında *'akl-lığ*) C_{16} *zoğan* ... || 2460 *yülüg ... ḥaşmeti*] A_{15} ... [illegible] *ḥşmet-i* B_9 *yülüg* (satır altında *yolluk*) ... | *ḥaşmet*] A_{15} *ḥişmet*

2461 saḳınuḳ kerek din iḍisi arıġ
arıġ bolsa ḳılḳı ḳılınçı arıġ

2462 saḳınuḳ arıġ din iḍisi kişi
irinmez ḳılur barça yalñuḳ işi

2463 saḳınuḳ kişi yir kişi ḳaḍġusı
saḳınuḳ kişi ol kişi eḍgüsi

2464 yüz utru bolur tutçı ḥacib özi
körür közke körklüg kerek ol yüzi

2465 bu körklüg yüzüg körse yüz suv̇lanur
köñgül açlur anda bu can yimlenür

2466 muñar meñzetü aytur emdi bilig
biliglig sözi tut ay ḳılḳı silig

B 185 2467 iḍi eḍgü neñ bu kişi körki yüz
bu yüz körkiñe suv̇ içer iki köz

2468 ḳupa körklügüg kör ḳılın özke fal
işiñ eḍgü bolġay ḳamuġ sözni üz

2469 köñgüllüg kerek hem keḍ öglüg kerek
amul bolsa ḳılḳı taḳı eḍgürek

2470 köñgüllüg kişi söz unıtmaz bolur
köñgülsüz sözüg keḍ tutumaz bolur

2461 krş. bir de beyit 2190 | *saḳınuḳ ... iḍisi*] A_{16} *saḳ-ı-yuḳ k. tin* [illegible] *saḳı-nuḳ ... iḍi-si*

2462 B'de bu beyit yok | *saḳınuḳ ... iḍisi*] A_{17} *saḳ-ı-yuḳ a. tin iḍi-i* C_3 *saḳı-nuḳ ... iḍi-si* | *irinmez ... yalñuḳ*] A_{17} *erinmez* ... C_3 ... *yangluḳ* || **2463** *saḳınuḳ ...* *yir*] A_{18} *saḳ-ı-yuḳ k. yer* C_4 *saḳı-nuḳ* ... | *saḳınuḳ*] A_{18} *saḳ-ı-yuḳ* C_4 *saḳı-nuḳ* || [illegible] *körür*] A_{19} *köni* || **2465** *suv̇lanur*] A_{20} *sav̇lınur* B_{13} ve C_6 *suv̇lanur* . *yimlenür*] [illegible] *yem-lenür* C_6 *timlenür* (*-i-* noktasız)

2466 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış; B'de ise, ayrı başlıklarda olduğu gibi, büyük ve süslü yazı ile yazılmıştır | *meñzetü ... emdi*] B_{14} *menzetür emdi* [illegible] (sahife kenarındaki yazıya dikkat!)

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de iki satır arasında *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2467 *iḍi*] A_{22} *eti* || **2468** *ḳupa ... özke*] A_{23} ... *etgü* C_{10} *küpe* ... | *işiñ ... sözni*] A_{23} *işig* (?) ... *söz-i* B_2 ... *bolġa* ... || **2469** *köñgüllüg ... öglüg*] A_{24} *bedük-* ... *kongül-lüg* C_{11} *köngül* (*-g-* çizgisi *-l-* üstünde : *könlüg*) *-lüg* .. *amul*] B_3 [illegible] (satır altında *tükel*) || **2470** *unıtmaz*] B_4 *unıtmas* | *sözüg ... tutumaz*] A_{25} *ki* (?) [illegible] *ket yedümez* B_4 ... *tutumas*

2471 köñgül bolmasa er körümez işig
ögi bolmasa er itümez işig

2472 köñgülsüz kişiler ḳuruġ kep bolur
köñgül birle yalñuḳ ḳamuġ iş ḳılur

2473 ögi keḍ kerek köñgli alçaḳ amul
çıġay tul yetimke baġırsaḳ köñgül

2474 tetiglik kerek hem törü keḍ bilir
ajun körki barça tetigdin kelir

2475 köñgül ḳoḍḳı bolsa ḳamuġḳa kiçig
tili bolsa yumşaḳ şekerde süçig

C 135 2476 yaruḳ tutsa yüz köz kişike küle
ḳılınç eḍgü tutsa kişilik bile

A 92 2477 negü tir eşitgil kişi alçaḳı
köñgül til kiçig tut ay er ḳıv̇çaḳı

2478 köñgül ḳoḍḳı tutsa bulur ḳut erig
küler yüz isig sözke tirlür tirig

2479 küler yüz isig sözke yalñuḳ isir
isinse bu yalñuḳ bolur ḳul esir

2480 serimlig kerek hem tuta bilse öz
közin keḍ küḍezse tilin tıḍsa söz

2481 ḳulaḳı saḳ erse ögi bilgi kiñ
yorıḳı tüz erse tili köñli teñ

B 186 2482 tükel bilse erdem bitise bitig
ḳamuġ işke bilgin bu ḳılsa itig

2471 *er ... işig*] A_{26} *er körü-mez eşig* B_5 *er körümes işig* (satır altında *işin*) | *er ... işig*] A_{26} *er edümez i.* B_5 *er itümes işig* (satır altında *işin*) || **2472** *yalñuḳ*] B_6 *yalnguḳ* (satır altında *fehm-lüg*) C_{14} *yangluḳ*

2473 A_{29}'da bu beyit 2474'ten sonra geliyor | *köñli*] A_{29} *ḳılḳ-ı*

2474 A_{28}'de bu beyit 2473'ten önce geliyor | *keḍ*] A_{28} *ket* | *ajun*] A_{28} *acun*

2475 A_{30}'da bu beyit 2473'ten sonra geliyor | *ḳoḍḳı ... ḳamuġḳa*] A_{30} *ḳosḳ-ı* ... B_9 *ḳosḳı* . C_{17} *ḳotḳı b. ḳamuġ-dan* | *şekerde*] A_{30} *şeker-tin* C_{17} *şekerden* || **2476** *ḳılınç*] B_{10} *ḳılı(n)ç* || **2477** *negü tir*] A_1 *n. ter* B_{11} ve C_2 *nigü t.* | *kiçig ... er*] A_1 *kon-i tut er* C_2 ... *ir* || **2478** *ḳoḍḳı tutsa*] A_2 *ḳoz-ḳı tudz-a* B_{12} *ḳosḳı bolsa* C_3 *ḳotḳı t.* | *sözke tirlür*] A_3 *söz yedilür* || **2479** *yalñuḳ isir*] A_3 *y. esiz* B_{13} *yalnguḳ isir* (satır altında *isin* ?) C_4 *yangluḳ i.* | *yalñuḳ ... esir*] A_3 ... *esiz* C_4 *yangluḳ* ... || **2480** *serimlig*] B_{14} *serim-lig* (satır altında *ṣabur*) C_5 *serim-lüg* | *keḍ ... söz*] A_4 *ket ... tuz* || **2481** *kiñ*] A_5 *keng* || **2482** *bilse*] C_7 *tutsa* | *bu ... itig*] A_6 *buu ... edig*

2483 bu erdem bilig kör kerek barça tüz
uluġ ḥacịb ötrü ḳızıl ḳılsa yüz

2484 tapuġlarda artuḳ bu yinçke tapuġ
ḥacịblıḳ turur baḳsa yetrü ḳamuġ

2485 bu ḳaç neñ kerek kim atansa ḥacịb
kişi başlasa yolḳa öñdün keçip

2486 muñar meñzer emdi bu şaʿịr sözi
bu şaʿịr sözi ol biligsiz közi

2487 ḥacịblıḳḳa aşnu bu on neñ kerek
yiti köz ḳulaḳ saḳ köñül kiñ kerek

2488 yüzi körki boḍ til uḳuş ög bilig
ḳılınçı bularḳa tükel teñ kerek

2489 uzun kiç yaşasunı ilig özi
uluġ ḥacịb ol begke körgü közi

2490 törü hẹm toḳu öñdi yinçke tapuġ
uluġ ḥacịb itse açar yol ḳapuġ

C 136 2491 muñar meñzetü keldi bilge sözi
eşitse köñül birsü alsu özi

2492 uluġ iş turur bu ḥacịblıḳ işi
munı başḳa iltmez mẹgẹr keḍ kişi

2493 ḥacịblar işi tut ya begler işi
uluġ ya kiçig tut ötügçi kişi

2483 *bilig ... kerek*] A_7 *bilig-ler bolur* | *yüz*] B_2 *tüz* || **2484** *ḥacịblıḳ* ... A_8 *ḥ. t. yedrü baḳz-a* B_3 *ḥacịb-lıḳ* (satır altında *yạḫşı, y-* ve *-ḥ-* noktasız) ... *ḥacịb-luḳ* ... || **2485** *ḥacịb*] B_4 *ḥacịb* (satır altında *yạḫşı vẹzir*) | *öñdün*] A_9 ...

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

2487 *ḥacịblıḳḳa*] C_{13} *ḥacịb-luḳ-ḳa* | *yiti ... kiñ*] A_{11} *iki ... keng* C_{13} *yịti* ...

2489 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kiç ... özi*] A_{13} *keç* ... C_{15} ... *ḳutı* || **2490** *itse ... yol*] A_{14} *ẹdz-e a. ol*

2491 A'da bu beyit yok

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

2492 *uluġ ... ḥacịblıḳ*] B_{11} *uluġluḳ tụrur* ... C_3 ... *ḥacịb-luġ* | *iltmez*] ... *ẹldmez* B_{11} *ịltmes* C_3 *ịltmez* || **2493** *ḥacịblar*] C_4 *ḥacịb-luḳ* | *ötügçi*] A_{16} *ẹdün* ...

2494 aġıçı bitigçi ya iş tutġuçı
ya tonçı etükçi ʿamịl bolġuçı

2495 ya yat baz yalavaç keliş ya barış
boşuġ birgü açıġ olarḳa tegiş

2496 ḳonuḳları körgü ya boġzı yimi
açıġlıġ açıġsızḳa ḳılsa emi

B 187 2497 yol aġzında erse kişi başlaġu
törüsin toḳusın yazım ḳılmaġu

2498 çıġay tul yẹtim ḳışşa birse ötüg
anı barça tıñlap ötünse ötüg

2499 mẹẓalịm ödinde ötügçilerig
körü alsa yol ḳılsa bolsa irig

2500 yana körse iç taş yaraġsızlarıġ
ayu birse tıḍsa kötürse arıġ

2501 bu yañlıġ tü işler neçe ülgülüg
uluġ ḥacịb elgi tegir belgülüg

2502 bu işke basut barça andın kelir
ḳalı artasa ḳalsa andın ḳalır

2503 ay ilig ḥacịblarḳa saḳlanġu ol
bu ḳaç yirde artuḳ ḳatıġlanġu ol

2504 biri beg sözini ḳatıġ tutsa berk
ikinçi hạvaḳa uḳuş ḳılsa örk

2494 *aġıçı ... ya*] A_{17} ... *m-e* B_{13} *aġıçı* (satır altında *ayġuçı*) ... *ya* (*y-* noktasız) ... *ʿamịl*] A_{17} *y-a tudçı ẹdük-çi anız* (*-n-* veya *-r-* ?) B_{13} *ya ton-çı e. ʿamịl* (satır altında *ʿạmẹl*) C_5 *ya tutçı ötüg-çi ʿa.* || **2495** *ya ... ya*] A_{18} *yayad bar ... m-e* B_{14} ... (*y-* noktasız) C_6 ... *ya* (*y-* yerine *b-* ile) | *birgü ... tegiş*] A_{18} *bergü ... tenggiş* ... *tẹgiş* C_6 ... *tengiş* (*tn-* noktasız, *ti-* ?) || **2496** *ḳonuḳları ... yimi*] A_{19} *tonuḳ-lar-ı* (-?) *kẹrgü ṃ-e b. yemi* B_{15} ... *ya* (*y-* noktasız) ... C_7 *ḳoyun-ları* ... | *açıġlıġ* ...] A_{19} *açı-lıġ* *ḳılġu* B_{15} *açıġ-lıḳ* ... || **2497** *aġzında*] A_{20} *oġr-ı bar* | *törüsin* ...] A_{20} *tọrüz-i* *toḳuz-ı yasım* (?) B_1 *törüsin* (satır altında *rubẹrudin* ?) *toḳusın* (satır altında *tạpuġın*) *y.* C_8 *t. toḳuşın y.*

2498 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *birse*] A_{21} *berz-e* || **2499** *ödinde* ... *ötügçilerig*] A_{22} *ọdün-te ọdün-çi-lerig* | *körü ... irig*] A_{22} *kör ... ẹrig* C_{11} ... *ịrig* || **2500** *birse* ... *kötürse*] A_{23} *berz-e ... kederz-e* || **2501** *yañlıġ tü*] A_{24} *yangluġ buu* ... *yạnglıġ bu* | *elgi tegir*] A_{24} *ilgi t.* C_{13} *e. tẹger*

2502 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *basut*] A_{25} *boo-sut* (*-t* ?) B_6 *bạsut* (satır altında *asıġ*) | *ḳalır*] C_{15} *kẹlir* || **2503** *ḥacịblarḳa*] A_{26} *ḥacib-ler-ke* (*-ke* sonradan ... üstünde yazılmış) | *yirde ... ol*] A_{26} *yerde* ... B_7 ve C_{16} *y. a. ma ḳạtlanġu ol* || **2504** *tutsa*] A_{27} *tudġu* | *örk*] A_{28} *ẹrk* B_8 *ọrk* C_{17} *örk*

C 137 2505 üçünçi körürde küḏezse özin
tilinde çıḳarmasa tegme sözin

2506 orunç olmasa ḳılsa barça işig
yaǧutsa begin͡ge yıramış kişig

2507 iki nen͡g kişide bolunsa ilig
an͡gar birmegil iş uzatma elig

2508 biri tilde yalǧan çıḳarsa sözin
biri egrilik ol sikirtse özin

2509 bu iki ḳılınç kimde bolsa köni
özün͡gke yaḳurma ay ilig anı

A 93 2510 aḏın üç iş ol kör tapuǧçı işi
küḏezmese andın özi yir başı

2511 biri söz eşitse ḳatıǧ tutsa berk
biri körse ten͡gsiz közin yumsa terk

2512 üçünçi özin tutsa tursa köni
sevinçin keçürgey bu bulmış küni

B 188 2513 negü tir eşitgil bügü bilge beg
bu söz işke tutsa san͡ga bolǧa yig

2514 başın͡g ḳolsa begler sözin sözleme
yana ilke yazma başın͡gnı yime

2515 ḳara ilke yazsa ḳurıtur başın
tili sözde yazsa uşatur tişin

2516 telim körmişim bar tegimsiz kişi
turup ilke yazdı kesildi başı

2517 öküş me eşittim bu til sözlemiş
kön͡gül sırrı açlıp erin başlamış

2518 yana aydı bilge bügü sözledi
özin tutnumaz er başın yir tidi

2519 ḥaciblarḳa artuḳ küḏezgü özüg
körürde közüg hẹm ötügde sözüg

2520 öḏi bolmaǧınça özi kirmese
ayıtmazda aşnu ötüg birmese

C 138 2521 negü tir eşitgil uḳuşluǧ tili
uḳuşluǧ tili açtı mạʿni yolı

2522 öḏi bolsa körkit mẹlịklerke yüz
ayıttuḳta sözle tilin sözke söz

2523 ḳamuǧ nen͡gke vạḳt ol öḏi belgülüg
öḏi boldı erse körür iki köz

2524 bu yan͡glıǧ kerek barça erdem bilig
uluǧ ḥacịb ötrü uzatsa elig

2525 bu erdi ay ilig özüm bilmişi
munuḳı ötündüm ayıtmış tuşı

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

2526 ilig aydı uḳtum eşittim bu söz
taḳı bir söz aytur senin͡gdin bu öz

2505 *körürde ... özin*] A_{28} *kirür-te küdẹsz-e* (*-d-* ?) *kọsin* | *tilinde*] A_{29} [illegible] || **2506** *orunç*] A_{29} *orunç* (satır altında uyg. harfl. *ḳarız* ?) | *yıramış kişig*] A_{29} [illegible] *işig* B_{10} *yịramış k.* C_2 *yịramış* (*-ị-* harekeli) *k.* || **2507** *kişide ... ilig*] A_{30} *turur* [illegible] (*-i-* ?) *bolz-a ẹlig* | *birmegil*] A_{30} *bermegil* C_3 *bīrmegil* || **2508** *sözin*] A_{31} *sọz-i* | *ol* [illegible] *özin*] A_{31} *ol ḳılınz-a özi* C_4 *ol* (önce *ök* yazılmış, sonra *-k* çizgisi silinmiş) ... | [illegible] *bolsa köni*] A_{32} *ẹrz-e anı* C_5 *erse k.* | *yaḳurma ... anı*] A_{32} ... *bilig sen-i* B_{13} *yaḳur*[illegible] (satır altında *yạvutma*) ... || **2510** *aḏın ... işi*] A_1 *adanz-a ụç iş ol t. ọsin* | *yir başı*] [illegible] *yer başın* C_6 *yīr bạşı* || **2511** *terk*] B_{15} yok (sahife kenarına yazılmış olacak) C_7 *ber*[illegible]

2512 B'de bu beyit yok | *sevinçin ... bulmış*] A_3 *sevünçin k. bulul-mış* | [illegible] *negü tir*] A_4 *n. ter* B_1 ve C_9 *nigü t.* | *yig*] A_4 *yeg* B_1 ve C_9 *yig* || **2514** *sözin*] A_5 *söz*[illegible] || **2516** *tegimsiz*] A_7 *tegiş-siz* B_4 *tẹgim-siz* C_{12} *tẹgimsüz* | *turup*] A_7 *tirig* (?)

2517 *eşittim ... sözlemiş*] A_8 *ẹ. buu til söz-lemiş* B_5 *eşit(t)ịm ... sözlemịş* C_{13} *eşit(t)im* [illegible] *bạşlamış* | *açlıp ... başlamış*] A_8 *açmış ọsin kislemiş* B_5 *a. irin başlamış* (*b-* noktasız) C_{13} *a. irin bạşlamış*

2518 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yana ... bügü*] A_9 *yim-e ... begü* | *tutnumaz* [illegible] *tidi*] A_9 *yedümez ẹr b. yer teti* B_6 *tutnumas ẹr* ... C_{15} *t. ir ... yir* (satır üstünde yazılmış) *t.* || **2519** *ḥacịblarḳa*] B_7 *ḥacịb-ler-ke* | *körürde*] A_{10} *kọrer-te* || **2520** *ayıtmazda* [illegible] *birmese*] A_{11} *ayıdmaz-tan a. ẹdüg* (satır altında uyg. harfl. *yụz* ?) *ber-mez-e* [illegible] *ayıtmaz-ta* || **2521** *negü ... uḳuşluǧ*] A_{12} *n. ter işidgil uḳuş-lı* B_9 ve C_1 *nigü* ...

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

2522 *kọrkit mẹlịklerke*] A_{13} *kọrküd bu beg-ler-ke* | *ayıttuḳta ... tilin*] A_{13} *ayıduḳ-ta s. bilin* B_{10} *ayıt(t)uḳta ... tilin* (*t-* noktasız) C_3 *ayıt(t)uḳta* (harekeli) ... [illegible] **2523** *öḏi*] A_{14} *kụn-i* | *erse körür*] A_{14} *ẹrz-e yarur* C_4 *irse k.* || **2524** *uzatsa elig*] A_{15} *uzads-a ilig* || **2525** *özüm*] A_{16} *ọsin*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2526 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eşittim*] B_{14} *eşit(t)ịm* C_7 *eşit(t)im*

2527 manĝa ayğıl emdi ḳapuğ başlar er
negü teg kerek ay bu iş işler er

XXXII.

B 189 ÖGDÜLMİŞ İLİGKE ḲAPUĠ BAŞLAR ER NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

2528 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
esen inç tirilgil ay ḳılḳı silig

2529 ḳapuğ başlar er keḍ bağırsaḳ kerek
tẹni canı birle tapuğsaḳ kerek

2530 ḳapuğda yarutsa ḳuranĝḳu tünüg
ḳapuğda batursa yarumış künüg

2531 törü hẹm toḳu bilse ḳılsa tapuğ
onĝay bolsa ḳılḳı ḳılınçı ḳamuğ

2532 tuzı etmeki kinĝ aḳí bolsa keḍ
kümüş birse altun er at tirse keḍ

C 139 2533 kiçe bolsa yatğaḳ bu yatsa burun
ayu birse tẹgme kişike orun

2534 azaḳ yat baz ẹrse ayıtğu kerek
oḍuğraḳ kim erse yağutğu kerek

2535 körü bekletip çıḳsa ḳarşı ḳapuğ
tükel boldı ol künki barça tapuğ

2536 yana erte tursa ḳapuğ başlasa
kiçe tanĝda turğaḳnı tepretmese

2537 ḳalı yol öḍi bolsa başlap kirip
körünse ẖilin barça yumğı tirip

2538 özi çıḳsa körnüp öküş turmasa
ḳapuğda kişi ḳoḍsa özde basa

2539 er at kirse ẖilçe körünse tözü
bu körse yarağlığ yarağsız azu

2540 ḳalı yol kesilse ḳapuğ başçısı
yana kirgü bolsa er at sözçisi

B 190 2541 ötünse er at ötgi ḳolsa tilek
munĝaḍmış kişike bu bolsa yülek

2542 alu birse açığ kör altun kümüş
ḳayuḳa at alsa ḳayuḳa yumuş

2543 irig tapnurı kim bağırsaḳ seve
tapınmaz ḳayusı yorığlı yava

2544 yarağlığ ḳayu ol asığlığ ḳayu
boluğluğ ḳayu ol tusuluğ ḳayu

2445 ötünse beginĝe bu tegme birig
açа aḍra birse kötürse erig

2546 çıḳıp eḍgü yarlığ tegürse tilin
er at könĝli mundağ isitse alın

A 94 2547 ḳapuğda ite tursa oldruğ turuğ
tüzülse orun ḳalmasa bir ḳuruğ

2527 *manĝa ... er*] A_{18} *mangga ... ẹr* B_{15} *ẹr* C_{9} *ir* | *negü ... ẹr*] A_{18} ... [illegible]
B_{15} *nigü ... ẹr* C_{9} *nigü ...*
ögdülmiş ... ayur] B_{1} *bab ögdülmiş ... nigü ..* C_{10} *bab ögdülmiş* [illegible] *nigü* [illegible]
aytur
2528 *birdi*] A_{20} *berti* | *inç*] A_{20} *ẹnç* || **2529** *er*] B_{3} *ẹr* | *tapuğsaḳ*] C_{12} [illegible]
2530 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *batursa*] A_{22} *bụdürz-e* B_{4} [illegible]
C_{14} *bạtursa* || **2531** *törü ... toḳu*] A_{23} *tọrü m-e t.* B_{5} *törü* (satır altında *töre*) A [illegible]
(satır altında *toḳa*。) | *onĝay*] A_{23} *onggay* || **2532** *etmeki kinĝ*] A_{24} *ẹdmeki keng* C [illegible]
ötmeki k. | *birse ... eḍ*] A_{24} *birl-e ... terz-e ket* B_{6} *... ẹr at t. kẹḍ* C_{16} *... ḳılsa* [illegible]
|| **2533** *kiçe ... burun*] A_{25} *keçe yadz-a yadğaḳ ọsin m-e ẹrin* C_{1} *... bụrun* [illegible]
... orun] A_{25} *berz-e ... terin* || **2534** *azaḳ ... ayıtğu*] A_{26} *asaḳ yad bar ẹrz-e* [illegible]
C_{2} *yıraḳ yat bar ...* | *oḍuğraḳ ... yağutğu*] A_{26} *osığ-raḳ k. ẹrz-e yırad-ğu*
2535 C'de bu biyit iki satır üzerine yazılmış

2536 *erte*] C_{5} *irte* | *kiçe*] A_{28} *keçe* || **2537** *yol*] A_{29} *bol* | *yumğı tirip*] A_{29} *y. terip*
[illegible] *yumkı t.* || **2538** *körnüp*] A_{30} *kọrüng* | *ḳapuğda ... özde*] A_{30} *tapağ-ta k. ḳoyz-a öz*
[illegible] (*-g* ?, noktalı) C_{7} *... özde^{n}* || **2539** *ẖilçe ... tözü*] A_{31} *ẖal-ça kọrünz-e basu* C_{8} ...
[illegible] (*-z-* noktasız) | *bu ... azu*] A_{31} *... asu* B *bu* (*b-* yerine *y-* ile) ... C_{8} *... or* (?)
2540 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **2541** *ötki ḳolsa*] A_{33} *ongay anda*
[illegible] *munĝaḍmış* [illegible] *bolsa*] A_{33} *munggat-mış ... buu arḳ-a* || **2542** *birse*] A_{34} *berz-e* || **2543**
[illegible] A_{35} [illegible] *tapınmaz*] B_{3} *tạpunmas* C_{12} *tạpunmaz* || **2544** *tusuluğ*] A_{36} *tusuğ söz*
[illegible] *tusugluğ* C_{13} *tụsuluğ* || **2545** *birig*] A_{37} *yerig* | *birse ... erig*] A_{37} *berz-e kẹderz-e*
C_{14} *... ilig* || **2546** *isitse*] C_{15} *ịsitse* || **2547** *ite ... oldruğ*] A_{1} *ẹde tudz-a olduruğ*
[illegible] *oltruğ* C_{16} *... olduruğ* | *tüzülse ... bir*] A_{1} *tụslez-e osun ...* C_{16} *... yir*

C 140 2548 körü alsa yat baz keligli kişig
ağır tutsa ḳoldaş ḳılınmış işig

2549 liv̇ aş tirki kirse körü ıḍsa köz
yarağsıznı körse anı tıḍsa öz

2550 şireni çıḳarda körüp saḳlasa
an͡gar toğru yolda elig tegmese

2551 ḳapuğda çıḳarsa liv̇ aş tirkini
körü tüz ületse begi körkini

2552 neçe ḳa tegürgü kerek bu aşığ
ḳuruğ ḳoḍmasa bir içig hẹm taşığ

2553 iki nen͡g beḍütür bu begler çav̇ı
ilinde tuğı kör törinde liv̇i

2554 adın ma iki nen͡g ḳapuğ körki ol
beḍütür beg atın açar ḳutḳa yol

2555 uluğ ḥacịbı bolsa azad kişi
taḳı bir yarağlığ ḳapuğ il başı

B 191 2556 bu iki kişi birle itlür ḳapuğ
uluğluḳ bile atı yaḍlur ḳamuğ

2557 iḍişçi töşekçi yime aşçıḳa
tözü köz kemişse yime tuğçıḳa

2558 yime ḳuşçı kişçi yime oḳ yaçı
anuḳ tutsa künde ḳapuğda tuçı

2548 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *baz*] A_2 *bar* | *ḳılınmış*] A_2 [illegible] C_2 *ḳılınmış* || 2549 *liv̇ ... tirki*] A_3 *ev̇ ... terki* B_9 *... tịrki* C_3 *... tẹrki* (*-ẹ-* hare[illegible] | *tıḍsa*] A_3 *ıdz-a* || 2550 *şireni*] A_4 *yan-a lev̇* C_4 *sire* (*sịyer* ?, harekeli *-y-* [illegible] *ni* | *an͡gar ... elig*] A_4 *anggar yol-ta turğu ilig* C_4 *a. yol-da toğru e.* || 2551 [illegible] *... tirkini*] A_4 *çıḳar-ta lev̇ aş ter-kini* B_{11} *... tirki-ni* C_5 *çıḳarsa* (*-s-* sonradan [illegible] edilmiş) .,. *tịrki-ni* | *tüz ... begi*] A_5 *tur ụlez-e yegi* C_5 *t. ülese b.*

2552 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *neçe ḳa*] A_6 *ḳamuğ-ḳa* [illegible] *beḍütür*] A_7 *betü-tür* (*-t-* ?) | *ilinde ... liv̇i*] A_7 *ẹlin-te ... lev̇i* B_{13} *liv̇i* (sa[illegible] tında *altanı* ?) || 2554 *nen͡g*] A_8 *bu* | *ḳutḳa*] A_8 *ḳodz-a* || 2555 *ḥacịbı* [illegible] *kişi*] A_9 [illegible] *ẹrz-e ẹren ẹdgü-si* | *il başı*] A_9 *baş-çı-sı* C_{10} *īl başı* || 2556 *itlür*] A_{10} *ẹt-lür* | *yaḍ*[illegible] A_{10} *yaz-lur*] C_{11} *yạḍlur* || 2557 *iḍişçi ... yime*] B_2 *ịḍiş-çi ... yạna* C_{12} ... [illegible] *tözü ... yime*] A_{11} *turu k. kisiz-e y.* C_{12} *... yīme* || 2558 *ḳuşçı ... yaçı*] A_{11} [illegible] *söz-çi y. oḳ taçı* (satır altında uyg. harfl. *aḳdaçı* ?, *-ḳ-*, *-ḫ-* ?) C_{13} *ḳuşçı ḳuşçı* [illegible] B_3 *tuçı* (satır altında *dayịm*) C_{13} *tutçı*

2559 turup barsá ev̇ke ḫịlin ḳoldaşın
özi birle iltse yitürse aşın

2560 yitürse içürse toḍursa ḳarın
ḳuruğ ıḍmasa birse özde barın

2561 özin͡ge bir at ton tolum ḳılsa tap
aḍının ülese bir az ḳoḍsa tap

C 141 2562 tapuğḳa kelir erse yat baz kişi
körü alsa itse otağı işi

2563 tapuğḳa körüngince körse anı
aşı boğzı ornı atı hẹm tonı

2564 yime aytu tursa er at ḥallerin
açı hẹm toḳı ya tonın opraḳın

2565 mun͡gaḍığlı barmu elig tarlıḳın
mun͡gın͡ga yarasa ötese ḥaḳın

2566 kim erse ḳapuğḳa birer kelmese
ayıtsa tilese ne bolmış tise

2567 ḳalı iglig erse ayıtğu kerek
yav̇alıḳ ḳılur erse tıḍğu kerek

2568 bu barça begin͡ge bağırsaḳlıḳ ol
sev̇inçin tilep bu tapuğsaḳlıḳ ol

2559 *turup ... ḫịlin*] A_{13} *terip ... çilin* B_4 *turup* (satır altında *alıp*) *b. iv̇ke ḫ.* [illegible] *... yitürse*] A_{13} *ẹz-i b. ilz-e* (*i-* ?) *yedürz-e* || 2560 *yitürse ... ḳarın*] A_{14} *yedürz-e* [illegible] *bẹdürz-e ḳır yin* B_5 *yitürse* (satır altında *yẹdürse*) ... | *ḳuruğ ... özde*] A_{14} *suruğ* [illegible] *-maz-a berz-e ẹsde*

2561 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳılsa tap*] A_{15} *tip tez-e* | *aḍının* [illegible] *tap*] A_{15} *atı-nın ụlez-e yedürz-e yez-e* B_6 *... bir az* (*-z* noktasız) *ḳ. tạp* C_{17} *adı-nın* [illegible] *tap* (harekeli) || 2562 *kelir ... baz*] A_{16} *kelür ẹrz-e yadbaz* | *itse ... işi*] A_{16} [illegible] *... C_1 ... işi* (*-ş-* ?) || 2563 *hẹm*] A_{17} *m-a* || 2564 *er ... ḥallerin*] A_{18} *... ḥal-*[illegible] B_9 *er at* (satır altında *ir aṭ*) *ḥalidin* C_3 *... ḥali-din* | *ya ... opraḳın*] A_{18} *m-a* [illegible] *orak-ın* C_3 *ya tonı o.* || 2565 *mun͡gaḍığlı ... elig*] A_{19} *mungga-tuğlı ... ilig* C_4 ... [illegible] | *mun͡gın͡ga*] A_{19} *mungın-ğa* || 2566 *ḳapuğḳa ... kelmese*] A_{20} *ḳapuğ-ḳa* (*-p-* ? [illegible] ?) *yarar bolmaz-a* B_{11} ve C_5 *ḳạpuğḳa birer k.* | *ayıtsa ... tise*] A_{20} *... tez-e* B_{11} [illegible] *...* C_5 *ayịtsa ...* || 2567 *iglig*] A_{21} *yig-lig* C_6 *igilig* | *yav̇alıḳ ... tıḍğu*] A_{21} [illegible] *tıd-ğu* (satır altında uyg. harfl. *tıy-ğu*) B_{12} *yav̇alıḳ* (satır altında *hẹr yẹrde* [illegible]) *... tıḍgu* (satır altında *tığu*) || 2568 *sev̇inçin ... tapuğsaḳlıḳ*] C_7 *sẹv̇ünçin ...* *tapuğ-sakılıḳ*

2569 negü tir eşitgil tapuġ ḳılmış er
tapuġ birle begde aġır bolmış er

2570 tapuġçı begin͡ge bağırsaḳ kerek
bağırsaḳ tigüçi tapuġsaḳ kerek

B 192 2571 tapuġsaḳ bir özkey bağırsaḳ ḳulı
bekütür yarı künde beglik ulı

2572 öz asġı tilemez bağırsaḳ bolup
beg asġı tiler künde edgü ḳolup

2573 asıġ ḳılsa azġan anın͡g men ḳulı
çiçek yaslıġ erse biçer men ulı

2574 bağırsız tusulmaz oğulda körü
bağırsaḳ tapuġçı tususı örü

2575 asıġsız tusulmaz ḳadaş erse ḳoḍ
tusulur adaş tut asıġ birle toḍ

2576 tili birle yumşaḳ süçig tutġu söz
kön͡gül tutsa alçaḳ yaruḳ tutsa yüz

C 142 2577 tügük yüz açıġ söz kişig tumlıtur
tiriglikte kitmez kön͡gülde yatur

2569 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... er*] A_{23} *n. ter* [illegible] *er* B_{14} *nigü ... er* C_8 *nigü ... ir* | *er*] A_{23} ve B_{14} *er* C_9 *ir* || 2570 *bağırsaḳ*] [illegible] *tapuġ-saḳ* | *bağırsaḳ ... tapuġsaḳ*] A_{24} *tapuġ-saḳ kerek hem bağır-saḳ*

2571 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış; beytin ikinci mısraı ile [illegible] beytin (= C 141$_{14}$) ikinci mısraı yerlerini değiştirmiş ve aynı zamanda 2572. bey[illegible] ikinci mısraı ile karıştırılmıştır | *bir ... ḳulı*] A_{25} *yer oz-ke b. ḳalı* B_1 *bir* [illegible] tasız) ... C_{11} *bir* (noktasız) ... | *bekütür ... ulı*] B_1 *bekütür* (satır altında [illegible] *ḳılur*) *yarı* ... C_{12} *bekütür yarı* (*-a-* harekeli) *k. edgü ḳolup* || 2572 *tilemez*] B_1 [illegible] C_{13} *tilemes*

2573 B_4'te bu beyit 2574'ten sonra geliyor; C_{14}'te ikinci mısrâ için bk. beyit 25[illegible] not | *azġan*] A_{27} *ar-ġan* | *çiçek yaslıġ*] A_{27} *çeçek baz-lıġ* C_{12} *çiçek yaşlıġ*

2574 B_3'te bu beyit 2573'ten önce geliyor | *tusulmaz oğulda*] B_3 *tusulmas* [illegible] C *tusulmaz oğul-da*[n] || 2575 *tusulmaz*] B_5 *tusulmas* (satır altında *tigmez*) || 2576 [illegible] *alçaḳ*] A_{30} *tez-e* (önce *birl-e* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) *alçaḳ* || 25[illegible] *tügük ... tumlıtur*] A_{31} *tuu-gük* (satır altında uyg. harfl. *tugük*) ... B_7 *tügük* (satır altında *sovaḳ*) ... *tumlıtur* (satır altında *töngüldür*) | *tiriglikte kitmez*] A_{31} *t. kedmez* [illegible] B_7 *tiriglikde kitmes* C_1 *tiriglik-te k.*

2578 mun͡gar men͡gzer emdi bu beytig oḳı
sözi ma'ni birle uḳulġay taḳı

2579 sözün sökse yalın͡guḳ açıtsa tilin
sün͡gükke sızıġ ol kön͡gülke yalın

2580 urup berge başı büter terk söner
tilin sökse bütmez açıġı yılın

2581 ḳalı atlanur bolsa begler süke
ya ḳuşḳa çögenke ya il körgüke

2582 iḍi saḳ küḍezgü bu yirde begin
yoḍuġ tegmese anda ten͡gsizlikin

2583 ḳalı tuşsa beglerke yan͡gluḳ ḫata
tuşar at öze ḳuşta avda süde

2584 bütünsüz bar erse yıratġu anı
siziklig bar erse saḳınġu anı

A 95 2585 bütün çın sevigli bağırsaḳ kişi
yaḳın yortsa begke küḍezse başı

B 193 2586 sü başçı tüze tursa yortuġ ḳurın
iriglerni yıġsa yetürse son͡gın

2587 kiçig ḳur uluğlar ara kirmese
yıraḳ taş yorıġlı yaḳın yortmasa

2578 *mun͡gar ... beytig*] A_{32} *munggar ... beydig* B_8 ... *baytıġ* C_2 ... *baytıġ*
D ö r t l ü k, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2579 *sözün ... tilin*] A_{33} *sosin ... ıçınz-a* (*-ç-? -r-?*) *t.* B_9 *yalnguḳ a. tilin* C_4 [illegible] *yangluḳ* | *sün͡gükke ... yalın*] A_{33} *su(n)gük-ke sasıġ ol k. yılın* B_9 ... *yalın* C_4 [illegible] *sırıġ* (harekeli) ... *yılın* (*yı-* için iki nokta ile k e s r e ve f e t h a işâretleri) || 2580 [illegible] *başı ... söner*] A_{34} *yaş-ı soner terk badar* | *bütmez ... yılın*] A_{34} *sonmez a. bilin* B_{10} [illegible] *bütmes*

2581 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *atlanur ... süke*] B_{11} *atlanur ...* [illegible] *süke* (satır altında *avġa*) | *çögenke*] B_{11} *çögen-ke* (satır altında *salḳalı*) || 2582 *saḳ ...* [illegible] *yirde*] A_{36} *ket ... yerde* B_{12} ... *yirde* C_8 ... *yerde* (harekeli) | *tegmese*] C_8 *balmasa* (harekeli) || 2583 *yan͡gluḳ*] B_{13} *yalnguḳ* | *at ... avda*] A_{37} *at oz-e avda ḳuuş-ta* B_{13} *at* ... C_9 *ḳuş-ta* (*-t-* yerine *-y-* ile) *(a)v-da* || 2584 *bütünsüz*] A_{38} *budüp söz* B_{14} *bütün-süz* | *erse*] A_{37} *erz-e* C_{10} *irse* || 2585 *sevigli*] A_1 *sevüg-li* B_{15} ve C_{11} *sevügli* | *yortsa ... başı*] A_1 *turz-a b. kudez-g'ü iş-i* || 2586 *başçı ... yortuġ*] A_2 *baş-ı tuz-e turz-a yordıġ* | *iriglerni ... son͡gın*] A_2 *erig-ler-ni bakz-a yidürz-e songrın*

2587 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yıraḳ ... yortmasa*] A_3 *yıraḳ-tın* ... *turmaz-a* C_{14} ... *yortmasa* (*-t-* noktasız)

2588 ḳapuġda neteg erse oldruġ turuġ
bu yortuġda andaġ kerek ay uluġ

2589 ḳapuġ başlar erning bağırsaḳlıḳı
bu yanglıġ kerek ay ajunçı aḳı

2590 bu yanglıġ kerek bu ḳapuġ başlar er
begi etmeki yip işin işler er

C 143

2591 munuḳı men aydım eşitti ilig
talu er tilese öḍürsü bilig

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2592 ilig aydı uḳtum munı bẹlgülüg
taḳı bir sözüg ay manga ülgülüg

2593 bilir sen siziksiz ajun bẹgleri
yalavaç ıḍur ildin ilkẹ eri

2594 ayu bir manga bir bilig söz uzı
yalavaç ıḍur ildin ilke özi

2595 negü teg kerek bu yalavaçlıḳ er
angar bütse begler ḳarılatsa yir

2588 *oldruġ turuġ*] A_4 *oldurġ* (önce *oldruġ* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *t.* […] *oltruġ t.* C_{15} *o. ḳuruġ* | *yortuġda*] A_4 *yordıġ-ta*

2589 *erning*] A_5 *ẹr teg* B_4 *ẹrning* C_{16} *irning* | *ajunçı*] A_5 *acun-çı* || 2590 *er*] […] *ẹr* | *etmeki ... er*] A_6 *ọdmeki yep ... ẹr* B_5 *... ẹr* C_{17} *e. yi̇p ...* || 2591 *eşitti*] […] *ẹşid-ti* B_6 ve C_4 *eşit(t)i* | *er ... öḍürsü*] A_7 *ẹr tilez-e udır-ġuu* B_6 *ẹr ...*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok ...

2592 *manga ülgülüg*] A_8 *mangga ay* (önee *belgü* yazılmış ; sonra üzerinden çi[…]lerek, satır üstünde tashih edilmiş) *kụlüg* B_7 *mạnga ülgülüg* (satır altında […] || 2593 *bilir ... ajun*] A_9 *bilirz-e sesik-siz acun* B_8 *bịlir se ...* C_3 *bilir sen ...* | *yala*[…] *... eri*] A_9 *talavaç ... ẹri* B_8 *yạlavạç ...* C_3 *yạlavạç ...*

2594 A'da bu beyit yok ; C'de iki satır üzerine yazılmış. Beytin burada bulun[…] metnin gelişı bakımından, mutlaka lâzım değildir ; söylemek istenilen fikir 2592. ve […] beyitlerin ikinci mısrâlarında söylenmiştir. Buna rağmen, B ve C'de aynen bulun[…] beytin sıraya alınmasını istemektedir | *yalavaç*] B_9 *yạlavạç* C_5 *yạlavạç* || 2595 *negü ... er*] A_{10} *... yalavaç-lıḳ ẹr* B_{10} *nigü ... yạlavạç-lıḳ ẹr* C_6 *nigü ... yạlavạç-lıḳ* […] | *an*[…] *... yir*] A_{10} *anggar bụdz-e beg-ler mun-ı aydu ber* B_{10} ve C_6 *... yir*

XXXIII.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE YALAVAÇ IḌĠUḲA NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

2596 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
bu işke iḍi keḍ yetürsü bilig

2597 ḳamuġ erde öḍrüm yalavaç kerek
biliglig uḳuşluġ talu keḍ yürek

2598 bayat ḳullarında eng öḍründüsi
yalavaçlar erdi kişi eḍgüsi

B 194

2599 yalavaçtın itlür telim türlüg iş
yalavaçtın ötrü kelür körklüg iş

2600 uḳuşluġ kerek keḍ yalavaç örüg
biliglig kerek sözke bilse yörüg

2601 yana bilse söznüng içi hẹm taşı
itilse anıng ötrü tüzmiş işi

2602 negü tir eşitgil ajunçı beg er
buḍun başlaġuçı biliglig yig er

C 144

2603 öküşte talu er uḳuşluġnı bil
buḍunda beḍüki biligligni ḳıl

2604 ḳayu işte aşnu aşunsa uḳuş
ol iş başḳa bardı sınadım öküş

[…] *ögdülmiş ... er*] A_{11} *ö. i. yalavaç-lıḳ-ḳa ıdġu ẹr negü teg* B_{11} *bab ö. i. yạlavạç ı. n*[…]*teg ẹr* C_7 *bab yạlavạç ı. nigü tẹg er*

2596 *birdi*] A_{12} *berti* | *iḍi*] A_{12} *iti* || 2597 *ḳamuġ ... yalavaç*] A_{13} *ḳamuġ-ta ẹr ...* […] *... yạlavạç* C_9 *ḳ. erdem ödrüm yạlavạç* | *keḍ yürek*] A_{13} *ẹdgü-rek* B_{13} *kẹḍ kẹrek* || 2598 *ḳullarında*] A_{14} *ḳul-lar-ı-ta* | *yalavaçlar*] A_{14} *yalavaç-lar* B_{14} *yạlavạç-lar* C_{10} *yalavạç-lar* || 2599 *yalavaçtın ... telim*] A_{15} *yalavaç-tın ẹdlür ḳamuġ* B_1 *yạlavạç-dın ...* […] *yạlavạç-dın ...* | *yalavaçtın ... kelür*] A_{15} *yalavaç-tın ardar telim* B_1 *yạlavạç-dın* […] *kẹlür* C_{11} *yạlavạç-dın ö. kẹlür*

2600 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yalavaç örüg*] A_{16} *yalavaç ọsüg* B_2 *yalavaç örüg* (satır altında *puḫte*) C_{12} *yạlavạç ö.* | *sözke ... yörüg*] A_{16} *bilz-e sọske* […]*rüg* B_2 *sözke bilge y.* || 2601 *yana ... hẹm*] A_{17} *yim-e bilz-e söz-ning içi m-e* | *itilse ... tüzmiş*] A_{17} *ẹdilz-e ẹng* (?) *udru ẹber-miş* B_3 *... buzmış* || 2602 *negü ... er*] A_{18} […] *tir iş(i)dgil acun-çı b. ẹr* B_4 *nigü ... ajun-çı* (satır altında *ozdurġuçı*) *ig ẹr* C_{15} *nigü ... yig*] A_{18} *yeg* B_4 *bẹg* C_{15} *yẹg* (harekeli) || 2603 *öküşte ... er*] A_{19} *öküş-ten* […] *ẹr* B_5 *.. ẹr* | *beḍüki ... ḳıl*] A_{19} *bedük-rek b. bil* || 2604 *işte*] C_2 *iş-de* | *başḳa*] […] *bạḳru* (*b-* noktasız)

2605 ḳayu işke bilge yetürdi bilig
anı yetti tuttı tegürdi elig

2606 uḳuş işke tutsa bilig başlasa
öküş işler itlür kişi işlese

2607 bağırsaḳ kerek hẹm közi kön͡gli toḳ
bütün çın ḳılıḳı köni bolsa oḳ

2608 bağırsaḳ tapuğçı beg asğın tiler
beg asğın tilegli begin çın seṿer

2609 begin͡ge asığçı bağırsaḳnı bil
bağırsaḳnı bulsa özün͡g bağrı ḳıl

2610 bağırsaḳ tapuğçı bağır sanı teg
bağırda yaḳınraḳ yürek ḳanı teg

2611 közi suḳ kişi özke erksiz bolur
bu suḳlar yalaṿaçḳa ten͡gsiz bolur

2612 közi toḳ çığay erse bayḳa sanur
seṙinse kişi tegme işte unur

2613 suḳ er umduçı ol yaṿuz umduçı
kişi umduçısı atı ḳoltğuçı

B 195 2614 negü tir eşitgil közi toḳ kişi
közi toḳ kişi boldı baylar başı

2615 çığay ḳılsa kimni közi suḳluḳı
bayutmaz anı bu ajun toḳluḳı

2616 kimi erse umdu ḳılur erse ḳul
anın͡g boşluḳı kör ölüm birle ol

2605 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *işke*] C_3 *iş-te* | *yetti* . [illegible] *ilig*] [illegible] ... *ilig* B_7 *yẹt(t)i tut(t)ı* ... C_4 *yẹt(t)i tut(t)ı t. ilig* || **2606** *itlür*] A_{22} *ẹdlür* || [illegible] *hẹm*] A_{23} *m-e* | *çın ḳılıḳı*] A_{23} *ç. m-a köngül-i* || **2608** *asğın tilegli*] A_{24} *asğ-ı* [illegible] || **2609** *bulsa*] A_{25} *bilz-e* || **2610** *sanı teg*] A_{26} *s. ol* B_{12} *s. tẹg* C_9 *s. tig* | *bağırda* [illegible] *teg*] A_{26} *bağır-tın* ... *ol* B_{12} ... *tẹg* C_9 ... *tig*

2611 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *suḳlar yalaṿaçḳa*] A_{27} [illegible] *yalavaç-ḳa* B_{13} *s. yạlavạç-ḳa* C_{11} *s. yạlaṿạç-ḳa* || **2612** *serinse* ... *işte*] A_{28} [illegible] ... *iş-ke* || **2613** *er* ... *umduçı*] A_{29} *ẹr undaçı ol y. unda-çı* B_{15} *ẹr umduçı* (satır altında *umğ[uçı]*) ... C_{13} *ol umduçı er y. u.* | *umduçısı* ··· *ḳoltğuçı*] A_{29} *umada-çı* [illegible] *ḳol-ğuçı* B_{15} ... *anı ḳolğuçı* || **2614** *negü tir*] A_{30} *n. ter* B_1 ve C_{14} *nigü* [illegible] *bayutmaz* ... *ajun*] A_{31} *bayudmaz* ... *acun* B_2 *bayutmas* ... || **2616** *kimi erse* [illegible] *kim ẹrz-e-ni* | *kör*] C_{16} *ol*

C 145 2617 taḳı yaḳşı aymış bilig birgüçi
közi suḳḳa öt saṿ erig birgüçi

2618 tükel bay bolayın tise belgülüg
kön͡gül baylıḳı ḳol ay ersig külüg

2619 neçe me ḳul erse közi toḳ beg ol
suḳ öz beglikindin bu ḳulluḳ yig ol

2620 ḳayu beg suḳ erse çığay ol çığay
ḳayu ḳul közi toḳ beg ol kön͡gli bay

2621 uṿutluğ kerek keḍ amul hẹm silig
siligIik bile bilse türlüg bilig

2622 uṿut bolmasa er otun il bolur
uṿut birle yaln͡guḳ bütünlük ḳılur

A 96 2623 amul bolsa ötrü atanur tüzün
silig bolsa ḳılḳı seṿitür özün

2624 tetiglik bile bolsa erke bilig
tözü işke tegrür bu bilgi elig

2625 bu bẹytig oḳığıl negü tir eşit
bilig birle başlap özün͡gke iş it

2626 uḳuş birle uḳ iş bilig birle bil
künün͡g bolsu ḳutluğ ḳutaḍsunı yıl

2617 *yaḳşı* ... *birgüçi*] A_{33} ... *ber-güçi* B_4 *yạḳşı* ... C_1 *yạḫşı* ... | *öt* ... *birgüçi*] A_{33} *od suv erin bergü-çi* B_4 ... *irig b.*

2618 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tise*] A_{34} *tez-e* | *ḳol*] B_5 ve C_3 *ḳıl* || **2619** *beglikindin* ... *yig*] A_{35} *beg-likin-te* ... *beg* B_6 ve C_4 ... *yig* || **2621** *uṿutluğ* ... *hẹm*] A_{37} ... *ket amul m-a* B_8 *uṿut-luğ* (satır altında *uḳuşluğ*) *kẹrek kẹḍ amul* (satır altında *'amẹl*) *h.* | *siligIik*] A_{37} *silig* B_8 *silig-lik* (satır altında *yạḫşı-lıḳ*) || **2622** *er* ... *bolur*] A_{38} *ẹr* ... *bilür* B_9 *ẹr* ... | *yaln͡guḳ*] A_{38} *yangluḳ* B_9 *yạlnguḳ* (satır altında *fạhm-luğ*) C_7 *yạngluḳ*

2623 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tüzün*] A_1 *tụsün* B_{10} *tüzün* (satır altında *yạḫşı at*) *seṿitür özün*] A_1 *seṿidür ọsün* B_{10} *sẹṿitür özün* (satır altında *siṿü-lür ozdurur*) **2624** *tözü* ... *elig*] A_2 *tọsü* (*-s-?*) ... *il-ke ilig* || **2625** *bẹytig* ... *eşit*] A_3 *beydig* ... *ter işid* B_{12} *bạytıġ o. nigü* ... C_{11} *bẹytịg o. nigü* ... | *başlap* ... *it*] A_3 *iş-led ọsüng-ke iş ẹd*

Dörtlük. A'dạ sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2626 *uḳ iş*] A_4 *uḳ-ğıl* | *künün͡g* ... *yıl*] A_4 *künü(n)g b. körklüg ḳ. bil* B_{13} ... *ḳutluğ yıl* (*yı-* noktasız) C_{13} ... *yıl* (*yı-* için iki nokta)

2627 tetiglik bile er tilekke tegir
bilig bil uḳuş uḳ işiñ ötrü ḳıl

2628 tetiglik bile bilse türlüg bitig
bitig bilse ötrü bolur er tetig

B 196 2629 bitise oḳısa eşitse sözüg
anın ötrü bilge ḳılur er özüg

C 146 2630 ḳamuġ türlüg erdem bu bilse tükel
bu erdem bile er meñiz ḳılsa al

2631 ḳịtablar oḳır hẹm bilir erse söz
uḳar erse şịʿr hẹm ḳoşar erse öz

2632 nụcum bilse ṭịb hẹm yora bilse tüş
anıñ yormışı teg sözi kelse tuş

2633 bilir erse saḳış yime hẹndẹse
ʿạdẹd cẹẓri ḳılsa mịsaḥạt basa

2634 yana nẹrd-ü şạṭrạnc bilir erse keḍ
ḥarifleri andın ulır erse keḍ

2635 çögenke keḍ erse atar erse oḳ
yime ḳuşçı avçı ajunda ozuḳ

2636 ḳamuġ til bilir erse açsa tilig
ḳamuġ ḥạṭnı bilse bitise elig

2627 *er ... tegir*] B_{14} *ẹr ... tẹgir* C_{14} ... *tigir* (ilk *-i-* noktasız) | *bil ... uḳ*] A_5 *bil tedig bol* B_{14} *bil* (*b-* noktasız ; *-l* yerine önce *-k* yazılmış ; sonra *-k* çizgisi, üzerinden çizilerek, tashih edilmiş)

2628 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *er*] A_6 ve B_{15} *ẹr*

A_7'de, 2628'den sonra, her hâlde 2627. ve 2628. beyitler ile karıştırılmış olan şu beyit gelmektedir:

tedig-lik bil-e ẹr tilek-ke tegir
bidig bilz-e ọdrü ḳaçan kim ḳalır

2629 *anın ... er*] A_8 *anı birl-e ... ẹr* B_1 ... *uz* || **2630** *er*] A_9 *ol* || **2631** *ḳịtablar ... erse*] A_{10} *oḳır ẹrz-e tefder uḳar ẹrz-e* | *uḳar ... erse*] A_{10} *bilir ẹrz-e şayir hẹm ḳoşar* (*ḳ-* ve *-ş-* ?) *erz-e* || **2632** *hẹm ... tüş*] A_{11} *m-a yorar ẹrz-e tụş* || **2633** *hẹndẹse*] A_{12} *hen-tez-e* B_5 ve C_4 *hẹndẹse* | *ʿạdẹd ... basa*] A_{12} *abed cesr-i ḳ. misaḥad* (satır altında uyg. harfl. *miz-a-ḥat*) *buz-a* || **2634** *nẹrd ... erse*] A_{13} *nerdü şadiranc bilür ẹrz-e* || **2635** *çögenke*] A_{14} *çoġan-ḳa* C_6 *çögen* (*çạvgan* ?) *-ḳa* | *ḳuşçı ... ozuḳ*] A_{14} *ḳuşçı av-çı acun-ta asuḳ* B_7 *ḳ. aṿ-çı* ...

2636 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḥạṭnı ... elig*] A_{15} *ḥad-nı* ... B_8 *ḥaṭnı* (*-ṭ-* işâretsiz) ... C_8 *ḥạṭṭ-nı ... ilig*

2637 bu yañlıġ kerek barça erdem bilir
bu yañlıġ yalaṿaç tilekke tegir

2638 yalaṿaç tetig bolsa bilge oḍuġ
beg asġı bolur anda tutnur boḍuġ

2639 yalaṿaç yaṿuz bolsa ḳıṿçaḳ ḳoṿı
siziksiz tüker anda begler suṿı

2640 yalaṿaç barır er iḍi keḍ kerek
ḳamuġ türlüg işke bu tutsa yürek

2641 ḳayu türlüg erdem añar satsalar
anı utsa ötrü aġır tutsalar

2642 ḳayu türlüg er me sözin sözlese
anı uḳsa bilse yana kizlese

2643 yalaṿaç bilir bolsa erdem ḳamuġ
bẹḍüyür begi atı ilde uluġ

B 197 2644 negü tir eşitgil bilir kök ayuḳ
bu söz uḳmasa er anıñ ögi yoḳ

2645 kimiñ erdemi bolsa atı yorır
ḳalı bolmasa erdẹm atsız ḳarır

C 147 2646 kişi erdemi birle erdin keçer
öküş bolsa erdem er örlep uçar

2647 elig sunsa erdem bile er tegip
uluġ taġ başın yirke ildrür egip

2637 *yalaṿaç ... tegir*] B_9 *yạlavạç ... tẹgir* C_9 *yạlaṿạç ... tigir* || **2638** *yalaṿaç ... oḍuġ*] B_{10} *yạlavạç ... oḍuġ* (satır altında *oyġaġ*) | *tutnur*] A_{17} *badnur* C_{10} *bütnür* (*t-*, *-t-* noktasız) || **2639** *yalaṿaç ... ḳoṿı*] B_{11} *yạlavạç ... ḳıṿçaḳ* (satır altında *ḳıpçaḳ*) *ḳulı* C_{11} *yạlaṿạç ... ḳoṿı* (*-ṿ-* noktatız) | *siziksiz ... suṿı*] A_{18} *sesik-siz tọker a. yụz-i suṿ-ı* B_{11} ve C_{11} ... *sụṿı* || **2640** *yalaṿaç ... iḍi*] A_{19} *y. barur ẹr ẹti* B_{12} *yạlaṿạç b. ẹr i.* | *işke*] A_{19} *iş-te* (?)

2641 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ḳayu ... añar*] A_{20} *ḳamuġ ... aññar* | *usta*] A_{20} *bilz-e* || **2642** *türlüg ... sözin*] A_{21} *türlügün m-e tilin* B_{14} *t. ẹr* ... C_{13} ... *tilin* || **2643** *yalaṿaç ... bolsa*] A_{22} *y. bilür bolz-a* B_{15} *yạlavạç* ... C_{16} *yạlaṿạç b. erse* | *bẹḍüyür*] A_{22} *bedü-tür* B_{15} *bẹḍüyür* (satır altınde *uluġ bol[ur]*) C_{16} *bẹḍütür*

2644 C'de bu beyit yok | *negü ... ayuḳ*] A_{23} *n. ter iş(i)dgil bilür kegi* (satır altında uyg. harfl. *bilgi yoḳ*) *yoḳ* B_1 *nigü* ... || **2645** *ḳarır*] A_{24} *ḳalır* B_2 *ḳarır* || **2646** *birle erdin*] A_{25} *bil-e ẹr-tin* (*-i-* ?) C_1 *b. erden* | *er ... uçar*] A_{25} *ẹr ọr-lep u.* B_3 *ol ö. uça(r)* || **2647** *yirge ... egip*] A_{26} *yer-ke ildrür ạlıp* B_4 *yịrke* ... C_2 *yịrke ildürür e.*

2648 söz uḳġan kerek bolsa ḥażır cẹvab
cẹvab ḳılsa birmiş sözin͡ge ṣavab

2649 bor içmez kerek keḍ özin tutġuçı
özin tutġuçı er bulur ḳut küçi

2650 biliglig bor içse biligsiz bolur
bilgsiz esürse aḍın ne ḳalur

2651 bor ol bu biligke uḳuşḳa yaġı
bor atı ḥaḳiḳat tütüş ol çoġı

2652 neçe me biliglig uḳuşluġ kişi
başın borḳa soḳsa buzar öz işi

2653 neçe me uv̇utluġ silig ḳılḳı uz
bor içse otunluḳ ḳılur barça öz

2654 isizim uv̇ut ya uḳuş ög bilig
arıġsız bu borḳa birür ay silig

2655 bor içme bor içse barır er ḳutı
bor içse bolur tilv̇e munduz atı

2656 ḳarınḳa süçig kirse çıḳrur sözüg
bu çıḳmış söz ök yandru örter özüg

2657 negü tir eşitgil bu bẹyt ayġuçı
oḳıġıl açılġay taşı hẹm içi

2658 ḳalı içtin͡g erse esürgü süçig
kön͡gül sırrı açtı çıḳardı içig

B 198 2659 biliglig bor içse biligsiz bolur
biligsiz bor içse bolur kenç kiçig

2648 *uḳġan ... cẹvab*] A_{27} ... *cuvab* B_5 *uḳḳan* ... | *cẹvab ... birmiş*] A_{27} *cuvab* ... *ḳ. aymış* C_3 ... *birmez* (*bi-* noktasız) || 2649 *içmez*] B_6 *içmes* | *er*] A_{28} ve B_6 *ẹr* ...
2650 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *esürse ... ḳalur*] A_{29} *bor içz-e* ... *ḳılur* B_7 ... *ḳılur* || 2651 *atı*] B_8 *atı* (*-t-* yerine *-n-* ile)
2654 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *isizim ... ya*] A_{33} *ẹsiz-im* ... *m-a* B_{11} ve C_{10} *işizim* ... | *birür*] A_{33} *berür* || 2655 *er*] A_{34} ve B_{12} *ẹr* | *tilv̇e munduz*] A_{34} *tılġ-a mindüz* || 2656 *süçig ... sözüg*] A_{35} *suçüg kirz-e çıḳar ẹr sọsüg* *söz* ... *özüg*] A_{35} *sọsüg y. bilmez ösüg* B_{13} *sözük yạndru ö. öz* (sahife kenarında *ö[k]* ?) 2657 *negü ... ayġuçı*] A_{36} *n. ter işidgil buu beyd a.* B_{14} *nigü* ... C_{14} *nigü* ... *ayġuçı* | *oḳıġıl* ... *hẹm*] A_{36} ... *m-a* C_{14} *açılġay oḳıġıl tạşı h.*
D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
2658 *esürgü*] A_{37} *ọsürdgü* | *sırrı*] A_{37} *sırı* B_{15} ve C_{16} *sır(r)ı* || 2659 *kenç kiçig*] A_{38} *kẹnç keçig* B_1 *kẹnç kịçig*

C 148 2660 tili uz kerek hẹm kön͡güllüg kerek
sözi uz kerek hẹm keḍ öglüg kerek

A 97 2661 sin͡gimlig bolur ol tili uz kişi
sözi uz yorısa yarar er işi

2662 kön͡güllüg kerek keḍ unıtmasa söz
negü söz eşitse ḳatıġ tutsa öz

2663 yüzi körki körklüg kerek hẹm boḍı
yülüg bolsa boḍ sın kişide keḍi

2664 özi ersig erse beḍük hịmmẹti
bu iki bile ol kişi ḳıymẹti

2665 sözi bolsa yumşaḳ şẹkẹr teg süçig
süçig sözke yumşar uluġ hẹm kiçig

2666 yalav̇aç işi kör neçe söz bolur
sözi yaḳşı bolsa tilekin bulur

2667 bu yan͡glıġ kişi bulsa ilig ḳutı
an͡gar birse bolġay yalav̇aç atı

2668 anı ıḍsa bolġay yalav̇açlıḳın
yıraḳ erse yat baz öz erse yaḳın

İLİG SUʾALİ ÖGDÜMİŞKE

2669 ilig aydı uḳtum eşittim munı
taḳı bir sözüm bar ayu bir anı

2660 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *hẹm kön͡güllüg*] A_{39} *m-e k.* B_2 *h. kön͡gül-lüg* (satır üstünde yazılmış) | *uz ... öglüg*] A_{39} ... *arduḳ ö.* B_2 ... *öglüg* (satır altında *körgüçi*) C_2 *tüz* (önce *uz* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... || 2661 *sin͡gimlig* ... *uz*] A_1 ... *ọg tili öz* B_3 *singim-lig* (satır altında *fịkịr-lig*) ... | *yorısa ... işi*] A_1 *yorız-a yaş-a bu yaşı* B_3 *y. yạrar* ... C_3 *yorıtsa yạrar* (*-ạ-* harekeli) *er yüzi* || 2662 *unıtmasa*] A_2 *unudm-a-sa* | *negü ... öz*] A_2 ... *söz* B_4 ve C_4 *nigü* ... | 2663 *hẹm*] A_3 *m-e* || 2664 *beḍük*] A_4 *uluġ* | *kişi*] A_4 *ẹrig* || 2665 *süçig ... hẹm*] A_5 *suçüg* ... *m-a* || 2666 *yalav̇aç işi*] A_6 *y. kişi* (önce *işi* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_8 *yạlavạç* ... | *yaḳşı* ... *bulur*] A_6 ... *tileki bolur* B_8 *yạḳşı* ... C_8 *yạḥşı b. tileki bụlur*
2667 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kişi ... ilig*] A_7 *kişi* (satır üstünde yazılmış) ... *ẹlig* | *an͡gar ... yalav̇aç*] A_7 *munung berz-e* ... B_9 ... *yạlavạç* || 2668 *yalav̇açlıḳın*] A_8 *yalav̇aç-lıḳ-ıın* B_{10} *yạlavạç-lıḳın*
ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
2669 *eşittim*] A_9 *ẹşidtim* B_{11} *eşit(t)ịm* C_{12} *eşit(t)im* | *bir*] A_9 *ber*

2670 seniñdin ötelsün mañga söz taḳı
meniñdin ötelsün sañga söz ḫaḳı

2671 bitigçi negü teg kerek ay tetig
añgar beg ınanıp bititse bitig

XXXIV.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE BİTİGÇİ ILIMĠA NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

B 199
2672 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
bu işke iḍi keḍ yetürsü bilig

2673 ötüg birdi ögdülmiş aydı ay beg
yorayın bu sözni köñülteki teg

C 149
2674 neçe me bilig bilse begler özi
bitigçi kerek ol bitise sözi

2675 bitigçike ayġu kerek iç sözin
küḍezse bitigçi öküş ya azın

2676 bu iç söz tutuġlı bütün çın kerek
bütünlükke artuḳ bütün din kerek

2677 ḳalı tutmasa bu bitigçi sözüg
begi sırrı açlur bu örter özüg

2678 neçe me bu begler sözin kizlese
bu iki kişike kerek sözlese

2679 birisi bitigçi birisi vẹzir
bu iki kişike söz açmaḳ tegir

2680 bu iki kişike söz açġu kerek
söz açsa avaġları yüḍgü kerek

2681 bu iki kişide bolur barça söz
bu söz tutmasa öz işin buzdı öz

2682 iḍi yaḳşı aymış ötüken begi
tilin tutzu birmiş sañga söz yigi

2683 ay begler ınançı sözüñ kizle berk
sözüñ kizlemese başıñ barġa terk

2684 bu aġzıñ miṣali üñür sanı teg
sözüñ çıḳsa andın seḥar tanı teg

2685 yazıldı ajunḳa anı tirgüsüz
eşitti tözü ḫalḳ anı örtgüsüz

2686 aġızdın ara ot ara suv çıḳar
birisi itigli birisi yıḳar

2687 küyer ot teg ol bu kereksiz sözüñ
aġızdın çıḳarmaġu küygey özüñ

B 200
C 150
2688 aḳar suv teg ol bu tilin eḍgü söz
ḳayuḳa bu aḳsa çiçek öndi tüz

2689 aya er atanmış biliglig bügü
köñül sırrı artuḳ ḳatıġ kizlegü

2690 negü tir eşitgil bu bẹytig oḳı
köñül sırrı kizle ay köñlüm toḳı

2670 C_{14}'te bu beyit 2671'den sonra geliyor | *ötelsün mañga*] A_{10} *ọdel-sü mañga* C_{14} *ötelsü m.* | *ötelsün sañga*] A_{10} *ọdel-sü sangga* C_{14} *ötelsü. s.*

2671 C_{13}'te bu beyit 2670'den önce geliyor | *negü*] B_{12} ve C_{13} *nigü* | *añgar ... bititse*] A_{11} *ang gar yẹg ı. bitiz-e* B_{13} ... *bịtise* C_{13} ... *bịtitse*

ögdülmiş ... ayur] A_{12} ... *ıldmaġ-a* ... B_{14} *bab ... nigü ...* *aytur* C_{15} *bab bitigçi ... ılımġa nigü tẹg er kẹreki-ni aytur*

2672 *birdi*] A_{13} *berti* | *iḍi ... bilig*] A_{13} *ẹti k. yedür-süü b.* B_1 ... *elig*

2673 B ve C'de bu beyit yok | *birdi*] A_{14} *berti* || **2674** *bilig bilse*] A_{15} *tilek bulsa* [illegible] | *ol*] B_2 *ök* C_1 *hẹm* || **2675** *küḍezse bitigçi*] A_{16} *bidig-çi kụdesz-e*

2677 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **2678** *kizlese*] A_{19} *kiiz-lez-e*

2680 *avaġları yüḍgü*] A_{21} *ava-lar-ı ụdgü*

2681 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *öz ... buzdı*] A_{22} *kör başın berti* || **2682** *iḍi ... ötüken*] A_{23} *iti y. aytı ẹdüken* B_{10} *ịḍi yaḳşı* ... C_{11} *idi yaḥşı* ... | *tutzu ... yigi*] A_{23} *tudru ber-miş sangga söz big-i* (*b-* ?) B_{10} *tutsu ... yigi* C_{11} *tutsu ... yigi* (*y-* yerine *b-* ile) || **2684** *miṣali*] A_{25} *mesel* (satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) || *andın ... tanı*] A_{25} *antı saçar sanı* || **2685** *yazıldı ... tirgüsüz*] A_{26} *yasıl-tı* (satır altında uyg. harfl. *yayıl-tı*) *acun-ḳa a. tergü söz* | *eşitti ... örtgüsüz*] A_{26} *işidti ...* [illegible] B_{13} ve C_{14} *eşit(t)i* ... || **2686** *itigli ... yıḳar*] A_{27} *busar ol b. ẹder* B_{14} *yapuġlı* (*y-* noktasız) ..

2687 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *küygey*] B_{15} *küygey* (*-y-* noktasız) [illegible] *küngey* || **2688** *çiçek*] A_{29} *çeçek* || **2689** *er ... bügü*] A_{30} *ẹr adamış b. begü* B_2 *ẹr* ... | *kizlegü*] A_{30} *kiiz-legü* || **2690** *negü ... bẹytig*] A_{31} *n. ter işidgil* ... B_3 *nigü ... bẹytig* C_3 *nigü ... bạytıġ* | *sırrı*] A_{31} *sırnı*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayır edilmiştir

2691 köng̑ül sırrı berk tut sen ayma tilin
ḳalı aydıng̑ erse ökünçi yılın

2692 ḳızıl til ḳara başḳa yav̇laḳ yağı
bu yav̇laḳ yağığ bekle inçin salın

2693 bitigçi biliglig uḳuşluğ kerek
ḫaṭı uz bẹlaġat taḳı eḍgürek

2694 bitigde ḫaṭ uz bolsa açlur köng̑ül
oḳığu kelir baḳsa av̇nur köng̑ül

2695 bẹlaġat bile ḫaṭ teng̑eşse ḳalı
iḍi eḍgü til bu bitig söz tili

2696 negü tir eşitgil ıla sır teng̑i
iḍi eḍgü yang̑ bu bitig söz yang̑ı

2697 ḳamuğ eḍgü sözler bitigde bolur
bitinmiş üçün söz unıtmaz ḳalur

2698 ~~bitimedi erse bitigli bitig~~
negü bilgey erding̑ bu ḥikmẹt bilig

A 98 2699 bitip ḳoḍmasa erdi bilge bügü
bizing̑de ozaḳığ kim erdi tigü

2700 yoḳ erse bitig bu kişiler ara
tilin sözke kim bütgey erdi köre

2701 kişi ildin ilke söz ıḍğu bolur
bitig bolmasa söz neçe sözleyür

2702 iḍi keḍ kereklig turur bu bitig
bitig birle begler iter il itig

B 201 C 151 2703 bu begler işing̑e tusulur kişi
bu üç türlüg ol kör ay ilçi başı

2704 birisi biliglig uḳuşluğ bügü
taḳı bir bitigçi turur sözlegü

2705 üçünçi kür ersig er ol tong̑ yürek
yağıḳa börike bu ersig kerek

2706 uḳuşluğ biliglig bu öglüg bügü
king̑eşke tusulur ang̑ar ne tigü

2707 ḳamuğ il işin barça itgen bitig
bitigin tutar il kirişin tetig

2708 ḳılıç alsa ersig eren işlese
yağı boynı yençse öze iglese

2709 yumıtsa ḳayuda bu üç türlüg er
tilekin bulur er tümen arzu yir

2710 bularda naruḳı ḳalın bu ḳutu
bu üçke uḍu bardaçı ol butu

2711 ḳılıç birle tutlur ḳalı tutsa il
ḳalẹm birle baslur ḳalı bassa il

2712 biligin uḳuşun tegip il tüzer
bu üç neng̑ bile er ajunuğ süzer

2691 *sırrı ... ayma*] A_{32} *sırı bek tud çıḳar-m-a* B_4 ve C_5 ... *ayma* (*-y-* noktası[illegible] | *aydıng̑ ... yılın*] A_{32} *ad yang ẹrz-e ọnük-çi bilin* B_4 *açtıng ... yılın* (*y-* noktası[illegible] || **2692** *yav̇laḳ*] B_5 *yạv̇laḳ* C_6 *yạvlaḳ* | *salın*] A_{33} *ḳılın* (*ḳ-* ?) B_5 ve C_6 *sạlın*

2693 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *biliglig uḳuşluğ*] C_7 *uḳuşluğ bi*[illegible]*liglig* || **2694** *ḫaṭ ... açlur*] A_{35} *ḫaduz ... açılar* | *baḳsa*] A_{35} *berz-e* || **2695** *teng̑eşse*[illegible] A_{36} *tengẹşs-e* (veya *tenggeş-e*) | *iḍi ... tili*] A_{36} *bu ọdrüm bidig-çi bolur beg til*[illegible]

2696 C'de bu beyit yok | *negü ... teng̑i*] A_{37} *n. ter e. til-e ser tegi* B_9 *nigü* [illegible] | *iḍi ... yang̑ı*] A_{37} *ẹti ẹ. neng ... tengi* B_9 *iḍi* (satır altında *uluğ*) ... *yạngı* (*y-* nok[illegible]tasız) || **2697** *bitinmiş unıtmaz*] A_{38} *bidilmiş* ... B_{10} *bịtinmiş* ... *unıtmas* C_{11} *biti*[illegible] (*-ti-* noktasız) ... || **2698** *negü ... bilig*] A_{39} *n. bilgey* (satır üstünde uyg. harf. tekrar[illegible]lanmış) *ẹrti bu ḥikmed tedig* B_{11} ve C_{12} *nigü* ... || **2699** *bügü*] A_{40} *begü* | *bizing̑de* [illegible] *tigü*] A_{40} *bisi(n)g-ten oz-a-ḳığ* (*-ḳ-* ?) *k. ẹrti tegü* B_{12} *bizing-ke* ... C_{13} *bizing-*[illegible] *ozaḳı* ...

2700 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış *köre*] A_1 *ar-a*

2702 *iter il*] A_3 *ẹder i.* C_{17} *i. öz* || **2703** *tusulur*] B_1 *tusulur* (satır altında *bolur* ?)

2704 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bügü*] A_5 *begü* | *turur*] A_5 *sẹsin* || **2705** *er ol*] A_6 *urur* | *börike ... ersig*] A_6 *yụri-ke* ... B_3 ... *ersig* (satır altında [illegible]) C_4 *borı-ḳa* . || **2706** *öglüg bügü*] A_7 *ẹrsig begü* | *king̑eşke ... tigü*] A_7 *kengeş-*[illegible]*anggar ne tegü* B_4 *k. tusulur* (satır altında *yạrar*) ... C_5 ... *ni t.* || **2707** *itgen*] [illegible]*itgen* | *tetig*] A_8 *bidig* B_5 *tẹtig* || **2708** *işlese*] A_9 *baş-laz-a* | *yençse ... iglese*] A_9 [illegible]*trek-lez-e* C_7 *yẹnçe ö. ịglese* || **2709** *yumıtsa ... er*] A_{10} *yumudz-a ... ẹr* B_7 *yu-*[illegible] (satır altında *yorısa*) ... *ẹr* | *tümen ... yir*] A_{10} *t. arsu yer* B_7 *tilek arzu yir* [illegible]*gīr* || **2710** *bularda ... bu*] A_{11} *olar-tın naru-ḳı* (*-ḳ-* ? *-s-* ?) *ḳılın bar* | *uḍu* ... [illegible]] A_{11} *uda bar taḳ-ı ol yadu* B_8 *u. bạrdaçı o. buta* (sahife kenarında *bütün*) C_9 *u.* [illegible] ...

2711 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *il*] A_{12} *ẹl* | *bassa il*] A_{12} *basz-a* || **2712** *tegip*] B_{10} *tẹgip* C_{12} *yịgit* | *er ... süzer*] A_{13} *ẹr acunuğ tụser*

2713 bilig birle başlar begi il törü
uḳuş birle işler ḳamuġ iş körü

2714 ḳılıç il tutar hẹm buḍun ḳazġanur
ḳalẹm il tüzer hẹm ḫazine urur

2715 ḳılıç ḳan tamuzsa begi il alır
ḳalẹmde ḳara tamsa altun kelir

2716 bu iki turur bu ajun tutruḳı
oza keçmiş iş hẹm kelir utruḳı

2717 aya beg bu iki uluġ erdem ol
C 152 bügü ilçi begler munı tutġu yol

B 202 2718 muŋ̂ar meŋ̂zetü keldi emdi bu söz
eşitgil munı sen aya ẹdgü öz

2719 iḍi ẹdgü erdem bilig bilse er
taḳı artuḳ erdem ḳılıç ursa er

2720 ḳılıç birle tutlur talu ẹdgü il
ḳalẹm birle itlür tilek arzu yir

2721 közi toḳ kerek hẹm özi umdusuz
bağırsaḳ kerek çın özi ḳoltġusuz

2722 közi toḳ kişi neŋ̂ke suḳlanmaz ol
kişi neŋ̂ bile bolsa arsıḳmaz ol

2713 A_{15}'te bu beyit 2714'ten sonra geliyor
2714 A_{14}'te bu beyit 2713'ten önce geliyor | *tutar*] A_{14} *tụser* B_{12} ve C_{14} *tüzer* | *tüzer*] A_{14} *tudar* || **2715** *ḳalẹmde*] A_{16} *ḳalem-ten* C_{15} *ḳalẹm-den* || **2716** *ajun*] A_{17} ... | *hẹm*] A_{17} *m-e*
2717 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bügü ... yol*] A_{18} *acun-çı ol beg* ... B_{15} ... *yol* (satır altında *öz?*) || **2718** *muŋ̂ar*] A_{19} *munggar* | *eşitgil*] A_{19} ...
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ... satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
2719 *iḍi ... er*] A_{20} *ẹti ... ẹr* B_2 ... *ẹr* C_4 *idi erdem* (satır üstünde *ol* ...) || **2720** *tutlur ... il*] A_{21} *ildür ... ẹr* B_3 *tutlur* (*t-* noktasız) ... C_5 *itlür* ... | *birle* ... *yir*] A_{21} *bil-e edlür ol il idz-e ẹr* C_5 *b. tutlur* ...
2721 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *hẹm ... umdusuz*] A_{22} *m-e* ... *umdusuz* (satır altında *ümịz-sịz?*) | *çın ... ḳoltġusuz*] A_{22} *öz yana ḳoldġu* ...
2722 *neŋ̂ke*] B_5 *nẹng-ke* (*-ke* satır üstünde yazılmış) | *bolsa*] A_{23} *ẹrz-e*

2723 kişi umduçı bolsa boldı bulun
suyurḳa anı sen ay körki tolun

2724 neçe me beg erse ḳul ol umduçı
kişiḍe ili umduçı ol tuçı

725 suḳ erse bitigçi bilig artatur
bitir umdu birle bitig artatur

726 kümüş körse altun aŋ̂ar arsıḳar
iḍisi başın yir ya baş alsıḳar

727 bağırsaḳ tapuġçı işik yastanur
tiledükte tutçı ḳapuġda turur

2728 bağırsaḳ tapuġçı beg asġın tiler
tẹni canı malın begiŋ̂e ular

2729 bor içmez kerek bolsa ḳılḳı arıġ
yaraġsız ḳılınçıġ yıratsa arıġ

730 bitigçi bor içse biligdin tezer
biligdin tezigli bitigḍin azar

731 bitigçi kiçe taŋ̂da ilde kerek
neçede kerek bolsa anda kerek

C 153 2732 kişide talula bu iki kişig
aŋ̂ar ötrü birgil bu iki işig

2723 *umduçı*] A_{24} *unduçı* (*-n-* ?) | *tolun*] B_6 *tolun* (sahife kenarında *kör ...* ?)
2724 *umduçı*] B_7 *umduçı* (satır altında *ṭạmạʿ ḳılġuçı*) | *ili*] A_{25} *igi* || **2725** *bilig*] ... *bidig* *bitir ... bitig*] A_{26} *bidig ... bilig* B_8 *bịtir umdı* ... || **2726** *aŋ̂ar arsıḳar*] ... *anggar arsı-ḳar* B_9 *a. arsıḳar* (satır altında *ḥạriṣ-lıḳ ḳılur*) | *iḍisi ... yir*] A_{27} ... *b. yer*
2727 A_{29}'da bu beyit 2728'den sonra geliyor | *işik*] A_{29} *ẹşik* | *tiledükte ... turur*] ... *taşı ḳ. bolur* B_{10} *tilẹdükde* ...
2728 A_{28}'de bu beyit 2727'den önce geliyor | *asġın*] B_{11} ve C_{14} *asġı* | *malın*] A_{28} ... C_{14} *malı* || **2729** *içmez ... ḳılḳı*] A_{30} ... *tudz-a ḳ.* B_{12} *içmes kẹrek ḳılḳı bolsa* | ...] A_{30} *ḳıl-ı-çıġ* C_{15} *ḳılınç-nı* || **2730** *tezer*] A_{31} *yırar* | *biligdin ... azar*] A_{31} ... *bidig-ke uḳuş-luġ yarar* || **2731** *kiçe*] A_{32} *keçe* || **2732** *talula*] B_{15} *tạlula* (satır ... *pahası-ı*) C_1 *tạlular* (*-r* sonradan ilâve edilmiş?) | *aŋ̂ar ... birgil*] A_{33} *anggar birgil*

B 203 2733 birisi bitigçi ḫaṭı belgülüg
birisi yalavaç tili ülgülüg

2734 yaḳında yağuḳta ya yat baz ara
tuşar erse övke bulardın köre

2735 bu iki kişidin tuşar tuşsa iş
bu iki kişiler iter itse iş

2736 birisi bitigde yangılsa sözüg
birisi tili birle itse sözüg

2737 bitigçi bu yanglıġ kerek ay ilig
ınansa angar birse bolġay elig

2738 bu yanglıġ kişike ınansa bolur
kişilik tilese anıngdın kelür

A — 2739 bu erdi ay ilig mening bilmişim
ötündüm iligke tükendi işim

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

740 ilig aydı uḳtum munı ma ögün
taḳı bir sözüm bar anı ay bu kün

2741 aġıçı negü teg kerek ay manga
angar bütse begler yitürse nenge

2742 aġı ḳaznaḳı tutsa altun kümüş
ol er başḳa iltse bu aymış yumuş

2733 *yalavaç ... ülgülüg*] B_{1} *yalavaç ... ülgülüg* (sahife kenarında ... C_{2} *yalavaç* ... ‖ 2734 *yağuḳta ... baz*] A_{35} ... *yayad bar* B_{2} ve C_{3} *yağuḳ-da* .. ... *iter itse*] A_{36} *eder edz-e* ‖ 2736 *bitigde*] A_{37} *bidig*

2737 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *angar ... elig*] A_{38} *anggar* ... ... B_{5} ... *bolġa e.* C_{7} ... *bolġa ilig* ‖ 2738 *anıngdın*] A_{39} *munung-tın*

2739 A'da metnin 2739'dan 3474'e kadar olan kısmı eksik | *mening*] ... | *tükendi*] C_{9} *tükedi*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2741 *aġıçı negü*] B_{9} *aġıçı* (satır altında *'aḳil-lıġ*) *nigü* C_{11} *a. nigü* | ... *özüm* ‖ 2742 *er*] B_{10} *er*

XXXV.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE AĠIÇI NEGÜ TEG ER KEREKİN AYUR

2743 yanut birdi ögdülmiş ilig ḳutı
sevüg neng bu altun kümüş can otı

2744 iḍi çın bütün keḍ kerek er köni
köngül yaymasa ötrü tutsa munı

2745 negü tir eşitgil bu şartlar başı
ajun tezginip nengke tegmiş kişi

B 204 C 154 2746 sevüg neng bu can canda yigrek sevüg
kümüş altun ol canda keḍrek sevüg

2747 itilmez köngülüg iter bu kümüş
egilmez kişini eger bu kümüş

2748 kümüş körse yalnguḳ köngül tutmasa
yaraġay anı çın firişte tise

2749 kür er kördi altun özi yumşadı
irig sözlüg erning sözi yumşadı

2750 közi toḳ kerek hem ḳılınçı bütün
barı arta barsa küninge ḳutun

2751 öküş neng körü toḍmış erse közi
yana ḳorḳar erse bayatḳa özi

2752 ḫalal hem ḥaram aḍrar erse aça
yaraġlıġ yaraġsıznı bilse seçe

2753 közi toḳ kişiler nenging eḍlemez
bütün çın kişiler özin yiglemez

ögdülmiş ... ayur] B_{11} *bab ögdülmiş ... nigü ... aytur* C_{13} *bab aġıçı nigü ... aytur* ... 2744 *yaymasa*] B_{13} *yaymasa* (*y-* noktasız) C_{15} *yaymasa* (*y-* ve *-y-* noktasız) ‖ 2745 ... *negü*] B_{14} ve C_{16} *nigü* ‖ 2746 *canda yigrek*] B_{1} *c. yigrek* C_{1} *candan yigrek* ‖ 2747 ... *itilmez köngülüg*] B_{2} *itilmes k.* C_{2} *i. köngülüg* (*-lüg* üstünde *-ni*) | *egilmez ... eger*] ... *egilmes* C_{2} ... *iger* ‖ 2748 *yalnguḳ*] B_{8} *yalnguḳ* C_{3} *yangluḳ*

2750 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *barı ... ḳutun*] B_{5} *barı ... ḳutun* ... satır altında *tükel*) C_{6} *barı* ... ‖ 2753 *eḍlemez*] B_{8} *eḍlemes* C_{9} *edlemes* | *yiglemez*] ... *yiglemes* (*y-* noktasız) C_{9} *yiglemes*

2754 kiçigde körü ḳalsa altun kümüş
anın͡g suḳluḳı bolmaz ança öküş

2755 özi ḳorḳar erse bayatḳa ḳalı
bu er tutġa şęksiz könilik yolı

2756 könilik mün ol barça ędgü asıġ
bu asġı bile buldı męn͡gü tatıġ

2757 köni bolsa yalın͡guḳ küni ędgü ol
küni ędgü bolsa ḳutı męn͡gü ol

2758 negü tir eşitgil bağırsaḳ sözi
bu söz işke tutġıl ay ajun tözi

2759 kön͡gül til köni tut ḳılınçın͡g bütün
san͡ga kelge dęvlęt bu dụnya bütün

C 155 2760 köni boldun͡g erse ḳutadġay künün͡g
sęlamęt tirilgil sevinçin ḳutun

B 205 2761 bağırsaḳ kerek hęm oḍuġ saḳ tetig
tetiglik bile er ḳılur min͡g itig

2762 uvutluġ kerek hęm yime ög kön͡gül
uvutsuz kişide yıraḳ tur tön͡gül

2763 uvut ol tıḍıġlı yaraġsız işig
uvut ol iter ḳılḳı artaḳ kişig

2764 bor içmez kerek hęm özin tutġuçı
özin tutġuçı er ḳutuġ tapġuçı

2765 bor içse aḳılıḳ ḳılur ol nen͡gin
kişike üler nen͡g alumaz ten͡gin

2766 bu işke ağıçı saran ędgürek
saranlıḳ bile nen͡g küḍezgü kerek

2767 bağırsaḳ tapuġçı kör özkey bolur
bu özkey tapuġçı begin bay ḳılur

2768 bağırsaḳ kişi ol kişi öḍrümi
bağırsaḳnı bek tut ay er köḍrümi

2769 ağıçı oḍuġ bolsa iş artamaz
saḳışlıġ tutar nen͡g özin örtemez

2770 ögi bolsa yalın͡guḳ unıtmaz bolur
sanu saḳnu işler yan͡gılmaz bolur

2771 unıtġan bolur körse ögsüz kişi
bu ögsüz ağıçı buzar öz işi

2772 tetiglik kerek ḳılsa türlüg saḳış
tetig bolmağınça ḳalı aḍrar iş

2773 bitigçi kerek uz ḳamuġ ḫaṭ bilir
saḳışıġ bitigin küḍezse ḳalır

C 156 2774 bitigçi küḍezgü kiriş hęm çıḳış
bitigin küḍezgü ḳamuġ türlüg iş

2775 yıl ay öḍ bitise küni belgülüg
açuḳluġ aḍırtlıġ sanı belgülüg

B 206 2776 saḳış saḳlıḳı çın bitig birle ol
bitip ḳoḍsa saḳış ḳapuġ açtı yol

2754 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bolmaz*] B_9 *bolmas* || 2755 *korkar* [illegible] B_{10} *ḳo(r)ḳar* | *er tutġa*] B_{10} *ęr tutġa* (satır altında *er turġu*) || **2756** *mün*] B_{11} *mü*[illegible] (satır altında *umız?*) | *buldı men͡gü*] B_{11} *buldı męnggü* C_{18} *bụldı męnggü* || 2757 [illegible] *yalın͡guḳ*] B_{12} *yạlnguḳ* C_{14} *yạnglụḳ* | *ḳutı men͡gü*] B_{12} *ḳutı* (satır altında *tükel*) *męngü* [illegible] C_{14} *ḳ. męnggü* || **2758** *negü*] B_{13} ve C_{15} *nigü* | *ajun*] B_{13} *ajun* (*-j-* yerin *-z-* ile) C_{1}[illegible] *bilgi*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2759 *bütün*] B_{14} *bụtün* (*bụt-* noktasız) | *dęvlęt ... bütün*] B_{14} *dụnya* bu dęvl[illegible] *ḳutun* || **2760** *ḳutaḍġay*] B_{15} *ḳutaḍġa* C_1 *ḳutadġu*

2761 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *min͡g*] B_1 *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) [illegible] || **2762** *uvutluġ ... hęm*] B_2 *uḳuşluġ kęrek kör* (satır üstünde yazılmış) | *uvutsuz*] B_{3} [illegible] *uvut-suz* (satır altında *uḳuş-suz*) || **2763** *uvut ... iter*] B_3 *ụvut iter ol* || 2764 *içmez* [illegible] B_4*'içmes* | *er*] B_4 *ęr*

2765 *üler ... alumaz*] B_5 ... *nęng alumas* C_7 *üle(r) ning* (*-i-* noktasız) *alumaz* [illegible] yerine *-k-* ile)

2766 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ağıçı*] B_6 *ağıçı* (satır altında [illegible] *-lıġ*) || 2767 *özkey*] B_7 *özkey* (satır altında *özge*) || **2768** *öḍrümi*] B_8 *öḍrümi* (satır altında *bilig ögretgüçi*) || **2769** *ağıçı ... artamaz*] B_9 *ağıçı* (satır altında *'ạḳıl-lıġ*) [illegible] *artamas* | *örtemez*] B_9 *örtemes* || **2770** *yalın͡guḳ unıtmaz*] B_{10} *yạlnguḳ unıtmas* C_{13} [illegible] *yanglaḳ u.* | *yan͡gılmaz*] B_{10} *yạngılmas* (*y-* noktasız)

2773 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *saḳışıġ*] B_{13} *saḳışı* C_{17} *saḳış ıġ* [illegible] || 2774 *bitigçi küḍezgü*] C_1 *bitigin küdezse* || **2775** *açuḳluġ aḍırtlıġ*] B_{15} *açuḳluġ* (satır [illegible] altında *'ạḳıl-l[ıġ]?*) *aḍırtlıġ* (satır altında yazılan söz fotografa tam girmemiş) C_2 [illegible] *-lıġ* *açuḳ-luġ*

[illegible] bilig

2777 negü tir eşitgil bağırsaḳ kişi
sakış birle bek tutğu işçi işi

2778 bitigsiz işig bek tutumaz köñgül
köñgülke ışanma biti ay oğul

2779 bitise ḳalır söz usansa barır
usal bolsa işçi şaḳışta ulır

2780 bilir bolsa tegme bu türlüg bitig
anın saḳlasa ötrü ḳılsa itig

2781 saḳışta usansa ḳayu işçiler
saḳış birdükinde ulır baş çalar

2782 elig saḳışın bilse artuḳ yete
bışursa ögi köñgli saḳış tuta

2783 elig saḳışında keçer erse sen
kerek hęndęsė saḳışı tutsa sen

2784 körü barsa yinçke saḳış hęndęsė
munı birle yir kök bolur ol sasa

2785 negü tir eşitgil ay bilge bügü
biliglig sözi bolsa aş teg yigü

2786 iḍi me batığ hęndęsė saḳışı
anın tezginür kör ḥakimler başı

2787 evin teg yarır bu yiti ḳat kökük
aḍırttı seçim teg yir erse ḳaşı

2777 *negü*] B_{2} ve C_{4} *nigü*
2778 C 'de bu beyit iki satır uzerine yazılmış | *tutumaz*] B_{3} *tutumas* | [illegible] *usansa*] B_{4} *usansa* (satır altında *unutsa*) | *saḳışta*] C_{7} *saḳış-da* || 2781 *saḳışta*] [illegible] *saḳış-ta* (*-t-* veya *-ḳ-* ?) C_{9} *saḳış-da* || 2782 *saḳışın* ... *yete*] B_{7} ... *yętę* C_{10} [illegible] *yęte* || 2783 *elig*] C_{11} *ilig* (önce *elig* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *kerek hęndęsė*] C_{11} *kęrek* (*-k* çizgisi yok) *hęndęse* || 2784 *yinçke* ... *hęndęsė*] B_{9} ve C_{12} *yinçke* [illegible] *hęndęse* | *munı* ... *sasa*] B_{9} ... *sasa* (satır altında *seçe*) C_{12} *munung birle yęr* ([illegible] keli) ... || 2785 *negü*] B_{10} ve C_{13} *nigü* | *yigü*] C_{13} *yīgü*
D ö r t l ü k, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
2786 *iḍi* ... *saḳışı*] B_{11} *iḍi me batığ hęndęsė* (*-sė* ?) *saḳışı* (*s-* ?) C_{15} *idi* [illegible] *batığ hęndęse s.* | *tezginür*] B_{11} *tęzginür* C_{15} *tizginür* || 2787 *evin* .. *ḳat*] B_{12} [illegible] *teg yarır* (noktasız) ... *ḳat* (noktasız) C_{16} *aḳın tęg* (noktasız) *yarır* (noktasız, [illegible] keli) ... *ḳat* | *aḍırttı* ... *ḳaşı*] B_{12} *aḍırt(t)ı seçim* (*s-* ?) *tęg birer saḳışı* C_{16} *adırt* [illegible] *lümez yıl ay saḳışı*

2788 biliglig uḳuşluğ kerek ḳılḳı tüz
uḳuşluğ kişiler işi barça uz

C 157

2789 biliglig kişiler bolur çın köni
köni ḳayda bolsa yaruyur küni

2790 uḳuş bolmasa er özin tutnumaz
bilig bolmasa er işin itnümez

B 207

2791 bolur ḳarşı içre ağıçı işi
özin keḍ küḍezgü bu yañglığ kişi

2792 köñgül til köni tutsa ḳılḳı bütün
añgar tegmese ot yalını tütün

2793 közin keḍ küḍezse tilin beklese
uḳuş birle arzu ḥavağ örklese

2794 közün körse ötrü köñgül arzular
köñgül arzu ḳolsa anı kim yığar

2795 köñgül beg turur yiti ęndam öze
begi başlasa buḍnı yügrür tüze

2796 iḍi yaḳşı aymış biliglig sözüg
ay ersig küḍezgil köñgülüg közüg

2797 et öz yiti ęndam köñgülke uḍar
köñgül birle yalñguḳ ağır yük yüḍer

2798 tükel sır beḍiz ol köñgülsüz kişi
köñgülsüz kişi bilge atın yoḍar

2799 kerek elgi berk saḳ kereksiz aḳı
saçılmasa ötrü ağı ḳaznaḳı

2790 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tutnamaz*] B_{15} *tutnumas* | *itnümez*] [illegible] *itnümes* || 2792 *köñgül*] C_{5} *köngül* (*-n-* tashih edilmiş) || 2793 *arzu*] C_{6} *arzuğ*
2794 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *közün*] C_{7} *közin* || 2795 *yiti*] C_{9} [illegible] | *buḍnı* ... *tüze*] B_{5} *ḳul-ı* (*-ı* dikkat) *y. tüze* C_{9} ... *oza* (önce *tüze* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || 2796 *iḍi yaḳşı*] B_{6} *iḍi yaḳşı* C_{10} *idi yaḫşı*
D ö r t l ü k, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
2797 *yalñguḳ*] B_{7} *yalnguḳ* C_{12} *yangluḳ* || 2798 *yoḍar*] B_{8} *yoḍar* (açık çıkmamış) C_{13} *yodar* (*y-* noktasız, harekeli)
2799 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış

2800 akılık idi ked anı kodmağu
kişi nen͡gi birle akı bolmağu

2801 satığçı kerek bilse türlüg satığ
satığ bilmese er kılumaz asığ

C 158 2802 kamuğ nen͡g tavarığ biligli kerek
ağırın uçuzun ukuğlı kerek

2803 bilir bolsa kıymet ol arsıkmasa
satığda tavığda nen͡g alsıkmasa

2804 alımka birimke on͡gay bolsa öz
uluğka kiçigke süçig tutsa söz

2805 negü ötnü alsa yana birse terk
an͡gar birgeler nen͡g kaçan kolsa terk

B 208 2806 satığka on͡gay bolsa kılkı köni
an͡gar eksümez nen͡g kereklig küni

2807 kalı birse begler er atka açığ
tegürse anı bolmasa yüzde çığ

2808 açığ tıdsa işçi er at kön͡gli sır
er at kön͡gli sınsa alır begke kir

2809 negü tir eşitgil akılar başı
kön͡gülke alıngıl ay çırğuy kişi

2810 severig sevügsüz kılayın tise
tilin ayğu nen͡gni tıdıp birmese

2800 *idi ked*] B_{10} *idi ked* (satır altında *uluğ at*) | *nen͡gi*] B_{10} *malı* || 2801 *kılumaz*] B_{11} *kılumas* || 2802 *ağırın*] B_{12} *ağırın* (-*r*- yerine -*z*- ile)

2803 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *arsıkmasa*] B_{13} *arsıkmasa* (satır altında *hariş bolmasa*) | *tavığda*] B_{13} *tavağda* C_3 *tavığ-da* (*t*- noktasız) || 2804 *alımka*] C_4 *alım-ke* | *süçig*] C_4 *süçüg* || 2805 *negü ... terk*] B_{15} *nigü ... terk* (*t*- veya *b*-, noktalara dikkat) C_5 *nigü ... tirk* | *terk*] B_{15} *terk* (*t*- veya *b*-?, noktalara dikkat) C_5 *terk* || 2806 *satığka*] C_6 *satığ-çı* (-*çı* satır üstünde yazılmış) | *eksümez*] B_1 *eksümes* || 2807 *er*] B_2 *er* | *yüzde çığ*] B_2 *yüzde* (*y*- noktası iyi çıkmamış) *çığ* C_7 *yüzde çığ* (-*d*- üzerinden çizilmiş; -*d*- ile -*e* aralığına dikkat: *yüz açığ*?) || 2808 *er ... sır*] B_3 *er ... sır* (satır altında *sınur*) | *begke*] B_3 *begke* (*b*- noktasız)

2809 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü*] B_4 ve C_9 *nigü* | *çırğuy kişi*] B_4 *çırğuy* (-*r*- üstündeki noktaya dikkat) *kişi* (-*ş*- yerine -*s*- ile) C_{10} *çırğuy* (-*r*- ye dikkat) *k.*

2811 ayıp birmegü nen͡g tilin aymağu
tilin aydın͡g erse anı tıdmağu

2812 sözin kıysa begler umınç kötrülür
umınç kitti erse nen͡gin͡g kotrulur

2813 oduğ sak kerek ked kereksiz azak
azak bolsa işçi bolur iş uzak

2814 bu beglerke tapnur tapuğçı kamuğ
mun͡gadıp kelip tuttı tapğun kapuğ

2815 mun͡gadsa tapuğçı elig tarlıkın
begi eştip ıdsa açığ yarlığın

2816 uzatsa ağıçı bu nen͡g birmese
mun͡gadmış tapuğçı tön͡gülgey basa

C 159 2817 kerekinde bulsa kişi öz mun͡gı
yam erse yan͡gança bolur ol ten͡gi

2818 negü tir eşitgil bu kökçin san͡ga
mun͡gadmış mun͡gın͡ga yara ay ton͡ga

2819 tilemişte bulsa tilegli nen͡gin
yanut kılsa bolmaz canında ön͡gin

2820 kerek ödte bir yam yan͡gança bolur
kamuğ nen͡gke yan͡gzağ munu bu ten͡gin

B 209 2821 bu yan͡glığ kişi bulsa emdi ilig
ukuşluğ biliglig uvutluğ silig

2822 an͡gar birse bolğay ağı kaznakı
ınansa yarağay küdezse hakı

2811 *ayıp*] C_{12} *aytıp* | *erse*] C_{12} *irse* || 2812 *kıysa ... umınç*] B_7 ve C_{13} *kıysa ... umanç* | *umınç ... nen͡gin͡g*] B_7 *umanç kit(t)i ... nenging* C_{13} *umançkit(t)i ... ne(n)ging* || 2813 *azak ... uzak*] B_8 *azak* (satır altında *uzak*, -*z*- noktasız) *azak* (-*z*- noktasız) C_{14} ... *iş* (satır üstünde *kapuğ*, noktasız) *u.* || 2814 *tuttı*] B_9 ve C_{15} *tat(t)ı* || 2817 *yam ... ten͡gi*] B_{12} *yam ... tengi* C_1 *yam* (harekeli) ... *tengi* (*tn*- için yalnız bir nokta) || 2818 *negü* B_{13} ve C_2 *nigü*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2819 *tilemişte*] B_{14} *tilemiş-te* (*t*- noktasız) C_4 *tilemiş-de* | *bolmaz canında*] B_{14} *bolmas canı-da* C_4 *b. canı-da* || 2820 *yam*] B_{15} *yam* (*y*- noktasız) C_5 *yam* (harekeli) | *kamuğ ... ten͡gin*] B_{15} *kamuğ ... tengin* (noktasız) C_5 ... *tengin* (*t*- üstünde bir nokta, -*n*- noktasız) || 2822 *ağı kaznakı*] B_2 *ağı kaznakı* (satır altında *ağır hazine*)

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2823 ilig aydı uḳtum yaruttun͡g mini
taḳı bir sözüm bar ayu bir anı

2824 ayaḳ tirki başlar bu aş başçısı
negü teg kerek ayġıl aş işçisi

2825 siziksiz yise beg anın͡gdın aşıġ
ınansa an͡gar beg küdezse başıġ

2826 iḍi ters turur bu aş içgü yigü
siziklig kişidin yise ay bügü

2827 munı ma ayu birgil emdi man͡ga
bileyin uḳayın ay ersig ton͡ga

XXXVI.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE AŞ BAŞÇI ḪᵛAN SALAR NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

2828 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
bu işke bütün er kerek keḍ silig

2829 kişide talusı köni çın kişi
öḍürgü an͡gar birgü aş suv̇ işi

C 160 2830 bu işke iḍi çın bütün er tile
bağırsaḳ tapuġsaḳ uv̇utı bile

2831 bağırsaḳ tapuġçı büṭün çın kişi
begin͡ge yuluġlar et öz can başı

2832 boġuzdın bolur barça begke ḫaṭar
işin ḳılsa aşçı anı kim yeter

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2823 *yaruttun͡g*] B_8 ve C_8 *yạrut(t)ang* || **2824** *tirki*] C_9 *tịrki* | *negü teg*] B_4 ve C_9 *nigü tẹg*

2825 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **2826** *iḍi*] B_6 *ịḍi* C_{12} *idi* || 2827 *uḳayın ... ton͡ga*] C_{13} *tise sen ḳulaḳ tut mạnga*

ögdülmiş ... ayur] B_8 *bab ögdülmịş ... nigü tẹg kẹrekin a.* C_{14} *bab aş ... nigü tẹg er kẹrekin aytur*

2828 *birdi*] C_{15} *bīrdi* || **2829** *talusı*] B_{10} *talusı* (satır altında *yaḫşı-sı*) C_{16} *ṭalusı*

2833 ḳamuġ yirde begler küḍezgü özin
yigü içgüde açġu saḳlıḳ közin

B 210 2834 buḍun başlar erke bolur min͡g yaġı
yaġı bolsa kimke yaḍıġlıġ aġı

2835 bütün çın bışıġ bolmasa bu kişi
ḫaṭarlıġ bolur aşta begler işi

2836 mun͡gar kiçki eski tapuġçı kerek
açınu süçinü aşın birse terk

2837 telim tapġı erse öküş emgegi
an͡gar bütse bolġay açınmış begi

2838 negü tir eşitgil kişi eḍgüsi
ḳalı ten͡glemiş teg uḳuş belgüsi

2839 ḳayu nen͡gke emgek ḳatılsa öküş
sev̇üg boldı ol nen͡g ḳamuġda küsüş

2840 ḳayu nen͡gke ıḍsa tiriglik kişi
sev̇üg boldı ol nen͡g sev̇üg can tuşı

2841 tiriglik isiz ermez emgek isiz
bu emgekke birmez tiriglik isiz

2842 tiriglik barır er açımaz tilin
yav̇a bolsa emgek açır kiç yılın

2843 közi toḳ kerek keḍ yime kön͡gli bay
arıġlıḳ kerek hẹm yüzi körki ay

2844 saḳınuḳ kerek din şeriᶜat bilir
bu mundaġ kişidin bütünlük kelir

C 161 2845 arıġ boldı begler tadusı özi
arıġ bolmasa aş ḳaçan yir ḳozı

2833 *yirde*] C_4 *yẹrde* (harekeli) || **2834** *erke ... min͡g*] B_1 *... ming* (*-i-* yerine *-n-*) C_5 *irke ...* || **2835** *aşta*] B_2 *iş-te*

2936 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *açınu süçinü*] B_3 *açıyu süçiyü* | 2837 *açınmış*] B_4 *açıtmış* || **2838** *negü*] B_5 ve C_{10} *nigü* || **2839** *nen͡gke*] C_{11} *nẹng-ke* (*-ş-* yerine *i-* ile) | *ḳamuġda küsüş*] B_6 *ḳ. kụsüş* C_{11} *sẹv̇üg-deⁿ kụşüş* (*-ş-* ?) || **2840** *tuşı*] B_7 *tuşı* *-ş-* yerine *-s-* ile) || **2841** *isiz ... isiz*] B_8 *ịsiz ermes e. ịsiz* | *birmez isiz*] B_8 *birmes ... ịsiz*

2842 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *er açımaz*] B_9 *ẹr açımas* || **2844** *saḳınuḳ*] B_{11} *sạḳınuḳ* C_{17} *sạḳı-nuḳ* || **2845** *tadusı*] B_{12} *tạḍusı* C_1 *tạdusı*

2846 arıġ bolsa aşçı arıġ aş birür
arıġ bolsa aş suv̇ sev̇e kẹḍ yilür

2847 közi suḳ kişi aşḳa suḳluḳ ḳılur
elig tegrür aşḳa aşıġ artatur

2848 közi suḳ kişiniŋ ḳılınçı yig ol
ḳılınç yigliki erke teŋsiz ig ol

B 211 2849 neçe me bütün çın er erse köni
anıŋda bütün çın özüŋ bil munı

2850 bütün tutġu barça kişig çın bışıġ
özüg kẹḍ saḳınġu küḍezgü başıġ

2851 muŋar meŋzetü keldi emdi bu söz
unıtma bu sözni aya eḍgü öz

2852 ḳamuġnı bütün tut küḍezgil özüŋ
özüŋke baġırsaḳ seniŋ öz közüŋ

2853 ḳamuġda ʿạzizrek bu canıŋ ʿạziz
ʿạziz cannı bek tut uzatma sözüŋ

2854 yüzi körki körklüg kerek ḳılḳı uz
yülüg bolsa boḍluġ tili köŋli tüz

2855 bu körklüg kişi közke körnür arıġ
arıġ bolmasa aş boġuzḳa ḳarıġ

2856 arıġlıḳnı sev̇miş turur bir bayat
arıġlıḳ bile er bulur eḍgü at

2857 arıġlıḳnı barça kişiler tiler
arıġ bolsa aş suv̇ kişi arzular

2846 *birür*] B_{13} *yịyür* (*y-* noktasız) C_2 *birür* (*bi-* noktasız) | *yilür*] B_{13} *yilür* (*y-* noktasız) C_2 *yilür* (*yi-* noktasız)

2847 C'de bu beyit yok || 2848 *yig*] B_{15} *yịg* (satır altında *yạmạn* ?) C_3 *yig* || 2849 *anıŋda*] B_1 *anịngda* (*-n-* noktasız, *-ị-* harekeli) C_4 *anıng-da*ⁿ

2850 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *çın bışıġ*] B_2 *tut bışıġ* (... okunmuyor ; metnin bu kısmı rutûbetten bozulmuş ve sonradan doldurulmuş) C_5 *çın başıġ* | *özüg ... başıġ*] B_2 *özüng kẹḍ kụḍezip k. bạşıġ* C_6 *özüg kẹd sạvınġu k. kạtıġ* ...

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2852 *özüŋ*] B_4 *özüng* (*-z-* noktasız) | *közüŋ*] B_4 *köz[üng]* (*-üng* fotografa girmemiş) || 2853 *ḳamuġda ʿạzizrek*] C_{10} *ḳạmuġ-da*ⁿ *ʿạzizraḳ* | *sözüŋ*] B_5 *söz[üng]* (*-üng* fotografa girmemiş)

2854 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yülüg*] C_{12} *yuluġ*

2858 yıraḳ tutġu aşta arıġsız kişi
arıġsız kişiniŋ arıġsız işi

2859 könilik kerek hẹm bütün çın ḳılıḳ
köni bolmasa er tüzümez yorıḳ

C 162 2860 ḳalı egri bolsa bu aş başçısı
ḳamuġ egri boldı anıŋ işçisi

2861 yumıtsa ḳalın yig bu aş oġrısı
ḳaçan körki kelgey begi tirkisi

2862 könilik kerek erke eḍgü ḳılınç
anın bulsa ötrü tilemiş sev̇inç

2863 negü tir eşitgil köni ḳılḳlıġ er
köni ḳılḳı bolsa ajun bütrü yir

B 212 2864 köni ḳayda bolsa ḳutaḍur küni
tünermez küni er yorısa köni

2865 hıyanẹt ḳayu yirde ursa aḍaḳ
asıġ birgü barça ḳaçar kẹḍ yıraḳ

2866 hıyanẹt kişi ḳayda sunsa elig
teŋiz erse suġlur ḳurıtur yirig

2867 baġırsaḳ kerek kẹḍ begini sev̇er
uv̇utluġ kerek kẹḍ özini yıġar

2868 uḳuşluġ kerek hẹm biliglig kerek
öḍi bolsa aşḳa iriklig kerek

2858 *aşta*] B_{10} *aş-ta* C_{16} *aş-da*ⁿ || 2859 *er ... yorıḳ*] B_{11} *ẹr tüzülmes yorıḳ* (*y-* noktasız ; satır altında *bu til*) C_{17} *er tüzümes y.* || 2861 *ḳalın yig*] B_{13} *ḳ yig* (noktasız) C_1 *ḳalın yig* (*-ı-* noktasız) | *tirkisi*] B_{13} *tịrki-si* C_2 *tẹrki-si* (*-ẹ-* harekeli)

2862 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *erke*] B_{14} *ẹrke* || 2863 *negü ... er*] B_{15} *nigü* ... *ḳịlḳ-lıġ* (*-ị-* harekeli) *ẹr* C_5 *nigü* ... || 2864 *tünermez*] B_1 *tünermes* || 2865 *yirde*] B_2 ve C_7 *yịrde* | *birgü*] B_2 *bẹrgü* (*-ẹ-* harekeli ; metnin bu kısmı rutûbetten bozulmuş ve sonradan doldurulmuş) C_7 *bẹrke* (harekeli)

2866 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *elig*] C_8 *ilig* | *yirig*] B_3 ve C_9 *yịrig*

2867 *uv̇utluġ*] B_4 *uv̇utluġ* (satır altında *uḳuşluġ*) C_{10} *ụv̇utluġ*

B_5'de, 2867'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (krş. beyit 2767) :

bạġırsaḳ kịşi bẹg-ke özkey bolur
bu özkey kịşi tạpġı asġı bulur

özkey (satır altında *özgeçe*)

2868 *uḳuşluġ*] C_{11} *uv̇utluġ* | *iriklig*] C_{11} *irịklig*

2869 törüçe yorısa tapuġ ḳılsa öz
kirürde çıḳarda köni tutsa köz

2870 uḳuş işke tutsa küḏezse özin
bilig işke tutsa tıḏusa közin

2871 vẹfa ḳılsa begke tilep eḏgü at
ol at birle eḏgü ḳalır meṅgü at

2872 uḳuşluġ kişiler at eḏgü ḳolur
biliglig kişiler ınançlıġ bolur

2873 uḳuşluġ kişidin kişilik kelür
biliglig kişiler kişisi bolur

2874 negü tir eşitgil uḳuşluġ kişi
uḳuşluġ kişi ol kişide başı

C 163 2875 uḳuşluġ vẹfalıġ kişi tüzüni
yuluġlar kişike ḳamuġ özini

2876 arıġsız cẹfalıġ ḳılınçr otun
ḳalı aydı erser ḳıyar sözini

B 213 2878 kirip ötrü tirki ayaḳ başlasa
anıṅdın begi aş siziksiz yise

2879 bu erdi ay ilig özüm bilmişin
ayu birdim emdi köṅgül bulmışın

2871 *eḏgü … meṅgü*] B_9 … *mẹnggü* C_{14} *mẹnggü ḳalır tigü* (*-i-* noktasız) || **2872** *ınançlıġ* C_{15} *ınanç-lig* || **2874** *negü*] B_{12} ve C_{17} *nigü*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2875 *özini*] B_{13} *özi-ni* C_2 *özüni* || **2876** *erser … sözini*] B_{14} *erser* (dikkat !!) *ḳıyar* s. C_3 *erse ḳıyar sözịni*

2877 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ilig*] C_4 *ilçi* || **2878** *tirki*] B_1 *tirki* C_6 *tẹrki* (*-ẹ-* harekeli) || **2879** *bilmişin*] C_7 *bilmişi* | *birdim … bulmışın*] C_7 *birdim* … *bilmişi*

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2880 ilig aydı uḳtum eşittim munı
taḳı bir sözüm bar ayu bir anı

2881 maṅa ayġıl emdi iḏişçi başı
negü teg kerek ḳılsa içgü işi

2882 ınansa aṅar beg ne köṅli bütüp
alıp içse içgü anı çın tutup

XXXVII.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE İḎİŞÇİ BAŞI NEGÜ TEG KEREKİN AYUR

ilig … ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2880 C de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *eşittim*] B_3 *eşit(t)ịm* C_8 *eşit(t)ịm* | *ayu bir*] C_9 *ayu bīr* || **2881** *iḏişçi*] B_4 *iḏiş-çi* C_{10} *ịdişçi* | *negü*] B_4 ve C_{10} *nigü*

ögdülmiş [illegible] *. ayur*] B_6 *bab … nigü tẹg kẹrekin a.* C_{12} *bab ịdişçi-ler bạşçı-sı ir* [illegible] *teg kẹrekin aytur* (noktasız)

2883 *iḏi*] B_7 *ịḏi* (satır altında *özi*) C_{13} *idi* || **2884** *yılın*] B_8 *yılın* (*yı-* noktasız) [illegible] *közi*] C_{15} *közi* (tashih edilmiş) || **2886** *iḏiş*] C_{16} *ịdiş* || **2887** *iḏişçi*] B_{11} *idişçi* | *ya … ya*] B_{11} *ya … ya* (noktasız)

2889 ḳuruġ öl yimiş tut ya içgü süçig
anın͡gdın bolur bu boġuzḳa keçig

2890 boġuzdın bolur barça begke ḫaṭar
boġuz tatġı aşçı iḍişçi tutar

B 214

2891 bu aşçı iḍişçi bütün bolmasa
iḍi sarp bolur begke içse yise

2892 negü tir eşit ay biliglig bügü
boġuz keḍ küḍezgü aş aḳru yigü

2893 boġuzuġ küḍezse başın͡ga asıġ
aşıġ az yise bu aġızḳa tatıġ

2894 öküş kördüm erni yav̇a ḳıldı baş
küḍezmedi boġzın ḳov̇ı ḳıldı yaş

2895 boġuzdın kirür ig kişike kemi
boġuzdın bolur hẹm an͡gar ot emi

2896 uḳuşluġ kerek hẹm bilig keḍ bilir
uḳuşluġ kişidin kişilik kelir

2897 isizke ḳatılmaz uḳuşluġ kişi
bütün çın bolur bu biliglig işi

2898 köni ermese küygey erdi ulun
köni turmasa kör bolur er bulun

2899 köni bol sen iş ḳıl ay ersig begim
könilikte taştın yoḳ ermiş yigim

2889 *öl*] B_{13} *öl* (iki *v* ile) | *keçig*] B_{13} *kiçig* C_{3} *kẹçig*

2890 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍişçi*] C_{5} *ịdiş-çi* (-çi sonra ilâve edilmiş) || **2891** *iḍişçi*] C_{6} *ịdişçi* | *iḍi*] B_{1} *ịḍi* C_{6} *idi* || **2892** *negü*] B₂ ve C [illegible] || **2893** *küḍezse*] C_{8} *küde(z)se* | *bu*] C_{8} *er*

2894 B'de bu beytin 2. mısraı ile 2895. beytin 2. mısraı yerlerini değiştirmiş [illegible] mısrâ, *küḍezmedi boġzın* kelimeleri ile, doğru başlandığı hâlde, devamı alttaki satır[illegible] karıştırılmıştır; asıl doğrusu 2895. beytin sonunda bulunmaktadır | *yav̇a* [illegible] ... *bạş* C_{9} *yạv̇a* ... *bạş* | *boġzın* ... *yaş*] B_{5} ... *yạş* C_{9} *boġuzın* ... *yaş* (noktası[illegible]

2895 B'de bu beytin 2. mısraı ile 2894. beytin 2. mısraı yerlerini değiştirmiş [illegible] (krş. 2894 not) | *boġuzdın*] B_{4} *boġụzdın* (tashih edilmiş) || 2897 *ḳatılmaz*] B_{7} [illegible] C_{12} *ḳạtılmaz* | *bu*] C_{12} *hẹm*

2898 C_{15}'te bu beyit 2899'dan sonra geliyor | *küygey* ... *ulun*] B_{8} ... [illegible] *küngey* ... | *er bulun*] B_{8} *ẹr b.* C_{15} *e. bụlun*

2899 C_{13-14}'te bu beyit 2898'den önce geliyor ve iki satır üzerin yazılmış | [illegible] B_{9} *yigim* (noktasız) C_{14} *yẹgim* (-ẹ- harekeli)

2900 iḍişçi başı keḍ ḳuyuġ er kerek
köni tutsa ötrü kön͡gül ög yürek

2901 könilik öze işlese iş bütün
yaḳurmasa özke yaraġsız otun

C 165

2902 öz elgi bile ḳatsa içgü körüp
özi beklese ḳoḍsa tamġa urup

2903 yigü içgü ḳatmış ḳamuġ otlarıġ
öz elgi bile ḳatsa tutsa arıġ

2904 ḳuruġ öl yimiş ya cụlẹngbin cụlab
özi ḳatġu tutġu bu barça şẹrab

2905 açınu süçinü baġırsaḳlıḳın
iḍişin küḍezse ötese ḥaḳın

B 215

2906 kirür ötrü emgek begi tapġın͡ga
ol emgek tusulur ḳulı asġın͡ga

2907 ḳayu nen͡gke kirse kişi emgeki
uş ol nen͡gde boldı canının͡g köki

2908 mun͡gar men͡gzetü sözledi söz silig
siligler sözi körse barça bilig

2909 ḳayu nen͡gke kirse kişi emgeki
sev̇üg boldı ol nen͡g sev̇üg can köki

2910 kişi emgek ıḍsa tiriglik ıḍıp
anı sev̇gü yüḍgü yüḍürse yüki

2911 bu yan͡glıġ bulunsa iḍişçi başı
an͡gar birse bolġay iḍişçi işi

2900 *iḍişçi* ... *er*] B_{10} ... *ḳuyuġ* (-*y*- noktasız) *er* C_{16} *ịdişçi* ... *kẹd* || **2901** *öze*] [illegible] ile *yaḳurmasa* ... *otun*] B_{11} *yạḳurmasa* (satır altında *yạv̇atmasa*) ... *otun* [illegible] altında *kafir*

2902 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **2904** *öl* ... *cụlab*] B_{14} *öl* (iki *v* [illegible] C_{4} ... *cülẹngbin* (*c*- yerine *ḥ*- ile) *c.* | *şẹrab*] C_{4} *şẹrạb* (tashih görmüş) [illegible]5 *iḍişin*] C_{5} *ịdişin* || **2907** *kişi*] B_{2} *kịşi* C_{7} *bu ḳul* | *uş ol*] B_{2} *uşol* C_{7} *ụşol*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2911 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍişçi*] C_{12} *ịdiş-çi*

2912 bu işke munı teg silig er kerek
munın͡g tapğı körki yarutsa yürek

2913 munın͡gda basaḳı bu boşğutları
saḳalsız kerek barça körki yarı

2914 yalın͡g yüzlüg oğlan tolun teg yüzi
boḍı tal ḳara saç beḍiz teg özi

2915 bili bolsa yılmıḳ yana yarnı kin͡g
C 166 örün͡g bolsa ḳırtış ḳızıl ḳızğu en͡g

2916 yaşıl kök sarığ al ağı ton keḍip
aşağu kötürse yaraşur yorıp

2917 saḳalsız kerek bu iḍişçi arığ
küḍezilse içgüde ḳıl tü yamığ

2918 iḍişte tü bolsa yarağsız bolur
tü aş suv̇ḳa tüşse tatığsız bolur

2919 munın aydı bolğay bilig birgüçi
saḳalsız kerek tip iḍiş tutğuçı

2920 iḍişçi arığ bolsa körklüg yüzi
anın͡gdın sin͡ger içse içgü ḳozı

B 216 2921 negü tutsa körklüg kişi ḳılḳı uz
yaraşur alır kör bu can ülgi köz

2922 negü tir eşitgil bu bẹyt ayğuçı
eşitgil munı sen aya bilgüçi

2912 B_8'de bu beyit 2913'ten sonra geliyor | *munı teg*] B_8 *munun͡g* [illegible] C [illegible] *munı tẹg*

2913 B_7'de bu beyit 2912'den önce geliyor | *munın͡gda ... boşğutları*] B_7 [illegible] *nunġ-da* ... C_{15} *munung-da ... boşġut-ları* (*b-* yerine *t-* ile) | *yarı*] B_7 *yarı* [illegible] || **2914** *tal ... özi*] C_{16} *tạl* (*-l*?) ... *özi* (*-z-*?)

2915 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yarnı*] C_{17} *yạrnı* (*-ạ-* harekẹ) | *ḳızġu en͡g*] B_{10} *ḳızġu* (*-z-* noktasız) *e.* C_1 *ḳ. ing* (*i-* noktasız) || **2917** *iḍişçi*] C [illegible] *iḍiş-çi* | *yamıġ*] B_{12} *yạmıġ* (*y-* noktasız) C_3 *yạmıġ* (*y-* sonradan ilâve edilmiş) || **2918** *iḍişte*] C_4 *iḍiş-de* || **2919** *bolġay ... birgüçi*] B_{14} *bolġa* ... C_5 ... *birgüçi* [illegible] *iḍiş*] C_5 *iḍiş* || **2920** *iḍişçi*] C_5 *iḍişçi* | *içse içgü*] C_6 *içgü içse* || **2921** *negü*] [illegible] ve C [illegible] *nigü* || **2922** *negü ... ayġuçı*] B_2 *nigü* ... C_8 *nigü ... aytġuçı*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

2923 yüzi körki körklüg kerek ḳılḳı uz
negü tutsa andın tamar barça tüz

2924 ḳarın açmış erke yüzi körse aş
usup suv̇samışḳa körüp ḳanğusuz

2925 iḍişçi başı kör uş andağ kerek
iḍiş tutğuçılar bu mundağ kerek

2926 ınansa an͡gar ötrü begler bütüp
yaḳın tutsa bolğay bütün çın tutup

2927 ay ilig ḳaç işke er öḍrüm tile
bağırsaḳ közi toḳ uv̇utı bile

2928 birisi yalav̇aç bitigçi biri
taḳı bir iḍişçi kör aşçı biri

2929 bularığ iḍi keḍ talula birin
ḳalı tuşsa ten͡gsiz ökünme yarın

C 167 2930 yalav̇aç bitigçi ḳalı bolsa yig
anın͡g yası ilke toḳır ay tetig

2931 iḍişçi ya aşçı yig erse ḳalı
anın͡g yası can kör tiriglik ulı

2923 *negü*] B_3 ve C_{10} *nigü* || **2924** *ẹrke*] B_4 *özke* | *ḳanġusuz*] B_4 *ḳanġusuz* (*-n-* noktasız) C_{11} *ḳạnġusuz*

2925 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍişçi*] C_{12} *iḍiş-çi* | *iḍiş*] C_{13} *iḍiş* || **2926** *tutup*] B_8 *tutup* (noktasız)

2928 C_{17}'de bu beyit 2929'dan sonra geliyor (aş. bk. not) | *yalav̇aç*] B_8 *yạlavạç* C [illegible] *yạlav̇aç* | *iḍişçi*] C_{17} *iḍiş-çi*

2929 sıradaki beyit B'ye göre alınmıştır. Nushalarda metnin bu kısmında bir karışıklık olmalıdır. C'de aynı fikrin iki beyitte söylenmesi ve beytin mısrâlarının iki beyte bölünmüş olması, bu karışıklığın metne sonradan girmiş olduğu düşüncesini verebildiği gibi, beyitlerin birbirine çok benzemesi yüzünden, B'de birleştirilmiş olması da muhtemeldir.

$C166_{16}$ *ol erni idi kẹd tạlula barın*
ḳạlı kẹlse tẹngsiz ökünme yarın

$C167_{1-2}$ *bularıġ idi kẹd tạlula birin*
yası tẹgmesüni bu kün ya yarın

2930 *yalav̇aç*] B_{10} *yạlavạç* C_3 *yạlav̇aç* || **2931** *iḍişçi*] C_4 *iḍiş-çi*

2932 ḳatığlan ay ilig bu bir ḳaç kişig
talulayu ödrü tutuzġıl işig

2933 yana aydı ögdülmiş ilig ḳutı
beḍük boldı begler işi teg atı

2934 beḍük işte ten͡gsiz baş ağrıġ bolur
baş ağrıġ kötürmese beglik ḳalur

2935 negü tir eşitgil kin͡geşçi öge
kin͡geşte töker begke yünçü üge

B 217

2936 aya beg erej ḳolma emgek kötür
erej birle emgek aḍaḳşu yatur

2937 beg emgep il itse buḍun şük bayur
bayusa buḍun beg tileki bolur

2938 seṿinme keḍ artuḳ erejlig kişi
bolur aḫır emgek erejke tuşı

2939 neçe me bu aşçı iḍişçi san͡ga
bütün erse artuḳ ay ersig ton͡ga

2940 olarda bağırsaḳ özün͡gke özün͡g
aḍın bolmağay sen uzatma sözün͡g

2941 negü tir eşitgil öge buyruḳı
unıtma munı sen biti hẹm oḳı

C 168

2942 seṿüg can özele iminde imin
ḳolup bulmadım men özümde ön͡gin

2943 ḳatığlan küḍezgil ḳatığ tut anı
ḳalı bardı erse tileme emin

2932 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tutuzġıl*] B_{12} *buyurġıl* C_6 *tuturġıl* || **2933** *teg*] B_{13} *tẹg* C_7 *bẹg* || **2935** *negü*] B_{15} ve C_9 *nigü* | *yünçü*] B_{15} *yünçi*

2937 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *emgep*] C_{11} *emgek* || **2938** *seṿinme*] B_3 *sẹṿinme* (*-ṿ-* yerine *-ḳ-* ile) C_{13} *sẹṿünme* || **2939** *iḍişçi*] C_{14} *iḍiş-çi*

2941 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... öge*] B_6 *nigü* ... C *nigü ... öge* (yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) | *biti*] B_6 *biṭip* C_{17} *b...* (*-ị-* harekeli)

D ö r t l ü k, B 'de çizgiler ve C 'de satır üstünde *şi'r* (sonradan ve başka bir el ile yazılmış) sözü ile ayırt edilmiştir

2942 *iminde*] C_2 *imin-de*ⁿ | *özümde ön͡gin*] B_7 *özümde adın* C_2 *özüm-de*ⁿ *ö.* || **2943** *emin*] B_8 *emin* C_8 *imin*

2944 ayıtmışnı aydım ay ilig ḳutı
negü teg kerekin emi hẹm otı

2945 bu yan͡glığ kişi birle begler beḍür
yağı boynı yençer kü çaṿın ıḍur

2946 munu sözledim men sen͡ga belgülüg
taḳı bir sözüm bar aḍın ülgülüg

2947 ilig tın͡glar erse anı sözleyin
yoḳ erse bu sözni özüm kizleyin

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2948 yanut birdi ilig ayur ay bügü
negü ol man͡ga ay sözün͡g sözlegü

2949 senin͡gdin eşitgü kerek barça söz
biligke ten͡giz sen uḳuşḳa ögüz

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

2950 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
iligdin tegir ilke türlüg bilig

B 218

2951 iligke ötündüm tapuğçı yolı
negü teg tapınğu begin͡ge ḳulı

2952 yime bilgü begler tapuğçı ḳulın
negü teg açınğu tapınsa yılın

2953 neçe beg ḥaḳı erse ḳullar öze
yime ḳul ḥaḳı yoḳmu begler öze

2944 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ayıtmışnı*] C_4 *ayịtmış-nı* | *negü*] B_9 ve C_5 *nigü* || **2945** *çaṿın*] C_6 *çaṿı* || **2947** *tın͡glur*] B_{12} *tịnglar* | *kizleyin*] B_{12} *kizleyin* (...gin fotagrafın girmemiş)

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

2948 *negü*] B_{13} ve C_9 *nigü*

2949 C'de bu beyit yok | *ten͡giz sen*] B_{14} *tẹngiz se*

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

2950 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmıs || **2951** *negü ... tapınğu*] B_1 ve C_{12} *nigü ... tạpungu* || **2952** *negü ... tapınsa*] B_2 ve C_{13} *nigü ... tạpunsa*

2954 ķalı beg ḥaķın körse ķullar turup
kerek ķul ḥaķın körse tapğın körüp

2955 tapuğçı tapuğ ķılsa dụnya üçün
ķalı bulmasa dụnya emger küçün

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

2956 ilig aydı keldür mang̑a ay aça
negü ol tapuğçı ḥaķı ay seçe

XXXVIII.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE TAPUĞÇILAR ḤAĶI BEGLER ÖZE NEGÜ TEG ERDÜKİN AYUR

C 169 2957 bu ögdülmiş aydı bu begler öze
tapuğçı ḥaķı bar tapuğda oza

2958 eng̑ aşnu yigü içgü birgü kerek
tapıng̑u itiglerin itgü kerek

2959 tapuğ ķılmaķ emgek ķatığ iş bolur
munı bilse begler tapuğ yiş ķılur

2960 et öz can yuluğlar tapuğ ķılğuçı
tiler beg sevinçi bu ķul bolğuçı

2961 isig tumlığ aç toķ yaḍağ hem yalıng̑
ķılıç baldu oķ yir ay ilig biling̑

2962 kiḍin öng̑dün ong̑ sol bolur bu turup
begin inçke tegrür bu emgek körüp

2963 yağıķa bu öng̑dün bolur bek tolum
tiriglik tiler begke özke ölüm

B 219 2964 bu yang̑lığ begining̑ sevinçin tilep
özin emgetür tünni künke ulap

2965 bu tapğı üçün beg ötegü ḥaķın
anı eḍgü tutğu bağırsaķlıķın

2966 negü tir eşitgil uç ordu ḫanı
buḍunda talusı kişide çını

2967 aya beg boluğlı buḍunķa uluğ
beḍüt eḍgü tutğıl tapuğçı ķuluğ

2968 tapuğçı bile begler elgi uzar
tapuğçı bile erklig il kẹnd tüzer

2969 neçe beg uluğ bolsa aşlı beḍük
tapuğçı bile boldı atı beḍük

2970 ay ilig kişilik mụrụvvẹt bolur
mụrụvvẹt kişike ṭariķat bolur

2971 mụrụvvẹt ṭariķat bu ol belgülüg
kişi emgeki bilse ķılsa ülüg

C 170 2972 tapuğçı ķapuğda umınçķa turur
umınç birmese beg mụrụvvẹt barur

2973 körü barğu begler tapuğçı neçe
tusulur neçe ol tusulmaz neçe

2974 tusulur teng̑inçe açıng̑u kerek
tapınmış teng̑i ḥaķ tegürgü kerek

2975 kişi yılķıda ınğa ermez ay beg
munı teng̑lese iş bolur ülgü teg

2954 *ḥaķın ... ķullar*] B_4 *ḥaķı* ... C_{14} ... *begler*
ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
2956 *keldür*] B_6 *kẹldür* C_{17} *emdi* | *negü*] B_6 ve C_{17} *nigü*
ögdülmiş ... ayur] B_7 *bab ögdülmiş ... nigü tẹg kẹrekin a.* C_{18} *bab tapuğçı-la* [illegible] ... *nigü* ...
2957 *tapuğda*] B_8 *tạpuğda* C_1 *tạpuğdan* || 2958 *tapıng̑u itiglerin*] B_9 *tapıng̑u* [illegible] *itig-leri* C_2 *tạpung̑u i.* || 2959 *yiş*] B_{10} *yiş* (*yi-* için iki nokta) C_3 *yiş* (*yi-* noktasız)
2960 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 2961 *isig ... yaḍağ*] B_{12} ... *yaḍağ* [illegible] C_6 *įsig tumlığ* (*-ml-* dikkat) ... *yạdağ* || 2692 *sol ... bu*] B_{13} *song* ... C_7 ... *bu* (sonradan satır üstünde yazılmış)

2963 *yağıķa*] C_8 *yạğı-ķa* (*-ķa* sonradan satır üstünde yazılmış) || 2964 *begining̑*] [illegible] *ijdisi* (*-s-* yerine *-ş-* ile) || 2966 *negü*] B_3 ve C_{11} *nigü* || 2967 *buḍunķa*] B_4 *buḍun-ķa* [illegible] *budun-da* || 2968 *elgi*] C_{13} *ilgi* | *kẹnd*] B_5 *kẹnt*
2969 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *uluğ ... beḍük*] B_6 *bẹdük* ... [illegible] C_{14} *uluğ ... bẹdük* | *atı beḍük*] B_6 *eḍgü ḫuluğ* C_{15} *a. bidük* (*bi-* noktasız) || 2973 [illegible]] B_{10} *niçe* C_2 *nẹçe* | *tusulmaz*] B_{10} *tusulmas*
2974 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tapınmış*] B_{11} ve C_4 *tạpunmış*
2975 *yılķıda ... ermez*] B_{12} *y. ınğay ermes* C_5 *yılķı-dan* ...

2976 boğuz todrur aşnu kişi yılkınıṅg
basa asğı kötrür bu yalṅguk anıṅg

2977 açığ birse begler tilin edgü söz
tapuğçı yuluğlar begiṅge et öz

2978 isinür tapuğçı bağırsak bolur
özin emgetür beg sevinçin kolur

B 220 2979 muṅgar meṅgzetü sözlemiş söz tetig
bilig birle yalṅguk uzatur elig

2980 kişi edgülükke sevüg can birür
bir edgü yanutı on edgü kılur

2981 asığ bolsa yalṅguk özin kul kılur
aṅgar kul bolur özke emgek urur

2982 tapuğka köni birgü edgü açığ
yalıṅgnı bütürgü todurğu açığ

2983 negü beg bolur ol ay ilig kutı
kitermese kuldın çığaylık atı

2984 negü tir eşitgil avuçğa sözi
avuçğa sözi ol yigitler közi

2985 kişi emgek ıdsa kişi yurnıṅga
yanutı kişilik kılur ornıṅga

C 171 2986 kişi emgeki bilmegüçi kişi
kişi tip atamağu yılkı tuşı

2987 iki türlüg ol bu tapuğ kılğuçı
biri boş biri kul umınç tutğuçı

2988 bu kul kendü erksiz tapuğçı bolur
tapuğ kılmasa begde berge bulur

2976 *yalṅguk*] B_{13} *yalnguk* C_6 *yangluk* || 2978 *isinür*] C_8 *isinür* | *sevinçin*] C sevünçin || 2979 *tetig*] B_1 *tetig* (*t-* noktasız) C_9 *bilig* | *yalṅguk*] B_1 *yalnguk* C_9 *yangl...*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

2980 *birür*] C_{11} *bīrür* || 2981 *asığ ... kul*] B_3 ... *yalnguk ö. kul* C_{12} *asığ yangl... özin anın kul* | *kul*] B_3 *kul* || 2982 *tapuğka ... açığ*] B_4 *tapağ-ğa açığ* (satır al... tında *hil'at*) | *bütürgü*] C_{13} *bütügü* || 2983 *negü ... ol*] B_5 *nigü beg bolur ay* C_{14} ... *teg ...* || 2984 *negü avuçğa*] B_6 *nigü ... avaçka* C_{15} *nigü ...* | *avuçğa*] B_6 *avaçka* ...

2985 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yurnıṅga*] B_7 *yurnı(n)ga* (*y-* ?) C... *yurnınga* (*y-* noktasız) | *ornıṅga*] B_7 *ornı(n)ga* C_{17} *ornınga* (*-r-* yerine *-z-* ile) || 2986 *kişi ... kişi*] C_1 *kişi bilmegüçi ol kişi emgeki* | *tuşı*] C_1 *sanı* || 2987 *umınç*] C... *umınç* ... || 2988 *begde berge*] B_{10} *begde berge* C_3 *beg-den birge* (hareke işâretlerine dikkat)

2989 boşuğ kör bu tapnur özin kul kılıp
munıṅg emgekin yulğu tapğın bilip

2990 boş azad kişi barça edgü kulı
bularka aça birgü edgü yolı

2991 boşuğ kul bile tutsa bolmaz bu tüz
boşuğ boş teṅgi tut kuluğ kulça üz

2992 bu begler kapuğı erej kapğı ol
erej kapğı tutmak özüṅg asğı ol

2993 tapuğçı bayusa beg atı bolur
bu atı du'a birle meṅgü kalur

B 221 2994 ay ilig tapuğçı bile beg meşel
satığçı osuğluğ bolur çın tükel

2995 satığçı birür neṅg aṅgar mün sanı
alığlı alır ilde evrer anı

2996 yıl ay kün tükese asığ yumdarur
yüz utru ulaşur öz asğı alur

2997 muṅgar meṅgzer emdi tapuğçı kişi
begi birle ortuk sakışlığ işi

2998 begi neṅg birür kulka edgü sözün
tapuğçı et öz birle tapnur özün

2999 urur can yuluğlap tapuğçı kılıç
anıṅg asğı il kend uluşlar erinç

3000 yağı boynı yençer hazine urur
tilek arzu ni'met ulaşu kelür

C 172 3001 bu barça asığ sanı boldı tegim
asığ kılğuçığ edgü tutğu begim

2989 *munıṅg emgekin*] B_{11} *munung e.* C_4 *manung emgeki* || 2991 *bolmaz*] B_{13} *bolmas* | *boş ... üz*] B_{13} *din tengi ... üz* (*-z* fotografa girmemiş) C_6 *boş tingi ...* || 2993 *bayusa*] C_8 *bayusa* | *meṅgü*] B_{15} ve C_8 *menggü* || 2995 *birür neṅg*] B_2 *b. neng* C_9 *birür neng* (*-n-* yerine *-i-* ile)

2996 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yumdarur*] C_{11} *yumdadur* (*y-* noktasız)

3000 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 3001 *tegim*] B_3 *tegim* (*t-* yerine *-* ile) C_1 *tegim* (*t-* noktasız)

3002 negü tir eşitgil bu şartlar başı
öz asğın tilep dünya kezgen kişi

3003 asığlığ ḳul erse oğulda yaḳın
asığsız oğulnı yağı bil saḳın

3004 ḳamuğ teprenigli asığḳa yorır
asığ bolmasa av̇çı ev̇de ḳarır

3005 er at boldı begler ḳanatı yügi
ḳanatsız ḳuş uçmaz ay begler begi

3006 er at birle begler küçi belgürer
er at birle begler tügünler yörer

3007 yumıtsa ḳayu begke ersig eren
ajunḳa bu beg boldı şaḥib ḳıran

3008 ḳayu begde erdem yumıtsa tükel
an͡gar yığlur arzu ne ḳolsa tükel

B 222 3009 ajunçıḳa erdem kerek min͡g tümen
bu erdem bile yir ajunçı cihan

3010 uçuz tutma erdemni ögren oğul
bu erdem yorıḳı örün͡g ḳuş teg ol

3011 örün͡g ḳuş ḳutı teg bu erdem ḳutı
yorı ḳuş atağıl sen erdem atı

3012 negü tir eşitgil örün͡g başlığ er
ajunuğ ḳarıtmış uzun yaşlığ er

3013 bilig erdem ögren ağır tut anı
ağır ḳılğay aḥır ol erdem sini

3014 bilig bil uḳuş uḳ yorıma yav̇a
öḍi kelse edgü birür ol küni

3002 *negü*] B_9 ve C_2 *nigü* | *asğın tilep*] B_9 *a. tiler* C_2 *asğı t.* || **3003** *asığlığ*] C_1 *asığ-lıḳ* || **3004** *av̇çı ev̇de*] B_{11} *av̇çı iv̇-de* C_4 *apçı ev̇-de* || **3005** *uçmaz ... begi*] B_{12} *uçmaz ... bęgi* (*b-* yerine *y-* ile ?) || **3006** *yörer*] C_6 *yörer* (*y-* yerine *b-* ile) || **3008** *begde*] C_8 *bęg-de* (önce *-ke* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || **3009** *ajunçıḳa*] B_1 *ajunçı-ḳa* (*-j-* noktasız)

3010 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yorıḳı*] B_2 *yorığı* || **3012** *negü*] B_4 ve C_{13} *nigü*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3013 *ḳalğay ... sini*] B_5 *tutğay ... sini* || **3014** *birür*] B_6 *yarur* C_{16} *bīrür*

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

3015 bu sözler eşitti sev̇indi ilig
ayur ay uḳuşluğ uruğı silig

C 173 3016 iḍi yaḳşı urdun͡g kişilik ulı
bu ol çın vefalığ kişiler yolı

3017 buḍun erki boldı menin͡g bu özüm
uzun boldı elgim yorıḳ til sözüm

3018 küv̇enmez men emdi bu beglik bulup
öz inçlik tilep me tiriglik bulup

3019 tilekim bu ol kim man͡ga kelgüçi
bayusa menin͡gdin beḍüse küçi

3020 bu begler sev̇inçi yarınḳı asığ
du'a tap man͡ga edgü atın yanığ

3021 bu barı ḫazine bu altun kümüş
er atḳa ülegüke tirdim öküş

3022 kişike birür men tilep edgü at
du'a artsu atım yorıtsu bayat

3023 tilekim bu ol kim man͡ga tapğuçı
bayup ḳalsa minde kiḍin ḳalğuçı

B 223 3024 özüm köçse barsa ḳalır bu buḍun
du'a birle tapsa man͡ga ol öḍün

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

3025 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
yetürdi bu işke tükel ög bilig

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3015 *eşitti sev̇indi*] B_7 *eşit(t)i sev̇indi* C_{17} *eşit(t)i sev̇ündi*

3016 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yaḳşı*] B_8 *yaḳşı* C_1 *yaḫşı* || **3018** *küv̇enmez men*] B_{10} *küv̇enmes* (*-v̇e-* satır üstünde yazılmış) *me* C_4 *k. men* | *me*] C_4 *men* || **3020** *sev̇inçi*] C_6 *sev̇ünçi*

3021 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **3022** *birür men*] B_{14} *birür me* C_9 *birür men* || **3024** *buḍun*] C_{11} *ajun*

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

3026 ölügli kişike negü bar adın
mẹgẹr edgü atı yorısa kidin

3027 bu dünya tilese ülegü kümüş
ḳalı ʿuḳbi ḳolsa bu ol hẹm yuluş

3028 bu altun kümüşüg üle ay ilig
ḳayu il tilese yetilgey elig

3029 negü tir eşitgil bügü beg tili
bu beglik işin͡ge ol urmış ulı

C 174 3030 ülegü nen͡g er tutġu begler ḳalın
ḳaçan ḳolsa tutġay yaġısı ilin

3031 ḫazine nerek köp er at çoḳ kerek
begi bay kereksiz budun toḳ kerek

3032 er at bolsa begler ili eksümez
er at bolmasa beg ilin kiç yimez

3033 er at bolsa begdin sev̇inçlig yaruḳ
ḳayu il tilese bulur beg anuḳ

3034 aḳı bolsa elgi ajun begleri
ikigü ajunnun͡g bu buldı töri

3035 negü tir eşitgil biliglig tilin
saranlıḳ bile beg yiyümez ilin

3036 iki nen͡g ḳarıştı yaḳışmaz ḳaçar
saranḳa yaġumaz aḳıġ berk ḳuçar

B 224 3037 sarandın ḳaçar barça erdemlig er
aḳıḳa yumıtur tilek arzu yir

3038 saranlıḳ bile boldı beglik yaġı
saranḳa ḳopar tegme yirde çoġı

3039 adın iki nen͡g ol bu il tutruḳı
birisi sav̇ altun ḳılıç bir taḳı

3040 aḳılıḳ bile beklegü ol ilig
aḳılıḳ bile beg bedür ay ilig

3041 kür alp er kötürse yaşın teg temür
azıġlıġ erenlerde teşlür tamur

3042 sav̇ altun bile bertse begler elig
ḳılıçsız tili birle ev̇rer ilig

3043 bu iki bile itgü uş bu ilig
bu iki bile er bedür ay ilig

3044 sav̇ altun yazar ol tügülmiş kişig
sav̇ altun iter ol buzulmış işig

C 175 3045 ḳılıç ḳayda erse kümüş anda ol
kümüş ḳayda erse ḳılıç tuttı yol

3046 aya beg kümüş saç tirilsü ked er
kümüş yıġsa saçlur ḳılıçlıġ ḳur er

3047 ḳılıçlıġ kür er kör kümüşke tutuġ
yumıtmış sav̇ altun ḳılıçḳa yuluġ

3048 saran beg tirer nen͡g ḫazine urur
aḳı beg ḳılıç birle artlap alur

3049 bu yan͡glıġ turur bu ajun ön͡gdisi
saranḳa söküşi aḳı ögdisi

3050 sözin kesti ögdülmiş öpti yirig
iligke duʿa ḳıldı ögdi birig

3026 *negü*] B_{4} ve C_{14} *nigü* || 3028 *kümüşüg*] B_{6} *kümüşüng* | *elig*] C_{16} *ilig* | [illegible] *negü*] B_{7} ve C_{17} *nigü* || 3030 *er*] B_{8} *ẹr* || 3032 *ili eksümez*] B_{10} *i. eksümes* C_{3} [illegible] | *yimez*] B_{10} *yimes*

3033 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sev̇inçlig yaruḳ*] B_{11} [illegible] *yạruḳ* (*y-* noktasız) C_{4} *sẹv̇inç-lüg yạruḳ* (*y-* noktasız) || 3034 *elgi*] C_{6} *bẹgler* | *ikigü* [illegible] *buldı*] B_{12} ... *aldı* C_{6} *ikigün* ... || 3035 *negü*] B_{13} ve C_{7} *nigü* | *yiyümez*] B_{13} *yiyüme*[illegible] C_{7} *yẹyümez* (*-ẹ-* harekeli) || 3036 *ḳarıştı yaḳışmaz*] B_{14} *ḳ. yạḳışmas* C_{8} *ḳarıştı* ([illegible] noktasız) *yạḳışmaz* | *yaġumaz*] B_{14} *yạġumas* || 3037 *erdemlig er*] B_{1} *erdẹm-lüg ẹr* [illegible] *erdem-lüg e.* | *yir*] C_{9} *yīr*

3038 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *yirde*] C_{11} *yịrdẹ*

3039 *sav̇*] B_{3} *sav* C_{12} *sav* (*-v* üç noktalı) || 3041 *azıġlıġ* ... *teşlür*] B_{5} *a. tẹşlür* [illegible] *azıġ-lıḳ* *-z-* noktasız) ... *tẹşlür* (*t-* yerine *y-* ile) || 3042 *sav̇* ... *bertse*] B_{6} *sav* [illegible] *türtse* (veya *türtse*) C_{15} *sav* (*-v* üç noktalı) ... *bẹrtse* | *ilig*] C_{15} *elig* || 3043 *uş* ... [illegible]] B_{7} *uşba elig* C_{16} *uşbu i.* || 3044 *sav̇*] B_{8} *sav* C_{17} *sav* (*-v* üç noktalı) | *sav̇*] B_{8} [illegible] C_{17} *sav* (*-v* üç noktalı, *-v*'nin şekline dikkat) || 3045 *erse*] B_{9} *ursa* | *tuttı*] B_{9} ve [illegible] *tut(t)ı* || 3047 *kör*] B_{11} *kör* (satır üstünde yazılmış) | *sav̇*] B_{11} *sav* C_{3} *sav̇* || 3048 [illegible] ... *ḫazine*] C_{4} *ḫazine* (*ḫ-* yerine *ḥ-* ile) *tirer nẹng* | *alur*] C_{4} *ölür* (?)

3049 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ön͡gdisi*] B_{13} *öngdüsi* | *ögdisi*] B_{13} [illegible] || 3050 *yirig*] B_{14} *yịrig* C_{7} *yīrig*

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3051 bu sözler eşitti seṿindi ilig
duʿa ḳıldı rạbḳa kötürdi elig

B 225 3052 ayur ay bağırsaḳ ınanġu iḍim
ḳatığlıḳ yirinde sığınġu iḍim

3053 senin͡gde adın yoḳ yülekim man͡ga
küṿençim sen ök sen umınçım san͡ga

3054 ḳayu eḍgü ḳaldı man͡ga ḳılmadın͡g
negü arzu ḳaldı man͡ga birmedin͡g

3055 neteg tapnuġay men bu ol çın sözüm
aya men͡gü mun͡gsuz bu mun͡gluġ özüm

3056 senin͡gdin ḳolur men basut küç bile
köni yol öze tut mini sen yüle

3057 ḳamuġ eḍgülükte taḳı artuḳı
bu ögdülmiş ol emdi kön͡glüm toḳı

3058 munı birdin͡g emdi man͡ga sen ʿaṭaʾ
ḳılur men munın͡g şükri yüz min͡g ḳata

C 176 3059 et öz can yuluġlar menin͡g işime
duʿa arturur bu keçer yaşıma

3060 man͡ga küç bir emdi öteyin ḥaḳın
seṿinsü man͡ga bolsu kön͡gli yaḳın

3061 yana aydı ilig ay ögdülmişe
uḳuşluġ biliglig sini ögmişe

3062 uḳuşluġ tilese uḳuş sen tükel
biliglig tilese bilig sen kẹmal

3063 ınançlıġ bağırsaḳ bütün sen silig
könilik bile sen kötürdün͡g elig

3064 tapındın͡g açıġda aşundı tapuġ
tapuġ ḳalmadı sen yetürdün͡g ḳamuġ

3065 menin͡gdin kerek emdi eḍgü yanut
san͡ga ḥaḳ öteyin tiriglik anut

3066 neteg kim seṿindi senin͡gdin kön͡gül
bayat birsü andaġ seṿinç ay oġul

B 226 3067 sözüg kesti ilig serindi turu
yir öpti tapuġçısı ḳoptı örü

3068 turup çıḳtı andın seṿinçlig bolup
atın mindi keldi eṿin͡ge turup

3069 ḳıyıḳsız kiçe tan͡gda ḳıldı tapuġ
yaradı tapuġ açtı dẹvlẹt ḳapuġ

3070 tirildi ögi hẹm ḳoyuldı bilig
bolu birdi eṿren uzadı elig

3071 negü tir eşitgil ḳutı belgülüg
ḳutı birle ilde çaṿıḳmış külüg

3072 kimin͡g birle dẹvlẹt yaraşsa kelip
başın kökke tegrür yoḳaru ḳılıp

3073 kelü birse dẹvlẹt yumıtsa bu nen͡g
kişi kön͡gli tirlür bolur ḳızġu en͡g

C 177 3074 mun͡gar men͡gzetü aydı kökçin san͡ga
bu söz yaḳşı tın͡gla ay ersig ton͡ga

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3051 *eşitti*] B_{15} ve C_8 *eşit(t)i* | *elig*] C_8 *ilig* || **3052** *ınanġu*] B_1 *ınangu* (-*g*- dikkat) | *yirinde sığınġu*] B_1 *yirinde s.* C_9 *yịrinde sıġınġu* || **3053** *senin͡gde*] B_2 *sening-de* C [illegible] *sẹning-de*^{n} | *sen ... sen*] B_2 *sẹnük se* C_{10} *sẹnük se*^{n} || **3054** *negü*] B_3 ve C_{11} *nigü* [illegible]

3055 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *neteg ... çın*] B_4 *nẹtẹg tapnuġa* [illegible] *me duʿam bu* C_{12} *nẹtẹg tạpnuġa me*^{n} ... | *men͡gü*] B_4 ve C_{13} *mẹnggü* || **3056** *kolur men* [illegible] B_5 *ḳolur me* C_{14} *ḳolur me*^{n} || **3057** *eḍgülükte taḳı*] C_{15} *edgülük ḳatḳı-lar* (? -*ı*- noktası [illegible]) | *kön͡glüm*] C_{15} *könglüm* (-*g*- çizgisi yok) || **3058** *munın͡g*] B_7 ve C_{16} *munung*

3059 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **3060** *öteyin*] B_9 *öteyin* C_2 *öteyin* [illegible] *seṿinsü*] C_2 *sẹṿünsü* || **3061** *sini*] B_{10} *sịni*

3062 *uḳuş sen*] B_{11} *u. se* C_4 *u. se*^{n} | *biliglig ... sen*] B_{11} *kịşilik t. bilig-ke* C_4 *bịliglig* [illegible] *bilig se*^{n} || **3063** *bütün sen*] B_{12} *b. se* C_5 *bụtün se*^{n} | *könilik*] B_{12} *kịşilik* || **3064** *tapındın͡g açıġda*] B_{13} *tạpundung açıġ-da* C_6 *tạpundung açıġ-da*^{n}

3065 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **3067** *sözüg*] B_1 *sọzüg* | *yir*] C_{10} *yịr* [illegible] **3068** *atın ... turup*] B_2 *aṭın ... iṿinge turup* (*t*- noktasız) C_{11} *a. mündi ...* || **3070** [illegible] *... elig*] C_{13} *iṿren ... ilig* || **3071** *negü*] B_5 ve C_{14} *nigü* || **3072** *başın*] B_6 *bạşın* [illegible] *başı*

C 176_{17} — 177_1'de 3073'ten sonra gelen beyit için bk. beyit 3079

3074 C'de bu beyit 3079'dan sonra geliyor | *yaḳşı*] B_8 *yạḳşı* C_2 *yạḫşı*

3075 kimiñ bolsa dẹvlẹt uzadı elig
ḳamuġ tetrüsi oñ sözi ög bilig

3076 ajun fẹylẹsufı neñi bolmasa
neçe tıldam erse kişedi tilig

3077 bu yañlıġ turur bu ajun öñdüsi
yayıġ dụnya dẹvlẹt çav̌ıḳar küsi

3078 yav̌uzḳa yüz ursa yüzi suv̌lanur
kiçigke köz açsa bedüklük bulur

3079 tegir erse kimke bu dẹvlẹt kelip
tüzer iç taşını bu barça itip

3080 ḳalı kelse keldrür ḳamuġ arzular
ajunda çav̌ıḳar atı belgürer

3081 ḳalı barsa iltür bu keldürmişin
yaġız yirke ildrür kötürmiş başın

B 227 3082 aya ög köñüllüg uḳuşluġ oḍuġ
ayı sev̌me dụnya toḳıġay yoḍuġ

3083 nerek bu ḳarañḳu tünerig orun
süzük meñü ilke aşunġıl burun

3084 tünek ol bu dụnya kötürgil köñül
eḍiz ordu il ḳol sen amrul amul

3085 negü tir eşitgil ay köñli süzük
ḳamuġ iş içinde ay köñli tüzük

3086 ay hịmmẹt iḍisi ajun ḳol talu
talu ḳoldaçı er ḳutı top tolu

3087 keçer dụnya ḳoḍġıl tile ʿụḳbini
ḳoḍu birmese dụnya ḳoḍġay sini

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir [illegible]
3076 *fẹylẹsufı*] B_{10} ve C_5 *fẹlyẹsufı* | *kişedi*] B_{10} *kişeldi* C_5 *kişedi* (-ş- nokta[illegible] || 3077 *öñdüsi*] C_6 *öngdi-si*
3079 C 176_{17} — 177_1 'de bu beyit 3074 'den önce geliyor
3080 C_8 'de bu beyit 3078 'den sonra geliyor | *keldrür*] C_8 *kẹldür* | *ajunda*] [illegible] *ajun-ḳa* || 3081 *yirke ildrür*] B_{15} *yirke i.* C_9 *yẹrke* (-ẹ- harekeli) *ildürür* || 308[illegible] *toḳıġay*] B_1 *ayı ... t.* C_{10} *anı ... toḳıġa* || 3083 *meñü*] B_2 ve C_{11} *mẹnggü* || 3084 [illegible] C_{13} *adın* || 3085 *negü*] B_4 ve C_{14} *nigü* || 3086 *iḍisi*] C_{14} *idi-si* | *er*] B_5 *ẹr* || [illegible] *keçer*] C_{15} *kiçer*

3088 cẹfaçı bu dụnya cẹfa ḳıl añar
cẹfa ḳılsa ötrü yaraşur sañar

3089 aya yolda azmış başı tezginük
ayı sev̌me dụnyaġ tüpi ol üyük

C 178 3090 üyükke kirigli üyüldi ḳoḍı
örü kelmedi ol sev̌inç bulmadı

3091 örü tartġıl özni üyüktin ḳutul
özüñ ḳulluḳın sen tapuġ birle yul

3092 yana yanġıl emdi tilek birge öz
tiliñ ev̌re yandur turu ḳaldı söz

3093 köñül tüzdi ilig kör anda naru
buḍunḳa birü turdı eḍgü törü

3094 buḍun inçke tegdi turuḳ semridi
sev̌eri beḍüdi yaġı yav̌rıdı

3095 keçürdi küv̌ençin sev̌inçin küni
ajunḳa yaḍıldı atı çav̌ üni

3096 tirildi bir ança yorıdı bu yañ
böri toḳlı birle ḳozı boldı teñ

B 228 ## İLİG SỤʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

3097 ilig bir kün oldrup kör ögdülmişig
oḳıdı ayıttı keçer kün işig

3098 negü teg keçer kün ay ögdülmiş ay
çıġaymu telim boldı ilde ya bay

3099 il içre negü bar yaraġsız yav̌uz
buḍun ḥali açġıl mañа örtme söz

3100 buḍun tillerinde negü söz yorır
söküşmü telimrek ya ögdi kelir

[illegible] 3089 *yolda ... başı*] B_8 *yolda ... bạşı* C_{17} *yoldaⁿ ... bạşı* | *ayı*] B_8 *ayı* C_{17} *anı* [illegible] 3091 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 3092 *birge*] C_4 *birge* | *evre*] C_4 [illegible] || 3093 *turdı*] C_5 *birdi* (*b-* noktasız) || 3095 *atı çav*] B_{14} *çavı at* || 3097 *oldrup*] [illegible] *oldurup* | *ayıttı*] B_2 ve C_{10} *ayıt(t)ı* || 3098 *negü*] B_3 ve C_{11} *nigü* || 3099 *il ... negü*] [illegible] *nigü* C_{12} *il* (sonradan yazılmış) ... *nigü* || 3100 *negü*] B_5 ve C_{13} *nigü* | *söküşmü*] [illegible] *söküş-mü* (-ş- noktasız)

3101 münümmü öküşrek azu erdemim
ayu bir manga sen ḳılayın emim

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

3102 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
tilek keldi tuttı tegürdi elig

3103 ilig dẹvlẹtinde itildi ajun
saḳınç ḳısğa boldı sevinçler uzun

C 179 3104 bayudı buḍun inçke tegdi yatur
uluş kẹnd bezendi köngül yilkütür

3105 erej birle erter buḍun künleri
sevinçin keçer kör bütün tünleri

3106 tilin sözledi barça eḍgü sẹna
duʿa birle tınmaz tınığlı tına

3107 törü suv teg ol küç kör ot teg yoḍuğ
süzük suv aḳıttıng uḍıttı otuğ

B 229 3108 törü tüz yorıttıng itildi ajun
kim erse küçek ilde körmez közün

3109 ay ilig üç iştin tegir küç basınç
biri beg usal bolsa tegse irinç

3110 ikinçi basınçaḳ buḍun başlar er
üçünçi suḳ erse buḍun bağrı yir

3111 seningde yoḳ emdi bu üçte biri
ḳayudın tegir ilke küçkey eri

3112 ay eḍgü törülüg arığ beg silig
bayat birdi erdem sanga ög bilig

113 özüng buldı tẹvfiḳ ḳamuğ eḍgüke
buḍun toḍtı bütti yigü keḍgüke

114 şükür ḳıl bayatḳa tapuğ ḳıl sevin
erej ḳıl bir ança sen inçin avın

115 taşırtın negü tuşsa yangluḳ yazuḳ
munu men yügürdeçi ḳul men anuḳ

3116 şükür ḳıldı artuḳ sevindi ilig
sẹna ḳıldı rạbḳa kötürdi elig

3117 ayur ay bağırsaḳ iḍim sen uluğ
ağır ḳıldıng ilde bu yunçığ ḳuluğ

3118 tegürdüng manga sen ḳamuğ eḍgülük
munıng şükri boynum öze boldı yük

C180 3119 bu şükruğ ḳaçan ḳılğa özüm yete
munıng şükri mindin sanga sen öte

İLİG SỤʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

3120 yana aydı ilig ay ögdülmişim
bayat fạżlı erdi sini bulmışım

B 230 3121 sẹbẹb sen sen emdi ḳamuğ eḍgüke
küçüg tıḍğuḳa hẹm törü birgüke

3122 bayat birdi emdi ḳamuğ eḍgülük
sini birdi artuḳ aḍın on ülük

3123 neçe beg ḳatığlansa yalnguz özün
bolu birmese ḳul itümez uzun

3124 beg içtin bolur körgü taştın közi
bağırsaḳ ḳulı ol közi hẹm sözi

3102 *tuttı ... elig*] B_8 *tut(t)ı ...* C_{16} *tut(t)ı ... ilig* || 3104 *bezendi ...* C_1 *bẹzedi ... yịlkütür*

3105 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *erter*] C_2 *irter* | *sevinçin ...* C_3 *sẹvünçin ... künleri* || 3106 *tınmaz*] B_{12} *tınmas* || 3107 *ot teg*] C_5 *ot ...* *uḍıttı*] B_{13} ve C_5 *aḳıt(t)ıng uḍıt(t)ı* || 3108 *yorıttıng*] B_1 ve C_6 *yorıt(t)ıng* | *körmes* || 3109 *iştin*] B_2 ve C_7 *işdin* || 3110 *basınçaḳ ... er*] C_8 *bạsınç-çı ...* B_3 *bağrı* (*b-* noktasız) || 3111 *üçte*] C_9 *üç-de* | *tegir ... eri*] B_4 *tẹger ... ẹri*

3113 *toḍtı bütti*] B_6 *boḍnı büt(t)i* C_{11} *todtı büt(t)i*

3114 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sevin*] B_7 ve C_{12} *sạḳın* || 3115 ... *negü*] B_8 *tạşırtın nigü* C_{14} *tạşırtı nigü* || 3116 *sevindi*] C_{15} *sẹvündi* || 3117 ... *sen*] B_1 *iḍim se* C_{16} *idim se*^{n} || 3118 *munıng*] B_{11} ve C_{17} *munung* || 3119 *munıng*] ... ve C_1 *munung*

... *ilig ... ögdülmişke*] C_2 *ilig* (*-g* çizgisi yok) *cẹvabı ö.*

3121 *sen sen*] B_1 *sẹn se* C_4 *sẹn se*^{n} || 3122 *emdi*] B_2 *kẹndü* || 3123 *yalnguz*] C_6 ... | *itümez*] B_3 *itümes* || 3124 *içtin*] C_7 *iştin*

3125 közüm sen tilim sen elim sen manga
anın edgü boldı atım ay tonga

3126 negü tir eşit emdi hakan tili
ajun başlamış bütrü basmış ili

3127 bağırsak kuluğ bulsa begler tilep
anı tutğu altun kümüşke kalap

3128 köni çın kişi bulsa begler bütün
özi inçke tegdi tirildi kutun

3129 tapuğçı talusı bağırsak bolur
bağırsak tapuğçığ tilep kim bulur

3130 bağırsak yok erse ajunda talu
kişilik kaçan turğay erdi tolu

3131 esirker men emdi ay ögdülmişe
bir ök sen atangdın manga kalmışa

3132 takı bir bar erse sini teg adın
uda birgey erdi kör öngdün kidin

3133 bir ök sen manga kör ay kılkı köni
sini öz yitürse adın bir kanı

C 181 3134 bu yalnguzlukungka özüm eymenür
takı bir iş erse sanga ay unur

3135 sanga tegmegey erdi emgek öküş
manga ma du'a teggey erdi ülüş

B 231 3136 tile barmu körgil kadaşlar ara
sanga udğu teg bir ayıtğıl köre

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

3137 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
esen bolsu işke yetilgey elig

3125 *sen ... sen*] B_5 *se t. se e. se* C_8 *sen^n t. sen^n e. sen^n* || 3126 *negü . [illegible] tili*] B_8 [illegible] ... C_9 *nigü ... kulı* || 3128 *bütün*] B_8 *kutun* | *kutun*] B_8 *kutun* (*-t-* noktasız) [illegible]
3129 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 3131 *men*] B_{11} *me* C_{15} [illegible] ... *sen*] B_{11} *birük se* C_{15} *birüksen^n* || 3132 *erse ... adın*] C_{16} *irse sening teg adı* [illegible] *öngdün*] C_{16} *öngdün* || 3133 *bir ... kör*] B_{13} *birük sen manga sen* C_{17} *birük sen* [illegible] || 3134 *yalnguzlukungka*] C_1 *yangluzlukung-ka* | *bir*] B_{14} *bir* (satır üstünde yazılmış) || 3137 *yetilgey*] B_3 *yetilge*

138 erejlensü ilig tuçı inçrünü
tilek arzu kelsü özi tınçrunu

3139 mening emgerimke ilig altunı
ağır kılmasu köngli tutsu köni

3140 manga tegse emgek erej me tegir
erej birle emgek yanaşu yorır

3141 kalı il işinge tusulğu kişi
tiler erse ilig budun il başı

3142 negü tir eşitgil ay ilçi bügü
bügülep kılur ilçi künde ögü

3143 öküş bolsa ilke basutçı tile
il itlür bedük beg yatıp yir küle

3144 telim bolsa ilde tusulur tetig
begig inçke tegrür kılur bu itig

3145 yok ermez kadaşlar ara bar mening
bu yanglığ kişi bilgi artuk anıng

3146 kamuğ erdemi bar sakınuk oduğ
kayu işke tegse bodur tü boduğ

3147 kılınçı köni atı odğurmış ol
kamuğ edgülükke elig urmış ol

3148 velikin evürdi bu dünyada yüz
turup tağka kirdi köngül kıldı tüz

B 232 3149 bayat tapğı birle özin emgetür
C 182 tapuğ birle yazuk igin emletür

3139 *ilig*] C_7 *ilig* || 3140 *erej*] B_6 *erej* (satır altında *devlet*)
3141 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *kişi*] C_9 *kişig* | *tiler ... başı*] B_7 *tilek ... başı* (*b-* noktasız) C_{10} ... *ilig bedük il işig* || 3142 *negü*] B_8 ve C_{11} *nigü* | *ögü*] B_8 *ögü* (sahife kenarında *yahşı*) || 3143 *tile*] B_9 *tile* (*t-* noktasız) C_{12} *bile* | *bedük*] B_9 *bedük* C_{12} *bidük* (*bi-* noktasız) || 3144 *begig*] B_{10} *begig* (*-g-* çizgisi yok) || 3145 *ermez*] B_{11} *ermes* || 3146 *sakınuk oduğ*] B_{12} *sakınuk oduğ* (satır altında *sakınçı* [illegible]) C_{15} *sakınuk oduğ* | *kayu ... boduğ*] B_{12} ... *tegse bodur tü boduğ* (satır altında *zaman yahşı bolur*) C_{15} *kayu iş iş* (üzerinden çizilmiş) *-ke tegse bodur* (*b-* noktasız) *tü boduğ* (*b-* noktasız) || 3147 *elig*] C_{16} *ilig* || 3148 *velikin ... dünyada*] B_{14} *velikin evürdi* ... C_{17} *velikin ... dünya-dan*

3150 meniñde yüz üsteñ anıñ erdemi
buḍunda talusı kişi köḍrümi

3151 mini birle bolsa meniñ ol ḳadaş
ḳamuğ işke bolğay anıñ bilgi baş

3152 ilig altunı tınğa köñli bütüp
sevinçin tirilgey ajunuğ tutup

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

3153 ilig aydı arzum tilekim bu ol
anı bulsa ötrü tayanğay köñül

3154 negü teg ḳılur sen bu işke itig
mañga yaḳru bir sen anı ay tetig

3155 negü teg oḳılım anı ay berü
kimi ıḍsa bolğay oḳıtçı naru

3156 bitigmü kerek ya söz ıḍsa tilin
yarağı negü teg sen andağ ḳılın

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

3157 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
ayıtmışḳa ilig cevab ḳıldı öz

3158 ḳadaşım barını ötündi özüm
kelirmü ya kelmez açılmaz sözüm

3159 ḳalı kelse eḍgü ağırladı söz
apañ kelmese bolğa yarlığ uçuz

3160 sırılğaymu erki ilig altunı
ilengeymü erki mañga ol köni

3150 *meniñde ... üsteñ*] B_2 *meningde yüz üsteng* (satır altında *işi yaḫşı*) C[illegible] *mening-deⁿ yüz artuḳ* || **3151** *mini*] C_3 *mening* || **3152** *sevinçin*] B_4 *sevinçin* (sat[illegible] altında *sevünçi*)

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3153 *tayanğay*] C_5 *tayanğa* || **3154** *negü ... sen*] B_6 *nigü teg ḳ. se* C_6 *nigü teg ḳ.* [illegible] *senⁿ* | *yaḳru ... sen*] B_6 *yaḳru* (satır altında *pend*) *birseng* C_6 *yaḳru birseng* || 315[illegible] *negü*] B_7 ve C_7 *nigü* || **3156** *negü*] B_8 ve C_8 *nigü* || **3158** *özüm*] B_{11} *bu öz* | *kelme*[illegible] *... sözüm*] B_{11} *kelmes açılmas bu söz* || **3159** *apañ*] B_{12} *apang* (satır altında *eger*) || **3160** *sırılğaymu*] B_{13} *sarılğamu*

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

3161 ilig aydı men söz ayıttım sañga
sen öz bilmişiñ sözni aydıñ mañga

B 233 3162 oḳı kelse kelgey ḳalı kelmese
negüke ilengü sözüm tutmasa

3163 sen ögdüñ anıñ türlüg erdemlerin
ol erdem üçün men tiler men erin

3164 biliglig uḳuşluğ tidüküñ üçün
anı arzuladım ḥavaḳa öçün

C 183 3165 biliglig uḳuşluğ kişi ol kişi
anıñda naru barça yılḳı tuşı

3166 biliglig uḳuşluğ bilir bilse iş
biliglig uḳuşluğ ḳılur ḳılsa iş

3167 muñar meñzer emdi bu söz belgülüg
eşitgil munı sen ay ersig külüg

3168 bilig birle yazlur ḳamuğ ters tügün
bilig bil uḳuş uḳ tirilgil ögün

3169 bilig işke tutğıl taḳı til köni
taḳı ögrenü tur usanma bu kün

3170 mañga yalñuz ermez anıñdın asığ
sañga ma ḳadaştın asığ ḥem tatığ

3171 ḳadaşlığ bolur sen kerek bu ḳadaş
ḳadaş bolmasa tutğu erke adaş

3172 iḍi yaḳşı aymış kör ilçi başı
ḳamuğda küçi bek ḳadaşlığ kişi

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3161 *ayıttım*] B_{14} ve C_{14} *ayıt(t)ım* | *bilmişiñ*] C_{14} *bilmişig* || **3162** *negüke ...* [illegible]*lmasa*] B_1 *nigüke ilengüm* ... C_{15} *nigüke ... bütmese* (*b-* yerine önce *t-* yazılmış) || **3163** *tiler ... erin*] B_2 *tiler men erin* (satır altında *anı*) C_{16} *tiler menⁿ e.* || **3164** [illegible]*çün*] C_{17} *içün* | *ḥavaḳa*] B_1 *hava-ḳa* (satır altında *aytḳan?*)

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3169 *til*] B_8 *bil* C_8 *til* (*ti-* noktasız) || **3170** *yalñuz ermez*] B_9 *yalnguz ermes* C[illegible] *yangluz e.* || **3171** *ḳadaşlığ ... ḳadaş*] B_{10} *ḳadaşlığ bolur se ... ḳadaş* C_8 *ḳ. bolur* [illegible]*...* | *ḳadaş*] B_{10} *ḳadaş* || **3172** *iḍi yaḳşı*] B_{11} *idi* (satır altında *özi*) *yaḳşı* C_9 *idi* [illegible] | *ḳamuğda ... küçi*] B_{11} *ḳamuğda küçi* (satır altında *dayim*) C_9 *ḳamuğ edgüçi*

3173 ḳadaşlıġ kişi küsi çav̇ı beḍük
adaşlıġ kişi atı sav̇ı beḍük

3174 ḳadaşıṅg yoḳ erse yorı tut adaş
adaş eḍgü bolsa bu boldı ḳadaş

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

B 234 3175 yanut birdi ögdülmiş ilig ḳutı
anı çın tilese iteyin otı

3176 ilig yarlıḳasa barayın özüm
oḳıyın anı men açayın sözüm

3177 tilin sözleyin men tükel türlügün
biligdin uḳuştın söz öḍrüp ögün

3178 ilig me bitisü öz elgin bitig
oḳısu ilig yarlıġın ol tetig

C 184 3179 maṅga bütsü mindin tiyü bilmesü
yime yarlıġ eştip kite turmasu

3180 neçe me özüm sözlese söz tilin
ilig yarlıġı bu bitig söz aḍın

3181 negü tir eşitgil ay aşlı aġı
ḳara köṅglin av̇lar begi yarlıġı

3182 taḳı yaḳşı aymış biliglig özi
tügülmiş köṅgülni yazar beg sözi

3183 isig sözlese ḳulḳa begler tilin
unıtmaz anı ḳul tirilse yılın

3173 *çav̇ı beḍük*] B_{12} *çav̇ı bẹḍük* (satır altında *çavı uluġ*) C_{10} *ç. bidük* | *savı*] B_{12} *sav̇ı* (satır altında *pak*)
3174 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *adaş*] B_{13} *ḳạdaş* | *boldı*] B_{13} *boldı* [illegible] (satır altında *üzüldi?*) || 3177 *sözleyin ... tükel*] C_{16} *sözlegeymẹn ḳạmuġ* | *uḳuştın* ... *ögün*] B_8 *uḳaşdın ... ögün* (*-g-* çızgisi yok) C_{16} *uḳaş-dın ...* || 3178 *oḳısu*] [illegible] ... *eşitsü* || 3179 *bütsü tiyü*] B_5 *bütsü* (*b-* yerine *t-* ile) *tịyü* C_1 *b. mīndin tịyü* , *eştip*] [illegible] *eştip* (*-ş-* noktasız) C_1 *eştịp*
3180 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || 3181 *negü ... aġı*] B_7 *nigü* ... [illegible] *aġı* (satır altında *'aḳıl*) C_4 *nigü ...* | *köṅglin av̇lar*] B_7 *k. av̇lar* (*-v̇-* tek noktalı) [illegible] *köngli aḳlar* || 3182 *yaḳşı*] B_8 *yạḳşı* C_5 *yạḫşı* || 3183 *isig*] B_6 *isig* (satır altında [illegible]) [illegible] *unıtmaz*] B_6 *unıtmas*

3184 ḳalı beg tili yumşaḳ erse süçig
anı sev̇di buḍnı uluġ tut kiçig

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3185 ilig aydı emdi bu erse yaraġ
bitiyin bitigim aṅgar bolsu aġ

3186 saṅga barġu erse itingil itig
munu men özümdin bitiyin bitig

XXXIX.

KÜN TOĠDI İLİG OḌĠURMIŞḲA BİTİG BİTİP IḌMIŞIN AYUR

B 235 3187 dẹvat ḳoldı kaġıḍ bitidi bitig
bitig birle itti işiṅge itig

3188 bayat atı birle sözüg başladı
törütgen igiḍgen keçürgen tidi

3189 ayur men bitidim bayatım atı
bu at ol ḳamuġ türlüg igke otı

3190 öküş ögdi artuḳ telim miṅg ṣẹna
ḳılur men bayatḳa aṅgar yoḳ fẹna

3191 tiledi törütti ḳamuġ teprerig
tirilgü birür yim tutar ol tirig

3192 uġan ol köni çın törü birgüçi
törümiş ḳamuġ ḫalḳḳa yetrür küçi

3184 *sev̇di*] B_{10} *sẹv̇di* (satır üstünde *sẹvdi*)
3185 C'de bu beyit yok
3186 nushalarda metnin bu kısmında bir karışıklık var; C_9'da beytin 2. mısraı için krş. beyit 3187 | *munu ... bitig*] B_{13} ... *bịtidim bịtig* C_9 *bịtig birle itey işing-ge itig*
kün toġdı ... ayur] B_{14} *bab kün toġdı ... ıdmışnı aytur* C'de bu başlık yok
3187 C'de bu beyit yok (krş. beyit 3186 not) | *itti*] B_1 *it(t)i* || 3188 *törütgen*] B_2 *törütgen* || 3190 *miṅg*] B_4 *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) || 3191 *törütti*] B_5 ve C_{13} *törüt(t)i*
3192 *törü*] B_6 *tarur* (*-r* satır üstünde yazılmış)

3193 yaşıl kök yarattı yaruttı kün ay
ḳara tün yaruḳ kün saḳışlıġ yıl ay

3194 törütti bu evren tuçı evrülür
bayat ḥukmi taḳdir bile tezginür

3195 törütmezde aşnu yorıttı ḳażа
ḳażaḳa tapı bol boyun eg uḍa

C 185 3196 negü ḳolsa ḳıldı ne ḳolsa ḳılur
negü aysa boldı ne aysa bolur

3197 iligdin sęlam köñül aytu bitig
bitidim esenlik öze ay tetig

3198 esen barmu erki et öz inçlikin
negü teg yüḍer erki öḍlek yükin

3199 eşittim seniñ eḍgü ḳılḳıñ yañgıñ
bu öḍte yoḳ ol tip saña tuş teñgiñ

3200 bayat ḳılmış emdi saña eḍgülük
bilig birmiş erdem uḳuş ög ülük

3201 bu yañlıġ ḳılınçıñ eşitti özüm
sini arzuladı ay körklüg yüzüm

B 236 3202 ḳadaşıñnı ıḍtım bu ögdülmişig
sözümni tegürgey uḳup bilmişig

3203 yaḳın ḳa ḳadaştın yitürmiş sen öz
uluş kęnd buḍundın evürmiş sen yüz

3204 turup taġḳa kirmiş özüñ yalñuzun
tapuġ ḳılġuḳa bu tapuġ keḍ uzun

3205 negü ḳıldı erdi ḳadaşlar saña
nelük yüz evürdüñ aça ay maña

3193 *yaruttı*] B_7 *yarut(t)ı* C_{15} *törüt(t)i* ‖ 3194 *törütti* ... *evrülür*] B_8 *törüt(t)i bu* [illegible] *evren* (satır altında *fęlęk*) *tuçı* (satır altında *dayim*) *e.* C_{16} *tut(t)ı* ... ‖ 3195 *törüt-mezde* ... *yorıttı*] B_9 *törütmes-te* (satır altında *yaratmasta*) *a. yorıt(t)ı* C_{17} *törütmes-de* [illegible] *a. yorıt(t)ı* | *tapı*] B_9 *tapı* (satır altında *yęter*) ‖ 3196 *negü* ... *ḳolsa*] B_{10} *nigü* ... C_1 [illegible] *nigü* ... *bu ḳılsa* | *negü*] B_{10} ve C_1 *nigü* ‖ 3197 *köñül*] B_{11} ve C_2 *köngli* ‖ 3198 *et öz*] B_{12} *ęt öz* C_3 *öz* | *negü*] B_{12} ve C_3 *nigü* ‖ 3199 *eşittim* ... *yañgıñ*] B_{13} *eşit(t)im sęning* [illegible] *ḳ. yangıng* C_4 *eşit(t)im* ... *yangıng* (*y-* noktasız, *-n-* noktası sağa kaymış?) | *yoḳ* ... *tip*] C_4 *kişi yoḳ* ‖ 3201 *eşitti*] B_{15} ve C_6 *eşit(t)i* ‖ 3203 *ḳa* ... *sen*] B_2 *ḳap ḳadaş-dın* [illegible] *y. se* C_8 *ḳa ḳadaş-dın y. sen* | *sen*] B_2 *se* C_8 *sen* ‖ 3205 *negü*] B_4 ve C_{10} *nigü*

3206 ḳalı tegdi erse saña küç basınç
berü kel maña ay bu ḳaḍġu saḳınç

3207 saña men bireyin törü küç bile
bu yirde tirilgil sevinçin küle

3208 ḳadaştın ḳadaşḳa asıġlar bolur
asıġ birle yalñuḳ tatıġlar bulur

3209 barışġu kerek ḳa ḳadaşlar bile
ḳatılġu kerek iş adaşlar bile

3210 ḳayuda yaraşıḳlıḳ erse yaḳın
ol işte bolur asġı köñlün baḳın

3211 negü tir eşitgil bu şiʿr ayġuçı
ikigü yaraşsa asıġ yir tuçı

C 186 3212 yaġız yir yaşıl suv yaraştı bile
ara miñ çiçekler yazıldı küle

3213 yaraşıḳ yorısa ḳadaş ya adaş
olardın bolur ḳa ḳadaşḳa bile

3214 ḳalı bardıñ erse tapuġ ḳılġalı
tapuġ kęndte ḳılġıl bu ol din yolı

3215 uluş kęndte ṭaʿat telim bar ıḍuḳ
uş ol yirde yetrü körü barsa yoḳ

3216 bilig ögren aşnu tapuġḳa öküş
biligsiz tapuġ asġı bolmaz ülüş

B 237 3217 kişi iki türlüg kişi atanur
biri ögretigli biri ögrenür

3218 ikide naru barça yılḳı sanı
tilese munı tut tilese anı

3207 *bireyin*] C_{12} *bīreyin* | *yirde* ... *sevinçin*] B_6 *yirde* ... *sęvinçin* C_{12} *yęrde* (*-ę-* harekeli) ... *sęvünçün* ‖ 3208 *ḳadaştın*] B_7 ve C_{13} *ḳadaş-dın* | *yalñuḳ*] C_{13} [illegible]*ŋluḳ* ‖ 3209 *barışġu* ... *ḳadaşlar*] B_8 *barışġu kęrek ḳap ḳadaşlar* C_{14} *yaraşġu* [illegible]*rek ḳap ḳadaş-lar* ‖ 3210 *işte* ... *baḳın*] B_9 *iş-de* ... *baḳın* C_{15} *iş-de* ... *köngli baḳın* (*b-* noktasız) ‖ 3211 *negü*] B_{10} ve C_{18} *nigü*

D ö r t l ü k. B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3212 *yir*] B_{11} *yir* C_1 *yęr* (*-ę-* harekeli) ‖ 3213 *ḳa*] B_{13} *ḳap* (*-p* satır üstünde [illegible]*radan* yazılmış) C_2 *ḳap* ‖ 3214 *bardıñ*] B_{13} *barding* C_3 *birding* (*bi-* noktasız) ‖ 3215 [illegible]*ḍuḳ*] B_{14} ve C_4 *ıḍuḳ* | *uş* ... *barsa*] B_{14} *uşol yirde* ... *barsa* (*b-* noktasız) C_4 *uşol* [illegible]*rde* (*-ę-* harekeli) ... *barsa* (*b-* noktasına dikkat) ‖ 3216 *bolmaz*] B_{15} *bolmas*

İLİG PẸNDİ OḌĠURMIŞḲA

3219 sen emdi ḳayu sen maṅ̃a ay aça
ikide biri bol üçünçte ḳaça

3220 bilig bildiṅ̃ erse tükel ögrenip
anı işlet emdi kör emgek ıḍıp

3221 ḳalı bilmediṅ̃ erse ögren bilig
tapuġlarḳa ötrü tegürgil elig

3222 negü tir eşitgil bilig birgüçi
bilig birle ṭaʿạt tapuġ ḳılġuçı

3223 bilig birle yaḳġıl bayat tapġıṅ̃a
bilig tamġa bolur tạmu ḳapġıṅ̃a

3224 bilig birle ṭaʿạt muyanı tümen
biligsiz tapuġ ḳılsa bulmaz muyan

3225 biligsiz tapuġ ḳılmışında körü
biliglig uḍımış muyanı örü

3226 uluş kẹnd içinde tapuġ bar telim
uş ol yirde ḳılsa bulumaz yarım

3227 seniṅ̃ anda tapġuṅ̃ nạmaz ol biri
taḳı biri ruzạ tutar sen urı

C 187 3228 munıṅ̃da aḍın anda ṭaʿạt ḳayu
maṅ̃a körkitü bir tilin sözleyü

3229 atandı özüṅ̃ emdi zahịd atı
bu atıṅ̃ saṅ̃a boldı ṭaʿạt yutı

B 238 3230 muṅ̃ar arsıḳar erse emdi özüṅ̃
bu ṭaʿạt yava boldı kesgil sözüṅ̃

3231 tapuġ ḳılġu ḫạlḳtın anı kizlegü
öküş ṭaʿạt erse anı azlaġu

3232 kişi eḍgüsi ḳılsa ṭaʿạt tapuġ
anı ḫạlḳta kizler yapar bu ḳapuġ

3233 negü tir eşit emdi mạʿni bu söz
bu söz işke tutġıl aya eḍgü öz

3234 eren er ḳatında özin kizledi
tapuġ ḳıldı yüz yıl anı azladı

3235 tapuġ kizlegü ḳıl kişi körmesü
bu söz sırrım erdi özüm sözledi

3236 berü kel uluş kẹndte ḳılġıl tapuġ
ḳamuġ eḍgülükke açılsu ḳapuġ

3237 buḍunḳa tusulġıl muṅ̃ıṅ̃a yara
ḳadaşḳa bağır bir yaḳınlıḳ ula

3238 telim ögsüzüg kör ya tul tulsaḳıġ
ya közsüz ya oldrum yime aḳsaḳıġ

3239 cẹmaʿạt bile ḳıl fạrīżạ nạmaz
çıġaylar ḥạcı ḳıl aḍınạ nạmaz

3240 ḥạlạl dünya ḳazġan çıġayḳa üle
kişi elgi tutġıl yanut ḳıl yüle

3241 bu samış tapuġ barça ṭaʿạt turur
bu ṭaʿạt bile barça raḥạt turur

3242 munı barça ḳoḍtı özüṅ̃ yalṅ̃uzun
nạmaz ruzạ tuttı ay ḳılḳı tüzün

3243 nạmaz ruzạ barça öz asġıṅ̃ turur
öz asġın tilegli bağırsız bolur

C 188 3244 iḍı yaḳşı aymış kişi öḍrümi
kişike bağırsaḳ kişi köḍrümi

3219 *ḳayu sen*] B_{4} *ḳ. se* C_{9} *ḳ. sen* | *ikide*] C_{9} *iki-den* || 3222 *negü*] B_{7} ve C_{11} *nigü* || 3223 *yaḳġıl*] B_{8} *ögren* C_{13} *yạḳḳıl* | *bolur tạmu*] B_{8} *b. ḳạmuġ* C_{13} *boldı* [illegible] || 3224 *muyanı*] B_{9} *mụyanı* | *bulmaz*] B_{9} *bulmas* C_{14} *bụlmaz* || 3226 *uş ... bulumaz*] [illegible] B_{11} *uşol yịrde ḳ. bulumas* C_{16} *uşol yẹrde* (-ẹ- harekeli) *ḳ. bụlumaz* || 3227 *tutar sen*] B_{12} *t. se* C_{17} *t. sen* || 3228 *munıṅ̃da*] B_{13} *munuṅgda* C_{1} *munung-dan* | *bir*] C_{1} *bir* [illegible] || 3231 *ḫạlḳtın*] B_{2} ve C_{4} *ḫạlḳ-dın*

3232 *ḫạlḳta*] B_{3} *ḫạlḳ-ḳa* || 3233 *negü*] B_{4} ve C_{6} *nigü*
Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
3235 *sözledi*] C_{9} *kizledi* || 3237 *ḳadaşḳa*] B_{8} *ḳạḍaş-ḳa* || 3238 *telim ... tulsaḳıġ*] [illegible] *tẹlim* .. C_{12} *yẹtim ... tursaḳıġ* | *oldrum ... aḳsaḳıġ*] B_{9} *... aḫsaḳıġ* C_{12} *oldurum* [illegible] *aḫsaḳıġ* || 3241 *barça*] C_{15} *ḳul-ḳa* || 3242 *ḳoḍtı ... yalṅ̃uzun*] B_{13} *yạlṅ̃uz ḳoḍtı özi* [illegible] *yalṅ̃uzun* C_{16} *ḳodtı ö. yạngluzun* | *tuttı*] B_{13} ve C_{16} *tut(t)ı*
3244 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍi yaḳşı*] B_{15} *iḍi yạḳşı* C_{1} *idi* [illegible]

B 239

3245 kişi eḍgüsi bu öz asğın ḳoḍup
kişi asğı ḳolsa kör emgek yüḍüp

3346 bağırsaḳ kerek er ne bağrı süçip
törü birse eḍgü isizke açıp

3247 tirig yalñguḳ oğlı tusulğan kerek
tusulmaz kişi toğsa ölgen kerek

3248 kişike tusulur kişi eḍgüsi
bu eḍgü kişi ol buḍun toḍğusı

3249 tapuğḳa ınanıp ḳayu erse ḳul
bulumadı teñgri sevinçiñge yol

3250 bayatım sevinçi tilese özüñg
müsülman sevinçi tile kes sözüñg

3251 seniñg tapğıñga muñgluğ ermez bayat
özüñg ḳulluḳı ḳıl tile eḍgü at

3252 kimiñg atı ḳul bolsa ḳılḳı tapuğ
tapuğsuz ḳul atı meçaz ol ḳamuğ

3253 tapuğ ḳıl tapuğ tınma ḳulluḳ bu ol
tapuğḳa baḳa kör me bekle bu yol

3254 iḍi yaḳşı aymış bügü bilgi kiñg
munı işke tutğıl aya elgi kiñg

3255 tapuğ ṭaʿatim tip küvenme öküş
tapuğ ḳıl bayatḳa tapuğluğ küsüş

3256 tapuğ ḳıl bayatḳa bu ol ḳulluḳuñg
tapındım tiyü sen unıtma uḳuş

3257 ay oḍğurmış emdi oḳır men sini
öz asğı tiler tip saḳınma mini

3246 *törü*] C_4 *törü* || 3247 *yalñguḳ*] B_3 *yalnguḳ* C_5 *yangluḳ* | *tusulmaz*] [illegible] *tusulmas* C_5 *tusulmaz* || 3248 *toḍğusı*] B_4 *toḍğusı* C_6 *tutğusı* || 3249 *sevinçiñge*] [illegible] *sevünçinge* || 3250 *sevinçi*] C_7 *sevünçi* | *sevinçi ... kes*] B_6 ... *tile kin* (?) C_5 [illegible] *t. kes* || 3251 *tapğıñga ... ermez*] B_7 ... *ermes* C_9 *tapğunga* ... || 3254 *iḍi yaḳşı*] [illegible] *iḍi yaḳşı* C_{12} *idi yaḫşı* | *işke*] C_{12} *ışḳa*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırde *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3255 *tapuğluğ küsüş*] B_{11} *t. küşüş* C_{14} *tapuğ-luḳ küsüş* || 3256 *bayatḳa*] [illegible] *tayanma* | *tapındım tiyü*] B_{12} ve C_{15} *tapundum tiyü*

3257 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *tiler ... mini*] C_{17} *tiler* ([illegible] üstünde yazılmış) ... *mīni*

C 189

3258 ḳalı kelse asğı tususı sañga
yime kelmese sen yası yoḳ mañga

3259 oḳır men sini ḫalḳḳa eḍgü üçün
bu eḍgü buḍun asğı buzma küçün

B 240

3260 baḳa kör men aymış bu sözler tapa
çın erse berü kelgil andın ḳopa

3261 mini birle turğıl mañga ḳıl basut
çığayığ yülegil neñgin eḍgü tut

3262 özüñgke muyan ol mañga eḍgü at
ikigü ajun birge erklig bayat

3263 mini eḍgüke yit özüñg eḍgü bol
kişi eḍgü erdin tüzer eḍgü yol

3264 sebeb bolğıl emdi mañga eḍgüke
bayat birge eḍgü sañga ay böke

3265 negü tir eşitgil tejik bilgesi
tejik bilgeleri çavıḳar küsi

3266 begi bolsa eḍgü buḍunḳa bütün
anıñg asğı barça buḍun yir ḳutun

3267 özüñg eḍgü ḳolma begiñg eḍgü ḳol
begi eḍgü bolsa buḍun asğı ol

3268 ḳara eḍgü bolsa bir özke bolur
begi eḍgü bolsa buḍun kün körür

3269 kişi tip ayurlar ḳayu ol kişi
kişike asığ ḳılsa itse işi

3270 tözü yalñguḳ oğlı sever eḍgüni
bu eḍgü ḳayu ol ögeyin anı

3271 bu eḍgü ol ol ḳılsa ḫalḳḳa asığ
bu asğı bile bulsa buḍnı tatığ

3258 *kelse*] B_{14} *kelse beg* (?) C_1 *kelseng* | *kelmese*] C_1 *kelmesen* || 3260 *erse*] C_3 [illegible] || 3261 *mini*] C_4 *mening* | *çığayığ*] C_4 *çığanığ* || 3262 *ol*] B_3 ve C_5 *ol* | *birge*] C_5 [illegible] || 3263 *tüzer*] C_9 *körer* || 3264 *böke*] B_5 *tonga* || 3265 *negü*] B_6 ve C_8 *nigü* || 3266 [illegible] *buḍunḳa*] C_9 *budun-ḳa begi bolsa edgü* | *yir*] B_7 *yir* (noktasız) C_9 *bir* || 3268 [illegible] *özke*] B_9 *bir özke* (satır üstündeki ilâveye dikkat) || 3270 *yalñguḳ*] B_{11} *yalnguḳ* [illegible] *yangluğ* || 3271 *bulsa buḍnı*] B_{12} *buḍnı bulsa*

272 bağırsaḳ bolur ḫalḳḳa eḍgü kişi
bağırsaḳ bolun bolduṅ eḍgü kişi

273 munu sözledim söz bitigin ulam
tükettim sözümni ḳurıttım ḳalẹm

274 taḳı ma negü erdi erse sözüm
ḳadaşıṅ tegürgey tilin ay yüzüm

B 241 C 190 275 bitig türdi badı öze tamġalap
sunup birdi ögdülmiş aldı ulap

3276 ilig aydı barġıl taḳı ma negü
yaraġlıġ söz erse tegür ay bügü

3277 ḳatıġlan anı keldür emdi maṅa
ḳuruġ kelme ansız maṅa ay toṅa

3278 biliglig negü tir eşitgil özüṅ
yalavaç tetig ıḍ tutuz ma sözüṅ

3279 negü tutzayın men saṅa emdi söz
ḳamuġ söz seniṅde aya köṅli tüz

3280 negü sözlegü erse sözle tilin
yaraġı ne erse sen andaġ ḳılın

3281 ilel tip turup çıḳtı ögdülmişe
ol eḍgü ḳılınç birle igḍilmişe

3282 atın mindi evke yüz urdı turup
kelip tüşti kirdi yaḳa ḳur yörüp

3283 yaşıḳ yandı yirke yaḳurdı başın
yaruḳ dụnya meṅzi ḳızardı ışın

3273 tükettim ... ḳurıttım] B_{14} ve C_{16} tüket(t)im ... ḳurıt(t)ım || 3274 negü] B[illegible] ve C_{17} nigü || 3276 negü] B_2 nigü C_2 nīgü || 3278 negü] B_4 ve C_4 nigü | yalavaç [illegible] tutuz] B_4 yạlavạç ... C_4 yạlavạç t. ıd tutuz (-z noktasız) || 3279 negü tutzayın] B[illegible] C_5 nigü tutsayın | köṅli] C_5 köngli (k- çizgisi yok) || 3280 negü] B_6 ve C_6 nigü | [illegible] andaġ] C_6 yạraġlap || 3281 igḍilmişe] B_7 igdilmişe C_7 ögdülmişe || 3282 atın ... [illegible]] B[illegible] B_8 aṭın mündi ivke C_8 a. mündi e. | yörüp] C_8 yörüp (y- noktasız, -r- yerine [illegible]) || 3283 yirke] B_9 yịrke C_9 yẹrke (-ẹ- harekeli) | ḳızardı ışın] B_9 ḳạrardı ịşın C_9 ḳ[illegible]

3284 ḳoḍı ıḍtı kesme yaruḳ yüz tudı
sevüg zụlfi toldı yoḳaru ḳoḍı

3285 turup yundı ḳıldı bu yatġu nạmaz
töşek ḳoldı yattı uḍıp bardı az

3286 beliṅlep oḍundı kötürdi başın
ḳara zẹngi ḳılmış yüzini ışın

3287 turup yundı ḳıldı yana taṅ nạmaz
dụʿa ḳıldı tẹsbiḥ yime küḍti az

3288 tuma torḳu ḳalḳan kötürdi uşun
yaruḳ yüz küler teg yarudı ajun

XL.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞ TAPA BARMIŞIN AYUR

3289 eḍerledi terkin atını tutup
ḳadaşı tapa bardı evdin turup

B 242 3290 yaḳın tegdi erse ḳadaşḳa barıp
atındın ḳoḍı tüşti tegdi yorıp

3291 tegip aḳru elgin toḳıdı ḳapuġ
turup çıḳtı oḍġurmış ıḍtı tapuġ

C 191 3292 ḳapuġ açtı çıḳtı ḳadaşın körüp
ḳuçuştı esenleşti yüz köz öpüp

3293 elig aldı evke kigürdi bata
orun birdi oldurdı elgin tuta

3294 iḍi ök sevindi ḳadaşın körüp
bayatḳa şụḳụr ḳıldı artuḳ ögüp

[illegible] 3285 yattı] B_{11} ve C_{11} yạt(t)ı || 3286 ışın] B_{12} ve C_{12} ịşın || 3288 turḳu] C_{14} turḳa
ögdülmiş ... ayur] nushalarda bu başlık yok
3289 atını] B_{15} aṭını C_{15} atı-nı | ḳadaşı ... evdin] B_{15} ḳạḍaşı ... ivdin || 3290 [illegible]] B_1 aṭın-dın C_{16} atında || 3291 ıḍtı] B_2 ve C_{17} ıt(t)ı || 3292 ḳadaşın] B_3 ḳạḍaşın
3293 evke ... bata] B_3 ve C_2 ivke ... bạta || 3294 sevindi ḳadaşın] B_5 ... ḳạḍaşın C_3

3295 ne körklüg sev̇inç ol kişi adṛılıp
sẹlamẹt ḳav̇uşsa tileyü kelip

3296 ne edgü bolur ol ḳadaştın yırap
barıp tegse tuşsa yaġuḳluḳ ulap

3297 ne körklüg bolur kör bağırsaḳ ḳadaş
ḳadaşḳa yaġuḳluḳ ulasa adaş

3298 ne körklüg bolur kör bağırsaḳlıḳın
ḳadaşḳa ḳadaş köñgli bolsa yaḳın

3299 negü tir eşitgil bağırsaḳ ḳadaş
yaḳınlıḳ ulağlı köñgüldeş adaş

3300 ḳamuġ ġạyịb özler körüşse közün
saḳınç boldı ḳısġa sev̇inçi uzun

3301 ne körklüg bolur kör kişi adṛılıp
sẹlamẹt ḳav̇uşsa iki öz özün

ODĠURMIŞ SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

3302 ayıttı ḳadaşların odġurmışa
esen tip ḥabẹr birdi ögdülmişe

3303 yana aydı odġurmış ayġıl mañga
ḳalı keldiñg emdi ne boldı sañga

3304 eşittim sini men ilig birle tip
budunḳa tusulur bilig birle tip

B 243 3305 nelük keldiñg erki olarnı ḳodup
budun yüklerin sen boyunḳa yüdüp

3295 *ḳav̇uşsa*] B_6 *ḳạvụşsa* || **3296** *ḳadaştın*] B_7 *ḳạḍaşdın* C_5 *ḳạdaş-nın* || 3297 *ḳadaş*] B_8 *ḳạḍaş* | *ḳadaşḳa*] B_8 *ḳạḍaş-ḳa* || **3299** *negü ... ḳadaş*] B_{10} *nigü* ... ḳada... C_8 *nigü ... ḳạdaş*

D ö r t l ü k, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3300 *közün*] B_{11} *özün* (*-z-* noktasız) | *sev̇inçi*] B_{11} *şẹv̇ịnçi* C_{10} *sẹv̇ünçi*

3301 C 'de bu beyit, yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış

odġurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3302 *ayıttı ḳadaşların*] B_{13} *ayıt(t)ı ḳạḍaşların* C_{11} *ayịt(t)ı ḳ.* | *tip*] C_{11} *tip* || 3303 *aygıl*] B_{14} *emdi* | *emdi*] B_{14} *aygıl* || **3304** *eşittim*] B_{15} ve C_{13} *eşit(t)im* || 3305 *olarnı*] B_1 *olarıġ*

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI ODĠURMIŞḲA

3306 yanut birdi ögdülmiş aydı özüm
sini arzuladı ay körklüg yüzüm

3307 turup keldim emdi köreyin tiyü
saḳınç ḳadġu bağın yöreyin tiyü

C 192 3308 küser erdim artuḳ sini körgüke
bu kün buldum inçlik sañga kelgüke

3309 büte keçti ödlek sini körmedim
tiler erdim arzun ödi bulmadım

3310 ödi emdi ermiş munuḳı özüm
sañga tuştı şükrin ḳılur til sözüm

3311 esen bolsa ermiş bu yalñguḳ özi
tilekke tegir ay bağırsaḳ ḳuzı

3312 negü tir eşitgil küsemiş kişi
keçer üdlekig keḍ sınamış kişi

3313 tirig bolsa yalñguḳ tilekin bulur
tilek bulġuḳa mün tiriglik bolur

3314 tirig bolsa yalñguḳ tilep tapşur oḳ
esen bolsa barmış yana ḳav̇şur oḳ

3315 tiriglik tilegil tileme tilek
tilek bulġuḳa bu tiriglik yülek

3316 bayat birdi aḥır tilekim mañga
esenlik bile men ḳav̇uştum sañga

3317 adın ma sözüm bar bu sözde basa
anı ma ayayın özüñg tıñglasa

3307 *tiyü*] C_{17} *tīyü* | *yöreyin*] C_{17} *yöreyịn* (*y-* yerine *b-* ile) || **3309** *sini*] C_2 *sīni* || 3310 *ödi ... munuḳı*] C_3 *munuḳı ödi emdi ermiş* | *şükrin*] C_3 *şụkri* || **3311** *yalñguḳ*] ... *yalñguḳ* C_4 *yạngluḳ* || **3312** *negü*] B_9 ve C_5 *nigü*

3313 B 'de bu beyit yok, C 'de iki satır üzerine yazılmış | *yalñguḳ*] C_6 *yạngluḳ*

3314 B_{10} 'da bu beyit 3312 'den sonra geliyor (krş. beyit 3313 not) | *yalñguḳ*] C_8 ...*ḳ* || 3315 *birdi*] C_{10} *bīrdi*

3317 B 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış

XLI

B 244

ODĢURMIŞ ÖGDÜLMİŞ BİRLE MUNAZARA KILMIŞIN AYUR

3318 yanut birdi odġurmış aydı sözün͡g
eşittim sözümni eşitgil özün͡g

3319 yakınlık ulamış üçün bir bayat
muyan birsü min͡g min͡g tümen edgü at

3320 takı bir sözüg ay ne erki adın
anı ma man͡ga sözle kodma kidin

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞKA

C 193

3321 cevab kıldı ögdülmiş aydı bu söz
sini kördi erse yaruk boldı köz

3322 kişi öz tilekin yorısa yoluġ
an͡gar tegmez emgek ay bilgi uluġ

3323 negü tir eşitgil sınamış sözi
anın͡g maʿnisi uk ay kön͡gli yazı

3324 kayu işke arzu yorısa tilek
adak ursa buldı ol arzu yülek

3325 tilek birle man͡gsa yırak yir yakın
kaçan körse yüzin bulur can ilek

3326 yana aydı ögdülmiş uş bu özüm
san͡ga kadġura tilde kesmez sözüm

odġurmış ... kılmışın] B_1 *bab odġurmış ... kılmak-nı* C_{12} *bab odġurmış* ... *bir*... *m. kılmışın*

3318 *birdi ... sözün͡g*] C_{13} *bīrdi ... sözüng* | *eşittim sözümni*] B_2 *eşit(t)im* ... C_{13} *eşit(t)im sözüng-ni* || **3319** *üçün*] C_{14} *içün* | *birsü ... edgü*] B_8 .. *ming m*... (*-i-* yerine *-n-* ile) ... C_{14} *birsün edgün bulun menggü*

3320 B'de bu beyit yok | *adın, kodma, kidin*] C_{15} *-d-*'ler noktasız

ögdülmiş ... odġurmışka] B'de bu başlık yok

3321 B'de bu beyit yok | *sini*] C_1 *sīni* || **3322** *öz*] C_2 *öz* (*-z* sonradan satır üstünde yazılmış) | *tegmez*] B_4 *tegmes* || **3323** *negü*] B_5 ve C_3 *nigü*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3325 *yir*] B_7 ve C_6 *yir* | *kaçan*] C_6 *kidin* || **3326** *özüm*] B_8 *sözüm* ... *kesmez* ... *kesmez*

3327 uluş kendni kodtun͡g yakın ka kadaş
kişide yıradın͡g biliş yok adaş

3328 aġır yük yüdüp bu özün͡g yalın͡gguzun
yalın͡g aç yorır sen ne yunçıġ özün

3329 kadaş kön͡gli barça san͡ga kadġurar
körü ıdsa bulmaz kön͡gül yilgürer

3330 apa oġlanı barça yalın͡gguz umaz
özün͡g munda yalın͡gguz kalı iglemez

3331 bu kadġu mini evde yatġurmadı
sakınç kadġu birle özüm umadı

3332 san͡ga ok törütmedi ten͡gri tamuġ
san͡ga aymadı bu ʿazabıġ kamuġ

B 245

3333 negü ol nelük munça emger özün͡g
man͡ga belgülüg ay bileyin sözün͡g

ODĠURMIŞ CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

3334 yanut birdi odġurmuş aydı bu söz
eşittim eşitgil cevab birsü öz

C 194

3335 bu söz kim sen aydın͡g baġırsaklık ol
kadaş belgüsi hem yaġuk yaklık ol

3336 kadaş kadġuların kadaş yimese
adın yat kaçan yir kadaş bolmasa

3337 özüm ka kadaştın neçe adrılıp
nelük turġay erdim bu yirke kelip

3338 baka kördüm emdi dinim yigliki
bu yirde köründi özüm yigliki

3327 *ka*] B_9 *kap* | *kişide*] C_8 *kişi-den* || **3328** *yalın͡gguzun*] C_9 *yangluzun* (*-g-* çiz-... yok) | *sen*] B_{10} ve C_9 *se* || **3329** *kadaş*] B_{11} *kadaş* | *bulmaz ... yilgürer*] B_{11} *bul-*... *k. yilgürer* C_{10} ... *yilgürer* (*yi-* noktasız) || **3330** *yalın͡gguz umaz*] B_{12} *y. umas* C_{11} ... *yalnguz u.* | *yalnguz ... iglemez*] B_{12} ... *iglemes* C_{11} *yangluz* ...

3331 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *evde*] B_{13} ve C_{12} *ivde* || **3333** *negü*] ... C_{15} *nigü* | *man͡ga*] B_1 *manga* (dikkat, bir bizgi fazla) || **3334** *eşittim*] B_3 *eşit(t)im* ... *eşit(t)im* || **3335** *sen*] B_4 yok || **3336** *kadaş*] B_5 *kadaş* || **3337** *ka kadaştın*] B_6 *kap* ... *kadaş-dın* C_3 .. *kadaş-dın* | *yirke*] C_3 *yerke* (*-e-* harekeli) || **3338** *yigliki*] B_7 ve C_4 ... *yigliki* | *yirde*] B_7 *yirde* C_4 *yerde* (*-e-* harekeli)

3339 anın keldim emdi bu yirke turup
bayat tapğı ḳılsa men yalñuz bolup

3340 bu dụnya işiñe ḳatılmış kişi
ḳılumaz tapuğ birle ʿụḳbi işi

3341 bu ḫạlḳḳa tözü yapmağınça ḳapuğ
törütügli rạbḳa ḳılumaz tapuğ

3342 hạva nẹfs boyunın sığu kẹḍ ḳatığ
özüñ ötrü bulsa tapuğda tatığ

3343 negü tir eşitgil saḳınuḳ kişi
hạva birle bolmaz bütün din işi

3344 hạva nẹfs bile kör yağı ol uluğ
bu iki azıtur tapuğçı ḳuluğ

3345 hạvaḳa bolu birse tutğun bolur
et öz arzu bulsa mini ḳul ḳılur

B 246 3346 hạvaḳa basıḳma uḳuş birle kes
et öz baş kötürse bilig birle bas

3347 bu yañlığ üçün men uluş kẹnd ḳoḍup
bu yirke sığındım ağır yük yüḍüp

3348 kişide öñin boldum erse ḳalı
ḳuruğ sözlemez men ne ʿạybẹt tili

3349 bu yalñuz turur sen tidiñ ay ḳadaş
bayat yaḍı iş tap mañа ay adaş

3350 yaḳın ḳa ḳadaştın yıraḳ bolduḳum
olarḳa toḍurmadım açım toḳum

3351 buḍun köñli yuv̌ḳa küḍezmeki sarp
köñül sınsa ḫạşmı bayat ʿạdli tap

3339 *yirke*] B_{8} *yịrke* C_{5} *yẹrke* (-ẹ- harekeli) | *men yalñuz*] B_{8} C_{5} *me* [illegible] || 3340 *ḳılu maz*] B_{9} *ḳılumas* || 3341 *tözü*] B_{10} *tözü* (-z- noktasız) | *ḳılumaz*] B_{10} [illegible] *lumas* || 3342 *boyunın*] B_{11} *boynı* C_{8} *boyı-nı* (-y- noktasız) || 3343 *negü ... saḳınuḳ*] B_{12} *nigü ... sạḳınuḳ* C_{9} *nigü ... sạḳıyuḳ* | *birle ... din*] B_{12} *b. bolmas bütündin* C_{9} [illegible] ... || 3345 *birse*] C_{11} *bi̇̄rse* || 3347 *yirke sığındım*] B_{2} *yịrke s.* C_{13} *yẹrke* (-ẹ- harekeli) *sığı(n)-dım* || 3348 *kişide*] C_{14} *kişi-ke* | *sözlemez ... ne*] B_{9} *sözlemes mẹn ne* C_{14} [illegible] *mesmẹn ya* || 3349 *yalñuz*] C_{15} *yạngluz* || 3350 *ḳa ḳadaştın*] B_{5} *ḳap* (satır altında [illegible] *ḳạrındaş*) *ḳạdaşdın* C_{16} *ḳap ḳadaş-dın* | *toḍurmadım*] B_{5} *toḍurmadım* (*t-* yerine *y-* [illegible] C_{16} *todurmadım* (*t-* yerine *y-* ile)

C 195 3352 neçe bolmasa ḫạlḳḳa mindin asığ
yime körmegeyler meniñdin yasığ

3353 asığ yas ne eḍgü ne isiz barı
bayattın turur kör anıñ tạḳdiri

3354 bu ʿạrşta ḳoḍı kör sẹraḳa tegi
tözü barça bir teg bayatḳa muñı

3355 negü bar kişiler ara ay külüg
asığ tut ya ḳor yas sañа belgülüg

3356 negü asğı bar tip ayur sen tapuğ
tapuğ ḳulluḳ ol ḳulḳa açtı ḳapuğ

3357 ḳul atı anın boldı ḳulḳa atağ
tapuğ ḳılsa tün kün ulanulsa tağ

3358 yaratsa yaratmasa erklig bayat
tapuğ atı tilde atamasa at

3359 bu yalñuzluḳumdın mañа yası yoḳ
et öz din esenin munın buldum oḳ

3360 negü tir eşitgil bu bẹyt ayğuçı
taşı körme mạʿni baḳa kör içi

3361 yorı yalñuz işsiz ay yalñuḳ uzı
ṭuṭı ḳıldı yalñuz tili kör sözi

3362 tapuğçı tapınsa bu yalñuz özün
negü ḳor ḳılur künke yalñuz özi

3352 *yime*] B_{7} *yime* (*yi-* için iki nokta ; üstteki noktaya dikkat) C_{1} *yime* (*yi-* nok- [illegible]) || 3353 *ne ... ne*] C_{2} *ya ... ya* | *bayattın*] B_{8} ve C_{2} *bayat-dın* || 3354 *ḳodı ...* [illegible]] B_{9} *ḳoḍı* (satır altında *yir başı*) ... *tẹgi* (satır altında *yir ayaḳı*) || 3355 *negü*] [illegible] ve C_{4} *nigü* | *yas*] C_{4} *yaz* || 3356 *negü ... sen*] B_{11} *nigü ... se* C_{5} *nigü ... tip* [illegible] *se* || 3357 *atağ*] B_{12} *ayağ* C_{6} *atağ* | *ulanulsa tağ*] B_{12} *ula bolsa tağ* C_{6} *ulayulsa* (-l- sonradan eklenmiş ?) *tağ* || 3358 *atamasa*] B_{13} *atamağu* (satır altında *kitẹrmegü ?*) || 3359 *yalñuzluḳumdın ... yası*] B_{14} ... *yası* (satır altında *yaḫşı*) C_{8} *yañluzluḳum-dın ...* | *et ... munın*] B_{14} *ẹt ... eseni m.* C_{8} ... *esenin munı* || 3360 *negü*] B_{15} ve C_{9} *nigü*

D ö r t l ü k, B 'de yok; C 'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3361 B 'de bu beyit yok | *yalñuz ... yalñuḳ*] C_{11} *yạngluz ... yạngluḳ* | *yalñuz*] C_{11} *yạngluz*

3362 B 'de bu beyit yok | *tapınsa ... yalñuz*] C_{12} *tạpunsa b. yạngluz* | *negü ...* [illegible] *lñuz*] C_{12} *nigü ... yạngluz*

B 247

3363 kişike ḳatılmaḳnı ögdün͡g ḳadaş
negü teg ḳatılġu ya bolsa adaş

3364 man͡ga kelmişin͡gde berü men bu kün
tapuġdın kesildim baḳa kör ögün

3365 tek ök bir san͡ga öz ḳatılmış üçün
yası munça erse küçeme küçün

3366 özüm kirse emdi kişiler ara
ḳaçan tegge elgim tapuġḳa köre

C 196

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

3367 yanut birdi ögdülmiş aydı sözün͡g
eşittim eşit sen evürme yüzün͡g

3368 sen aymış bu söz barça andaġ turur
ḥaḳiḳat körü barsa tıldaġ turur

3369 kişike tusulġu kerek bu tirig
tirig tutsa atın ḳopursa erig

3370 tiriglik nịşanı ne ol belgüsi
kişi körmese bir anın͡g eḍgüsi

3371 kisi alġu toġsa oġul ḳız öküş
oġulsuz tise erke körksüz söküş

3372 negü tir eşitgil kişi öḍrümi
uruġ kesmegüke kisi ol emi

3373 oġulsuz ölürde ökündi tilin
aya kin keligli oġul ḳız ḳılın

3374 kimin͡g oġlı ḳalsa atada kiḍin
atama anı sen tirigde aḍın

3375 oġulsuz kişi ölse kesti uruġ
ajunda atı yitti ornı ḳuruġ

3363 *negü*] B_1 ve C_{13} *nigü* ‖ 3364 *berü*] C_{14} *birü*

3365 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *erse ... küçün*] B_3 *tẹgdi* (*t-* noktasız) ... *özün* (satır altında *özünge ?*) ‖ 3366 *tegge*] B_4 *tẹgge* C_{17} *tẹggey* ‖ 33[illegible] *eşittim*] B_6 *eşit(t)ịm* C_2 *eşit(t)im* ‖ 3368 *barsa*] C_3 *bạrça* ‖ 3369 *atın ... erig*] $B_{[illegible]}$ [illegible] *ḳopursa e.* C_4 *anın ḳopursa* (*-p-* noktasız) *e.* ‖ 3371 *kisi*] B_{10} *kịsi* C_6 *kịşi* | *erke ... söküş*] B_{10} *ẹrke ... söküş* (*-ş* sahife kenarında yazılmış; fotografa girmemiş) ‖ 337[illegible] *negü*] B_{11} ve C_7 *nigü* | *kisi*] B_{11} *kisi* C_7 *kịşi* ‖ 3374 *atada*] C_9 *atadaⁿ* ‖ 3375 *oġulsuz ... uruġ*] B_{14} *... oḍuġ* C_{10} *uruġ-suz ...* | *yitti*] B_{14} *yịt(t)i* C_{10} *yit(t)i*

B 248

OḌĠURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3376 yanut birdi oḍġurmış aydı bu çın
munın͡gda aḍınsıġ yime bar aḍın

3377 ḳalı eḍgü bolsa oġul ḳız silig
anı teg bolur kim yorıttın͡g tilig

3378 ḳalı bolsa isiz ulıtġay sini
özün͡g ölse terkin unıtġay sini

3379 isiz ḳılġa atın͡g öze ḳarġışın
sini sökge yat baz uluġlar başın

3380 oġul ḳız yaġı ol yaġı ne kerek
yaġısız tiriglik taḳı eḍgürek

3381 yaġıdın negü teg yaruḳluḳ bolur
yaġı atı yasḳa tanuḳluḳ birür

3382 ne eḍgü bilig birdi bilgi ḳoyuġ
oġul ḳız atı erke kitmez oyuġ

C 197

3383 mun͡gar men͡gzer emdi biliglig sözi
köni sözlemiş körse kön͡gli yazı

3384 özün͡g sızġurur sen oġul ḳız tiyü
bu emgek biligli oġul ḳız ḳayu

3385 tirer sen ḥaramıġ barır sen ḳalır
sen ıncıḳ yiyü bar ol arzu yiyü

3386 kime mindi saḳın kisi alġuçı
ten͡giz utra kirdi kime mingüçi

3387 oġul ḳız törüse kimesi sınur
kime sınsa suvda tirig kim ḳalur

3376 *munın͡gda ... yime*] B_2 *munung-da ...* C_{12} *munung-da ... yīme* (*-ī-* ?) ‖ 3377 [illegible] *... tilig*] B_3 [illegible] *. yorıt(t)ıng t.* C_{13} *anıng ... yorıt(t)ıng tiling* ‖ 3378 *ulıtġay*] B_4 ve [illegible] *ulıtġa* | *terkin ... sini*] B_4 *tẹrkin unıtġa s.* C_{14} *tirkin unıtġa sīni*

3379 C'de bu beyit yok ‖ 3380 *ne*] C_{15} *nü* ‖ 3381 *negü*] B_7 ve C_{16} *nigü* ‖ 3382 [illegible] *... kitmez*] B_8 *otı kitmes ẹrke* ‖ 3383 *yazı*] B_9 ve C_1 *yạzı*

[illegible] Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3384 *sen*] B_{10} *se* C_3 *senⁿ* ‖ 3385 *sen ... sen*] B_{11} *se ... se* C_4 *senⁿ ... senⁿ* | *yiyü* [illegible] *yiyü*] B_{11} *yịyü bạr ... yịyü* C_4 *yịyür sẹn ... yịyü* ‖ 3386 *mindi ... kisi*] B_{12} *mündi* [illegible] *... kisi* C_5 *münai ... kịşi* | *utra ... mingüçi*] B_{12} *utra ...* C_5 *utra ... müngüçi* ‖ 3387 *kimesi*] C_6 *kimi-si* | *kime*] C_6 *kimi*

3388 oğul ḳız atasın suyurḳaġu ol
oğul ḳız atası yimi aġu ol

B 249 3389 oğul ḳız isizi atada kiḍin
atamaz atasın anasın aḍın

3390 bu yan͡glıġ ʿiyaldın ḳaçar bar vẹfa
ḳılıḳı yavuz ol ḳılınçı cẹfa

3391 oğul ḳız atası tü emgek körer
bẹla mịḥnẹt erse yan͡gan teg yüḍer

3392 adaş ḳoldaş erdeş tutunġu tidin͡g
bu eḍgü iḍi ters yüki yüḍmekin͡g

3393 yime yaḳşı aymış bügü bilgi yarp
kişi kön͡gli yuvḳa küḍezmeki sarp

3394 sırınçġa saḳışı turur bu kön͡gül
iḍi keḍ küḍez sınmasu ay oğul

3395 kön͡gül oğlaġu ol sınaġı mun͡gar
isigke erir terk soğuḳḳa ton͡gar

3396 adaş kön͡gli sınsa bolur ḳır yaġı
yaġı ḳayda bolsa bolur min͡g çoġı

3397 yaġıdın tiriglik tatıġsız bolur
yaġı ḳayda erse yaraġsız bolur

3398 neçe me kiçig erse dụşman san͡ga
anı sen uluġ tut ay ersig ton͡ga

C 198 3399 çıbun boldı dụşman yan͡ganḳa beḍük
ısırsa yan͡ganıġ suçıtur keḍ ök

3400 negü tir eşitgil yaġılıġ kişi
yaġı birle urşu tükemiş yaşı

3389 *isizi atada*] B_1 *atası* (*-t-* noktasız) *isizde* C_8 *i. atadaⁿ* | *atamaz ... aḍın*] [illegible] *atamas anası atası atın* C_8 ... *adın* || 3391 *yan͡gan*] B_3 *yạġan* C_{10} *yạngan* || 3392 *iḍi*] B_4 *ịḍi* || 3393 *yaḳşı*] B_5 *yạḳşı* C_{12} *yạḫşı* || 3394 *sırınçġa*] C_{13} *sịrıçḳa* veya *sịrı*[illegible] (*-ḳ-* 'dan başkaları noktasız) | *iḍi*] B_6 *ịḍi* C_{13} *idi* || 3395 *soğuḳḳa*] B_7 *sọğuḳ-ḳa* C_{14} *soğuḳ-ḳa* (*-ḳa* satır üstünde yazılmış) || 3396 *ḳır*] C_{15} *ol* | *min͡g*] B_8 *mịng* || 3397 [illegible] *ḳayda*] B_9 *boldı* C_{16} *ḳạyda* (*-y-* noktasız) || 3399 *yan͡ganḳa*] B_{11} *yạġan-ḳa* C_1 *yạnga*[illegible] | *yan͡ganıġ*] B_{11} *yạġan-nı* C_1 *yạnganıġ*

3400 B 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü*] B_{12} ve C_2 *nigü*

3401 kiçig dụşmanım tip usanma özün
nelük ḳorḳayın tip küvenme sözün

3402 yaġın͡g boldı erse usal bolmaġıl
yaġıḳa yaġı bol tüzünke tüzün

B 250 ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

3403 yanut birdi ögdülmiş açtı tilin
ayur söz eşitgil kön͡gülke alın

3404 törütti bayat bu ajunuġ bilip
yigü içgü ıḍtı ḥalaldin ḳılıp

3405 ḳatılsa ḳarılsa tutup eḍgü iş
işi eḍgü bolsa ḳılur eḍgü iş

3406 kişi asġı bolsa kişike ḳatıl
kişike tusulmaḳ kişi asġı bil

3407 bu yaln͡guz yorıġlı kişi ḳıvçaḳı
kişike tusulmaz bolur ay aḳı

3408 kişike tusulmaz kişi ol ölüg
tusulġıl ölüg bolma ersig külüg

3409 telim bolsa erke adaş ḳoldaşı
yaḍıldı atı ilke itti işi

3410 bu dụnya içinde bulur bu tilek
ḳalı ʿụḳbi ḳolsa bu ol hẹm yülek

3411 saḳınç ḳaḍġu bolsa yuluġlar özüg
sevinç bolsa sevnür yarutur közüg

3412 yaḍar erdemin barça ḫalḳḳa ayur
münin körse kizler til açmaz tuyur

Dörtlük, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3401 *tip*] C_4 *tīp* | *tip*] C_4 *tīp*

ögdülmiş ... oḍgurmışḳa] B_1 *oḍġurmış cẹvabı ögdülmişke*

3404 *törütti*] B_3 *tọrüt(t)i* C_8 *törüt(t)i* | *ḳılıp*] C_8 *alıp* || 3407 *yaln͡guz*] C_{11} *yạngluz* [illegible] *tusulmaz*] B_6 *tusulmas* || 3408 *tusulmaz*] B_7 *tusulmas* || 3409 *bolsa*] B_8 *boldı* | *itti*] [illegible] ve C_{13} *it(t)i* || 3411 *sevnür*] B_{10} *sẹvnür* C_{15} *sẹvinür* || 3412 *münin ... açmaz*] B_{11} ... *açmas* C_{16} *müni* ...

3413 yağı ol erig yatsa oḍğurğuçı
münin erdemin ilke bildürgüçi

C 199 3414 yağı bolmağınça er ersigliki
ḳaçan belgürer ilde atı köki

B 251 3415 öküş bolsa emdi bu erdem kimiñ
öküş boldı teñsiz yağısı anıñ

3416 kimiñ erdemi bolsa aşlı ağı
yetiz il kişisi ol erke yağı

3417 keḍ erke bolur kör yağı belgülüg
yav̇uzḳa yağı yoḳ yav̇uz er ölüg

3418 ḳayu erke duşman yumıtsa ḳalın
ol er erdemi erde artuḳ bilin

3419 yağı birle tegşip er atı beḍür
yağısız kişi atı ḳopmaz yatur

3420 negü tir eşitgil kör erdemlig er
bu erdem bile er tilek arzu yir

3421 negü er bolur kör miñ er duşmanı
miñer sözlemese küniñe anı

3422 börimü bolur körgil itte ḳayar
uḍula işitse miñ itler üni

3423 kişig soñdamaz men tidiñ yalñuzun
ḳuruğ sözlemez men tidiñ til sözün

3424 kimi sözlegey sen kişi bolmasa
kişiler arala özüñ turmasa

3425 er ol er turur kör kişiler ara
yorıp til küḍezse bu bulsa töre

3426 irig sözke yumşaḳ yanut ḳılsa öz
açığ sözleseler süçig tutsa söz

3427 kişi yüki yüḍse yüḍürmese yük
cẹfa ḳılsalar bu vẹfa ḳılsa şük

3428 köñülde kiterse kör öç keklerin
tilinde yorıtsa köñülde barın

3429 negü tir eşitgil kişi eḍgüsi
bu eḍgü bile yaḍmış atı küsi

C 200 3430 irig sözlemegil kişike tilin
irig sözke ağrır köñül kiç yılın

B 252 3431 sini kim söker erse öggil anı
otun ol bolur sen tüzünler sanı

3432 cẹfa ḳılğuçıḳa ḳılu tur vẹfa
vẹfa er ḳılur ol isizler cẹfa

3433 kesilse seniñdin yaḳın ḳa ḳadaş
yaḳınlıḳ ula sen añga ay adaş

3434 sañga küç ḳılur erse küçkey ḳalı
keçürgil anı sen bu ol din yolı

3435 yazuḳ ḳılsa ḳul küñ keçür ol yazuḳ
bu yazuḳ keçürmiş muyan ḳıl azuḳ

3436 bu ol erlik anın eren yük yüḍüp
yorır ṣabrı birle ölümüg küḍüp

3437 bu kün sen bir ev̇ke kirip yalñuzun
ne eḍgü bulur sen ay ḳılḳı tüzün

3438 erej arzu nịᶜmẹt közün körmediñ
kümüş gẹvhẹr altun baḳır bulmadıñ

3413 *münin erdemin*] C_{17} *müni erdemi* || **3414** *belgürer*] B_{13} *bẹlgürer* C_1 *bilgürer* [illegible] || **3418** *er ... erde*] B_3 *ẹr* ... C_5 ... *erdeⁿ* || **3419** *tegşip ... beḍür*] B_4 *tẹgşip* .. *beḍür* C_6 *yüksep ... biḍür* | *ḳopmaz yatur*] B_4 *ḳopmas yạtur* C_6 ... *yạtur* || **3420** *negü* ... *er*] B_5 *nigü ... erdem-lüg ẹr* C_7 *nigü ... erdemlüg e.*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3421 *negü er*] B_6 *nigü ẹr* C_9 *nigü e.* | *miñer*] C_9 *mịnger* || **3422** *itte*] B_7 *it-ke* C_{10} *it-teⁿ* || **3423** *soñdamaz*] B_8 *songdamas* | *sözlemez*] B_8 ve C_{11} *sözlemes* | **3424** *sözlegey sen*] B_9 *sözlegeysẹn* || **3425** *er ... er*] B_{10} *ẹr ... ẹr*

3428 *tilinde*] B_{13} ve C_{16} *tili-de* || **3429** *negü*] B_{14} ve C_{17} *nigü* || **3430** *ağrır* ... *yılın*] B_{16} ... *yılın* (*yı-* noktasız) C_1 *ağırır ... yılın* (*-ıl-* noktasız) || **3432** *ḳılu tur*] [illegible] *ḳılu tur* (önce *ḳılur* yazılmış, sonra satır üstünde *tu* eklenmiş) C_3 *ḳılur tur* | *er*] [illegible] *ẹr* || **3433** *ḳa*] B_3 *ḳap*

3435 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış || **3436** *ol erlik*] B_6 *ol erlik* (satır üstünde yazılmış) C_8 *ol* (satır üstünde yazılmış) *e.* || **3437** *ev̇ke*] B_7 ve C_9 *iv̇ke* | *sen*] [illegible] C_9 *seⁿ*

3439 saray ḳarşı yir suv̇ sini birle yoḳ
at üstem ḳız oğlan ḳanı birle yoḳ

3440 kişiler öze yoḳ saṅa erk elig
özüṅ yığsa sen bolsa atıṅ silig

3441 ḳayu neṅ bulup ḳodtuṅ emdi anı
ḳayu tilv̇e zahịd atadı sini

3442 öküşüg ḳodup er azığ taplasa
bu er ötrü zahịd bolur ḳur basa

3443 tilep bulmasa barça zahịd bolur
ṣabırda adın hile bulmaz turur

3444 er ol er bolur kör miṅ arzu bulup
aṅar yüz ev̇ürse eren teg bolup

3445 yitürse içürse çığayḳa ülep
bayatḳa tapuğ ḳılsa köṅlin ulap

B 253
C 201

3446 kelir bolsa dünya köṅül bamasa
barır erse ağrıp ḳaşın tügmese

3447 ḳalı üstese elgi arzu öze
özini tutunsa köṅül til tüze

3448 bu sözke yaḳar körse maʿni bu söz
eşit işke tutğıl aya ḳılḳı tüz

3449 erende eri ol ḳamuğ neṅke erk
bulup ḳılğu yirde özin tutsa berk

3450 taḳı erde yigrek eren ol turur
miṅ arzu bulup bu özin tıdsa terk

3439 *yir ... sini*] B_9 *yir suv̇ sini* C_{11} *y. suv̇ sening* | *at ... ḳanı*] B_9 [illegible] *ḳanı* C_{11} ... *nenging* (*-g-* çizgisi yok, *-i-* yerine *-n-* ile) || 3440 *sen*] B_{10} [illegible] || 3441 *neṅ*] B_{11} *neng* C_{13} *ning* | *tilv̇e ... sini*] B_{11} *tilv̇e* ... C_{13} ... *sini* || [illegible] *er*] B_{12} *er* | *er*] B_{12} *er* || 3443 *ṣabırda ... bulmaz*] B_{13} ... *bulmas* C_{15} *ṣabırda* [illegible] *bulmas* || 3444 *er ... er*] B_{14} *er ... er* | *ev̇ürse*] C_{16} *iv̇ürse* || 3447 *tutunsa* ... [illegible] B_2 ... *öze* C_2 *bütüse* (*bu tu(t)sa ?, b-* üstündeki silinmiş noktalara dikkat) ... [illegible] *yaḳar*] B_3 *yaḳar* C_3 *baḳa* | *ḳılḳa*] C_3 *köngli*

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir.

3449 *ḳamuğ*] B_4 *ḳayu* C_5 *ḳamuğ* | *yirde*] B_4 *yirde* C_5 *yerde* (*-e-* harekeli) || [illegible] *yigrek*] B_5 ve C_6 *yigrek*

ODĠURMIŞ CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

3451 yanut birdi odğurmış aydı çın ay
negü ol tilekiṅ aya körki ay

3452 negü sözlese men sözümni yirip
cevabın ḳılur sen özümni serip

3453 açuḳluğ maṅa ay tilekiṅ ne ol
negü ḳolğu erse aça sözle ḳol

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞḲA

3454 yanut birdi ögdülmiş aydı özüm
tilek birle keldi açayın sözüm

3455 bu kün toğdı ilig eşitti sini
öziṅe kereklep kör ıdtı mini

3456 ḳatığ arzuladı sini körgüke
mini sözçi ıdtı oḳıp iltgüke

B 254

3457 neçe me ağır kelse barğu kerek
iligke tegip bir körüngü kerek

3458 ilig me idi edgü sulṭan turur
budunḳa bağırsaḳ sev̇üg can turur

3459 kim ilig yüzin körse ḳutluğ bolur
ikigün ajunda tükel ḳut bulur

C 202

3460 negü tir eşitgil bu il kend begi
ajun başlap ilke yetilmiş ögi

3461 törülüg köni beg ḳut ol belgülüg
ḳutı birle tegrür tözüke ülüg

3462 ḳayuda çav̇ıḳsa köni beg atı
aṅar barğu andın bulur er ḳutı

3451 *negü*] B_7 ve C_8 *nigü* || 3452 *negü ... yirip*] B_8 ve C_9 *nigü ... yirip* | *cevabın* [illegible] *serip*] C_9 *cevabı ... sirip* || 3453 *negü*] B_9 ve C_{10} *nigü* || 3454 *özüm*] B_{11} *sözüm* || 3455 *eşitti sini*] B_{12} *eşit(t)i s.* C_{13} *eşit(t)i sīni* || 3456 *sini*] C_{14} *sīni* | *iltgüke*] B_{13} ve [illegible] *iltgüke* || 3458 *idi*] B_2 *idi* C_{16} *idi* | *budunḳa ... can*] B_2 *budun-ḳa* (satır altında [illegible]) .. C_{16} ... *sev̇üg can bağırsaḳ* || 3459 *ikigün ... bulur*] B_3 ... *ḳut bulur* (satır altında *devlet tapar, -p-* noktasız) C_{17} *ikigü ... bulur* || 3460 *negü*] B_4 ve C_1 [illegible] || 3461 *ülüg*] B_5 *ülüg* (sahife kenarındaki ilâve iyi okunmuyor) || 3462 *aṅar ... er*] B_5 *anga ... er*

3463 bu kök tirgüki ol könilik törü
törü artasa kök turumaz örü

3464 törülüg bu begler yoḳ erse tirig
bayat buzġay erdi yiti ḳat yirig

3465 köni beg yüzi körse ḳutluġ bolur
muyanḳa tegir hẹm yazuḳı yulur

3466 bilir sen bu kün men kişi bolduḳum
sẹbẹb ilig erdi yülekim toḳum

3467 bayat birdi erdi uḳuş ög bilig
tözü eḍgülükke tegürdüm elig

3468 bayat birdi tẹvfiḳ ḳamuġ eḍgüke
buḍun asġın͡ga hẹm yüki yüḍgüke

3469 sini me tiler emdi ilig bu kün
elig bir ḳılıp yazsa beglik tügün

3470 oḳıtçı mini ıḍtı emdi san͡ga
mini yalın͡guz ıḍma ay ersig ton͡ga

3471 bitig ıḍtı ilig öz elgin bitip
negü sözledi erse körgil oḳıp

B 255 3472 çıḳardı bitig birdi elgin sunup
bitig aldı oḍġurmış açtı tunup

OḌĠURMIŞ SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

3473 oḳıdı bitig kiç saḳındı uzun
ayur keḍ bilig birmiş ilig sözün

3463 *törü*] B_7 *tọrü* (önce *tụrur* yazılmış, sonra *-r* üzerinden çizilerek, tashih edil[illegible]miş) | *turumaz*] B_7 *turumas* ‖ 3464 *buzġay ... yirig*] B_8 *turġay ... yịrig* ‖ 346[illegible] *muyanḳa*] B_9 *muyan-ḳa* (satır altında *mụrad-ḳa*) C_6 *mụyan-ḳa* ‖ 3466 *sen*] B_{10} *se* [illegible] *sen* | *yülekim*] B_{10} *yülekim* (satır altında *tilekim*) ‖ 3467 *ög*] B_{11} *hẹm* ‖ 3469 *erdi* [illegible] B_{13} *erdi* | *yazsa*] B_{13} *yạzġu* C_{10} *yạzsa* ‖ 3470 *oḳıtçı ... ıḍtı*] B_{14} *oḳıçı* (*-ı-* noktas[illegible] *oḳịtçı?*) ... *ịḍtı* | *yalın͡guz ... ton͡ga*] B_{14} *yalġuz ... ersig* (satır altında *ir atalgan* [illegible] *tonga* (sahife kenarındaki ilâve iyi okunmuyor) ‖ 3471 *ıḍtı*] B_{15} *ıḍtı* (*-t-* ?) C_{12} [illegible] *negü* B_{15} ve C_{12} *nigü* ‖ 3472 *tunup*] B_1 *tutup*
oḍġurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
3473 A 'da metnin 2738 'den 3473 'e kadar eksik olan kısmı burada sona eriyor

A 99 3474 oḳımış ilig emdi kelgil tiyü
ḳamuġ eḍgülükni atamış sayu

3475 beḍük iş turur kör bu işler man͡ga
neteg ḳılġu ayġıl kin͡geş bir mun͡ga

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

C 203 3476 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
sini sözleyü şük ḳurıtmaz tilig

3477 tili teprese sözde atın͡g çıḳar
sini körgüke ol köz açtı baḳar

3478 kimi sev̇se ermiş kön͡gül arzulap
tilin sözde atı yorır söz ulap

3479 sev̇itmiş negü tir bu bẹytig oḳı
sev̇üglüg yüzi ol kön͡gül toḳluḳı

3480 kön͡gül kimni sev̇se körür közde ol
közün ḳança baḳsa uçar yüzde ol

3481 kön͡gülde negü erse arzu tilek
aġız açsa barça tilin sözde ol

OḌĠURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3482 yanut birdi oḍġurmış aydı man͡ga
kin͡geş bir yaraġı ne ol ay ton͡ga

3474 *oḳımış ... tiyü*] A_1 *oḳumış ... tegü* B_3 ve C_{15} ... *tịyü* ‖ 3475 *beḍük ... man͡ga*] A_2 ... *mangga* B_4 *bẹḍük* (satır altında *bụzụrg*) ... | *kin͡geş ... mụn͡ga*] A_2 *kenges ber mangga* C_4 ... *mạnga* (*-ạ-* harekeli) ‖ 3476 *birdi*] A_4 *berti* | *sini ... ḳurıtmaz*] A_4 *seni* ... B_6 ... *ḳurıtmas* ‖ 3477 *sini*] A_5 *seni* ‖ 3478 *sözde*] A_6 *sösl-e* [illegible] 3479 *sev̇itmiş ... bẹytig*] A_9 *sevünmiş negü ter buu bidig* (satır üstünde uyg. harfl. [illegible]) B_9 *s. nigü ... bạytịġ* C_4 *sẹv̇ütmiş nigü ... bạytıġ* | *sev̇üglüg*] A_7 *sev̇üg-ler*
D ö r t l ü k. A'da ayrıca işâret edilmemiş, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırde *şị'r* [illegible]e ayırt edilmiştir
3480 *sev̇se körür*] A_8 *sevz-e körer* | *uçar*] A_8 *açar* (*a-* ? *ḳ-* ?) ‖ 3481 *negü*] B_{11} C_{13} *nigü* [illegible] *tilin*] A_9 *tilek*
oḍġurmış ... ögdülmişke] B ve C'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{10} *cuvabı*
3482 *birdi ... man͡ga*] A_{11} *berti ... mangga* | *kin͡geş ... ton͡ga*] A_{11} *kengeş ber tongga*

3483 bağırsaḳ ḳadaşım sen ök sen yaḳın
king̃eş bir ötegil ḳadaşlıḳ ḥaḳın

3484 sening̃din ḳolur men bu işke king̃eş
bilig birle sen bu king̃eşke teng̃eş

B 256 3485 ḳadaş sen tilese yime tut adaş
adaşlı ḳadaşlı ikigün tudaş

3486 bağırsaḳ sen ök sen bu kün çın mang̃a
negü ḳılğu ayğıl büter men sang̃a

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĞURMIŞḲA

3487 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
ayıtma mang̃a sen aya ḳutluğ öz

3488 mini ıḍtı ilig oḳıtçı sang̃a
negü teg king̃eşür sen emdi mang̃a

3489 baralım timekte aḍın yoḳ sözüm
neteg ayğa barma tiyü bu özüm

3490 sini birle bolsa kör asğı öküş
öz asğın tilerke king̃eşmez uḳuş

C 204 3491 negü tir eşitgil biliglig çigil
biligsiz eşitgil boyun bir egil

3483 *sen ... sen*] A_{12} *s. ọk s.* B_{13} *sẹnük se* C_{9} *sẹnük sen* | *king̃eş ...* [illegible] A_{12} *kengeş ber ...* B_{13} *... ḳạḍaşlıḳ*

3484 A_{14}'te bu beyit 3485'ten sonra geliyor | *men ... king̃eş*] A_{14} . [illegible] *me ...* | *king̃eşke teng̃eş*] A_{14} *kengeş-ke t.* B_{14} *k. tingeş* C_{10} *k. tẹngeş*

3485 A_{13}'te bu beyit 3484'ten önce geliyor | *sen ... adaş*] B_{1} *se* [illegible] *sen yime tut tilese a.* | *adaşlı ... ikigün*] A_{13} *ḳadaş-lı adaş-lı i.* B_{1} *a.* [illegible] *... ikigü* || 3486 *sen ... sen*] A_{15} *s. ọk s.* B_{2} *sẹnük se* C_{12} *sẹnük sen* | *negü ...* [illegible] A_{15} *... bụdeyin sangga* B_{2} *nigü ...* C_{12} *nigü ... büter men sạnga*

ögdülmiş ... oḍğurmışḳa] A_{16} *ọ. cuvabı o.*

3487 *birdi*] A_{17} *berti* | *ḳutluğ öz*] A_{17} *ḳılḳ-ı uz* || 3488 *mini* ... [illegible] *... sangga* | *negü ... mang̃a*] A_{18} *... kengeşür sen emti mangga* B_{5} *nigü t. k.* [illegible] C_{15} *nigü t. k. sen* ... || 3489 *baralım timekte*] A_{19} *baral-ı tem-e ket* C_{16} *bạralım* [illegible] *-den* | *ayğa ... özüm*] A_{19} *ayğu b. teyü ay* (dikkat) *tụsüm* C_{16} *ayğu* [illegible] *yüzüm* || 3490 *sini ... kör*] A_{20} *mẹning birl-e bolsang m-a* B_{7} *sịni ...* C_{17} *sẹning* [illegible] *bolsam* | *asğın ... king̃eşmez*] A_{20} *asğ-ı t. kengeş-mez* B_{7} *... kingeşmes* C_{17} [illegible] || 3491 *negü ... çigil*] A_{21} *n. ter ... çegil* B_{8} *nigü ... çịgil* C_{1} *nigü ...* | [illegible] A_{21} *ber çigil*

3492 öz asğı tilerke king̃eşmegü söz
sang̃a asğı bolmaz aya ḳutluğ öz

3493 king̃eş ol kişike king̃eş ay ḳadaş
ol er ḳolmaz erse öz asğın adaş

3494 öz asğın tilegli öz ülgi üçün
yarağlıg̃nı teng̃siz turur tir küçün

3495 neçe iş kişike king̃eşgü kerek
köng̃ül taplamış işni ḳılğu kerek

3496 özüng̃ke bağırsaḳ sening̃ öz özüng̃
kişike ınanma kesildi sözüng̃

3497 sen ök bil negü ḳılğu erse king̃eş
tileme mening̃din bu işke king̃eş

B 257 3498 sini alğalı keldim andın turup
king̃eş bu yorı barğıl emdi ḳopup

3499 kişiler araḳı muyan eḍgülük
bu yirde bulunmaz munu belgülük

3500 uluş kẹnd içindeki eḍgü neçe
sang̃a sözledim emdi aḍra seçe

A 100 3501 bilir sen bu sözler köni sözledim
sang̃a eḍgü ḳoldum bilir bir iḍim

3492 *king̃eşmegü*] A_{22} *kengeş-megü* | *bolmaz*] B_{9} *bolmas* || 3493 *king̃eş ... king̃eş*] [illegible] *kengeş ... kengeş* | *er ... adaş*] A_{23} *ẹr ḳılz-a anda* (*an-* ?) *öz-i asğ-ı taş* B_{10} *ẹr* ... C_{3} *er ḳılsa anda özi asğı taş* || 3494 *öz ... ülgi*] A_{24} *söz asğ-ı ... asğ-ı* B_{11} ... [illegible] C_{4} *öz asğı ...* | *yarağlıg̃nı ... tir*] A_{24} *... ter* B_{11} *öz asğın tileg-li ḳılur kör*
3495 *king̃eşgü*] A_{25} *kengeş-güü* | *taplamış ... ḳılğu*] A_{25} *tilemez iş kemiş-güü* B_{12} [illegible] *...* || 3496 *sening̃*] C_{6} *sạnga* | *ınanma ... sözüng̃*] B_{13} *ayıtma ...* C_{6} *... sözüm*
3497 *sen ... king̃eş*] A_{27} *... ẹrz-e buu iş* B_{14} *sẹnük b. nigü ...* C_{7} *sẹnük b. nigü ...* [illegible] | *mening̃din ... king̃eş*] A_{27} *buu iş-ke mẹning-tin kengeş* C_{7} *... kingiş* || 3498 [illegible] *... turup*] A_{28} *sen-i ...* B_{1} *... yürüp* | *king̃eş*] A_{28} *kengeş*
3499 A_{30}'da bu beyit 3500'den sonra geliyor | *araḳı*] A_{30} *ara-sı* | *yirde ... belgülük*] A_{30} *yer-te bilinmez munı bil-gülüg* B_{2} *yịrde b. munı b.* C_{9} *yẹrde* (*-ẹ-* harekeli) [illegible] *...*
3500 A_{29}'da bu beyit 3499'dan önce geliyor | *uluş*] A_{29} *ulış* | *sang̃a ... seçe*] A_{29} [illegible] *barça a. aça* C_{10} *... aça*
3501 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sen*] C_{11} *sen* | *sang̃a*] A_{1} *sangga*

3502 kişidin ḳaçar sen ne ḳıldı kişi
kişike ḳatıl it kişiler işi

3503 müsülman işin it mun͡gın͡ga yara
bayat birge uçmaḳ kör ornun͡g töre

3504 kön͡gül til köni tut ḳılınçın͡g bütün
ḳayuda tilese tirilgil ḳutun

3505 kişisiz tirilme kişiler ara
kişi ʿaybı körme özün͡gni köre

3506 mun͡gar men͡gzer emdi bu beyt ay bügü
oḳıġu munı ötrü işke baġu

C 205

3507 ḳayuda tilese yorı edgü bol
tüpi aṣlı ḳolma özün͡g edgü ḳol

3508 kişi edgüsi kör unıtmaz özin
ḳayuda yorısa tiler edgü yol

3509 er edgü kerek tutsa edgü ḳılınç
ḳayuda tilese bulur min͡g sevinç

3510 bu edgü ḳamuġ yirde edgü bolur
ol edgü yanutı hem edgü bulur

3511 sen edgü ḳılınç tut isiz bolmaġıl
ḳayuda tilese yorı ḳorḳmaġıl

3502 *sen ... ḳıldı*] A_2 *sen neḳıl-tı* C_{13} *sen* ... | *it*] A_2 *et* || 3503 *işin ... mun͡gın͡ga*] A_3 *iş-i et mungga* C_{14} *işi* ... | *birge ... töre*] A_3 *berge ... osüng tore* B_6 ... *bu özün͡g* [illegible] *töre* (*t-* noktasız) C_{14} *birge* ...

3504 *ḳılınçın͡g*] B_7 *bayat-ḳa* | *ḳayuda ... tirilgil*] A_4 *ḳayu-ḳa* ... B_7 *ḳ. tilesen͡g* [illegible] C_{15} ... *yorıġıl* || 3505 *tirilme*] A_5 *tiril-gil* C_{16} *tiriglik* || 3506 *bügü*] A_6 *begü*

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3507 *bol*] A_7 *yol* | *özün͡g ... ḳol*] A_7 *ay* (?) *osi e. bol* C_2 *ö. aṣlı ḳ.* || 3508 [illegible] *unıtmaz*] C_8 *unıtmas* | *yorısa ... yol*] A_8 *tilez-e ... bol* B_{11} *y. yorı* ... C_8 *tilese* [illegible] || 3509 *tutsa*] B_{12} *bolsa* | *min͡g sevinç*] A_9 *m. sevinç* B_{12} *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) *sevinç* || 3510 *ḳamuġ yirde*] A_{10} *ḳ. yer-te* B_{13} *ḳamuġ yirde* C_5 *neçe yerde* (*-e-* harekeli) | *yanutı ... bulur*] A_{10} *ḳılınç barça e. ḳılur*

3511 B 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *isiz*] A_{11} *aciz* (*a-* ?)

XLII.

B 258

OḌĠURMIŞ ÖGDÜLMİŞKE DÜNYANIN͡G ʿAYIBLARIN AYUR

3512 yanut birdi odġurmış aydı özüm
sözün͡gni eşitti eşitgil sözüm

3513 bu dünya özin keḍ sevitmiş san͡ga
ḳamuġ ʿaybı erdem körünmiş san͡ga

3514 tan͡g ermez senin͡gdin meşelde kelir
ḳayu nen͡g sevüg bolsa ʿaybı barır

3515 sevitmiş üçün dünya ʿaybı ḳamuġ
san͡ga bolmış erdem ay ilde uluġ

3516 negü tir eşitgil bu sevmiş kişi
sevügke sevüg ʿaybı erdem başı

3517 sevüglüg nişanı bu ol belgülüg
sevüg ʿaybı erdem bolur ay külüg

3518 özün͡g dünya sevmiş nişanı bu ol
ḳamuġ ʿaybın erdemke tutmış kön͡gül

3519 negü teg öger sen bu dünya man͡ga
anın͡g ʿaybını men ayayın san͡ga

3520 apa yazdı erse bayat ḳınadı
bu dünyaġ tünek ḳıldı erklig idi

C 206

3521 tünekte ne arzu tiler sen tilek
tilek uçmaḳ içre bolur ḳut yülek

[illegible] *odġurmış ... ayur*] A_{12} *o. ögdülmiş-(ke) tüny-a ayıb-ların a.* B_1 *o. dünya ʿayıb-ların* [illegible] C_7 *bab odġurmış ... ʿaybın haber birmekin aytur*

3512 *birdi ... özüm*] A_{13} *berti ... aytı osüm* B_2 ... *sözüm* | *eşitti ... eşitgil*] B_2 [illegible] *eşit bu* C_8 *eşit(t)i* ... || 3513 *sevitmiş san͡ga*] A_{14} *s. sangga* B_3 *sevitmiş* (satır [illegible] *sevdürmiş*) *s.* | *körünmiş san͡ga*] A_{14} *ḳ. sangga* B_3 *körünmiş* (*-r-* üstündeki [illegible] dikkat) || 3514 *ermez*] B_4 *arma* | *ḳayu ... barır*] A_{15} ... *arır* B_4 *ḳamuġ* ... [illegible] C_{10} ... *arır* || 3515 *san͡ga*] A_{16} *sangga* || 3516 *negü ... sevmiş*] A_{17} *n. ter işidgil* [illegible] B_6 *nigü* ... C_{12} *nigü ... sevütmiş* | *başı*] A_{17} *iş-i* || 3517 *sevüglüg ... belgü-* [illegible]] A_{18} *sevüg ol ... belgüz-i* | *bolur ... külüg*] A_{18} *bolup kör-güz-i* || 3518 *ḳamuġ* [illegible]] A_{19} *ḳ. aybı* B_8 *neçe ʿaybı* || 3519 *negü ... man͡ga*] A_{20} ... *mangga* B_9 ve C_{15} *nigü* [illegible] *ʿaybını ... san͡ga*] A_{20} *aybı barça a. sangga* || 3520 *ḳınadı*] A_{21} *sın-a-tı* | *dünyaġ* [illegible] *idi*] A_{21} *tuny-a ... eti* C_{16} *dünya* ... || 3521 *tünekte ... sen*] B_{11} *tünek-ni* (*-ni* [illegible]) *ne a. tilek sen* C_1 ... *se*

Ḳutadġu bilig

3522 apa uçmaḳ içre yidi kör eṿin
arınġu ḳılındı bu dṳnya eṿin

3523 bayat yirmişi ol bu yek seṿmişi
taḳı artuḳı ol seṿüp salmışı

3524 öḍürse bayat bir tilemiş ḳulın
an͡gar dṳnya birmez arıtur yolın

3525 ayı eḍgü ermez bu dṳnya ḳutı
bayattın yıratur bu ol din yutı

B 259 3526 bayat men tigüçi kişide ḫaşı
ajun ḳoldı bardı ol it saḳışı

3527 bayusa bolur ol buḍun kötkisi
çıġaylıḳ bile ol kön͡gül ḳoḍḳısı

3528 yalın͡g toġmış er kör yalın͡g barġu ol
nelük dṳnya tirmek yana ḳoḍġu ol

3529 nelük arsıḳar sen aya öldeçi
özün͡g iki künlük ḳonuḳ boldaçı

3530 bilir sen tiriglik ölümke turur
anundı ölüm uş ödin͡ge küḍür

3531 ḳapuġ açtı dṳnya taḳı bir ḳapuġ
ölüm ḳapġı açlur kirür ḫalḳ ḳamuġ

3522 B'de bu beyit yok | *yidi ... eṿin*] A_{23} *yeti k. ẹṿin* (satır altında ar. harfl. [illegible] *dane*) C_2 *yịdi ...* | *arınġu ... eṿin*] A_{23} *arıd-ġu* (tekrarlanmış; sonra üzerinden çi[illegible]lerek, tashih edilmiş) ... *iṿin* (satır altında ar. harfl. *ḫane*)

3523 B'de bu beyit yok | *yirmişi*] A_{24} *sụrmiş-i* | *taḳı ... ol*] A_{24} *yaġ-ı* ... C [illegible] *tạḳı a. bu* ‖ **3524** *öḍürse ... tilemiş*] B_{12} *... bu t.* C_4 *köṭürse ... ödürmiş* | *an͡gar ... arıtur*] A_{25} *anggar bermez arıdur* B_{12} *anga ...* C_4 *... azıtur* ‖ **3525** *ayı ... ḳutı*] A_{26} [illegible] ... B_{13} *anın ...* C_5 *ayı* (*-y-* noktasız) ... *fani* | *bayattın ... yutı*] A_{26} *bayad-tın* [illegible] ... B_{13} *bạyat-dın yịratur ... yutı* (*y-* noktasız) C_5 *bạyat-dın y. bu dṳnya anı*

3526 B 259₁'de bu beyit 3527'den sonra geliyor | *tigüçi ... ḫaşı*] A_{27} [illegible] *telṿe-si* B_1 *t. kịşi tịlṿesi* C_6 *t. kịşi-de ḫạşı* | *ajun ... saḳışı*] A_{27} *acun buldı* [illegible] *id san-ı* B_1 *a. ḳoldı bạrdı ol it saḳışı* C_6 *a. bụldı bạrdı uşol it işi*

3527 B 258₁₄'te bu beyit 3526'dan önce geliyor | *ol ... kötkisi*] A_{28} *ol* [illegible] *ḳıṿḳı-sı* (*-ṿḳ-* ?) B_{14} *kör buḍun kötkịsi* (*-t-* noktasız) C_7 *ol budun yạṿġası* [illegible] tasız, *-ạ-* harekeli) | *kön͡gül ḳoḍḳısı*] A_{28} *budun ḳodġuz-ı* B_{14} *k. ḳoṣḳı-sı* (*-ṣ-* noktasız) C_7 *k. ḳotḳı-sı* ‖ **3528** *yalın͡g ... yalın͡g*] A_{29} *yal(ı)ng t. öz k. yal(ı)ng* | *nelük ...* [illegible] A_{29} *nerek tüny-a termek* B_2 *nirek ...* ‖ **3529** *nelük ... sen*] B_3 *nẹlük arsıḳar* (satır altında *arsạnur, er sạnur ?*) *sẹn* C_9 *nẹlik a. seⁿ* ‖ **3530** *sen*] B_4 *se* C_{10} *seⁿ* [illegible] *küḍür*] A_{31} *onun-tı ... kụyür* B_4 *... küḍer* C_{10} *... küdür* (önce *küder* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ‖ **3531** *ḳapuġ*] A_{32} *ḳapuġ* (önce *ḳamuġ* yazılmış; sonra üzerinden çiz[illegible]erek, satır üstünde tashih edilmiş) | *açlur*] A_{32} *açılur*

3532 özün͡g iki künlük aṿınġu üçün
körürde küyürme özün͡gni küçün

3533 yayıġ dṳnya irsel ḳutı eṿrülür
negü birdi erse yana terk alur

3534 aḍırmaz kişisin ḳuluġ ya begig
öḍürmez talusın yaṿuz ma yigig

3535 birig beglenür kör taḳı bir begin
oḳıyu turur tegme künde ön͡gin

A 101 3536 körü barsa dṳnya kölike sanı
eḍerse ḳaçar ḳaçsa eḍrer sini

3537 mun͡gar men͡gzer emdi körü bar bu söz
munın͡g maʿnisi uḳ aya kön͡gli tüz

3538 bu dṳnya ḳaçar kim eḍerse anı
ḳalı ḳaçsa andın eḍerür sini

C 207 3539 yana dinḳa öçlüg bu dṳnya nen͡gi
yise dṳnya din yir baḳa kör munı

3540 bezenip bu dṳnya özin körkitür
itinmiş kelin teg kön͡gül yilkitür

3541 kön͡gül birse ḳurtġa bolur bir turı
yaḳa yin͡g tutar künde kesmez urı

3542 yana ḳılḳı irsel ḳılınçı yayıġ
begi birle turmaz tükel üç ayıġ

3532 *aṿınġu*] B_6 *oḳıġu* | *körürde*] A_{33} *kụyür-te* ‖ **3533** *irsel ... eṿrülür*] A_{34} *ẹrsel ... ẹṿri-lür* | *negü birdi*] A_{34} *n. berti* B_7 ve C_{13} *nigü b.*

3534 B ve C'de bu beyit yok | *öḍürmez ... yigig*] A_{35} *ọder-mez igig* ‖ **3535** *birig ... begin*] A_{36} *b. beg-leyür m-e taḳ-ı* (?) ... B_8 *tiriglik birür kör tạḳı bir* (*b-* noktasız) *nẹngin* | *oḳıyu ... künde*] A_{36} *oḳıtu ...* B_8 *o. tạrur kün-de tẹgme* C_{14} *oḳıtu ...* ‖ **3536** *kölike*] A_1 *kọleke* B_9 *kölitke* | *eḍerse ... sini*] A_1 *ẹdirz-e ... seni* ‖ **3537** *mun͡gar men͡gzer*] A_2 *munggar mingser* | *munın͡g*] A_2, B_{10} ve C_{16} *munung*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *ṣịʿr* sözü ve B'de çizgiler ile ayırt edilmiş; C'de ayrıca işâret edilmemiştir

3538 *eḍerse*] A_3 *ẹ-tirz-e* (*ẹ-* dikkat) | *ḳalı ... sini*] A_3 *... ẹ-terür* (*ẹ-* dikkat) *sen-i* B_{11} *yạna iḍerür s.* ‖ **3539** *yise ... kör*] A_4 *yez-e tüny-e tin bir b. kọr* B_{12} *usa d. din tạrtḳa* (?; *-t-* noktasız) *ol kör* ‖ **3540** *itinmiş ... yilkitür*] A_5 *ẹdin-miş ...* B_{13} *itinmiş .. özin bẹlkütür* C_2 *... yịlkütür* ‖ **3541** *birse ... turı*] A_6 *berz-e ḳurdġ-a bolur yer toz-ı* B_{14} *birding erse bu ḳurtġa yüzi* C_6 *... yir* (*yi-* için iki nokta) *turı* | *yaḳa ... urı*] A_6 *y. ẹng ... ọz-i* B_{14} *yạḳang-nı t. k. kitmez sözi* ‖ **3542** *irsel ... yayıġ*] A_7 *ẹrsel ḳılın-çıġ yayıġ* (satır altında ar. harfl. *pẹrişan*) | *turmaz ... ayıġ*] B_{15} *tutmaz ... ayịġ*

B 260 3543 kim erse kön͡gül badı erse an͡gar
yav̇a ḳıldı isiz tiriglik mun͡gar

3544 iḍi ḳız erür bu tiriglik küni
yav̇a işke işletse bolmaz munı

3545 tiriglik mün ol kör ḳamuġ eḍgüke
yav̇a ḳılmaġıl sen anı ay böke

3546 bu üçte aḍın yoḳ bu dụnya nen͡gi
ḥalal ol ya şübhe ḥaram ol ön͡gi

3547 ḥalalḳa sakış ol ḥaramḳa ma ḳın
ḳalı şübhe erse yime keḍ saḳın

3548 sev̇itse kimi dụnya aḫır sürer
av̇ıtsa erej birle terkin irer

3549 sev̇inç birle igḍip tükel semritür
saḳınç ḳaḍġu birle yana yav̇rıtur

3550 sev̇inçin körü barsa aḫır saḳınç
saḳınçın tirilse bolur kin sev̇inç

3551 uçı niʿmẹt erse tüpi miḥnẹt ol
başı miḥnẹt erse son͡gı niʿmẹt ol

3552 negü tir eşitgil saḳınuḳ oḍuġ
yıraḳ tur bu dụnya tegürgey yoḍuġ

3543 *an͡gar*] A_{8} *anġġar* | *yav̇a...mun͡gar*] A_{8} *yav̇a* (satır üstünde uyg. harfl. *neçe?*) *ḳ. ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat) ... B_{1} *y. boldı ... angar* ‖ 3544 *iḍi ... erür*] A_{9} *ẹ-ti* (*ẹ-* dikkat) *ḳ. turur* C_{6} *idi ḳ. tụrur* | *munı*] B_{2} *anı* ‖ 3545 *mün*] A_{10} *mụn* (satır altında ar. harfl. *maye*) B_{3} *mün* (satır altında *umız?*) | *yav̇a ... böke*] A_{10} *y. ḳılmaġın* ... B_{3} *yav̇a* (satır altında *aşna?*) ... *tonga* (sahife kenarında *özünge*) ‖ 3546 *üçte ... nen͡gi*] A_{11} *iş-tin ... nẹngi* B_{4} ve C_{8} *üç-de* ... | *ya ... ön͡gi*] A_{11} *yaşub-hed ... ẹmi* C_{8} ... *şübhẹt* ...

3547 B_{6}'da bu beyit 3548'den sonra geliyor | *ma ḳın*] A_{12} *ḳadın* C_{9} *bu ḳ.* | *şübhe ... yime*] A_{12} *şụb-hed ẹrz-e ẹt-i* C_{9} *şübhẹt* ...

3548 B_{5}'te bu beyit 3547'den önce geliyor | *sev̇itse ... sürer*] A_{13} *sêvidz-e ... sụrür* (satır altında ar. harfl. *sir şẹvẹd*) B_{5} *sẹv̇inse bu dụnya aḫır kör s.* | *av̇ıtsa ... irer*] A_{13} ... *ẹ-rer* (*ẹ-* dikkat) B_{5} *av̇ıtsa erej* (satır altında *uyı tur* (?) *aıdamaḳ*) ... ‖ 3549 *igḍip*] A_{14} *ẹgdip* B_{7} *igḍip* (satır altında *bịrikip*) | *yav̇rıtur*] B_{7} *yav̇rıtur* (sahife kenarında *araḳlar*) ‖ 3550 *sev̇inçin*] A_{15} *sev̇inçi* | *saḳınçın ... sev̇inç*] A_{15} *saḳınç kelz-e ẹrder kelir kin s.* B_{8} *sẹv̇ịnçin t. bolar* (*-l-* yerine *-k-* ile) *kin saḳınç* ‖ 3551 *uçı ... miḥnẹt*] A_{16} *içi n(i)ʿmet* ... C_{13} *u. miḥnẹt ... nịʿmẹt* | *miḥnẹt ... nịʿmẹt*] A_{16} ... *keni n.* B_{9} ... *uçı n.* C_{13} *nịʿmẹt ... miḥnẹt* ‖ 3552 *negü ... oḍuġ*] A_{17} *n. ter işidgil saḳ-ı-yuḳ o.* B_{10} *nigü ... saḳınuḳ* (satır altında *saḳ*) *oḍuġ* (satır altında *oyġaġ*) C_{14} *nigü ... sạḳıyuḳ o.* | *yıraḳ ... yoḍuġ*] A_{17} ... *ay tụny-a tegür-m-e yoduġ* (satır altında ar. harfl. *ḥadişe*) C_{14} *ıraḳ t. ay d. tẹgürme y.*

3553 senin͡g baylıḳın͡g kör çıġaylıḳ turur
san͡ga kim çıġay erse baylıḳ turur

3554 sini kim yise yir sen aḫır etin
öçün͡gni alır sen ḳara yir ḳatın

3555 buzulġu turur bu itilmişlerin͡g
saçılġu turur bu yumıtmışların͡g

C 208 3556 banġlı turur bu ajun terk öḍün
keligli turur ol ajun keḍ oḍun

3557 barıġlı barur künde sindin yırar
keligli kelir terk san͡ga öz ular

B 261 3558 barıġlıḳa birmez biligli̇g kön͡gül
keligli̇ke itnür uḳuşluġ amul

3559 ölümüg biligli sev̇inmez özün
ölürüg körügli av̇ınmaz uzun

3560 yorıġlı kişi yolda itmez ev̇in
köçügli kişi ev̇de ḳoḍmaz nen͡gin

3561 ḳonuḳ sen bu dụnya san͡ga bir tüşün
tüşünde saḳınç tutma artuḳ uzun

3562 ayı eḍgü ermez bu dụnya nen͡gi
kimin͡g bolsa ev̇rer ḳılınçı yan͡gı

3553 *san͡ga ... erse*] A_{18} *sangga ... ẹrz-e* B_{11} *sạngar* ... C_{15} ... *bolsa* ‖ 3554 *sini ... etin*] A_{19} *sen-i k. yez-e yer se a. ẹdin* B_{12} *sạngar sökse kim buşsa açıġ etin* C_{16} ... *yise yẹr* (*-ẹ-* harekeli) *sen* *aḫırda adın* | *öçün͡gni ... yir*] A_{19} *ọ. ạlur sẹn ḳ. yer* B_{12} *işing birge* (*b-* noktasız) *yarın ḳara yịr* C_{16} ... *sen* ... ‖ 3555 *buzulġu ... itilmişlerin͡g*] A_{20} ... *ẹdilmiş* (*ẹ-? ye-?*) *işing* B_{13} *tarılġu ... tirilmịşleri(n)g* | *turur ... yumıtmışların͡g*] B_{13} *turur* (*-r-* yerine *-z-* ile) *gumıtmịşları(n)g*

3556 B_{15}'te bu beyit 3557'den sonra geliyor | *bu ... terk*] A_{21} *b. acun t.* B_{15} *künde terk bu* | *ajun ... oḍun*] A_{21} *acun ket o.* B_{15} ... *tẹrk bụtün* C_{1} ... *baḳ o.*

3557 B_{14}'te bu beyit 3556'dan önce geliyor | *barur ... yırar*] A_{22} ... *sen-tin y.* B_{14} *turur kün-de sinde birer* C_{2} *tụrur* ... | *kelir ... ular*] A_{22} ... *sangga* ... B_{14} *turur urar* (?) ‖ 3558 *birmez*] A_{23} *bermez* B_{1} *bịrmez* C_{3} *bīrmez* | *itnür*] A_{23} *ẹdnür* ‖ 3559 *biligli sev̇inmez*] A_{24} *uḳıġ-lı* ... B_{2} *b. sẹv̇üttmez* | *ölürüg ... uzun*] A_{24} ... *ün-mez usun* (satır altında ar. harfl. *dịraz?*) B_{2} *ölümüg ... av̇ıtmaz özün* ‖ 3560 *itmez ev̇in*] A_{25} *ẹdmez ọv̇in* (*-v̇-?*) | *ev̇de ... nen͡gin*] A_{25} ... *tudmaz ne(n)gin* B_{3} *e. ḳoḍmaz* ... C_{5} *iv̇de tutmaz* ... ‖ 3561 *sen ... san͡ga*] A_{26} ... *sangga* B_{4} *ya* (?; *y-* noktasız) ... *sangar* C_{6} *sen* | *saḳınç*] B_{4} *sẹv̇ünç* ‖ 3562 *ayı ... nen͡gi*] A_{27} *ayı ḳudluġ ... ne(n)gi* B_{5} *ayı* ... C_{7} *atı ḳutluġ* ... | *ev̇rer ... yan͡gı*] A_{27} *ẹv̇rer ... ya(n)gı* (?) B_{5} ... *yạngı* (*yn-* üstte iki nokta) C_{7} *iv̇rer ... yạngı* (*y-* yerine *n-* ile, *-n-* noktasız)

3563 bẹdẹl kıldı ẹbdal nen͡gin hẹm malın
bakıp kodtı zahịd bu dụnya ulın

3564 körünmez teg ol bu tuzakçı san͡ga
bu dụnya nen͡gi ol saçılmış men͡ge

3565 usayuk bu yaln͡guk ịdi suk közi
kalı torka kirmez bu yaln͡guk özi

3566 negü tir eşitgil sakınuk başı
bu dụnya işindin sakınmış kişi

3567 tuzakçı körünmez men͡gin körkitür
bezenmiş kelin teg kön͡gül yilkitür

3568 közi suk serimsiz usayuk özün͡g
men͡gin tattın͡g erse ạdak berkitür

3569 kamuğ dụnya birke yumıtsa bütün
erej birle min͡g yıl tirilse kutun

3570 negü asğı ahır kara yir koyı
anın͡g tüşneki ol yağız yir oyı

3571 keçürmiş tiriglik san͡ga bolğa tüş
negü kıldın͡g erse yanut kelge tüş

3563 *bẹdẹl ... malın*] A_{28} *bedel kıltı abdal-ka tüny-e yolın* B_{6} *bẹdẹl kıldı ẹbdal ...* C_{8} *bẹdẹl boldı ẹbdal yitürdi yolı* | *bakıp ... ulın*] A_{28} *... sayid-ka sụ(h?)ti ilin* C... *yıka bīrdi zahịdi-ka zụhdi ulı* ‖ 3564 *teg ... san͡ga*] A_{29} *... taşık-çı* (*-ş-* ?) *sangga* B_{7} *nẹng ...* C_{9} *tẹg ol kör ...* | *nen͡gi ... men͡ge*] A_{29} *ne(n)gi ... mengge* ‖ 3565 *usayuk ... közi*] A_{30} *uz-a-yuk yalnguk ẹti ...* B_{8} *u. bu dụnyada yạngluk öz-i* (*-z-* noktasız) C_{10} *... yạngluk idi ...* | *kalı ... yaln͡guk*] A_{30} *... yal(n)guk* B_{8} *kalı* (satır altında *köp* ?) *t. kirse* (satır altında *kise*) *unıtur* C_{10} *... yạngluk* ‖ 3566 *negü ... sakınuk*] A... *n. ter ẹ. sak-ı-yuk* B_{9} *nigü t. eşit emdi şa'ịr* C_{11} *nigü ... sạkı-yuk* | *işindin sakınmış*] A_{31} *işin-te sevinmiş* B_{9} *... sạkınmış* (*-n-* yerine *-t-* ile ?)

D ö r t l ü k, B'de yok; A'da sahife kenarında ar. harfl. *şị'r* sözü ve C'de ayrı satırda *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3567 B'de bu beyit yok | *men͡gin*] A_{32} *mengge* | *yilkitür*] A_{32} *yel-kidür* C... *yịlkütür*

3568 B'de bu beyit yok | *közi ... özün͡g*] A_{33} *ay yanluk s. kọz-i suk özüng* C... *k. s. sẹrimsüz ...* | *men͡gin ... erse*] A_{33} *mening kọrz-e ẹrde* C_{14} *mẹngin tat(t)ıng e.* ‖ 3569 *dụnya birke*] A_{34} *birke* C_{15} *d. bīrke* | *erej ... tirilse*] A_{34} *ẹric b. ... tiriliz-e* C_{15} *e. birle* (sonradan satır üstünde yazılmış) ... ‖ 3570 *negü ... koyı*] A_{35} *... yer k.* B_{11} *nigü ... yịr k.* C_{16} *nigü ... yẹr* (*-ẹ-* harekeli) *koyı* (*-y-* yerine *-t-* ile) | *yağız ... oyı*] A_{35} *ọlüg-ler toyı* B_{11} *yạğız yịr o.* C_{16} *ölügle(r) toyı* (*-y-* yerine *-b-* ile; alttaki noktalara dikkat) ‖ 3571 *san͡ga ... tüş*] A_{36} *sangga boltı tụş* | *negü*] B_{12} ve C_{17} *nigü*

C 209 3572 uş ol kün ökünse ökünç asğı yok
negü kıldın͡g erse yıl ay kün tanuk

3573 ajun tatğı barça bu üç nen͡g turur
üçegü tatığları tüz ten͡g turur

A 102 3574 yimek içmek ol kör bu üçte biri
takı bir tişi ol avıtsa eri

3575 üçünçi esenin tiriglik turur
bu üçte bu bir kẹd kereklig turur

3576 bu üç nen͡g sevinçi tatığı kamuğ
ạdın üçke tegmez ay ilde uluğ

3577 yimek içmek ol bir tatığ ay kadaş
yanutı çıkarda yavuz ay adaş

3578 bu tatğın͡g üç ernek boğuzka turur
anın͡gda naru barsa karnın͡g tolur

3579 kalı sin͡gmese aş tadu artatur
tadu artasa er kör iglep yatur

B 262 3580 ig ol aşnu erke ölüm tutğakı
ölümde tatığ yok aya er sakı

3572 *uş ... ökünse*] A_{37} *uşol kụn ọkünz-e* B_{13} *uşol ... ọkünse* C_{1} *uşol ...* | *negü ... ay*] B_{13} *nigü ...* C_{1} *nigü ... ay* (satır üstünde yazılmış) ‖ 3573 *ajun*] A_{38} *acun* | *tüz ten͡g*] A_{38} *tüz te(n)g* B_{14} *tüz* (*t-* noktasız) *tẹng* (*t-* yerine *n-* ile) C_{2} *tạp tẹng*

3574 B'de bu beyit yok | *yimek ... üçte*] A_{1} *yemek i. kọr ol buu ụç* | *bir ... eri*] A_{1} *biriz-i ol avıdğ-a ẹr-i*

3575 B'de bu beyit yok | *bu bir*] A_{2} *bir-i*

3576 B_{15}'te bu beyit 3573'ten sonra geliyor | *nen͡g ... tatığı*] A_{3} *... sevünçi m-e tadğ-ı* B_{15} *... sẹvünçi t.* C_{5} *ning sẹvinç-leri tatğı* | *tegmez ... ilde*] A_{3} *... ay aslı* B_{15} *tegme ...* C_{5} *tẹgmez a. īlde*

3577 B'de bu beyit yok | *yimek*] A_{4} *yemek*

3578 B'de bu beyit yok | *boğuzka turur*] A_{5} *boğuz-ta kalur* C_{7} *b. tụrur* | *anın͡gda ... tolur*] A_{5}'te beytin bu mısraı sonradan iki satır arasına yazılmış: *anıng-tan n. barça tur* (?) *neng bolur* (aş. bk.) C_{7} *anıng-dan ...*

3579 B'... beytin ikinci yarısı boş ... *tadu*] ...

3580 ... *aşnu kör* ...

3581 takı bir tatığ bu tişi tatğı ol
soğuk suvka yunmak anıng yangı ol

3582 anıngda basa kör oğul kız turur
oğul kız yükin yüdmek emgek erür

3583 negü tir eşitgil bu bęyt ayğuçı
tişi hęm oğul kız üzer er küçi

3584 tişi birle şuhbęt idi ked tatığ
soğuk suvka yunmak yanutı katığ

3585 tatığ kayda erse tatığsız bile
süçig kayda erse songında açığ

3586 tiriglik tatığı bu erse kalı
tatığsız turur dünya mihnęt yolı

3587 süçig bu tatığlığ tiriglik künüm
tatığsız kılur ahır açığ ölüm

C 210 3588 bu üç neng turur dünya tatğı bütün
yanutı eşitting ay kılkı tüzün

3589 bu dünya yağı ol et öz bir yağı
bu iki yağının̄g yadığlığ ağı

3590 üçünçi yağı yek bu din oğrısı
tegürmesü tengri bularnıng yası

3591 bularda idi sarp bu yavlak yağı
et özdin tegir ol öküşrek çoğı

3581 B'de bu beyit yok | *tatığ*] A_8 *tapuğ* | *yangı*] A_8 *yangı* (*-ğ-* ? *-s-* [illegible] satır üstünde uyg. harfl. *emi* ?, *-m-* ; *-l-* ; *-g-* ?)

3582 B_2'de bu beyit 3580'den sonra geliyor | *kör*] B_2 *bu* | *yükin ... erür*] A[illegible] *yuki barça emgek erür* B_2 ... *bolur* C_{11} *yüki barça e. bolur* || 3583 *negü ... bęyt*] A[illegible] *n. ter ayıdğıl buu beyit* B_3 *nigü t. eşit bu ukuş* C_{12} *nigü ...* | *tişi ... er*] A_{10} *oğul kız sakınçı uşer er*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş ; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3584 *idi*] A_{11} *eti* || 3585 *tatığ*] A_{12} *kadığ* | *süçig*] A_{12} *suçüg* || 3586 *tiriglik tatığı*] A_{13} ve C_{16} *tiriglik-ke tatğı* | *tatığsız ... mihnęt*] A_{13} *kadığ-sız bilür ...* B_4 *... şuhbęt* || 3587 *süçig ... künüm*] A_{14} *suçüg ...* B_7 *s. bu tiriglik-ke açığ ölüm* | *tatığsız ... ölüm*] A_{14} *kadığ-sız k. ahır* (*-h-* yerine *-ç-* ?) *aç-çığ o.* B_7 *karartur tüner (e) yarumış künüm* || 3588 *eşitting ... tüzün*] A_{15} ... *odun* B_8 *eşit(t)ing* ... *tüzün* (sahife kenarında *tüzük*) C_1 *işit(t)ing* (*t-* noktasız) ... || 3589 *yağı ... bir*] A_{16} ... *et ösm-e* B_9 *tatığı ol et öz* || 3590 *yek bu*] A_{17} *ol* B_{10} *ol bu* | *yası*] A_{17} *yaz-ı* B_{10} *yası* (*-s-* yerine [illegible] ile) || 3591 *idi*] A_{18} *eti* B_{11} *idi* C_4 *anı* | *öküşrek çoğı*] A_{18} *sanga unçuğ-ı* (? ; *un çoğı* ?)

3592 bayat atı aysa tezer yek barır
kodu barsa dünya senıngdin kalır

3593 et özni negü teg kitergü bolur
męgęr kim ölüm tutsa kalsa kalur

3594 idi yakşı aymış biliglig bügü
biliglig bügüler sözin tıngla̋gu

3595 mini mungka tegrür et öz emgetür
ara küldürür kör ara yığlatur

B 263 3596 ajun tezginür men tilekin udu
ara aç yatur men arala todu

3597 bir arzu yitürse takı bir kolur
takı birni bulsa tükel beg bolur

3598 basumaz özüm bu et özni utup
basa bir bağırsak idim sen tutup

3599 bu yavlak osuğluğ turur bu et öz
semiz tutsa artuk bolur bu yavuz

3600 bulak semrise kör munar hęm azar
idisin çalar yirke andın tezer

3592 *aysa tezer*] A_{19} *birl-e tuşer* B_{12} *a. kamuğ* | *kodu ... dünya*] A_{19} *kodı ...* [illegible] *kodu barsa d.* C_5 *kodu birse dünya* || 3593 *et ... bolur*] A_{20} *et öz-ni* (*-ni* satır [illegible] altında yazılmış) ... *kudesz-e b.* B_{13} ... *nigü tęg kęrek bolur* (sonradan satır üstüne yazılmış ; önce d ö r t l ü k şeklinde düşünülmüş olacak) C_6 ... *nigü tęg kiterse b.* | [illegible]] A_{20} *olz-e* C_6 *ölse* || 3594 *idi ... bügü*] A_{21} *iti ... begü* B_{14} *idi yakşı ...* C_7 *... yakşı ...* | *bügüler ... tıngla̋gu*] A_{21} *begü-ler sösin ting-legü* B_{14} ... *tinglegü* C_7 ... *tinglegü* || 3595 *mini mungka*] A_{22} *men-i m.* C_8 *m. müngke* | *kör*] A_{22} *buu* C_8 *bu* || 3596 *ajun ... tilekin*] A_{23} *neçük ... tilekim* B_1 ... *tileki* C_9 *a. tizginür męn tilekim* | *yatur .. arala*] C_9 *turur męn ara tok* || 3597 *arzu ... kolur*] A_{24} ... *yedürz-e* B_2 *okunmuyor* : *arzum yitürsem takı bir kolur* (*kalur* ?) | *birni ... beg*] A_{24} *biri ...* [illegible] *bulsam t. nęng* C_{10} *biri ...* || 3598 *basumaz ... utup*] A_{25} *bodumaz ... udup* [illegible] ... *tapup* (?) | *bağırsak ... sen*] B_8 *idim sęn bağırsak* C_{11} *b. idim s.* || 3599 *bu ... osuğluğ*] A_{16} *yulak at osağ-lığ* B_4 *bu yavlak osu(ğ)luğ* C_2 *bu yavlak o.* | *semiz yavuz*] A_{26} ... *et öz* B_4 ve C_{12} *sęmüz ...*

3600 B'de bu beyit yok | *bulak ... kör*] A_{27} *yulak semriz-e kęr* C_{13} *yulak* ([illegible] yerine üç noktalı *-v-*) *sęmrise* (bundan sonra bir boşluk var ; boşlukta *kör* yazılmış ve sonra silinmiş olabilir ; sahife kenarında, yerine işâret edilmeyerek, *bu* [illegible] yazılmış) | *idisin ... yirke*] A_{27} *edez-in çalıp yerke* C_{13} *idi-sin çalar yęrke* (*-ę-* [illegible] şekli)

3601 tükel avçı it teg et özke bakın
semiz bolsa bilmez idisi hakın

3602 karın todsa avka yügürmez bolur
idisi tilekinçe barmaz turur

3603 kiçig oğlan özlüg et öz menğzegi
boğuz todsa yügrür tiler öz tenği

3604 karın todsa et öz bolur ermegü
tilekçe tilese tilek birmegü

C 211 3605 tiriglik tükeli tükel üç kün ol
anınğda narusı neçe tüş tün ol

3606 birisi yarın ol biri keçti tün
yarınka tegirmü tiriglik bu kün

3607 anınğda narukı tiriglik neçe
tiriglikke tutma söz aydım aça

A 103 3608 tişi şuhbeti me bu erlik otın
öçürmek üçün ol birer saʿatın

3609 bu otuğ negü teg öçürse öçer
kerek erse körklüg ya körksüz kuçar

3610 boğuz tatğı barça karın todmak ol
karın todsa artuk asığ kodmak ol

3601 *avçı ... bakın*] A_{28} ... *yakın* B_5 *avçı* (satır altında *avçı*) ... *bakın* (iyi oku[illegible] muyor) C_{14} ... *bakın* (*b-* noktasız) | *semiz ... idisi* | A_{28} *s. tudz-a bulmaz* [illegible] (*ş-* dikkat) B_5 *şemüz* ... C_{14} *şemüz ... idi-si* ‖ **3602** *todsa ... bolur*] A_{29} *t.* [illegible] (*-k-* ?) ... B_6 iyi okunmuyor : *tutsa* (*t-* ? *b-* ?) *a. tegürmez yatur* | *idisi* [illegible] *turur*] [illegible] *ş-tezi* (*ş-* ?) ... B_6 *i. tilekini barça kodur* C_{15} *idesi* (*-e-* ?) *t. barmas turur* ‖ 3603 [illegible] ... *menğzegi*] B_7 iyi okunmuyor : *uşak* (*oğlan*) *ö. et öznüng sanı* | *todsa* [illegible] A_{30} ... *oz t(en)gi* B_7 *todsa* (*t-* yerine *y-* ile) *y. tilegü anı* C_{16} *bütse* (*b-* noktasız) *tengi* (*tn-* noktasız) ‖ **3604** *karın ... ermegü*] A_{31} *boğuz ... bolur* (önce *keçig* [illegible] yazılmış ; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş) *ermegü* (tashih [illegible] miş) B_8 *et özni* (*tıdığlı* ?) *bolur er bügü* | *birmegü*] A_{31} *bermegü* ‖ **3605** *tükel*] [illegible] *tukel* (satır üstünde yazılmış) | *anınğda ... neçe*] A_{32} *anıng-tan* ... B_9 *anıngda* [illegible] *öngin* ‖ **3606** *keçti*] A_{33} *keçti* (*-ç-* ?) ‖ **3607** *anınğda ... neçe*] A_{34} *anıng-tın* [illegible] *t. n.* (önce *uç kun ol* yazılmış, yk. bk. ; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş) B_{11} ... *basa* | *tutma ... aça*] B_{11} (okunmuyor) ... *kese* C_8 *bütme* ... ‖ 3608 [illegible] *erlik otın*] A_1 *erklig budün* (?) B_{12} *e. otı* C_4 *erklig o.* | *saʿatın*] B_{12} *saʿatı* ‖ 3609 [illegible] ... *öçer*] A_2 *o. negü-ke ocürz-e oçer* B_{13} *otuğ* (*-v-* yerine *-r-* ile) *nigü teg* ... C [illegible] *nigüke* ...

3610 B_{14} 'te ikinci mısrâ iyi okunmuyor

3611 karın todsa arpa ya halva bir ol
kalur barça artıp tulur kirgü yol

B 264 3612 şeker halva yigli ya arpa üyür
todup yatsa tanğda yana aç turur

3613 negü tir eşitgil sakınuk çığay
çığay erse nenğke közi könğli bay

3614 şekerlig yidinğ sen ajun niʿmeti
kavuk yür yidim men özüm takatı

3615 ikigün todup tenğ kiçe yattımız
keçip bardı kelmiş künüm saʿatı

3616 ajunuğ neçe tirse öz ölgülüg
iki böz tegir ol sanğa belgülüg

3617 çığay bay ikigün ölümde kidin
yana tüz bolurlar kara yir katın

3618 iki künki erter erejke bolup
nelük arsıkar sen tiriglik bulup

3619 özünğ suklanur sen ajun tirgeli
ölüm suklanur kör sini tutğalı

3611 *karın ... bir*] A_4 *boğuz todz-a* (satır altında uyg. harfl. *toyz-a*) *a. ne h.* [illegible] *kalur*] A_4 ve C_7 *kalır* ‖ **3612** *yigli ... üyür*] A_5 *yegli ... uyür* B_1 ... *bar erse* [illegible] | *todup yatsa*] A_5 *keçe yadz-a* C_8 *kiçe todsa* ‖ **3613** *negü ... sakınuk*] A_6 *n. ter* [illegible] *-kı-yuk* B_2 *nigü ... sakınuk* C_9 *nigü ... sakı-nuk* | *nenğe*] B_2 *şeksiz* [illegible] Dörtlük, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir [illegible] **3614** *yidinğ ... niʿmeti*] A_7 *yeding s. acun* ... B_3 ... *uzun niʿmeti* (sonradan ya[illegible]ış olan ilâveler iyi okunmuyor) C_{11} ... *ajun* (dikkat, tashih görmüş) ... | *kavuk* [illegible] *yidim*] A_7 *yur uva yedim* B_3 *kavuk* (*takuk* ? üstteki çizgiye dikkat, *-t* ?) *tuz* (nok[illegible] dikkat, *tuz* ?) *y.* C_{11} *kavuk* ... ‖ **3615** *ikigün ... yattımız*] A_8 *ikegün ... kör* [illegible] *g.* B_4 *ikigü t. teng k. yattımız* (iyi okunmuyor) C_{12} *ikigü t. kör k. yat(t)ımız* | [illegible]] A_9 *kalmış* ‖ **3616** *ajunuğ ... ölgülüg*] A_9 *acanuğ n. terz-e* ... B_5 *a. niçe* ... [illegible] *tirse ahır ölüg* | *tegir ... belgülüg*] A_9 *teger o. sangga ulgülüg* ‖ **3617** *ikigün* [illegible] *kidin*] A_{10} *ike-gün olüm-tin kedin* B_6 ve C_{14} *ikigü* ... | *yana ... yir*] A_{10} ... *ol* [illegible] *yer* B_6 *neçe tüz* (?) *bolur kör k. yir* (?) C_{14} ... *bolurlar kara yir* ‖ **3618** *künki* [illegible] *bulup*] A_{11} *kongli e. eric eric-ke b.* B_7 *k. erte* (*-t-* noktasız) *ajunuğ bulup* | *arsıkar* [illegible] *tiriglik*] A_{11} *ar-sıkar sen t.* B_7 *arsıkar* (satır altında *irsenür sen*) ... (zedelen[illegible] okunmuyor) C_{15} *a. sen* ... ‖ **3619** *sen ... tirgeli*] A_{12} *sen acun tergel-i* C_{16} *sen* [illegible] *ung* *kör sini*] A_{12} *ol seni* B_8 zedelenmiş, okunmuyor C_{16} *k. sini*

3620 tiriglik barır künde sindin ḳaçar
yavuz bu ölüm kör uluñnı bıçar

C 212 3621 siziksiz ölür kör tirig boldaçı
ḳayu kün ölürüg yoḳ ol bildeçi

3622 kiçig erse umnur saḳal öngüke
saḳal önse umnur örüñ bolġuḳa

3623 saḳalıñ örüñ bolsa keldi ölüm
ölümke asıġ ḳılmaz oḳ ya tolum

3624 körürde küyürme özüñni küçün
özüñ otḳa atma bu dụnya üçün

3625 açıġ suv teg ol kör bu dụnya neñi
neçe içse ḳanmaz ölimez eñi

3626 ḳuruġ ḳumḳa oḳşar bu yalñuḳ özi
ögüz kirse todmaz bu sukluḳ közi

B 265 3627 saḳıġ ol bu dụnya közüñde uçar
neçe öz ẹderse ol ança ḳaçar

3628 et öz arzu sürgen tapuġḳa tezig
körünmez yaġıḳa bu birmez kezig

3629 et özke alıḳ birme egme boyun
avınçı saḳınç ol tileki oyun

3630 keçürmiş tiriglik barır kelgüsüz
neçe ol bu ḳalmış yime belgüsüz

3631 bu bulmış künüñ barı ḳılma yava
ölümke itingil tapuġ ḳıl ive

3632 negü tir eşitgil oḍunmış kişi
ḳamuġ bulġanuḳtın süzülmiş kişi

3633 keçürdüñ keçigli bu tünki tünüñ
keçermü siziklig keligli künüñ

3634 keçürmiş keçürgü ara bir tüşün
tiriglikke munça beḍütme ünüñ

3635 büte boldı munda tiriglik yidim
öḍ öḍlek ıḍıp nẹfs butını sıdım

C 213 3636 bu kün kẹnd uluşḳa oḳır sen mini
bulun ḳılsa nẹfsim yuluġlı ḳanı

3620 *barır ... sindin*] A_{13} ... *sendin* B_9 *erej künde* (satır altında *aldạmaḳ* (?) *künde*) ... (zedelenmiş, okunmuyor) | *yavuz ... uluñnı*] A_{13} ... *ulum-nı* B_9 ok[unmuyor]; *yạvuz* için yer dar (satır altında *yạvuz*) ... || 3621 *siziksiz ... kör*] A[illegible] *sesik-siz ẹler buu* | *yoḳ ol*] A_{14} *yoḳ* || 3622 *umnur*] B_{11} *umnur* (satır altında [illegible] *unar?*) | *önse ... örüñ*] A_{15} ... *usun* B_{11} *ö. umnur* (satır altında *unar*) ... C_2 *bo*[illegible] ... || 3623 *örüñ bolsa*] A_{16} *usun bolz-a* B_{12} *örüng b* (...) (zedelenmiş, okunmuyor) C_3 *ö. boldı* | *asıġ ... ya*] B_{12} *itig yoḳ hẹm önmez*

3624 B_{13}'te mısrâların yeri değiştirilmiş | *küyürme ... küçün*] A_{17} *ẹsüng-ni* [illegible] *yürm-e ẹçün* C_4 *özüng-ni küyürme k.*

3625 bu beyit 1408'de tekrarlanmaktadır | *ol kör*] A_{18} *ol* | *ḳanmaz ... eñi*] [illegible] *ḳalmaz ẹlümez tenggi* B_{14} ... *tili* || 3626 *oḳşar ... yalñuḳ*] B_{15} ve C_5 *oḥşar ... yạng*[illegible] | *ögüz ... toḍmaz*] A_{19} *ẹgüz k. tolmaz* B_{15} *ögüz k. bolmaz*

B_1'de, 3626'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 1410):

saḳıġ ol körü tursa dụnya işi
tutayı tiyü tutsa yịtrür kişi

3627 *saḳıġ ... közüñde*] A_{20} *saḳıġ* (satır altında uyg. harfl. *serab*) B_2 *s. ol k*[illegible] *tursa közde* (mâna için bk. beyit 3626 not) | *öz ẹderse*] A_{20} *ẹr at ẹrz-e*

3628 B'de bu beyit yok | *tapuġḳa*] A_{21} *ḳapuġ-ḳa* | *yaġıḳa ... birmez*] A_{21} *y*[illegible] *buu bermez*

3629 *alıḳ ... egme*] A_{22} *ayıḳ berz-e ẹrmez* C_9 *ıḳa birse egmez* | *saḳınç*] A_{22} *sevünç* [illegible]*inç* || 3630 *kelgüsüz*] C_{10} *bẹlgüsüz* | *neçe ... ḳalmış*] A_{23} ... *ḳa(l)mış* B_4 *bu ḳalmış* [illegible]*lik* || 3631 *itingil ... ive*] A_{24} *ẹdin-gil ... ẹv-e* B_5 *anungıl ...*

3632 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... kişi*] A_{25} *n. ter ẹ. odil-*[illegible]*k* B_6 *nigü ... oḍanmış kör ẹr* C_{12} *nigü ... odunmış kişi* | *bulġanuḳtın ... kişi*] A_{25} [illegible]*-guḳ-tın suṣülmiş k.* B_6 *bulġanuḳ-dın s. kür ẹr* C_{13} *bụlġanuḳ-dın ...*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* ile ayırt edilmiştir

3633 *tünki tünüñ*] A_{26} *tụnki tụnüng* B_7 *tünki* (*t-* noktasız, *-ki*'de bir çizgi fazla) [illegible] (*-n-* ?, noktaya dikkat) | *keçermü ... keligli*] A_{26} *k. sesigli keçig-li* B_7 *keçer*[illegible]*n hẹm k.* || 3634 *keçürmiş ... tüşün*] A_{27} ... *bermekim* (oku: *bir m(a)ngım* ?) ... *bir tüşün* (*-ş-* noktasız) C_{16} *keçürdüng keçigli ara bir tınım* (tashih görmüş) | [illegible]*kke ... ünüñ*] A_{27} ... *ẹsüng* B_8 *tiriglig bu munça b. ününg* (*-nü-* veya *-zü* ?; [oku]*nmuyor*)

A'da 3634'ten sonra, mâna bakımından, sıraya uymayan şu iki beyit gelmektedir ([bk.] bir de beyit 3638 not):

A_{28} *taḳ-ı munda yegrek ayur ẹt erig* A_{29} *bilig ḳadr-ı-nı me biliglig bilir*
kẹngül-ke alıngıl ay ẹlgü tirig *biligsiz gụher tapz-a taş birle sır*

3635 *büte ... yidim*] A_{30} *bụde b. mẹn buu t. yedim* B_9 *yava ... tidim* | *öḍ ...* [illegible] A_{30} *ẹt ẹdlek ẹdip nefz bıdın-ı s.* B_9 *keçip bạrdı ruzgar öküngler yidim* C_{17} ... [illegible] (noktasız) *s.* || 3636 *uluşḳa ... mini*] A_{31} *ụlüş-ke ... men-i* C_1 ... *sen m.* | [illegible]] B_{10} *nẹfsüm*

A 104 3637 et öz bir yağı ol iḍi sarp yağı
ḳamuġ yirde yaḍmış tuzaḳı ağı

3638 tilekinçe ıḍma ḳatığlan tiren
et öz ülgi birmez uḳuşluġ eren

3639 negü tir eşitgil özin basmış er
hava boynı yençip özin tutmış er

3640 et özke bulun bolma bilgi uluġ
et öz bulnasa kör ḳolur din yuluġ

3641 biliglig tise bolmağay ol kişig
havası uḍu ḳılsa barça işig

3642 uḳuşluġ tise bolmağay ol erig
et öz bulnı bolsa ay köñli tirig

B 266 3643 biligsiz kişi ol bolur belgülüg
et özke birür bolsa tutçı ülüg

3644 uḳuşsuz kişiler ol ol ay ḳadaş
hava arzularḳa özin ḳılsa baş

3645 munuḳı bu yañlığ turur bu ajun
münin barça aydım sen uḳğıl özün

3637 *et ... sarp*] A_{1} *et ... eti sarp* B_{11} *et ... taḳı tir* (*t-* noktasız) C_{2} ... *ayı* (... yerine *-n-* ile) *sarp* | *yirde yaḍmış*] A_{1} *yer-te ıdmış* (önce *e-* yazılmış, sonra ... edilmiş) B_{11} *yirde yaḍmış* C_{2} *yerde* (*-e-* harekeli) *ıdmış* || 3638 *tilekinçe* ... *tiren*] A_{2} *t. edm-e ḳ. teren* B_{12} *tilekçe yaḍurma ... tiren* (*-i-* noktasız) C_{3} . . *tiren* (... yerine *-b-* ile) | *et ... eren*] A_{2} *et ... bermez u. eren* B_{12} *et ... birme ḳatığlan e.*

C'de, 3638 'den sonra, mâna bakımından, sıraya uymayan şu iki beyit gelmekte (bk. bir de beyit 3634 not):

C_{4} *taḳı munda yigrek ayur öt erig* / *köngül-ke alınğıl ay ölgü tirig*
C_{5} *bilig ḳadri-ni me biliglig bilir* / *biligsiz güher tapsa taş birle ...*

3639 *negü ... er*] A_{3} *n. ter ... tudmış er* B_{13} *nigü t. eşit bu ... er* | *hava ... er*] A_{3} ... *begüg udmış er* B_{13} *havi ... er* C_{6} ... *bilig uḳ(m)ış e.* || 3640 *et ... yuluġ*] A_{4} *et bulnız-a* ... B_{14} *bulan bolsa et öz ḳılur d. yuluġ* (*-ġ* sahife kenarında yazılmış olacak) || 3641 *tise*] A_{5} *tez-e* | *havası*] B_{15} *havi-si*

3642 B'de bu beyit yok | *tise ... erig*] A_{6} *tez-e ... erig* || 3643 *kişi ... belgülüg*] A_{7} ... *ọlüg* C_{10} *kişi-ler ol ol* | *özke ... ülüg*] A_{7} *esün berür b. tudçı yulüg* B_{1} ... *ü.* C_{10} *ö. birür* ... || 3644 *ol ol*] B_{2} *ölüg* | *hava ... özin*] A_{8} ... *esün* B_{2} *havi ... larġa* ... || 3645 *munuḳı ... ajun*] A_{9} *munıḳ-ı buu ... buu acun* | *münin* ...] ... *muyan b. ıt-tım s.* B_{3} *müni* ... C_{12} *müni erdemin aydım*

XLIII.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞḲA DÜNYA BİRLE ʿUḲBİ ḲAZĠANĠUSIN AYUR

3646 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
eşittim sen aydıñ aya ḳutluġ öz

3647 munı ma eşitgil taḳı belgülüg
biligke uḳuşḳa bu söz ülgülüg

3648 neçe andaġ erse bu dünya hali
açıġ ḳılma özke tiriglik yolı

3649 bu kiñ dünya özke küçün ḳılma tar
yazuḳluġ ḳulıñġa bayat fażlı bar

214 3650 ʿażabı telim erse raḥmet öküş
yazuḳluġ üçün boldı raḥmet küsüş

3651 ʿażabḳa ḳatıġ ḳorḳ umın raḥmetin
tapuġ ḳıl yetürgil bu ḳulluḳ atın

3652 ajun buḍnı barça uluş kend ḳoḍup
turup tağḳa kirse uluġ yük yüḍüp

3653 buzulġay ajun barça ḳalġay ḳuruġ
apa oğlanı barça kesgey uruġ

3654 iki eṿ yarattı bu halḳḳa ḳamuġ
biri atı uçmaḳ biriniñ tamuġ

3655 yana barça yalñuḳ bu dünya tilep
yügürse tüni barça künke ulap

... *ögdülmiş ... ayur*] A_{10} *ö. o. duny-e bulmış-ta ken ʿuḳba* ... B_{4} *oḍġurmış cevabı* ... *ögdülmişke* C_{13} *bab ögdülmiş ... ḳazġanusın aytur*

3646 *birdi*] A_{11} *berti* | *eşittim*] B_{5} ve C_{14} *eşit(t)im*

3647 B ve C'de bu beyit yok || 3648 *erse*] C_{15} *irse* || 3649 *kiñ ... küçün*] A_{14} ... B_{7} ... *küçin* | *ḳulıñġa*] A_{14} *ḳulın-ġa* || 3650 *küsüş*] A_{15} *kuşüş* B_{8} ve C_{1} *küsüş* || 3651 *umın raḥmetin*] A_{16} *amun r.* C_{2} *umunç raḥmeti* | *yetürgil ... atın*] A_{16} *yedür* ... C_{2} *yetür özke ḳ. atı* || 3652 *ajun*] A_{17} *acun* | *tağḳa ... uluġ*] A_{17} ... *ağır* B_{10} *tağka* (*t-* noktasız, üstteki noktaya dikkat) ... C_{3} ... *ağır* || 3653 *buzulġay ... ḳalġay*] ... *basulz-a acun ḳalġ-ı barça* | *oğlanı barça*] A_{18} *oğlı b.* C_{4} *o. özde*

3654 A_{20}'de bu beyit 3655 'ten ve B_{14}'te 3656 'dan sonra geliyor | *eṿ ... bu*] A_{20} ... *buu* B_{14} ve C_{5} *eṿ yarat(t)ı b.* | *biriniñ*] A_{20} *biriz-i* C_{5} *biri-si*

3655 A_{19}'da bu beyit 3654 'ten önce ve B_{12}'de 3653 'ten sonra geliyor | *yalñuḳ* ... *tilep*] A_{19} ... *tilep* B_{12} *yangluḳ* (satır altında *mungluġ*) ... C_{6} *yangluḳ* ... | *tüni* ... *künke*] A_{19} *kuni ... tun-ke*

3656 tapuğ ḳoḍsa dünya tilese tamuğ
yime ḳalmağay erdi bu uçmaḳ ḳuruğ

B 267 3657 bayat birdi ḳulḳa iki köz ḳulaḳ
biri dünya baḳsa biri ʿuḳbi baḳ

3658 elig birdi iki sunup tutğuḳa
biri dünyaḳa tut biri ʿuḳbiḳa

3659 aḍaḳ birdi iki yorıġu üçün
berü mangsa biri naru mang küçün

3660 yime yaḳşı aymış bügü bilgi king
ajunda çavıḳmış aḳı elgi king

3661 aya ḳul boluğlı uḳuşluğ oḍuğ
usal bolma saḳlan toḳıġay yoḍuğ

3662 törütti bayat bu ikigün ajun
munı bulsa tavrat anı ḳol özün

3663 apa oğlanın barça erklig bayat
açığlı toḍuğlı törüttü bu at

3664 eginke keḍim ya boğuzḳa yimi
kerek ay ḳadaş bu tiriglik emi

3665 tirigke bu nengdin keçiş yoḳ ḳadaş
egin bütgü ton hem ḳarın toḍğu aş

3656 A_{21}'de bu beyit 3654'ten sonra geliyor | *dünya ... tamuğ*] A_{21} *barça (?) ... turuğ* C_7 ... *ḳuruğ* | *yime ... erdi*] A_{21} *y. ḳalğay ertı buu* C_7 *yime* (*y-* yerine *n-* ile) *ḳalğay e. bu*

3657 B_1'de bu beyit 3654'ten sonra geliyor | *birdi*] A_{22} *berti* ‖ 3658 *elig birdi*] A_{23} *ilig berti* | *dünyaḳa*] A_{23} *tuny-e-ke* B_2 *dünyeke* ‖ 3659 *birdi ... yorıġu*] A_{24} *biri* [illegible] ... B_3 ... *yorıtğu* | *berü ... küçün*] A_{24} *biri ...* B_3 *biri berü mangsa biri nar* [illegible] noktasız) *üçün*

3660 B_4'te bu beytin ilk üç sözü (*yime yaḫşı aymış*) yazıldıktan sonra, 3661. be[illegible]tin aynı hizadaki sözleri ile devam edilmiş ve böylece, sırf müstensih hatası yüzünden bir beyit düşmüştür | *yaḳşı ... king*] A_{25} ... *begü b. keng* B_4 ve C_{11} *y. yaḫşı* [illegible] *ajunda ... king*] A_{25} *acun-ta çavuḳ-mış a. ilgi keng*

3661 B_4'teki karışıklık için bk. beyit 3660 not | *toḳıġay*] A_{26} *toḳ-ı-ġa* ‖ 3662 *törütti* [illegible] ... *ajun*] A_{27} *töret-ti b. buu ikegün acun* B_5 *törüt(t)i* ... C_{13} *törüt(t)i* [illegible] *bulsa tavrat* [illegible] A_{27} *ḳolz-a topraḳ* (*-r-* ?) B_5 *b. tavrat* (*t-* noktasız) ‖ 3663 *oğlanın* [illegible] *erklig*] B_6 [illegible] *lanı* ... C_{14} *oğlanı-ḳa biriglig* (?) | *törütti*] A_{28} *töret-ti* B_6 *törüt(t)i* C_{14} *törüt(t)i* ‖ 3664 [illegible] *ya ... yimi*] A_{29} *me ... yem-i* | *ḳadaş*] B_7 *ḳadaş* ‖ 3665 *bu ... ḳadaş*] A_{30} *munung-* [illegible] ... B_8 ... *adaş* C_{16} *munung-dın* ... | *ḳarın toḍğu*] B_8 *boğuzḳa hem* C_{16} *ḳ. toyğu* [illegible]

3666 ḥalal dünya bulsa yise ḳazğanıp
çığayḳa ülese anıngdın alıp

A 105 C 215 3667 kişi ağruḳı bolmasa bu boğuz
kişi önmezi ol bu ağruḳ boğuz

3668 bayat ʿadlinge tutçı ḳorḳu yorı
umın fażlınga tutçı tegnü yorı

3669 bu iki ara boldı ḳulluḳ bilin
bu ol yol yangılma bu ḳulluḳ yolın

3670 iḍi yaḳşı aymış bilig birgüçi
biligsizke öt sav erig birgüçi

3671 rica birle ḫavfnı ḳanat sen ḳılın
bu iki araḳı yoluğ sen alın

3672 bayat yarlığın ḳıl özüng ḳulluḳı
uçup kir saṛayḳa erejin salın

B 268 3673 rica ḫavf bu iki ḳanat sanı ol
bu ikin uçuğlı bulur kökke yol

3674 yazuḳum öküş tip umınç kesmegü
tapuğḳa ınanıp tapuğ yasmağu

3675 tapuğ ḳıl tapuğ boldı ḳulluḳ ḳamuğ
kiming atı ḳul bolsa ḳılḳı tapuğ

3676 ağır tutğu yarlığ uçuz ḳılsa öz
uçuzluḳtın ötrü ağır bolsa öz

3666 *yise*] A_{31} *yez-e* ‖ 3667 *önmezi ... boğuz*] A_1 ... *yavuz* C_1 *önmesi* ... ‖ 3668 [illegible] *adlinge ... ḳorḳu*] A_2 *ʿadli-ke tadşı ḳ.* B_{11} ... *tutşı ḳorḳup* | *umın ... tegnü*] A_2 *amun* [illegible] *ḍli-ke tadçı tapnu* B_{11} *umun ... tutçu tegnü* C_2 *umun ... tapnu* ‖ 3669 *ara ... bilin*] [illegible] *ile baldı ḳ. yolın* | *bu ḳulluḳ*] A_3 *ḳul-luḳ* ‖ 3670 *iḍi ... birgüçi*] A_4 *eti ... ber*[illegible] C_4 *idi yaḫşı sözler ...* | *öt ... birgüçi*] A_4 *odsav e. bergüçi* (*-r-* ?) B_{13} ... *irig b.* [illegible] Dörtlük. A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir

3671 *rica ... sen*] A_5 *neçe ḫavf bile sen ḳınadıng* (*ḳı-* üzerindeki çizgiye dikkat; [illegible] ?) B_{14} *r. ḫavf birle ḳanat s.* | *araḳı*] A_5 *ar-a-sı* B_{14} *özeki* ‖ 3672 *yarlığın ḳıl*] A_6 [illegible] *ḳ.* B_{15} *yarlığın tut* (?) C_7 *yarlığı ḳ.* | *uçup ... salın*] A_6 ... *ericin s.* B_{15} *uça* [illegible] *alın* (*s-* ?) ‖ 3673 *rica ... ḳanat*] A_7 *reca* (*r-* ?) ... *ḳanat* (*ḳ-* ?) | *kökke*] A_7 [illegible] ‖ 3674 *tip umınç*] A_8 *tep umunç* C_9 *t. umunç* | *tapuğ yasmağu*] B_2 *usal bolmağu* ‖ 3675 *ḳılḳı*] B_3 *ḳılğu* ‖ 3676 *tutğu ... öz*] A_{10} ... *ḳılz-a oz* B_4 ... *ḳılmasa* C_{11} *tutsa* [illegible] | *uçuzluḳtın ... öz*] A_{10} *u. odrü a. bolğa* (önce *bolz-a* yazılmış, sonra tashih [illegible]) *oz* B_4 *uçuzluḳdın ö. isiz bolmasa* C_{11} *uçuzluḳ-dın ...*

[illegible] *bilig*

3677 tapuğḳa özüngni çığay bil çığay
tapuğḳa çığay bil yazuḳlarḳa bay

3678 kişide yavuzı özüng bil özüng
mẹgẹr ẹḍgü bolsa özüng hẹm sözüng

3679 munu bilmişimni ayu birdim uş
sözüm işke tutğıl yarın kelge tuş

3680 ḳalı tutmasa sen bu aymışlarım
cẹvab ḳıl yanayın ay ersig erim

3681 uzun boldı sözler nengi asğı yoḳ
taḳı ma uzatıp aḍın tusğı yoḳ

OḌĞURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

C 216 3682 elig başḳa urdı bu oḍğurmışa
saḳındı uzun kiç kötürdi başa

3683 ayur ay ḳadaş tegdi emgek sanga
ḳadaşlıḳ ḳılıp sözleding sen manga

3684 manga ẹḍgü saḳnıp bu söz sözleding
muyan birsü tengri saḳınçım yiding

3685 baḳa kördüm emdi bu işte manga
ṣạlaḥı körünmez ay ersig tonga

3686 köngül taplamadı bu iştin ḳaçar
köngül taplamaz işke yaḳsa ḫaṭạr

B 269 3687 ne eḍgü bilig birdi bilgi beḍük
sevitmiş sevüglerke köngli süzük

3688 ḳayu işni ḳılmaḳ tilese özüng
köngül birle aşnu kingeşgil sözüng

3689 kişike kingeşgil ayıt barça söz
köngül taplamasa yıraḳ tutğıl öz

3690 ḳamuğda bağırsaḳ özüngke özüng
köngül taplamaz işni ḳoḍ kes sözüng

3691 köngül taplamasa ḳayu işlerig
asığ bolmaz anda ay köngli tirig

3692 köngül taplamadı bu işni seve
özüm yandı emdi bu sözdin ive

3693 seningdin ḳolur men munu ʿụzrümi
ḳoḍu bir mini ay kişi köḍrümi

3694 iligke tusulğu yoḳ erdemlerim
ne ḳılḳım ḳılınçım savım sözlerim

3695 özüm dụnyadın ḳaçtı keldi berü
yana men negü teg barayın naru

A 106 3696 bayat tapğınga bu ulanmış özüm
kişi tapğı ḳılmaḳ yararmu tüzüm

3697 ḳoḍu birgil emdi mini tengrike
duʿaçı bolayın sanga eḍgüke

3677 B'de bu beyit yok || 3678 *yavuzı*] A_{12} *yavuz-ı* | *bolsa ... hẹm*] A_{12} *bolğay* [illegible] *ẹsüng ket* C_{13} *bolğay ... kẹş* || 3679 *munu ... uş*] A_{13} *munı ... berdim uuş* B_6 ... *ötündüm mẹn u.* | *sözüm ... tuş*] A_{13} ... *barın kelge ḳuş* B_6 *bu söz ı. t. sanga kelge t.* [illegible] || 3680 *ḳalı*] A_{14} *ẹger* | *cẹvab ... erim*] A_{14} *cuvab ... ersig-lerim* B_7 .. *tutuyın a. e.* [illegible] *ẹrim* C_{15} ... *yanayın* ... || 3681 *sözler nengi*] A_{15} *sösl-e ne(n)gi* B_8 *s. nẹngi* (-n- noktasız) C_{16} *s. nẹngi* (noktasız) | *tusğı*] A_{15} ve C_{16} *asğı*

oḍğurmış ... ögdülmişke] A_{16} *o. cuvabı ẹ.*

3682 *elig ... bu*] A_{17} *ilig ... buu* C_1 ... *kör* | *kiç*] A_{17} *keç* || 3683 *ḳadaş* [illegible] *sanga*] A_{18} ... *sangga* B_{11} *ḳạḍaş ... mạnga* || 3684 *muyan ... yiding*] A_{19} *m. berdi* [illegible] ... *yeding* B_{12} *muyan* (satır altında *mụrad*) ... *tiding* C_3 ... *yiding* (*yi-* noktasız) || 3685 *işte manga*] A_{20} *i. mangga* B_{13} *işde mạnga* | *ṣạlaḥı ... tonga*] A_{20} *salaḥ-a* ([illegible] altında uyg. harfl. *-ı* ?) *k. buu iş-tin manga* C_4 *ṣ. körünmes ay bilgi kinge* || 3686 *bu* [illegible] ... *ḳaçar*] A_{21} *buu iş-ni kọrüp* B_{14} ve C_5 *bu iş-din ḳaçar* | *işke ... ḫaṭạr*] A_{21} *i. kirm-e* [illegible] *turup* B_{14} *iş-ni ḳılsa ḫ.* C_5 *i. yaḳsa ḫ.*

3687 *birdi .. beḍük*] A_{22} *berti b. susük* B_1 *b. bilge sözük* (?) | *sevitmiş ... süzük*] [illegible] *kılınçı bụdün ḳılḳ-ı kọngli tụsük* B_1 *sẹvitmiş* (*-t-* ? ; satır altında *sẹvütmiş, -t-* ?) ... [illegible] *sẹvinmiş* ... || 3688 *ḳayu*] A_{23} *ḳamuğ* | *kingeşgil*] A_{23} *kengeş-gil*

3689 A_{25}'te bu beyit 3690'dan sonra geliyor | *kingeşgil ayıt*] A_{25} *kengeş-gil ẹdip* [illegible] *k. aytıp*

3690 A_{24}'te bu beyit 3689'dan önce geliyor | *özüngke özüng*] A_{24} ve C_9 *sanga* [illegible] *köngül* | *işni ... sözüng*] A_{24} *iş-ke yaḳm-a kọngül* C_9 *iş-ke yaḳma oğul* || 3691 [illegible] *tirig*] B_5 *erse iş* | *bolmaz ... tirig*] A_{26} *ḳılmaz* ... B_5 *b. a. aya urğı kiş* (satır al- [illegible] daki ilâveye dikkat) || 3692 *bu ... seve*] A_{27} *buu iş ay ḳadaş* | *özüm ... ive*] A_{27} [illegible] *ber munı sen ay kọngli tudaş* (krş. beyit 3693) B_6 *ö. tandı* ... C_{11} *ö. yandı* ... [illegible] 3693 *munu*] B_7 *özüm* | *ḳoḍu ... kişi*] A_{28} *ağır ḳılma kọnglüng ay ẹr* (krş. beyit [illegible]) || 3694 *iligke tusulğu*] A_{29} *ẹlig-ke t.* B_8 *i. tusulğa* (satır altında *alğu* ?) | *savım* [illegible] *sözlerim*] A_{29} ve C_{13} *ne sözüm savım* || 3695 *negü ... barayın*] B_9 *nigü tẹg yanayın* C_{14} [illegible] *tẹg bạrayın* || 3696 *tapğınga ... ulanmış*] B_{10} *tạpğıngaru ilinmiş* | *ḳılmaḳ ... tüzüm*] [illegible] *ḳılmaz kẹsildi sözüm* || 3697 *ḳoḍu ... tengrike*] A_2 *ḳ. bergil ẹmti meni t.* B_{11} *ıḍu* ... [illegible] *tengrike* *dụʿaçı . edgüke*] A_2 *tuv-a-çı ... ẹtgü-ke* B_{11} *d. bolayı sạngar ay tonga*

3698 iki öz körüşmek tilese küsep
mañgar kelme sen men barayın tilep

C 217 3699 mañga tegsü emgek sen inçin tiril
ilig tapġı birle budun asġı ḳıl

3700 negü tir eşitgil baġırsaḳ kişi
yaḳınlıḳ ulaġlı tapuġsaḳ kişi

3701 ḳomıtsa köñgül kör yorıtsa kişig
yaḳın boldı saḳın tilemiş işig

3702 tilek birle mañgsa kişi arzulap
arıp yolda ḳalmaz tilekin ulap

B 270 3703 tilekke barur erse yalñguḳ yorıp
bulur ol tilekin bu ḳalmaz arıp

3704 idi yaḳşı aymış sevitmiş kişi
vefaḳa çavıḳmış sevügler başı

3705 yaḳın bolsa köñglün yıraḳ yir yaḳın
yaḳınlıḳ vefasın köñgülke baḳın

3706 toġardın batarḳa bir örlem yir ol
vefa birle bilse yaḳınlıḳ ḥaḳın

3698 *mañgar ... sen*] A_3 *mangga* ... B_{12} *m. kelmegil* C_{17} *manga* ... ‖ 3699 *mañg...* ... *inçin*] A_4 *mangga* ... *ençin* B_{13} *mangar tegsün* ... | *ilig ... birle*] A_4 *elig* C... ... *yasma* (*y-* yerine *b-* ile) ‖ 3700 *negü ... eşitgil*] A_5 *n. ter* ... B_{14} *nigü t. eşit b...* C_3 *nigü* ... | *ulaġlı*] C_2 *ḳılıġlı* ‖ 3701 *ḳomıtsa ... kişig*] A_6 *ḳomız-a k. kez yumıdz-a* *k.* B_{15} *yumıtsa k. köz yarutsa kişi* C_3 *ḳomıtsa* (*ḳo-* yerine önce *yu-* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) | *saḳın ... işig*] B_{15} *saḳınç tilekler işi*

3702 B'de bu beyit yok ; C_5'te 3703'ten sonra geliyor | *tilekin ulap*] A_7 *tileki u.* C_5 *t. tilep*

3703 C_4'te bu beyit 3702'den önce geliyor | *barur ... yorıp*] A_8 *barır ... yürüp* (önce *turup* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_1 *barur kör bu yalnguḳ y.* C_4 *bedüp er...* *yangluḳ y.* | *tilekin*] A_8 ve C_4 *tileki* ‖ 3704 *idi ... sevitmiş*] A_9 *eti* ... B_2 *i. yaḳşı ...* *sevinmiş* C_6 *taḳı yaḫşı* ... | *sevügler başı*] A_9 *sevüg-li kişi*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş ; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

3705 *köñglün ... yir*] A_{10} *konglüg y. yer* B_3 ... *yir* C_8 *köngli yırak yer* (... harekeli) | *vefasın ... baḳın*] A_{10} *vefa-sı ... yaḳın* B_3 *vefası ... baḳın* (*b-* noktası...) C_8 *vefası ... yaḳın*

3706 *toġardın ... yir*] A_{11} *çıḳar-tın ... öslem yer* B_4 ... *örlem yir* C_9 ... *örlem* *yer* (*-e-* harekeli) | *bilse ... ḥaḳın*] A_{11} *bilz-e ... yaḳın* B_4 *bulsa* ...

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞKA

3707 yanut birdi ögdülmiş aydı sözüm
eşitgil eşitti sözüñgni özüm

3708 tilekiñg bu erse seniñg ay ḳadaş
küçemez men emdi köñgül ḳılma baş

3709 kesildi sözüm sen esen edgü ḳal
iligke bitig bir yüzüm ḳılma al

3710 bitig ıdtı ilig öz elgin bitip
özüñg barmasa sen bitig bir itip

3711 tutayın men emdi mañga bir cevab
sözüñg sözleyük öz tilin ülgülep

3712 tilin sözlegil hem bitigil bitig
iligke yanayın ay bilge tetig

XLIV.

ODĠURMIŞ İLİGKE BİTİG BİTİP IDMIŞIN AYUR

3713 yanut birdi odġurmış aydı bitig
bitiyin kör ança ay bilge tetig

3714 devat ḳoldı kaġaẕ kötürdi ḳalem
iligke bitig başladı söz ulam

ögdülmiş ... odġurmışḳa] B ve C'de bu başlık yok | *cevabı*] A_{12} *cuvabı*

3707 *birdi*] A_{13} *berti* | *eşitgil ... özüm*] A_{13} *e. e. sosüng buu osüm* B_5 *eşitsü...(t)im* .. C_{10} *e. eşit(t)im sozüng ay tüzüm*

3708 B'de bu beyit yok | *bu ... ḳadaş*] A_{14} *ne* ... C_{11} *bu erse ay köngli süzük* ... *küçemez ... baş*] A_{14} ... *taş* C_{11} *küçemez men emdi bu könglüm tüzük* ‖ 3709 *esen ... ḳal*] C_{9} *turu irme ḳ.* | *bir ... al*] A_{15} *ber yüsün ḳılġıl a.* B_6 ... *ḳılma al* ‖ 3710 *...gin bitip*] A_{16} *ilgin b.* B_7 ... *sanga* | *özüñg ... itip*] A_{16} ... *bir* (*b-* yerine *k-* ile) ... B_7 *cevab ıdġu yandru ay bilge anga* C_{13} ... *sen bir itip*

3711 A ve C'de bu beyit yok | *tutayın*] B_8 *tutayın* (*t-* noktasız, *-t-* noktasına ...kat)

3712 A ve C'de bu beyit yok | *yanayın*] B_9 *yanayı* (noktasız)

odġurmış ... ayur] B_{10} *el-cevab* C_{14} *bab o. ... bitig ıdmış-nı aytur*

3713 *birdi ... bitig*] A_{18} *berti* ... B_{11} ... *tetig* (?) | *bitiyin ... tetig*] A_{18} *bidiyin* ... ?) *ket* ... B_{11} *bitiyin kerek erse ayġıl bitig* C_{15} *bitiyin* ... ‖ 3714 *devat ... kö-türdi*] A_{18} *tuvat ḳ. ḳaġaz k.* B_{12} ... *kötürdi*

C 218 3715 bayat atı birle sözüg başladı
törügken igiḍgen keçürgen tidi

3716 öküş ögdi sansız ṣẹna bu tilin
ḳılur men bayatḳa ayın hẹm yılın

3717 yağız yir yaşıl kök yarattı kün ay
ḳarañḳu yaruḳluḳ çığay tut ya bay

3718 törütti ḳalın boḍ bu sansız tirig
tirilgü birür ḳoḍmaz açın birig

B 271 3719 bir ol bir iḍi kim törütti iki
saḳışḳa ḳatılmaz anıñ birliki

3720 bir ol bar siziksiz ḳalı ḳançasız
köñülde ẏıraḳ tutğu okşağ meñiz

3721 uluğluḳ añar ol beḍüklük añar
uğan erklig ol bir ḳamuğdın sıñar

3722 yarattı ḳalın barça sansız ḳuluğ
tilemişke birdi ağırlıḳ ḳamuğ

3723 ḳarañḳu titigsig bu börk eṿ içi
yaruttı yaşıḳ birle erklig küçi

3715 *sözüg*] A_{20} *söz-in* | *törütgen ... tidi*] A_{20} *töretgen yigit-gen k. ti* B_{13} *törütgen ... tidi* C_1 *... tidi* || 3716 *sansız ... tilin*] B_{14} *... tịlin* C_2 *birle ...* | *ayın ... yılın*] A_{21} *a. m-a y.* B_{14} *tilin hẹm ilin* C_2 *... yılın* (*y-* noktasız)

3717 B'de bu beyit yok ; A_{23}'te 3718'den sonra geliyor | *yir ... yarattı* | A_{23} *ye ... tọredti* C_3 *yẹr* (-ẹ- harekeli) ... *yạrat(t)ı* | *yaruḳluḳ ... ya*] A_{23} *... çığay m-a bar* C_3 *yạruḳ hẹm çığay ...*

3718 A_{22}'de bu beyit 3717'den önce geliyor | *törütti ... bu*] A_{22} *töret-ti ḳ. y. bu* B_{15} *tọrüt(t)i ...* C_4 *törüt(t)i ...* | *birür ... birig*] A_{22} *berür ...* B_{15} *... tirig* (-i- noktasız) C_4 *... birig* (*b-* ?)

3719 A_{24}'te bu beyit 3717'den sonra geliyor | *bir ... törütti*] A_{24} *kim ... töret-ti* B_1 *... tọrüt(t)i* C_5 *... idim k. törüt(t)i* || 3720 *bar siziksiz*] A_{25} *b. sesik-siz* B_2 *bir ... okşağ meñiz*] A_{25} *o. mengiiz* B_2 ve C_6 *ohşağ mẹngiz* || 3721 *uluğluḳ añar*] A_{26} *... anggar* C_7 *uluğluğ a.* | *sıñar*] A_{26} *sınggar* (beytin ikinci mısraı yerine, önce 3722. beytin ilk mısraı yazılmağa başlanmış ; sonra üzerinden çizilerek, doğrusu yazılmış) || 3722 *yarattı ... ḳuluğ*] A_{27} *... ḫalḳ buu s. ḳuduğ* B_4 *yạrat(t)ı ...* C_8 *törüt(t)i tümen ming ḫalayıḳ ḳutuğ* | *birdi ... ḳamuğ*] A_{27} *berti a. ḳuduğ* C_8 *b. uluğluğ-ka tuğ*

3723 B'de bu beyit yok ; bk. bir de beyit 1443 not . | *ḳarañḳu ... eṿ*] A_{28} *ka-rangu bidik-siz buu terk ẹv* C_9 *ḳ. tịtig-sig* (-ti- noktasız) *bu börk* (*b-* noktasız) *iç* | *yaruttı*] C_9 *yạrut(t)ı*

3724 yaşıl kök törütti kötürdi eḍiz
kün ay birle yulduz bezedi beḍiz

3725 ḳoḍısı yağız yir yaşıl suṿ bile
örüsi süzük yil öze ot ula

3726 isig tumlıġıġ hẹm ḳuruġ ya ölüg
yaraşturdı ḫalḳḳa tegürdi ülüg

3727 törütti tilek teg tilemiş tilek
kerek bolmadı anda arḳa yülek

A 107 3728 tilese ağırlar tapuġsuz ḳuluġ
tilese uçuzlar tusulmaz tapuġ

3729 tilemiş tileki bolur bol tise
yorıtur ḳażasın ne erse kese

3730 öküş miñ sẹlamım seṿüg saṿçıḳa
ol eḍgü ḳulavuz köni yolçıḳa

3731 iligke duʿaçı bitidim bitig
sẹlamın esenlik öze ay tetig

C 219 3732 ilig yarlıḳamış bitig birle söz
oḳıdım bitigin yaruḳ boldı köz

3733 öküş eḍgü yarlıġ tümen öt erig
mañga yarlıḳamış ḳamuġ sözlerig

3724 *törütti kötürdi*] A_{29} *tọredti kọọ-türti* B_5 ve C_{10} *törüt(t)i ...* | *birle yulduz*] A_{29} *edti y.* C_{10} *it(t)i yılduz* || 3725 *yir*] A_{30} *yer* B_6 ve C_{11} *yịr* | *örüsi ... ula*] A_{30} *örüs-i susük yil* (*y-* yerine *b-* ile ?) ... *ul-a* (önce *bil-e* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_6 *. yịl o. bile* (*b-* noktasız) C_{11} *arası s. yẹl* (-ẹ- harekeli) *öze ot u.*

3726 B'de bu beyit yok | *tumlıġıġ*] A_{31} *tum-lınıġ* | *yaraşturdı ... tegürdi*] A_{31} *yaraş-turtı .. tegünti* C_{12} *yarışturdı ...* || 3727 *törütti ... tilek*] A_{32} *töret-ti ... tilemiş-lerin* B_7 *törüt(t)i tilekin ...* C_{13} *törüt(t)i ...* | *kerek ... yülek*] A_{32} *yụrüdür ; tilekin bugün me yarın*

A_{33}'te 3726. beytin ikinci mısraı ile 3727. beytin ilk mısraının bir kısmı yazılmış ; sonra farkına varılarak, üzerinden çizilmiştir

3728 *tapuġsuz*] A_1 *tapuġ-sız* | *tilese ... tusulmaz*] A_1 *... tusul-mış* B_8 *tileyür ... tusulmış* (önce *tusulmạs* yazılmış, sonra tashih edilmiş olacak) || 3729 *tise*] A_2 *tise* | *ḳażasın ... erse*] A_2 *ḳaz-a-sı ne ẹrz-e* B_9 *... ni e.* C_{15} *ne erse ḳạzı-sı* || 3730 *... saṿçıḳa*] A_3 *... saṿ-çı-ḳa* (*s-* yerine önce *ç-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *miñg* (-*i*- yerine -*n*- ile) *sẹlamum ...* C_{16} *... tẹgür s.* | *ḳulavaz*] C_{16} *ḳulaṿuz* || 3731 *duʿaçı*] A_4 *tuvaçı* | *sẹlamın*] A_4 *selamım* || 3732 *bitigin ... köz*] A_5 *bidig-ni ... köz* (önce *yụz* yazılmış, sonra tashih edilmiş)

3734 yime vaʿde kılmış öküş edgülük
ağırlık açığlar yigü kedgülük

3735 yorığlı bu yalŋguk bu arzu öze
yorırlar tileyü ajunuğ keze

B 272 3736 tapuğsuz özüm bulsa edgü açığ
kalı taplamaz men bu devlet yaşığ

3737 velikin bu bir kaç müni bar adın
özüm barsa yası ma kelgey kidin

3738 olarda biri bu tapuğ bilmez öz
barıp tapnumasa yarumağa yüz

3739 törü yok toku yok yime kılk kılınç
törüsüz tapuğçı yaramaz erinç

3740 ikinçi çefaçı bu dünyağ bilip
çefa kıldım aşnu çefa kılğa tip

3741 bayatka sığındım özüg bekledim
bu din birle iman küdezsü idim

3742 boğuzka eginke barım yetgey ök
nerek anda naru maŋga bolğa yük

3743 boğuzka yiyim hem eginke kedim
maŋga kılmaz eksük törütgen idim

3744 törütti igidti bu ödke tegi
takı ma igidgey ay dünya begi

3734 *ağırlık ... yigü*] A_{7} *a. açığ hem yegü* C_{3} *ağırlığ açığ hem y.* || 3735 *yorığ-* ... *yalŋguk*] A_{8} *yoruğ-lı* ... B_{15} ... *yangluk* C_{4} ... *yanglığ* | *ajunuğ*] A_{8} *acu-nuğ* || 3736 *taplamaz ... yaşığ*] A_{9} ... *uluğ-luk aşığ* B_{1} *bulmayın men* ... *yaşıg* (*y-* ve ... noktaları iyi çıkmamış) C_{5} *tilemez me*^{n} ... *tatığ* || 3737 *özüm ... kidin*] A_{10} *tur-* ... *barmaz-a yaz-ı k. kedin* B_{2} ... *ya kelge k.* C_{6} *ö. barsa me*^{n} *yası k. adın* || 3738 *olarda* ... *öz*] A_{11} ... *bilmez* (*b-* yerine *y-* ile) *öz* B_{3} *bularda ... bolmaz ol* | *barıp* ... *yüz*] A_{11} ... *yar-a-mağay yuz* B_{3} *yana biri halk-ka vefa kılmaz ol* C_{7} ... *yaramağa* ... *y.* || 3739 *törü ... toku*] B_{4} *törü ... toku* | *törüsüz ... yaramaz*] B_{4} *törüsüz* ... C ... *yaramas* || 3740 *dünyağ*] A_{13} *tüny-e* B_{5} *dünya* || 3741 *özüg bekledim*] B_{6} *özüg* *tengledim* | *bu din*] A_{14} *budin*

3742 B'de bu beyit yok | *barım ... ök*] A_{15} *barın yedgü yuk* || 3743 *yiyim hem*] A_{16} *yemim-çe* B_{7} *yiyim hem* C_{12} *yimim-çe* | *maŋga ... törütgen*] A_{16} *mangga* ... *ermez toredgen* B_{7} *mangar tegşürülmez t.* C_{12} ... *yartğan*

3744 B_{9}'da bu beyit 3745'ten sonra geliyor | *törütti*] B_{9} ve C_{13} *törüt(t)i*

3745 saŋga birdi dünya esirkemedi
maŋga birmegeymü birigli idi

3746 kamuğ edgü isiz çığay baylıkım
bayattın körür men ay ersig akım

3747 bayat kapğı tuttum kılur men tapuğ
kamuğ halk yumıtğu bu ol çın kapuğ

3748 saŋga ya seniŋ kapğıŋga men barıp
negüni tileyin tiriglik ıdıp

C 220 3749 ikigü bayat kullarımız biz ök
bu kulluk içinde kurumız tüz ök

3750 bu kul kulka kulluk yarağsız bolur
tapuğçıka tapsa uçuzluk bulur

3751 kişi himmeti bolsa mundağ kerek
bayat tapğı kılsa urunsa yürek

3752 idi yakşı aymış süzülmiş köŋgül
eşitgil ay bilge ukuşluğ amul

B 273 3753 açığlı toduğlıka kılma tapuğ
negüke kılur sen tapuğka butuğ

3754 tapın bir bayatka tuşı tınmadın
tünün kündüzün bul açığlığ kapuğ

3745 B_{8}'de bu beyit 3744'ten önce geliyor | *saŋga birdi*] A_{18} *sangga berti* C_{14} ... *birdi* | *maŋga ... idi*] A_{18} *mangga ber-megey-mü berig-li iti* B_{8} *m. birmegey-mü* ... *kedi* || 3746 *isiz*] A_{19} *e-siz* (*e-* dikkat) | *bayattın ... ersig*] A_{19} *b. körer* ... *bilge a.* B_{10} *bayat-dın* ... C_{15} *bayat-dın k. me*^{n} *a. bilge* ... || 3747 *tuttum ... men*] A_{20} ... *men* B_{11} *tut(t)am k. men* C_{16} *tut(t)um k. me*^{n} | *yumıtğu*] C_{16} *yumıtur* || 3748 *saŋga* ... *kapğıŋga*] A_{21} *sangga y-a s. kapğunga* B_{12} *sanga ma* ... C_{17} *sanga ya s. kapğunga* | *negüni tileyin*] B_{12} *nigüni tileyi* C_{17} *negüni tileyin* || 3749 *ikigü ... ök*] A_{22} *ikegü* ... *bir ok* B_{13} *ikegü b. kullarımuz tüzük* C_{1} ... *tüzük* | *bu ... ök*] A_{22} *b. kuluk* ... *ok* B_{13} ... *turur mız bizük* C_{1} ... *tüzük* || 3750 *kul ... kulluk*] B_{14} *kulluk-ka tap-* ... | *tapuğçıka tapsa*] B_{14} *tapuğçı tise ol*

3751 B'de bu beyit yok || 3752 *idi ... köŋgül*] A_{25} *e-ti* (*e-* dikkat) ... B_{15} *idi* ... *a. bu sözni amul* C_{4} *idi yahşı* ... | *eşitgil ... amul*] A_{25} *işidgil* ... B_{15} *e. anı* ... *ay edgü köngül*

Dörtlük, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı ... *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

3753 *negüke ... butuğ*] A_{26} ... *tapuğ-ta tapuğ* B_{1} *nigüke ... tapuğka* (*tap-* için üç ... var, *-p-* üstünde iki nokta; sonradan tashih edilmişe benziyor; *tapnuğka*?) *tapuğ* ... noktalara dikkat) C_{6} *nigülük k. se*^{n} *tapuğka tapuğ* || 3754 *tapın ... tınmadın*] A_{27} ... *b.* ... *bir turur* C_{7} *tapun ... b. idi bir turur* | *tünün ... açığlığ*] B_{2} *bu tün k. b. açukluğ*

3755 ay ilig bu tört ḥacẹtim ḳıl rẹva
san͡ga tapnayın men elig yüz ov̇a

3756 tiriglik ḳolur men özüm ölgüsüz
yigitlik tiler men ḳarı bolğusuz

3757 esen tut mini sen tuçı igsizin
bayutğıl çığay ḳılmağıl nen͡gsizin

3758 bu tört nen͡g man͡ga bir san͡ga tapnayın
sev̇üg can yuluğlap özüm itneyin

3759 bu nen͡gler man͡ga birse sen ay ilig
özüm ḳul ḳılayın bireyin elig

3760 munı birgüke bir küçün͡g yetmese
ne artuḳluḳun͡g bar man͡ga ay kese

3761 yigü kedgü erse yigüm bar kedim
taḳı ma kerek bolsa birgey iḍim

3762 ağırlıḳ uçuzluḳ bayattın turur
ölüm ya tiriglik hẹm andın erür

3763 munı çın biligli uḳuşluğ kişi
aḍınsığ bolurmu ay ilçi başı

3764 mini bir bayatım küḍezmişi teg
küḍezümegey sen aya aşlı beg

A 108
C 221
3765 sini men küḍezgü kerek men kiçe
mini ol küḍezür söz aydım aça

3755 *bu ... rẹva*] A_{28} ... *ḥace-tim* (satır altında ar. harfl. *ḥacẹt*) B_3 *bu* (son-radan satır üstünde yazılmış) *törüt ḥ. k. oza* | *elig*] A_{28} ve C_8 *ilig* || 3756 *kolur* [illegible] ... *ölgüsüz*] B_4 *ḳılur ... igsizin* | *tiler ... bolğusuz*] B_4 *ḳılur ... ḳurıtıḳ-sızın* || 3757 [illegible] *mini ... igsizin*] A_{30} *meni ... yeg-sisin* C_{10} ... *ig-sizin* | *ḳılmağıl nen͡gsizin*] A_{30} *ḳ*[illegible] *teng-sisin* B_5 *ḳılma hẹrgịz öngin* || 3758 *tört ... bir*] A_{31} ... *mangga ber* B_6 *törü*[illegible] *nẹng* ... C_{11} *t. ning ...* | *sev̇üg ... itneyin*] A_{31} ... *tapuġ ẹde-yiin* B_6 *'ạziz ... ḳı*-*layın* || 3759 *nen͡gler ... ilig*] A_{32} ... *berz-e ... kụlüg* C_{12} *ning-ler ... külüg* ' *ḳılayın* [illegible] ... *elig*] A_{32} *bolayın sangga belgü-lüg* B_7 *ḳılayı bir ayı* (oku : *bireyi*) *elig* C_{12} *bolayın* [illegible] *sạnga belgülüg* || 3760 *birgüke bir*] A_{33} *bergü-ke bar* || 3761 *yigü ... keḍim*] A_{34} *yeg*[illegible] *kedgü ẹrẓ-e yegüm b. kedim* (*-i-* 'den sonra *-n-* ?) B_9 *y. içgü bar tip mẹnịng bar kedi*[illegible] C_{14} *y. içgü ... kidim* | *birgey*] A_{34} *bergey* || 3762 *ağırlıḳ ... turur*] B_{10} *bayat-dın* [illegible] *tụrur* C_{15} *ağırlıġ ... bạyat-dın tụrur* | *ya ... erür*] B_{10} *me* ... C_{15} ... *irür* || 3763 *kişi*] [illegible] B_{11} *bolur* | *aḍınsıġ ... başı*] A_{36} *adın-sağ* ... B_{11} ... *unur* C_{16} ... *bạşı* || 3764 *mini*] [illegible] A_{37} *meni* | *küḍezümegey*] B_{12} *küdezümegẹy* || 3765 *sini ... kiçe*] A_1 *seni kẹçe* [illegible] *mini ... aça*] A_1 *meni ... aça* (*a- ? n- ?*)

3766 özün͡g toḍmağınça man͡ga tegmez aş
mini toḍrur ön͡gdün özi yimez aş

3767 ötügçi kereksiz mun͡gaḍsa özüm
tilim tepremedin eşitür sözüm

B 274
3768 ḳapuğçı tıḍumaz ya yol ḳılğuçı
tegürmez man͡ga bir küv̇ez kür küçi

3769 san͡ga yazsa men sen keçürmege sen
keçürgey iḍim min͡g yazuḳ ḳılsa men

3770 negü tir eşitgil yazuḳluğ ḳulı
kön͡gül sırrı açtı kör ötnür tili

3771 aya çın vẹfalığ bağırsaḳ iḍim
senin͡gde bağırsaḳ aḍın bulmadım

3772 mun͡gaḍmış özümke birür sen tilek
yav̇uz arḳasızḳa sen arḳa yülek

3773 igimke şịfa sen saḳınçḳa sev̇inç
mun͡gumḳa tayançım irikse av̇ınç

3774 küv̇ençim av̇ınçım şev̇inçim ḳamuğ
sev̇inçin͡g içinde turur ay uluğ

3775 öküş ḳıldım emdi san͡ga men yazuḳ
senin͡g rạḥmẹtin͡gde bu yazuḳ az oḳ

3776 keçürgil yazuḳum san͡ga yası yoḳ
ḳınama mini sen san͡ga asğı yoḳ

3766 *toḍmağınça ... tegmez*] A_2 *tot-mağınça* (satır altında uyg. harfl. *toy*) ... B_{14} [illegible] *tẹgmez* | *mini ... yimez*] A_2 *meni t. igdür ö. yemez* B_{14} ... *yimes* C_2 *m. todrup* [illegible] *üür* || 3767 *kereksiz*] B_{15} *kẹrek-süz* | *tilim ... eşitür*] A_3 *t. tepremeti işidür* B_{15} *tepremes-de bolur ol* || 3768 *ḳapuğçı ... yol*] A_4 *ḳ. tadumaz-a ne yol* B_1 *tạpuğçı* [illegible] *tegürmaz ... ḳul* C_4 ... *ne ol* | *tegürmez*] A_4 *tẹgümez* || 3769 *san͡ga ... sen*] A_5 *sangga yasz-a men-i* | *min͡g*] B_2 *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) || 3770 *negü tir*] A_6 *n. ter* [illegible] C_6 *nigü t.* | *ötnür*] B_3 *aytur* || 3771 *vẹfalıġ bağırsaḳ*] B_4 *bạğırsaḳ vẹfalıġ* | *senin͡gde ... aḍın*] A_7 *sening-tin* ... B_4 *sẹnịngde aḍın bir iḍi* || 3772 *mun͡gaḍmış* ... [illegible]] A_9 *mungġat-mış ... berür* ... C_8 ... *bẹlek* (*-ẹ-* harekeli) | *arḳasızḳa ... arḳa*] [illegible] *arḳasızġa sẹnük sẹn* || 3773 *sen*] C_9 *sen* | *mun͡gumḳa ... irikse*] A_9 *mungġum-ḳa* [illegible] *-çım ẹrikz-e* C_9 *mungadsa ...* || 3774 *sev̇inçim*] B_7 *sẹv̇ünçüm* | *sev̇inçin͡g ... turur*] [illegible] *sev̇inçin* B_7 *sẹv̇ünçüng* ... C_{10} ... *yạrur* || 3775 *senin͡g ... oḳ*] A_{11} ... *asuḳ* B_8 [illegible] *seningdin rạḥmẹtingdin ... azuḳ* (*-z-* noktasız) || 3776 *keçürgil ... yası*] A_{12} ... *sangga* [illegible] B_9 ... *yası* (satır altında *yạḫşı*) C_{12} *keçür ol ...* | *mini ... san͡ga*] A_{12} *men-i* [illegible] B_9 .. *ḳınap*

3777 yazuḳum telim erse raḥmet me bar
anı ḳıl meniñ birle sindin yarar

3778 eger ḳınasa sen yaraġlıġ ma men
keçürse keçür sen yaraġlıġ ma sen

3779 bilir sen bilir men sini bir iḍim
bilir men bilir sen sini bir tidim

3780 otun men otunluḳ bile öz ulır
tüzün sen tüzünlük me sindin kelir

3781 orunçaḳ turur bu sevüg can revan
orunçaḳ yana bir kötürmez bu can

C 222 3782 ay ilig bu dụnya keçimlig turur
tiriglik küniñe tüker alḳınur

3783 negüke ınanıp saḳınġu uzun
negüke süçinip avınġu özün

3784 ata bardı iş tuş içi ya ini
ana bardı oġluñ ḳızıñ kör ḳanı

3785 ölüglig körür sen ölüg sen tirig
sizik tutma bir kün eşüngey yirig

3777 B'de bu beyit yok | *sindin*] A_{13} *sendin*

3778 B'de bu beyit yok | *yaraġlıġ ... men*] A_{14} *sez-a men anggar* | *keçürs*[illegible] *... sen*] A_{14} *keçürseng yaraġ-lıġ sening-tin manggar* C_{14} *k. keçürgil yaraġlıġ sen* [illegible]

3779 B'de bu beyit yok | *sen ... iḍim*] A_{15} *... seni b. idim* C_{15} *sen b. men* [illegible] *iḍim* | *bilir ... tidim*] A_{15} *tilim-tin kongül-tin bir ok sen idim* C_{15} *b. men b. sen* [illegible]

3780 B'de bu beyit yok | *otun men*] A_{16} *odunm-a* C_{16} *otun men* ' *tüzün* [illegible] *sindin*] A_{16} *turur-ḳ-a* (*-ḳ-* üstünde iki nokta ; müstensih *türünz-e* yazmak istemiş olacak) [illegible] *turün-lük sening-tin* C_{16} *t. sen ...*

3781 B'de bu beyit yok ; A_{18}'de 3782'den sonra geliyor | *sevüg*] A_{18} *sygüg* [illegible] *kötürmez*] A_{18} *kodermez*

3782 B_{10}'da bu beyit 3776'dan sonra ve A_{17}'de 3781'nen önce geliyor | *keçimlig* [illegible] A_{17} *keçig-li* (*-li* yerine önce *-lig* yazılmış ; sonra üzerinden çizilerek, tashih edilmiş) [illegible] B_{10} *keçim-lüg* | *tüker*] A_{17} *tukel*

3783 A_{19}'de bu beyit 3781'den sonra geliyor | *negüke*] B_{11} ve C_2 *nigüke* | *negü*[illegible] *... özün*] A_{19} *negü-ke* (*-ke* satır üstünde yazılmış) ... *osün* B_{11} *nigüke süçitip* [illegible] (dikkat) C_2 *nigüke avınġu süçinip ö.*

3784 B'de bu beyit yok | *ya*] A_{20} *m-e*

3785 B'de bu beyit yok | *ölüglig ... sen*] A_{21} *ulung-nı korer sen o. ...* C_4 [illegible] *sen ... sen* | *sizik ... yirig*] A_{21} *sesik yoḳ buu iş-ke uş oder kelig* (tashih edilmiş) [illegible] *tirig time* (*-i-* noktasız ; satır altında *sizik tutma*, *-z-* noktasız) ... *yirig*

3786 usanma ay ilig uḍıma oḍun
özüñde kiḍin eḍgü atıñ ḳoḍun

3787 yava ḳıldıñ erse keçürmiş künüñ
yava ḳılma emdi keligli tünüñ

3788 keçer kün içinde kerekiñ alın
köçütçi kelirke itigin ḳılın

3789 bu ḥalıġ körürde meniñ bu közüm
negü teg baruġay sañа bu özüm

3790 cefalıġ ajundın kötürdüm köñül
vefalıġ iḍimke sıġındım amul

3791 ḳoḍu bir ay ilig mini sen maña
duʿaçı bolayın bu yirde saña

3792 negüke tusulġay saña bu özüm
özüñke özüñ ök tusul tut sözüm

3793 kişidin töñüldüm töñül sen yime
kişidin asıġ yoḳ saña ya maña

B 275 3794 men emdi bu ḳalmış tiriglik ıḍıp
bayatım sevinçin tiler men tapıp

3795 barı tap kereksiz aḍın artuḳum
bu dụnya tüpi keḍ üyük ol suḳum

3786 B'de bu beyit yok | *özüñde . atıñ*] A_{22} *osüng-tin kedin* C_5 *özüng-den* [illegible] *al-lar*

3787 B_{12}'de bu beyit 3783'ten sonra geliyor | *emdi*] A_{23} *ta* (?) *barı* C_6 *barı* [illegible] 3788 *kerekiñ*] A_{24} *kerekin* | *köçütçi ... ḳılın*] A_{24} *keçüt-ti kelir* (tashih edilmiş) [illegible] *ediging ḳ.* B_{13} *köçeçi ...* C_7 *k. kelir uş itingil ḳılın* ‖ 3789 *körürde ... közüm*] A_{25} [illegible]*-te ... buu kosüm* B_{14} *... özüm* | *negü ... özüm*] A_{25} *n. yaruġay sangga buu* [illegible] B_{14} *nigü teg yaraġay ilig-ke sözüm* C_8 *nigü teg baruġay ...*

3790 B'de bu beyit yok | *ajundın kötürdüm*] A_{26} *acun-tın koder-tim* | *iḍimke*] [illegible] ve C_9 *idim-ke*

3791 B_{15}'te bu beyit 3789'dan sonra geliyor | *bir ... maña*] A_{27} *bar men-i ay ilig* [illegible] *sen m.* B_{15} *birsä ilig mini bir* (*b-* noktasız) *mangar* | *duʿaçı ... saña*] A_{27} *tuvaçı ...* [illegible] *yerde sanggu* B_{15} *bu yirde duʿaçı bolayın angar* C_{10} *... yerde* (*-e-* harekeli, *-e* elifsiz)

3792 B'de bu beyit yok | *negüke tusulġay*] A_{28} *n. tusul* (satır üstünde uyg. harfl. [illegible]) *-ġay* C_{11} *nigüke tusulġay* | *tusul*] A_{28} *tusul* (satır üstünde yazılmış)

3793 B'de bu beyit yok | *töñüldüm ... yime*] A_{29} *... sen y.* C_{12} *töngül-düm ...* [illegible] | *saña ya*] A_{29} *sangga ma*

3794 B_1'de bu beyit 3791'den sonra geliyor | *sevinçin ... tapıp*] A_{30} *sevünçin ...* [illegible] B_1 *sevinçi ... yanıp* (*y-* noktasız) C_{13} *sevinçi t. men tapıp* (tashih görmüş, *batıp* ?) [illegible] 3795 *barı*] A_{31} *batı* (?) | *tüpi ... ol*] A_{31} *tupi kör uyük ol* B_2 *toyı* (?) *kendü ol bir*

3796 tüpi yil keçer teg tiriglik keçip
oḍundum men emdi küyer men açıp

A 109 3797 egin bütti boġzum yime boldı toḳ
töbün barsu dünya aḍın asġı yoḳ

3798 negü tir eşit boġzı egni bütün
barım tap tise er bolur beg ḳutun

C 223 3799 iḍi yaḳşı aymış tapı bolmış er
tapılıḳ içinde ḳutı tolmış er

3800 boġuzḳa yiyimçe ajunda yidim tap
eginke keḍimçe eginde keḍim tap

3801 tiriglik bolurça yigümni bulur men
kerek bolsa birgey man͡ga bir iḍim tap

3802 tusulmaḳ üçün ünder erse ilig
menin͡gde tusulġu uḳuş yoḳ bilig

3803 ḳalı il işin͡ge tusulsu tise
tusulġu yiri yoḳ söz aydım kese

3804 ḳalı iş küḍügdin tir erse man͡ga
min͡g er işi ḳılġay ḳadaşım san͡ga

3805 apan͡g eḍgü tir erse ilig mini
özün͡g eḍgü bolsu yarutġay sini

3806 min͡g eḍgüg aḍaḳını tutġınça sen
yaḳan͡gnı bir ök yolı tutġıl esen

3807 ajunda çavıḳmış ne türlüg eren
iligke yumıtmış turur min͡g tümen

3808 negü bolġa mindin iligke asıġ
asıġsız işig ḳılsa bolmaz tatıġ

3809 özüm ʿuẓri ḳoldum men emdi san͡ga
ḳoḍu bir mini sen sarılma man͡ga

3810 taḳı ma negü söz yorımış alın
ḳadaşım eşitti ötüngey tilin

3811 tüketti sözin türdi badı bitig
sunup birdi aldı ḳadaşı tetig

B 276 3812 ayur men bitidim tilekim sözüm
tilin sözlemiş söz eşittin͡g tüzüm

3813 tilin me ötüngil eşitsün ilig
ḳoḍu birsü mindin kötürsü elig

3814 yalavaç söz iltür yanutı ḳolur
yanut söz eşittin͡g tegür ay unur

3815 negü tir eşitgil uç ordu ḫanı
tözü ilke yan͡gzap söz aymış köni

3796 B'de bu beyit yok | *tüpi yil*] A_{32} *tụpi* (*-p-* ?) *yil* (*y-* ?, *b-* ?) C_{15} *t. yil* [illegible] *oḍundun ... emdi*] C_{15} *özüm buzdı fẹrman* ‖ 3797 *bütti*] B_3 ve C_{16} *büt(t)i* | *töbün barsu*] A_1 *bụdün b.* B_3 *töbün* (satır altında *bütün*) *bạrsu* C_{16} *tọ̈ben* (*-ọ̈-* harekeli) *birr*[illegible] [illegible] 3798 B'de bu beyit yok | *negü tir*] A_2 *n. ter* C_{17} *nigü t.* | *tap ... bolur*] A_1 *ty* [illegible] *tez-e ẹr bilür* C_{17} *tip tise ...* ‖ 3799 *iḍi ... er*] A_3 *taḳ-ı y. sözler topı bolmış ẹr* B_4 [illegible] *... ẹr* C_1 *tạḳı yạḫşı bolmış ...* | *tapılıḳ ... er*] A_3 *topı-lıḳ ... bulmış ẹr* B_4 [illegible] *ẹr* C_1 [illegible] *... bulmış e.*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

3800 *yiyimçe ... yidim*] A_4 *yegü-çe acun-ta yeyim* (*-y-* üstündeki noktaya dikkat) B_5 *yịyịm-çe ... yidim* (*y-* noktasız) C_3 *yigüçe ... yimim* | *eginke ... keḍim*] A_4 *'gin-k*[illegible] *k. ọsüm ton k.* C_3 *... nẹnginde* (*-n-* noktasız) *...* ‖ 3801 *yigümni*] A_5 *yegüm-ni* [illegible] *birgey*] A_5 *bergey* ‖ 3802 *ünder ... ilig*] A_6 *inder ẹrz-e i.* B_7 *inder ... ịlig* [illegible] *uḳuş* [illegible] *bilig*] B_7 *tụrur ög tilig* C_5 *... bịlig* (*b-* noktasız) ‖ 3803 *tutulsu tise*] A_7 *t. tez-e* B_8 [illegible] *tusulur t.* | *tusulġu yiri*] A_7 *t. yer-i* B_8 *t. yịri* C_6 *tụsulġu yẹri* (*-ẹ-* harekeli; satır al-tnda *ẹyy mụʿavẹne*) ‖ 3804 *küḍügdin ... man͡ga*] A_8 *kedüg-tin tererz-e mangga* B_9 *kü*[illegible] *ḍügdin ... sạnga* | *min͡g ... san͡ga*] A_8 *... sangga* B_9 *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) [illegible] *ḳạḍaşım s.* ‖ 3805 *apan͡g ... mini*] A_9 *adang ilig ẹdgü tererz-e meni* B_{10} *a. edgü tẹ*[illegible] *ay ilig m.* C_8 *a. ilig edgü tir erse m.* | *yarutġay sini*] A_9 *yarud-ġan s.* B_{10} *ay ilig ḳ*[illegible]

3806 B ve C'de bu beyit yok | *tutġıl esen*] A_{10} *tutm-a ẹsen* (*-s-* ?) ‖ 3807 [illegible] *ajunda ... ne*] A_{11} *acun-ta ... ne* (önce *ya* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edil-[illegible]) | *iligke ... tümen*] A_{11} *ẹ-ling-te* (*ẹ-* dikkat) *yumud-mış ... tụmẹn* B_{11} *... ming* [illegible] yerine *-n-* ile) *tümen* (*-n* fotografa girmemiş) C_9 *ilig-de ...* ‖ 3808 *negü ...* [illegible] *mindin*] A_{12} *.. men tig* B_{12} ve C_{10} *nigü ...* | *işig ... tatıġ*] A_{12} *i. ḳılm-a bolmaz tapuġ* [illegible] *ḳılı-i* (?) *ḳ bolmas tatıġ* (*-t-* noktasız) C_{10} *işing ...* ‖ 3809 *ʿụẓri ... san͡ga*] A_{13} [illegible] *ḳoldum* (*-m* tashih edilmiş, < *-ḳ* ?) *e. sangga* C_{11} *ʿụdrümi ḳ. emdi s.* | *bir ...* [illegible] *man͡ga*] A_{13} *ber meṇi ... mangga* ‖ 3810 *negü ... alın*] A_{14} *... yorımış-lıḳın* B_{14} *nigü* [illegible] *yorımış a.* C_{12} *nigü s. yorımış-lıḳın* | *ḳadaşım ... tilin*] A_{14} *... ọdüngey bakın* B_{14} [illegible] *ḳadaşım eşit(t)i tẹgürgey t.* C_{13} *ḳ. eşit(t)i ...* ‖ 3811 *tüketti ... badı*] A_{15} *... tụrti yatı* [illegible] C_{13} *tüket(t)i ...* | *birdi ... tetig*] B_{15} *berti ...* B_{15} *... bịtig* (*b-* noktasına [illegible]) ‖ 3812 *sözlemiş ... tüzüm*] B_1 *sözlemiş-ni eşit(t)ịng közüm* C_{14} *... eşit(t)ing* [illegible] ‖ 3813 *eşitsün ilig*] A_{17} *ẹşid-sü i.* B_2 *eşitsü ịlig* | *birsü ... elig*] A_{17} *bersü men-tin* [illegible] B_2 *b. mini ...* C_{15} *... kitersü ilig* ‖ 3814 *yalavaç ... ḳolur*] A_{18} *yalavaç ...* B_3 *yạ-*[illegible] *... ḳılur* C_{16} *yạlavạç ...* | *yanut ... ay*] A_{18} *yanud söz ...* B_3 *yạnutsuz eşit(t)ịng* [illegible] *tegürgey* C_{16} *.. eşit(t)ing ...* ‖ 3815 *negü ... uç*] A_{19} *n. ter işidgil uç* B_4 *nigü ... uç* [illegible] noktasız) C_{17} *nigü ...* | *tözü ... köni*] A_{19} *yalavaç-ḳa yang-sap ...* B_4 *t. ilkẹ tẹgrüp* [illegible] noktasız) *söz ıḍmış munı*

C 224 3816 yalavaçka mün yok sözin kıymasa
tutuzmış sözüg çın tükel sözlese

3817 takı munda yigrek ayur türk hanı
kınama yalavaç söz aysa köni

3818 yalavaçka bolmaz ölüm ya kıyın
eşitmiş sözin çın tegürse tilin

3819 yalavaç tidüküm bu ilçi turur
bu ilçi sözin aysa ölmez kalur

3820 yalavaç tutuzmış sözin sözlese
açığ bir tilin ög söz aydım kese

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞKA

3821 yanut birdi ögdülmiş aydı sözüng
eşittim negü sözledi söz özüng

3822 bitiding bitigke yanutı bitig
manga bir bireyin ay bilge tetig

3823 velikin sizikim bu ol ay kadaş
ilig kılmağay kör sini özde taş

3824 yanamu mini ıdğay erki ilig
okığalı yandru ay kılkı silig

3816 *yalavaçka mün*] A_{20} *yalavaç-ka mün* (*-n* ?) B_5 *yalavaçka m.* C_1 [illegible] *m.* | *tutuzmış ... tükel*] A_{20} *tudur-mış söz-in ...* B_5 *tapuzmış sözin ç. köni* || 3817 [illegible] *... hanı*] A_{21} *m. yegrek a. turk h.* B_6 *yana m. yigrek ilig sözlemiş* C_2 *takı* [illegible] *yigrek ...* | *kınama ... köni*] A_{21} *k. yalavaç ...* B_6 *k. yalavaç ... timiş* (*ti-* noktaları yerine dikkat) C_2 *munama* (?) *yalavaç ...* || **3818** *yalavaçka ... kıyın*] A_{22} [illegible] *...* B_7 *yalavaç-ka bolmas ö. tut yakın* (*y-* noktasız) C_3 *yalavaç-ka ...*

3819 C'de du beyit iki satır üzerine yazılmış | *yalavaç ... turur*] A_{23} [illegible] *tedüküm b. tilçi bolur* B_8 *yalavaç ... tilçi turur* C_4 *yalavaç t. bu ilçi turur* | *ilçi*] [illegible] ve B_8 *tilçi*

3820 A ve C'de bu beyit yok | *yalavaç tutuzmış*] B_9 *yalavaç tapuzmış* | *bir ... ög*] B_9 *bireyin ök*

ögdülmiş ... odğurmışka] A_{24} *ö. cuvabı oğdurmış-ka*

3821 *birdi ... sözüng*] A_{25} *berti ... söz-üm* | *eşittim ... özüng*] A_{25} *...* [illegible] *eşit(t)im nigü* C_7 *eşit(t)im nigü* || **3822** *manga ... bireyin*] A_{26} *mangga bar bareyim* || [illegible] *velikin ... kadaş*] A_{27} *v. sesikim ...* B_{13} *... kadaş* C_9 *velikin ..* | *kılmağay ... taş*] [illegible] *kılmağ-a ... seni öz-te t.* B_{13} *... sini* (*-i-* harekeli) *ö. baş* (*-ş* noktasız) C_9 [illegible] *k. sini özden t.* (dikkat, tashih görmüş) || **3824** *mini*] A_{28} *men-i* | *okığalı yanaru*] [illegible] *o. yanru* B_{14} *okığay sini ol*

3825 yana yandru terkin mini ıdğa ol
eger barmasa sen köngül kodğa ol

ODĠURMIŞ CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

B 277 3826 yanut birdi odğurmış aydı kadaş
bu söz sözlemegil köngül bolğa baş

3827 özüm barğu ermez bu yirdin naru
özüng emgetip kelme yandru berü

3828 tilep bulmağu neng tilese yavuz
yorımağu söz sözlese sen uçuz

3829 negü tir eşit emdi bilgi koyuğ
sınap bilgüçi edgü isiz kamuğ

C 225 3830 kolup birmegü nengni kolma küçün
tilep bulmağu neng tileme küçün

3831 yorıp tegmegü yirke barma yadağ
kalı barding erse öz emger küçün

3832 yana aydı odğurmış emdi yorı
yana evre kelme ay ersig urı

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞKA

3833 örü turdı ögdülmiş aydı sözüm
kesildi seningdin barayın özüm

3825 B'de bu beyit yok *yana ıdğa*] A_{29} *tıyanm-a-ğa köngli seni kolğay* | *kodğa*] A_{29} *kodğu*

odğurmış ... ögdülmişke] B'de bu başlık yok | A_{30} *oğdur-mış cuvab-ı ö.*

3826 *birdi*] A_{31} *berti* | *baş*] A_{31} *baş* (satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) || 3827 *yirdin*] A_{32} *yerdin* B_2 ve C_{14} *yirdin* | *özüng*] A_{32} *öz-üm* || **3828** *bulmağu neng*] A_{33} *b. ning* [illegible] *bulmağunı* C_{15} *bulmağu neng* | *yorımağu...sen*] B_3 *yorıtmağu sözni ayıtsa* || **3829** *negü* [illegible] *koyuğ*] A_{34} *n. ter işid* (önce *işidgil* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *... kapuğ* B_4 *nigü* [illegible] *koyuğ* (*-y-* ? noktasız, *-k-* , *-v-* ?) C_{16} *nigü ... koyuğ* | *isiz*] A_{34} *e-siz* (*e-* dikkat) Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

3830 *birmegü*] A_{35} ve C_1 *bolmağu* | *bulmağu neng*] A_{35} ve B_5 *bulmağunı* || **3831** [illegible] *yirke*] A_{36} *t. yer-ke* B_6 *tegme yirke me* C_2 *t. yerke* (*-e-* harekeli) | *öz ... küçün*] A_{36} *kör e. kuçün* B_6 *tek emgek üçün* || **3832** *yorı*] A_{37} *yürü* | *evre kelme*] A_{37} [illegible] *evre* B_7 *yandru kelme*

ögdülmiş ... odğurmışka] nushalarda bu başlık yok

3834 ḳadaşı uzattı kör ögdülmişig
tutuzdı taḳı söz ömiş bilmişig

A 110 3835 atın mindi ögdülmiş ev̂re yanıp
ev̂ingе kelip tüşti yattı tınıp

3836 yaşıḳ yirke yandı yüzin kizledi
ḳalıḳ meṅzi kiş teg bolup örledi

3837 ajun türtti yüzke kömür teg boḍuġ
körür köz yumuldı uḍıdı oḍuġ

3838 töşek ḳoldı yattı kör ögdülmişe
uḍıp bardı ança kötürdi başa

3839 toġardın butıḳlandı ot teg yalın
yarudı yaṅgı yüz açar teg kelin

3840 ḳopa keldi örlep sıta ḳalḳanı
ajun meṅzi boldı örüṅ erdini

B 278 3841 çıḳıp ḳarşıḳa bardı ev̂din turup
iligke köründi özi yol ḳolup

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

3842 ayıttı ilig aşnu oḍġurmışıġ
ayur sözle keltür sözüṅni bışıġ

3834 *uzattı*] A_{39} *usadtı* B_9 *azat(t)ı* (*-t-* dikkat, *-ḳ-* ?) C_5 *uzat(t)ı* | *tutuzdı* [illegible] *ömiş*] A_{39} *tuduz-tı* ... *öz-i* B_9 *yẹtürdi* ... *oḳıp* C_5 ... *utmış* (*-t-* noktasız, *-y-* ?) || 3835 *atın mindi*] A_1 *adın muṇti* B_{10} *aṭın mündi* C_6 *a. mündi* | *yattı tınıp*] B_{10} *yat(t)ı* [illegible] C_6 *yaṭ(t)ı t.* || 3836 *yirke* ... *yüzin*] A_2 *yerke* ... B_{11} *yaṇdı yiṛke narın* C_7 *yirke* [illegible] | *kiş*] A_2 *keç* || 3837 *ajun* ... *boḍuġ*] A_3 *acun tudtı* ... *yoduġ* B_{12} *türt(t)i* [illegible] *türt(t)i yẹrke* (*-ẹ-* harekeli) | *uḍıdı*] B_{12} *oḍundı* || 3838 *yattı*] B_{13} ve C_9 *yaṭ(t)ı* | *uḍıp* [illegible] ... *ança*] A_4 ve C_9 *udıdı bir azraḳ* || 3839 *butıḳlandı* ... *yalın*] A_5 *buuaḳ-lantı* [illegible] *bilin* (*b-* ?) B_{14} *butıḳ-landı* (*b-* yerine *t-* ile) ... *yạlın* (*y-* noktasız) C_{10} *butaḳlan*[illegible] ... *yạlın* | *yaṅgı*] A_5 *yanġġı* B_{14} *yangı* (noktasız) C_{10} *yạngı* || 3840 *sıta ḳalḳanı*] [illegible] *sıda ḳıl-ḳanı* B_{15} *sıṭa* (*-t-* yerine *-n-* ile ?) *ḳalḳanı* C_{11} *sạta* (*-ạ-* harekeli) *ḳalḳanı* ([illegible] noktasız) | *ajun* ... *erdini*] A_6 *acụn* ... *ụsüng ẹ.* B_{15} ... *erdịni* (*-d-* dikkat) || 3841 *çıḳıp*] A_7 *yụrüp* C_{12} *yunup* | *öze* ... *ḳolup*] A_7 *ọz-i y. bolup* C_{12} *kirip y. bolup*

ilig ... *ögdülmişke*] nushalarda bu başlık yok

3842 *ayıttı*] B_2 ve C_{13} *ayıt(t)ı* | *ayur* ... *bışıġ*] A_8 ... *başıġ* B_2 *bışıġ* C_{13} [illegible] *aydı sözle* ...

3843 negü söz yorıdı ne boldı işiṅg
tilekiṅg ne boldı kelürmü işiṅg

3844 bitig birdi ögdülmiş aşnu turup
ilig aldı açtı oḳıdı ḳorup

3845 yüzi ḳızdı oṅgdı yana külçirip
saḳındı bir ança uzun kiç irip

3846 ayur bu ḳadaşıṅg irig sözlemiş
aṅgar torḳu ıḍtım tiken çiknemiş

C 226 3847 müni yoḳ bu sözke köni sözlemiş
köni söz irig ol irig çoġlamış

3848 negü erdi sözler tilin sözlemiş
maṅga ayġıl emdi eşitmiş ömiş

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

3849 ötündi iligke eşitmiş sözin
ne yaṅglıġ yorıtmış sözin tüp tọzin

3850 ayur söz yorıdı neçe türlügün
ol aydı men aydım uḳuşun ögün

3843 *negü* ... *işiṅg*] B_8 *nigü* ... *işig* C_{14} *nigü* ... | *ne* ... *işiṅg*] A_9 *bolur-mu* ... B_8 *ni* ... *işig* C_{14} *bolurmu* ... || 3844 *birdi* ... *aşnu*] A_{10} *berti* ... *aşnu* (*-n-* noktalı, çizgisiz) | *ḳorup*] A_{10} *kẹrüp* B_4 *körüp* || 3845 *oṅgdı*] A_{11} *öngdi* | *kiç irip*] A_{11} *keç irip* B_5 ve C_{16} *k. ịrip*

3846 metnin bu kısmı (3846 ve 3847) nushalarda karışık olup, bunun yalnız istinsah hatası ile izah edilmesi güçtür. B_6 ve $_7$'de mısrâların sırası, metnin gelişine göre, şu şekilde değiştirilmiştir: 3846 a — B_6 a, 3846 b — B_7 b; 3847 a — B_6 b, 2847 b — B_7 a | [illegible] ... *irig*] A_{12} *b. ḳadaş-ıng* (*-n-* bir çizgi fazla) *ẹrig* B_6 *ol ḳạdaşım i.* | *aṅgar* ... *çiknemiş*] A_{12} *anggar* ... *çek-nemiş* B_7 b ... *çoġlamış* C_{17} ... *tike ç.*

3847 metindeki karışıklık için bk. beyit 3846 not | *sözke* ... *sözlemiş*] A_{13} *söz-te* [illegible] *aymış kọni* B_7 a *sözler*... | *irig* ... *çoġlamış*] A_{13} *ẹrig ol ẹrig söz çını* B_7 a *irig ol* [illegible] *aymış ẹmiş*

3848 C'de bu beyit, yeri işâret edilerek, sahife kenârında yazılmış | *negü* ... *sözlemiş*] A_{14} ... *tilin* (*-n* ? *-g* ?) *s.* B_8 *nigü e. ayġıl tilin sözledi* | *maṅga* ... *ömiş*] A_{14} *mangga* ... *ọmiş* B_8 *mạnga sözle* ... *barı* (*b-* noktasız)

ögdülmiş ... *iligke*] nushalarda bu başlık yok

3849 *ötündi* ... *eşitmiş*] A_{15} *ọ.* ... *işidmiş* B_9 *ilig-ke ötündi* | *yorıtmış sözin*] A_{15} [illegible] C_3 *yorıdı ḳamuġ* B_9 *y. sözi* || 3850 *neçe türlügün*] A_{16} *ḳamuġ türlüg-gün* C_3 *ḳạmuġ t.*

3851 menin͡g sözçe barça yanut ḳıldı söz
taḳı tuttum erse ḳatığ yumdı köz

3852 negü ḳıldım erse berü kelmedi
kese sözledi söz kön͡gül birmedi

3853 eşitti anın͡g sözlerin kör ilig
sözi erdi barça uḳuş ög bilig

3854 taḳı arzuladı ḳomıdı kön͡gül
ḳomısa kön͡gül kör kişike mun͡g ol

3855 körü barsa yaḳşı ayur er başı
kön͡gül bulnasa boldı erksiz kişi

B 279 3856 beg ol bu kön͡gül kör ḳamuğ öz ḳulı
begi ḳança barsa uḍu ḳul yolı

3857 ḳomısa kön͡gül kör tilese tilek
tilek bolmağınça bu bulmaz yölek

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3858 yana aydı ilig ay ögdülmişe
ḳadaşın͡g tükel ök kişi ermişe

3859 eşitmegüm erdi anın͡g sözlerin
ne ḳılḳı ḳılınçı ne bilgi barın

3860 eşittim kön͡gülke sığurdum anı
ḳatığlan tilekke tegürgil mini

3861 menin͡g öz ilimde tilekim bolup
yarağsız bolur bulmasa men ḳolup

3851 *sözçe*] A_{17} ve C_4 *sözke* | *tuttum*] A_{17} *tuddum* B_{11} ve C_4 *tut(t)um*
3852 C_5 'te mısrâların yeri değiştirilmiş | *negü ... berü*] A_{18} *neçe ... turup* B_{11} *nigü ḳıldı özüm bẹrü* C_5 *nigü ... birü* | *sözledi ... birmedi*] A_{18} *... bermeti* B_{12} *söz-ledim...* || 3853 *eşitti ... kör*] A_{19} *işid-ti ...* B_{13} *eşit(t)i a. sözlerini* C_6 *eşit(t)i...* | *uḳuş*] A_{19} *ḳamuġ* || 3854 *ḳomısa ... kör*] A_{20} *... ọk* B_{14} *köngül ḳomısa k.* C_7 *... ol* || 3855 *körü ... er*] B_{15} *körụ̈ barsa yaḫşı a. ẹr* C_8 *k. bīrse yaḫşı ...* | *kön͡gül bulnasa*] A_{21} *komısa kọngül* B_{15} *k. bulmạsa* || 3856 *uḍu*] B_1 *uḍụ* || 3857 *ḳomısa ... kör*] B_2 *köngül yumd* (*y-* noktasız) *arzu* | *bolmağınça ... yölek*] A_{23} ve C_{10} *bolmağınça et özke tünek*
ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
3858 *ḳadaşın͡g ... ök*] B_3 *ḳạdaşıng tẹmam ol* || 3859 *ne ... bilgi*] B_4 *ne* (*n-* noktasız) *ḳ. ḳılınçı biligi* || 3860 *eşittim*] B_5 *eşit(t)ịm* C_{13} *eşit(t)im* | *mini*] A_{26} *men-i* | 3861 *ilimde*] A_{27} *elim-ke*

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

3862 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
buḍunda talu beg ay ḳılḳı silig

3863 yanarda ḳadaşımḳa aydım bu söz
yana ıḍğay ilig san͡ga kelgey öz

C 227 3864 ḳoḍu birmegey aḫır iltgey sini
bu kün bar tidim men ağırlap anı

3865 tön͡güldürdi aydı yana kelme tip
özüm barğu ermez küçün ḳolma tip

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3866 ilig aydı uḳtum eşittim sözün͡g
bu söz işke kirmez yobatma özün͡g

3867 negü beg bolur ol tilekin tilep
anı bulmasa ol tuçı arzulap

3868 ne erklig bolur ol buḍunḳa uluğ
yorıtmasa ilde bu yarlığ ḳamuğ

B 280 3869 beḍüklük nişanı bu ol belgülüg
tilemiş tilektin bu bulsa ülüg

ögdülmiş ... iligke] A_{28} *ö. cuvabı i.* B_7 *... ilig padişah-ḳa*
3862 *birdi*] A_{29} *berti*
3864 C_1 'de beytin ikinci mısraı yerine 3865. beytin ikinci mısraı yazılmağa başlanmış ve mânaya bakmadan, mısraın sonu ve kafiyesi uydurulmuş | *birmegey ... sini*] A_{31} *birmegey a. eldgey seni* B_{10} ve C_1 *iltgey s.* | *bu ... adı*] A_{31} *bugün b. tedim ...* C_1 *özüm bạrgu ermez unıtsu mini* || 3865 *tön͡güldürdi ... tip*] A_{32} *... mangga k. tep* B_{11} *tọngüldürdi* C_2 *töngültürdi* | *küçün ... tip*] A_{32} *sẹn ọç ḳılm-a tep* C_2 *köngül tutma t.*
ilig .. ögdülmişke] B 'de bu beşlık yok | *cẹvabı*] A_{33} *cuvabı*
3866 *eşittim*] B_{12} *eşit(t)ịm* C_4 *eşit(t)im* | *yobatma*] A_{34} *yoḳlam-a* (*-ḳla-* ?) B_{12} *yoḳa bar* || 3867 *negü beg*] B_{13} *nigü tẹg* C_5 *nigü bẹg* | *bulmasa ... tuçı*] A_{35} *b. bu köngül* B_{13} *bulmaz erse köngül* || 3868 *erklig ... uluğ*] A_{36} *... budun uluġ-ı* B_{14} *erlik* C_6 *... budun uluğı* | *bu ... ḳamuğ*] A_{36} ve C_6 *özi yarlığı*
A_{37} 'de, 3868 'den sonra, daha şu beyit gelmektedir :
beg ḥaḳ-ı keder m-e yeyür türlüg aş
ḳulı ma keder bir beli at-ta taş
3869 *tilektin ... ülüg*] A_{38} *til-e-kin ... ụlüg* B_1 *tilek-ke ... elig* C_7 *tilekdin*

3870 kön͡gül arzu ḳolsa negü erseni
emi ol tilekke tegürse anı

3871 yana ma bu arzu man͡ga boldı ig
munı emlemese özüm barġu yig

3872 negü tir eşitgil bu bẹytig oḳı
anın͡g maʿnisi uḳ ay kön͡glüm toḳı

A 111 3873 ḳamuġ igke ot ol emi belgülüg
ol ig emlegüçi ḳamı belgülüg

3874 kön͡gül arzu birle ḳalı iglese
tilek bulsa on͡glur kemi belgülüg

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

3875 yana aydı ögdülmiş ilig ḳutı
ajunda negü bar an͡ga yoḳ otı

3876 ilig inç esenin tirilsün uzun
san͡ga men bolayın yuluġ bu özün

3877 bu söz men ötündüm iligke tilin
asıġ yoḳ bu kün öz ökünse yılın

3878 negü tir eşitgil uḳuşluġ san͡ga
sözüg saḳnu sözle ay ersig ton͡ga

C 228 3879 tilin sözlemese söz asġı telim
ökündürdi sözlep mini bu tilim

3880 sözüg sözlemese san͡ga ḳul bolur
ḳalı sözlese sen sini ḳul ḳılur

3881 sözüg saḳnu sözle sen ivme serin
ive sözlemiş söz öküncçi yarın

3882 sizinmedim erdi kör oḍġurmışıġ
oḳıp kelmegüsin er erdi bışıġ

3883 ilig bir tilese özüm min͡g tiler
tusulġay man͡ga tegme künde onar

3884 tilekim bu oḳ men bile bolsa men
elig bir ḳılıp keḍ tapuġ ḳılsa men

B 281 3885 neçe tuttum erse anı men ḳatıġ
ol ança tirendi iletti tatıġ

3886 yana barġu erse barayın özüm
negü ayġu erse ayayın sözüm

3887 ilig me yana bir bitig birsüni
oḳısun bitig ol man͡ga bütsüni

3870 B'de bu beyit yok; A_{40}'ta 3871'den sonra geliyor | *kön͡gül ... erseni*] A_{40} *... ẹr-seni* C_8 *nigü arzu ḳolsa ne erse anı*

3871 A_{39}'da bu beyit 3869'dan önce geliyor | *mun͡ga*] A_{39} *mangga* | *özüm ... yig*] A_{39} *özüng bolġay ig* B_2 *ö. bạrġu yig* C_9 *özüng bolġa yig*

3872 A_{41}'de bu beyit 3871'den önce geliyor | *negü ... bẹytig*] A_{41} *n. ter isidgil* *...* B_3 *nigü ... bẹyt-ni* C_{10} *nigü ... bạytıġ*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *[illegible]* sözü ile ayırt edilmiştir

3873 *igke*] B_4 *ig(k)e* || 3874 *kön͡gül ... ḳalı*] C_{13} *ḳạlı ... köngül* | *on͡glur kemi*] A_2 *o(n)glur kem* B_5 ve C_{13} *o. igi*

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

3875 *ilig*] A_8 *ẹlig* | *ajunda ... an͡ga*] A_8 *acun-ta ... angar* B_6 *a. nigü ...* C_{14} *a. nigü ... anıng* || 3876 *inç ... uzun*] A_4 *ẹnç ẹ. tirilsü usun* B_7 *... tirig bolsunı* | *san͡ga ... özün*] A_4 *angar ... yuluġ (y- ?) bau ẹsün* B_9 *munu ḳul tạpuġçı yuluġ bolsun* || 3877 *yılın*] A_5 *bilin* || 3878 *negü tir*] A_6 *n. ter* B_9 ve C_{17} *nigü t.* *sözüg ... sözle*] B_9 *sözüng sözlegil sẹn*

3879 *sözlep mini*] A_7 *... men-i* C_1 *sözler m.* || 3880 *sözüg ... san͡ga*] A_8 *sọsüng (s- ?) s. sangga* B_{11} *sözüng sözlemeseng sạnga* | *sini ... ḳılur*] A_8 *seni al kọrür* || 3881 *ivme serin*] A_9 *ẹvm-e s.* B_{12} *i. sẹrin* C_3 *ịvme sīrin* | *ive*] A_9 *ẹve* C_3 *ivek* || 3882 *sizinmedim ... oḍġurmışıġ*] A_{10} *seren-medim ẹmti kọr o.* B_{13} *... ögdülmịşıġ* C_4 *sizinmedim* (*-z-* noktasız) ... | *kelmegüsin*] B_{13} *kẹlmegusịn* || 3883 *ilig ... tiler*] A_{11} *elig ... on t.* B_{14} *... ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) ... C_5 *... tilese tiler men mẹn* | *tusulġay ... onar*] A_{11} *tusulz-u ... kụnde ular* C_5 *tụsulġa mạnga munda tegme künün*

3884 C_7'de bu beyit 3885'ten sonra geliyor | *oḳ*] B_{15} *ol* | *elig ... keḍ*] A_{12} *ilig ...* B_{15} *... mẹn* C_7 *... kẹḍ*

3885 C_6'da bu beyit 3884'ten önce geliyor | *tuttum*] B_1 ve C_6 *tut(t)um* | *iletti*] B_1 *ilet(t)i* C_6 *ilet(t)i* || 3886 *barayın*] B_2 *bạrayı* C_8 *bạrayịn* | *negü ... ayayın*] A_{14} *... ayayın (-ya- ? -yta- ?)* B_2 *nigü* *ayayı* C_8 *nigü ... ayayịn*

A_{15-16}'da, 3886'dan sonra, metin yanlış istinsah edilmege başlanmış, sonra farkına varılarak, üzerinden çizilmiştir

3887 *birsüni*] A_{17} *ber-süni* | *oḳısun* *man͡ga*] A_{17} *oḳısu* *mangga* B_3 *o. bịtigni* C_9 *okısu*

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3888 ilig aydı ıḍtım bitig bir yolı
bitigke yanut ḳıldı taş teg tolı

3889 yana oḳ negü teg bitiyin bitig
bitig ornıŋa sen bitig sen tetig

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

3890 yanut birdi ögdülmiş ilig ḳutı
neçe andaġ erse bitig me biti

3891 yalav̇aç neçe çın keḍ erse amul
bitig bolmasa sözke bütmez köŋül

3892 tanıġlı kişike tanuḳ ol bitig
tanuḳ bolsa ḥile yorımaz itig

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3893 ilig aydı arzuŋ bu erse ḳalı
bitig me bitiyin açıp söz yolı

3894 bitig me bitiyin munuḳı sözün
bitigke ışanma ḳatıġlan özün

C 229 3895 negü sözlegü erse sözle tilin
anı ündegil sen maŋa bir alın

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
3888 *yanut ... taş*] A_{18} *cuvab* ... B_4 ... *yaş* C_{10} *cẹvab ... tạş*
3889 *oḳ ... bitiyin*] A_{19} *ọk* ... B_5 *ök nigü tẹg bịtiyịn* C_{11} *ök nigü tẹg* bitig[illegible] *ornıŋa ... tetig*] A_{19} *ornın-a sẹn* ... B_5 *ornınga* (ilk *-n-* noktasız) ... *tẹtig* (*t-* noktasız) C_{11} *o. sẹn sẹnük it itig*
ögdülmiş ... iligke] A_{20} *i. cuvabı ö.*
3890 *birdi*] A_{21} *berti* | *erse*] C_{13} *irse* || 3891 *yalav̇aç ... keḍ*] A_{22} *yalavaç* n. [illegible] *çın* B_8 *yạlavạç* ... C_{14} *yạlav̇ạç ... kẹd* || 3892 *itig*] A_{23} *ẹdig*
ilig ... ögdülmişke] B ve C'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{24} *cuvabı*
3893 *yolı*] B_{10} *ulı* || 3894 *bitig ... sözün*] A_{26} ... *bidir mẹn* ... B_{11} *bịtigni bịtig*[illegible] *m. bịtig* C_{17} ... *bịtịyịn* | *ışanma ... özün*] B_{11} *ışạnma ay bilge tetig* || 3895 *neg*[illegible] B_{12} ve C_1 *nigü* | *anı ... bir*] A_{27} *a. inde kelz-ün mangga b.* B_{12} *a. indegil sẹn mạngạ* *bịr* C_1 *a. kẹldürü birgil mạnga sẹn*

XLV.

KÜN TOĠDI İLİG OḌĠURMIŞḲA İKİNÇ BİTİG IḌMIŞIN AYUR

B 282 3896 dẹvat ḳoldı kaġạẕ yana oḳ ilig
ḳạlẹm aldı elgin bitidi bitig

3897 bayat atı birle sözüg başladı
törütgen igiḍgen keçürgen tidi

3898 ayur miŋ sẹna ol uġan teŋrike
ẹzẹl ḥụkmi tegrür köni egrike

3899 bir ol bir ḳatıḳsız ḳarıḳsız arıġ
yoḳuġ bar ḳılur ol ḳılur yoḳ barıġ

3900 bir ök bil tilin ög bütürgil köŋül
tapuġ ḳıl köŋül til köni tut amul

3901 negü ḳolsa ḳolmış tilekin bulur
negüg bol tise ol tilemiş bolur

3902 tözü teprenürke tirilgü birür
tiriglik tuşı bu ölüm ol ıḍur

3903 aġırlıḳ uçuzluḳ anıŋ ḥụkmi ol
uluġḳa kiçigke yime açsa yol

3904 tilemiş tilekin biliglisi yoḳ
yorıtur ḳạżasın tıḍıġlısı yoḳ

kün ... ayur] B_{13} *ilig bịtig iḍmışı odġurmış-ḳa* C_2 *bab* [illegible] *odġurmış-nı bịtig birle* [illegible] *ıḍmışın a.*
3896 *dẹvat ... oḳ*] A_{29} *tivad ḳ. kaġaz* (satır altında ar. harfl. *kaġạẕ*) *y. ọk* B_1 [illegible] | *elgin ... bitig*] A_{29} *ilgi ... bilig* C_3 *elgi* ... || 3897 *igiḍgen ... tidi*] A_{30} ... [illegible] B_3 *kẹçürgen igiḍgen idi* || 3898 *miŋ ... teŋrike*] A_{31} *m. sẹn-a ... tẹngri-ke* B_3 [illegible] (*-i-* yerine *-n-* ile) ... | *ẹzẹl ḥụkmi*] B_{31} *ẹsel hükmi* B_3 *ajun* ... || 3899 *bir ...* [illegible]] A_{32} *çın* ... C_6 ... *ḳarıġsız* | *ol*] A_{32} *m-a* || 3900 *bir ... bütürgil*] B_5 *bir ök* [illegible] *bütürgil* (*b-* noktasız, *yẹ-* ?) *tükel ög* C_7 *birük* (*-r-* yerine *-z-* ile) ... *bụtürgil* || 3901 [illegible] ... *bulur*] A_{34} ... *tilek-i* (*-i-* ?) *ḳılur* B_6 *nigü ... tileki b.* C_8 *nigüg ... tileki b.* [illegible] ... *tise*] A_{34} *nedeg b. tez-e* B_6 *nigü* ... C_8 *nigüg* ... || 3902 *tözü ... birür*] [illegible] *t. tiril-güü berür* C_9 ... *tilekin bẹrür* (*-ẹ-* harekeli) | *ölüm ol*] B_7 *ölümni* [illegible] 3903 *ḥụkmi*] A_{36} *ḥükm-i* | *kiçigke*] B_8 *kịçig(k)e*

A 112 3905 tümen miṅg sẹlamım sevüg savçıḳa
tegürsün bayatım köni yolçıḳa

3906 tözü işleriṅge yime ök sẹlam
tegürsün bayatım kesüksüz ulam

3907 iligdin öküş ögdi aytıġ sẹlam
ıḍur men saṅga ay uḳuşı tẹmam

3908 köṅgül aytu ıḍtım bitidim bitig
negü teg erür sen ay bilge tetig

3909 saṅga ıḍtım erdi ḳadaşıṅnı men
tilekim ol erdi maṅga kelse sen

C 230 3910 özüṅ taplamaduḳ berü kelmekiṅ
maṅga tuşmaḳıṅ hẹm yüzüm körmekiṅ

B 283 3911 bitigke yanut söz bitimiş özüṅ
tilin me ḳadaşıṅ tegürdi sözüṅ

3912 oḳıdım bitigiṅ uḳuldı bu söz
sözümni eşitgil ḳaçurmaġıl öz

3913 şẹkẹrde süçigrek söz ıḍtım saṅga
aġuda açıġ keldi yanġı maṅga

3914 eşitgil yana bu meniṅ sözlerim
köṅülke alın ay baġırsaḳ erim

3915 özüṅ ḳoldı erse bu zahịd atın
atıṅ boldı zahịd özüṅ taġ ḳatın

3905 *miṅg sẹlamım*] B_{10} *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) *sẹlamum* | *tegürsün* [illegible] A_1 *tegür-süü bayad ol* C_{12} *tẹgür se*^{n} *b.* || 3906 *yime*] B_{11} *ṣẹna* (*-n-* noktasız) | [illegible] *bayatım*] A_2 *tegür-sü b.* C_{18} *tẹgürsü bạyat ol* || 3907 *aytıġ*] A_3 *ạydıġ* B_{12} [illegible] (*-i-* yerine *-n-* ile) | *saṅga*] A_3 *sangga* || 3908 *köṅgül ... bitidim*] B_{13} *bịtidim* [illegible] *aytu ıḍtım* | *negü ... erür*] B_{13} *nigü ... tụrur* C_{15} *nigü ... irür* (*-r-* dikkat) || [illegible] *saṅga*] A_5 *sangga* B_{14} *sạngar* | *ol ... maṅga*] A_5 *... berü* B_{14} *bu ...* || 3910 *taplamaduḳ berü*] A_6 *taplamadıng kerü* B_{15} *t. berü* (*b-* noktasız) C_1 *t.* *mạnga* | [illegible] *tuşmaḳıṅ*] A_6 *mạngga t.* B_{15} *mạngar t.* C_1 *m. kẹlmeking* || 3911 *yanut söz*] B_1 [illegible] | *ḳadaşıṅ tegürdi*] B_1 *tẹgürdi ḳạdaşıng* || 3912 *bitigiṅ uḳuldı*] A_8 *b. uḳıl-tı* B_2 [illegible] *u.* || 3913 *şẹkẹrde*] A_9 *şeker-tin* C_4 *şẹkẹrde*^{n} | *aġuda ... maṅga*] A_9 *aġu-tan ...* [illegible] B_3 *.... yạnutı m.* C_4 *aġuda*^{n} *...* || 3914 *bu*] A_{10} ve C_5 *ök* || 3915 *ḳoldı ... zahịd*] [illegible] *... sayid* B_5 *buldı ...* | *atıṅ ... ḳatın*] A_{11} *adıng b. sayid ọsüng taġ ḳa-tın* (dikkat) B_5 *anın ... özüng* (*-z-* noktasız) *taġ* (*t-* noktasız) *ḳạtın* (*-t-* noktasız) C_6 *ḳatın* ([illegible] noktasız)

3916 bu çav birle atıṅ yaḍıldı köre
beḍük belgü boldı kişiler ara

3917 tapuġ ḳılmışıṅ barça atıṅ üçün
yava ḳılmaġıl sen öz ülgüṅ küçün

3918 buḍun közi tegse tapuġḳa ḳalı
buzuldı bu tapġuṅ yıḳıldı ulı

3919 bayat tapġı barça kerek örtügün
açılmasa ḫalḳḳa bu örtüg bu kün

3920 bayat kizledi kör sevügrek ḳulın
bu ḳullar ara ḫalḳ tanumaz tilin

3921 öz özin me ol ḳul bilümez baḳın
yaġımu bayatḳa bilemü yaḳın

3922 berü kel uluş kẹnd içinde tiril
sini bilmesü ḫalḳ ḳatılġıl ḳarıl

3923 ḫalal dünya ḳazġan özüṅni yitür
toḍur aç yalıṅnı hẹm opraḳ bütür

3924 ḫalal dünya bulsa kişi eḍgüsi
bulur iki ajun yigü keḍgüsi

3925 bu sözni eşit ay maṅga kelmedük
negü tir arıġ bilge baġı beḍük

3916 *bu ... yaḍıldı*] A_{12} *çavıġ-nı bu çav birle adıng* B_6 *... yạzıldı* C_7 *kü çav* [illegible] noktalı) *boldı*] A_{12} ve C_7 *boldung* || 3917 *atıṅ*] B_7 *anıng* | *öz ... küçün*] [illegible] *ülgün ụçün* B_7 *... küçün* (*-n* sahife kenarında yazılmış olacak, fotografa girmemiş) [illegible] *emgek k.* || 3918 *tapġuṅ ... ulı*] A_{14} *tapġıng ... yolı* || 3919 *örtügün*] B_9 *öz* [illegible] (noktalar yanlış olacak ; oku : *örtügün ?*) | *örtüg*] A_{15} *ọrdüg* B_9 *öz tẹg* (oku : [illegible] ?) || 3920 *ḳulın*] B_{10} *ḳulun* | *bu ... tilin*] A_{16} *bu ḳul ... bedümez t.* B_{10} *...* [illegible] *t.* C_{11} *... tạnumaz tilin* (*t-* noktasız)
3921 B ve C 'de bu beyit yok | *baḳın*] A_{17} *yaḳın* (*yạḳin ?*) || 3922 *berü*] A_{18} *kerü* ([illegible] üstündeki noktaya dikkat) | *sini ... ḳatılġıl*] A_{18} *seni ...* B_{11} *s. bilmesün ...* C_{12} [illegible] *hẹm* || 3923 *toḍur ... bütür*] A_{19} *todur* (satır altında ar. harfl. *sirsaz*) *aç* [illegible] *... bụdür* B_{12} *... bụtür* C_{18} *tẹgür a. yalıng-ḳa ...* || 3924 *bulsa kişi*] B_{13} *bulsa* [illegible] *kịşi* | *ajun yigü*] A_{20} *acun yegü*
3925 B_{14} 'te bu beyit, başlıklarda olduğu gibi, büyük ve süslü yazı ile yazılmıştır [illegible] *... maṅga*] A_{21} *işid ay mangga* | *negü tir*] A_{21} *n. ter* B_{14} ve C_{15} *nigü t.*
D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* ve C 'de ayrı satırda *şi'r* sözü [illegible] edilmiştir ; B 'de bu dörtlük yok

3926 tuşar erse dụnya ḳalı eḍgüke
yarar iki ajun yigü keḍgüke

C 231 3927 bulup dụnya malın yiyü bilmese
saḳış tegdi ülgi ağır yüḍgüke

B 284 3928 bayat ḳullarınğa tusul ay bügü
kişike tusulur erig er tigü

3929 sini men mụsụlman tususı üçün
oḳır men bu yirke ay zahịd küçün

3930 berü kel tusulğıl kişike yara
tusulmaz ölüg ol tirigler ara

3931 öz asğın tilegli kişimü bolur
kişi ol bolur kör il asğın ḳolur

3932 aḳılıḳ ol ermez ülese nenğin
aḳı ol yuluğ ḳılsa canın tẹnin

3933 bağırsaḳ ol ermez özin beklese
bağırsaḳ ol ol kör kişig eḍlese

3934 kişi eḍgü tirler bu eḍgü ḳayu
manğa ayu birgil ay bilge bügü

3935 kişi eḍgü tirler bu eḍgü kim ol
bu eḍgü kişi munğda erke em ol

3936 ay könğli süzük er ay bilgi öküş
baḳa kör bu sözke yetürgil uḳuş

3926 B'de bu beyit yok | *iki ... yigü*] A_{22} *ẹrki acun yegü*

3927 B'de bu beyit yok | *bulup ... yiyü*] A_{23} *... mal-ı yegü* C_1 *bọlur* [illegible] | *ağır yüḍgüke*] A_{23} *yụki yụdgü-ke* (*yụ-* tashih görmüş) || 3928 *bügü*] A_{24} *begü* | [illegible] *... tigü*] A_{24} *ẹrip e. tegü* B_1 *e. ẹr t.* || 3929 *sini ... tususı*] A_{25} *seni ... tus-ı-sı* | [illegible] *... zahịd*] A_{25} *yerke a. sayit* B_2 *yịrke ...* C_3 *yīrke ...* || 3930 *tusulğıl kişike*] [illegible] *tusul-ğu k.* B_3 *t. munginga* | *tusulmaz ... tirigler*] A_{26} *tusul-maz* (*-s-* altındaki nokta-lara dikkat; *tuşul-maz*?) *... kişi-ler* B_3 *... kişiler* || 3931 *asğın*] A_{27} ve C_5 *asğı* [illegible] *... ḳolur*] A_{27} ve C_5 *asğı il-ke tolur* || 3932 *nenğin*] A_{28} *ne(n)gin* | *canın tẹnin*] [illegible] *canım t.* B_5 *canın barın* C_6 *erke canın* || 3933 *bağırsaḳ ol*] B_6 *bạğırsaḳlıḳ* | *ol* [illegible] A_{29} *... kişi* C_7 *kişi ol kişig*

3934 A ve C'de bu beyit yok | *ayu*] B_7 *aytu* || 3935 *kişi ... tirler*] A_{30} *... ter-* [illegible] C_8 *kịşig ...* | *kişi ... erke*] A_{30} *k. ẹr-ke mung-ta* C_8 *kịşi-ler iginge* || 3936 *könğli* [illegible] *öküş*] B_9 *eḍgü ... ọküş* | *sözke yetürgil*] A_{31} *söz-ler kọdürgil*

3937 bu aymış sözüm çın erürmü köre
çın erse hạva bas berü kel tura

3938 uzun sözlese söz irinçig bolur
uḳuşluğ kişiler sözüg az ḳılur

3939 bu söz tap ḳıl emdi aḍın sözleme
uḳuşḳa biligke tilin özneme

3940 taḳı ma negü erse ḳalmış sözüm
ḳadaşınğ tegürgey tutuzdı özüm

3941 tüketti bitig türdi badı ḳatığ
ḳalıḳ tanı esti ḳurıttı ḫatığ

3942 kötürdi bitig kör öze tamğalap
sunup birdi ögdülmiş aldı ulap

B 285 3943 yana aydı ilig ay ögdülmişe
bitig bir yime ay tilin bilmişe

3944 ḳatığlan yarağı ne erse taḳı
anı ḳıl anı kẹnd uluşḳa oḳı

C 232 3945 tileki ne erse bu yirke kelip
anı men bireyin itigin ḳılıp

A 113 3946 ilel tip turup çıḳtı ögdülmişe
yorıp keldi eṿke ol eḍgü işe

3937 *erürmü köre*] A_{32} *ẹ. kọrü* C_{10} *irürmü k.* | *hạva ... tura*] A_{32} *hav-a ...* [illegible] B_{10} *berü kẹl hạva bạs t.* C_{10} *hạvi bạs ...* || 3938 *sözlese ... irinçig*] A_{33} *söz-lez-e* [illegible] *-çig* B_{11} *sözlemiş ...* | *sözüg ... ḳılur*] A_{33} *sọsüg a. ḳolur* C_{11} *sözin ...*

3939 A_{34}'te beytin ilk mısraı yerine, önce 3938. beytin ilk mısraı yazılmış; sonra [illegible] -den çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *bu ... emdi*] A_{34} *sọsüg munça tap* [illegible] *tilin ... özneme*] A_{34} *t. ọz-lem-e* B_{12} *bolup er time* || 3940 *negü*] B_{13} *nigü* C_{13} [illegible] *tutuzdı*] A_{35} *tudur-tı* || 3941 *tüketti ... ḳatığ*] A_{36} *tụked-ti b. tụrti* (*-rt-* ?) *batı* [illegible] *ḳadığ* (*-a-* ? *-u-* ?) B_{14} ve C_{14} *tüket(t)i ... ḳạtığ* | *ḳalıḳ ... ḫatığ*] A_{36} *ḳalıḳ-ta* [illegible] *ḳurud-tı ḫadığ* (*-d-* ?) B_{14} *ḳalẹm yoḍtı* (*y-* noktasız) *ḳoḍtı ḳurıt(t)ı ḫatığ* (*ḫ-*, [illegible] -ya dikkat) C_{14} *ḳalıḳ ... ḳurıt(t)ı ḫatğ* (*ḫ-* noktasız) || 3942 *birdi ... aldı*] A_{37} [illegible] C_{15} *aldı ö. ilig* || 3943 *bir ... tilin*] A_{38} *ber tilin ay yim-e* B_1 *b. tilin ay yime* [illegible] *ḳıl ... uluşḳa*] A_{39} *ḳ. berü ...* B_2 *kẹnd ulụş-ḳa kigürgil* || 3945 *yirke*] A_{40} [illegible] B_3 *yirke* C_1 *yẹrke* (*-ẹ-* harekeli, *-ke* dikkat) | *bireyin*] A_{40} *ber-e-yin* C_1 *bīreyịn* [illegible] *ilel ... ögdülmişe*] A_1 *ilil ... ögdülmişi* B_2 *ilẹl ...* C_2 *ile tip* (?; *iletip* veya [illegible] ?) *... ögdülmişi* | *yorıp ... işe*] A_1 *kelip tụşti ... kişi* B_2 *y. k. iṿke ...* C_2 [illegible]

3947 tegip tüşti oldurdı eṿke kirip
yidi içti tındı bir ança serip

3948 yüzin kizledi yirke rumi ḳızı
ajun ḳırtışı boldı zẹngi yüzi

3949 ḳalıḳ bütrü tuttı ḳara ḳuş öṅgi
ajun barça toldı ḳara ḳuş yüṅgi

3950 töşek ḳoldı yattı saḳındı özün
negü sözlegüsi ḳadaşı közün

3951 uḍup bardı azraḳ oḍundı yana
öçükmiş kömür teg ḳaraṅḳu tüne

3952 usı uçtı ḳoptı aḍaḳın örü
ḳara tün kötürmiş etekin örü

3953 yaşıḳ ḳoptı yirdin kötürdi başın
yaruḳ yüz küler teg yirişti tişin

3954 ḳopup yundı ḳıldı yana taṅ nạmaz
yime turdı ança dụʿa ḳıldı az

3955 atın tuttı terkin bir oğlan bile
turup çıḳtı eṿdin seṿünçün küle

3956 barıp tegdi erse ḳadaşḳa yaḳın
yıraḳ tüşti attın küḍezdi ḥaḳın

3957 yorıp bardı aḳru toḳıdı ḳapuġ
ḳadaşı örü turdı ḳoḍtı tapuġ

3947 *tegip ... eṿke*] A_2 *barıp tegdi o. ẹṿke* (satır altında ar. harfl. [illegible] ... *iṿke* C_3 *kẹlip ...* | *yidi ... serip*] A_2 *yeti ...* B_5 *y. i. yạt(t)ı ...* [illegible] *kizledi ... ḳızı*] A_3 *kiiz-leti yer-ke r. ḳuz-ı* B_6 *... yịrke ...* C_4 *... yẹrke* [illegible] rekeli) ... | *ajun ... zẹngi*] A_3 *acun ... senggi* ‖ **3949** *bütrü ... ḳuş*] [illegible] *... ḳuuş* B_7 *bụtrü* (alttaki noktaya dikkat) *tut(t)ı ...* C_5 *... tut(t)ı* | *ajun* [illegible] A_4 *acun ... minggi* B_7 *... yüngi* (*y-* noktasız) C_5 *a. b. boldı ... mungı* | **3950** [illegible] *saḳındı*] A_5 *yadtı seṿin-ti* B_8 ve C_6 *yạt(t)ı s.* | *negü*] B_8 ve C_6 *nigü* ‖ **3951** [illegible] A_6 ve C_7 *uçuḳmış* ‖ **3952** *usı*] C_8 *usın* | *örü*] A_7 *kerü* C_8 *kirü* ‖ **3953** *yirdin* [illegible] A_8 *bartı k. ẹgin* B_{11} *yịrdin k. bạşın* C_9 *yịrdin k. egin* | *küler ... tişin*] [illegible] *yụz-i ọrdegin* C_9 *açar t. yüzi örtügin* ‖ **3954** *ḳıldı*] B_{12} *ḳıldı* (satır üstünde [illegible] mış) | *yime ... az*] A_9 *... tuv-a ...* B_{12} *nạmazın ötedi dụʿa ...* C_{10} *yịme* [illegible] ‖ **3955** *atın ... terkin*] B_{13} *aṭın tut(t)ı tẹrkin* C_{11} *a. tut(t)ı tirkin* | *eṿdin seṿünçün* [illegible] *ẹṿ-tin sevünçin* B_{13} *bạrdı ...* ‖ **3956** *barıp ... ḳadaşḳa*] A_{11} *... ẹrz-e k.* B_{13} [illegible] *kẹldi e. ḳạḍaşḳa* | *attın*] B_{14} *andın* C_{12} *at-dan* ‖ **3957** *yorıp*] A_{12} *yụrụp* B_{15} [illegible] *ḳadaşı ... ḳoḍtı*] A_{12} *ḳ. ḳapuġ açtı tudtı* B_{15} *ḳạḍaşı ḳạpuġ açtı ḳoḍtı* C_{13} [illegible]

B 286 3958 ḳapuġ açtı terkin ol utru çıḳıp
sẹlam ḳıldı tuttı kör elgin alıp

3959 yana kirdi oḍġurmış elgin tutup
orun ḳıldı törde ağırlap öpüp

OḌĠURMIŞ SỤʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

3960 ayur ay ḳadaşım nelük emgediṅ
yana oḳ maṅa sen tekin kelmediṅ

3961 kese sözledim söz eşittiṅ anı
nelük emgetür sen küçeyü mini

C 233 3962 negü tir eşitgil bilig birgüçi
sınap eḍgü isiz kişig bilgüçi

3963 kişike sınağı bir ök körse tap
tilek bilgüke bir tilin yörse tap

3964 baḳır altunuġ er körüp bilmese
alıp azḳına bir taşıġ sürse tap

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

3965 yanut birdi ögdülmiş aydı ḳadaş
maṅa buşmağıl sen köṅgül ḳılma baş

3958 *ḳapuġ ... çıḳıp*] A_{13} *ẹṿ-e altı ...* B_1 *... yorıp* | *tuttı ... elgin*] A_{13} *yet-tı* [illegible] *elgin* B_1 *tut(t)ı ...* C_{14} *yit(t)i ...* ‖ **3959** *yana ... elgin*] A_{14} *turu ... ilgi* C_{15} *...* [illegible] *ödülmiş e.* *öpüp*] A_{14} *ọgüp*

oḍġurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3960 *oḳ ... kelmediṅ*] A_{15} *ọk mangga ...* B_3 *ök mạṅar ay nedin oğradıng* [illegible] ‖ **3961** *eşittiṅ*] B_4 ve C_{17} *eşit(t)ing* | *mini*] A_{16} *meni* ‖ **3962** *negü ... birgüçi*] A_{17} [illegible] *ter ẹşit bir b. bergü-çi* B_5 *nigü t. eşit bu ...* C_1 *nigü ...* | *isiz kişig*] A_{17} *ẹsiz* [illegible] B_5 *i. kịşi*

Dörtlük. A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir

3963 *bir ... tap*] A_{18} *bir ọk kọrz-e tip* B_6 ve C_3 *birük k. tạp* | *tilek ... tap*] A_{18} [illegible] *... yọrz-e tip* B_6 *sẹṿer sẹṿmezin ... sorsa tạp* C_3 *... tạp* ‖ **3964** *bir ... tap*] A_{19} [illegible] *... tip* B_7 *sịr ... tạp* C_4 *bīr ... tạp*

ögdülmiş ... oḍġurmışḳa] nushalarda bu başlık yok

3965 *birdi*] A_{20} *berti* | *maṅa ... baş*] A_{20} *mangga ... taş* B_8 *mạngar ...*

3966 tapuġçı köz açsa begini körür
negü aysa begler anı oḳ ḳılur

3967 iligke bitigin tegürdüm sözüñ
tilin me negü aydı erse özüñ

3968 sözüñke yanut ḳıldı ıḍtı bitig
çıḳardı bitig birdi elgin tetig

OḌĠURMIŞ SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

3969 bitig aldı oḍġurmış açtı turup
oḳıdı bitigin saḳındı körüp

3970 ayur ay ḳadaşım ne erki igiñ
mini munça yav̇laḳ eḍerdi begiñ

XLVI.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞ BİRLE İKİNÇ ḲATA MỤNAẒARA₀ ḲILMIŞIN AYUR

3971 yanut birdi ögdülmiş açtı tilin
ayur ay ḳadaşım eşit söz bilin

B 287 3972 iligniñ tileki sañа eḍgü ol
bu eḍgü içinde tiler eḍgü yol

3973 bilür sen bu yirde bu ṭaʿạt tapuġ
ḳıluruñ neçe eḍgü açġay ḳapuġ

3966 B 'de bu beyit yok | *tapuġçı ... açsa*] A_{21} *köz açz-a tapuġ-çı* | *negü*] C [illegible] *nigü* ‖ 3967 *bitigin tegürdüm*] A_{22} *bidiging tegürdüng* (*-g* üstündeki işârete dikkat) [illegible] *negü ... erse*] A_{22} *... aydıng ẹrz-e* B_9 *tigü söz tụtuzdı* (*-t-* yerine *-p-* ile) C_7 [illegible] *...* ‖ 3968 *birdi elgin*] A_{23} *berti ilke*

oḍġurmuş ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

3969 *turup*] A_{24} *kọrüp* | *bitigin ... körüp*] A_{24} *... turup* C_9 *bịtig-ni ...* ‖ 397[illegible] *ay ... igiñ*] A_{25} *... ẹrkin i.* B_{12} *bu ... ikin* | *mini ... begiñ*] A_{25} *men-i m. yavlak* [illegible] *ẹ. b.* B_{12} *... nẹngin* (?, *-n-* noktasız) C_{10} *m. ança yạvlaḳ ...*

ögdülmiş ... ayur] A_{26} *... ikinç yol-ı ...* B_{13} *bab ö. oḍġurmış-ḳa mụnaẓara* [illegible] *ḳılmaḳın a.* C_{11} *bab ö. ... ḳılmışın aytur*

3971 *birdi ... açtı*] A_{27} *berti ...* C_{14} ve C_{12} *... aydı* | *söz*] C_{12} *sẹn* ‖ 3972 *eḍgü* [illegible] *ol*] B_1 *eḍgülük* | *eḍgü ... yol*] A_{28} *için-te ...* B_1 *... eḍgülük* ‖ 3973 *bilür ... tapuġ*] [illegible] B_2 *... yịrdeki ṭaʿạt ḳạmuġ* C_{14} *b. sen b. yirden ...* | *açġay ḳapuġ*] B_2 *isiz ḳamuġ* [illegible]

3974 yana ḳeṇd uluşta men aymışlarım
neçe türlüg eḍgü turur ay erim

3975 yav̇uz ermez emdi bu dụnya ḳutın
bulup tirlü bilse ḳopursa atın

A 114 C 234 3976 özüñ ʿuḳbi ḳolsa ay zahịd bulur
muyan eḍgü mundın iletse bolur

3977 yav̇uz tise bolmaz bu dụnya neñin
yise birse ḫalḳḳa ḳızartsa eñin

3978 yime yaḳşı aymış aḳılar başı
eşitgil munı sen ay eḍgü kişi

3979 ḳamuġ eḍgülükke neñ ol yolçısı
ḳamuġ ig toġaḳa neñ ol emçisi

3980 neñi bolsa yalñuḳ bulur ög bilig
ḳamuġ eḍgülükke uzatur elig

3981 bu neñ birle yalñuḳ tilese tilek
yaşıl kökke yoḳlar neñ ol keḍ yölek

3982 ḫac erse tilekiñ kerek neñ tav̇ar
ġazılıḳ tilese yime bu yarar

3983 neñi bolmasa er alıp birgüke
elig ḳısġa boldı ḳamuġ eḍgüke

3984 negülük ḳoḍur sen bu eḍgülerig
nelük taplamaz sen bu öt sav̇ erig

3974 *uluşta*] B_3 ve C_{15} *aluş-da* | *erim*] C_{15} *eriim* ‖ 3975 *ermez ... ḳutın*] B_4 *ermes ... ḳutı* | *tirlü ... atın*] B_4 *b. bạrsa ḳọpursa* (*-p-* noktasız) *atı* C_{16} *b. tirlü* (önce *tirgü* [illegible] *yazılmış* sonra tashih edilmiş) *...* ‖ 3976 *ʿuḳbi ... bulur*] A_1 *tüng-a ḳodz-a mụsayit bolur* [illegible] *dünyanı ḳoḍsa zahịd bolur* ‖ 3977 *yav̇uz ... neñin*] A_2 *yavuz tez-e ... ne(n)gin* | [illegible] *... ḳızartsa*] A_2 *yez-e berz-e ... ḳısardz-a* B_6 *... ḳịzartsa* (*-z-* noktasız) C_2 *...* [illegible] ‖ 3978 *yime yaḳşı*] B_7 *nime* (*n-* noktasına dikkat) *yạḳşı* C_3 *y. yạḫṣı* | *eşitgil ... sen*] A_3 *ẹ. bau söz-ni* B_7 *oḳıġıl anı s.*

3979 B 'de bu beyit yok | *ḳamuġ ig*] A_4 *telim ig* ‖ 3980 *neñi ... bulur*] A_5 *ne(n)gi* [illegible] B_8 *yạngluḳ bịlir* C_5 *... yạngluḳ ...* | *elig*] C_5 *ilig* ‖ 3981 *yalñuḳ*] B_9 ve C_6 *yalñuḳ* | *yoḳlar ... keḍ*] A_6 *... kör* B_9 *yoḳlar* (satır altında *yoḳar bolur*) *nẹngi kẹḍ* [illegible] 3982 *ḫac* [illegible] *neñ*] A_7 *ne ...* C_7 *... ning* | *ġazılıḳ ... yarar*] B_{10} *ʿạzizlıḳ ... birer* [illegible] 3983 *neñi* [illegible] *birgüke*] A_8 *... bergü-ke* C_{11} *nẹngi* (satır altında *yạḫṣı nịyẹti*) *b. ẹr* [illegible] | *boldı* [illegible] *eḍgüke*] B_{11} *ḳıldı ... eḍgüke* (sahife kenarında *yạḫṣı*) ‖ 3984 *negülük* [illegible] *ḳoḍur*] A_9 *n. ḳolur* B_{12} *nigü tẹg ḳ.* C_9 *nigülük ḳ.* | *taplamaz ... erig*] A_9 *tınglamaz* [illegible] *erig* B_{12} *t. se ... irig* C_9 *tınglamaz sẹn ... sav* (*-v* üç noktalı) *e.*

3985 tapuġḳa negü teg ınansa bolur
tapındım tiyü bilse mụflịs ḳalur

3986 bayatıġ tapuġ birle bulmaz ḳulı
iḍi yinçke yol bu tapuġçı yolı

3987 neçe min͡g tapuġçı tapındı yılın
çıḳar can öḍinde yitürdi yolın

3988 neçe min͡g tapuġsuz yazuḳluġ ḳulı
aḫır tın keserde on͡gardı yolı

B 288 3989 bilir men bayatım sevinçi ḳamuġ
tapuġ ṭaʿạt içre turur ay uluġ

3990 bilümese emdi bu ṭaʿạt çını
ḳayu ṭaʿạt erki uḳumaz munı

3991 ḳalı mundaġ erse ḳamuġ ṭaʿạtıġ
tükel ḳılġu bulsa bu aymış tatıġ

3992 baḳa kör bu sözler kim aydım san͡ga
bu yan͡glıġ erürmü ayu bir man͡ga

3993 ḳalı mundaġ erse kim aydım bu söz
tilin kön sözüm tut aya kön͡gli tüz

C 235 3994 hạvaḳa bulun bolma köndür kön͡gül
kişike ḳatılġıl yorıġıl amul

3985 *tapuġḳa negü*] A_{10} *tapuġ-ta n.* B_{13} ve C_{10} *t. nigü* | *tapındım ... ḳalur*] A_{10} *t. teyü ... mụfliz ḳ.* B_{13} *tạpundum tịyü m. bolar* C_{10} *tạpundum tịyü ...* || 3986 *bayatıġ ... ḳulı*] B_{14} *yạna yıġ* (satır altında *köp ınġan*) ... *ḳulı* | *iḍi ... bu*] A_{11} *ẹti inçke ... buu* B_{14} *ịḍi ... bıl*

3987 C 'de bu beyit yok | *tapındı yılın*] B_{12} *tạpundı yılın* (*yı-* noktasız) *çıḳar ... yitürdi*] A_{12} ... *idür-ti* B_{15} *çıḳar ...*

3988 B 'de bu beyit yok | *tın ... yolı*] A_{13} *a. til k. onggartı yolını*

3989 A_{14} 'te beytin mısrâlarının yeri değiştirilmiş ; sonra sahife kenarında *song ı-burun* sözleri yazılarak, doğrusuna işâret edilmiştir | *men*] C_{13} *men*[n] || 3990 *bilümese çını*] A_{15} *bilmez men ... ta'at çı-nı* (*ta'at-çı-nı ?*) B_2 ... *ṭa'ạt çını* (*ç-* noktasız) C_{14} *bilümez men*[n] ... *çını* (*ç-* noktasız) | *uḳumaz munı*] A_{15} *uḳul-maz ḳanı* B_2 ve C_{14} *uḳu-mạz m.* || 3991 *ṭa'ạtıġ*] A_{16} *ta'at-tıġ* B_3 *ṭa'ạtıġ* (satır altında *ṭa'ạtıng*) | *bulsa*] A_{16} *bolsa aymış-larıġ* C_{15} *bolsa b. aymışlarıġ* || 3992 *bu ... bir*] A_{17} *erür-mü ba yanglıġ a. ber* || 3993 *tilin kön*] A_{18} *bilin kön* B_5 *bilin* (*bi-* noktasız) *köz* || 3994 *hạvaḳa ... kön͡gül*] B_6 *hạvi-ḳa* (satır altında *nẹfs-ke*) ... C_1 ... *yolung* | *yorıġıl amul*] A_{19} *tiril-gil a.* B_6 *y. amul* (kenarda *'ạmẹl*) C_1 *kötürgil ḳolang*

OḌĠURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

3995 yanut birdi oḍġurmış aydı ḳadaş
mun͡gaḍturdun͡g emdi aġu ḳıldın͡g aş

3996 tutayın sen aymış sözüg tın͡gladım
iligke barıp men tapuġ başladım

3997 tapuġḳa en͡g aşnu törü bilgü öz
yime ḳılḳ ḳılınçı sözi sözke tüz

3998 kirü hẹm çıḳa bilse oldruġ turuġ
tapuġ bilmese er tek emger ḳuruġ

3999 negü tir eşitgil tapuġ bilgüçi
sınap bilmişin aydı azraḳ üçi

4000 bu beglerke tapmaḳ tilese özün͡g
kön͡gül til köni tut küḍezgil sözün͡g

4001 törü hẹm toḳu birle ögren tapuġ
tapuġ bildin͡g erse yarudı yüzün͡g

4002 kişide yıramış turur bu özüm
törü yoḳ toḳu yoḳ ne ḳılḳım sözüm

4003 negü teg ḳılur men begin͡gke tapuġ
yapılmış turur kör man͡ga bu ḳapuġ

oḍġurmış ... ögdülmişke] B 'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{20} *cuvabı* C_2 *cẹvabı* (bundan sonra *ilig* yazılmış ve üzerinden çizilmiş)

3995 *birdi*] A_{21} *berti* || 3996 *tutayın ... sözüg*] A_{22} ... *sọsüng* B_8 *tutayı ... sözüng* C_4 *büleyin* ... | *iligke barıp*] A_{22} *ẹlig-ke b.* B_8 *i. birip* (*bi-* noktasız) C_4 *i. bạrıp* || 3997 *yime .. sözke*] A_{23} ... *ḳılınçın söz ọgren-gü* B_9 *tạpunmaḳ ḳılınçı* ... || 3998 *olduruġ*] A_{23} *ma* ... C_6 ... *olduruġ* | *emger*] A_{24} *ẹmti* || 3999 *negü ... bilgüçi*] A_{25} *n. tir* ... B_{11} *nigü* ... C_7 *nigü ... ḳılġuçı*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *tir sözü* ile ayırt edilmiştir

4000 *sözün͡g*] C_9 *közüng* || 4001 *hẹm*] A_{27} *me* | *yarudı yüzün͡g*] A_{27} *yıratı yụsüng* B_{12} *yarudı özüng* C_{10} *yạradı y.* || 4002 *kişide yıramış*] A_{28} ve C_{11} *kişi-ke yaramaz* | *törü ... ne*] B_{14} *törü yoḳ* (*y-* noktasız ; iki sütûn arasında *manị' yoḳ*) *tọḳu* (noktasız ; satır altında *yoḳ* *yoḳ*) *y. ne* (*n-* noktasız) C_{11} *t. yoḳ* (yerine işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) ... || 4003 *negü ... begin͡gke*] B_{15} *nigü ... bẹinge* C_{12} *nigü ... men*[n] *b.* | *yapılmış .. bu*] A_{29} *tudunmış* (*-n- ? -r- ?*) ... *buu* B_{15} *yapulmış ... kör* (satır altında ...) C_{12} *yapulmış ...*

B 289 4004 negüke küçer sen mini berk tutup
iligke tapın tip sözümni utup

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

A 115 4005 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
yime eḍgü ermez aya köñli tüz

4006 seniñdin kötürgey ilig bu törü
kerek erse oldur kerek tur örü

OḌĠURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

C 236 4007 yanut birdi oḍġurmış aydı bu söz
iḍi yaḳşı ermez aya ḳılḳı tüz

4008 negü teg yaraşur sañá ya mañá
törü bilmese öz yorısa añá

4009 bu il itgü tutġu buḍun tüzgüke
bu begler tikildi ajun süzgüke

4010 bu il kün itigi bu begler işi
törü hẹm toḳu birle itti kişi

4011 anın ötrü begler uzattı elig
uḳuş utru tuttı yorıttı tilig

4012 iḍi yaḳşı aymış ajun ilçisi
biliglig uḳuşluġ buḍun başçısı

4004 *nigüke ... berk*] A_{30} ... *men-i b.* B_1 *nigüke* ... C_{13} *nigüke k. sen mini sẹn* | *tapın ... utup*] B_1 *tạpun tut* (*t-* noktasız) *s. anut*

ögdülmiş ... oḍġurmışḳa] B'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{31} *cuvabı*

4005 *birdi*] A_1 *berti* | *yime ... ermez*] A_1 *ağır terz-ke tudm-a* B_2 *anı terz-ke tutma* || **4006** *kötürgey*] A_2 *kọdürti* | *tur örü*] A_2 *t. ọsü* B_3 *erse yürü*

oḍġurmış ... ögdülmişke] A_3 *o. cuvabı ọ.*

4007 *birdi*] A_4 *berti* | *iḍi ... öz*] A_4 *yim-e y. aymış* ... B_5 *yime eḍgü* ... C_1 *idi yạḫşı ... bilge öz* || **4008** *negü ... mañá*] A_5 ... *sangga y-a mangga* B_6 ve C_2 *nigü* ... | *añá*] A_5 *yangga* || **4009** *itgü tutġu*] A_6 *ẹtgü tıyğu* B_7 *i. tutḳu* C_3 *i. yạpğu* | *tikildi ... sözgüke*] A_6 *tekil-ti acun tụsgü-ke* B_7 *tikindi* ... C_3 *tịkildi* ... || **4010** *itigi*] A_7 *ẹdingü* C_4 *itigli* | *ḥem ... itti*] A_7 *me ... ẹdti* B_8 ve C_4 ... *it(t)i* || **4011** *anın ... elig*] A_8 *anı ... ilig* B_9 ve C_5 ... *uzat(t)ı e.* | *tuttı ... tilig*] A_8 ... *bilig* B_9 *ıḍtı yürüt(t)ı tịlig* (*t-* noktasız) C_5 *tut(t)ı yorıt(t)ı t.* || **4012** *iḍi ... ilçisi*] A_9 *iti ... acun i.* B_{10} *idi ... buḍun bạşçı-sı* C_6 *idi yạḫşı* (yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) ... | *buḍun başçısı*] B_{10} *ajun* (satır altında *dụnya*) *işçi-si*

4013 ajun tutġuçı er uḳuşluġ kerek
buḍun basġuçıḳa kerek keḍ yürek

4014 bu iki bolunsa basa tapġuçı
törülüg toḳuluġ kerek bilgüçi

4015 anın ötrü begler beḍütür küçin
yaġı boynı yençer alır öz öçin

4016 biz emdi bu öñdi törü ursamız
negü teg yaraşur törü buzsamız

B 290 ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

4017 yanut birdi ögdülmiş aydı ḳadaş
iḍi ters iş ermez batar ḳılsa aş

4018 munu men bilir men bu öñdi törü
ayayın men emdi sen ögren körü

4019 kişi bilmese ögrenür kör bilir
bilip ötrü yalñuḳ tilekke tegir

4020 muñar meñzetü aydı bilgi açuḳ
bu söz tutmaz erniñ biligi bıçuḳ

4013 *ajun ... er*] A_{10} *acun ... ẹr* B_{11} *ajun* (satır altında *dụnya*) ... *ẹr* | *basġuçıḳa ... keḍ*] A_{10} *basġu-ḳa buu k. ket* B_{11} ... *ök* (*ög ?*)

4014 B'de bu beyit yok | *bolunsa ... tapġuçı*] A_{11} *bulılz-a* ... C_8 *bolup hẹm* ... *tatġuçı* | *törülüg toḳuluġ*] C_8 *tüzüldi uḳuşluġ* || **4015** *küçin*] A_{12} *ḳutı* B_{12} *küçün* | *yençer .. öçin*] A_{12} *y. yadar ọz atı* B_{12} ... *öçün* $Ç_9$ *yẹnçip* ...

4016 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *törü ursamız*] A_{13} *tọr-e tụz-e-miz* ... ve C_{10} *t. ursamız* (*-r-* üzerindeki işâretlere dikkat, *-z-* ?) | *negü ... buzsamız*] A_{13} ... *tüzülz-e buu iz* B_{14} *t. tüzsemiz* C_{10} *tüzülse bu iz*

ögdülmiş ... oḍġurmışḳa] A_{14} *ọ. cuvabı o.*

4017 *birdi ... ḳadaş*] A_{15} *berti ... yim-e* C_{12} ... *bu ma* | *iḍi ... aş*] A_{15} *ayı* ... *bolur ḳ. ma* (*-a* üzerindeki noktaya dikkat) B_2 *iḍi ... bạtar* (*b-* noktasız) ... *ayı* (*-y-* noktasız) ... *bolur ḳ. ma* || **4018** *bilir... törü*] A_{16} *bilür men buu ọ(n)gdi* ... C_{13} *b. men ... tạpuġ* | *men ... körü*] A_{16} *sangga mẹn ... ḳạmuġ* C_{13} *sạnga* ... *ḳạmuġ* || **4019** *ögrenür ... bilir*] B_4 *kör turu ögrenür* | *bilip ... tegir*] A_{17} *bilip* ... (*-g ?*) B_4 ... *yạngluḳ tilekin bulur* C_{14} ... *yạngluḳ* ... || **4020** *meñzetü ...*] A_{18} *yangsadıp* (bundan sonra *bilgi* yazılmış ve üzerinden çizilmiş) *ẹmdi b.* C_{15} ... *aymış biligli* | *tutmaz ... bıçuḳ*] A_{18} *tudmaz-a ẹrke bilgi uçuḳ* B_5 *t. ẹrning* *bıçuḳ* C_{15} *iş-ke tutmasa erke açuḳ*

Dörtlük. A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* ile ayırt edilmiştir

4021 toğa bilge toğmaz kişi ögrenür
toğa sözlemez til turu sözlenür

C 237 4022 kişi ögrenip ötrü bilge bolur
bilig bilse ötrü ḳamuğ iş önür

OḌĠURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

4023 yanut birdi oḍğurmış aydı sening
tileking bu erse tilek yoḳ mening

4024 ayı mungḳarur sen bu kün sen mini
negü teg bolur ay bu tapğung ḳanı

4025 könglülke kirürmü sözüng tınglayın
özüm ögrenürmü anı anglayın

4026 manga ayğıl emdi törüni neçe
toḳularnı sayu atayu biçe

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

4027 yanut birdi ögdülmiş aydı tükel
köni sözleding söz aya eḍgü fal

B 291 4028 uḳuşḳa yıraḳ erdi aşnu yolung
könilikke urdung sen emdi ulung

4029 men emdi ayayın eşitgil ögün
sen ögren yazılsu sanga bu tügün

4030 ḳalı ögrenür erse emdi özüng
tilin tıldama emdi kesgil sözüng

4021 *toğmaz*] C_{17} *bolmaz* | *toğa ... turu*] B_{6} *bu söz sözlmez t. tụru* C_{17} *toğar* ... || **4022** *bolur*] A_{20} *bu ọz* | *bilse ... önür*] A_{20} ... *ọnür* C_{1} *bilge* ...

oḍğurmış ... ögdülmişke] B ve C'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{21} *cuvabı*

4023 *birdi*] A_{22} *berti* | *bu erse*] C_{2} *bilır* se^{n} || **4024** *ayı ... mini*] A_{23} *ayı m. me* ... *meni* B_{9} *bu kün sẹn oḳır sẹn ilig-ke m.* C_{3} *ayı* (*-y-* yerine *-n-* ile) *m.* se^{n} ... *mini* | *negü ... tapğung*] A_{23} ... *tapğıng* B_{9} ve C_{3} *nigü* ... || **4025** *anı anglayın*] A_{4} *yim-ẹ teng-leyin* C_{4} *yime tẹngleyịn*

4026 A ve C'de bu beyit yok | *manga ... neçe*] B_{11} *mạngar ... niçe*

ögdülmiş ... oḍğurmışḳa] A_{25} *ö. cuvabı o.* B_{12} *oḍğurmış sözi ögdülmişke* C_{5} *ö.* ... *odğurmış*

4027 *birdi*] A_{26} *berti* | *söz*] A_{26} *sen* || **4028** *uḳuşḳa ... aşnu*] A_{27} *uḳuş-tın* ... B ... *mangmış* | *könilikke*] A_{27} *köni yolḳ-a* || **4029** *ayayın ... ögün*] B_{2} *ayayı eşit* *özüng* | *ögren ... tügün*] A_{28} *sangga bu yasıl-su tụgün* B_{2} *mạnga tut yạrusa özüng*

XLVII.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞḲA BEGLERKE TAPINMAḲ TÖRÜSİN TOḲUSIN AYUR

4031 iki türlüg ol bu tapuğçı kişi
tapuğ ḳılsa itlụr küninge işi

A 116 4032 biri oğlan erken tapuğḳa kirür
taḳı bir beḍük bolsa ötrü ḳılur

4033 ikide talu eḍgüreki ol ol
kiçigde tapuğ ḳılsa bassa köngül

4034 neçe me bu kün söz sanga aysa öz
kiçiglerke başlap ayayın bu söz

4035 sözüg örte tutsa songı yig bolur
ḳayu neng yig erse tüpi ig bolur

4036 bışığlığ tilese bışurğu sözüg
bütünlük tilese bütürgü özüg

C 238 4037 tapuğḳa açayın tise er ḳapuğ
kiçig oğlan erken ḳılınğu tapuğ

4038 törü hẹm toḳu bilse tüzse yorıḳ
kirü hẹm çıḳa bilse itse ḳılıḳ

4039 tapuğḳa irig bolsa erte turup
köngül til kiçig tutsa ḳoḍḳı bolup

ögdülmiş ayur] B_{4} *bẹglerke tạpunmaḳ bu tụrur* C_{10} *bab ö. tạpunmaḳ aytur*

4031 *bu*] C_{5} *kör* | *itlür küninge*] A_{31} *ẹdlür k.* C_{11} *i. bu düşvar* || **4032** *beḍük*] C_{12} *bidük* || **4033** *eḍgüreki ol*] B_{7} *ẹr kör igi bu* | *bassa*] B_{7} *sınsa* || **4034** *neçe*] A_{3} *yas-a* , *kiçiglerke*] A_{3} *kiçig-ler-ni* || **4035** *sözüg ... yig*] A_{4} *sọsüng ... bek* B_{9} ... *ig* C_{15} ... *yẹg* (*-ẹ-* harekeli) | *ḳayu ... bolur*] A_{4} ... *yeg ẹrz-e tụpi ẹg b.* B_{9} *bütünlük ile tutsı ẹr bẹklenür* C_{15} ... *yẹg* (*-ẹ-* harekeli) ...

4036 B'de bu beyit yok | *bışurğu sözüg*] A_{5} *bışurğıl* (*b-* ?) *sọsüng* C_{15} *yışurğu* (*-i-* noktasız) | *bütünlük ... özüg*] A_{5} ... *bụdür-gil ọsüng* C_{16} *bitünlük* (*-i-* noktasız) *bitürgü* (*bi-* noktasız, *-t-* noktası *-i-* üstünde) || **4037** *tise er*] A_{6} *tez-e ẹr* B_{10} ... *ẹr* | *ḳılınğu*] A_{6} *tapın-ğu* B_{10} *ḳılịnğu* C_{1} *ḳılınğu* || **4038** *hẹm ... tüzse*] A_{7} *m-e ... tụsz-e* B_{11} *h. toḳu* (satır üstünde *tạḳvi*) *b. birse* (*b-* noktasız) | *itse*] A_{7} *ẹḍz-e* B_{11} *ḳılsa* || **4039** *irig*] A_{8} *ẹrig* B_{12} *irig* (satır altında *ḥażır*) | *kiçig ... ḳoḍḳı*] A_{8} *kọni t. ḳosḳ-ı* B_{12} *k. ḳılsa ḳılḳın* C_{3} ... *ḳotḳı*

4040 yumuşka irig bolsa yügrü turu
ḳulaḳ köz yiti tutsa aşru körü

4041 özinde uluğka tapuğ ḳılsa öz
tilin beklese keḍ ḳatığ tutsa söz

B 292 4042 tapuğuğ ongarsa bu yanglığ kiçig
beginge yağudı ongardı keçig

4043 kirür hem çıḳar bolsa anda naru
ötünse ötüg sav törüçe körü

4044 kiçig ḳur bu yirke tege türçise
negüke yararın seçer beg basa

4045 tapuğçı tetig erse ḳılḳı bütün
ötügke yarar bu ḳopar terk ḳutun

4046 atım ersig erse bolur oḳ yaçı
köni erse ḳılḳı bolur tamğaçı

4047 ḳılınçı arığ erse körklüg yüzi
iḍişçi ḳılur beg ay köngli yazı

4048 bitig bilse saḳış ağıçı bolur
uḳuş ög keḍ erse bitigçi bolur

4049 bularda ḳayuḳa ulansa bu öz
iḍi ḳorḳu aynu tapuğ ḳılğu uz

4050 negü tir eşitgil tapuğ ḳılğuçı
tapuğ yetrüp ötrü tilek bulğuçı

4051 yüz utru turur bolsa begke özüng
iḍi ḳorḳu turğıl küḍezgil közüng

4052 ḳılınç it yorıḳ tüz özüngni küḍez
köngül til köni tut ḳısurğıl sözüng

C 239 4053 tapuğ birle itlür ḳamuğ türlüg iş
tapuğ birle ḳavşur sanga eḍgü iş

4054 negü eḍgü ḳolsa sanga bu özüng
tapuğ ḳıl tapuğung yarutğay yüzüng

4055 ḳalı begke utru turur erse sen
közüng yirde tutğıl ḳulaḳ törde sen

4056 elig ḳavşuru tut aḍaḳıng tüze
bu ong elging urğıl sol elging öze

4057 ḳapuğda kirürde ongung aşnu mang
tilin yarlıḳarda ögüng birle ang

4058 ötüg ötnür erken köni tut elig
iki tiz bile sök tüzün bol silig

4059 ḳıya baḳma anda solun ya ongun
özüng eymenü tur eşit söz ögün

B 293 4060 sanga söz ayıtsa ötün söz çını
çevab birse yarlığ tegürgil köni

4061 süçig içme boşlağ yorıma yava
yarağsız yavuz işte ḳaçğıl iv̇e

4040 *yumuşḳa ... bolsa*] A_{9} *yumuş işke bolz-a buu* B_{13} *tapuğḳa ...* | *yiti*] [illegible] Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r yidik* B_{13} *köni* C_{4} *yiti* || **4041** *özinde*] A_{10} *ǫsin-tin* B_{14} *özüngde* C_{5} *özinde*ⁿ " **4042** [illegible] ile ayırt edilmiştir *tapuğuğ ... kiçig*] A_{11} *tapuğ-çı ... keçig (ke- ?)* B_{1} *... kiçig* | *yağudı ... keçig*] A_{11} [illegible] **4051** *iḍi .. közüng*] A_{20} *ęti ... kǫsüng* B_{9} *iḍi ḳorḳnu ... özüng* || **4052** *it ... yanut-ı ...* B_{1} *ongardı kęreklig işig* C_{6} *... kiçig* || **4043** *kirür ... anda*] A_{12} *... anda* [illegible]] A_{21} *ęt ... tiling-ni kuḍez* B_{10} *... tutun* | *ḳısurğıl*] A_{21} *ḳısırğu* B_{10} *bışurğıl* B_{2} *kirü ... bolğa anda* | *ötünse ... körü*] A_{12} *ǫdün-ge ǫdüg sav tǫrü-çekerü* (-k- ?) **4053** B'de bu beyit yok | *itlür*] A_{22} *ędlür* | *iş*] A_{22} *ęş* B_{2} *ötüngey ...* C_{7} *... kirü* || **4044** *yirke tege*] A_{13} *yerke tegü* B_{3} *yirke tęge* C_{8} *yęr-ke* [illegible] **4054** B'de bu beyit yok | *negü*] C_{2} *nigü* | *yarutğay*] A_{23} *yaruğay* C_{2} *yąrağay* (-ę- harekeli) *tęge* | *negüke ... beg*] A_{13} *n. yararın* (-*rı*- tashih edilmiş) ... B_{3} *bulur* [illegible] **4055** *turur erse*] A_{24} *t. bolz-a* B_{11} *yorır* (*y*- noktasız) *e.* C_{3} *tụrur bolsa* | *yirde*] A_{24} *bęg tilekin mụnıngda* C_{8} *nigüke ... tęg* [illegible] B_{11} *yirde* C_{3} *yęrde* (-ę- harekeli) || **4056** *elig ... aḍaḳıng*] A_{25} *ilig ḳavşur-a ...*

4045 B'de bu beyit yok | *tapuğçı*] A_{14} *tulan-ğu* || **4046** *ersig .. yaçı*] A_{15} *yaç-* [illegible] *...tur aḍakın* C_{4} *ilig ḳarşu tut sęn a.* | *ong ... elging*] A_{25} *... ilging* B_{12} *sol el-ni ...* B_{4} *... oḳtaçı* (satır altında *oḳuçı*) C_{10} *erse ersig ...* | *erse*] B_{4} *bolsa* || **4047** *idiş-* [illegible] C_{4} *s. elgingi ur ...* || **4057** *ḳapuğda ... mang*] A_{26} *ḳapuğ-ḳa k. o(n)gun a. man ... yazı*] B_{5} *iḍiş-çi ... tüzi* || **4048** *ağıçı*] B_{6} *ağıçı* (satır altında *'aḳıl-lıḳ*) *keḍ erse*] [illegible] *tapuğ-dan* .. | *tilin ... ang*] A_{26} *tiling ... an* || **4058** *iki ... bol*] A_{27} *... çök tụsün* A_{17} *kụdesz-e* || **4049** *öz*] A_{18} *söz* | *iḍi ... ḳılğu*] A_{18} *ęti ḳorḳ-nu aynu* (*-y-* ?) ... B_{7} [illegible] B_{14} *iki* C_{6} *... şök ...* || **4059** *solun ya*] A_{28} *solun-ı* (veya *s. y-ą* ?) | *ögün*] B_{15} *sęv̇nü kęḍ ḥem yąnut ḳılsa* C_{13} *idi ḳ. aynu* (*-y-* noktasız) ... || **4050** *negü tir*] A_{19} [illegible] || **4060** *ötün*] B_{1} *ọḳun* C_{8} *ayıt* | *çevab birse*] A_{29} *cuvab berz-e* || **4061** *süçig ... ter* B_{8} ve C_{14} *nigü t.* | *bulğuçı*] C_{14} *ḳolğuçı* [illegible]] A_{30} *sụçüg i. yav̇lak* | *işte ... iv̇e*] A_{30} *... ev̇e* B_{2} *erse ...* C_{9} *iş-te*ⁿ *...*

4062 eşitmiş sözüg sen eşitmedük it
közüŋ körmişin sen körünmedük it

4063 bu yaŋlıġ tapınsa yaransa kişi
ḳutı künde artar kör itlür işi

4064 ḳayusı alur ḫil bolur ḫil başı
ḳayusı at aḏġır öze il başı

4065 ḳayusı sü başı ḳayusı ḥacib
ḳayusı ılımġa bolur söz açıp

A 117 4066 bu ḳurḳa tegip uz tapınsa bu er
uluġluḳḳa yetlür tükel arzu yir

4067 ḳayuḳa ögelik tegir ög bolur
ḳayu kök ayuḳluḳ öze at alur

4068 ḳayusı ınanç beg ḳayu çaġrı beg
ḳayusı tigin beg ḳayu çav̂lı beg

4069 ḳayu yav̂ġu yuġruş bolur il begi
ḳayu atı teŋsiz bolur er ögi

C 240 4070 bu yirke tegi ol tapuġçı ḳurı
munıŋda naru yoḳ aġırlıḳ ḳurı

4071 bu ḳurḳa tegürse tapuġçıġ bu beg
ötedi tapuġçı ḥaḳın öggü teg

4062 *sözüg ... it*] A_{31} ... *et* (tashih görmüş) B_3 *sözüngni* ... | *közüŋ* [illegible] A_{31} *kosüng körmiş-i-ni korüm-medük et* C_{10} *közün körmiş erse* ... ‖ **4063** [illegible] *yaransa*] A_{32} *t. buz-a-mış* B_4 *tapunsa yaransa* C_{11} *tapunsa bu samış* | *itlür*] [illegible] ‖ **4064** *alur*] A_{33} ve C_{12} *alır* | *at ... başı*] B_5 *at ... işi* ‖ **4065** *ḳayusı .. başı*] [illegible] *ḳ. suu b.* C_{13} *ḳayu sav başı kör* | *ılımġa*] A_{34} *alım-ġa* (satır altında uyg. [illegible] *kadip* ; *-d-* ?)

4066 B'de bu beyit yok (krş. beyit 4072) | *tapınsa*] C_{14} *tapunsa* | *yetlür* [illegible] *yir*] A_1 *edlür ... yer* C_{14} *yetlür* (*-e-* harekeli) ... ‖ **4067** *ḳayuḳa ... bolur*] A_2 [illegible] *og b.* B_7 *ḳayusı bolur ög ögelik bulur* | *kök ... alur*] A_2 *kün oyaḳ-luḳ-ta öz* [illegible] *köngü yulıḳ* (*y-* ve *-ı-* noktasız) ‖ **4068** *beg ... beg*] B_8 *teg ... teg* | *ḳayusı* [illegible] A_3 *ḳ. kök erken* ... B_8 *ḳ. kör tigin* (noktasız) *teg ... teg* C_{16} *ḳ. kök irken* [illegible]

4069 B'de bu beyit yok ‖ **4070** *bu ... ḳurı*] A_5 *buu yerke*... B_9 *ḳayuḳa* [illegible] *ḳulı* C_1 *b. yirke* ... | *munıŋda ... ḳurı*] A_5 *munung-tan nar-ı* ... B_9 *munungda* [illegible] satır üstünde yazılmış) *naruḳı a. yolı* C_1 *munung-da* ...

4071 B_{11}'de bu beyit 4072'den sonra geliyor | *tegürse tapuġçıġ*] B_{11} [illegible] *tapuġçı* | *tapuġçı*] C_2 *tapuġçıġ*

4072 bu ḳurḳa tegip er tapınsa birer
iḏi keḏ tusulur begi arzu yir

4073 ḳalı ornasa bu otun er ili
iḏi ök uluġ yas ḳılur bu ḳulı

4074 iḏi yaḳşı aymış uḳuşluġ bügü
tegimsiz kişike bu ḳur birmegü

4075 taḳı munda yigrek ayur bu bilig
biligsizke birme aya beg elig

4076 uḳuşsuz kişiler bilig artatur
biligsiz kişiler buḏun yav̂rıtur

4077 biligsizke birse begi ḳur orun
begiŋe yazıġlı munı bil burun

B 294 4078 uluġluḳḳa tegse uḳuşsuz kişi
iḏisi başın yir ay ilçi başı

4079 kerek emdi begler tapuġçı ḳulın
biligi teŋinçe beḏütse ulın

4080 ḳuluġ keḏ sınaġu ḳılınçı yaŋı
uḳuşı teŋinçe tegürgü öŋi

4081 baġırsaḳ kerek ḳul begiŋe açır
anı ötrü begler açınsa tegir

4082 negü tir eşitgil törü birgüçi
törü birle beglik işin itgüçi

4072 B_{10}'da bu beyit 4071'den önce geliyor (krş. bir de beyit 4066) | *tegip* ... [illegible]] A_7 *t. öz tapınz-a buu er* B_{10} *tapunsa tegip er birer* C_3 *tegip öz tapunsa bu er* [illegible] ... *yir*] A_7 *eti ... yer* B_{10} *uluġluḳ-ḳa tegnür yatıp arzu yir* ‖ **4073** *ornasa* ... [illegible]] A_8 ... *eli* B_{12} *bir urunsa otun er tili* | *iḏi ... yas*] A_8 *eti ok u. yaz* B_{12} ... *iş* C_4 [illegible] ‖ **4074** *iḏi ... bügü*] A_9 ... *begü* B_{13} *iḏi yaḳşı* ... C_5 *idi yahşı* ... | *tegimsiz birmegü*] A_9 ... *budar ber-megü* B_{13} *tegim-süz* ...

4075 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *munda...bu*] A_{10} *m. yegrek tuduz-tı* [illegible] *m. yigrek* ... C_6 *mundan yegrek* (*-e-* harekeli) *tutuzdı* | *birme ... elig*] A_{10} *berm-e* [illegible] *ilig*

4076 B'de bu beyit yok

4077 B'de bu beyit yok | *birse*] A_{12} *berz-e* ‖ **4078** *uḳuşsuz*] C_9 *biligsiz* (*-g-* [illegible] *-l-* üzerinde) | *iḏisi ... yir*] A_{13} *edez-i b. yer* B_1 *iḏisi* ... C_9 *idisi* ... ‖ **4080** [illegible] ... *yaŋı*] A_{15} *ḳılıḳ* ... B_3 ... *tengi* (*-n-* noktasız) C_{11} ... *yangı* (*y-* noktasız) | [illegible] *öŋi*] B_3 *kötürgü yangı* ‖ **4081** *begiŋe*] B_4 *begini* | *anı*] B_4 *anın*

4082 A_{17}'de mısrâların yeri değiştirilmiş; sonra sahife kenarında *burun* ve *song* [illegible] yazılarak, tashih edilmiş | *negü ... birgüçi*] A_{17} *n. ter ... bergüçi* B_5 ve C_{13} [illegible] *işin itgüçi*] A_{17} *i. edgü-çi* C_{13} *işin* (*-ş-* noktasız, *-n* dikkat)

4083 neçe ḳul bedüse ḳul atı ḳul oḳ
bedütmiş begiñge tapuġçı ol oḳ

4084 neçe beg kiçig erse atı beg ök
tapuġçı atında beg atı yig ök

4085 ay begler aġırlap bedük bolmış er
basınma begiñni bedük tut aġır

4086 öçeşme bu begler bile sen bolup
sözin sözlemegil mẹgẹr kẹd körüp

C 241 4087 olar ḳut tururlar ḳut elgi uzun
küyer ot tururlar küyürgey özün

4088 zẹmane tururlar zẹmane bile
yaraşıḳ kerek er sevinse küle

4089 taḳı yaḳşı aymış sınap bilmiş er
tapuġ birle ḳopmış tilek bulmış er

4090 küle baḳsa begler sañga öz közün
sevinme añgar sen küvenme özün

4091 tapuġḳa tayanma kötürme köñgül
sañga tügge begler yañgılsa yüzün

B 295 4092 kiçig ya uluġ tut ne çavluġ külüg
tapuġçı tapuġçı turur belgülüg

4083 *ḳul oḳ*] B_6 *ḳuluḳ* | *bedütmiş ... ol*] A_{18} *bedümiş ... ol* (satır üstünde yazılmış) || 4084 *atında ... yig*] A_{19} *... yeg* B_7 *kẹdinde ... kẹd* C_{15} *... yig* || 4085 *er*] A_{20} ve C_8 *ẹr* | *basınma ... bedük*] A_{20} *... begüg* B_8 *bẹdük bil ...* || 4087 *elgi*] A [illegible] *ilgi* | *tururlar ... özün*] A_{22} *turur kör k. ọsün* B_{10} *tụrurlar küyürgen közün* || 4088 [illegible] *sevinse*] B_{11} *ẹr sẹvünse* C_2 *e. sẹvünse* || 4089 *toḳı ... er*] A_{24} *... söz-ler ... ẹr* B_{11} [illegible] *y. aymış ... ẹr* C_3 *taḳı yaḫşı sözler ...* | *ḳopmış ... er*] A_{24} *ḳoymış ... ẹr* B_{12} [illegible]

B_{13} 'te, 4089 'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir :

ne edgü nẹng ol (bu) biligler sözi
bilig-ler sözi körse barçın çuzı

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

4090 *sañga öz*] B_{14} *kịşike* | *sevinme ... küvenme*] A_{25} *s. angga ...* B_{14} *sẹvün*[illegible] *... ınanma* C_5 *sẹvünme ...* || 4091 *tayanma*] B_{15} *ınanma* | *sañga ... yüzün*] A [illegible] *tapuġ tegge (-g- ?, -p- ?) ol beg tọngül-se (-se* dikkat ; *sẹn ?) yụsün* B_{15} *sanga tüg*[illegible] *bẹgler yạngılsa yüzün (y-* üstündeki noktalara dikkat , *t- ?)* C_6 *tạpuġ tigey* [illegible] *gülse tüzün* || 4092 *ne çavluġ*] A_{27} *ne çavlıġ* B_1 *ne (n-* noktasız *) ç.* | *tapuġçı* [illegible] *turur*] [illegible] *tạpuġda tụrur*

4093 ḳatıġlanġu begke tapuġ yazmasa
tapuġçı yolında oñgın azmaza

4094 neçe me yaḳın tutsa begler sini
özüñni unıtma yorıġıl köni

4095 neçe edgü tutsa özüñ ḳorḳu tur
işimsinmegil sen ḳıya baḳnu tur

4096 ara ot bolur kör ara suv bolur
ara küldürür kör ara yıġlatur

4097 bu üç neñgke bolma yaḳın ḳoşnısı
küyer ot aḳar suv bu begler küsi

4098 kür arslanḳa oḳşar körü tursa beg
öge tegse yumşar bolur torḳu teg

4099 ḳalı basnu tegse buşar baş keser
tamurın teşer kör sorup ḳan içer

A 118 4100 buşar ödte barma begiñgke yaġuḳ
ḳalı bardıñ erse uçuzluḳ anuḳ

4101 ayıttuḳta sözle oḳıduḳta kir
sẹlamẹt tirilgil tuçı bol aġır

4102 telim sözni eştip eşitmez itin
közün körmişiñni yitürgil ḳatın

C 242 4103 negü tir eşitgil özin tutnur er
ödinde kirip kör ötüg ötnür er

4093 *begke tapuġ*] B_2 *bẹgler tạpın* | *tapuġçı yolında*] B_2 *tạpunmış y.* C_8 *t. yolından* || 4094 *neçe ... sini*] A_{29} *neçem-e ... sen-i* C_9 *... sīni* | *unıtma*] A_{29} *unudm-a* || 4095 [illegible]] B_4 *ḳorḳa* | *işimsinmegil ... ḳıya*] A_{30} *ışım-sın-maġıl ...* B_4 *işensinmegil sẹn* [illegible] ([illegible] noktasız) C_{10} *ịşimsinmegil sẹn ḳıya* || 4096 *bolur kör*] A_{31} ve C_{11} *bolurlar* | [illegible] *küldürür .. yıġlatur*] A_{31} *kụl-türür-ler ...* C_{11} *yıġlaturlar a. küldürür* || 4097 *bolma*] [illegible] C_{12} *bolmaz* | *begler küsi*] B_6 *ol bẹlgüsi* || 4098 *oḳşar ... beg*] A_{33} *... barz-a b.* [illegible] *oḳşar bu bẹgler özi* C_{13} *oḫşar ...* | *bolur ... teg*] B_7 *bu torḳu çuzı* || 4099 *basnu* [illegible] *buşar*] A_{34} *b. barz-a basar* B_8 *buşnu tẹgse b.* C_{14} *basnu tẹgse bạsar* | *teşer ... içer*] [illegible] *... içe(r)* C_{14} *tẹşer ...* || 4100 *ödte ... yaġuḳ*] A_1 *... beginge yavuḳ* B_9 [illegible] *barma bẹginge yạġuḳ* || 4101 *ayıttuḳta*] B_{10} *ayịt(t)uḳ-ta* C_{16} *ayıt(t)uḳta* | *tuçı*] A [illegible]

4102 B 'de bu beyit yok (krş. beyit 4062) | *eştip ... itin*] A_3 *... ẹdin* C_{17} *eşitip* [illegible] *eşitmez itin* | *közün ... ḳatın*] A_3 *kọsüng ... ḳadın* C_{17} *... yịtürgil ḳạtın* || 4103 [illegible] *... er*] A_4 *n. ter ẹ. öz-in (kö- ?) ẹr* B_{11} *nigü t. eşit bu ö. tụtnur ẹr* C_1 *nigü ... kirip ... er*] A_4 *kirig-li ọdüg ...* B_{11} *... ẹr* C_1 *kirigli ötüg ...*

4104 kirü tur tiseler ağırlıḳ öküş
çıḳ̀a tur tise kör yüzün͡gke söküş

4105 közün͡gni küḍezgil özün͡gni tutun
özin tutġuçı er ajunda küsüş

4106 üç işte yıraḳ tur ḳatığlan usa
biri ḳılma beglik söz aydım kese

4107 taḳı biri yalġan biri suḳluḳ ol
bu üç iş üçegü tüpi yoḳluḳ ol

4108 yon͡gama kişig sen uşaḳ sözleme
köni sözlegil söz barın kizleme

B 296 4109 özün͡gni arıġ tut ḳamuġdın sın͡gar
arıġ ol bu begler arıġ nen͡g seṿer

4110 özün͡g ḳarşıḳa kirse baḳnu yorı
sini kim ağırlar ağırla anı

4111 küṿezlenme elgin͡g sala kirmegil
elig alşu tutşu yime turmağıl

4112 özün͡g oldurur erse ornun͡g bilin
kişig satġamağıl siliglik ḳılın

4113 ḳaḳırma sen anda ya suḍma ḳatıġ
otunluḳ bolur bu kiterür tatıġ

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

4104 *tiseler*] A_5 *tez-e baḳ* | *tise ... söküş*] A_5 *tez-e-ler yụsin-ge sọküş* B_{12} ... (*-ş* sahife kenarında yazılmış olacak, fotografa girmemiş) || **4105** *közün͡gni* ... A_6 *ọsüng-ni tudun-ġıl suṿung-nı kụdez* C_4 *özüng-ni tutunġıl sạṿung-nı küdez* | ... *küsüş*] A_6 *ẹr acun-ta kụsüş* B_{13} *ẹr eren-de kụşüş* (satır altında *'ạziz'*) C_4 ... || **4106** *işte ... ḳatığlan*] A_7 *i. ḳadıġ-lan yıraḳ tur* B_{14} *iş-de* ... C_5 *iş-ten* ... | ... C_5 *yig-lik*

4108 B'de bu beyit yok | *yon͡gama*] A_9 *yo(n)gam-a* C_7 *tongama* ... *söz*] ... || **4109** *begler ... nen͡g*] C_1 *bẹglik arıġlıḳ* || **4110** *kirse baḳnu*] B_1 *kir saḳınu* (nokta ... | *sini*] A_{11} *sen-i* || **4111** *elgin͡g sile*] A_{12} *ilging sal-a* B_3 *e. sile* C_{10} *e. sạla* (*-ạ-* hareke ... | *tutşu ... turmağıl*] B_3 *tutşu* (*-ş-* noktasız) *y. kirmegil* || **4112** *ornun͡g*] B_4 *bu ...* C_{11} *ornung* (önce *öz* yazılmış, sonra üzerinden çizilmiş) | *satġamağıl* ... *siliglik*] ... *kişịlik* C_{11} *sıtġamağıl s.*

4113 nushalarda metnin bu kısmında bir karışıklık olmalı (B için aş. bk.) | ... A_{14} *ma* | *kiterür*] A_{14} *kederür* (*-e-* ?)

B_5'te bu beyit şöyledir (krş. beyit 4114):

ḳıḳırma ḳatıġ sẹn ünün ḳạtġura
otunluḳ bolur bu kịşiler ara

4114 yana bağdaş ilme yanın yatmağıl
ünün ḳatġura sen ḳatıġ külmegil

4115 yana alma tırn͡gaḳ aḍışma butun͡g
uçuzluḳ tegürgey iletgey ḳutun͡g

4116 senin͡gde uluġraḳ sözin sözlese
sözüg barça ḳoḍġu anı tın͡glasa

4117 köni sözle sözni ḳızartġay en͡gin͡g
sözüg sözlemegil mẹgẹr öz ten͡gin͡g

4118 içip ḳarşıḳa kirme özni tutun
yarağsız bolur ol içigli otun

C 243 4119 bu üç nen͡g turur er küḍezmese öz
başın alsıḳar terk eşit uş bu söz

4120 birisi bu begler sözin tutġu beg
küḍezgü anı öz seṿüg canı teg

4121 ikinç yazmasa ilke tursa köni
özin keḍ küḍezse bu bulġaḳ küni

4122 üçünç ḳarşı içre köni tutsa öz
yıraḳ tutsa ten͡gsiz yarağsızda köz

4123 bu üçte birisin ḳılıġlı kişi
neçe me beḍük erse keslür başı

B 297 4124 aḍaḳın yorıġlı ay ḳılḳı tüzün
öḍi bolmağınça körünme özün

4114 *bağdaş ilme*] A_{15} *bağdaş-ın-m-a* C_{13} *bạğdaş i.*

4115 nushalarda metnin bu kısmında bir karışıklık olmalı (B için aş. bk.) | *yana butun͡g*] A_{16} *yim-e a. tırıng-gaḳ a. tonung* C_{14} ... *adışma* ... | *iletgey*] A_{16} *il ẹdgey*

B_7'de bu beyit şöyledir:

unıtma özüngni sayu tur tüpüng
anutsang özüngni iletür ḳutuġ

4116 *senin͡gde ... sözlese*] A_{17} *sening-tin s. söz-lem-e* B_8 *özüngde uluġ-nung s. sözleme* C_{15} *sẹning-den* ... | *sözüg ... tın͡glasa*] B_8 *sözüng yạḫşı tịnglap anı kizleme* C_{15} ... || **4117** *sözni ḳızartġay*] A_{18} *bilmiş ḳısardz-a* (*-z-* ?) B_9 ... *ḳızartġa* C_{16} ... *ḳızarġa* | *sözüg ... ten͡gin͡g*] B_9 *mẹgẹr eḍgülük-ke açılsun tiling* C_{16} *sözüng* ... **4118** *içip*] B_{10} *ịçip* | *ol ... otun*] A_{19} *ay kiçigli* (*k-* ?) *budun* B_{10} *o. ịçigli o.* C_{17} *oḳ* ... || **4119** *terk ... söz*] A_{20} *t. ẹşit buu sọz* B_{11} *ḳẹḍ küḍezsü bu öz* || **4120** *sözin*] A_{21} ... C_1 *sözi* ... *öz ... canı*] A_{21} *kör* ... B_{12} *özini canı* || **4121** *ilke tursa*] B_{13} *il törüke* (... noktasız) | *özin ... bulġaḳ*] A_{22} *ọsüng ket* ... B_{13} ... *bulġa(ḳ)* || **4123** *üçte birisin*] ... *üç-de birisi* C_5 *üç-de biri-ni* || **4124** *yorıġlı*] A_{25} ve C_6 *turuġlı* | *öḍi ... özün*] A_{25} ... *ọsün* B_1 *özi b. körünmes közün*

4125 kalı oldurur erse öz kur bulup
okıp başlasa ötrü kirgil turup

4126 kaçan söz sorar erse begler sanga
uzatma sözüngni ay ersig tonga

4127 ayıtsa ötüngil bilirin özüng
sözin kesse koḍğıl uzatma sözüng

4128 kalı aşka begler okısa sini
ẹdẹb birle aş yi keḍ ögren munı

4129 ong elging bile sen kötürgil yigü
bayat atı aşnu ayıt ay bügü

4130 kişi utrukı aşka sunma elig
özüng utrukı aş yigil ay silig

4131 biçek tartma anda süngük kemdime
aşığ tartmağıl sen kişig ündeme

4132 teşi teg yimegil yime tav̇rakın
silig bolma artuk tişi teg sakın

4133 neçe me tok erse yigü beg aşı
bu begler aşı ol ağırlık başı

A 119

4134 ne türlüg bu işke tegir erse öz
bağırsaklıkın teg yaruk kılğa köz

4135 iḍi yakşı aymış biliglig kişi
bu söz tutsa asğı sav̇ altun tuşı

244

4136 kalı tegse beglik sanga belgülüg
bilig birle işlet işig ay külüg

4137 kalı yav̇ğu tengsiz bolur erse sen
vẹfa kıl neçe küç bulur erse sen

4138 apang tegse emdi sü erki sanga
akı bol oḍuğ tur ay ersig tonga

4139 tegir erse bil ya sanga on otağ
elig targu [illegible] kılıç tutğu yağ

B 298

4140 vẹzirlık tegip bolsa elging uzun
törü urma isiz silig bol tüzün

4141 ögelik tegir erse öglengü ol
yangılsa begi bu ayu birse yol

4142 kalı kök ayukluk tegir erse kör
özin keḍ küḍezgü kutı badı kur

4143 sü başı ya il başı bolsa özüng
köni bol yiti tut kulakıng közüng

4144 özüng bolsa ḥacib orunç almağu
çığay tul yẹtimler sözin tınglağu

4145 ağılıkka kılsa ağıçı sini
bütün çın bolup sen yorığıl köni

4146 bitigçi ılımğa bolunsa özüng
köngül sırrı bek tut çıkarma sözüng

4147 bu ol atka tegmiş tapuğ kılğuçı
munıngda narusı uda birgüçi

4125 *oldrur ... kur*] A_{26} *oldrur ẹrz-e buu ọz k.* B_2 *otrür e. özüng tör* | [illegible] *turup*] A_{26} *okup ...* B_2 *kişi oğrasa kirse turğıl körüp* || **4126** *sarar*] A_{27} [illegible] *katar* || **4127** *ayıtsa ... özüng*] B_4 *eşitse ... biliring sözüng* C_9 *... bilirig ö.* | *sözin* [illegible] *koḍğıl*] B_4 *sözüng ...* C_9 *... kopğıl* || **4128** *sini*] A_{29} *seni* C_{10} *sīni* | *yi*] A_{29} *y-e* || [illegible] *elging ... yigü*] A_{30} *ilging ... yegü* B_6 *... bile ök ...* C_{11} *... tigü* | *ayıt ... bügü*] [illegible] *adap y-e yegü* C_{11} *aytıp yi yīgü* || **4130** *utrukı ... elig*] A_{31} *udru-sı ...* C_{12} *...* [illegible] *aş ... ay*] A_{31} *y-e ay kılk-ı* C_{12} *yi ay kılkı* || **4131** *biçek ... kemdime*] A_{32} *biçek* ([illegible] altında uyg. harfl. *bıçak*) *t. anda* (satır üstünde yazılmış) *sungek kengdim-e* B_8 [illegible] *kẹmdime* C_{13} *... kimdime* | *tartmağıl*] A_{32} *ber-ta-mağıl* B_8 *tatmağıl* C_{13} *tartma* [illegible] || **4132** *teşi ... tav̇rakın*] A_{33} *tecik t. yem-e aş ay turlak bakın* B_9 *tẹşi* [illegible] *tav̇rakın* [illegible] *tişi tẹg yīme aş ay turlak bakın* || **4133** *yigü beg*] A_{34} *yegü b.* B_{10} *yigüke* | *ol ...* [illegible] A_{34} *... tuş-ı* B_{10} *bil ... başı* (*b-* noktasız, *t-* ?) C_{15} *... başı* || **4134** *ne ...* [illegible]] A_1 [illegible] *türlüg işke* (satır üstünde yazılmış) *t. ẹrz-e ọz* B_{11} *... tẹgir erse sẹn* C_{16} *kayu tür* [illegible] *iş-ke tẹgir erse sẹn* | *yaruk ... köz*] A_1 *y. kılğu k.* B_{11} *yaruk bolğa sẹn* C_{16} *bilir erse* [illegible] || **4135** *iḍi yakşı*] A_2 *iti* (*i-* ?) *y.* B_{12} *iḍi yakşı* C_{17} *idi yaḫşı* | *sav̇ ... tuşı*] A_2 *son* ([illegible] altında uyg. harfl. *sav*) ... B_{12} *son a. tuşı* (noktasız) C_{17} *sav* (*-v* üç noktalı) ... [illegible]

4136 *tegse* [illegible] *sanga*] [illegible] (?) *b. sangga* B_{13} *tẹgse iş bol sanga* | *işlet işig*] [illegible] *bil-e t.* C_1 *işle işing* [illegible] **4137** B'de bu beyit yok | *yav̇ğu*] A_4 *yav̇-ğu* (*-ğ-* ? *-s-* ?) C_2 *yav̇ğu* || **4138** *apang* [illegible] *erki*] A_5 *kal-ı t. ẹmti suver-ki* (*-ki* yerine önce *-ke* yazılmış, sonra üzerinden çi- [illegible]) B_{14} .. *uşbu söz erki* | *tonga*] A_5 *tongga* || **4139** *sanga on*] A_6 *sangga on* B_{15} [illegible] *öz* | *elig ... yağ*] A_6 *ilig yasğu ...* B_{15} *e. tarğu* (*t-* noktasız; *-r-* altındaki [illegible] dikkat) *m. kılınç t. ağ* C_4 *e. yazğu m. kılınç ...* || **4140** *tegip ... elging*] A_7 [illegible] *ilging* B_1 *tẹger ...* | *törü ... isiz*] A_7 *turu yurm-e ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat) || **4141** *tegir*] [illegible] *tẹgẹr* | *birse*] A_8 *berz-e* || **4142** *kök ayukluk*] A_9 *kọk oyuk-luk* C_7 *k. ayuk-luk* [illegible] noktasız) || **4143** *bol ... tut*] A_{10} *b. iti* (*i-* ?) ... B_4 *b. yiti t.* C_8 *bol* (*b-* ?) *yiti t.* [illegible] **4145** *ağılıkka ... sini*] A_{12} *ağ-ı-lık-ta ... sen-i* C_{10} *... sini* (*-n-* yerine *-b-* ile) [illegible] *ol ... tegmiş*] A_{14} *ọk ... yedmiş* (*-d-* tashih görmüş) | *munıngda ... birgüçi*] [illegible] *munang-tan naru-sı* (*-s-* ?) *u. ber-güçi* B_8 *munungda ...* C_{12} *munung-da ... uda* [illegible] (tashih görmüş)

4148 bir ança yime bar taḳı işçiler
töşekçi ya ḳuşçı yime aşçılar

4149 bu yan͡glıġ tapuġda yıraḳ tur san͡ga
ereji birer ol kör emgek min͡ge

4150 aġırlıḳ tilese özün͡gke tuçı
aġırla kişig sen aya ḳoptaçı

4151 uluġuġ uluġla küḍez ḥụrmẹti
san͡ga kelge dẹvlẹt uluġluḳ ḳutı

4152 negü tir eşitgil avuçġa sözi
avuçġa sözi tutsa açlur közi

C 245 4153 uluġ ḥụrmẹti bar ajunda törü
uluġ kelse ḳopġıl aḍaḳın örü

4154 yaraşur uluġḳa kiçig ḥụrmẹti
uluġ ma kiçigke ḳılur oḳ körü

B 299 4155 sözin kesti ögdülmiş aydı munu
bu yan͡glıġ bolur beg tapuġçı unu

4156 men aydım eşittin͡g sen ögrendin͡g ul
negü teg tapınġu tükel bildin͡g ul

4157 bu yan͡glıġ turur begke ḳılġu tapuġ
tapuġ sin͡gse ötrü açar ḳut ḳapuġ

4158 tusulġu tapuġ bu munı bilgü tap
ḳalı bildin͡g erse özün͡g begke sap

OḌĠURMIŞ SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

4159 yanut birdi oḍġurmış aydı bu söz
eşittim men emdi aya eḍgü öz

4160 taḳı bir sözüm bar ayıtġu san͡ga
anı ma ayu birgil emdi man͡ga

4161 özüm kẹndke kirse ilig tapġın͡ga
baru turġu künde anın͡g ḳapġın͡ga

4162 negü teg yorıḳın bilingü adaş
tiriglik olardın turur ay ḳadaş

4163 er at birle şẹksiz ḳatılġu kerek
olarḳa yaraşı tirilgü kerek

4164 munı ma ayu bir man͡ga sen bu kün
negü teg ḳatılġu uḳayın ögün

XLVIII.

ÖGDÜLMİŞ ḲAPUĠDAḲI ER AT BİRLE NEGÜ TEG TİRİLGÜSİN AYUR

4165 yanut birdi ögdülmiş aydı bu ma
kereklig turur ay ḳadaş aysama

B 300 C 246 4166 munı ma san͡ga emdi ögretgü ol
negü teg yorıġu anı bilgü ol

4149 *tapuġda ... san͡ga*] A_{16} *tapuġ-ta* (*ta-* tashih görmüş) ... *yegi* C_{14} *tapuġ*[illegible] ... | *ereji ... min͡ge*] A_{16} *ẹrici az ol kör öküş ẹm-geki* B_{10} *e. birer* C_{14} *e. bir*[illegible] ... || 4150 *tilese*] A_{17}, B_{11} ve C_{15} *tileseng* | *ḳoptaçı*] A_{17} *ḳop-taçı* (*ḳ-* ? *s-* !) || [illegible] *uluġuġ uluġla*] A_{18} *uluġ-luḳ u.* B_{12} *u. uluġlar* | *ḳatı*] A_{18} *atı* || 4152 *negü ... avuçġa* [illegible] A_{19} *n. ter ẹ. aviçḳ-a* B_{13} *nigü ... avuçḳa* (satır altında *apuşḳa*) C_{17} *nigü ...* | *avuçġa* [illegible] ... *közi*] A_{19} *aviçḳ-a ... yụz-i* B_{13} *avuçḳa ...* C_{17} *... yüzi*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

4153 *ajunda törü*] A_{20} *acun-ta yegü* (?) || 4154 *ḳılur oḳ*] B_{15} *ḳıluruḳ* || [illegible] *tapuġçı*] B_1 *tạpuġı* || 4156 *eşittin͡g*] B_2 ve C_5 *eşit(t)ịng* | *negü ... tapınġu*] B_2 ve [illegible] *nigü tẹg tạpunġu* || 4157 *turur ... ḳılġu*] A_{24} *turup ...* B_3 *tụrur ḳılġu bẹg-ke* C_8 *tụr*[illegible] *ḳılġu bẹg-ke* || 4158 *özün͡g ... sap*] B_4 *sẹn özün͡g-ke sạp*

oḍġurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok (nushalardaki başlık için bk. [illegible] 4164 not)

4159 *birdi*] A_{27} *berti* | *eşittim*] B_6 *eşit(t)ịm* C_9 *eşit(t)im* || 4160 *san͡ga*] A_{28} [illegible] *ga* | *birgil ... man͡ga*] A_{28} *bergil ... mangga* || 4161 *ilig*] A_{29} *ẹlig* || 4162 *negü* [illegible] *yorıḳın*] A_{30} ... *yụrüş-in* B_9 ve C_{12} *nigü ...* | *olardın ... ḳadaş*] A_{30} *olar-nıng* [illegible] ... B_9 *o. tụrur ay ḳadaş* (*-ş* sahife kenarında yazılmış) C_{12} *olarnıng bile ol ḳ.* || 4163 [illegible] B_{10} *ẹr* | *tirilgü*] A_{31} *ḳılınġu* || 4164 *bir*] A_{32} *ber* | *negü*] B_{11} ve C_{14} *nigü*

Nushalarda, 4164 'ten sonra, şu başlık gelmektedir : A_{33} *ọgdülmiş cuvabı odġur-mış-ḳa* [illegible] *ẹl-cẹvab* C_{15} *ögdülmiş cẹvabı oḍġurmış-ḳa*

ögdülmiş .. ayur] nushalarda bu başlık 4158 'den sonra geliyor | A_{26} ... *ẹr at* [illegible] ... B_5 *ḳapuġdaḳı ẹr aṭ birle ṣọḥbẹt sözi* C_8 *bab ö. ... nigü tẹg tirilgüsini* (*-g-* çiz- [illegible]) *ögretür* (*-t-* noktasız)

4165 *birdi*] A_{34} *berti* | *aysama*] A_{34} *ay-sam-a* || 4166 *munı ... ol*] A_{35} *m. men* [illegible] *ga ẹmti ọgrengü o.* B_1 *munıma ...* | *negü*] B_1 ve C_1 *nigü*

A 120

4167 tiriglik olarnıŋ bile ol kadaş
kayusın kadaş tut kayusın adaş

4168 kapuğdakı birle yaraşğu kerek
katılğu kelişgü barışğu kerek

4169 kapuğdakı birle yaraşmasa uz
tiriglik tatımaz aya edgü öz

4170 negü tir eşitgil tapuğ kılğuçı
törü birle başlap kapuğ tüzgüçi

4171 yakınlık tilese özüŋ beg bile
kapuğdakı birle yakınlık tile

4172 uluğluk tapayın tise sen özün
er at birle yakşı yorı ay tüzün

4173 neçe me yakın tutsa begler sini
yaraşğıl er at birle turğıl köni

4174 tükel üç kutu ol kapuğda kişi
bularnıŋ bile ol tiriglik işi

4175 bularda biri özde ulğuŋ turur
uluğka tapınsa özüŋ kut bulur

4176 uluğla olarnı ağırla sözin
sini edgü tutğay yarutğay yüzin

4177 idi yakşı aymış biliglig bügü
bügüler sözini uçuz tutmağu

4167 *olarnıŋ ... ol*] A_1 *olar-nı til-e ay* | *kadaş*] B_2 *kadaş* || 4168 *kelişgü barışğu*] A_2 *karıl-ğu ulaş-ğu*

4169 C'de bu beyit yok | *tiriglik tatımaz*] A_3 *tiriglik-te tınmaz* B_4 *t. tatımaz*

4170 A_5'te bu beyit 4171'den sonra geliyor | *negü tir*] A_5 *n. ter* B_5 ve C_4 *nigü t.* | *törü*] B_5 *törü* (satır altında *dad*)

4171 A_4'te bu beyit 4170'ten önce geliyor | *tile*] A_4 ve C_3 *ula* || 4172 *tapayın ... özün*] A_6 *ul-a-yın tez-e sen osüng* B_7 ve C_6 *tapay tip tise* ... | *yakşı yorı ay*] A_6 *arduk yaraş* C_6 *yahşı y.* || 4173 *neçe ... sini*] A_7 *neçem-e ... sen-i* | *yaraşğıl ... köni*] A_7 *er at birl-e yakşı yurigil koni* || 4174 *bularnıŋ*] A_8 *bular-nı* || 4175 *bularda ... özde*] A_9 *olar-ta* ... C_9 *b. b. özden* | *tapınsa*] B_{10} ve C_9 *tapunsa* || 4176 *uluğla olarnı*] A_{10} *uluğ-lar olarığ* C_{10} *u. olarığ* | *sini ... yüzin*] A_{10} *seni etgü ... kosin* B_{11} ve C_{11} *sini e. tutğa yarutğa y.* || 4177 *idi ... bügü*] A_{11} *eti ... begü* C_{11} *idi yahşı* | *bügüler*] A_{11} *begü-ler*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *dörtlük* sözü ile ayırt edilmiştir

4178 kiçigke uluğluk uluğdın kelir
uluğka tapınsa kiçig kut alır

4179 uluğlar sözin tut yumuş kıl yügür
uluğ sözi tutsa tilekke tegir

4180 uluğlar kut ol kör tilese kutuğ
tapınğıl tapuğka turur kut tutuğ

B 301

4181 takı bir saŋa teŋ tuş ol ay kadaş
yıratsa yağı ol yağutsa adaş

4182 işiŋ hem tuşuŋ bu katılğu kişi
yanutka yanut kıl işiŋe tuşı

C 247

4183 takı bir seniŋde basa ol kiçig
bularnıŋ bile ol açığ ya süçig

4184 basıtma katığlan kiçigke özüŋ
tilin oynamağıl tıda tut sözüŋ

4185 tapuğ kılsa bir neŋ yazuk kılsa ur
yava ıdma boşlağ işin aytu tur

4186 adaş koldaş erdeş kalın tut katıl
kalın bolsa koldaş öger tegme til

4187 yağı kılma özke kişig bilmedi
yağlığ kişiler sevinç bulmadı

4188 neçe az yağı erse yası telim
yağıda asığ bar tip aymaz tilim

4189 negü tir eşitgil ay köŋli oduğ
yağı yası tegrüp tokımış yoduğ

4178 *kelir*] B_{13} ve C_{13} *tegir* | *tapınsa*] B_{13} ve C_{13} *tapunsa* || 4180 *tapınğıl ... tutuğ*] B_{15} ve C_{15} *tapunğıl ... kamuğ*

A_{15}'te, 4180'den sonra, daha şu beyit gelmektedir:

kiming ol kuyürz-e boyun berkidür
kimi yer-ke çalz-a boyun yer yadur

4181 *saŋa ... kadaş*] A_{16} *sangga eş* ... B_1 ve C_{16} *sanga teng ... kadas* | *adaş*] A_{16} *kadaş* || 4182 *hem*] A_{17} *me* || 4183 *seniŋde*] A_{18} *sening-tin* | *bularnıŋ ... ya*] A_{18} *bular-nı ... m-a* B_3 ... *ya* (*y-* noktasız)

4184 B_5'te bu beyit 4185'ten sonra geliyor | *basıtma ... özüŋ*] A_{19} *kadığ-lan basıtma-a k. osüng* C_2 ... *özüg* | *tıda ... sözüŋ*] A_{19} *kudez-gil sosüng* C_2 ... *sözüg*

4185 B_4'te bu beyit 4184'ten önce geliyor | *tapuğ ... ur*] A_{20} *tapınz-a ağır-la kılz-a uz* | *yava ... tur*] A_{20} *sur-e ı. başlağ ... tuz* || 4187 *kişig*] A_{22} *kişi* | *sevinç bulmadı*] A_{22} *sevünç b.* C_5 *s. bilmedi* (noktasız) || 4188 *tip aymaz*] A_{23} *tep a.* B_8 *t. aymaz* || 4189 *negü tir*] A_{24} *n. te* B_9 ve C_7 *nigü t.*

4190 bir ök erse duşman min͡g ol yaslıḳı
min͡gin dostun͡g erse bir ol azlıḳı

4191 kişi duşmanındın asıġ ḳılmadı
ḳalı ḳıldı erse özi uzluḳı

4192 negü teg ḳılınsa san͡ga ḳoldaşın͡g
sen andaġ ḳılınġıl sevinsü işin͡g

4193 özün͡gke ten͡geşi tutunġıl adaş
ten͡geşlig ten͡geşi bile ol tudaş

4194 isiz iş tutunma yıraḳ tur teze
isiz iş azıtur sini yol öze

4195 özün͡g edgü atlıġ bolayın tise
isizke ḳatılma ḳatıġlan usa

B 302 4196 ḳamuġ nen͡gni kördüm öz ügrün yorır
kişi yılḳı ḳuş ḳurt öz ügrin bilir

4197 negü tir eşitgil ay ilçi başı
sınap edgü isiz keçürmiş yaşı

4198 sıġırçuḳnı kördüm uçar ḳaḳ ara
ten͡gin baḳtım erse ikigü ḳara

4199 ḳuġuḳa ḳatılmaz körü tur yuġaḳ
ḳara ḳuş örün͡g ḳuş bile keḍ yıraḳ

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda şi[illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

4190 *bir ... yaslıḳı*] A_{25} ... *yaz-lıḳ-ı* B_{10} ... *duşman erse* ... C_9 ... *duşman* ... *y(aslıḳı)* | *erse*] A_{25} *erz-e* (satır üstünde yazılmış) ‖ **4191** *duşmanındın*] A_{26} *tuş-manın-te* B_{11} ve C_{10} *duşmanındın* ‖ **4192** *negü ... ḳoldaşın͡g*] A_{27} ... *sanga ul-taşı(n)g* B_{12} ve C_{11} *nigü* ... | *sevinsü işin͡g*] A_{27} *s. eşi(n)g* B_{12} ve C_{11} *sevünsü i.* ‖ **4193** *özün͡gke ten͡geşi* [illegible] A_{28} *osüng teng kişi-ke* | *ten͡geşlig ... tudaş*] A_{28} *tengez-i-ni teng-geşi ... ḳadaş* | **4194** *isiz iş*] A_{29} *esiz eş* | *isiz ... sini*] A_{29} *e-siz* (*e-* dikkat) *eş a. seni* ‖ **4195** *bolayın tise*] A_{30} *ḳılayın tez-e* | *isizke ... usa*] A_{30} *e-siz-ke ... uz-a*

4196 C'de bu beyit, 4194'ten sonra yeri işâret edilerek, sahife kenârında yazılmış (bk. bir de beyit 4197) | *öz ... yorır*] A_{31} *kör eşin* (satır altında uyg. harfl. *ig-sin*) *bilir* | *yılḳı ... ḳurt*] A_{31} *tut y-a yılḳ-ı*

4197 C'de bu beyit sahife kenârında yazılmış (krş. beyit 4196 not) | *negü tir*] A_{32} *n. ter* B_2 ve C *nigü t.* | *isiz ... yaşı*] A_{32} *e-siz k. kişi* C ... *kişi* ‖ **4198** *sıġırçuḳnı ... ara*] A_{33} ... *ḳaḳar-a* B_3 ... *ḳaḳ ra* C_{15} *sıġırçuḳ-nı* (tashih görmüş) ... | *ten͡gin ... ikigün*] A_{33} *tigin ... ikegün* B_3 *tengin* (*t-* yerine *n-* ile) ... ‖ **4199** *ḳatılmaz ... yuġaḳ*] A_{34} *ḳ. budur y-a yaġaḳ* B_4 *ḳatılmas* ... C_{16} ... *tuġaḳ*

4200 uçar ḳuş işin bildi tuttı ügür
kişi sen ḳatılġu kişin͡gni öḍür

A 121 C 248 4201 iki türlüg ol bu yaḳınlıḳ işi
bu iki üçün dost tutar ol kişi

4202 biregü tutar iş kişig ten͡grilik
bu işlik içinde yoḳ ol egrilik

4203 taḳı bir tutar iş öz asġı üçün
bu işlik tüpükmez bolur ol küçün

4204 ḳalı ten͡grilik iş tutunsa özün͡g
yükin yüḍ açıġ ḳılma tügme yüzün͡g

4205 munın͡g asġı munda tileme serin
bu asġın͡g bayat birge anda yarın

4206 apan͡g dünya asġı üçün erse iş
bu işke ḳatılma ḳatılsa seşiş

4207 negü tir eşitgil adaş tutmış er
adaş asġı yası sınap bilmiş er

4208 adaşıġ asıġ yas içinde sına
bu yirde aḍaḳ tikse bek tut sene

4209 adaş kön͡gli bilmek tilese özün͡g
buşurġıl sözün sen yime tüg yüzün͡g

4210 sevèr sevmezin sen bileyin tise
sevügrek nen͡gin ḳol uḳulġay basa

4200 *işin ... tuttı*] A_{35} *eşin bultı t.* B_5 ve C_{17} ... *tut(t)ı* | *kişi ... kişin͡gni*] A_{35} *kişi-ke k. kişi-ni* B_5 *kişi sin k. kişi(n)g-ni* C_{17} *kişi sen* (*-e-* harekeli) ... ‖ **4202** *biregü ... iş*] A_2 *b. sever ol* B_7 *bir edgü t. iş* | *işlik ... ol*] A_2 *sevmek* ... C_2 ... *ol* (satır üstünde yazılmış) ‖ **4203** *tutar ... asġı*] A_3 *sever ol öz a.* C_3 *t. iş bu dünya* | *işlik ... bolur*] A_3 *sevmek budük-mez* (*-k-* ?, noktaya dikkat) *busar* B_8 ... *tüpükmes b.* C_3 ... *tüpükmez b.* ‖ **4204** *iş*] A_4 *eş* | *tügme yüzün͡g*] B_9 *tü(gme yüzün)g* ‖ **4205** *munın͡g ... tileme*] A_5 *munung ... tilemez* B_{10} ve C_5 *munung* ... | *birge*] A_5 *berge* C_5 *birge* ‖ **4206** *apan͡g*] A_6 *ḳal-ı* | *seşiş*] A_6 *saḳış* B_{11} *sesiş* C_6 *sen şiş* ‖ **4207** *negü ... er*] A_7 *n. ter* ... *er* B_{11} *nigü* ... *er* C_7 *nigü ... ir* | *er*] A_7 ve B_{12} *er* C_7 *ir* ‖ **4208** *bu ... sene*] A_8 *buu yer-te* (*-te* satır üstünde yazılmış) *a. tekz-e berk tut yan-a* B_{13} *yerde* (*-e-* harekeli) ... *sene* (*-e-*, harekeye dikkat) C_8 *y(er)de ... bek t. sine* ‖ **4209** *bilmek*] A_9 *bilm-e* | *sözün ... tüg*] A_9 *sosüng-te* (?) *açıġ ḳıl* ‖ **4210** *sevmezin ... tise*] A_{10} ... *tez-e* B_{15} *sevmezin* ... | *nen͡gin ... uḳulġay*] A_{10} *ne(n)gin ḳ. uḳul-ġa* C_{10} ... *uḳulġa*

B 303 4211 ḳaşın tügmese ol bu iki yirig
bu can birle tüz tutġu uş bu erig

4212 ozunçı kişike ḳatılma yıra
ozunçı tilinde küyer ot köre

4213 ozundın ḳopar ol ajun bulġaḳı
ozunçı başın kes ay ersig aḳı

4214 yana umduçı birle bolma yaġuḳ
siziksiz saŋa bu yaġı bolġay oḳ

4215 ḳalı umdusın bulsa ol umduçı
ataġay sini ol ini ya içi

4216 ḳalı bulmasa ol evürgey yüzin
toġup körmedük teg yıratġay özin

4217 adaş ḳoldaş erdeş tutun umdusuz
ınanġıl aŋar sen tiril ḳaḍġusuz

C 249 4218 adaş ḳoldaş erdeş sevinç ḳaḍġuda
tusulur kişike isiz eḍgüde

4219 sevigli öküşrek tilese özüŋ
tuz etmek yitürgil açuḳ tut yüzüŋ

4220 bu iki ḳılıḳḳa isinür kişi
isiz eḍgüde bu ḳılur öz işi

4211 *ḳaşın ... yirig*] A_{11} ... *yerig* B_1 ... *yirig* C_{11} *ḳaşı ... yerig* (-e- harekeli) | *tüz ... erig*] A_{11} *teng t. uş bu erig* C_{11} ... *irig* || 4212 *ozunçı*] A_{12} *oçu-çı* (satır altında uyg. harfl. *soz-çı*) | *ozunçı*] A_{12} *oçu-çı* || 4213 *ozundın ... ajun*] A_{13} *oçu-tın* ... *acun* | *ozunçı ... ersig*] A_{13} *oçu-çı* ... C_{13} ... *elgi* || 4214 *yana ... yaġuḳ*] A_{14} ... *um-tıçı ... yavuḳ* C_{14} *yime* ... | *siziksiz ... oḳ*] A_{14} *sesik-siz* (*-siz* satır üstünde yazılmış) ... B_4 ve C_{14} ... *yaġı bolġayuḳ* || 4215 *umdusın ... umduçı*] A_{15} *umdu-ı* ... *um-tıçı* B_5 ve C_{15} *umdusı* ...

4216 A_{16}'da, beytin ikinci mısraı yerine, önce 4217. beytin ilk mısraı yazılmış, sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş | *ḳalı ... evürgey*] A_{16} *apa* ... *evürgey* || 4217 *tutun umdusuz*] A_{17} *tudunum tusuz* | *aŋar*] A_{17} *anga* || 4218 *sevinç*] A_{18} *sevünç* | *isiz edgüde*] A_{18} *e-siz etgü-ke* B_3 *i. edgüke* || 4219 *sevigli*] B_9 ve C_9 *sevügli* | *etmek yitürgil*] A_{19} *e yedürgil* C_2 *ötmek y.* || 4220 *ḳılıḳḳa*] A_{20} *ḳılıḳ-ta* | *isiz* ... *öz*] A_{20} *e-siz* ... *ḳul* C_3 ... *ḳul*

C 5–6'da, 4221 'den sonra ve dörtlükten önce, daha şu dörtlük gelmektedir:
su'al ḳıldı luḳman ḥakim-ke bir er *cevab yarlıḳadı ḥakim mu'teber* ...
ḳayu iş ḳılıp er maradḳa teger *hüner ol hüner ol hüner ol hüner* ...

4221 muŋar meŋzetü sözlemiş söz bilig
bu söz işke tutġıl ay ḳılḳı silig

4222 tuz etmek yitürgil kişike küle
yüzüŋni yaruḳ tut süçig söz bile

4223 kişig ḳul ḳılıġlı bu iki ḳılınç
aḍın bulmadım men bulunsa tile

4224 iki türlüg ol kör yime ol yaġı
yaġı bolsa erke yaḍıldı aġı

4225 biri teŋrilik ol yaġı boldaçı
bu kafir yaġılar yaġı ol tuçı

B 304 4226 taḳı bir yaġılıḳ asıġ yas üçün
bolur bu yaġılıḳ ḳılur er öçün

4227 yaġılaġu kafir yaġısın ḳatıġ
yuluġla bu işke et öz ḳıl satıġ

4228 asıġ yas üçün bolsa emdi yaġı
aŋar ḳoḍ ol asġıŋ yaraş ay aġı

4229 yaġıḳa asıġ ḳılsa boldı yaġuḳ
yaġı yası kitgey kör asġı anuḳ

4230 ḳatıġlan yaġıŋnı yaḳın ḳıl yaraş
sẹlamẹt tirilgil esen bolġa baş

4231 yaġıda asıġ yoḳ yetürgil bilig
asıġ bolmaz işke tegürme elig

C 250 4232 tapuġ öz ḳılın ḳılma özke yaġı
yaġılıġ kişike ḳopar miŋ çoġı

Dörtlük, A'da ayrıca işaret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

4222 *etmek yitürgil*] A_{22} *edmek yedür-gil* C_8 *ötmek y.* | *süçig*] A_{22} *suçüy* || 4223 *kişig*] A_{23} *kişi* | *bulunsa*] A_{23} *bulıdz-a* || 4224 *kör ... ol*] A_{24} *kor* (önce *bun* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... *bun* B_{14} ... *ök* | *yaḍıldı*] A_{24} *yasıl-tı* C_{10} *yadıldı* || 4225 *teŋrilik*] C_{11} *tengri-lik* (*-g-* çizgisi yok) | *yaġılar ... ol*] A_{25} *yaġ-ı ol yaġ-ı-lar* || 4226 *yaġılıḳ*] A_{26} *yaġ-ı ol* | *er*] A_{26} ve C_1 *er* || 4227 *yaġılaġu*] A_{27} *yaġ-ı-lanu* | *yuluġla ... satıġ*] A_{27} ... *sadıġ* (satır altında uyg. harfl. *sadaġ*) B_2 *yuluġ-lagu işke ... satıġ* || 4229 *kitgey*] A_{29} *kedgey* B_4 ve C_{15} *ḳılġay* || 4231 *yetürgil*] A_{31} *idür-gil* B_6 *yetürgil* C_{17} *yitürgil* | *bolmaz ... elig*] B_6 *bolmas* ... C_{17} ... *ilig* || 4232 *tapuġ ... ḳılın*] A_{32} *yaġıġ öz tilin*

4233 adaş tut kişide talusın kedin
yavuz bolsa iş tuş ökünç yir kidin

4234 talu er tilese yakın tutğuka
iki türlüg ol bu tilek bulğuka

4235 biri aşlı edgü kişi ödrümi
bolunsa adaş tut ay er ködrümi

4236 takı bir sakınuk bayatığ bilir
kişi ol kişilik munın͡gdın kelir

A 122 4237 yakınlık bu iki kişi birle tut
bulardın san͡ga teggey edgü yanut

4238 isizke çavıkmış kişidin yıra
bu yan͡glığ kişiler kılınçı kara

4239 karaka yağuma ay kılkı örün͡g
örün͡gke kara terk yukar ol körün͡g

4240 ne edgü bilig birdi bilge öge
biliglig okısa sakınğa öge

B 305 4241 isizke katılma ay edgü kişi
isiz bolğa kılkın͡g ol isiz tuşı

4242 yavuzka yağuma ay ödrüm talu
yavuz bolğa atın͡g irilgey tolu

4243 yarağsız kişike yorıma yaka
yarağsız san͡ga kelge tutğa yaka

4244 öküş kördüm edgü atanmış kişi
isizke katıldı buzuldı işi

4233 *yavuz ... kidin*] A_{33} *yavuz b. eş ... yer kedin* || 4234 *er*] A_{34} ve B_9 *er* || 4235 *kişi*] C_4 *kişi* (-ş- noktasız) | *bolunsa ... er*] B_{10} *bolulsa adaş ... er* || 4236 *sakınuk*] A_{36} *sak-ı-yuk* C_5 *sakınuk* (-n- noktasız) | *kişi ... munın͡gdın*] A_{36} *sangga bu kişi-tin kişi-lik* B_{11} ve C_5 ... *munungdın* || 4237 *teggey*] C_6 *tegge* || 4238 *isizke*] A_2 *esiz-ke* || 4239 *kılkı örün͡g*] A_3 *k. osüng* B_{14} *aşlı ö.* C_8 *k. örüng* (-r- üstündeki işârete dikkat) | *örün͡gke ... körün͡g*] A_8 *osüng-ke ... kosüng* C_8 *ö(rü)ng-ke* ... || 4240 *birdi ... öge*] A_4 *berdi ... oge* (satır altında ar. harfl. *nahuşi*, -ş- noktasız) C_9 *bīrdi* ... | *biliglig ... öge*] A_4 *korü berz-e gu-her* (-her satır üstünde yazılmış) *toker teg üge* (satır altında uyg. harfl. *tuda*) C_9 *kö(r)ü birse güher töker teg üge* || 4241 *isizke*] A_5 *e-siz-ke* (e- dikkat) | *isiz ... tuşı*] A_5 *e-siz t.* C_{10} ... *işi* || 4242 *bolğa ... irilgey*] A_6 *bolm-a ... eril-ge* B_2 ... *irilgey* (-r- yerine -z- ile) C_{11} ... *irilge* || 4243 *yorıma yaka*] A_7 *yurüm-e yak-u* (satır altında ar. harfl. *tehi mekün*) | *yaka*] A_7 *yak-a* (satır altında ar. harfl. *geriban*) || 4244 *isizke*] A_8 *e-siz-ke* (e- dikkat)

4245 telim kördüm edgüg isiz iş üçün
yoduğka ilindi yokadtı küçün

4246 bu begler evi atı karşı turur
bu karşı içindeki karşı turur

4247 tepizlik bolur bu kapuğda öküş
tepiz kayda erse tütüş ol uruş

4248 senin͡gde uluğun͡g sini tepsegey
uçuz bolğa özün͡g öküngler yigey

C 251 4249 yime tepsegey kör san͡ga ten͡g tuşun͡g
körülmege edgün͡g tünergey künün͡g

4250 senin͡gde kiçigin͡g san͡ga tapsula
tilemegey edgün͡g tepizlik bile

4251 bu yan͡glığ üçün karşı karşı bolur
ikigün karışsa birisi ölür

4252 katığlan sen emdi ay kön͡glüm küni
kişig tepsemegil yorığıl köni

4253 tepizlik ig ol bir otatğu uzun
yimişi anı yir sızar bu özün

4245 *kördüm ... isiz*] A_9 *edgü kördüm e-siz* | *yoduğka ... yokadtı*] A_9 *yoduğ-ka* (satır altında ar. harfl. *hadişe*) *i. busul-tı* || 4246 *evi ... karşı*] A_{10} *ak-ı ... karşu* B_6 ... | *içindeki*] A_{10} *işi barça* || 4247 *tepizlik*] A_{11} *tepiz-lik* (satır altında ar. harfl. *şirmendari*) B_7 *tepizlik* (-p- tek noktalı) C_{16} *tepizlik* (-p- noktasız) | *erse tütüş*] A_{11} *bolz-a tudüş* C_{16} *bolsa t.*

4248 nushalarda metnin bu kısmı karışıktır (aş. bk.) | *senin͡gde ... tepsegey*] A_{12} *sening teg uluğ beg* (b- ?) *seni tepz-e seger* (satır altında ar. harfl. *dost nedared*) C_{17} *sening-den* ...

B_8'de bu beytin ikinci mısraı şu şekildedir (krş. aş. A_{13}):

sini otka itgey öz itlür tigey

A_{12}'de farklı ve anlaşılması güç olan ikinci mısrâdan başka, A_{13}'te ayrıca bir beyit daha gelmektedir (krş. yk. B_8):

A_{12} *osin-ge* (?) *neçnenip* (?) *bu tıdılur* (?) *yeger*
A_{13} *osüng ot-ka idgey öz edlür tege*
sangga kılğ-a teng-siz seni tepsege

4249 *tepsegey kör*] A_{14} *tepsegey-ler* C_1 *tepsegey-ler* | *körülmege ... künün͡g*] A_{14} *körü-megey e. tun ördgey* (?, tashih görmüş) B_9 *körümegey* ... C_1 ... *tutarsa* (tashih görmüş) *tuşung*

4250 B'de bu beyit yok | *senin͡gde ... tapsula*] A_{15} *sening-tin ... tap-sulap* C_2 *sening-den* ... *tapsula* (t- veya k- ?) | *tepizlik bile*] A_{15} *t. ulap* C_2 *tepizlik* (-p- noktasız) *b.* || 4252 *kön͡glüm*] A_{17} *köngli* || 4253 *otatğu uzun*] A_{18} *il ulgi usum* C_5 *otatğu* (-d- noktasız) *u.* | *yimişi ... özün*] A_{18} *ye miş-i a. ber sız-ar bu öz-üm* B_{12} ... *yir* (-ş- noktasız) .. C_5 ... *yīr* ...

4254 bayat ḥukmi ol barça eḏgü isiz
bayat birse tepsep tıḏumaz tepiz

4255 negü asğı ötrü kişig tepsemek
kişig tepsegüçi soñı iglemek

4256 uğınça ḳamuğḳa özüñ eḏgü ḳıl
sañа eḏgü bolğay sizik tutmağıl

B 306 4257 sevinç bolsa kimke özüñ sev̂nü bir
saḳınç ḳaḏğu tegse yime saḳnu bir

4258 atıñ eḏgü bolğay sini sev̂geler
sañа ḳatlayın tip tözü iv̂geler

4259 yağı ḳılma özke ḳatığlan ḳadaş
neçe tutğıl emdi ḳadaş ya adaş

4260 ḳalı bolsa emdi sañа bir yağı
usal bolmağıl sen anuḳ tut ağı

4261 negü tir eşitgil yağılamış er
yağısı özele elig bulmış er

4262 usanma yağıḳa yaḳın turma kit
yağıġ sen usandur anı torḳa yit

4263 sınama yağıġ sen beḏük bil uluġ
tayaḳlıḳ yağıḳa temür ḳalḳan it

4264 bu iş tuş yükin yüḏ sıma köñlini
sözümni unıtma küḏezgil munı

4254 *bayat ... isiz*] A_{19} *bayad-tın turur b. ę. ę-siz* | *birse ... tepiz*] A_{19} *berz-e t. tadumaz t.* B_{13} ... *tuḏumas t.* C_{6} *bi̅rse tudumaz tę(p)iz* || **4255** *negü ... tepsemek*] A.. ... *kişi tepz-e ming* B_{14} ve C_{7} *nigü ...* | *kişig ... iglemek*] A_{20} *tepisig ılad-ğu* (satır altında ar. harfl. *bimari dari*) *ǫsin erk-lemek* || **4257** *bir*] A_{22} *ber* | *tegse ... bir*] A.. *bolz-a ... ber* || **4258** *bolğay ... sev̂geler*] A_{23} *b. sen-i s.* B_{2} ... *sęv̂geler* (satır altında *sęvgey*) C_{10} *bolğa s. siv̂gęler* | *iv̂geler*] A_{23} *ęv̂ge-ler* C_{10} *iv̂gęler* || **4259** *ḳadaş*] B_{24} *ḳadaş* | *tutğıl emdi*] A_{24} *tudz-a tud-ğıl* || **4260** *anuḳ*] B_{4} *itip* || **4261** *negü ... er*] A_{25} *n. ir ... ęr* B_{5} *nigü ... ęr* C_{13} *nigü ...* | *elig ... er*] A_{26} *ilig b. ęr* B_{5} ... *ęr*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şi̇ʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi̇ʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4262 *yaḳın ... kit*] A_{27} *yağuḳ t. ket* | *yağıġ ... yit*] A_{27} *yağıng-nı usan-tur ... yed* B_{6} ... *atı ...* || **4263** *sınama ... sen*] A_{28} *basın-m-a y. sen* (*ḳa* ?) | *tayaḳlıḳ ... it*] A_{28} *yıdaḳ-lıḳ ... ḳalḳan* (*-ḳ-* noktaları yanlış konulmuş) *ęd* C_{16} ... *ḳalḳang* || **4264** ... *köñlini*] A_{29} *ęş tuuş ... köngüli-ni* C_{17} ... *yüki* ... | *sözümni unıtma*] A_{29} *söz-ü-m unudm-a*

C 252 4265 yağı bolsa işiñ öñger canıñа
ya tirmiş yumıtmış anuḳ malıñа

4266 içiñni taşıñnı adaşıñ bilir
bu iç taş biligli kişi neñ alır

4267 tilese neñiñke tegürgey elig
tilese canıñḳa yitürgey yilig

4268 özüñni negü teg küḏezse özüñ
işiñni anı teg küḏez kes sözüñ

4269 adaş tutmaḳ asan küḏezmeki sarp
yağı bolmaḳ asan yaraşmaḳı sarp

4270 yağıñ boldı erse et öz can küḏez
yağılıġ kişiler ḳutulmaḳı az

4271 iki türlüg erke ḳatılma yıra
ḳatıldıñmu bulğaḳ ḳopurğay köre

B 307 4272 birisi ozunçı yoñаğ ḳılğuçı
biri iki yüzlüg kişi umduçı

4273 yime tutma borçı kişig sen adaş
vęfa ḳılmağay ol köñgül ḳılğa baş

4274 öz asğı tiler dostḳa birme köñgül
asıġ bulmasa boldı duşman töñgül

A 123 4275 yaḳınlıḳ ḳılu tursu tise özün
bolup ḳoltğu ḳolma bolu bir sözün

4265 *işiñ ... canıñа*] A_{30} *ęşing ǫngger* (?) *çaḳıng-ga* (?) | *ya ... malıñа*] A_{30} *..ılar-mış yumud-mış anuḳ* (*-n-* ?, *-r-* ?) *malıng-ga* || **4267** *elig*] A_{32} *ilig* | *canıñḳa ... yilig*] A_{32} *canın-ga yedür-gey bilig* B_{11} *yitürgey canıng-ḳa y.* C_{3} *yitürgey canıng-ḳa bilig*

A_{33}'te, 4267'den sonra, pek iyi anlaşılmayan şu beyit gelmektedir :

bu sart-nı unaġ-lı tapġın kǫrür
öküş kel-e ǫlmağu ęrdem erür

4268 *negü*] B_{12} ve C_{4} *nigü* || **4270** *yağıñ ... et*] A_{36} *yağ-ı* ... B_{14} ... *ęt* || **4271** *erke*] C_{7} *irke* | *ḳopurğay*] C_{7} *ḳopurğa* || **4272** *ozunçı yoñаğ*] A_{38} *uşaḳçı tongġaġ* C_{8} *u. yoñаġ* (*y-* noktasız) | *umduçı*] A_{38} *umdı-çı* || **4273** *borçı*] B_{2} *borçı* (satır altında *borçı*) | *ol ... ḳılğa*] A_{39} *tek k. bolġ-a* || **4274** *birme*] A_{40} *berm-e* | *asıġ ... töñgül*] A_{40} *köngül berding ęrz-e asıġ-tın tönggül* C_{10} ... *köngül* || **4275** *ḳılu ... tise*] A_{1} *tu-ruşın tez-e sen* C_{11} *ḳılur* ... | *bir*] B_{4} *bir* (*b-* noktasız; satır üstünde yazılmış) C_{11} *bir* (noktasız)

4276 sevinçin tiriglik bulayın tise
kişig tepsemegil ḳatığlan usa

4277 yağıġ ḳul ḳılayın tise sen tükel
töküp ıḍ saṿ altun sunup tut saḳal

4278 yaḳınıġ yıratmaḳ tilese özüng
negü ḳolsa birme irig tut sözüng

4279 tiriglik uzunın tiler erse sen
aḳı bol tuz etmek yitür usa sen

4280 ḳamuġḳa seṿitmek tilese özüng
köngül til biriktür süçig tut sözüng

4281 ağırlıḳ bulayın tise sen özün
ağırla kişig sen ay ḳılḳı tüzün

C 253 4282 tükel bay bolayın tise belgülüg
barınga tapı bol kötürdüng ülüg

4283 kişi tutçı ögmek tilese özüng
ḳılınç eḍgü tutġıl yaruḳ tut yüzüng

4284 bu yanglığ bolur ol kişi aşlısı
kişike kişilik kişi belgüsi

4285 kişi aşlı bilmek tilese özüng
ḳılınçında körgil açılġay sözüng

4276 A_{5}'te bu beyit 4279'dan sonra geliyor | *bulayın tise*] A_{5} *bul-a-yın* (-u- yerine -*ü*- ile) *tez-e* | *ḳatığlan usa*] A_{5} *söz aydım kez-e*

4277 A_{2}'de bu beyit 4275'ten sonra geliyor | *yağıġ ... tise*] A_{2} *yağıġ ... tez-e* [illegible] B_{6} *yatıġ* (-*t*- noktasız, -*ı*- noktasına dikkat) ... C_{13} *yaġıġ ...* | *töküp ... saṿ*] A_{2} ... *saṿ* B_{6} *töküp* (-*k*- üç noktalı) ... *saṿ* C_{13} ... *saṿ* (-*ṿ* üç noktalı) || 4278 *yaḳınıġ*] B_{7} *yaḳın-nı* C_{14} *yaḳınıġ* (*yaḳı*- noktasız) | *negü ... irig*] A_{3} ... *berm-e ẹrig* B_{7} ve C_{14} *nimi* ... || 4279 *etmek ... usa*] A_{4} *ọdmek yedür uz-a* (*u*- çizgisi fazla) C_{15} *ötmek ...*

4280 A_{6}'da bu beyit 4276'dan sonra geliyor | *seṿitmek*] A_{6} *sevüd-mek* (-*d*-'den sonra gelen çizgiye dikkat) C_{16} *sẹṿütmek* | *biriktür ... tut*] A_{6} *kọni tud suçig kıl*

4281 A_{7}'de bu beytin ilk mısraının sonu ve ikinçi mısraı 4282. beyit ile karıştırılmış | *ağırlıḳ ... özün*] A_{7} ... *tez-e kelgü-lüg* C_{17} *ağırlıġ ...* *ağırla ... tüzün*] A_{7} [illegible] *barın-ġa keti bol kọdürdüng ülüg* B_{10} ve C_{17} *a. kişi ...*

4282 A_{9}'da bu beyit 4283'ten sonra geliyor | *tise*] A_{9} *tez-e* *barınga tapı*] A_{9} [illegible] *barın-ġa iki ...* C_{1} ... *kötürdüng* (-*g* çizgisiz)

4283 A_{8}'de bu beyit 4282'den önce geliyor | *tutçı ögmek*] A_{8} *tud-şı ö.* B_{11} *t.* [illegible] *emgek* | *yaruḳ*] B_{12} *yạruḳ* (-*r*- yerine -*z*- ile) || 4285 *açılġay*] A_{11} *açıl-ġa* B_{14} ve C [illegible] *açıġa*

4286 iḍi yaḳşı aymış bu bẹyt ayġuçı
sözin maʿni birle tanuḳ ḳılġuçı

B 308 4287 kişi aşlı bilmek tilese açuḳ
köngül til ḳılınçı bu işke tanuḳ

4288 ḳılınç eḍgü bolsa köngül til köni
tüpi aşlınga bu tanuḳ ol anuḳ

4289 otunḳa ḳatılma ay aşlı arıġ
yüzüngnüng suṿın iltge sindin arıġ

4290 negü tir eşitgil törülüg kişi
otundın yıramış uḳuşluġ başı

4291 otunḳa ḳatılma silig bol amul
tütüş aşlı barça otundın oġul

4292 buşı birle bolma yime keḍ yaḳın
ḳalı buşsa buzġay yaḳınlıḳ ḥaḳın

4293 köngül sırrı açma sözüng tegmeke
ḳalı açtıng erse özüng emgeke

4294 yaḳınlıḳ tilese tuçı üstigü
kötürgil ṭamaʿnı tirilgil bügü

4295 ḳalı ḳolsa sen tutçı mengzing ḳızıl
köni bol ḳutuldung sen inçin tiril

C 254 4296 uzunluḳ tilese özüng hẹm sözüng
elig ḳısġa tutġıl ḳutuldı özüng

4286 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *iḍi ... ayġuçı*] A_{12} *ẹti ... beyid a.* [illegible] *idi* . C_{5} *i. yaḫşı ... aytġuçı*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4287 *açuḳ*] C_{8} (*açuḳ*) || 4289 *otunḳa ... aşlı*] A_{15} *oyun-ḳa ... ḳılḳ-ı* | *yüzüngnüng ... arıġ*] A_{15} *yụzüng suṿın* (satır altında ar. harfl. *ab-ru*) *ildgey sening-tin arıġ* (satır altında ar. harfl. *hẹme*) C_{10} *yüzüng suvı* (?) *iltgey sẹning-din a.* || 4290 *negü ... eşitgil*] A_{16} *n. ter işidgil* B_{4} ve C_{11} *nigü ...* | *otundın*] A_{16} *oyun-tın* C_{11} *otun-dan* || 4291 *otunḳa ... amul*] A_{17} *oyun-ḳa ...* B_{5} *otun-ḳa* (satır altında *kafịrġa*) ... *amul* (satır altında *ʿamẹl*) | *otundın*] A_{17} *oyun-tın* || 4292 *buşsa*] A_{18} *buşġ-a* || 4293 *sözüng*] A_{19} *söz-üg* || 4294 *tilese ... üstigü*] A_{20} *tilez-e ... ụz-tegü* B_{8} *tileseng ...* C_{15} *t. özüng ü.* | *kötürgil ... bügü*] A_{20} *köngül umdız-ın sal tiril ay begü*

4295 B_{10} ve C_{17}'de bu beyit 4300'den sonra geliyor | *tutçı*] A_{21} *bolz-a* | *bol ... inçin*] A_{21} *b. kọni tur s. ẹnçin* || 4296 *tilese ... hẹm*] A_{22} *tilez-e tiling me* C_{1} *tileseng özüng h.*

4297 yüzün͡g tutçı suv̆luġ tutayın tise
tilin sözleme sözni yalġan usa

4298 ḳayu yirde dẹvlẹt kötürse başı
bolu bir an͡gar sen ay ẹḍgü kişi

4299 öçeşme bu dẹvlẹt bile sen yaraş
yaraşmazsa dẹvlẹt aġu ḳılġa aş

4300 ḳalı ḳolsa sen söz yorıḳ bolġusın
ayıttuḳta sözle köni bolsu çın

4301 ḳuruġ sözleme sen kişig son͡gdama
uşaḳ söz ẹḍerme yime kikneme

B 309 4302 tüpi yil turur söz kön͡gül aġrıtur
kön͡gül aġrısa er sini yav̆rıtur

4303 özün͡gde uluġḳa tilin özneme
cẹvab ḳılġu yirde irig sözleme

4304 uluġuġ aġırla küḍez ḥurmẹti
uluġluḳ san͡ga kelgey yuḳġay ḳutı

4305 san͡ga ten͡g tuşun͡g birle iltiş barış
ḳatılġıl ḳarılġıl alış hẹm biriş

4306 aġırla sini bol aġırlasa çın
uçuzla uçuzlasa barma yaḳın

4307 negü teg ḳılınsa sen andaġ ḳılın
süçig sözlese söz süçig bol tilin

4308 ḳamuġ eḍgüke bol sen eḍgü kişi
isizke isiz bol ol isiz tuşı

4297 *tise*] A_{23} *tez-e* | *usa*] A_{23} *öz-e* || **4298** *yirde*] A_{24} *yer-te* B_{13} *yirde* C_{3} *yẹrde* (-ẹ- harekeli) | *bir*] A_{24} *ber*

4300 B_{9} ve C_{16}'da bu beyit 4295'ten önce geliyor | *ayıttuḳta* [illegible] *köni*] [illegible] *ayıduḳ-ta s. sọsüng* B_{9} ve C_{16} *ayıt(t)uḳta* ... || **4301** *son͡gdama*] A_{27} *söngdem-e* (-ö-) [illegible] | *kikneme*] A_{27} *bek-nem-e* || **4302** *yil*] A_{28} *bil* | *sini*] A_{28} *seni* || **4303** *özün͡gde* ... *özneme*] A_{29} *ösüng-ten* ... *öz-nem-e* (satır altında ar. harfl. *bẹkac mẹkün*) C_{7} *özung-den* ... | *cẹvab* ... *irig*] A_{29} *cuvab ḳ. yer-te ẹrin* (satır altında ar. harfl. *dürüşt*) [illegible] ... *yırde i.* C_{7} ... *yẹrde* (-ẹ- harekeli) *i.* || **4304** *kelgey yuḳġay*] B_{8} *kẹlge yuḳ-ḳa* C_{8} *kẹlge* [illegible] *yuḳḳa* || **4305** *iltiş barış*] A_{31} *ẹldiş b.* B_{4} *iltiş* [illegible] C_{9} *iltiş biriş* | *ḳarılġıl* ... *biriş*] A_{31} ... *ma beriş* B_{4} *ḳarıġıl* ... || **4306** *sini*] A_{32} *anı* C_{10} *sīni* | *barma*] B_{5} *bạrġıl* || **4307** *negü*] B_{6} ve C_{11} *nigü* | *bol*] B_{6} *tur* || **4308** *isizke* ... *isiz*] A_{34} *ẹ-siz-ke ẹ-siz* [illegible] *ẹ-siz-lik* (ẹ-'lere dikkat)

4309 idi yaḳşı aymış törü bilmiş er
törü ön͡gdi birle buḍun tüzmiş er

4310 sini siz tiseler anı siz tigil
taḳı anda yigrek yanut sözlegil

4311 ḳaya yan͡gḳusındın ḳoḍı bolmaġıl
sini sen tiseler anı senlegil

4312 bu yan͡glıġ bolur kör er at şuḥbẹti
ḳatılmaḳ tilese emi bu otı

C 255 4313 ayu birdim emdi eşitti özün͡g
kön͡gülke alınġıl uzatma sözün͡g

OḌĠURMIŞ SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

4314 yanut birdi oḍġurmış aydı bu söz
eşittim men emdi aya kön͡gli tüz

B 310 4315 munın͡gda aḍın ma taḳı bar sözüm
anı ma ayu bir ay körklüg yüzüm

A 124 4316 bu kün bu özüm kẹnd uluşḳa kirip
ḳatılġu ḳarılġu buḍunḳa yorıp

4317 negü teg yorıġu olarnın͡g bile
munı ma ayu bir man͡ga söz ula

4309 *yaḳşı ... er*] A_{35} ... *ẹr* B_{8} ... *ẹr* C_{13} *yaḫşı* ... *ir* | *ön͡gdi ... er*] A_{35} *öngdi* [illegible] *acun tụzmiş ẹr* B_{8} *öngdü* ... *ẹr*

D ö r t l ü k, B'da 4313'ten sonra gelmektedir, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de [illegible] *iler* ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4310 B_{11}'de bu beyit 4313'ten sonra geliyor | *sini ... tigil*] A_{36} *seni sen tez-e-ler* [illegible] *sen tegil* | *anda yigrek*] A_{36} *a. yeg-rek* B_{11} *a. yigrek* C_{15} *andan yigrek* || **4311** *ḳaya* [illegible] *yan͡gḳusındın*] A_{37} *ḳıy-a yanḳu-sın-tın* B_{12} *ḳạya yạngḳusın-da* C_{16} *ḳạya y.* | *sini* ... [illegible] *senlegil*] A_{37} *seni s. tegey ol anı sen tegil* B_{12} ... *tigey ol anı sẹn tigil* C_{16} ... *tigen-ni* [illegible] *sẹn tigil* (-*l* üzerindeki -*k* çizgisi yanlış olacak)

4312 B_{9}'da bu beyit 4309'dan sonra geliyor | *ḳatılmaḳ ... bu*] B_{9} *ḳatılmas* ... [illegible] ... *ol* || **4313** *birdin ... eşitti*] A_{39} *berdim e. işid-ti* B_{10} ve C_{1} ... *eşit(t)i* | *alınġıl*] [illegible] *alın tud*

[illegible] *oḍġurmış* .. *ögdülmişke*] B_{13} *ḳara ʿam birle şuḥbẹt sözi*

4314 *birdi*] A_{41} *berti* | *eşittim*] B_{14} *eşit(t)im* C_{3} *eşit(t)im* || **4315** *munın͡gda*] A_{42}, [illegible] C_{4} *munungda* | *bir*] A_{42} *ber* || **4316** *kirip*] C_{5} *bạrıp* | *ḳarılġu ... yorıp*] A_{1} [illegible] *ḳa bu ḳur-ḳa tegip* C_{5} *budun-ḳa buḳun-ḳa y.* || **4317** *negü*] B_{3} ve C_{6} *nigü* | *bir* [illegible] *ula*] A_{2} *ber m. söz il-e*

[illegible] bilig

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

4318 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
kereklig erür çın aya ḳılḳı tüz

4319 kerek bolġu sözni ayıttıñ maña
ayayın eşitgil munı men sañа

XLIX.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞḲA ḲARA ʿAM BUḌUN BİRLE NETEG ḲATILĠU KEREKİN AYUR

4320 ḳara ʿam buḍun barça ḳılḳı öñi
biligi uḳuşı ḳılınçı teñi

4321 ḳılıḳsız bolurlar ḳara ʿam buḍun
törü yoḳ toḳu yoḳ ḳatılmış öḍün

4322 vẹlịkịn bularsız yime bolmaz iş
tilin eḍgü sözle añar bolma iş

4323 ḳara ḳılḳı barça bolur ḳap ḳara
ḳara ḳılma özni küḍezü tura

4324 ḳara ḳılḳı başsız ḳılınçı saşı
işi köḍgi barça ḳılınçı tuşı

4325 yimekig bilirler ḳarın toḍġusı
boġuzda aḍın yoḳ olar ḳaḍġusı

ögdülmiş ... oḍġurmışḳa] A_8 *ö. cuvab-ı o.*

4318 *birdi*] A_4 *berti* C_8 *bīrdi* | *erür*] B_5 ve C_8 *tụrur* ‖ **4319** *sözni* [illegible] *söz bụ a.* B_6 *s. ayıt(t)ıng* C_9 *s. ayıt(t)ıng* | *munı ... sañа*] A_5 ... *sangga* C_9 [illegible] *tut mạnga*

ögdülmiş ... ayur] A_6 *ö. ḳar-a ʿam birl-e nedeg ḳılġu-sın a.* B_7 *bab ö.* [illegible] *ḍunlar birle ḳatılmaḳnı ögretür* C_{10} *bab ḳara ... nẹtẹg* (*-t-* yerine *-y-* ile) [illegible] *ḳẹrekini a.*

4320 *barça ... öñi*] A_7 *ḳılḳ-ı barça ọ.* B_8 ... *yạngı* | *teñi*] A_7 *yangı* ‖ [illegible] *vẹlịkịn ... bolmaz*] A_9 *vẹlakin* ... B_{10} *vẹlịkịn olarsız y. bolmas* C_{13} *vẹlikịn* [illegible] *añar ... iş*] A_9 *anı ḳılm-a ẹş*

4323 A_{10-13}'te metnin ve mısrâların sırası yanlış istinsah edilmiş; sonra 4323 [illegible] 4326. beyitlerin ikinci mısrâları altında yazılarak, düzeltilmiş ve mısrâların [illegible] 1–9'a kadar hind rakamları konulmak sureti ile, doğru sıra gösterilmiştir | *barça* [illegible] *ḳara*] A_{10} *teng-siz ḳılınçı ḳar-a* ‖ **4324** *saşı*] A_{10} *şaş-ı* (*ş-* üstündeki noktalara dikkat [illegible] *ḳaş-ı* ?) B_{12} *şaşı* C_{15} *saşı* (*-ş*-noktasız) | *köḍgi*] A_{12} *körki* A_{12} *küçi* C_{15} *ködgi* ‖ [illegible] *yimekig*] A_{12} *yim-e-rek* (*-r-* ?, *-b-* ?) B_{13} *yimekni* | *boġuzda*] A_{13} *boġuz-tan* C_{16} *boġuz* [illegible]

B 311
C 256

4326 negü tir eşitgil ḳara ḳılḳını
sınap sözlegüçi kişi barḳını

4327 ḳara ḳaḍġusı barça ḳarnı üçün
buḍun tevşigi barça boġzı üçün

4328 telim ḫalḳlar öldi bu boġzı üçün
ḳara yir ḳatında yiyür ot öçün

4329 ḳara ḳarnı toḍsa tili başsırar
basa tutmasa bek özi erk sürer

4330 olarḳa yime ök ḳatıl ay ḳadaş
birü tur olarḳa yigü içgü aş

4331 tilin sözle yumşaḳ negü ḳolsa bir
birigli alır kör anıñ asġı yir

4332 öküş sözleme söz serin til küḍez
öküş sözlemiş söz suvı ḳaldı az

4333 negü tir eşitgil özin tutmış er
tilin bek tutuġlı bilig bilmiş er

4334 sözüg barça söz tip çıḳarma tilin
öyü saḳnu sözle kerekin bilin

4335 uḳuşluġnı kördüm kör az sözledi
öküş sözledim tip ökündi yılın

4326 *negü ... eşitgil*] A_{13} *n. ter işidgil* B_1 ve C_1 *nigü* ... *barḳını*] A_{13} *bar-ḳanı* [illegible] *ḳarḳı-nı* C_1 *yarḳını*

D ö r t l ü k (A'da dörtlük şeklinde değildir; araya 4329. beyit girmiş), B'de çiz[illegible] ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4327 *tevşigi*] A_{14} *taḳ-şigi* B_2 ve C_3 *tẹvşigi*

4328 A_{16}'da bu beyit 4329'dan sonra geliyor (yk. bk.) | *yir ... ot*] A_{16} *yer* [illegible]*-ta yatur-lar* B_3 *yịr ... yịyür o.* C_4 *yịr ḳınịnda yịyür* (*-y-* noktasız) *o.*

4329 A_{15}'te bu beyit 4328'den önce geliyor | *başsırar*] B_4 *bạşsırar* C_5 *tuş-sırar* [illegible] noktasız, *b-* ?) | *basa ... erk*] A_{15} ... *kerk* (?) B_4 *bạsa* ... C_5 *bạsa* (*-s-* yerine *-ş-* [illegible] tashih görmüş ?) ... ‖ **4330** *birü ... yigü*] A_{17} *berü ... yegü* C_6 *bīrü* ... ‖ **4331** [illegible] ... *bir*] A_{18} *yegü ḳ(o)lz-a ber* B_6 *nigü* ... C_7 *nigü ḳ. bīr* | *birigli ... yir*] A_{18} [illegible]*-li ... yer* C_7 *bīrigli ... yīr* ‖ **4332** *sözleme ... serin*] A_{19} *söz-lemez s. serin* (*s-* [illegible]ndeki noktalara dikkat, *ḳarın* ?) C_8 ... *sirin* | *ḳaldı*] A_{19} *boltı* ‖ **4333** *negü ... er*] [illegible] *ter işidgil ... ẹr* B_8 *nigü ... ẹr* C_9 *nigü* ... | *tutuġlı ... er*] A_{20} *tudup ked* [illegible] *bulmış ẹr* B_8 ... *ẹr*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir

4334 *öyü ... bilin*] A_{21} *ọyü ... kereki alın* B_9 *körü ... bilin* (*bi-* noktasız) C_{11} *körü*

4335 *kör az*] C_{12} *köz ev* (?) | *yılın*] A_{22} *tilin* B_{10} *yılın* (*yı-* noktasız) C_{12} *tilin*

L.

ʿALEVİLER BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4336 er atta öñgin beg kişisinde taş
ḳatılğu kişiler bu ol ay ḳadaş

4337 olarda biri saṿçı urğı turur
bularnı ağır tutsa ḳut ḳıṿ bulur

4338 bularnı ḳatığ seṿ köñgülde berü
neñgin eḍgülük ḳıl baḳa tur körü

B 312 C 257 4339 bular ẹhl-i bẹyt ol ḥabibḳa ḳadaş
ḥabib saṿçı ḥaḳḳı üçün seṿ adaş

4340 için irtemegil ya ḳılḳın tözin
mẹgẹr tilde teñgsiz yorıtsa sözin

LI.

BİLGE ʿALİMLER BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4341 taḳı bir ḳutu bilge ʿalịmler ol
olar ʿịlmi ḫalḳḳa yaruttaçı yol

4342 olarnı ḳatığ seṿ ağırla sözin
biligleri ögren öküş ya azın

ʿạlẹviler ... ayur] A_{23} *ʿa. bil-e ḳadılmaḳın* (*-n ?*) *a.* B_{11} .. *ögretür* C_{13} *bab* [illegible] ... *ögretür*

A_{24}'te, başlıktan sonra, daha şu beyit gelmektedir:

kişi-ler-te yegi ḳamuğ ḫalḳ-ḳa baş
erür saṿ-çı urğ-ı ay ẹdgü ḳadaş

4336 *atta ... beg*] A_{25} ... *ẹ(n)gin-rek* (*-r- ?*) C_{14} *at-tan* ... | *bu ... ḳadaş*] A_{25} [illegible] *ol ay adaş* ‖ 4337 *olarda ... urğı*] B_{13} ... *ozğu* C_{15} *olardạ* ... | *bularnı*] A_{26} *bul-a-r*[illegible] ‖ 4338 *bularnı ... berü*] A_{27} *ḳadığ seṿ bularığ köngül-te berü* B_{14} . *köngül-din b*[illegible] (*b-* yerine *n-* ile) C_{16} *bularığ ... köngül-de berü* | *neñgin ... baḳa*] A_{27} *ne(n)gi*[illegible] *ẹdgü-lük-ke* (*-ke* satır üstünde yazılmış) *ḳıy-a* C_{16} ... *ḳıya* ‖ 4339 *bẹyt ... ḳadaş*] A[illegible] *beyit ol ḥabib saṿçı-ḳa* | *ḥabib ... adaş*] A_{28} *ol ẹdgü ḳul-a-vız kẹni yol-çı-ḳa* ‖ 434[illegible] *irtemegil ... tözin*] A_{29} *ẹr-temẹgil ne ḳılḳ-ı tụsün* C_2 ... *tözün* | *teñgsiz*] B_2 *yẹngsi*[illegible]

bilge ... ayur] A_{30} *uluğ ḳudu bilge* ... B_3 ... *ögretür* C_3 *bab bir* (noktası[illegible]) — *ḳutu bilge ... ögretür*

4341 *yaruttaçı*] B_4 ve C_4 *yạrut(t)açı* ‖ 4342 *olarnı*] A_{32} *bularığ* | *ya*] A_{32} *m-e* [illegible] *ya* (*y-* noktasız)

4343 bular ol yarar ya yaramazlarığ
seçip aḍra tutğan köni yol arığ

4344 usa ʿịlmi ögren biligleri bil
neñgin eḍgülük ḳıl küḍez bekrü til

4345 bular ol ḥaḳiḳat bu din tirgüki
olar bilgi ol çın şẹriʿạt köki

4346 yoḳ erse ajunda bu ʿalịm bügü
tikip önmegey erdi yirde yigü

4347 olar ʿịlmi boldı buḍunḳa yula
yarusa yula tünle azmaz yola

4348 neñgiñgde ülüg ḳıl süçig söz bile
aş içgü yitürgil tapuğ ḳıl küle

4349 tilin serme irme bolun eymenük
ağu ol olarnıñg eti birtem ök

4350 tilin irme serme tuz etmek yitür
ağır tut olarığ ağırla kötür

4351 eşit ʿịlmi işlet tilin soñgdama
ya ḳılḳın ḳılınçın yaṿuz tip time

B 313 4352 olardın kereki sañga ʿịlmi ol
könilikke yitse ayu birse yol

4353 bular ol sürüg ḳoyḳa erkeç sanı
ḳoyuğ başlasa sürse yolça köni

C 258 4354 ḳatılğıl bularnıñg bile eḍgüleş
ḳutaḍğay sañga iki ajun ulaş

4343 A_{34}'te bu beyit 4349'dan sonra geliyor | *ya yaramazlarığ*] A_{34} *m-a* ... B_6 (*y-* noktasız) *yạramas-larığ* | *yol arığ*] A_{34} *yol-larığ* ‖ 4344 *usa ... biligleri*] A_{35} [illegible] ... *kerek-lig-ni* | *neñgin ... bekrü*] A_{35} *ne(n)gin* ... B_7 ... *bẹkrü* (*b-* noktasız) [illegible] (*nẹngin*) .. *tẹgrü* ‖ 4345 *tirgüki*] A_{36} *tirgeki* C_8 *tirgü(ki)* | *bilgi*] A_{36} *bilgen* 4346 *ajunda* [illegible] . *bügü*] A_{37} *acun-ta ... begü* | *tikip ... yigü*] A_{37} *tegip önmegẹy ẹ.* [illegible] *yegü* B_9 ... *yịrde y.* C_9 ... *irdi yẹrde* (*-ẹ-* harekeli) *y.* ‖ 4347 *yarusa ... azmaz*] [illegible] *yarız-a y. yạni-e a.* B_{10} *yạrusa ... azmas* ‖ 4348 *neñgiñgde ... süçig*] A_{39} *barıng-ta* [illegible] *k. suçüg* B_{11} *n. ülüş* ... C_{11} *nẹnging-den* ... | *yitürgil*] A_{39} *yedür-gil*

4349 A_{33}'te bu beyit 4342'den sonra geliyor | *serme irme*] A_{33} *ẹrm-e serm-e* C_{12} [illegible] *sẹrme* | *eti ... ök*] A_{33} *ẹti yer tọkük* B_{12} *e. birtemük* C_{12} *ịti* (*ị-* harekeli) *birte-*[illegible] (satır altında *bürtem ök*)

4350 A'da bu beyit yok | *irme ... etmek*] C_{13} *sẹrme irme t. ötmek* ‖ 4351 *ya* ... [illegible]] A_{40} *m-a ... tep teme* ‖ 4352 *ʿịlmi*] A_{41} *ʿịlmi* | *yitse ... yol*] A_{41} *yịdz-e a. berz-e* C_{15} *tise a. bīrse y.* ‖ 4353 *sürse yolça*] A_{42} *ildz-e yol-ḳa* C_{16} *yolça sürse* ‖ 4354 [illegible] *... bile*] A_{43} *ḳadığ-lan bular-nı b.* | *ajun*] A_{43} *acun*

LII.

OTAÇILAR BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

A 125 4355 bularda basa ḳaç ḳutu bar aḍın
baḳa körse bilgi biligde öñgin

4356 olarda birisi otaçı turur
ḳamuġ ig toġaḳa bu emçi erür

4357 yime ök kereklig sañga bu kişi
anıñgsız oñgulmaz tiriglik işi

4358 tirig bolsa yalñguḳ yime igler ök
igin emçi körse otun emler ök

4359 ig ol kör kişike ölüm ḳoldaşı
ölüm ol kişike tiriglik tuşı

4360 bularnı yime eḍgü tutġıl yaḳın
kereklig kişi bu küḍezgil ḥaḳın

LIII.

MUʿAZZİMLER BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4361 bularda basa keldi afsunçılar
bu yil yeklig igke bu ol emçiler

4362 bularḳa yime ök ḳatılġu kerek
bu yil yeklig igke oḳıġu kerek

otaçılar ... ayur] B_{5} ve C_{3}'te bu başlık 4355'ten sonra geliyor | A_{1} *o. bi-* [illegible] *ḳadılm-a-ḳıġ a.* C_{3} *bab o. b. ḳatılmaḳ neteg kerekin ögretür*

4355 B_{4} ve C_{2}'de bu beyit başlıktan önce geliyor | *biligde öñgin*] B_{4} *b. aḍın* C_{1} [illegible] *bilig-de*ⁿ *ö.* ‖ 4356 *olarda*] A_{2} *alar-ta* | *erür*] A_{2} *turur* C_{4} *turur* ‖ 4357 *kereklig*] A [illegible] *kerek ol* | *anıñgsız ... işi*] A_{3} *bular-ıng em-i ol t. başı* ‖ 4358 *yalñguḳ ... ök*] A_{4} [illegible] *ig-lerük* B_{8} *yalnguḳ y. iglerük* C_{6} *yangluḳ y. igler(ük)* | *otun ... ök*] A_{4} *yim-e em-lerük* [illegible] ‖ 4359 *ḳoldaşı*] A_{5} *ḳooşn-ı-sı* | *tuşı*] A_{5} *köz-i* ‖ 4360 *yaḳın*] A_{6} *baḳın*

muʿazzimler ... ayur] A_{7} *muʿasim-ler bil-e ḳadıl-maḳıġ a.* C_{9} *bab m. .. ögretür*

4361 *afsunçılar*] C_{10} *afsunçılar* (*-f-* üç noktalı) | *yil ... ol*] A_{8} ... *bular* B_{12} [illegible] C_{10} *yil* ... ‖ 4362 *bularḳa ... ök*] A_{9} *bular-ḳa y. ol* | *yil ... igke*] A_{9} *yel yik-lig* [illegible] B_{13} *yil* ... C_{11} *yil yek-lig (ig)-ke*

B 314 4363 ḳalı asġı tegsün tise sen sañga
yime eḍgü tutġıl ay ersig toñga

4364 otaçı unamaz muʿazzim sözin
muʿazzim otaçıḳa evrer yüzin

4365 ol aymış otuġ yise igke yarar
bu aymış bitig tutsa yekler yırar

LIV.

TÜŞ YORĠUÇILAR BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

C 259 4366 taḳı bir bilig kör bu tüş ʿilmi ol
tüşese yoruġlı açar eḍgü yol

4367 uḍısa bu yalñguḳ tüşer ök bu tüş
yora bilse terkin kelir aġzı tuş

4368 tüşüg eḍgü yorsa bu tüş yorġuçı
ol eḍgü kelir kör bu sevnür tuçı

4369 ḳalı teñgsiz erse tüşi keḍ yavuz
çıġayḳa birip neñg küḍezgü et öz

4370 bu tüş ʿilmi körgil baġırsaḳ bayat
ḳulı eḍgüsin ḳoldı birdi ayat

4371 tüşi eḍgü bolsa sevinse körüp
isiz körse rabḳa sıġınsa turup

4372 çıġayḳa ülese kümüş neñg tavar
bayat ḳolsa andın belanı yıġar

4363 *tegsün tise*] A_{10} *t. tez-e* C_{12} *tegsü t.* ‖ 4364 *unamaz . sözin*] A_{11} *unamız* [illegible] *sosin* B_{2} ve C_{13} *unamas* ... ‖ 4365 *yise*] A_{12} *yez-e* *yekler yırar*] C_{14} [illegible] *yarur*

[illegible] *ayur*] A_{13} *tuuş ... ḳadıl-maḳıġ a.* B_{4} *t. yorġuçılar* ... C_{15} *bab ... ögretür*

4366 *yoruġlı ... yol*] A_{14} *yorüg-li ... ol* ‖ 4367 *yalñguḳ ... tüş*] A_{15} *yal(n)guḳ* [illegible] *b. tuuş* C_{2} *yanglaḳ* ... | *terkin ... tuş*] A_{15} *yorgin k. yorgi tuuş* ‖ 4368 *yorsa* [illegible]] A_{16} *yorz-e b. tuuş yor-güçi* | *kör ... tuçı*] A_{16} *buu saḳınur t.* ‖ 4369 *tüşi*] [illegible] . *birip*] A_{17} *berip* ‖ 4370 *eḍgüsin ... ayat*] A_{18} *edgü-si ḳ. berti bayad* C_{9} [illegible] ... ‖ 4371 *sevinse*] B_{10} ve C_{6} *sevünse* | *isiz*] A_{19} *e-siz* (*e-* dikkat)

4373 yörügke barır tüş tüşüg yaḳşı yör
aya tüş yörügli tüşüg yinçke kör

4374 bu yañlıġ tüşüg uz yörügli bular
biliglig bağırsaḳ bolup edgüler

4375 bularıġ yime edgü tutġıl ḳadaş
tilese ḳadas tut tilese adaş

LV.

B 315 YULDUZÇILAR BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4376 munıñda basa emdi yulduzçı ol
baḳa körse yetrü idi yinçke yol

4377 yıl ay kün saḳışı bularda bolur
kereklig turur bu saḳış ay unur

4378 bileyin tise sen oḳı hendese
açılġay saḳış ḳapġı munda basa

4379 oḳı żarb-u ḳısmet tükel bil küsür
tükelke tükel imtiḥan ol yetür

4380 ya tażᶜif ya tanṣif özüñ yetrü bil
ḳalı bildiñ erse ᶜaded cezri ḳıl

C 260 4381 yana cemᶜ-u tefriḳ misaḥatḳa öt
yiti ḳat feleḳni yatur yamça tut

4382 taḳı ḳolsa cebr-ü muḳabel oḳı
yime oḳlidis ḳapġı yetrü toḳı

4373 *yörügke ... yaḳşı*] A_{21} ... *edgü* B_{12} ... *yaḳşı* C_8 *yörü(g)ke* *yaḫşı* | [illegible] *yörügli ... yinçke*] A_{21} *yörig-li tuşüg inçü* B_{12} *körügli tüşüng yinçke* || 4374 *uz yörügli*] [illegible] A_{22} *öz yorig-li* B_{12} *u. yoruġlı* || 4375 *ḳadaş*] B_{14} *ḳadaş* | *adaş*] B_{14} *adaş*
yulduzçılar ... ayur] A_{24} ... *ḳadıl-maḳın a.* B_1 *yılduzçılar* ... C_{11} *bab* *yılduzçı-lar* [illegible] ... *ögretür*

4376 *munıñda ... yulduzçı*] A_{25} *munung-tan* ... B_2 *munungda* *yılduzçı* C_{11} [illegible] *munung-da*ⁿ ... *yılduzçı* | *yetrü ... yol*] A_{25} *yedrü eti inçke ol* C_{12} *emdi* *bular yinçke* [illegible] *y.* || 4378 *tise sen*] A_{27} *tez-e sen* | *açılġay ... munda*] A_{27} *açılġ-a ... anda* C_{14} *açılġ* [illegible] ... *munda*ⁿ || 4379 *żarb-u*] A_{28} *sarb-bu* | *ol yetür*] B_5 *ol yetür* C_{15} *ayıtur (?)* || 438[illegible] *ya ... ya*] A_{29} ve C_{16} *ne ... ne* || 4381 *cemᶜ-u ... öt*] A_{30} *cemᶜ ... musaḥid-ka bar* [illegible] *yiti ... tut*] A_{30} *yeti ḳad (-a- ?) f. yırarım-ça yar* B_7 ve C_1 ... *yatur yam-ça* [illegible] || 438[illegible] *cebr-ü*] A_{31} *cemᶜ-u* | *oḳlidis ... yetrü*] A_{31} *oḳ-li-tiz ḳ. yegrü* C_2 *oḳlidiş* *ḳapġı ḳodı* [illegible]

4383 kerek dünya işi kerek ᶜuḳbi tut
saḳış birle adra tutar bilge büt

4384 saḳış artasa dünya ᶜuḳbi işi
neçe birle artar ay edgü kişi

4385 ḳılayın tise sen özüñ iş küdüg
ayıtġu kerek edgü isiz ödüg

4386 kön ay ḳutluġı bar yime ḳutsuzı
ayıt ḳutluġın tut ay yalñuḳ tüzi

4387 idi yaḳşı aymış biliglig ḳarı
biligligke aytıp işiñ ḳıl yorı

4388 bilig birle yalñuḳ işin başlasa
tilek boldı saḳın negü işlese

B 316 4389 tükel işte aşnu tusulur bilig
kinilse bilig işke yetmez elig

4390 ayıt söz olarḳa yime bütme terk
biligli bayat ol munı tutġu berk

4391 bularıġ yime edgü tutġıl yaraş
tilin serme irme köñgül ḳılma baş

LVI.

ŞAᶜİRLER BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4392 basa keldi şaᶜir bu söz tirgüçi
kişig öggüçiler yime yirgüçi

4383 *ᶜuḳbi*] C_3 *ᶜuḳbi* (*-b-* üzerinde fetha işâreti) || 4384 *neçe birle*] A_{33} *ḳamuġ barça* [illegible] || 4385 *tise ... küdüg*] A_{34} *tez-e ... kedüg* (tashih görmüş) | *ayıtġu ... isiz*] A_{34} [illegible] *ulak ... e-siz* (*e-* dikkat) || 4386 *ḳutsuzı*] A_{35} *ḳad söz-i* | *yalñuḳ*] A_{35} *yal(n)guḳ* [illegible] *yanglık* || 4387 *yaḳşı*] C_7 *yaḫşı* | *yorı*] C_7 *urı* || 4388 *yalñuḳ işin*] A_{37} *yal(n)guḳ* C_3 *yanglık işing (?)* | *saḳın negü*] B_{14} *s. nigü* C_8 *saḳış nigü* || 4389 *tükel ... tusulur*] [illegible] *kerek iş-ten a. aşunz-a* C_9 ... *tir(... ?, noktasız)* (*bili)g* | *kinilse ... elig*] A_{38} [illegible] *uk-se (?)* ... *ilig* B_1 ... *yetmes* C_9 *(...)se* ... || 4390 *söz ... terk*] A_{39} *sen (?)* [illegible] *ar-ḳa* B_2 ... *berk* | *biligli ... munı*] A_{39} *bilig-lig ... anı* || 4391 *tilin ... baş*] [illegible] *tilez-e adaş tud tilez-e ḳadaş* C_{11} ... *ıdma* ...
şaᶜirler ... ayur] A_4 *şayir-ler b. ḳadıl-maḳıġ a.* C_{12} *bab ... ögretür*
4392 *şaᶜir ... tirgüçi*] A_{42} *şayir ... kooş-ġuçı* | *yirgüçi*] A_{42} *sok-güçi* B_5 *yirgüçi* [illegible] *yirgüçi* (*-e-* harekeli)

4393 kılıçta yitigrek bularnın͡g tili
yana kılda yinçke bu hatır yolı

A 126 4394 batığ yinçke sözler ukayın tise
bulardın eşit söz ukulğay basa

4395 ten͡gizke kirür körse kön͡glün tükel
gühẹr yinçü yakut çıkarur meṣẹl

C 261 4396 olar ögseler ögdi ilke barır
kalı sökseler atı artap kalır

4397 usa edgü tutğıl bularnı kadaş
bularnın͡g tilin͡ge ilinme adaş

4398 kalı edgü ögdi tilese özün͡g
bularnı sevindür kesildi sözün͡g

4399 negü kolsa birgil bularka tükel
bularnın͡g tilindin özün͡g satğın al

LVII.

TARIĞÇILAR BİRLE KATILMAKNI AYUR

B 317 4400 tarığçı turur kör takı bir kutu
kereklig kişiler turur bu butu

4401 bularnın͡g bile sen katıl hẹm karıl
boğuzdın sın͡gar sen sakınçsız tiril

4402 kamuğ teprenürke bulardın asığ
tözüke tegir yim içimdin tatığ

4393 *kılıçta yitigrek*] A_{43} *kılıç-tan idig-rek* B_6 *kılıç-da y.* C_{14} *kılıç-dan* [illegible] | *yana ... yinçke*] A_{43} *yim-e kıl-tan inçke* C_{14} *yana kıldan yinçke* || 4394 *yinçke* [illegible] *tise*] A_1 *inçke sọz* (satır üstünde yazılmış) *-ler u. tez-e* | *ukulğay*] A_1 [illegible] C_{15} *ukul*[illegible] || 4395 *ten͡gizke ... kön͡glün*] A_2 *tenggiz-kẹ ... könglin* C_{16} *... sözke k.* | *gühẹr yinçü* [illegible] A_2 *guhẹr inçi* B_8 *gühẹr yünçü* || 4396 *olar*] A_3 *bular* || 4397 *usa*] A_4 *öz-e* | *bularnın͡g* [illegible] *bularıng* || 4398 *bularnı ... kesildi*] A_5 *bularığ s. yedil-ti* C_3 *(bu)larığ sẹvündür*[illegible] || 4399 *negü ... birgil*] A_6 *... bergil* B_{12} ve C_4 *nigü* ...

tarığçılar ... ayur] A_7 *... kadıl-makığ a.* B_{18} *... ögretür* C_5 *bab ... ögretür* [illegible]

4400 *kutu*] A_8 *kudunu* || 4401 *sen ... tiril*] A_9 *sin sakın siiz t.* B_2 *sẹn sakınç*[illegible] *sẹril* || 4402 *teprenürke*] A_{10} *tepredür-ke* | *yim*] A_{10} *yem*

4403 tözü tın tokığlı açıp todğuçı
mun͡gar boldı mun͡gluğ tirig bolğuçı

4404 san͡ga ma siziksiz kerek bu kişi
itilse anın ötrü boğzun͡g işi

4405 bularnın͡g bile me katıl ay kadaş
arığ bolğa boğzun͡g halal bolğa aş

4406 negü tir eşitgil sakınuk başı
kamuğ türlüg iştin sakınmış kişi

4407 köni yol tutayın tise yinçkelig
boğuzuğ arıtğu ay kılkı silig

4408 sakınuk bolayın tise belgülüg
boğuzka eginke halal bir ülüg

4409 çığay bolmayın bay bolayın tise
zina kılma hẹrgiz katığlan usa

4410 ağırlık bulayın tise sen özün
fẹsadka katılma ay kılkı tüzün

C 262 4411 fẹsad ol buzuğlı tüpüg yıldızığ
fẹsad ol buzuğlı bu edgü ızığ

4412 fẹsaddın kürer ol bulunmış kutuğ
fẹsad tamdurur ol udunmış otuğ

4413 idi yakşı aymış kılınçı silig
bilig birle işke yetürmiş elig

B 318 4414 fẹsad tegre turma yorıma yağuk
fẹsad kayda bolsa uçuzluk anuk

4403 *tözü ... tokığlı*] A_{11} *tọrü-tin tokuğ-lı* || 4404 *san͡ga*] A_{12} *sangga* | *itilse*] A_{12} [illegible] || 4406 *negü ... sakınuk*] A_{14} *n. ter e. sak-ı-yuk* B_7 *nigü ... sạkınuk* C_{12} *nigü* [illegible] *yuk* (*-y-* noktasız) | *iştin sakınmış*] B_7 *iş-din sạkınmış* (*-n-* yerine *-t-* ile) C_{12} [illegible] *sẹvinmiş* || 4407 *tise yinçkelig*] A_{15} *tez-e inçke-lig* || 4408 *sakınuk ... tise*] A_{16} [illegible] *-yuk* *tez-e* C_{14} *sạkı-yuk ...* | *bir*] A_{16} *ber* || 4409 *tise*] A_{17} *tez-e* | *usa*] A_{17} *öz-e* || 4410 *ağırlık ... özün*] A_{18} *... tez-e s. ösün* (*-n* ?, *-ng* ?) C_{16} *ağırlığ bụlagın ...* | [illegible]] A_{13} *yağum-a*

4411 A ve C'de bu beytin tekrarı için bk. beyit 2103 not | *tüpüg yıldızığ*] A_{19} [illegible] (*-g* ? *-n* ?) *yıl-tısıng* | *bu ... ızığ*] A_{19} *ol ẹ. ising* || 4412 *kürer ... kutuğ*] A_{20} [illegible] (satır altında uyg. harfl. *kaçar*) *o. bulın-mış kuduğ* (satır altında ar. harfl. *dẹvlẹt*) [illegible] *o. bụlunmış k.* | *tamdurur ... otuğ*] A_{20} *tumrur ... udımış oduğ* (satır altında [illegible] harfl. *ateş*) B_{13} *... ụdımış o.* C_2 *... udunmış o.*

4413 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *idi yakşı*] A_{21} *ẹti yạkşı* (?) C_3 *idi* [illegible] | *yetürmiş elig*] A_{21} *idür-miş ilig*

4415 fęsad birle dęvlęt turumaz ķaçar
ķalı tursa tang yoķ tünerçe ķonuķ

4416 tarıġçı kişiler bolur elgi king
bayat birmişindin tutar köngli king

4417 ķamuġ teprenigli tözü yir öngi
yonġlı aşı ol uçuġlı mengi

4418 bularķa ķatılġıl ķarılġıl özüng
tilin yaķşı sözle açuķ tut yüzüng

LVIII.

SATIĠÇILAR BİRLE ĶATILMAĶNI AYUR

4419 munıngda basası satıġçı turur
satıġ birle tınmaz asıġçı turur

4420 ajun tezginürler tirilgü tilep
ögi köngli bütrü bayatķa ulap

4421 olarķa ķatılġıl keliş hęm barış
negü ķolsa birgil alış hęm biriş

4422 olarda bolur bu ajun arzusı
buḍun körki öḍrüm talu eḍgüsi

4423 toġardın batarķa yorıp tezginür
tilemiş tileking sanga keldürür

4424 tümen tü aġılar ajun tangsuķı
olarḍa bolur ay biliglig aķı

D ö r t l ü k, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şįʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de [illegible] satırda *şįʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4415 *turumaz*] B_2 *turumas* || **4416** *elgi king*] A_{24} *ilgi keng* | *birmişindin* ... [illegible] A_{24} *ber-mişin-tin* ... *keng* C_7 (...)*şi-din* ... || **4417** *teprenigli* ... *öngi*] A_{25} [illegible] *yer neni* (?) B_4 *tęprenigli* ... C_8 ... *yīr* (*öngi*) | *yorıġlı*] C_8 (...)*lı* (-ı-?) || [illegible] *yaķşı*] C_9 *yaḫşı*

satıġçılar ... *ayur*] A_{27} *s. bil-e ķadıl-ġuu-sın a.* C_{10} *bab* ... *ögretür*

4419 *munıngda basası*] A_{28} *munung-tan baz-a bu* B_7 ve C_{11} *munungda* [illegible] *tınmaz*] B_7 *tınmas* || **4420** *ajun*] A_{29} *acun* | *bütrü*] A_{29} *yedrü* || **4421** *olarķa*] A_{30} *bular-ķa* | *negü* ... *biriş*] A_{30} ... *ber-gil* ... *beriş* B_9 ve C_{13} *nigü* ... || **4422** *olarda* ... *ajun*] A_{31} *bular-ta* ... *acun* | *eḍgüsi*] A_{31} *ķed kęz-i* || **4423** *tezginür*] A_{32} *tizginür* C_{15} *tizginür* || **4424** *ajun*] A_{33} *acun*

C 263 4425 satıġçı yoķ erse ajun kezgüçi
ķaçan keḍgey erding ķara kiş içi

4426 ḫıtay arķışı kesse arķış toġı
ķayun kelgey erdi tümen tü aġı

B 319 4427 satıġçı yorımadı erse kezip
közün kim körür erdi yinçü tizip

4428 saķa barsa mundaġ bu yanglıġ telim
uzun bolġa söz tip tireldi tilim

4429 bu yanglıġ bolur bu satıġçı ķamuġ
ķatılġıl olarķa açuķ tut ķapuġ

4430 ķatıġlan olarıġ iḍi eḍgü tut
sening atıng eḍgün yıraķ barġa büt

4431 bular ol ajunda kör at iltgüçi
isiz eḍgü erse anı yaḍġuçı

4432 sanga az öküş neng törü ķılsalar
yanut ķılġu ötrü sevinç bulsalar

4433 asıġ yasta yinçke bolur ķılķları
ķatılsa munı keḍ küḍezip yorı

4434 negü tir eşitgil ajun kezmiş er
başında keçürmiş telim körmiş er

4435 ajunda atıngnı yaḍayın tise
ümeg eḍgü tutġıl ķatıġlan usa

4425 *ajun*] A_{34} *acun* | *erding*] B_{13} *erdi* || **4426** *ḫıtay* ... *toġı*] A_{35} *ḫıday ar-ķış-ı* (satır altında ar. harfl. *karvan*) ... *turur* B_{14} *ḫıṭay arķışı* ... C_2 *ḫıṭay* (-ṭ- noktalı) | *ķayun*] C_2 *ķayu* || **4427** *közün* ... *tizip*] A_{36} *kęsin k. kęrer ę. inçi tisip* B_1 ... [illegible] *e. yünçü tizip* (-z- noktasız) C_3 ... *yünçü t.* || **4428** *saķa* ... *telim*] A_{37} *baķ-a* [illegible] *tilim* | *tireldi*] A_{37} *tıdıl-tı* (satır altında uyg. harfl. *tıyıl-tı* veya *tiril-ti*) C_4 *tirildi* || **4429** *olarķa*] A_{38} *bular-ķa* || **4430** *olarıġ iḍi*] A_{39} *bularıġ yim-e* B_4 *o. iḍi* | *yıraķ* [illegible] *büt*] B_4 *yıraķ* (satır üstünde yazılmış) *bąrġa b.* C_6 *y. yırġa* (*yı-* noktasız) *tut* || **4431** *ajunda* ... *at*] A_{40} *acun-ta adıġ* C_7 *a. kör*(...) (-*r* üstündeki noktaya dikkat) | *isiz* ... *anı*] A_{40} *ę-siz* ... *çavıng* || **4432** *sanga* ... *törü*] A_{41} *sa(n)gar* (*s-* nokta- [illegible] dikkat; tashih görmüş ?) ... C_8 ... *tö*(?) | *ötrü*] A_{41} *sin-tin* || **4433** *yasta yinçke*] [illegible] *yaz-ta inçke* C_9 *yaz-ta yįnçke* | *küḍezip*] A_{42} *kuḍez-gil* || **4434** *negü* ... *er*] A_{43} *n.* [illegible] *acun k. ęr* B_8 *nigü* ... *ęr* C_{10} *nigü* ... *kizmiş er* | *telim* ... *er*] A_{43} *kęsün* ... *ęr* [illegible] *ęr* C_{10} *tügüm yązmış er* || **4435** *ajunda* ... *tise*] A_{44} *acun-ķa* ..., *tez-e* | *ümeg*] A_{44} [illegible] B_0 *ümeg* (satır altında *tiling-ni*)

4436 çavıkmak tilese özüng belgülüg
satığçıka edgü yanut kıl ülüg

A 127 4437 at edgü tilese özüng ay urı
ümeg arkışığ edgü tutğıl yorı

4438 bu yanglığ katılğıl satığçı bile
tiril edgü atın sevinçin küle

LIX.

IGDİŞÇİLER BİRLE KATILMAKNI AYUR

4439 munıngda basa ol bu igdişçiler
kamuğ yılkılarka bular başçılar

B 320 C 264 4440 bütün çın bolurlar katı yok büki
kişilerke tegmez bularnıng yüki

4441 yigü kedgü mingü at adğır sülük
bulardın çıkar hem yüdürgü kölük

4442 kımız süt ya yüng yağ ya yoğrut kurut
yadım ya kidiz hem erej evke tut

4443 asığlığ kişiler bolur bu kutu
bularığ yime edgü tut ay botu

4444 katılğıl karılğıl yitür hem içür
könilik özele tiriglik keçür

4445 negü kolsa birgil kerek bolsa al
köni kördüm uş bu kutu bilmez al

4446 bularda tileme törü ya bilig
yorıkları kingrü bolur ay silig

4436 *cavıkmak*] B_{10} *çavıkmak* (satır altında *çavık*, *-v-* üç noktalı) ‖ 4437 *üme*[illegible] *arkışığ*] A_1 *y. arkışığ* (satır üstünde uyg. harfl. *kervan*) B_{11} *ümeg* (satır altında *tüm*[illegible] *-ni*) *a.* ‖ 4438 *sevinçin*] C_{14} *sevünçin*

igdişçiler ... ayur] A_8 ... *kadıl-makığ a.* C_{15} *bab idişçi-ler ... ögretür*

4439 *munıngda*] A_4 *munung-tan* B_{14} *munung-da* C_{16} *munung-dan* ‖ 4440 *katı* [illegible] *büki*] A_5 *kudı y. bukü* B_1 ve C_1 *katı ...* | *tegmez*] B_1 ve C_1 *tegmes* ‖ 4441 *yigü* [illegible] *adğır*] A_6 *yegü içgü ...* B_2 *... ayğır* (dikkat !) ‖ 4442 *yadım ... evke*] A_7 *... kedi*[illegible] *hem erez övke* B_3 *... ezer ivke* C_3 *... kidiz* (*-z* noktasız) *ezer e.* ‖ 4443 *tut ay*] [illegible] *tudğıl* ‖ 4444 *yitür*] A_9 *yedür* | *könilik*] A_9 *kişi-lik* C_5 (...) ‖ 4445 *negü ... bir*[illegible] A_{10} *... bergil* B_6 ve C_6 *nigü ...* | *uş ... bilmez*] A_{10} *ol buu ...* B_6 *uşbu ... bilmez* [illegible] *uşbu ...* ‖ 4446 *kingrü*] A_{11} *ke(n)grü*

4447 bularka katılsa özüngni tutun
törüsüz tokusuz bolurlar otun

4448 tilin edgü sözle işimsinmegil
basıngan bolurlar biligsiz çigil

4449 idi yakşı aymış törü birgüçi
budun birle katlıp sınap bilgüçi

4450 biligsizni artuk yakın tutmağu
yakın tutsa şeksiz kılur kılmağu

4451 takı munda yakşı ayur kör bilig
bilig birle işke tegürgü elig

4452 biligsizke yakma özüngni tutun
özin tutğuçı er tirildi kutun

4453 biligsiz kişidin yırak tur teze
biligsiz sözi kılkı barça otun

4454 bu yanglığ bolur emdi igdişçiler
katılmak tilese sözüm yolçılar

B 321 4455 ayu birdim emdi sanga belgülüg
negü teg tirilgü alıngu ülüg

LX.

UZLAR BİRLE KATILMAKNI AYUR

C 265 4456 takı bir kutusı bu uzlar turur
tirilgü tilep özke uzluk kılur

4447 *özüngni*] A_{12} *kösüng-ni* | *törüsüz tokusuz*] A_{12} *törü söz t.* B_8 *t. kutusuz* ‖ 4448 *tilin* [illegible] *... işimsinmegil*] A_{13} *yakşı ... işim-sen-megil* C_9 *... işim(...)* | *çigil*] A_{13} *çigil* ve C_9 *çigil* ‖ 4449 *idi ... birgüçi*] A_{14} *iti ... bergüçi* B_{10} *idi ...* C_{10} *idi yahşı ...* [illegible] 4450 *kılmağu*] A_{15} (*kıl*)*-mağa* ‖ 4451 *munda yakşı*] C_{12} *mundan yahşı* | *elig*] A_{16} [illegible] C_{13} *ilig*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ve B'de çizgiler ile ayırt edilmiştir; C'de dörtlük şeklinde değildir

4452 *yakma özüngni*] A_{17} *yadm-a* (*y-* ?) *ösüng-ni* (*ö-* ?, *s-* ? ; tashih görmüş) | *tutğuçı er*] C_{13} *tutğu er kör* ‖ 4453 *kişidin ... teze*] C_{14} *kişi-den ... tize* | *otun*] C_{14} [illegible] ‖ 4454 *bolur emdi*] A_{19} *bolur-lar bu* ‖ 4455 *birdim ... sanga*] A_{20} *berdim ...* [illegible] *sanga* | *negü*] B_1 ve C_{16} *nigü*

uzlar ... ayur] A_{21} *peş-e egiler-i ... kadıl-makığ a.* B_2 *... ögretür* C_{17} *pişe-lığ* [illegible] *ögretür*

4456 *özke*] A_{22} *ilgin*

4457 kereklig kişiler yime bu san͡ga
yaḳın tut bularıġ tusulġay ton͡ga

4458 temürçi etükçi yana ḳırmaçı
ya sırçı beḍizçi ya oḳçı yaçı

4459 bu dünya itigi bulardın turur
ajunda tan͡g işler bulardın törür

4460 telim bar bu yan͡glıġ sasa söz uzar
özün͡g sen uḳa bar özüm söz üzer

4461 bularnı bile me ḳatıl hẹm ḳarıl
sev̇indür olarıġ sev̇inçin tiril

4462 işin͡g ḳılsalar terk terin tegrü bir
yitürgil içürgil aşın kin͡grü bir

4463 ayın͡glamasunlar sini ḫalḳ ara
atın͡g artamasun munı keḍ köre

4464 yime yaḳşı aymış biliglig süzük
buḍunḳa bağırsaḳ ne kön͡gli tüzük

4465 tiriglik tileme at eḍgü tile
at eḍgü kerek bu tiriglik bile

4466 özün͡g ölgü aḫır bu atın͡g ḳalır
atın͡g eḍgü bolsa tiriglik tatır

4467 kimin͡g atı isiz bolup artasa
an͡gar yigreki ol tirig turmasa

B 322 4468 mün ol bu tiriglik tile eḍgü at
isiz ḳılma eḍgün ḳılın men͡gü at

4457 *san͡ga*] A_{23} *sangga* | *ton͡ga*] C_2 *sạnga* || **4458** *etükçi ... ḳırmaçı*] A_{24} *toḳa-cı ẹdük-çi suçı* C_3 *e. yıġaç-çı suçı* | *ya ... beḍizçi*] A_{24} *yasır-çı b.* C_3 (...)

4459 A_{26}'da bu beyit 4460'tan sonra geliyor | *itigi ... turur*] A_{26} *ẹdingü ...* C_4 *i. bularnıng* (*turur*) | *ajunda ... törür*] A_{26} *ne türlüg t. i. bularuḳ ḳılur* C_4 (*ajunda*)*ng ... tọrür*

4460 A_{25}'te bu beyit 4459'dan önce geliyor | *sasa*] A_{25} *saz-a* (satır altında uyg. harfl. *tesem ?*) | *özün͡g ... bar*] A_{25} *ọsüng-ke uḳ-a bar* B_7 ... *bạr* C_5 (*özüng*) *se*[illegible] *u. bạr* || **4461** *bularnı ... hẹm*] A_{27} *bularnıng ... ḳadıl-ġıl* B_8 *bularnıng ...* C_6 *bularn*[illegible] *... ḳạtı(l ...)* | *sev̇indür ... sev̇inçin*] A_{27} *sev̇ün-tür ...* C_6 (*sẹv̇ündür*) *o. sẹv̇ünçi*[illegible] || **4462** *ḳılsalar ... bir*] A_{28} *ḳılz-a terkin ... ber* | *yitürgil ... bir*] A_{28} *yedür-gil ... kengrü ber* || **4463** *sini*] A_{29} *seni* | *keḍ*] A_{29} *ḫalḳ* (?) || **4464** *yaḳşı*] C_9 *yạḫşı* | *kön͡gli tüzük*] A_{30} *köngüli sụsük* || **4467** *isiz*] A_{33} *ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat) | *yigreki ... turmasa*] A_{33} *yeg-reki ... türmez-e* B_{14} ve C_{12} *yịgreki* ... || **4468** *mün ... tile*] A_{34} *mụn ...* [illegible] | *isiz ... men͡gü*] A_{34} *ẹ-siz ḳ. ẹdgün* ... B_1 ve C_{13} ... *eḍgü ḳ. mẹnggü*

LXI.

ÇIĞAYLAR BİRLE ḲATILMAḲNI AYUR

4469 bularda basası çıġaylar turur
nen͡gin eḍgülük ḳıl içür hẹm yitür

4470 duʿaçı tururlar san͡ga ay ḳadaş
iḍi eḍgü nen͡g bu duʿa ay adaş

C 266 4471 olardın tileme tav̇arın yanut
yanutı bayat birge eḍgü ḳonut

4472 bu ol ilde türlüg ḳatılġu kişi
san͡ga tüşse iş ya olarḳa işi

4473 törü bir işinde bağırsaḳlıḳın
san͡ga bolġa barça kişiler yaḳın

4474 özün͡g bulġa iki ajun eḍgüsi
atın͡g eḍgü bolġay yaḍılġay küsi

LXII.

EV̇LİK NEGÜ TEG ALMAḲNI AYUR

4475 ḳalı ev̇lik almaḳ tilese özün͡g
talusın tile keḍ yiti ḳıl közün͡g

4476 köki eḍgü bolsun uruġ hẹm tarıġ
uv̇utluġ saḳınuḳ tilegil arıġ

çıġaylar ... ayur] A_{35} ... *ḳadıl-maḳıġ a.* C_{14} *bab ... ögretür*
4469 *bularda basası*] A_{36} *bular-tın basaḳ-ı* C_{15} ... *bạsaḳı* | *nen͡gin ... yitür*] A_{36} *nengin ẹdgü ḳıl-ġıl ... yedür* C_{15} ... *yịtür* || **4470** *duʿaçı ... san͡ga*] A_{37} *tuv-a-çı ... sanga* | *iḍi ... adaş*] A_{37} *ẹti ... tuv-a ay a.* B_4 ... *ḳạḍạş* || **4471** *olardın ... tav̇arın*] A_{38} *ol-a neng tav̇ar sen tilem-e* C_1 *o. tạv̇ar sẹn tileme* | *birge*] A_{33} *bergey* C_1 *bīrge* || **4473** *bir işinde*] A_{40} *ber işin-ge* || **4474** *bulġa ... ajun*] A_{41} *bulġay ... acun* | *bolġay* [illegible]] A_{41} *bolġ-a yadılġ-a* B_8 *bolġa yaḍılġa* C_4 *bolġa yạdılġay*
ev̇lik ... ayur] A_{42} *e. kişi negüdeg alġu-sın a.* B_9 *iv̇-lik nigü ...* C_5 *bab ev̇lük* [illegible] *girgisiz*) (...)*sın aytur*
4475 *ev̇lik*] A_{43} *ẹv̇lük* (satır altında uyg. harfl. *ḳadun*) B_{10} *iv̇lik* C_6 *ev̇lük* | *yiti*] [illegible] C_6 *yịti* || **4476** *köki ... tarıġ*] A_{44} *tụpi ... turıġ* B_{11} ... *tạrıġ* C_7 ... *uruġ* (...) [illegible] *saḳınuḳ*] A_{44} *saḳ-ı-yuḳ* C_7 (*sạ*)*ḳı-yuḳ*

[illegible] *bilig*

A 128 4477 usa eṿ ḳızı al elig tegmedük
senin̄gde adın er yüzin körmedük

4478 sini seṿge sindin adın bilmegey
yarağsız ya ten̄gsiz ḳılıḳ kelmegey

B 323 4479 özün̄gde ḳodı al kisi alsa sen
bedük tüpke yaḳma bulun bolğa sen

4480 negü tir eşitgil sınamış kişi
sınamış kişinin̄g bışığ ol işi

4481 kisi alsa özde ḳodı al köni
sevinçin keçürgey sen ödlek küni

4482 yüzi körki ḳolma ḳılınç edgü ḳol
ḳılınç edgü bolsa yarutğay sini

4483 kisi alma alsa özün̄gke ḳurı
sen alğıl saḳınuḳ erenler eri

4484 yüzi körki ḳolma ḳılınç edgü ḳol
ḳılınç edgü bolsa tükel bolğa ol

C 267 4485 ay körklüg ḳoluğlı munı ḳolmağıl
ḳızıl men̄gzin̄gi sen sarığ ḳılmağıl

4486 kim eṿlik alayın tise törtte taş
adın almaz eṿlik aya erde baş

4477 *usa … elig*] A_1 *baz-a şü … ilig* B_{12} ve C_8 *u. iü …* | *senin̄gde … yüzi* [illegible] A_1 *sening-tin … yüsin* B_{12} *… er y.* C_8 *… yüzi* ‖ 4478 *sini … bilmegey*] A_2 *seni* [illegible] *sen-tin a. bilmege* B_{13} *… bilmege* C_9 *… sinden … | ya … kelmegey*] A_2 *ne … kelme*[illegible] B_{13} *ya* (*y-* noktasız) *… kẹlmege* ‖ 4479 *özün̄gde kisi*] A_3 *ẹsüng-ten …* C_{10} *özüng*[illegible] *… kişi | yaḳma bulun*] A_3 *y. bulap* B_1 *bọḳma …* ‖ 4480 *negü tir*] A_4 *n. ter* B_1 [illegible] C_{11} *nigü t.*

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B 'de çizgiler ve C'da [illegible] satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

4481 *kişi … özde*] A_5 *… öz-tin* C_{13} *kişi … özden* | *sevinçin … sen*] C_{13} *sẹvün*[illegible] *k. sen* ‖ 4482 *yarutğay sini*] A_6 *y. seni* B_4 *yarutğa s.* C_{14} *yarutğa sini*

4483 A_{21} 'de bu beyit 4498 'den sonra geliyor | *kisi*] B_5 *kisi* (satır altında *çift* [illegible] *çüft*) C_{15} *kişi* | *saḳınuḳ … eri*] A_{21} *saḳ-ı-yuḳ alın-ğıl ay ẹrde e.* C_{15} *… sạḳı-yuḳ* [illegible]

4484 A_{23} 'te bu beyit 4499 'dan sonra geliyor

4485 A_{15} 'te bu beyit 4493 'ten sonra geliyor | *ḳoluğlı*] A_{15} *tileg-li* | *men̄gzi*[illegible] A_{15} *mengsing-ni* B_7 ve C_1 *mẹngzingi*

4486 A_7 'de bu beyit 4482 'den sonra geliyor | *evlik … törtte*] A_7 *ẹvlük a.* [illegible] *törde* B_8 *ivlik …* C_2 *evlük … tört-ten* | *almaz evlik*] A_7 *alın-a sev-lig* B_8 *alma*[illegible] C_2 *a. evlük*

4487 biregü bay eṿlik tiler üstikip
taḳı biri körklüg tiler köz tikip

4488 taḳı bir uruğluğ tüp aşlı ḳolur
uluğluḳ atın̄ga küṿenür bolur

4489 taḳı biri yinçke saḳınuḳ tiler
anı bulsa terkin an̄gar öz ular

4490 bularda talusın ayayın san̄ga
kisi alğu erse ḳulaḳ tut man̄ga

4491 aya bay tilegli sen eṿlik talu
bulun bolmağıl sen ay bilgi tolu

4492 bedütgey tilin kön̄gli nen̄gke bolup
kötürgü kerek nen̄g tilese ḳolup

4493 aya körk tilegli kişi edgüsi
kisi körki ḳolma budun külgüsi

B 324 4494 tözü ḫalḳ seṿer ol kisi körkini
meger ten̄gri faẓlı küdezse anı

4495 aya tüp tilegli bedüklük bile
uçuz ḳılmağu öz bedük tüp bile

4496 uruğluğ tarığlığ bedükler tili
bedükrek bolur bolma eṿçi ḳulı

4497 ay yinçke saḳınuḳ tilegli ınal
munı bulsa buldun̄g bu tört nen̄g tükel

4498 ḳalı bulsa edgü saḳınuḳ tişi
yaṿa ḳılma alğıl ay edgü kişi

4487 *biregü … üstikip*] A_8 *… ẹvlik t. öz tegip* (satır altında ar. harfl. *bẹşitab ?*) [illegible] *bir edgü b. ivlik t. üstịkip* C_3 *bir edgü b. evlük t. öz tikip* ‖ 4488 *uruğluğ … aşlı*] [illegible]*tap aslı uruğ-luğ* | *atın̄ga*] A_9 *adın-ğa* C_4 (…)*nga* ‖ 4489 *yinçke saḳınuḳ*] A_{10} *inçke* [illegible]*-yuḳ* C_5 *yịnçke sạḳı-yuḳ* ‖ 4490 *ayayın san̄ga*] A_{11} *a. sangga* B_{12} *ayayịn sanga* C_6 [illegible] (*-y-* noktasız ; *-p ?*, iki noktalı) *sn*(…) | *kisi … erse*] A_{11} *kişi a. ẹrz-e* B_{12} *k. a.* [illegible] C_6 (…)*se* ‖ 4491 *evlik*] A_{12} *gölük* B_{13} *ivlik* C_7 *evlü(k)* | *bolmağıl*] A_{12} *bolğ-a-mu* [illegible] *(bolmağ)ıl* ‖ 4492 *bedütgey … nen̄gke*] A_{13} *… könglin nenge* (*?, anga?*) B_{14} [illegible]*ge tili köngli nẹng-ke* C_8 *… neng(ke)* ‖ 4493 *körk*] A_{14} *körek* | *kisi körki*] A_{14} [illegible] *k.* B_{15} *kisi körkü* (*-r-* satır üstünde yazılmış) C_9 (*kis*)*i* (…)

4494 A_{16} 'da bu beyit 4485 'ten sonra geliyor | *kisi*] A_{16} *kişi* C_{10} *kişi* ‖ 4495 [illegible]*ağu*] A_{17} *ḳılmağay* ‖ 4496 *evçi*] A_{18} *evçi* B_3 ve C_{12} *epçi* ‖ 4497 *yinçke … ınal*] A_{19} [illegible] *saḳ-ı-yuḳ t. ınal* (*-n- ?, -r- ?*) C_{13} *yịnçke sạḳı-yuḳ …* ‖ 4498 *saḳınuḳ*] A_{20} *saḳ-ı-yaḳ* [illegible]*sạḳı-yuḳ* | *yava ḳılma*] A_{20} *sạr-e ıdm-a*

4499 tilek baylıḳ erse tire birge nen͡g
bayutġay sini oḷ ḳızıl bolġa en͡g

4500 ḳılınçı köni erse körki kelir
tişi körki ḳılḳ ol biligli bilir

4501 saḳınuḳ arıġ bolsa aşlı bolur
ol üç nen͡g bu yirde bolur ay unur

C 268 4502 saḳınuḳ tile sen kisi ay bügü
saḳınuḳ bolunsa bolur törtegü

4503 munı teg bulur erse sen bir tişi
ḳatıġlan yav̇a ıḍma ersig kişi

LXIII.

OĠUL ḲIZ TOĠSA NETEG İGİḌGÜSİN AYUR

4504 oġul ḳız törüse senin͡g ay ten͡gin
ev̇in͡gde igiḍgil igiḍme ön͡gin

4505 av̇urtası eḍgü kişi tut arıġ
oġul ḳız arıġ ḳopġa turġay ḳarıġ

4506 oġul ḳızḳa ögret bilig hẹm ẹḍẹb
an͡gar iki ajun anın͡g asġı tap

4499 A_{22}'de bu beyit 4483'ten sonra geliyor | *tire birge*] A_{22} *tir-e bergey* [illegible] *ġay ... bolġa*] A_{22} *bedüd-gey seni ol ḳısıl bolġay* B_6 *bayutġa sịni* (-ị- harekeli) .. C_{11} *bayutġa sīni ...*

4500 A_{24}'te bu beyit 4484'ten sonra geliyor | *erse*] A_{24} *bolz-a* B_7 *erdi* | *tişi ... biligli*] B_7 *tịşi k. ḳịlıḳ ol bịlịgli* C_{16} ... *ḳılḳ ol bịligli*

4501 A_{26}'da bu beyit 4503'ten sonra geliyor | *saḳınuḳ*] A_{26} *saḳ-ı-yuḳ* C_{17} *saḳı-yuḳ* | *yirde*] A_{26} *yerde* C_{17} *yīrde* || 4502 *saḳınuḳ ... bügü*] A_{27} *saḳ-ı-yuḳ ... kişi ay beg* [illegible] $Ç_1$ *sạḳı-yuḳ ... tişi a. b.* | *saḳınuḳ*] A_{27} *saḳ-ı-yuḳ* C_1 *sạḳı-yuḳ*

4503 A_{25}'te bu beyit 4500'den sonra geliyor | *munı*] A_{25}, B_{10} ve C_2 *munung* [illegible] *ḳatıġlan ... ıḍma*] A_{25} *ḳadıġ-lan-ġıl adm-a ay* B_{10} *ḳ. sẹrin ...*

oġul ... ayur] A_{28} ... *negü teg ẹgidgüsin a.* B_{11} *bab o. ḳ. toġsa anların* [illegible] *igiḍgüsi-ni a.* C_3 *bab o. ḳ. toġ(sa) i. aytur*

4504 *ten͡gin*] A_{29} *tigin* (*-g-* ?) | *ev̇in͡gde*] A_{29} *ọv̇üng-te* B_{12} *iv̇ingde* C_4 (...) || 4505 *av̇urtası*] A_{30} *ov̇ur-taz-ı* (satır altında ar. harfl. *daye*) | *ḳopġa ... ḳarıġ*] A_{30} [illegible] *ḳop-su arıġ* B_{13} ve C_5 *ḳ. turġa fạrıġ.* || 4506 *ajun ... tap*] A_{31} *acun ... tip* B_{14} ve C [illegible] *... tạp*

B 325 4507 oġulḳa kisi al ḳızıġ erke bir
saḳınçsız tirilgil aya ḳutluġ er

4508 ḳamuġ erdem ögret oġulḳa tükel
ol erdem bile bu tire birge mal

4509 süre ıḍma boşlaġ oġuluġ yav̇a
yav̇a bolġa boşlaġ yügürgey iv̇e

4510 ḳızıġ tutma ev̇de uzun begsizin
ökünç birle ölgey özün͡g igsizin

4511 aya ḳoldaş erdeş söz aydım kese
bu ḳız toġmasa yig tirig turmasa

4512 ḳalı toġsa yigrek an͡ga yir ḳoyı
ev̇i bolsa ḳoşnı ölügler toyı

4513 tişilerni ev̇de küḍezgil tuçı
tişinin͡g taşı teg bolumaz içi

4514 yatıġ ev̇ke ıḍma çıḳarma tişig
körüp yolda alġan köz ol bu kişig

4515 közün körmese arzu ḳolmaz kön͡gül
közün͡g körse kön͡glün͡g ḳolur ay oġul

4516 közün͡gni küḍezgil kön͡gül ḳolmaġay
kön͡gül ḳolmasa öẓ bulun bolmaġay

4507 *kisi* [illegible] *bir*] A_{32} *tişi ... ẹrke* (satır altında uyg. harfl. *av̇uşḳ-a*) *ber* C_7 *tişi* [illegible] | *saḳınçsız* [illegible] *er*] A_{32} *sev̇in-çin ... ẹr* B_1 ... *öz* || 4508 *bu ... birge*] A_{33} *ol oġul* [illegible] *-ḳa* || 4509 *boşlaġ*] A_{34} *baş-laġ* B_3 *bọşlaġ* | *boşlaġ ... iv̇e*] A_{34} *baş-lıġ yụgürm-e yav̇a* [illegible] *boşlaġ yügürge i.* || 4510 *tutma ... begsizin*] A_{35} *tudm-a ẹv̇de* (*-v̇-* altındaki harfe [illegible] *-ikat*) *gsüng* (*-n-* ?) *teng-sizin* B_4 *t. iv̇de u. bẹg-sizin* (*b-* noktasız) C_{10} *iv̇de tutma* [illegible] *begsizin* (*b-* noktasız) | *ölgey*] B_4 *ölge* || 4511 *erdeş*] A_{36} *adaş* | *yig ... turmasa*] [illegible] *yeg t. türmez-e* B_5 ve C_{11} *yịg ...* || 4512 *yigrek ... yir*] A_{37} *yegrek ạngar yer* B_6 [illegible] *-yek a. yịr* C_{12} *yẹgrek* (*-ẹ-* harekeli) *angar yịr* | *ev̇i ... ḳoşnı*] A_{37} *aḳ-ı b. kọoş-nı* [illegible] *-lüt* || 4513 *ẹv̇de ... tuçı*] A_{38} ... *tuçı* (satır altında uyg. harfl. *ḳadıġ* ?; aş. bk.) [illegible] ve C_{13} *ivde ...* | *bolumaz*] B_7 *bolumas* || 4514 *yatıġ ... tişig*] A_{39} *badıġ* (satır altında [illegible] harfl. *bigane*) *ẹv̇ke* (*-k-* ?) ... *tişing* (satır üstünde uyg. harfl. *ḳadun* ?; yk. bk.) B_8 [illegible] *-ikke* . | *yolda ... köz*] B_8 ... *köz* (*-z* noktasız) C_{14} *yol-da*[n] ... || 4515 *ḳolmaz*] [illegible] *ḳolmas*

C 269 4517 tişig ḳatma erke yigü içgüde
ḳalı ḳattıñ erse keçer keçgüde

4518 tişig ıḍma eṿde öñin çıḳġalı
ḳalı çıḳsa yitrür könilik yolı

A 129 4519 tişi aşlı et ol küḍezgü etig
yıḍır et küḍezmese bolmaz itig

4520 aġır tut tişig sen negü ḳolsa bir
eṿiñ ḳapġı bekle yıraḳ tutġıl er

4521 vẹfa yoḳ bularda ozadın berü
közi ḳança baḳsa bu köñli naru

B 326 4522 cẹfa birle önmiş igiḍmiş yıġaç
yimişi aġu ol añar bolma aç

4523 neçe miñ azıġlıġ eren erkeki
tişilerde ötrü üzüldi köki

4524 neçe ḳızġu eñlig yüzi suṿluġ er
tişilerde ötrü özi boldı yir

4525 tümen miñ külüg çaṿlıġ ersiglerig
tişiler anı yirke kömdi tirig

4526 negü teg küḍezgü olarıġ tutup
küḍezigli teñri küḍezsü utup

4517 *tişig ... yigü*] A_{42} *tişing ... yegü* | *ḳattıñ ... keçgüde*] A_{42} *ḳatıng ...* *keçgü-ke* B_{11} ve C_1 *ḳaṭ(t)ıng ...* || 4518 *tişig ... çıḳġalı*] A_{43} *tişing ı. ęvden ö(n)gin* (tashih görmüş) *ç.* B_{12} *t. ḳoḍma iṿde ö. çıḳḳalı* C_2 *... iṿde ...* | *yitrür*] A_{43} *idrür* $B_{1?}$ ve C_2 *yịtrür* (-ị- harekeli) || 4519 *yıḍır ... bolmaz*] A_1 *yedir ...* B_{13} *... bolmas* || 4520 *tişig ... bir*] A_2 *tişing ... ber* B_{14} ve C_4 *... nigü ...* | *eṿiñ ... er*] A_2 *ęvüng* (satır altında ar. harfl. *ḫane*) *... ęr* B_{14} *iṿing ... ęr* C_4 (...)

4521 C 'de bu beyit yok | *vẹfa ... bularda*] A_3 *tiş-i-te vefa yoḳ*

4522 C 'de bu beyit yok | *igiḍmiş*] A_4 *yigidmiş* | *yimişi*] A_4 *yemiş-i* || 4523 *miñ azıġlıġ*] A_5 *m. arıġ-lıġ* B_2 *minng a.* C_5 *m. arıġ-lıġ* | *tişilerde*] A_5 *tiş-i-ler-din* || 4524 *ḳızġu ... er*] A_6 *ḳırġu ... er* B_3 *... ęr* | *tişilerde ... yir*] A_6 *tiş-i-ler-tin ọ. öz-i b. y*[illegible] B_3 *... yịr* C_6 *... yẹr* (-ẹ- harekeli) || 4525 *tümen miñ*] A_7 *neçe m.* C_7 *t. ming* ([illegible] çizgi fazla) | *tişiler ... kömdi*] A_7 *kişi-ler a. kọmti yerke* B_4 *... yịrke k.* C_7 (...)

A_8 'de, 4525 'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

neçe adem ęrz-e y-a eyyub yusuf
kerek lut yalavaç kişig tọkti suṿ

4526 *negü ... olarıġ*] A_9 *negüdeg k. bu-larıġ* B_5 ve C_8 *nigü ...*

LXIV.

ELİG ASRAḲILARIĠ NEGÜ TEG TUTĠUSIN AYUR

4527 yime eḍgü tutġıl elig asraḳıġ
yigü içgü birgil bütür opraḳıġ

4528 küçiñe teñeşi yüḍürgil yükin
ayıtġay seniñdin bayat erkligin

4529 ayı artuḳ emgek tegürme añar
bayat ol sañа ḫaṣmı andın sıñar

4530 olar ma bayat ḳulları ol ḳamuġ
añar küç ḳılıp özke alma tamuġ

4531 uluġ sen olar boldı sinde kiçig
kiçigke uluġ boldı açıġ süçig

4532 uluġ bolduñ erse kiçig tut köñül
uluġḳa kiçiglik yaraşur oġul

4533 negü tir eşitgil uḳuşluġ sañа
bu söz işke tutġıl ay bilgi kiñe

B 327 C 270 4534 ḳalı bolsa sen beg buḍunḳa uluġ
köñül til kiçig tut özüñke yuluġ

4535 özüñni unıtma yañılma yorıḳ
kelir ḳutḳa yapma sẹlamẹt yoluġ

elig ... ayur] A_{10} *... tudġuz-un ạ.* B_6 *e. asraḳı kim erselerni eḍgü tutmaḳnı a.* [illegible] *beb ilig asraḳı-larnı edgü t. aytur*

4527 *yigü ... birgil*] A_{11} *yegü ... bergil* || 4528 *yüḍürgil*] A_{12} *yụụdürgil* | *ayıtġay*] [illegible] *ayıd-za* B_8 ve C_{11} *ayıtġa* || 4529 *ayı ... añar*] A_{13} *atı ... anggar* B_9 *ayị ...* C_{12} [illegible] | *ḫaṣmı ... sıñar*] A_{13} *ḫasm anıng-tın sıngġar* || 4530 *olar ma*] A_{14} *bularm-a* [illegible] 4531 *sen ... sinde*] A_{15} *... sendin* B_{11} *se ...* C_{14} *sen ... sinden* | *kiçigke*] A_{15} *kiçig-te* [illegible] 4533 B 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... uḳuşluġ*] A_{17} *n. ter eşit* [illegible] *u.* B_{13} *nigü t. uḳuşluġ eşitgil* C_{16} *nigü ...* | *ay ... keñe*] A_{17} *ay bilgi* (satır [illegible]inde yazılmış) *kengge*

Dörtlük. A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şi'r* [illegible] ile ayırt edilmiştir

4534 *beg*] A_{18} *buu* || 4535 *yorıḳ*] A_{19} *yorıḳ* (satır altında tekrarlanmış) | *kelir yoluġ*] A_{19} *kelür ḳut-nı ḳaym-a kọni tud y.* B_2 *... yạpma* (-p- noktasız) *...* C_3 *yapma* (noktasız) ...

4536 eviñg barḳıñgı keḍ arıġ tut silig
sañga kelge dẹvlẹt aḳı kiñg elig

4537 aş içgü tuz etmek yime kiñgrü tut
atıñg eḍgü bolġay kelü birge ḳut

4538 kirişke yaraşı çıḳış ḳıl yaḳın
çıḳış bolsa terkin kirişke baḳın

4539 alımḳa birimke oñgay eḍgü bol
ḳayu öḍte ḳılsa açuḳ bolġa yol

4540 elig tarlıḳı tẹgse emdi sañga
kişike muñgaḍma ay ersig toñga

4541 seṿeriñg eşitgey elig tutmaġay
sini seṿmegüçi küle tınmaġay

4542 uçuz tutġa ḳoldaş adaş ya ḳadaş
anıñg aġrıġında köñgül bolġa baş

4543 kişi eḍgüsiñge ḳatılġıl ḳarıl
kişi bol kişiler arala tiril

4544 ülüşlerde turma ya tutma neñgiñg
öküñçün sarıġ bolġa ḳızġu eñgiñg

4545 uluġ yolḳa tutma sen eṿ barḳ yaḳın
toḳıġay yoḍuġ sen munı keḍ saḳın

4546 begig ḳoşnı ḳılma ya yaḍġun ögüz
ḫişarḳa yaḳın turma ay köñgli tüz

4536 *eviñg ... keḍ*] A_{20} *ẹvüng bar-ḳıng-nı ket* B_{3} *ivüng bạrḳıngı ḳẹḍ* C_{4} [illegible] *barḳıngı ḳẹd* | *kiñg*] A_{20} *keng* || 4537 *tuz ... kiñgrü*] A_{21} *tuuz ... kengrü* C_{5} *tu*[illegible] (...) | *bolġay ... birge*] A_{21} *b. bolup berge* B_{4} *bolġa ...* || 4538 *yaḳın*] A_{22} *sakın* [illegible] *yạḳın* (*y-* noktasız) C_{6} (...) | *terkin ... baḳın*] A_{22} *... yaḳın* B_{5} *tẹrkin kiriş*[illegible] *bạḳın* (*b-* noktasız) C_{6} *tirkin k. bạḳın* (*b-* noktasız) || 4539 *alımḳa ... oñgay*] A[illegible] *a. berim-ke onggạy* B_{6} *alımke ...* C_{7} *a. birim-ḳ(a? ...)* | *ḳılsa*] A_{23} *kolz-a* [illegible] (...) || 4540 *tegse ... sañga*] A_{24} *kelti ... sangga* C_{8} (...) | *kişike*] A_{24} *kişig-ke* || 454[illegible] *eşitgey ... tutmaġay*] A_{25} *işid-ge ilig tud-maġ-a* B_{8} *işinge e. tutmaġa* C_{9} *eşitge* (...) [illegible] | *sini ... tınmaġay*] A_{25} *seni saṿ-maġuçı tin-mekke* (satır üstünde uyg. harfl. *-mag*[illegible] B_{8} ve C_{9} *... tınmaġa* || 4542 *ya*] A_{26} *ma* B_{9} *ya* (*y-* noktasız) | *baş*] B_{9} *baş* (*b-?*, [illegible] || 4543 *kişiler arala*] A_{27} *kişi-lik ọz-e-le* || 4544 *turma ... neñgiñg*] A_{28} *türm-e* [illegible] *ne(n)gin* (?) C_{12} *... nẹ(n)ging* | *öküñçün ... ḳızġu*] A_{28} *... ḳırġu* B_{11} *... ḳızġu* [illegible] noktasız) C_{12} *öküñçüng ...* || 4545 *yolḳa ... yaḳın*] A_{29} *yolda idm-e s. ẹv bar-ıkın* [illegible] *... iv bạrḳ yạḳın* (*y-* noktasız) C_{13} *... ev* (*-v* üç noktalı; sanradan satır üstünde [illegible] zilmiş) *bạrḳ yạḳın* (*y-* noktasız) | *toḳıġay*] A_{29} ve B_{12} *toḳıġa* || 4546 *begig ... öġüz* [illegible] A_{30} *beging ... ma tudġun ẹgüz* C_{14} *bẹging ...* | *turma*] A_{30} *türm-e*

4547 bu üç ḳoşnılıḳtın sañga asġı yoḳ
anıñg yası tegse añgar osġı yoḳ

4548 eṿ almaḳ tilese ayıt ḳoşnısın
yir almaḳ tilese ayıtġıl suṿın

B 328 4549 isizke ḳatılma sẹlamẹt yorı
ḳılınçıñg köni tut keṿel teg küri

C 271 4550 barıġ tap ḳıl emdi beg atın alın
saḳınç ḳısġa tutġıl seṿinçin salın

A 130 4551 ölümüg unıtma oḍulġay özüñg
iḍiñgni unıtma açılġay közüñg

4552 sözüñg saḳnu sözle saḳınç kelmegey
yaṿa ḳılma öḍ kün öküñç bolmaġay

4553 küṿezlenme artuḳ turı bolġa sen
saran bolma artuḳ söküş bulġa sen

4554 negü tir eşit köñgli alçaḳ kişi
kişilik ḳılıġlı kişilik tuşı

4555 özüñg eḍgü atlıġ bolayın tise
aḳı bolġıl artuḳ ḳatıġlan usa

4556 boşuġ ḳul ḳılayın tise belgülüg
aḳı bol üle neñg kötürdüñg ülüg

4557 başım kökke tegsün tise sen turup
bilig birle işle ḳamuġ iş körüp

4547 *ḳoşnılıḳtın*] B_{14} ve C_{15} *ḳoşnı-lıḳ-dın* | *anıñg ... tegse*] A_{31} *apang* (*-p-* altın[illegible] harfe dikkat) *y. tegz-e* (satır altında ar. harfl. *tẹgse* veya *kẹlse* ?) || 4548 *eṿ ...* [illegible]] A_{32} *iv ạ. tilez-e anud* B_{15} *iv a. tileseng ayıt* C_{16} *ev* (*-v* üç noktalı) *a. tileseng* [illegible] | *yir ... suṿın*] A_{32} *yer a. til-e-seng anud-ġıl suṿın* (*s-* üstünde iki nokta; *-ṿ-* [illegible] nda ar. harfl. *y* ?) B_{15} *yẹr* (*-ẹ-* harekeli) *a. tileseng a. sụṿın* C_{16} *yir a. tileseng a. saḳın* [illegible] 4549 *isizke*] A_{33} *ẹ-siz-ke* | *ḳılınçıñg ... keṿel*] A_{33} *ḳılın-çın ... keṿil* B_{1} ve C_{17} ... [illegible] || 4550 *tap ... atın*] A_{34} *tip ... atı* C_{1} *tạp ... atı* | *tutġıl ... salın*] B_{2} *ḳılġıl s.* [illegible] C_{1} *t. sẹvụnçün sạlın* || 4551 *oḍulġay*] B_{3} ve C_{2} *oḍulġa* | *iḍiñgni ... açılġay*] A_{1} [illegible]*-ni unudm-a açılġ-a* B_{3} ve C_{2} *... açılġa* || 4552 *yaṿa ... bolmaġay*] A_{2} *ḳuruġ* [illegible] *ọdkün ...* B_{4} *... kẹlmegey* C_{3} (...)*d kün ö. b.* || 4553 *küṿezlenme ... turı*] [illegible] *kövez-len-m-e ...* B_{5} *... turı* (satır altında *yạḫşı*) | *söküş*] A_{3} *sọkünç* || 4454 *negü* [illegible]] A_{4} *n. ter* B_{6} *nigü tẹg* (satır üstünde *tir*) C_{5} *nigü t.* | *kişilik tuşı*] A_{4} ve C_{5} *kişi-ke* [illegible] 4555 *tise*] A_{5} *tez-e* | *bolġıl ... usa*] A_{5} *bolġın ... öz-e* || 4556 *boşuġ ... tise*] A_{6} [illegible] (satır altında uyg. harfl. *il-ni*) ... *tez-e* || 4557 *tise*] A_{7} *tez-e* | *işle ... körüp*] [illegible]*ş-ke ...* B_{9} *işler ...* C_{8} (...) *k. i. ködüp*

4578 bularda ḳayu erse aş suv̇ yigü
anı ten͡gle barġu azu barmaġu

C — 4579 adaş ḳoldaş erdeş ḳadaş aşları
bolur erse körgü barıp işleri

4580 turu birgü aşta körüp yat bazıġ
aş içgü tegiri öküş ya azıġ

4581 yaḳın ḳoşnı aşnı aş itse san͡ga
azu ten͡grilik iş oḳısa ton͡ga

4582 olarḳa yime bar küḍezgil kön͡gül
sev̇indür olarnı sev̇in ay oġul

4583 ḳalı itseler aş san͡ga oġrayu
ol aşḳa yime bar sev̇indür yiyü

4584 apan͡g munda taştın bolur erse aş
an͡gar barmasa yig kön͡gül bolġa baş

4585 yarım ya yitim bolġa oldruġ turuġ
yav̇uz bolġa kön͡glün͡g ay eḍgü uruġ

4586 ya esrük tütüş ḳılġa aḫsumlaġay
aşın͡g sin͡gmegey tek kön͡gül aġrıġay

4587 ḳamuġ bir toḍum yim aş içgü üçün
özün͡gni uçuz ḳılmaġıl sen küçün

4588 negü tir eşitgil boġuz tıḍġuçı
özi boġzın͡ga erk bolup tutġuçı

B 331 4589 boġuzun͡g küḍez bolma ernin͡g ili
bu boġzun͡g üçün bolma yaln͡guḳ ḳulı

A 131 4590 telim kördüm emdi aġır bolmış er
tıḍumadı boġzı üçün boldı yir

4591 öküş kördüm ilde beḍümiş erig
bulun ḳıldı boġzı töşendi yirig

4592 telim baynı kördüm boġuz bulnadı
özi boldı müfl͜is çıġaylıḳ yidi

4593 boġuzḳa bulun bolma boġzı uluġ
boġuzḳa bulun bolsa bolmaz yuluġ

4594 ḳayu türlüg aşḳa barır erse sen
eḍeb birle aş yi bilir erse sen

4595 törü bilmez ögsüz ḳılıḳsız kişi
törülüg kişi körse tan͡glur başı

4596 senin͡gde uluġ aşḳa sunsa elig
sen ötrü elig sun bu ol kör bilig

4597 on͡g elgin͡g bile sun bayat atı ay
yigü üḍregey hem özün͡g bolġa bay

4598 kişi utruḳı türmek alma tigü
öz utru negü erse alġu yigü

4599 bıçaḳ tartma anda kötürme sün͡gük
ayı bolma ḳov̇daş ne silkim sepük

4600 neçe me toḳ erse yiyü turġu aş
kişi aş kişike körü bir ḳadaş

4578 *yigü*] A_{30} *yegü* C_{16} *yīgü* | *ten͡gle*] A_{30} *ting-le* B_5 *teng-le*
4579 C'de metnin 4579'dan 4610'a kadar olan kısmı yok
4580 *birgü aşta*] A_{32} *bergü baş-ta* ‖ 4581 *azu ... oḳısa*] A_{33} *osu* ... B_8 *osu* ... *oḳınsa* ‖ 4582 *olarḳa ... küḍezgil*] A_{34} ... *kuḍez-güü* B_9 *bularḳa* ... | *olarnı sevin*] A_{34} *olarıġ saḳın* ‖ 4583 *itseler*] A_{35} *ḳılz-a-lar* | *yiyü*] A_{35} *yeyü* B_{10} *yemü* ‖ 4584 *apan͡g*] ... B_{11} *apang* (satır altında *eger*) | *yig*] A_{36} *yeg* B_{11} *yig* ‖ 4585 *yarım* ... *yitim*] A_{37} ... *yasım y. yanım* | *kön͡glün͡g*] A_{37} *köng-li(n)g* ‖ 4586 *aḫsumlaġay*] A_{38} ve B_{13} *aḫsum-laġay* | *sin͡gmegey ... aġrıġay*] A_{38} *sing-mekke m-e k. aġrıġ-a* B_{13} *sin͡gmege ... aġrıġa* ‖ 4587 ... *bir .... yim*] A_{39} *yer t. yem* B_{14} *b. toḍu* (satır altında *toyum*) *y.* ‖ 4588 *negü ... eşitgil*] A_{40} *n. ter eşid-gil* (*-gil* satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) ‖ 4589 *boġuzun͡g ... ernin͡g*] A_4 *boġusuġ k. ay tirig er* | *yaln͡guḳ*] A_{41} *yangluḳ* B_1 *boġzun͡g* ...

4590 *er*] A_{42} ve C_2 *er* | *yir*] A_{42} *yer* B_2 *yir*
4591 A_1'de bu beyit 4592'den sonra geliyor | *ilde*] A_1 *emti* | *bulun* ... *yirig*] A_1 ... *boġuz-ı t. yerig* B_3 *bulun* (satır altında *yoḳ*) ... *yirig*
4592 A_{43}'te bu beyit 4591'den önce geliyor | *telim ... bulnadı*] A_{43} *bedük* ... *bulnadı*
4593 A'da bu beyit yok | *bulun ... bolmaz*] B_5 *bulun* (satır altında *yesir*) *b.* ... *bolmaz* ‖ 4594 *yi*] A_2 *y-e* ‖ 4595 *bilmez*] B_7 *bilmes* | *tan͡glur*] B_7 *yanglur* ‖ 4596 *senin͡gde*] A_4 *sening-tin* | *ol kör*] A_4 *eg ol* ‖ 4597 *elgin͡g*] A_5 *ilging* | *yigü ... hem*] ... *yegü* .. B_9 *nigü teg üḍergey* ‖ 4598 *tigü*] A_6 *tegü* | *negü ... yigü*] A_6 ... *yegü* B_{10} ... ‖ 4599 *bıçaḳ ... sün͡gük*] A_7 *biçek tardm-a a. kodürm-e sünggek* B_{11} *b. tutma* ... *ayı* .. *sepük*] A_7 *ayı* (satır altında ar. harfl. *hevl*) *b. ḳov̇daş* (satır altında ar. harfl. ... *naşü'ide*) *ne s. sinük* B_{11} ... *ne* (*n-* noktasız) *s. sepük* ‖ 4600 *yigü*] A_8 ... B_{12} *yiyü* | *aş ... ḳadaş*] A_8 *aş* (*a-* ? tashih görmüş) ... *ber ḳ.* B_{12} ... *ḳadaş*

4601 yigü alsa tişle uşak tançula
isig aşnı ürme sen ağzıng bile

4602 yir erken aşığ türtme tirki öze
kişi körki buzma kılınçıng tüze

4603 törüsüzlük ol bu törüçe yorı
törüsüz kişiler kişike korı

B 332 4604 idi yakşı aymış törülüg kişi
törü bilse yalnguk bulur tör başı

4605 kamuğ nengke öngdi törü bar sözi
törü tüz yorıtsa yarur er yüzi

4606 kılıksız törü öngdi bilmez kişi
kişike katılsa itilmez işi

4607 aşığ tatğanu yi sen elging sunup
sini körse evlik sevinsün turup

4608 kişi emgek ıdsa sanga itse aş
yava kılma emgek anı kılma baş

4609 köni sözlemiş körse köngli oduğ
sözi körse ma'ni birür tü boduğ

4610 kişi köngli yuvka sırınçğa sanı
idi ked küdez sınğa serme anı

C 273 4611 serilse kişi köngli kitti tatığ
yakınlık yıradı kesildi asığ

4601 *yigü ... tançula*] A_{9} *yegü a. teşl-e u. yençü-le* B_{13} *nigü ... tançula* ‖ 4602 [illegible] ... *tirki*] A_{10} *yer e. kaşık türm-e terki* B_{14} ... *türtme tirki* ‖ 4603 *törüsüzlük*] [illegible] *tgrü-süz-lük* (*-süz-* dikkat) | *törüsüz ... korı*] A_{11} *tgrü-süz* (*-süz* dikkat) [illegible] *turı* (satır altında ar. harfl. *düşmeni ruy-i dest?*) ‖ 4604 *idi*] A_{12} *eti* B_{1} *idi* [illegible] *başı*] A_{12} *tgr b.* B_{1} *tüz taşı* (*-z* noktasına dikkat; *t-* noktası sonradan ilâve edil[illegible] olabilir) ‖ 4605 *törü ... yorıtsa*] A_{13} *tgrü-çe yorız-a* ‖ 4606 *törü ... bilmez*] A_{14} [illegible] ... B_{8} ... *bilmes* | *itilmez*] A_{14} *edilmez* B_{8} *itilmes* ‖ 4607 *tatğanu ... elging*] A_{15} [illegible] *ggü* (?, satır altında ar. harfl. *ba meze*) | *sini ... turup*] A_{15} *sen-i gölik sevin-*[illegible] B_{4} ... *evlük sevünsü körüp* ‖ 4608 *yava ... baş*] A_{16} *kuruğ kodm-a* ... B_{5} [illegible] ‖ 4609 *birür tü*] A_{17} *berür tuu* ‖ 4610 *sırınçğa*] A_{18} *sarınçğ-a* B_{7} *sırınçğa* | *idi*] [illegible]
4611 C nushası buradan itibâren tekrar devam ediyor (krş. beyit 4579 not) [illegible] *serilse ... kitti*] A_{19} *serilz-e ... kedti* (*-e-* ?) B_{8} *serilse* (*-e-* ? *-a-* ?) .. *kit(t)i* C_{1} *sirilse* [illegible] ... *kit(t)i* | *yıradı kesildi*] B_{8} ve C_{1} *kesildi yıradı*

4612 yakınlık tilese küdezgil köngül
köngül sınsa kitti yakınlık töngül

4613 aşığ tengleyü yi yime aş öküş
manga mundağ aydı ukuşluğ küsüş

4614 öküş yiglilerning aşı yig bolur
aşı yig kişi tutçı iglig bolur

4615 boğuzdın kirür ig boğuzuğ küdez
aşığ tengleyü yi yigü içgü az

4616 bu ig tutsa terkin kişig yavrıtur
anı emlemese ölüm tavratur

4617 yime yakşı aymış otaçı hakim
hakimler sözini yavuz tigli kim

B 333 4618 ölümdin yumuşçı ig ol aşnusı
kişi igledimü ölüm koşnısı

4619 bela mihnet ol ig ölüm tutğakı
ölümde tatığ yok azu yakşısı

4620 kişi men tigüçi apa oğlanı
isig tumlığığ bilgü adra anı

4612 *kitti*] A_{20} ve C_{2} *andın* B_{9} *kit(t)i*
A_{21-22}'de 4612'den sonra daha şu beyitler tekrarlanmaktadır (sırası için bk. beyit [illegible]70 ve 4671):

A_{21} *bular-ta eng edgü yorık buu turur*
begü bilge ggmiş kılık buu turur
A_{22} *kerek aş-ka barğıl kerek barmağıl*
boğuz tıd aş az y-e esenin tiril

4613 *yi yime*] A_{23} *y-e y.* C_{3} *yi yīme* | *manga küsüş*] A_{23} ... *ukuğ-lı ukuş* B_{10} [illegible] *nga ... küşüş* (satır altında *'aziz*) ‖ 4614 *yiglilerning ... yig*] A_{24} *yegli-ler-ning* (*ye-* [illegible] *kişi ol* [illegible] çizgi fazla) *a. yeg* | *yig ... iglig*] A_{24} *yeg ... eg-lig* C_{4} *yig* (sonradan iki kelime [illegible] *idi* [illegible]nda yazılmış) ... ‖ 4615 *yi yigü*] A_{25} *y-e yegü* ‖ 4616 *ig ... yavrıtur*] A_{26} *yig* [illegible] *kişi y.* B_{13} ve C_{6} ... *şeksiz k. yavrıtur* (*a-* noktasız) | *tavratur*] A_{26} *tavrı-tur* B_{13} [illegible]*ratur* C_{6} *yavratur*
4617 B_{14}'te bu beyit, başlıklarda olduğu gibi, süslü yazı ile yazılmış | *yime ...* [illegible]] A_{27} *negü ter eşid-gil* C_{7} *y. yahşı a.* | *tigli kim*] A_{27} *teg-likim*
[illegible] Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible]nda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
4618 *ölümdin ... ig*] A_{28} *ölüm-ke ... yig* ‖ 4619 *mihnet*] A_{29} *mahned* | *tatığ ...* [illegible]] A_{29} *tatu y. asu y.* C_{10} ... *yahşı-sı* ‖ 4620 *tigüçi*] A_{30} *tegü-çi* C_{11} *tīgüçi* | *isig*] [illegible] *işig* C_{11} *işig*

4621 tadu bilgü aşnu yaraşıḳ yise
taduḳa yaraşmaznı ḳoḍğu usa

4622 isig artsa terkin soğıḳ iç öze
soğıḳ artar erse isigin tüze

4623 yigit erse yaşıñ yaz erse yılıñ
soğıḳ işke tutğıl isitür ḳanıñ

4624 yaşıñ ḳırḳta keçse kün ay erse küz
isig neñ bile sen özüñ ṭabʿı tüz

4625 yaşıñ erse altmış ödüñ erse ḳış
isig işke tutğıl soğıḳ ḳılma iş

4626 ḳuruğ tumlığ artsa isig öl anut
bu iki añar ḳılğa eẇre yanut

4627 bu öl tumlığ artsa sañа ḳılsa yas
isigin ḳuruğun anı yandru bas

4628 taduñ tumlığ erse isigin küçe
isig erse tumlığ yiyü tur içe

C 274 4629 ḳalı samduy erse taduñ belgülüg
isigli soğıḳlı ara bir ülüg

4630 bu yañlığ küḍezgil taduñnı köni
esen bolğa inçin tiriglik küni

4621 *tadu ... yise*] A_{31} ... *yez-e* B_4 *ṭaḍu ...* | *taduḳa ... usa*] A_{31} *todu-ka ... öz-e* B_{12} ve C_{12} *ṭaduḳa yaraşmas-nı ...* ‖ **4622** *isig*] C_{13} *isig* | *isigin*] C_{13} *isigin* | **4623** *soğıḳ ... isitür*] A_{33} *s. eş-ke t. isi-tür* B_6 ... *isetür* C_{14} *soğuḳ ... isetür* (harekeye dikkat)

4624 C'de bu beyit sahife kenarında yazılmış | *erse*] C *īrse* | *isig neñ*] C *isig neng* (*-n-* yerine *-y-* ile) ‖ **4625** *erse altmış*] A_{35} ve C_{15} *altmış erse* | *isig ... iş*] B ... *iş* (*i-* dikkat) C_{15} *isig...* ‖ **4626** *tumlığ...isig*] A_{36} *t. erz-e i. ol* C_{16} *tumluğ a. isig* (*i-* tashih edilmiş) | *ḳılğa eẇre*] A_{36} *evr-e ḳılğ-a*

4627 C'de bu beyit yok; beytin ilk üç sözü yazıldıktan sonra, 4627. beyit ile devam edilmiştir | *öl ... yas*] A_{37} *ol ... sangga ḳılğ-a* (önce *ḳılz-a* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *yaz* B_{10} *ööl ...* | *ḳuruğun*] A_{37} *ḳuruğ-ın*

4628 C_{17}'de beytin başı için krş. beyit 4626 not | *taduñ*] B_{11} *ṭaḍung* | *yiyü*] A *yegü* B_{11} ve C_{17} *yiyü* ‖ **4629** *samduy ... taduñ*] A_{39} *sam-tung* (satır altında ar. harfl. muʿtedil) *erz-e bodung* B_{12} *bilmes erseng ṭaḍung* C_1 *samduy e. ṭaḍung* (*t-* noktasız) | *isigli ... bir*] A_{39} *i. sağuḳ-lı a. tud* C_1 *isig-li soğıḳ-lı ...* ‖ **4630** *taduñnı*] A_{40} *bodung-nı* B_{13} *ṭaḍungnı* C_2 *ṭaḍung-nı* | *bolğa inçin*] A_{40} *bolğay ençin*

4631 negü tir eşitgil otaçı sözi
munıñ maʿnisi uḳ tirilgil ḳuzı

A 132 B 334 4632 özüñ ṭabʿını men ayayın yora
ḳızıllı sarığlı örüñli ḳara

4633 bularda birisi biriñe yağı
yağusa yağıḳa yağı aḍrara

4634 uḳuşluğ kerek öz taduğ teñlese
yaraşıḳ ne erse anı oḳ yise

4635 kişi yılḳı birle aḍırtı bu ol
taduḳa yaraşıḳ yise ay oğul

4636 negü tir eşit emdi kökçin saḳal
uḳa bar munı sen turu ḳalma ḳal

4637 kişi ḳırḳ yaşap öz tadu bilmese
tükel yılḳı ol bu neçe sözlese

4638 sınayu körü bilmese er bilig
kişike samağu anı ay silig

4639 başında keçip er yorıḳ tüzmese
köni sözlemiş boldı yılḳı tise

4640 öḍ öḍlek keçip bolmasa er bügü
kişi tip atamağu yılḳı tigü

4641 körü barsa yaḳşı ayur emçiler
aşığ az yise er esenin küler

4631 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü tir*] A_{41} *n. ter* B_{14} ve C_3 *nigü* | *uḳ tirilgil*] A_{41} *yedrü uḳ-ğıl*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4632 *örüñli*] A_1 *oşüng-li* ‖ **4633** *yağusa ... aḍrara*] A_2 *yağıdz-a ... neder-e* (?) ‖ **4634** *öz ... teñlese*] A_3 *er* (satır üstünde yazılmış) *toduğ tinglez-e* B_3 ... *ṭaḍuğ* | *yise*] A_3 *tez-e* ‖ **4635** *taduḳa ... yise*] A_4 *toduḳ-a y. tez-e* B_4 *ṭaḍuḳa ...* ‖ **4636** *negü tir*] A_5 *n. ter* B_5 ve C_9 *nigü t.* | *uḳa ... ḳal*] A_5 *köni söz-lemiş kör munı sen* [illegible] B_5 *u. bar ...* C_9 *u. bir ...* ‖ **4637** *tadu bilmese*] A_6 *todu b.* B_6 *ṭaḍu* (satır altında *tükin*) *b.* C_{10} *ṭadu bilmese* ‖ **4638** *er*] A_7 ve B_7 *er* ‖ **4639** *başında ... yorıḳ*] B_8 ... *yoruḳ* (satır altında *tilin*) C_{12} *başındaⁿ ...* | *tise*] A_8 *kez-e* ‖ **4640** *bolmasa ... bügü*] A *bilmez-e* *er negü* B_9 ... *er b.* | *tip ... tigü*] A_9 *tep ... tegü* ‖ **4641** *yaḳşı*] C_{14} [illegible] | *yise er*] A_{10} *yez-e er* B_{10} *y. er*

4642 esenlik tilese kör igzizlikin
az atlıġ otuġ yi tiril ay tigin

4643 öz inçlik tilese ereji uzun
til atlıġ etig yi tiril ay tüzün

LXVI.

ÖGDÜLMİŞ OḌĠURMIŞḲA AŞḲA OḲIMAḲ TÖRÜSİN AYUR

C 275

4644 ḳalı sen oḳıyın tise sen kişig
oḳıġıl vẹlịkịn keḍ itgil işig

B 335

4645 ayaḳ tirki ev barḳ arıġ tut töşek
töşegil aş içgü yime keḍ kerek

4646 arıġ it aş içgü tatıġlıġ silig
yisü arzu birle sunuġlı elig

4647 oḳımasa aş suv müni bir bolur
oḳısa körügli birig yüz ḳılur

4648 usa eḍgü itgil sen aş suv arıġ
toḍup ḳopsu barsu keligli arıġ

4649 adaşıġ ḳadaşıġ yıraḳ ya yaḳın
tözüg aşḳa ünde küḍezgil ḥaḳın

4650 keliglisi kelgey ḳalı kelmese
köñgül ḳalmaġay kör anıñda basa

4651 boġuz övkesi bolsa yavlaḳ bolur
öçep kek sürer ölse ötrü ḳalur

4652 körü bar tözüke aş içgü tegür
kinikmiş bar erse yime aş yitür

4653 kişi aş yise sen öze içgü tut
anı içse içgü yime ök anut

4654 ḳayuda yigü bolsa içgü kerek
yigü içgü birle teñeşgü kerek

4655 yigü bolsa içgü anuḳ bolmasa
aġu boldı saḳın ol aşnı yise

4656 tilese fuḳaʿ bir tilese mizab
tilese cụlẹngbin tilese cụlab

4657 munıñda naruḳı negü birgüñi
mañga sen ayıtma ayıtġıl öñi

4658 uluġlar yise aş tükese yiyü
kiçiglerke birgü aş içgü yigü

4659 tözüke tegür aş körü ḳoḍmaġıl
söke barmasunlar açın ıḍmaġıl

B 336
C 276

4660 aş içgü yiseler nụḳụl ur yimiş
ḳuruġ öl yimiş ur bir ança simiş

4661 bıçış ḳıl küçüñ yetse bıçġıl aġı
usa tiş teri bir kesilsü çoġı

4662 tükel boldı emdi aş içgü işi
açа bir ḳapuġ barsa tıḍma kişi

4642 *az ... tigin*] A_{11} *asad-lıġ oduġ y-e ... mikin* B_{11} *a. a. otuġyi* -t-? [illegible] noktasız) ... ‖ 4643 *inçlik ... ereji*] A_{12} *ẹnç-lik ... erinçin* | *yi*] A_{12} *y-e* [illegible]
ögdülmiş ... ayur] A_{13} *kişi aş-ḳa oḳımaḳ tọrisin toḳasın a.* B_{13} *bab* [illegible] C_{17} *bab aşḳa ... aytur*
4644 *tise*] A_{14} *tez-e* | *vẹlịkịn ... itgil*] A_{14} ... *ẹdgil* B_{14} *vẹlịkịn keḍ* ([illegible] üstünde yazılmış) *i.* C_1 *vẹlikịn* ... ‖ 4645 *tirki ... tut*] A_{15} *terki ẹv* (satır altında uyg. harfl. *ẹv*) ... *ton* B_1 *t. iv bạrḳ a. ton* (-*n* noktasız, -*t* ?) C_2 *tịrki* ... | 4646 *it* [illegible] *tatıġlıġ*] A_{16} *ẹt* ... B_2 ve C_3 ... *tatıġ-lig* (dikkat) | *yisü ... elig*] A_{16} *yesü* [illegible] ‖ 4647 *birig*] A_{17} *tirig* ‖ 4648 *usa ... suv*] A_{18} *öz-e ẹ. ẹdgil* (satır üstündeki kelimeye dikkat ; nereye âit ?) *aş içgü* | *toḍup ... keligli*] A_{18} *kelig-li todup* (satır altında uyg. harfl. *sır* ?) *bar-su barça* ‖ 4649 *adaşıġ ... ya*] A_{19} *adaş-lıġ ḳadaş-lıġ y.* [illegible] *a. ḳaḍaşıġ y. ya* (*y*- noktasız)

4651 *boġuz övkesi*] A_{21} *yavuz ẹv-kez-i* ‖ 4652 *tözüke ... tegür*] A_{22} *aş içgü tọsü-ke* [illegible] *tigür* | *kinikmiş ... yitür*] A_{22} *kenik-miş ... yegür* (-*g*- ?) ‖ 4653 *yise*] A_{23} [illegible] *içse ... yime*] A_{23} *içz-e-ler sen yan-a* ‖ 4654 *yigü*] A_{24} *yegü* | *yigü ... teñeşgü*] [illegible] *yegü ... teng-geşgü* ‖ 4655 *yigü*] A_{25} *yegü* | *yise*] A_{25} *yez-e* C_{12} *yīse* ‖ 4656 *fuḳaʿ* [illegible] *fuḳ-ḳa der* B_{12} *fuḳaʿ b.* C_{13} *fuḳiʿ b.* | *cụlẹngbin*] A_{26} *cụleng-bing* C_{13} *cụlẹngbịn* [illegible] *munıñda .. birgüñi*] A_{27} *munung-tan ... ber-güngi* B_{13} ve C_{14} *munungda* ... [illegible] | *mañga ... öñi*] A_{27} *ayıdm-a mangga sen anun-ġıl ọngi* B_{13} ... *köni* (sahife [illegible] *öngi*) ‖ 4658 *yise ... yiyü*] A_{28} *yez-e ... yeyü* B_{14} ... *yịyü* C_{15} ... *tigü* | [illegible] ... *yigü*] A_{28} *bergü ... yegü* ‖ 4659 *tegür ... ḳoḍmaġıl*] A_{29} ... *ḳuruġ ıd-maġıl* [illegible] *tegür* . [illegible] *ıḍmaġıl*] A_{29} *ḳod-maġıl* ‖ 4660 *yiseler ... yimiş*] A_{30} *yez-e-ler n. öz* [illegible] | *öl ... simiş*] A_{30} *ọl yemiş ... semiş* B_1 *ööl* ... ‖ 4661 *bıçış ... bıçġıl*] A_{31} [illegible] *beç-gil* C_2 ... *tise b.* | *usa tiş*] A_{31} *uz-a teş* C_2 *usamış* ‖ 4662 *işi*] A_{32} *içi* B_3 [illegible] noktasız) | *aça ... tıḍma*] A_{32} *içe ber* ... C_3 ... *tıdma bạrsa*

4663 bu aşḳa oḳığlı bolur tört ḳutu
barığlı yime tört bolur ay botu

4664 biregü barır aşḳa ündeseler
aş içgü içer yir negü birseler

4665 yana öz evin͡ge oḳımaz kişi
başı bürnü yir evde yaln͡guz aşı

4666 taḳı bir kişi körse aşḳa barır
aşın yir anı yandru aşḳa oḳır

4667 taḳı bir kişi aşḳa barmaz bolup
kişig me evin͡ge oḳımaz körüp

4668 ölüg ol munı sen tirigke sama
ḳatılma mun͡gar sen tiriglik yime

4669 taḳı bir ḳutu aşḳa barmaz oḳıp
kişig aşḳa ünder toḳımlar toḳıp

4670 bularda en͡g edgü yorıḳ bu turur
bügü bilge ögmiş ḳılıḳ bu turur

4671 kerek aşḳa barğıl kerek barmağıl
boğuz tıḍ aş az yi esenin tiril

4672 öküş yigli yaln͡guḳ kör igçil bolur
sarığ men͡gzi ḳovdaḳ atı il bolur

4673 mun͡gar men͡gzeyür kör otaçı sözi
tadu bilgüçi kön͡gli bilgi yazı

A 133 B 337 4674 boğuzdın kirür ig kişike aşın
kişig ig ḳarıtur tükemez yaşın

4675 boğuzuğ küḍez tutçı igsiz yorı
ḳılur ig kişinin͡g yüzini yişin

4676 bu yan͡glığ bolur kör aş içgü işi
oḳığlıḳa barsa ya kelse kişi

4677 munu sözledim men eşitti özün͡g
munı tap ḳıl emdi uzatma sözün͡g

C 277 4678 bu ol dụnya ḥali yorıḳı yolı
kişike ḳatılmaḳ tilese ḳalı

4679 ay kön͡glüm yaruḳı ḥaḳiḳat yaḳın
sözüm maʿnisin uḳ yime keḍ saḳın

LXVII.

ODĠURMIŞ ÖGDÜLMİŞKE DỤNYADIN YÜZ EVRÜP BARIN͡GA TAPI BOLMAḲIN AYUR

4680 yanut birdi oḍğurmış aydı bu söz
eşittim men emdi eşit evre söz

4681 sen aymış bu sözler kim ögrenseler
ajun içre bulğay tilek arzular

4682 vẹlịkịn tiriglik bolurmu yigü
munı bilgü aşnu ay bilge bügü

4663 *aşḳa*] A_{33} *aş-ta* ‖ 4664 *yir ... birseler*] A_{34} *ber n. terz-e-ler* B_5 ve C_5 [illegible] *nigü birseler* (*b-* noktasız) ‖ 4665 *evin͡ge oḳımas*] A_{35} *ẹvin-ge oḳımış* B_6 *e. oḳısa sẹn* C_6 [illegible] *ivinge oḳımas* | *başı ... yaln͡guz*] A_{35} *başın b. yer ẹ. yalngğuz* C_6 . *yạnglaz* ‖ 4666 [illegible] *barır*] A_{36} *barar* | *aşın ... oḳır*] A_{36} *ol aş yer a. yaru a. oḳar* ‖ 4667 *barmaz*] [illegible] *bạrmas* | *kişig ... körüp*] A_{37} *kişi me ... turup* B_8 *... oḳımas k.* ‖ 4668 *tirigke sama*] A_{38} *tirig sanam-a* (önce *tirig-ke* yazılmış, sonra *-ke* üzerinden çizilmiş) *mun͡gar* [illegible] *yime*] A_{38} *munga sen tirig tep tem-e* B_9 ve C_9 ... *yime* (*y-* noktasız) ‖ 4669 *barmaz* [illegible] B_{10} *bạrmas* | *toḳımlar toḳıp*] A_{39} *toḳuş-lar toḳup*

4670 A 'da bu beytin tekrarı için bk. beyit 4612 not; C 'de bu beyit yok | *bügü* [illegible] A_{40} *begü*

4671 A 'da bu beytin tekrarı için bk. beyit 4612 not; C 'de bu beyit yok | *kerek* [illegible] A_{41} *asu* | *tıḍ ... esenin*] A_{41} *til ... y-e asğıng* ‖ 4672 *yigli...igçil*] A_{42} *yeg-li yal(n)* [illegible] ... B_{13} ... *içgil* C_{11} *yạngluḳ* ....

4673 B 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *mun͡gar ... kör*] A_{43} *yegü* [illegible] *ẹşid-gil* B_{14} ve C_{12} *m. mẹngzetür k.* | *tadu ... bilgi*] B_{15} *tạḍu* ... C_{12} . *bilgi köng* [illegible]

Dörtlük, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* ile ayırt edilmiştir

4674 *tükemez*] A_1 *tụke-miş* B_1 *tükemes* ‖ 4675 *yorı*] C_{15} *yorı* (*-r-* yerine *-z-* ile) [illegible] *yişin*] A_2 *ig ol tudçı teg-li bu yalnguḳ yaşın* B_2 ... *ḳịzıl eng işin* C_{15} ... *ni yişin* (*y-*, *b-* ? noktasız) ‖ 4677 *men eşitti*] A_4 *söz işid-ti* B_4 *m. eşit(t)i* C_{17} *söz* [illegible] | *munı*] A_4 *yim-e* ‖ 4678 *tilese*] B_5 *tileseng*

4679 A_9 'da bu beyit 4681 'den sonra geliyor | *yaḳın*] B_6 *yạḳın* C_2 *yạḳın* (*y-* nok- [illegible]) | *maʿnisin*] B_6 ve C_2 *mạʿni-si*

odğurmış .. ayur] A_6 *oğdurmış ... ọvrüp b. t. bolmışın a.* B_7 *bab o. ögdülmiş-(ke)* [illegible] *bolmaḳnı a.* C_3 *bab dụnyadın ... bolma-ḳın* (?) *aytur*

4680 *birdi*] A_7 *berti* | *eşittim*] B_8 *eşit(t)ịm* C_4 *eşit(t)im* ‖ 4681 *ajun ... tilek*] A_8 [illegible] .. C_5 *bụlğa tükel*

4682 A_{10} 'da bu beyit 4679 'dan sonra geliyor | *vẹlịkịn ... yigü*] A_{10} ... *yegü* B_{10} [illegible] *t. bulur mẹn y.* C_6 *vẹlịkịn t. bụlur-mu y.* | *bügü*] A_{10} *begü*

4683 kişi munça emgek bile ḳazġanıp
uzun ḳalmaz erse nerek ne n͡g yıġıp

4684 bu dünya tileyü yügürse kişi
yatu ḳaldı ṭaᶜat tapuġlar işi

4685 bu kün sen ma n͡ga kelmişi n͡gde berü
baḳa kör tapuġ barça ḳaldı turu

4686 ḳamuġ bir kişike ḳatılmış üçün
yası munça erse küçeme öçün

B 338 4687 uluş kęndke kirse meni n͡g bu özüm
kişi birle bolġa işim hęm sözüm

4688 negü teg ḳılur men bu ṭaᶜat tapuġ
yapulġay me n͡ga bu sı n͡gardın ḳapuġ

4689 kiçiglikte yandım ḳarıdım bu kün
bayat tapġı birle tirildim ögün

4690 yana yandru yanmaḳ yav̇alıḳ tapa
yararmu ma n͡ga ay bağırsaḳ apa

4691 ne ędgü bilig birdi bilgi ögüz
eşitgil munı sen aya kö n͡gli tüz

4692 yigitlikte ḳılġıl ḳarılıḳ işi
ḳarısa barır küç yetilmez kişi

C 278 4693 yigitlikte tav̇rat bayat tapġı ḳıl
ḳarılıḳta bolmaz munı yetrü bil

4694 kiçig oğlan erken ḳılınç ędgü tut
uluğluḳḳa tegse udınur bu ot

4683 *ḳalmaz*] B_{11} *ḳalmas* || 4685 *kelmişi n͡gde*] A_{13} *kel-mişing-ten* C_{9} *kęlmişing-de* | *barça ḳaldı*] A_{13} *ḳaltı barça* || 4686 *öçün*] A_{14} *kuçün* || 4687 *bolġay*] A_{15} *bolġ-a* || [illegible] *negü ... bu*] A_{16} *... bu bu* B_{2} ve C_{12} *nigü ...* | *yapulġay*] B_{2} ve C_{12} *yapulġa* || [illegible] *kiçiglikte*] C_{13} *kiçig-lik-den* || 4690 *ma n͡ga*] A_{18} *mangga* || 4691 *ne ... ögüz*] [illegible] *yaḳşı aymış tili köngli tuz* | *aya ... tüz*] A_{19} *ay bilgi ęgüz* B_{5} *a. ḳılḳı t.* || [illegible] *yigitlikte ḳılġıl*] A_{20} *kiçig-lik-te ḳılġın* B_{6} ve C_{16} *yigitlik-de* | *yetilmez kişi*] [illegible] *ḳılu-maz k.* B_{6} *yętilmes yaşı* (noktasız) || 4693 *yigitlikte tav̇rat*] A_{21} *y. tav̇raḳ* [illegible] *yigit-likde tav̇rat* C_{1} *yigit-lik-den tav̇raḳ* (*t-* noktasız) | *bolmaz*] B_{7} *bolmas*

4694 A_{24}'te bu beyit 4696'dan sonra geliyor | *udınur*] A_{24} *udı-tur* B_{8} ve [illegible] *udınur* (*-n-* noktasız)

4695 ne ędgü bolur kör yigitlik ödün
ülüg alsa özke ḳamuġ ędgüdün

4696 ne te n͡gsiz bolur kör ḳarımış kişi
yav̇a bolsa ḳılsa yigitler işi

4697 tiriglik üçün boldı dünya ne n͡gi
tiriglik tükese tüker ne n͡g mu n͡gı

4698 tiriglik uçuḳtı tirip bu ne n͡gi n͡g
anuḳ kimke ḳodġu kesilse tını n͡g

4699 tutayın sen aymış ilig tapġını
tükel bildim iş tuş budun ḳılḳını

4700 negü asġı ahır ölür erse öz
sa n͡ga teggüsi yoḳ męgęr iki böz

4701 bu munça isinmek azu tumlımaḳ
tilek iki boldı ay ersig çomaḳ

B 339 4702 biri dünya malın bedüse özü n͡g
taḳı bir yorıḳ bolsa ilde sözü n͡g

4703 idi ędgü erdi bu iki bulup
ölüm tutmasa ḳalsa me n͡gü bolup

4704 ölüm aldı mindin bu iki tatıġ
nerek emdi dünya ay bilgi batıġ

4705 kişi ḳutluġını n͡g bolur belgüsi
küni n͡ge yigedür anı n͡g ędgüsi

4706 ḳalı ḳutsuz erse kişig tumlıtur
ḳarılıḳ ödinde ḳılınç artatur

4707 idi yaḳşı aymış bügü bilgi ki n͡g
eşitgil munı sen aya ḳızġu e n͡g

4695 A_{22}'de bu beyit 4693'ten sonra geliyor

4697 A_{25}'te bu beyit 4694'ten sonra geliyor | *tiriglik*] C_{5} *yigit-lik* || 4698 *uçuḳtı* [illegible]] A_{26} *uçuḳ-nı tapıp* || 4699 *tapġını*] A_{27} *tapġur-a* | *iş*] A_{27} *ęş* || 4700 *negü*] B_{14} [illegible] C_{8} *nigü* | *sa n͡ga*] A_{28} *mungar* || 4701 *isinmek*] A_{29} ve B_{15} *ısınmaḳ* C_{9} *işinmek* || 4702 *bedüse*] A_{30} *bayuz-a* || 4703 *idi*] A_{31} *ęti* | *ḳalsa me n͡gü*] A_{31} *ḳalz-a* (*-z-* ?) [illegible] B_{2} *ḳalsa* (*ḳa-* yerine önce *ḳı-* veya *bo-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... || 4704 *mindin*] A_{32} *men-tin* | *batıġ*] A_{32} *yadıġ* B_{3} *bạtıġ* (*b-* noktasız) C_{12} *ḳatıġ* || 4705 *yigedür*] A_{33} *yege-tür* B_{4} *yigedür* (*y-* noktasız) C_{13} *yigedür* (*y-* noktasız) || 4706 [illegible] *... tumlıtur*] A_{34} *ḳud söz ... teng-leyür* C_{14} *... töng-litür* || 4707 *idi ... ki n͡g*] [illegible] *... begü b. keng* C_{15} *i. yaḫşı ...* | *ḳızġu*] A_{35} *ḳırġuy* B_{6} *ḳızġu* (*-z-* noktasız)

4708 kişi ḳutluġı ol neçe ulġadu
baru edgü bolsa isizlik ḳodu

C 279 4709 tükel belgülüg bil kişi ḳutsuzı
ḳarıp yügrür erse havası udu

4710 ḳanı ol bu dünya tilep tutġuçı
öziñge temür kend tura yapġuçı

4711 ḳanı ol otun it bu dünya bulup
yaşıl kökke söndi ḳara ḳuş münüp

4712 ḳanı ol bayat men tigüçi otun
teñizde ḳodı ıdtı teñri töbün

4713 ḳanı ol bu dünya neñgin tirgüçi
neñi birle yirde ḳodı barġuçı

4714 ḳanı ol toġardın batarḳa tegi
yorıp il tutuġlı bu dünya begi

4715 ḳanı ol tayaḳı yılan bolġuçı
teñiz yarlıp ötrü yorıp keçgüçi

4716 ḳanı ol peri ḳuş bu yalñuḳ öze
uluġluḳ ḳılıġlı ḳılınçı tüze

B 340 4717 ḳanı ol ölüg tirgürügli kişi
ölümke tutuġ boldı ahır işi

4718 ḳanı ol kişide ödürmiş talu
ḳoḳuz ḳaldı dünya irildi tolu

A 134 4719 ölüm tuttı iltti bu samışlarıġ
sinimü ḳodur kör ay ḳılḳı arıġ

4720 bu yañlıġ turur bu ajun öñdisi
kerek öñdisi tut kerek töñdisi

4721 baḳa körgil emdi yaġız yir ḳoyı
ne yañlıġ kişi kirdi tolmaz oyı

4722 açıp körse erdiñ ḳara yir ḳatın
ne ödrüm talular yatur ınçıḳın

4723 ne begler yaturlar ḳara yir bolup
ne bilge bügü sızdı yirde ölüp

4724 begin ḳulda adra bilümez özüm
çıġayıġ bayında seçümez közüm

4725 neçe kür küvezler bir ig iglemez
ḳara yirke kirdi ḳanı tepremez

C 280 4726 bu yañlıġ kişiler töşendi yirig
ya senmü ḳalır sen ya menmü tirig

4727 yorıyu turuġlı bu barḳın kişi
uluġ yolda itmez bu ev barḳ işi

4728 özümdin kötürdüm bu arzu tilek
ḳodu bir bayatım mañga tap yölek

4729 kişig ḳul ḳılıġlı bu suḳluḳ turur
kiterdim bu suḳluḳ közüm toḳ turur

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible] satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

4708 *neçe*] A_{36} *yeçe* | *baru ... isizlik*] A_{36} *barı ... e-siz-lik* || **4709** *belgülüg* [illegible] A_{37} [illegible] *ḳutsuzı*] A_{37} *bilgü-lüg ... ḳud-sısın* | *havası*] A_{37} *hav-a-yı* || **4710** *ḳanı* [illegible] *tutġuçı* [illegible] A_{38} ... *tapġuçı* B_9 *ḳanıḳı* (satır altında *şeddad*)... || **4711** *ḳanı*] B_{10} *ḳanı* (satır altında [illegible] *nemrud*) || **4712** *ḳanı ... tigüçi*] A_{40} ... *tegüçi* B_{11} *ḳanı* (satır altında *fir'avn*) [illegible] *töbün*] A_{40} *budün* || **4713** *ḳanı ... tirgüçi*] A_{41} *nenggin tergüçi* B_{12} *ḳanı* (satır altında *ḳarun*) ... *nengi* | *neñi ... yirde*] A_{41} *ne(n)gi b. yer-te* B_{12} ve C_5 ... *yirde* || 471[illegible] *ḳanı*] B_{13} *ḳanı* (satır altında *zü 'l-ḳarneyn*) | *bu ... begi*] A_{42} *budun-ta yegi* || 4715 [illegible] *ḳanı*] B_{14} *ḳanı* (satır altında *musi*) ... | *ötrü yorıp*] B_{14} *otra kirip* || **4716** *ḳanı ... öze* [illegible] A_{44} ... *yer-i ḳuuş bu yal(n)guḳ e.* B_{15} *ḳanı* (satır altında *süleyman*) ... C_8 ... *yangl*[illegible] *se* C_1 *sen* [illegible] *ö.* | *ḳılıġlı*] A_{44} *ḳılıġ-lıġ* || **4717** *ḳanı ... tirgürügli*] A_{45} ... *tirgüsüg-li* B_1 *ḳanı ol* (sa[illegible] *mürid?*) [illegible] tır altında *'isi*) ... || **4718** *kişide*] A_{46} *kişi-tin* B_2 *kişide* (satır altında *muhammed* [illegible] *muştafi*) | *ḳaldı ... irildi*] A_{46} *boltı ... eril-ti* B_2 ... *irildi* (*-r-* yerine *-z-* ile) [illegible]

4719 *tuttı...samışlarıġ*] A_1 ... *buz-a-mış-larıġ* B_3 ve C_{11} *tut(t)ı ilt(t)i* ... | *sinimü* ... *kör*] A_1 *seni-mü*...C_{11} ... *ol* (sonradan satır üstünde yazılmış) || **4720** *ajun öñdisi*] [illegible] *acun öngdüz-i* | *öñdisi ... töñdisi*] A_2 *öngdüz-i ... töngdüz-i* || **4721** *yir ḳoyı*] A_3 [illegible] *y. ḳ.* B_5 *yir ḳ.* C_{13} *yir ḳodı* | *tolmaz oyı*] A_3 *t. evi* B_5 *tolmas o.* C_{13} *t. üti* || **4722** [illegible] *yir* | A_4 *yaġız yer* B_6 *ḳara yir* | *talular ... ınçıḳın*] A_4 ... *ançıḳın* B_6 *talu er* ... [illegible] **4723** *yir*] A_5 *yer* B_7 ve C_{15} *yir* | *bügü ... ölüp*] A_5 *begü sız-ı yer-te ölüp* (satır [illegible]nda ar. harfl. *puşide*) B_7 ... *yirde ö.* C_{15} ... *yerde* (*-e-* harekeli) *ö.* || **4724** *ḳulda* [illegible] *bilümez*] A_6 *ḳuldan a. bulumaz* B_8 ... *bilümes* C_{16} *ḳulde*^{n} *a. bilümes* | *bayında* ... [illegible]*özüm*] A_6 *y-a bay-ta* ... B_8 ... *seçümes k.* C_{16} *bayında*^{n} ... *özüm* || **4725** *küvezler* [illegible] *iglemez*] A_7 *kevez-ler birig yig-lemez* B_9 ... *iglemes* | *ḳara ... tepremez*] A_7 *yaġız* [illegible] ... B_9. *tepremes* || **4726** *yirig*] A_8 *tirig* B_{10} *yirig* C_1 *yerig* (*-e* harekeli) | *sen*] [illegible] *se* C_1 *sen* || **4727** *yorıyu ... barḳın*] A_9 *y. yorıġ-lı bu bar-ḳın* (satır altında ar. harfl. [illegible] *mürid?*) C_2 *yorıġlı* ... | *itmez ... barḳ*] A_9 *edmez kör ev* (satır altında uyg. [illegible] *ev*) *ö.* B_{11} *itmes bu iv yoḳ* C_2 *i. kör iv barḳ* || **4728** *bir ... yölek*] A_{10} *berdim emti* [illegible] *ölek* (satır altında ar. harfl. *hak?*) || **4729** *kiterdim*] A_{11} *kedür-tüm*

4730 negü tir eşit dųnya ḳoḍmış kişi
yayıġ dųnyaḳa kön͡gli toḍmış kişi

B 341 4731 ajụnda tilekin bulundı özüm
ḫarişlıḳ özindin kiterdi közüm

4732 özüm ḳoḍtı dųnya tilek arzusın
tilekim tükendi kesildi sözüm

4733 bu dųnya içi bir tarıġlaġ turur
negü ekse munda yarın ol önür

4734 uruġ eḍgü ekse öner eḍgülük
ol eḍgü bolur ol yigü keḍgülük

4735 uruġ isiz ekse isiz ök önür
ol isiz boyunḳa yarın yük bolur

4736 bu kün ḳoḍmaġınça ḫava arzular
yarın bulġu ermez özüm eḍgüler

4737 sini ḳoḍmaz erken bu dųnyanı ḳoḍ
san͡ga toḍmaz erken sen ir aşnu toḍ

4738 anı ḳoḍmasa sen sini ḳoḍġa oḳ
an͡gar toḍmasa sen san͡ga toḍġa oḳ

4739 bolup ḳalġu erse nerek bu ajun
sini ḳoḍġu erse anı ḳoḍ özün

4740 munı ḳoḍ tile ol ajunuġ turup
erejin tiril anda men͡gü bolup

4730 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü tir*] A_{12} *n. ter* B_{14} [illegible] *nigü t.* | *dųnyaḳa*] A_{12} *tüny-a-ḳa* B_{15} ve C_5 *dųnyake*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

4731 *ajunda tilekin*] A_{13} *acun-ta til-e-kin* (*-k-* ?) C_7 ... *tileki* | *özindin kiterdi*] A_{13} *ọsün-tin kọdür-ti* || 4732 *tükendi*] C_8 *tükedi* || 4733 *dųnya*] A_{15} *acun* | *negü* ... *önür*] A_{15} *n. alz-a mundın* ... C_9 ... *öner* || 4734 *ekse*] A_{16} *ạlz-a* | *yigü*] A_{16} *yegü* [illegible] || 4735 *uruġ* ... *ök*] A_{17} *ẹ-siz-lik uruġ ạlz-a ẹ-siz* | *isiz* ... *yük*] A_{17} *ẹ-siz* ... *tag* [illegible] C_{11} ... *baġ* || 4736 *ermez*] B_6 *ermes* || 4737 *sini ḳoḍmaz*] A_{19} *seni* ... B_7 *s. ḳoḍmas* [illegible] *toḍmaz* ... *ir*] A_{19} *ermez* (satır altında ar. harfl. *sir nẹşẹvẹd*) ... *ẹr* (satır altında ar. harfl. *sir şẹvẹd*) B_7 *toḍmas* ... C_{13} *ermez* ... || 4738 *sini*] A_{20} *seni* || 4739 *ajun*] A_{21} *acun* | *sini*] A_{21} *seni* || 4740 *ajunuġ turup*] A_{22} *acunuġ kọrüp* | *erejin* ... *mengü*] A_{22} [illegible] *ẹriçin t. ẹdgü mengü* B_{10} ve C_{16} ... *mẹnggü*

4741 takı munda yigrek tileyin tise
ikigün ajunuġ tileme usa

C 281 4742 yorı iki ajun iḍisin tile
nerek dųnya ʿuḳbi ikigün bile

4743 törütgenni bulsa törümiş senin͡g
yaratġannı bulsa yaratmış senin͡g

4744 törümişke ḳorḳma tileme tilek
törütgenke ḳorḳġıl anı tut yölek

4745 törütgen iḍi tapġı evre ḳoḍup
törümişke tapmaḳ bolurmu uḍup

B 342 4746 ikide aḍın yoḳ tapuġçı işi
ya tapġı yaraġay kötürgey başı

4747 ya tapġı yaramaġa emgekleri
yava bolġa öḍ kün tiriglikleri

4748 yarasa tapuġ beg kötürse anı
bolur özke erksiz bu bulmış küni

4749 ara aç ara toḳ yügürgü kerek
begi yatsa emgek bu körgü kerek

4750 ḳalı sin͡gmese kör bu ḳılmış tapuġ
yava boldı isiz tiriglik ḳamuġ

4751 ḳayu ol tapuġçıḳa ayġıl asıġ
bu tapġı içinde negü ol tatıġ

4752 negü tir eşitgil ıla erkini
tapuġçı törüsin ayur kör anı

4741 *munda* ... *tise*] A_{23} *m. yeg-rek t. tez-e* B_{11} *m. yigrek* ... C_{17} *mundaⁿ yigrek* | *ajunuġ* ... *usa*] A_{23} *acunuġ* ... *öz-e* || 4742 *ajun iḍisin*] A_{24} *acun ẹdez-in* C_1 [illegible] *idi-sin* || 4744 *törümişke*] A_{26} *tọrüdmiş-ke* | *ḳorḳġıl*] B_{14} *ḳorḳḳıl* || 4745 *törütgen*] [illegible] *tọred-gen* | *törümişke*] A_{27} *tọrüd-miş-ke* || 4746 *ikide*] A_{28} *iki-ten* C_5 *iki-deⁿ* || 4747 [illegible] *yaramaġa*] A_{29} *yar-a-maġay* | *bolġa* ... *tiriglikleri*] A_{29} *bolġay ẹdgün* ... C_6 ... [illegible] *tiriglik barı*

A_{30}'da 4747'den sonra, 4749. beyit tekrarlanmıştır; her hâlde müstensih hatası [illegible]

4748 *bu* ... *küni*] A_{31} *yarumaz k.* || 4749 *yatsa*] A_{32} *tapz-a* || 4750 *isiz*] A_{33} [illegible] || 4751 *bu* ... *tatıġ*] A_{34} *tapuġ-çı işin-te* ... B_6 ... *asıġ* || 4752 *negü* ... *erkini*] [illegible] *n. ter* ... B_7 *nigü* ... *irkini* C_{11} *nigü* ... | *kör anı*] A_{35} *öz köni*

753 baḳa barsa ters iş bu begler işi
tapınsa telim terk yaranmaz kişi

4754 yarasa tapuġ özke erksiz bolur
yaramasa tapġı künin͡ge ilür

4755 tapuġḳa ınanma ay tapġı telim
tapuġ ḳılġa aḥır başın͡gnı ḳalım

4756 seṿindi tidükte sasıtur söker
yazıldı tidükte buşup ḳaş tüger

4757 tükel bilse bolmaz ḳılıḳlarını
yime alsa bolmaz alıḳlarını

4758 tüpi yil turur bu ajun kör oġul
kölike turur kör ḳararı yoḳ ol

C 282 4759 saḳım ol körü barsa körnü turur
tutayın tidükte yiter yoḳ bolur

4760 kezigçe kelir kör bu dẹvlẹt ḳurı
tezig ol yayıġ hẹm bolur terk ḳarı

B 343 4761 kerek bolmaz emdi bu dụnya man͡ga
ya dẹvlẹt kezigi kezig ay ton͡ga

4762 iḍim yadı iş tap sevingü seṿinç
anın͡g yarlıġı tap aṿıngu aṿınç

A 135 4763 seṿüg bolmasa tap iḍim seṿmişi
yaġım yek turur öz yaġılamışı

4753 *tapınsa ... yaranmaz*] A_{36} *t. telim-rek yar-a-maz* B_8 *tạpunsa ... yaranmaz* C_{12} *tạpunsa ...* || 4754 *erksiz*] A_{37} *erek-siz* (satır altında ar. harfl. *nüfuzẹşra ḥukm nẹbüvẹd*) | *ilür*] A_{37} *ilür* (satır altında ar. harfl. *ḫụrdtẹr şüde*) || 4755 *ḳalım*] A_{38} *tilim* || 4756 *seṿindi ... söker*] A_{39} *s. tedük-te sen-i ol s.* B_{11} *... sasıtur s.* C_{15} *sẹṿündi ... sạsıtu* (noktalara dikkat) *s.* | *tidükte*] A_{39} *tedük-te* || 4757 *bilse ... ḳılıḳlarını*] A_{40} *bolz-a ... ḳılıḳ-lar yanı* (satır altında ar. harfl. *ḫuyẹşan*) B_{12} *b. bolmas ḳ.* | *bolmaz alıḳlarını*] A_{40} *b. alıḳ-lar yanı* (satır altında ar. harfl. *nịhadẹşan*) B_{12} *bolmas a.* || 4758 *yil ... oġul*] A_{41} *bil t. kör acun k. yụz-i* B_{13} *yịl ...* | *kölike ... ol*] A_{41} *kọl-e-ke t. kụn-te ardar biz-i* (*b-* ?) || 4759 *saḳım*] A_{42} *saḳıġ* (satır altında ar. harfl. *sẹrab*) | *tidükte*] A_{42} *tedük-te* || 4760 *kezigçe*] A_{43} *keşig-çe* | *tezig ... hẹm*] A_{43} *tezig ... ma* B_{15} *tirig ...* || 4761 *bolmaz*] B_1 *bolmas* | *kezigi ... ay*] A_{44} *keşigi kerek a.* || 4762 *iḍim ... seṿingü*] A_{45} *ẹti bạtı i. tip seṿün-güü* B_2 *i. yạdı ...* C_4 *iḍim ... sẹṿüngü* | *tap ... aṿınç*] A_{45} *tip ... aṿınç* (*-nç* ?) || 4763 *tap iḍim*] A_1 *tip i.* C_5 *t. iḍim*

4764 tilekim anın͡gdın umınçım an͡gar
sıġıngu iḍim ol küṿençim an͡gar

4765 tonum ḳoy yün͡gi tap yigüm arpa aş
tükel boldı dụnya man͡ga ay ḳadaş

4766 negü tir eşitgil baġırsaḳ sözi
ün͡gürde turuġlı saḳınuḳ özi

4767 ajunda alındım özümke ön͡gi
ḳaṿuḳ sökti yim tap tonum ḳoy yün͡gi

4768 şekẹrde tatıġlıġ ḳaṿuḳ yür man͡ga
çuz ol bu örüm ton aġılar ten͡gi

4769 ḳarın toḍġuça yi ḳamuġ yim içim
kerek arpa yür tut toḍurġu açım

4770 turu ölmegüçe yigil ay ḳadaş
yime uḍlayu sen tadun͡g bolġa baş

4771 tatıġ sürme tatıġ ḳını keḍ ḳatıġ
tatıġḳa yanut ornı ten͡gsiz batıġ

4772 açıġ süçig aşlar boġuz tatġı ol
boġuz tatġı sürgen kişi yılḳı ol

4773 aġı çuz keḍim ton kişi keḍgüsi
et öz örtgü tap ḳıl ay er eḍgüsi

4774 boġuz bir toḍunsa iki kün barır
egin keḍse bir ton iki yıl ḳalır

C 283 4775 bu iki üçün men özüm ḳul ḳılıp
kişi tapġı ḳılmaḳ yararmu bilip

4764 *umınçım*] A_2 *umun-çım* | *sıġıngu ... küṿençim*] A_2 *sıġın-ġu ... kụṿen-çim* B_4 *... küṿengüm* C_6 *s. iḍim ol küṿengüm* || 4765 *yigüm*] A_3 *yegüm* || 4766 *negü tir*] A_4 *n. ter* B_6 ve C_8 *nigü t.* | *saḳınuḳ*] A_4 *saḳ-ı-nuḳ* C_8 *sạḳı-yuḳ*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4767 *ajunda alındım*] A_5 *acun-ta a.* C_{10} *a. ilindim* | *ḳaṿuḳ ... tap*] A_5 *ḳoṿuḳ yır yemim tip* || 4768 *şekẹrde ... yür*] A_6 *şeker-tin ... ḳoṿuḳ yụr* B_8 *... ḳạṿıḳ y.* C_{11} *şẹkẹrden ... ḳạṿuḳ yür* (*-r* yerine *-z* ?) | *çuz ... ton*] A_6 *öz-üm ton aġ-ı ol* C_{11} *çạl* || 4769 *yi ... yim*] A_7 *y-e ... yem* || 4770 *yigil ... ḳadaş*] A_8 *yegil ...* B_{10} *... ḳadaş* | *tadun͡g*] A_8 *todang* B_{10} *tạḍung* || 4771 *keḍ*] A_9 *bar* || 4772 *tatġı*] B_{12} *tatḳı* | *tükel*] A_{10} *tụkel* || 4773 *keḍgüsi*] A_{11} *körgü-si* | *et ... eḍgüsi*] A_{11} *ẹd öz ọrdegü teg* *küng kedgü-si* B_{13} *ẹt ... ẹr* || 4774 *bir*] A_{12} *yer*

B 344

4776 eḍiz ʿarşta altın ṣeraʾḳa tegi
tözü barça mun͠gluġ turur bir ten͠gi

4777 męgęr bir bayat ol tükel mun͠gsuzun
mun͠guġ bildeçi ol baġırsaḳ tüzün

4778 kön͠gül bir bayatḳa uladım köni
tilekçi bolup men tiler men anı

4779 barı boldı şęksiz man͠ga belgülüg
kön͠gül bütti yırlar tilim ülgülüg

4780 barın͠ga muḳır men tiler men usuz
ḳayuda tilegü özüm belgüsüz

4781 iḍimni tiler men özüm usı yoḳ
nişanın bulur men körüglisi yoḳ

4782 tilegli uḍımaz tile tınmaġıl
tilep bulmadım tip yetip yanmaġıl

4783 tile tutçı tınma tilep yetgü yoḳ
tilep bulmadım tip yanın yatġu yoḳ

4784 tilegli yügürgü kerek tınmadı
tınıp yatġuçılar tilek bulmadı

4785 tilep tınmaġuçı ne bulmaz bolur
tınıp yatsa arzu tilek kim bulur

4786 mini ol tiledi en͠g aşnu seṿip
anı men tiler boldum emdi iṿip

4787 mini aşnu ol ḳoldı erdi ęzęl
anın men ḳolur boldum emdi tükel

4788 bu mundaġ iḍimni ḳalı seṿmeyin
tilep bulġuḳa öz ḳalı iṿmeyin

4789 mun͠gumḳa taḳımḳa man͠ga ol yarar
bęla ḳaḍġu tegse mini ol yular

4790 mini ol öḍürdi en͠g aşnu tilep
anın öz tiler boldı kön͠glin ulap

B 345

4791 mini ol törütti bu ol çın sözüm
mini ol igiḍti beḍüdi özüm

C 284

4792 tön͠güldüm bu ḫalḳtın sıġındım an͠gar
küḍezgey mini ol ḳamuġdın sın͠gar

4793 özüm ḳalsa yaln͠guz iḍim yadı tap
özüm sözlegüke iḍim atı tap

4794 aṿınġum sıġınġum yölekim toḳum
ol ol bir iḍi toḍġu açım toḳum

4795 negü tir eşitgil süzülmiş kişi
iḍisi bile çın tüzülmiş kişi

4776 *ʿarşta altın*] A_{14} *ʿarş-tan aldın* (satır altında ar. harfl. *nişib*) B_1 ve C_1 *ṣ. mundın* | *tözü ... ten͠gi*] A_{14} *ḳamuġ ... tegi* || 4777 *bildeçi*] A_{15} *yer taḳ-ı* || 4779 *bütti ... tilim*] A_{17} *buḍti ter-ler t.* B_4 *büt(t)i yırlar* (*y-* noktasız) *tịlim* C_5 *büt(t)i yırlar* (noktasız) *tilim* (*ti-* noktasız) || 4780 *barın͠ga ... men*] A_{18} *barın-ġa muḳır ...* B_5 *... męn tiler me* C_6 *... men tiler men* | *tilegü ... belgüsüz*] A_{18} *t. özüm* (*-z-* bitişik yazılmış; üstteki noktaya dikkat) *belgü söz* B_5 *tilesü ...* C_6 *... bęllüsüz* || 4781 *iḍimni ... men*] B_6 *... me* C_7 *iḍim-ni t. men* | *nişanın ... yoḳ*] A_{19} *nişanı bilür ...* B_6 *... me ...* C_7 *nişanı bụlur men körügli-si* (*-r-*, noktaya dikkat) *y.*

4782 C_9'da bu beyit 4783'ten sonra geliyor | *uḍımaz*] B_7 *uḍımas* | *yetip yanmaġıl*] A_{20} *tınıp yat-maġıl* C_9 *yẹtip* (*y-* noktasız) *yạnmaġıl* (*yn-* noktasız)

4783 C_8'de bu beyit 4782'den önce geliyor | *tile tutçı*] A_{21} *t. tudş-ı* B_8 *tilep t.* | *yanın*] A_{21} *tınıp* || 4784 *tınıp yatġuçılar*] B_9 *yạtıp tınġuçılar* C_{10} *tịnıp* (*t-* noktasız) *yạtġuçı-lar* || 4785 *tınmaġuçı ... bulmaz*] B_{10} *... bulmas* C_{11} *tınmadaçı n. bulmas* || 4786 *mini ... seṿip*] A_{24} *meni ... seṿip* (satır altında uyg. harfl. *sevüp*) | *iṿip*] A_{24} *ṣvip* (satır altında ar. harfl. *şịtaban*)

4787 *mini*] A_{25} *meni*

4788 A_{27}'de bu beyit 4790'dan sonra geliyor; A_{27}'de, beytin ikinci mısraı yerine, 4790. beytin ilk mısraı yazılmağa başlanmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstüne doğrusu yazılmış | *iṿmeyin*] A_{27} *ẹṿ-meyin*

4789 A_{29}'da bu beyit 4791'den sonra geliyor | *mun͠gumḳa taḳımḳa*] A_{29} *m. t-ı-m-a* C_{15} *munguma yạḳıma* | *mini*] A_{29} *meni*

4790 A_{26}'da bu beyit 4787'den sonra geliyor | *mini*] A_{26} *meni* | *öz ... kön͠glin*] *öz bilir b. köngülin*

4791 A_{28}'de bu beyit 4788'den sonra geliyor | *mini ... törütti*] A_{28} *men-i ...* B_1 C_{17} *... törüt(t)i* | *mini ... beḍüdi*] A_{28} *meni ... bedüd-ti*

4792 A_{30}'da bu beyit 4789'dan sonra geliyor | *tön͠güldüm ... ḫalḳtın*] A_{30} *töngül-dim bun ḫalḳ-ḳa* B_2 ve C_1 *... ḫalḳ-dın* | *küḍezgey mini*] A_{30} *k. meni* B_2 *k. mịni* C_1 *küdezge m.*

4793 A_{32} ve C_3'te bu beyit 4794'ten sonra geliyor | *yaln͠guz ... tap*] A_{32} *yalnguz* (satır altında ar. harfl. *yạlġuz*) *... tip* B_3 *... yaḍı tạp* C_3 *yạngluz iḍim yadı* (noktasız) *tap* | *özüm ... tap*] A_{32} *tilim ... tip*

4794 A_{31} ve C_2'de bu beyit 3793'ten önce geliyor | *sıġınġum ... toḳum*] A_{31} *sıġın-ġum y- yoḳum* B_4 *sıġunġum y. yoḳum* C_2 *sẹṿingüm y. toḳum* | *açım*] A_{31} *içim*

4795 A_{33} ve C_4'te bu beyit 4793'ten sonra geliyor | *negü ... eşitgil*] A_{33} *n. ter eşitgil* B_5 ve C_4 *nigü ...* | *iḍisi*] C_4 *iḍi-si*

4796 kön͡güldeki sırrım açar men san͡ga
tilek arzu birle uçar men san͡ga

4797 küvengü avıngu sıgıngu idim
kamugdın üzüldüm kaçar men san͡ga

4798 ol ajunka ornun͡g bu ajun turur
munı kodmagınça anı kim bulur

4799 yüz utru kitergü bu dünya salıp
anın bolsa ʿukbi bolungay alıp

4800 yayıg dünya bekrü eligde tutup
negü teg bulur men͡gü ajun yatup

4801 hatarlıg turur dünya nuşı agu
arıgın tile barça içgü yigü

4802 kodu birgü dünya tilek arzusın
anın bulsa ʿukbi orun edgüsin

4803 hakikat munı bil ay ögdülmişim
ayayın san͡ga men özüm bilmişim

4804 bu tört nen͡g tükel kodmagınça kişi
adın tört kılumaz kişi uz işi

4805 bu dünya işin kodmagınça tükel
kılumaz bu ʿukbi işin ay ınal

B 346 4806 kişide yırak bolmagınça kadaş
bayat tapgın͡ga tegse bolmaz adaş

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı [illegible]
satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

4796 *uçar*] A_{34} *açar* || **4797** *küvengü ... sıgıngu*] A_{35} *kevengü a. sakın-gu* | 479[illegible]
ajanka ... ajun] B_{36} *acun-ka ... acun*

4799 B_{10}'da bu beyit 4804'ten sonra geliyor | *kitergü*] A_{37} *kodürgü* | *bolsa ...*
bolungay] A_{37} *b. ʿuk-ba yulug-ı* C_9 *bulsa ʿu. bululgay* || **4800** *bekrü eligde*] A_{38} *yügr*[illegible]
ilig-te B_{11} *bekdü elig-de* C_{10} *bekrü* (*b-* noktasız) *elig-de* | *negü . yatup*] A_{38} ...
acun udup B_{11} *nigü ... menggü a. tapup* C_{10} *nigü ... menggü a. yatup* | **4801** *hat*[illegible]
C_{11} *tuşı* | *tile ... yigü*] A_{39} *... yegü* C_{11} *bile ...* || **4802** *birgü*] A_{40} *bergü . ukbi orun* [illegible]
A_{40} *ʿukba acun*

4804 B_9'da beyit 4798'den sonra geliyor | *tört ... kodmagınça*] A_{42} *tgrd ...*
kılmagınça B_9 *kaç ...* | *kılumaz*] B_9 ve C_{14} *kılumas* || **4805** *işin*] C_{15} *işi* | *kılumaz ...*
ʿukbi] A_{33} *... ʿuk-ba* B_{15} *kılumas ...* || **4806** *kişide*] A_{44} *kişi-ten* C_{16} *kiş-iden bolmas*
adaş] B_1 *bolmas adaş*

4807 hava arzu boynı sımagınça öz
könilik yolın͡ga kirümez et öz

C 285 4808 kön͡güldin çıkargu kamug dünyasın
an͡gar ötrü kirse bayat sevgi çın

A 136 4809 tünek ol bu dünya müsülman öze
tünekte erej kolma kön͡glün͡g tüze

4810 et öz ülgi birme katıglan usa
özün͡g yolka köngey anın͡gda basa

4811 yava kılmagıl bu keçer öd künün͡g
yana bulgu ermez keçigli tünün͡g

4812 keçer kün yava bolsa öknür kidin
tiriglik yava kılsa bulmaz adın

4813 negü tir eşit kör ay bilgi ten͡giz
özi kodkı alçak ne kön͡gli ediz

4814 uluştın uluşka köçügli kisi
köçin ön͡gdün ıdsa iter uz işi

4815 bu köçmezde aşnu köç ıdsa oza
köçüp barsa asgı yarutur köze

4816 kerek ıd köçün͡gni kerek idmagıl
özün͡g köçgü ahır usal bolmagıl

4817 kerek erse beg bol kerek erse kul
uzun kalgu ermez ölüm tuttı yol

4807 *kirümez et*] A_{45} *korümez yid* B_2 *kirümes et* || **4808** *sevgi*] A_{46} *sivgi* (*-i-*
[illegible]ndeki işârete dikkat) || **4809** *tünek ... müsülman*] A_1 *tunek* (satır altında ar. harfl.
[illegible]an) .. C_2 *... müsülman* | *tünekte erej*] A_1 *... eric* (satır altında ar. harfl. *asayiş*)
tünek-de e. || **4810** *birme*] A_2 *birl-e* | *yolka ... anın͡gda*] A_2 *... anıng-tan* C_3 *yolga*
anıng-dan || **4811** *kılmagıl bu*] A_3 *kılg-u* (*-u ?, -ı ?*) *ermez* | *bulgu ermez*] A_3 *yangu*
B_4 *bulgung ermes* || **4812** *yava ... kidin*] A_4 *kurug kodz-a ö. kedin* | *yava ... bul-*
[illegible]] A_4 *tukez-e bula-maz* B_7 *... bulmas* || **4813** *negü ... bilgi*] A_5 *n. ter e. kiür*
[illegible] B_8 ve C_6 *nigü ...* | *kodkı ... kön͡gli*] A_5 *kosk-ı a. köngüli* B_8 ve C_6 *kotkı ...*
[illegible]4814 *uluştın köçügli*] A_6 *uluş* (satır altında uyg. harfl. *il*)*-tın uluş* (satır altında
[illegible] harfl. *il*)*-ka keçig-li* (satır altında uyg. harfl. *barur*) B_9 ve C_7 *uluş-dın ...* | *köçin ...*
] A_6 *koçün öng-tin ıdz-a* (satır altında uyg. harfl. *buran koçin yiberz-e*) *i. öz* B_9 ...
|| 4815 *bu ... oza*] A_7 *koçür-mez-ten ... öz-e* B_{10} *b. köçmes-te ...* C_8 *köçürmez-den*
| *barsa*] B_{10} *bardı* || **4816** *özün͡g ... ahır*] A_8 *koçüdçi kelir uuş* B_{11} *... ahır* || **4817**
[illegible] *tuttı*] B_{12} *özüng k. ermes ö. tut(t)ı* C_{10} *... tut(t)ı*

4818 kerek miñ yaşağıl kerek on sekiz
özüñ ölgü edgü atıñ kodğıl iz

4819 kerek erse bay bol kerek yok çığay
tiriglikni yir bu keçer yıl kün ay

4820 başıñ kökke tegse bedüklük atın
kirip yatğu ornuñ kara yir katın

B 347 4821 tiriglik bulup er yava kılsa öd
özin otka attı uş ol yılkı ud

4822 esenlik bulup er yava kılsa yaş
bu körksüz tiriglik bolur ay kadaş

4823 meniñ kadğumı sen yime ay kadaş
sen öz kadğuñı yi töküp közde yaş

4824 bu dünya işi bek tuzakçı turur
tuzakka ilinme sini berkitür

C 286 4825 bu kün keldi devlet tilekçe yorır
ınanma añar sen yana terk barır

4826 usanma ölümke sakınma uzun
busuğdın çıkar teg çıkar ödsüzün

4827 öküş miñ usalığ ölüm basmış ol
telim yumğılarığ ölüm saçmış ol

4828 negü tir eşit emdi köñli oduğ
ölümke usal bolma teggey yoduğ

4818 *miñ ... sekiz*] B_{13} *minng* (*-i-* noktasız, harekeli) ... C_{11} ... *sikiz* , *edgü*] [illegible] A_{10} *ahır* || 4819 *yir ... kün*] A_{11} *yer ... kün yıl* || 4820 *kirip ... yir*] A_{12} *ölüp* [illegible] *ösüng k. yer* B_{15} ... *yir* C_{13} *yanıt* (*y-* ve *-ı-* noktasız) *yanğu* ... || 4821 *er* [illegible] A_{13} *er kuruğ kodz-a od* (satır altında ar. harfl. *zamane*) B_1 *er ... öz* (*-z* dikkat[illegible] tashih görmüş) | *attı ... ud*] A_{13} *ad-tı uşol y. ud* (satır altında ar. harfl. *gav*) B_1 [illegible] C_{14} *at(t)ı uşol* ... || 4822 *er yava*] B_2 *er y.* C_{15} *e. yava* (*-va* sonradan satır üstüne [illegible] yazılmış) | *körksüz*] A_{14} *kud-suz*

4823 A_{41}'de bu beyit 4849'dan sonra geliyor | *kadğuñı ... töküp*] A_{41} *kadğu*[illegible] ... C_{16} ... *tökün*

4824 A_{15}'te bu beyit 4822'den sonra geliyor | *işi ... tuzakçı*] A_{15} *tükel yek* (satır altında ar. harfl. *div*) *tusak-ı* B_4 ve C_{17} *i. bek t.* | *sini ... berkitür*] A_{15} *senı yek* [illegible] || 4825 *devlet ... yorır*] A_{16} *tiled-çe yorır* B_5 ... *barır* | *añar*] A_{16} *a(n)gar* || 482[illegible] *uzun*] A_{17} *ösün* | *busuğdın ... ödsüzün*] A_{17} *bu-suğ-tın ... ed-süsün* B_6 ... *tevsüzün* [illegible] C_2 *buşuğ-dın* ... || 4827 *miñ usalığ*] A_{18} *m. öz-e-lığ* C_3 *minng* (*-in-* noktasız) ... [illegible] *yumğılarığ ... saçmış*] A_{18} ve B_7 *yumkılarığ* ... C_3 *yumkı-larığ* [illegible] *yaşmış* || 4828 *negü* ... *köñli*] A_{19} *n. ter eşid-gil ay bilgi* B_8 ve C_4 *nigü* ... | *teggey*] C_4 *tegge*

4829 öküş tirnekig kör taradı ölüm
ölümüg sakınsa akar köz yulum

4830 menin köksegüçi mini kalmadı
asığ kılmadı sü itiglig tolum

4831 usanma tiriglik barır belgüsüz
keçer uş bu öd kün yana yanğusuz

4832 erejke avınma yava bolğa kün
bu kutka ınanma yayığ ol otun

4833 bedük men tigüçini tuttı ölüm
uluğ men tigüçini uttı ölüm

4834 ölüm buzdı ordu telim kend uluş
ölüm buzdı karşı saray ev öküş

4835 neçe miñ tirig öldi tulup batur
biziñ kelgümizni küdezip yatur

B 348 4836 baka kör olarığ sen açğıl közüñ
begig kulda adra bilürmü özüñ

4837 uluğluk ölümke asığ kılmadı
ölümdin kaçığlı keçig bulmadı

4838 ağır savçılarığ iletti ölüm
adın kim itügey ot em ya tolum

4839 ınançsız turur bu cefaçı ajun
yayığ kılkı irsel kılınçı otun

4840 negü teg keçürse keçer terk küni
barır edgü isiz ne egri köni

Dörtlük, A da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

[illegible] 4829 *tirnekig ... taradı*] A_{20} *ter-nekig k. taz-a-tı* B_9 *tirneking* ... | *akar*] A_{20} [illegible](?) || 4830 *menin ... kalmadı*] A_{21} *tirig-lik barır kör tiril-miş kalur* B_{10} ... *mini* [illegible] | *itiglig*] A_{21} *edig-lig* || 4831 *uş bu*] A_{22} *uuş bu* B_{11} ve C_8 *uşbu* || 4832 *erejke avınma*] A_{23} *eric-ke avanm-a* || 4833 *bedük ... tuttı*] A_{24} *uluğ m. tegü-çini ud-tı* B_{13} ve C_{10} ... [illegible] *tudı* | *uluğ ... uttı*] A_{24} *bedük m. tegüçini tud-tı* B_{13} ... *ut(t)ı* C_{10} ... *udtı* || 4834 *ev* [illegible] *öküş*] B_{14} *iv ökü(ş)* C_{11} *iv ö.* || 4835 *miñ ... batur*] A_{26} ... *tur-lap yadur* B_{15} *ming* (*-i-* [illegible] yerine *-n-* ile) ... *batur* (*b-* noktasız) C_{12} ... *yatur* | *kelgümizni*] B_{15} *kelgümizke* || 4836 [illegible] *olarığ*] B_1 *olarka* | *begig ... bilürmü*] A_{27} *begin kul-tan* ... C_{13} *beging kul-dan a. bilirmü* [illegible] || 4838 *savçılarığ iletti*] B_3 *savçı-lar-nı ilet(t)i* C_{15} *s. ilet(t)i* | *adın ... tolum*] A_{29} *angar* [illegible] *edügey* [illegible] *talum* C_{15} ... *im* ... || 4839 *ajun*] A_{30} *acun* | *irsel*] A_{30} *ersel* || 4840 *negü*] B_5 ve C_{17} *nigü* | *isiz ... köni*] A_{31} *e-siz ... köni* (satır altında ar. harfl. *rasti*)

C 287 4841 toḳun ma keçer hẹm açın ma keçer
ne begke ḳılur yüz ne bay ḳul seçer

4842 ereji uzamaz ne emgekleri
nerek ötrü munça çoğı ün urı

4843 iḍi yaḳşı aymış bügü bilgi kin͡g
ḳılıḳı yorıḳı bile kön͡gli ten͡g

4844 az eḍgüke yalṅguḳ unıtur özin
yaşıl kökte üstün yorıtur sözin

4845 neçe kür kögüzlüg küv̇enür erig
ölüm yençti kögsin saçıttı közin

4846 bu erdi san͡ga çın bağırsaḳlıḳım
munu sözledim men san͡ga ay aḳım

4847 kim erse bu ḥalıġ bilür erse çın
an͡gar bolġu ermez bu dụnya yaḳın

4848 yitürdüm yigitlik yetildi yaşım
yıpar kitti kafur aşundı başım

4849 siziksiz ölümke anunġu öḍi
bu künde naru ol ay yalṅguḳ keḍi

B 349 4850 ölüm ḳaḍġusı tuttı kitti sev̇inç
ölümde kiḍin iş negü teg erinç

4841 *bay ḳul*] A_{32} *ḳul-nı* C_1 *ḳul bay* || 4842 *ereji ... ne*] A_{33} *ẹrici u. ap* B_7 *e.* zamaı *ne* (*n-* noktasız) | *ötrü munça*] C_2 *munça ötrü* || 4843 *iḍi ... kin͡g*] A_{34} *ẹti .* begü *b. keng* B_8 *iḍi* ... C_3 *idi yaḫşı* ...

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

4844 *yalṅguḳ*] A_{35} *yal(n)guḳ* C_5 *yạngluḳ* | *kökte*] A_{35} *kök* (*-k* üstündeki noktaya dikkat) *-ten* C_5 *kök-te*ⁿ || 4845 *kür ... küv̇enür*] A_{36} *körgü köz-lüg kev̇enür* | saçıttı] A_{36} *alar-tı* B_{11} *saçıt(t)ı* C_6 *sạçıt(t)ı* || 4846 *aḳım*] A_{37} *aḳ-ı* || 4847 *ḥalıġ bilür*] A_{38} çalıġ *bilir* C_8 *ḥ. bilir* | *ermez*] B_{12} *ermes* || 4848 *yigitlik*] A_{39} *yegid-lik* | *kitti*] A_{39} *kedü* B_{13} ve C_9 *kit(t)i*

4849 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *siziksiz*] A_{40} *sesik-siz* | bu ... *yalṅguḳ*] A_{40} *bụkün-ten ... yal(n)guḳ* C_{10} ... *ma* (satır üstünde yazılmış) *ay yạngluḳ*

A_{41}'de 4849. beyitten sonra gelen beyit için bk. 4823

4850 A_{42}'de beyit 4823'ten sonra geliyor | *tuttı kitti*] A_{42} *toltı kedti* B_1 ve C_{11} *tut(t)ı kit(t)i* | *ölümde ... irinç*] A_{42} *ọlüm-ten kedin ẹş* ... B_1 ... *nigü tẹg irinç* C_{11} *ölüm-de*ⁿ ... *nigü* ...

4851 bu ḳaḍġu saḳınç birle erken özüm
negü teg iligke barır men tüzüm

4852 iligke menin͡gdin asıġ bolmaġay
tusulsu tise hẹm tusu bulmaġay

4853 ḳalı ol ajunluḳ tilese mini
mini bardı saḳnıp yorısu köni

4854 apa oğlını emdi erklig bayat
törütti iki iş üçün birdi at

4855 tamuġḳa ya uçmaḳ begi bolġuḳa
ağırlıḳ üçün ya uçuz ḳılġuḳa

C 288 4856 ağırlıḳ tilese ayu birdi yol
uçuzluḳ yolın ma seçe birdi ol

A 137 4857 kerek emdi ḳulḳa özi ḳulluḳın
tükel ḳılġu bulsa bayat tẹvfiḳın

4858 ḳalı bulsa tẹvfiḳ bayattın ḳulı
ḳamuġ eḍgülükke açıldı yolı

4859 ḳatıġlanġu ötrü yetürgü tapuġ
tümen eḍgülükke açılġay ḳapuġ

4860 bu erdi munuḳı menin͡g bilmişim
san͡ga sözledim men ay eḍgü işim

4861 silerke menin͡gdin asıġ söz kerek
özümde körü bu sözüm eḍgürek

4862 ḳalı ʿuḳbi ḳolsa yorıḳı bu ḥal
ḳalı dụnya ḳolsa bilir sen tükel

4851 *negü ... tüzüm*] A_{43} ... *bar-a-yın iliğ-ke tụsüm* B_2 *nigü ... birür men özüm* C_{12} *nigü* || 4852 *tusulsu tise*] A_{44} *tusul-ġu tez-e* (satır altında ar. harfl. *dẹst-giri* bjh ?) || 4853 *ajunluḳ ... mini*] A_{45} *acun-luḳ ... meni* B_4 *ajunluġ ...* | *mini ...* saḳnıp] A_{45} *meni b. saḳın* C_{14} ... *saḳın* || 4854 *apa ... emdi*] A_{46} *ay-a oğ-layın* (t) e- B_5 ... *emdi* (*e-* üzerindeki işârete dikkat) | *törütti ... birdi*] A_{46} ... *berti* B_5 ve C_{15} *törüt(t)i* ... || 4855 *begi*] A_{47} *bigi* || 4856 *birdi*] A_{48} *berti* | *birdi*] A_{48} *berti* || 4857 *ḳulḳa ... ḳulluḳın*] A_1 *bu ḳul ö. ḳul-lıḳın* || 4859 *yetürgü*] A_3 *idürgü* || 4860 ...] A_4 *eşim* || 4861 *özümde*] A_5 *öz-üm-ten* C_6 *özüm-de*ⁿ || 4862 *ḳalı ... sen*] A_6 ... *bilür sen* B_{13} ... *se* C_7 ... *se*ⁿ

4863 bolu birdi evren kelü birdi ḳut
negü ḳolsa arzu kelü birge büt

4864 menin͡gde negü bar aḍın eḍgü iş
silerke asıġ ḳılsa ay eḍgü iş

B 350 4865 ḳoḍu birsü ilig mini ten͡grike
duʿaçı bolayın an͡gar eḍgüke

4866 bilig aytur erse unu bilmişim
eşittin͡g ayu bir negü aymışım

4867 sözümni tutun͡glar ḳalı tutmasa
yarın kelge barça bu kün bütmese

4868 bu söz yaḳşı aymış ay bilgi ten͡giz
munı işke tutsa ḳızartur men͡giz

4869 bu kün bu sözüm kör san͡ga tuş bolur
yarın anda körgil san͡ga tuş bolur

4870 usanma ḳatıġlan sözüm işke tut
ḳalı tutmasa sen munu uş bolur

4871 iligdin ḳolu bir menin͡g ʿuẓrümi
yaraġı ne erse otı ḳıl emi

C 289 4872 śan͡ga tegdi emgek kelü hẹm baru
yanutı bayat birsü kün teg yaru

4873 aġır ḳılma kön͡glün͡g man͡ga ay ḳadaş
yaḳınlıḳ içinde mini tutma taş

4863 *birdi ... birdi*] A_7 *berti ... berti* C_8 *b. ivren ...* | *negü ... birge*] A_7 ... *tilek birl-e* B_{14} ve C_8 *nigü ...* || 4864 *menin͡gde negü*] A_8 *mening-tin n.* B_{15} ve C_9 ... *nigü* || 4865 *birsü ... ten͡grike*] A_9 *bersü i. meni t.* B_1 ... *tẹngri-ḳa* | *duʿaçı*] A_9 *tuv-a-çı* || 4866 *unu*] A_{10} *munu* | *eşittin͡g ... negü*] A_{10} ... *ber n.* B_2 ve C_{11} *eşit(t)ing ... nigü* || 4867 *kelge*] C_{12} *kẹlgey* || 4868 *yaḳşı ... ten͡giz*] A_{12} ... *tenggiz* C_{13} *yaḫşı ...* | *ḳızartur men͡giz*] A_{12} *ḳısard-tur menggiz*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* ve C'de ayrı satırda *şiʿr sözü* ile ayırt edilmiş; B'de dörtlük şeklinde değildir (krş. beyit 4869)

4869 *san͡ga tuş*] A_{13} *sangga tuuş* | *san͡ga tuş*] A_{13} *sözüm tuuş* || 4870 *munu ... bolur*] B_6 *sạnga bolġa yut* || 4871 *bir*] A_{15} *ber* | *emi*] C_{17} *imi* || 4872 *san͡ga ... hẹm*] A_{16} *sangga ... kelüm-e* | *birsü ... yaru*] A_{16} *bersü* ... C_1 ... *yạra* (*y-* noktasız) || 4873 *mini*] A_{17} *meni*

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

4874 yanut birdi ögdülmiş aydı tilin
özüm uḳtı emdi könilik yolın

4875 eşittim sözün͡gni ögün tın͡gladım
sözüm kestim emdi sözün͡g ten͡gledim

4876 köni sözledin͡g söz bütünlük bu ol
munın͡gda naruḳı neçe egri yol

4877 senin͡gde turur çın menin͡gde oyun
oyun ḳaldı çınḳa birür men boyun

B 351 4878 barayın men emdi esen eḍgü ḳal
ikigün ajunluḳ aya eḍgü fal

4879 bayat birsü tẹvfiḳ san͡ga küç ḳadaş
duʿada unıtma kön͡gül tutma taş

4880 mini me bayattın ḳolu bir turup
açа birsü kön͡glüm bayat oḍġurup

4881 sözin keşti ḳoptı aḍaḳın örü
esenleşti evke yüz urdı körü

4882 atın mindi evre evin͡ge kelip
tüşüp kirdi turdı bir ança tınıp

4883 yidi içti ança saḳındı özün
eşitmiş sözini bışurdı uzun

ögdülmiş ... *oḍġurmışḳa*] A_{18} *ö. cuvab-ı oġdur-mış-ḳa*
4874 *aydı*] A_{19} *açtı* | *özüm uḳtı*] A_{19} *ayur uḳdum* || 4875 *eşittim ... tın͡gladım*] A_{20} ... *ögüm t.* B_{12} *eşit(t)im* ... *tın͡gladım* C_5 *eşit(t)im* ... | *kestim ... ten͡gledim*] A_{20} *sözüm ḳod-tum sọsung ting-ledim* B_{12} ... *bẹkledim* (?, *b-* noktasız) C_5 ... *sözüm bẹkledim* (*b-* noktasız) || 4876 *köni* ... *bu*] A_{21} *kọni söz-ledim söz kọni-lik bu* B_{13} *könilik-çe aydıng b.* | *munın͡gda* ... *neçe*] A_{21} *munung-tan n. ḳamuġ* B_{13} ve C_6 *munun͡gda ...* || 4877 *menin͡gde*] C_7 *mẹning-den* | *çınḳa birür*] A_{22} *ḥaḳ-ḳa berür* C_7 *ḥaḳ-ḳa b.* || 4878 *ikigün ajunluḳ*] A_{23} *i. acun-ta* C_8 *ikigü a.* || 4879 *birsü ... ḳadaş*] A_{24} *bersü t. sangga ay ḳ.* ... *ḳadaş* | *duʿada* ... *kön͡gül*] A_{24} *tuv-a-ta unudm-a meni* || 4880 *mini ... bir*] A_{25} ... *unudm-a meni sen ḳ. ber* B_3 ve C_{10} ... *bạyat-dın ...* | *birsü*] A_{25} *bersü* C_{10} *bīrsü* || 4881 ...] A_{26} *örü* (önce *urup* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş) | *evke ... körü*] B_4 *ivke ... baru* || 4882 *atın ... evin͡ge*] B_5 *aṭın ... ivin͡ge* C_{12} ... *mündi ivre ivinge* | *turdı ... tınıp*] B_5 *tındı ... serip* C_{12} ... *yạnıp* (*y-* noktasız; *yanıp?*) || 4883 *yidi*] A_{28} *yeti* | *bışurdı*] A_{28} *buşur-tı* B_6 ve C_{13} *bışurdı* (*b-* noktasız)

4884 yaşıḳ badı yüzke ḳara yüz bağı
ajun toldı bütrü ḳara yir toğı

4885 küjek yazdı rumi ḳızı örtti yüz
ḳara saç boḍuğı ajun toldı tüz

4886 tükel zẹngi yüzi urundı ḳalıḳ
uçar tındı ḳoḍtı yorığlı yorıḳ

C 290 4887 yunup ḳıldı yatğu nạmazın turup
töşek ḳoldı yattı yarağın körüp

4888 uḍıp bardı azraḳ oḍundı yana
töpüdin saṽılmış baḳırsuḳuna

4889 yana kördi ülker saṽılmış başı
toğardın çaḍan ḳopmış örlep tuşı

4890 yana yattı ança usı kelmedi
keziglig kişi teg közin yummadı

4891 usuz yattı saḳnu bir ança oḍuğ
ḳalıḳ ḳırtışı tuttı kafur boḍuğ

4892 ʿạbir bürkirer teg tünerdi ḳalıḳ
sıta ḳoptı yirdin yaḍıldı butıḳ

B 352 4893 yaşıḳ örledi yirde ḳoptı toğı
yaḳa keldi aşnu toḳuz al tuğı

4894 turup ḳoptı yundı kör ögdülmişe
nạmazın yetürdi oḳıp bilmişe

4884 *ajun ... yir*] A_{29} *acun t. b. kọmür ḳal* (*ḳ-* ?) B_7 *a. boldı ... yir* C_{14} *... yir* || **4885** *küjek ... örtti*] A_{30} *kụcek ... ọrti* B_8 *k. bạrdı ... ötrü* C_{15} *k. yazdı* (*y-* noktasız) ... *ört(t)i* | *boḍuğı ... toldı*] A_{30} *b. acun tudtı* B_8 *boḍugu ...* || **4886** *ḳalıḳ*] A_{31} *ḳılıḳ* | *yorıḳ*] A_{31} *torıḳ* B_9 *yorıḳ* (*y-* noktasız) || **4887** *yattı*] B_{10} ve C_1 *yạt(t)ı* || **4888** *uḍıp ... oḍundı*] A_{33} *udup* (satır altında ar. harfl. *ḫᵛab*) ... *odın-tı* | *töpüdin ... baḳırsuḳuna*] A_{33} *tọpi-tin s. baḳır-su-ḳına* C_2 *t. sạṽılmıs bạḳırsuḳına* || **4889** *yana ... saṽılmış*] A_{34} *baḳ-a k. ụl-key* (*-y* dikkat) *imid-miş* B_{12} *... ürker s.* C_3 *sạṽılmış* | *tuşı*] C_3 *tuşı* (*-ş-* noktasız) || **4890** *yattı ... usı*] A_{35} *... öz-i* B_{13} ve C_4 *yat(t)ı ...* | *teg ... yummadı*] B_{13} *tẹg k. yum-madı* C_4 *tig* (*-i-* noktasız) ... || **4891** *yattı ... ança*] A_{36} *ança yadtı bu saḳ-nu* B_{14} ve C_5 *yạt(t)ı ...* | *tuttı ... boḍuğ*] B_{14} *tut(t)ı ...* C_5 *tut(t)ı ... boduğ* (*b-* yerine *y-* ile) || **4892** *bürkirer ... tünerdi*] A_{37} *bur-ḳırar* (*-ḳ-* ?) *t. yarudı* | *sıta ... yirdin*] A_{37} *sada ... yer-tin* B_{15} *sịta ... yịrdin* C_6 *sịta ...* || **4893** *yirde*] A_{38} *yer-te* B_1 *yịrde* C_7 *yẹrde* (*-ẹ-* harekeli) | *yaḳa ... toḳuz*] B_1 *yaḳa ... toḳuz* (*-z* noktasız) C_7 *yạḳa* (*y-* noktasız) ... *toḳuz* (*-z* noktasız) || **4894** *ḳoptı yundı*] A_{39} *yuntı ḳopdı*

4895 ḳıza baḳtı yirdin sıta ḳalḳanı
turup ḳarşıḳa bardı kirdi köni

4896 eşitti ilig kör anĝar ḳıldı yol
bu kirdi iligke ḳaṽuşturdı ḳol

4897 ilig imledi birdi oldruğ orun
bu keçti orunḳa siliglik ḳurun

İLİG SỤʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

4898 bir ança turup söz ayıttı ilig
ayur sözle keldür ay ḳılḳı silig

4899 negü tir ḳadaşınĝ ne boldı işinĝ
ne boldı tilekinĝ kelirmü işinĝ

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

4900 yanut birdi ögdülmiş aydı sözi
negü teg yorımış sözi tüp tözi

4901 ikigün arala yorımış sözüg
ötündi iligke ḳamuğ tüp tözüg

A 138 4902 ilig turdı ança saḳındı özün
C 291 könĝül bertti yaşı yuṽuldı közün

4895 *ḳıza ... sıta*] A_{40} *... yer-tin sıda* B_3 *ḳ. bạḳtı yịrdin sịta* C_9 *ḳıra bạḳtı yịrdin* | *turup ... kirdi*] A_{40} *adın minti ḳarşu-ḳa ḅartı* || **4896** *eşitti ... anĝar*] B_4 *eşit(t)i anĝar kör ilig* C_{10} *eşit(t)i ...* | *ḳaṽuşturdı*] A_{41} *ḳarış-turtı* || **4897** *birdi oldruğ*] A_{42} *b. o.* C_{11} *b. oldurğ*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

4898 *ayıttı*] B_6 ve C_{12} *ayıt(t)ı* || **4899** *negü ... ḳadaşınĝ*] A_{44} *n. ter ḳ.* B_7 *nigü t. ḳadaşınĝ* C_{13} *nigü ...* | *ne ... işinĝ*] A_{44} *ḳayu-ḳa tegür-tim ... ẹşing*

ögdülmiş ... iligke] A_{46}'da bu başlık 4901'den sonra geliyor | *cẹvabı*] A_{46} *cuvab-ı*

4900 *birdi*] A_{47} *berti* | *negü*] B_9 ve C_{15} *nigü*

4901 A_{45}'te bu beyit 4899'dan sonra geliyor | *iligke*] A_{45} *ilig-ke* (*-ke* satır üstünde yazılmış) || **4902** *özün*] A_1 *öz-i* | *bertti ... közün*] A_1 *yırdtı yaş tọk-ti iki köz-i bert(t)i y. yaṽuldı* (*-ṽ-* yerine *-ḳ-* ile) *k.* C_1 *bẹrt(t)i ...*

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

4903 ayur ol ḳadaşıng köni sözlemiş
söz ol söz turur kim ol aymış timiş

4904 bu kün biz ḳılurmız özümizke küç
angar ma taḳı küç ḳılurmız hem öç

4905 keçigli turur bu ajun ḳalġusuz
bu ḳalmış tiriglik yime belgüsüz

B 353 4906 siziksiz kelir utru mengü ajun
erej erse emgek uzalmaz uzun

4907 mengilik ol ol anda bulsa erej
bolur edgü ornı bolur edgü iz

4908 odunmış turur ol ḳadaşıng tükel
anı biz oḳımaḳ idi ked muhal

4909 bizing bu özümiz havaḳa bulun
yavalıḳḳa ödlek keçip bardı kün

4910 negü tir eşit emdi köngli tirig
sanga yaḳşı sözlep birür öt erig

4911 hava nefs yaġı ol ḳalı bulsa küç
yetürgey siziksiz sanga eski öç

4912 hava nefs tirilse ölür bu köngül
köngül ölse ṭa'at ḳalur ay oġul

4913 bizing könglümiz öldi bolġa bu kün
hava nefs me ḳıldı boyun ked yoġun

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

4903 *ḳadaşıng*] A$_{2}$ *ḳadaş yem* (?) B$_{12}$ *ḳadaşıng* | *timış*] A$_{2}$ *temiş* || **4904** *bu ... küç*] A$_{3}$ *bukün ... osümiz-ke kuç* B$_{13}$ ... *özümüzke k.* | *ḳılurmız*] A$_{3}$ *ḳılur biz* || **4905** ... *ajun ḳalġusuz*] A$_{4}$ *acun ḳalġu söz* || **4906** *siziksiz ... ajun*] A$_{5}$ *sesik-siz ... mengi acun* B$_{1}$ ve C$_{5}$ ... *menggü a.* | *erej ... uzun*] A$_{5}$ *eric ez-e e. usal-maz usun* B$_{1}$ ... *uzalmas u.* || **4907** *anda ... erej*] A$_{6}$ *bolġa anda eriş* B$_{2}$ ... *ereş* C$_{6}$ *anda* (*-n-* yerine *-y-* ile) *bulsa erij* (*-j* noktasız) | *bolur ... iz*] A$_{6}$ *bolar mengü ... iş* B$_{2}$ ... *iş* C$_{6}$ ... *iz* (*-z* noktasız) || **4908** *odunmuş*] A$_{7}$ *odı-mış* B$_{3}$ *odımış* | *oḳımaḳ ... ked*] A$_{7}$ *bu yer-ki oḳımaḳ* B$_{3}$ *o. idi* ... || **4909** *bizing ... havaḳa*] A$_{8}$ *bisi(n)g uru-mız h.* B$_{4}$. *havl-ka* C$_{8}$ ... *havaḳa* || **4910** *negü tir*] A$_{9}$ *n. ter* B$_{5}$ ve C$_{9}$ *nigü t.* | *yaḳşı ... erig*] A$_{9}$ *bahr-* (*-ḥ-* ?, harfin altındaki işârete dikkat, *-'-* ?) *s. belür* (*-l-* çizgisi yanlış olacak) *ed erig* B$_{5}$ ... *irig* C$_{9}$ *naġzı* (*-ġ-* noktasız) ... *irig* || **4911** *ḳalı bulsa*] A$_{10}$ *ilig bulz-a* C$_{10}$ *ḳalı bulsa* | *siziksiz ... eski*] A$_{10}$ *sesik-siz s. keçki* B$_{6}$ *seningdin s. iki* || **4912** *tirilse*] A$_{11}$ *terilz-e* || **4913** *könglümiz*] A$_{12}$ *kongli-miz* | *me ḳıldı*] A$_{12}$ *ḳılın-tı*

4914 uluġluḳ bedüklük bu devlet küni
uzun turġu ermez ay köngli köni

4915 ereji az ol körse emgek öküş
baş aġrıġ telim bar ma ḳarġış söküş

4916 idi yaḳşı aymış biliglig kişi
ajunuġ sınayu yetilmiş yaşı

4917 uluġluḳḳa artuḳ küvenme küle
uluġ boldung erse baş aġrıġ bile

C 292 4918 sevinç ḳayda erse songında bela
erej ḳayda erse ming emgek bile

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

B 354 4919 yana aydı ilig ay ögdülmişim
tilekim bu erdi anı ḳolmışım

4920 sebeb bolsa erdi manga edgüke
tirilgeymü erdi köngül ay böke

4921 tirendi unamaz berü kelgeli
ne iş tuş ḳadaşlar yüzin körgeli

4922 ol aymış sözüg körse barça köni
küçese yime bolmaz emdi anı

4923 sanga ma öküş tegdi emgek yorıp
tilin sözleding hem yügürdüng arıp

4924 küdelim körelim yime ay aḳı
negü ol ahır hal öd ödlek taḳı

4914 *bedüklük ... devlet*] A$_{13}$ *buu tevled bedük-lük* | *turġu ermez*] A$_{13}$ *barġu e.* ... C$_{13}$ *t. ermes* || **4915** *ereji*] A$_{14}$ *erinci* | *bar ma*] A$_{14}$ *taşr-a* (*-ş-* ?) || **4916** *idi ... yaḳşı*] A$_{15}$ *eti yahşı* ... B$_{11}$ ... *sözi* C$_{15}$ *idi yahşı* ... | *ajunuġ ... yaşı*] A$_{15}$ *acunuġ sınayu* .. B$_{11}$ ... *yetilmiş* (*y-* noktasız) *tözi* (*-z-* noktasız) C$_{15}$ *a. sınamış* ...
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı olarak *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
4917 *artuḳ küvenme*] A$_{16}$ *arduḳ* (satır üstünde yazılmış) *sevinm-e* || **4918** *bela*] ... *songınça* ' *erej*] A$_{17}$ *eric* (?)
4920 *bolsa erdi*] C$_{4}$ *boldı erse* | *tirilgeymü*] A$_{20}$ ve C$_{4}$ *tirilge-mü* || **4921** *tirendi unamaz*] A$_{21}$ *teren-ti u.* B$_{3}$ ve C$_{5}$ *t. unamas* | *iş ... körgeli*] A$_{21}$ *eş tuuş ḳ. yuz-i kör-gel* (... üstünde tekrarlanmış) *-i* || **4922** *bolmaz*] B$_{4}$ *bolmas* || **4923** *hem*] A$_{23}$ *me* || **4924** *küdelim*] A$_{24}$ *edelim* (?) | *negü ... hal*] A$_{24}$ *n. teg açar el* (*hal* ?) B$_{6}$ ve C$_{8}$ *nigü* ...

4925 ḳara tün içinde turur kelgü iş
yarutur yaruḳ kün aya edgü iş

4926 ḳuruğluğ turur bu zamane yası
ara asğı tegrür arala yası

4927 bayat ḥukmiñe ḳoḍ ḳamuğ işlerig
öḍi kelse itlür açar ay tirig

4928 ḳayu iş ḳılıp bulmasa ol tatığ
ḳoḍu birgü ançan ay bilgi batığ

4929 bu dünya yañı bu ederse ḳaçar
ḳoḍu birse evre sañga yol açar

4930 küḍelim bir ança sınalım anı
negü teg aḫır ḥal zamane küni

4931 yana bolğa bizni tilegey turup
özi öz yigin ḳılğa yetrü körüp

4932 muñar tegdi kesti sözini ilig
turup çıḳtı ögdülmiş aḳru silig

4933 yime keçti ḳaç kün bu sözke aḍın
saḳındı ilig baḳtı öñdün kiḍin

LXVIII.

B 355
C 293

KÜN TOĞDI İLİG ODĞURMIŞNI ÜÇÜNÇ YOLI ÜNDEYÜ IDMIŞIN AYUR

4934 oḳıdı ilig bir kün ögdülmişig
ayur ḳılğu boldı sañga bir işig

4925 *kelgü*] B_7 *kelgen* ‖ 4927 *ḥukmiñe*] A_{27} *hukmi-ge* | *itlür ... tirig*] A_{27} [illegible] ... B_9 ... *tirig* ‖ 4928 *ḳılıp ... tatığ*] A_{28} *tilep b. ọz ḳadığ* | *birgü ançan*] A_{28} [illegible] *ança* ‖ 4929 *yañı ... ḳaçar*] A_{29} ... *teser* C_{13} *yangı* (*y-* noktasız) ... | *birse ... açar*] [illegible] A_{29} *berz-e ẹvrer ... tuser* ‖ 4930 *küḍelim*] A_{30} *ḳodalım* | *negü ... aḫır*] A_{30} ... [illegible] B_{12} *nigü t. açar* C_{14} *nigü* ... ‖ 4931 *bolğa bizni*] A_{31} *bolğay yarın* | *öz ... ḳılğa*] [illegible] *yigliki ḳılğay* B_{13} *ö. yigin ḳ.* C_{15} *öz nẹngin ḳ.* ‖ 4932 *ilig*] A_{32} *ẹlig* C_{16} *ilig* | *aḳru*] [illegible] *aḳru* (satır altında ar. harfl. *birun*) ‖ 4933 *yime keçti*] A_{33} *yan-a kes-ti* | *ilig ... kiḍin* [illegible] A_{33} *ẹlig ... kedin* B_{15} *i. çıḳtı* ... C_{17} *i. baḳtı* ...

kün toğdı ... ayur] A_{34} *ilig ụçünçi yol-ı ọgdülmiş-ni odğurmış ụndeyü* ... [illegible] *kün ... ücünç ḳata ü. ıdmışın* (*ayur*, fotografa girmemiş) C_1 *bab kün ... aytur*

4934 *ilig*] A_{35} ve C_2 *yana*

4935 oḳıdım ḳadaşıñ mañga kelmedi
ol arzu tilekni özüm bulmadı

4936 kiterdim men uş bu tilemiş tilek
aḍın boldı emdi tilekke yölek

4937 bu ol kör bu künki tilekim meniñ
özüm bir yüzini köreyin anıñ

4938 añar men barayın ya kelsün mañga
ziyaręt üçün ol ay ḳızğu eñe

4939 mañga tuşsu birsü bir öt sav erig
yana yansu ḳılsu ḳılur işlerig

4940 mañar asğı tegsün añar yası yoḳ
süzülsün özümdin ḳamuğ bulğanuḳ

A 139

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

4941 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
osuğluğ turur çın aya ḳutluğ öz

4942 bu iş ḳılğa ilig tilese anı
oḳıyın yana yarlıḳasa mini

4943 barayın bu sözni añar sözleyin
ilig barmasun men anı keldreyin

4944 yana bir bitig yarlıḳasun ilig
oḳıp bütsü kelsü sañga ol silig

4936 *kiterdim ... bu*] A_{37} *munu ḳot-tum uş buu* B_4 ... *uşbu* C_4 *kötürdüm mẹn* [illegible] ‖ 4937 *kör*] A_{38} *bir* ‖ 4938 *kelsün mañga*] A_{39} *k. mangga* B_6 ve C_6 *kẹlsü m.* | ... *eñe*] A_{39} *ụçi-ni aḳır-ğu ẹngge* (*-g-* ?) C_6 *üçüni ay ḳ. inge* ‖ 4939 *mañga* ... [illegible]] A_{40} *mangga tuuş-su bersü* ... B_7 ... *irig* ‖ 4940 *mañar ... yası*] A_{41} ... *teggey* [illegible] ... *yası* (satır altında *yạmạn*) C_8 *mạnga a. tẹgsü* | *süzülsün ... bulğanuḳ*] A_{41} [illegible] *mening-tin ḳ. bulğ-a-yuḳ* C_8 *süzülsü* ...

[illegible] *ögdülmiş iligke*] A (dikkat, faksimilede sayılmamış) *ọ. cuvabı ẹlig-ke*

4941 *birdi*] A_1 *berti* ‖ 4942 *bu ... ilig*] A_2 *munı ḳılğay elig* | *yarlıḳasa mini*] A_2 [illegible] *men-i* ‖ 4943 *bu ... añar*] A_3 *angar men yan-a* | *ilig ... keldreyin*] A_3 *elig* [illegible] (önce *barmaz-un men* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih [illegible]) *anı kel-türeyin* C_{12} *i. barmasu* ... ‖ 4944 *ilig*] A_4 *elig* | *bütsü ... sañga*] A_4 [illegible] *kelz-ü manga* C_{13} *tutsu* ...

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

B 356 4945 ilig aydı emdi nerek bu bitig
bitigde bütünrek bütün sen tetig

4946 bitig bütmegü teg kişike bolur
seningde bütünrek adın kim bulur

4947 negü tir eşit yakşı yağma begi
kamuğ iş içinde yetilmiş ögi

C 294 4948 yalavaçka bütse bitig ne kerek
bütünlük bulunsa itig ne kerek

4949 sözüngni tilin ay sözini eşit
takı bir bitig ay tetig ne kerek

4950 bu ança iş ermez ağır kelgü teg
bu iştin belinglep yırak tezgü teg

4951 nerek munça sözke bitig ya itig
bütün sen bitig sen mañga ay tetig

4952 manga kelsü tuşsu yana barsu terk
küçün tıdmağay men anga birdim erk

4953 ıdur men sini kör bu hacet üçün
okı edgü birle okıma küçün

4954 berü kelmese men barayın naru
yüzini köreyin yanayın berü

ilig ... ögdülmişke] B ve C'de bu başlık yok | A_5 *elig cuvabı ö.*

4945 *ilig*] A_6 *elig* | *bitigde ... sen*] A_6 ... *edig sen* B_1 ... *bitig sen* C_{14} *bitig-de* ... *bütün sen*^{n} || 4946 *bütmegü*] A_7 *budemegü* | *seningde ... bulur*] A_7 *sening-tin* [illegible] *bilür* C_{15} *sening-den*^{n} *adın kim* (*k-* çizgisiz) *bütün-rek b.* || 4947 *negü ... yağma*] [illegible] *n. ter* ... B_3 *nigü* ... C_{16} *nigü ... yahşı yağma* (*-ğ-* noktasız)

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

4948 *bulunsa itig*] A_9 *bililz-e edig* C_1 *bulunsa itig* (noktaların yerine ve *-i-* [illegible] deki noktaya dikkat) || 4949 *tilin ... sözini*] A_{10} *bilin ay s.* B_5 *tilin a. tili-ni* C_2 [illegible] *tili-ni* | *bir ... tetig*] A_{10} *bar* (*b-* ?) *edin-gin* (*-g-* ?) *bitig* C_2 *b. bitigin* (*-gin* [illegible] dikkat) *itig ne* (yanında *ni* ?) || 4950 *bu ... teg*] A_{11} *oo ... kelgü* (*k-* veya *b-* tashih [illegible] görmüş) *teg* (önce *-lüg* yazılmış, sonra tashih edilmiş) B_6 ... *ermes a. kelgülüg* [illegible] ... *tezgü*] A_{11} ... *tur-ğa* B_6 *işdin* ... C_3 *iş-din ... turğu* || 4951 *sözke ... itig*] [illegible] *iş-ke b. oz edig* | *bütün ... manga*] A_{12} *budünz-e b. sen mangga* B_7 *bütünse bitig* [illegible] C_4 *b. sen*^{n} *b. sen*^{n} *m.* || 4952 *barsu*] A_{13} *yansu* | *tıdmağay ... birdim*] A_{13} *tıdmağay* [illegible] *angar berdim* C_5 *tıdmağaymen angar b.* || 4953 *sini ... hacet*] A_{14} *seni uş bu hacet* [illegible] *edgü okıma*] A_{14} *yum-şakın tap anı-ma* || 4954 *kelmese*] C_7 *kelmesey*

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

4955 yanut birdi ögdülmiş aydı tilek
tükel bolğa bolsa bayattın yölek

4956 özümdin yana ok katığlanğa men
bu arzu tileking tükel kılğa men

4957 ilig altunı inç esen bolsunı
bayat birge barça tilek kolsunı

B 357 4958 turup çıktı atlandı keldi yana
tüşüp kirdi evke suçuldı tona

4959 kızıl yüz öngi ongdı boldı sarığ
ajun boldı altun öngi teg arığ

4960 yaşık türtti yüzke sarığ za'faran
özin kıldı mina öngi teg cihan

4961 kalık bütrü tuttı sevügler kaşı
ajun boldı zengi habeş kırtışı

4962 yidi içti yundı yetürdi namaz
töşek koldı yattı udıp bardı az

4963 sarığ sandvaç ötti ünün sayradı
belinglep odundı usı kelmedi

4964 oduğ yattı ança anı tınglayu
avındı ol ünke turup tanglayu

C 295 4965 usı yitti artuk uzadı tüni
küsüş boldı arzun yaruğu küni

ögdülmiş ... iligke] A_{16} *ö. cuvabı i.*

4955 *birdi*] A_{17} *berti* | *bayattın*] B_{12} ve C_9 *bayat-dın* || 4956 *özümdin ... men*] [illegible] *ot-te barıp me k.* B_{13} ... *me* C_{10} *ö. yene ok k. me* | *tileking ... men*] A_{18} [illegible] ... B_{13} ... *me* C_{10} ... *men*^{n} || 4957 *ilig ... inç*] A_{19} *elig ... enç* | *birge*] A_{19} [illegible] || 4958 *atlandı*] B_1 *atlandı* || *evke*] B_1 *ivke*

4959 A_{22}'de bu beyit 4960'tan sonra geliyor | *kızıl ... ongdı*] A_{22} *tolu yuz ongi* [illegible] C_{13} *engi* | *ajun ... öngi*] A_{22} *acun ... kongül*

4960 A_{21}'de bu beyit 4959'dan önce geliyor | *türtti*] A_{21} *tudtı* B_3 ve C_{14} *türt(t)i* [illegible] ... *cihan*] A_{21} *aldun ... cehan* || 4961 *tuttı ... kaşı*] A_{23} ... *sevüg yuz kuşı* [illegible] C_{15} *tut(t)ı* ... | *ajun boldı*] A_{23} *acun toltı* || 4962 *yidi*] A_{24} *yeti* | *yattı*] B_5 ve [illegible] *yat(t)ı* || 4963 *sandvaç ... ünin*] A_{25} *sanduvaç at u.* B_6 *sandvaç at(t)ı ünün* C_{17} [illegible] *sandvaç* (*-aç-* harekeli) *at ünün*

4964 B ve C'de bu beyit yok || 4965 *yitti*] A_{27} *yet-ti* B_7 *yit(t)i* C_1 *yit(t)i* | *küsüş*] [illegible] *küşüş*

4966 ḳalıḳ yırttı keḍmiş ḳara kön͡glekin
açıldı yaruḳ yüz kötürdi egin

4967 küle baḳtı örlep talu ḳız yüzi
yarudı bu dụnya iri hẹm ḳuzı

4968 toğa keldi örlep çıḳardı yüzin
yaruḳ ḳıldı dụnya ḳolın hẹm özin

4969 yana ḳoptı yundı tonandı tükel
nạmaz ḳıldı özke yorup eḍgü fal

A 140 4970 atın tuttı mindi bir oğlan bile
ḳadaşı tapa bardı seṽnü küle

4971 yaḳın tegdi erse anın͡g üskin͡ge
tüşüp bardı aḳru yorıp ḳapğın͡ga

4972 toḳıdı ḳapuğ aḳru elgin tutup
turup çıḳtı terkin ḳadaşı uḳup

OḌĠURMIŞ SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

4973 közün kördi erse kör ögdülmişig
ayur ay ḳadaşım uzattın͡g işig

4974 nelük emgetürsen özün͡gni küçün
negüke ḳarışın͡g man͡ga bu öçün

B 358 4975 yorı kel kirelim man͡ga ay sözün͡g
nelük eṽre keldi yana bu özün͡g

4976 turup eṽke kirdi bu iki ḳadaş
ḳadaşın͡ga zahịd alın tügdi ḳaş

4966 *yırttı*] B8 *yırt(t)ı* C2 *yịrt(t)ı* (-ị- harekeli) || 4967 *küle ... ḳız*] A29 [illegible] B9 ... *kịz* (-z noktasız) | *bu ... ḳuzı*] A29 *acun-nıng az-ı h. tọz-i*

4968 B ve C'de bu beyit yok | *ḳolın*] A30 *ḳol-ı* || 4969 *ḳoptı ... tükel*] A31 [illegible] *yuntı ma ḳıltı namaz* | *nạmaz ... fal*] A31 *tuv-a ḳıltı verti oḳıp bartı az* || 4970 *atın ... mindi*] B11 *aṭın tut(t)ı* ... C5 *a. tut(t)ı mündi* | *ḳadaşı*] B11 *ḳạdaşı* || 4971 *yakın ... anın͡g*] A2 ... *aḳ-ı* (?) C6 *bạḳa körgü* (*-gü*, sonradan satır üstünde yazılmış) ... [illegible] *bardı ... yorıp*] A2 *kirti aḳır anıng* C6 *kirdi* ... || 4972 *uḳup*] A8 *ḳopup*

oḍğurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

4973 *közün ... kör*] A4 *yan-a ... ol* | *uzattın͡g*] B14 ve C8 *uzat(t)ıng* || 4974 *negüke ... bu*] A5 *n. ḳarış-tıng buu işke* B15 ve C9 *nigüke* ... || 4975 *yorı ... man͡ga*] A [illegible] *yụrügil k. mangga* B1 ... *kireling m.* | *keldi*] A6 ve C10 *kelding* || 4976 *evke*] A7 [illegible] B2 *iṽke* | *ḳadaşın͡ga zahịd*] A7 *ḳadaş-ḳa ḳadaş-ı*

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

4977 keligli ḳadaşı ayur ay tüzüm
ḳaşın͡g tügme aşnu eşitgil sözüm

4978 sen aymış sözün͡g barça eksüksüzün
iligke tegürdüm ötündüm özün

4979 eşitti ilig söz tükel tın͡gladı
sözün͡gni eşitti öküş ten͡gledi

4980 ḳoḍu birdi emdi sini ay ḳadaş
munın͡gda aḍın bir tilek ḳoldı taş

4981 mini sözçi ıḍtı bu işke san͡ga
uṽut ḳılmağıl sen mini ay ton͡ga

4982 ḳamuğ nen͡gke ḥad ol ten͡gi belgülüg
ten͡ginde keçürme işin͡g ay külüg

C 296 4983 negü tir eşitgil uḳuşluğ tili
ḳamuğ nen͡gke yan͡gzağ bu ol söz ulı

4984 ten͡ginde keçürme ḳamuğ işni sen
ten͡ginde keçürse yana ḳaçğa san

4985 ḳamuğ işke yan͡gzağ ten͡gi ol yan͡gı
ḳamuğ nen͡g ten͡gi birle boldı esen

4986 ilig ḳoḍtı emdi ozaḳı tilek
oḳır bir zịyarẹtḳa bolğıl yölek

öğdülmiş ... oḍğurmışḳa] nushalarda bu başlık yok

4977 *ḳadaşı ... tüzüm*] A8 *ḳadaş aytı körklüg yụsüm* || 4978 *iligke ... özün*] A9 *iligke ödün-tüm ẹşit-ti ọsün* B4 *ịlig-ke* ... C13 ... *özüm* || 4979 *eşitti ilig*] A10 *ẹ. elig* [illegible] C14 *eşit(t)i i.* | *sözün͡gni ... öküş*] A10 *bau ḳılḳ-ıng buu ẹtgü tụrüng* (*to-* ?) B5 *s.* [illegible] ... C14 *s. eşti(t)i turup* || 4980 *birdi ... sini*] A11 *berti ... seni* | *munın͡gda* ... [illegible]] A11 *munung-tan ... ḳıltı* B6 *munungda* ... C15 *munung-dan* ... || 4981 *mini* ... [illegible]] A12 *meni ... sangga* C16 ... *sạ(n)ga* (tashih görmüş) | *ḳılmağıl ... mini*] A12 [illegible] *meni* || 4982 *ol ten͡gi*] A13 *ḥat ol.* B8 *o(l) tẹngi* C17 *ol tẹn͡gi* (*t-* notasız) | [illegible]] A13 *tengin-tin* || 4983 *negü tir*] A14 *n. tər* B9 ve C1 *nigü t.*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şị'r* ile ayırt edilmiştir.

4984 A ve C'de metin karıştırılmış olacak | *ten͡ginde*] A15 *tengin-tin* C3 *tẹn͡ginden* | *ten͡ginde ... san*] A15 ve C3 *ḳamuğ neng tengi birle boldı esen* || 4985 *yan͡gı*] A16 [illegible] C4 *yạngı* (*y-* noktasız, *-n-* noktasına dikkat) | *ḳamuğ ... esen*] A16 ve C4 *tengi işle kamuğ nengni san* || 4986 *ilig ḳoḍtı*] A17 *ẹlig tut-tı* | *bir*] A17 *buu*

[illegible] bilig

4987 barıp tuş an͡gar sen ya kelsün san͡ga
yüzün͡g körsüni bir ay kön͡gli kin͡ge

4988 munın͡gda yası yoḳ san͡ga ay ḳadaş
bolu bir man͡ga sen aya bağrı taş

4989 ilig me iḍi eḍgü sulṭan turur
çığayḳa yavuzḳa sevüg can turur

B 359

OḌĞURMIŞ CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

4990 yanut birdi oḍğurmış aydı bu söz
uḳuşḳa yaḳın ol aya kön͡gli tüz

4991 müsülman ḳadaşḳa müsülman ḳadaş
ziyarẹt ḳılur oḳ ay kön͡gli tudaş

4992 bu sözke egildim birür men boyun
ziyarẹt ḳılayın an͡gar men bu kün

4993 munın͡gda oza barmadım men an͡gar
öz asğı tiler erdi mindin sın͡gar

4994 anı ḳoḍtı tuttı könilik yolın
kirür men könilikke köndüm bilin

4995 barayın iligke ilig kelmesün
man͡gar tegsü emgek an͡gar tegmesün

4996 ilig il begi ol buḍunḳa uluğ
an͡gar ḳılğu ḥurmẹt ağırlıḳ ḳamuğ

4987 *tuş ... kelsün*] A_{18} ... *ay kẹlsü* C_6 *sẹn anga tuş ya kẹlsü* | *kön͡gli kin͡ge*] A_{18} *ẹlgi* (?) *tongga* C_6 *bilgi k.*

4988 A_{20}'de bu beyit 4989'dan sonra geliyor | *munın͡gda ... ḳadaş*] A_{20} *anıng-tı* ... *sangga* ... B_{14} *munungda* ... *ḳạḍaş* C_7 *munung-da* ... | *bir ... taş*] A_{20} *bẹr angga* ... B_{14} ... *bạş* C_7 *baş* (*b-* veya *y-* ?)

4989 A_{19}'da bu beyit 4988'den önce geliyor | *ilig ... sụlṭan*] A_{19} *ẹlig ne ẹti* ... *sulda* B_{15} ... *iḍi s.* | *çığayḳa yavuzḳa*] A_{19} *budun-ḳa bağırsaḳ* B_{15} *çığay toḳ yavuzḳa* ...

oḍğurmış ... ögdülmişke] A_{21} *o. cuvabı ọ.*

4990 *birdi*] A_{22} *berti* || 4991 *ḳadaş*] B_3 *ḳạḍaş* | *oḳ ... tudaş*] A_{23} *ol kọngül bol-* ... *hoọş* || 4992 *birür ... boyun*] A_{24} *barır mẹn buu kụn* | *an͡gar ... kün*] A_{24} *angar* ... *ọr-tükün* || 4993 *munın͡gda*] A_{25} *munung-tın* B_5 *munungda* ... C_{13} *munung-da*^{n} | *mindin sın͡gar*] A_{25} *mendin s.* C_{13} *m. sạnga* || 4994 *tattı*] B_6 ve C_{14} *tut(t)ı* | *men ... bilin*] A_{26} ... *mü* ... B_6 ... *tilin* C_{14} ... *bilin* (noktasız) || 4995 *barayın ... kelmesün*] A_{27} *ẹlig* ... *barayın ẹlig kelmesü* B_7 ve C_{15} ... *kẹlmesü* | *tegsü ... tegmesün*] A_{27} *bolsu ... bolmasu* B_7 *tẹgsün ... tẹgmesü* C_{15} ... *tẹgmesü* || 4996 *ilig*] A_{28} *ẹlig* | *ağırlıḳ*] C_{16} *ağırlığ*

4997 yorıḳ tüzse ötrü könitse sözi
arıtsa ilinde isizler izi

C 297

4998 negü tir eşitgil ay bilgi ten͡giz
uḳuşluğ amul kön͡gli yüksek eḍiz

4999 raʿiyẹtḳa vacịb begi yarlığı
ağır tutsa eştip kiçig uluğı

5000 ağırlağu begler özin ḥẹm sözin
kerek ḥịndu bolsun kümüş yuluğı

5001 ağırlar men emdi ilig yarlığın
ziyarẹt ḳılur men bolur men yaḳın

A 141

5002 yorı yanğıl emdi iligke sözüm
tegürgil kelür tip munu bu özüm

B 360

5003 yaruḳ dụnya yüzke eşünse eşük
men ötrü barayın ay eski tüşük

5004 kişi körse kündüz mini son͡gdağa
özin otḳa atğa mini sözlege

5005 yorı barğıl emdi sen evde küdẹz
san͡ga kelge men anda yatma sen az

5006 en͡g aşnu san͡ga men tuşayın barıp
neteg ḳılğu andın ḳılalım yorıp

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĞURMIŞḲA

5007 sevindi kör ögdülmiş aydı cẹvab
iḍi körklüg ol bu yime keḍ ṣạvab

4997 *tüzse ... sözi*] A_{29} *tụsz-e ẹ. budun baş-sız-ı* C_{17} *tüzse* (*-z-* noktasız) ... | *ilinde isizler*] A_{29} *ilin-tin ẹsiz-ler* C_{17} *ilinde*^{n} *i.* || 4998 *negü tir*] A_{30} *n. ter* B_{10} ve C_1 ... *negü t.* | *yüksek*] A_{30} *yeksek*

Dörtlük. A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* ... ile ayırt edilmiştir

4999 *eştip*] A_{31} *işdip* || 5001 *men ... ilig*] A_{33} ... *ẹlig* B_{13} *me* ... C_5 *me*^{n} ... *men ... yaḳın*] A_{33} *mẹn ọder men ḥaḳın* C_5 *me*^{n} ... *me*^{n} *yạḳın* || 5002 *yanğıl ... iligke*] A_1 *barğıl ẹ. elig-ke* | *kelür ... bu*] A_1 *kelir tep mun-a bau* || 5003 *eşünse*] ... *eşüz-e* | *eski tüşük*] A_2 *ẹdgü tụsük* || 5004 *mini son͡gdağa*] A_3 *meni song-tağ-a* B_2 ... *songrağa* ... *mini*] A_3 *men-i* || 5005 *evde*] B_3 *ivde* | *men*] C_9 *me*^{n} || 5006 *san͡ga* .. *tuşayın*] A_5 *tuş-a-yın sangga men* | *ḳılalım*] B_4 ve C_{10} *tilekim*

ögdülmiş .. oḍğurmışḳa] nushalarda bu başlık yok

5007 *sevindi ... cẹvab*] A_6 *sevünti ... cuvab* C_{11} *sẹvündi* ... | *iḍi*] A_6 *ẹti*

5008 barayın men emdi iligke turup
ayayın bu sözler sevinsün ukup

5009 menin͡gde basa sen bütürgil sözün͡g
umınç kılmış ödte yetürgil özün͡g

5010 ikigü sözi tındı bir söz öze
sevinçin turup çıktı kaşın yaza

5011 yana ok tutuzdı ayur ay kadaş
sözün͡g kıyma kelgil ay kön͡gli tudaş

5012 yaşık yirke yansa yüzin kizlese
kömür kırtışı dünya yüzke basa

5013 sini küdge men evde kelgil man͡ga
yarağın körüp iş kılayın san͡ga

C 298

5014 atın mindi keldi iligke turup
tüşüp kirdi ilig tapa yol kolup

5015 tegürdi iligke ukulmış sözin
sevindi ilig yazdı kaşın közin

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

5016 ayur edgü boldı bu bir iş barı
sözün͡g teg çın erse ol aymışları

5008 *bu ... ukup*] A_{7} *buu s. sevinsü korüp* B_{6} *kelir tip* ... C_{12} ... *sevünsü u.* || 5009 *menin͡gde ... bütürgil*] A_{8} *mening-tin* ... C_{13} *mening-den ... yetürgil* | *umınç ... yetürgil*] A_{8} *umunç ... budürgil* C_{13} *umunç ... bütürgil*

5010 A_{12}'de bu beyit 5013'ten sonra geliyor | *ikigü*] A_{12} ve C_{14} *ikegü* | *sevinçin*] C_{14} *sevünçin*

5011 A_{9}'da bu beyit 5009'dan sonra geliyor | *ok tutuzdı*] A_{9} *ok t.* C_{15} *ok tutuzdı* (*t-* yerine *b-* ile) | *kıyma*] B_{9} ve C_{15} *kıyma* || **5012** *yirke*] A_{10} *yerke* B_{10} ve C_{16} *yirke* | *kömür*] A_{10} *kumüş* || **5013** *sini ... evde*] A_{11} *seni* ... B_{11} ... *me ivde* C_{17} ... *me-* [illegible] | *yarağın ... san͡ga*] A_{11} *negü kılğu anda ayayın sangga* C_{17} *yarağı* ... || *5014 atın ... iligke*] A_{13} ... *elig-ke* B_{12} *atın* ... C_{1} *a. mündi* ... | *ilig ... kolup*] A_{13} *elig* [illegible] *yuz urup* || 5015 *sevindi ilig*] A_{14} *sevündi elig* C_{2} *sevündi i.*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

5016 *edgü*] A_{15} *emti* | *ol*] A_{15} *buu*

5017 yana aydı ilig ne ödte kelir
kayuda tuşar men an͡gar ay bilir

B 361

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

5018 yanut birdi ögdülmiş aydı kiçe
yaruk dünya men͡gzi tünerse çiçe

5019 menin͡g evke kelmek turur ol man͡ga
kaçan kel tise sen kelir ol san͡ga

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

5020 ilig aydı emgep yügürdün͡g öküş
yanut birsü ten͡gri ol emgekke tuş

5021 bu erdi menin͡g bu igimke emi
sevindürdi emdi menin͡g kön͡glümi

5022 sen evde küdez kelse eştür man͡ga
kişi barğa mindin okıtçı san͡ga

5023 kadaşın͡gnı alğıl man͡ga kel turup
ziyaret kılayın yüzini körüp

5024 mun͡gar men͡gzetür emdi bilge sözin
negü tir eşitgil bu tüpi tözin

5025 kişi kön͡gli tutçı tiler arzunı
avıtur tilek bulğuka özini

5017 *ilig*] A_{16} *elig*

ögdülmiş ... iligke] A_{17} *ö. cuvabı elig-ke*

5018 *birdi ... kiçe*] A_{18} *berti ... keçe* | *tünerse çiçe*] A_{18} *tudarz-a çeçe* || 5019 [illegible]] B_{9} *ivke* | *tise ... san͡ga*] A_{19} *tez-e siz kelür ol tongga*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

5020 *ilig*] A_{20} *elig* | *yanut ... ol*] A_{20} *y. berti ahır ol* B_{4} *sevab tengri ol* || 5021 *menin͡g*] A_{21} *mening* | *sevindürdi ... menin͡g*] A_{21} *otı kıltı igke açıp* B_{5} ... *mening*

5022 A_{25}'te bu beyit 5026'dan sonra geliyor | *evde ... man͡ga*] A_{25} ... *mangga* *ivde ... ayğıl m.* C_{10} ... *eştür* (*-ş-* noktasız) *m.* | *mindin ... san͡ga*] A_{25} *men-tin* *-çı sangga* || **5023** *man͡ga*] A_{26} *mangga*

5024 A_{22}'de bu beyit 5021'den sonra geliyor; B'de iki satır üzerine yazılmış | *men͡gzetür*] C_{12} *mengzetü* | *negü ... bu*] A_{22} *n. ter eşit söz-ni* B_{9} ve C_{12} *nigü* ...

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* -i ile ayırt edilmiştir

5025 *tutçı ... arzunı*] A_{23} *tudşı* ... B_{10} ... *edgüni* C_{14} *tuşı* ... | *özini*] C_{14} *arzunı*

5026 ḳalı bulsa arzu tilekin tükel
kön͡gül kötrür anda keser sözini

5027 ilel tip turup çıḳtı ögdülmişe
evin͡ge kelip kirdi ḳıldı tüşe

5028 yaşıḳ yirke indi yüzin kizledi
ḳararıp tuman tozdı dụnya tudı

C 299 5029 ajun tul tonın keḍti ḳaşın tügüp
ḳalıḳ yek yüzi teg ḳarardı on͡gup

B 362 5030 ḳamuġ teprenür tındı yumdı közi
çoġı ün kesildi tirigler sözi

LXIX.

OḌĠURMIŞ ÖGDÜLMİŞ TAPA KELMİŞİN AYUR

A 142 5031 turup aḳru keldi kör oḍġurmışa
küḍezip körü aldı ögdülmişe

5032 sẹlam ḳıldı ötrü alıştı elig
turup evke kirdi bu iki silig

5033 aş içgü çıḳardı yitürdi körü
kişi ıḍtı ilig tapa uḳturu

5034 eşitti ilig ḳıldı yandru cẹvab
oḳıdı olarıġ yaḳınlıḳ ulap

5026 *ḳalı ... tilekin*] A_{24} *tilek ... tileki*

5027 A_{27}'de bu beyit 5023'ten sonra geliyor | *tip*] A_{27} *tep* | *evin͡ge ... tüşe*] A... *ẹ. kirip kelti ḳ. tụş-e* B_{12} *ivin͡ge* ... C_{16} ... *tüşe* (-*ş*- noktasız) || 5028 *yirke indi*] A... *yer-ke kirti* B_{13} ve C_{17} *yịrke i.* | *tozdı ... tudı*] A_{28} *tostı* (-*s*- ?) *t. ḳodı* B_{13} *tudı d. tozı* || 5029 *ajun ... ḳaşın*] A_{29} *acun* ... B_{14} ... *tonı k. ḳaşı* | *yek*] A_{29} *bek*

oḍġurmış ... ayur] A ve C'de bu başlık yok | B_2 *bab ... aytur vẹ 's-sẹlam*

5031 *aḳrü ... oḍġurmışa*] A_1 *ẹvr-e k. buu odġur-mış-ı* C_3 ... *ögdülmişe* | *küḍezip ... ögdülmişe*] A_1 *k. kọrüp a. ọgdül-miş-i* C_3 *barur erdi kör anda oḍġurmışa* || 5032 *elig*] C_4 *ilig* | *evke*] B_4 *ivke* || 5033 *yitürdi*] A_3 *yedür-ti* | *ilig ... uḳturu*] A_3 *elig ...* C_5 ... *uḳtụru* (-*t*- yerine -*y*- ile) || 5034 *eşitti ... cẹvab*] A_4 *ẹ. ẹlig ... cuvab* B_5 ve C_6 *eşit(t)i ...*

LXX.

KÜN TOĠDI İLİG OḌĠURMIŞ BİRLE KÖRÜŞMİŞİN AYUR

5035 ikigü turup bardı ilig tapa
körü aldı ilig yorıdı ḳopa

5036 sẹlam ḳıldı ilig en͡g aşnu körüp
ʿạlẹyk birdi zahịd sẹlamḳa turup

5037 eligleşti ilig bu zahịd bile
ayıttı ilig yazlu sevnü küle

5038 orun ḳıldı artuḳ özin͡ge yaḳın
ağırladı aşru bağırsaḳlıḳın

5039 ayur emgedin͡g sen ay oḍġurmışa
yaḍağın bu yirke özün͡g kelmişe

B 363

OḌĠURMIŞ CẸVABI İLİGKE

5040 yanut birdi oḍġurmış aydı közüm
sini kördi emgek unıttı özüm

5041 özüm arzulap keldi emdi san͡ga
nelük teggey emgek ay ilig man͡ga

5042 kişi öẓ tilekin yorısa barıp
tegir terk tilekke bu ḳalmaz arıp

C 300 5043 negü tir eşitgil böke yavġusı
uḳuş birle yaḍmış ajunḳa küsi

kün toġdı ... ayur] C_8'de bu başlık 5035'ten sonra geliyor | B_7 *bab k. t. o. b. körüşmişi-ni a.* C_8 *bab k. ... aytur*

5035 C'de bu beyit başlıktan önce geliyor | *ikigü ... bardı*] A_6 *ikegün t. kirti* || 5036 *ʿạlẹyk .. zahịd*] A_7 *ʿalẹyk aldı sayit* || 5037 *eligleşti ... zahịd*] A_8 *ilig-leş-ti sayit* | *ayıttı*] B_{10} ve C_{10} *ayıt(t)ı*

5039 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmıs | *sen*] A_{10} *-mü* | *yirke*] A_{10} *yerke* ... *yẹrke* (-*ẹ*- harekeli) C_{12} *yīrke*

oḍġurmış ... iligke] A_{11} *o. cuvabı elig-ke*

5040 *birdi*] A_{12} *berti* | *sini ... unıttı*] A_{12} *seni ... unut-tı* B_2 ve C_{14} ... *unıt(t)ı* || 5041 *nelük ... man͡ga*] A_{13} *negü teg tegir ağır ẹmgek sangga* || 5042 *yorısa barıp*] ... *tiler-e yorıp* | *ḳalmaz*] B_4 *ḳalmas* || 5043 *negü tir*] A_{15} *n. ter* B_5 ve C_1 *nigü t.* | ... *ajunḳa*] A_{15} *uḳaş-tın yadıġ-lı acun-ḳa*

5044 köñül arzulasa yıraḳ yir yaġuḳ
bolur terk tilekin bulur ol anuḳ

5045 köñül birle mañsa kişi arzulap
tegir arzuḳa terk yaġuḳluḳ ulap

5046 köñülsüz ḳayu yirke mañsa aḍaḳ
neçe yir yaḳın erse boldı yıraḳ

5047 aḍaḳın yorıġlıḳa emgek tegir
köñül birle mañsa ol emgek barır

5048 köñül birle keldim sañа ay ilig
ḳaçan tegge emgek yetürgil bilig

5049 köñül kimni sev̌se tilese baḳın
neçe yir yıraḳ erse boldı yaḳın

5050 ilig aydı sözde eñ aşnu sañа
ayıtġu sözüm bar ayu bir mañа

5051 sen emdi köñül birle keldiñ mañа
vẹliḳin neteg ol bu iş ay toñа

5052 bilir sen sẹlam fażlı artuḳ uluġ
kim aşnu aşunsa açar bu yoluġ

5053 mini kördüñ erse sẹlam ḳılmadıñ
bu fażlıġ muyanıġ ḳalı ḳolmadıñ

5044 *arzulasa ... yaġuḳ*] A_{16} *a. yer yavuḳ* (*-v-* ?) B_8 *... yịr y.* C_2 *arzulasa* (*-sa* sonradan satır üstünde yazılmış) *yịr y.* | *tilekin ... ol*] A_{16} *tegir ol tileki* B_8 *tẹgir ol tilek-ke* C_2 *tileki ...* || **5045** *yaġuḳluḳ*] A_{17} *yavuḳ-luḳ* || **5046** *yirke*] A_{18} *yerke* B_8 ve C_4 *yịrke* | *yir ... erse*] A_{18} *yer ... bolz-a* B_8 *yịr ... bolsa* C_4 *yịr ...* || 5047 *aḍaḳın ... tegir*] A_{19} *adaḳ birl-e mangz-a kẹr ẹ. t.* B_9 *... tẹger* | *barır*] B_9 *yırar* || 5048 *tegge*] A_{20} ve B_{10} *teggey* || **5049** *baḳın*] A_{21} *yaruḳ* C_7 *yaḳın* | *yir ... yaḳın*] A_{21} *yer .. yavuḳ* (?, tashih görmüş) B_{11} *... yaḳın* (*y-* noktasız) C_7 *yịr ... yaḳın* (*y-* noktasız)

ilig ... oḍġurmışḳa] A_{22} *i. cuvab-ı o.*

5050 *ilig ... sañа*] A_{23} *elig a. emti ... sangga* C_9 *... sözde*ⁿ *...* | *bir mañа*] A_{23} *ber mangga*

5051 B ve C'de bu beyit yok || **5052** *sen*] B_1 *se* C_{10} *se*ⁿ | *aşunsa ... yoluġ*] A... *açınz-a ... ḳapuġ* || **5053** *mini*] A_{26} *meni* | *fażlıġ*] A_{26} *faz-lıġ* (satır üstünde tekrarlanmış)

OḌĠURMIŞ CẸVABI İLİGKE

5054 yanut birdi oḍġurmış aydı sẹlam
bilip ḳılmadım men eñ aşnu ulam

5055 sẹlam ol kişike sẹlamẹt yolı
sẹlam ḳıldı erse uruldı ulı

5056 sẹlam ol kişike iminlik ạman
sẹlam ḳılsa ötrü imin boldı can

5057 muñar meñzetü keldi emdi bu söz
eşitgil munı sen aya köñli tüz

5058 ạman birdi erke sẹlam ḳılġuçı
sẹlamẹt bolundı ʿạlẹyk alġuçı

5059 sẹlam ol sẹlamẹt kişi şẹrriñe
sẹlamẹtlıḳ aldı yanut ḳılġuçı

5060 uluġlar kerek kim kiçigke sẹlam
aşundursa ötrü bolur iş tạmam

A 143 5061 kiçig tutsa ḳılsa uluġlar sözi
sẹlamẹt tirildi ḳutuldı özi

5062 kiçig bolsa imin uluġ şẹrrindin
sẹlamẹt bolunsa umup ḫạyrındın

5063 meniñdin iligke ḳaçan tegge şẹr
kiçig men kiçigdin negü yası bar

5064 ilig elgi barça buḍunḳa uzun
negü ḳolsa ḳılġay tügülse yüzün

oḍġurmış ... iligke] A_{27} *o. cuvabı i.*

A_{28}'de, başlıktan sonra, yanlış olarak, 5050. beyit yazılmış, sonra üzerinden çizilmiş

5054 *birdi ... sẹlam*] A_{29} *berti sayid ay bilgi tamam* | *ulam*] A_{29} *selam*

5055 A_{31}'de bu beyit 5056'dan sonra geliyor | *uruldı ulı*] A_{31} *ụsül-ti yolı*

5056 A_{30}'da bu beyit 5055'ten önce geliyor | *kişike iminlik*] A_{30} *kişi-tin kişi-ke* ... *ötrü ... boldı*] A_{30} *imin bolur ọdrü* || 5057 *meñzetü*] A_{32} *ming-setü*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* ile ayırt edilmiştir

5058 *birdi*] A_{33} *berti* C_1 *bīrdi* | *ʿạlẹyk*] A_{33} *ʿalẹyk* (satır altında ar. harfl. tekrarlanmış) || 5059 *şẹrriñe* | A_{34} *şeringe*

5061 B ve C'de bu beyit yok || **5062** *imin ... şẹrrindin*] A_2 *ẹmin ... şeringe* B_{11} *şẹrri-din* C_4 *şẹrrị-din* | *ḫạyrındın*] A_2 *ḫay-rınga* (satır altında ar. harfl. *ḫạyr*) ve C_4 *ḫayrı-dın* || **5063** *men ... negü*] A_3 *m-e ...* B_{12} *sẹn ... nigü* C_5 *me*ⁿ *... nigü*

5064 *ilig elgi*] A_4 *i. ilgi* C_6 *ịlig e.* | *negü ... ḳılġay*] A_4 *... bolġay* B_{13} ve C_6 *nigü ...*

5065 körü bar ḳara begke ḳılmaz sẹlam
bu mạʿni üçün ol ay bilgi tạmam

B 365 5066 mini sen eñ̑ aşnu tapuġḳa tilep
özüñ̑ke oḳıdıñ̑ öküş arzulap

5067 bolu birmedim men sözüñ̑ tutmadım
bu alçı ajunḳa özün bütmedim

5068 anı ḳoḍtuñ̑ emdi zịyarẹt üçün
oḳıdıñ̑ munu keldim emdi bu tün

5069 taḳı eymenür erdim emdi sañ̑a
sẹlamın ạman birdiñ̑ emdi mañ̑a

5070 yana aşnuḳı sözke yanġay tiyü
taḳı ḳorḳur erdim sañ̑a eymenü

5071 tükel büttüm emdi sañ̑a belgülüg
mañ̑a eḍgü teggey seniñ̑din ülüg

ILİG CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

5072 ilig aydı begke iḍi keḍ yav̇uz
tilin sözlemiştin yana yansa öz

5073 uluġluḳ yimesün ol elgi uzun
yanar erse tilde yorıtmış sözün

5074 ajunḳa elig bolmasun ol kişi
tili yalġan erse ḳılınçı buşı

C 302 5075 neteg beg bolur ol buḍunḳa uluġ
tili yalġan erse kör elgi ḳuruġ

5065 *ḳılmaz*] A_{5} *ḳılma* B_{14} *ḳılmas* || 5066 *mini ... tilep*] A_{6} *men-i ...* B_{1} ... *ilap* | *öküş*] B_{1} *mini* || 5067 *birmedim*] A_{7} *ber-medim* | *alçı ... bütmedim*] A_{7} *alçı acun-ḳa* (satır altında uyg. harfl. *yalġan tụnya*) *ọsüm bụt-medim* B_{2} ve C_{9} ... *bolmadım* || 5068 *ḳoḍtuñ̑*] A_{8} *ḳod-tıng* | *bu tün*] A_{8} *bụdün* || 5069 *sẹlamın ... birdiñ̑*] A_{9} *selam-ım a. berding* || 5070 *tiyü*] A_{10} *tegü* B_{5} ve C_{12} *tịyü* | *ḳorḳur*] A_{10} ve C_{12} *ḳorḳar* | 5071 *büttüm ... sañ̑a*] A_{11} ... *sangga* B_{6} ve C_{13} *büt(t)üm ...*

ilig ... oḍġurmışḳa] A_{12} *i. suval-i oġdur-mış-ḳa*

5072 *iḍi keḍ*] A_{13} *ẹti ọk* C_{15} *idi ök* | *tilin sözlemiştin*] A_{13} *tiling söz-lemiş-tin* B_{8} ve C_{15} *t. sözlemiş-din* || 5073 *yimesün ... elgi*] A_{14} ... *ilgi* B_{9} *yimesün* (*y-* noktasız) ... C_{16} *timesün ...* | *yorıtmış*] A_{14} *yorı-mış* (önce *yụrü-* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) || 5074 *ajunḳa elig*] A_{15} *acun-ḳa ilig* || 5075 *elgi*] A_{16} *ilgi*

5076 taḳı munda yigrek bilig sözlemiş
sözüg ḳıysa ḳıylur ḳaçar ḳut timiş

5077 kişide yav̇uzraḳı yalġan bolur
yav̇uzda yav̇uz vạʿde. ḳıyġan bolur

5078 iḍi yaḳşı aymış köni sözlüg er
köni sözlüg erke bayat birsü ter

B 366 5079 sözi çın kerek beg ḳıyıḳsız köni
sözinde yanıġlıġ time er anı

5080 tilin sözlemiş sözde yanmaz eren
sözinde yanıġlı işiler sanı

OḌĠURMIŞ CẸVABI İLİGKE

5081 yanut birdi oḍġurmış aydı ilig
bu eḍgü ḳılıḳlarḳa boldı elig

5082 bayat arturu birsü ilig sañ̑a
bu eḍgü ḳılıḳlar bu eḍgü yañ̑a

5083 buḍunda talu ol bu begler özi
özi teg talu tutġu ḳılḳı sözi

5084 biliglig bilig birdi mundaġ ayur
beg eḍgü köni bolsa buḍnı bayur

5085 negü tir eşitgil örüñ̑ başlıġ er
ajunuġ keçürmiş uzun yaşlıġ er

5076 *munda yigrek*] A_{17} *m. yeg-rek* B_{12} *m. yigrek* C_{2} *munda*^{n} *yigrek* | *ḳıysa ...*] A_{17} *ḳıyz-a ḳılur ... temiş* B_{12} ve C_{2} *ḳıysa ḳıylur ...* || 5077 *bolur*] C_{3} *turur* | *yav̇uzda ... bolur*] A_{18} *yav̇uz-tan ...* B_{13} ... *ḳıyġan b.* C_{3} ... *ḳıyġan tụrur* || 5078 *iḍi ... er*] B_{14} *iḍi .. ẹr* C_{4} *idi yạḫşı ...* | *erke ... ter*] A_{19} *ẹr-ke b. bersü t.* B_{14} *ẹrke ... tẹr*

Durıluk, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'dẹ çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* ... ile ayırt edilmiştir

5079 *sözinde ... er*] A_{20} *sọsin-ten yan-a-rıġ tem-e beg* C_{6} *sözinde*^{n} *yạnıġlı ...* 5080 *sözde yanmaz*] B_{2} *s. yạnmas* C_{7} *sözde*^{n} *y.* | *sözinde ... san*] A_{21} *söz-i-tin y. ... iṣeler s.* B_{2} *işeler s.* C_{7} *sözde*^{n} *... iṣeler s.*

oḍġurmış ... iligke] A ve B'de bu başlık yok

5081 *birdi*] A_{22} *berti* || 5082 *birsü ... sañ̑a*] A_{23} *bersü i. sangga* | *yañ̑a*] A_{23} ... C_{10} *nẹnge* || 5084 *birdi*] A_{25} *berti* || 5085 *negü ... er*] A_{26} *n. ter ẹ. ọsüng b. ẹr* ... *nigü ... ẹr* C_{13} *nigü ...* | *ajunuġ ... er*] A_{26} *acunuġ k. uluġ y. ẹr* B_{7} ... *ẹr*

5086 ḳılınç eḍgü tut ay ajun tutġuçı
keligli turur ḳut yana barġuçı

5087 ḳatıġlan özün͡gke ḳoḍun eḍgü at
vẹfa ḳılmaġay ḳut sini ḳılġa yat

5088 isiz ḳılmaġıl sen ay elgi uzun
ḳamuġ eḍgülük ḳıl ḳılınçın sözün

5089 uluġluḳ bu beglik yüz evrür san͡ga
mẹgẹr eḍgülük yüz evürmez ton͡ga

C 303 5090 bu kün eḍgü ḳazġan buḍun yüki yüḍ
yarın eḍgü kelgey keçip barsa öḍ

5091 tüpi yil turur bu tiriglik küni
ınançsız turur ḳut keçürgey sini

İLİG CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

B 367 5092 ilig aydı uḳġıl ay bilgi uluġ
tilekim bu ol sinde açġıl yoluġ

5093 sini munça bekrü tutup ḳolduḳum
bu erdi tilekim menin͡g ay toḳum

5094 man͡ga birgil emdi bu öt sav erig
mẹgẹr eḍgülükke yetilgey elig

A 144 5095 kişi bar ḳalın boḍ boġuz aġruḳı
köni çın bağırsaḳ yoḳ ol ay aḳı

5096 bu begler bulur barça arzu tilek
özi kön͡glin͡ge sıġġu bulmaz yölek

5086 *ajun*] A_{27} *acun* ‖ 5087 *ḳılmaġay ... sini*] A_{28} *ḳılmaġ-a seni* C_{15} *ḳılmaġ-* ... ‖ 5088 *isiz ... elgi*] A_{29} *ẹsiz ... ilgi* C_{16} ... *se*[n] (satır üstünde sonradan yazılmış) *a. e.* | *ḳamuġ ... sözün*] A_{29} *ẹ-siz-ler ẹdik-mez bolur ar tuṣün* ‖ 5089 *evrür san͡ga*] A_{30} *ẹvrer sangga* B_{11} *evrer s.* | *mẹgẹr ... ton͡ga*] A_{30} *ınanm-a an͡ga sen ay ẹrsig tongga* B_{11} ... *evürmes t.* ‖ 5091 *yil*] A_{32} *yel* B_{13} *yịl* | *keçürgey sini*] A_{32} *k. sen-i* B_{13} *keçürge* ...
ilig ... oḍġurmışḳa] A_{33} *i. cuvabı o.* C_3 *i. cẹvabı* (satır üstünde yazılmış) *o.*
5092 *uḳġıl*] B_1 *uḳḳıl* | *sinde ... yoluġ*] A_{34} *sende* ... B_1 ... *ḳapuġ* C_4 *sinde* ... ‖ 5093 *sini ... tutup*] A_{35} *seni* ... B_2 ... *bẹkrü* (*b-* üstünde daha iki nokta var, *t-2*) C_5 ... *tẹgrü bütüp* ‖ 5094 *birgil ... erig*] A_{36} *bergil* ... B_3 ... *irig* | *mẹngẹr ... elig*] A_{36} *sọsüng singz-e ẹtgü-ke tudġu ẹlig* ‖ 5095 *köni ... aḳı*] A_1 *bağır-saḳ kọni çın ḳ.* ... *yoḳ taḳ-ı* ‖ 5096 *kön͡glin͡ge ... bulmaz*] A_2 *kọngli-ke* ... B_5 *k. sıġḳu bulmas* C_8 *k. sıġḳu b.*

5097 ḳapuġda ḳalın baş yumıttı yorır
tusulur kişi yoḳ man͡ga ay bilir

5098 mun͡gar men͡gzer emdi bu bẹyt ay aḳı
uḳayın tise sen munuḳı oḳı

5099 kişi tip yorıġlı telim bar sanı
kişike tusulġu tilese ḳanı

5100 ḳılur bir kişi min͡g kişinin͡g işin
öküş min͡g yumıtsa ḳılumaz anı

5101 yana aydı ilig ay oḍġurmışa
bayat fażlı barça özün͡g bulmışa

5102 atın͡gḳa yaraşı ḳılınçın͡g bütün
tilekin͡g tükel birsü ten͡gri ḳutun

5103 bayat birmişindin man͡ga ḳıl ülüg
tirilsü kön͡gül bolsu nẹfsim ölüg

304 OḌĠURMIŞ CẸVABI İLİGKE

5104 yanut birdi oḍġurmış aydı ay beg
taşımnı körür sen kişi öggü teg

B 368 5105 ḳalı bildin͡g erse içim ay böke
bu kün sürgey erdin͡g mini min͡g söke

5106 man͡ga at uruldı bu zahịd atı
bu atım man͡ga boldı ṭaʿạt yutı

5097 *yumıttı*] B_6 ve C_9 *yumıt(t)ı*
5098 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bẹyt*] A_4 *beyid* | *tise ... munuḳı*] *tes-e s. munıḳ-ı*
Dörtlük. A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* ile ayırt edilmiştir
5099 *tip*] A_5 *tep* | *ḳanı*] A_5 *anı* ‖ 5100 *ḳılur ... işin*] A_6 *ḳılır ... iş-i* | *ḳılumaz*] *ḳılumas* ‖ 5101 *ilig*] A_7 *elig* | *bulmışa*] A_7 *bilmiş-e* ‖ 5102 *yaraşı*] A_8 *yaraş-u* | *birsü*] A_8 *berti* C_{16} *bīrsü* ‖ 5103 *birmişindin*] A_9 *bermiş-in-tin*
oḍġurmış ... iligke] A_{10} *o. cuvabı e(l)ig-ke*
5104 *birdi ... ay*] A_{11} *berti ... ay* (dikkat, tek çizgi) | *körür sen*] A_{11} *kọrer sen* ... *k. se* C_2 *k. se*[n] ‖ 5105 *için ... böke*] A_{12} *içim-ni töke* | *bu ... mini*] A_{12} *buḳün ... ẹrdim meni* ‖ 5106 *zahịd*] A_{13} *sayit* | *man͡ga*] A_{13} *mangga*

5107 mini alḳtaçı kör bu atım turur
bu atım üçün nẹfs man͡ga beg bolur

5108 kebit keḍ bezedim kişi körgüsi
asıġ yoḳ kebitte satıġ belgüsi

5109 taşın körmegil sen ay ilig kişig
kişinin͡g için kör yaşutluġ işig

5110 neçe körklüg erse ḳaġun taş yüzi
yıḍı ya beḍizi ya men͡gzi tözi

5111 içinde tatıġ bolmasa ol ḳaġun
anı taştın atġu bolur ay sıġun

5112 negü tir eşit emdi kön͡gli oḍuġ
için͡gni beze tutma taş sır boḍuġ

5113 ḳamuġ nen͡g kötürgüsi içtin bolur
içi bolmasa taş yaramaz ḳalur

İLİG CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

5114 yanut birdi ilig ayur ay süzük
için͡g me taşın͡g birle barça tüzük

5115 özün͡g yük yinitti bu dụnya ḳoḍup
ilindim men emdi aġır yük yüḍüp

5116 bu dụnya işi ḳıldı mẹşġul mini
bayat tapġın͡ga öz tegümez ḳanı

5107 *mini alḳtaçı*] A_{14} *meni al-ḳıçı* ‖ 5108 *kebit keḍ*] A_{15} *kebid* (satır altında [illegible] uyg. harfl. *tụkan*) *ket* B_4 ve C_6 *kẹbit kẹnd* | *kebitte*] A_{15} *kebit-te* (satır altında uyg. harfl. *tụkan*) B_4 ve C_6 *kẹbit-te* ‖ 5109 *taşın*] A_{16} *taş-ı* B_5 *tạşın* C_7 *tạşıın* (*taştın?*) | *yaşutluġ*] A_{16} *yaşud-luġ* (-ş- noktasız) B_5 *bạsutluġ* C_7 *yạşut-luġ* ‖ 5110 *taş*] A_{17} *te*[illegible] | *yıḍı*] A_{17} *ıtı* ‖ 5111 *ḳaġun*] A_{18} *ḳaġun* (*ḳ-* satır altında uyg. harfl. *ḳavun*) *atġ*[illegible] ... *sıġun*] A_{18} *ıyġu ... saġun* ‖ 5112 *negü ... emdi*] A_{19} *n. ter eşidgil ay* B_8 ve $C_{[illegible]}$ *nigü ...* | *sır boḍuġ*] A_{19} *sız ḳapuġ* B_3 *sır boḍuġ* (*b-* yerine *y-* ile) ‖ 5113 *içtin* [illegible] A_{20} *için* (önce *-te* yazılmış, sonra üzerinden çizilmiş) C_{11} *içtin* (*-t-* noktasız, *-y-* noktası sağa kaymış) | *yaramaz ḳalur*] A_{20} *y. bolur* B_9 *yạramas ḳ.*

ilig ... oḍġurmışḳa] A_{21} *i. cuvab-ı o.* C_{12} *odġurmış ilig-ke cẹvabı*

5114 *birdi*] A_{22} *berti* | *me ... tüzük*] A_{22} *... tụsük* B_{11} *... süzük* C_{13} *mẹm* [illegible] ‖ 5115 *yinitti*] A_{23} *yenüt-tı* (-e-?) B_{12} *yịnüt(t)i* C_{14} *yịnit(t)* | *ilindim*] A_{23} *ilin-tim* [illegible] ‖ 5116 *işi ... mini*] A_{24} *içi ... meni* | *tapġın͡ga ... tegümez*] A_{24} *tapġı-ḳa ö. tegümes* [illegible] B_{13} *... tẹgümes*

5117 man͡ga öt erig bir tutunsu özüm
ḳutaḍsu sözün͡g çın süzülsü özüm

B 369

OḌĠURMIŞ CẸVABI İLİGKE

C 305

5118 yanut birdi oḍġurmış aydı bege
ḳamuġ eḍgülükke sen eḍgün tege

5119 bayat ḳullarında menin͡gde yavuz
aḍın bilmegil sen ay bilgi ögüz

5120 menin͡gde yavuzraḳ bayatım ḳulı
men ök men ay ilig tilese ḳalı

5121 negü asġı bolġay menin͡g sözlerim
tusulġaymu erki san͡ga ötlerim

5122 yana men iḍimdin umınç kesmedim
yazuḳ yarlıḳaġlı ol ol bir iḍim

5123 negü tir eşitgil yazuḳluġ ḳulı
yazuḳın bilip ʿụẓri ḳoldı tili

5124 yazuḳluġ cẹfalıġ ḳulun͡g men otun
baḳa körse barça yazuḳ men bütün

5125 senin͡gde aḍın yoḳ sıġınġu iḍim
yazuḳum bağışla yölegil ḳutun

5117 *man͡ga* [illegible] *tutunsu*] A_{25} *mangga ọt ẹ. ber tudud-su* B_{14} *m. ö. irig ...* | [illegible] *süzülsü özüm*] A_{25} *tusulz-u söz-üm*

odġurmış [illegible] *iligke*] A_{26} *o. cuvabı i.*

5118 *birdi*] A_{27} *berti* ‖ 5119 *menin͡gde*] A_{28} *mening-tin* C_2 *mẹning-den* | *ögüz*] A_{28} [illegible] *egüz* ‖ 5120 *menin͡gde*] A_{29} *mening-tin* C_3 *mẹning-den* | *men ... men*] A_{29} *m. ọk* [illegible] B_4 *mẹnük mẹn* C_3 *menük men* ‖ 5121 *negü ... bolġay*] B_5 *nigü ...* C_4 *nigü a. bolġa* [illegible] *tusulġaymu ... ötlerim*] A_{30} *tusul-ge-mü ẹ. buu ọd saḃ-larım* C_4 *tụsulġa-mu ...* [illegible] *ötlerim* ‖ 5122 *yana ... umınç*] A_{31} *vel-i-kin ... umunç* B_6 *yạna me ...* C_5 *yạna* [illegible] *... umunç* | *ol ol*] C_5 *oluḳ*

5123 C'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü tir*] A_{32} *n. ter* B_7 ve C_6 [illegible] *t.* | *ḳoldı tili*] A_{32} *ḳolġay t.* C_7 *ḳolsa ḳalı*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* [illegible] ile ayırt edilmiştir

5124 *cẹfalıġ ... men*] A_{33} *ḫada-lıġ ...* B_8 *... me* C_9 *... men* | *men*] B_8 *me* C_9 [illegible] ‖ 5125 *senin͡gde*] A_{34} *sening-tin* C_{10} *sẹning-den* | *yazuḳum*] C_{10} *yazuḳuġ*

İLİG CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

A 145 5126 yanut birdi ilig ayur ay oḍuġ
bu ḳılḳıng boḍudı bu eḍgü boḍuġ

5127 özüngni yav̇uzraḳ biliring üçün
buḍunda sen eḍgü bolur sen küçün

5128 köngül til arıttıng arıdı özüng
mini ötlegil bir tusulsu sözüng

5129 ay eḍgü ḳılıḳlıġ bütün işi çın
manga öt erig bir baġırsaḳlıḳın

5130 bayat birdi barça sanga eḍgülük
bu eḍgü yolın aç manga ay külük

B 370 5131 ay eḍgü kişi ötle emdi manga
yanut birge tengri yarınlıḳ sanga

LXXI.

OḌĠURMIŞ İLİGKE PẸND BİRMİŞİN AYUR

C 306 5132 yanut birdi oḍġurmış aydı ilig
bayat birsü barça tilekke elig

5133 bu ḳıv̇çaḳ ḳov̇ı dụnya kiçki ajun
neçe beg ḳarıttı ḳarımaz özün

ilig ... oḍġurmışḳa] nushalarda bu başlıḳ yok

5126 *birdi*] A_1 *berti* | *beḍüdi ... boḍuġ*] A_1 *betü-ti ... yoduġ* B_{10} *boḍudı* (*b-* noktasız) ... C_{11} *bodudı* (*b-* yerine *y-* ile) ... || **5127** *buḍunda ... sen*] A_2 *budun-ka* ... B_{11} ... *se* C_{12} ... *sen* || **5128** *arıttıng*] B_{12} *arıt(t)ıng* C_{13} *arıṭ(t)ıng* | *mini .. tusulsu*] A_3 *meni ọdl-e ẹmti* ... B_{12} *m. ötlegil* (satır altında *ögüt*) *b. tüzülsü* || **5129** *ḳılıḳlıġ ... işi*] A_4 *ḳılıġ-lı ... ẹdgü* | *manga ... bir*] A_4 *mangga ... ber* B_{13} ... *irig b.* | **5130** *birdi sanga*] A_5 *berti ... sangga* | *manga*] A_5 *mangga* || **5131** *ötle ... manga*] A_6 *emti ọdl-e mangga* | *birge ... sanga*] A_6 *berge ... sangga*

oḍġurmış ... ayur] A_7 *o. ẹlig-ke p. bermiş-in a.* B_2 *bab o. kün toġdı i. ... ayur* C_{17} *bab o. ... birmişi-ni a.*

5132 *birdi*] A_8 *berti* | *birsü ... elig*] A_8 *berz-ü ... ilig* C_1 ... *ilig* || **5133** *ḳov̇ı ... ajun*] A_9 ... *keçgü acun* C_2 *ḳov̇ı* (*-v̇-* yerine *-ḳ-* ile) ... | *neçe ... ḳarımaz*] A_9 *telim* ... B_4 ... *ḳarıt(t)ı ḳarımas* C_2 ... *ḳarıt(t)ı ḳarımaz*

5134 sini teg telim beg keçürdi sev̇ip
sanga ma anundı keçürgey iv̇ip

5135 bamaġıl mungar sen ḥaḳiḳat köngül
vẹfa ḳılġu ermez ḥaḳiḳat töngül

5136 meningdin nerek emdi öt sav̇ erig
bu öḍlek öti tap sanga ay tirig

5137 seningde ozaḳı ajun tutġuçı
ḳanı ḳança bardı ḳanı ol küçi

5138 olar ḳança bardı körü bar saḳın
sanga ma naru barġu öḍ kün yaḳın

5139 sanga tegdi emdi bu beglik ḳurı
uzun ḳalġu ermez iş itnip yorı

5140 olarḳa negü ḳıldı erse asıġ
bu kün sen anı ḳıl yarın bul tatıġ

5141 negüke ökündi ölürde olar
sen andın yıraḳ tur tile eḍgüler

5142 iḍi yaḳşı aymış biliglig bügü
biliglig sözi yinçü yaḳut tigü

5143 ölügni körügli me ḳalmaz tirig
ölümke anun tutma ḳılḳıng irig

B 371 5144 ölümüg biligli ay ḳılḳı usal
keçer bu tiriglik özüng ülgi al

5145 usanıp yorıġlı ay arzu ḳulı
ölümke basıḳma kelir alġalı

5134 *sini ... sev̇ip*] A_{10} *seni ... sev̇üp* B_5 *sẹnịng* ... | *sanga ... iv̇ip*] A_{10} *sangga ... iv̇üp* || **5135** *bamaġıl ... sen*] A_{11} *mungar sın-a-maġıl* | *ermez ḥaḳiḳat*] A_{11} *ẹ. ... buu* B_6 *ermes* ... || **5136** *erig*] B_7 *irig* | *sanga*] A_{12} *sangga* || **5137** *seningde ... ajun*] A_{13} *sening-tin o. acun* C_6 *sẹning-den* ... || **5138** *bar*] B_9 *tur* | *sanga ...*] A_4 *sangga ... ẹtgü baḳın* || **5139** *uzun ... itnip*] A_{15} *acun ... işing ẹt* B_{10} *... i. itnip* (*-n-* noktasız) || **5140** *negü ḳıldı*] B_{11} *nigü ḳ.* C_9 *nigü ḳaldı* || **5141** *negüke ... ölürde*] A_{17} *ọler-te negü-ke ọkün-ti* B_{12} ve C_{10} *nigüke* ... || **5142** *iḍi ...*] A_{18} *ẹti ... begü* B_{13} *iḍi* ... C_{11} *i. yaḫşı* ... | *sözi ... tigü*] A_{18} ... *tegü* B_{13} *s.* ... C_{11} *bügününg sözi-ni yigü* || **5143** *ölügni ... ḳalmaz*] A_{19} *ọlü-güg k. ay* B_{14} .. *ḳalmas* | *irig*] A_{19} *ẹrig* || **5144** *ölümüg*] A_{20} *ọlüm-ün* || **5145** *yorıġlı*] *yorıġ-lı* | *kelir*] A_{21} *kelür*

... bilig

5146 baḳa kör keçürmiş künün͡gni bu kün
tükel boldı tüş teg saḳınġıl ögün

5147 ḳalı ḳıldı erse özün͡g eḍgülük
asıġ ḳıldın͡g özke açu men͡gülük

C 307 5148 yava ḳıldın͡g erse tiriglik ḳalı
ökünç birle tün kün uḍıma ulı

5149 tilep bulġu ermez tiriglik tuçı
yana yanġu ermez yigitlik küçi

5150 bu bulmış öḍüg barı ḳılma yava
ölümke anunġıl tapuġḳa ive

5151 ay ilig baḳa kör senin͡gde oza
beg erdi atan͡g ilde erk türk tüze

5152 ḫazine ḫaşem sü iḍisi bolup
tirildi bir ança tilekin bulup

5153 ölüm tuttı aḫır iletti anı
asıġ ḳılmadı ol beḍümiş üni

5154 atan͡g öldi bardı san͡ga birdi pend
ata pendi tutsa şeker bolġa ḳand

5155 mun͡gar men͡gzer emdi eşit uş bu söz
asıġ ḳılġa tutsa aya özke köz

A 146 5156 atan͡g öldi erse ḳalı ne öḍün
san͡ga ayduḳı ol oġul kör oḍun

5157 ölüm tuttı bardım kelir uş san͡ga
ḳatıġlan kiḍin eḍgü atın͡g ḳoḍun

5147 *ḳıldı*] A_{23} *ḳıldıng* | *ḳıldın͡g ... men͡gülük*] A_{23} *ḳıltı barça oçu m.* B_4 ... *menggülük* (ikinci *-g-* çizgisiz) C_{16} ... *menggülük* || 5149 *ermez ... tuçı*] A_{25} ... *kuçi* B_6 *ermes* ... | *ermez*] B_6 *ermes* || 5150 *tapuġḳa ive*] A_{26} *tapuġ ḳıl ev-e* | 5151 *ilig ... senin͡gde*] A_{27} *elig* ... C_4 ... *sening-den* | *erk ... tüze*] A_{27} *erek tyrk ez-e* B... *erk türk* (*-r-* satır üstünde yazılmış) *t.* || 5152 *iḍisi*] A_{28} *edez-i* C_5 *idi-si* | *tilekin*] A... *tileki* || 5153 *tuttı ... iletti*] B_{10} ve C_6 *tut(t)ı ... ilet(t)i* || 5154 *öldi ... birdi*] A_{30} *bolt* ... *b. sangga berti* | *ata ... tutsa*] A_{30} *anıng* ... B_{11} *atang p. tutsang* C_7 *atang* ... | 5155 ... *uş bu*] B_{12} *uşbu* C_8 *emdi* | *tutsa ... özke*] A_{31} *tudz-a a. yus-ke* B_{12} *tutsang* ...

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

5157 *tuttı ... san͡ga*] A_2 ... *sangga* B_{14} *tut(t)ı* ... C_{11} *tut(t)ı ... sanga* (hare... lere dikkat) | *kiḍin ... atın͡g*] A_2 *kedin* ... B_{14} ... *atıng* (?, *iting*?) C_{11} *atıng* (... noktası sola kaymış)

5158 atanın͡g ananın͡g ölümi tükel
oġul ḳızḳa pend ol uḳup özke al

B 372 5159 atan͡gnı anan͡gnı ölüm ḳoḍmadı
sinimü ḳoḍur kör yetilse öḍi

5160 olarḳa cefa ḳıldı dünya titip
san͡gamu vefa ḳılġa ḳılḳın itip

5161 küsüş tut tiriglik kerek işke ıḍ
üle nen͡g kişike muyan özke tıḍ

5162 keçer kün içinde kerekin͡g alın
keçürgey sini öḍ itigin͡g ḳılın

5163 özün͡g yüḍti munça buḍun yükleri
oḍuġ tur usal bolma saḳnu yorı

C 308 5164 ḳalın aç böriler yıġıldı san͡ga
ḳoyuġ keḍ küḍezgil ay ilçi ton͡ga

5165 ilin͡gde biregü kiçe ḳalsa aç
anı sindin aytur bayat közni aç

5166 yula teg küyer sen bu kün ay ilig
yaruḳluḳ aḍınḳa turur ay silig

5167 tiriglik uçuḳsa yetilse yaşın͡g
negüke tusulġay san͡ga bu kişin͡g

5168 özün͡g otḳa atma kişiler üçün
özün͡gni küyürme körürde küçün

5169 uluġluḳ beḍüklük bu beglik ḳamuġ
ḳalır bu ölüm kelse açsa ḳapuġ

... A4-9'da, 5158'den sonra, 5142.—5147. beyitler yazılmış; sonra yanlışlığın farkına ...larak, üzerinden çizilmiş ve mısrâlar üzerine uyg. harfl. *mukerer* yazılmış

5159 *anan͡gnı*] A_{10} *an-a-nı* | *sinimü*] A_{10} *sen-i-mü* || 5160 *san͡gamu ... itip*] A_{11} ...*ga-mu* ... *edip* || 5161 *küsüş*] A_{12} *kogüs* B_3 *küşüş* C_{15} *küşüs* || 5162 *keçürgey* ...] A_{13} *k. seni od etiging* B_4 *keçürge s. öz i.* C_{16} *keçürge s. öd i.*

5163 B_6'da bu beyit 5164'ten sonra geliyor

5164 B_5'te bu beyit 5163'ten önce geliyor | *ḳoyuġ ... ton͡ga*] A_{15} *ḳapuġ* ... || 5165 *ilin͡gde ... kiçe*] A_{16} *eling-te ... keçe* | *sindin*] A_{16} *sen-tin* || 5166 *sen* ...] A_{17} *s. bükün* B_8 *se* ... C_3 *sen* ... | *yaruḳluḳ*] A_{17} *yasuḳ-luḳ* || 5167 *negüke* ...] A_{18} *n. tusulġ-a sangga bau* B_9 ve C_4 *nigüke* ... || 5169 *açsa*] A_{20} *tudz-a*

5170 köni bol könilik öze ḳıl törü
uzun turġa beglik aḍaḳın örü

5171 ne eḍgü bilig birdi bilgi uluġ
bu söz işke tutnup yorı bu yoluġ

5172 bekütmek tilese bu beglik ulı
törü birgü tutġu könilik yolı

5173 taḳı bir ajunuġ tutayın tise
könilikni tutġu söz aydım kese

B 373 5174 ay beg men tigüçi beḍütme kön͡gül
vẹfasız turur dün͡ya dẹvlẹt tön͡gül

5175 bu dün͡ya ḳutın͡ga ınanma ayıġ
ınançsız turur kör ḳılınçı yayıġ

5176 ay ilig bu ḳarşı bu ordu orun
san͡ga tegmişi bir tüşün ol körün

5177 senin͡gde ozaḳı tüşüp keçtiler
yirikmedi tüşte uḍu köçtiler

5178 san͡ga tegdi emdi bu ordu orun
köçün͡gni özün͡gde oza ıḍ burun

5179 bu kün munda itme bu ḳarşı sạray
sini ḳoḍmaġay bu keçer yıl kün ay

5180 özün͡g yatġu ornı kör ol belgülüg
anı itgü eḍgü bile ay külüg

5171 *birdi*] A_{22} *berti* | *tutnup ... bu*] A_{22} *tut-ġıl* ... B_{13} ... *ba* (satır üstünde yazılmış) || **5172** *bekütmek tilese*] A_{23} *b. tilez-e* B_{14} *bẹkütmek* (satır altında yoh… *bolmaḳ*) *tileseng* C_9 *b. tileseng* | *birgü*] A_{23} *bergü* || **5173** *ajunuġ ... tise*] A_{24} *ucunuġ ... tez-e* | *tutġu*] A_{24} *tudġıl* || **5174** *tigüçi beḍütme*] A_{25} *tegü-çi b.* B_1 *t. bẹḍütme* (satır altında *uluġ ḳılma*)

A_{27}'de, 5175'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir (krş. beyit 5179):

ay ilig bu ḳarş-ı bu ortu saray
seni ḳodmaġ-a bu keçer yıl kün ay

5176 *körün*] A_{28} *kọrün* C_{13} *orun* || **5177** *senin͡gde*] A_{29} *sening-tin* C_{14} *sẹning-den* … | *yịrikmedi ... uḍu*] A_{29} *tenük-meti tụụş-te udı* B_4 *tirikmedi* ... C_{14} *y. tüş-de u.* || 5178 … *özün͡gde oza*] A_{30} *ösüng-ten öz-e* C_{15} *özüng-den o.* || **5179** *bu ... itme*] A_{31} *bukün m…* … *ẹdm-e* | *sini ... kün*] A_{31} *seni* ... B_6 *s. ḳoḍmaġa* ... C_{16} ... *kün yıl* || 5180 *anı* … *bile*] A_{32} *ẹti ẹdgü ẹdgü b.* C_{17} ... *ṭile*

C 309 5181 menin͡g tip bilir sen bu ḳarşıġ bu kün
ḥaḳiḳat baḳa körse ermez ögün

5182 negü tir eşitgil bu ḳarşı san͡ga
baḳa körse çın oḳ ayur ay ton͡ga

5183 munı sen ayur sen menin͡g tip menin͡g
negüke ayur sen negü teg senin͡g

5184 senin͡gde basaḳı san͡ga çıḳ tiyür
anundı küḍer uş menin͡g tir menin͡g

5185 tünek ol bu dün͡ya ay dün͡ya begi
tünek içre bolmaz saḳınçta ön͡gi

5186 tünekte sen artuḳ tileme sev̇inç
sev̇inç ornı uçmaḳ turur hẹm av̇ınç

5187 bu erter erejig erej tutmaġıl
ya keçgü sevinçig sev̇inç timegil

5188 ne yan͡glıġ bu dẹvlẹt turumaz ḳaçar
tirilmiş nen͡gin͡gni tükel ol saçar

A 147 B 374 5189 anı ḳıl tutaşı tirilgü orun
bu ajun nen͡gin ḳoḍ an͡gar yüz urun

5190 erej ḳoḍ tilek arzu men͡gü tile
bu men͡gü erej ḳolsa emgek bile

5181 *tip ... ḳarşıġ*] A_{33} *tep ... ḳarşıġ* B_8 ... *se bu ḳạrşı* C_1 ... *se*ⁿ *bu ḳạrşı* | *ermez*] B_8 *ermes* || **5182** *negü tir*] A_{34} *n. ter* B_9 ve C_2 *nigü t.* | *çın ... ton͡ga*] A_{34} *körü çın oḳ ay tönge*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiş; A'da, …ki kafiyeden dolayı, dörtlük şeklinde değildir

5183 *negüke ... negü*] B_{10} ve C_4 *nigüke ... nigü* || **5184** *senin͡gde ... tiyür*] A_{36} *sening-ten* … *teyü* C_5 *sẹning-de*ⁿ ... *tịyür* | *küḍer ... menin͡g*] A_{36} *kirür uuş m. ter* … C_5 *küder* (*-r* yerine *-z* ile) ... *mẹning* (*-i-* çizgisine dikkat) || **5185** *begi*] A_{37} *begi* (satır üstünde uyg. harfl. tekrarlanmış) | *bolmaz saḳınçta*] A_{37} *b. saḳınç-tan* B_{12} *bolmas s.* C_6 *b. saḳınç-da*ⁿ || **5186** *tünekte ... tileme*] B_{13} *tünekde* ... C_7 *tileme tünek-te* … *artuk* | *ornı* … *av̇ınç*] A_{38} ... *kör ẹrinç* B_{13} ve C_7 *ạşlı* ... || **5187** *erter ... erej*] A_{39} … *ter ẹric-ing ẹric* | *keçgü timegil*] A_{39} *kọçgü saḳın-çıġ saḳınç temegil* C_8 *kiçigü* (*-ç-* … *tasız*) *sẹv̇inçing* ... || **5188** *yan͡glıġ ... turumaz*] A_{40} *asġ-ı* ... B_{15} ... *turumas* … 5189 *tutaşı*] A_1 *tudaz-ı* B_1 *tutası* | *ajun ... urun*] A_1 *tüny-a ... angga yoḳ orun* C_{10} … *anga* .. || **5190** *erej ... men͡gü*] A_2 *ẹric ḳot* ... B_2 ve C_{11} *e. ḳut ... mẹnggü* | … *emgek*] A_2 *m. ẹric ḳ. taʿat* B_2 ve C_{11} *mẹnggü* ...

5191 bayat fażlın͡ga bir baḳa kör saḳın
neçe eḍgülük ḳıldı yetrü baḳın

5192 ḳalın ẖalḳ öze ḳıldı elgin͡g uzun
tilek arzu birdi yorıḳ til sözün

5193 sini teg et özlüg bayat ḳulların
san͡ga ḳıldı mun͡gluġ körür sen barın

5194 munın͡g şükri ḳılġu bu kün ay ilig
bayat ẖalḳın͡ga bolġıl eḍgü silig

5195 könilik üçün ten͡gri tikti sini
köni bol könilik öze tur ḳanı

5196 uḳuş birle işle ḳamuġ işlerig
hạvaḳa basıḳma kön͡gül tut tirig

C 310 5197 bağırsaḳ bolun barça buḍnun͡g öze
törü ḳıl uluġḳa kiçigke tüze

5198 buḍun ḳılḳı ten͡gsiz bolup artasa
körü ıḍma itgil ḳısa tut basa

5199 negü tir eşitgil ay bilgi ten͡giz
bilig birle işlep ḳızartġıl men͡giz

5200 bu kün eḍgü bolsun tise sen ḳamuġ
özün͡g eḍgü bolġıl ay ilde uluġ

5201 ḳamuġ bulġanuḳnı süzeyin tise
özüg süzgü buḍnun͡g süzülgey basa

5191 *bakın*] A_3 *sakın* C_{12} *bạḳın* (*bạḳ-* noktasız) || 5192 *elgin͡g azun*] A_4 *ilging* *usun* B_4 *elgin* (sahife kenarında *elging*) *uzun* (*u-* iki *v* ile, *-z-* noktasız) | *birdi ...* *sözün*] A_4 *berti ... sọsün* C_{13} *... sọ̈zün* || 5193 *sini*] A_5 *seni* B_5 *sẹnịng* C_{14} *sẹni(n)g* | *san͡ga ... barın*] A_5 *sangga ... baz-a kör bakın* B_5 *... se b.* C_{14} *... sen b.* | 5194 *munın͡g ... ilig*] A_6 *munung ... ẹlig* B_6 ve C_{15} *mụnung ...* | *ẖalḳın͡ga ... eḍgü*] A_6 *ẖalḳ-ı-ġa ẹtgü bolġıl* C_{15} *ẖ. edgü bolġıl* || 5195 *sini*] A_7 *seni* C_{16} *si̇ni* || 5197 *bolun*] A_9 *bolup* | *ḳıl*] A_9 *ber*

5198 B'de bu beyit yok | *itgil*] A_{10} *ẹdgil* || 5199 *negü ... ten͡giz*] A_{11} *n. ter ...* *tenggiz* B_{10} ve C_3 *nigü ...* | *işlep ... men͡giz*] A_{11} *ẹdgü turur ḳoymış iz* || 5200 *bu ...* *tise*] A_{12} *budun ... tez-e* | *özün͡g ... bolġıl*] A_{12} *ḳamuġ ọsüng ẹtgü. b.* || 5201 *süzeyin tise*] A_{13} *sụseyin tez-e* B_{12} ve C_5 *süzeyịn t.* | *özüg ... basa*] A_{13} *ọsüng ...* B_{12} *... süzülge* *bạsa* C_5 *özüng ... süzülge bạsa*

5202 bu begler baş ol ḳança barsa başı
uḍula barır barça uḍmış kişi

5203 buḍun artasa anı begler tüzer
ḳalı artasa beg anı kim süzer

5204 sen öz ḳılḳın͡g itgil ḳılınçın͡g könit
buḍun ḳılḳı itlür sen özni av̇ıt

B 375 5205 yarağlığnı itmek tilese özün͡g
yarağsızḳa yaḳma kesildi sözün͡g

5206 otunḳa ḳatılma fẹsaddın yıra
bu iki ḳılıḳtın bolur er ḳara

5207 yarağsız yav̇uz nen͡g özün͡g ḳolmasa
yarağsıznı ḳılma söz aydım kese

5208 erejke av̇ınma sen içme süçig
ten͡giz ol bu iki an͡gar yoḳ keçig

5209 ḳılıḳın͡g köni tut ḳılınçın͡g silig
uḳuş bolsu yolçın͡g kin͡geşçin͡g bilig

5210 kön͡gül til köni tut kör erdem uluġ
özün͡gni unıtma yan͡gılma yoluġ

5211 kötürme kön͡gül sen küv̇ezlenmegil
er at sü telim tip kögüz kermegil

5212 neçe kür kögüzlüg küv̇enür erig
ölüm yirke kömdi eşüdi yirig

5202 *kişi*] A_{14} *iş-i* || 5203 *artasa anı*] A_{15} *arda-ḳın* (satır altında uyg. harfl. *man-iar-nı*) *kör bau* || 5204 *ḳılḳın͡g itgil*] A_{16} *ḳılḳıng-nı ẹt* | *iltür*] A_{16} *ẹdlü*

5205 A'da bu beyit yok | *yarağlığnı*] C_9 *yạrağsıznı* | *yaḳma*] B_1 *bạḳma* C_9 *yạḳma*

5206 A_{18}'de bu beyit 5207'den sonra geliyor | *otunḳa*] A_{18} *oyun-ḳa* | *ḳılıḳtın ... er*] B_2 *ḳılıḳ-dın ... ẹr* C_{10} *ḳılıḳ-dın ...*

5207 A_{17}'de bu beyit 5206'dan önce geliyor | *yav̇uz nen͡g*] A_{17} *yav̇uz-luḳ* || 5208 *erejke av̇ınma*] A_{19} *ẹrinc-ke av̇an-m-a* B_4 *erejke* (satır altında *dụnye*) ... | *an͡gar ... keçig*] A_{19} *angar ...* C_{12} *... kiçig* || 5209 *bolsu ... kin͡geşçin͡g*] A_{20} *yol-çung ẹdgil kingeş-çing* C_{13} *b. yolçı(n)g kingeşing* || 5210 *unıtma*] A_{21} *unadm-a* || 5211 *er ... tip*] A_{22} *ẹr a. sụụ t. tep* B_7 *ẹr at süm* (satır altında *malım köp tip*) ... || 5212 *neçe ... erig*] A_{23} *acun körgü köz-lüg kụv̇enür* (tashih görmüş, uyg. harfl. *kụ* yazılmış) *ẹ.* | *yirke ... yirig*] A_2 *yer-ke ... ẹ. tirig* B_8 ve C_{16} *yịrke ... yịrig*

5213 yime yaḳşı aymış biliglig beḍük
biliglig sözi tutsa tuşlar keḍ ök

C 311 5214 ḫaẓinẹm öküş tip küv̇enme nen͡gin
ḫaşẹm sü telim tip kötürme egin

5215 küçin͡ge küv̇enip kögüz kergüçi
yorıtumadı bir çıbunḳa alın

5216 buşı bolma işte sen öv̇ke yıġın
ḳalı kelse öv̇ken͡g özün͡g ḳıl aġın

5217 iv̇e işleme iş mẹgẹr din işi
iv̇ek işte asġın bulumaz kişi

5218 açıġ birgü erse iv̇it terk tegür
ḳının berge ursa amulluḳ öḍür

5219 iv̇ek ḳurġu bolma ḳılınçın sözün
seringil seringen atanur tüzün

B 376 5220 aḳı bol buḍunḳa üle nen͡g yitür
saran bolsa begler atın artatur

5221 irig sözlemegü özüg tutġu berk
irig sözke tumlır kişi kön͡gli terk

5222 süçig sözle barça kişike tilin
açuḳ tut yüzün͡gni yaruḳ tut alın

5223 buḍunda talu sen talu tut ḳılıḳ
kön͡gül til köni tut köni tut yorıḳ

5213 *yime yaḳşı*] A_{24} *ẹti y.* B_9 *yime* (*y-* yerine *n-* ile) *yaḳşı* C_{17} *yime* (noktasız) *yaḫşı* | *sözi ... ök*] A_{24} *söz-in t. teşlür kedük* B_9 *... kẹḍük* C_{17} *... tuşa kẹḍ ök*
Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş ; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

5214 *ḫaẓinẹm ... nen͡gin*] A_{25} *ḫasin-e ǫ. tep kụvenm-e ne(n)gin* C_2 *... tıp* (satır üstünde sonradan yazılmış) ... | *tip*] A_{25} *tep* || **5215** *küv̇enip ... kergüçi*] A_{26} *kuvenip ...* B_{11} *... kẹrgüçi* C_3 *... kirgüçi* | *yorıtumadı ... alın*] A_{26} *yor-ı tur-matı b. çigün-ke a.* B_{11} *... alın* (*a-* ?, dikkat) || **5216** *öv̇ke yıġın*] A_{27} *ẹv̇ke yaġın* B_{12} *işke y.* C_4 *öv̇ke yıġın* | *öv̇ken͡g*] A_{27} *ẹv̇keng* C_4 *ọ̈v̇keng* || **5217** *iv̇e*] A_{28} *ẹv-e* C_5 *iv̇ek* | *iv̇ek ... bulumaz*] A_{28} *ẹv̇ek i. asġ-ı bilümez* B_{13} *... bu(lumas* || **5218** *açıġ ... iv̇it*] A_{29} *a. bergü bolz-a ẹv-e* B_{14} *açıġ* (satır altında *ḫil'ạt*) ... C_6 *... bolsa iv̇ip* | *berge ... amulluḳ*] A_{29} *berge ẹrz-e a.* B_{14} *bẹrge urma amul-luḳ* (satır altında *ahẹste*) C_6 *birge ...* || **5219** *iv̇ek*] A_{30} *ẹv̇ek* | *seringil seringen*] A_{30} *s. serin-se* C_7 *siringil sirinse* || **5220** *yitür*] A_{31} *yedür* || **5221** *irig ... kön͡gli*] A_{32} *sụçig ...* C_9 *... köngli* (*k-* çizgisi yok) || **5222** *süçig*] A_{33} *sụçüg* || **5223** *buḍunda ... tut*] A_{34} *... sẹn ...* B_4 *... ḳut* C_{11} *budun-ḳa tạlu sen tạlu t.* | *kön͡gül ... tut*] A_{34} *... kọni-gil* C_{11} *köni tut köngül til k. t.*

A 148 5224 ḳara eḍgü bolsa anın͡g eḍgüsi
özin͡ge bolur ay buḍun belgüsi

5225 ḳalı eḍgü tutsa bu begler ḳılınç
ḳamuġ eḍgü ilke bolur min͡g sev̇inç

5226 apan͡g bolsa begler ḳılınçı isiz
isizler küçeyür buzar eḍgü iz

5227 isiz bolma atın͡g isiz ḳılmaġıl
isizlerni ḳısġıl bolu birmegil

5228 isizlik aġu ol yime bu aġu
aġu yigli bolmaz tiriglik yigü

5229 uḳuşluġ kim erse anı tut yaḳın
biliglig sözin tut küḍezgil ḫaḳın

C 312 5230 bütün çın köni eḍgü atlıġ kişig
özün͡gke yaḳın tut an͡gar bir işig

5231 bu alçı ajun ḳılḳı irsel yayıġ
usal bolma saḳlan yolı keḍ tayıġ

5232 bezenip kör itnip kön͡gülüg alır
kön͡gül birdin͡g erse yüz ev̇rer barır

5233 ölümüg unıtma saḳınç ḳısġa tut
ölümke basıḳma aya ilçi ḳut

5234 uḍıma bu ġaflẹt bile ay ilig
esürme bu beglik bile ay silig

B 377 5235 bu künki erejke av̇ınma saḳın
yarınḳı erejig tile keḍ baḳın

5224 *ay*] A_1 *ke* || **5225** *tutsa*] C_{13} *bolsa* | *eḍgü ... min͡g*] A_2 *il-ke ẹḍgü ...* B_6 *... ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) C_{13} *il-ke edgü b. mẹning* (noktasız) || **5226** *apan͡g ... isiz*] *... apang* (satır altında ar. harfl. *ẹgẹr*) ... *ẹ-siz* | *isizler ... buzar*] A_3 *ẹsiz-ler ... buzar* B_7 *.. yüḍer* || **5227** *isiz ... isiz*] A_4 *ẹ-siz ... ẹsiz* | *isizlerni ... birmegil*] A_4 *ẹsiz-ler-ni kız-ġıl yolu barmaġıl* C_{15} *... bolu* (*b-* alt-alta iki nokta) *b.* || **5228** *isizlik ... yime*] A_5 *ẹ-siz-lik ... yem-e* C_{16} *... yīme* | *yigli ... yigü*] A_5 *yegli bilmez t. yegü y. bolmas ...* C_{16} *... yīgü* || **5229** *sözin*] B_{10} ve A_{17} *sözi* || **5230** *köni*] B_{11} ve C_1 ... | *bir işig*] A_7 *ber ẹşig* || **5231** *ajun ... yayıġ*] A_8 *acun ḳ. ẹr-sel bayıġ* C_2 *... ịrsel tayıġ*] B_{12} *yatıġ* (*y-* noktasız) C_2 *yạtıġ* (*y-* noktasız) || **5232** *itnip kön͡gülüg*] A_9 *... kọngülüng* | *birdin͡g ... ev̇rer*] A_9 *berding ... ẹv̇rür* || **5233** *unıtma*] A_{10} *unudm-a* || **5234** *ilig*] A_{11} *ẹlig* | *esürme*] A_{11} *ọsürm-e* || **5235** *erejke*] A_{12} *ẹric-ke* | *erejig ... baḳın*] *ẹr-i-cing ... saḳın* C_6 *... baḳın* (*b-* noktasız)

5236 sevinçi uzun ol ereji öküş
erej bolsa mundaġ kerek bolsa tuş

5237 erej eḏgü ḳolsa yorı eḏgü bol
öküş ni'mẹt içre yorı mengü bol

5238 negü tir eşitgil bilig bulmış er
bilig birle ilde aġır bolmış er

5239 bayat birse 'ịzzin yoḳ ol ġạyẹti
öküş rạḥmẹt içre özüng raḥạti

5240 ḳalı öz kürese uçuzluḳ anuḳ
uçuzluḳ ḳıyınḳa kiming ṭaḳạti

5241 ay ilig otaçı sanı sen bu kün
buḏun barça iglig sanga munġluġun

5242 ḳayusı kötürmiş bolur küç irinç
ḳayusı çıġaylıḳ bile yir saḳınç

5243 ḳayu aç ḳayusı yalınmış bolur
ḳayu ḳaḏġu birle ulınmış bolur

5244 seningde turur kör bularnıng emi
otaġıl daru birle bolġıl ḳamı

5245 ḳalı ḳılmasa sen emi ya otı
buḏunḳa bolur sen tiriglik yutı

C 313 5246 seningdin ayıtġay yarın bir bayat
cẹvabın anutġıl özüngke bẹrat

5247 tiriglik keçer terk bu beglik ḳalur
kereklig sanga eḏgü atıng turur

5236 *sevinçi ... öküş*] A_{13} *ẹrici ọküş ol sevünç-lig acun* C_{7} *sẹvünçi ...* | *erej ... tuş*] A_{13} *ẹric b. andaġ k. ay tụsün* B_{2} *... tuş* (*t-* noktasız) ‖ **5237** *erej*] A_{14} *ẹric* | *ni'mẹt ... mengü*] A_{14} *ma'met i. ọsüng m.* B_{3} ve C_{8} *... mẹnggü* ‖ **5238** *negü ... er*] A_{15} *n. ter ... tolmış ẹr* B_{4} *nigü ... bilmiş ẹr* C_{9} *nigü ... bụlmış er* | *er*] A_{15} ve B_{4} *ẹr*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *[illegible]* sözü ile ayırt edilmiştir

5239 *birse 'ịzzin*] A_{16} *berz-e 'iz-si* C_{11} *... 'ịzzi* ‖ **5240** *uçuzluḳ ... kiming*] A_{17} *u. ḳadın-ḳa k.* B_{6} *u. ḳınḳa* (*-ı-* ?) *k.* C_{12} *u. ḳını-ḳa k.* ‖ **5241** *otaçı ... sen*] A_{18} *oda-[illegible]* (satır altında ar. harfl. *ṭạbib*) ... C_{13} *... sen* ‖ **5242** *bolur ... irinç*] A_{19} *. [illegible] ẹrinç* $B_{[illegible]}$ [illegible] *bu kör* | *yir*] A_{19} *yer* ‖ **5243** *yalınmış*] A_{20} *yalng-mış* | *ulınmış*] A_{20} *ulan-mış* ‖ **5244** [illegible] *bularnıng*] A_{21} *buu nengl-er* | *daru*] A_{21} *toru* ‖ **5245** *emi ... otı*] B_{11} *otı ya emi* ‖ **5246** [illegible] *ayıtġay yarın*] A_{23} *a. barın* B_{12} ve C_{1} *ayıtġa y.* | *cẹvabın ... bẹrat*] A_{23} *cuvabı a. til-e ẹlgü* [illegible] *at* B_{12} ve C_{1} *cẹvabı ...* ‖ **5247** *sanga*] A_{24} *sangga*

5248 tarıġlaġ turur bu ajun ay ilig
negü ekse anda alır bu elig

5249 yorı eḏgülük ḳıl ekin eḏgülük
sanga eḏgü bolġay açu mengülük

B 378 5250 negü tir eşitgil bügü ilçi beg
bu beglik işini bilir yolçı beg

5251 aya beg boluġlı buḏunḳa uluġ
köngül til kiçig tut özüngke yuluġ

5252 aya baş boluġlı ay üsteng elig
ḳamuġ işke aşnu sen işlet bilig

5253 bilig birle işle ḳamuġ türlüg iş
biligdin kelir ol ḳamuġ körklüg iş

5254 barıġlı turur bu ajun ḳalġusuz
özüng eḏgülük ḳıl yitip barġusuz

5255 ḳalır dụnya aḫır toġuġlı ölür
isiz eḏgü erse kör atı ḳalur

5256 isizke ḳatılma küyürgey isiz
atıng eḏgü bolsa ḳalır eḏgü iz

5257 ay ilig ḳatıġlan oḏuġ tur oḏuġ
usayuḳ kişike toḳınur yoḏuġ

5258 bu beglik köki saḳ oḏuġluḳ turur
taḳı bir ajun ḳolsa mundın bulur

A 149 5259 usanma usansa bu beglik barır
usayuḳ ikigün ajunda ulır

5248 *ajun*] A_{25} *acun* | *negü ... bu*] A_{25} *n. alz-a a. alur* B_{14} ve C_{3} *nigü ...* [illegible] ‖ **5249** *ekin eḏgülük*] A_{26} *yılın ẹ.* C_{4} *e. edgülük* (*-g-* çizgisi yok) | *bolġay ... mengülük*] [illegible] *b. oçu m.* B_{15} ve C_{4} *bolġa a. mẹnggülük* ‖ **5250** *negü ... bügü*] A_{27} *n. ter ẹ. begü* [illegible] ve C_{5} *nigü ...* | *işini*] A_{27} *iş-in-tin* C_{5} *içinde* ‖ **5252** *üsteng*] A_{29} *ụsdek* B_{3} *üstek* | [illegible]] A_{29} *iş-tẹn* ‖ **5253** *kelir ... körklüg*] A_{30} *kelür ... tụrlüg* ‖ **5254** *bu ... ḳalġusuz*] [illegible] *buu acun ḳalġ-u söz* | *yitip*] A_{31} *ıdıp* B_{5} *yitip* (*yi-* noktasız) ‖ **5255** *ḳalur*] A_{32} [illegible] B_{6} *ḳalır* | *isiz*] A_{32} *ẹsiz* ‖ **5256** *isizke ... isiz*] A_{33} *ẹsiz-ke ... ẹsiz* B_{7} ve C_{11} *... [illegible]yürge i.* | *ḳalır*] A_{33} *ḳalur* ‖ **5257** *ilig*] A_{34} *ẹlig* | *usayuḳ ... yoḏuġ*] A_{34} *öz-e yoḳ k. [illegible]ır ol boduġ* ‖ **5258** *saḳ oḏuġluḳ*] A_{35} *barça saḳlıḳ* | *ajun*] A_{35} *acun* ‖ **5259** *usanma* [illegible] *bu*] C_{14} *usanmaġıl usa b.* | *ikigün ajunda*] A_{1} *ikegün acun-ta* C_{14} *ikigü ...*

5260 ḫaşım kılma özke yime tökme ḳan
bu iki yazuḳḳa ulır çıḳsa can

5261 ḫaramḳa ḳatılma küḏez öz ḳatıġ
ḫaram yigli ornı tamu ol batıġ

5262 bağırsaḳ bolun barça yalnguḳ öze
kişi yası ḳolma yorıma aza

C 314 5263 bor içme fẹsadḳa ḳatılma yıra
bu iki buzar ḳarşı ordu tura

5264 ölümke toğar bu toğuğlı kişi
atın iz ḳodur bu ölügli kişi

B 379 5265 tutamça tiriglik tüker alḳınur
isiz eḏgü erse kör atı ḳalur

5266 avınç birle ögrir bu dünya sini
usanma uḏıtmasu ġaflẹt küni

5267 bu ġaflẹt turur kör uḏıtur kişig
uḏığlı kişi ḳodtı yumğı işig

5268 bu ġaflẹt yoḳ erse kişike ḳamuğ
firişte bolup ḳılğay erdi tapuğ

5269 iḏi yaḳşı aymış biliglig sözi
uḳa barğıl emdi ay köngli yazı

5270 ḳamuğ ġaflẹt ol bu sevinçin ṭaraḅ
bu ġaflẹt bile öz yoḳaḏur ʿaçẹb

5271 usanma uḏıtmasu ġaflẹt usı
bu ġaflẹt usındın küḏezgil ya raḅ

5272 ilingde yiti tut közüng ḳulġaḳıng
tözüke tegürgil bağırsaḳlıḳıng

5261 *yigli ... tamu*] A_8 *yegli* ... B_{12} ve C_{16} ... *tạmuġ* || 5262 *yalnguḳ*] C_{17} *yangiuk* ... || 5264 *atın*] A_6 *atı* || 5265 *isiz*] A_7 *ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat) || 5266 *ögrir ... sini*] A_8 ... *seni* C_4 *ögrir* (*-r-* dikkat) ...

5267 C 'de bu beyit yok | *yumğı işig*] A_9 *yum-tı ẹşig* B_3 *yumḳı i.* || 5268 *bu ... erse*] A_{10} *yoḳ ẹrz-e buu ġaflet* || 5269 *iḏi ... aymış*] A_{11} *ẹşidgil negü ter* C_6 *i. yaḳşı a.* | *barğıl*] A_{11} *bergil*

Dörtlük, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

5270 *sevinçin*] A_{12} *sevünçin* | *ʿaçẹb*] C_8 *ʿaçib* || 5271 *ya raḅ*] A_{13} *yarab* 5272 *ilingde yiti*] A_{14} *iling-te* (önce *ẹ-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) *iti* B_8 *ilig-de yiti* C_{11} ... *i. yiti* | *bağırsaḳlıḳıng*] A_{14} *bağır-saḳ-lıḳın*

5273 sanga bolğa aḫır bayat aytığı
bayat aytığı ol yazuḳluğ ağı

5274 baḳa tur negü tir saḳınuḳ kişi
saḳınuḳ sözin tutsa itlür işi

5275 ay boşlağ yorığlı buḏun öktemi
bayat aytığı bar anutğıl emi

5276 köngülçe yorığlı ay teltük müne
ayıtğay seningdin bayat bir küne

5277 ay yigli içigli yavalıḳ bile
saḳışḳa anungıl çıḳış yol tile

5278 ayıtğu turur kör bayat barçanı
ḳutulğu yiring barmu ḳaçğıl ḳanı

5279 ay ilig ḳılıç berge sinde turur
bu berge ḳıyınlar isizke erür

B 380 C 315 5280 isizler isizliklerin ismese
sen isme ḳının berge tutğıl basa

5281 isizlerke berge urup könmese
özüng saḳnu turğu olardın usa

5282 ilig bolsa isiz ajunuğ buzar
ḳısığlısı bolmasa yoldın azar

5273 *ağı*] C_{11} *atı* || 5274 *negü ... kişi*] A_{16} *n. ter saḳ-ı-yuḳ k.* B_{10} *nigü t. sạḳınuḳ* ... C_{12} *nigü t. sạḳı-nuḳ* (*-n-* noktasız) *ḳịşi* | *saḳınuḳ ... itlür*] A_{16} *saḳ-ı-yuḳ sösin* ... *ẹdlür* B_{10} *sạḳınuḳ sözi* ... C_{12} *sạḳı-nuḳ* (*-n-* noktasız) *sözi* ... || 5275 *anutğıl*] ... *anuġ tut* || 5276 *teltük*] A_{18} *til-tek* B_{12} ve C_{14} *tẹltük* (C harekeli) | *ayıtğay*] A_{18} ... B_{12} ve C_{14} *ayıtğa* || 5277 *yigli içigli*] A_{19} *yegli ıçıġ-lı* || 5278 *kör*] A_{20} *bir* | *yiring*] A_{20} *yering* B_{14} ve C_{16} *yịring* || 5279 *ḳılıç ... sinde*] A_{21} *ḳılınç barça sende* B_{15} ... *berge s.* C_{17} *ḳılıç* (*-ı-* üstünde nokta ?, *-n-* ?) *bạrça s.* | *bu ... erür*] A_{21} *buu bir-ge* ... *ẹsiz-ke ẹ.* B_{15} *bu bẹrge* (harekeli) *ḳıyın-lar* ... C_{17} *bu yẹrke ḳıyın-lar i. urur*

5280 A_{23} 'te bu beyit, 5281 'den sonra geliyor | *isizler ... ismese*] A_{23} *ẹ-siz-ler* ... *-lik-lerin iş-lez-e* B_1 ... *ismese* C_1 ... *kẹsmese* (sonradan tashih görmüş; *k-* önündeki elife dikkat) | *sen ... basa*] A_{23} *sen ẹdm-e ḳıyın birl-e t. ḳız-a* B_1 *sẹn isme ḳ.* ... C_1 *sẹn alsma* (harekeli; *-l-* şekline dikkat) *ḳıyın bẹrge* ...

5281 A_{22} 'de bu beyit 5280 'den önce geliyor; B ve C 'de bu beyit yok | *isizlerke ... könmese*] A_{22} *ẹsiz-ler-ke ... kọnmez-e* | *özüng ... usa*] A_{22} *ọsüng s. turğu* (önce ... yazılmış, sonra tashih edilmiş) *o. uz-a* || 5282 *isiz ajunuġ*] A_{24} *ẹ-siz acunuġ* | *ḳısığlısı ... yoldın*] A_{24} *ḳısıġ-lı yoḳ ẹrz-e yorıḳ yol* B_2 *ḳısığlı* ... C_2 ... *yorıḳı*

5283 ağırla sen edgüg tegür edgülük
budun edgü bolğay tözü ay külük

5284 oyunka avınma özüñni küdez
erejke sevinme künüñ kaldı az

5285 könilik öze sen turu kıl törü
törü birle beglik turur ol örü

5286 küçi yetmişinçe katığlansu öz
yava kılsa ʿuzri kolu tursu öz

5287 negü tir eşitgil budun başçısı
törü birle ilde yadığlı küsi

5288 aya beg katığlan bu takat teñri
törü kıl budunka tegürgil oñı

5289 kalı tuşsa takşır yana ʿuzri kol
tilin künde tevbe kılıngıl yañı

A 150 5290 öküş kaznak urma sen altun kümüş
negü bulsa birgil ülegil öküş

5291 seniñde kidin kalğa tutsa ölüm
oğul kız isizlikke bulğay tolum

5292 katığ'an tiriglikte mal aşnu ıd
sakıştın kutulğıl muyan özke tıd

5283 *budun ... ay*] A_{25} *torü etgü bolğay budun-ka* || 5284 *avınma*] A_{26} *kadılm-a* | *erejke sevinme*] A_{26} *eric-ke avın-m-a* C_4 *e. sevünme* || 5285 *sen ... törü*] C_5 *kıl törü sen turu* (?) | *ol*] C_5 *il* || 5286 *küçi yetmişinçe*] A_{28} *kuçüng yedmiş-i-çe* B_6 *küçüng y.* | *yava ... tursu*] A_{28} *tak-ı kalz-a 'usr-i k. turz-a* || 5287 *negü tir*] A_{29} *n. ter* B_7 ve C_7 *nigü t.* | *ilde*] A_{29} *ilke*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işaret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

5289 *yana*] A_{31} *anıng* | *künde ... kılıngıl*] A_{31} *... yangı kıl* B_9 *tegmede t. kılğıl* || 5290 *kaznak*] A_1 *kasnak* (satır altında uyg. harfl. *hasin-e*) | *negü ... öküş*] A_1 *n. bulmış-ıng halk-ka kılğıl ülüş* B_{10} ve C_{11} *nigü ...* || 5291 *seniñde ... kalğa*] A_2 *sening-tin kedin k.* C_{12} *sening-den kalığlı ma* | *isizlikke bulğay*] A_2 *e-silz-lik-ke bolğ-a* C_{12} *i. tolğa* || 5292 *tiriglikte*] B_{12} *tiriglikde* | *sakıştın*] A_3 *sakış-tan* B_{12} *sakışdın* C_{13} *sakış-tan*

A_4'te, 5292'den sonra, daha şu beyit gelmektedir:

kim erz-e kodup barz-a bağ-ı yer-i
asığ kılmaz anda sığıt un ur-ı

5293 idi yakşı aymış budunlar begi
budunda bedüki kişide yigi

5294 ay kaznak uruğlı ajun begleri
özüñde kidin kodma kaznak yorı

5295 erej adnağu kılğa sakış sañga
ülüg tegmesü ay uruğluğ karı

B 381 **C 316** 5296 aya bay boluğlı budunda talu
kokuz kıl bu baylık muyan al tolu

5297 vefasız ajunka köñül bamağıl
cefa kılğa ahır bolu birmegil

5298 aya beg boluğlı budunda burun
burun ıd bu beglik sen itgil orun

5299 közi suk ay artuk uzun saknur er
ölüm tutmaz erken barıñ barça bir

5300 ölüm tutsa ahır bu neñ asğı yok
turu kalğa malıñ sañga tatğı yok

5301 aş az yi ay ilig öküş kıl tapuğ
söz az sözle ögren sen erdem kamuğ

5293 *idi ... begi*] A_5 *eti y. a. bilig-lig begü* B_{13} *idi ...* C_{14} *i. yakşı ...* | *budunda ... yigi*] A_5 *bilig-lig söz-i-ni amış-ça egü* B_{13} *... ögi* C_{14} *... yegi* (*-e-* harekeli)

D ö r t l ü k, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiş; A'da dörtlük şeklinde değildir

5294 *ay ... ajun*] A_6 *bau kasnak u. acun* | *özüñde ... yorı*] A_6 *esüng-te kedin ...* B_{14} *... yorı* (*y-* noktasız) C_{16} *özüng-den ...* || 5295 *erej ... sañga*] A_7 *erinc ... sangga* | *ülüg ... karı*] A_7 *asığ kılmaz eknüp yarın ay tongga*

5296 A_{10}'da bu beyit 5297'den sonra geliyor | *budunda*] A_{10} *budun-ka* | *kokuz ... tolu*] A_{10} *kokur kıl bau ... nolu* (*n-* noktalı) B_1 *kokuz* (*-z* noktasız) ... C_1 *kazğıl ...*

5297 A_8'de bu beyit 5295'ten sonra geliyor | *ajunka*] A_8 *acun-ka* | *kılğa ... bimegil*] A_8 *kılz-a ... bar-mağıl* B_2 *... tolu tirmegil* (*t-* noktasız) C_2 *... birmegil* (*b-* noktasız)

A_9'da, 5297'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (her hâlde karıştırılmış olacak, bk. beyit 5298):

ay-a beg bolağ-lı budun-ka uluğ
burun ıt bau yering esüng-ke yuluğ

5298 A_{11}'de bu beyit 5296'dan sonra geliyor | *budunda*] A_{11} *budun-ka* C_3 *budun-...* | *itgil*] A_{11} *edgil* || 5299 *azun ... er*] A_{12} *acun s. er* B_4 *... er* | *tutmaz ... bir*] *... tudmış ... ber* B_4 *tutmas ...* || 5300 *bu neñ*] A_{13} *munung* || 5301 *yi*] A_{14} *ye* (satır altında uyg. harfl. *y-e*) C_6 *yi*

5302 çıġay tul yętimig baḳa tur körü
bularıġ küdezse bolur çın törü

5303 uşaḳçı kişig ḳılma özke yaḳın
ozunçıġ özüñdin yıraḳ tut saḳın

5304 bu yañlıġ kişi ol kişi yaslıġı
kişi yaslıġın sen yaġı bil yaġı

5305 kişi suḳıñġa birme ilde elig
sizik tutma buzġay itilmiş ilig

5306 ḳatıġlan özüñni tamudın yırat
ḳamuġ ędgülük ḳıl küdezgey bayat

5307 bu künki künüñde yarınḳı künüñ
barı ędgü bolsun yarınḳı tünüñ

5308 idi yaḳşı aymış biliglig tüzün
bitimiş bu ḳılġu işiñni sözün

5309 bu künke yarın bar ayıtġu küni
yarınḳa saḳınsa yorıġıl köni

5310 usanma oduġ tur udıma odun
udır köz oduġ tut unıt bu unı

5311 bu din dalı dünya dalı ḳarşı ol
yaġuşmaz ikigün yolı yarşı ol

5302 *baḳa tur*] A_{15} *kǫrü al* || 5303 *ozunçıġ özüñdin*] A_{16} *ǫsü-çig ǫ.* B_8 *özüngüe kiçigni* C_8 *uzun çın* (-ç- noktasız) *özünd-de*^{n} || 5304 *kişi yaslıġı*] A_{17} *buu yaz-lı-lıḳ-ı* B_9 *k. yaslıġı* (satır altında *yąmąnı*) || 5305 *suḳıñġa ... elig*] A_{18} *suḳın-a berm-e i. ilig* B_{10} ... *ilig* | *sizik ... itilmiş*] A_{18} *sesik t. busġ-a ędilmiş* B_{10} ve C_{10} ... *buzġa* ... || 5306 *tamudın*] B_{11} ve C_{11} *tąmuġdın* | *küdezgey*] A_{19} *kụdez-ge* B_{11} *küdezgen* C_{11} *küdezge* || 5307 *bu ... künüñ*] A_{20} *bụkün-ki kụnü(n)g-te y. kụnü(n)g* C_{12} ... *kününg-den* ... | *barı ... yarınḳı*] A_{20} *bar-ı ę. bolz-u keligli* B_{12} *barı* ... C_{12} *bąru e. bolsu y.* || 5308 *idi yaḳşı*] A_{21} *ęti y.* B_{13} *idi yąḳşı* C_{13} *idi yąḫşı* | *bitimiş ... sözün*] A_{21} *tuduz-mış sanga ḳılġu işing sǫsün* B_{13} *bịtinmiş* (?, *bitimiş* ?) ... *özün* C_{13} *bịtimiş* ...

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir. B'de bu dörtlük yok

5309 B'de bu beyit yok | *bu ... ayıtġu*] A_{22} *bụkün-ke y. barġu ayıt kụụ* | *yorıġıl*] A_{22} *yụrigil*

5310 B'de bu beyit yok | *unıt bu*] A_{23} *udut-su* C_{16} *unıtsu* (dikkat, tashih görmüş ?) || 5311 *yaġuşmaz ... yarşı*] A_{24} *yaġuş-mış ikegü y. yaḳşı* B_{14} *yąġuşmas* C_{17} ... *yarşı* (*y-* yerine *b-* ile ?)

5312 bu din dünya birle birikmeki sarp
ḳavuşmaz ikigün munı bilse tap

B 382
C 317

5313 birisi yaġusa birisi tezer
iki birle tutsa kişi yol azar

5314 tüpi yil turur dünya yaġmur sanı
kelir çoġlayur az öçer terk üni

5315 kelir ḳut ḳapuġda ḳalın yumdarur
köñül basa yumġıġ adınḳa birür

5316 bayudum tise sen çıġay bolġu bir
aġır men tise sen uçuz ḳılġa yir

5317 ajun toḳluḳı barça açlıḳ turur
ereji sevinçi kör emgek erür

5318 ay ilig bu nęfsiñ yaġıla ḳatıġ
tilekini birme yitürme tatıġ

5319 ḳamuġda isizrek yaġı bu turur
muñar ędgü ḳılsa bu isiz ḳılur

5320 vęfa ḳılsa yandru yanutı cęfa
cęfa ḳılsa ötrü ḳılur bu vęfa

5321 bu nęfsiñ uçuzla aġır bolġa can
bilig beg bolup kör uḳuş bolġa ḫan

A 151

5322 bu dünya yaġı ol bu nęfsiñ yaġı
bu iki yaġınıñ yadıġlıġ aġı

5323 bu ḳutḳa küvenip kötürme köñül
ınanma tiriglikke artuḳ töñül

5312 *ḳavuşmaz ikigün*] A_{25} *yaġış-maz ikegü* B_{15} *ḳąvuşmas* ... || 5313 *yaġusa*] ... *yavuz-a* || 5314 *yil ... yaġmur*] A_{27} *yel ... yamġur* B_2 *yịl* ... | *kelir ... öçer*] A_{27} ... *ür ... az* (*az*'dan önce *terk* sözü yazılmış, sonra üzerinden çizilmiş) *keçer* B_2 ... *k öçer* || 5315 *ḳapuġda ... yumdarur*] A_{28} *tapuġ-ta ḳ. yum-turur* C_3 *ḳąpuġḳa* ... | ... *mġıġ ... birür*] A_{28} *yumḳ-ı a. berür* B_3 ve C_3 *yumḳıġ* ... || 5316 *tise ... bir*] A_{29} ... *bar* B_4 ... *bir* (*b-* noktasız) C_4 ... *tir* (*-i-* noktasız) | *tise ... yir*] A_{29} *tez-e* ... *bolġu bar* B_4 ... *yir* (*y-* noktasına dikkat) C_4 ... *bir* || 5317 *ajun ... barça*] A_{30} ... *t. körz-e* | *ereji sevinçi*] A_{30} *ęrici* ... C_5 *e. sęvünçi* || 5318 *ilig*] A_{31} *ęlig* | *birme* ... *birme*] A_{31} *berm-e tadurm-a* || 5319 *ḳamuġda ... bu*] A_{32} *ḳamuġ-tın ę-siz-rek y. buu* ... *ḳamuġ-dan* ... | *isiz*] A_{32} *ę-siz* || 5321 *bu ... uçuzla*] A_{34} *uçaz-la buu nefsing* C_9 ... (sahife kenarında yazılmış) ... | *bilig ... ḫon*] A_{34} *bilig-lig bolup buu uḳuş* ... 5322 *yaġınıñ aġı*] A_1 *y. yadıġlı a.* C_1 *yąġıng-nı* ... || 5323 *tiriglikke*] A_2 *tirig-lik* ... bilig

5324 beḏüklük uluġluḳ bu keçgü turur
bu dẹvlẹt otı barça öçgü turur

5325 negü tir eşitgil ay ạşlı beḏük
bağırsaḳ sözi tutsa asġı kẹḏ ök

5326 bu beglik bile sen kötürme egin
kögüz kerme artuḳ özüñni sakın

5327 yirindi ajunuġ süründike ḳoḏ
bayat birge anḍa tü nịʿmẹt yigin

B 383 5328 ay ilig kẹḏ öḏrüm tile üç kişig
anıñda basa bir bu üçke işig

C 318 5329 bularda biri ḳażı yinçke arıġ
saḳınuḳ kerek tegse ḫalḳḳa asıġ

5330 ikinçi ḫạlifẹt kerek çın bütün
buḏun bulsa inçlik tirilse ḳutun

5331 üçünçi kẹḏ öḏrüm kerek bu vẹzir
buḏunḳa negü tegse mundın tegir

5332 bu üç işte bolsa kişisi köni
buḏun inçke tegdi yarudı küni

5333 itilgey iliñ hẹm bayuġay buḏun
sañga artġa eḏgü dụʿa ol öḏün

5334 bu üç işte bolsa yaraġsız kişi
yaraġsız bolur barça il kün işi

5324 *bu*] A_{3} *m-a* ‖ 5325 *negü tir*] A_{4} *n. ter* B_{13} ve C_{13} *nigü t.* | *asġı* . [illegible] *ik*] A_{4} *asl-ı kedük* C_{13} *a. kẹdük*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

5326 *egin*] A_{5} *igin* | *saḳın*] A_{5} *igin* C_{15} *sạḳın* ‖ 5327 *yirindi ... ḳoḏ*] A_{6} *yerindi* [illegible] *acunuġ sụsün-ti-ke ḳ.* B_{15} *yịrindi ajun-nı* ... C_{16} *yẹrindi* (-ẹ- harekeli) [illegible] *birge* [illegible] *yigin*] A_{6} *berge a. tụụ n. yegin* B_{15} ... *tü n. yịgin* C_{16} ... *bu n. yịgin* ‖ 5328 *tile üç*] A_{7} *t. kụç* B_{1} *yạlavạç* | *anıñda ... işig*] A_{7} *anın-tan baz-a bar olar-ḳa ęsig* C_{17} *anıng-da* ... ‖ 5329 *ḳażı yinçke*] A_{8} *inçke ḳaz-ı* C_{1} *ḳ. yịnçke* | *saḳınuḳ*] A_{8} *sak-ı-yuḳ* C_{1} *sạḳı-nuḳ* (-*n*- noktasız) ‖ 5330 *ḫạlifẹt ... bütün*] A_{9} *ḫal-i-ket* ... C_{2} ... *bitün* (-*i*- noktasız) | *inçlik*] A_{9} *ẹnçlik* ‖ 5331 *öḏrüm*] A_{10} *öglüg* | *negü tegse*] A_{10} *ilig tegz-e* B_{4} *nigü tẹgse* C_{8} *nigü tigse* ‖ 5332 *işte*] C_{4} *iş-de* | *buḏun ... tegdi*] A_{11} *b. ẹnç-ke t.* B_{5} *buḏun* (*b*- yerine *y*- ile) ... C_{4} ... *tigdi* ‖ 5333 *itilgey ... bayuġay*] A_{12} *ẹdil-gey ilig me bedüge* B_{6} *i. ilig* ... C_{5} *itilge ilig ... bayuġa* | *sañga artġa*] A_{12} *sangga aydġay* ‖ 5334 *kişi*] A_{13} *kişing* | *işi*] A_{13} *işing*

5335 muñar meñzetü keldi emdi sözüm
eşitgil munı sen ay körklüg yüzüm

5336 bu begke vẹzir ol tutup yitgüçi
ili ḳapġı atı bu ol itgüçi

5337 ḳalı tetrü yitse burunduḳ vẹzir
ḳamuġ tetrü boldı özüm ayġuçı

5338 bu dụnya itig:ig bu tirki sanı
yorıġlı bu yalñuḳ neçe yir anı

5339 biziñde ozaḳı ḳutu barġuçı
yidi toḏtı ḳandı ölüp yatġuçı

5340 uluġ toy baḳıp kör yaturlar küḏü
oḳır bizni barġu siziksiz uḏu

5341 taḳı bir ḳutu ol ḳarındaḳılar
biziñde basa tirki yigli olar

5342 biziñ ḳopġumıznı küḏer bu ḳutu
küḏer kelgümizni olar ay botu

5343 bu kün bizke tegdi bu tirki yimi
neçe birge erki yigü keḏgümi

B 384 5344 oḳırlar ölüp yatġuçılar naru
sürerler ḳarındaḳılar ḳop tiyü

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

5336 *yitgüçi*] A_{15} *yet-güçi* | *ili ... itgüçi*] A_{15} *ẹl-i ... ẹd-güçi* C_{9} *i. atı ḳạpġı* ‖ 5337 *yitse*] A_{16} *yedz-e* ‖ 5338 *itiglig ... tirki*] A_{17} *ẹdig-li buu tụrki* (satır altında uyg. harfl. *ḫon*) B_{11} ve C_{11} ... *tịrki* | *yorıġlı ... yir*] A_{17} *yụrig-li buu y. ḳamuġ yer ... nẹçe* (*n*- yerine *b*- ile?) *y.* C_{11} ... *yạngluḳ nẹçe y.* ‖ 5339 *biziñde ... ḳutu*] A_{18} *biring-te* (ilk -*i*-?) *o. ḳanu* C_{12} *bizing-deⁿ* ... | *yidi ... ḳandı*] A_{18} *yeti ... ḳatı* ‖ 5340 *baḳıp*] A_{19} *toḳıp* B_{13} *bạḳıp* | *siziksiz*] A_{19} *sesik-siz* ‖ 5341 *ol*] A_{20} *bar* | *biziñde ... yigli*] A_{20} *bes-in-ge baz-a yegli terki* B_{14} ... *tịrki y.* C_{14} *bizing-deⁿ ... tịrḳi y.*

5342 B ve C'de bu beyit yok | *küḏer*] A_{21} *kụdez* | *küḏer*] A_{21} *kụdez*

A_{22}'de, 5342'den sonra, daha şu beyit gelmektedir (sırası için bk. beyit 5344):

oḳır ọlgüçi-ler mangga kel ayu
sụrer-ler ḳarın-taḳ-ı-lar ḳap teyü

5343 A_{25}'te bu beyit 5344'ten sonra geliyor | *bu ... yimi*] A_{25} *bụkün ... terki* (satır altında uyg. harfl. *ḫon*) *yemi* B_{15} ve C_{15} ... *tịrki y.* | *birge ... yigü*] A_{25} *yerge yegü* B_{15} *birgey* .. C_{15} *birge* (-*r*- yerine -*z*- ile) ...

5344 A_{24}'te bu beyit 5343'ten önce geliyor; A_{22}'de tekrar için bk. beyit 5342 not) | *ḳop tiyü*] A_{24} *terk berü* B_{1} ve C_{16} *ḳ. tịyü*

5345 birisi sürer kör birisi oḳır
bu ikin ara kim erejke tegir

C 319 5346 ay ilig usanma saḳınma uzun
uzun ḳalğu ermez ay ḳılḳı tüzün

5347 ḥaramḳa ḳatılma ay ilig saḳın
ḥaramḳa ḳararur kön͡gül bil yaḳın

5348 saḳınuḳ bolayın tise ay külüg
ḥalal yi ḥalaldin kötürgil ülüg

5349 negü tir eşitgil ḥalal yigli er
saḳınuḳ başı çın ḥalal tigli er

5350 ḥalal yigli ḳılmaz bayatḳa yazuḳ
ḥalal yi ḥalal ḳıl yarınlıḳ azuḳ

5351 kimin͡g boğzı egni bar erse arıġ
arıdı anın͡gdın yazuḳı arıġ

A 152 5352 arıġlıḳ tilese arıtġıl boğuz
arıtsa boğuz boldı asğın͡g ögüz

5353 özün͡g asğı ḳolma buḍun asğı ḳol
buḍun asğı içre özün͡g asğı ol

5354 negü tir eşitgil uluġ kẹnd begi
ḳamuġ iş içinde yetürmiş ögi

5355 ḳut ol beg buḍunḳa ḳutaḍğu kerek
ḳutaḍsa buḍun ḳarnı toḍğu kerek

5345 A_{23}'te bu beyit 5344'ten önce geliyor | *kör*] A_{23} *ol* | *iki ... erejke*] A_{23} *iki ... ẹric-kẹ* C_{17} *iki ...*

5346 A_{26}'da bu beyit 5343'ten sonra geliyor | *ilig*] A_{26} *ẹlig* | *ermez ... ḳılḳı*] A_{26} *ẹ. buu acun* B_3 *ermes ...* || 5347 *ilig*] A_{27} *elig* | *bil*] A_{27} *ket* || 5348 *saḳınuḳ ... tise*] A_{28} *ṣaḳ-ı-yuḳ b. tez-e* C_3 *saḳı-nuḳ* (-*n*- noktasız) ... | *yi*] A_{28} *y-e* C_3 *yī* || 5349 *negü ... er*] A_{29} *n. ter ... yegli ẹr* B_6 *nigü ... ẹr* C_4 *nigü ...* | *saḳınuḳ ... er*] A_{29} *saḳ-ı-yuḳ ḥaramıġ ḥ. tegli ẹr* B_6 *... ẹr* C_4 *saḳı-nuḳ* (-*n*- noktasız) ... || 5350 *yigli ḳılmaz*] A_{30} *yegli ḳ.* B_7 *y. ḳılmas* | *yi ... azuḳ*] A_{30} *y-e ... yarın-ḳı asuḳ* C_5 *yī ...* || 5351 *bar erse*] A_{31} *arız-a* | *arıdı ... arıġ*] A_{31} *ar-ı-tın ...* B_8 *... arıġ* (-*r*- yerine -*z*- ile) | 5352 *tilese*] A_1 *bile sen* | *arıtsa ... öğüz*] A_1 *arız-a ... ẹgüz* || 5353 *asğı ... ol*] A_2 *asğıng t. sening asğıng ol* || 5354 *negü tir*] A_3 *n. ter* B_{11} ve C_9 *nigü t.*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

5355 *ḳutaḍsa ... toḍğu*] A_4 *ḳudı birl-e but-nı todun-ġu*

5356 bu begler ten͡giz ol tüpi yinçülüg
ten͡gizke yağuġlı bayuğu kerek

5357 bu begler tağ ol kani altun kümüş
kümüş kan ḳazıġlı bayur ol öküş

5358 asıġlıġ kerek beg kör elgi aḳı
ajun buḍnın͡ga tegse andın toḳı

B 385 5359 yaşıḳ ṭeg yaruğıl ay ilçi bügü
buḍun bulsu sindin kör içgü yigü

5360 ẹmanẹt yüḍürdi bayat boynun͡ga
küḍez bu ẹmanẹt ayıtğa san͡ga

5361 ay ilig baḳa kör sen özke közün
bir özke neçe nen͡g tirer sen özün

C 320 5362 ten͡gizdeki gẹvhẹr tükemez san͡ga
tüpindeki yinçü tuyumaz san͡ga

5363 yağız yir ḳatındaḳı altun kümüş
tirer sen ḫazine urur sen öküş

5364 bu tağlar ḳatında çıḳar gẹvhẹrıġ
ḳazıp yetrümezler san͡ga ay arıġ

5365 yağız yir özele önügli eṿin
tirip sen tolular sen ḳaznaḳ eṿin

5366 uçuġlı yorıġlı suṿ içre balıḳ
ḳutulmaz senin͡gdin aya sarp ḳılıḳ

5356 *bu ... yinçülüg*] A_5 *tengiz ol buu begler ...* B_{13} *... yünçülüg* C_{12} *... tig tüpi yinçülüg* | *ten͡gizke yağuġlı*] A_5 *tengiz-ḳa yavuġ-lı* || 5357 *bayur ol*] A_6 *bayudı* || 5358 *asıġlıġ ... elgi*] A_7 *begler ilgi* | *ajun ... toḳı*] A_7 *acun budnı todz-a* (satır altında uyg. [illegible] *toyz-a*) *anıng-tın taḳ-ı* || 5359 *ilçi bügü*] A_8 *ẹlçi begü* | *sindin ... yigü*] A_8 *sindin ... yegü* B_1 *sịndin* (-*ị*- harekeli) ... || 5360 *boynun͡ga*] A_9 *boy-nungga*

5361 A_{12}'de bu beyit 5364'ten sonra geliyor | *sen ... közün*] A_{12} *ọsüng-ke bụkün* | *tirer ... özün*] A_{12} *terer sẹn ụgün* B_3 ve C_{17} *t. se ö.* || 5362 *ten͡gizdeki ... san͡ga*] A_{13} *tengiz-teki g. tụken-mez sangga* B_4 *... tükemes s.* | *tüpindeki ... san͡ga*] A_{13} *t. yinçü yedümez sangga* B_4 *t. yünçü tuyumas s.* C_1 *tẹbüt-deki yaḳut yẹtümez s.*

5363 A_{10}'da bu beyit 5360'tan sonra geliyor | *yir ḳatındaḳı*] A_{10} *yer ...* B_5 *yịr ḳatındaḳı* (-*t*- ve -*n*- noktaları yerlerini değiştirmiş) | *tirer ... sen*] A_{10} *terer ...* B_5 *tirse ... se* C_2 *t. sen ... sen* || 5364 *yetrüzmezler*] B_6 *yẹtrümesler*

5365 A_{14}'te bu beyit 5362'den sonra geliyor | *yir*] A_{14} *yer* B_7 ve C_4 *yịr* | *tirip ... eṿin*] A_{14} *terip ... sẹn ḳasnaḳ ẹvin* B_7 *... se ḳaznaḳ iṿin* C_4 *... sen ḳ. e.* || 5366 *uçuġlı yorıġlı*] A_{15} *uçuġ-luġ yoruġ-lı* | *ḳutulmaz*] B_8 *ḳutulmas*

5367 ajun tezginür ilde arḳış yorıp
ağı çuz tiying kiş alır sen tirip

5368 ḳaşab tozi rumi ajun tangsuḳı
sanga kelse tolmaz ağı ḳaznaḳı

5369 kevel tazı büktel tağı arḳunı
aḳur toldı tolmaz bu suḳluḳ ḳanı

5370 tirildi tümen ming talu köp titir
yazıda ḳalın yond aḳurda ḳatır

5371 yazı tağ yirig tut yorır ḳoy sürüg
ya ḳul küng tapuğçı ay ḳılḳı örüg

5372 ya ḳuzda yorığlı ḳalın köp ḳutuz
ya tüzde yorığlı uḍ ingek öküz

5373 ḳayada yorığlı bu ımğa teke
ḳutulmaz seningdin ay ersig böke

B 386 5374 sığun muyğaḳ erse suḳaḳ ya ıvıḳ
sanga yim tükemez ay edgü ḳılıḳ

5375 ḳulan ya tağı tut taḳı kök teke
tutup keldürürler sanga ay böke

5376 böri tilkü arslan adığ ya tonguz
seningdin ḳutulmaz ölür avda tüz

5377 ḳuğu ḳorday erse ya turna yuğaḳ
ya toy tut ya yügdik ya toḍlıç ya ḳaḳ

5367 *ajun tezginür*] A_{16} *acun tesginür* C_{8} *a. tizginür* | *çuz ... tirip*] A_{16} *ç. teying ... terip* B_{9} *ç. tiying* (*-n-* dikkat iki nokta) ... *se t.* C_{6} *çuz tiying ... sen alıp* || 5368 *ajun*] A_{17} *acun* | *tolmaz*] B_{10} *tolmas* || 5369 *büktel ... arḳunı*] B_{11} *büktel* (*-k-* üç noktalı) ... C_{8} ... *arḳunı* (*-ı* noktaya dikkat) | *aḳur ... tolmaz*] A_{18} *oḳur* ... B_{11} ... *tolmas* || 5370 *tirildi ... titir*] A_{19} *teril-ti ... kop tedir* B_{12} ... *titir* | *yond ... ḳatır*] A_{19} *yonda-ḳurda ḳ.* C_{9} ... *ḫatın* || 5371 *yirig ... yorır*] A_{20} *tengiz t. yurür* B_{13} *yirig ...* C_{10} *y. tut* (*-t* yerine *b-* ile) *y.* | *ya*] A_{20} *ne* || 5372 *ḳuzda*] A_{21} *ḳur-ta* | *uḍ ingek*] A_{21} *udin-gek* || 5373 *yorığlı*] A_{22} *ḳalığ-lı* | *ḳutulmaz ... böke*] A_{22} *ḳalumaz ... tongga* B_{15} *ḳutulmas ... böke* C_{12} ... *böke* || 5374 *muyğaḳ ... ıvıḳ*] A_{23} *mun-ğaḳ ... ıvıḳ* (?) C_{13} *muyğaḳ* (*-y-* noktasız) *ıvıḳ* | *sanga ... ḳılıḳ*] A_{23} *sangga yem ... ḳılıḳ* B_{1} ve C_{13} ... *tükemes ...* || 5375 *ya ... taḳı*] A_{24} *m-a ... avı* (?) B_{2} *ya* (*y-* noktasız) *tağı bu tut taḳı*

5376 A_{26}'da bu beyit 5377'den sonra geliyor | *tilkü ... adığ*] A_{26} *tulkü ... adığ* (satır altında uyg. harfl. *ayığ*) | *ḳutulmaz*] B_{3} *ḳutulmas*

5377 A_{25}'te bu beyit 5376'dan önce geliyor | *ḳorday ... turna*] A_{25} *ḳonday erz-e yedürge* | *toy ... ḳaḳ*] A_{25} *tot tut y-a yugdik y-a toslıç yaḳaḳ* B_{4} ... *yügdik* (*-g-* üç noktalı) *y. todlıç ...*

5378 ḳalıḳta uçuğlı ḳara ḳuş yorı
seningdin keçümez aya kök böri

C 321 5379 uçarığ uçurmaz sening ḳuşlaring
yorırığ yorıtmaz kör esring iting

5380 atalığ atasız ḳalır yalnguzun
analığ anasız bolur ögsüzün

5381 bu munça ajun barça bütrü sanga
tükemez tüker sen ay küçlüg tonga

5382 ḳamuğ bir boğuzḳa eginke bolup
ajun barça tirding ḳoḍur sen ölüp

5383 negü asğı aḫır ajun tirdüküng
eçel can tirer kör üzer bu köküng

5384 körü barsa barça bu suḳluḳ turur
suḳun açmış özler ḳaçan toḳ bolur

A 153 5385 negü tir eşitgil közi toḳ kişi
bu köz toḳluḳı ol bu baylıḳ başı

5386 ajun bütrü bulsa közi suḳ tükel
anı bay tise bolmağay bu muḫal

5387 çığay tip ayurlar ḳayu ol çığay
közi suḳ çığay ol neçe erse bay

5388 közi suḳ kişike bayup asğı yoḳ
suḳuğ yarlıḳağıl aya köngli toḳ

B 387 5389 közi suḳḳa tütmez bu dünya bütün
barı tap tigüçi tirildi ḳutun

5378 A_{27}'de bu beyit 5376'dan sonra geliyor | *ḳalıḳta*] B_{5} ve C_{17} *ḳalıḳ-da* | *seningdin keçümez*] A_{27} *ḳaçumaz senig-tin* B_{5} *s. keçümes* || 5379 *uçurmaz*] B_{6} *uçurmas* | *yorırığ yorıtmaz*] A_{28} *yorığ-lı y.* B_{6} *y. yorıtmas* || 5380 *yalnguzun*] C_{2} *yangluzun* || 5381 *ajun ... sanga*] A_{30} *acun ... sangga* | *tükemez ... tonga*] A_{30} ... *tongga* B_{8} *tükemes t. se* ... C_{3} ... *sen* ... || 5382 *boğuzḳa eginke*] A_{31} *egin-ke boğuz-ḳa* | *ajun ... sen*] A_{31} *acun b. terding* ... B_{9} ... *se* C_{4} ... *sen* || 5383 *negü ... tirdüküng*] A_{32} ... *acun ter-tüküng* B_{10} ve C_{5} *nigü* ... | *tirer*] A_{32} *terer* || 5384 *körü ... turur*] A_{33} *kerü ... erz-a b. busuḳ-luḳ t.* B_{11} ve C_{6} ... *turur* | *açmış özler*] A_{33} *açz-a yalnguḳ* || 5385 *negü tir*] A_{1} *n. ter* B_{12} ve C_{7} *nigü t.* | *ol bu*] A_{1} *boltı* (*-t-* ?) || 5386 *ajun*] A_{2} *acun* | *tise ... muḫal*] A_{2} *tez-e me bu bolğay muu-ḫal* || 5387 *tip*] A_{3} *tep* | *erse*] A_{3} *bolz-a* B_{14} *bolsa* || 5388 *bayup*] A_{4} *barıp* || 5389 *suḳḳa ... bu*] A_{5} *s. tudmez buu* B_{1} *suḳ* (sonradan ilâve edilmiş olan parça iyi okunmuyor, *-ḳa* ?) *tütmes b.* C_{11} *suḳ-ḳa* (*-ḳ-* ?) . | *barı ... tigüçi*] A_{5} *barnı t. tegüçi*

5390 közi suk kişi nengke todmaz közi
męgęr tolmağınça kara yir tozı

5391 bu erdi ay ilig mening bilmişim
sanga sözledim men negü ukmışım

5392 munu sözledim söz eşitti özüng
yete baksa könglüng açılğa közüng

5393 sözüm tutsa asğı yarın teggey ök
kalı tutmasa sen sanga bolğa yük

5394 negü tir eşitgil ukuşluğ tili
sanga ötler emdi eşitse kalı

C 322 5395 nąsihąt kişike kılur ol tusu
nąsihąt tigüle tilese yisü

5396 kalı bu tigüni yiyü bilmese
katılma kodu bir küyer ot yisü

İLİG CĘVABI ODĞURMIŞKA

5397 bu sözler eşitti ilig yığladı
ayur ay ödürmiş kişide kedi

5398 mengilig sen emdi ay kongli oduğ
bu beglik manga boldı emdi yoduğ

5399 men emdi bilindim açıldı közüm
mini otka atmış mening bu özüm

5390 *kişi ... todmaz*] A_{6} *kişi-ning ki* (?) *todmaz* (satır altında uyg. harfl. *toymaz*) B_{2} ... *todmas* | *tolmağınça ... yir*] A_{6} *tol-mağınça* (satır altında uyg. harfl. *toprak*) ... *yer* B_{2} ... *yęr* (-ę- harekeli) C_{12} ... *yir* ‖ 5391 *negü*] A_{7} *kamağ* B_{3} ve C_{13} *nigü* ‖ 5392 *munu ... eşitti*] A_{8} *munung* ... B_{4} ve C_{14} ... *eşit(t)i* ‖ 5393 *sözüm ... teggey*] A_{9} *buu söz yarın* (-r- ?) *t.* C_{15} ... *tęgge* ‖ 5394 *negü ... ukuşluğ*] A_{10} *n. ter eşid ęmti taz-ı* B_{6} ve C_{16} *nigü* ... | *eşitse*] A_{10} *ęşit se* (*sęn* ?) B_{6} *eşitseng*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'da ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

5395 *tigüle ... yisü*] A_{11} *tegül-e tilez-e yesü* ‖ 5396 *tigüni yiyü*] A_{12} *tegü-ni yeyü* C_{2} *t. yiyü* | *kodu ... yisü*] A_{12} *ıtu ber kuyer* (?) *at tesü* B_{8} ... *yisü* (*y-* noktasız) C_{2} *kodų* (-ų satır üstünde küçük -v veya hareke) ... *yisü* (*y-* noktasız)

ilig ... odğurmışka] nushalarda bu başlık yok

5397 *eşitti ilig*] A_{13} *ę. elig* B_{9} ve C_{3} *eşit(t)i i.* ‖ 5398 *sen*] B_{10} *se* C_{4} *sen* | *bu ... boldı*] A_{14} *tirig-lik mangga boltı* (satır üstünde yazılmış) ‖ 5399 *açıldı*] A_{15} *açılur* | *mini*] A_{15} *meni*

5400 könilikte azmış özüm ay uluğ
ayu birding emdi könilik yoluğ

5401 duᶜa kıl ay odğurmış emdi manga
bayat birsü tęvfik kör edgü yanga

ODĞURMIŞ CĘVABI İLİGKE

B 388 5402 yanut birdi odğurmış aydı ay beg
bayat birsü tęvfik tilekingke teg

5403 katığlan ukuş birle basğıl hava
havaka basıksa bolur er yava

5404 sini alktaçı bu et öz tatğı ol
et öz kılkı barça sanga katğı ol

5405 idi kiçki dünya turur bu karı
telim beg keçürdi bu kılkı turı

5406 telim beg karıttı sening teg erig
sini me uzun tutmağay bu tirig

5407 olar bardı kaldı sanga bu orun
yava kılma öd kün kereking körün

5408 ölümüg unıtma ay ilig odun
sizik tutma kelgey sanga terk ödün

5409 özüngni unıtma ay ilig sakın
kalı öz unıtsa tüpüngke bakın

5410 bu iki nengig kim unıtsa kalı
anıngdın yıradı könilik yolı

5400 *könilikte*] A_{16} *kęni yolda* C_{6} *könilik-ten* | *birding ... yoluğ*] A_{16} *berding ... yoluğ* (-l- çizgisi yok, *yoruğ* ?) ‖ 5401 *kıl ay*] A_{17} *kıl-ğıl* | *birsü ... yanga*] A_{17} ... *nengge* (?)

5403
anga katgı]
5405
C_{13}
unudm-a
...] A_{20} *unudm-a*
tashih

C 323 5411 negü tir eşitgil özin bilmiş er
hạvasın ukuşka bulun kılmış er

5412 ölümüg unıtma gürüng yurtung ol
özüngni unıtma saẇı yurtung ol

5413 menidin törümiş özüng men time
özüng men tise ay unu ornung ol

5414 busuġda turur bu körünmez ölüm
çıka tuşsa hẹrgiz unıtmaz yolum

5415 tirigke adın hiç yok erse kıyın
tap erdi bu açıġ ölümke bakın

B 389 5416 tap erdi yana bu ölümde basa
kara yir katında ölüp oprasa

A 154 5417 anıngda basa kör neçe işler ol
anı barça körgü ölüm açsa yol

5418 bu hạlıġ bilirde ukuşluġ kişi
negü teg udır inç neteg yir aşı

5419 negü tir eşitgil bilig birgüçi
bilig birle hịmmẹt uluġ tutġuçı

5411 *negü ... er*] A_{28} *n. ter ... ẹr* B_{10} *nigü ... ẹr* C_1 *nigü ...* | *er*] A_{28} ve B_{10} *ẹr*
D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

5412 *unıtma ... ol*] A_{29} *unudm-a kọsüng burnung ol* B_{11} *u. gürüng yurtung* (*g* noktası iyi görünmüyor; *-t-* noktasız) *ol* | *unıtma ... ol*] A_{29} *unudm-a saẇı yurnıng ol* B_{11} *u. sạẇı yurnung* (*-r-* satır üstünde yazılmış) *ol* C_3 *u. sạẇı yurtung ol* || **5413** *time*] A_{30} *tem-e* | *tise*] A_{30} *tez-e* || **5414** *bu körünmez*] A_{31} *kör k.* B_{13} ve C_5 *b. körünmes* | *tuşsa ... yolum*] A_{31} *kelz-e ọt-süz udumaz talum* B_{13} *... unıtmas y.* C_5 *... ulum*
A_{32}'de, 5414'ten sonra, daha şu beyit gelmektedir:

tirig-ke yoḳ ẹrz-e ọlümük yakın
sening-tin oz-a-ḳı adang-ḳa bakın

5415 *hiç*] A_{33} *neng* | *ölümke bakın*] A_{33} *ọlüm tadığın* B_{14} *ö. bạkın* C_6 *ö. tạkın*
5416 B_1 ve C_8'de bu beyit 5417'den sonra geliyor | *ölümde*] A_{34} *ọlüm-tin* C_8 *ọlüm-den* | *yir*] A_{34} *yer* B_1 ve C_8 *yir*
5417 B_{15} ve C_7'de bu beyit 5416'dan önce geliyor || **5418** *negü ... yir*] A_2 ... *ẹnç nedeg yer* B_2 ve C_9 *nigü ...*
A_3 te, 5418'den sonra daha şu beyit gelmektedir:

tirig-te odı ḳıl usanm-a sakın
anan-ġıl açıġ buu ọlüm-ke yakın

5419 *negü ... birgüçi*] A_4 *n. ter ... ber-güçi* B_3 ve C_{10} *nigü ...*

5420 bẹdük tut bu hịmmẹt ẹdiz tut köngül
kọdu bir bu dụnya munıngdın töngül

5421 tünek ol bu dụnya içi ok yılan
munı kọd yaruk çın ajunka ulan

5422 süzük can kepi bu kara yir tuġı
kara yir kep örtnür ay kılkı aġı

5423 bu dụnya tünek ol karangku kuḍuġ
bẹla mịhnẹt ol barça munda yoḍuġ

5424 ne inçlik tiler sen tünekte turup
ne arzu kolur sen köngül ög urup

5425 kọdu bir aẇutça kara toprakıġ
uluġ mengü il kol nerek bu sakıġ

5426 bu toġ toz tumandın örü tart özüng
süzük mengü il kol sen açġıl közüng

C 324 5427 neçe ming yaşasa sen ahır ölüm
yeter ök tutar ok sini ay künüm

5428 neçe artsa dụnya baş aġrıġları
takı artuk artar ay ersig urı

5429 neçe ming yaşap er tilese tilek
tükel ök bolumaz bulunsa tilek

5430 negü tir eşitgil ay kılkı arıġ
bu öḍlek okı birle köngli balıġ

5420 *bir ... munıngdın*] A_5 *ber ... munung-tın* B_4 *... munungdın* C_{11} *... munung-dın*
5421 *tünek*] B_5 *tünek* (satır altında *zịndan*) | *yaruk ... ajunka*] A_6 *yasuk ç. acun-ka*
5422 *süzük ... yir*] A_7 *seẇüg can kepi* (?) *... yer* B_6 ve C_{13} *... yịr* | *yir ... kılkı*] *... yerke girdnür ay aslı* B_6 *yịr ...* C_{13} *yẹr ...* || **5423** *tünek ol*] A_8 *içi bir* | *munda*] *... mandın* C_{14} *ımundaġ* || **5424** *inçlik ... sen*] A_9 *ẹnçlik ...* B_8 ve C_{15} *... se* | *sen*] *...* C_{15} *sen* || **5425** *bir aẇutça*] A_{10} *ber oẇıt-ça* B_9 *b. oẇut-ça* | *mengü*] B_9 ve C_{16} *menggü* || **5426** *bu ... tumandın*] A_{11} *buduġ tur* (?) *tümen-tin* | *süzük mengü*] A_{11} *... ming m.* B_{10} ve C_{17} *s. mẹnggü* || **5427** *ming ... sen*] A_{12} *m. yaş-a-sang s.* B_{11} *ming* (... *yerine -n- ile*) ... C_1 *mẹning ...* | *ok sini*] A_{12} *ok seni* C_1 *ök sini* || **5428** *artar*] *... tardar* || **5429** *ming ... er*] B_{13} *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) *y. ẹr* C_3 *ming* (bir çizgi ...) *yaşasa* | *tükel ... bulunsa*] A_{14} *... bululz-a* B_{13} *tük ök bọlumas bulunsa* C_3 *t. ... bolumas bulunsa*
5430 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü tir*] A_{15} *n. ter* B_{14} ve C_4 *... t.*

B 390 5431 tükel mi$\widehat{ng}$ yaşasa tilekin ṭamam
tükel ök bulumaz kerekin ṭamam

5432 tilekin tilegli tükelin tiler
tilekin tüketse tüker çın ṭamam

5433 söz asğı ol ermez öküş sözlese
ya sözni ta$\widehat{ng}$ırḳap öküş tı$\widehat{ng}$lasa

5434 söz asğı ol ol kör eşitmiş sözüg
alıp işke tutsa könitse özüg

5435 öküş söledim söz eşitti$\widehat{ng}$ tükel
sözüm işke tutğıl anı$\widehat{ng}$ asğı al

5436 tilim tıḍnumadı telim sözledi
sözüm eksümedi suv̇ı eksüdi

5437 bayat birsü ṭevfiḳ sa$\widehat{ng}$a ay ilig
ḳamuğ eḍgülükke tegürgil elig

5438 tilek birsü te$\widehat{ng}$ri küḍezsü sini
duʿada unıtma ay ilig mini

5439 sözin kesti ḳoptı aḍaḳın örü
ilig tıḍtı aydı az oldur tiyü

5440 çıḳardı yigü içgü türlüg aşı
ayur azḳına tat ay eḍgü kişi

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda şi'r sözü ile ayırt edilmiştir

5431 *tükel mi$\widehat{ng}$*] A_{16} *neçe m.* B_1 *t. mi$\widehat{ng}$* (*-i-* yerine *-n-* ile) | *kerekin*] A_{16} *tilekin* || 5432 *tilekin tüketse*] A_{17} *tileki tụkez-e* C_7 *t. tükese* || 5433 *ermez*] B_3 *ermes* | *öküş tı$\widehat{ng}$lasa*] A_{18} *telim t.* B_3 *öküş* (-ş noktasız) *t.* C_3 *ö. tanglasa* || 5434 *könitse* | C_9 *unıtsa* || 5435 *eşitti$\widehat{ng}$*] B_5 ve C_{10} *eşit(t)ing* || 5436 *tilim ... telim*] A_{21} *telim t. tilim* C_{11} *t. tıdnumadım tẹlim* | *sözüm ... eksüdi*] A_{21} *sọsüm ọksümet-i s. ọksüt-i*

A_{22} 'de, 5436 'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir:

sọsüg söz-lemez-te burun ẹr gụher
ḳal-ı söz-lez-e sen sedef-ten beder

5437 *birsü*] A_{23} *bersü* | *tegürgil*] A_{23} *tegür sẹn* (?)

A_{24} 'te, 5437 'den sonra, daha şu beyit gelmektedir:

kişi berz-e alm-a mụrüvet ol oḳ
ming arduḳ kişi-lik munı bilgil uḳ

5438 *birsü ... sini*] A_{25} *bersü ... seni* | *unıtma ... mini*] A_{25} *unudm-a ... neni* || 5439 *ilig ... tiyü*] A_{26} *elig ... teyü* B_9 ve C_{14} *... tịyü* || 5440 *yigü*] A_{27} *yegü*

5441 elig sundı oḍğurmış aldı tigü
yidi içti azraḳ ol içgü yigü

5442 elig tarttı aştın yimedi aḍın
şụkụr ḳıldı rạbḳa atadı atın

C 325 5443 örü turdı oḍğurmış aydı sẹlam
ilig me yanut birdi ḳıldı ḳıyam

5444 turup çıḳtı oḍğurmış andın yorıp
uḍu çıḳtı ilig uzatu barıp

5445 esenleşti ilig bile ol köre
eligleşti ḳaldı ilig ḳaḍğura

B 391 5446 turup bardı andın yana tağ tapa
ḳadaşı uḍu bardı elgin öpe

5447 ev̇ürdi ḳaḍaşın kör oḍğurmışa
esenleşti yandı kör ögdülmişe

5448 ev̇i$\widehat{ng}$e kelip kirdi kö$\widehat{ng}$li ḳoḳuz
saḳınç ḳaḍğu birle uḍıtmadı köz

A 155 5449 toğardın yaşıḳ baş kötürdi örü
ḳuğu ḳırtışı boldı dụnya tolu

5450 yaşıḳ ḳoptı kögsin kötürdi örü
ajun toldı kafur saçar teg tolu

5441 *yidi ... yigü*] A_{28} *yeti ... yegü* || 5442 *tarttı ... yimedi*] A_{29} *tardtı a. yemeti* B_3 *tạrt(t)ı aşdın y.* C_{17} *tạrt(t)ı ...* || 5443 *ilig ... birdi*] A_{30} *ẹlig ... berti* || 5444 *yorıp*] *... yorıp* (satır altında tekrarlanmış) | *uḍu ... ilig*] A_{31} *... ẹlig* B_{14} *ilig çıḳtı uḍla ... ilig* (*-l-* üzerindeki *-k-* çizgisi yanlış olacak) || 5445 *ilig ... ol*] A_{32} *elig ... ol* (satır üstünde yazılmış) | *eligleşti ... ilig*] A_{32} *ilig-leş-ti ḳ. elig* || 5446 *yana*] A_{33} *...-a* (satır üstünde yazılmış) | *elgin*] A_{33} *ilgin* || 5447 *ev̇ürdi ḳadaşın*] A_{34} *ọv̇ür-ti ḳ. ... ḳaḍaşın* || 5448 *ev̇i$\widehat{ng}$e*] B_3 *iv̇i$\widehat{ng}$e* | *uḍıtmadı*] A_{35} *udı-mat-ı* C_6 *udımadı*

5449 ve 5450'de nushalarda beyitlerin son mısrâları karıştırılmış olmalıdır | *kötürdi*] A_1 *kọderti* | *ḳuğu ... dụnya*] A_1 *acun boltı kafur saçar teg* C_7 *ajun toldı kafur saçar tẹg*

5450 beytin ikinci mısraı için bk. beyit 5449 not | *kötürdi örü*] A_2 *kọderti yan-a* | *ajun .. tolu*] A_2 *ḳuğu ḳır-tış-ı boltı tụny-a sana* B_5 *a. boldı ...* C_8 *ḳuğu ḳırtışı boldı dünya t.*

5451 fịrịşte̥ yüzi teg yarudı ajun
kalıḳ boldı kafur saçar teg yüzün

5452 yana ḳoptı terkin töşektin turup
ma yundı yükündi könğül tüz urup

5453 tonın keḍti altandı eṿdin köre
yana ḳarşıḳa bardı andın köre

5454 tüşüp kirdi ḳarşı içinğe yorıp
oḳıdı ilig bu köründi kirip

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

5455 ayıttı ilig aşnu oḍğurmışığ
neçe ḳalmışığ hẹm ḳaçan barmışığ

5456 yana aydı ilig ay ögdülmişim
açığ boldı emdi manğa yir aşım

5457 negü teg tirilgü bu künde naru
çöküp bardı egnim ḳopumaz örü

5458 nerek emdi beglik bu yalnğuḳ yüki
bu ḳaḍğu saḳınç üzdi könğlüm köki

5459 er atsız bolumaz buḍun başlasa
ya beglik işin barça beg işlese

C 326 5460 er at tutsa şẹksiz kerek nenğ taṿar
bu nenğ bolmasa er yığılmaz anğar

B 392 5461 negü tir eşitgil bu sü başlar er
tiriglik ıḍıp beg işin işler er

5462 ḫạzine̥ er at boldı begler küçi
bu iki bile er alır öz öçi

5463 bu iki bile beg beḍüklük bulur
bu iki yumıtsa beḍür beg tacı

5464 er at tirgüke kör telim nenğ barır
nenğ almaḳ tilese körü küç tegir

5465 bir egnim meninğ me bir ök bu boğuz
nelük munça yalnğuḳ yüki yüḍmek öz

5466 neçe me çığay erse ḳalmaz açın
alır bu ölüm kör tirigde öçin

LXXII.

ÖGDÜLMİŞ İLİGKE İL İTGÜ TÖRÜSİN AYUR

5467 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
ḳamuğ işke önğdün yorıtsun elig

5468 yarağsız yorıtma tilinğde yaṿuz
bayat taplamağay ay bilgi ögüz

5451 *ajun*] A_3 *acun* | *kafur ... yüzün*] A_3 *ḳur-tay yụz-i teg usun* B_6 ... *yüzün* (*y*- noktasız) C_9 ... *özün* || 5452 *töşektin turup*] B_7 ve C_{10} *töşekin türüp* | *ma ... tüz*] A_4 *mayun-tı ... yụz* B_7 *na ... tüz* (*-z* noktasız) C_{10} *yunundı* (önce başta *na* veya *ma* yazılmış ve sonra silinmiş; *yu-* 'dan sonra satır üstünde *-nu-* yazılmış) ... || 5453 *kedti ... köre*] A_5 *kedti* (*-d-* altında ar. harf. *y*) *adlạn-tı ẹṿdin* (*-ṿ-* altında ar. harf. *v*) *naru* B_8 *k. aṭlandı iṿdin k.* | *bardı... köre*] A_5 *b. aḳru turu* B_8 ve C_{11} *kirdi* ... || 5454 *yorıp*] A_6 *yụrüp* | *ilig*] A_6 ve B_9 *elig*

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

5455 *ayıttı ilig*] B_{10} *ayıt t)ı ịlig* C_{13} *ayıt(t)ı i.* | *neçe ... barmışığ*] A_7 *nedeg ḳılmış-ın ... bar-mışın* B_{10} *nẹçe ḳalmışığ* (*ḳa-* satır üstünde yazılmış) ... || 5456 *ay*] A_8 *kọr* | *yir*] A_8 *yer* || 5457 *negü ... naru*] A_9 ... *bụkün-tin n.* B_{12} ve C_{15} *nigü* ... | *ḳopumaz*] B_{12} ve C_{15} *ḳopumas* || 5458 *emdi ... yalnğuḳ*] A_{10} *ẹrti ... yanğluḳ* (tashih görmüş) C_{16} ... *yạngluḳ* || 5459 *er ... bolumaz*] A_{11} *ẹren-siz b.* B_{14} *ẹr a. bọlumas* C_{17} *bolumas* || 5460 *er at*] A_{12} *ẹr at* B_{15} *ẹr at* | *er yığılmaz*] B_{15} *ẹr yıġılmas*

5461 *negü ... er*] A_{13} *n. ter ... sụụ b. ẹr* B_1 *nigü ... sü* (satır altında *iş*) *b. ẹr* ... *nigü* | *ıḍıp*] A_{13} *ẹdip*

Dörtlük, B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir; A'da dörtlük şeklinde degildir

5462 *er alır*] A_{14} ve B_2 *ẹr alır* || 5463 *iki ... tacı*] A_{15} *iki yumıdz-a begi kụç alur* ... *iki* (bundan sonra *bile* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, tashih edilmiş) ... || 5464 ... *tirgüke*] A_{16} *tergü-ke* | *körü*] A_{16} *kọrü* B_4 *körü* (*-ü* satır üstünde yazılmış) || 5465 *meninğ ... bu*] A_{17} *meni(n)g me* (satır üstünde yazılmış) ... *buu* B_5 *menịng ... me* | *nelük ... yalnğuḳ*] A_{17} ... *yalnguḳ* (dikkat, *-l-* çizgisinin yeri değiştirilmiş ?) B_5 *nẹrek* ... .. *yạngluḳ*

5466 B ve C'de bu beyit yok | *neçe me*] A_{18} *neçem-e*

ögdülmiş ... ayur] A_{19} ... *il ẹdgüsin tọrü tụsükin a.* B_6 *bab ö. kün toġdı ilig-ke* ... *törü tüzgüsin a.* C_8 *bab ö. ... aytur*

5467 *birdi*] A_{20} *berti* | *işke ... elig*] A_{20} *iş-tin ọ. yorıdz-u-n* (?) *bilig* C_9 ... *yorıtsun* (*-t-* noktasız) *ilig* || 5468 *yaṿuz*] A_{21} *yavuz* | *ay ... ögüz*] A_{21} *ay-a* (satır üstünde yazılmış) *biligi ọgüz* (*-g-* ?) C_{10} ... *öngüz* (*-z* noktasız)

5469 bu beglik küçün almadın͡g sen tilep
bayat birdi fażlı bile belgülep

5470 ağırladı birdi bu beglik san͡ga
munın͡g şükri kılğıl ay bilgi kin͡ge

5471 kön͡gül tüz özün͡g süz bayatka tapın
budunka törü kıl bağırsaklıkın

5472 havan͡gnı ukuş birle basğıl utup
bu nefsin͡g bilig birle yençgil tutup

5473 negü tir eşitgil bilig birgüçi
bilig birle nefsig havağ basğuçı

B 393 C 327 5474 et öz tüz tilese hava boynı sı
hava ölsa könlür et öz egrisi

5475 katığlan havaka bulun bolmağıl
hava nefs ikigün bu din oğrısı

5476 nelük boldı ʿaciz özün͡g ay ilig
kamuğ edgü kılğu küçün͡g bar elig

5477 negüke mun͡gadur sen munça katığ
negüke kılur sen tiriglik açığ

5478 hazine telim bar er at sü öküş
kamuğ işke yolçı bilig bar ukuş

A 156 5479 er atnı sevindür hazine üle
olardın özün͡gke min͡g arzu tile

5469 *küçün*] A_{22} *kuçin* | *birdi ... bile*] A_{22} *faslı boltı sanga* || 5470 *birdi*] A_{23} *berti* | *munın͡g ... kin͡ge*] A_{23} *munung ... ersig tongga* B_{10} ve C_{12} *munung ...* || 5471 *özün͡g ... tapın*] A_{24} *usük-süz b. sığın* | *kıl*] A_{24} *ber* || 5472 *basğıl utup*] A_{25} *baz-gın tudup* | *yençgil tutup*] A_{25} *y. udup* B_{12} *seçgil t.* C_{14} *seçgil* (-ç- noktasız) *tutup* (t- noktasız)

5473 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... birgüçi*] A_{26} *e-ti* (ç- dikkat) *yakşı aymış b. bergüçi* B_{13} ve C_{15} *nigü ...* | *nefsig*] A_{26} *nefsin*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *dört* sözü ile ayırt edilmiştir

5475 *nefs ... din*] A_{28} *ten* (tashih edilerek, satır üstünde yazılmış) *ikegü bun din* B_2 *n. ikigü ...* C_2 *... budun* || 5476 *ʿaciz*] A_{29} *açığ* | *elig*] A_{29} *ilig* || 5477 *negüke ... sen*] B_4 *nigüke ... se* C_4 *nigüke ... sen* | *negüke ... sen*] A_{30} *nelük eske kıldıng* B_4 *nigüke ... se* C_4 *nigüke ... sen* || 5478 *er at*] A_{31} ve B_5 *er at* || 5479 *sevindür*] A_{32} *sevün-tür* C_6 *sevündür* | *olardın ... tile*] A_{32} *tileking ne erz-e olar-tın til-e* B_6 .. *ming* ... (-i- yerine -n- ile) ...

5480 negü tir eşitgil yağıçı kür er
kümüş birse altun yağısın urar

5481 kalı kolsa sen tutçı üsten͡g elig
er atnı sevindür öge bir erig

5482 er atnı sevindür tilegil tilek
tilek barça kelgey yağı boynı eg

5483 er at köp kalın tut sevindür sene
sevüg cannı birgey san͡ga bir küne

5484 er at sü bile yenç bu kafir yağığ
bayattın tile küç sen arkan͡g arığ

5485 bu kafir üçün tut er at sü tolum
ölüp tüşse kafirde bolmaz ölüm

5486 evin barkın örte sığıl burhanın
anın͡g ornı mescid cemaʿat kılın

5487 bulun kılğıl oğlın kızın kul kün͡gin
hazine ur anda sen almış nen͡gin

5488 müsülmanlık açğıl şeriʿatnı yad
atın͡g bolğa edgü özün͡g bolğa ked

B 394 5489 müsülmanka yakma tegürme elig
anın͡g haşmı ten͡gri turur ay ilig

5480 *negü ... er*] A_{33} *n. ter ... er* B_7 *nigü ... er* C_7 *nigü ...* | *birse*] A_{33} *berz-e*
5481 A_2'de bu beyit 5482'den sonra geliyor | *kolsa ... elig*] A_2 *bolz-a tudçı buu tek ş.* B_8 *k. se t. üstek e.* C_8 *k. sen t. üsteng ilig* | *sevindür ... bir*] A_2 *sevündür o.* C_8 *sevündür ...*

5482 A_1'de bu beyit 5481'den önce geliyor | *er ... tilegil*] A_1 *ay-a beg til-e sen arsu* B_9 *er tilegil* (-gil yerine, önce -kni yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, ır üstünde tashih edilmiş) C_9 *... sevündür t.* | *tilek ... kelgey*] A_1 *er at-nı sevün-tür*
5483 *sevindür sene*] A_3 *sevün-tür yana* C_{10} *sevündür sene* | *birgey san͡ga*] A_3 *bergey sanga*

5484 C_{12}'de bu beyit 5485'ten sonra geliyor | *bayattın ... arkan͡g*] A_4 *... ark-a* ve C_{12} *bayat-dın ...*

5485 A_8'de bu beyit 5488'den sonra ve C_{11}'de 5484'ten önce geliyor | *tut er*] *t. er* C_{11} *kör e.* | *bolmaz*] B_{12} *bolmas*

5486 A_5te bu beyit 4584'ten sonra geliyor | *evin*] B_{13} *ivin* | *mescid*] A_5 *muz-get* (... altında uyg. harfl. *mecit*) || 5487 *kul kün͡gin*] A_6 *ma kişin* C_{14} *ma k.* || 5488 *... yad*] A_7 *açlık ş. yat* C_{15} *... yad* | *bolğa edgü*] A_7 *etgü bolğ-a*

5489 A_9'da bu beyit 5485'ten sonra geliyor

5490 müsülman müsülman bile ol kadaş
kadaşka katılma ulam edgüleş

C 328 5491 törü bir budunka erej kılsunı
sanga edgü birle duᶜa bolsunı

5492 bayat birge ötrü sevinçin sanga
sening bolga iki ajun ay tonga

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

5493 ilig aydı körklüg ayur sen bu söz
özüm me munı ok tiler kılsa öz

5494 kanıkı mungar teggü işim ay er
munı kılgukа sen manga yarı bir

5495 il itgü budun süzgü aşnu turup
bu iç taş yorıglı yaragın körüp

5496 severig sevindür kör açıg birip
sini sevmegüçini sürgil serip

5497 munıngda eng aşnu il itgü kerek
bu iç taş kebitler arıtgu kerek

5498 budunug törü birle tüzgil tükel
süzülsü kör ilde yaragsız muhal

5490 *kadaş*] B_{2} *kadaş* | *katılma*] C_{17} *katılseⁿ* || 5491 *bir ... kılsunı*] A_{11} *[illegible] ericlik sunı* | *birle ... bolsunı*] A_{11} *adıng tuv-a art-suu-nı* C_{1} *... kolsunı* || 5492 *birge ... sanga*] A_{12} *berge odrü sevünçin sangga* | *bolga ... tonga*] A_{12} *... acun ay tongga* C_{2} *bolgay ...*

ilig ... ögdülmişke] A_{13} *elig cavab-ı ö.* C_{3} *ögdülmiş cevabı ilig-ke* (ilk sözün üstünde *mu'ahhar* ve son sözün üstünde *mukaddem* yazılmak sureti ile, doğru [illegible] işâret edilmiştir)

5493 *ilig*] A_{14} *elig* | *özüm ... tiler*] A_{14} *mening m-e tilekim bu ok*

5494 A_{16}'da bu beyit 5497'den sonra geliyor | *kanıkı ... er*] A_{16} *kanı uş mungar tegegü ençlig er* B_{7} *... işim ay er* C_{5} *... işim ...* | *munı ... bir*] A_{16} *buu iş-ke bor-ı-[illegible] sening-tin yarar* || 5495 *il itgü*] A_{17} *el etgü* | *yorıglı yaragın*] A_{17} *yarag-sız-nı yed[illegible]* C_{6} *turuglı ...* || 5496 *severig ... birip*] A_{18} *severin sevin-türgü a. berip* C_{7} *severin sevündür ...* | *sini ... serip*] A_{18} *seni s. suça yarıp* C_{7} *... sürgü serip*

5497 A_{15}'te bu beyit 5493'ten sonra geliyor | *munıngda ... itgü*] A_{15} *munung-[illegible] ... el etgü* B_{10} *munungda ...* C_{8} *munung-daⁿ ...*

5498 A_{19}'da bu beyit 5496'dan sonra geliyor | *budunug ... tükel*] A_{19} *... [illegible] turur* B_{11} *budu(nu)g ...* | *süzülsü ... muhal*] A_{19} *kamug bulg-a-yuk-lar-nı susgü turur*

5499 kanı inç il itgü tegümez özüm
bu iş iş öze boldı yummaz közüm

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

B 395 5500 yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg
uzatma işig sen kamug işke teg

5501 negüke uzatur sen kılgu işing
uzatma işing kıl keçer bu yaşıng

5502 bu kün kılmasa iş yarın iş bolur
işing iş öze bolsa irklip kalur

5503 bu künki işing kodma kılma yarın
yarın bolsa işing kalur kılmadın

5504 ite tur süze tur bu il işlerin
budun inçke teggey özüng me yarın

5505 isiz bolma isiz isizke yorıt
isizlerni barça ilingdin arıt

5506 köni bol köni kıl köni tut yorık
isiz egri köngey evürgey kılık

5507 bu tetrü kılınçlıg bu tetrü kişi
isiz tügmeginçe ongarmaz işi

5508 isizig yagutma tokıgay yodug
köniler bile sen tirilgil odug

5499 *inç ... tegümez*] A_{20} *enç i. edgüke tegmez* B_{12} ve C_{10} *... tegümes* | *bu ... közüm*] A_{20} *öküş boltı iş-ler yedümez kösüm* C_{10} *öküş boldı işler yetümez küçüm*

ögdülmiş ... iligke] A_{21} *ö. cuvabı elig-ke*

5500 *birdi*] A_{22} *berti* B_{1} *kıldı* | *uzatma işig*] A_{22} *usadm-a işing* C_{12} *u. işing*

5501 C'de bu beyit, yeri işâret edilerek, sahife kenârında yazılmış | *negüke ... işing*] B_{2} *nigüke u. se k. işi(n)g* C *nigüke u. seⁿ ...* | *uzatma ... bu*] A_{23} *usadmagıl ... keçer terk* || 5502 *işing ... irklip*] A_{24} *işi(n)g ... erklep*

5503 B ve C'de bu beyit yok | *bu künki*] A_{25} *bukün-ki* | *kılmadın*] A_{25} *kılm-a-tın*

5504 *ite ... il*] A_{26} *ede t. sur-e t. buu el* | *inçke teggey*] A_{26} *ençke tegge* || 5505 *isiz ... yorıt*] A_{27} *e-siz b. e-siz e-siz-ke yanıt* (?) | *isizlerni*] A_{27} *e-siz-ler-ni* || 5506 *isiz ... evürgey*] A_{28} *e-siz e. kön-ge evür-ge* C_{16} *... könitgey*

5507 B ve C'de bu beyit yok | *isiz*] A_{29} *e-ciz* (satır üstünde yazılmış; tashih edilmiş?)

5508 B ve C'de bu beyit yok *isizig tokıgay*] A_{30} *esiz-ler yavudm-a tok-ı-ga*

5509 negü tir eşitgil köni köngli tüz
könğül til ḳılınçı ḳamuġ ḳılḳı uz

C 329 5510 isizke ḳatılma yorıġıl köni
köni egri birle küni tar küni

5511 kim isiz ḳılınsa yolında yoḍuġ
könike köni bol könilik küni

5512 ay ilig er attın sanğa çare yoḳ
er at birle begler süzer bulġanuḳ

5513 er at tirgü yıġġu açınġu açıġ
çıġayıġ bayutġu toḍurġu açıġ

5514 tapuġda yorıġlı umınçḳa yorır
tapuġçı umınç kesse turmaz barır

A 157 5515 ay ilig tapuġçı bu ḳaç türlüg ol
seçe aḍra tutġıl yanğılmasu yol

5516 olarda birisi tiler yüz suv̇ı
anğar yüz suv̇ı ḳılġu ḳansa ḳıv̇ı

B 396 5517 taḳı bir ḳutusı tiler neng tav̇ar
yuluġ ḳılsu canın tav̇ar bir anğar

5518 taḳı bir tiler neng yime yüz suv̇ı
hẹm at ton tiler kör yorısa sav̇ı

5519 ḳalı alp atım erse birgil kümüş
ḳılıç ursu açsu sanğa kẹnd uluş

5520 biliglig uḳuşluġ er erse silig
aġırla tegür neng uzatġıl elig

5509 *negü tir*] A_{31} *n. ter* B_7 ve C_{17} *nigü t.* | *ḳamuġ*] B_7 *bẹçe* C_{17} *nẹçe*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda [illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

5510 *isizke*] A_{32} *ẹ-siz-ke* | *egri ... tar*] A_{32} *ẹgri-ke ber-güçi bar* B_8 *tar* (dikkat) C_2 ... *bar* (*-r ?*) || **5511** *isiz ... yolında*] A_9 *ẹsiz ḳ. budun-ta* | *bol*] A_{33} *ol* || 551[illegible] *attın*] B_{10} ve C_4 *at-dın* | *bulġanuḳ*] A_{34} *bulġ-a-yuḳ* || **5513** *tirgü yıġġu*] A_{35} *ergü* [illegible] B_{11} *t. yıġ(ġ)u* (*-ġ-* şeddeli) C_5 *t. yıġḳu* (*yı-* noktasız) | *bayutġu*] A_{35} *bayıt-gu* || 551[illegible] *kesse turmaz*] B_{12} *kẹs(s)e* (*-s-* şeddeli) *turmas* || **5515** *tutġıl yanğılmasu*] A_1 *tudġ*[illegible] *yangılmaz-a* C_7 *t. yạngịlmasu* || **5516** *birisi*] A_2 *bir-i kör* | *ḳıv̇ı*] A_2 *ḳuv̇-ı* || 5517 *bi*[illegible] *anğar*] A_8 *ber anggar* || **5518** *hẹm at*] A_4 *hemad* B_1 *h. aṭ* || **5519** *atım*] C_{11} *atım* ([illegible] yerine önce *-l-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) || **5520** *silig*] B_8 ve C_{12} *bịlig* | *elig*] A_8 *ilig* [illegible]

5521 isiz erse küçkey kötürme anı
elig birme ilke ulıtġay sini

5522 kötürme bayutma isiz öktemig
aġu ḳılġa şẹksiz sanğa ot emig

5523 negü tir eşitgil böke yav̇ġusı
bayusa baş egmez buḍun yuv̇ġası

5524 isizig bayutma ay ḳılḳı unur
isizler bayusa ḳılınç artatur

5525 elig tarlıḳı bolsa eḍgü yime
ḳılınç artatur kör munğaḍıp bu ma

C 330 5526 munğaḍsa ma eḍgü ḳılıḳlıġ kişi
ḳılınç artatur hẹm ol eḍgü tuşı

5527 isizig uçuzla könitgey yorıḳ
aġırlaġıl eḍgüg ol itgey ḳılıḳ

5528 baġırsaḳ kişig tut özüngke yaḳın
uv̇utsuznı özdin yıraḳ tut saḳın

5529 asıġlıġ ḳayu ol asıġsız ḳayu
sen aḍra seçe tut ay bilge bügü

5530 sev̇er sev̇mezig me seçe tut öngin
sev̇erke sev̇üg bol yaġıḳa yalın

5531 yıraḳ tut sev̇inçing tilemez kişig
sev̇itme anğar birme ḳılġu işig

5521 *isiz*] A_7 *ẹ-siz* (*ẹ-* dikkat) | *elig ... sini*] A_7 *ẹ. berme ... seni* B_4 ... *ulıtġa* C_{13} *ilig ... ulıtġa s.* || **5522** *bayutma isiz*] A_8 *bayıdm-a ẹ-siz* | *aġu*] B_5 *ahịr* || **5523** [illegible]*gü tir*] A_9 *n. ter* B_6 ve C_{15} *nigü t.* | *egmez ... yuv̇ġası*] B_6 *egmes b. yụv̇ġası* C_{15} [illegible] *yụv̇ġası* || **5524** *isizig ... unur*] A_{10} *ẹ-sisig ... ụmüg* | *isizler*] A_{10} *ẹ-siz-ler* || **5525** [illegible]*tatur kör*] A_{11} *arda-tur* (*-tur* satır üstünde yazılmış) *k.* B_8 *a. hẹm* || **5526** *ma ...* [illegible]*ıklıġ*] A_{12} *yim-e ẹtgü ḳılḳ-lıġ* | *hẹm ... tuşı*] A_{12} *ma buu ẹtgü bişi* (*-i- ?*) C_1 ... [illegible] (*-ş-* noktasız) || **5527** *isizig könitgey*] A_{13} *ẹ-sisig u. kọninge* B_{10} ... *köninge* C_2 [illegible] *könitge* *aġırlaġıl ... itgey*] A_{13} *aġır-latı ... ẹdgey* C_2 ... *itge* || **5528** *uv̇utsuznı* [illegible]*din*] A_{14} *uv̇ut-suz-nı* (satır altında uyg. harfl. *uyat-sız*) *ọsdin* C_3 *ụ. özke* || **5529** *bügü*] [illegible] *begü* || **5530** *sev̇mezig ... öngin*] A_{16} *sev̇-mesing-ni ọgin* | *sev̇erke ... yalın*] B_{13} [illegible] *yalın* (*-ạ-* harekeli) C_5 *sẹv̇ẹrke* ... *yịlın* (*-ị-* harekeli)

5531 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *sev̇inçing tilemez*] A_{17} *sevünçing t.* [illegible] *t. tilemes* C_6 *sẹv̇ünçüng t.* | *sev̇itme ... birme*] A_{17} *anın-m-a a. berm-e* C_6 *sẹv̇ünme...*

B 397 5532 ęminig ḫıyanęt bile ḳatmağıl
yarağlığ yarağsız bile tutmağıl

5533 bir işni ikigüke ayma tilin
işengü bolur iş ḳalur ḳılmadın

5534 işing iş biligli kişilerke bir
ḳılu bilmese iş sınıp ḳadğu yir

5535 tapuğḳa bolup birme erke işig
özüngke tusulğu üçün tut kişig

5536 il asğı tile me öz asğıng tile
kişi asğınga baḳma turma ile

5537 kişi köngli körme ol asğı üçün
il asğı tile özni buzma küçün

5538 sanga kim tusulur tusulğıl angar
tusulmaz kişig ḳıl özüngde sıngar

5539 ağırlayu tut sen asığlığ kişig
angar bir ay ilig kerekliğ işig

5540 sanga ḳılğu işler bu oi ay ilig
munı ḳıldıng erse sen itting ilig

5541 atıng ędgü bolğa ḳutulğay özüng
seningde kidin ḳalğa atıng sözüng

5542 bayuğay buḍun il itilgey orun
neçe ḳolsa ḳaznaḳ ḫazine urun

5532 *ęminig*] A_{18} *em-i-nig* B_1 *ęminịng* ve C_7 *ęmịning* || 5533 *ikigüke*] A_{19} *ikegü-ke* || 5534 *işing ... bir*] A_{20} *işig iş bilür ket k. ber* B_3 *i. i. ḳılığlı* ... C_9 ... *bīr* | *ḳılu ... yir*] A_{20} *ḳayu bolmaz-a ... yer* || 5535 *birme*] A_{21} *berm-e* || 5536 *il ... me*] A_{22} *ęl ... hem* | *baḳma turma*] A_{22} *yaḳm-a busm-a*

5537 A'da bu beyit yok | *buzma*] C_{12} *turma* || 5538 *tusulmaz ... özüngde*] A_{23} ... *ọsüng-tin* B_7 *tusulmas* ... C_{13} ... *özüng-den*

5539 nushalarda bu beyit karışıktır | *ağırlayu ... kişig*] A_{24} *asığ-lığ kişi sen ağırl-a bedüt* C_{14} *asığ-lığ kịşig sẹn ağırlayu tut* | *angar ... işig*] A_{24} *anıng asğ-ı kelge yığ-a turğ-a ḳat* B_8 ... *ịlig* ... C_{14} *anıng asğı kẹlge sạnga turğa ḳut* || 5540 *ilig*] A_{25} *ęlig* | *itting ilig*] A_{25} *adıng* (?) *ęlig* B_9 *itting* (dikkat, ikinci *-t-* yerine *-n-* ile) *i.* C_{15} *it(t)ing i.* || 5541 *atıng ... özüng*] A_{26} ... *ḳudulğ-a ọsüng* B_{10} *atıng* (*-t-* 'den önce *b-?*) ... *ḳutulğa özü(n)g* (*-g* üç noktalı) C_{16} ... *ḳutulğa ö.* | *seningde ... atıng*] A_{26} *sening-tin kedin a.* B_{10} ... *atıng* (*-n-* noktalarına dikkat) C_{16} *sẹning-den* ... || 5542 *bayuğay ... itilgey*] A_{27} *bayuğ-a ... ẹdilgey* B_{11} ve C_{17} *bayuğa ... itilge*

C 331 5543 negü tir eşitgil bağırsaḳ kişi
bağırsaḳlıḳı kör sözinge tuşı

5544 ḳayu il begi bolsa ędgü köni
bayudı ol il buḍnı toğdı küni

5545 buḍun baylıḳı begke baylıḳ turur
tilese anı tut tilese munı

5546 uluş kęnd içinde sen oğrığ arıt
ümeg arḳışığ yolda imin yorıt

B 398 5547 iç ilde kötürgil buḍun küçlerin
taşırtın arıtğıl ḳaraḳçı barın

5548 isizning ḳını birle ḳılḳın evür
isizke isizlik yaraşur tegür

A 158 5549 isizig ya çoğda oruda kerek
yorıḳ bolsa ędgü aya sarp yürek

5550 adın ma bu il buḍnı ḳaç türlüg ol
munı aḍra tutğu açuḳ bolsa yol

5551 olarda biri bilge ʿalịm turur
bu ʿalịm bile erke ḳut ḳıv bolur

5552 ağırla bularığ negü aysa ḳıl
şęriʿạt yolı tut boyun bir egil

5553 bularnıng ḫaḳı tıḍma içgü yigü
birü tur mungaḍmasu ilçi bügü

5543 *negü tir*] A_{28} *n. ter* B_{12} ve C_1 *nigü t.* | *bağırsaḳlıḳı ... sözinge*] A_{28} *bağır-saḳlı birl-e ḳılḳ-ı*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr sözü* ile ayırt edilmiştir

5544 *bolsa ẹdgü*] A_{29} *ḳolz-a ḳılḳ-ı* || 5545 *anı ... munı*] A_{30} *a. ber* ... B_{14} ve C_4 *munı ... anı* || 5546 *sen*] A_{31} *buu* | *ümeg ... yorıt*] A_{31} *ụmit ar-ḳışığ* (satır altında uyg. harfl. *karvan*) *y. ẹmin yorıḳ* C_5 ... *ẹymẹn y.* || 5547 *iç ... kötürgil*] A_{32} *içel-tin kẹder-gil* C_6 ... *kitergil* | *taşırtın ... barın*] A_{32} *taşır-tı ... yarın* B_1 ... *yarın* || 5548 *isizning ... evür*] A_{33} *ẹ-sisig ḳıyın b. ḳılğıl ọvür* C_7 *isizig* ... | *isizke isizlik*] A_{33} *ẹsiz-ke ẹsiz-lik* || 5549 *isizig ... çoğda*] A_1 *ẹsiz barça bağ-ta* | *yorıḳ ... yürek*] A_1 *tudulz-a ẹmin yadz-a yoik-a kerek* || 5550 *aḍra tutğu*] A_2 *ẹtgü t.* C_9 *adra tutğıl* || 5551 *olarda*] A_3 *bular-ta* | *erke ... ḳıv*] A_3 *tin şeriyat* || 5552 *bularığ ... aysa*] A_4 *olarığ n. yedz-e* B_{15} ve C_{11} *b. nigü a.* | *şẹriʿạt ... bir*] A_4 *şeriyat-nı ọgren b. ber* C_{11} ... *boyun* (*b-? m-?*, sahih görmüş) *b.* || 5553 *bularnıng ... yigü*] A_5 *bular-nıng* (*-n-* altındaki *-l-* çizgisi yanlış olacak) *ḫ. tudm-a i. yegü* | *birü ... bügü*] A_5 *berü ... ẹlçi begü* C_{12} *bīrü* ...

5554 köngül inçliki birle ögretsüler
biligsizler andın ma ögrensüler

5555 bularda basa muhtesibler turur
bular elgi küçlüg kerek ay unur

5556 kısa tutsa fasık yava boşlagıġ
tolu tutsa mescid cema'atlarıġ

5557 basakı kutu ol sanga tapğuçı
tıda tutmasa sen bu ol kopğuçı

5558 bular yük kötürmez bularnıng yüki
sanga yüdgü tegse munıng emgeki

C 332

5559 bularda basa kaldı budnung kara
bularnı törü birle edgü köre

5560 bu ma üç kutu ol munı adra tut
küçeme küçese bolur ilke yut

5561 bularda birisi bu baylar turur
budun küçlügi bu ay kılkı unur

B 399

5562 bularda basası kör ortu kişi
bu ortu kılumaz bu baylar işi

5563 çığaylar turur kör bularda basa
bularıġ küdezgü kamuğdın oza

5564 yüdürmegü baylar yükin ortuka
bu ortu buzulğa tükel artağa

5565 çığayka yüdürmegü ortu yüki
çığay ölge açın üzülge köki

5554 *inçliki*] A_{8} *gnç-liki* ‖ 5555 *bularda*] C_{14} *bulardan*ⁿ | *elgi küçlüg*] A_{7} *ilgi kuşlüg* ‖ 5556 *tutsa ... yava*] A_{8} *tut-safa-sık yeme* C_{15} *... yava* ⟨ *y-* noktasız, *-v-* iki noktalı ⟩ | *tutsa mescid*] A_{8} *bulz-a mescit* B_{10} *t. mezgit* C_{15} *t. mezgit* ‖ 5557 *tıda ... kopğuçı*] A_{9} *kız-a ... kıyın yort-ğuçı* C_{16} *... kopğuçı* ‖ 5558 *kötürmez*] B_{12} *kötürmes* | *munıng*] A_{10}, B_{12} ve C_{17} *munang* ‖ 5559 *bularda ... kara*] A_{11} *b. baz-a-kı badan buu k.* C_{1} *bulardan*ⁿ *...* | *bularnı*] A_{11} ve C_{1} *bularıġ* ‖ 5560 *yut*] B_{14} *tut* ‖ 5561 *birisi bu*] A_{13} *biriz-i buu* B_{15} *basa biri* C_{3} *biri-si bu* ‖ 5562 *bularda ... ortu*] A_{14} *munung-ta baz-a-kı buu o.* B_{1} ve C_{4} *... orta* | *bu ... bu*] A_{14} *buu ordu kolumaz* (?, satır altında uyg. harfl. *kolumaz*) *buu* B_{1} *b. orta kılumas b.* ‖ 5563 *turur ... bularda*] A_{15} *turur-lar bular-tın* C_{5} *... bulardan*ⁿ | *küdezgü*] A_{15} *kudez buu* ‖ 5564 *yükin ortuka*] A_{16} *yuki o.* C_{6} *yüki ortuğa* | *buzulğa*] A_{16} *tasulğ-a*

5566 çığayıġ küdezilse ortu bolur
bu ortu birer tınsa baylık bulur

5567 çığay ortu bolsa bu ortu bayur
bayusa bu ortu iling bay tolur

5568 il itlür erejke tegir bu budun
du'a artar ötrü sanga ol ödün

5569 negü tir eşitgil üç ordu hanı
at edgü tile ay ölügli kanı

5570 kiming edgü atı bile çıksa can
kesilmez anıng atı edgü du'an

5571 ölüp kim kalur erse edgü du'a
yana bir tiriglik bulur bu toğa

5572 kerek yir öze tur kerek yir katın
çavıksa özüng kör bu edgü atın

5573 at edgü kerek kör öz ölgü turur
ölür öz atı kalsa mengü turur

5574 ra'iyyet hakı bar seningde kör üç
bu hakını ötegil özün kılma küç

5575 birisi ilingde arıġ tut kümüş
'ıyarın küdezgil ay bilgi öküş

C 333

5576 takı bir budunka törü bir köni
kötür bir ikidin küçin kör anı

A_{18}'de, 5565'ten sonra, yanlış olarak, 5565. beytin ikinci mısraı ile 5566. beytin ... mısraı yazılmış; sonra farkına varılarak, üzerinden çizilmiştir

5566 *çığayıġ ... ortu*] A_{19} *çığay gr kude-tilz-e o.* | *birer*] A_{19} *bir az* ‖ 5567 *iling ... tolur*] A_{20} *eling b. bolur* B_{8} *ilig ...*

5568 C_{10}'da, beytin ikinci mısraı yerine, önce 5566. beytin ikinci mısraı istinsah ...ilmiş, sonra satır altında doğrusu yazılmış | *il ... erejke*] A_{21} *el edgü eric-ke* | *du'a ... ödün*] A_{21} *tav-a ...* C_{10} *bayusa bu ortu iling bay tolun* (satır altında *du'a artar ... sanga ol ödün*) ‖ 5569 *negü tir*] A_{22} *n. ter* B_{4} ve C_{11} *nigü t.* | *ölügli*] A_{23} *ölüg-ler* ‖ 5570 *kesilmez ... du'an*] A_{23} *yedip barmaz atı kör edgü ta'an* B_{6} *kesilmes ...* ‖ 5571 ...*p ... du'a*] A_{24} *ölüm k. kodur erz-e e. tuv-a* B_{10} *... bolsa e. d.* ‖ 5572 *yir ... yir*] A_{25} ... *yer* B_{11} *yir ... yir* C_{14} *yer* (*-e-* harekeli) *ö. tut k. yer* | *atın*] A_{25} *ading* ‖ 5573 ... *turur*] A_{26} *ölüp atı kalz-a bu mengü t.* B_{12} ve C_{15} *... menggü turur* ‖ 5574 ...*iyyet ... üç*] A_{27} *rayed ... *kurüç* ⟨*-üç* ?⟩ | *bu ... küç*] A_{27} *bu hak-lar ede kılm-a ... bu eç* ‖ 5575 *ilingde*] A_{28} *eling-te* | *'ıyarın*] A_{29} *'ayar-ı* B_{14} *'ıyarnı* ‖ 5576 *törü ...*] A_{29} *törü ber* | *kötür ... küçin*] A_{29} *kuçün ber egin ter kuçün*

B 400 5577 üçünçi imin tut ķamuġ yollarıġ
ķaraķçıġ sekerçig arıtġıl arıġ

5578 ötemiş bolur sen raᶜįyyęt ḥaķı
sen ötrü ḥaķıng ķol ay ilçi aķı

5579 raᶜįyyęt öze ol sening üç ḥaķıng
tilegü olardın sen aç ķulġaķıng

5580 biri yarlıġıngnı aġır tutsalar
negü erse terkin anı ķılsalar

5581 ikinç tıḍmasalar ḫazine ḥaķı
öḍinde tegürse ay elgi aķı

5582 üçünçi yaġıķa yaġı bolsalar
seṽering kim erse anı seṽseler

5583 ötemiş bolur sen özüng ḥaķların
olar ma ötemiş bolur öz ḥaķın

5584 bu yanglıġ kerek beg yorısa yoluġ
raᶜįyyęt uş andaġ kerek ay uluġ

A 159 5585 buḍun bulsa ötrü begi eḍgüsin
begi bulsa inçlik yorıtsa küsin

5586 ay ilig bu ol bu ķutung belgülüg
sanga iki ajun tegürgü ülüg

5587 anıngda basa bilge ᶜalįm turup
buḍunķa bilig birsü yetrü körüp

5588 yana elgi küçlüg bolur muḥtęsib
isizlerni yıġsu cęmaᶜat kezip

5577 *imin*] A_{30} *ęmin* | *ķaraķçıġ ... arıtġıl*] A_{30} *ķonud-çı süngük-çi kądür-gil* B_1 *ķ. sękerçig a.* C_2 *ķaraķçı sękerçi a.* || 5578 *bolur ... raᶜįyyęt*] A_{31} *bolurz-a rayyed* (satır altında uyg. harfl. *raġıyet*) | *ḥaķıng ... ilçi*] A_{31} *anıng ... ęlçi* || 5579 *raᶜįyyęt*] A_{32} *rayed* | *aç ķulġaķıng*] A_{32} *üç ķ.* C_4 *aç ķulçaķıng* || 5580 *negü ... terkin*] A_{33} *n. ayz-a t.* B_4 *nigü ...* C_5 *nigü aysa tirkin* || 5581 *ay elgi*] A_{34} *sangga ay* || 5582 *yaġıķa*] A_{35} *yaġıng-ķa* | *seṽering*] A_{35} *seṽering* (satır altında ar. harfl. *dost*) || 5583 *bolur sen*] A_{36} *bolar sęn* | *bolur*] A_{36} *bolar* || 5584 *raᶜįyyęt ... ay*] A_{37} *rayęd uşa(n)daġ k. ya* (?) || 5585 *bulsa ... eḍgüsin*] A_1 *... edgü-si* B_9 *bilse ...* C_{10} *bulsa ...* | *bulsa ... küsin*] A_1 *yadz-a il-ke ęric çaṽ küz-i* || 5586 *sanga ... ajun*] A_2 *sangga i. acun* || 5587 *anıngda ... turup*] A_8 *... turur* C_{12} *anıng-da*ⁿ *...* | *birsü ... körüp*] A_3 *berz-e y. kọrür* || 5588 *elgi*] A_4 *ilgi* | *isizlerni ... kezip*] A_4 *ę-siz-ler-ni yıġz-a camaᶜạd kesip* C_{13} *... kizip*

5589 satıġçı küḍezsü ęmanętlerin
ķılu tursu uzlar naṣiḥatların

5590 tarıġçı tarıġķa irig bolsunı
yime yılķıçı igdiş öklitsüni

5591 er at ķaldı emdi sanga tapġuçı
yaġıķa börike bu ol yortġuçı

B 401 5592 seṽindür bularıġ açın neng bile
körü tur aḍın işke ķatma yula

C 334 5593 tusulur tengrinçe aġırla açın
bayutġıl nengin sen beḍütgil küçin

5594 yaġıķa börike itinsü tolum
adaşķa bolup öz yaġıķa ölüm

5595 açılġay seçilgey ķamuġ işlering
süzülgey itilgey ķamuġ işlering

5596 sanga bolġa iki ajun eḍgüsi
bayatım seṽinçi özüng bolġusı

5597 könilik bu ol kör köni bol köni
tilekke tegürgey könilik sini

5598 sini tengri seṽgey könilik üçün
könide aḍın ķılma ḫalķķa öçün

5599 negü tir eşitgil ay köngli yaruķ
munıng maᶜnisi kör bu sözke anuķ

5589 *satıġçı küḍezsü*] A_5 *s. kụdesz-e* B_{13} *s. kęrek* (sonradan üzerinden çizilerek, ...bih edilmiş) *k.* | *uzlar*] A_5 *öz-ler* (*ö-* ?) || 5590 *irig*] A_6 *ęrig* | *öklitsüni*] A_6 *...ed-süni* B_{14} *öklitsüni* (*-k-* üç noktalı) || 5591 *börike ... yortġuçı*] A_7 *yụrüke bu ...lar-ġuçı* C_{16} *borı-ķa ...* || 5592 *seṽindür*] C_{17} *sęṽündür* || 5593 *tengrinçe*] A_9 *te(n)ginçe* | *bayutġıl nengin*] A_9 *yanur-ġıl bụkün* || 5594 *börike itinsü*] A_{10} *yụrüke ędin-sü* B_3 *b. ...nsü* C_3 *borı-ķa itịnsü* | *adaşķa ... öz*] A_{10} *a. obul-su* B_3 *ķạḍaş-ķa ...* || 5595 *açılġay ...ilgey*] A_{11}, B_4 ve C_3 *açılġa seçilge* | *süzülgey ... işlering*] A_{11} *sụsül-gey ędil-gey ...ls-teş-lering* B_4 ve C_3 *süzülge itịlge ķạmuġ iş sęning* || 5596 *bolġa ... eḍgüsi*] A_{12} *...lġay i. acun ę.* B_5 *... bęlgüsi* | *seṽinçi ... bolġusı*] B_5 *... bolġuçı* C_4 *sęṽünçi ö. ...lġusı* || 5597 *sini*] A_{13} *seni* || 5598 *sini ... üçün*] A_{14} *seni t. tik-ti k. ụ.* C_6 *... siṽgey ...üçün* *könide ... öçün*] A_{14} *kọni-tin ... ḫalķ-lar ụçün* C_6 *könilik ... ḫalķ-lar üçün* || 5599 *negü ... ay*] A_{15} *n. ter işidgil a.* B_8 ve C_7 *nigü ...* | *munıng*] nushalarda *munung*
Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiᶜr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrı ...rda *şiᶜr* sözü ile ayırt edilmiştir

5600 könilik üçün kök adakın turur
yayılmaz üçün yirde ot yim önür

5601 yayılma köni tur kön͡gül tut köni
köni iki ajun könilik bulur

5602 ay ilig munukı özüm bilmişin
ötündüm san͡ga men için hem taşın

5603 ikigün ajunluk asığ kılğu söz
bu erdi munukı ayu birdi öz

5604 bu ajun ereji bile edgü at
san͡ga bolğa dünya ya ʿukbi ulat

5605 bu dünya nen͡gi barça kalğu turur
atın͡g edgü kılğıl öz ölgü turur

5606 bilig yakşı sözler mun͡ga men͡gzetü
sözi maʿni birle an͡gar yan͡gzatu

B 402 5607 atım edgü bolsun özüm ölsüni
tirig ölgü ahır atım kalsunı

C 335 5608 usa edgülük kıl at edgü tile
özün͡g men͡gü atın tirig bolsunı

5609 eşitti ilig söz sevindi katığ
kön͡gül köz yaruttı bulundı tatığ

5600 *yayılmaz ... yim*] A_{16} ... *yer-te od yem* B_9 *yayılmas* (noktalar eksik, dikkat) *ü. yerde* (-e- harekeli) *ot yim* C_9 *yadılmış ü. yerde* (-e- harekeli) *ot yim* || 5601 *yayılma ... köni*] A_{17} *basıl-maz koni bol koni tut kongül* C_{10} *yılma* .. | *ajun* ... *könilik*] A_{17} *acun-ta beg-lik* B_{10} *a. könilik* (-*k* üç noktalı) || 5602 *munukı ... bilmişin*] A_{18} *munık-ı ö. bil-mişi* | *için ... taşın*] A_{18} *içi ... taş-ı* || 5603 *ikigün ajunluk*] A_{19} ... *ikigü acunuğ* C_{12} *ikigü ajun-luğ* | *munukı ... birdi*] A_{19} *munık-ı a. berti* || 5604 *bu ... at*] A_{20} *bu söz tudz-a tevled bil-e edgülep* | *ya ... ulat*] A_{20} *m-e tın-ka ulap* ... || 5605 *nen͡gi barça*] A_{21} *neçe terz-e* | *ölgü*] A_{21} *edgü* B_{14} *ülgi* (sahife kenarında *ölgü*) || 5606 *bilig ... men͡gzetü*] A_{22} *e-ti yakşı aymış bilig-lig sözi* B_{15} ... *yan͡gzatu* C_{15} *bilig* ... *yahşı* ... | *sözi ... yan͡gzatu*] A_{22} *bu söz iş-ke tud-ğıl ay yalnguk tuz-i*

D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

5607 *edgü bolsun*] A_{23} *idgü bolsu* C_{17} *e. bolsu* | *ölgü*] B_1 *kalğu* || 5608 *edgülük*] A_{24} *edgü* | *men͡gü*] B_2 ve C_1 *menggü* || 5609 *eşitti ... sevindi*] A_{25} ... *sevün-ti* B_3 ... *eşit(t)i* ... C_2 *eşit(t)i* ... *sevündi* | *yaruttı*] B_3 ve C_2 *yarut(t)ı*

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

5610 öküş alkıtu ögdi ögdülmişig
ayur sözledin͡g sen özün͡g bilmişig

5611 bayat birsü tevfik bu künde naru
sen aymış bu sözler tutayın körü

5612 sini teg basutçı man͡ga birdi rab
umar men tilese tilek birge tip

5613 bayat birsü arzu tilekin͡g tükel
tükel kıldın͡g arzum aya edgü fal

5614 bu künde naru sen bağırsaklıkın
basut kıl man͡ga sen ay kön͡gli yakın

5615 büter men san͡ga çın ınanur özüm
sözün͡g örtme minde ay körlüg yüzüm

5616 man͡ga kün negü teg yarumış künüm
senin͡gde körür men men emdi münüm

5617 idi yakşı sözler kön͡gül bulmış er
kön͡gül til birikip yakın bolmış er

5618 kön͡gül kimke bütse anı küzün͡gü tut
özün͡g körge sen tip anı utru tut

5619 bağırsak kişi özke küzn͡gü bolur
an͡gar baksa kılk yan͡gnı tüzgü bolur

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

5610 *alkıtu ... ögdülmişig*] A_{26} *al-kıyu* ... B_4 ... *ögdülmişe* | *sen ... bilmişig*] A_{26} *söz tükel b.* B_4 ... *bilmişe* || 5611 *birsü ... künde*] A_{27} *bersü t. bukün-ten* | *sözler* ... *tutayın*] A_{27} *söz-ke tegeyin* || 5612 *sini ... rab*] A_{28} *seni t. bo-sud-çı m. berti rab* (satır altında ar. harfl. *rab*) B_6 *sening teg basutçı* (satır altında *bilgüçi*) ... C_5 *sening* ... | *umar ... birge*] A_{28} ... *berge* B_6 ... *tilesem t. b.* C_5 *umarı* (-*r*- ?) ...

5613 B 'de bu beyit yok | *birsü*] A_{29} *bersü* || 5614 *bu künde*] A_{30} *bukün-ten* | *basut ... man͡ga*] A_{30} *boo-sut* (*buu-* ?) ... *mangga* B_7 *basut* (satır altında *bilig* ?) ... || 5615 *büter men*] A_{34} *kuder men* C_8 *büter men* | *minde*] A_{31} *men-tin* C_8 *minden* || 5616 ... *negü*] A_{32} *koz n.* B_9 ve C_9 *k. nigü* | *senin͡gde ... emdi*] A_{32} *sening-tin bilür* ... *sening-den* ... *men emdi* || 5617 *idi ... er*] A_{33} *e-ti ... bilmiş er* B_{10} *idi ... er* C_{10} ... (tashih görmüş) *yahşı* ... | *er*] A_{33} ve B_{10} *er* || 5618 *küzn͡gü*] A_{34} *küz-gü* | *körge* ... *tip*] A_{34} *korgü-ke* (satır üstünde yazılmış) *sen* B_{11} ... *tir* || 5619 *küzn͡gü*] A_{35} ... | *kılk ... tüzgü*] A_{35} *kılk ya(n)g-nı* (tashih görmüş) *tusgü* B_{12} *kılk yang-nı* (*y*- yerine *n*- ile) *t.* C_{12} *kılk yangnı* (*yn*- noktasız)

5620 kiming̃ köng̃li kimke bakın bolsa çın
ang̃ar bütgü özke yakın bolsa çın

5621 bütülmiş kişike ayıtğu sözüg
bütülmiş kişi aysa tutğu sözüg

5622 eşitti kör ögdülmiş ilig sözin
sevindi ilel tip yaruttı közin

B 403 5623 sözin kesti ilig özi amrulup
kopup çıktı ögdülmiş andın turup

A 160 5624 ilig anda naru kör inçlik kodup
ilin itti tüzdi köp emgek yüdüp

C 336 5625 isizig yırattı kör edgüg kamuğ
özing̃e yakın kıldı birdi yoluğ

5626 tüzüldi budun hęm süzüldi ili
tınıp inçke tegdi yıl ay kün tili

5627 tatıdı tiriglik il asğı bile
erejin avındı sevinçin küle

5628 ilig me ağırladı ögdülmişig
ınandı ang̃ar birdi barça işig

5629 yorıdı bir ança bu ögdülmişe
irildi sakınç kadğu birle bışa

5620 *bakın*] A_{36} *yakın* B_{13} *yakın* C_{13} *bakın* (*b-* noktasız) | *ang̃ar . . . çın*] A_{36} *yakın tudğu öz-ke anı ket yakın* B_{13} . . . *tutsa* (*-t-* noktasız) *ç.* C_{13} . . . *bolsa* (*b-* noktasız) *ç.* || 5621 *bütülmiş*] A_{37} *tusul-mış* | *bütülmiş*] A_{37} *büdülmiş* (*büd-* tashih görmüş) C_{14} *tutulmış* || 5622 *eşitti*] B_{15} ve C_{15} *eşit(t)i* | *sevindi . . . yaruttı*] A_{38} *s. tuv-a kıltı açtı* B_{15} . . . *yarut(t)ı* C_{15} *sevündi . . . yarut(t)ı* || 5623 *özi amrulup*] A_{39} *tilin bek-leti* | *kopup . . . turup*] A_{39} *turup ç. ö. aytı* (*-t-* ?) *odı* || 5624 *inçlik*] A_1 *ęnç-lik* | *ilin . . . köp*] A_1 *ęlin tüz-ti ęd-ti bu* B_2 *i. it(t)i* . . . C_{17} *i. it(t)i t. kör* || 5625 *isizig yırattı*] A_2 *ę-sisig y.* B_3 ve C_1 *i. yırat(t)ı* | *birdi yoluğ*] A_2 *açtı kapuğ* C_1 *b. uluğ* || 5626 *hęm . . . ili*] A_3 *ma . . . ęli* | *tınıp . . . tili*] A_3 *ilig-ke tuv-a kıltı budnı t.* B_4 . . . *tili* (noktasız) C_2 . . . *ay* (yeri işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) *k. tili* (noktasız) || 5627 *il*] A_4 *ęl* | *erejin . . . sevinçin*] A_4 *ęricin a. sevin-ti* C_3 . . . *sevünçün* || 5628 *birdi*] A_5 *berti* || 5629 *tirildi . . . bışa*] A_6 *sakınç kadğu birl-e küy-e me b.* C_5 . . . *taşa*

5630 özing̃e baka kördi kılkın işin
tiriglik yigitlik yava kılmışın

5631 açıldı yarup köng̃li kögsi közi
arıtmak tiledi bu köng̃li tözi

LXXIII.

ÖGDÜLMİŞ KEÇMİŞ TİRİGLİKKE AÇIP TĘVBEKA OĞRAMIŞIN AYUR

5632 ayur men yorıdım usalın küle
tiriglik yava boldı ğaflęt bile

5633 tiriglik küçi bardı mindin kitip
tayak tuttı elgim bu tirgin atıp

5634 ökündi ayur bardı isiz künüm
tiriglik tükedi kararur tünüm

5635 yidi arzu ni'męt özüm udlayu
tirildim hęm ud teg bilü bilmeyü

B 404 5636 ayur men yorıdım usalın küle
künümni keçürdüm yavalık bile

5637 yigitlik küçi bardı mindin kite
açır men yigitlikke küyüp tüte

5630 *yigitlik . . . kılmışın*] A_7 *asığ-sız y. ıdmışın* || 5631 *yarup*] A_8 *turup*
ögdülmiş . . . ayur] B_{12} ve C_{10}'da bu başlık 5633'ten sonra geliyor | A_9 *ö. k. tonın-ge a. toba-ka* . . . B_{12} *bab ö.* . . . C_{10} *bab ö. tiriglik-ke a. tęvbe kılmak-ka o. aytur*
5632 A'da bu beyit yok; B_{10} ve C_8'de 5631'den sonra geliyor
5633 A_{11}'de bu beyit 5636'dan sonra geliyor | *tiriglik . . . kitip*] A_{11} *yigid-lik . . . min-tin kedip* | *tuttı . . . atıp*] A_{11} *t. ilgim bu tergin adıp* (?) B_{11} *tut(t)ı . . . tirgin itnip* (?, *-n-* noktasız) C_9 *tut(t)ı . . . tirgin atıp*
5634 B_{13} ve C_{11}'de bu beyit başlıktan sonra geliyor | *isiz*] A_{12} *ę-siz* B_{13} *isiz* | *tükedi kararur*] A_{12} *tükęnti karar-tı*
5635 C_{13}'te bu beyit 5636'dan sonra geliyor | *yidi . . . ni'męt*] A_{13} *yeti . . . ni'med* (*-d-* tashih görmüş ?) | *tirildim*] C_{13} *tirildi*
5636 A_{10}'da bu beyit başlıktan sonra ve C_{12}'de 5635'ten önce geliyor
5637 A ve C'de bu beyit yok (krş. beyit 5633)

5638 tiriglik uçuktı yağudı ölüm
ölümke itig yok ya ötgü yolum

5639 saçım boldı sungkur tüsi teg şaşut
sakal boldı yazkı güləf teg orut

5640 otuz iki tişim örüng yinçüler
üzüldi yipi kör saçıldı birer

C 337 5641 körür erdi közler bu künlük yirig
tünerdi körümez katında erig

5642 yırak eştür erdi kulak tutsa ma
bu kün boldı elgin özüm imleme

5643 kara erdi kuzğun tüsi teg başım
kuğu kondı başka yetildi yaşım

5644 özüm yangu boldı bayatka bu kün
yazuklar üçün yığlasa men ünün

5645 özüm yangu boldı bayatka turup
yazuklarka ʿuzri tilese kolup

5646 özüm kodsa emdi yarağsızlarığ
köngül bulğanuktın süzülse arığ

5647 özi tevbe kılmak tiledi turup
bayatka sığınsa yazukın kolup

5638 A_{14} ve C_{14}'te bu beyit 5635'ten sonra geliyor | *itig ... ötgü*] A_{14} *adın ... udğu*

5639 B ve C'de beytin bir az farkla tekrarı için bk. beyit 5697 | *sungkur ... teg*] B_4 *sıngkur* ... C_{15} *sungkur t. teg* (sonradan satır üstünde yazılmış) | *orut*] A_{15} *orut* B_4 *ar ot* C_{15} *orut* || 5640 *tişim ... yinçüler*] A_{16} *sık-lım* (satır altında uyg. harfl. *tiş-ler* ...) *ə. inçü-ler* B_5 ... *yünçüler* C_{16} *saklım ö. yünçüler* | *yipi*] A_{16} *yayı* C_{16} *tüpi* (-ü- hare- keli) || 5641 *körür ... yirig*] A_{17} ... *bukün-lük yerig* B_6 *körür* (-r- yerine -z- ile, -ü- satır üstünde yazılmış) ... *yirig* C_1 ... *yirig* | *körümez katında*] A_{17} *k. usın-tan* B_6 *kör(ü)mes* ... C_1 *k. usında* || 5642 *tutsa ma*] A_{18} *tut-sam-a* | *bu ... imleme*] A_{18} *bukün b. ilgin ö. umlem-e* || 5643 *kondı başka*] A_{19} *kıltı edlek*

5644 B ve C'de bu beyit yok (krş. 5645) | *bu kün*] A_{20} *bukün* | *yazuklar*] A_{20} *yasuk-lar*

5645 krş. 5644; A_{22}'de bu beyit 5646'dan sonra geliyor; A'da beytin ikinci mısraı 5646. beytin ikinci mısraı ile değiştirilmiş | *yazuklarka ʿuzri*] A_{22} *yasuk-ın-ğa ʿusr-i*

5646 A_{21}'de bu beyit 5645'ten önce geliyor | *bulğanuktın*] A_{21} *bulğ-a-yuk-t* B_5 ve C_5 *bulğanuk-dın*

5647 A_{23}'te bu beyit 5645'ten sonra geliyor; A'da beytin ikinci mısraı 5645. beytin ikinci mısraı ile değiştirilmiş; B'de bu beyit yok | *tevbe*] A_{23} *toba*

5648 yana saknu aldı ayur ivmeyin
iveklikte yas ol anı kılmayın

5649 eng aşnu bu işke kingeşgü kerek
yarağsıznı özdin kemişgü kerek

5650 kingeş birle kılğu kerek iş bilip
ökündi kingeşmegli işte ulıp

5651 negü tir eşitgil kişi tildemi
kamuğ kılğu işke kingeş ol emi

5652 kingeşgü kerek öz yakınka kingeş
kingeş birle itlür kamuğ türlüg iş

B 405 5653 kingeşse ongarur kişi öz işi
ökünçlüg bolur kin kingeşmez kişi

5654 barayın men emdi kadaşım tapa
kingeyin angar men bu iş ay apa

5655 yarağlığ tise men kılayın bu iş
yarağsız tise kalsunı bu kingeş

5656 kişi öz işin öz bilümez körüp
adınka ayıtğu kerek eştürüp

5657 kingeşse kingür ol kişike bilig
kingeşke bilig kirse yetlür elig

5658 negü tir eşitgil kingeşür kişi
kingeşin iter ol kişi öz işi

5648 *ivmeyin*] A_{24} *evmeyin* | *iveklikte yas*] A_{24} *evek iş-te yaz* || 5649 *kingeşgü*] A_{25} *kenges-güü* | *yarağsıznı ... kemişgü*] A_{25} *yarağ-sız bar erz-e temiş-gü* B_{12} ... *kingeşgü* || 5650 *kingeş ... kerek*] A_{26} *kengeş ... kamuğ* | *kingeşmegli*] A_{26} *kengeş-mek-lig* || 5651 *negü ... kişi*] A_{27} *n. ter e. kengeş* B_{14} ve C_{10} *nigü ... kişi* | *kingeş*] A_{27} *kengeş* || 5652 *kingeşgü ... kingeş*] A_{28} *kengeş-güü ... kengeş* B_{15} ... *kingiş* | *kingeş ... itlür*] A_{28} *kengeş edlür* B_{15} *kingiş* ... || 5653 *kingeşse ongarur*] A_{29} *kengeşz-e önggarur* C_{12} *kingeş-sen* | *kin kingeşmez*] A_{29} *kin kengeş-mez* B_1 *kim kingeşmes* || 5654 *kadaşım*] A_{30} *kadaş-ın* | *kingeyin ... apa*] A_{30} *keng-geyin* (satır altında uyg. harfl. *kengeşey*) *m. ede hem yapa* C_{13} ... *iş opa* (?) || 5655 *tise men*] A_{31} *tez-e m.* B_3 *tip aysa* C_{14} *tinse* | *tise ... kingeş*] A_{31} *tez-e ... kengiş* B_3 ... *kingiş* || 5656 *işin ... bilümez*] A_{32} ... *bilümez* (-i- ?) B_4 *işig ö. bilümes* C_{15} *işig* ... | *ayıtğu ... eştürüp*] A_{32} *a. k. iş yorup* ... *ayıtğu* .. C_{15} ... *ukturup* || 5657 *kingeşse ... kişike*] A_{33} *kengeşz-e kişi-ke kelir* | *kingeşke ... elig*] A_{33} *kengeş-ke ... yedrüe ilig* || 5658 *negü ... kingeşür*] A_{34} *n. ter kengeşür* B_6 ve C_{17} *nigü* ... | *kingeşin ... ol*] A_{34} *kengeş birl-e edmiş*

C 338 5659 negü iş ḳıluruñ kişike kiñeş
kiñeşmez kişke ḳatılma yıraş

5660 ḳayu işke tegse kiñeş ötrü ḳıl
tilemiş tilekke kiñeşin teñeş

5661 kiçe yattı erte turup yundı kör
atın mindi ilig tapa bardı kör

5662 yorıp kirdi ilig tapa yol ḳolup
orun birdi ilig ağırlap körüp

ÖGDÜLMİŞ SU'ALİ İLİGKE

A 161 5663 iligke ötündi ayur men bu kün
ḳadaşımḳa barğum kelir örtügün

5664 ḳalı yarlıḳasa barayın naru
ziyaret ḳılıp terk yanayın berü

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

5665 ilig aydı barğıl meniñdin selam
tegürgil añar sen ay bilgi tamam

5666 unıtmasunı ol du'ada mini
bayatḳa uladuḳta sırrın köni

5667 bayattın ḳolu birsü yazuḳlarım
du'a birle bolğay keçürgey kerim

B 406 5668 ilel tip turup çıḳtı ögdülmişe
eviñe kelip tüşti yazdı ḳaşa

5669 ajun ḳırtışı boldı altun öñi
yaşıḳ za'feran ḳıldı yaḳut öñi

5670 ḳalıḳ tügdi ḳaşın tünertti yüzin
tutup badı barça kişiler közin

5671 namaz ḳıldı yattı töşekke kirip
bir ança udıdı ol ança irip

5672 bir ança udıdı bir ança oduğ
ḳopa keldi saḳnu toğa keldi tuğ

5673 töşek ḳoldı yattı udıdı uzun
beliñlep odundı özi yalñuzun

5674 yumulmadı yandru ikile közi
oduğ yattı saḳnu irikti özi

5675 baḳa kördi öñdün ḳara ḳuş toğup
ḳopa keldi yirdin yalın teg bolup

5676 yarudı basa yıldrıḳ adğır bile
tizildi erentir özin belgüle

C 339 5677 sükiç ḳoptı örlep ḳalıḳḳa ağıp
ünün sumlıdı suri 'ibri oḳıp

Dörtlük, A ve C'de ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ile ayırt edilmiştir
5659 *negü ... kiñeş*] A_{35} ... *kengeş* B_7 ve C_1 *nigü* ... | *kiñeşmez ... yıraş*] A_{35} *kengeşmes* ... *yaraş* B_7 *kingeşmes kişini adaş tutma iş* || 5660 *tegse ... ḳıl*] A... *tegz-e kengeş birl-e teg* B_8 *erse* ... | *kiñeşin*] A_{36} *kengeş-in* || 5661 *kiçe ... turup*] A_{37} *keçe yadtı erde ḳopup* B_9 ve C_3 *k. yat(t)ı* ... | *atın mindi*] B_9 *atın m.* C_3 *a. tut(t)ı* ... || 5662 *yorıp*] A_{38} *tuşüp* | *birdi ... ağırlap*] A_{38} *berti* ... C_4 ... *ağırlap* (*-p* sonradan satır altında yazılmış)
ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok
5663 *bu kün*] A_1 *buu kun* | *ḳadaşımḳa ... örtügün*] A_1 ... *kelür ördügün* (satır altında uyg. harfl. *yaşur-a*) B_{11} *ḳadaşım-ḳa* ... || 5664 *ḳalı yarlıḳasa*] A_2 *nanga bolsa yarlığ*
ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5665 *ilig*] A_3 *elig* | *añar ... bilgi*] A_8 *angga* ... B_{13} ... *ḳılḳı* || 5666 *unıtmasunı ... mini*] A_4 *unut-masu-nı o. tuv-a-ta men-i* | *uladuḳta sırrın*] A_4 *u. sır-rı* B_{14} *uladuḳ-ḳa* [illegible] noktasız)

5667 *bayattın ... birsü*] A_5 ... *bersü* B_{15} *bayatdın ḳ. birse* C_9 *bayat-dın* ... | *du'a ... kerim*] A_5 *tuv-a* ... C_9 ... *bolğa keçürge idim* || 5668 *eviñe ... ḳaşa*] A_6 ... *ḳuş-a* ... *ibinge* || 5669 *ajun ... öñi*] A_7 *acun ... on-i* | *öñi*] A_7 *anı* || 5670 *tügdi ... közin*] A_8 *tudtı ḳaşığ tuner-ti yuz-i* B_3 ve C_{12} *tünert(t)i y.* | *közin*] A_8 *koz-i* || 5671 ...] B_4 ve C_{13} *yat(t)ı* | *ol ... irip*] A_9 *bir a. erip* B_4 ... *irip* C_{13} ... *irip* (*-r-* dikkat)
5672 B ve C'de bu beyit yok || 5673 *töşek ... uzun*] A_{11} *toş-e-kin-te y. udu-tı* ... C_{14} *t. ḳıldı* ... | *beliñlep ... özi*] A_{11} *yalang-lap utı-tı ö.* || 5674 *yattı ... irikti*] ... *erik-ti* B_6 ve C_{15} *yat(t)ı* ... || 5675 *öñdün*] A_{13} *ongdin* | *ḳopa ... yalın*] A_{13} ... *kirti yer-tin yılan* B_7 ve C_{16} ... *yirdin yalın* || 5676 *basa ... bile*] A_{14} *yan-a* ... *yıldız* ... B_8 *basa yıldrıḳ* (satır altında *yıldız*) *a. bile* (satır altınde *yıldız*) C_{17} *basa* ... *yıldız a. yele* (*-e-* harekeli) | *tizildi ... belgüle*] A_{14} *kocüd-ti odı teg yıraḳ-tın il-e* ... *t. eren-tiz* (satır altında *yıldız*) ... C_{17} *tiriḳdi eren-tir* ... || 5677 *sükiç ... ağıp*] ... *sukeç ḳ. o. adap turlüg at* B_9 *sükiç* (satır altında *yıldız*) ... C_1 ... *tegip* (*t-* noktasız) *sumlıdı ... oḳıp*] A_{15} *kok-reti yaz-tı ḳorday ḳanat*

5678 kötürdi yaşıḳ baḳtı mẹşrịḳ tapa
körür ağdı yirdin yoḳaru ḳopa

5679 butıḳlandı yirde yoḳaru sıta
ḳalıḳ meñzi boldı yalın teg ota

5680 seṿüg külçirer teg yarudı ajun
saḳınç ḳısğa boldı seṿinçler uzun

5681 yana turdı yundı nạmazın ḳılıp
atın mindi tağḳa yüz urdı yilip

5682 tekip tüşti aḳru toḳıdı ḳapuğ
ḳadaşı ḳapuğ açtı ḳodtı tapuğ

5683 sẹlam ḳıldı ötrü kör ögdülmişe
yanut birdi yandru kör odğurmışa

B 407 5684 turup kirdiler eṿke alşıp elig
ḳadaşı ayıttı kör açtı tilig

ODĠURMIŞ SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

5685 ayur ay ḳadaşım ḳalı keldiñ ay
sañga tuşğalı men taḳı keçmez ay

5686 tüşükrek körür men seniñ köñlüñi
sarığraḳ körür men ḳızıl meñziñi

5687 negü ḳadğu tegdi ne erki ḥalıñ
mañga sözlegil söz sen açğıl tiliñ

5678 *kötürdi ... baḳtı*] A_{16} *kọder-ti baş-ın* B_{10} *k. yạşıḳ b.* C_2 *k. bạşın b.* | *körür ... yirdin*] A_{16} *kerür a. yer-tin* B_{10} ve C_2 ... *yịrdin* || 5679 *butıḳlandı ... sıta*] A_{17} *bu... saḳ-lantı yer-tin ọner teg sada* B_{11} *b. yirde y. sịta* C_8 *butaḳlandı yẹrde*ⁿ *y.* *sıta* (*hare-keli*) | *ota*] B_{11} *ota* (*-t-* yerine *-n-* ile) || 5680 *seṿüg ... ajun*] A_{18} *tolu yụz* (*z-*, nok-talara dikkat) *kụler ... acun* | *saḳınç ... uzun*] A_{18} *saḳınçığ sụrer teg sevinç ay tusün...* || 5681 *atın ... yilip*] A_{19} ... *yụrüp* B_{13} *aṭın ... yịlip* (*y-* noktasız) C_5 *a. mündi ... çıḳıp* || 5682 *ḳadaşı*] B_{14} *ḳạḍaşı* || 5683 *yanut ... kör*] A_{21} *yanudı elig berti* C_7 ... || 5684 *kirdiler eṿke*] B_1 *k. iṿke* C_8 *kirdịler e.* | *ḳadaşı ... kör*] A_{22} *ayıdtı kör odğurm...* B_1 ve C_8 *ḳ. ayıt(t)ı k.*

odğurmış ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok

5685 *sañga ... ay*] A_{23} *sangga tuuş-ġal-ı ... bolmaz ay* B_2 ... *keçmes a.* C_9 ... *tuşğalı* (*-ş-* noktasız) ... *bolmaz a.* || 5686 *körür*] A_{24} *kọrer* | *körür ... ḳızıl*] A_{24} *kọrer m. ḳısıl* B_3 ... *sening* || 5687 *negü ... tegdi*] B_4 *nigü* ... C_{11} *nigü ḳ. tigdi ... sözlegil söz*] A_{25} *udm-a kör-küt*

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

5688 yanut birdi ögdülmiş aydı ḳadaş
oḳun urdı öḍlek köñgül ḳıldı baş

5689 öḍ öḍlek yarutsa birip öt erig
köñgül ölmiş erse bolur tip tirig

5690 uḍımış bu köñglüm özüm ġafḷẹti
mini oḍğuru birdi öḍlek öti

5691 köñgül közi birle baḳıp teñgledim
özüm yolda azmış turup tañgladım

5692 tiriglik uçuḳtı yüküm ağrudı
yazuḳtın özüm boldı yanğu öḍi

C 340 5693 kişi tapğı ḳıldım tiriglik ıḍıp
bayat tapğı ḳaldı usandım uḍıp

5694 kelü birdi dụnya tiriglik barır
tiriglik tüker kör bu dụnya ḳalır

5695 tiriglik üçün men tiledim ajun
tiriglik tükedi nerek bu otun

5696 keçer uş munuḳı bu künki künüm
bulurmu özüm bu keligli tünüm

B 408 5697 saçım boldı yazḳı gụlẹf teg orut
saḳal boldı suñgḳur tüsi teg şaşut

ögdülmiş ... odğurmışḳa] A_{26} *ọ. cuvabı o.*
5688 *birdi*] A_{27} *berti* | *baş*] A_{27} *taş* || 5689 *birip ... erig*] A_{28} *berip* ... B_7 ... | *ölmiş ... tirig*] A_{28} *ọlmez ẹrz-e bolup tip t.* B_7 ve C_{14} ... *tịp t.* || 5690 *uḍımış ... özüm*] A_{29} *udıt-mış kọngül-ni acun* B_8 ... *özün* | *mini ... öti*] A_{29} *men-i odğur-a* ... B_8 ... *öti* (satır altında *pẹndi*) || 5691 *birle ... teñgledim*] A_{30} *bile b. tingledim* ... *b. turup t.* C_{16} *b. yorup t.* | *yolda ... tañgladım*] A_{30} ... *tıngladım* C_{16} *yolda*ⁿ *a.* ... *tụngladım* || 5692 *ağrudı*] A_{31} *ağrıdı* | *yazuḳtın ... yanğu*] A_{31} ... *yalnggu* B_{10} ... C_{17} *yazuḳdın* ... || 5693 *ḳıldım ... ıḍıp*] A_{32} ... *ẹdip* C_1 *ḳıldı* ... | *tapğı ḳaldı*] ... *tapğı-ḳa* || 5694 *birdi ... barır*] A_{33} *berti* ... C_2 ... *tiriglik* (*-g-* ve *-k-* çizgileri ...) *bạrıp* | *tüker ... ḳalır*] A_{33} *tụkep barz-a tụnya ḳ.* B_{12} *tükese bu* ... C_2 ... *ḳalıp*
5695 C'de bu beyit sahife kenarında yazılmış | *ajun*] A_{34} *acun* || 5696 *uş ... munuḳı*] A_{35} *uuş m. bụkün-ki* | *bulurmu ... tünüm*] A_{35} *bilür-mü ... kụnüm*
5697 A'da bu beyit yok; beytin bir az farkla tekrarı için bk. beyit 5639 | *orut*] A_1 ... *ot* | *suñgḳur ... şaşut*] B_1 *sıngḳur* ... C_4 *sụngḳur ... şasut*

A 162 5698 itingü kerek men yarınḳı itig
itilse yarınḳı işim ay tetig

5699 mun͡gar men͡gzetü keldi emdi bu söz
bu söz işke tutġıl aya kön͡gli tüz

5700 bu keçmiş tiriglikke öknür özüm
neçe erki ḳalmış künüm ay yüzüm

5701 yav̇a bardı isiz yigitlik küni
yav̇a barmasu bu keligli tünüm

5702 yarın bolġu işke bu kün it itig
man͡ga mundaġ aydı biliglig tetig

5703 bu kün it usanma bu tapġun işig
bu kün itse itlür yarınḳı itig

5704 yidim içtim uḍ teg yorıdım yav̇a
açıp suv̇satayın munı men iv̇e

5705 öküş arzu ni'mẹt yiyü semridi
bu kün arġurayın yetildi öḍi

5706 telim yattı inçin telekçe turu
bu kün tursu emdi aḍaḳın örü

5707 ḥaşım ḳıldı özke ḳalın köp kişig
sev̇inçlig ḳılayın iteyin işig

5708 elig til uzattım kişike telim
anın͡g 'uẕri ḳılsu bu kün bu tilim

5709 kişig satġayu men yorıdım öküş
özüg satġayın men ay erde küsüş

341 5710 kürek men iḍimdin küremiş otun
ḳamuġ öz yazuḳḳa kömüldi bütün

5711 bu kün tẹvbe birle yanayın mene
iḍimdin bu 'uẕruġ ḳolayın mene

5712 ölüm tutmaz erken ḳılayın tapuġ
ölüm tutsa ḳalġay tapuġlar ḳuruġ

5713 negü tir eşit tın͡gla bilgi batıġ
san͡ga ötler emdi ay kön͡gli ḳatıġ

5714 ölümde oza yan özün͡gni yıġa
ölüm tutsa öknüp asıġ ḳılmaġa

B 409 5715 ölümüg unıtma anun tẹvbeḳa
usanma ölüm kelge tutġa yaḳa

5716 yigitlik öḍinde yetürgil tapuġ
ḳarılıḳ yetilse barır küç ḳamuġ

5717 tiriglik küsüş tut iv̇e ḳıl tapuġ
ölüm tutmaz erken baḳa tur oḍuġ

5718 ölüm tutmaz erken oḍuġ bol saḳın
ölüm tutsa asġı bulumaz baḳın

5719 men emdi san͡ga keldim andın turup
bu işke kin͡geş bir iḍi keḍ körüp

5720 bağırsaḳ ḳadaşım sen emdi man͡ga
yarağı negü ol ayu bir ton͡ga

5698 *itingü ... itig*] A_1 *ẹdin-güü ... ẹdig* | *itilse ... işim*] A_1 *ẹdilz-e y. işing*
5699 A_4'te bu beyit 5703'ten sonra geliyor
D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir
5701 *isiz ... küni*] A_6 *ẹ-siz tirig-lik ḳudı* B_5 *ịsiz ...* | *barmasu ... tünüm*] A_6 *... kụnüm* C_9 *bạrmasunı k. t.*
5702 A_2'de bu beyit 5698'den sonra geliyor; B'de bu beyit yok | *bu ... itig*] A_2 *bụkün ay ẹdig*
5703 B'de bu beyit yok | *bu ... işig*] A_3 *bụkün ẹt u. yarın-ḳı işig* C_{11} *.. itig* | *bu ... itig*] A_3 *buu kụn ẹdz-e ẹdlür y. işig*
5704 A_7'de bu beyit 5701'den sonra geliyor | *yidim ... teg*] A_7 *yedim i. od neng* | *açıp ... iv̇e*] A_7 *a. suv̇-sada-yın (-d-?) buu ọz-ni ẹv̇e* B_6 ve C_{12} *a. suv̇satayın ...* || 5705 *yiyü*] A_8 *yeyü* B_7 ve C_{13} *yịyü* | *bu ... arġurayın*] A_8 *bụkün sız-ġurayın* C_{13} *... turġurayın* || 5706 *yattı inçin*] A_9 *yedim içdim* B_8 ve C_{14} *yạt(t)ı i.*, *bu kün*] A_9 *bụkün* || 5707 *sev̇inçlig ... işig*] A_{10} *s. ḳılıp men nedeyin ẹşig* C_{15} *sẹv̇inç-lüg ...* | 5708 *elig ... uzattım*] A_{11} *ilig til* (satır üstünde yazılmış) *u.* B_{10} ve C_{16} *... uzat(t)ım*

5709 *özüg ... küsüş*] A_{12} *ọsüg sadġ-a-tayın ay ẹ. kọgüş* B_{11} *... ẹrde kụ̈şüş* C_{17} *... kụ̈şüş* || 5710 *kürek men*] A_{13} *kerek men* B_{12} *k. me* C_1 *kụ̈rek men^n* | *kömüldi*] A_{13} *... ymül-miş* || 5711 *bu ... mene*] A_{14} *bụkün toba ... yan-a* | *iḍimdin ... mene*] A_{14} *buu 'usrin ḳ. yan-a* C_2 *ịdim-din bu 'ạẕrüm ...*
5712 B ve C'de bu beyit yok | *erken*] A_{15} *ẹrkẹn* || 5713 *negü ... tın͡gla*] A_{16} *n. ... eşit ẹmti* B_{14} *nigü ... tıngla* C_3 *nigü ...* | *san͡ga ... ay*] A_{16} *seni ọt-leti uḳ buu* C_3 *... nga ötler* (tashih görmüş) ...
5714 A_{17}'de beytin sonu, istinsah yanlışı olarak, 5715. beytin sonu ile karıştırılmış (bk. beyit 5715) | *ölümde ... yıġa*] A_{17} *ọlüm-tin üz-e-yin ọsün toba-ḳa* B_{15} *... oza yạn ...* C_4 *ölüm-de^n oza yạn ...*
5715 A_{18}'de bu beytin sonu 5714. beytin sonu ile karıştırılmış (bk. beyit 5714) | *... utma ... tẹvbeḳa*] A_{18} *unudm-a ọsüng-ni yıġ-a*
5717 B ve C'de bu beyit yok | *iv̇e*] A_{20} *ẹv̇e* | *ölüm*] A_{20} *tolum* || 5718 *tutmaz erken*] *... t. ẹrkẹn* B_3 *tutmas e.* | *bulumaz*] B_3 *bulumas* || 5719 *kin͡geş ... iḍi*] A_{22} *kengeş ber iti ... . iḍi* || 5720 *sen*] B_5 *se* C_9 *se^n* | *negü ... bir*] A_{23} *n. ẹrz-e ay ay* B_5 ve C_9 *nigü ...*

LXXIV.

ODĠURMIŞ ÖGDÜLMİŞKE KİN͡GEŞ BİRMİŞİN AYUR

5721 yanut birdi odġurmış aydı ḳadaş
eşitgil sözümni ay kön͡gli tudaş

5722 idi edgü niyyętni ḳılmış özün͡g
bayat birsü tęvfiḳ yarutsu közün͡g

5723 bir ök türlüg ermez bu işke bilig
büte türlüg iş bar tegürgü elig

5724 olarda biri bu ayayın eşit
yaraġı körüp bil sen ötrü iş it

5725 bu kün anda turmaḳ san͡ga edgürek
yana munda turmaḳ man͡ga edgürek

5726 senin͡gdin bu kün ilke asġı öküş
buzulsa asıġ bolġa ḳarġış söküş

C 342 5727 ilig ḳıldı ilke kör elgin͡g uzun
ḳılur sen ḳamuġ edgü atın͡g tüzün

A 163 5728 budun inçke tegdi itildi ili
duʿa birle tınmaz raʿiyyet tili

B 410 5729 negü tir eşitgil tusulur kişi
tusulur kişi ol kişide başı

odġurmış ... ayur] A_{24} ... *kengeş bermiş-in a.* B_{6} *bab o. ögdülmiş sözinge* ḳayra... (-a- ? -ı- ?) *cęvab ḳılmışın a.* C_{10} *bab o. ögdülmiş-ke* (-g- çizgisi yok) *sözi pęndi* urur

5721 *birdi*] A_{25} *berti*

5722 A_{26}'da bu beytin mısrâlarının yerleri değiştirilmiş ve sahife kenarında *buran* ve *song* sözleri ile, doğru sıraya işâret edilmiş | *idi ... niyyętni*] A_{26} *ę-ti ętgü niyet-ni* ... B_{8} *idi* ... | *birsü ... yarutsu*] A_{26} *bersü t. yarusu*

5723 A_{29}'da bu beyit 5733'ten sonra geliyor | *ermez*] B_{9} *ermes* | *elig*] A_{29} *ilig* C_{15} ... *ilig* (*i-* tek noktalı) || **5724** *olarda*] A_{30} *bular-ta* | *körüp ... it*] A_{30} *ne ęrz-e ...* it || **5725** ... *bu ... san͡ga*] A_{31} *bukün ... sangga* | *yana*] A_{31} *kelip* || **5726** *senin͡gdin ... kün*] A_{32} ... *mening-tin budun* B_{12} *sęningdin* ... C_{16} *sęning-din* ... | *buzulsa*] B_{12} *buzalġa* || 5727 *ilig* ...] ... *elgin͡g*] A_{33} *ęlig ... ilging* | *sen ... atın͡g*] A_{33} *sen ḳ. adıng ilke* B_{13} *se* ... C_{1} ... *ḳ. edgülük-ni*

5728 A_{1}'de bu beyit 5731'den sonra geliyor | *budun ... ili*] A_{1} *b. ęnç-ke t. ętil-ti* ... *ęli* | *duʿa ... raʿiyyęt*] A_{1} *tuv-a ... raʿiyet* B_{14} ... *tınmas r.*

5729 A_{34}'te bu beyit 5727'den sonra geliyor; C'de iki satır üzerine yazılmış | *negü tir*] A_{34} *n. ter* B_{1} ve C_{3} *nigü t.*

730 kişiler ara kör kişi ol bolur
anın͡gdın kişiler asıġlar bulur

5731 asıġsız kişiler kişide turı
asıġlıġ kişi asġı ilke tolur

5732 niyęt edgü ḳılsa kön͡gülde kişi
ajunda tilek teg itildi işi

5733 niyęt edgü ḳılġanḳa edgü bolur
neçe ḳılmasa ol muyanın bulur

5734 iminlik törü ilke inçlig turur
ilig budnı sindin sevinçlig turur

5735 törü ön͡gdi edgü uruldı tükel
isiz yitti ilde ḳodup hile al

5736 bularıġ ḳodup sen berü kelse sen
ol işler buzulġay öküç bulġa sen

5737 yana tegşürülgey bu ön͡gdi törü
buzulġa ilin͡g ḳalmaġay bir örü

5738 senin͡g ornun͡gḳa bir isiz ornaġay
budunuġ ulıtġay bir inç ıdmaġay

5739 isiz yolḳa tartġay iligni isiz
isizler işini tüzüp ḳodġa iz

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* ... ile ayırt edilmiştir

5730 *kör*] B_{2} *ol* (satır üstünde *kör*) | *anın͡gdın ... bulur*] A_{35} *anıng-tan ... alur* || 5731 *kişide turı*] B_{3} *k. ḳurı* C_{7} *kişi-ke t.*

5732 A_{27}'de bu beyit 5722'den sonra geliyor | *ajunda ... itildi*] A_{27} *acun-ta* ... ... C_{8} *a. tileki i.* || **5733** *muyanın bulur*] A_{28} *muyan-ı b.* C_{9} *m. bu kör*

5734 A_{2}'de bu beyit 5728'den sonra geliyor | *iminlik ... turur*] A_{2} *ęmin-lik* ... *ilde ęnç-lik t.* B_{8} *i. törü* (*-ü* üzerinde sonradan *r* yazılmış) ... C_{10} ... *erür* | *ilig* ... *sevinçlig*] A_{2} *ęling b. sende s.* C_{10} ... *sęvinç-lüg* || **5735** *edgü*] A_{8} *ętgü* (satır ... ünde yazılmış) | *isiz yitti*] A_{3} *ę-siz y.* B_{7} *i. yit(t)i* C_{11} *i. yit(t)i* || **5736** *bularıġ* ...] A_{4} *uluş kent ... sęn* | *buzulġay*] A_{4} *busulġ-a* B_{8} ve C_{12} *buzulġa* || **5737** *yana ...* ...] A_{5} *y. teg-şürülge buu ǫ(n)gdi* B_{9} ve C_{13} *yana tęgşürülge* ... | *buzulġay ... bir*] ... *busulz-a* ... B_{9} *buzulġa* ... C_{13} *buzulġa i. ḳalmaġa b.* || **5738** *ornun͡gḳa ... ornaġay*] ... *ę-siz o.* B_{10} ve C_{14} *ornunga ... ornaġa* | *ulıtġay ... ıdmaġay*] A_{6} ... *ęnç ı.* B_{10} ... C_{14} *ulıtġa ... ıdmaġa* || **5739** *isiz ... isiz*] A_{7} *ę-siz bolġay idgey iling ę-siz* B_{11} ... *tartġay iling-ni i.* C_{15} ... *tartġa ilig-ni i.* | *isizler ... ḳodġa*] A_{7} *ę-siz-ler kuç ędgey* ... *kop ędgü* B_{11} *i. işin͡ge ...*

5740 seniñdin ayıtġay munı bir bayat
bayat aytıġı bar yime edgü at

5741 isiz kılmaġu hem törü urmaġu
isiz kılġuçıka bolu birmegü

C 343 5742 negü tir eşit kılkı köñli köni
sañа ötledi kör unıtma munı

B 411 5743 isizke katılma törü urma sen
isiz kılġuçıka bolu birme sen

5744 özüñ edgülük kıl törü edgü ur
tiril iki ajun isiz körme sen

5745 bayat birdi tevfik sañа edgüke
kamuġ edgülükke sunup teggüke

5746 negüke buzar sen bu edgülerig
sañа yası teggey ay köñli tirig

5747 il asġın buzup sen öz asġınñ kodup
ne edgü tiler sen bu yirke udup

5748 mañа munda yigrek tidüki özüm
ayayın sañа men ay körklüg yüzüm

5749 özüm dunya devlet bolup körmedi
tilek arzularka köñül birmedi

5740 *ayıtġay*] B_{12} ve C_{16} *ayıtġa* | *bayat ... edgü*] A_{8} *bayat-ı aydıġ-ı ... ę-siz* B_{12} *bayat aytıġı* ... || **5741** *isiz ... hem*] A_{9} *ę-siz k. ma* | *isiz ... birmegü*] A_{9} *ę-siz* [illegible] *ber-megü* B_{13} *i. kılġuçı-ġa* ...

5742 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *negü ... köñli*] A_{10} *n. ter eşidgil buu kengli* B_{14} *nigü t. eşit kılkı k.* C_{1} *nigü t. eşitgil bu kılkı* | *ötledi ... unıtma*] A_{10} *ę. bir unudm-a* B_{15} *ötledi* (satır altında *pend*) ...

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi*[illegible] sözü ile ayırt edilmiştir

5743 *isizke katılma*] A_{11} *ę-siz kılm-a ę-siz* | *isiz ... birme*] A_{11} *ę-siz ... berm-e*[illegible]] A_{11} [illegible] || **5744** *törü ... ur*] A_{12} *tore ... C*$_{4}$ ... *ur* (*-r* ?) | *ajun isiz*] A_{12} *acun ę-siz* || **5745** [illegible]] A_{20} *sti* [illegible] *birdi*] A_{13} *berti* | *teggüke*] A_{13} *teggü-ke* (*-e-* veya *-ę-* ?) || **5746** *negüke* [illegible] *sen*] B_{1} [illegible] *ng s. nigüke b. se* C_{6} *nigüke b. sen* | *sañа ... ay*] A_{14} *bak-a kör sen aşnu ay* (dikkat, iki [illegible] çizgi) B_{4} *sanga yası* (satır altında *ziyan*) *tegge ay* C_{6} ... *tegge ay* || **5747** *il ... kodup*] [illegible] A_{15} *el a. turup sen ... korüp* B_{5} ... *asġın k.* | *sen ... udup*] A_{15} *sen buu yerk*[illegible] *urup* (?) B_{5} *se b. yirke u.* C_{7} *sen bu yerke* (*-e-* harekeli) *u.* || **5748** *yigrek tidüki*] A_{16} [illegible] *yegrek tedüki* B_{6} ve C_{8} *yigrek t.* || **5749** *bolup körmedi*] A_{17} *korüp bilmet-i* | *arzularka* [illegible] ... *birmedi*] A_{17} *arsu-lar tep ilig ur-mat-ı* C_{9} ... *bilig birmedi*

5750 budun birle katlıp yorık tüzmedim
ya begler bile men kılık bilmedim

5751 özüm körmedi bu ajun malını
ya edgü isiz bu kişi halını

5752 bu halıġ bilirde naru barsa men
idi artak erdi tapuġ kodsa men

5753 kişi körmedük bolsa altun kümüş
körüp bulsa kılkı kılur miñ söküş

5754 negü tir eşit emdi sartlar başı
ajun tezginigli hıtay arkışı

5755 çıġayın tirilse kişi neñsizin
bayusa kodur ol kılınç edgüsin

5756 çıġay bay bolup ol bayusa kalı
anıñdın kiter terk könilik yolı

5757 bu kut bulmaduk er kalı bulsa kut
baru kılkı artar kılur ilke yut

B 412 C 344 5758 elig bulmaduk bulsa ilke elig
uzatur budunka elig hem tilig

5759 sen emdi tükel dunya devlet yidiñ
köñül bastıñ arzu hava beklediñ

5760 közüñ todtı köñlüñ yime amrulup
yorır sen ilig birle edgü bolup

5761 bu barça bayat fażlı erdi sañа
kamuġ edgülük birdi kızdı eñe

5750 *budun ... tüzmedim*] A_{18} ... *almadım* B_{8} *budun* (satır altında *il*) ... || **5751** [illegible]] A_{19} *acun* | *isiz ... kişi*] A_{19} *esiz buu kişi* B_{9} ... *budun* || **5752** *naru*] A_{20} *turu* | [illegible]] A_{20} *sti* || **5753** *kişi*] A_{21} *kişig* | *körüp ... söküş*] A_{21} *kal-ı ... ol tudüş* C_{13} ... [illegible] *ng s.* || **5754** *negü tir*] A_{22} *n. ter* B_{12} ve C_{14} *nigü t.* | *ajun ... hıtay*] A_{22} *acun* [illegible] B_{12} ve C_{14} ... *hıtay* || **5755** *çıġayın ... neñsizin*] A_{23} ... *te(n)g-siz-in* C_{15} *çıġay-ın* [illegible] *neng-süz-in* (*-n-* noktasız) || **5756** *çıġay ... ol*] A_{24} *ę-sizig bulup ol* | *kiter terk*] [illegible] *keder me* || **5757** *er*] B_{15} *er* | *baru*] A_{25} *bar-ı* || **5758** *elig*] C_{1} *ilig* | *uzatur* ... [illegible]] A_{26} ... *ilig me* B_{1} *uzatur* (*-v-* satır üstünde yazılmış) ... || **5759** *yidiñ*] A_{27} *yeding* [illegible]] A_{27} (*hav*)*-a* || **5760** *todtı köñlüñ*] A_{28} *tot-tı konglüm* B_{3} *todtı* (*t-* yerine *y-* [illegible] *k.*) *sen ilig*] A_{28} *sen elig* B_{3} *se i.* C_{3} *sen i.* || **5761** *birdi*] A_{29} *berti*

LXXV.

KÖNİLİKKE KÖNİLİK KİŞİLİKKE KİŞİLİK ḲILMAḲIN AYUR

5762 bu bir türlügi ol taḳı birsini
ayayın eşitgil aça men anı

5763 unıttıñgmu erki azu örtülüp
bu iş ötrü tuttuñg ne asğı körüp

5764 bilir sen ajunda bu ögdi öküş
vẹfalıġ kişike bolur ay küsüş

A 164 5765 ajun boldı erse törü öñgdisi
kişike kişilik bolur belgüsi

5766 kişi eḍgülükke ḳılur eḍgülük
biriñge yanutı ḳılur on ülüg

5767 kimiñg aşlı bolsa atadın arıġ
anıñgdın kelir eḍgü ilke asıġ

5768 ana oğrılıḳ suv̇ alınsa yaşut
oğul toğsa andın bolur ilke yut

5769 baḳa kör sen emdi ilig eḍgüsin
özüñg buldı nịʿmẹt yigü keḍgüsin

5770 bu erdem bilig ya uḳuşḳa ḳamuġ
sẹbẹb boldı ilig açıldı ḳapuġ

5771 sini at ayaġ birle ḳıldı uluġ
sañga eḍgülükke ol açtı ḳapuġ

könilikke ... ayur] A_{30} *kişi-lik ḳılmış-ḳa kişi-lik ḳıl-maḳ-ın a.* B_{5} *bab k.* … *aytur vẹ's-sẹlạm* C_{5} *bab ... ḳılmaḳnı aytur*

5762 *bu ... birsini*] A_{31} *buu ... bir seni* B_{6} *... birsi-ni* C_{6} *... türlüg* … *bir sīni* | *eşitgil ... men*] A_{31} *sangga men ẹşitgil* B_{6} ve C_{7} *... sẹn* ‖ 5763 *unıttıñgmu erki*] A_{32} *unıt-tım-mu ẹrkin* B_{7} *unıt(t)ıng-mu* (*-ın-* yerine *-ınn-* ile) *e.* C_{7} *unıt(t)ıng-mu e.* | *tuttuñg*] A_{32} *tut-tıng* B_{7} ve C_{7} *tut(t)ung* ‖ 5764 *bilir ... bu*] A_{33} *bilür sen* … *buu* C_{8} *bịlir sen ajun-dan b.* | *vẹfalıġ ... küsüş*] A_{33} *vefa-lıġ* (*v-?*) … *(k-?)* B_{8} ve C_{8} *... küşüş* ‖ 5765 *ajun ... öñgdisi*] A_{1} *acun ... ọng-tüz-i* B_{9} … (satır üstünde yazılmış) ... C_{9} *uzun* (?) ... ‖ 5766 *ülüg*] B_{10} *ülüg* (satır altında …) ‖ 5767 *kelir ... ilke*] A_{8} *kelür ilke ẹtgü* ‖ 5768 *ilke*] B_{12} ve C_{12} *ḥạlḳ-ḳa* ‖ 5769 *ilig eḍgüsin*] A_{5} *i. ẹdgü-si* B_{13} *ịlig e.* | *yigü keḍgüsin*] A_{5} *yegü kedgüz-i*

5771 A ve B'de bu beyit yok | *ayaġ*] C_{15} *ayaġ* (*-y-* noktasız)

B 413 5772 unıttıñgmu erki bu eḍgülerig
yanut ḳılmaġumu ay köñgli tirig

C 345 5773 irig sözledim men sözüg ay ḳadaş
irilme serilme köñgül ḳılma baş

5774 köni söz irig ol köñgülke açıġ
siñgürse anıñg asğı birgey tatıġ

5775 irig sözke buşma ḳalı tegse söz
köni söz irig ol iriglenme öz

5776 muñgar meñgzetü keldi emdi sözüm
eşitgil munı sen ay körklüg yüzüm

5777 köni söz açıġ ol siñgürgil anı
yarın asğı kelgey süçitgey sini

5778 köni söz köñgülke kör açıġ irig
irig söz köni ol köni söz ḳanı

5779 sen oğlan kiçig erken öldi atañg
bilig erdem üstep ḳızartmadıñg eñg

5780 ilig aldı körgil igiḍti sini
anın bolduñg emdi kişiler sanı

5781 bu ḳul küñg at aḍğır bu yir suv̇ ḳamuġ
iligdin tegip açtı dẹvlẹt ḳapuġ

5782 özüñg buldı nịʿmẹt ḳamuġ eḍgülük
yaḍıldı atıñg ilde bolduñg külüg

5783 yararmu sañga emdi yandru turup
özüñg yüz ev̇ürse yaġı teg bolup

5772 *unıttıñgmu erki*] B_{1} ve C_{16} *unıt(t)ıng-mu erdi* | *ḳılmaġumu*] A_{7} *ḳılmaġ-a-mu* ‖ 5773 *irig*] A_{8} *ẹrig* | *irilme*] A_{8} *ẹrilm-e* ‖ 5774 *irig*] A_{9} *ẹrig* | *birgey*] A_{9} *birl-e* ‖ 5775 … *tegse*] A_{10} *ẹrig ... kọni ẹrz-e* | *irig ... öz*] A_{10} *ẹrig ol ẹrig-lenm-e ọz* B_{4} … *iriglenme ö.* C_{3} *... iriglenme ọ̈.* ‖ 5776 *körklüg yüzüm*] A_{11} *kọngli tụsüm*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿr* … ile ayırt edilmiştir

5777 *kelgey ... sini*] A_{12} *kelz-e s. seni* C_{6} *kẹlge süçitge sīni* ‖ 5778 *irig*] A_{13} *açıp* … *irig*] A_{13} *ẹrig* ‖ 5780 *ilig ... sini*] A_{15} *ẹlig ẹdleti* (tashih görmüş) *kör yigit-ti seni* … *ilig* … *sīni* | *anın*] A_{15} *bụkün* ‖ 5781 *at ... suv̇*] A_{16} *... yer su* B_{10} *aṭ ... yịr* … C_{10} *yịr sụv̇* | *iligdin*] A_{16} *ẹlig-tin* ‖ 5782 *ilde bolduñg*] A_{17} *boltı il-te*

5784 tusulğu öḍinde sen andın ḳaçıp
ön͡gin tursa sen ḳalğa kön͡gli açıp

5785 san͡ga ḳıldı ilig ḳamuğ eḍgülük
yanutı kereksizmü yandru külüg

5786 kişi körse ögse sini alḳayu
atın͡g barsa ilde vẹfalığ tiyü

B 414 5787 negü tir eşitgil kişi eḍgüsi
kişilik bolur çın kişi belgüsi

5788 kişilik ḳıl ay er kişi bol uluğ
kişi mundağ urdı kişilik yoluğ

C 346 5789 kişi bol kişike kişilik ḳılın
kişi atı ögdi özün͡gke alın

5790 san͡ga eḍgü ḳıldı ilig min͡g yanut
ol eḍgü yanutı sen eḍgü anut

5791 yanutluğ kişi ol kişi eḍgüsi
buḍunda talusı kişi belgüsi

5792 kiçig erdin͡g oğlan biligsiz otun
sini ol yöledi ḳopurdı ḳutun

5793 yuluğ ḳıl an͡gar emdi canın͡g tẹnin͡g
uḍıp yatma tün kün işin ḳıl anın͡g

5794 ol eḍgü yanutı bu eḍgü anut
san͡ga ma bayat birge eḍgü yanut

5795 negü tir eşitgil ay kön͡gli yaḳın
kişilik ḳılığlı bağırsaḳlıḳın

5784 *ön͡gin ... kön͡gli*] A_{19} *ọngün tardz-a ḳ. kọngüli* B_{13} *ö. t. se ..* C_{13} *ö.* [illegible] ... || 5785 *ilig*] A_{20} *ẹlig* || 5786 *körse ... sini*] A_{21} *kọrz-e ọgz-e sen-i* C_{15} *ögse körse* [illegible] *s.* | *tiyü*] A_{21} *teyü* B_{15} ve C_{15} *tịyü* || 5787 *negü tir*] A_{22} *n. ter* B_1 ve C_{16} *nigü t.* | *bolur* [illegible] *çın*] A_{22} *ḳılığ-lı* || 5788 *er*] A_{23} ve B_2 *ẹr* || 5790 *eḍgü ... min͡g*] A_{25} *... ẹlig m.* B_4 [illegible] *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) C_2 *ḳıldı edgü ...* | *sen*] A_{25} *on* || 5791 *buḍunda* [illegible] *kişi*] A_{26} [illegible] *kişi-te ...* C_3 *kịşi-de tạlusı budun* || 5792 *otun*] A_{27} *odun* (*-n ?*) B_6 *otun* (*-t-* noktasız) [illegible] | *sini ... ḳopurdı*] A_{27} *seni o, yọlet-i ḳopar-tı* || 5793 *yuluğ ... an͡gar*] A_{28} *yanut ḳ. angar* [illegible] *işin*] A_{28} ve C_5 *işi* || 5794 *san͡ga ... birge*] A_{29} *sangga ... berge* C_6 *... bi̇rge* || 5795 [illegible] *negü tir*] A_{30} *n. ter* B_9 ve C_7 *nigü t.*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda şi'r sözü ile ayırt edilmiştir

5796 kimin͡g sen aşın yise sen ḳıl işin
bağırsaḳlıḳ artur ḥalal yi aşın

5797 tuz etmek ḥaḳını küḍezip eren
yitürmiş kişike yuluğlar başın

5798 tilek buldun͡g arzu ḳamuğ eḍgü yol
bu kün eḍgü birle an͡gar sen tusul

5799 ağı keḍti ḥarir özün͡g örtti öz
sini yan͡gsağuçı körüp ḳamdı köz

A 165 5800 sen emdi iligke keḍür eḍgü at
körüp sızsu düşman boyun egsü yat

5801 tümen arzu nịʿmẹt yidin͡g inçlenip
boyun yal beḍüttün͡g buḳa teg ḳılıp

B 415 5802 bu küç tutğıl emdi ilig işin͡ge
duʿa artsu eḍgü uzun yaşın͡ga

5803 ajun malı tirdin͡g özün͡g boldı bay
kev̇el mindin͡g arḳun yime tazı tay

5804 iligke yuluğ ḳılğıl işlet bu nen͡g
tilekleri bolsu ḳızıl ḳılsu en͡g

C 347 5805 ilig taḫtḳa minsün bu kün inçrünüp
yağısı yir öpsü yıraḳ yinçrünüp

5806 uzun ḳıldı elgin͡g yorıḳ ḳıldı söz
sev̇er sev̇mez erse san͡ga açtı köz

5796 *yise ... ḳıl*] A_{31} *yez-e sen ḳıl* B_{10} ve C_9 *yise ḳılğıl* | *yi*] A_{31} *y-e* || 5797 [illegible] *ek ... eren*] A_{32} ve B_{11} *... ẹren* C_{10} *ötmek ...* | *yitürmiş*] A_{32} *buḍür-miş* || 5798 [illegible] *yol*] B_{12} *tilek e. bụl* | *bu kün*] A_{33} *bụkün* B_{12} *bu* (*b-* yerine *l-* ile) *kün* [illegible] 5799 *ḥarir ... örtti*] A_{34} *ḫaz sebz ọsüng urtı* B_{13} *ḫazbẹz* (harekeli) *ö. ört(t)i* C_{12} [illegible] *ir* (*-i-* noktasız) *ö. ört(t)i* | *sini ... ḳamdı*] A_{34} *seni tepsegüçi* (satır altında ar. harfl. [illegible]) B_{13} *s. yạngsağuçı k. ḳamdı* C_{12} *mini yạngsạğuçı k. ḳạmdı* || 5800 *iligke*] [illegible] *ẹlig-ke* | *düşman*] B_{14} ve C_{13} *düşmạn* || 5801 *yidin͡g inçlenip*] A_2 *yeding ẹnç-lenip* [illegible] *yiding* (*yi-* yerine *yn-* ile) *i.* | *beḍüttün͡g*] B_{15} ve C_{14} *bẹḍüt(t)üng* || 5802 *bu ...* [illegible]] A_3 *buu kụç ḳuvet iş-let ẹlig işingge* | *duʿa ... yaşın͡ga*] A_3 *tuv-a ẹdsü sen-tin* [illegible] *yaşıngga* || 5803 *tirdin͡g*] A_4 *terding* | *kev̇el ... yime*] A_4 *kev̇ül mụndüng a. yan-a* [illegible] ve C_{16} *kẹv̇ẹl mündüng ...* || 5804 *iligke*] A_5 *ẹligke* | *bolsu ... ḳılsu*] A_5 *b. ḳısıl* [illegible] C_{17} *bụlsu ...* || 5805 *ilig ... inçrünüp*] A_6 *ẹlig ... bụkün ẹnçr-e-tüp* B_4 *...* [illegible] *... C_1 ... münsü ...* | *yir ... yinçrünüp*] A_6 *yer ọp-sü öz-i yençrenip* B_4 *...* [illegible] (*y-* noktasız) *yünçrünüp* C_1 *yẹr ... yıraḳ* (*-ı-* noktasız) *tünçrünüp* || 5806 *elgin͡g*] [illegible] *ilging*

5807 sen emdi dụʿa artur ẹdgü adaş
seniñ bolsu dẹvlẹt uzun bolsu yaş

5808 kişi ạṣlı mundaġ ḳılur ẹdgülük
ol atı ajunda ḳalır meñgülük

5809 ịdi yaḳşı aymış bu tazı tili
kişi ạṣlı bilgüke açmış yolı

5810 kişi ạṣlıñga kör ḳılınçı tanuḳ
ḳılınçı ne erse kör ạṣlı ol oḳ

5811 kimiñ ạṣlı ẹdgü ḳılınçı oñġay
isiz ạṣlıñga kendü ḳılḳı tanuḳ

5812 ilig ḳılḳ evürse ay ḳılḳı silig
anı evre yandur ayu bir bilig

5813 ḳamuġ ẹdgülükke ilig boldı baş
bu ẹdgüg ḳodup sen özüñ ḳılma taş

5814 kiñgeş ḳıldıñ emdi ınanıp mañga
özüm bilmişin barça aydım sañga

5815 men aymışlarım hẹm özüñ bilmişiñ
baḳıp teñgleyü kör açılġay işiñ

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI OḌĠURMIŞḲA

5816 sevindi kör ögdülmiş aydı ḳadaş
bu yañglıġ kerek ay kişilikke baş

5807 *seniñ ... dẹvlẹt*] C_{3} *singik* (*-ik* noktasız). *b. beglik* || **5808** *ajunda ...* *meñgülük*] A_{9} *acun-ta ḳalur m.* B_{7} ve C_{4} ... *mẹnggülük* || **5809** *ịdi yaḳşı*] A_{10} *etl...* C_{5} *i. yạḫṣı*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda ... sözü ile ayırt edilmiştir

5810 *ạṣlıñga*] A_{11} *asl-ı-ġa* | *ol oḳ*] A_{11}, B_{9} ve C_{7} *oluḳ* || **5811** *oñġay*] A_{12} *onggay* | *isiz ... kendü*] A_{12} *ẹ-siz asl-ı-ge k.* C_{8} ... *kẹndụ̈* || **5812** *ḳılḳ evürse*] A_{13} *ḳ. evürs...* B_{11} *ḳılıḳ e.* C_{9} *ḳılḳ e.* | *yandur ... bir*] A_{13} *yandru a. ber* || **5813** *ḳamuġ .. ilig*] A_{14} ... *neçe ẹ. bilig* | *bu ... taş*] A_{14} *unudm-a buu ẹdgüng ǫsüng ḳ. baş* || **5814** *kiñgeş ... mañga*] A_{15} *kengeş ḳ. ẹrz-e i. mangga* | *özüm bilmişin*] A_{15} *munu bilmiş-im* B_{13} ve C_{11} *ö. bilmişim* || **5815** *hẹm ... bilmişiñ*] A_{16} *ma ...* B_{14} ... *bilmişig* | *teñgleyü ... işiñ*] A_{16} *tingleyü ...* B_{14} *tẹñgleyü k. açılġa işig* C_{12} *tingleyụ̈ k. açılġa i.*

ögdülmiş ... oḍġurmışḳa] nushalarda bu başlık yok

5816 *sevindi*] A_{17} *sevündi* C_{13} *saḳındı* | *kişilikke*] A_{17} *kǫni-likke*

B 416
5817 ịdi yaḳşı aydıñ bu sözler bu kün
yazıldı mañga bu tügülmiş tügün

5818 mañga örtüg erdi bu sözler neçe
kötürdüñ bu örtüg sen aydıñ aça

5819 özüm ḳoḍtı emdi bu arzu tilek
bayat oḳ bolu birsü arḳa yölek

5820 küḍezsü iḍim tutsu köñglüm tüze
ne ḳılḳım ḳılınçım könilik öze

C 348
5821 dụʿa birle yarı basut ḳıl mañga
unıtma mini sen tutuzdum sañga

5822 sözin kesti ḳoptı aḍaḳın örü
esenleşti atlandı keldi berü

5823 evinge kelip tüşti kirdi yorıp
aş içgü yidi tındı ança serip

5824 ḳoḍı ıḍtı kesme yaruḳ yüz tudı
ḳalıḳ tul tonı keḍti bilin badı

5825 yaşıḳ yazdı bolġay örüglüg saçı
tiyiñ kiş öñgi tuttı dụnya içi

5826 töşek ḳoldı yattı bir az inçrünüp
uḍıdı bir ança süçig amrulup

5827 oḍundı baḳa kördi kötrüp başın
ḳalıḳ ḳız küler teg yirişti tişin

5817 *ịdi ... bu*] A_{18} *ẹ-ti ... buu* B_{1} ... *aymış b.* C_{14} *i. yạḫṣı* ... || **5818** *mañga ... neçe*] A_{19} *mangga ǫrdüg* (satır altında uyg. harfl. *puş-i-te*) *ẹrti buu* ... B_{2} ... *nẹçe* (... noktaya dikkat) | *örtüg ... aça*] A_{19} *ǫrdüg* (satır altında uyg. harfl. *puş-i-te*) ... *neçe* || **5819** *bayat ... birsü*] A_{20} *idim-ni tudun-tum men* || **5820** *tüze*] A_{21} *kǫni* | ... *öze*] A_{21} *kǫdür-sü mening-tin buu ġaflet ǫngi* B_{4} *ya* ... || **5821** *dụʿa ... mañga*] ... *tuv-a boo-sut ḳ. mangga* | *unıtma ... tutuzdum*] A_{22} *unudm-a meni* ... B_{5} *u.* ... C_{1} *u. mini sẹn tu(tu)zdum* || **5822** *atlandı ... berü*] A_{23} *at minti k. naru* B_{6} ... *andı* C_{2} ... *bẹrü* || **5823** *evinge*] B_{7} *ivinge* | *yidi ... ança*] A_{24} *yedi t. ẹnçin* || **5824** *bilin*] B_{8} *bil-ni* C_{4} *tilin* || **5825** *bolġay örüglüg*] C_{5} *tolġa örụ̈glüg* | *tiyiñ ...* ...] A_{26} *teyin* ... B_{9} ... *tut(t)ı* C_{5} *tẹying* (*-ẹ-* harekeli) *kịşi ö. tudtı* || **5826** *yattı* ... *inçrünüp*] A_{27} ... *ança turup* B_{10} *yạt(t)ı* ... C_{6} *yạt(t)ı* ... *inçürüp* | *uḍıdı* ... ...] A_{27} *udıp bartı a. sụ̈çip* || **5827** *oḍundı*] A_{28} *odun-tı* (satır altında uyg. harfl. ...*yan-tı*) | *küler ... yirişti*] A_{28} *bular t. beriş-ti*

5828 yaşıḳ baş kötürdi yüz açtı yan͡gı
ajun bütrü tuttı örün͡g ḳuş ön͡gi

5829 turu keldi terkin kör ögdülmişe
yunup tan͡g nạmaz ḳıldı tattı aşa

5830 atın mindi bardı yana ḳarşıḳa
tüşüp kirdi ilig taparu oḳa

İLİG SỤ'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

5831 ayıttı ilig andın oḍġurmışıġ
ayur inç esen barmu ḳılḳı bışıġ

A 166 B 417 5832 negü tir mini üşgürürmü dụʿan
dụʿa ol bayattın bẹlaḳa ạman

5833 dụʿa birle yaln͡guḳ bulur eḍgülük
dụʿa birle uçmaḳ bulur men͡gülük

5834 ajunda yoḳ erse bu eḍgü dụʿa
esiz yir ḳoḍı barġay erdi toġa

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

5835 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
köni yarlıḳadı bilig birle tüz

5836 ḳadaşım bu kün anda yaln͡guzluḳun
dụʿa birle bizni ḳolur mun͡gluġun

5828 *kötürdi ... yan͡gı*] A_{29} *kẹderti* ... B_{12} ... *yạngı* (noktasız) C_8 . *yạngı* (*g-* noktasız, *-n-* noktası sağa kaymış ?) | *ajun ... ḳuş*] A_{29} *acun bụdri bụt-ti* *ışüng ḳaş* B_{12} ve C_8 ... *tut(t)ı* ... || 5829 *tattı*] B_{13} ve C_9 *tat(t)ı* || 5830 *atın minai*] A_{31} *adın* (*-d-* ?) ... B_{14} *aṭın m.* C_{10} *a. mündi* | *ilig ... oḳa*] A_{31} *ẹlig ... baḳ-a* C_{10} *oḳa*
ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5831 *ayıttı ... andın*] A_{32} *a. ẹlig aşnu* B_{15} ve C_{11} *ayıt(t)ı* ... | *inç ... bışıg*) A_{32} *ẹnç ... başıġ* B_{15} ve C_{11} ... *bışıġ* || 5832 *negü ... dụʿan*] A_1 *n. ter meni ... tuġan* B_1 *nigü ... ụşgürürmü d.* C_{12} *nigü ...* | *dụʿa ... bayattın*) A_1 *tuv-a* ... B_1 ve C_{12} ... *bạyat-dın* || 5833 *dụʿa ... yaln͡guḳ*] A_2 *tuv-a* ... C_{13} ... *yạn͡gluḳ* | *dụʿa ... men͡gülük*] A_2 *tuv-a* ... B_2 ... *mẹnggülük* C_{13} ... *uştmaḫ* (*-ş-* noktasız) *bụlur mẹnggülük* || 5834 *ajunda ... dụʿa*] A_3 *acun-ta ... tuv-a* C_{14} *ajun-ḳa* ... | *isiz ... erdi*] A_3 *ẹ-siz yer ... ẹrti* (satır üstünde yazılmış) B_3 *i. yịr ḳ. bạrġa e.* C_{14} *i. yịr* ...
ögdülmiş ... iligke] A_4 *ọ. ilig-ke cuvab ḳılur*
5835 *birdi ... bu*] A_5 *berti ... buu* || 5836 *yaln͡guzluḳan*] A_6 *yalġuz-luk-un* C_1 *yạngluzluḳun* | *dụʿa ... mun͡gluġun*] A_6 *tuv-a ... ḳılur m.*

5837 bizin͡gde usalraḳ aḍın kim bolur
yazuḳ biz ḳılurmız dụʿa ol ḳılur

5838 bu kün ol iligke bağırsaḳlıḳın
dụʿa tilde kesmez ne kön͡gli yaḳın

C 349 5839 anın͡gda bağırsaḳ taḳı kim bolur
özi ḳaḍġusın ḳoḍtı bizni ḳolur

5840 bizin͡gde usalraḳ kim ol ay ilig
yav̇a boldı öḍ kün tegümez elig

5841 özüg arzu nịʿmẹt bile semritip
erej birle av̇nur özümiz yatıp

5842 et öz ölgü aḫır yigey ḳurt yılan
öküncte aḍın yoḳ çıḳıp barsa can

5843 negü tir eşitgil uḳuşluġ sözi
bu söz işke tutsa tap ol ay ḳozı

B 418 5844 et öz semrir erse yılan ḳurt anuḳ
özün͡g sevnür erse keçigli ḳonuḳ

5845 tüşün͡g teg keçer bu tiriglik barır
tiriglik keçerke keçer kün tanuḳ

B_7 ve C_1'de, 5836'dan sonra, daha şu beyit gelmektedir (bir az farkla tekrarı için krş. beyit 5839):

özi ḳạḍġusın (C -sı) ḳoḍtı bizni ḳolur
anıngda (C -danⁿ) bạġırsaḳ aḍın kim bolur

5837 *bizin͡gde*] A_7 *bising-tin* C_2 *bizing-deⁿ* | *biz ... dụʿa*] A_7 *biz ḳılur-bız tuv-a*
5838 *dụʿa .. kesmez*] A_8 *tuv-a* ... B_9 ... *kẹsmes*
5839 krş. beyit 5836 not | *anın͡gda*] A_9 *anıng-tın* C_4 *anıng-danⁿ* | *ḳaḍġusın*] A_9, B_{10} C_4 *ḳaḍġusı* || 5840 *bizin͡gde ... ay*] A_{10} *bising-tin u. taḳ-ı kim* C_5 ... *ol* (satır üstünde yazılmış) *ay* | *yavȧ ... tegümez*] A_{10} *ḳuruġ ḳaltı ọdkün t.* B_{11} *yạvȧ ... tẹgürmes* C_5 *tẹgüms* || 5841 *özüg*] A_{11} *ọsüg* C_6 *özüng* | *erej ... yatıp*] A_{11} *eric b. avna kụdir-miz yadıp* B_{12} *erej* (satır altında *dụnya*) ... *yạtıp* || 5842 *ölgü ... yigey*] A_{12} ... *tingen* (*-n-* ?) C_7 *ölge ... yige* | *öküncte*] A_{12} *ọkünç-tin* B_{13} *ökünç-de* C_7 *ökünç-teⁿ* || 5843 *negü tir*] A_{13} *n. ter* B_{14} ve C_8 *nigü t.*
D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şịʿri* ile ayırt edilmiştir
5845 *bu*] A_{15} *ol ol* | *tiriglik ... kün*] A_{15} *negü ḳıldıng ẹrz-e buu ọdkün* C_{11} ... *ay* (yerine işâret edilerek, sahife kenarında yazılmış) *k.*

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5846 yanut birdi ilig ayur ay bügü
neteg tutğu özni negü teg kügü

5847 seningde bağırsak adın yok manga
ınanıp ışanur men emdi sanga

5848 men emdi ev̇ içre yatur men usal
işim barça taştın ay bilgi tükel

5849 közüm sen kulakım sen körgil eşit
ne tengsiz körünse körü ıdma it

5850 meningdin kerek bolsa yarı basut
manga ay kılayın ol işke men ot

C 350 5851 nü kılsun er at bir ikindi bile
yav̇a kılma mini sev̇inçim tile

5852 budundın yırak tutsu küçkey elig
biligsiz isiz ölsü kalsu bilig

5853 bayusu budun hẹm itilsü ilim
anıng şükri kılsu mening bu tilim

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

5854 yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg
bayat birsü tẹvfik aya erde yig

5855 tilekim bu ol kör kerekim bu ol
açа birsü tengri köni edgü yol

ilig ... ögdülmişke] A ve B'de bu başlık yok
5846 *birdi ... bügü*] A_{16} *berti ... begü* | *negü*] B_{3} ve C_{13} *nigü* || 5847 *seningde*] A_{17} *sening-tin* C_{14} *sẹning-de*ⁿ | *men*] C_{14} *me*ⁿ || 5848 *emdi ... men*] A_{18} *ẹnçin* [illegible] ... B_{5} *e. iv̇ ...* C_{15} *e. iv̇ ... me*ⁿ || 5849 *sen ... sen*] A_{19} *sen ... se* (?) B_{6} *se ...* [illegible] C_{16} *se*ⁿ *... se*ⁿ | *it*] A_{19} *ẹt* || 5850 *basut*] A_{20} *bo-sut* || 5851 *nü ... ikindi*] A_{21} *bu*[illegible] *kıl-şur* (*-suu*?, fakat *-ş-* noktalarına dikkat) ... *ẹkin-ti* B_{8} ... *ẹr* ... C_{1} ... *birle tẹkindi* (istinsah yanlışı olacak) | *yav̇a ... tile*] A_{21} *buu kılm-a meni bil* ... C_{1} . *sẹv̇ünçüm* [illegible] *t.* || 5852 *küçkey elig*] A_{22} *keçkey ẹ.* C_{2} *küçke ilig* | *isiz ... bilig*] A_{22} *ẹ-siz bolsu k.* [illegible] *silig* C_{2} ... *biling* (?) || 5853 *bayusu ... itilsü*] A_{23} *bayuz-ı b. m-a ẹdil-sü* | *bu*] A_{23} *me*[illegible]
ögdülmiş ... iligke] A_{24} *ọ. cuvabı elig-ke*
5854 *birdi*] A_{25} *berti* | *birsü ... yig*] A_{25} *bersü ... ẹrde yeg* B_{12} ... *ẹrde yig* C_{6} ... *yig* || 5855 *tilekim ... kör*] A_{26} *tileking buu ol m-a* B_{13} ... *hẹm* | *birsü ... edgü*] A_{26} *bersü t. mangga uş bu* B_{13} ... *mạnga uşbu*

5856 erejlensü ilig tirilsü kutun
manga tegsü emgek baş ağrığ bütün

B 419 5857 sanga kıldım emdi özümni yuluğ
sen inçin tirilgil ay ilçi uluğ

5858 bir ök hạcẹtim bar seningdin bu kün
yorık kıl anı sen sev̇inçin ögün

5859 bilir sen kimi tutsa begler yakın
kişi barça songdar anıng bar yokın

5860 neçeme mini edgü tutsa özüng
yongağçı yongasa tügülgey yüzüng

5861 negü tir eşitgil tonga alp erig
bilip sözlemiş kör bu öt sav̇ erig

5862 et ol bu kişi köngli artar yıdır
anı ked küdezgü ay kılkı kadır

5863 neçe ked er erse yongağ tınglamaz
ozunçı ara kirse sernü umaz

5864 neçe ked beg erse ukuşluğ oduğ
yongağçı yakın bolsa tegrür yoduğ

5865 köngül beg turur bu et öz kul ẹsir
ara sözke tumlır arala isir

A 167 5866 kişi tạbᶜı tört ol karışma yağı
biri küldürür bir kılur ün çoğı

C 351 5867 biri iv̇se biri amulluk tiler
biri külse biri sığıtka ular

5856 *erejlensü*] A_{27} *ẹric-lensü* || 5857 *inçin*] A_{28} *ẹnçin* || 5858 *yorık ... sev̇inçin*] [illegible] *rẹva* C_{9} *rẹva ... sẹv̇ünçün* || 5859 *bilir sen*] A_{30} *bilür sen* B_{3} *bịlir se* C_{10} *bịlir* | *anıng bar*] A_{30} *barın ma* || 5860 *mini ... tutsa*] A_{31} *men-i ẹtgü tudsang* | *yongağçı* [illegible] *tügülgey*] A_{31} *y. yonalz-a tügülz-e* B_{4} *yangağçı* (satır altında *söz mẹrgüci*) ... C_{11} [illegible] *yongağçı* (satır altında *ġạmmaz*) ... *tügülge* || 5861 *negü ... tonga*] A_{32} *n. ter ẹ. tongga* ve C_{12} *nigü* [illegible] *erig*] B_{5} *irig* || 5862 *yıdır*] A_{33} *bedir* | *anı ... kadır*] A_{33} ... *kadır* [illegible] *eti ... kạdır* C_{13}... *kạdır* || 5863 *er ... tınglamaz*] A_{34} *beg ẹrz-e yonggạk t.* B_{7} ... *tınglamas* C_{14} ... *tongaġ t.* | *ozunçı ... umaz*] A_{34} *acuçı* ... B_{7} ... *sẹrnü* [illegible] || 5864 *beg*] A_{25} *ẹr* | *yongağçı*] A_{35} *yonggạġ-çı* C_{15} *tongağçı* || 5865 *turur ...* [illegible]] A_{36} *bolar ... ẹ-siz* C_{16} ... *ẹsir* (*-r* yerine *-z* ile) | *tumlır ... isir*] A_{36} *tum-lur* [illegible] *ẹsiz* C_{16} ... *isir* (*-r* yerine *-z* ile) || 5866 *tört ... karışma*] A_{1} ... *kạrış-a* B_{10} [illegible] *ol kạrışma* | *küldürür ... ün*] A_{1} *kụl-türür ... ụn* C_{17} *kültürür* ... || 5867 *iv̇se*] [illegible] *ebz-e*

5868 sev̇inçlig tidükte saḳınç keldürür
saḳınçlıġ tise bu sev̇inç küldürür

5869 mun͡gar eymenür men ay ilig ḳutı
yon͡gaġlı yon͡gasa bu yalın͡guḳ iti

5870 aġır bolġa kön͡glün͡g tön͡gülgey özün͡g
yav̇a bolġa tapġum ev̇ürgey yüzün͡g

5871 tilekim bu ol hẹm ötügüm san͡ga
mini kim yon͡gasa ayıtġıl man͡ga

B 420 5872 tüpin͡ge tegü irte artuḳ ayıt
negü belgürer erse ḳılġıl iv̇it

5873 san͡ga kim yon͡gasa eşitgil sözin
çının yalġanın keḍ ayıt tüp tözin

5874 iḍi yaḳşı aymış kişide burun
sözüg tın͡gla ḳılma kön͡gülde orun

5875 taḳı munda yigrek ayur uş bu söz
munı işke tutġıl aya eḍgü öz

5876 sözüg barça tın͡gla kerekini al
kereksiz sözüg sen yana ev̇re sal

5877 eşitgil sözüg irte yalġan çınıġ
çınıġ özke alġıl ḳına yalġanıġ

5878 bu yalġan kişi birle artar ajun
köni çın kişi tut ay elgi uzun

5868 *sev̇inçlig tidükte*] A_{3} *s. tedük-te* C_{2} *sẹv̇inç-lüg t.* | *tise ... küldürür*] A_{3} *tez-e buu s. kel-türür* C_{2} ... *kẹldürür* || 5869 *yon͡gaġlı ... iti*] A_{4} *yongġaġ-lı* (satır altında uyg. harfl. *sıbat yer?*) ... *ẹti* C_{3} *tongaġlı* (satır altında *ġạmmaz, -z* noktasız) *tongasa b. yanglụḳ i.* || 5870 *bolġa ... tön͡gülgey*] A_{5} *bolz-a k. tụgül-ge* B_{14} ve C_{4} ... *töngülge* | *bolġa ... ev̇ürgey*] A_{5} *bolz-a* (*-z-* ?) *tapġung ẹv̇ürz-e* C_{4} ... *ev̇ürge* || 5871 *ötügüm*] A_{6} *ẹdüküm* | *mini ... yon͡gasa*] A_{6} *meni k. yongaz-a* (satır altında uyg. harfl. *subat ?*) B_{15} ... *yongasa* (satır altında *şịkayẹt*) C_{5} ... *tongasa* || 5872 *irte ... ayıt*] A_{7} *ẹrde a. ayıp* | *negü ... iv̇it*] A_{7} ... *ẹv̇ip* B_{1} *nigü* ... C_{6} *nigü ... iv̇ip* || 5873 *yon͡gasa*] B_{1} *yongasa* (*y-* noktasız) C_{7} *tongasa* | *ayıt*] C_{7} *ayıt* (*-ı-* yerine *-t-* ile) || 5874 *iḍi ... burun*] A_{9} *ẹ-ti* ... C_{8} *i. yạḫşı ... kişi artutı* (*-tı ?*) | *sözüg ... orun*] A_{9} *sosüng ...* C_{8} ... *köngül artuḳı* || 5875 *munda ... bu*] A_{10} *m. yegrek* ... B_{4} *m. yigrek a. uş-bu* C_{9} *mundaⁿ yigrek a. uşbu* || 5877 *irte*] A_{12} *ẹr y-a* | *çınıġ ... yalġanıġ*] A_{12} *çının ... yan-a yalġan-'ıġ* C_{11} ... *ḳınap y.* || 5878 *ajun*] A_{13} *acun* | *elgi*] A_{13} *ḳılḳ-ı*

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5879 yanut birdi ilig ayur ay kişi
rẹva boldı ḥacẹt tilekin͡g tuşı

5880 kişilik san͡ga birdi erklig bayat
kön͡gül til ḳılıḳ hẹm köni boldı at

5881 senin͡gdin ḳaçan kelge isiz yorıḳ
örün͡g süt bile kirdi eḍgü ḳılıḳ

5882 sini sözlegüçi kişiler man͡ga
yaġı teg yaġı ol ay bilgi kin͡ge

C 352 5883 ḳaçan tın͡glaġay men olarnın͡g sözin
apan͡g sözleseler öküş ya azın

5884 negü teg bolur ilde ilçi uluġ
aḍırmasa eḍgü isizig ḳamuġ

B 421 5885 neteg beg bolur ol buḍun erkligi
köni egrini aḍra tutmaz ögi

5886 ḳaçan yir ilin ol tünermiş küne
sınamış kişig ol sınasa yana

5887 ḳalı arzu yir ol törü birgüçi
köni yalġanıġ aḍra tutmaz tuçı

5888 bayattın man͡ga çın ʿaṭa sen bu kün
senin͡gdin yazıldı ḳamuġ berk tügün

5889 tapuġ ḳıldın͡g artuḳ baġırsaḳlıḳın
ötedin͡g man͡ga sen tuz etmek ḥaḳın

ilig ... ögdülmişke] A_{14} *ẹlig cuvabı ọ.*

5879 *birdi*] A_{15} *berti* || 5880 *kişilik ... birdi*] A_{16} *kọni-lik sangga berti* | *hẹm*] A_{16} *ma* || 5881 *kelge isiz*] A_{17} *kelgey ẹsiz* C_{16} ... *isiz* (satır üstünde yazılmış) | *örün͡g ... kirdi*] A_{17} *ọsüng ... kelti* || 5882 *sini ... man͡ga*] A_{18} *seni ... mangga* | *kin͡ge*] A_{18} *kengge* || 5883 *tın͡glaġay*] A_{19} *ting-legey* | *apan͡g ... ya*] A_{19} *ḳal-ı ... m-e* B_{13} ... *ya* (*y-* noktasız) C_{1} ... *öküşin* || 5884 *negü ... ilde*] A_{20} ... *ul-ta* B_{14} *nigü bẹg* ... C_{2} *nigü tẹg* ... | *isizig ḳamuġ*] A_{20} *ẹ-siz beg ḳuluġ* B_{14} *isizig* (*-zi-* yerine *-zt-* ile) || 5885 *tutmaz ögi*] A_{21} *t. ọngi* B_{1} *tutmas ö.* C_{3} *t. öngi* || 5886 *yir ... tünermiş*] A_{22} *bir* (*b-* ?) *ilig* ... B_{2} *yir* (*y-* noktasız) ... C_{4} ... *ḳutadmış* | *kişig*] A_{22} *kişi* || 5887 *yir ... birgüçi*] A_{23} *yer ... ber-güçi* | *tutmaz tuçı*] A_{23} *t. kụçi* B_{3} *tutmas t.* || 5888 *bayattın ... kün*] A_{24} .. *ʿada sen bụkün* B_{4} *bạyat-dın* ... C_{6} *bạyat-dın ... ʿạta senⁿ* ... | *berk*] A_{24} *terz* || 5889 *sen ... etmek*] A_{25} *tuz ọdmek* C_{7} ... *ötmek*

5890 meniñgdin kerek emdi eḍgü yanut
sañga tegse sen yi tiriglik anut

5891 negü tir eşitgil kişi eḍgüsi
könilik bile ḫalḳḳa yaḍmış küsi

5892 kişi eḍgüsi kim kişiler başı
kişilik ḳılıġlı kişike tuşı

5893 kişike yanut ḳıl kişilik teñgi
yanutluġ üçün at urundı kişi

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

5894 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
erejlensü ilke yetürsü bilig

5895 bayat birsü iki ajun eḍgüsi
av̇a kelsü arzu tilek umdusı

5896 bolu birsü ev̇ren oñgay ev̇rülüp
uḍu birsü öḍlek tilekçe bolup

A 168 5897 ay köñgli köni ḳılḳı alçaḳ bütün
tirig bol esen tur tirilgil ḳutun

C 353 5898 mañga tegdi sindin ḳamuġ eḍgülük
aġırlıḳ ya baylıḳ yigü keḍgülük

5899 munu ḳur badım men tapuġḳa ḳatıġ
bayat birsü tẹvfiḳ ay bilgi batıġ

5890 *kerek*] A_{26} *revan* | *yi*] A_{26} *y-e* C_8 *yī* || 5891 *negü tir*] A_{27} *n. ter* B_7 ve C_9 *nigü t.* | *könilik*] A_{27} *kişi-lik*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

5893 *teñgi*] B_9 ve C_{12} *tuşı*

ögdülmiş ... iligke] B'de bu başlık yok | *cẹvabı iligke*] A_{30} *cuvabı ẹlig-ke*

5894 *birdi ... ilig*] A_{31} *berti ... ẹlig* | *erejlensü ... bilig*] A_{31} *ẹric-lesü ... ilig* || 5895 *birsü ... ajun*] A_{32} *bersü i. acun* | *av̇a*] A_{32} ve B_{11} *aḳa* C_{15} *av̇a* || 5896 *birsü ... oñgay*] A_{33} *bersü ... anga* | *uḍa ... öḍlek*] A_{33} *uda bersü ọ.* C_{16} *uda b. ev̇ren* || 5897 *tirig ... tirilgil*] B_{13} *t. tur e. bol t.* C_{17} *tiriglik öze bol tiril inç* || 5898 *mañga ... sindin*] A_2 *... sendin* B_{14} *sạnga ...* | *ya*] A_2 *ma* || 5899 *munu*] A_3 *mun-a* | *birsü*] A_3 *bersü* C_2 *bīrsü*

B 422 5900 yana aydı ögdülmiş ilig ḳutı
ajunḳa bayat yaḍtı eḍgü atı

5901 at eḍgü tilegil bayat birdi ḳut
ḳutuġ bulduñg erse köñgül eḍgü tut

5902 tuçı beg bolayın tise belgülüg
bu tört neñg kerek ötrü tegse ülüg

5903 biri til köni bolsa ḳav̇li bütün
ikinçi törü ḳılsa ilke ḳutun

5904 üçünçi elig yazsa bolsa aḳı
tegürse buḍunḳa bağırsaḳlıḳı

5905 bu törtinç titimlig kerek bolsa alp
yağı boynın egse işin ḳılsa yarp

5906 ḳayu beg bu tört iş tükel ḳılmasa
irüklük kirür ilke anda basa

5907 bu ol emdi beglik köki yıldızı
bu ol eḍgü begler yorıḳı izi

5908 yorıḳ buzmağıl sen bu izçe yorı
bu erdi seniñgde ozaḳı ḳurı

5909 ḳayu beg bu yol ḳoḍsa tutsa öñgin
buzar beglikin ol alumaz oñgın

5910 ağır tut ay ilig bu üç türlügüg
ayayın sañga men mañga tut ögüg

5911 biri alp atım ḳurç yüreklig eren
ḳılıç birle ilke tusulur tümen

5900 *ilig*] A_4 *ẹlig* | *ajunḳa ... yaḍtı*] A_4 *acun-ḳa b. yat-tı* (ilk *-t-* altında harfl. *y*) || 5901 *birdi*] A_5 *berti* || 5902 *tuçı ... tise*] A_6 *tuçı* (satır altında ar. harfl. *dayịm*) ... *tez-e* || 5905 *bu ... titimlig*] A_9 *buu tọrdünç yeyim-lig* (satır altında uyg. harfl. *az ?*) C_8 *... tẹyim-lig* (*t-* noktasının yerine dikkat, *-i-* noktasız) | *boynın ... yarp*] A_9 *boynı yençz-e ḳadır bolz-a sarp* B_6 *... yạrp* C_8 *boynı ... yạrp* (harekeli) || 5906 *irüklük ... anda*] A_{10} *ẹrük k. ilke anda* (önce *anda ilke* yazılmış, sonra tashih edilmiş) C_9 *... andan* || 5908 *seniñg-de*] A_{12} *sening-tin* C_{11} *sẹning-den* || 5909 *ḳodsa ... öñgin*] A_{13} *ḳodz-a barz-a ọngün* C_{12} *tutsa ḳodsa ö.* | *buzar ... oñgın*] A_{13} *buzar ... ongun* B_{10} *... alumas o.* C_{12} *tüzer ... ulumas o.* || 5910 *ay ... türlügüg*] A_{14} *... buu on tụrlügün* B_{11} *ilig sẹn bu ...* | *tut ögüg*] A_{14} *t. ọgün* C_{13} *büt külüg* || 5911 *tusulur*] A_{15} *tusalur*

5912 ikinçi bügü bilge ilçi kişi
kin͡geşke tusulur iter il işi

5913 üçünçi tetig uz bitigçi bolur
kiriş hẹm çıḳış bilse ḳaznaḳ tolur

5914 seçe tut bularıġ sen aḍra ön͡gi
aġırla açınġıl kör asġı ten͡gi

B 423 C 354 5915 turu itlü barġay ḳamuġ işlerin͡g
ilin͡g arta barġay kin͡gügey yirin͡g

5916 atın͡g eḍgü bolġay çav̇ıḳġay özün͡g
ajun buḍnı körmek tilegey yüzün͡g

5917 yime yaḳşı aymış kişi bilgesi
kişi ölse ölmez kör at eḍgüsi

5918 ne eḍgü bolur kör at eḍgü bolup
ölüp barsa barmaz kör atı ölüp

5919 tirig ti kim ölse kör eḍgü atın
neçe yatsa oprap ḳara yir ḳatın

5920 tiriglik tileme at eḍgü tile
atın͡g eḍgü bolsa tirig sen küle

5921 tiriglik ḳayu ol kör eḍgü ḳayu
ayu bir man͡ga sen ay bilge bügü

5922 bu eḍgü turur kör könilik çını
tiriglik turur körse eḍgü anı

5923 kim eḍgü ḳılınç tutsa boldı tirig
kim isiz ḳılıḳ tutsa öldi tirig

5924 keçer dụnya keçmez bu eḍgü ḳılıḳ
bu eḍgü ḳılıḳ birle eḍgü yorıḳ

5912 *bügü*] A_{16} *begü* | *kin͡geşke ... iter*] A_{16} *kengeş-ke tusalur ẹder* || 5914 *seçe tut*] A_{18} *s. bar* C_{17} *seçü t.* | *ten͡gi*] C_{17} *tigi* || **5915** *turu ... işlerin͡g*] A_{19} *yaru yedlü ... iş-lerig* B_1 *turu* (*t-* ?) ... C_1 *t. itgü* (*-g-* çizgisi yanlış olacak) ... *ilin͡g ... yirin͡g*] A_{19} ... *turġay kengügey yerig* B_1 ... *yịring* C_1 *ilig* ... *kingüge yịring* || **5916** *bolġay çav̇ıḳġay*] A_{20} *b. çavıḳ-ġa* B_2 *b. çav̇ıḳġa* C_2 *bolġa çav̇ıḳka* | *ajun buḍnı*] A_{20} *acun budnı* (satır altında ar harfl. *il*) || **5917** *yime ... bilgesi*] $A_{[illegible]}$ ... *belgü-si* B_3 *neme* ... C_3 *y. yaḥşı* ... | *ölmez*] B_3 *ölmes* || **5918** *barmaz ... ölüp*] B_4 *bạrmas* ... C_4 ... *ḳalup* (önce *ọlüp* yazılmış, sonra *ḳ-* eklenmiş) || **5919** *tirig* [illegible] *eḍgü*] A_{23} *tirigl-e* ... B_5 ... *kim eḍgü kör ölse* | *oprap ... yir*] A_{23} *topraḳ k. yer* $B_{[illegible]}$ ve C_5 ... *yịr* || **5920** *sen*] C_6 *sen* || **5921** *bir ... bügü*] A_{25} *ber ... begü* || 5923 *isiz*] A_{27} *ẹsiz* || **5924** *keçmez bu*] A_{28} *k. kọr* B_{10} *kẹçmes bu*

5925 yayıġ dụnya sindin ev̇ürse yüzi
kerek bolġu eḍgü turur ay ḳozı

5926 av̇ınma bu dụnya bile ay ilig
vẹfa ḳılġu ermez yetürgil bilig

5927 oyun saḳışı ol bu dụnya işi
aḍaḳın tilese birür bu başı

5928 oyunḳa ḳatılma usa ay unur
oyunḳa ḳatılsa boyun baġlanur

5929 körü barsa yaḳşı bitimiş bitig
unıtma bu sözni ay kön͡gli tetig

B 424 5930 bu dụnya işi kör oyun ol oyun
oyunḳa ḳatılma nerek bu oyun

C 355 5931 iḍin͡g yarlıġı ḳıl özün͡g ḳulluḳı
ḳalı ḳılmasa sen anuḳ tut boyun

A 169 5932 munuḳı ay ilig özüm bilmişin
ötündüm san͡ga men için hẹm taşın

5933 sözüm tutsa tutġıl ḳalı tutmasa
özün͡g körge şẹksiz man͡ga bütmese

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5934 ilig aydı tẹvfiḳ ḳolur men turup
bayattın bu işke kön͡gül tüz urup

5925 *yayıġ ... sindin*] A_{29} *bayıġ ... sendin* | *bolġu ... ḳozı*] A_{29} *ẹtgü bolġu t. söz-i* || **5926** *ermez*] B_{12} *ermes* || **5927** *birür*] A_{31} *berür* C_{13} *bīrür* || **5928** *baġlanur*] A_{32} *b[illegible]-a-nur* B_{14} *bạġlanur* (*b-* noktasız) || **5929** *yaḳşı*] C_{15} *yaḥşı* | *unıtma*] A_{33} *unudm-a*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgisiz, fakat renkli mürekkep yazılmış ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

5931 *iḍin͡g yarlıġı*] B_2 *i. yarlıḳı* C_1 *iḍing y.* | *ḳılmasa ... tut*] A_{35} *tudmaz-a ... tutmasa* *tut* (satır üstünde yazılmış)

$A169_{1-5}$'te 168_{1-5}'teki beyitler (= 5897 — 5901) tekrar istinsah edilmiş; sonra [illegible]kına varılarak, üzerinden çizilmiştir

5932 *özüm*] A_6 *sösüm* | *hẹm*] A_6 *m-e* || **5933** *özün͡g ... bütmese*] A_7 *ilen-m-e* [illegible]*ing-tin asıġ bolmaz-a*

ilig ... ögdülmişke] A_8 *ẹlig cuvabı ọ.*

5934 *ilig ... men*] A_9 *ẹlig* ... C_5 ... *men* | *bayattın ... tüz*] B_6 *bạyat-dın ... bạyat-dın ... yüz*

5935 tilese bayat birge yarı basut
mañga örtlür erse anı sen yarut

5936 ḳatıġlan taşırtı ḳamuġ işke baḳ
oḍuġ bol ḳulaḳ köz yiti tut ma saḳ

5937 küçüñ yetmişin ḳıl ınanma mañga
taḳı ḳalsa yarı ḳılayın sañga

5938 sözüg kesti ilig tilin tındı ol
turup çıḳtı ögdülmiş aḳru amul

5939 atın mindi keldi eviñe yana
tüşüp kirdi evke suçuldı tona

5940 kiçe yattı erte yana atlanıp
turup ḳarşıḳa kirdi attın inip

5941 ḳatıġlandı ögdülmiş anda naru
ḳamuġ işni ḳıldı aḍaḳın örü

5942 buḍun inçke tegdi itildi ajun
erejlendi ilig avındı özün

B 425 5943 ili toldı eḍgü duʿa birle söz
atı ḳaldı meñgü bolup yitgüsüz

5944 ne eḍgü turur kör bu eḍgü törü
törü birle beglik turur ol örü

5945 bu yañlıġ beg erse buḍun başçısı
meñilig bolur buḍnı il barçası

5946 buḍun ma muṭiʿ bolsa ḳılḳı köni
anın ötrü begler yarutur küni

5935 *birge ... basut*] A_{10} *berge y. boo-sut* | *örtlür erse*] A_{10} *ordülürz-e* || 5936 *işke*] B_8 *işke* (-ş- noktasız) | *köz ... ma*] A_{11} *koz-ni ...* B_8 *k. yiti t. na* (*n-* noktasız) C_7 *k. yiti ...* || 5937 *yetmişin ... ınanma*] A_{12} *yedmiş-i ḳ. ınan-ma* C_8 *... ayılma* | *ḳalsa*] A_{12} *ḳolz-a* || 5938 *sözüg ... tındı*] A_{13} *söz-in kesdi* (tashih görmüş) *elig t. tut-tı* || 5939 *atın mindi*] B_{11} *aṭın m.* C_{10} *a. mündi* | *evke*] A_{14} *aġru* (satır altında ar. harfl. *saḳin* ?) || 5940 *kiçe ... atlanıp*] A_{15} *keçe ...* B_{12} *k. yaṭ(t)ı ... aṭlanıp* C_{11} *k. yaṭ(t)ı ...* | *kirdi ... inip*] A_{15} *bartı evip* (?) *yanıp* B_{12} *k. atdın i.* C_{11} *bardı at-dın i.* || 5941 *ḳatıġlandı ... anda*] A_{16} *... andın* C_{12} *ḳaṭıġlan-dı...* || 5942 *inçke ... ajun*] A_{17} *ençç-ke t. edil-ti acun* | *erejlendi ... özün*] A_{17} *erec-lenti elig gailti özün* || 5943 *duʿa*] A_{18} *tuv-a* | *meñgü ... yitgüsüz*] A_{18} *m. bulup etgü söz* B_1 ve C_{14} *menggü ...* || 5946 *ma*] B_4 *na* (*n-* noktasız) | *anın*] A_{21} *anı*

C 356 5947 bu begler bayattın muṣallaṭ turur
buḍun eḍgü bolsa beg eḍgü bolur

5948 isiz ḳılsa buḍnı beg isiz ḳılur
isizke isiz ḳılsa ötrü tılur

5949 yorıḳ tüzse buḍnı begi ḳılḳ tüzer
ḳılıḳ tüzse begler tüzün il süzer

5950 bir ança yime keçti öḍlek kün ay
ajun körki keldi buḍun boldı bay

5951 tuman toz arıdı açıldı tañuḳ
tüzüldi süzüldi ḳamuġ bulġanuḳ

5952 şükür ḳıldı ilig bayatḳa yana
telim ögdi birle oḳıdı ṣena

LXXVI.

ODĠURMIŞ İGLİG BOLUP ÖGDÜLMİŞNİ ÜNDEMİŞİN AYUR

5953 bu künlerde bir tün bu ögdümişe
turup yatġalır erdi yastap başa

5954 ḳapuġda ün itti beḍük ündedi
kişi ıḍtı tavraḳ baḳa kör tidi

5947 *bayattın*] B_5 ve C_1 *bayat-dın* | *buḍun ... bolur*] A_{22} *buu tın ...* B_5 *begi edgü b. buḍun kün körür*
A_{23} 'te, 5947 'den sonra, daha şu beyit gelmektedir:

yim-e etgü ḳudluġ turur bu torü
torü-lüg uçar ḳuş ḳalıḳ-ta naru

5948 *isiz ... isiz*] A_{24} *e-siz ... esiz* B_6 *... begi i.* | *isizke ... [tılur*] A_{24} *e-siz-ke esiz kolz-a* (*-o-* ?) *o. tanur* B_6 *... çıḳsa* (*ç-* noktasız ; satır üstünde *ḳılsa*) *ö. tılur* C_2 *... kalur* || 5949 *ḳılḳ*] A_{25} *m-e* B_7 *ḳılıḳ* C_3 *ḳılḳ* | *tüzün il*] A_{25} *tusün el* B_7 *tüzün* (*-z-* noktasız) *i.* || 5950 *ajun*] A_{26} *acun* || 5951 *tuman ... tañuḳ*] A_{27} *tümen t. yarıdı ... tanuk* B_9 *t.* (satır üstünde yazılmış) *... tañuḳ* | *bulġanuḳ*] A_{27} *bulġ-a-yuḳ*
5952 C 'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *ilig ... yana*] A_{28} *elig ... sen-a ... ṣena* | *telim ... ṣena*] A_{28} *sevin-ti avın-tı ilin-ti tın-a* C_6 *..: tına*
oḍġurmış ... ayur] A_{29} *... indemiş-in a.* B_{11} *bab o. ...* C_8 *bab o. ... aytur*
5953 *tün ... ögdülmişe*] A_{30} *kun b. ogdülmiş-i* | *yatġalır ... başa*] A_{30} *tır-ġalır artı yasnıp ḳuş-ı* || 5954 *ḳapuġda ... itti*] A_{31} *ḳamuġ-ta un e-ti* B_{13} ve C_{10} *... it(t)i ıdtı ... tidi*] A_{31} *ıtı ... teti*

OĞLAN CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

A 170 5955 yumuşçı bakıp aydı bir er turur
sözüm bar tuşayın tiyü yol ḳolur

ÖGDÜLMİŞ SỤ'ALİ OĞLANḲA

B 426 5956 yana aydı barğıl ayıtğıl sözi
ne ermiş negü tir kim ermiş özi

OĞLAN SỤ'ALİ YUMUŞÇIḲA

5957 yana çıḳtı oğlan ayıttı sözin
ḳayun kelmişin hẹm tilekin özin

YUMUŞÇI CẸVABI OĞLANḲA

5958 bu er aydı oḍğurmış ıḍtı mini
sözüm bar ḳadaşın köreyin ḳanı

OĞLAN CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5959 uḳup kirdi aydı negü aymışın
ḳadaşı anıṅdın yumuş ıḍmışın

ÖGDÜLMİŞ SỤ'ALİ YUMUŞÇIḲA

5960 ḳopa keldi terkin aṅar ḳıldı yol
bu er kirdi ötrü sẹlam ḳıldı ol

oğlan ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5955 *er*] C_{11} *ir* | *tiyü*] A_1 *teyü* B_{14} ve C_{11} *tịyü*
ögdülmiş ... oğlanḳa] nushalarda bu başlık yok
5956 *ermiş ... tir*] A_2 *ẹrki n. ter* B_1 ve C_{12} *e. nigü t.*
oğlan ... yumuşçıḳa] nushalarda bu başlık yok
5957 *ayıttı*] B_2 ve C_{13} *ayıt(t)ı* | *ḳayun*] A_3 *ḳayyun* C_{13} *ḳạyun*
yumuşçı ... oğlanḳa] nushalarda bu başlık yok
5958 *mini*] A_4 *men-i* | *ḳanı*] C_{14} *munı*
oğlan ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5959 *negü aymışın*] A_5 *n. ẹr-miş-in* B_4 va C_{15} *nigü a.* | *anıṅdın* *ḥali uuş nedeg ẹrmiş-in*
ögdülmiş ... yumuşçıḳa] nushalarda bu başlık yok
5960 *aṅar*] A_6 *angga* | *bu er*] A_6 *buu er* B_5 *bu ẹr*

C 357 5961 ayıttı ḳayudın kelir sen tiyü
tilekiṅ ne erki sözüṅ ay bügü

YUMUŞÇI CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5962 bu aydı mini ıḍtı oḍğurmışa
saṅa aydı kelgil maṅa bir tuşa

5963 ağır boldı köṅli yatur ınçıḳın
tegip tuş aṅar bir ay köṅli yaḳın

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI YUMUŞÇIḲA

5964 yanut birdi ögdülmiş aydı kele
negü erse yigil baralım bile

YUMUŞÇI CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

5965 unamadı aydı ḳadaşıṅ ḥalı
yav̇uzraḳ ay bilgem köner teg yolı

5966 men aşnu barayın seniṅdin oza
sen aḳru uḍu kẹl ay ḳılḳı tüze

5967 ḳapuğdın yana ev̇re yandı iv̇e
eṅip ḳaldı ögdülmiş elgin ov̇a

5968 turup ev̇ke kirdi iḍi ḳaḍğuluğ
sev̇inç kitti boldı saḳınçı uluğ

5961 *ayıttı ... tiyü*] A_7 ... *kelür sẹn teyü* B_6 *ayıt(t)ı* ... C_1 *ayıt(t)ı ... se tịyü* | *kiṅg ... bügü*] A_7 ... *begü* B_6 *tilekin* (satır üstünde *-king*) ...
yumuşçı ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5962 *mini*] A_8 *men-i* | *saṅa aydı*] A_8 *sangar a.* C_2 *sạnga ıdtı* || 5963 *köṅli*] A_9 *ngli* (satır üstünde uyg. harfl. *köngülin*) B_8 *köngli* (satır üstünde yazılmış) | *tegip bir*] A_9 *angar bar tegip tuş*
ögdülmiş ... yumuşçıḳa] B ve C'de bu başlık yok | *cẹvabı*] A_{10} *cuvab-ı*
5964 *yanut ... kele*] A_{11} *y. berti ... kụl-e* B_9 *cẹvab ... küle* C_4 *cẹvab ... kẹle* | *gü ... baralım*] A_{11} ... *tegil bar-a-lıng* B_9 ve C_4 *nigü* ...
yumuşçı ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok
5965 *ḳadaşıṅ*] B_{10} *ḳạḍaşıng* | *köner*] A_{12} *kọn-i* || 5966 *kel ... ḳılḳı*] A_{13} *kel kin* ... C_8 *kil* ... || 5967 *iv̇e*] A_{14} *ẹv̇e* | *elgin ov̇a*] A_{14} *ilgi o.* || 5968 *turup ... iḍi*] A_{15} *ggaḳ tud-tı ọdrü ẹ-ti* B_{13} *t. iv̇ke* ... | *kitti*] A_{15} *kedti* B_{13} ve C_8 *kit(t)i*

5969 yatu kördi ança usı kelmedi
tüni boldı yılça yitip bolmadı

5970 közin yumdı erse udımak tilep
usı uçtı bardı közindin yırap

B 427 5971 yana turdı ança bu oldurdıya
sarıǵ tang ata keldi öngdürdi ya

5972 çiçeklikte sandvaç ünün sumlıdı
üdiklig eşitti köngül yalngudı

5973 atın mindi bardı kadaşı tapa
tegip kirdi tuştı elig yüz öpe

5974 kadaşını kördi uzatu yatur
çögesin töşenmiş yingin yastanur

ÖGDÜLMİŞ SUʾALİ ODĠURMIŞKA

5975 ayıttı ne boldı özüng ay kadaş
sini kördüm emdi köngül boldı baş

ODĠURMIŞ CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

5976 ayur ay kadaşım yolum köngelir
ölüm tutġakı tutti öz barġalır

5969 *yatu kördi*] B_{14} *yatur* (*-r* sonradan satır üstünde yazılmış) *k.* C_9 *yatu kirdi* | *yılça yitip*] A_{16} *y. udıp* B_{14} *y. yitip* C_9 *yıl-ça* (*-ça* satır üstünde yazılmış) *yitip*

5970 C_{11}'de bu beyit 5971'den sonra geliyor | *közin*] A_{17} ve C_{11} *közi* | *közindin*] A_{17} ve C_{11} *anıng-dın*

5971 C_{10}'da bu beyit 5970'ten önce geliyor | *oldurdıya*] A_{18} *oldur-tı-y-a* B_1 ve C_{10} *oldurdıya* | *tang ... ya*] A_{18} ... *öngdür-ti y-a* B_1 *tang...öngdürdi ya* C_{10} *tang* (satır üstünde yazılmış) ... *öngdürdi* (harekelere dikkat) *ya* || **5972** *çiceklikte .. sumlıdı*] A_{19} *çeçek-lik-te sınvaç ü. sumlatı* B_2 *ç. sanvaç ünin s.* C_{12} *çiçek-klik-de* (*-kl-* dikkat, yanlış olacak) *sandvaç* ... | *eşitti ... yalngudı*] A_{19} *e. turup yıǵ-latı* B_2 *eşit(t)i k. yilgüdi* C_{12} *eşit(t)i k. yalngudı* || **5973** *atın ... tapa*] A_{20} ... *kadaş-ın t.* B_3 *atın ... kadaşı tapa* C_{13} *a. mündi ... kadaşın tapa* | *kirdi ... elig*] A_{20} *k. tuuş-tı ilig* C_{13} *'uştı kirdi e.* || **5974** *kadaşını*] B_4 *kadaşı-nı* C_{14} *kadaşı-nı* | *çögesin ... yingin*] A_{21} *çögez-i t. yengin* B_4 *çögesin* (*-g-* üç noktalı) ... C_{14} *çögesi töşenmiş* (*-n-* yerine *-y-* ile) *y.*

ögdülmiş ... odġurmışka] nushalarda bu başlık yok

5975 *ayıttı ... kadaş*] B_5 *ayıt(t)ı ... kadaş* C_{15} *ayıt(t)ı nü ...* | *sini*] A_{22} *seni*

odġurmış ... ögdülmişke] C'de bu başlık yok | *cevabı ögdülmişke*] A_{23} *cuvab-ı ilig-ke*

5976 *köngelir*] A_{24} *koz-gelir* | *tuttı*] B_7 ve C_{16} *tut(t)ı*

5977 sening bir yüzüngni köreyin tiyü
sanga tegdi emgek okıdım berü

C 358

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĠURMIŞKA

5978 yanut birdi ögdülmiş aydı ay can
tirig bolsa yalnguk yorır ig toġan

5979 yavuz kılma könglüng tilingni yıġa
yazukka kefaret bolur ig toġa

5980 negü tir eşitgil biliglig sözi
bilig ol kiterdeçi köngül tozı

B 428 5981 yazukka kefaret ig ol kör sanga
yazuksuz kişi kim ayu bir manga

5982 kişi iglese barça töklür yazuk
yazuk tökse kutlur kişi ay tonga

5983 kişi barça yazuk kılur az öküş
yazuksuz kişi bu ajunda küsüş

5984 iging edgü bolġa esen bolġa sen
yazukung arıġay muyan bulġa sen

5985 nelük tilde körksüz yorıtur sen söz
ölürüng ne bilding aya köngli tüz

5977 *köreyin tiyü*] A_{25} *k. teyü* B_8 *köreyin* (*-r-* yerin *-z-* ile) *tiyü* C_{18} ... *tiyü* | ...di] A_{25} *keldim tim*

ögdülmiş ... odġurmışka] A_{26} *ö. cuvab-ı oġdur-mış-ka*

5978 *birdi ... ay*] A_{27} *berti ... ay* (dikkat, iki çizgi) C_2 ... *bu* (sonradan satır üstünde yazılmış) | *yalnguk ... ig*] A_{27} *yalnguk* (önce *yangluk* yazılmış, sonra satır üstünde tashih edilmiş) *ilig* C_2 *yangluk* ... || **5980** *negü ... sözi*] A_{29} *n. ter işidgil b.* B_{12} ve C_4 *nigü ...* | *bilig ... tozı*] A_{29} *biligin ong-garur koni-lik yolı* B_{12} ... *könglüm tozı* (*-z-* yerine *-r-* ile) C_4 *bilig ol kiterdi bu könglüm yüzi*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü, B'de çizgiler ve C'de ayrıca *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

5981 *ig ... sanga*] A_{30} *yig ... sangga* | *bir manga*] A_{30} *ber mangga* C_6 *bir manga* || 5982 *tökse*] A_{31} *kedz-e* || **5983** *ajunda küsüş*] A_{32} *acun-ta kuşüş* B_3 ve C_8 ... *küşüş* || 5984 *iging*] A_{33} *ilig* | *arıġay*] A_{33} ve C_9 *arıġa* || **5985** *yorıtur sen*] A_{34} *yorı-turz-a* B_5 *yorıtur* (*-r* satır üstünde yazılmış) *se* C_{10} *yorıtur sen*

B 430 6005 telim tüş bolur yim içimke barır
yarağsız yimiş bolsa teñsiz kelir

6006 taḳı bir tüş ol kör bu yıl fașlıñga
tadusı küçenip barır așlıñga

C 360 6007 yıl ülgi yaz erse kiçig erse er
ḳızıl körse barça yağız körse yir

6008 anı ḳan küçemiş bolur belgülüg
ayu bir ḳan alsun añar ülgülüg

6009 yıl ülgi yay erse tüşegli yigit
sarıġ al tüşese ya kürküm ögit

6010 sarığı küçenmiş bolur ay bügü
özini boşutğu tęręngbin yigü

6011 yıl ülgi küz erse er ęrse orut
ḳara körse tağ ya ḳuḍuġ körse üt

6012 bu sęv̇da küçenmiş bolur ay ḳadaş
ot içgü meñgesin arıtğu adaş

6013 ḳış erse yana tüş körügli ḳarı
aḳar suv̇ tüşese ya buz ḳar tolı

6014 küçenmiş bolur kör anıñ balġamı
isig neñ yitürgü içürgü emi

6015 taḳı biri ạżġas-u ạḥlam bolur
bu tüşke yörüg yoḳ ay ḳılḳı unur

6016 kiçe saḳnu yatsa anı körse tüş
añar ma yörüg yoḳ anıñ yangı tuş

6017 taḳı bir tüş ol körse yektin bolur
tüşegli anı körse suv̇ḳa yunur

6018 yana pişe‿sin körse tüşte kör er
añar ma yörüg yoḳ ay ḳılḳı kür er

6019 munı barça bilgü yetürgü uḳuş
aḍırğu öḍürgü anın yörse tüş

B 431 6020 negü tir eşitgil mụʿạbbịr ḥakim
ayıtğu kerek er tüşer erse kim

6021 bu tüş körse yörme bilü bilmeyü
neteg yörse tüşni bolur anlayu

6022 saḳınç körse tüşte yanutı sev̇inç
sev̇inç körse ḳaḍğu bolur yığlayu

A 172 C 361 6023 bir ök yañlıġ ermez bu tüşke yörüg
munı keḍ saḳınğu ay ḳılḳı örüg

6024 ḳara ʿam tüşiñe yörügi aḍın
aḍın boldı begler tüşi kör aḍın

6025 sev̇inç körse tüşte oyun ya büḍig
saḳınç ḳaḍğularḳa açıldı kezig

6026 yana yığlasa tüşte körse saḳınç
erej birle av̇nur bulur miñ sev̇inç

6005 *yim*] A_{20} *yem* C_{16} *hęm* | *yimiş*] A_{20} *temiş* || **6006** *tadusı küçenip*] A_{21} *badaz-kuç-edip* (*-e-* ?) B_2 ve C_{17} *bu ṭab'ı k.* || **6007** *ülgi ... er*] A_{22} *ilgi ... ęr* B_3 .. *ęr* C *y. ü. yaz* (önce *az* yazılmış ; sonra *y-* ilâvesi ile, tashih edilmiş) ... | *yir*] A_{22} *yer* C *yęr* (*-ę-* harekeli) || **6008** *bir ... añar*] A_{23} *ber ḳ. alsu yan-a* B_4 ... *alsu a.* || **6009** *yıl ... tüşegli*] A_{24} ... *yar* (*-r* ? *-y* ?) *ę. tuṣüng-li* B_5 *bil ü. küz* ... | *kürküm ögit*] A_{24} *k. ęgip* B_5 *küzküm ö.* C_3 *küjküm ögip* || **6010** *sarığı ... bügü*] A_{25} *s. kuçe-miş ... begü* C_4 *sarıġçı ... bügü* (*-g-* çizgisi yok) | *boşutğu ... yigü*] A_{25} *boşad-gu tereng-gübin yegü* B_6 *b. tęręngbin* (*-r-* noktası *-n-*'ye âit olacak) *y.* C_4 *b. tęręngbin* (*-r-* noktası *-n-*'ye âit olacak ; *-bi-* noktasız) *y.* || **6011** *yıl ... orut*] A_{26} *y. ilgi .. unut* B_7 *bil ... ęr erse o.* C_5 ... *orup* (*-r-* ?) | *ḳuḍuġ*] A_{26} *ḳuruġ* || **6012** *sęvda .. ḳadaş*] A_{27} *s. kuçe-miş ...* B_8 ... *ḳaḍaş* C_6 *sęvda* (*-ę-* ötrü ile harekelenmiş) .. *içgü ... adaş*] A_{27} *ęçgü mengi-sin ...* B_8 *i. męngesin ... aḍaş* C_6 *i. męngesin* ... || **6013** *ḳarı*] B_9 *ḳar* | *buz ḳar*] A_{28} *buz-ġay* B_9 *buz* (*-z* satır üstünde yazılmış) *ḳa* || **6014** *küçenmiş*] A_{29} *kuçe-miş* | *isig ... içürgü*] A_{29} *isig* (*-s-* yerine *-ş-* ile) *n. içür-güü yedürgü* | **6015** *ażġas-ạḥlam*] A_{30} *adġ-a-sı ıḥ-lam* (*ıḥ-* satır üstünde tashih edilmiş)

6016 *kiçe*] A_{31} *keçe* || **6017** *yektin*] B_{13} *yekdin* C_{11} *yęk-din* || **6018** *pişe‿sin* ...] A_{33} *peş-e-sin ... kęrer* B_{14} ve C_{12} *bişe‿sin* (C'de *-ş-* noktasız) ... | *yörüg* ...] A_{33} *yorıġ* C_{12} *kü er* || **6019** *yetürgü*] C_{13} *yi̇türgü* (*yi-* noktasız) || **6020** *negü mụʿạbbịr*] A_{35} *n. ter e. mu-ʿa-bir* (satır altında ar. harfl. *mụʿạbbịr*) B_1 ve C_{14} *nigü* | *er*] A_3 *tuuş* B_1 *ęr*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş ; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şiʿr* ile ayırt edilmiştir

6021 *bilmeyü*] A_{36} *bilmeyi'ü* || **6022** *tüşte yanutı*] A_{37} *tuuş-te yorügi* C_{17} *tüşste nutı* (*-t-* yerine *-n-* ile) || **6023** *bir ... ermez*] B_4 *birük y. ermes* | *ḳılḳı örüg*] A_1 *ḳ.* C_1 *köngli ö.* || **6024** *tüşiñe*] A_2 *tuṣün-ge* | *begler ... aḍın*] A_2 *emti tuṣer kör a.* .. *öñgin* || **6025** *büḍig*] A_3 *besig* B_6 *büdig* C_3 *yüdig* | *ḳaḍġularḳa ... kezig*] A_3 ... *ık* B_6 *ḳaḍġularġa a. sizik* (*-z-* noktasız) C_3 *ḳadġu birle* ... || **6026** *erej ... miñ*] *eric* ... B_7 ... *ming* (*-i-* yerine *-n-* ile) C_4 *irij* (*i-* noktasız) ...

6027 yana tüş bolur kör yörügi anıng
adınka bolur asğı bolmaz sening

6028 kişike körüp yörlür emdi bu tüş
angar yakşığ erse yağutur ukuş

6029 tüş ol kör anı körse beklig bolur
ol ok tüş takı birni iglig kılur

6030 munı barça bilgü kerek ay kadaş
anın ötrü yörse tüşüg ay adaş

6031 negü ol tüşüngni manga ay açа
anı men yöreyin kör adra seçe

LXXVIII.

ODĞURMIŞ ÖGDÜLMİŞKE TÜŞ KÖRMİŞİN AYUR

6032 yanut birdi odğurmış açtı tilin
ayur sözleyin men köngülke alın

B 432 6033 şatu kördüm elig anıng bağnası
yüz utru uruğluğ ediz hem yası

6034 angar ağdım emdi birer bağnaça
başınga tegi bağna sadım neçe

6035 başında bir atçı manga suv birür
alır men tüketü içip öz kanur

6036 anıngda basa kökke uçtum tengip
özüm belgüsüz boldı örlep singip

6027 *yana ... yörügi*] A_{5} *yim-e tuuş* ... C_{5} *yana t. yörügi bu körgü* | *bolmaz*] B_{8} *bolmas* || **6028** *yörlür ... bu*] A_{6} *emti yor-ğıl buu* C_{6} ... *tü* | *yakşığ*] C_{6} *yahşığ* (*y-* yerine *b-* ile) || **6029** *ol ... birni*] A_{7} *oluk tuuş t. biz-ni* B_{10} *oluk* ... || **6031** *negü*] B_{12} ve C_{9} *nigü* | *men ... kör*] A_{9} *m-a y. ked*

odğurmış ... ayur] A_{10} *o. tuuş tuuş k. a.* B_{13} *bab o. ...* C_{10} *bab o. ... aytur*

6032 *birdi*] A_{11} *berti* || **6033** *elig ... bağnası*] A_{12} *el-lig* ... B_{1} *elig a. bağnası* C_{12} *ilig a. bağnası* | *utru ... yası*] A_{12} *urtu osuğ-luğ edir may-a-sı* || **6034** *birer bağnaça*] A_{13} *yirer yağnı-ça* B_{2} *b. bağnaça* C_{13} *birer* (noktasız) *bağnaça* | *tegi ... neçe*] A_{13} *tegü ... biç-e* B_{2} *tegi bağna s. neçe* (*n-* yerine *b-* ile) C_{13} *tegi bağna s. neçe* | **6035** *bir ... birür*] A_{14} *yırad-çı mangga s. berür* B_{3} ... *mangar* ... C_{14} *bir* (noktasız) ... | *men ... kanur*] A_{14} *m-e tukedi* ... B_{3} *me ... kayur* C_{14} *men* ... || **6036** *anıngda ... tengip*] A_{15} *anıng-tan ... tegip* B_{4} ... *tegip* C_{15} *anıng-dan basa ... tigip* | *belgüsüz ... singip*] A_{15} *bilgü-süz* (*-ü-* dikkat, *-y-* ile) ... B_{4} ... *singip* C_{15} *bilgüsüz .. singip*

LXXIX.

362 ÖGDÜLMİŞ ODĞURMIŞ TÜŞİNGE TA'BİR KILMIŞIN AYUR

6037 yanut birdi ögdülmiş aydı bu tüş
idi edgü tüş ol kör asğı öküş

6038 nelük özke tengsiz yörer sen yörüg
yörügke barır tüş ay köngli örüg

6039 ağış barça tüşte ağırlık bolur
ağarı tenginçe uluğluk bulur

6040 neçe ağsa tüşte ağar kut kıvı
ağırlık bulur ked bulur yüz suvı

6041 şatuka ağar teg ağar ol kutı
uluğluk bile ilde yadlur atı

6042 munukı bu sözke tanuk keldi söz
tüşüg yörgüçi tüş yörüp kodtı öz

6043 şatu tüşte 'izz ol ağarı tengi
birer bağna sayu ağırlık öngi

6044 neçe ağsa ança ağırlık bulur
ajun malı kut kıv bulur öz ongı

6045 ıdışlığ suvuğ sen alıp içtüküng
tiriglik uzun bolğa yıldız kököng

B 433 6046 uçup kökke örlep tükel ağdukung
tilek birge tengri negü koldukung

ögdülmiş ... ayur] A_{16} *ö. odğur-mış-nıng t. t. kılur* B_{5} *bab ö. o. t. ta'birin kereki a.* $C361_{16}$ — 362_{1} *bab ögdülmiş-ke o. ... aytur*

6037 *birdi*] A_{17} *berti* | *idi*] A_{17} *e-ti* B_{6} *idi* || **6038** *sen*] B_{7} *se* C_{3} *sen* | *köngli*] A_{18} *...kl-ı* || **6039** *tüşte ağırlık*] A_{19} *t. me ağır* B_{8} ve C_{4} *tüş-de a.* | *tenginçe*] A_{19} *te(n)ginçe* || **6040** *ağırlık ... ked*] A_{20} *ağır-lık-ı ardar* || **6041** *ilde*] A_{21} ve C_{6} *ilke* || **6042** *munukı ... söz*] A_{22} *munık-ı* ... C_{7} *munukı* (*-nu-* tashih görmüş) ... *kör* | *yörgüçi ... öz*] A_{22} *... yoruğ k. oz* C_{7} *yorğuçı ... tör*

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r sözü* ile ayırt edilmiştir

6043 *'izz ... tengi*] A_{23} *'iz* ... B_{12} ... *yangı* | *birer bağna*] A_{23} *biser b.* B_{12} ve ... *b. bağna* || **6044** *ajun ... ongı*] A_{24} *acun ... negi* || **6045** *ıdışlığ suvuğ*] A_{25} *idiş-lig ...* B_{14} *ıdışlığ suvuğ* C_{11} *ıdışığ suvuğ* | *bolğa*] A_{25} *bolğay* || **6046** *birge ... negü*] A_{26} *...rge* .. B_{1} ve C_{12} ... *nigü*

LXXX.

OḌĠURMIŞ BU TÜŞKE AḌIN YÖRÜG AYUR

6047 yanut birdi oḍġurmış aydı tüşüm
yörügi bu ermez ay işim tuşum

6048 özüñ körmiş erse bu tüşni yatıp
yörügi ol erdi kim aydıñ itip

6049 seniñ ḥimmętiñ barça dünya turur
bu dünya tilegli bu dünya bulur

C 363 6050 meniñ bu özüm ḳaçtı dünya ḳoḍup
bu yirde turur men kör emgek yüḍüp

6051 tükel yörmediñ tüş yörügin maña
eşitgil bu tüş men yöreyin saña

6052 eḍiz baġnalıġ men şatu kördüküm
tiriglik turur ay ḳadaş yördüküm

6053 şatunuñ başıña tegi yoḳladım
yaşımnı tükettim tiriglik yidim

6054 başıña aġıp men ol atçı kelip
maña birdüki suv̇nı içtim alıp

6055 ol atçı turur kör atalıġlarıġ
atasız ḳılıġlı ay ḳılḳı arıġ

6056 ol atçı turur kör itilmişlerig
buzuġlı yorıtmaġlı canlıġ tirig

oḍġurmış ... ayur] A_{27} *o. oluḳ tuş-ni adın-saġ yọrer* B_2 *bab oluḳ tuşni oḍġurmış adın türlüg yormaḳı-nı a.* C_{13} *bab o. ... aytur*

6047 *birdi ... tüşüm*] A_{28} *berti* ... B_3 ... *sözüm* | *ermez ... tuşum*] A_{28} ... *-ṣim t.* B_3 *ermes* ... C_{14} *e. işim hẹm t.* ‖ 6048 *ol ... itip*] A_{29} *buu ol kim ayur sẹn edip* C_{15} ... *ayur se i.* ‖ 6050 *yirde*] A_{31} *yer-te* B_6 *yịrde* C_1 *yẹrde* (*-ẹ-* harekeli) ‖ 6051 *yörügin*] A_{32} ve C_2 *yörügi* | *bu ... men*] A_{32} *buu tuş-ni*

B_8 'de, 6051. beyitten sonra, daha şu başlık gelmektedir

ögdülmiş oḍġurmış-ḳa tüş tạ'birin ayur vẹ 's-sẹlạm

6052 *baġnalıġ*] B_9 *bạġnạ-lıġ* (*b-* yerine *p-* ile) C_3 *bạġnạ-lıġ* ‖ 6053 *şatunuñ*] A_{34} *şatu-nıng* | *tükettim ... yidim*] A_{34} ... *yedim* B_{10} ve C_4 *tüket(t)im* ... ‖ 6054 *aġıp ... kelip*] A_{35} ... *ilçi kedip* B_{11} *mẹn aġıp* ... | *maña ... suv̇nı*] A_{35} *m. ber-tüki suv men* C_5 *yaşịm* (*-şịm* satır üstünde yazılmış) *b. suv̇ mẹn* ‖ 6055 *atçı ... atalıġlarıġ*] A_{36} *idçı t. kim ada-lıġ arıġ* C_6 ... *kör* (*-r* sonradan eklenmiş) ... | *atasız ... ḳılḳı*] B_{12} *atasız* (*-t-* yerine *-n-* ile) ... *aşlı* ‖ 6056 *ol ... itilmişlerig*] A_{37} *idiş ęvçi tür kör yedilmiş-lerig* | *buzuġlı yorıtmaġlı*] A_{37} *yoruġ-lı yụrütmeg-li*

B 434 6057 ıḍışlıġ suv̇uġ men tükel içmişim
tiriglikke yördüñ uzattıñ yaşım

6058 tiriglik bolur suv̇ sen aymış teg ök
yarım içse ḳalsa yarımı ülüg

6059 yarım suv̇ içip ḳoḍtum erse yarım
yarım ḳalġay erdi tirigliklerim

A 173 6060 ıḍışlıġ suv̇uġ içtim emdi tükel
tükettim tiriglik esen eḍgü ḳal

6061 negü tir eşitgil uḳuşluġ bügü
bügüler sözin sözke ul tüp tigü

6062 ıḍışlıġ suv̇uġ tüşte içse yarım
tükedi tiriglik yarımı birim

6063 ḳalı içse suv̇nı tüketü tükel
tükedi tiriglik ḳazıldı ḳırım

6064 yoḳaru uçup bu özüm teñdüki
yaşıl kökke örlep teñip siñdüki

6065 süzük can turur ol bu keptin çıḳıp
yana yandı kelmez yiriñe aġıp

C 364 6066 bayat tüşte belgürtti emdi maña
ölümke anunġu kerek ay toña

6057 *ıḍışlıġ ... men*] A_{38} *ı. savıġ ma* B_1 *ı. tụrur mẹn* C_8 *ịdışlıġ sụv̇uġ mẹn* | *uzattıñ*] B_1 ve C_8 *uzat(t)ıng* ‖ 6058 *sen ... teg*] A_{39} *ma içmiş t.* C_9 ... *tẹg* (*t-* noktasız) | *ülüg*] A_{39} *bọlük* B_2 *ülüg* (*-g* üç noktalı) C_9 *ügük* (?)

6059 C_{11} 'de bu beyit 6060 'tan sonra geliyor | *yarım ... yarım*] A_{40} *yarın suv̇ i. ḳot-tıng* (*-g* ?) ... C_{11} ... *irse y.*

6060 C_{10} 'da bu beyit 6059 'dan önce geliyor | *ıḍışlıġ suv̇uġ*] A_1 *idiş-lig sav̇uġ* C_{10} *ịdışlıġ sụv̇uġ* | *tükettim ... ḳal*] A_1 ... *fal* (*f-* ? *b-* ?) B_4 ve C_{10} *tüket(t)im* ... ‖ 6061 *negü ... bügü*] A_2 *n. ter* ... *begü* B_5 ve C_{12} *nigü* ... | *bügüler ... tigü*] A_2 *begü-ler tegü* B_5 ... *uul t. t.* C_{12} *bụgüler sözi* ...

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş ; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şị'rii* ile ayırt edilmiştir

6062 *ıḍışlıġ suv̇uġ*] A_3 *idiş-lig sav̇uġ* C_{14} *ịdışlıġ sụv̇uġ* | *birim*] A_3 *yerim* B_6 *birim* C_{14} *bịrim* ‖ 6063 *suv̇nı ... tükel*] A_4 *suv-nı tüke-ti* (veya *-tü*, tashih görmüş) *tonga* B_7 *sụv̇nı* C_{15} *sụv̇-nı* (*-v̇-*, üç noktalı *-v-* ile) *tükel bu içe* (*i-* noktasız) | *ḳazıldı ḳırım*] A_4 *ḳarıl-tı ḳırım* B_7 *ḳạzıldı* (*-z-* noktalara dikkat veya *ḳızıldı* ; *ḳı-* çizgisi varmı ?) *ḳịrım* C_{15} *ḳạzıldı ḳırım* ‖ 6064 *yoḳaru ... teñdüki*] A_5 *yoḳar-ı uçup* (*u-* ?) *tẹng-tüki* B_8 ... *tẹngdüki* C_{16} ... *tengdüki* (*-n-* noktasız) | *teñip siñdüki*] A_5 *tegip sin-tüki* ‖ 6065 *can ... çıḳıp*] A_6 *çın tur bu kepın-tin ç.* B_9 ve C_{17} ... *bu kep-din ç.* | *yandı ... yiriñe*] A_6 *yandru k. yerin-ge yandı kẹlmes yịringe* C_{17} ... *yịringe* ‖ 6066 *belgürtti*] B_{10} *bẹlgürt(t)i* C_1 *belgürdi*

6067 bu tüşnüŋ yörügi bu yaŋlığ turur
adınsığ yörer sen maŋa ay unur

6068 sen edgü kılur sen meniŋ köŋlümi
ölüm utru keldi otı yok emi

6069 baka körgil emdi ay köŋli tirig
ölüm kötki kıldı yağız yirlerig

6070 neçe karşı ordu bezeklig saray
ölüm buzdı barça turu kaldı hay

6071 neçe kür küvenür bedük beglerig
ölüm yirke soktı baka kör tirig

B 435 6072 neçe küç bileklig yumıtmışlarığ
ölüm tuttı saçtı yırattı arığ

6073 taŋ ermez ölüm toğsa yalŋuk ölür
kamuğ tın tokığlı ölümke turur

6074 taŋı bu turur kör ölügli et öz
ölümüg unıtıp kodur tilde söz

6075 usayuk bu yalŋuk bilir ölgüsin
özindin kitermez usallık usın

6076 ölüm hak turur kör keçiş yok adın
negü erki halim ölümde kidin

6077 sakınçım bu ol ay köŋüldeş işim
ölümde kidin teŋri itsü işim

6078 barın tap kılıp men keçürdüm künüm
erej emgek ertti yarudı tünüm

6067 *tüşnüŋ yörügi*] A_{8} *tuş-ning yoruğ-ı* | *adınsığ ... sen*] A_{8} *adın-sağ* B_{11} *a. yörer* (*-r-* satır üstünde yazılmış) *se* C_{2} ... *sen*^{n} || **6068** *sen*] B_{12} *se* C_{3} *sen*^{n} || **6069** *kötki ... yirlerig*] A_{10} *kun-ki ... yer-lerig* B_{13} ... *yirlerig* || **6070** *bezeklig*] A_{11} *bediz-lig* | *turu*] A_{11} *turup* || **6071** *yirke*] A_{15} *yirke* C_{6} *yerke* (*-e-* harekeli) || **6072** *bileklig*] B_{1} *tileklig* | *tuttı ... yırattı*] A_{13} *t. yençti bir-e-rig* B_{1} ve C_{7} *tut(t)ı seçti yırat(t)ı* || **6073** *yalŋuk ölür*] A_{14} *y. arur* C_{8} *yangluk ö.* | *tokığlı*] A_{14} *toğuğ-lı* || **6074** *bu ... ölügli*] A_{15} *buu ... tiriglik* B_{3} ... *bu ö.* | *unıtıp kodur*] A_{15} *unıdur kodup* || **6075** *yalŋuk bilir*] A_{16} *y. bilür* C_{10} *yangluk bilür* | *özindin kitermez*] A_{16} *esin-i keder-mez* B_{4} *ö. kitermez* || **6076** *negü ... kidin*] A_{17} ... *ölüm-tin kedin* B_{5} *nigü* ... C_{11} *nigü ... ölüm-den*^{n} *k.* || **6077** *işim*] A_{18} *eşim* | *ölümde ... itsü*] A_{18} *ölüm-tin kedin t. edsü* C_{12} *ölüm-den*^{n} ... || **6078** *barın tap*] A_{19} *yaz-ı tip* C_{13} *barı tap* | *erej ... ertti*] A_{19} *eric e. ert-ti* B_{7} ve C_{13} ... *ert(t)i*

6079 elig kısğa tuttum tavar tirmedim
hava arzularka köŋül birmedim

6080 bu künke sakındım özüm yüklerin
yinitmek tiledim yazukum barın

6081 negü tir eşitgil bilig birgüçi
bağırsak bu öt sav erig birgüçi

C 365 6082 usanma katığlan yüküŋni yinit
yoluŋ kılda yinçge özüŋni kõnit

6083 bu kün yatma emge işiŋni itin
keçer emgekiŋ sen köçerde unıt

6084 yana aydı ay çın bağırsak kadaş
barır men udu sen kelir sen adaş

6085 saŋa kaç ağız söz özüm sözleyin
unıtma anı sen meniŋde kidin

6086 tirigde bağırsak özüm bolsunı
özümde kidin bu sözüm kalsunı

LXXXI.

ODĞURMIŞ ÖGDÜLMİŞKE PEND BİRMİŞİN AYUR

B 436 6087 sözüm bu usal bolmağıl ay kadaş
isizke tiriglik yava kılma yaş

6079 *tuttum ... tirmedim*] A_{20} ... *ter-medim* B_{8} ve C_{14} *tut(t)um* ... | *birmedim*] A_{20} *ber-medim* || **6080** *yinitmek*] A_{21} *yenüdmek* B_{9} *yinitmek* (*-in-* ?, *-n-* noktası sola kaymış ?) C_{15} *yinitmek* || **6081** *negü ... birgüçi*] A_{22} *n. ter ... bergüçi* B_{10} ve C_{16} *nigü* ... | *sav ... birgüçi*] A_{22} *suv e. bergüçi* B_{10} *s. irig b.*

D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6082 *yinit*] A_{23} *yengit* B_{11} ve C_{1} *yinit* | *kılda yinçge*] A_{23} *kıl-tın inçge* B_{11} *k. yinçge* C_{1} *yinçge kıl-dan*^{n} || **6083** *emge ... itin*] A_{24} *e. i. edin* B_{12} *emgep* ... C_{2} ... *itiin* || **6084** *kadaş*] B_{13} *kadaş* | *men ... sen*] C_{3} *men*^{n} ... *sen*^{n} || **6085** *saŋa ... söz*] A_{26} *yan-a k. ...ır s.* B_{14} *s. kaç a. bu* C_{4} ... *ağız* (*-z* noktasız) *s.* | *unıtma ... kidin*] A_{26} *unut-m-a* ... *kidin* B_{14} *u. sen anı* ... C_{4} ... *mening-den*^{n} *k.* || **6086** *tirigde*] A_{27} *tirigl-e* | *özümde kidin*] A_{27} *esüm-tin kedin* C_{5} *özüm-den*^{n} *k.*

odğurmış ... ayur] B_{2} ve C_{7}'de bu başlık 6087'den sonra geliyor | A_{28} ... *ber-mişi-in a.* B_{2} *bab o. ... bermişi-ni a.* C_{7} *bab o. ... aytur*

6087 B_{1} ve C_{6}'da bu beyit başlıktan önce geliyor | *bu*] A_{29} *buu* C_{6} *tut* | *isizke*] A_{29} *esirke*

6088 köni bol yitürme könilik yolın
bu yol iltge arzu tilekke bilin

6089 bağırsaḳ bolun barça tınlıġ öze
tapuġ ḳıl bayatḳa kön͡gül til tüze

6090 saḳınç ḳısġa tutġıl tapuġ ḳıl uzun
iv̇erde amul bol buşarda tüzün

6091 ölümüg unıtma itigin͡g ḳılın
özün͡gni unıtma tüp ạşlın͡g bilin

A 174 6092 ḳarağurma dụnyaḳa suḳluḳ ḳılıp
ḳalır bu barır sen öḳünçün ulıp

6093 bayat ḫụkmi tapla negü kelse yüḍ
buḍunḳa asıġ ḳıl bolu birse öḍ

6094 köni sözle ḳạvlin͡g tükel ḳıl bütün
bolur ḳạvli yalġan kişiler otun

6095 küler yüz isig söz ḳılınç eḍgü tut
bolu birge öḍlek kelü birge ḳut

6096 aḳı bolġıl alçaḳ tuz etmek yitür
kişi ʿạybi açma sen örtüp yitür

C 366 6097 ḥava basġıl öv̇ken͡g kelir erse yıġ
et öz egri yolḳa barır erse yıġ

6098 özün͡g asġı ḳolma buḍun asġı ḳol
yüḍürme yük ilke özün͡g yükçi bol

6099 tav̇ar nen͡g barın ḳıl özün͡gke yuluġ
buḍunuġ sev̇indür ay bilgi uluġ

6088 *bilin*] B_3 ve C_8 *yilin* (?, *yi-* iki nokta ile) || 6089 *bolun*] B_4 *bolun* (*b-* yerine *y-* ile ?) | *tapuġ ... kön͡gül*] A_{31} *bayat-ḳa tapuġ ḳıl ḳọni* || 6090 *tapuġ ḳıl*] A_{32} *sevinçin* | *iv̇erde ... buşarda*] A_{32} *ẹv̇er-te ... buşar-ta* (önce *tu* yazılmağa başlanmış, sonra üzerinden çizilmiştir) || 6091 *ölümüg ... itigin͡g*] A_{33} *ọlümüng ... ẹdging* || *unıtma*] A_{33} *unudm-a* || 6092 *ḳarağurma dụnyaḳa*] A_1 *ḳarağ urm-a tụny-e-ke* B_7 ve C_{12} *ḳạrağurma dụnyeke* | *sen öḳünçün*] A_1 *sen ọḳünçụn* B_7 *se ö.* C_{12} *sen ö.* || 6093 *negü*] B_8 ve C_{13} *nigü* | *birse öḍ*] A_2 *berz-e ọd* B_8 ... *yuḍ* || 6094 *ḳạvlin͡g*] A_3 *ḳạvlüng* B_9 ve C_{14} *ḳạvlüng* | *kişiler*] A_3 *kişi ẹr* || 6095 *isig*] A_4 *ḳılınç* | *birge ... birge*] A_4 *berge ... berg* || 6096 *etmek yitür*] A_5 *ẹdmek yedür* C_{16} *ötmek y.* | *örtüp*] A_5 *ọrġil* C_{16} *örtgil* || 6097 *yolḳa ... yıġ*] A_6 *bolz-a b. irz-e ıġ* || 6098 *buḍun*] B_{13} *buḍun* (satır altında *dụnya*) | *ilke*] A_7 *kelge* || 6099 *sev̇indür*] A_8 *sevün-tür* C_3 *sẹv̇ündür*

B 437 6100 kişi öḍrümi kör kişini yular
sev̇üg can yuluġlap sev̇inçin tiler

6101 iḍi yaḳşı aymış kör öḍrüm talu
biliglig uḳuşluġ men͡gesi tolu

6102 asıġlıġ kişi ol kişi öḍrümi
bağırsaḳ kişi ol buḍun köḍrümi

6103 kişilik atı kör iki nen͡g turur
bağırsaḳ biri bir aḳı nen͡g birür

6104 taḳı munda yigrek ayur kör uḳuş
uḳuş yolı tutsa asıġlar öküş

6105 aḳı tip ayurlar ḳayu ol aḳı
aḳı can yuluġlap öter er ḫaḳı

6106 aḳılıḳ ol ermez ülese kümüş
aḳı canı ḫalḳḳa ḳılur ol yuluş

6107 aḳıtsa aḳı er buḍunḳa tav̇ar
aḳa yıġlu tirlür an͡gar ḫalḳ av̇ar

6108 iki nen͡g turur dụnya atı çav̇ı
biri nen͡g tav̇ar ol biri yüz suv̇ı

6109 bu iki bulup min͡g yaşasa tükel
ölüm tutsa aḫır adın bolġu ḫal

6110 ḳara tapsa begler beḍüyür ḳopar
üzengü bar erse çigen berk ḳapar

6111 bu ol dụnya dẹvlẹt ḳaranın͡g ḳurı
bulunmaz bulunsa bolur beg ḳarı

6100 *yuluġlap sev̇inçin*] A_9 *y. sevünçin* C_4 *yụluġlar s.* || 6101 *iḍi yaḳşı*] A_{10} *ẹti y.* C_5 *i. yạḫşı* | *men͡gesi*] A_{10} *mengiz-i* B_2 ve C_5 *mẹngesi* || 6102 *asıġlıġ*] B_3 *asıġ-lıḳ* | *buḍun*] B_3 *kịşi* || 6603 *kişilik ... kör*] A_{12} ... *bua* C_7 *kịşi-lik* (*-ş-* noktasız) ... | *birür*] A_{12} *berür* || 6104 *munda yigrek*] A_{13} *m. yegrek* B_5 *m. yịgrek* C_8 *mundan yịgrek* || 6105 *tip*] A_{14} *tep* | *can ... er*] A_{14} ... *ọder ẹr* B_8 ... *ẹr* C_9 *c. yuluġlar* ... || 6106 *ermez*] B_7 *ermes* || 6107 *er*] A_{16} ve B_8 *ẹr* | *yıġlu ... av̇ar*] A_{16} *terlü yıġlur* ... B_8 ... *üver* || 6108 *çav̇ı*] A_{17} *çav-ı* || 6109 *min͡g*] C_{13} *mẹning* (*-ni-* noktasız) || 6110 *ḳara ... ḳopar*] B_{11} *ḳạra yạpsa ... ḳopar* (*-p-* noktasız) C_{14} *ḳạra bẹg-ke tạpsa bẹdütür ḳ.* | *bar .. ḳapar*] A_{19} *ẹder ol angaru ağar* B_{11} ... *bẹrk ḳạpar* C_{14} ... *çigen* (*ç-* noktasız) *bẹrk* (*b-* noktasız) *ḳạpar* (*-p-* noktasız)
6111 C'de bu beyit yok | *ḳaranın͡g*] A_{20} *ḳar-a neng* | *bulunmaz ... beg*] A_{20} *bulunmaz* (*-l-* çizgisi yok) *bululz-a b. terk* B_{12} *bulunmas* ...

6112 özün͡g köçgü atın͡g senin͡g köçkün ol
köçütçi ölüm kelgü aẖır kün ol

6113 köçügli kişi itmez ordu sạray
yorıġlı kişi yolda ḳalmaz yıl ay

6114 özün͡gni yol ötgen saḳın ay ḳadaş
sev̇inç ḳılma artuḳ yazuḳ tutma ḳaş

B 438
C 367
6115 keçigli turur bu ajun ḳalġusuz
ölügli turur öz küni belgüsüz

6116 anunmış turur bu ölüm tarmaḳı
usanıp yorırda iler ḳarmaḳı

6117 bu dụnya aş ol bir bu aş yiglinin͡g
atını sen ök ay şatım yoḳ menin͡g

6118 tilek arzu sürme hạvan͡gnı yıġın
kişig son͡gdamaġıl tilin͡g ḳıl aġın

6119 negü tir eşitgil ay kön͡gli oḍuġ
bu söz işke tutsa toḳınmaz yoḍuġ

6120 tilek arzu sürmek iḍi keḍ tatıġ
tatıġ aytıġı bar yarınlıḳ ḳatıġ

6121 tatıġḳa tatıġsız süçigke açıġ
aġışḳa iniş ol eḍizke batıġ

6112 *köçkün*] A_{21} *kọçgü* | *köçütçi ... kelgü*] A_{21} *kọçit-çi ẹ. bilgü* || **6113** *itmez*] A_{22} *ẹdmez* B_{14} *itmes* | *ḳalmaz*] B_{14} *ḳalmas* || **6114** *özün͡gni ... ay*] A_{23} *ọsüng-ni* (*-ni* satır üstünde yazılmış) *y. ẹrdgil saḳınm-a* C_{17} ... *ötkün* ... | *sev̇inç ... ḳaş*] A_{23} *sevünç ... yasuḳ ḳılm-a baş* C_{17} ... *yạruḳ ḳılma ḳ.* || **6115** *ajun ḳalġusuz*] A_{24} *acun ḳalġu söz* | *ölügli*] A_{24} *ọlüm-lüg* || **6116** *tarmaḳı*] A_{25} *tır-maḳ-ı* B_2 ve C_2 *tụrmaḳı* | *usanıp ... ḳarmaḳı*] A_{25} *usanu ... alur tamġ-a-sı* C_2 ... *ırmaḳı* (sahife kenarında *ḳạrmaḳı*) || **6117** *yiglinin͡g*] A_{26} *yegli-ning* | *sen ... şatım*] A_{26} *sen ọk ay şekim* B_3 *sẹnük a. şạtım* C_3 *sẹnük a. sạḳım* || **6118** *sürme ... yıġın*] A_{27} (*sür*)*-me* ... B_4 *s. hạvangnı* (*-va-* yerine *-vi-* ile) *yıġın* (*y-* noktasız) C_4 ... *gıġın* (*yı-* noktasız ve tashih görmüş) || **6119** *negü ... ay*] A_{28} *n. ter ẹşit sen ay* B_5 ve C_5 *nigü* ... | *tutsa toḳınmaz*] A_{28} *tudz-a toḳımaz* B_5 *t. toḳınmas* C_5 *tutġıl toḳınmaz* (*-z* satır üstünde yazılmış)

D ö r t l ü k, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6120 *iḍi ... tatıġ*] A_{29} *ẹti ket* (satır altında tekrarlanmış) *ḳadıġ* | *aytıġı*] A_{29} *ạydıġ-ı* || **6121** *tatıġḳa ... süçigke*] A_{30} *tadıġ-ın t. sụçüg-ke* B_7 ... *süçüg-ke* | *iniş*] A_{30} *ẹniş*

6122 tükel ḳız ḳılınçlıġ turur bu ajun
sini armasunı ay ḳılḳı tüzün

6123 telim yilke birdi sini teglerig
keçürdi ilig teg telim beglerig

6124 köz açtı silerke bu birdi elig
usal bolmaġıl sen ay ḳılḳı silig

6125 negü birdi erse yana alġay oḳ
neçe tirdi erse yana saçġay oḳ

6126 neçe külse bir kün yana sıġtatur
neçe itse ev̇re buzar artatur

A 175
6127 ḳılıḳı cẹfa ol ḳılınçı otun
yaruḳluḳı azraḳ öküşi tütün

6128 bezenür kişike özin körkitür
kön͡gül birdin͡g erse aḍaḳ berkitür

6129 şeḳẹr birle igḍür birür kin aġu
yayıġ ḳut ḳılınçı bu ol ay bügü

B 439
6130 negü tir eşitgil saḳınuḳ başı
saḳınġıl ay dẹvlẹt iḍisi kişi

C 368
6131 ḳalır dụnyaḳa birme saḳlan kön͡gül
cẹfaçı turur bu ay ḳılḳı amul

6132 iḍi yaḳşı aymış kör öḍrüm talu
biliglig uḳuşluġ ẖirẹdi tolu

6133 yayıġ ḳutḳa ilnip yan͡gılma yorıḳ
ınançsız turur ḳut kör ev̇rer ḳılıḳ

6122 *ajun*] A_{31} *acun* | *sini*] A_{31} *seni* || **6123** *yilke ... teglerig*] A_{32} *bilge bert* ...*nin teg-lerin* B_9 *yịlke b. sịni t.* C_{10} *yịl-ke b. sẹning t.* | *ilig ... beglerig*] A_{32} *ẹlig t.* ...*üş beg-lerin* || **6124** *birdi elig*] A_{33} *berti ilig* | *bolmaġıl sen*] A_{33} *bolm-a saḳ-lan* ... **6125** *negü ... oḳ*] A_{34} *n. berti ẹrz-e ... yoḳ* B_{11} *nigü* ... C_{12} *nigü ... yana oḳ alur* ... *tirdi ... oḳ*] A_{34} *terti* ... C_{12} *t. e. sạçar ol alur* || **6126** *bir ... sıġtatur*] B_{12} ve C_{13} ...*hır yana sıẖtatur* | *itse*] A_{35} *ẹdz-e* || **6128** *bezenür*] A_2 *besenip* | *birdin͡g*] A_2 *berding* ... **6129** *igḍür birür*] A_3 *ẹg-tür berür* | *bügü*] A_3 *begü* || **6130** *negü ... başı*] A_4 *n. ter* ... *saḳ-ı-yuḳ b.* B_1 *nigü ... bạşı* C_{17} *nigü ... sạḳı-nuḳ* (*-ḳ-* noktasız) *kişi* | *iḍisi*] A_4 ...*dez-i* C_{17} *ịdi-si* || **6131** *ḳalır ... birme*] A_5 *bayıġ tụny-e-ke berm-e* B_2 *ḳ. dụnyeke b.*

6132 A'da bu beyit yok | *iḍi yaḳşı*] B_3 *ịdi y.* C_2 *i. yạẖşı* | *ẖirẹdi*] B_3 *ẖirẹdi* (*-d-* ...noktalı) || **6133** *yayıġ ... yan͡gılma*] A_6 *ḳovı ḳ. av̇nıp y.* C_3 *y. ḳ. tẹlnip yạngılma* (*yạn-* ...ir çizgi fazla) | *ev̇rer*] A_6 *ẹv̇ren*

6134 kölike turur dünya dẹvlẹt küni
kölike bir ök yirde turmaz köni

6135 dinin͡gni ağır tut bu dünyan͡g uçuz
ağır ḳılġa dinin͡g ay bilgi ögüz

6136 erejke av̇ınma sev̇inme saḳın
bayat yadı birle tapuġ ḳıl baḳın

6137 esürtmesü dẹvlẹt sini ay ḳadaş
aḍıldukta şẹksiz közün͡g tolġa yaş

6138 negü tir eşitgil bu buḍun begi
sınap sözlemiş sözni yetlip ögi

6139 kimi erse dẹvlẹt esürtse kelip
yağız yirde yarlur yüreki ulıp

6140 uluġluḳḳa esrüp kim aẖsumlasa
ḳara yir ḳatında ḳıyın yir basa

6141 yigitlik ya baylıḳ bu ḳut esrüki
süçig esrükinde bẹtẹr ay beki

6142 esürse ḳalı borçı bornı içip
uḍıp ḳopsa aḍlur usında keçip

6143 bu dẹvlẹt esürtse aḍın aḍlumaz
ölüm tutmağınça uḍır oḍnumaz

6144 atın͡g boldı ḳul ḳılma begler işi
özün͡g ḳulluḳı ḳıl ay eḍgü kişi

6134 *kölike*] A_7 *kọleke* | *kölike ... turmaz*] A_7 *kọleke .. yerde t.* B_5 ... *turmaz*
|| 6135 *dinin͡gni ... dünyan͡g*] A_8 ... *buu tuny-a* B_6 *dining-ni* (*-ng-* bir çizgi fazla)
... C_5 *dining-ni uçuz tutma bu dünyağ* | *ögüz*] A_8 *ọgüz* (satır altında uyg. harfl.
tery-a) || 6136 *erejke ... sev̇inme*] A_9 *ẹric-ke* ... C_6 ... *sẹv̇ünme* | *yadı ... bakın*]
A_9 ... *av̇ın* (satır altında uyg. harfl. *avın*) B_7 *yadı* (*-d-* noktalı) ... C_6 *okın* || 6137
esürtmesü ... sini] A_{10} *ọsürt-mez-ü ... seni* | *aḍıldukta*] A_{10} *ortu-lat-ḳa* (?) || 6138
negü ... begi] A_{11} *n. ter ẹşit yakşı yağm-a b.* B_9 *nigü ... bẹgi* C_8 *nigü yigi yetlip*]
C_8 *bilip* || 6139 *esürtse*] A_{12} *ọsürdz-e* | *yağız ... yüreki*] A_{12} *biregü yagız yer-te gr-lür*
B_{10} *y. yirde yazlur y.* C_9 *y. yirde yarlur y.* || 6140 *esrüp*] B_{11} *esrip* | *yir ... yir*] A_{13}
yer ... yer B_{11} *yir* ... C_{10} *yẹr* (*-ẹ-* harekeli) ... || 6141 *esrüki*] A_{14} *ọsrüki* | *süçig ...*
bẹtẹr] A_{14} *suçüg ọsrüki-tin beder* B_{12} ... *bẹtẹr* C_{11} ... *bẹter* || 6142 *aḍlur usında*] A_{15} ...
odlur usın-tın (*u-* ?) C_{12} ... *usında*^{n} || 6143 *esürtse ... aḍlumaz*] A_{16} *ọsürḍz-e* ... B_{14}
... *aḍnumas* C_{13} ... *adlumas* | *uḍır ... oḍnumaz*] A_{16} *udıp odlı-maz* B_{14} *u. oḍnumas*
C_{13} *uḍıp odlumas* || 6144 *boldı ḳul*] A_{17} *ḳul ẹrür* | *ḳulluḳı*] A_{17} *ḳul-(l)uḳ-ı*

B 440 6145 telim ḳalġu ermez tiriglik küni
uzun barġu ermez uluġluḳ üni

6146 neçe min͡g yaşasa öz ölgü turur
ulaşmış et özler üzülgü turur

6147 mun͡gar men͡gzer emdi eşit bu sözüg
kön͡gülke alıngıl ev̇ürme yüzüg

C 369 6148 tilek arzu niᶜmẹt tükel yise sen
tiriglik suv̇ın sen bulup içşe sen

6149 sunup tutsa elgin͡g ẹgẹr kök közin
başın͡g kökke tegse yana yirde sen

6150 köni sözleyin söz san͡ga ay ḳadaş
negü kizleyin men ay kön͡gli tudaş

6151 ḳalı sev̇mez öz kör bu dünya nen͡gin
tü niᶜmẹt talu yüz ḳılınçın yan͡gın

6152 erej arzu niᶜmẹt bu ḳoḍmaḳ ḳamuġ
yayıġ dünya yaptı man͡ga bu ḳapuġ

6153 bayattın yıratur bu dünya kişig
tıḍar ḳıldru ıḍmaz bu eḍgü işig

6154 bu ḳorḳınç üçün bilge dünya ḳoḍup
ajun tezginü yügrür emgek yüḍüp

6155 ḳayu tağda yügrür ün͡gürde ev̇i
yimi ot köki içgü yağmur suv̇ı

6145 *ḳalġu .. tiriglik*] A_{18} *turġu ẹ. bu beglik* B_1 *ḳ. ermes tirig(l)ik* | *barġu*
ermez] A_{18} *baḳ-numaz* (?) B_1 *bạrġu ermes* || 6146 *neçe min͡g* | A_{19} *neçem-e* B_2 *nẹçe*
ming (*-i-* yerine *-n-* ile) | *üzülgü*] A_{19} *ụsel-güü* || 6147 *sözüg*] A_{20} *sọsüg* B_3 *sọ̈züg*
sözüng (noktasız) | *yüzüg*] A_{20} *ọsüg* C_{17} *yüzüng*
Dörtlük, A 'da ayrıca işâret edilmemiş; B 'de çizgiler ve C 'de ayrı satırda *şiᶜr*
sözü ile ayırt edilmiştir
6148 *yise*] A_{21} *yez-e* | *suv̇ın ... sen*] A_{21} *suv̇ı-nı ... sẹn* B_4 *sụv̇ın* ... C_2 *sụv̇ın sen*
(satır üstuünde yazılmış) ... || 6149 *elgin͡g ... közin*] A_{22} *ilging mesel kụn k.* B_5 ...
közin (*-z-* noktasız) C_3 ... *közi* | *yirde sen*] A_{22} *yerde sẹn* B_5 ve C_3 *yịrde sẹn* || 6150
negü] A_{23} *nelük* B_6 ve C_4 *nigü* || 6151 *sev̇mez ... nen͡gin*] A_{24} ... *ne(n)gin* B_7 *sẹv̇mes*
| *tü ... yüz*] A_{24} *buu ... yụz* B_7 ... *yüz* (*y-* noktasız) C_5 *tü* (noktasız) *n.*
ḳılur (noktasız) *yüz* (*y-* noktasız) || 6152 *erej ... ḳoḍmaḳ*] A_{25} *eric a. niᶜmet-ni*
ḳılm-a | *yayıġ*] A_{25} *bayıġ* || 6153 *bayattın*] B_9 ve C_7 *bạyat-dın* | *tıḍar ... bu*] A_{26} *tıdıp*
(satır altında uyg. harfl. *tıyıp*) *ḳıl-ġalı ıdmas* B_9 ... *ıḍmas bu* C_7 *t. ḳıldur ı. bu* || 6154
ḳorḳınç] A_{27} *ḳorḳunç* C_8 *ḳọrḳınç* | *ajun*] A_{27} *acun* || 6155 *tağda ... ev̇i*] A_{28} *tağ-ḳa*
ivi B_{11} *t. yügrür* (*y-* ?) ... *iv̇i* | *yimi ... yağmur*] A_{28} *yem-i ... yamġur*

6156 ķayusı bịyabanda yügrür kezip
bayatķa bu ķorķu saķınçın sızıp

6157 ķayusı örüm kedti bügri uça
ķayu yir kezer bu közi yaş saça

6158 ķayusı yimez aş özin sızġurur
ķayu tünle yatmaz adaķın turur

6159 bu yaŋlıġ yorırlar odunmış kişi
udımış turursmız usayuķ başı

B 441 6160 sen emdi küdezgil özüŋ ay ķadaş
seniŋ boldı dünya özüŋ boldı baş

A 176 6161 hava bas uķuş birle nefs boynı sı
bu ol er nişanı uķuş belgüsi

6162 bu iki bile er yoķadur küçün
muŋar kim bulun bolsa emger öçün

6163 munuķı barır men bu kün adrılıp
seniŋ me yoluŋ bu kel edgü ķılıp

C 370 6164 isizke ķatılma ķılınç edgü tut
isiz iki ajun ķılur özke yut

6165 negü tir eşit köŋli bışmış kişi
ölümde oza işin itmiş kişi

6166 isizke yüreklig aya buġraġu
isiz ķılma isiz yimi ol aġu

6156 *kezip*] A_{29} *kesip* B_{12} ve C_{10} *engip* | *bu* ... *sızıp*] A_{29} *buu ķorķunç* (*-nç* tashih görmüş) ... *sesip* C_{10} ... *sızıp* (*-z-* noktasız) ‖ 6157 *örüm* ... *bügri*] A_{30} *ösüm ked-yggri* C_{11} *örüm* (*-r-* üstündeki işârete dikkat) ... | *ķayu* ... *yaş*] A_{30} *udımaz usun tynl-yaş-ı* B_{13} *ķ. yịr kęzer* ... C_{11} *ķayu yęr* (*-ę-* harekeli) *kęzer* ... ‖ 6158 *yimez* ... *sızġurur* A_{31} *yemez* ... *sız-ġırur* B_{14} *yimes* ... C_{12} *yimez* ... | *tünle yatmaz*] B_{14} *t. yatmas* C *tünle* (*t-* yerine *n-* ile) *y.* ‖ 6159 *yorırlar odunmış*] A_{32} *turur buu odanmış* B_{15} *yorırla* (*y-* dikkat, tashih görmüş) ... | *turursmız*] A_{32} *turur biz* ‖ 6160 *özüŋ ay*] A_{33} *osüng-* | *dünya özüŋ*] B_1 *dünya* (satır üstünde yazılmış) *ö.* C_{14} *d. özüng* (*-z-* noktasız) ‖ 6161 *boynı sı*] A_1 *boy-nı-nı* | *er*] A_1 ve B_2 *ęr* ‖ 6162 *er*] A_2 ve B_3 *ęr* ‖ 6163 *munuķı ... men*] A_3 *munıķ-ı* ... B_4 ... *me* C_{17} ... *men* | *seniŋ* ... *ķılıp*] A_3 *sanga* ... B_4 ... *ķılın* C_{17} ... *ķılıp* (*-ı-* bir çizgi fazla) ‖ 6164 *isizke*] A_4 *ę-siz-ke* | *isiz* ... *ajun*] A_4 *ę... i. acun* ‖ 6165 *negü* ... *bışmış*] A_5 *n. ter ę. bir sın-a-mış* B_6 *nigü* ... *bışmış* C_2 *ni...* ... | *ölümde* ... *itmiş*] A_5 *ölüm-tin* ... *ędmiş* C_2 *ölüm-den* ... ‖ 6166 *isizke* ... *buġraġu* A_6 *ę-siz-ke* ... *baġ-raġu* B_7 ve C_3 ... *bąġraġu* | *isiz* ... *yimi*] A_6 *ęsiz ķ. ęsiz yemi*

6167 aya kiŋ yorıķlıġ budun öktemi
ölüm yetgelir terk otı ķıl emi

6168 aya men tigüçi mini sav mini
ölümke anunġıl yanur ked sini

6169 aya aç közi suķ bu dünya ķulı
ölüm suķlanur kör sini tutġalı

6170 ayur ay ķadaşım barır men muŋgun
iki neŋke artuķ açır men bu kün

6171 biri bir bayat tapġı mindin ķalır
ikinçi idim yadı tilde barır

6172 bu kün ya yarın tut yumulsa bu köz
silerniŋ du'aķa bolur muŋluġ öz

6173 du'ada unıtma mini ay ķadaş
meniŋde kidin sen kelir sen ulaş

6174 munuķı körür sen meniŋ halimi
saŋa bolsu 'ibret otı ķıl emi

B 442 6175 ölüm keldi iltür barır men muŋgun
saŋa kelge minde basa sen anın

6176 bu kün adrılur men muŋgun öz barır
ķavuşġum ķaçan erki teŋri bilir

6177 negü tir eşitgil ölügli kişi
ölürde ulıp yirke çalmış başı

6167 *kiŋ yorıķlıġ*] A_7 *keng yorıġ-lı* B_8 *k. yorıķ-lıġ* (satır altında *ķılıķ*) C_4 *k. yorıķ-lıķ* | *yetgelir* ... *emi*] A_7 *yet-gelür teg adı ķ. ę.* B_8 *buzġalır kör tiriglik tamı* ‖ 6168 *tigüçi ... mini*] A_8 *tegüçi meni suv munı* B_9 ve C_5 ... *sąv m.* | *yanur* ... *sini*] A_8 *yanır ...r seni* ‖ 6169 *sini*] A_9 *seni* ‖ 6170 *ayur* ... *muŋgun*] A_{10} *ayur-a ay* ... *bu kün* | *bu ...ün*] A_{10} *ögün* ‖ 6171 *mindin*] A_{11} *mendin* | *idim* ... *tilde*] A_{11} *iti y. til-tin* B_{12} *i. yadı* (*-d-* noktalı) *t.* C_8 ... *tilden* ‖ 6172 *ya*] A_{12} *me* | *du'aķa* ... *öz*] A_{12} *tav-a-ķa* ... B_{13} ... (*öz*) ‖ 6173 *du'ada* ... *mini*] A_{13} *tav-a-ta unudm-a men-i* | *meniŋde* ... *ulaş*] A_{13} *mening-tin kedin bolm-a sen baġr-ı taş* B_{14} ... *kęlir se u.* C_{10} *męningden* ... *kęlir sen u.* ‖ 6174 *körür sen*] A_{14} *kęrer s.* B_{15} *k. se* C_{11} *k. sen* | *otı*] A_{14} *oķ-ı* ‖ 6175 *iltür ... men*] A_{15} *ünder* ... B_1 *įltür* ... C_{12} *įltür* (*-r* satır üstünde yazılmış) *b. men* | *minde*] A_{15} *anda* C_{12} *mindin* ‖ 6176 *men* ... *öz*] A_{16} *men yan-a öz* B_2 *me* ... C_{13} *men* ... | *...rki*] A_{16} *ędgü* ‖ 6177 *negü tir*] A_{17} *n. ter* B_3 ve C_{14} *nigü t.* | *ölürde* ... *yirke*] A_{17} *...ür-te u. yerke* B_3 ve C_{14} ... *yęrke*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda *şi'r sözü* ile ayırt edilmiştir

6178 ölür men öküngün akar köz yulum
tatığlar tatığsız kılur bu ölüm

6179 ölümde basa kör iki yol küder
ikide kayu erki barğu yolum

C 371 6180 yana ok ayur ay bağırsak kadaş
mening kadğuma sen köngül kılma baş

6181 ulıma köngül bertme minde basa
köngül bas duʿa kıl katığlan usa

6182 sığıt kılma artuk tıda tut özüng
bu işni bayat ıdtı kesgil sözüng

6183 yorı yangıl emdi yana evke bar
sakınç kadğu birle köngül kılma tar

6184 kereklig tutuzdum sanga barça söz
unıtma sözümni aya köngli tüz

6185 iligke tegürgil meningdin selam
bu ahır selam ol ay bilgi tamam

ÖGDÜLMİŞ CEVABI ODĞURMIŞKA

6186 yanut birdi ögdülmiş aydı turup
negü teg barayın sini men kodup

6187 ağır ig bile sen özüng yalnguzun
negü teg kılur sen ay urğı tüzün

6178 *ölür ... öküngün*] A_{18} *ölir m. ökün-çüm* | *tatığlar*] A_{18} *kadığ-lar* || 6179 *ölümde ... küder*] A_{19} *ölüm-ten ... kudez* C_{17} *ölüm-de*ⁿ *... küder* | *ikide*] C_{17} *iki-de*ⁿ || **6180** *yana ok*] B_6 ve C_1 *yene ök* | *mening ... sen*] A_{20} *mening kadğum-ı yep (?)* || 6181 *ulıma ... minde*] A_{21} *... mende* C_2 *ulıtma ... minde*ⁿ | *duʿa*] A_{21} *tuv-a* || **6182** *tıda tut*] B_8 ve C_3 *şabır kıl* | *ıdtı*] A_{22} *tıt-tı* || **6183** *evke*] B_9 *ivke* | *birle köngül*] A_{23} *gske acun* C_4 *b. ajun* || **6184** *kereklig*] A_{24} *kereking* | *unıtma*] A_{24} *unudum-a* || **6185** *iligke*] A_{25} *elig-ke* C_6 *ilig-ke* (-*l*- üstündeki çizgiye dikkat)

ögdülmiş ... odğurmışka] A_{26} *ö. cuvabı o.*

6186 *birdi*] A_{27} *berti* | *negü ... sini*] A_{27} *... sen-i* B_{13} ve C_8 *nigü ...* || 6187 *ig ... yalnguzun*] A_{28} *yig ...* C_9 *... yangluzun* | *negü ... urğı*] A_{28} *... sen ay kılkı* B_{14} *nigü ...* C_9 *nigü ... köngli*

ODĞURMIŞ CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

B 443 6188 yana aydı odğurmış emdi yorı
mening kadğumı sen yime ay urı

6189 idim yadı tap ol avıngu işim
körü ıdmağay tengri itgey işim

6190 kimi edgü tutsa bayat edlese
kamuğ edgü boldı anıngda basa

6191 idi yakşı aymış köni sözlüg er
işig aşru körmiş yiti közlüg er

6192 bayat kimke kılsa ʿinayet basut
anıng boldı ajun bolu birdi kut

A 177 6193 bayat fazlı kimke yetilse tükel
bulur iki ajun bolur edgü hal

6194 kimi kodtı erse ay ersig urı
kerek bolsunı ıt kerek kök böri

6195 sözin kesti odğurmış aydı kadaş
yorı bar esen tur közün tökme yaş

C 372 6196 turup kuçtı ögdülmiş odğurmışığ
öpüp yığladı yirke tökti yaşığ

6197 sığıt birle çıktı kör andın turup
atın mindi keldi yüz evke urup

odğurmış ... ögdülmişke] B ve C'de bu başlık yok | *cevabı*] A_{29} *cuvabı*

6188 *yime*] C_{10} *yīme* || **6189** *yadı .... işim*] A_{31} *yatı bar tap avıngu eşim* B_2 *yadı* ... noktalı) ... *avıtğu i.* | *ıdmağay ... itgey*] A_{31} *ıdmağ-a t. edgey* C_{11} *ıdmağa ...*

6190 A_{34}'te bu beyit 6192'den sonra geliyor | *anıngda*] A_{34} *kamuğ-ta* C_{12} *anıng-da*ⁿ

6191 A_{32}'de bu beyit 6189'dan sonra geliyor | *yakşı ... er*] B_4 *... er* C_{13} *yahşı* ... [*yiti ... er*] A_{32} *iti koslüg-ler* B_4 *yiti k. er* C_{13} *yiti ...* || **6192** *basut*] A_{33} *boo-sut* ... ve C_{14} *basut* | *ajun ... birdi*] A_{33} *acun b. berti* B_5 *iki ajun boldı* C_{14} *acun angar* ...

6193 A_1'de bu beyit 6190'dan sonra geliyor | *bulur ... hal*] A_1 *tilek-ler-i bultı* ... *al* C_{15} *bulur* (*b*- yerine *k*- ile) ... || **6194** *kodtı erse*] A_2 *surz-e tengri* ... *ıt*] A_2 *ıt yesün-i* || **6195** *tur közün*] A_3 *kal kosün* B_8 *tur közin* || **6196** *kuçtı*] ... | *yirke*] A_4 *yerke* B_9 ve C_1 *yirke* || **6197** *atın ... evke*] A_5 *... evke* B_{10} *atın* ... C_2 *a. mündi ...*

6198 tüşüp kirdi eṽke saḳınçın tügük
sevinçi kitip köngli ḳaḍğun ügük

6199 ne mungluğ turur körse yalnguḳ özi
sevinçi az ol barça ḳaḍğu tözi

6200 tilek barça bulsa sevinç küldürür
ḳalı ḳaḍğu kelse saḳınç yığlatur

6201 seṽerin bulup körse seṽnü küle
ḳalır aḍrılurda bu ḳaḍğu bile

B 444 6202 arala aṽıtur seṽinçin vịṣal
ara yığlatur kör fịraḳın tükel

6203 negü bar ajunda fịraḳta ḳatığ
fịraḳ ḳaḍğuları tengizde batığ

6204 tirigle fịraḳ bolsa ḳaṽşur yana
tilep irteşü yandru tapşur yana

6205 ḳamuğda ḳatığraḳ fịraḳ bu ölüm
ölümke itig yoḳ ya tutmaz tolum

6206 ḳamuğnung fịraḳı yaḳın ya yıraḳ
ölümnüng fịraḳı yıraḳ bu fịraḳ

6207 mungar mengzer emdi bu bẹytig oḳı
oḳısa aça birge mạʿni taḳı

6198 *eṽke*] A_{6} *ẹrz-e* B_{11} *iṽke* | *seṽinçi ... ügük*] A_{6} *sevünçi kedip ... ylük* (*y*- ?) C_{3} *sẹṽünçi* ... || 6199 *yalnguḳ*] C_{4} *yạngluḳ* | *seṽinçi ... tözi*] A_{7} *sevünçi* ... *sözi* C_{4} *sẹṽünçi* ... || 6200 *tilek ... seṽinç*] A_{8} *tilek-ler-i b. sevünç* C_{5} ... *kilse sẹṽinç*

6201 B'de bu beyit iki satır üzerine yazılmış | *bulap ... seṽnü*] A_{9} ... *sevnür* C_{6} *bụlur* ... | *ḳalı ... bu*] A_{9} *ḳal-ı adrılur bolz-a* || 6202 *arala ... vịṣal*] A_{10} ... *sevünçin vusal* B_{1} *erejle* ... C_{7} ... *sẹṽünçün v.* | *kör ... tükel*] A_{10} *buu firaḳ mengsi ıl* C_{7} ... *firaḳın t.* || 6203 *negü ... fịraḳta*] A_{11} ... *acun-ta firaḳ-tın* B_{2} *nigü* ... *fıraḳ-dın* C_{8} *nigü* ... *fịraḳ-taⁿ* | *tengizde*] A_{11} *tenggiz-tin* C_{8} *tẹngizdeⁿ* || 6204 *tirigle ... ḳaṽşur*] A_{12} *tirigl-e ... sevnür* (?) B_{3} *tirigler ... tạpşur* C_{9} *tirigler* ... | *irteşü ... tapşur*] A_{12} *erde-şü* ... B_{3} *irteşü* (-*ş*- noktasız) *y. ḳạṽşur* || 6205 *ḳamuğda ... bu*] A_{13} *ḳamug-tan ḳ. turur buu* C_{10} *ḳạmuġ-daⁿ* ... | *itig ... tutmaz*] A_{13} *ẹdig ... bolmaz* B_{4} .. *tuymaz* || 6206 *ḳamuğnung*] A_{14} *ḳamuğung* C_{11} *ḳạmuġ-nịng* | *ölümnüng ... fịraḳ*] A_{14} *ölümü(n)g ... yıraḳ* C_{11} *ölüm-nịng* ... || 6207 *bẹytig*] B_{6} ve C_{12} *bạytığ* | *oḳısa ... taḳı*] A_{15} *açılz-a sangga maʿn-i bar-ı yoḳ-ı*

Dörtlük, A'da ayrıca işâret edilmemiş; B'de çizgiler ve C'de ayrı satırda şiʿr sözü ile ayırt edilmiştir

6208 ḳamuğda ḳatığraḳ ölüm ol fịraḳ
fịraḳın töker yaş körügli ḳaraḳ

6209 tirigle fịraḳḳa vịṣal bar umınç
ölügli vịṣaldın siziksiz yıraḳ

6210 yidi içti ögdülmiş az inçrünüp
nạmazın yetürdi aḍaḳın turup

6211 yaşıḳ yirke indi yüzin kizledi
ḳalıḳ ḳarşu keldi izin izledi

C 373 6212 töşek ḳoldı yattı usı kelmedi
saḳınç ḳaḍğu birle közin yummadı

6213 ḳopup çıḳtı ilke yuṽuldı yaşı
ajun mengzi boldı ḥạbeş ḳırtışı

6214 yana yandı eṽke töşekke kirip
yatıp bardı bir az saḳınçın serip

6215 yüzin kizledi yirke rumi ḳızı
ajun mengzi boldı bu zẹngi yüzi

6216 usı kelmedi turdı baḳtı yana
kör ülker saṽulmış uçuḳmış tüne

B 445 6217 közin kökke tikti baḳa turdı kiç
ḳara tün tünerdi yarumadı hiç

6208 *ḳamuğda*] A_{16} *ḳamuġ-tın* C_{14} *ḳạmuġ-daⁿ* | *fịraḳın*] A_{16} *firaḳıng* C_{14} *fịraḳ-lar* || 6209 *tirigle ... umınç*] A_{17} *t. firaḳ-ı v. ol umunç* C_{15} *tirigler* (tashih görmüş) *f. umunç bar vịṣal* | *vịṣaldın*] A_{17} *vusal-ı* || 6210 *yidi ... inçrünüp*] A_{18} *yeti ... ọz inçr-e turup* || 6211 *yirke indi*] A_{19} *yụz-kc batı* B_{10} *yịrke i.*

6212 A_{21}'de bu Beyit 6215'ten sonra geliyor | *yattı*] B_{11} ve C_{1} *yạt(t)ı* || 6213 *ḳopup ... yaşı*] A_{22} *turup ç. ẹlke yaṽuldı yaz-ı* | *ajun ... ḳırtışı*] A_{22} *acun yer yụz-i ornu tụgmiş ḳaş-ı*

6214 A_{24}'te bu bu beyit 6217'den sonra geliyor | *eṽke*] B_{13} *iṽke* | *bir az*] A_{24} *ısraḳ*

6215 A_{20}'de bu beyit 6211'den sonra geliyor | *yirke*] A_{20} *yerke* B_{14} *yịrke* | *ajun*] A_{20} *acun*

6216 A_{25}'te bu beyit 6214'ten sonra geliyor | *usı*] A_{25} *öz-i* | *kör ... saṽulmış*] A_{25} *k. ọske usulmış* B_{15} *bu ürker sạṽulmış* C_{5} ... *sạṽulmış*

6217 A_{23}'te bu beyit 6213'ten sonra geliyor | *turdı kiç*] A_{23} *kọrti keç* | *tünerdi hiç*] A_{23} *yụz-i-ni yarut-mat-ı heç*

6218 yatıp bardı azraḳ oḍundı turup
yaşıl kökke baḳtı yoḳaru körüp

6219 toğardın ḳara ḳuş ḳopup örledi
yağı ot kötürmiş teg ot yıldradı

6220 yitiken kötürdi yana baş örü
töñitti yana yıldrıḳ aḍğır naru

6221 erentir başı indi yirke yağuḳ
yaşıḳ baş kötürdi yüz açtı yaruḳ

6222 yana ḳoptı yundı tarandı arığ
nạmaz ḳıldı vịrdin oḳıdı arığ

6223 ajun ḳırtışı boldı altun öñi
yalın teg bolup dụnya ḳızdı eñi

6224 tonın keḍti terkin atını tutup
yana ḳarşıḳa bardı evdin turup

6225 tüşüp kirdi ḳarşıḳa terkin yorıp
oḳıdı ilig kirdi köñlin tirip

6226 baḳa kördi ilig kör ögdülmişig
tüşük kördi köñlin ol eḍgü kişig

İLİG SUʾALİ ÖGDÜLMİŞKE

A 178 6227 ayıttı ilig emdi ḥaliñ ne ol
saḳınçlığ körür men öziñ ay amul

6218 A_{28}'da bu beyit 6216'dan sonra geliyor | *azraḳ*] C_7 *azraḳ* (-*z*- noktasının yeri yanlış) || 6219 *yıldradı*] A_{27} *yal-radı* B_3 ve C_8 *yıldradı* || 6220 *yitiken* ... *baş*] A_{28} *yediken k. baş-ı-nı* | *töñitti* ... *naru*] A_{28} *yan-a yıl-tırıḳ a. ạngi-ni körü* B_4 ve C_9 *töngit(t)i yana yıldrıḳ* ... || 6221 *erentir* ... *yağuḳ*] A_{29} *eren-yez b. yerke ilti yavuḳ* B_5 *eren-tiz* ... *yịrke y.* C_{10} *eren ḳırtışı i. yịrke y.* | *kötürdi*] A_{29} *kọderdi* || 6222 *ḳoptı* ... *tarandı*] A_{30} *turtı y. tonan-tı* C_{11} *turdı* ... || 6223 *ajun*] A_{31} *acun* | *ḳızdı eñi*] A_{31} *ḳıstı ạngi* || 6224 *tonın* ... *tutup*] A_{32} *tonı* ... *adın tut-turup* B_8 ... *aṭını tutup* (-*t*- noktasız) C_{13} ... *tirkin* (-*i*- noktasız) ... | *evdin*] C_{13} *ivdin* || 6225 *tüşüp* ... *terkin*] A_{33} *tegip ḳarş-ı-ḳa taşti bartı* C_{14} ... *tirkin* | *ilig* ... *tirip*] A_{33} ... *köngüli terip* B_9 *ịlig* ... *sẹrip* C_{14} *ilig* ... || 6226 *ilig*] C_{15} *ịlig*

ilig ... *ögdülmişke*] B ve C'de bu başlık yok

6227 C_{18}'da müstensih, beytin son iki sözünü yazarken, yanlışlık ile, bir satır atlayarak, 6228. beytin sonuna geçmiş (aş. bk.) | *ayıttı*] B_{11} ve C_{18} *ayıt(t)ı* | *körür* ... *amul*] A_1 *s. kọrür mẹn ọsüng ket a.* B_{11} *k. me* ... C_{18} *kọrür meⁿ altın-da tügün*

6228 negü yük kötürdüñ köñülke bu kün
nịşanın körür men alında tügün

6229 nelük al boḍuduñ ḳızıl meñziñi
negü birdi dụnya saña öz öñi

C 374 6230 taḳı ḳut evürmedi sindin yüzin
yayığ dụnya dẹvlẹt yarutur közin

6231 oñay evrilür emdi evren saña
tilekçe toğar ay kün öḍlek toña

B — 6232 saña tügmedim men bu ḳaşım közüm
küler yüz tutar men sevinçlig özụm

6233 saña kim tegürdi bu ḳaḍğu saḳınç
negü erki ḥaliñ sözüñ ne erinç

6234 negü ḳaḍğu vaḳtı turur ay oğul
maña ay bileyin ay ḳılḳı amul

6235 saña tegse emgek ya ḳaḍğu saḳınç
maña ma ḳaçan bolğa anda sevinç

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

6236 yanut birdi ögdülmiş açtı sözin
ḳadaşı igi ḥali ne erdükin

6237 özi barmışın hẹm neteg körmişin
ayu birdi öt sav negü aymışın

6228 C'de bu beyit yok (bk. beyit 6227 not) | *negü* ... *kün*] A_2 ... *tegür-tüng bụkün* B_{12} *nigü* ... | *nịşanın körür*] A_2 *nişanı kọrer* || 6229 *nelük* ... *meñziñi*] A_3 *nenük a. yedüd-tüng ḳısıl mingsingi* | *negü* ... *dụnya*] A_3 *n. berti tüny-a* B_{13} *nigü* ... C_{17} *nigü* (*n*- üstündeki noktalara dikkat) *birdi erki* || 6230 *taḳı* ... *sindin*] A_4 *ḳovı* ... *gvür-meti* (-*v*-? -*g*-?) *sendin* B_{14} *tạḳı* ... C_1 *toḳı* ... || 6231 *oñay* ... *saña*] A_5 ... *ngğay görilür* ... *sangga* C_2 *o. evrülür* ... | *toña*] A_5 *tanga*

B'de metnin bundan sonraki kısmı eksiktir

6232 *men sevinçlig*] C_3 *meⁿ sẹvinç-lüg* || 6233 *saña*] C_4 *sa* | *negü* ... *ne*] A_7 ... *ni* C_4 *nigü* ... || 6234 *negü*] C_5 *nigü* | *ay*] A_8 *ayt* (tashih görmüş)

ögdülmiş ... *iligke*] A_{10} *ọgdülmiş cuvabı i. odğurmış ịglemişin ayur*

6236 *birdi*] A_{11} *berti* | *erdükin*] C_8 *irdükin* || 6237 *barmışın*] C_9 *birmişin* (*bi*- ...ktasız) | *birdi* ... *negü*] A_{12} *berti* ... C_9 ... *nigü*

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

6238 köñgül bertti ilig yuv̇uldı yaşı
ayur ay dịriğa ol eḍgü kişi

6239 bağışlasu teñri anıñ canını
ḳoratmasu andın eti ḳanını

6240 yana aydı ḥali negü ol anıñ
negü teg ḳoḍup keldi köñlüñ seniñ

6241 anı kim küḍezür igin kim körür
ol ig birle yalñuz negü teg yatur

6242 nelük sermediñ anda ança turup
anı kimke ḳoḍtuñ bu yañlığ körüp

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

6243 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
añar sözledim men ay bilgi ögüz

6244 mini ev̇re sürdi sözüm tutmadı
sözin ḳaḍra kördüm küçüm yetmedi

C —

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

6245 ilig aydı teñri küḍezgey anı
şịfa birge ḳolsa ḳopurğay anı

ilig ... ögdülmişke] nushalarda bu başlık yok (bk. beyit 6239 not)

6238 *bertti ... yuv̇uldı*] A_{13} *berti i. yav̇ul-tı* C_{10} *bẹrt(t)i ...* || **6239** *eti ḳanını*] A_{14} *ẹ-ti sanını*

A_{15}'te, 6239'dan sonra, şu başlık gelmektedir:

elig cuvabı ögdülmiş-ke

6240 *negü ... anıñ*] C_{12} *nigü o. anıng* | *negü ... seniñ*] A_{16} *... köngül s.* C_{12} *nigü ... sening* (-e- dikkat) || **6241** *yalñuz negü*] C_{13} *yạngluz nigü* || **6242** *nelük ... ança*] A_{18} *... ança anda* C_{14} *nẹlük* (önce *-l-* yerine *-k-* yazılmış, sonra *-k-* çizgisi uzatılarak, tashih edilmiş) *sirmeding ...*

ögdülmiş ... iligke] A_{19} *ö. cuvab-ı ilig sọsin-ge* C_{15} *... ịlig-ke*

6243 *yanut birdi*] A_{20} *y. berti* C_{16} *cẹvab b.* | *ögüz*] A_{20} *ẹgüz* C_{16} *öngüz* || **6244** *mini*] A_{21} *meni* | *ḳaḍra*] C_{17} *ḳaḍra*

C'de metnin 6245. beyitten 6303. beyte kadar olan kısmı eksik

ilig ... ögdülmişke] A'da bu başlık yok (bk. beyit 6251 not)

6245 *birge*] A_{22} *berge* (önce *-gey* yazılmış, sonra tashih edilmiş)

6246 bayatḳa ulamış turur ög köñül
yav̇a ḳılmağay bir bayat ay oğul

6247 ḳayu ḳul ḳamuğdın ev̇ürse yüzi
yaratmış iḍike sığınsa özi

6248 siziksiz küḍezür anı bir bayat
tilekin birür hẹm bulur eḍgü at

6249 muñar meñzer emdi bu sözni eşit
köñülke alın ötrü özke iş it

6250 bayatḳa sığınğıl ḳamuğdın üzül
köñül til arığ tut ḳılınçın süzül

6251 bayat birge barça tilekiñ tükel
yekig keḍ yağıla bayatḳa tüzül

6252 yana aydı ilig ay ögdülmişe
saḳınç ḳaḍğu birle yorıma buşa

6253 ol eḍgü kişi erdi eḍgü başı
ḳalı ölse itgey bayatım işi

6254 biziñe turur iş yarın ay bügü
ne erki tiriglik ne erti tigü

6255 isiz öz yigitlik yav̇a ḳıldımız
isiz kep köñül ög isizde isiz

6256 keçürmiş tiriglik bu kün boldı tüş
neteg keçti erse yanut kelge tuş

6257 bu ḳalmış tiriglik yav̇a ḳılmağu
hạva arzularḳa köñül birmegü

6247 *ev̇ürse*] A_{24} *ọv̇ürz-e* | *iḍike*] A_{24} *iti-ke* || **6148** *siziksiz ... anı*] A_{25} *sesik-siz küdez-sür a.* | *birür*] A_{25} *berür* || **6249** *it*] A_{26} *ẹd*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6250 *üzül*] A_{27} *ụsül* || **6251** *birge*] A_{28} *berge* | *yekig ... tüzül*] A_{28} *yelig tüsül*

A_{29}'da, 6251'den sonra, daha şu başlık gelmektedir (yk. bk.)

ilig cuvabı ögdülmiş-ke

6253 *itgey*] A_{31} *ẹdgey* || **6254** *biziñe ... bügü*] A_{32} *bising-ge ... begü* | *tigü*] A_{32} *tegü* || 6255 *isiz*] A_{33} *ẹ-siz* | *isiz ... isiz*] A_{33} *ẹsir-kep k. ọg ẹ-siz-te ẹ-siz* || **6256** *tuş*] A_{34} *tuuş* || **6257** *birmegü*] A_{35} *ber-megü*

6258 neçe ḳılsa aḫır öz ölgü turur
ölümde kiḍin min͡g öküngü turur

6259 bu künde naru sen taşırtı turup
buḍun küçlerin kör bağırsaḳ bolup

6260 mini ḳutġaru bir özün͡gni bile
yanutı bayat birge eḍgü yola

6261 negü tir eşitgil ay ḳılḳı amul
bayat ḳulların͡ga bağırsaḳ kön͡gül

6262 kim eḍgü ḳılınsa hem eḍgü yanut
bayat oḳ birür eḍgü ḳozni yarut

A 179 6263 kim isiz ḳılınsa özin͡ge ḳılur
ol isiz yanutı hem isiz bolur

6264 isizlik tilese bar isiz ḳılın
ol isiz yanutı ulıtġay bilin

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

6265 yanut birdi ögdülmiş aydı ilig
bu yan͡glıġ birü tursa öt sav erig

6266 ḳamuġ eḍgü bolġay buḍunḳa törü
tuta birge ten͡gri bu beglik örü

6267 ilig keḍ yaşasu ḳutaḍsu ḳutun
yuluġ bolsu canım tenim öz bütün

6268 ölür özke tegmez meger eḍgü at
bu atın tirig tutsu erklig bayat

6269 anunmış turur bu ölüm tutġalı
özün͡g ıḍmaġıl sen uḍıp yatġalı

6258 *ölümde ... öküngü*] A_{36} *ölüm-ten ḳedin m. ökün-güü* || **6259** *künde taşırtı*] A_{37} *kün-ten ... taşartı* (*-ş-* işâretsiz) || **6260** *mini ... bir*] A_{38} *men-i ḳ.* jer | *birge*] A_{38} *berge* || **6261** *tir ... ay*] A_{39} *ter işidgil ay* || **6262** *birür*] A_{40} *berür* || **6263** *isiz ... özin͡ge*] A_1 *ę-siz ḳ. ǫsin-ge* | *isiz ... isiz*] A_1 *ę-siz ... ę-siz* || 6264 *isizlik ... isiz*] A_2 *ę-siz-lik ... ę-siz* | *isiz ... ulıtġay*] A_2 *ę-siz y. ulıd-ġa*
ögdülmiş ... iligke] A_3 *ö. cuvabı i.*
6265 *birdi*] A_4 *berti* | *birü ... erig*] A_4 *berü turz-a ǫd suv ę.* || **6266** *birge*] A_5 *berge* || **6267** *keḍ ... ḳutaḍsu*] A_6 *ked yaş-a-su ḳudulsu* || **6268** *tutsu*] A_7 *turz-a* || 6269 *ıḍmaġıl*] A_8 *ud-maġıl*

6270 iḍi yaḳşı aymış biliglig tili
bu yan͡glıġ bolur kör saḳınuḳ yolı

6271 busuġda küḍer bu körünmez ecel
usalın basıḳur umınçın ʿamel

6272 isiz eḍgü barça ḳara yir bolur
bitilmiş ecelke yetilse ezel

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

6273 ilig aydı ten͡gri bu künde naru
man͡ga birsü tevfiḳ ḳılayın törü

6274 sözin kesti ilig özi amrulup
yorıp çıḳtı ögdülmiş andın turup

6275 yime serdi ḳaç kün bu ögdülmişe
saḳınç ḳaḍġu birle yorıdı tuşa

6276 saḳınçın ḳadaşı üçün ḳaḍġurup
sarıġ ḳıldı men͡gzin özin sızġurup

6277 turup sernümedi ḳadaşı üçün
yana barġusı keldi evre küçün

6278 turup bardı ilig taparu yorıp
oḳıdı ilig bu köründi kirip

ÖGDÜLMİŞ SUʾALİ İLİGKE

6279 ötündi iligke ayur men bu kün
barayın ḳadaşım taparu yoḍun

6270 *iḍi*] A_9 *ç-ti* | *saḳınuḳ*] A_9 *saḳ-ı-yuḳ*
Dörtlük, A'da sahife kenârında ar. harfl. *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
6271 *busuġda küḍer*] A_{10} *bu-suġun kudez* | *usalın ... umınçın*] A_{10} *uz-a-lın usı-ḳur* (*-ı- ?, -u- ?*) *umun-çun* || **6272** *isiz ... yir*] A_{11} *ę-siz ... yer* | *ezel*] A_{11} *ęsel*
ilig ... ögdülmişke] A_{12} *i. cuvabı ö.*
6273 *künde*] A_{13} *kün-tin* | *man͡ga birsü*] A_{13} *mangga bersü* || **6275** *serdi*] A_{15} *yur-ti* || **6276** *üçün*] A_{16} *tuçup* | *men͡gzin ... sızġurup*] A_{16} *mingsin ǫsin sız-ġurup* (*-ġ- ? -s- ?*) || **6277** *sernümedi*] A_{17} *ser-çimeti* (*-i- ?*)
ögdülmiş ... iligke] A'da bu başlık yok
6279 *bu kün*] A_{19} *bukün*

6280 negü erki ḥali köreyin anın͡g
tirig barmu erki ḳadaşım menin͡g

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

6281 ilig aydı barsa yaraġlıġ turur
ḳadaşlıḳ yaḳınlıḳ ulaşu bolur

6282 yorı bar menin͡gdin yime ök ayıt
negü ol igin kör me kön͡glin av̇ıt

6283 ilel tip turup çıḳtı andın yana
ev̇in͡ge kelip tüşti aldı tına

6284 aş içgü yidi az yana at tutup
ḳadaşı tapa bardı ḳaḍġu yutup

6285 yaḳın tegdi tüşti yorıp bardı ol
ḳapuġḳa tegip ündedi ḳoldı yol

LXXXII.

ḲUMARU ÖGDÜLMİŞKE OḌĠURMIŞNIN͡G ÖLMİŞİN AYUR

6286 ḳadaşı mụridi ḳumaru çıḳıp
sẹlam ḳıldı ötrü közi yaş saçıp

6287 yorıp keldi utru ayur ay ḳadaş
muyaṇ birsü ten͡gri kön͡gül ḳılma baş

6288 ḳadaşın͡g keçip bardı ḳoḍtı ajun
sen inçin tirilgil yaşaġıl uzun

6289 ulıma sen emdi seringil tıḍın
tirigke çıḳış yoḳ ölümde aḍın

ilig ... ögdülmişke] A$_{21}$ *i. cuvabı ö.*
6281 *ulaşu*] A$_{22}$ *ul-a-şı* || **6284** *yidi*] A$_{25}$ *yeti* || **6285** *ündedi*] A$_{26}$ *indẹdi*
ḳumaru ... ayur] A'da bu başlık yok
6287 *birsü*] A$_{28}$ *bersü*
A$_{29}$'da 6287'den sonra gelen başlık için bk. beyit 6298 not
6288 *ajun*] A$_{30}$ *acun* | *inçin*] A$_{30}$ *ẹnçin* || **6289** *ölümde*] A$_{31}$ *ölüm-kẹ*

6290 toġuġlı ölür ök sev̇üg can barur
kerek beg kerek ḳul ne sav̇çı ḳalur

6291 bizin͡ge anunmış turur bu ölüm
ölümke itig yoḳ azu berk tolum

6292 ünün sıġtadı eştip ögdülmişe
urundı toḳındı aḳıttı yaşa

LXXXIII.

ḲUMARU ÖGDÜLMİŞKE TAʿZİYẸT ḲILMIŞIN AYUR

6293 ḳumaru tegip tıḍtı aydı serin
bayat ḥụkmi tapla kön͡gül ög tilin

6294 tözüke turur bu ölüm kelgü kün
ol öldi sen emdi ölümke anun

6295 negüke ḳılur sen sıġıt ay urı
kim urdı ya kim sökti ne ol ḳorı

6296 bayat birdi erdi an͡gar can rẹvan
yana yandru aldı çıḳıp bardı can

6297 ol ev̇re yana yanġu ermez berü
san͡ga hẹm man͡ga barġu terk ol naru

6298 ayur tur ḳadaşın͡g gürin körgile
zịyarẹt ḳılıp sen yana yanġıla

6290 *ölür ök*] A$_{32}$ *ọlürük* || **6291** *bizin͡ge*] A$_{33}$ *bising-ge* | *itig ... tolum*] A$_{33}$ *ẹdig y. asu b. talum* || **6292** *toḳındı*] A$_{34}$ *toḳun-tı*
ḳumaru ... ayur] A'da bu başlık yok
6293 *ḳumaru*] A$_{35}$ *ḳumar-u* (*-u* ? *-ı* ?) | *tilin*] A$_{35}$ *telin* || **6295** *ay*] A$_{37}$ *ạn* || **6296** *birdi*] A$_{38}$ *berti* || **6297** *ev̇re*] A$_{39}$ *ev̇r-e* (*-v̇-* ?) | *naru*] A$_{39}$ *yaru* || **6298** *gürin körgile*] A$_{40}$ *gụrin* (*-r-* yerine *-n-* ile) *kọrgil-e* (*-e* dikkat, iki çizgi) | *yanġıla*] A$_{40}$ *yanġıl-a* (*-a* dikkat, iki çizgi)

LXXXIV.

ÖGDÜLMİŞ ODĠURMIŞKA YAS TUTMIŞIN AYUR

A 180
6299 turup bardı kördi ḳadaşı gürin
ḳuçup yıġladı yaşı saçtı barın

6300 ayur ay ḳadaşım mangа baḳ turup
üḍiklerim uçsun yüzüngni körüp

6301 küsep keldim erdi sini körgeli
nelük kizleding yüz manga kelgeli

6302 ay könglüm talusı sevüg canḳa can
seningsiz negü teg tirilsü rẹvan

6303 tüşümdemü kördüm sini men yatıp
körürde yitürdüm yıradıng batıp

[metin eksik]

LXXXV.

A –

İLİG ÖGDÜLMİŞKE TẠʿZİYET ḲILMIŞIN AYUR

C 375
6304 eşitti ilig keldi evdin turup
angar tạʿziyẹt ḳıldı könglin urup

ögdülmiş ... ayur] A_{29}'da bu başlık 6287'den sonra geliyor : *ö. ḳadaş-ı o. taʿziyet yaz tudmışın a.*

6301 *sini*] A_8 *sen-i* || 6302 *ay*] A_4 *ne* || 6303 *sini*] A_5 *seni*

Metnin 6303. beyitten sonra gelmesi lâzım olan kısmı (Ögdülmiş'in mezar başındaki sözlerinin tamamlanması, kardeşinin müridi ile konuşması, kardeşinin vasiyeti ve bırakmış olduğu rekve ile tayağın alınması, evine dönmesi, hukümdarın bu vaziyetten haberdar olması v. b.) eksiktir

A'da, nusha tam olduğu hâlde, metnin bu kısmı ve devamının eksik olması, stinsah edilmiş olduğu nushanın eksik olmasından ileri gelmektedir ; A 180_5'te 6303. beyit bulunmakta ve A 180_6'da ise, 6352. beyit ile devam edilmektedir

ilig ... ayur] nushada bu başlık yok

6304 *eşitti*] C_1 *eşit(t)i*

6305 ilig aydı öglen ay ögdülmişe
duʿa birle itgil angar sen işe

6306 bayat yarlıḳasu ol odġurmışıġ
keçürsü anıngdın yazuḳ ḳılmışıġ

6307 bu ḳaḍġu üçün birsü tengri muyan
bayattın sevinç bul tạmudın ạman

6308 ḳapuġ beklemiş sen yime yol kesip
yüzüng kizlemiş sen tilin söz basıp

6309 seningdin yaramaz bu yanglıġ ḳılıḳ
uḳuşluġ yorımaz bu yolça yorıḳ

6310 sanga kim tegürdi manga ay bu küç
ya kim övkeledi ya kim ḳıldı öç

6311 bayat ḥụkmi erdi ḳadaşıng öze
yorıttı ḳạżasın sen öz ḳılḳ tüze

6312 negüke ulır sen negü bu sıġıt
bu ḳılḳ eḍgü ermez munı sen aġıt

6313 toġuġlı ölür ol aġıġlı ilür
yorıġlı tınur ol birigli alur

6314 ḳadaşıng ölümi sanga bolsu pẹnd
seringil muyan ur şẹkẹr bolsu ḳand

6315 ölürüg körügli tirig ḳalġuçı
kerek pẹnd tutunsa ḳanı tutġuçı

6316 ölüg pẹndini baḳ ayur kör mini
ölüm tuttı bardım tutar uş sini

6317 mungar mengzer emdi bu bẹytig oḳı
oḳıp keḍ köngülke alınġıl taḳı

6307 *üçün*] C_4 *içün* | *bayattın ... tamudın*] C_4 *bạyat-dın ... tạmuġ-dın* || 6308 *yime*] C_5 *sen yime* | *sen*] C_5 *sen* || 6309 *yaramaz*] C_6 *yạramas* || 6310 *övkeledi*] C_7 *övkeledi* || 6311 *yorıttı*] C_8 *yorıt(t)ı* || 6312 *negüke ... negü*] C_9 *nigüke u. sen nigü* (noktasız, üstündeki işârete dikkat) || 6314 *seringil ... ur*] C_{11} *siringil m. ur* (satır üstünde yazılmış) || 6315 *ölürüg*] C_{12} *ölürụg* || 6316 *tuttı*] C_{13} *tut(t)ı* || 6317 *bẹytig*] C *bạytıġ*

D ö r t l ü k, C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

6318 senin͡gde ozaḳı ölügli min͡ge
birür pẹnd ayur uş man͡ga kör man͡ga

6319 usanıp yorıdım av̇ındım öküş
ölüm tuttı bardım kelir uş san͡ga

C 376 6320 ayıttı ilig ev̇re oḍġurmışıġ
neteg ölmişin ḥal negü bilmişig

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

6321 ötündi iligke negü körmişin
ölürde vạṣiyyẹt itip ḳoḍmışın

6322 turup rẹkve birle tayaḳın alıp
ilig utru urdı ḳumaru ḳılıp

6323 ayur uş ḳadaşım man͡ga ḳoḍmışı
bu erdi nen͡gi uş turu ḳalmışı

6324 ilig me kötürsü ḳumaru birin
ḳutaḍġay bu kün hẹm tusulġay yarın

İLİG CẸVABI ÖGDÜLMİŞKE

6325 ilig sundı aldı tayaḳ elgin͡ge
ayur bu ḳumaru ḳutaḍsu man͡ga

6326 sen alġıl bu rẹkve ḳadaşın͡g özin
munun͡g birle üşgür tilese yüzin

6327 sunup aldı rẹkve kör ögdülmişe
kön͡gül bertti közde yuv̇uldı yaşa

6328 ilig aydı körgil bu ʿibrẹt bu kün
birin͡ge tap emdi saḳınsa ögün

6329 ol andaġ tirildi tükedi ajun
taḳı ḳaldı artıp ay ḳılḳı tüzün

6330 negü tir eşitgil ḳılınçı silig
uḳuş birle işke yetürmiş elig

6331 öküş bolsa artmaz bu dụnya nen͡gi
neçe me az erse yeter öz ten͡gi

6332 bu dụnya müni min͡g bir ol erdemi
negü teg keçürse keçer adẹmi

6333 öküşlük ne asġı ölümde kiḍin
anı yigli sev̇nür senin͡gde aḍın

6334 ḳadaşın͡g ḳoḍup ḳaçtı dụnya nen͡gin
örüm keḍti arpa yidi öz ten͡gin

6335 keçürdi tiriglik turu ölmedi
anuḳ yiglilerke nen͡gin ḳoḍmadı

6336 ḳatıġlandı tün kün yinitti yüki
keçip bardı andın ajun emgeki

C 377 6337 ol itti iṣin kör ḳutuldı bu kün
bizin͡g iş ne erki yazılmaz tügün

6338 ilig ötledi kör min͡g eḍgü sözün
kön͡gül hẹm ḳarın urdı ötlep uzun

6339 yana ḳarşıḳa bardı ilig turup
tüşüp kirdi ev̇ke saḳınçlıġ bolup

6340 saḳınç ḳıldı ḳaç kün bu ögdülmişe
keçürdi bu ḳaḍġu yazıldı ḳaşa

6341 unıttı bu ḳaḍġu saḳınçıġ yime
yidi içti küldi sev̇indi yana

6318 *senin͡gde*] C_{16} *sẹning-de*ⁿ | *uş*] C_{16} *uş* (-*ş* tashih görmüş) || 6319 *av̇ındım*] C_{17} *oḳıdım* | *tuttı*] C_{17} *tut(t)ı* || 6320 *ayıttı* ... *oḍġurmışıġ*] C_1 *ayıt(t)ı* ... *ögdülmişig* | *negü*] C_1 *nigü*

ögdülmiş ... *iligke*] nushada bu başlık yok

6321 *negü*] C_2 *nigü* (*n*- sonradan eklenmiş) || 6322 *birle*] C_3 *bīrle* || 6324 *me*] C[6 n]oktaya dikkat) *bir* (noktasız) | *negü*] ... *me* (sonradan yazılmış) | *ḳutaḍġay* ... *tusulġay*] C_5 *ḳutaḍġa* (-*ḍ*- tashih görmüş) ... *tụsulġa*

ilig ... *ögdülmişke*] nushada bu başlık yok

6326 *munın͡g* ... *üşgür*] C_7 *munung b. üş-kür* || 6327 *bertti közde*] C_8 *bert(t)i közde* ...

6330 *negü*] C_{11} *nigü* || 6332 *min͡g bir*] A_{13} *ming* (tashih görmüş, *m*- altındaki noktaya dikkat) *bir* (noktasız) | *negü*] C_{13} *nigü* || 6333 *ölümde*] C_{14} *ölüm-de*ⁿ | *senin͡gde*] C_{14} *sẹning-de*ⁿ || 6335 *ḳoḍmadı*] C_{16} *ḳodmadı* (*ḳo*- iyi okunmuyor) || 6336 *yinitti*] C_{17} *yịnit(t)i* || 6337 *itti*] C_1 *it(t)i* | *yazılmaz*] C_1 *yạzılmas* || 6338 *uzun*] C_2 *uzun* (*z*- noktasız) || 6341 *unıttı* ... *yime*] C_5 *unıttı* (ilk -*t*- noktasız) ... *yīme* | *sev̇indi*] C_5 *sẹv̇ündi* || 6342 *yaḳşı*] C_6 *yaḫşı*

6342 iḍi yaḳşı aymış buḍun başlar er
bilig birle il kün işin işler er

6343 neçe ḳaḍġu saḳınç sini bulnasa
yana oḳ küler köz neçe yıġlasa

6344 ajun öñdisi bu telimde berü
isiz eḍgü erter neçe yıllasa

6345 saḳınçın keçürdi kör ögdülmişe
tapuġḳa baḳa turdı itti işe

6346 ḥarişlıḳ bile ol tapuġ başladı
kiçe tañda bardı işin işledi

İLİG SU'ALİ ÖGDÜLMİŞKE

6347 oḳıdı ilig bir kün ögdülmişig
ayıttı buḍun ḥali il kün işig

6348 ayur il ḥali ne buḍun ḥali ne
negü teg keçer emdi öḍlek küne

6349 mañga köz ḳulaḳ sen işimni ḳamuġ
seniñdin tiler men aça bir ḳapuġ

6350 sañga tegdi ḳaç kün bu ḳaḍġu saḳınç
tegümediñ işke işiñ ne erinç

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

6351 yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg
buḍun ḥali eḍgü du'a artġu teg

[metin eksik]

D ö r t l ü k, C'de ayrı satırda *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6344 *telimde*] C_9 *telim-den* || 6345 *ögdülmişe*] C_{10} *ögdülmişe* (*-l-* yerine önce *-k-* yazılmış, sonra tashih edilmiş) | *itti*] C_{10} *it(t)i* || 6346 *kiçe*] C_{11} *kiçe*

ilig ... ögdülmişke] nushada bu başlık yok

6347 *ayıttı*] C_{12} *ayıt(t)ı* || 6348 *negü*] C_{13} *nigü* || 6349 *sen*] C_{14} *sen* | *men*] C_{14} *men* || 6350 *tegümediñ*] C_{16} *tigümeding* || 6351 *birdi*] C_{17} *birdi* (noktasız)

Metnin 6351. beyitten sonra gelen kısmı (Ögdülmiş'in devlet işlerine âit sözlerinin tamamlanması ile yine Ögdülmiş ağzından 6352. beyit ile devam eden parça arasında geçen karşılıklı konuşmalar) eksiktir

A 180_6'da metin tekrar başlıyor (krş. beyit 6303 not).

C'de metinin 6351. beyit ile 6401. beyit arasındaki kısmı eksiktir

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

[metin eksik]

A 180
C —

6352 biri söz boġuz köz bu şehvet otı
bular ol kişike bu ṭa'at yutı

6353 biri boġzı tıḍsa bir az sözlese
yıraḳ tutsa özdin yaraġsız usa

6354 ḥava arzularḳa bolur erse erk
buşup övke kelse özin tutsa berk

6355 uḳuşluġ bu ol hem biliglig bu ol
munı alsa bolġay uḳuşluġ amul

6356 uḳuşluġ kişiler sözi öggü teg
köni tüz bolur ol özi belgü teg

6357 yaraġsızḳa yaḳmaz yıratur özin
kereksizni körmez yumıtur közin

İLİG CEVABI ÖGDÜLMİŞKE

6358 ilig aydı körklüg ayur sen bu söz
asıġlıġ turur bu sözüñ artuḳ öz

[metin eksik]

ÖGDÜLMİŞ CEVABI İLİGKE

[metin eksik]

6359 sefacı turur bu et öz me otun
cefaḳa cefa ḳıl özüñni tutun

ögdülmiş ... iligke] nushalarda bu başlık yok

6352 A_6'da sahife kenarındaki işârete dikkat (aynı işâret için bk. A 183_{18}) | *şehvet otı*] A_6 *ş-e-vet odı* || 6353 *usa*] A_7 *öz-e* || 6354 *övke*] A_8 *ev-ke* || 6356 *sözi*] A_{10} *şsi*

ilig ... ögdülmişke] A_{12} *i. cuvabı ö.*

Metnin 6358. beyitten sonra gelen kısmı (hukümdarın cevabı ile Ögdülmiş ağzından söylenen parçanın başı) eksik olmalıdır

6359 *et öz*] A_{14} *id öz*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şi'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6360 neçe eḍgü ḳılsa et özke sev̂e
anġar ança yav̂laḳ ḳılur bu cẹfa

6361 yime yaḳşı aymış kişi öḍrümi
cẹfaçı et özke otı hẹm emi

6362 vẹfa kimke ḳıldın͡g cẹfaḳa anun
cẹfaçı cẹfasın tegürgey künün

6363 kimi eḍgü tuttun͡g an͡gar ḳorḳu tur
sini isizin ol ulıtġay ünün

6364 ay ilig bu üç ara semzi yav̂uz
biri ıt biri ḳuş birisi et öz

6365 açurġu bularıġ yolın tutsa keḍ
anın yolḳa kirse boyun egse keḍ

6366 yolın ḳısmasa ḳuş men͡gin eḍlemez
semiz bolsa ıt toḳ av̂ın av̂lamaz

6367 et öz toḍsa ḳansa bolur buğrağu
ḳaçar eḍgülerin süre ıḍmağu

6368 ḳuşun͡g av̂lamasa bir ördek yas ol
ıtın͡g ḳoḍsa av̂ın yası bir as ol

6369 özün͡g buğrağursa beḍütse boyun
sini otḳa tartar ulıtur ünün

6370 men͡gilig turur kör men͡gi yoḳ çığay
barın tap ḳılıp ol yorır kön͡gli bay

6371 egin bütse boğzın toḍursa aşın
ḳılur ten͡gri tapğı iter ol işin

6372 uluğluḳ bu dẹvlẹt bu ḳut ḳıv̂ kişig
küv̂ezlikke tartar ḳoḍup öz işig

6373 küv̂ezlik bayattın yıratur ḳuluğ
uḳuşluğ yorımaz bu yan͡glığ yoluğ

6363 *tuttun͡g*] A_{18} *bụt-tüng* | *sini isizin*] A_{18} *seni ẹ-sisin* || 6364 *semzi*] A_{19} *semiz-i* | *ḳuş*] A_{19} *ḳuuş* || 6365 *açurgu*] A_{20} *oçur-ğu* | *egse*] A_{20} *ẹgz-e* (satır altında uyg. harfl. tekrarlanmış) || 6366 *ḳısmasa ... eḍlemez*] A_{21} *ḳız-maz-a ḳuuş m. ẹt-lemez* || 6367 *et ... buğrağu*] A_{22} *ẹd* (tashih görmüş) .... *bağ-rağu* || 6368 *ḳuşun͡g ... ördek*] A_{23} *ḳuşung* (*ḳ-* ?) ... *örnek*(?) | *as*] A_{23} *az* || 6369 *buğrağursa*] A_{24} *bağ-rağ-ʾurz-a* | *sini*] A_{24} *sen-i* || 6370 *tap ... ol*] A_{25} *tip ḳ. yol* (*y-* ?) || 6371 *egin ... boğzın*] A_{26} *ẹgin tudz-a boğuz-ın* | *iter*] A_{26} *ẹder* || 6373 *küv̂ezlik*] A_{28} *kev̂ez-lik*

6374 çığay ma ölür ök yime bay ölür
iki böz iletür ḳara yir bolur

6375 çığay ölse ḳutlur kiter emgeki
bay ölse ḳalur nen͡g iletür yüki

6376 mun͡gar men͡gzer emdi bu söz belgülüg
bu sözde özün͡gke kötürgil ülüg

6377 ay niʿmẹt iḍisi ölüm mịḥnẹtin͡g
ay mịḥnẹt iḍisi ölüm niʿmẹtin͡g

6378 çığay ölse ḳutlur kiter emgeki
ölüm tutsa ay bay saḳış birmekin͡g

İLİG SÖZİ ÖGDÜLMİŞKE

6379 yana aydı ilig bu dụnya içi
yılanı çaḍanı telim tikgüçi

6380 aşı az yigüke ağusı öküş
yana ögdisi az öküşi söküş

6381 uḳuşluğ sunup alğusı az nen͡gi
biliglig açıp az yigüsi men͡gi

6382 biligsizke uçmaḳ turur bu ajun
erej birle av̂nur yorır mun͡gsuzun

6383 tiken ol uḳuşluğḳa dụnya tolu
aḍaḳ ursa yirke kirür saḳlağu

6384 ağu ol biligligke dụnya içi
anın aş yiyümez üzer öz küçi

6385 anın ḳaçtı zahịd oğul ḳız ḳoḍup
munın ḳoḍtı ʿabịd tapuğḳa uḍup

6374 *yir*] A_{29} *yer* || 6375 *kiter*] A_{30} *keder* | *iletür*] A_{30} *yil-e-tür* (*y-* ? *k-* ?)
D ö r t l ü k, A 'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir
6377 *ay ... mịḥnẹtin͡g*] A_{32} *ay* (dikkat, iki çizgi) ... *maḥ-neding* | *ay ... niʿmẹtin͡g*] A_{32} *ay* (iki çizgi ile) *ẹdez-i ö. naʿ-meti-ng* || 6378 *kiter*] A_{33} *keder* | *birmekin͡g*] A_{33} *ber--meking* || 6379 *çaḍanı telim*] A_{35} *çayanı tilim* || 6780 *aşı ... yigüke*] A_{36} *os-ı* (?) *az yegü-ke* | *öküşi*] A_{36} *ọküz-i* || 6381 *nen͡gi*] A_{37} *ne(n)gi* (*ẹdi* ?) | *yigüsi*] A_{37} *yegü-si* || 6382 *ajun*] A_{38} *acun* | *erej*] A_{38} *ẹric* || 6383 *yirke*] A_{39} *yerke* || 6384 *yiyümez*] A_{40} *yeyümez*

6386 bu kün biz ilinmiş tururmız muñar
küḍezsün bayat bu bẹladin sıñar

A 181

ÖGDÜLMİŞ CẸVABI İLİGKE

6387 yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz
tükel söz çını ol uḳuş birle tüz

6388 körü barsa dụnya ḳılınçı teñi
yigẹn yil büke teg bụ ḳ̣ılḳı yañı

6389 özi igḍür ök san özi semritür
özi ök etin yir özi yav̇rıtur

6390 baḳa barsa yetrü ajun ḥalini
eñip ḳalġu tañlap kör uḳsa anı

6391 apalı ḥạvalı ajunḳa ilip
uruġ yaḍtı dụnya içinde kelip

6392 olarda berü tut bu öḍke tegi
ne yañlıġ eren ḳoptı begler begi

6393 ḳayu bilge toġdı ḳayu alp atım
ḳayu kür küv̇ez er ḳaya teg yalım

6394 ḳayusı uḳuşluġ ḳayusı bügü
ḳayu tilv̇e munduz ḳayu ermegü

6395 neçe sav̇çı toġdı oḳıtçı amul
bayat ḥụkmi birle ayu birdi yol

6396 ḳayu az yaşadı ḳayusı uzun
ḳayu baş kötürdi beḍükrek sözün

6397 ḳayusı törütmiş iḍike turup
yaġı teg oḳ attı yasını ḳurup

6386 *ilinmiş tururmız*] A_{42} *ilin-miş* (*-n-* ?) *turur biz* | *küḍezsün*] A_{42} *kụdez bu ögdülmiş ... iligke*] A_1 *ögdülmiş-ning mev'iz-a-sı ilig-ke*

6387 *birdi*] A_2 *berti* || 6388 *barsa ... teñi*] A_8 *barsu ... te(n)gi* | *yigen ... büke*] A_8 *yegen yel bụke* || 6389 *igḍür ... san*] A_4 *ẹgdür uḳ-sa(n)g* (?) | *etin yir*] A_4 *ẹdin yer* || 6390 *ajun*] A_5 *acun* || 6391 *ajunḳa ilip*] A_6 *acun-ḳa ẹlip* || 6392 *olarda ... öḍke*] A_7 *olar-tın ... ẹdgü* || 6393 *küv̇ez er*] A_8 *kev̇ez-ler* || 6394 *tilv̇e*] A_9 *telv̇e* || 6395 *sav̇çı*] A_{10} *sav̇-çı* (satır altında uyg. harfl. *resul*) | *ḥụkmi ... birdi*] A_{10} *hüküm-i ... berti*

6398 oḳıġıl bu bẹytig negü tir eşit
uḳa barġıl emdi özüñ ḳılḳı it

6399 kerek bilge bolġıl kerek miñ yaşa
tutup bütrü ajun erejin aşa

6400 aḫır ölgü özüñ ḳara yir bolup
ölüm tutsa iltür ökünçün yaşa

C 378

6401 neçe eḍgü ḳoptı bu bilge bügü
tilep bulmadılar tiriglik yigü

6402 bu kün kör neçe toġmaduḳ teg bolup
ḳara yir ḳatında yaturlar ölüp

6403 ne türlüg ne yañlıġ kişi ḳoptı kör
yaġız yir olarıġ yidi optı kör

6404 itiglig sạray ordu ḳarşı ḳoḍup
yaġız yir töşenip yaturlar küḍüp

6405 uḍırmu üni yoḳ ya tınmaz tını
negü erki ḥali biligli ḳanı

6406 olar barça muñluġ bu kün eḍgüke
eligleri yetmez yigü keḍgüke

6407 ökünçün yaturlar kör ınçıḳlayu
küsep eḍgülükni miñ arzu yiyü

6408 bayat birdi bizke bu kün bu künüg
yav̇a ḳılsa bolmaz bu bulmış öḍüg

6409 bayat birsü tẹvfiḳ bu künde naru
ḳamuġ eḍgülükke ay eḍgü törü

6398 *tir eşit*] A_{13} *ter işid* | *it*] A_{13} *ẹd*
D ö r t l ü k, A 'da ayrıca işâret edilmemiştir
6399 *ajun erejin*] A_{14} *acun ẹr-e-cin* || 6400 *yir*] A_{15} *yer* | *iltür*] A_{15} *ẹl-tür*
6401 C 378₁ 'de metin tekrar devam ediyor (krş. beyit 6351 not) | *bügü*] A_{16} *yegü* | *yigü*] A_{16} *yegü* C_1 *yigü* || 6402 *yir*] A_{17} *yer* C_2 *yịr* || 6403 *yir ... yidi*] A_{18} *yer ... yeti* C_3 *yịr* .. || 6404 *itiglig*] A_{19} *ẹdig-li* C_4 *itịglig* (noktasız) | *yir*] A_{19} *yer* C_4 *yịr* || 6405 *negü*] C_5 *nigü* || 6406 *eligleri ... yigü*] A_{21} *ilig-ler-i y. yegü* || 6407 *yiyü*] A_{22} *yegü* C_7 *yiyü* || 6408 *birdi*] A_{23} *berti* | *bulmış*] C_8 *bilmiş* (*b-* ?, noktasız) || 6409 *birsü ... künde*] A_{24} *bersü ... kün-tin*

6410 tilin birdi alḳış kör ögdülmişe
ayur ay bügü beg uzun kiç yaşa

6411 ajun ḳalmasunı senin͡gsiz ḳuruġ
bayat kesmesüni senin͡gdin uruġ

6412 negü erse arzu tilekin͡g ḳamuġ
açа birsü ten͡gri san͡ga ol ḳapuġ

6413 negü erse arzu tilekin͡g taḳı
tükel birsü ten͡gri san͡ga ay aḳı

6414 sev̇inçin av̇ınçın tirilgil uzun
erejlengil ança ay ḳılḳı tüzün

6415 dịriġa senin͡g teg kişiler ölüp
ḳara yirde yatsa sün͡güki ulup

6416 negü ḳılġu ten͡gri bu dụnya işi
bu yan͡glıġ törütmiş ay ilçi başı

6417 neçe ölse bolmaz sini teg ölüg
özün͡g eḍgülerdin ilindi ülüg

C 379 6418 kerek öl kerek kiç yaşaġıl uzun
atın͡g eḍgü birle yaḍıldı sözün

6419 sev̇erin͡g öküş bolsu sev̇mezlerin͡g
saçılsu birerin kin͡güsü yirin͡g

6420 yir öpti turup çıḳtı kesti sözin
atın mindi urdı ev̇in͡ge yüzin

6421 kelip tüşti kirdi ev̇in͡ge yorıp
yidi içti yattı bir ança serip

6410 *birdi*] A_{25} *berti* | *bügü . . . kiç*] A_{25} *begü . . . keç* || **6411** *ajun*] A_{26} *acun* || **6412** *negü*] A_{27} *nigü* | *birsü*] A_{27} *bersü* || **6413** *negü*] C_{13} *nigü* | *birsü*] A_{28} *bersü* || **6414** *sev̇inçin*] C_{14} *sẹv̇ünçün* | *erejlengil*] A_{29} *ẹric-len-gil* C_{14} *erejlengil* (*-le-* sonradan satır üstünde yazılmış) || **6415** *dịriġa*] A_{30} *teriġ-a* | *yirde . . . ulup*] A_{30} *yerde y. sụngụ̈ki yulup* || **6416** *negü*] C_{16} *nigü* | *ilçi*] A_{31} *ẹlçi* || **6417** *sini*] A_{32} *sening* | *ilindi ülüg*] A_{32} *ẹlin-ti ụlüg* (satır altında uyg. harfl. *ụlüş*) || **6418** *kiç*] A_{33} *keç* | *birle yaḍıldı*] A_{33} *bil-e yadıl-tı* (satır altında uyg. harfl. *yayıldı*) || **6419** *sev̇mezlerin͡g*] C_{2} *siv̇mezlering* (*-v̇-* iki noktalı) | *birerin . . . yirin͡g*] A_{34} *yar-a-rın kengil-sü yering* || **6420** *yir*] A_{35} *yer* C_{8} *yịr* | *mindi . . . ev̇in͡ge*] C_{8} *mündi . . . iv̇inge*

6421 A_{36}'da mısrâların yeri değiştirilmiş; sonra kenarlarda ar. *m* ve *ḫ* harfleri ile doğru sıraya işâret edilmiştir | *yidi . . . yattı*] A_{36} *yeti . . .* C_{4} *. . . yạt(t)ı*

6422 yana ḳoptı erte işin başladı
ayu birdi kördi özi işledi

6423 kön͡gül til köni tuttı tüzdi yorıḳ
ḳamuġ egriler köndi itti ḳılıḳ

6424 itildi ajun arttı eḍgü dụʿa
ḳutaḍtı küni künde eḍgü dụʿa

6425 olar bardı ḳaldı ol eḍgü atı
yitip barġu ermez atı ḥụrmẹti

6426 körü barġıl emdi bu yan͡glıġ kişi
kişimü bolur bu fịrịşte işi

A 182 6427 kişi erdi erse olar ne öḍün
negü ol ayu bir bu künki buḍun

6428 ḳalı biz kişi ersemiz ay bügü
olarıġ siziksiz fịrịşte tigü

6429 olarnın͡g ḳılınçı ne ḳılḳı sözi
eşitip ḳutaḍġu ol eḍgü izi

6430 uḳuşluġ uḳar ol biliglig bilir
ölür öz bu dụnya siziksiz ḳalur

6431 bulunmış bu öḍ kün yav̇a ḳılmadın
tapuġ ḳılġu tegmez munın͡gda aḍın

6432 munın͡gda uluġ pẹnd taḳı ne bolur
senin͡gde ozaḳı ölür köz körür

6433 ḳalır ḳarşı ordu sạraylar ḳamuġ
anı bẹnd tutumaz bu öz ay uluġ

6422 *birdi*] A_{37} *berti* || **6423** *tuttı*] C_{6} *tut(t)ı* | *itti*] A_{38} *ẹdti* C_{6} *it(t)i* || **6424** *itildi . . . dụʿa*] A_{39} *ẹdilti acun . . . tuv-a* C_{7} *. . . art(t)ı . . .* | *dụʿa*] A_{39} *tuv-a* (önce *toġa* [. . .]zılmış, sonra tashih edilmiş veya tersine) || **6425** *yitip*] A_{40} *yedip* C_{8} *yịtip* (*-ị-* ha[. . .]keli) || **6427** *negü . . . bir*] A_{1} *. . . ber* C_{10} *nigü . . .* || **6428** *bügü*] A_{2} *begü* | *siziksiz [. . .]. tigü*] A_{2} *ferişde siz ferişde tegü* || **6429** *iḍi*] A_{3} *iz-i* C_{12} *idi* || **6430** *ölür . . . siziksiz*] [. . .] *gler . . . sesik-siz* || **6431** *bulunmış . . . kün*] A_{5} *b. bu ọdkün* C_{14} *bụlunmış* (*bl-* tashih [. . .]rmüş) . . . | *tegmez munın͡gda*] A_{5} *t. munung-tın* C_{14} *tẹgmes munung-dan* || **6432** *ma[. . .]n͡gda*] A_{6} *munung-tın* C_{15} *munung-dan* | *senin͡gde*] A_{6} *sening-tin* C_{15} *sẹning-den* || **6433** [. . .]*nd tutumaz*] A_{7} *bend tudmaz* C_{16} *bẹnd t.*

6434 neçe ḳarşı ordu neçe berk tura
ölüm buzdı ḳıldı ḳara yir köre

C 380 6435 neçe kẹnd uluş bağ çiçekliklerig
ḳuruġ ḳoḍtı kör bu ölüm ay tirig

6436 ḳalır ḳarşı ordu sạray pak san͡ga
alıp sen tutar sen bu bẹnd tip man͡ga

6437 ḳalın sü iḍisi ajunçı ḳanı
süsin ḳoḍtı boldı ḳara yir sanı

6438 ḳanı ol suḳ ilçi ilim az tidi
öküş il küçedi yiyü bilmedi

6439 ḳanı ol küçegli kişiler yirin
ḳulaç yir alındı yatur ınçıḳın

6440 ḳanı ol müṣülman ḳanı tökgüçi
nelük kirdi yirke ḳanı ol küçi

6441 ḳanı ol kişig satġaġuçı kişi
nelük boldı satġaġ ḳara yir tuşı

6442 ḳanı ol tütüşügli dụnya üçün
turu ḳaldı dụnya ol öldi küçün

6443 ḳanı ol tirigli tav̇ar ḳoḍmadın
iki böz iletti tilemez aḍın

6444 ḳanı ol öküş yir tilegli kişi
ḳara yir töşendi itildi işi

6445 bu yan͡glıġ turur dụnya ḥali ḳamuġ
uḳuş birle körgil açılġay ḳapuġ

6446 erejleri emgek sev̇inçi saḳınç
ağırı uçuzluḳ av̇ınçı irinç

6434 *yir*] A_{8} *yer* C_{17} *yịr* ‖ 6435 *bağ çiceklikleriğ*] A_{9} *bağd* (?) *çeçek-lik-lerig* (*-g* yerine önce *-n* yazılmış, sonra tashih edilmiş) C_{1} *b. çịcek-lik-lerig* ‖ 6436 *ḳalır*] A_{10} *ḳalıḳ* | *tip*] C_{2} *tịp* ‖ 6437 *iḍisi ajunçı*] A_{11} *ẹdez-i acun-çı* C_{3} *ịdi-si a.* | *süsin . . . yir*] A_{11} *süz-i ḳ. bụdti ḳ. yer* C_{3} *süsi . . . yịr* ‖ 6438 *ilçi . . . tidi*] A_{12} *ẹlçi ẹlim a. tedi* | *il . . . yiyü*] A_{12} *ẹl k. yeyü* C_{4} *. . . yiyü* ‖ 6439 *yirin*] A_{13} *yerin* C_{5} *yẹrin* (*-ẹ-* harekeli) | *yir*] A_{13} *yer* C_{5} *yịr* ‖ 6440 *yirke*] A_{14} *yer-ke* C_{6} *yịrke* ‖ 6441 *kişig*] A_{15} *kişi* | *yir*] A_{15} *yer* C_{7} *yịr* ‖ 6442 *tütüşügli*] A_{16} *tusuġ-lı bu* ‖ 6443 *iletti*] C_{9} *ịlet(t)i* ‖ 6444 *öküş . . . yir*] A_{18} *uluş yer* C_{10} *ö. yịr* | *yir . . . itildi*] A_{18} *yer tẹşẹti* (?) *ẹdil-ti* C_{10} *yịr tükedi . . .* ‖ 6445 *dụnya ḥali*] A_{19} *ḥali tụny-a* | *açılġay*] C_{11} *açılġa* ‖ 6446 *erejleri . . . sev̇inçi*] A_{20} *ẹric-leti . . .* C_{12} *erejleri* (*-r-* dikkat) *. . . sẹv̇ünçi* | *irinç*] A_{20} *ẹrinç*

6447 negü kelse yüḍgil sen ınçıḳlama
erej erse erter ne emgek yime

6448 eşitgil negü tir bilig birgüçi
ay emgek bile sen ṣạbır ḳılġuçı

6449 ay nị'mẹt iḍisi şụkụr ḳıl yigil
ay mịḥnẹt iḍisi ṣạbır ḳıl egil

6450 ṣạbır ḳılsa mịḥnẹt bolur nị'mẹtin͡g
şụkụr ḳılsa nị'mẹtḳa artar tigil

C 381 6451 körü bar ay bilge bu künki öḍüg
ön͡gin boldı barça ḳamuġ iş küḍüg

6452 biliglig uçuz boldı tutnur özin
uḳuşluġ ağın boldı açmaz sözin

6453 telim boldı ilde bu yav̇laḳ kişi
yav̇aş boldı satġaġ kötürmez başı

6454 borun yüz yuġuçı nạmaz ḳoḍġuçı
kör ersig atandı yorıtur küçi

6455 fẹsad fịsḳ iḍisi atandı eren
bor içmez kişi atı boldı saran

6456 nạmaz ruza birle yorıġlı kişi
mụnafịḳ atandı ay ilçi başı

6457 ḥalal yitti barça ḥaram üstedi
ḥaram yigli kön͡glin ḳara kir tuḍı

6458 ḥalal atı ḳaldı körüglisi yoḳ
ḥaram ḳarma boldı toḍuġlısı yoḳ

6447 *negü*] C_{13} *nigü* | *erej . . . yime*] A_{21} *ẹric . . . yem-e* ‖ 6448 *negü . . . birgüçi*] A_{22} *n. ter b. ber-güçi* C_{14} *nigü . . .* | *ṣạbır*] A_{22} *sabur*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şị'r* sözü ve C'de ayrı satırda *şị'r* sözü ile ayırt edilmiştir

6449 *iḍisi . . . yigil*] A_{23} *ẹ-tez-i . . . yegil* C_{16} *. . . yịgil* | *ay . . . ṣạbır*] A_{23} *ay maḥned ẹ-tez-i şụkür* C_{16} *. . . ṣạbur* ‖ 6450 *ṣạbır . . . nị'mẹtin͡g*] A_{24} *şụkür ḳılz-a maḥned n. na'med-ting* (*-ting* yerine önce *ol* yazılmış; sonra üzerinden çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş) C_{17} *ṣạbur . . .* | *tigil*] A_{24} *tegil* ‖ 6451 *ön͡gin . . . küḍüg*] A_{25} *ẹ(n)gün . . . kedüg* ‖ 6453 *ilde*] A_{27} *ẹl-te* ‖ 6454 *burun*] A_{28} *tosun* (?) ‖ 6455 *iḍisi*] A_{29} *ẹde-si* C_{5} *ịdi-si* | *bor*] A_{29} *bu* ‖ 6456 *ilçi*] A_{30} *elçi* ‖ 6457 *yitti*] A_{31} *idti* C_{7} *yit(t)i* (*yi-* noktasız) | *yigli . . . kir*] A_{31} *yeg-li köngüli ḳ. yer* C_{7} *y. köngli ḳạra kir* (*k-* çizgisi yok) ‖ 6458 *ḳarma*] A_{32} *ḳasm-a*

6459 ḳanı bu ḥạramıġ ḥạram tigüçi
ḥạramıġ ḳodup bir ḥạlal yigüçi

6460 saḳınuḳ tigüçi kim ol çın köni
könilik küni bar yarutur küni

6461 ḥạram birle artuḳ ḳarardı kön͡gül
ḥạlal ḳayda bulġu tilep ay oġul

6462 mun͡gar men͡gzetü keldi emdi bu söz
munı yaḳşı tın͡gla aya kön͡gli tüz

6463 ḥạram birle kön͡glüm ḳara boldı kir
bilig işke tutmaz özüm yüzde bir

6464 et öz eglü birmez hạva bulnadı
tapuġḳa tegümez özüm açtı sır

6465 ajun ḳılḳı barça adın boldı kör
kişi kön͡gli tilde ön͡gin boldı kör

6466 vẹfa kitti ḫạlḳta cẹfa üstedi
tilep bir ınanġu kişi ḳalmadı

C 382 6467 vẹfa kitti ḫạlḳta cẹfa urdı iz
ınanġu tayanġu kişi boldı ḳız

A 183 6468 yaḳınlıḳ yaġuḳluḳ yırattı ḳadaş
bağırsaḳlıḳın ḳodtı eḍgü adaş

6469 kiçigde ẹdẹb yoḳ uluġda bilig
otunlar öküş boldı yitti silig

6470 yaḳınlıḳ neçe boldı yarmaḳ üçün
ḳanı iş ḳılıġlı köni ḥạḳ üçün

6459 *ḥạramıġ ... tigüçi*] A_{33} *ḥaram-mıġ ... te-güçi* | *ḥạramıġ ... yigüçi*] A_{33} *ḥaram-mıġ ... tegü-güçi* C_{9} ... *yigüçi* (noktasız) || **6460** *saḳınuḳ tigüçi*] A_{34} *saḳ-ı-yuḳ tegüçi* C_{10} *sạḳı-nuḳ* (*-n-* noktasız) *t.* || **6461** *ḥạlal*] A_{35} *ḥaram* || **6462** *men͡gzetü*] A_{36} *mingsedü* | *yaḳşı*] C_{12} *yạḫşı*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şiʿr* sözü ve C'de ayrı satırda *şiʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

6463 *kön͡glüm ... kir*] A_{37} *köngülüm* ... C_{14} ... *kịr* | *işke tutmaz*] A_{37} *iş-te t.* C_{14} *i. tutmas* || **6464** *birmez*] A_{38} *ber-mez* || **6465** *ajun*] A_{39} *acun* | *tilde ön͡gin*] A_{39} *til-tin adın* C_{16} *tilde*[n] *ö.* || **6466** *kitti*] A_{40} *kedti* C_{17} *kit(t)i* || **6467** *kitti ḫạlḳta*] A_{41} *kedti ḫ.* C_{1} *kit(t)i ḫạlḳ-ta*[n] || **6468** *yaġuḳluḳ yırattı*] A_{1} *yırad-tı yaġuḳ-luḳ* C_{2} *yạġuḳ-luḳ yırat(t)ı* (*yı-* noktasız) || **7469** *yitti*] A_{2} *id-ti* C_{3} *yit(t)i* (*yi-* noktasız)

6471 ẹmanẹt atı bar ḳanı ḳıldaçı
nạṣiḥạt sözi bar ḳanı tuttaçı

6472 ḳanı ẹmr-ü mạʿruf ḳılıġlı kişi
ḳanı nẹhy-ü mụnkẹr tıḍıġlı kişi

6473 satıġçı kötürdi ẹmanẹtlerin
bu uzlar kötürdi nạṣiḥạtlerin

6474 biliglig köni sözleyümez sözin
tişide uṿut kitti örtmez yüzin

6475 köni bardı keldi neçe egrilik
ḳanı ḳalmadı bir kişi ten͡grilik

6476 kişi barça yarmaḳ ḳulı boldılar
kümüş kimde erse boyun birdiler

6477 cẹmaʿạt köp erdi bu mẹscịdler az
ḳalın boldı mẹscịd cẹmaʿạtler az

6478 negü tir eşitgil saḳınuḳ kişi
kön͡gülke alın sen ay eḍgü başı

6479 ḳanı bir könilik ḳılıġlı ḳanı
ḳanı ten͡grilik iş yorıġlı ḳanı

6480 ajun barça bütrü tükel artadı
körüp tan͡gladaçı ḳanı bir munı

6481 mụsụlman ḳarıştı için et yişür
tükel inçke tegdi bu kafịr yatur

6482 ḳapuş ḳarma boldı mụsụlman nen͡gi
ḳanı aḍra tutġan ḥạramıġ ön͡gi

6471 *tuttaçı*] C_{5} *tut(t)açı* || **6472** *ẹmr-ü mạʿruf*] A_{5} *ẹmr-i maʿruf* C_{6} *ẹmr mạʿraf* | *nẹhy-ü mụnkẹr*] A_{5} *nẹhyü mụnker* || **6473** *uzlar*] A_{6} *öz-ler* || **6474** *tişide ... yüzin*] A_{7} *tişi-tin u. kedti ọ. ọsin* C_{8} *tịşi-de*[n] *ụvut kit(t)i örtmes y.* || **6476** *birdiler*] A_{9} *berti-ler*

6477 C'de bu beyit, yeri işâret edilerek, sahife kenarına yazılmış | *erdi ... mẹscịdler*] A_{10} ... *mecit-ler* C_{19} *irdi* ... || **6478** *negü ... saḳınuḳ*] A_{11} *n. ter e. saḳ-ı-yuḳ* C_{11} *nigü ... sạḳı-yuḳ*

Dörtlük, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü ve C'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

6479 *yorıġlı*] A_{12} *bolıġ-lı* || **6480** *ajun*] A_{13} *acun* || **6481** *yişür*] A_{14} *yeşür* C_{15} *yişür* (*yi-* noktasız) | *inçke*] A_{14} *ẹnç-ke* || **6482** *ḳapuş*] A_{15} *ḳovuş* C_{16} *ḳạpuş*

6483 fẹsad fịsḳ üni kör uḍıtmaz kiçe
ḳanı ʿịlm-ü ḳụrʾan üni az çıça

C 384 6484 kön͡güller ḳatıġ boldı til yumşadı
könilik özi bardı ḳaldı yıḍı

6485 atalıḳ ḳılur kör ataḳa oġul
oġul bẹg bolup kör ata boldı ḳul

6486 tiriglik ḳısıldı uzadı saḳınç
barụ arttı suḳluḳ ḳoradı sevinç

6487 çıġay tul yetimig suyurḳaġlı yoḳ
ajun tegşürüldi tan͡gırḳaġlı yoḳ

6488 iḍi yaḳşı aymış bügü bilgi kin͡g
ajunuġ sınaġlı aḳı elgi kin͡g

6489 ajun boldı aḫır törü artadı
isizlerig eḍgü körü artadı

6490 uḳuşluġ uḳar ol biliglig bilir
yıl ay kün künin͡ge barụ artadı

6491 oġul ḳız kemişti ata ḥụrmẹti
söküş boldi erke avuçġa atı

6492 ḳamuġ tegşürüldi törü ön͡gdiler
ḳaralı örün͡gli bir ök bọldılar

6493 bu barça uluġ kün nịşanı turur
nịşanı ḳörünse keligli kelür

6483 *fẹsad ... kiçe*] A_{16} *fesạd ... keçer* C_{17} ... *kịçe* | *ilm-ü ... çıça*] A_{16} *ʿilmü ḳurḳan* (satır altında ar. harfl. *ḳụrʾan*) ... *çeçer*

C'de 6483. — 6484. heyitler arasında bulunan 383. sahife boş bırakılmış ve sahifenin sağ-yukarı köşesinden sol-aşağı köşesine kadar, uzunluğuna *sẹhvān* sözü yazılmıştır (Radloff'ta bu sahife 6319. — 6320. beyitler arasında gösterilmiştir)

6485 A_{18}'de sahife kenarındaki işârete dikkat (aynı işâret için bk. $A180_6$) | *atalıḳ*] A_{18} *yaman-lıḳ* | *oġul beg*] A_{18} *anıng teg* || 6486 *ḳısıldı uzadı*] A_{19} *ḳız-a-tı* (*-tı* satır altında yazılmış) *öz-e-ti* C_3 *ḳısaldı u.* | *arttı*] C_3 *art(t)ı* || 6487 *ajun ... tan͡gırḳaġlı*] A_{20} *acun t. tang-gır-ḳaġlı* || 6488 *iḍi ... kin͡g*] A_{21} *ẹ-ti ... begü b. keng* C_5 *idi yaḫşı ...* | *ajunuġ ... kin͡g*] A_{21} *acunuġ sıḳıġ-lı* (*-ḳ-?*) ... *keng*

D ö r t l ü k, A'da sahife kenarında ar. harfl. *şịʿr* sözü ve C'de ayrı satırda *şịʿr* sözü ile ayırt edilmiştir

6489 *ajun*] A_{22} *acun* | *isizlerig*] A_{22} *ẹ-siz-lerig* || 6492 *tegşürüldi*] A_{25} *teng-şürül-ti* | *ḳaralı*] A_{25} *ḳar-a-lı* (*-lı* yerine önce *-lıġ* yazılmış; sonra üzerinde çizilerek, satır üstünde tashih edilmiş)

6494 küḍezsü uġan ten͡gri imanımız
kötürsü bu fịtne bẹla isiz iz

6495 yıl altmış iki erdi tört yüz bile
bitiyü tükettim bu söz ülgüle

6496 ögüm yetmişi söz bitidim tükel
oḳıġlı uḳuġlı özün͡g ülgi al

6497 ḳayu türlüg erse yorıḳın͡g yolun͡g
ayu birdim azraḳ bekütgil ulun͡g

6498 bu ol din yolı hẹm bu dụnya yolı
bu yolça yorı yolda azma ulı

6499 ḳalı dụnya ḳolsa yolı uş unu
apan͡g ʿụḳbi ḳolsa izi uş munu

C 385 6500 özün͡g ḳulluḳı ḳıl bayat birge küç
ḳayusın tilese tile ḳılma üç

6501 ịlahi özüm bu sözüg başladı
tilekim ne erdi bilir sen iḍi

6502 tilemedim özke kü çav eḍgü at
kişi asġı ḳoldum öz erse ya yat

6503 oḳıġlı oḳısa mini üşgürüp
dụʿa ḳılġamu tip man͡ga bir turup

6504 tilekim bu erdi umınçım bu oḳ
oḳıġlı man͡ga bir dụʿa ıḍġa uḳ

A 184 6505 tilim sözledi söz bitidi elig
ölür bu elig til ay ḳılḳı silig

6494 *bu ... iz*] A_{27} *bel-a fidn-e ba ẹ-siz iz* || 6495 *yıl ... yüz*] A_{28} *yıl ạltmış iki erti törd yụz* (satır altında ar. harfl. *sẹnẹtẹ isnẹtẹyni vẹ sịttinẹ vẹ ẹrbaʿimiʾẹtin*) | *tükettim ... ülgüle*] A_{28} ... *ülgür-e* C_{13} *tüket(t)im* ... || 6496 *ögüm yetmişi*] A_{29} *ögüp bidimiş* C_{14} *ö. yẹtmişi* (*y-* noktasız) || 6497 *birdim ... ulun͡g*] A_{30} *ber-tim ... ögü* || 6498 *bu ... ulı*] A_{31} *bul ... yol-tın az-ma ulı* C_{16} ... *yoldan a. öngi* || 6499 *uş unu*] A_{32} *uş unu* (*-u* tashih görmüş) | *izi*] A_{32} *atı* (?) || 6500 *birge*] A_{33} *berge* || 6501 *ilahi ... başladı*] A_{34} *ilayım ... başladım* | *sen iḍi*] A_{34} *s. idim* C_2 *sen idi* || 6502 *kü çav*] A_{35} *kụçav* (*kụçep?*) || 6503 *oḳısa ... üşgürüp*] A_{36} *oḳısa munı* (*-u-?*) *ụş-gürüp* C_4 *o. mini üş-gürüp* (*uş körüp?*) | *dụʿa*] A_{36} *tuv-a* || 6504 *umınçım*] A_{37} ve C_5 *umunçum* | *dụʿa ıḍġa*] A_{37} *tuv-a ḳılġ-a* || 6505 *tilim ... elig*] A_1 *tilim* (*ti- ? te- ?*) ... C_6 *tịlim ... ilig* | *elig*] C_6 *ilig*

6506 elig til nişanı munu bu bitig
san͡ga ḳoḍtum emdi bitip ay tetig

6507 unıtma mini ay oḳığlı tirig
özüm dụnya ḳoḍsa töşense yirig

6508 aya men͡gü mun͡gsuz iḍim sen uluġ
sen ök yarlıḳaġıl bu mun͡gluġ ḳuluġ

6509 küremiş ḳul erdim yazuḳum telim
yazuḳ yarlıḳaġıl sen ök sen iḍim

6510 ḳulun͡g men iḍim sen ḳul atı ḳul oḳ
iḍim sen tüzün sen iḍilik ḳıl oḳ

6511 ḳulun͡g men iḍim sen man͡ga ay ġạfur
mini yarlıḳaġıl yazuḳum keçür

6512 yime yarlıḳaġıl ḳamuġ müʾmịnıġ
toġardın batarḳa tegi ay arıġ

6513 otun men otundın otunluḳ kelir
tüzün sen yazuḳum keçür ay bilir

6514 yıpardın yıpar oḳ yıḍır ol ıḍı
pẹliddin kelir ol arıġsız yıḍı

6515 umınçım sen ök sen man͡ga ay umınç
umınç kesmegey men san͡ga ay umınç

6516 yazuḳluġ ḳulun͡g men ḳılınçım cẹfa
vẹfalıġ iḍim sen man͡ga ḳıl vẹfa

6506 *elig*] A_2 *ilig* || 6507 *mini ... oḳığlı*] A_3 *meni a. oḳuġ-lı* | *dụnya ... yirig*] A_3 *ḳodz-a tụny-a t. yerig* C_8 ... *yịrig* || 6508 *men͡gü ... sen*] C_9 *mẹnggü ... se^n* | *sen ... mun͡gluġ*] A_4 ... *bu* (satır üstünde yazılmış) *mungsuz* C_9 *sẹnük* ... || 6509 *sen ... sen*] A_5 *sen oḳ sen* C_{10} *sẹnük se^n* || 6510 *men ... sen*] C_{11} *me^n i. se^n* | *sen ... iḍilik*] C_{11} *se^n t. se^n idi-lıḳ*

6511 A_7'de mısrâların yeri karıştırılmış; sonra sahife kenarında *song* sözü ile, doğru sıraya işâret edilmiş | *men ... sen*] A_7 *men i. sẹn* C_{12} *me^n i. se^n* | *mini*] A_7 *men-i* || 6512 *yime*] C_{13} *yīme* | *tegi*] A_8 *ḳamuġ* || 6513 *men*] C_{14} *me^n* | *sen*] C_{14} *se^n* || 6514 *ıḍı*] A_{10} *yıtı* C_{15} *ıdı* | *pẹliddin ... yıḍı*] A_{10} *p. kelür* (*-l-* çizgisi yok) ... *ıdı* C_{15} *pẹlid(d)in ... yıdı* (*y-* noktasız ve tashih görmüş) || 6515 *umınçım ... umınç*] A_{11} *umunçum ... umunç* C_{16} *umunçum sẹnük se^n ...* | *umınç ... umınç*] A_{11} *umunç ... umunç* || 6516 *men*] C_{17} *me^n* | *sen ... vẹfa*] A_{12} *sen vefa ḳıl manga* C_{17} *se^n ...*

C 386

6517 cẹfadın cẹfa oḳ kelir ay iḍim
vẹfada vẹfadın aḍın bilmedim

6518 tözü yarlıḳaġıl ḳamuġ müʾmịnıġ
yazuḳum olarḳa baġışla arıġ

6519 tümen min͡g sẹlamım tegür sav̇çıḳa
ol ẹḍgü ḳulavuz köni yolçıḳa

6520 tözü tört işin͡ge menin͡gdin sẹlam
tegür ay bayatım tutaşı ulam

6517 *vẹfada*] A_{13} *vefa-da* (*-dan*?, noktaya dikkat) || 6519 *sav̇çıḳa*] A_{15} *savçı-ḳa ḳulavaz*] C_3 *ḳulav̇uz* || 6520 *işin͡ge*] A_{16} *ẹş-inge* | *tutaşı*] A_{16} *tudaş-u*

E.

I.

A — YİGİTLİKKE AÇIP AVUÇĞALIḲIN AYUR

6521 yoṅğlı bulıt teg yigitlikni ıḏtım
tüpi yil keçer teg tiriglik tükettim

6522 isizim yigitlik isizim yigitlik
tuta bilmedim men sini terk ḳaçıttım

6523 yana kelgil emdi yigitlik man͡ga sen
ayada tutayın ağı çuz töşettim

6524 isiz bu yigitlik ḳanı ḳança bardı
tilep bulmadım men neçe me tilettim

6525 tiriglikke tatğı süçig can sevinçi
yigitlik teg eḏgü yoḳ ermiş ayıttım

6526 kiçiglik tatığı yigitlik ereji
yitürdüm men emdi tutarda kürettim

6527 ḳarılıḳta ḳor yoḳ köni turdum erse
yavalıḳḳa isiz tiriglikni ıḏtım

6528 esirkep açır men san͡ga ay yigitlik
ḳamuğ körkümi sen yırattın͡g yırattım

6529 tẹmam ẹrğụvan teg ḳızıl men͡gzim erdi
bu kün zạʿfẹran urğın en͡gde tarıttım

A 'da metnin 6520. — 6605. beyitler arasındaki kısmı yok (krş. beyit 6603 not)
yigitlikke ... ayur] C_5 *bab yigit-lik a. avuçğalıḳnı aytur*

6521 *tükettim*] C_6 *tüket(t)im* || 6522 *ḳaçıttım*] C_7 *ḳạçıt(t)ım* || 6523 *töşettim*] C_8 *töṣet(t)im* || 6524 *tilettim*] C_9 *tilet(t)im* || 6525 *sevinçi*] C_{10} *sẹvünçi* | *ayıttım*] C_{10} *ayıt(t)ım* || 6526 *kürettim*] C_{11} *küret(t)im* || 6527 *ḳarılıḳta*] C_{12} *ḳạrı-lıḳ-da*^{n} || 6528 *esirkep*] C_{13} *isirkep* (noktasız) | *yırattın͡g yırattım*] C_{13} *yırat(t)ıng yırat(t)ım* || 6529 *tarıttım*] C_{14} *tạrıt(t)ım*

6530 yıparsığ ḳara başḳa kafur aşudum
tolun teg tolu yüz ḳayuḳa ilettim

6531 yaruḳ yaz teg erdim tümen tü çiçeklig
ḫazanmu tüşüttüm ḳamuğnı ḳurıttım

C 387

6532 ḳaḏın͡g teg boḏum erdi oḳ teg köni tüz
ya teg egri boldı egildim tön͡gittim

6533 yava ḳıldım isiz tiriglik avınçın
öküṅç birle közde ḳanın yaş aḳıttım

6534 kiçiglik keçürdüm yigitlik yitürdüm
künüm çeliledim özümni çökittim

6535 yimek içmek erse yidim içtim uḏ teg
tilek sürmek erse tümen toğ tozıttım

6536 neçe ḳuşḳa avḳa avındım sevindim
uçar ḳuş teg arḳun ağımda kürettim

6537 adaş ḳoldaşımḳa sevüg can teg erdim
yağım boldı erse tosun teg suçıttım

6538 sere söktüm emdi neçe yaln͡guḳuğ men
yazuḳsuzḳa yarlığ elig til uzattım

6539 kögüz kerdim ança yağı sançmış er teg
küvez teg kür erip ḳaya teg ḳaḏıttım

6540 içip yatmış er teg uḏıp oḏlu keldim
özüm yolda azmış bayatḳa uyaḏtım

6541 bayat tapğı ḳaldı kişi tapğı ḳıldım
ajun tegre yügrü özümni kürettim

6542 tilek arzu birle yügürdüm neçe men
ḳuturmış böri teg ajunnı ulıttım

6530 *yıparsığ ... kafur*] C_{15} *yıparsığ* (*-p-* noktasız) ... *kafur* (*-f-* üç nokta ile) | *tolu ... ilettim*] C_{15} *tọlu* (önce *tolu* yazılmış, sonra tashih edilmiş) ... *ịlet(t)im* || 6531 *çiçeklig*] C_{16} *çịçeklig* | *tüşüttüm ... ḳurıttım*] C_{16} *tüşüt(t)üm ḳ. ḳurıt(t)ım* || 6532 *ḳaḏın͡g*] C_1 *ḳayıng* | *tön͡gittim*] C_1 *tön͡git(t)im* || 6533 *közde ... aḳıttım*] C_2 *közde*^{n} ... *aḳıt(t)ım* || 6534 *çeliledim ... çökittim*] C_3 *çẹliledim* (*-i-* yerine *-b-* ile) ... *çökit(t)im* || 6535 *tozıttım*] C_4 *tozıt(t)ım* (*-z-* noktasız) || 6536 *kürettim*] C_5 *küret(t)im* || 6537 *suçıttım*] C_6 *suçıt(t)ım* || 6538 *uzattım*] C_7 *uzat(t)ım* || 6539 *ḳaḏıttım*] C_8 *ḳạḏıt(t)ım* || 6540 *yolda ... uyaḏtım*] C_9 *yolda*^{n} ... *ụyadtım* (*ụ-* harekeli) || 6541 *kürettim*] C_{10} *küret(t)im* || 6542 *ulıttım*] C_{11} *ulıt(t)ım*

6543 kişig tuttum aldım küçün yarmaḳın men
kimig serdim irdim kimi me açıttım

6544 maŋa rạbbım aysa nelük ḳıldıŋ andaġ
negü tıldaġım bar uv̇utḳa tuşıḳtım

6545 ḳayu tilv̇e ḳılḳı bolur munda tetrü
keçer künke av̇nıp tiriglikni ıḍtım

6546 sev̇inç keçti emgek yime keçgey erdi
yav̇a boldı kün ay ökünçke basıḳtım

6547 tutayın ya kịsra ya ḳạyṣạrça boldum
ya ṣẹddad-u ʿad teg taḳı uçmaḳ ittim

6548 ajun bütrü tuttum sịkender tutarça
tükel nuḥ yaşın men yaşadım yaşattım

C 388 6549 özüm ḥaydạr erse yaşın teg ḳılıçlıġ
ya rụstẹmleyü men ajunda çav̇ıḳtım

6550 ya ʿisa bolup kökke aġdım taḳı men
ya nuşin rẹvan teg törü tüz yorıttım

6551 ya kençim tükel boldı ḳarun neŋi teg
ya aṣḥab-ı rẹs teg temür kẹnd toḳıttım

6552 negü asġı aḫır yanış yirke boldı
turu ḳaldı dụnya iki böz ilettim

6553 yalıŋ keldim erdi yalıŋ kirgü yirke
nelük dụnyaḳa özni munça isittim

6554 keçer dụnya keçti tüpi yil ḳeçer teg
keçer dụnyaḳa öz usalın basıttım

6555 tiriglikke asġı ḳanı eḍgü ḳılḳım
tiriglikte tarlaġ ḳayu yirke ektim

6543 *kişig tuttum*] C_{12} *kịşig tut(t)um* | *açıttım*] C_{12} *açıt(t)ım* || 6544 *rạbbım*] C_{13} *rạbbum* | *negü ... uv̇utḳa*] C_{13} *nigü ... ụv̇ut-ḳa* || 6545 *av̇nıp*] C_{14} *av̇ınıp* || 6546 *yime*] C_{15} *yīme* || 6547 *ʿad ... ittim*] C_{16} *ʿad* (*-d* noktalı ?) ... *it(t)im* || 6548 *tuttum*] C_{17} *tut(t)um* | *yaşattım*] C_{17} *yaşat(t)ım* || 6549 *ḳılıçlıġ*] C_1 *ḳılınç-lıġ* || 6550 *yorıttım*] C_2 *yorıt(t)ım* || 6551 *toḳıttım*] C_3 *toḳıt(t)ım* || 6552 *negü ... yirke*] C_4 *nigü ... yīrke* | *ilettim*] C_4 *ịlet(t)im* || 6553 *yirke*] C_5 *yīrke* | *dụnyaḳa ... isittim*] C_5 *dụnyeke ... isit(t)im* || 6554 *yil*] C_6 *yịl* | *basıttım*] C_6 *bạsıt(t)ım* || 6555 *yirke*] C_7 *yịrke*

6556 negü ektim erse anı orġu aḫır
negü ordum erse anın öz süçittim

6557 yigitlikni ıḍtım ḳarılıḳḳa tegdim
yana yanġıl emdi negü söz taġıttım

6558 uzun tünle yatma iḍike tapın sen
oḍun yıġla tınma yazuḳḳa basıttım

6559 yılan ḳurt ḳoŋuz yimi öz igḍileyü
bu nịʿmẹt bile men negüke igiḍtim

6560 aya usrıḳ öz sen oḍun yıġla tınma
bayatḳa tapuġ ḳıl yoḳ erse yoḳaḍtım

6561 ḳarılıḳ ḳav̇urdı yigitlik yıradı
tatıġ bardı barġu uḍu yol könittim

6562 iḍi kiçki dụnya öküş ardı ḫalḳıġ
ḳayusında men men ne munça sev̇ittim

6563 ya rạb oḍġuru bir mini ay iḍim sen
süre ıḍmaġıl men köŋülni arıttım

6564 sen ök sen yazuḳ yarlıḳaġlı iḍim bir
suyurḳa mini sen yazuḳum unıttım

II.

C 389 ÖḌLEK ARTAḲIN DOSTLAR CẸFASIN AYUR

6565 turayı barayı ajunuġ kezeyi
vẹfalıġ kim erki ajunda tileyi

6566 kişi ḳızlıḳı boldı ḳayda tilegü
tilep bulġu erse tileyü köreyi

6556 *negü*] C_8 *nigü* | *negü*] C_8 *nigü* || 6557 *negü ... taġıttım*] C_9 *nigü söz tạġıt(t)ım* || 6558 *iḍike tapın*] C_{10} *iḍi-ke tạpun* | *basıttım*] C_{10} *bạsıt(t)ım* || 6559 *igḍileyü*] C_{11} *igtileyü* (*i-* noktasız) | *negüke*] C_{11} *nigüke* || 6560 *yoḳaḍtım*] C_{12} *yoḳat(t)ım* || 6561 *könittim*] C_{13} *könit(t)im* || 6562 *ḳayusında ... sev̇ittim*] C_{14} *ḳayusịndaⁿ* (*-s-* ?) *meⁿ mẹn ... sẹv̇it(t)im* || 6563 *arıttım*] C_{15} *arıt(t)ım* || 6564 *sen ...sen*] C_{16} *sẹnük seⁿ*
öḍlek ... ayur] C 388_{17} — 389_1 *bab ö. artaḳı-nı d. cẹfası-nı aytur*
6566 *ḳayda*] C_3 *ḳạyda* (*-y-* noktasız) | *erse*] C_3 *ersem*

6567 ḳamuġ arzu buldum kişi bulmadım men
ḳalı bulsa arzum yüziñe baḳayı

6568 vẹfa ḳaḥṭı boldı cẹfa toldı dụnya
vẹfa kimde erki men azraḳ ḳolayı

6569 apañ bulsa men bir cẹfalıġ aḳı er
eginke yüḍeyi közümke urayı

6570 ḳalı bụlmasa men vẹfa birle yalñuḳ
keyik tağı birle tiriglik ḳılayı

6571 yigüm ot köḳi bolsu yağmur suv̇ı tap
eḍiz ḳum tüneyi tağar ton keḍeyi

6572 ya vạḥşı bolup men bịyabanda yügrü
kişide yırayı ajunda yiteyi

6573 taḳı bolmaz erse ajun barça ḳoḍtum
ögüz teg aḳayı tüpi teg toğayı

6574 iḍim muñḳa tegdim vẹfasızḳa tuştum
vẹfalıġ kim erki sev̇üg can bireyi

6575 atı ḳaldı yalñuḳ kişi ḳılḳı bardı
bu ḳılḳ ḳança bardı uḍu men barayı

6576 bağırsaḳ kişi yoḳ ajunda tiledim
bağırsızḳa köñlüm negü teg ulayı

6577 kimi özke köz teg yaḳın tuttum erse
yağı çıḳtı yek teg yekig ne ḳılayı

6578 kimi sev̇dim erse sev̇üg canča tuttum
cẹfa keldi andın kimi met sev̇eyi

6579 kişi köñli bilgü tanuḳ erdi til söz
köñül til ala boldı kimke büteyi

6580 bu kün munda minçe kimi iş ḳılayı
ya kimke büteyi kimi dost tutayı

6567 *bulsa arzum*] C_4 *bụlsam arzun* || 6570 *yalñuḳ*] C_7 *yạngluḳ* | *keyik*] C_7 *kẹdik* || 6571 *eḍiz ... tağar*] C_8 *ediz ḳ. tüneyi tạğar* || 6572 *kişide yırayı*] C_9 *kịşi-de^n yịrayı* || 6573 *aḳayı tüpi*] C_{10} *aḳayı* (*-yı* bir çizgi fazla) *tüpi* (*-p-* noktasız) || 6574 *vẹfasızḳa*] C_{11} *vẹfasız* || 6575 *yalñuḳ*] C_{12} *yạngluḳ* || 6576 *negü*] C_{13} *nigü* || 6578 *sev̇dim ... tuttum*] C_{15} *sẹv̇düm* (*-d-* tashih görmüş) ... *tut(t)um* || 6580 *büteyi*] C_{17} *büteyi* (*-yi* bir çizgi fazla)

C 390

6581 köñül kimke birgü muñum kimke ayğu
muñaḍtım men emdi bir azraḳ ayayı

6582 adaş ḳoldaşımda umınç bilmedim men
ḳadaş ḳılḳı yat teg negü teg açayı

6583 apañ andḳa erse iminlik bütünlük
bu and tutğuçı kim anı er atayı

6584 tuz etmek ḥaḳı tip küḍezigli barmu
kümüş gẹvhẹr altun bile men ḳalayı

6585 ḳanı ḳoşnı aşnı sev̇inç ḳaḍğuḳa iş
ḳamuğum bireyi men ev̇din çıḳayı

6586 adaş ḳoldaşım tip ınanç boldaçı kim
anı beg ḳılıp men özüm ḳul bolayı

6587 kişi bulmadım men muñaḍur ma yalñuz
saḳınçın sızar men sev̇inçin küleyi

6588 nelük artadı ḫalḳ negü öñdi ḳoḍtı
ḳayu öḍke tuştum ya ḳayda turayı

6589 azu tilv̇e munduzmu boldum ya mundum
negü sözledim men ayu bir uḳayı

6590 ya sẹvda küçeḍip meñim artadı ol
közümkemü körnür özüm ḥab içeyi

6591 mañа oḳmu tuştı bu yañlıġ kişiler
azu menmü tetrü kişi men yanayı

6592 isizim isizim ḳanı ol kişiler
vẹfa atı ḳoḍtı ajunda ögeyi

6593 bu kün körse erdi bu öñdi törü ḳılḳ
olar ḳoḍmış erse sev̇inçlig bolayı

6594 yoḳ erse ayu birsü öñdi törü ḳılḳ
tüzün törke keçsü otunuġ süreyi

6581 *birgü*] C_1 *bi̅rgü* || 6582 *umınç*] C_2 *umunç* | *negü*] C_2 *nigü* || 6583 *erse iminlik*] C_3 *irse ẹmin-lik* || 6584 *etmek*] C_4 *ötmek* || 6587 *ma*] C_7 *me^n* | *men sev̇inçin*] C_7 *me^n sẹv̇ünçün* || 6588 *negü*] C_8 *nigü* || 6589 *tilv̇e*] C_9 *tịlv̇e* | *negü*] C_9 *nigü* || 6590 *artadı*] C_{10} *ardtadı* (?) || 6591 *menmü*] C_{11} *men* || 6592 *isizim isizim*] C_{12} *ịsizim ịsizim* || 6593 *sev̇inçlig*] C_{13} *sẹv̇ünç-lüg*

6595 ḳamuġ eḏgü bardı törü öñdi iltti
kişi soñı ḳaldı ne eḏgü bulayı

6596 bu boḏ sın yorıġlı kişi erse barça
firiştemü erdi olar ne bileyi

6597 olar bardı ḳaldım bularnı bile men
negü teg yorıyı ne ḳılḳın yarayı

C 391 6598 neçe sözlese men tükemez taḳı söz
bu munça tap emdi sözüñ ne barayı

6599 mañа munda yigrek aḏın bulmadım men
uluş kẹnd ḳoḏayı kişide yırayı

6600 atım bilmesünler mini körmesünler
tilep bulmasunlar sözümni keseyi

6601 çaḏan teg tikerler çıbun teg sorarlar
köpek teg ürerler ḳayusın urayı

6602 ulındım men emdi otunlarḳa tuştum
ökünç birle tün kün neçe yük yüḏeyi

6603 cẹfa cẹvri barı mañа tegmesüni
otun bifalardın sıñardın bolayı

6604 ịlahi ruzi ḳıl sevüg savçı yüzin
yime tört işiniñ yüzini köreyi

III.

A 184 **KỊTAB ỊḌİSİ YUSỤF ULUĠ ḤACỊB ÖZİÑGE PẸND BİRÜR**

6605 bilig bil özüñke orun ḳıl töre
bilig bilse özke iḏi berk tura

6595 *iltti*] C_{15} *ịlt(t)i* ‖ 6597 *bularnı*] C_{17} *bularnıng* | *negü ... yarayı*] C_{17} *nigü ... ḳılḳın* (*-ḳ-* ?) *yạrayı* ‖ 6599 *munda yigrek*] C_2 *mundaⁿ yịgrek* | *kişide*] C_2 *kişi-deⁿ* ‖ 6601 *tikerler*] C_4 *tịkerler* ‖ 6603 *bifalardın ... bolayı*] C_6 *bifalardın* (*-i-* noktasız) *bolayı* (noktasız)

A 184_{17} 'de, 6604. beyitten sonra, metin tekrar devam etmektedir (krş. beyit 6520 not) *kịtab ... birür*] A_{17} *kidab ẹdez-i y. ḥaz ḥacib ... berür* C_8 *bab k. ịdi-si ... bịrür*
6605 *iḏi*] A_{18} *ẹti*

6606 biligsiz yürek til negüke yarar
bilig birle suv̇ teg ḳamuġḳa yara

6607 neçe bildiñ erse taḳı bir tile
biligli tegir kör tilekke sora

6608 bilir men tise sen biligdin yıraḳ
biligsizke sandıñ biligli ara

6609 bilig bir teñiz ol uçı yoḳ tüpi
neçe suv̇ kötürgey semürgük sora

6610 bu bilgiñ bile öz başıñ tezginür
bilümez özüñni özüñde yıra

6611 bilig bil kişi bol beḏütgil özüñ
ya yılḳı atanġıl kişide yıra

6612 biliglig yazılmaz saḳınçın tügük
biligsiz sevinçin küler ḳatġura

6613 bilig bilse ḳaḏġun ḳalı ḳatġurar
biligsiz sıġun sen aġınap yora

6614 biliglig kişeldi turup yügrümez
biligsiz yorır kör tilekin süre

C 392 6615 ay bilge kişeldiñ biligsiz yorır
biligsiz kişelse kişenin bura

6616 elig sundum uş men biligni tilep
sözüg sözke tizdim şaşurdum ura

6617 keyik taġı kördüm bu türkçe sözüg
anı aḳru tuttum yaḳurdum ara

6606 A_{19}'da mısrâların yeri karıştırılmış; sonra sahife kenarında *burun* ve *song* sözleri ile, doğru sıraya işâret edilmiştir | *negüke*] C_{10} *nigüke* | *yara*] A_{19} *yarar* C_{10} *yạra* ‖ 6607 *tegir*] A_{20} *teger* ‖ 6608 *tise*] A_{21} *tez-e* | *biligli*] A_{21} *biliglig* ‖ 6610 *bilgiñ ... başıñ*] A_{23} *bilig ... başı* | *özüñde*] A_{23} *ọsüng-tin* ‖ 6611 *özüñ*] A_{24} *ụnüng* | *kişide*] A_{24} *kişi-tin* C_{15} *kişideⁿ* ‖ 6612 *biliglig ... tügük*] A_{25} *kişi-lik ... tụgün* | *sevinçin ... ḳatġura*] A_{25} ... *ḳayġur-a* C_{16} *sẹvünçün* ...

6613 C'de bu beyit yok | *ḳalı ḳatġurar*] A_{26} *ḳalı* (*ḳ-* tashih görmüş) *ḳat-ġurar* (*-r* ?) | *sıġun ... aġınap*] A_{26} *saġun sen avnap* (*-v-* ?)

6614 C'de bu beyit yok | *kişeldi*] A_{27} *keşel-ti* | *yorır ... süre*] A_{27} *buu kör tilekin sụr-e* (*s-* sonra tashih edilmiş: *y-*, *k-* ?) ‖ 6615 *kişeldiñ*] A_{28} *keşel-tim* C_1 *kịşelding* | *kişelse kişenin*] C_1 *kịşelse kịşening* ‖ 6616 *elig ... men*] A_{29} *ilig ... buu* ‖ 6617 *keyik ... sözüg*] A_{30} *kesik ... sọsüg* C_3 *kẹyịk ... sọ̈züg* | *aḳru ... ara*] A_{30} ... *yaḳur-tum* (*-a-* ?, tashih görmüş) *ar-a* C_3 *aḳrụ tut(t)um yạḳurdum a.*

6618 sıḳadım sevittim kön͡gül birdi terk
taḳı ma belin͡gler birerde yire

6619 sunup tutmışımça eḍerdim sözüg
kelü birdi ötrü yıparı bura

6620 köni sözledim söz irig hẹm açıġ
köni sözni yüḍgen uḳuşluġ ere

A 185 6621 oḳıġlıḳa artuḳ aġır kelmesün
özüm ᶜuẕri ḳoldum aça hẹm yora

6622 köni sözde taştın sözüg söz time
köni egri fạrḳı örün͡gli ḳara

6623 yıl altmış iki erdi tört yüz bile
bu söz sözledim men tutup can süre

6624 tükel on sekiz ayda aydım bu söz
öḍürdüm aḍırdım söz evdip tire

6625 yaḍım tü çiçek teg yıḍı kin burar
ötündüm men itnü tükettim tura

6626 sözüg kim tüketür neçe sözlese
aḳa tınmaz erter bulaḳlar ara

6627 ay yusụf kerek sözni sözle köni
kereksiz sözüg kizle ḳılġa ḳora

6628 öküş sözledin͡g söz suvı barmasun
öküş sözke yalḳar bu yalın͡guḳ ire

6629 ınançsız ajun ḳılḳı irsel yayıġ
uḳuşluġ özindin yıraḳ tur yıra

6618 *sevittim ... birdi*] A_{31} ... *berti* C_4 *sạvit(t)im k. bīrdi* | *taḳı ... yire*] A_{31} *taḳım-a biling-ler birer-te bir-e* C_4 ... *yire* (*-i-* noktasız) || **6619** *sunup ... sözüg*] A_{32} *şụsüp tut-mışınça ẹ. sọsüg* C_5 ... *sọzüg* (*-z-* noktasız) | *birdi ... yıparı*] A_{32} *berti ọ. yebe-yüü* (?) || **6620** *irig*] A_{33} *ẹrig* || **6621** *oḳıġlıḳa ... kelmesün*] C_7 *oḳuġlı-ḳa ... kẹlmesü* | *yora*] A_1 *yar-a* || **6622** *sözde ... time*] A_2 ... *tem-e* C_8 *sözde*ⁿ ... *tīme* (*-i-* altındaki işârete dikkat) | *fạrḳı örün͡gli*] A_2 *farḳı* (?) *ọrüng-yi* (*-y-* ? *-g-* ?) C_8 *f. örüng-li* (*-l-* dikkat) || **6623** *süre*] A_3 *ser-e* || **6624** *sekiz*] C_{10} *sikiz* | *aḍırdım ... tire*] A_4 *adırt-tım ... ter-e* || **6625** *tü çiçek*] A_5 *tụụ çeçek* C_{11} *t. çiçek* | *itnü tükettim*] A_5 *aydu t.* C_{11} *itnü* (*it-* noktasız) *tüket(t)im* || **6627** *ḳora*] A_7 *ḳar-a* || **6628** *barmasun*] A_8 *bar-masu* (*bar-* yerine önce *bol-* veya *bil-* yazılmış, sonra üzerinden tashih edilmiş) | *yalḳar ... ire*] A_8 *y. buu yangluḳ ẹr-e* C_{14} *yạlḳar b. yạngluḳ ire* || **6629** *ajun ... irsel*] A_9 *acun ḳ. ẹrsel* C_{15} *a. irsel* | *yıra*] A_9 *bir-e* C_{15} *tire*

6630 sen emdi yapuştun͡g bu dụnyaḳa berk
ḳatıġlan kön͡gül mundın üzgil bura

6631 imin bolma dụnyaḳa artuḳ imin
bayatḳa sıġınġıl ḳatıġ yalvara

C — 6632 öküş ḫalḳnı ıḍtı bu irsel ajun
köni yolda azdı kişi keḍ köre

6633 san͡ga ma itindi bezenip küler
ayı sevme azraḳḳına ḳatġura

6634 neçe dụnya yigli ajun begleri
ölüm tuttı bardı közi telmire

6635 yigitlik yava boldı isiz künüm
tüker bu tiriglik ökün ḳaḍġura

6636 neçe min͡g yaşasa aḫır ölgülüg
neçe tirse dụnya ḳalır arḳara

6637 san͡ga oḳ sıġındım bayat sen küḍez
bu ġạflet usındın mini oḍġura

6638 uvutsuz ḳulun͡g men yazuḳum telim
tüzünlük senin͡gdin kelür belgüre

6639 san͡ga yazdı sindin küredi özüm
bu kün sıġnu keldim san͡ga yalvara

6640 negüke ınandın͡g aya mun͡gluġ öz
ḳayuḳa tayandın͡g körür köz köre

6641 yolun͡g tüzgil emdi yorıḳın͡g köni
özün͡g iki ajunda bulġıl töre

6642 sevinçin süzülmiş bu dụnya bütün
munı ḳoḍ taḳı bir ajunḳa köre

6630 *dụnyaḳa*] A_{10} *tụny-e-ke* C_{16} *dụnyeke* || **6631** *imin ... imin*] A_{11} *ẹmin b. tụny-e-ke a. ẹmin* C_{17} ... *dụnyeke* ...

C nushasında 6631. beyitten sonra gelen kısım eksiktir

6632 *irsel ajun*] A_{12} *ẹrsel acun* | *yolda ... köre*] A_{12} *yol-tın astı k. ket kọr-e* || **6633** *san͡ga ... bezenip*] A_{13} *sangga ma ẹdin-ti besenip* | *ḳatġura*] A_{13} *ḳadġur-a* || **6634** *yigli ajun*] A_{14} *yegli acun* || **6635** *isiz*] A_{15} *ẹ-siz* || **6636** *tirse ... arḳara*] A_{16} *terz-e tụny-e ḳalırar* (önce *ḳalır* yazılmış, sonra *ḳalırar* şekline sokulmuş) *ḳar-a* || **6637** *mini*] A_{17} *men-i* || **6638** *men yazuḳum*] A_{18} *men yas(u)ḳum* || **6639** *san͡ga ... sindin*] A_{19} *sangga yastı sendin* || **6640** *körür*] A_{20} *kọrer* || **6641** *ajunda*] A_{21} *acun-ta* || **6642** *sevinçin süzülmiş*] A_{22} *sevinçin sụsülmiş* | *ajunḳa*] A_{22} *acun-ḳa* (*-ḳ-* ?)

6643 tilin͡g tıḍ boġuz yıġ uḍıma öküş
közün͡g yum ḳulaḳ tu bir inçin tura

6644 ya rạb yarlıḳaġıl ḳamuġ mü᾽mịnıġ
telim rạḥmẹtin͡gdin tükel turġura

6645 tegür savçımızḳa tümen min͡g sẹlam
tözü tört işin͡ge taḳı ertüre

6643 *bir inçin*] A_{23} *bir* (*b-* ?) *ẹnçin* ‖ 6644 *ya rạb*] A_{24} *yarab* ‖ 6645 *savçımızḳa*] A_{25} *savçımız-ḳa* | *işin͡ge*] A_{25} *ẹş-in-ge*

DÜZELTMELER

Ḳutaḍġu bilig'in metin neşrinde düzeltmelere lüzûm kalmaması için, gerek tarafımdan ve gerek mürettiplerce çok dikkat ve ihtimam gösterilmiş olduğu hâlde, maalesef, bu yolda muvaffak olunamamıştır. Harp te'siri altında çalışan matbaanın mâlzeme eksikliği, birden ancak 1 veya 2 formanın dizilebilmesi, zaman kaybetmemek için, makine tashihlerinden vazgeçmek mecbûriyeti v. b. v. b. kolayca ortadan kaldırılması mümkün olan yanlışların yerlerinde kalmasına ve tashih esnâsındaki aceleliğin de bâzı yenilerini bunlara eklemesine sebep olmuştur. Eserin metninden başka tercüme, izah ve lûgat kısımları ayrıca işleneceğinden, metinde kalan yanlışların bu münâsebetler ile daha dikkatli gözden geçirilmesi için, bu işi ileriye bırakmak ve istifâde edeceklerden tereddütlü yerlerde faksimilelere müracaatlerini rica etmek mümkün idi. Fakat her okuyucunun faksimileleri elinde bulundurmamak ihtimâli düşünülerek, hiç olmazsa, ilk bakışta göze çarpan yanlışlara işâret etmek uygun görülmüştür. Yalnız bunun kısa zamanda ve acele yapılmış olduğunu hatırlatmak yerinde olur.

Düzeltmelerdeki rakamlar — sahife, satır veya beyitleri, çizgilerin sol tarafındaki kısım — yanlış şekilleri ve sağ tarafındaki kısım — bunların doğru şekillerini gösterir.

1. Metin kısmında:

A17 *illerning* — *illernin͡g*

C3 *yalavçımıznın͡g* — *yalavaçımıznın͡g*, 62 *62* — *A10 62*, s. 15 ve 16 köşe *A9* — *A10*

D90 *yülek* — *yölek* (bir de 116, 122, 1045, 1248, 1268, 1345, 1646, 1801, 2105, 2541, 3053, 3056, 3261, 3315, 3324, 3410, 3466, 3521, 3727, 3772), 101 *topuġḳa* — *tapuġḳa*, 105 *ḳılıncı* — *ḳılınçı*, 265 *aşlı* — *ạşlı* (bir de 265, 299, 300, 301, 303, 995, 999, 1159, 1596, 1637, 1949, 1958, 2132, 2437, 2969, 3181, 3416, 3507, 3764, 4235, 4284, 4285, 4287, 4288, 4289, 4291, 4488, 4501, 4519), 355 *555* — *355*, s. 61 köşe *C1* — *C17*, 532 *topladı* — *tapladı*, 552 *topġın͡ga* — *tapġın͡ga*, 598 *498* — *598*, 599 *499* — *599*, 613 *yinçke* — *yinçge* (bir de 748, 2490, 4487, 4497, 5329), 666 *inanma* — *ınanma*, s. 103 köşe *C*1 — *C*—, 1015 *sezleyü* — *sözleyü*, s. 133 köşe *C0ç* — *C50*, 1322 *mẹşẹl* — *mẹṣẹl*, 1323 *tübün͡gke* — *tüpün͡gke*, 1398 *ökünmüş* — *ökünmiş*, 1400 *tükeḍi* — *tükedi*, 1524 *eving* — *evin͡g*, 1737 *ḳuyusı* — *ḳayusı*, 1755 *topuġçı* — *tapuġçı*, 1854 *sevüg* — *sevüg*, 1873 *belgülük* — *belgülüg*, 1995 *ḳişike* — *kişike*, 2005 *kişidetalu* — *kişide talu*, 2157 *kaç* — *ḳaç*, 2253 *kün͡gli* — *kön͡gli*, 2354 *büke* — *böke*, 2459 *körlüglüki* — *körklüglüki*, 2530 *ḳuran͡gḳu* — *ḳaran͡gḳu*, 2668 başlık *ögdümişke* — *ögdülmişke*, 2837 *emgegi* — *emgeki*, 2868 *iriklig* — *iriglig*, 2934 *2834* — *2934*, 2946 *sen͡ga* — *san͡ga*, 2982 *köni* — *körü*, 3014 başlık *sụ'ali* — *cẹvabı*, 3122 ve 3200 *ülük* — *ülüg*, 3223 *tạmu* — *tamu*, 3281 *1281* — *3281*, 3300 *ġạyịb* — *ġayịb*, 3311 *ḳazı* — *ḳozı*, 3349 *yaḍı* — *yadı*, 3386 *utra* — *otra*, 3422 *itte* — *ıtta* (bir de 3422, 3526, 3601, 4711, 5379, 5869), 3571 ikinci mısrâ *tüş* — *tuş*, 3631 *bulmış* — *bolmış*, 3715 *törügken* — *törütgen*, 3754 *tınmaḍın* — *tınmadın*, 3774 *şevinçim* — *sevinçim*, 3828 ve 3830 *bulmaġu* — *bolmaġu*, 3955 *sevünçün* — *sevinçin*, 3970 başlık *mụnaẓara* — *mụnaẓạra*, 4324 *köḍgi* — *küḍgi*, 4328 *ḥalḳlar* — *ḥalḳlar*, 4375 *ḳadas* — *ḳadaş*, 4386 *kön* — *kün*, 4565 *san͡glıġ* — *yan͡glıġ*, 4688 *men͡ga* — *man͡ga*, 4813 *alçak* — *alçaḳ*, 4814 *kisi* — *kişi*, 4816 *iḍmaġıl* — *ıḍmaġıl*, 4869 ikinci

mısrâ *tuş — tüş*, 4881 *keşti — kesti*, 4960 *zạ'fạran — zạ'fẹran*, 5056 *ạman — ẹman*, (bir de 5058, 5069, 6307), 5060 *tạmam — tẹmam* (bir de 5431, 5431, 5432), 5130 ve 5283 *külük — külüg*, 5417 *olüm — ölüm*, 5435 *söledim — sözledim*, 5453 *altandı — atlandı*, 5474 *ölsa — ölse*, 5569 *üç — uç*, 5615 *körlüg — körklüg*, 5706 *telekçe — tilekçe*, 5734 *inçlig — inçlik*, 5800 *düşman — dụşman*, 5953 *ögdümişe — ögdülmişe*, 6148 *içşe — içse*, 6254 *erti — erdi*, 6303 başlık *tạ'zịyet — tạ'zịyẹt*, 6430 *ḳalur — ḳalır*

2. Formalar basılırken, bunların bir kısmında, harflerin kırık olması veya makinenin atması yüzünden, bâzı harfler ya hiç çıkmamış veya okunmayacak şekilde bozuk çıkmıştır. Bu gibi harfler kavis içine alınmak sureti ile, bu kelimelerin en mühimleri aşağıda gösterilmiştir.

D 7 *sañga* (-*a*-), 12 *ay* (-*y*), 20 *yaḳın* (-*a*-), 28 *ịdim* (*i*-), 249 *isizlik* (*i*-), 396 *A24 396* (*A24*), 440 *işiñge* (*i*-), 441 *tili* (-*li*), 443 *iki* (-*i*), 467 *yirde* (-*i*-), 1437 *silig* (-*l*-), 1586 *boldum* (-*l*-), 1597 *ḳıl* (-*l*), 1602 *uluġ* (-*l*-), 1668 *ḳılḳı* (-*l*-), 1678 *bilge* (-*l*-), 1684 *tilekni* (-*l*-), 1709 *bilip* (-*l*-), 1723 *ḳılmadı* (-*l*-), 1758 *bilgi* (-*l*-), 1772 *itildi* (-*i*), 1774 *yetildi* (-*i*-), 1815 *bilmişe* (-*l*-), 1816 *bolur* (-*l*-), 1820 *bilgi* (-*l*-), 1905 *bilig* (-*l*-), 1915 *bolur* (-*l*-), 1917 *sözlediñ* (-*l*-), 1948 *ilig* (-*l*-), 1948 *tirilgil* (3. -*i*-), 1949 *alp* (-*l*-), 2005 *tolu* (-*l*-), 2038 *ḫalḳ* (-*l*-), 2059 *beglik* (-*l*-), 2070 *tilin* (2. -*i*-), 2078 *yinik* (2. -*i*-), 2702 *turur* (-*r*), 2961 *ḳılıç* (2. -*ı*-), 3127 *ḳuluġ* (-*l*-), 3508 *yorısa* (-*r*-), 3573 *neñ* (*n*-), 3751 *ḳılsa* (-*l*-), 4592 *müflịs* (-*l*-), 5162 *ḳılın* (-*l*-), 5292 *ḳatıġlan* (-*l*-), 5330 *ḫalifẹt* (-*l*-), 5338 *itiglig* (-*l*-)

3. N o t k ı s m ı n d a :

A73 *bịzni(n)g*) — *bịzni(n)g*) ...

D60 *oltında — altında*, 62 C6 ... *ḫan tẹngri* ... — *ḫan-nı öger tẹngri* ..., 600 *nịgẹhdarẹd — nịgẹh darẹd*, 647 *tobıḳ — topıḳ*, 713 *aa — ay*, 783 *yayık — yayıḳ*, 791 *sanradan — sonradan*, 822 *toldu — toldı*, 823 *vazılmıştır — yazılmıştır*, 937 *küvnçin — küvençin*, 954 başlık *asiġ-lıḳın — asıġ-lıḳın*, 999 *taldıḳa — toldıḳa*, 1163 C14 *y. yạḫşı — y. yạḫşı* ..., 1201 *ölümka — ölümke*, 1280 *andn — andın*, 1424 *küvnme — küvenme*, 1654 başlık *toġti — toġtı*, 1693 *tagan — taġan*, 1902 *sọngga — sangga*, 2690 *ayır — ayırt*, 3386 *utra — otra*, 3401 *ọdgurmışḳa — ọdġurmışḳa*, 3743 *yạrtġan — yạratġan*, 3865 başlık *beşlık — başlıḳ*, 3895 başlık *iḍmışı — ıḍmışı*, 3955 *sevünçün — sevinçin*, 3955 *bạrdı* ... — *bạrdı sẹvünçün* C11 *e. sẹvünçün*, 3958 *yet-tı — yet-ti*, 4003 *bẹinge — bẹginge*, 4303 *özungde*^{n} *— özüngde*^{n}, 4436 *cavıḳmaḳ — çavıḳmaḳ*, 4545 *sanradan — sonradan*, 4889 *ürker* (iyi çıkmamış), 4297 *bimegil — birmegil*

TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARINDAN
II. Seri, No. 20

YUSUF HAS HÂCİB

KUTADGU BİLİG

II

TERCÜME

REŞİD RAHMETİ ARAT

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ - ANKARA, 1959

TÜRK - islâm fikir ve san'at hayatının en eski bir nümûnesini teşkil eden *Kutadgu Bilig* ile ilgili çalışmalar bir bütün hâlinde ele alınmış olmakla beraber, ayrı-ayrı gâyeler ile mürâcaat edilecek olan kısımlarından istifâdeyi kolaylaştırmak üzere, bunların ayrı neşirleri uygun görülmüş idi. Bundan dolayı, bunların ilki olan metin kısmından (bk. Reşid Rahmeti Arat, *Kutadgu Bilig*, TDK, İstanbul, 1947) sonra, eserin bugünkü türkçeye tercümesi neşredilecek ve bunu, iki ayrı kitap hâlinde, izah ve lûgat kısımları tâkip edecek idi.

Eserin metin kısmının neşrinde olduğu gibi, bundan sonraki kısımların neşri de uzunca fâsılalar ile aralanmış bulunmaktadır. Bunun iç ve dış bir takım sebepleri vardır ki, zamanımızdaki çalışma şartlarını belirtmek bakımından, ilim tarihi için de faydalı olacağını düşündüğüm bu hususlara ileride daha yakından temas etmek isterim. Yalnız arada, şahsan benim için olduğu kadar, mensûbu bulunduğum türk ilim muhiti için de kaybolan bu kadar zaman bulunmaktadır ki, bunun telâfisine artık imkân yoktur.

Büyük parçalar hâlinde eserin tercüme tecrübesini ele alan H. Vambery (*Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik*, Innsbruck, 1870)'den başlayarak, eserin tamâmını tercüme eden W. Radloff (*Das Kudatku Bilik des Jusuf Chass-Hadschib aus Bälasagun*, II, Petersburg, 1910)'un ve ondan sonra da tekrar ayrı parçalar hâlinde L. Bonelli (*Del Kudatku Bilik, poema turco dell' XI sec.*, *Annali del R, Instituto Orientale di Napoli*, 6, 1933, 3—38) ve Malov (*Pamyatniki drevne-türkskoy pismennosti*, Moskova, 1951)'un tercüme denemeleri, iyi birer teşebbüs olarak, türklük bilgisi tarihinde kendilerine lâyık olan yeri alacaklardır. Bu tecrübeler bütün iyi ve kusurlu tarafları ile, çalışanların iyi niyetlerini gösterdiği kadar, türklük bilgisi sâhasındaki inkişâf merhalelerine de delâlet eder.

Türklük sâhasındaki çalışmalar lâyık olduğu seviyeye henüz erişememiş ise, bunun mes'ûliyetini ilim muhitinin dikkatini üzerine

çekmekte pek geç kalan türklük dünyasının bizzat kendisi taşımaktadır. Türk muhiti ile yaptığı ilk temâsın temellerini menfi görüş üzerine kurmuş olan garp dünyası, uzun müddet bu yanlış düşünceden kurtulamamış ve dolayısı ile türk rûhunun içine nüfûz etmeği lüzâmlu görmemiş veya bundan çekinmiş olabilir. Garp usûlünü esâs olarak kabûl etmiş olmamıza rağmen, türk ilim muhitinin garp ile olan teması tam bir iş birliği şekline henüz inkılâp edememiş ise, bunda da kusuru, dışarıdan ziyâde, kendimizde aramamız doğru olacaktır.

Türkler her kesçe bilinen iyi silâh kullanmak, cesâret, teşebbüs sâhibi ve teşkilâtçı olmak vasıfları yanında, zaman-zaman karşılaştıkları yabancı rakipleri tarafından bâzı menfi sıfatlar ile de vasıflandırılmışlardır. Bundan başka coğrâfî durumu ve tarihî inkişafın kendilerine yüklediği vazifelerin ifâsında da mes'ûliyetlerini müdrik olarak hareket eşmiş olmaları tabiîdir. Bununla beraber hayatlarını tanzim eden husûsî bir dünya görüşüne sâhip olan yabancıları insanlık ölçüsüne göre değerlendiren, komşularını sayan, tabiati seven, âhenkten hoşlanan ve beşerî değerlere kendi icadından da bir çok kıymetler katmak suretiyle güneş ve ay ile birlikte dolaşan bir topluluk olarak, kendi maddî ve mânevî varlığını açıkça ortaya koyamamış ise, bundan da, tanınmak üzere her hangi bir teşkilât kuramadığı için, her kesten önce bizzat kendisi mes'ûldür.

Bir neslin üzerine düşen vazifeyi yapmamakla bırakmış olduğu boşluk ondan sonra gelen nesiller tarafından doldurulamayacağı gibi, bu nesillerin çalışmalarına da engel teşkil eder. Bu, en mühim işlerde olduğu kadar, en ehemmiyetsiz görülen işlerde de böyledir; çünkü o işin yapılması için kullanılacak zaman, bir daha geri dönmemek üzere, uzaklaşmış, gitmiştir.

*

Türk cemiyetinin teşkilâtı bakımından olduğu gibi, fikir hayatı bakımından da çok mühim bir devrin aynası olan *Kutadgu Bilig* 'den, türklük bilgisi sâhasına bir çok yeni noktaların eklenmesi hususunda, istifâde edileceğinden hiç şüphe etmiyorum. Yusuf Has Hâcib 'in bu eserinde, türk dil ve edebiyatından başka, türk ictimaiyâtı, türk tarihi ve umûmiyetle türk kültür tarihi ile uğraşanlar da kendi sâhalarını aydınlatacak bir çok parıltılar bulacaklardır. Bu eser türklerin bilhassa bugün mensûp bulundukları kültür

muhitine giriş devrini içine alan bir zamanda yazılmış olduğundan, onların dünya görüşünü, kıymet hukümlerini ve karşılaştıkları mes'elelerin hall tarzını ortaya koymak hususunda faydalı olabileceği gibi, temasta bulundukları kavimler bakımından da istifâdeli olacaktır.

Eserin içine girip, zevkine varacak kadar sabır ve sebât edenler, şüphesiz, *Kutadgu Bilig* 'i, yalnız yazıldığı devir içinde değil, bugünkü şartlar içinde de seveceklerdir. Yusuf Has Hâcib 'in beşerî meseleleri ele alış tarzı ve bunu yaparken gösterdiği samimîlik hâlâ gönüllere hitâp etmekte ve insanı düşündürmektedir. Bir çok eksiklikler arasında dolaşıp, yokları var etmek peşinde koşanların düşünmeğe, bir an için kendileri ile baş-başa kalmağa ihtiyacları vardır. 900. yılına yaklaşmakta olan Yusuf bu uzun tecrübesi ile bu hususta en iyi arkadaşlık edebilecek hayâtiyet taşıyan bir şahsiyettir.

Bugün bir çok ictimâî mes'elelerin ele alınış şekillerinden endişe edenler, aynı mes'elelerin bin yıl önce ne sekilde halledilmiş olduğunu ibretle görüp, onda bir çok düşündürücü ve teşvik edici fikirler bulacaklardır. Eserin bilhassa gençliğe faydalı olması, şâirin başlıca arzusudur. Büyük eserler, insanların gönlüne hitâba devam ettikçe, büyüklüklerini muhâfaza ederler.

Eser eski dilden bugünkü dile çevrilirken, tercüme yerine, tefsir yoluna gidilmemeğe dikkat edilmiştir. Manzûm bir eserde bir çok kelime ve tâbirler, mânadan başka sebepler ile de tekrarlanmış olabilir. Fakat bu gibi zarûretlere mârûz kalmadan eser yazmış olanlar da vardır ve bunda muvaffak olmak ayrı bir istidaddır. Okuyanların ve araştıranların bu husûslarda emniyetle hareket edebilmelerini te'min için, müellifin ifâdesine mümkün mertebe sâdık kalınmağa çalışılmıştır. Bâzan tekrar da, yerine göre, bir san'ati temsil edebilir.

Karşılıksız kalan bâzı kelime ve tâbirlere bir az daha dikkat edilmesi temenni olunur. İzah kısmında ayrıca durulacak ve daha kolay anlaşılacak mâlûmatın bir araya getirilmesine çalışılacaktır. Bunlar arasında türklerin kavmî devlet teşkilâtına âit

bâzı tâbirler vardır ki, karşılıkları bugün bulunmadığı gibi, ictimâî değerleri bile artık ortadan kalkmıştır. Bunlardan bir kısmının izâhı yalnız dil ve edebiyat sâhasında değil, türklük bilgisinin bütün sâhalarının iş birliğini icap ettirmektedir. Bunun arzulanan iş birliğinin doğmasına sebep olmasını temenni ederim.

*

Eserin yazıldığı muhit hakkında ip ucu elde etmek isteyenlerin metin kısmındaki giriş bölümüne bakmalarını rica ederim. Tercümeyi parça hâlinde kullananlar için faydalı olacağından, buraya da tahlilî bir fihrist eklenmiştir; arzu edenler böylece aradıkları kısımları derhâl bulabilirler. Asıl eser 12. sahifede D harfi ile gösterilen kısımdan başlar. Daha önceki parçalardan A (s. 1—2) parçası esere en son eklenmiş olan mensûr tanıtma, B (s. 3—7) esere daha evvel eklenen manzûm bir tanıtma ve C (s. 8—11) esere eklenmiş olan bâbların fihristidir. Bu üç parçanın eser ile doğrudan-doğruya bir ilgisi yoktur. Fihristlerde gösterilen bâblar, sayı ve sıra bakımından, asıl eserin bâblarına uymamaktadır. Bu sonuncu husus için, tercümedeki sahifeleri de içine alan tahlilî fihristten istifâde etmek doğru olduğu kadar, kolay da olacaktır.

Her çalışma az-çok devrin maddî ve mânevî imkânlarına bağlı kalmaktadır. Bu tercüme de böyle bir devirde yapılmış bir istir. Bu husûsun göz önünde bulundurulması faydalı olur.

*

Eserin tashihlerinde yardımlarını esirgemeyen arkadaşlara teşekkür etmek zevkli bir borçtur. Genç arkadaşlardan Ali Karamanlıoğlu ve Muharrem Ergin'den başka, türkçe bilgisi ve edebî zevkinden istifâde etmeğe çalıştığım Cavid Baysun ile bilhassa eski türk edebiyatının mâlzemesine vukufunu hayranlıkla müşâhede ettiğim Ali Nihad Tarlan'ı burada ayrıca zikretmek, bu geçmiş günleri unutmamak için de hoş bir hatırlatma vesilesi olacaktır.

Türk Tarih Kurumu'na eserin neşri için teşekkür ederken, Ekrem Akurgal ile Uluğ İğdemir'i, mükemmel bir matbaanın güzel işlerinden birine sâhip olmak imkânını verdiklerinden dolayı, burada takdirle anmak fırsatından istifâde etmek isterim. Esere gösterdiği devamlı ilgisinden dolayı Hikmet Bayur'u her zaman hatırladığım gibi, tercümesinin neşrini göremeyen Dr. Adnan Adıvar'ı da burada rahmetle anarım.

12 mart 1959 — Reşid Rahmeti ARAT

Tahlîlî fihrist

A.

BİSMİ 'LLAHİ 'R-RAHMANİ 'R-RAHİM

Hamd, şükür, minnet ve sonsuz medih o büyüklük sâhibi ve tam kudretli padişah olan Tanrı azze ve (2) celleye mahsustur. (3) O yeri, göğü yaratmış ve bütün canlılara rızkını vermiştir. O neyi (4) diledi ise, yaptı ve neyi dilese, yapar. Yef'alü'llâhü mâ (5) yeşâ' ve yahkümü mâ yürîd. Yine insanların (6) en iyisi, peygamberlerin seçkini ve Tanrının büyük resûlü Muhammed (7) mustafa ile onun arkadaşları olan aziz ve muhterem (8) ashâbına sayısız selâm ve senâ olsun. Rızvânu 'llâhi ʿaleyhim ecmaʿîn.

Bu kitap çok (9) aziz bir kitaptır. Çin hakîmlerinin hikmetleri ile bezenmiş (10) ve Maçin âlimlerinin şiirleri ile süslenmiştir (11). Bu kitabı okuyan ve bu beyitleri başkalarına bildiren bu kitaptan (12) daha iyi ve daha azizdir. Meşrik eyâletinde, bütün (14) Türkistan memleketlerinde, Buğra Han dilinde, türkçe olarak, bu kitaptan (15) daha iyi bir kitabın hiç kimse tarafından tasnif edilmemiş olduğunda Çin ve Maçin âlimleri ile hakîmlerinin hepsi ittifak etmişlerdir. Bu kitap (16) hangi padişaha veya hangi diyâra erişti ise, fevkalâdeliğinden (17) ve sonsuz güzelliğinden dolayı, o memleketlerin hakîmleri (18) ve âlimlerince makbûl görülerek, her biri ona bir türlü ad ve lekap (19) verdiler. Çinliler — Edebü 'l-mülûk adını koydular. Maçin mülkünün (20) hakîmleri — Âyînü 'l-memleke ve meşrikliler — Zînetü 'l-ümerâ (21) dediler. İranlılar — Şâhnâme-i türkî diye ad koymuşlar. (22) Bâzıları da — Pendnâme-i mülûk demişler. Turanlılar ise, Kutadgu bilig (23) demişlerdir.

Bu kitabı yazan Balasagun şehrinden (24) takvâ sâhibi bir zattır. Fakat eserini Kâşgar memleketinde (25) tamamlayıp, meşrik meliki Tavgaç Buğra Han huzûruna (26) sunmuş ve Buğra Han da müellifin değerini takdir ederek, yükseltip, ona (27) kendisinin has hâcipliğini vermek lutfunda bulunmuştur. Bundan dolayı (28) Yusuf Ulu Has Hâcib olarak, onun adı ve şöhreti dünyaya yayılmıştır. (29)

Bu aziz kitap dört büyük ve mühim temel üzerine bina olunmuştur.(30) Biri — doğruluk, ikincisi — saâdet, üçüncüsü — akıl, dördüncüsü — kanâat.(31) Müellif bunlardan her birine türkçe bir ad vermiştir. Doğruluğa — Kün-Toğdı (32) adını verip, onu padişah yerine tutmuş, saâdete — Ay-Toldı (33) adını verip, vezir yerine koymuş, akıla — Öğdülmiş (34) adını verip, vezirin oğlu ve kanâate — (35) Odgurmış adını verip, vezirin kardeşi kabûl etmiştir. (36) Yine müellif kendi fikirlerini suâlli-cevaplı münâzara tarzında, bunlara atfederek, ifâde etmiştir. (37) Okuyanın gönülü açılıp, müellifi hayır-duâ (38) ile yâd etsin diye.

B.

Her şeyden önce kâdir ve bir olan Tanrı gelir, sonsuz hamd ve senâ da ancak ona lâyıktır.

Büyüklük sâhibi, kadir, zü 'l-celâl; yaratan, türeten ve kudretin kemâline sâhip olan Tanrıdır.

Yer, gök ve mahlûkların rabbi her kesin rızkını hazırlamıştır; sen güle-güle ye.

4 Her kese saymadan rızkını verir; her kese yedirir, fakat kendisi yemez.

5 Bütün canlıları hiç bir zaman aç bırakmaz, var ettiklerinin hepsine yedirir ve içirir.

6 Nasıl ki, diledi ve her şey oldu; böylece o kimi isterse, onu yüceltir.

O seçkin resûle salât ve selâm, yine arkadaşlarına selâm ve ihtirâm.

8 Muhammed peygamber mahlûkların başıdır, o bütün bunların göz üstünde kaşıdır.

9 Yine bu kitap çok aziz bir kitaptır; bilen için bir bilgi denizidir.

10 Değerli bilgiler ile süslenmiştir; artık sen şükret ve kanâatkâr ol.

11 Bunların her birine bir çok hakîmlerin sözlerini inciler dizer gibi sıralamıştır.

12 Meşrik hukümdarı, maçinliler beyi, bilgili, anlayışlı, dünyanın ileri gelenleri,

13 Hepsi bu kitabı benimsemişler ve hazînelerine koyup, saklamışlardır.

14 Birinden birine miras olarak kalır, bunlar da kendilerine alıp, başkalarına vermezlermiş.

15 Bu faydalı bir kitaptır ve hiç bir zararı yoktur; fakat bir çok türkler bunun mânasını anlamazlar.

16 Her okuyan, yazan bunu anlayamaz; bunu ancak kitabın izâhını duyan bilir.

17 Bu kitabın sözleri insana yardım eder ve yol gösterir; her iki dünyadaki işleri düzenler.

18 Çin ve Maçin hakîmlerinin hepsi hep bunun güzelliğini öğmüşlerdir.

19 Türk, çin ve bütün maşrik illerinde, dünyada bunun gibi başka bir kitap yoktur.

20 Kitabın kadrini de ancak bilgili bilir, akılsız kimseden zâten ne beklenir.

21 Kitabı her kese vermemeli,; dostun olsa bile, emin olmamalı.

22 Çünkü bilgisiz bunu takdir edemez, anlayışlı anlar ve onu muhafaza eder.

23 Müellif bunu Buğra Han zamanında ve han dili ile söylemiştir.

24 Böyle bir eseri daha önce kim söylemiştir, bundan sonra da bu kadar ustalıkla kim söyleyebilir.

25 Bunun gibi bir eser vücuda getirecek kimse nerede; yapan varsa, ben onu da öğerim.

26 Her memleket, şehir ve sarayda bu kitaba ayrı-ayrı adlar verilmiştir.

27 Her memleketin hakîmleri, o diyarın usûlüne göre, buna ayrı-ayrı adlar takmışlardır.

28 Çinliler ona Edebü 'l-mülûk derler, maçinliler onu Enisü 'l-memâlik diye adlandırırlar.

29 Bu maşrik ilinin büyükleri buna doğruca Zînetü 'l-ümerâ derler.

30 İranlılar buna Şehnâme derler, turanlılar Kutadgu biligdiye anarlar.

31 Bak, muhtelif memleketlerin çeşitli dillerinde bunun için ne türlü adlar kullanılmıştır.

32 Bu kitaba ad koymuş olan o büyük ve iyi kulları Tanrı yarlıgasın.

33 Ey bu kitabı makbûl bulan ve bu türkçe esere hayretle bakan kimse,

34 Yine bil ki, bu kitap her kese yarar, fakat memleket ve şehirleri idâre için, hukümdarlara daha çok faydalı olur.

35 Bir memleketi idâre edenlerin kimler olduğunu ve onlara nelerin lâzım geldiğini hakîmler söylemişlerdir.

36 Hukümdarların korunmaları ve bunun için gereken şeyler ile hâkimiyetin icap ve şartlarını;

37 Devletin harap olması veya beka bulmasının neden ileri geldiğini, bu hâkimiyetin nasıl devam ettiğini ve nasıl elden çıktığını;

38 Bir de bu ordu ve askerin nasıl toplanacağını, konak yerinin ve sefer yolunun nasıl seçileceğini;

39 Bütün bunların tertibini bu kitapta açıklamış, her şeyi bir-bir ayırmış ve tâyin etmiştir.

40 Memleketi kuvvetle elinde tutan kimse, işini ehliyetli kimselere gördürmüştür.

41 Çerağ olarak, nasıl ay ihsan edildi ise, bu işler için de anlayışlı ve uygun kimseler lâzımdır.

42 Hukümdarların halk üzerinde hakları olduğu gibi, halkın da aynı derecede hukümdarlar üzerinde hakkı vardır.

43 Raiyyet onun bu hakkını gözetmeli, hukümdar da onun ten ve canını korumalıdır.

44 Hukümdarların nasıl muhârebe edeceklerini ve harp zamanında ordularını nasıl tanzim eyleyeceklerini;

45 Düşman ordusunu mağlûp etmek için, ne gibi çârelere baş-vurulacağını söyler.

46 Hukümdar nasıl hareket etmelidir ki, halk da ona o şekilde itâat etsin.

47 Böyle bir hukümdarı halk sever ve yüzünü göreyim diye, her kes ona koşar.

48 O kimleri, uğurlu diye, hizmetine almalı ve yakın tutmalı; kimleri uğursuz ve kötü diye, kendisinden uzaklaştırmalı.

49 Kimleri kendisine bağlamalı ve yakın tutmalı; Kimleri uğursuz ve kötü diye, kendisinden uzaklaştırmalı,

50 Bir de nasıl baş kesmeli, siyâset etmeli, ceza vermeli; ikincisi gönüller almak için, nasıl ferâset göstermeli.

51 Hukümdarlar nasıl anlayışlı, bilgili, cesûr ve kahraman olmalı, nasıl hazineyi doldurup, tekrar akıtmalıdır.

52 Hukümdar raiyyet üzerinde ne kadar çok kudretli olursa, bütün işlerinde o kadar râhat ve huzûr bulur.

53 Ben de bu bir kaç harfciği sana vasiyet olarak bıraktım; bana da duâ etmeği unutma.

54 Dikkatle bak, bu kitabı te'lif eden insan insanlar arasında ileri gelen, hünerli bir kimse imiş.

55 Bu türlü fazîletler ve meziyetler ile kendilerini süslemiş ve bahtiyar bir hayat sürmüştür.

56 Doğruluk, hürmet ve zühde sâhip olduğu gibi, bir de takvâ sâhibi, bilgili ve temiz bir insan imiş.

57 Yaşadığı yer Kuz-Ordu memleketi imiş, kendisi asîl bir âileden olup, dili de buna göredir.

58 O bir kitabını nazma çekip, tamamlamış ve doğduğu memleketten ayrılmıştır.

59 Esâsını yazmış ve tertibe koymuş; fakat bu manzûme son şeklini Kâşgar ilinde almıştır.

60 Bu hanlar hanı, Tavgaç Kara Buğra Han'ın huzûrunda eserini okumuştur.

61 Akıla karşı hürmet ve kalemin hakkıdır diye, hukümdar ona çok itibar etmiş ve çok ihsanlarda bulunmuşdur.

62 Ona bu Has-Hâcib unvanını tevcih etmiş ve onu kendi yakınları arasına almıştır.

63 Bundan dolayı ona hürmet ederler ve kendisine doğruca Yusuf Has-Hâcib derler.

64 Yine bu kitabın içindekileri söyler; bunu şu dört iyi temel üzerine kurar.

65 Bunlardan biri — adâlet olup, doğruluk üzerinedir; ikincisi — devlet olup, saâdet ve ikbâl demektir.

66 Üçüncüsü — akıl olup, ululuk ifâde eder; dördüncüsü ise — kanâat ve âfiyettir.

67 Bunların her birine ayrı-ayrı adlar vermiş ve bundan böyle bunları bu adlar ile zikretmiştir.

68 Adâlete Kün-Toğdı adını verir ve onu hukümdar yerine koyar.

69 Devleti Ay-Toldı ismi ile zikreder ve bunu onun vezîri sayar.

70 Akıla Öğdülmiş adını vermiş ve buna da vezîrin oğlu demiş.

71 Kanâate Odgurmış adını verir ve buna da vezîrin akrabası der.

72 Bunun hikmeti, bak, bu dört temel üzerinedir; bunları tanzim ile kitabı tamamlamıştır.

73 Arapça ve farsça kitaplar çoktur; bizim dilimizde bütün hikmetleri toplayan yalnız budur.

74 Bunun kadrini ancak bilgili bilir; bilgi kıymetini de ancak anlayışlı takdir eder.

75 Bu türkçe beyitleri senin için tanzim ettim; ey okuyucu, okurken unutma, bana duâ et.

76 Ben dünyadan gidiyorum, sen beni dinle, bundan çok ibret al ve gözünü aç.

77 Tanrım, rabbim ancak sensin, hepimizi yarlığa; bütün mü'minlere didârını nasîp et.

C.

BÂBLARIN FİHRİSTİ

44. bâb. Hukümdar Kün-Toğdı'nın Odgurmış'a mektup gönderdiğini söyler.
45. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış yanına gittiğini söyler.
46. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış ile münâzara ettiğini söyler.
47. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış'ı dâvet ettiğini söyler.
48. bâb. Dünyanın iyi ve kötü taraflarını söyler.
49. bâb. Odgurmış Öğdülmiş'e dünyanın kusûr ve eksikliklerini söyler.
50. bâb. Öğdülmiş Odgurmış'a bu fânî dünya ile ebedî âhiretin nasıl kazanılacağını söyler,
51. bâb. Odgurmış'ın hukümdara nasîhatlerini yazıp gönderdiğini söyler.
52. bâb. Hukümdarın Odgurmış'a ikinci defa mektup gönderdiğini söyler.
53. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış ile ikinci defa münâzara ettiğini söyler.
54. bâb. Beylere hizmet etmenin âdâb ve usûlünü söyler.
55. bâb. Kapıdaki hizmetkârlar ile nasıl geçinileceğini söyler.
56. bâb. Halk ile nasıl muâmele edileceğini söyler.
57. bâb. Ali-evlâdı ile nasıl muâmele edileceğini söyler.
58. bâb. İlim adamları, tabipler, büyücüler, rüyâ tâbircileri, müneccimler, şâirler, çiftçiler, hayvan yetiştiriciler, ustalar ve fakirler ile nasıl muâmele edileceğini söyler.
59. bâb. Evlenmeyi ve çoluk çocuk terbiyesini söyler.
60. bâb. Hizmetçilere nasıl muâmele edileceğini söyler.
61. bâb. Ziyâfete dâvet ve buna icâbet edilip-edilmeyeceğini söyler.
62. bâb. Ziyâfete gidildiği takdirde, nasıl yenileceğini ve nasıl yenilmeyeceğini söyler.
63. bâb. Yumgina dâvet etmek husûsunu söyler.
64. bâb. Odgurmış'ın dünyayı yererek, kusurlarını sayıp, kanâati öğdüğünü söyler.

65. bâb. Gaflet uykusundan uyanmak husûsunu söyler.
66. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış'ı ziyâret için dâvete gittiğini söyler.
67. bâb. Odgurmış'ın hukümdarın yanına geldiğini söyler.
68. bâb. Odgurmış'ın hukümdara nasîhat ettiğini söyler.
69. bâb. Öğdülmiş hukümdara memleket idâre etme usûlünü söyler.
70. bâb. Öğdülmiş peşiman olarak, tövbe etmek istediğini söyler.
71. bâb. İnsanlığa karşı insanlık ile mukabele etmeği söyler.
72. bâb. Odgurmış'ın hastalanıp, Öğdülmiş'i çağırdığını söyler.
73. bâb. Odgurmış'ın rüyâ gördüğünü söyler.
74. bâb. Odgurmış'ın rüyâsını tâbir ettiğini söyler.
75. bâb. Odgurmış'ın Öğdülmiş'e nasîhat ettiğini söyler.
76. bâb. Öğdülmiş hukümdara Odgurmış'ın hastalığını söyler.
77. bâb. Öğdülmiş'in kardeşinin yanına gittiğini söyler.
78. bâb. Öğdülmiş'in Odgurmış için yas tuttuğunu söyler.
79. bâb. Hayatı boşuna geçirdiğine peşiman olduğunu söyler.
80. bâb. Yusuf'un gençliğine acıyarak, ihtiyarlığını söyler.
81. bâb. Zamânenin bozukluğunu ve dostların vefâsızlığını söyler.
82. bâb. Kitap sâhibi kendisine nasîhat ederek, mâzeretini diler.

D.

BİSMİ 'LLÂHİ 'R-RAHMÂNİ 'R-RAHİM

I.

TANRI AZZE VE CELLENİN MEDHİNİ SÖYLER

Yaratan, yetiştiren ve göçüren rabbim olan Tanrının adı ile söze başladım.

2 Kadir ve bir olan Tanrıya çok hamd ve binlerce senâ olsun; onun için fânilik yoktur.

3 Kara yer ile mâvî göğü, güneş ile ayı, gece ile gündüzü, zaman ile zamâneyi ve mahlûkları o yarattı.

4 İstedi ve bütün bu varlıkları yarattı; bir kere :— „ol!"— dedi, bütün diledikleri oldu.

5 Bütün bu yaratılmış olanlar ona muhtacdır; muhtac olmayan yalnız Tanrıdır; onun eşi yoktur.

6 Ey kuvvetli, kadir, ebedî ve müstagni olan Tanrı, senden başkasına bu ad yakışmaz.

7 Ululuk ve büyüklük sana mahsustur; sana eş ve denk olan başka biri yoktur.

8 Ey bir olan Tanrı, bir başkası sana şerik koşulamaz; başta her şeyden evvel ve sonda her şeyden sonra sensin.

9 Senin birliğin hesaba gelmez; bu kudretin her şeye hâkimdir.

10 Sen, şüphesiz, birsin, ey sonsuz Tanrı; istisnâ sayıya gelmez.

Ey içi ve dışı bilen, ey hakku 'l-yakîn; gözden uzaksın, fakat gönüle yakınsın.

Senin varlığın, parlak güneş ve ay gibi, bellidir; fakat nasıl olduğunu kavrayacak gönül ve akıl yoktur.

3 Senin birliğin eşya ile ilgili değildir; eşyayı sen yarattın, onlar senindir.

4 Her varlığı sen yarattın; varlık yok olur, bâkî kalan yalnız sensin.

15 Yaratıcı varlığına yaratılmış olanlar şâhiddir; yaratılan iki — birin hâzır şâhididir.

16 Onun eşi yahut benzeri yoktur; nasıl olduğuna mahlûkların aklı ermez.

17 Yürümez ve yatmaz, uyumaz, uyanıktır; ne benzer, ne kıyâs edilir, ne de tasavvur götürür.

18 Arkada veya önde değildir; ne sağdadır, ne solda; yeri ne altta, ne üstte, ne de ortadadır.

19 Yeri o yarattı, onun için yer bahis mevzuu değildir; şunu bil ki, onsuz da yer yoktur.

20 Ey her sırra yakın, ey her gönül için yüksek Tanrı, bütün sûret ve şekiller sana şâhittir.

21 Bu sayısız, yüz binlerce canlıyı, ova, dağ, deniz, tepe ve çukurları sen yarattın.

22 Mâvî göğü sayısız yıldızları ile süsledin, karanlık geceyi ışıklı gündüz ile aydınlattın.

23 Uçan, yürüyen ve duranların hepsi rızıklarını senden bularak, yeyip, içerler.

24 Yüksek Arş 'tan alttaki toprağa kadar bütün her şey, hepsi sana muhtacdır, ey rabbim.

25 Ey Tanrının birliğine inanmış olan, onu dilin ile öğ; gönülün tereddütsüz inandı ise, aklını işe karıştırma.

26 Nasıl olduğunu arama, gönlünü gözet; varlığına inan, sükûn ve huzûra kavuş.

27 Nice ve nasıl olduğuna karışma, kendini tut; onu nicesiz ve nasılsız bil, sözünü uzatma.

28 Ey müstağni olan rabbim, sen bu muhtac kulun bütün günahlarını şefkatle affet.

29 Asıl sana sağındım, ümidim sendedir; muhtac olduğum yerde elimden tut.

30 Mahşer günü beni sevgili Peygamber ile birlikte haşret, onu bana şefâatçi kıl.

31 Onun dört arkadaşının her birine aralıksız, devamlı sayısız selâm eriştir.

32 Ulu günde onların yüzünü göster, şefâatlerini bana yardımcı kıl.

33 Seni olduğun gibi medhedemiyorum; seni sen medhet! sözüm kesildi.

II.

PEYGAMBER ALEYHİ 'S-SELÂMIN MEDHİNİ SÖYLER

34 Esirgeyen rabbim halkın en seçkini ve insanların en iyisi olan sevgili Peygamberi gönderdi.

35 O karanlık gecede halka meş'ale idi; etrâfa ışık saçtı ve seni aydınlattı.

36 O sana Tanrı tarafından gönderilen dâvetçi idi; sen bu sâyede doğru yola girdin, ey yiğit.

37 Atasını ve anasını feda etti; tek dileği ümmeti idi, ona yol gösterdi.

38 Gündüz yemedi, gece yatmadı; Tanrıdan seni istedi, başka bir şey istemedi.

39 Bunca zahmet ile gece-gündüz hep seni üstedi; şimdi sen onu öğ ve rızasını dile.

40 Bütün kaygusu ümmeti idi; râhat etmek için, onun azaptan kurtulmasını dilerdi.

41 Atadan ve anadan daha merhametli idi; Tanrıdan dâimâ bunu niyâz eder, bunu dilerdi.

42 O ümmeti üzerine Tanrının bir rahmeti idi; güzel tavırlı, dürüst ve kendisine güvenilir bir tabiatte idi.

43 Asîl tabiatli, alçak gönüllü ve güzel tavırlı idi; hayâ sâhibi, şefkatli, cömert ve eli açık idi.

44 Kara yerde de aziz idi, mâvî gökte de; Tanrı ona çok değer vermişti.

45 O bütün rehberlerin önünde baş idi; sonra da bütün resûllerin hâtemi oldu.

46 Onun yoluna şimdi gönül bağladım; bütün dediklerine inandım ve severek sözünü tuttum.

47 Ey Tanrım, benim gönlümü gözet; kıyâmette beni sevgili Peygamber ile birlikte haşret.

48 Kıyâmette dolun ay gibi yüzünü göster; ey Tanrım, kendisini bana şefâatçi kıl.

III.

DÖRT SAHÂBENİN MEDHİNİ SÖYLER

49 Bunlar onun sevdiği dört arkadaşı idi; yanındaki müşâvirleri bunlar idi.

50 İkisi kayın-babası, ikisi damadı idi, bunlar halkın en iyisi ve en seçkini idiler.

51 Başta, her kesten önce, Tanrıya inanmış, gönülü ve dili dürüst (sıddîk) olan Ebû Bekir gelir.

52 Malını, tenini ve canını fedâ etti; dileği ancak Peygamberin rızası idi.

53 Sonra insanların seçkini, halk içinde mümtâzı, dili ve gönülü bir olan Ömer vardı.

54 Yardımcısı ve doğru dinin temeli o idi; şeriatin yüzünden perdeyi o kaldırdı.

55 Sonra hayâ sâhibi, yumuşak huylu, insanların seçkini, cömert ve eli açık olan Osman idi.

56 O bütün malını ve kendisini fedâ etti; Peygamber de ona iki kızını verdi.

57 Ondan sonra seçkin, cesûr, yiğit, kahraman ve akıllı Ali vardı.

58 Eli cömert idi, yüreği sâf idi; bilgili, takvâ sâhibi ve adı büyük bir zât idi.

59 Bunlar din ve şeriatin temeli idi; bunlar kâfirler ile münâfıklardan gelen eziyetlere katlandılar.

60 Bu dört sahâbe benim için dört unsur gibidir; unsurlar denkleşirse, gerçek hayat vücûda gelir.

61 Ey rabbim, sen bunlara benden sonsuz selâmları, devamlı olarak, ulaştır.

62 Onları dâimâ benden râzi et; ulu günde onları bana şefâatçi kıl.

IV.

PARLAK BAHAR MEVSİMİNİ VE BÜYÜK BUĞRA HAN'IN MEDHİNİ SÖYLER

63 Şarktan bahar rüzgârı eserek geldi; dünyayı süslemek için, cennet yolunu açtı.

64 Kâfûr gitti, kara toprak misk ile doldu; dünya kendisini süsleyerek, bezenmek istiyor.

65 Bahar rüzgârı eziyetli kışı sürüp, götürdü; parlak yaz tekrar saâdet yayını kurdu.

66 Güneş balık-kuyruğundan (hût), kuzu-burnuna (hamel) kadar olan yerine tekrar döndü.

67 Kurumuş ağaçlar yeşiller giyindi; tabiat mor, al, yeşil ve kızıl renkler ile süslendi.

68 Kara yer yüzüne yeşil ipek bağladı; hıtay kervanı da bunun üstüne çin kumaşı yaydı.

69 Düzlükler, dağlar, sahralar ve ovalar bunu yayıp, döşendiler; vâdiler ve yamaçlar al ve yeşil giyerek, süslendiler.

70 Binlerce çiçekler gülerek açıldılar; dünya misk ve kâfûr kokusu ile doldu.

71 Karanfil kokulu bahar rüzgârı esti; dünyanın her tarafı misk ve anber kokusu ile doldu.

72 Kaz, ördek, kuğu ve kıl-kuyruk fezâyı doldurdu; bağırışarak, bir yukarı-bir aşağı, kaynaşıyorlar.

73 Bak, biri kalkıyor, biri konuyor; biri yüzüyor, biri su içiyor.

74 Kökiş ve turnalar gökte yüksek sesle bağırışıyor; dizilmiş deve katarı gibi, uçup, kanat çalıyorlar.

75 Keklik, sesine bir âhenk vererek, eşine sesleniyor; sanki güzel bir kız gönül verdiğini çağırıyor.

76 Keklik yüksek sesle öttü, sanki gülmekten katılıyor; ağzı kan gibi kızıl, kaşı sim-siyah.

77 Kara çumguk mızrak gibi gagası ile ötüyor; sesi, nazlı bir kızın sesi gibi, cana yakındır.

78 Çiçek bahçesinde bülbül binlerce sesle ötüyor, sanki gece-gündüz Mezâmir okuyor.

79 Karacalar, dişi-erkek, çiçekler üzerinde oynuyor; geyikler, dişi-erkek, sıçrayıp oynıyarak koşuşuyorlar.

80 Gök kaşını çattı, gözünden yaş serpiliyor; çiçek yüzünü açtı, bak, gülmekten katılıyor.

81 Bu esnâda dünya kendi-kendine baktı; sevinip övünerek, hazinesini gözden geçirdi.

82 Gözü bana ilişince, söze başladı ve şöyle dedi: — Sen bu hakanın yüzünü görmedinmi?

83 Uyuyor idi isen şimdi kalk, gözünü aç; işitmedin ise, şimdi benim sözümü dinle.

84 Ben binlerce yıldan beri dul idim, benzim solmuştu; şimdi bu dul libasını çıkarıp, beyaz kakımdan gelinlikler giydim.

85 Süslendim, çünkü ulu hakan eşim oldu; dileğim budur: o isterse, canım fedâ olsun.

86 Gök gürledi, nevbet davulunu vurdu; şimşek çaktı, hakanın tuğunu çekti.

87 Biri kınından çıkınca, ona memleketler sunar; biri nâm ve şöhretini dünyaya yayar.

88 Büyük Tavgaç Buğra Han dünyaya hâkim oldu; adı kutlu olsun, Tanrı onu her iki cihanda aziz etsin.

89 Ey dinin izzeti, ey devletin yarıcısı, ey milletin tâcı, ey şeriatin hâdimi.

90 Tanrı bütün dileklerini verdi; bundan sonra da Tanrı dâimâ sana arka ve destek olsun.

91 Ey dünyanın süsü, ey ululuğun ziyneti, ey saltanatın nûru, ey dönek huylu saâdetin bağını elinde tutan,

92 Devran sana memleket ve taht verdi; Tanrı bu taht ile bahtını dâim etsin.

93 Hakan tahta oturunca, dünya âsâyiş buldu; bundan dolayı dünya ona şâhâne hediyeler gönderdi.

94 Esirden gelen semâ kuşları, kimi rây-i hindî, kimi kayserî;

95 Ötüşleri ile yarış ederek, adını anıp, sevinç ve huzûr içinde onu öğerler.

96 Yerde bin bir çiçek, bin bir manzara, düzlük, dağ, sahra, vâdi yeşil ve mâvi renkler ile örtülmüş.

97 Kimi kokusu ile kulluk eder; kimi güzelliği ile harîmine girer.

98 Kimi elini uzatır; buhurdan sunar; kimi misk saçar ve dünya güzel kokular ile dolar.

99 Kimi doğudan binlerce armağan sunmaktadır; kimi batıdan hızmetine koşmaktadır.

100 Saâdet hizmet için gelmiş, kapıda durur; kapıda duran kulluk için durur.

101 Dünya kulluk için böyle hazırlandı; düşman boyun eğdi, ortadan kayboldu.

102 Hakanın nâmı, şânı dünyaya yayıldı; onu göremeyen gözlerin uykusu kaçtı.

103 Dünya âsâyişe kavuştu ve nizam kuruldu; o adını kanunla yükseltti.

104 Kim cömert yüzü görmek isterse, gelsin, hakanın yüzünü görsün.

105 Kim mes'ûd, kimseyi incitmeyen ve vefakâr birini görmek dilerse, onun yüzünü görsün; onun her işi vefâdır.

106 Zarar görmeden, kendine hep fayda sağlamak dilersen, beri gel, hizmet et, gönül ver, ısın.

107 Asîl, alçak gönüllü, şefkatli ve yumuşak huylu bir kimse görmek istersen, gel, onu gör ve gönül râhatına kavuş.

108 Ey iyi tabiatli ve asîl nesepli hakan, dünya senden mahrum kalmasın.

109 Ey devletli hukümdar, Tanrı sana saâdet verdi; adını bin kere zikrederek, ona şükür lâzımdır.

110 Çok eski bir ata-sözü vardır: babanın yeri ve adı oğula kalır.

111 Babanın yeri, adı ile birlikte, sana kaldı; bunlara daha başka binlercesi eklensin.

112 Binlerce el, hediye olarak, ona çok nâdide şeyler sundu; işte sen de bu Kutadgu bilig 'i hediye et.

113 Onların hediyesi gelir, geçer; bu benim hediyem ise, ebedî kalır.

114 Dünya malı ne kadar toplanırsa-toplansın, tükenir, bir biter; söz kaleme alınırsa, kalır, dünyayı dolaşır.

115 Bu hakan adı kitaba geçti; ey devletli hukümdar, bu ad ebedî kaldı.

116 Ey rabbim, sen onun devletini arttır; bütün dileklerini yerine getir, her işinde arka ol, destek ol.

117 Onun sevdiğini esen tut, düşmanını ortadan kaldır; sevincini dâim kıl, kederini yok et.

118 Yağmur yağmakta devam etsin, çiçekler açılsın; kurumuş ağaçlardan perçemler sarksın.

119 Felek hep dönmekte devam etsin; düşmanın başı hep aşağı eğik olsun.

120 Kara toprak kızıl bakır oluncaya kadar, âteşten yeşil çiçek çıkıncaya kadar;

121 Devletli hukümdar bin saâdet içinde yaşasın; çekemeyenlerin gözleri âteşte yansın.

122 Daha başka ne gibi dileği var ise, Tanrı ona dâimâ arka ve destek olsun.

123 Sevinç, huzûr ve güvenç içinde memlekete hâkim olsun, Lokman kadar uzun ömürlü olsun.

V.

YEDİ YILDIZI VE ON İKİ BURCU SÖYLER

124 Tanrı adı ile söze başladım; o yaratan, yetiştiren ve göçüren rabbimdir.

125 Bütün âlemi dilediği gibi yarattı; dünya için güneş ve ayı aydınlattı.

126 Bak, feleği yarattı durmadan döner; onunla birlikte hayat da durmadan devreder.

127 Mâvî göğü ve üzerinde yıldızları yarattı; karanlık geceyi ve aydınlık gündüzü var etti.

128 Bu gökteki yıldızların bir kısmı süs, bir kısmı kılavuz, bir kısmı da öncüdür.

129 Bir kısmını halk için aydınlatmıştır; bir kısmı kılavuzdur, insan yolunu kaybederse, bunlarla bulur.

130 Bâzıları daha yüksek, bâzısı daha alçaktır; bâzıları daha çok, bâzısı daha az parlaktır.

131 Bunlardan en üstte Zuhal dolaşır; bir burcda iki yıl sekiz ay kalır.

132 Ondan sonra ikinci olarak Müşteri gelir; bir burcda on iki ay kalır.

133 Üçüncü olarak, Merih gelir, gazapla dolaşır; nereye bakarsa, yeşermiş olan kurur.

134 Dördüncüsü Güneş'tir, dünyayı aydınlatır; yaklaşanları, karşısına gelenleri ışığı ile aydınlatır.

135 Beşincisi Zühre'dir, sevimli yüzünü gösterir; sana severek bakarsa, müsterih ol.

136 Bundan sonra Utârit gelir; ona kim yaklaşırsa, dilek ve arzularına kavuşur.

137 Bunlardan en altta bu Ay dolaşır; Güneş ile karşı-karşıya gelirse, dolun ay hâline gelir.

138 Bunlardan başka bir de on iki burc vardır; bunların bâzıları iki evli, bâzısı ise, tek evlidir.

139 Hamel bahar yıldızıdır, sonra Sevr gelir; Cevzâ ile Seretân dürtüşerek yürür.

140 Bak, Esed'in komşusu Sünbüle'dir; sonra Akreb ve Kavs'in arkadaşı Mîzan gelir.

141 Bundan sonra Cedi, Delv ve Hût gelir; bunlar doğunca, gök yüzü aydınlanır.

142 Bil ki, bunlardan üçü — bahar yıldızı, üçü — yaz, üçü — son bahar ve üçü de — kış yıldızıdır.

143 Bunların üçü — âteş, üçü — su, üçü — yel ve üçü — topraktır; bunlardan dünya ve memleketler meydana gelir.

144 Bunlar birbirlerine düşmandır; Tanrı düşmana karşı düşman gönderdi ve savaşı kesti.

145 Uyuşmaz olan düşmanlar kendi aralarında barıştılar; görüşmez olan düşmanlar öçlerini ortadan kaldırdılar.

146 Her şeyi yoluna koyan Tanrım bunları da yola getirdi; tanzim etti, düzeltti ve birbirleri ile barıştırdı.

147 Bundan sonra imdi insandan bahsettim; onun değeri bilgi, akıl ve anlayışıdır.

VI.

İNSAN OĞLUNUN DEĞERİNİN BİLGİ VE AKILDAN GELDİĞİNİ SÖYLER

148 Tanrı insanı yarattı, seçerek yükseltti; ona fazîlet, bilgi, akıl ve anlayış verdi.

149 Ona hem gönül verdi, hem de onun dilini açtı; ona güzel biçim, güzel tavır ve hareket ihsan etti.

150 Ona bilgi verdi ve insan bugün yükseldi; ona anlayış verdi ve böylece düğümler çözüldü.

151 Tanrı kime anlayış, akıl ve bilgi verirse, o pek çok iyiliklere elini uzatır.

152 Bilgiyi büyük ve anlayışı ulu bil; seçkin kulu bu iki şey yükseltir.

153 Buna şâhit olarak, işte şu söz geldi; bu sözü işit ve bu hususta sözünü kes.

154 Anlayış nerede olursa, orası ululuk kazanır; bilgi kimde olursa, o büyüklük bulur.

155 Anlayışlı olan anlar, bilgili olan bilir; bilen ve anlayan her vakit dileğine erişir.

156 Bilginin mânasını bil; bak, bilgi ne der: bilgiyi bilen insandan hastalık uzaklaşır.

157 Bilgisiz insan hep hastalıklı olur; hastalık tedâvî edilemezse, insan çabuk ölür.

158 Ey bilgisiz, git, hastalığını tedâvi ettir; ey mes'ûd âlim, bilgisizliğin ilâcını sen söyle.

159 Anlayış bir yulardır; insan onu elinde tutarsa, dileğine erişir ve bütün arzularına nâil olur.

160 Anlayışın insana faydası çok olur; insan bilgi bilirse, aziz olur.

161 Bütün işini-gücünü anlayış yolu ile yap; eline geçen bu zamanı israftan bilgi ile koru.

VII.

DİLİN MEZİYETİNİ VE KUSÛRUNU, FAYDASINI VE ZARARINI SÖYLER

162 Anlayış ve bilgiye tercüman olan dildir; insanı aydınlatan fasîh dilin kıymetini bil.

163 İnsanı dil kıymetlendirir ve insan onunla saâdet bulur; insanı dil kıymetten düşürür ve insanın dili yüzünden başı gider.

164 Dil arslandır, bak, eşikte yatar; ey ev sâhibi, dikkat et, senin başını yer.

165 Dilinden eziyet çeken adam ne der, dinle; bu söze göre hareket et, onu dâimâ hatırda bulundur.

166 Bana dilim pek çok eziyet çektiriyor; başımı kesmesinler de ben dilimi keseyim.

167 Sözüne dikkat et, başın gitmesin; dilini tut, dişin kırılmasın.

168 Bilgili dil için özlü bir söz söyledi; ey dil sâhibi, başını gözet.

169 Sen kendi selâmetini istiyorsan, ağzından yakışıksız bir söz kaçırma.

170 Söz, bilerek söylenirse, bilgi sayılır; bilgisizin sözü kendi başını yer.

171 Çok sözden fazla fayda görmedim; amma söylemek de faydasız değildir.

172 Sözü çok söyleme, sırasında ve az söyle; binlerce söz düğümünü bu bir sözde çöz.

173 İnsan söz ile yükseldi ve sultan oldu; çok söz başı, gölge gibi, yere serdi.

174 Çok konuşan kimseye bilgi „gevezelik etti" der; söylemezse de, ona „dilsiz" der.

175 Mâdemki böyledir, sen fasîh dil kullan; dil fasîh olursa, insanı yükseltir.

176 Dili iyi gözet, başın gözetilmiş olur; sözünü kısa kes, ömrün uzun olur.

177 Dilin faydası çok olduğu gibi, zararı da çoktur; dil bâzan öğülür, bâzan da çok söğülür.

178 Mâdemki böyledir, sözü bilerek söyle; sözün gözsüzlere, körlere göz olsun.

179 Bilgisiz insan, şüphesiz, kördür; ey bilgisiz, yürü; bilgiden nasîp al.

180 Bak, doğan ölür; ondan, eser olarak, söz kalır; sözünü iyi söyle, ölümsüz olursun.

181 İnsan iki şey ile kendisini ihtiyarlamaktan kurtarır: biri — iyi iş ve diğeri — iyi söz.

182 Bak, insan doğdu, öldü; sözü kaldı; insanın kendisi gitti, adı kaldı.

183 Kendin ölümsüz bir hayat dilersen, ey hakîm, işin ve sözün iyi olsun.

184 Dili bu kadar öğmekten ve arada bir söğmekten maksadım, sana sözün ne olduğunu anlatmak idi.

185 Her sözü saklamağı da anlayış hoş görmez; insan lüzûmlu olan sözü söyler, gizlemez.

186 Ey yiğit, ben bu sözü oğlum için söyledim; oğul benden aşağı derecededir ve bana nasıl denk olur.

187 Ey oğul, bir sözümü sana söyledim; ey oğul, bu nasîhatleri ben sana verdim.

188 Benden sana gümüş ve altın kalırsa, sen onları bu söze denk tutma.

189 Gümüşü bir işe sarfedersen, biter, tükenir; sözümü işe sarfedersen, gümüş kazanılır.

190 İnsandan insana, miras olarak, söz kalır; vasiyet edilen sözü tutmanın faydası çoktur.

191 Ey âlim hakîm, bugün ürkerek, kendi özrümü söylersem, bana kaşını çatma.

VIII.

KİTAP SÂHİBİ KENDİ ÖZRÜNÜ SÖYLER

192 Ey âlim hakîm, dileğim benden sonra geleceklere kalacak bir söz söylemek idi.

193 Anlayış karşı geldi ve: — İyice dikkat et; sözün yanlış olursa, sana zararı dokunur — dedi —

194 Halkın dili kötüdür, seni çekiştirir; insanın tabiati kıskançtır, etini yer.

195 Dikkatle bakınca, yüküm hafifledi; kendi-kendime: — Söyle, içindekileri dök — dedim.

196 Sebebini sorarsan, sana söyleyeyim; ey mert yiğit, sözümü dinle.

197 Bu yalnguk (insan) adı insana yanıldığı (yangluk) için verildi; yanılmak (yangluk) insan (yalnguk) için yaratıldı.

198 Sen bana yanılmayan bir kimse söyleyebilirmisin; ben sana yanılan binlerce insan göstereyim.

199 Bilgi sâhibi insanlar pek azdır; bilgisiz ise, çoktur; bil ki, anlayışsız insanlar çok; anlayışlılar ise, nâdirdir.

200 Bilgisiz bilgiliye dâimâ düşman olmuştur; bilgisiz bilgili ile her zaman mücâdele hâlindedir.

201 İnsandan insana çok fark vardır; bu fark bilgiden ileri gelir, sözüm buna dâirdir.

202 Bu sözümü bilgili için söyledim; bilgisizin dilini ben de bilemiyorum.

203 Benim bilgisiz ile hiç bir sözüm yoktur; ey bilgili, işte ben senin kulunum.

204 Sözümü sana söylemiş olduğum için, çekinerek, işte böyle senden özür diledim.

205 Sözü söyleyen yanılabilir ve şaşırır; anlayışlı isterse, bunu düzeltir ve tashih eder.

206 Söz, deve burnu gibi, yularlıdır; o, dişi deve boynu gibi, nereye çekılirse, oraya gider.

207 Sözü bilerek söyleyen çok kimse var; benim için sözü anlayan adamı azizdir.

208 Bütün iyilikler bilginin faydasıdır; bilgi ile göğe dahi yol bulunur.

209 Sen her sözünü bilgi ile söyle; her kesin bilgi ile büyük olduğunu bil.

210 Söz kara yere mâvî gökten indi; insan kendisine sözü ile değer verdirdi.

211 İnsan gönülü dibi olmayan bir deniz gibidir; bilgi onun dibinde yatan inciye benzer.

212 İnsan inciyi denizden çıkarmadıkça, o, ister inci olsun - ister çakıl taşı, farketmez.

213 Kara toprak altındaki altın taştan farksızdır; oradan çıkınca, beylerin başında tuğ tokası olur.

214 Bilgili bilgisini dili ile meydana çıkarmazsa, yıllarca yatsa bile, onun bilgisi muhitini aydınlatmaz.

215 Anlayış ve bilgi çok iyi şeydir; eğer bulursan, onları kullan ve uçup göğe çık.

216 Anlayış ve bilginin ne olduğunu bilen, bu memleket beyi ne der, dinle.

217 Dünyayı elde tutmak için, insan anlayışlı olmalıdır; halka hâkim olmak için ise, hem akıl, hem cesâret gerektir.

218 Dünyayı elinde tutan, onu anlayış ile tuttu; halka hükmeden, bu işi bilgi ile yaptı.

219 Âdem'in dünyaya indiğinden beri iyi nizam dâimâ anlayışlı insanlar tarafından vaz'edilegelmiştir.

220 Hangi çağda olursa-olsun, bugüne kadar daha yüksek yer dâimâ bilgiliye kısmet olmuştur.

221 İnsanların kötüsü anlayış yolu ile asılır; halk arasında çıkan fitne bilgi ile bastırılır.

222 İşleri bu ikisi ile de halledemezsen, bilgiyi bırak, elini kılıca daya.

223 Halkı idâre eden, hakîm ve âlim beyler bilgisizin işini kılıç ile halletmişlerdir.

224 Dünyayı elde tutmak için, insanın anlayışlı olması ve halkı itâat altına almak için de, bilgili bulunması elzemdir.

225 Bu ikisi bir kimsede toplanırsa, o tam insan olur; tam insan dünyanın bütün nimetlerine nâil olur.

226 Sen her iki dünyayı arzu ediyorsan, bunun çâresi — iyilik yapmaktır.

227 Eğer kendin iyilik bulmak istiyorsan, yürü, iyilik et; başka söze ne hâcet.

228 İnsan ebedî değildir, ebedî olan — onun adıdır; iyi kimselerin adı bunun için ebedî kalmıştır.

229 Kendin ebedî değilsin, adın ebedîdir; adın ebedî olursa, kendin de ebedî olursun.

IX.

İYİLİK ETMENİN MEDHİNİ VE FAYDALARINI SÖYLER

230 Eğer halkı idâre edecek bir duruma gelirsen, işle ve sözle her vakit iyilik et.

231 Gençlik kaçar ve hayat uçar; bu rüyâ gibi dünyadan kendin çabuk göçersin.

232 Hayatı sermâye yap, bunun fâizi iyiliktir; bu sana yarın için iyi yiyecek ve giyecek temin eder.

233 Dinle, insanların iyisi ne der; yürüyen ve nefes alanların hepsi sonunda ölecektir.

234 Dünyaya nice erler geldi, düşün; bir müddet ömür sürdükten sonra, yine göçüp gittiler.

235 Gerek bey, gerek kul, iyi veya kötü; kendileri öldü, fakat onların nişanı olarak, yalnız adları kaldı.

236 Şimdi bu yere sâhip olmak sırası sana gelmiştir; sen her kesten iyi ol ve hep iyilik yapmağa çalış.

237 Her yaşayan er-geç ölecek ve toprağa düşecektir; insan iyi nâm ile ölürse, adı yaşar.

238 İnsanların dillerden düşmeyen iki türlü adı vardır: biri — iyi, biri — kötü; bunlardan biri dünyada kalır.

239 Kötü söğülür, iyi öğülür; iyice dikkat et, canın hangisini ister.

240 Ey temiz kimse, iyi olursan, adını öğerek anarlar; eğer kötü olursan, seni söğerek yad ederler.

241 Küstâh Dahhâk neden söğüldü de, Feridun neden medhe ve ikbâle kavuştu.

242 Biri — iyi idi, onu öğdüler; biri ise — kötü idi, ona söğdüler.

243 Kötümü senin için daha iyi, yoksa iyimi, söğülmekmi istersin, yoksa öğülmekmi.

244 Hangisini canın isterse, birini seç; neticesi iyi veya kötü çıkarsa, bundan da peşiman olma.

245 Tecrübeli insanın sözü buna benzer; tecrübeli insan elin-günün işini bilir.

246 Bak, insan iyi adı ile alkışlanır; adı kötüye çıkmış kimse ölünce bedduâ alır.

247 Kötülük yapanı kaç defa tecrübe ettim; tâkati her gün bir az daha azaldı, sonunda da tâkatten düştü.

248 Ey bilgili adam, kaç defa gördüm: kötülerin işi hiç bir zaman ileri gidemedi.

249 Kötülük — âteştir, ateş ise, yakıcıdır; onun yolunda geçilebilecek bir geçit yoktur.

250 Bizden önce göçenlere dikkat edersen, ister halktan, ister dünyayı elinden tutan beylerden olsun,

251 Bunlardan hangileri bilgiyi buldu ise, onlar zamâneye ve dünyaya hâkim olmuşlardır.

252 Dünya beylerinden hangileri bilgili olmuş ise, iyi nizam koyanlar ve iyilikte ileri gelenler onlar olmuştur.

253 Bugün de kimler iyilik ile şöhret kazanmışlarsa, iyilerin başında en önce onlar gelir.

254 Kim hakîm ve bilgili bir bey olmuş ise, o bilgili insanları kendisine yaklaştırmıştır.

255 O eline aldığı her işi dikkatle yapmış ve bilginin gösterdiği yolda yürüyerek, halkı idâre etmiştir.

256 Memleketini tanzim etmiş ve halkı zengin olmuş; halkın zenginliğini kendisine kalkan yapmıştır.

257 İyi ad kazanmış, cömertlik ile şöhret bulmuştur; bil ki, cömert insan ölse bile, onun adı yaşar.

258 Öleceğini bilerek, kendisi için hazırlık yapmış, adını kitaplara geçirerek, yaşayanlara bırakmıştır.

259 Bugün bu kitapları kim okursa, onları tanır; onlara benzemeğe çalışır ve bundan kendisine iyilik gelir.

260 Dünyada bilgiden daha aziz ne var; bilgisiz olduğunun söylenmesi, insan için ağır bir hakarettir.

261 Bilgili ve dünyada tecrübe ile ömrünü geçirmiş olan insan ne der dinle.

262 Bilgisiz baş-köşede yer bulursa, baş-köşe — eşik ve eşik — baş-köşe sayılır.

263 Eğer bir âlime eşikte bir yer isâbet ederse, o eşik baş-köşeden daha iyi ve yüksek olur.

264 Bütün bu saygı bilgi içindir; dünyada yeri ister baş-köşe, ister eşik olsun.

265 Bak, iki türlü asîl insan vardır: biri — bey, biri — âlim; bunlar insanların başıdır.

266 Bunlardan başkalarının hepsini hayvan sürüsü say; hangi tarafı istersen o tarafı tut.

267 Sen şimdi hangisisin, bana bunu açık söyle; bu ikisinden biri ol, üçüncüden kaç.

268 Biri eline kılıç aldı, halkı itâat altında tutar; biri eline kalem aldı, doğru yolu bulup-gösterir.

269 İyi nizam onlardan kalageldi; bu bir mirastır; kimin eline geçerse, onu yükseltir.

270 Ölüden diriye kalan miras sözdür; miras kalan sözü tutmanın yüzlerce faydası vardır.

271 Bilgisiz, muhakkak ki, kördür; ey gözsüz kör, bilgiden hisseni al.

272 İnsanın süsü — sözdür; bu söz de çok çeşitlidir; haydi, ey dilim, iyi sözlü insanı öğ.

273 Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; işte onu söylüyorum, şöyle der.

274 Akıl süsü — dil, dil süsü — sözdür insanın süsü yüz, yüzün süsü — gözdür.

275 İnsan sözünü dili ile söyler; sözü iyi olursa, yüzü parlar.

276 Eğer dikkat edersen, görürsün ki, dünya beyleri arasında en iyileri türk beyleridir.

277 Bu türk beyleri arasında adı meşhur ve ikbâli ayan-beyan olanı Tonga Alp-Er idi.

278 O yüksek bilgiye ve çok fazîletlere sâhip idi; bilgili, anlayışlı ve halkın seçkini idi.

279 Ne seçkin, ne yüksek, ne yiğit adam idi; zâten âlemde ferâsetli insan bu dünyaya hâkim olur.

280 İranlılar ona Efrâsiyâb derler; bu Efrâsiyâb akınlar salıp, ülkeler zaptetmiştir.

281 Dünyaya hâkim olmak ve onu idâre etmek için, pek çok fazîlet, akıl ve bilgi lâzımdır.

282 İranlılar bunu kitaba geçirmişlerdir; kitapta olmasa idi, onu kim tanırdı.

283 Cesûr ve yiğit er çok yerinde söylemiş; cesûr insan sıkı düğümler çözer.

284 Bu cihana hâkim olmak için, bin türlü fazîlet gerek; yaban eşeğini alt etmek için, arslan olmak gerek.

285 Dünyaya hâkim olana binlerce fazîlet lâzımdır; o bunlar ile eli-günü idâre eder ve sisleri dağıtır.

286 O bunlar ile kılıç çalar ve düşmanın boynunu keser; memleketi ve halkını kanun yolu ile nizam altında bulundurur.

X.

BİLGİ İLE AKLIN MEZİYET VE FAYDALARINI SÖYLER

287 Ey âlim hakîm, maksadım söz söylemek idi; akıl ve bilgiden bahsetmek istedim.

288 Akıl karanlık gecede bir meş'ale gibidir; bilgi seni aydınlatan bir ışıktır.

289 İnsan akıl ile yükselir, bilgi ile büyür; bu ikisi ile insan itibâr görür.

290 Buna inanmazsan, Nûşin-Revan 'a bak; o akıl gözü ile dünyayı aydınlattı.

291 Kanunu doğruluk ile tatbik etti ve halk zenginleşti; o iyi bir devirde iyi bir nâm bıraktı.

292 Bilgili bir insanın onun hakkında şöyle dediğini duydum: kendisi cehennemlik iken, cehennem azabından kurtuldu.

293 Küçük çocuğa bak, ona akıl ulaşacaktır; fakat yaşı gelmedikçe, kalemler yürümez.

294 Akıllı insan da yaşlanınca bunar; akıl gittiği için, kalem de susar.

295 Eğer deli bir adamı vurup, öldürürse, o deliye ölüm cezası yoktur; kısas yapılmaz.

296 Niçin dersen, o akılsızdır; akılsız adamlar ne mükâfat görür, ne de ceza.

297 Bütün bu hurmet ve itibar akıl içindir; akılsız adam bir avuç balçık gibidir.

298 Dikkat edersen şu söz çok yerinde söylenmiş: akılsız ve bilgisiz kimse kendisini yükseltemez.

299 Dikkat edilirse, her kes üzerine bir şey giyer; fakat akillı ve bilgili insan hil'at ile değil, aslında değerlidir.

300 Akıl olursa, insan olsa-olsa asîl insan olur; bilgi olursa, insan yapsa-yapsa beylik yapar.

301 Kimde akıl varsa, o asîl insan olur; kimde bilgi varsa, o beylik bulur.

302 İnsan-oğlu kara yer üzerine elini uzattı, her şeye bilgisi ile nüfûz etti.

303 Akıl ile insan asıl insan adını alır; bilgi ile beyler memleket işini tanzim eder.

304 Binlerce fazîlet ve bir çok alkışlanan işler akıl ile yapılmış olduğu için öğülmüştür.

305 Aklın azını azımsama, onun faydası çoktur; bilginin azını azımsama, o insan için azizdir.

306 Hakîmlerin sözünü dinle, düşün ve şu dört şeyin azını az görme.

307 Bu dörtten biri — ateş, biri — düşmandır; üçüncüsü — hayatın tuzağı olan hastalıktır.

308 Nihâyet bunların biri de — bilgidir; bu dört nesneyi hafife alma, bunların ehemmiyeti büyüktür.

309 Bunlardan her birinin faydası veya zararı çoktur; bâzısı — borç, bâzısı ise — alacak gibidir.

310 Bilgi kimya gibidir, eşya onun etrâfında toplanır; akıl onun sarayıdır, içinde eşya yığılır.

311 Misk ve bilgi birbirine benzer; insan bunları yanında gizli tutamaz.

312 Miski gizlersen, kokusundan belli olur; bilgiyi saklarsan, dili ayarlamasından belli olur.

313 Bilgi hiç bir zaman fakirliği düşmeyen bir servettir; hırsız ve dolandırıcının ona eli erişemez ve alamaz.

314 Bilgi ve akıl insan için bir köstektir; köstekli olan, yakışıksız şeylere pek gitmez.

315 İnsan çok sevdiği atını köstekli tutar; lüzûmlu atını muhâfaza altına alır.

316 Köstekli olan kaçamaz, istenildiği kadar yürür; bukağılı olan uzaklaşamaz, istenilen yere kadar gider.

317 Akıl senin için iyi ve yeminli bir dosttur; bilgi senin için çok merhametli bir kardeştir.

318 Bilgisiz adamın düşmanı kendi bildiği ve yaptığıdır; başka düşmanı olmasa bile, bu ikisinin gâilesi kâfidir.

319 Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; sen bunu oku, gönlünde ve aklında tut.

320 Akıllı insan için akıl kâfi bir eştir; bilgisiz insan için hakaret tam bir addır.

321 Bilgili insan için onun bilgisi kâfi bir yiyecek ve giyecektir; bilgisizin hareketi — onun kötü arkadaşıdır.

322 Ey akıllı iyi yiğit, öfkeyi kendinden uzaklaştır; ey bilgili bey yiğit, hiddetlenme, iyi ad kazan.

323 Öfke ve gazap ile işe yaklaşma; eğer yaklaşırsan, ömrü heder edersin.

324 Öfke ile kalkan peşimanlıkla oturur; insan hiddetlenince, işinde yanılır.

325 İnsan sâkin ve mülâyim tabiatli olmalıdır; güneş ve ay doğması için, beye itidâl lâzımdır.

326 Hem yumuşak huylu, hem tatlı dilli, hem akıllı, hem bilgili olmak gerektir.

327 İnsanları iyi seçebilmek için akıllı olmak ve işini iyi başarabilmek için de bilgili olmak lâzımdır.

328 İnsan işe yarayana-yaramayana iyice dikkat ederek, gerekli ve gereksizi hakkiyle sorup-soruşturarak,

329 Ayırt eder, eler, seçebilir ve her işte gözünü keskin tutarsa,

330 Neticede işler sağlam olur ve olgunlaşır; bilgili insanlar yemeği pişmiş olarak yerler.

331 Böyle bir insan dileğine erer ve her iki dünyada işi yoluna girer.

332 Hiddet ve öfke insan için fenadır; bu ikisinin yüzünden vücüt dâimâ eziyet çeker.

333 Dinle, hakîm âlim buna benzeterek, ne der; bu söze göre hareket et, ey bahtiyar insan.

334 Hiddetlenirse, insan bilgisizce hareket eder; eğer öfkelenirse, öfke onu akılsıza çevirir.

335 Hiddetlenmek insan için fenadır, bilgiyi götürür; hiddetlenince, yumuşak huylu insan da kabalık yapar.

336 Dinle, bilgili adam ne der: bilgili sözü, gerçekten, sevgili can gibidir.

337 Bak, şu bir kaç şey insan için kötüdür; insan bunları bilirse, kendisini korumuş olur.

338 Bunlardan biri — yalan söylemektir; ikincisi — verilen sözden dönmektir.

339 Üçüncüsü ise — içki iptilâsıdır; buna tutulan kimse, şüphesiz, tamamen boşuna yaşamış olur.

340 Biri de insanın inatçı olmasıdır; bu inatçı insan için dünyada sevinç yoktur.

341 Yakışıksız hâllerden biri de kaba tabiatli olmaktır; böyle adam başkalarının evinde tozu-dumana katar.

342 Biri boş-boğaz, hiddetli ve öfkeli olmaktır; söğmeğe başlarsa, insanın kalbini kırar.

343 Bu bir kaç şey bir kimse üzerinde toplanırsa, mübârek saâdet ondan kaçar, uzaklaşır.

344 Felek ona yar olmaz, âvâre olur; bununla birlikte hâl ve hareketinde istikrar olmaz.

345 Ey iyi insan, yürü, iyilik yap, iyinin işi hep düzgün gider.

346 Şimdi dinle, yumuşak tabiatli olan ve tecrübe ile yükselerek, memleket işini eline alan adam ne der.

347 Ne kadar yaşarsa - yaşasın, bu iyi insan ihtiyarlamaz; ne kadar uğraşılırsa-uğraşılsın, kötü insan ıslâh edilmez.

348 Ömrü kısa olan kötü peşimanlıkla ihtiyarlar, uzun ömürlü olan iyi peşiman olmadan yaşar.

349 İyi insan her gün yeni bir arzusuna nâil olur; kötünün sıkıntısı ise, her gün bir kat artar.

XI.

KİTABIN ADINI, MÂNASINI VE KENDİSİNİN İHTİYARLIĞINI SÖYLER

50 Kitabın adını Kutadgu bilig koydum; okuyana kutlu olsun ve ona yol göstersin.

Ben sözümü söyledim ve kitabı yazdım; bu kitap — uzanıp, her tutan bir eldir.

İnsan her iki dünyayı devletle elinde tutarsa, mes'ût olur; bu sözüm doğru ve dürüsttür.

Önce Kün-Toğdı hukümdardan bahsettim; ey iyi insan, bunu izah

Sonra Ay-Toldı 'dan söz açtım; mübârek saâdet güneşi onunla parlar.

Bu Kün-Toğdı dediğim doğrudan-doğruya kanundur; Ay-Toldı ise, saâdettir.

Bundan sonra Öğdülmiş 'i anlattım; o aklın adıdır ve insanı yükseltir.

7 Ondan sonrakisi Odgurmış 'tır; onu ben âkıbet olarak aldım.

Ben sözü bu dört şey üzerine söyledim; okursan, anlaşılır; iyice dikkat et.

Ey sevinç içinde ömür süren iyi genç, sözümü yabana atma, gönülden dinle.

Gayret et, doğruluk yolundan şaşma; gençliği heder etme, ondan faydalanmasını bil.

Gençliği aziz tut, çabuk geçer; ne kadar sıkı muhâfaza edersen-et, bir gün kaçar

Sende henüz gençlik kuvveti varken, bunu boşuna geçirme; dâimâ tâat ve ibâdet ile meşgûl ol.

Sonra gençliğin hasretini çeker ve peşiman olursun, amma son peşimanlık fayda vermez; sözüm bu kadar.

Kimin yaşı kırkı geçerse, gençlik insana: — ,,Allaha ısmarladık!,, — der.

365 Elli yaşım bana elini değdirdi; kuzgun tüyü gibi olan başımı kuğu tüyüne çevirdi.

366 İmdi altmış: — ,,Bana gel!,, — diye çağırıyor; ecel pususuna düşmezsem, şimdi oraya gideceğim.

367 Kimin yaşı altmışı doldurmuş ise, ondan hayatın tadı gitmiş, onun yazı kışa dönmüştür.

368 Otuzun topladığını elli geri aldı, altmış elini değdirirse, ne yapacağım.

369 Ey elli, ben sana ne yaptım sanki, neden bana şimdi böyle kin bağladın.

370 Gençlikte her işim bir zevk idi; şimdi bana yediğim yemek zehir oldu.

371 Vücûdum ok ve gönülüm yay gibi idi; şimdi vücûdum yay oldu; gönlümü ok yapmalıyım.

372 Gençlik benim için ne topladı ise, ihtiyarlık gelip, onları aldı; o sana da gelecektir.

373 Ey çergüçi, gel beni çergüle; eziyet içinde ayların ve yılların esiri oldum.

374 Ayağım kösteksiz olduğu hâlde, hâlsiz düştü, adım atamıyor; gören göz-bebeğim karardı, parlamıyor.

375 Zevk gitti, gönül âteşi söndü; gençlik adı artık benden uzaklaştı.

376 Ey kır saçlı uyan, ölüme hazırlan; geçmiş günlerin için ağla ve sızla.

377 Hayat boş yere geçti-gitti, bâri bu kalan günlerini tövbe ve istiğfâr ile geçir.

378 Ey ebedî, ölümsüz ve ihtiyacdan vâreste olan rabbim, bu sayısız canlıları ölüm için yarattın.

379 Ben sana şimdi yalvarıyorum ve şunu diliyorum: beni bir parça daha yaşat, ömrümü uzat.

380 Senden kuvvet isteyerek, bu söze başladım; ey rabbim, bunu tamamlamak için, sen kuvvet ver.

381 Ey dilim, durma, yaratana ve beni kötülüklerden uzak tutana hamd ve senâ et.

382 Seçti, yarattı ve gönülü aydınlattı; gönülümü iman içinde, doğru yol üzerinde tuttu.

383 Karanlıkta idim, gecemi aydınlattı; zulmette idim, bana güneşi doğdurdu.

384 Yolumu şaşırmış, koşuyordum, bana yol gösterdi; o korumasa idi, ateşte yanardım.

385 O seçti, ayırdı, beni yükseltti; beni yolunu şaşırmışlar arasından uzaklaştırdı.

386 Gönülümü aydınlık ile süsledi; dilimi kelime-i şehâdet ile bezedi.

387 Gönül, göz, akıl, zekâ ve bilgi verdi; dilimi açtı ve bana ifâde kudreti ihsan etti.

388 Sevgili resûlün yolu beni selâmete götürecektir; o resûl bizzat bana şefâat etsin.

389 Bütün bunların hepsi rabbimin fazlı ve keremi idi; benim gibi âsî bir kula değer verdi.

390 Daha aylarca ve yıllarca yaşasam bile, bunun şükrünü bundan sonra nasıl öderim.

391 Ey rabbim, benim bu aczimi bilirsin; her sıkıntı ve müşkülümü ben sana açarım.

392 Bunlardan bir tekinin şükrünü bile ben sana edâ edemem; benim tarafımdan sen kendine kendin şükret; senin hikmetine akıl ermez.

393 Beni doğru yol üzerinde doğruluğa sevk et; üzerimden bu imân libâsını çıkarma.

394 Benim bu canım tenden çıkarken, son nefesimi kelime-i şehâdet ile al.

395 Kara yer altında tek başıma kalınca, orada da sayısız rahmetini bana ulaştır.

396 Ben âsî bir kulunum, günahım çoktur; ey aziz Tanrı, beni kendi fazlın ve keremin ile affet.

397 Sen bütün müminlerin hepsine de mağfiret et; yarınki beka âleminden didârını bana bugün göster.

XII.

SÖZ BAŞI HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI HAKKINDA

398 Bak, akıl arzeder ve bilgi bildirir; dünyanın dönek huyunu sana anlatır.

399 Bu koca-karı dünya vefâsız ve dönek huyludur; edâsı kız gibi, bakarsan, yaşı büyüktür.

400 Bâzan edâsı kız gibidir, tavrı güzeldir, kendisini sevdirir; fakat tutmak istedinmi, elini vermez.

401 Seveni sevmez, ondan geyik gibi kaçar; kaçana yapışır, onun ayağına sarılır.

402 Bir bakarsın, süslenip kuşanarak, arkandan koşar; bir bakarsın, görmezlikten gelir, önüne bakar.

403 Bir bakarsın, yine yüzünü çabucak çevirir, nazlanır; ne kadar yakalamak istersen, kendine el sürdürmez.

404 O çok beyleri ihtiyarlattı, kendisi ihtiyarlamaz; çok beyleri göçürttü, hiç susmak bilmez.

---

405 Bu dünyada bir bey vardı, hakîm ve bilgin bir baş idi; beylik içinde uzun bir ömür sürdü.

406 Bu bey Kün-Toğdı idi, adı bellidir; şöhreti dünyaya yayılmıştır, ilbâli mâlûmdur.

407 Tabiati dürüst, tavrı mûnis idi; sözü doğru, gözü ve gönülü zengin idi.

408 O bilgili, akıllı ve uyanık bir bey idi; kötü için âteş ve düşman için bir âfet idi.

409 Aynı zamanda mehâbetli, yüreği pek ve dürüst tabiatli idi; bu tavrı ve hareketi onu günden-güne yükseltti.

410 O böyle bir bey idi; işini bu bilgisi ile düzenledi; dâimâ böyle hareket etti ve böyle yaşadı.

411 Siyâset icrâ ederken, kendi şahsî meyillerini düşünmez idi; bu himmet insâniyet ile birlikte olursa, güzel olur.

412 Şâirin buna benzer bir sözü vardır; bunu kim okursa, gözü açılır.

413 Kötü ve sefillerin yanından uzaklaşıp gitmesi için, insanda himmet ile mürüvvet denk olmalıdır.

414 İnsan için himmet ve mürüvvet gerek; insanın kıymeti himmet ve mürüvvet ile ölçülür.

415 Hukümdar Kün-Toğdı böylece bu tabiati ile, güneş ve ay gibi parlayarak, dünyayı aydınlattı.

416 Akıllı kim varsa, onu yanına çağırttı; bilgili kim varsa, onu yükseltti.

417 Dünya seçkinleri ve halk arasındaki akıllı ve bilgili kimseler onun etrâfını sardılar.

418 Böylece halkın işini kendisi düzenledi ve yoluna koydu; yine de etrâfında seçkin insanlar ister idi ki,

419 Bunlar kendisine yardım etsinler ve işini görsünler; onlar çalışsınlar ve kendisi bir az istirâhat etsin.

---

420 Bir gün yalnızca otururken, kederli-kederli şöyle der: bu beylik işi ve emir vermek meselesi büyük iştir.

421 Bakarsan, çok zahmetlidir ve bin bir türlü işi vardır; bütün bu işleri gören akıllı insan azizdir.

422 Memleketin her işini kendim yapamam, yanımda bu işleri yapabilecek biri bulunmalıdır.

423 Bana şimdi seçkin, akıllı, bilgili ve mahâretli bir adam lâzımdır.

424 O bana candan bağlı, emniyetli, doğru ve dürüst yaradılışlı, içi-dışı bir ve işten anlar bir kimse olmalıdır.

425 Memleketin iç ve dış işlerini tâkip husûsunda bana yardımda bulunmalıdır.

426 Tecrübeli, başından çok iş geçmiş ve yaşını-başını almış insan ne der, dinle.

427 İnsana yardım eden ve destek olan akıllı, bilgili ve hakîm idâre adamları lâzımdır.

428 Bütün işleri bilir bir yardımcı lâzımdır; insan bilerek hareket ederse, dileğine erişir.

429 Yardımcı çok olursa, bey zahmet çekmez; onun her işi yoluna girer ve nizam bozulmaz.

430 Bil ki, her işte yardımcı gerektir; beylik işinde ise, kendine daha çok yardımcı edinmeğe bak.

431 Hukümdar yardımcı aradı, fakat bulamadı ve her işi kendisi bizzat ele almak mecburiyetinde kaldı.

432 O böylece her gün bir çok zahmete katlandı. Huzûr arayan insan dâimâ zahmetle karşılaşır.

433 Aziz ve mübârek bir insanın tecrübe ile söylediği şu söz, dikkat edilirse, çok yerindedir.

434 Huzûr istersen, o zahmet ile birlikte gelir; sevinç istersen, o kaygı ile birlikte bulunur.

435 İnsan ne kadar büyürse, baş-ağrısı da o kadar artar; başı ne kadar büyürse, o kadar büyük börk giyer.

436 Hukümdar bütün memlekete göz-kulak kesildi; ona bütün kilitli kapılar açıldı.

437 Uygunsuz hareket eden kimseleri, ellerini bağlayıp, susturdu; kötüleri memleketinden sürerek, uzaklaştırdı.

438 Bak, böyle tedbir ile memleketini idâre etti; saâdeti günden-güne arttı ve yükseldi.

439 Her yerde insana böyle tedbir ve ihtiyat lâzımdır; beylik işinde ise, daha fazla dikkatli olmalıdır.

440 Devlet işindeki bu tedbir ve uyanıklık, devletin uzun müddet devamı için, dâimâ faydalı olmuştur.

441 Buna benzer bir şâir sözü vardır; bu şâir sözü buna esas teşkil eder.

442 Uyanıklık ve ihtiyâtı çok kimseler öğmüştür; ihmâl yüzünden yüz binlerce insan ölmüştür.

443 Gâfil olma, her işte ihtiyatlı ol; her iki dünyayı bir tedbir ile dile.

444 Bak, kendisinden emin insan gaflete düşer; düşman saldırırsa, önce gâfiller ölür.

445 Dinle, her türlü tedbiri almış ve böylece düşmanını yenmiş olan dünya hâkimi ne der.

446 Ey hukümdar, memleket arzu edersen, ihtiyatlı ol; bu ihtiyat, aynı zamanda, şeriatin de emrettiği şeydir.

447 Gâfil adam gözünü kapar ve gafletle uyur; ey sert huylu insan, gâfil olma, ihtiyatlı ol.

448 Hukümdarın ihtiyatlı olması memlekete fayda getirir; bu fayda ile memlekette huzûr temin edilir.

449 Böylece hukümdar memleketini düzenledi ve tanzim etti; halkı zenginleşti; o devirde kurt ile kuzu aynı yerden su içti.

450 Sevenler sevinçle onu öğdüler; düşmanları bunu duyarak, boyun eğdiler.

451 Kimi gelip, ona sığındı ve ondan himâye diledi; kimi gelip, onun eşiğini öptü.

452 Şimdi dinle, gönülü uyanık insan ne der; bak, onun sözü, çiçek gibi, binlerce renge bürünmüştür.

453 Ey yüzü sevinçle parlayan bahtiyar, insan dürüst hareket ederse, bu beylik ululuk çok iyi bir şeydir.

454 Beylik çok iyi bir şeydir, fakat daha iyi olan kanundur ve onu doğru tatbik etmek lâzımdır.

455 Bey ne kadar doğru olur ve iyi hareket ederse, halk için o kadar mes'ûd bir devir ve hayat başlar.

456 İyi ad insan için ne kadar mübârek bir saâdettir; onun bu iyi adı ve saâdeti ebedî kaldı.

457 Halkın işini insâniyet ile tanzim ederse, o iyi insan ne kadar mes'ûd bir bey olur.

458 Hukümdarın bu iyiliği bütün memlekete sirâyet etti; onun nâm ve şöhreti dünyaya yayıldı.

459 Bak, memlekette ona duâ eden çoğaldı, iyi nâm kazandı; adı ve saâdeti günden güne büyüdü.

460 Dünya halkı bunu duyunca, onu arzuladı ve ona yakınlık göstererek, etrâfına üşüştü ve toplandı.

461 Bak, dünyaya tam bir saâdet kuşağı bağladı; kurt ile kuzu bir arada yaşadı.

XIII.

AY-TOLDI NIN HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI HİZMETİNE GELDİĞİNİ SÖYLER

462 Ay-Toldı adında zeki bir adam vardı; ki hukümdarın bu şöhretini işitti ve ona gitmek üzere hazırlıklarını yaptı.

463 Sâkin tabiatli, akıllı, bilgili, zeki ve iyi gönüllü genç bir delikanlı idi.

464 Yüzü, bakınca, göz kamaştıracak kadar güzel idi; sözü sert değildi, fakat doğru söylerdi.

465 Her türlü fazîleti tam olarak öğrenmiş idi; hiç bir zaman fazîleti elden bırakmazdı.

466 Bir gün kendisine bakarak, şöyle dedi: — Ben de bugün, sayısız fazîletlerim ile, memlekette ileri gelenlerdenim.

467 Burada niçin boşuna vakit geçiriyorum; hükümdarın yanına gideyim ve onun hizmetine gireyim.

468 Hukümdara bu fazîletlerimin faydası dokunsun; o bana ihsanda bulunsun, benim de üzüntülerim sona ersin.

469 O akıllı, bilgili, yumuşak huylu bir bey imiş ve fazîletli insanları ararmış.

470 Aklın kıymetini yine akıllı bilir; âlimin sattığı bilgiyi de bilgili alır.

471 Şâirin söylemiş olduğu şu söz de bu meâldedir ve aynı fikri ifâde eder:

472 Bilginin kıymetini bilgili bilir, akıla hürmet bilgiden gelir.

473 Bilginin kıymetini deli nereden bilecek; bilgiyi, nerede bulursa, bilgili alır.

---

474 Bu Ay-Toldı böylece atını, esvâbını ve silâhını hazırladı: — Onun hizmetine doğru yola çıkayım — dedi.

475 Bu âlim ve zeki insan lüzûmlu hazırlıklarını tamamladı ve hukümdara doğru yöneldi.

476 Bir de düşündü: — Hukümdarın hizmetine girmek üzere buradan kalkıp, gidiyorum.

477 Gurbet elde insana mal lâzım olur; elim daralırsa, bu benim yüzümü sarartır.

478 Bu gurbet hâli insana çok ağır gelir, gurbette çok meziyetli insanlar dahi ne yapacaklarını şaşırırlar.

479 Kendime bir muhit edinebilmem için, bana, şüphesiz, çok altın ve gümüş lâzım olacak.

480 Dinle, şimdi bilgisi deryalar gibi derin olan ne der; dikkat edersen, hayatından memnun insan bu sözü buna benzetir.

481 Hizmete girmek isteyen kimse için, hiç şüphesiz, şu iki şey elzemdir.

482 Doğruluk ile hizmet edip, yüzünü ağartmak için, insana lâzım olan şeylerden biri, hastalıksız geçen hayattır.

483 Ey zeki insan, bunlardan biri de, yerinde kullanmak ve sarfetmek için elde bulunması icap eden som altındır.

484 Hizmet ancak o zaman bir işe yarar; insan bunu bilirse, bu kapı ona kilitli kalmaz.

485 Ay-Toldı: — Başım darda kalırsa, bana lâzım olur — diye, yanına som altın; gümüş, eşya ve mal aldı.

486 Kalkıp, evinden çıktı; kâh yürüyüp, kâh konaklayarak, yoluna devam etti.

487 Nihâyet hukümdarın bulunduğu şehre vâsıl oldu, can ve gönülden istediği arzusuna kavuştu.

488 Şehrin içine girip, inecek bir yer aradı; arayıp-bulamayınca da dünya ona dar geldi.

489 Canı sıkıldı; nihâyet gidip, bir imârethâneye indi ve orada yatarak, sabırla geceyi geçirdi.

490 Dinle, şimdi akıllı ne der; bu sözü sana bilerek ve bilgiden elde ederek söylemiştir.

491 Yalnız başına yabancı bir kalabalık arasına giren ve tanıdığı olmayan insanın hâli çok fena olur.

492 Tanıdığı olmayan kimse, yabancı bir yerde dâimâ can sıkıntısı içinde kalır ve çok güç bir duruma düşer.

493 Tanıdığı olmayan insan kör gibidir; kör yolunu şaşırırsa, onu ayıplama.

494 İnsan bilmediği bir memlekete girince, gelin gibi olur ve dili tutulur.

495 Yabancının kusurunu bağışla, onu yedir ve içir; ey âlim hakîm, misâfire iyi muâmele et.

496 Yabancıya karşı iyi davranan kimsenin yüzü güler; misâfire iyi muâmele edenin şöhreti yayılır.

497 İnsana her yerde tanıdık lâzımdır; her türlü iş tanıdık vâsıtası ile yoluna girer.

498 Ay-Toldı bir müddet böyle vakit geçirdi; gariplik içinde düşüne-düşüne yüzü sarardı.

499 O da nihâyet bâzı kimseler ile tanıştı; kendisine bir oda tuttu ve yüzü gülmeğe başladı.

500 Eş, dost edindi, onlara yaklaştı; büyüğe ve küçüğe güler yüz gösterdi.

501 Ay-Toldı bir gün ileri-gelen biri ile ahbap oldu; onu dost edindi ve işlerini o na danıştı.

---

502 Ay-Toldı'nın bu dostunun adı Küsemiş idi; insanlara iyilik etmeği kendisine iş edinmişti.

503 Ay-Toldı ona sırrını açtı, kendisinin kim ve dileğinin ne olduğunu söyledi.

504 Memleketinden kalkıp, buraya niçin geldiğini, kendisinin neler bildiğini, hepsini ona anlattı.

---

505 Hukümdara yakın bir has hâcib var idi; çok merd bir insandı ve hukümdarın mahrem-i esrârı idi.

506 Küsemiş bir gün kalkıp, ona gitti ve münâsip bir giriş yaparak, meseleden bahsetti.

507 Bu hâcib onun sözünü dikkatle dinledi ve ahbâbının ne istediğini iyice soruşturdu.

508 Küsemiş onun bütün söylediklerini, dileğinin ne ve kendisinin kim olduğunu bir-bir anlattı.

HÂCİBİN KÜSEMİŞ 'E CEVABI

509 Hâcib: — Önce o bana gelsin; ben onu bir göreyim, o da beni görsün — dedi.

510 Sonra ben bu meseleyi hukümdara arzedeyim; ne vakit geleceği ve hangi gün huzûra çıkacağı tâyin edilsin.

KÜSEMİŞ 'İN AY-TOLDI 'YA SÖZÜ

511 Küsemiş oradan kalkıp, dışarı çıktı ve gelip: —Ey Ay-Toldı, sana gün doğdu — dedi —

512 Sen şimdi hâcibin yanına gidip, onunla tanış, dileğin ne ise, kendisinden iste.

513 Seni görsün, tanısın, sözünü dinlesin; ne istediğini sen ona kendin bildir.

514 Her ne kadar ben ona senin söylediklerini anlattım ise de, kendin bunu benden daha iyi izah eder ve anlatırsın.

515 İçi-dışı bir olan insan çok yerinde söylemiş; iyice dikkat edilirse, bu söz pek doğrudur;

516 Bir kimsenin arzusunu anlatmağa bir başkası da tavassut edebilir, fakat insanın kendisi kendi işine başkasından daha yakındır.

517 Ne kadar iyi ve yakın bir insan olursa-olsun, düşün, insana başkası kendisinden daha candan olabilir mi.

518 Eğer kendine candan bağlı birini arıyorsan, sözün kısası, kendinden daha candan birini bulamazsın.

---

519 Ay-Toldı yerinden kalktı ve elbisesini giydi; çıkıp, Küsemiş ile birlikte oraya gitti.

520 Kapıya gelip, attan indiler ve yürüyerek, içeri girdiler; hâcibin adamı gelip, onları karşıladı.

Küsemiş içeri girip, hâcib ile görüştü; sonra çıkıp, onu alarak, hâcıbin yanına götürdü.

522 Hâcib karşıladı ve baş-köşede ona yer gösterdi; güzel ve samimî sözler söyledi.

HÂCİBİN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

523 Hâcib sordu: — Nasılsın, gönlün hoş mu; burada nereye indin, yerin nasıl?

524 Akraban, dostun veya tanıdığın var mı; yiyeceğin, içeceğin ve bakanın varmı?

525 Yine tekrar sordu: — Dileğin nedir; ne iş yaparsın, bir şeye ihtiyâcın varmı?

AY-TOLDI 'NIN HÂCİBE CEVABI

526 Ay-Toldı cevap verdi: — Ey devletli hâcip, ben bu hukümdar Kün-Toğdı 'nın adını duydum.

527 Uzaktan onun şöhretini, bilgisini, aklını ve mülâyim sözler ile gönül aldığını işittim.

528 Ona hizmet etmeği arzuladım, kapısında hizmet için buraya geldim.

529 Dileğim hukümdara hizmet etmektir; hâcib münâsip görürse, sözlerimin hukümdara arzedilmesini rica ederim.

---

530 Hâcib bu Ay-Toldı 'yı gördü ve sevdi; onu çok medih ve senâ etti.

531 Yüzünü, kıyâfetini, tavır ve hareketini, şahsını, sözünü, konuşmasını, hepsini iyi ve güzel buldu.

532 Onu çok ve gönülden sevdi, beğendi; onu hukümdarın hizmetine lâyık gördü.

533 Dinle, kendisini sevdiren insan ne der; insan kendisini sevdirirse, onun kusuru en büyük fazîlet telâkki edilir.

534 İnsan kimi severse, onun kusuru fazîlet olur; kimi sevmezse, onun fazîleti kusûr görünür.

535 Şu söz buna şâhit olarak gelmiştir; ey iyi insan, sen bunu oku!

536 Gönül kimi severse, onun kusûru fazîlet olur; bütün ters işleri doğru ve eksikleri tam görünür.

537 Gönül kimi severse, onun her şeyi sevimli olur; gören göze vursa, o bile kötü görülmez.

HÂCİBİN AY-TOLDI 'YA CEVABI

538 Hâcip Ay-Toldı'ya cevap verdi ve dedi: — Şimdi acele etme, bu işi bana bırak.

539 Ben önce senin sözünü, dileğinin ne olduğunu, kim olduğunu hukümdara arzedeyim.

540 Seni tanısın, bir de yüzünü görsün ve sana lâyık olduğun kıymeti versin.

541 Senin için gerekli olan şeyleri ben tâkip edeceğim ve bütün işlerini severek yapacağım.

---

542 Pek çok iyi sözler söyledi ve: — İşini yapacağım — diye kat'î söz verdi.

543 İnsanların iyisi böyle olur; halkın yükünü hafifleten kimse insanların iyisidir.

544 Dinle, halkı idâre eden ve her işi iyice araştırdıktan sonra yapan insan ne der.

545 Halkın içinde yükselip, ikbâle eren insan halka hep iyi kanunlar tatbik etmelidir.

546 Kim halka hâkim olursa, onun tabiati yumuşak, tavır ve hareketi asîlâne olmalıdır.

547 Halk içinde kim nüfûz sâhibi olursa, onun dili ve sözü tatlı olmalı, kendisi tevâzû göstermelidir.

548 Bu devlet dönektir, hem yapar, hem bozar; o kararsızdır da; bıkarsa, çabuk kaçar.

549 Bu ikbâle inanma; elinden gelirse iyilik et; bil ki, ikbâl bugün sende ise, yarın başkasındadır.

550 Ey ikbâl bulan, bu ikbâle güvenme; gelen ikbâl, bir gün olur, gider.

551 Ey devlet sâhibi, sen ikbâlinin devâmını istersen, onun devâmı müddetince sen de iyilik etmekte devam et.

552 Sana beylik ve büyüklük erişirse, bu devlet içinde saç ve sakalının ağarması için, kendini küçük tut ve mütevâzi ol.

---

553 Hâcib sözüne şöyle devam etti: — Sen imdi gönlünü hoş tut, artık devlet kuşağını kuşandın.

554 Sen bir az sabret, her işin müsâit bir zamanı vardır; vaktı gelince, kapalı kapılar açılır.

555 Yine bilgili ne güzel söylemiş; bilen insanın sözü, dikkat edersen, değerli bir metâa benzer.

556 Hangi işte acele edilirse, o iş uzar ve gecikir; acele yapılan işler peşimanlık ile neticelenir.

557 Acele etmemek ve işin zamanını beklemek lâzımdır; ey hakîm, her iş zamanı gelince olur.

AY-TOLDI 'NIN HÂCİBE CEVABI

558 Ay-Toldı bütün bu sözleri dinledi ve dedi: — O hâlde ben sabır-edeyim ve bekleyeyim.

559 Hâcib beni gördü ve sözlerimi dinledi; ne yapmak lâzım geldiğini ve ne zaman yapılacağını kendisi tâyin etsin.

560 Hâcib beni ne zaman isterse, ben onun tâyin edeceği gün ve saatte geleyim.

561 Ay-Toldı kalkıp, oradan çıktı; evine döndü ve içeri girip, soyundu.

---

562 Hâcib Ay-Toldı 'nın başka insanlardan farklı olduğunu ve bir başka hâl ve tavra sâhip bulunduğunu gördü.

563 Kendi-kendisine dedi: — Ben böyle bilgili, akıllı ve halk arasında bu kadar seçkin bir insan görmedim.

564 Bu gibi insanlar çok nâdir olur; nâdirliğinden dolayıdır ki, nâdire kız adı verilmiştir.

565 Hangi şey nâdir ise, o şey azizdir; insan aziz olan bir şeye mâlik olmak için çok zahmet çeker de onu yine elde edemez.

566 Hukümdar için bu gibi insanlar lâzımdır; hukümdara lâzım olan, memleket için de elzemdir.

567 Bak, meziyetli insanın her kese faydası dokunur; bu meziyet ile insan bütün arzularına nâil olur.

568 Zamanı geldi, hâcib hukümdara meseleyi açarak, Ay-Toldı 'nın hâlini tavrını ve asâletini arzetti.

569 Onun hâl ve tavrını, tabiatini birer-birer anlattı; akılı ile mütenâsip olan bilgisini bir-bir saydı.

HUKÜMDARIN HÂCİBE CEVABI

570 Hükümdar bunu duydu ve: — Getir, hani; neredir, onu bir göreyim — dedi —

571 Bu devlet işini görecek ve tâkip edecek tam böyle bir insanı ben de şimdi arıyordum.

572 Bütün istediklerimi elde ettim; tek bir arzum kalmıştı; böyle bir insana çok ihtiyacım vardır.

573 Haydi arslanım, yürü, git; sen onu bana çağır, huzûruma getir.

574 Hâcip kalkıp, çıktı; kapıya gelip, bir iç-oğlanı koşturarak, haber saldı.

575 Oğlan koştu ve sözü ona ulaştırdı; Ay-Toldı sevinçle kalktı, giyindi.

576 Atına bindi; gelip, kapıya indi; hâcip karşı çıkıp, onu içeri aldı.

577 Hâcib ona saygı gösterdi ve baş-köşede yer verdi; Ay-Toldı edep ile yerine oturdu.

---

578 Hâcib dönüp, hukümdarın huzûruna girdi ve ayakta durarak, keyfiyeti ona arzetti.

HUKÜMDARIN HÂCİBE CEVÂBI

579 Hukümdar: — Onu bana çağır, gelsin; beni görsün, ben de onu göreyim — dedi.

---

580 Hâcib çıktı ve: — Ey Ay-Toldı, buyur hukümdarın huzûruna gir; artık tâlihin yâver oldu — dedi.

XIV.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI 'NIN HUZÛRUNA ÇIKTIĞINI SÖYLER

581 Bu Ay-Toldı huzûra girip, diz çöktü; onun yüzünü görünce, hukümdarın gönlü açıldı.

582 Hukümdarın huzûrunda eğildi ve söze başladı; tatlı-tatlı sözleri ile kendisini sevdirdi.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

583 Hukümdar sordu: — Sen kimsin, adın nedir; nereden geliyorsun, memleketin neresidir?

---

584 Ay-Toldı sâkin-sâkin söze başladı, mülâyemet ve zarâfetle devam etti.

585 Sükûnet ve zarâfet aklın vasfıdır; akılsız insanlar hayvan sürüsüne benzer.

586 Şâir buna benzer şu beyti söylemiştir; birine işin düşerse, acele etme, sabır ile söyle.

587 İşe acele ile girme, sabır ve teenni ile hareket et; acele yapılmış olan işler yarın peşimanlık getirir.

588 Hiç bir işde acele etme, sabret, kendini tut; kul sabırlı olursa, beylik mertebesini bulur.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

589 Ay-Toldı dedi: — Ey devletli hukümdar, kulluk adı hizmet etmekle güzelleşir.

590 Benim adım kul ve hizmetkârdır, bak, yerim kapıdır; şiârım — doğruluk ve tıynetim — hizmettir.

591 Ben sana gelmek maksadı ile uzun yollar yürüdüm; bugün arzuma kavuşup, murâdıma erdim.

592 Dileğim şudur: sen beni yermeden ve benden usanmadan, dâimâ hizmetinde bulundur.

---

593 Bu sözü duyunca, hukümdar sevindi; onu tecrübe etti ve dilediği gibi buldu.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA CEVABI

594 Hukümdar dedi: — Ay-Toldı, seni gördüm; senin bu görünüşün, tavır ve hareketin beni sevindirdi.

595 Sen uğurlu bir sadâkatle bana hizmet et; dâimâ kapımda bulunarak, bana yakın ol.

596 Senden hizmet olsun, benden ihsan; hizmet yerinde olursa, ikbâl kapılarını açar.

597 Bugünden itibâren sen dürüstlükle hizmete başla; elbette bey hizmet edenin hakkını öder.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

598 Ay-Toldı yer öptü ve dedi:— Hukümdarın gözü sevinç ile parlarsa, devlet ona hizmet edene elini uzatır.

599 Evimden kalkıp, hizmet etmek için, buraya geldim; sana gelmek için uzun yollar yürüdüm.

600 Bu hizmeti başarmak için, Tanrı bana kuvvet versin; hizmetinde hatâ etmekten Allah beni korusun.

---

601 Ay-Toldı kalkıp, sevinerek ve gülerek, huzûrdan çıktı; akılı ve gönlü açılıp, yolunu meş'aleler aydınlattı.

602 İkbâl ile yükselmiş ve istediğine-dileğine kavuşmuş olan insan ne der, dinle.

603 Beyler kime gözleri ile gülerek bakarlarsa, onun akılı ve gönlü yerinde olur ve kendisine güven gelir.

604 Beyler kime güler yüz gösterirse, o insan itibar bulur ve sözü dinlenir.

605 Beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, bak ve dikkat et; her kes ona yakınlık gösterir.

606 Bey — ikbâldir; ikbâle yakın olan insan dileğine kavuşur; onun bütün işleri yoluna girer.

607 Bu Ay-Toldı o günden itibâren hizmete başladı; her gün erkenden kalktı ve hizmette kusûr etmedi.

608 Gündüz kapıcılar ve gece muhâfızlar ile birlikte bulundu; dürüstlük ve bağlılıkla hizmet etti.

609 Hukümdarın yanına girip-çıkmakta ve hukümdar da ona karşı teveccüh ve itimat göstermekte devam etti.

610 O günden-güne hizmetini arttırmakta ve hukümdar da onu günden-güne yükseltmekte idi.

611 Beyler kulu hizmetlerinden dolayı yükseltirler; hizmetleri makbûle geçtikçe, küçükler yükselir.

612 Hizmet et, kul hizmeti sâyesinde bey olur; hizmeti makbûle geçmeyen insan dileğine kavuşurmu?

613 İmdi dinle, âlim ne der; onun bu meâldeki sözü bu fikri ne kadar ince ifâde eder.

614 İkbâle bir türlü erişemeyen insan hizmeti sâyesinde baş-köşeye geçer; liyâkatsiz kimse, ne kadar yaranmağa çalışsa da, kapı eşiğini boylar.

615 Hizmet eden dürüstlükle hizmet etmelidir; hizmeti makbûle geçerse, hizmetkâr dileğine erişir.

616 Bu Ay-Toldı her gün kusursuz hizmet etti; hukümdar da ihsanı ile ona kapıları açtı.

617 O günden-güne hukümdara daha fazla yakalaşarak, yükselmekte devam etti; kaygısı gittikçe azaldı, sevinci gittikçe arttı.

618 Ay-Toldı vazifesini büyük bir şevkle ifâ etti; hukümdar da ona ihsanda bulundu, yardımcıları ve malı çoğaldı.

619 Hukümdar onu her türlü işte denedi; hizmetkârını kendi istediği gibi buldu.

XV.

AY-TOLDI HUKÜMDARA KENDİSİNİN SAÂDET OLDUĞUNU SÖYLER

620 Hukümdar bir gün yalnız başına otururken, onu çağırttı; Ay-Toldı, içten sevinerek yanına girdi.

621 Ay-Toldı girip, karşısında ayakta durdu; hukümdar:— Gel, buraya otur — diye işâret etti.

622 Ay-Toldı cebinden bir top çıkarıp, yere koydu ve onu altına çekip, üzerine oturdu.

623 Hukümdar bir çok şeyler hakkında onun fikrini sordu, Ay-Toldı onlara cevap verdi ve bildiklerini söyledi.

624 Hukümdar sevindi, tekrar yüzü güldü; Ay-Toldı bunu görünce, gözünü yumdu.

625 Hukümdar bir müddet sustu ve hiç ses çıkarmadı; Ay-Toldı da gözünü yumdu ve hiç açmadı.

626 Hukümdar, bir az sonra, tekrar söze başladı; Ay-Toldı cevap verdi ve yüzünü buruşturdu.

627 Hukümdar ona her bakımdan dikkat etti; onun bilgisini, aklını ve anlayışını tam buldu.

628 Hukümdar ona sevgi ile baktı ve gönülü râhat etti, fakat Ay-Toldı hemen başını çevirdi.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SÖZÜ

629 Hukümdar çok hiddetlendi ve yüzünü ekşiterek, dedi: —Hey, acele ile hareket etmek insan için kötü bir şeydir.

630 Bu sefer kabahat kendimde oldu; nasıl oldu da başkasına sırrımı hemen açıverdim.

631 Dinle, bak, bilgili insan ne der; acele ile yapılan bir işin peşimanlığı yıllarca sürer.

632 Acele ile yapılan işler dâimâ çiğ kalır; acele ile pişirilen yemeği yiyen insan hasta olur.

633 Bütün yanlışlıkların başı aceleciliktir; bütün iyi işler dâimâ teenni ile yapılan işlerdir.

634 Acelecilik şurada oldu ki, seni tanımadan ve kâfi derecede denemeden, kendime yakın tuttum.

635 Hangi kul olursa-olsun, önce ona hizmet gördürmeli; ondan sonra usûlü dâiresinde ihsanda bulunmalıdır.

636 Kulu önce hizmette pişirmeli ve iyice denemeli, ondan sonra kendisini yükseltmeli ve taltif etmelidir.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

637 Ay-Toldı: — Ey devletli hukümdar, acabâ neye hiddet buyuruldu da böyle âteş kesildin.

638 Acabâ günâhım nedir, kendim bilmiyorum; bana bunu söyle, sonra bir de benim sözümü dinle.

639 Kusûrum varsa, cezalandır, kudret senindir; kusûrum yok ise, bana muğber olma.

640 Akıl, bu mânayı kasdederek, böyle bir hâdise hakkında ne der, dinle.

641 Eğer hizmetkâr yanılırsa, onu çağırtmak ve neden yanılmış olduğunu sormak lâzımdır.

642 Günâhı varsa, cezalandırmak, eğer yok ise, iyilik ile onun gönlünü almak lâzımdır.

HUKÜMDAR AY-TOLDI 'YA CEVABI

643 Hükümdar aynı şekilde hiddetle konuşmağa devam etti ve dedi: — Ey bilgisiz, ey ahmak insan!

644 Kendine bir bak, sen benim için kim idin; sana bu küstahlık nereden geliyor.

645 Bana hizmetin geçti desem, henüz bir hizmetin yok; faydan dokundu desem, henüz bir faydan da olmadı.

646 Hizmetin dokunmadığı hâlde seni taltif edip, ihsanda bulundum; sana mevki verdim, fakat sen bana tahakküme kalkıştın.

647 Otururken, altına bir top koyup, üstüne oturdun; böyle bir şeyin üzerine oturulurmu, bir düşün.

648 Ben sana söz söyledim, senin sözünü dinledim; sen gözünü yumunca, şaştım-kaldım.

649 Bunu affettim, sana tekrar hitap ettim; bu sefer de neden yüzünü çevirdin; izah edermisin?

650 Hakîmlerin şu sözünü duymadınmı: — Beye yakın olursan, kendini iyice kolla!

651 Sana baban yahut annen: — Ey oğlum, kendini efendin ile bir tutma! — demedilermi?

652 Sana takım-başın: —Beyine karşı kafa tutma, başını gözet! —diye emir vermedimi?

653 Bu beyler âteştir, âteşe yaklaşma; yaklaşırsan, yanmak muhakkaktır.

654 İhmâlci olma, beyler yanar âteştir; yanar âteş, ona yaklaşan için bir felâkettir.

655 Dikkat edersen, beyler gerçekten yanar âteş gibidir; kafa tutanın başını koparır ve kanını emer.

Sana fazla bakarsa, onun bakışından kork; eğer korkmazsan, o seni korkmağa mecbûr eder.

AY-TOLDI HUKÜMDARA DEVLET SIFATINI SÖYLER

657 Ay-Toldı gülerek, dedi: — Evet, neyi sorduğunu anladım, izah edeyim.

658 Bütün bu işleri ben şimdi bilerek yaptım; çünkü senin de bu hareketlerimi anlaman lâzımdı.

659 İşte, benim de şimdi sana gelişim ve bu yaptığım hareketler benim yaradılışım icâbıdır.

660 Sen önce bana yer gösterdin, ben oraya oturmadım. — Benim için yer yoktur, sen bunu anla! — demek istedim.

661 Söylediğimi teyit etmek ve neye benzediğimi sana göstermek için, yere bir top koydum.

662 Düm-düz yerde top nasıl kendi kendisine yuvarlanırsa, saâdet de öyledir; ben sıyrılıp, giderim.

663 Sen sevgi ile bakınca, ben gözümü yummak suretiyle, sana nasıl olduğumu göstermek istedim.

664 Bugün ben bir devletim, ben bir topa benzerim; kim bana yaklaşırsa, ben onu yakalarım.

665 Sen tekrar konuştun, ben de cevap verdim; sevgi ile bakınca, yüzümü sakladım.

666 Bununla sana kendi tabiatimi göstermek ve: — Tabiatim kararsızdır, bana inanma: — demek istedim.

667 Şimdi dinle, türkçe bir ata-sözü, başından çok şeyler geçmiş olan bu ak sakallı ne der.

668 Ey devletli, sen bu boş devlete güvenme; ey nâmlı, sen bu devlete inanma.

669 Akar su, güzel söz ve devlet, bunlar durmadan, yorulup-dinlenmeden, dünyayı dolaşırlar.

670 Saâdete inanılmaz, o vefasız ve dönektir; yürürken, hemen uçar, ayağı kaygandır.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

671 Hukümdar şöyle dedi: — Anladım, sözün açıklandı; günâhının affını istedin ve kurtuldun.

672 Şimdi bana söyle, senin meziyetin nedir; bu pervâsız dilin büyük sözler söyledi.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

673 Ay-Toldı cevap verdi: — Meziyetim çoktur; insanlara kısmet gelirse, benden gelir.

674 Tabiatim yumuşak, dikkat edersen, yaşım da küçüktür; fakat bütün bey ve büyüklere giden yollar benden geçer.

675 Yüzüm güzel, huyum mülâyımdır; arzu edilen her şey benim elimin altındadır.

Nerede olursam-olayım, bütün arzular benimle berâber yürür ve bana bağlanır.

677 Huzûr bendedir; mihnet benden kaçar; sevinç bendedir, üzüntü bana yol bulmaz.

678 Kim bana kafa tutarsa, ıstırap içinde mahvolur; kim bana boyun eğerse, arzusuna kavuşur.

679 Beni vurmak isteyenin kendisi vurulur; beni ezmek isteyenin kendisi ezilir.

680 Şu söz şimdi buna uygun düştü; bilgili ve iyi insan bunu dinlesin ve anlasın.

681 Saâdet nerede ise, ona boyun eğ ve kendini beğendir; devlete kafa tutarsan, üzüntü ile boğuşursun.

682 Saâdet gelirse, insan hakikaten mes'ût olur; bütün arzularına kavuşur huzûr içinde yaşar.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

683 Hukümdar şöyle dedi: — Bu meziyetlerini anladım; senin kusûrun varmı; söyle, onu da bileyim.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

684 Ay-Toldı şöyle cevap verdi: — Bana iftira ederler; kusûrum yokken, kusûrumun olduğunu söylerler.

685 Kusûrum varsa, şudur: insanlar, kendi aralarında, beni dönek diye kötüler, dururlar.

686 Halbuki dönekliğim benim için bir kusûr değildir; ben kendime dâimâ yeni ve tâze şeyler seçerim.

687 Bütün eskimiş şeyler yıpranmış olur; yıpranmış şeylere tahammül etmek insana sıkıntı ve tiksinti verir.

688 Yeni şey varken, eskiye ne lüzûm var; güzel şey varken, kötüye ne lüzûm var.

689 Dikkat edersen, bütün zevkler yenide bulunur, zevk için de insan her zahmete katlanır.

690 İşte bu tabiatim, için, dönek diye, bana söğerler ve bundan dolayı bana kusûr isnat ederler.

691 Bir kahramanın buna benzer ap-açık bir sözü vardır, onun mânası bu söylediklerime şâhittir.

692 Yoktan var olan her şey tekrar yok olacaktır; yaratan Tanrı ne isterse, onu yapar.

693 Bu hayat dediğin yel gibi geçer; tutmak olmaz, kaçar; onu kim bulabilir.

694 Bu saâdete güvenme, geldiği gibi gider; bu devlete inanma, verdiği gibi alır.

695 Ey kuzum, bu ikbâl ne güzel şey olurdu, eğer devlet dönek olmasa idi.

696 Devlet gelip, tekrar gitmese idi, bu aydınlanmış olan gün tekrar kararmazdı.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

697 Hukümdar sordu: — Sebatsızlığının sebebini anladım; artık bırakıp gittiğin zaman seni alıkoymanın bir çâresi varmı?

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

698 Ay-Toldı şöyle cevap verdi: — Kısaca benim kendim ve tabiatim bir geyiğe benzer.

699 Seven ve isteyen beni kolay bulamaz; bulsa bile, tutamaz ve çabuk kaybeder.

700 Eğer beni bulan kimse tutup, bağlamağı bilirse, ben ondan kaçamam, bu muhakkatır.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

701 Hukümdar şöyle dedi: Bağın nedir, söyle; seni nasıl bir köstek ile bağlamalıdır?

AY-TOLDI'NİN HUKÜMDARA CEVABI

702 Ay-Toldı dedi: — Benim için bağ ve köstek olacak bir kaç şey vardır; bak, onları belirteyim.

703 Beni bulan kimse mütevâzi tabiatli, alçak gönüllü ve tatlı dilli olmalıdır.

704 Kendisini gözetmeli ve hiç bir zaman ifrâta gitmemeli, kötü ve çirkin işlere yaklaşmamalıdır.

705 Toplamış olan malı yerine sarfetmeli; hayatını, işini, tavır ve hareketini düzenlemelidir.

706 Kendinden büyüğe saygı göstermeli; kendinden küçüğe ise, rifk ve şefkatle muâmele etmelidir.

707 Kibir ve gurûr ile başkalarını incitmemeli, kendisini küçüklerin eğlence ve tahakkümüne bırakmamalıdır.

708 Boşu-boşuna kendisini içkiye vermemeli, boş yere malını saçıp, hebâ etmemelidir.

709 Eli ve dili ile oyuna karışmamalı, tavır ve hareketlerinde dürüst olmalıdır.

710 Dönek saâdetin köstegi bunlardır; saâdet bu şekilde bağlanırsa, kaçamaz, kalır.

711 Şâirin şu sözü buna şâhittir; şâir sözü söze tuz katmıştır.

712 Saâdeti insan için, ürkek bir geyik farzet; eğer gelirse, sıkı tut, ayağına köstek vur.

713 İnsan tutabilirse, saâdet kaçamaz, kalır; eğer kaçarsa, sana sıra tekrar çabuk gelmez.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

714 Hukümdar: — Ey saâdet, seni anladım; seni çok sevmiştim, fakat sen benden ayrılmak istiyorsun — dedi —

715 Bu karasızlığın ve bu hercâyiliğin olmasa idi, senin gelmen ne iyi bir iş olurdu.

716 Fakat sen kararsız ve vefâsızsın; kendini vefâlı gösterir, fakat cefâ edersin.

717 Gün olur, anneden-babadan daha merhametli olursun; güler yüz göstererek, insanı el üstünde taşırsın.

718 Gün olur, görmezlikten gelirsin, yüzünü çevirirsin; bütün tavrın ve sözün bir anda değişiverir.

719 Yığarsın; toplanınca, tekrar hepsini dağıtırsın; önce çağırırsın; fakat gelince, kapını kaparsın.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

720 Ay-Toldı: — Ey devletli hukümdar — dedi — kusûr ve meziyetlerimin ne olduğunu hep söyledim.

721 Beni kim bulup, elinde sıkı tutmak isterse, gereken şeylerin hepsini saydım; elinden gelirse, tutsun.

722 Beni tutan bana yular vurmazsa, ben geyik gibi kaçarım; bana kim yetişebilir.

723 Dinle, tecrübeli ihtiyar ne der; tecrübeli ihtiyarların sözü sözlerin mayasıdır.

724 Saâdet gelir; tutmasını bilmezsen, gider; mal verir; yemesini bilmezsen, alır.

725 Kararsız saâdeti bulursan, çok sıkı tut; eğer muhâfaza altına almazsan, tekrar gideceğinden şüphe etme.

726 Saâdete ermiş olan insanın ihtiyatlı olması ve bütün yakışıksız işlerden uzak durması gerektir.

727 Kendisi temiz olmalı ve doğru yolda yürümeli; bunun bağı böyledir, bunu bilmelidir.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

728 Hukümdar: — Senin kusûrunu ve meziyetini anladım, dedi senin bu Ay-Toldı adın ne demektir?

729 Bunun mânası nedir, bana söyle; ben de bileyim, anlayayım ve sana güveneyim.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

730 Ay-Toldı: — Benim adımı ve bu tabiatimi hakîmler bir aya benzetirler — dedi —

731 Ay doğarken, önce çok küçük doğar; sonra gün geçtikçe büyür ve yükselir.

732 Büyüyüp, dolun ay hâline gelince, dünyaya ışık saçar ve dünya halkı onun aydınlığından faydalanır.

733 Ay büyüyüp, tamamlanarak, en yüksek noktaya çıkınca, tekrar eksilmeğe başlar ve güzelliği gider.

734 Onun parlaklığı azalır ve sonunda kaybolur; sonra tekrar, küçük olarak, doğar ve yine büyür.

735 Benim de tabiatim bunun gibidir; bâzan var, bâzan da yok olurum.

736 Ne kadar düşkün olursa-olsun, ben bir kimseye teveccüh edersem, onun ahvâli, muhakkak, gittikçe düzelir ve güzelleşir.

737 Zenginleşip, büyüyerek, şöhreti yayılınca, ben ondan uzaklaşırım; onun da itibarı gider.

738 Topladığı malı tekrar dağılır; onun ahvâli yine eskisi gibi olur.

739 Buna benzer bir şâir sözü vardır; bu şâir sözü bilgisiz için bir gözdür.

740 İnsana saâdet gelir, meşhur olur; yeni ay gibi, büyür ve parlaklığı artar.

741 Dönek ve deli saâdete gönül bağlama; saâdet dolun ay gibidir, tekrar küçülür.

742 Adımın başka bir mânasını daha söyleyeyim; şimdi bunu da dinle ve bana inan.

743 Bu ay hep yerini, evini değiştirir; dâimâ yer değiştiren, ne yapsan, bir yere ısınmaz.

744 Ayın burcu Seretân 'dır, bu ev döner; evi dönünce, kendisi de döner.

745 Bu ay hangi eve girerse, oradan çabucak çıkar; çabuk çıkabilmek için de, yattığı yeri yıkar.

746 Ben kendim de işte ona benzerim; gidişim kâh aşağıya, kâh yukarıya doğrudur.

747 Gelirim, giderim; ileriye doğru yürürüm; dünyayı dolaşırım, benim için yer-yurt yoktur.

748 Bundan dolayı âlim, ince bir nükte ile, bana Ay-Toldı adını vermiştir.

749 İşte ben de saâdetim ve şimdi bütün kusûr ve meziyetlerimi, hastalığı ve ilâcını izah ettim.

750 Sözümü açıkça söyledim, imdi bana inan; beni elden kaçırmak istersen, bırak; eğer tutmak istersen, tut.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA CEVABI

751 Hukümdar: — Bütün sözlerini dinledim — dedi— sözün beni aydınlattığı kadar, seni de beğendim.

752 Ben de şimdi senin gibi bir insan arıyordum; ey insanların ileri geleni, Tanrı dilediğimi verdi.

753 Tanrı birini dilek ve arzusuna kavuşturunca, karşılığında onun da Tanrıya şükür etmesi gerekir.

754 Bugünden itibâren ben de durmadan, usanmadan, bunun şükrünü yerine getireyim.

755 Şimdi dinle, kendisi gitmiş, fakat bize eserini bırakmış olan zeki ve âlim insan ne der.

756 Ey nimet sâhibi olan muktedir kimse, şükür et; şükür edersen, Tanrı nimetini arttırır.

757 Bu nimet sâhibi çok defa kendisini unutur; fakat şükür ederse, nimet ondan yüz çevirmez.

758 Az bir iyiliğe karşı çok şükür et; nimet çok olursa, onun kıymetini bil.

759 İnsan şükür ederse, nimetin biri on olur; biri on olur ve evi mal ile dolar.

760 Hukümdar Ay-Toldı'yı öğdü ve: — Sen gece-gündüz benim hizmetimde bulun — dedi.

761 Çok mal, mülk verdi; onu çok öğdü; ona ihsanda bulundu, altın ve gümüş verdi.

762 Hukümdar her işini ona danıştı, her işte onun fikrine ve bilgisine baş vurdu.

763 Ay-Toldı da, bu itibâra lâyık olmak için, ona doğruluk ve dürüstlük ile candan hizmet etti.

764 Hukümdar onu daha bir müddet tecrübe etti ve bulduğu insanın her kesten daha mükemmel olduğunu gördü.

XVII.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI AY-TOLDI 'YA ADÂLET VASFINI SÖYLER

765 Bir gün hukümdarın çok canı sıkıldı; halvet emri verip, yalnız başına kaldı.

766 Ay-Toldı'yı huzûruna çağırttı; Ay-Toldı girdi ve ellerini kavuşturdu.

767 Hukümdarın karşısında ayakta durdu; hukümdar ona bir müddet hiç bir şey söylemedi.

768 Sonra başını kaldırıp, ona baktı ve gözü ile, — Gel, otur! — diye işâret etti.

769 Ay-Toldı gözlerini yere dikmiş ve içi müsterih bir hâlde, yavaşça ve sükûnetle oturdu.

770 Göz ucu ile gizlice hukümdara baktı; o kaşını çatmış ve yüzünü buruşturmuş idi.

771 Bir gümüş taht üzerine oturmuştu; bu tahtın birbirine bağlanmamış üç ayağı vardı.

772 Elinde büyük bir bıçak tutuyordu; solunda bir acı-ot ve sağında şeker bulunuyordu.

773 Bunu görünce, Ay-Toldı, gerçekten, çok korktu ve nefesi kesildi.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

774 Bir müddet durduktan sonra, hukümdar başını kaldırdı ve Ay-Toldı 'ya dedi: —

775 Beni burada tek başınma ve bu hâlde görünce, neye dilsiz gibi susuyorsun.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

776 Ay-Toldı cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, benim konuşmağa cesâretim yok.

777 Bugün sende başka bir hâl görüyorum, onun için çekiniyorum, ey zeki, âlim insan.

778 Bilgisi her kesçe müsellem olan âlim halka şunu bildirmiştir: kızdıkları zaman beylere yaklaşma.

779 Bilgili hakîm daha iyi söylemiş; beyler hiddetlendikleri zaman âteş ve zehir gibi olurlar.

780 Eğer beyler hiddetlenir ve öfkeli olurlar ise, ey halîm, selîm insan, onlara yakın durma.

781 Beyler öfkeleri tutup, hiddetlenirlerse, onlardan uzak dur; yoksa zararları dokunur.

782 Buna benzer şöyle bir söz vardır, bunu hatırında tut ve kendini iyi gözet.

783 Hiddetlendikleri zaman beylere yaklaşma; eğer yaklaşırsan, gözden düştüğün gündür.

784 Beyler arslana benzerler; hiddetlendirirsen, başını koparırlar, ey parlak bilgili.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

785 Hukümdar dedi: — Bana söyle, bakayım, şimdi neye hayret ettin.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVÂBI

786 Ay-Toldı dedi: — Ben şuna hayret ediyorum; bu senin oturduğun gümüş taht ne oluyor.

787 Bu oturduğun ne biçim bir tahttır; bunun mânasını anlayayım, bana söyle.

788 İkincisi — elindeki bu bıçak nedir; benim bunu da iyice bilmem lâzım.

789 Üçüncüsü — niçin sağında şeker var, solundaki bu acı-ot nedir.

790 Sana bakınca, öfkeli olduğunu gördüm; bunları görünce de, ne diyeceğimi şarşırdım.

791 Bu hâli görünce, korkudan, ağzımı açıp, bir söz söyleyemedim.

XVIII.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI AY-TOLDI'YA ADÂLET VASFININ NASIL OLDUĞUNU SÖYLER

792 Hukümdar dedi: — Ne demek istediğini anladım; bunların ne demek olduğunu sana anlatayım.

793 Geçen gün ben seni çağırdım, sana gösterdim ve yer verdim.

794 O acâyip işleri bana göstererek, beni hiddetlendirdin; fakat kendini iyi müdâfaa ettin.

795 Sana hiddetlenince, beni tekdir ettin; buna tahammül ettim, fakat tekrar yüzünü buruşturdun.

796 Sen bana: —Ben saâdetim, beni tanı; sana anlatmak için, böyle yaptım, bunu anla — dedin.

797 Niçin yaptığını sen birer-birer izah ettin; ben de her şeyini açıkça anladım.

798 O zaman ben senin kusûrunu affettim ve sana meziyetin nisbetinde saygı gösterdim.

799 Bugün de ben kendi tabiatimi ve bütün meziyetlerimi sana gösteriyorum.

800 İşte bak, ben de doğruluk ve kanunum; kanunum vasıfları bunlardır, dikkat et.

801 Bak, bu üzerinde oturduğum tahtın üç ayağı vardır; ey gönlümü doyuran.

802 Üç ayak üzerinde olan hiç bir şey bir tarafa meyletmez; her üçü düz durdukça, taht sallanmaz.

803 Eğer üç ayaktan biri yana yatarsa, diğer ikisi de kayar ve üzerinde oturan yuvarlanır.

804 Üç ayaklı olan her şey doğru ve düz durur; eğer dört ayaklı olursa, biri eğri olabilir.

805 Düz olan bir şeyin her tarafı iyidir; her iyinin, dikkat edersen, tavır ve hareketi düzgündür.

806 Hangi şey yana yatarsa, eğri olur; her eğrilikte bir kötülüğün tohumu vardır.

807 Düz olan yana yatarsa, duramaz, düşer; hangi şey doğru ise, düşmez, yerinde durur.

808 Bak, benim tabiatim de yana yatmaz, doğrudur; eğer doğru eğrilirse, kıyâmet kopar.

809 Ben işleri doğruluk ile hallederim; insanları, bey veya kul olarak, ayırmam.

810 Ey becerikli insan, elimdeki bu bıçak biçen ve kesen bir âlettir.

811 Ben işleri bıçak gibi keser, atarım; hak arayan kimsenin işini uzatmam.

812 Şekere gelince, o zulüme uğrayarak, benim kapıma gelen ve adâleti bende bulan insan içindir.

813 O insan benden şeker gibi tatlı-tatlı ayrılır; sevinir ve yüzü güler.

814 Zehir gibi acı olan bu Hind otunu ise, zorbalar ve doğruluktan kaçan kimseler içer.

815 Bunlar kavga edip, bana gelirler ve ben hukÿm verince, bakarsın, acı Hind ilâcı içmiş gibi, yüzlerini ekşitirler.

816 Benim bu sertliğim, kaşlarımın bu çatıklığı ve bu asık suratım bana gelen zâlimler içindir.

817 İster oğlum, ister yakınım veya hısımım olsun; ister yolcu, geçici, ister misâfir olsun;

818 Kanun karşısında benim için bunların hepsi birdir; hüküm verirken, hiç biri beni farklı bulmaz.

819 Bu beyliğin temeli doğruluktur; beyler doğru olursa, dünya huzura kavuşur.

820 Akıllı insan buna benzer bir söz söylemiştir; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, iş yoluna girer.

821 Beyliğin temeli doğruluk üzerine kurulmuştur; doğruluk yolu beyliğin esâsıdır.

822 Bey doğru olur ve ülkeye böyle hüküm ederse, bütün dileklerine kavuşur.

AY-TOLIDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

823 Ay-Toldı şöyle dedi: — Ey devletli hükümdar, efendimizin adı niçin Kün-Toğdı olmuştur.

HUKÜMDARIN AY-TOLIDI 'YA CEVABI

824 Hukümdar cevap verdi: — Âlim benim tabiatimi güneşe benzeterek, bu adı verdi.

825 Güneşe bak, küçülmez, bütünlüğünü dâima muhâfaza eder; parlaklığı hep aynı şekilde kuvvetlidir.

826 Benim tabiatim de ona benzer, doğruluk ile doludur ve hiç bir vakit eksilmez.

827 İkincisi — güneş doğar ve bu dünya aydınlanır; aydınlığını bütün halka eriştirir, kendinden bir şey eksilmez.

828 Benim de hukmüm böyledir, ben ortadan kaybolmam; hareketim ve sözüm bütün halk için aynıdır.

829 Üçüncüsü — bu güneş doğunca, yere sıcaklık gelir; o zaman binlerce renkli çiçekler açılır.

830 Benim bu kanunum hangi memlekete erişirse, o memleket baştanbaşa taşlık ve kayalık dahi olsa, hep düzene girer.

831 Güneş doğar, temiz veya kirli demeden, her, şeye aydınlık verir; kendisinden bir şey eksilmez.

832 Benim de hareketim tıpkı böyledir; her kes benden nasîbini alır.

833 Bir de güneşin burcu sâbittir; bu sâbit dediğim, temeli sağlam olduğu içindir.

834 Güneşin burcu Arslan 'dır ve bu burc yerinden kımıldamaz; yerinden kımıldamadığı için de evi bozulmaz.

835 Benim tavır ve hareketime bir bak, benim de parlaklığım katiyen değişmez.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

836 Ay-Toldı dedi: — Ey devletli hukümdar, ülkelere hâkim ol, iyi adın dünyaya yayılsın.

837 Ben de bu uzun yolu yürüyüp ve çok zahmet çekip, yorularak, sana geldim.

838 Bu tabiat ve faziletlerinden dolayı, büyük bir arzu ile senin hizmetine geldim.

839 Sen bana söyle, nasıl hizmet edeyim; seni memnûn etmek için, nasıl davranayım.

840 Hizmet beyin arzusuna göre olmadıkça, ne kadar zahmet çekilmiş olursa-olsun, makbûle geçmez.

841 Ila ülkesinin hizmet ederek, ikbâle ermiş şöhret kazanmış kudretli şahsiyeti ne der, dinle.

842 Hizmetkâr hizmet ederken, dâimâ beyleri memnûn edecek yoldan yürümelidir.

843 Beyleri memnûn edecek şekilde hizmet et; bey memnûn olursa, bu hizmet ikbâl kapılarını açar.

844 Hizmetkâr hizmet etmesini bilirse, baş-köşeye erişir; hizmet etmesini bilmezse, baş-köşeden eşiğe düşer.

845 Hizmet eden kul beyini çok memnûn ederse, bu kul için itibar ve ihsan kapıları açılmış olur.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA CEVABI

846 Hukümdar dedi: — Söylediklerini anladım; beni memnûn etmeğe çalış ve çok dikkatli hareket et.

847 Ben hoşlaşmadığım şeyleri sana söyleyeyim; sen onlara yaklaşma, temiz olmağa çalış.

848 Benim beğenmediğim şeylerden biri — yalandır; ondan sonra zulüm edenler gelir.

849 Sonra da haris tabiatli ve olgun olmayan insanlar ile aceleci huylu ve gözü doymaz olanlar.

850 Her işte hiddet gösterenler, içkiye düşkünler veya çalıp-çırpanlar.

851 Bu gibi insanlar bana yaramaz; işte sana bunları açıkça döküp-saydım.

852 Sen benim gerçekten işime yaramak istiyorsan, bu bir kaç şeyi kendinden uzak tut; ey nâmlı insan.

853 Böylece sen her gün bana daha yakın olacaksın ve benden sana karşı itibar ve ihsan artacaktır.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

854 Ay-Toldı dedi: — Bunları işittim; bir suâlim daha var, onu da arzedeyim.

855 İyilik nasıl ve ne gibi bir şeydir; iyinin hâli tavrı ve tıyneti nasıl olur.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA CEVABI

856 Hukümdar dedi: — İyinin vasfı faydalı olmaktır; onun halka çok faydaları dokunur.

857 O bütün halka hep iyilik eder, fakat yaptığını insanın başına kakmaz.

858 Kendi istifâdesini düşünmez, başkasına fayda temin eder ve buna mukabil, bir karşılık beklemez.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

859 Ay-Toldı tekrar dedi: —Bu sözü anladım; bir şey daha sormak istiyorum.

860 Bana doğruluğu anlat, hangi şey doğrudur; insan onunla gününü nasıl aydınlatır.

861 Hangi yola doğruluk yolu derler; bu doğruluğun mâhiyeti nedir.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA CEVABI

862 Hukümdar: — Bak, kimin düşündüğü ile söylediği bir olursa, işte doğru insan odur — dedi—

863 Onun içi dışı gibi, dışı da içi gibidir; doğru ve dürüst insan böyle olur.

864 İnsan gönlünü çıkarıp, avucuna koyarak, başkaları önünde, mahcup olmadan, dolaşabilmelidir.

865 Saaâdette yükselmek için, insana doğruluk lâzımdır; insanlık doğruluğun adıdır, inan.

866 İnsan nâdir değil, insanlık nâdirdir; insan az değil, doğruluk azdır.

867 Bak, şimdi benim sana söylediğim söze benzer bir sözü de şâir söylemiştir.

868 Gezip-dolaşan insan pek çoktur; fakat benim için aziz olan doğru, dürüst ve güvenilebilecek bir insandır.

869 İnsan nâdir değil, insanlık nâdirdir; akıl doğru ve dürüst insanları öğmüştür.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

870 Ay-Toldı tekrar dedi: — Devletli hukümdar şimdi bana şu sözün sırrını çözsün.

871 Bu iyi insanlar kötü olabilirlermi ve kötü insan da bir gün iyilik yoluna girebilirmi?

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

872 Hukümdar: — İyi insan iki türlü olur — dedi-; bunlardan biri doğrudan doğruya iyilik yolunu tutar.

873 Biri anadan doğma iyi olur; iyi bir insan doğru ve dürüst bir hayat sürer.

874 Biri de taklit yolu ile iyi olur; kötüye uyarsa, kötülük yapar.

875 Kötü insan da iki türlü olur; bunların ikisini de aynı derecede kötü sayma.

876 Bunlardan biri doğuştan kötüdür; bu insanın lekesi ölünceye kadar temizlenmez.

877 Diğeri ise, taklit yolu ile kötü olur; arkadaşı iyi olursa, o da iyi yola gider.

878 Doğuştan iyi olandan dâimâ iyilik gelir; dünya halkı ondan istifâde eder.

879 Doğuştan kötü olanın ıslâhına çâre yoktur; o dünya için belâ ve halk için felâkettir.

880 Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; bunu dinle ve sırrına ererek, ona göre hareket et.

881 Eğer iyilik ananın ak sütü ile insanın rûhuna girerse, o ölünceye kadar doğru yoldan çıkmaz.

882 İnsanın tıynetine sinmiş olan ahlâk, ölüm bozmadıkça, katiyyen bozulmaz.

883 Ana karnında teşekkül eden tabiat ve terbiye ancak kara toprak altında insanı terkedip gider; ey zeki insan.

884 Eğer iyiye kötü biri arkadaş olursa, onun tabiati de, arkadaşınınki gibi, kötü olur.

885 Kötü de iyi ile düşüp-kalkarsa, bütün iyiliklere ulaşmak için, bir meşale bulmuş olur.

886 İyi veya kötü insanların bu yollara girmelerinin sebeplerinden biri iyi veya kötü arkadaş edinmiş olmalarıdır.

887 Bey iyi olursa, halk da dâimâ ona itâat eder, iyi ve güzel tavır ve harekete sâhip olur.

888 Beyler iyi insanları kendilerine yakın tutarlarsa, kötüler de işlerinde iyi hareket etmeğe mecbur olurlar.

889 Beylerin etrâfını kötüler çevirirse, memlekete tamâmen kötüler hâkim olur.

890 Kötü serbest kalırsa, iyi ortadan kaybolur; iyi hâkim vaziyette olursa, kötü ortadan kalkar.

891 Eğer beyler, bir tâlih eseri olarak, iyi olurlarsa, onların halkı da, şüphesiz, iyi olur.

892 Beyler kötü olmadıkça, o memlekette kötülerin yüzü sevinçle parlamaz.

893 Beylerin beyi ne iyi bir kanun vaz'etmiş; kötü için en iyi çâre sopa ve zindandır.

894 Eğer halkın başında bulunan kimse iyi olursa, onun bütün memûrları da iyi olur.

895 Eğer bu beylerin kendileri iyi olurlarsa, onların halkı da zenginleşir ve dünya düzelir.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

896 Ay-Toldı tekrar dedi: — Bunları anladım, hukümdar bu sözleri doğru buyurdu.

897 Bu iyiyi insan iyi olarak tanır ve faydalı olduğu için, yapılmasını ister.

898 Onu bütün insanlar sever, diler ve arzularlar; fakat isteyenler bu iyiyi nasıl elde ederler?

Hukümdar: — İyi mümtaz bir şeydir — dedi — mümtaz bir şeyi ise, dâimâ bu vasfı hâiz olanlar ister.

900 Hangi şey mümtaz, nâdir ve değerli ise, onu gerçekleştirmek de hiç kolay değildir.

901 Kötülük değersiz bir şey olduğu için, onu yapan da değersizdir; fena iş değersizdir ve dâimâ kötü olacaktır.

902 Hangi şey değersiz ise, ona kimse bakmaz bile; ipekli ve ağır çin kumaşları, değerli olduğu için, baş-köşede yer alır.

903 İyi — yokuş tırmanmak gibidir, güçtür; kötü şey — iniş gibidir, kolayca elde edilir.

904 Bak, akıl buna benzer bir söz söylemiştir; akıllının sözü tutulursa, faydası çoktur.

905 İyi — yokuşa çıkmak gibidir, her kes yükselemez; uğraşmakla değme insan bu işi yapamaz.

906 Değerli olan her şeyin yapılması güçtür; bilgisiz ve değersiz kimse bu işi yapamaz.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA SUÂLİ

907 Ay-Toldı: — Ey devletli hukümdar — dedi — iyi bu derece nâm ve şöhret kazanmıştır.

Onda insanların bulabileceği bir kusûr varmı; akıllı bunu anlar ve ne olduğunu bilirmi?

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

909 Hukümdar dedi: — İyi dâimâ öğülür; kötüler onda şu kusûrları bulurlar.

910 İnsan insana dâimâ yakın yaşar; kötü olmasa, iyi yapacak iş bulmaz.

911 Bu çatışmada zayıf kaldıklarından dolayı, kötüler her yerde iyinin gününü gölgelemek isterler.

Kim iyilik dilerse, iyilik eder; çatışmaya veya zayıflığa bakmaz.

Kim sâdece bugünlük râhatını düşünürse, o kötülük yapar; fakat yarın kaygı çeker.

914 İyilik dileyen insan ne der, dinle; dâimâ iyilik et; o senden ayrılmayan bir arkadaşın olsun.

915 İyiliğin sana bugün hiç bir zararı yoktur; fakat bugün inan ki, yarın onun faydasını göreceksin.

916 Kötülük bugün faydalı görünse bile, yarın orada bunun zararını görürsün; bunu düşünüp, idrâk et.

917 İyilik sağ ve kötülük soldur; senin solunda cehennem vardır; cennet ise, sağdadır.

918 Bugün kötü ne kadar huzûr içinde olursa-olsun, yarın peşiman olur, azap çeker.

919 İyi insan ne kadar mağdur olursa-olsun, yarın orada peşiman olmaz ve huzûra erer.

920 Ey Ay-Toldı, sen bunu hakikat bil; dünyada iyi ad bırakıp da göçersem, peşiman olmam.

921 Doğru insan ne kadar güzel söz söylemiş; değerli söze temel atan doğru insanların dilidir.

992 Ey iyi, kötü seni istediği kadar hakîr görsün, ben seni isteyerek ararım.

923 Ey iyi, bana söyle, sana kim doyar; ben ise, tamâmen açım, şimdi bana gel.

924 İyi insan ne kadar düşkün olursa-olsun, râziyim; yeter ki, ben bir iyinin arkadaşı olayım.

925 Beylik bana kötülük ile birlikte gelecekse, istemem; o beylik senin olsun.

926 İnsanın tabiati kötüdür, bunu gözümle görüyorum; huzûru kısa fakat peşimanlığı uzun sürer.

927 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; okursan, mânası anlaşılır; görüşünü keskinleştir.

928 Bak, hangi iyi iyiliğinden dolayı peşiman olmuştur; kötü ne kadar şöhret sâhibi olursa-olsun, sonunda peşiman olur.

929 Kötülük edersen, kötülüğün karşılığı peşimanlıktır; elinden gelirse, kötülüğün inâdına, iyilik yap.

930 Kötü insanı nasıl öğeyim; bu kötü işi nasıl arzu edeyim.

931 Küstahlık, kabalık, aksilik hep kötülerin harektidir; ey büyük!

932 Belâ, mihnet, zahmet, peşimanlık ve keder hep kötülüğün karşılığıdır, ey yiğit!

933 Bu iyi insanı nasıl sevmeyeyim; bu iyi işi nasıl öğmeyeyim.

934 Cömertlik, insanlık, fayda ve iyiliğin hep iyi insandan geldiği şüphesizdir.

935 İyi insan arkadaşların en iyisidir; iyi iş işlerin en iyisidir.

936 Arkadaşın iyi ise, ne istersen iste; yolunun açık olması için iyi arkadaş lâzımdır.

937 Huzûr, arzu, nimet, emniyet, râhat ve bu neş'e, sevinç, hep iyiliğin karşılığıdır.

---

938 Hukümdar ilâve etti: Ey Ay-Toldı, senin sorduğun suâle cevâbım işte bunlardır — dedi.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

939 Ay-Toldı yer öptü, ayağa kalktı ve: — Ey aziz ikbâl, ey iyi kanun — dedi.

940 Dünya kudretini elde ettin, ömrün uzun olsun; huzûr ve iyilik içinde başın esen olsun.

941 Beyliğin ve ihtişâmın zevâl bulmasın; ömrün râhatlık ve sevinç içinde geçsin.

942 Kudret ve azametle bir çok illere hâkim ol; beyliğinin temeli, bu kuvvet sâyesinde, sağlam olsun.

943 Arzun, kurumayan ırmak gibi, akıp-gelsin; saâdetin, ihtiyarlamayan bir hizmetkâr gibi, dâimî kapında dursun.

944 Bütün sevinçlerin hepsi sana gelsin; düşmanın endişe içinde, eriyip-bitsin.

945 Sen her kesin hizmetine lâyıksın; lâyık olana hizmet edilirse, saâdet kapısı açılır.

946 Hizmet etmiş ve hizmet ile arzu ve dileğine kavuşmuş olan insan ne der, dinle.

947 Hizmet etme, edersen, lâyık olana hizmet et; lâyık olan bey hizmetkârın hakkını bilir.

948 Hizmet etme, edersen, cömerd olana hizmet et; bil ki, cömerdin evi altın, kapısı gümüştür.

949 Hasîse hizmet etme, ey hizmet eden insan; yoksa, hayatın boş geçmiş olur ve kendin de kötü olursun.

950 Hasîs kendi malını kendisinden esirger; nasıl olur da başkasının hakkını verir, söyle!

---

951 Ay-Toldı burada sözünü kesti, halktı ve huzûrdan çıktı; sevinç içinde evine yöneldi.

952 O günden itibâren, gündüzleri oturmadan ve geceleri uyumadan, ona hizmette kusûr etmedi.

953 Doğruluk ve samimiyetle çalıştı; hukümdar da onu günden-güne kendisine yaklaştırdı.

954 Böylece bir müddet geçti; Ay-Toldı hizmeti ile her kesi memnûn etti.

XIX.

AY-TOLDI HUKÜMDARA DİLİN FAZÎLETİNİ VE SÖZÜN FAYDALARINI SÖYLER

955 Hukümdar bir gün Ay-Toldı'yı çağırdı; ona yer gösterdi ve oturması için işâret etti.

956 Ay-Toldı yavaşça ve edeple oturdu; gözlerini yere dikti, sesini çıkarmadı.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

957 Hukümdar dedi: — Ay-Toldı, konuş; niçin susuyorsun, sana ne oldu?

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

958 Ay-Toldı dedi: — Ey beylerin beyi, kul beyin yüzünü görünce, ne diyeceğini şaşırır.

959 Hukümdar ne söyleyeceğimi henüz buyurmadı; sormadan, neyi arzedeyim.

960 Bilgilinin sözünü dinle, itirâz etme; sana sorulmadan da söz söyleme.

961 Birini kim, lüzûm görerek, ister ve çağırırsa, söze de ilk önce o başlar.

962 Kendisine bir şey sorulmadan, söze başlayana biri „hayvan" derse, doğru söylemiş olur.

963 Yine bil ki, kendisine bir şey sorulmadan, beylerin huzûrunda konuşan adam da deli ve ahmaktır.

964 Kırmızı dil senin ömrünü kısaltır; selâmet dilersen, onu sıkı tut.

965 Diline hâkim olan insan ne der, dinle; kendisine hâkim olan insan râhat ve huzûr içinde yaşar.

966 Kara başın düşmanı kırmızı dildir; o ne kadar baş yemiştir ve yine de yemektedir.

967 Başını kurtarmak istersen, dilini gözet; dilin her gün senin başını tehdit eder.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

968 Hukümdar dedi: — Sözünü tamâmen anladım, fakat yaşa yan birinin hiç konuşmaması imkânsızdır.

969 Bil ki, ancak iki türlü insan konuşmaz: biri — bilgisiz, biri de-dilsiz.

970 Dilsizin dili konuşmaz, bilgisizin dili de sözünü saklayamaz.

971 Bilgisizin dili dâimâ kilitli olmalı ve bilgili insan da diline hâkim bulunmalıdır.

972 Bilgilinin sözü toprak için su gibidir; su verilince, yerden nimet çıkar.

937 Bilgili insanın sözü eksilmez; akan duru pınarın suyu kesilmez.

974 Âlimler sulak yerlere benzerler; nereye ayak vururlarsa, oradan su çıkar.

975 Bilgisiz insanın gönlü kumsal gibidir; nehir aksa, dolmaz; orada ot ve yem bitmez.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

976 Ay-Toldı yine dedi: - Hukümdar bilir ki, bu dilin zararı insanın hayatına bile mal olur.

977 İnsan, yaşadığı müddetçe, söz söylemez olurmu; lâkin gerekeni söyler, saklamaz.

978 İnsanın konuşması için kendisine bir şey sorulmuş olmalı sorulmadığı takdirde, ağzını açmamalıdır.

979 Ey hukümdar, iyice düşünürsen, sormak — erkektir; cevap vermek de — dişidir.

980 Dişi için bir erkek koca olur; eğer doğarsa, bunlardan iki çocuk doğar.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

981 Hukümdar: — Anladım — dedi — sözlerinin hepsi doğru; yine soracağım bir başka sözüm daha var.

982 Dilin zararını söyledin, işittim; onun faydası varmı?, bunu da doğruca söyle.

983 Şimdi sen sâdece dilin zararından korkar ve konuşmazsan, bütün faydalı sözlerin olduğu yerde kalır ve bir fayda temin etmez.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

984 Ay-Toldı dedi: — Eğer bu dilim dönerse, söyleyeyim; sözün faydası çoktur.

985 Boş söz bilgisizin ağzından çıkar; bilgisiz adama âlim hayvan der.

986 Boş ve densiz konuşan — ayak takımıdır; onun başını yiyen de bu boş sözlerdir.

987 Söz boş yere söylenirse, çok zarar getirir; söz yerinde söylenirse, faydalı olur.

988 Avâmın karnı doyarsa, bak, öküz gibi yatar; boş sözler ile avunur ve vücûdunu besler.

989 Sâdece yiyen, doyan ve yatan — hayvandır; bu hayvan dediğim, onun tabiatidir.

990 Bilgili insanlar vücûtlarını yıpratırlar; bilgi ile avunurlar ve rûhlarını beslerler.

991 Vücûdun nasîbi hep ağızdan girer; rûhun nasîbi ise, doğru sözdür ve kulaktan girer.

992 Bak, bilginin iki alâmeti vardır; bu iki şey ile insan bahtiyar olur.

993 Bunlardan biri dildir, biri boğazdır; insan bu ikisine hâkim olursa, çok fayda görür.

994 Bilgilinin boğazına ve diline hâkim olması lâzımdır; boğazını ve dilini gözeten bilgililere ihtiyac vardır.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

995 Hukümdar: — Anladım, bu böyledir — dedi — sözün esâsı nedir ve söz kaç kısma ayrılır?

996 Söz nereden çıkar ve nereye varır; ey bilgili, bana bunu da izah et.

997 Sözün ne kadarını söylemeli, ne kadarını söylememeli; bilgili ve akıllı hakîm bu hususta ne der?

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

988 Ay-Toldı cevap verdi: — Sözün yeri sırdır; söz ondur, fakat biri söylenmelidir.

999 Biri söylenebilir, dokuzunun söylenmesi yasaktır; yasak sözler aslında-esâsında hep fenadır.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

1000 Hukümdar tekrar dedi: — Sözün ne kadar faydası ve ne kadar zararı vardır; bana izah et.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1001 Ay-Toldı dedi: — Sözün faydası büyüktür; söz yerinde kullanılırsa, kulu yükseltir.

1002 Söz sâyesinde kara yerdeki mâvi göğe yükselir ve baş-köşeye geçenlerden olur.

1003 Eğer dil söz söylemesini bilmezse, mâvi gökte olanı yere indirir.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

1004 Hukümdar yine dedi: — Söz ne zaman çok ve ne zaman az addedilir bunu da bana izah et.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1005 Ay-Toldı dedi: — Fazla söz, sormadan söylenip, insanı usandıran sözdür.

1006 Az söz ise, sorulduğu zaman söylenen ve bir ihtiyâcı karşılayan sözdür.

1007 Dilini güzel sözle süsleyen ve onun yüzünü açan şâir bu vâdide şöyle bir söz söylemiştir:

1008 Sözü güzel ve iyice düşünerek söyle; ancak sorulduğu zaman söyle ve kısa kes.

1009 Çok dinle, fakat az konuş; sözü akıl ile söyle ve bilgi ile süsle.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

1010 Hukümdar dedi: — Bu sözü de anladım; bir suâlim daha var, onu da saklama, söyle.

1011 Sözün doğrusunu kimden dinlemeli ve sözü kime söylemeli; bunu bana anlat.

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1012 Ay-Toldı dedi: — Sözü bilenden dinlemeli ve sonra bilmeyene söylemelidir.

1013 Lüzûmlu sözü büyüklerden dinlemeli ve ona göre hareket etmeleri için, küçüklere söylemelidir.

1014 Çok dinlemeli, fakat sözü birer-birer söylemeli; bilgili hakîm bana böyle dedi.

1015 Çok söylemekle insan âlim olmaz; çok dinlemekle âlim baş-köşeyi bulur.

1016 İnsan, dilsiz de olsa, bilgili olabilir; fakat sağır olursa, bilgiyi elde edemez.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI 'YA SUÂLİ

1017 Hukümdar tekrar dedi: — Bu da anlaşıldı; bir suâlim daha var, onu da sorayım.

1018 Dili susturmalımı, yoksa söyletmelimi; sözü açmakmı daha iyi, yoksa saklamakmı?

AY-TOLDI 'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1019 Ay-Toldı dedi: — Hukümdara arzedeyim; dil ile söylenmezse, bilgi öylece kalır.

1020 Dile yalnız söğmek olmaz, öğülecek tarafı da çoktur; sözün de öğülecek ve söğülecek tarafları vardır.

1021 Bütün canlılar, bütün bu sayısız mevcûdat Tanrının birliğine dil ile şehâdet getirir.

1022 Tanrı yüz binlerce mahlûku yarattı; onların hepsi Tanrıyı dilleri ile öğerler.

1023 Vücût sâhibi insana lâzım olan şeylerden biri — dil ve söz, biri de — gönüldür.

1024 Tanrı gönülü ve dili doğru söz için yarattı; sözü eğri olanları zorla âteşe atarlar.

1025 Söz doğru söylenirse, faydası çoktur; eğri söz dâimâ mezmûmdur.

1026 Doğru söyleyecekse, dilin kımıldasın; sözün eğri ise, onu saklamalısın.

1027 Konuşmayan kimseye dilsiz derler; çok söyleyenin adı ise, gevezeşıdır.

1028 İnsanların itibarsızı geveze olanıdır; insanların itibarlısı cömert olanıdır.

1029 Hukümdar bu sözleri işitti ve sevindi; gözlerini göğe dikti, elini kaldırdı.

1030 Tanrıya şükür etti, onu çok öğdü ve dedi: — Ey rabbim, sen merhametli ve azizsin.

1031 Bana bütün iyilik senden geldi; ben senin günahkâr ve kusurlu bir kulunum.

1032 Huzûr, dünya, devlet ve her türlü iyilikleri, hâsılı bütün dileklerimi verdin.

1033 Bu ihsanlara şükürden ben âcizim; ey asîl, bunun şükürünü sana karşı yine sen edâ et.

1034 Sözlerini burada kesti, hazinelerini açtı; fakir-fukaraya çok mal dağıttı.

1035 Hükümdar Ay-Toldı 'yı taltif etti; ona karşı dili ile medihte ve eli ile ihsanda bulundu.

1036 Ona vezirlik, unvan ve mührü ile tuğ, davul ve zırh verdi.

1037 Bütün memleket üzerinde ona nüfûz verdi; düşmanı boynunu büküp, ordadan kayboldu.

1038 Ay-Toldı bütün işleri yoluna koydu; bu ikbâl devresinden istifâde ederek, bir çok işler yaptı.

1039 Halk zenginleşti ve memleket nizâma girdi; halk hukümdara duâlar etti.

1040 Halk kurtuldu ve zahmet denilen şey ortadan kalktı; kuzu ile kurt birlikte yaşamağa başladı.

1041 Memleketi tanzim edildi, idâresi düzeldi; hukümdarın saâdeti günden-güne arttı.

1042 Bir müddet böyle huzûr ve âsâyiş içinde geçti; halkın ve memleketin her işi yoluna girdi.

1043 Memlekette yeni şehir ve kasabalar çoğaldı; hukümdarın hazinesi altın ve gümüş ile doldu.

1044 Hukümdar râhat etti ve huzûra kavuştu; şöhreti ve nüfûzu dünyaya yayıldı.

XX.

SAÂDETİN DEVAMSIZLIĞINI VE İKBÂLİN DÖNEKLİĞİNİ SÖYLER

1045 Ay-Toldı arzu ve dileğini tam elde ettiği zamanda, süreksiz saâdet ihtiyarladı ; ona arka ve destek olan şeyleri birer-birer yıktı.

1046 Bilgili hakîm de buna uygun bir söz söylemiştir: — Nimet tam olunca, insan yiyecek bir şey bulamaz.

1047 Yine bu hususta bilgilinin daha iyi bir sözü vardır: — Nimet tam olursa, insanın ömrü tükenir — der.

1048 Bilgili çok iyi bir söz söylemiş; âlimin sözü, bilgisiz için, göz olur.

1049 İnen yükselir, yükselen iner; parlayan söner ve yürüyen durur.

1050 Her şey kendi kemâlini bekler; tam kemâle erişince, tekrar zevâle başlar.

1051 Bu Ay-Toldı her isteğine kavuştu; ömrünü tamamladı, malı-mülkü kaldı.

1052 Dolun ayı tekrar küçülmeğe başladı; parlak yazı sert kışa döndü.

1053 Âhenk içinde bulunan unsurlar arasında fesat baş gösterdi; biri tahakküm etti, diğerlerini bastırdı.

1054 Unsurların durumu değişti; yiyeceği çiğ geldi, gönülünü bir sıkıntı kapladı ve ağır bir hastalığa tutuldu.

1055 Unsurlar bozuldu, kuvveti azaldı; dik vücûdu, yaş söğüt dalı gibi, büküldü.

1056 Ağır hastalık geldi; onu tutup, yere vurdu; acılar içinde inleyerek, yatağa düştü.

1057 Etrâfına tabipler toplandı, nabzına baktılar; bu hastalık ve râhatsızlığın ne olduğu hakkında fikirlerini söylediler.

1058 Biri: — Şimdi bunu kan tutmuş, damarını açmak ve kan akıtmak lâzımdır — dedi.

1059 Biri: — Müshil içirmeli; kabız olmuş, şimdi onu boşaltmak gerek — dedi.

1060 Biri şerbet hazırladı ve gül-suyu kattı; biri lüzûmlu gördüğü bir içki yapıp verdi.

1061 Yapmadıkları tedâvi, vermedikleri ilâc kalmadı; faydalı gördükleri her şeyi verdiler.

1062 Fakat hiç bir fayda etmedi; hastalığı günden-güne arttı, kuvveti günden-güne azaldı ve gittikçe şuûrunu kaybetti.

1063 Takvâ sâhibi insan ne der, dinle; takvâ sâhibi olanlar, dâimâ ileri gelen insanlardır.

1064 İster şelise kat, ister tiryak yap; ister matrıdus karıştır, ister müshil ver.

1065 İster tabip getir, ister kam; ölmekte olana hiç bir ilâc fayda vermez.

1066 Ey hayatta olan, gâfil olma; bugün dirisin, fakat bir gün muhakkak öleceksin.

1067 Hukümdar Ay-Toldı'nın hâlini işitti; ölümün öncüsü olan hastalık onu eline geçirmişti.

1068 Hâlini sormak için, hukümdar Ay-Toldı'ya geldi; onun yataktaki hâlini gördü.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

1069 Hukümdar sordu: — Nasılsın, bu hastalığın nedir; uykun nasıl?

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1070 Ay-Toldı: — Ey devletli hukümdar — dedi — beni devâsı olmayan bir hastalık yakaladı.

1071 Ayım dolun ay idi, küçüldü; güzel bir şekil ve şemâyilim vardı, o güzellik şimdi elden gidiyor.

1072 Güneşim sevinç içinde doğardı, şimdi batmak üzeredir; gecem artık aydınlanmayacak.

1073 Güvendiğim hayat ortadan kayboldu, kararsız dünya benden yüzünü çevirdi.

1074 Sevinç, arzu ve nimetleri geride bırakıp, endişe, kaygı ve mihnetlere doğru gitmek üzereyim.

1075 İşte bugün senden ayrılıyorum; peşimanlıkla ve ıstırapla inleyerek, gidiyorum.

1076 Halkın başında bulunan ve insanların iyisi olan, hakîm il beyi ne der, dinle.

1077 Gelen devlet insanların istedikleri gibi hareket etse ve tekrar geçip-gitmese idi, ne iyi olurdu.

1078 Ölüm olmasa ve insan bâki kalsa idi, beylik ne güzel bir şey olurdu.

1079 İnsan ihtiyarlamayıp dâimâ aynı kalsa idi, bu gençlik günleri ne hoş olurdu.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

1080 Hukümdar: — Ay-Toldı, bu sözleri bırak — dedi — ey temiz kalpli, böyle sözler söyleme.

1081 Her kes hastalanır, bakarsın, tekrar iyileşir; ey kudretli insan, bu hastalık yalnız senin için değildir.

1082 Niçin böyle nâhoş şeyler söylüyorsun; niçin böyle mâneviyâtını bozuyorsun.

1083 Ben hayatımda seninle teselli buluyordum, şimdi sözün değişti; bu sözlerin bana üzüntü veriyor.

1084 İnşallah Tanrı seni iyi edecektir; böyle sözler ile yüreğimi dağlama.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDARA CEVABI

1085 Ay-Toldı dedi: — Ey devletli hukümdar, bu hastalığa deva yoktur, ilâcını arama.

1086 Doğan her kes olmeğe, yükselen her şey düşmeğe mahkûmdur.

1087 Her yokuşun bir inişi, her tepenin bir çukuru, her sevincin bir kederi ve her acıya karşı bir lezzet vardır.

1088 Benim dönek huylu ve kararsız olduğumu ben sana vaktiyle söylemiştim.

1089 Bununla da sana kendi mâhiyetimi anlatmıştım; bana gönül bağlamamalı idin.

1090 Ben gidiyorum, sen bundan hiç şüphe etme; doğan bir kimsenin ölmeyeceğini söylerlerse, inanma.

1091 Sana güvenilmez — diye, şimdi bana söğme; dünyaya da güvenme, o da seni bırakacaktır.

1092 Cefa etti — diye, sen beni ayıplama; sana benden daha çok cefa eden bu dünyadır.

1093 Gâfil olma, benden sonra sen de öleceksin, bu dünyaya inanma, elinden gelirse, ona güvenme.

1094 Ey sultanım, sana daha hizmet etmeden, sen beni ağırlamıştın; fakat ben bu hizmeti nerede yerine getirebildim.

1095 Benim ölümüm kendi isteğim ile değildir; gelip-gitme bugün olan bir şey değildir.

1096 Ben, elimde olmayarak ve istemeyerek, gidiyorum; çünkü ölümden kaçıp-sığınacak bir yerim yoktur.

1097 Yok idim, Tanrı beni yarattı ve yetiştirdi; küçük çocuk idim, o beni büyüttü.

1098 Tüysüz idim, sakal bitirdi; kuzgun gibi kara idim, kuğu gibi beyaz yaptı.

1099 Boyum ok gibi idi, büküldü; ömür tükendi, vaktim geldi.

1100 Bilgisi geniş hakîm yine iyi söylemiş; ey mes'ûd insan, sen bunu dinle.

1101 Artık başında kuğu rengi beliren insan gayret etmelidir ki, gönülü de kuğu gibi ak olsun.

1102 Kimin düz fidan gibi boyu bükülürse, artık onun gönülünü doğrultma vakti gelmiştir.

1103 Kara saç ve sakal ağarınca pusuda yatan ölüme iyice hazırlanmak lâzımdır.

1104 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; ey iyi insan, sen bunu dinle.

1105 Kara saçın ağarması ölümün işâretidir; o yaşayana hayatın kıymetini arttırır.

1106 Çok nimete nâil oldun ve hayatı tattın; unutma ki, yakında seni de ölüm yiyecektir.

HUKÜMDARIN AY-TOLDI'YA CEVABI

1107 Hukümdar dedi: — Ey Ay-Toldı, acele etme, sabırlı ol; hastalık yarın günahların kefâreti olacaktır.

1108 Bütün hasta olanlar ölselerdi, dünyada rızık yiyecek insan kalmazdı.

1109 Tanrı bu hastalıktan seni kurtaracaktır; gönlünü çökertme, müsterih ol.

1110 Hukümdar duâ etti; elini kaldırarak, Tanrıdan şifâ diledi.

1111 Hukümdar kaygı ve üzüntü ile kalkıp, oradan çıktı; üzgün-üzgün dönüp, saraya girdi.

1112 Belki ona faydası olur — diye düşündü ve fakirlere sadaka olarak, çok eşya ve mal dağıttı.

1113 Ölüme karşı gümüş fayda etse idi, insan gümüşü kendisine fidye yapardı.

1114 İnsan ölüme karşı fidye verebilse idi, hukümdarlar fidye verir ve ölümden kurtulurlardı.

1115 Ay-Toldı'nın hastalığı ağırlaştı ve ümidini keserek, canından elini yudu.

1116 Peşiman oldu ve: — Ey hayat, ey güzellik, ne yazık ki, sizi boşuna harcadım — dedi —

1117 Ömrümü gafletle geçirdim, gençliğimi boşu-boşuna sarfettim.

1118 Ben hayata kaçmış bir kaçak idim; şimdi ecel beni yakaladı ve geri gönderiyor; sözün ne faydası var.

1119 Aç gözlüllük ile dünya malını topladım; mal kalıyor, ben ise, bugün her şeyi bırakıp, yokluk içinde gidiyorum.

1120 Çok defa başkalarına elimi ve dilimi uzattım; işte ölüm geldi, yakaladı ve nefesimi kesti.

1121 Böylece çok nedâmet getirdi ve çok ağladı; fakat peşimanlığı ölüm karşısında fayda etmedi.

1122 Bu insan oğlu ne kadar âcizdir; ömrünü dilediği gibi geçiremez.

1123 İnsan dileğine kavuşsa, yaşamasını bilmez; yaşasa da, dileğine kavuşamaz, ey hakîm.

1124 Bir ara râhata kavuşsa, kendisini unutur; emrinin mâvî göklerin üstünde hukûm sürdüğünü zanneder.

1125 Bir az itibar kazanırsa, mağrur ve kabadayı olur; ölüm yakaladığı zaman da, süklüm-püklüm onun arkasından gider ve peşimanlık içinde ölür.

1126 Yiyip, karnı doydumu, deve aygırı kesilir; eğer karnı acıkırsa, bile-bile zehir yer.

1127 Kederden zayıflar, râhattan usanır; sevdiğini bulur, bulunca, çabuk yerer.

1128 Bu Ay-Toldı da peşiman oldu, uzun müddet sustu; sonra şöyle dedi: — Ben doğru yolu kaybetmişim.

1129 Niçin bu altın-gümüşü topladım, niçin bunları yoksullara dağıtmadım.

1130 Ah, sanki niçin bu iyi işi bıraktım; sanki niçin bu günahsız insanlara kötü sözler söyledim.

1131 Bütün iyiliklerimi önceden göndermeli idim; bunlar bana yarın muhakkak faydalı olurdu.

1132 Bugün bu peşimanlığımın ne faydası var; ölüm yakaladı, sözümü ve sesimi kesti.

1133 Bak, keskin gözlü, doğru sözlü ve merhametli insan ne der.

1134 Bütün canlılar için ölüm bir kapıdır; yürüyenlerin hepsi bu kapıdan geçer.

1135 Hayat nedir, ölüm nedir; nereden geliyorum, nereye gidiyorum?

1136 Ölecek olduktan sonra, sanki niye doğdum; ağlayacak olduktan sonra, sanki niye güldüm.

1137 Dünyada ölümden daha güç ne var! — Her doğan insan böyle diyerek ölür.

1138 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; bunun mânasını anlayan kimsenin gözü açılır.

1139 Dünyada ölümden daha ağır ne var; ölümü düşünürsen, bütün zevkler kaybolur, gider.

1140 Ölüm uçsuz-bucaksız bir denizdir; iyice dikkat edersen, dipsiz bir çukurdur.

1141 Ölümü bilen onu bilmezlikten gelirse, ölüm yakalayınca, bunu söylemekten bir fayda çıkmaz.

1142 Dünya zevkleri ile oyalanarak, gaflet edenler, ölüm yakalayınca, uyanırlar; fakat artık ellerinden bir şey gelmez.

1143 Çok mal aç gözlüyü doyurmaz; ecel gelince, peşiman olur, fakat artık işini yoluna koyamaz.

1144 Mağrûr insan dönek devletle avunarak, ona güvenir; fakat kara toprak altında peşimanlıkla yüreğini parçalar.

1145 Ey fâni insan, dâimâ sevinç içinde avunup-gülen kimseler ağlamalara hazır olmalıdırlar.

1146 Akıllı ve bilgili insan ne der, dinle; buna göre hareket edenler bundan istifâde ederler.

1147 Kim âhiretini mâmûr etmek isterse, her iki dünyayı harâp etmesin.

1148 Ey yumuşak huylu insan, kötülük etme; hem hareketin, hem de sözün ile bugün iyilik et.

1149 Ay-Toldı peşiman olup, çok ağladı, fakat bu hâlinde peşimanlığı fayda etmedi.

1150 Fakirlere altın-gümüş dağıttı; akrabalarına çok öğüt ve nasihatlerde bulundu.

1151 Gözünü göğe dikti ve: — Ey rabbim, ben senden başka bir tanrı tanımadım — dedi —

1152 Yarattın, yetiştirdin ve beni büyüttün; biliyorum ki, bu senin fazıl ve keremin ile oldu.

1153 Ben sana bütün bu varlığım ile tapınıyordum; işte ecel geldi, sözümü kesti.

1154 Sığınacak yerim yok, artık bir şey bilmiyorum; senin rahmetin benim yardımcım olsun.

1155 Küstahlıkla bir çok kötülükler yaptım; ey aziz olan rabbim, sen beni rahmet ve şefkatin ile af ve mağfiret et.

1156 Hayatım, yazık ki, beyhûde geçti; vaktimi ve beylik zamanımı, yazık ki, boşuna harcadım.

1157 Sözünü kesti ve bir müddet durup, düşündü; fakat oğlunu görünce, tekrar gözünü yaş bürüdü.

XXI.

AY-TOLDI 'NIN OĞLU ÖĞDÜLMIŞ 'E NASIHAT VERDIĞINI SÖYLER

1158 Bu Ay-Toldı 'nın bir tek oğlu vardı bu çocuğun yaşı henüz küçük idi.

1159 Adı Öğdülmiş idi; soyu temiz, yüzü güzel ve huyu iyi idi.

1160 Oğlunu yanına çağırdı; tutup kucakladı ve gözünden sel gibi yaş akıttı.

1161 İşte, oğlum — dedi — şimdi ben gidiyorum; bak, evim-barkım, malım-mülküm sana kalıyor.

1162 Sen benim gözümün nûru idin, şimdi senden ayrılıyorum, sen sağ ve esen kal.

1163 Bir türk veziri de çok güzel söylemiş: — Oğul-kız, hakikatte, gören gözün nûrudur — demiştir.

1164 Oğul-kız derdi dipsiz bir denizdir; oğul-kız al yanağı soldurur.

1165 Bir kimsenin karısı ve oğlu-kızı varsa, o adam nasıl râhat uyuyabilir.

1166 Oğul-kızdan dolayı baba dâimâ eziyet çeker; fakat oğul-kız babasının adını dahi anmaz.

1167 Ay-Toldı dedi: — Ey oğul, sözümü unutma, bunu can kulağı ile dinle.

1168 Dikkat et, ben senin baban idim, adım Ay-Toldı idi; şimdi hâlime bak.

1169 Ay-Toldı 'nın artık hayatı doldu; bak, şimdi nedâmetle inliyor, fakat bunun faydası yoktur.

1170 Bu hayat tatlı idi, ölüm acıdır; ölüm yakaladı, bundan kaçış yolu nerede.

1171 Bu dünyaya gönülümü vererek, avundum; bak, o benden usandı, bana vefa göstermedi.

1172 Dünya beni aldattı; severek, yanına çağırdı; ona gönül verdim, fakat benden çabuk bıktı.

1173 Dünya cefa etti, bu saâdet ihtiyarladı; bu söze inan, seni de aldatmasın.

1174 Bütün lüzûmlu işleri olduğu yerde bıraktım; nefse uyarak, lüzûmsuz işler ile uğraştım.

1175 Hayat, bir kasırga gibi, geçti, gitti; şimdi hâlime acıyarak, boş yere inliyorum.

1176 Rüşvet veya mal ile işim düzeltilemez, bugün elimden tutacak kimsem yoktur.

1177 Gaflet uykusundan uyanmış ve ölümün ne olduğunu iyice anlamış olan insan ne der, dinle.

1178 Ölümü görünce, hakîmin bilgisi gitti, akıllının aklı kayboldu ve akılsız kaldı.

1179 Bu ölüm pençesi ne kötü bir şeydir; onun insana çarpması ne kadar fena oluyor.

1180 Süslü ve mâmûr sarayları virâneye çeviren ölümdür; bütün cemiyetleri darma-dağın eden ölümdür.

1181 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; ey anlayan insan, sen bunu oku.

1182 Dünyada ne var ki, ona karşı bir tedbir bulunmasın; ne tedbir var ki, ona karşı bir çâre bulunmasın.

1183 Her şey için bir tedbir, usûl ve çâre vardır; fakat ölüme karşı yoktur, ölüm çâresizdir.

ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

Oğlu babasının sözünü dinledikten sonra, yüzünü ona doğru çevirerek, söze başladı.

Ey baba — dedi — sana bir suâlim var; onu sorayım, sen cevâbını bana ver.

Bu dünyada çok yaşadın, bir çok bilgi edindin; fazîlet ve meziyetler elde ettin.

Sordun, öğrendin; her şeyi görüp anlayarak, tecrübe ederek yaşadın.

Ölüme karşı her hangi bir çâre var mı? eğer varsa, ey zeki âlim, ölüme karşı o çâreye baş vur.

Eğer başka bir tedbir ve çâre yoksa, bütün malını ve hazîneni, hepsini dağıt.

Hazîne ve mal baş için fidye olabiliyorsa, sen sağ ol, altın-gümüş tekrar yerine gelir.

Gözü tok, başkaları üzerinde tuz-ekmek hakkı olan, cömertlerin nâmlısı ne der, dinle.

Malını insanlara dağıt, yedir ve içir; mal seni kullanacağına, sen onu kullan.

İnsana esenlik gerek, mal eksik olmaz; kuş için hayat gerek, yem eksik olmaz.

İnsan hayatta oldukça, dileğini elde edebilir; başı, vücûdu sağ oldukça, her isteğine kavuşabilir.

AY-TOLDI'NIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

Ay-Toldı cevap verdi: — Ey oğul, sözümü dinle bu işten vaz geç.

Ölüme karşı altın-gümüş fayda etmez; ölüme bilgi ve akıl da mâni olamaz.

Ölümü dünya malı önleyebilse idi, beylerin beyi ölmez idi.

Hakîmlere hikmetleri fayda etmedi; bilginlere bilgileri yardım etmedi.

1199 Ölüme karşı ilâc ve devâ fayda etse idi, tabipler ebediyen hayatta kalırlardı.

1200 Ölüm karşısındakilere göre muâmele etse idi, mübârek peygamberler ölmemiş olurlardı.

1201 Doğan her canlıyı ölecek bil; ölmek için doğanlardan diri kalan hani, kim var.

1202 Bu dünya bir konak yeridir, gelen geçer; o her şeyi yiyen büyük bir ejderha gibi, yedikçe acıkır.

ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA CEVABI

1203 Öğdülmiş dinledi ve: — Ey baba — dedi — ölümün dâimâ seni tâkip ettiğini iyice bildiğin hâlde,

1204 Niçin ona göre hareket etmedin ve neden şimdi inleyerek, onu çekiştiriyorsun?

1205 Geride kalması mukadder olan malı niçin topladın; ihtiyacından artan malı niçin başkalarına dağıtmadın?

1206 İnsan gaflet içinde yaşarsa, peşiman olması ve kendisini suçlu bulması lâzımdır.

1207 Ey baba, bugün peşiman olmanın ve inleyerek, başını yerden-yere vurmanın ne faydası var?

AY-TOLDI'NIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

1208 Ay-Toldı dedi: — Ey oğlum, dinle; bana bak, sen gâfil davranma, âhiret işini yoluna koy.

1209 Gaflet beni mahvetti, ben peşimanım; sen uyanık dur, gâfil olma, ey güzel yüzlüm!

1210 Ne kadar doğan varsa, ölmek için doğmuştur; ne kadar dirense de, sonunda zorla götürürler.

1211 Ölecek insanların hepsi zamana rehindir; vaktı gelince, bak, bir adım bile atamaz.

212 Şâirin buna benzer bir sözü vardır; eğer anlaşılırsa, mükemmel bir sözdür.

213 Her şeyin bir vaktı vardır, günü bellidir; nefes alıp-vermenin sayısı bellidir.

214 Yıl, ay ve gün nasıl geçiyorsa, hayat da öyle geçer; geçip-giden günler seni de muhakkak alıp-götürecektir.

215 Ay-Toldı sözüne devam etti ve: — Ey oğul — dedi — ben ne hâlde gidiyorum, beni gör ve uyan.

216 Tek düşüncem sensin, bu endişe ile gidiyorum; sen bugün küçük yaşta, bensiz kalıyorsun.

17 Benden sonra ne olacaksın; benim bundan başka bir düşüncem yoktur.

18 Baba oğlunun yetişmesi için emek sarfederse, oğlu o terbiye altında, iyi olarak yetişebilir.

19 Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altında yetiştirirse, annesi ve babası bundan dolayı saâdet duyar.

20 Eğer onu sıkı bir terbiye altında yetiştirecek biri bulunmazsa, o çocuk heder olur; sen artık ondan ümidini kes.

21 Çocuk babası âlim ve zeki ise, oğluna dâimâ sıkı bir terbiye vermelidir; bunun usûlü, çâresi budur.

22 Tecrübeli, yaşını başını almış ve çocuk sâhibi insan ne der, dinle.

23 Kimin çocukları nâz içinde yetiştirilirse, o kimseye ağlamak düşer; keder ona mukadderdir.

4 Baba çocuğunu küçüklüğünde başı-boş bırakırsa, kabahat ve suç çocukta değil, babadadır.

5 Çocukların tavrı, hareketi kötü ise, o kötülüğü baba yapmıştır; çocuğu iyi olmaktan mahrûm eden odur.

6 Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altına alıp, ona her şeyi öğretirse, çocuğu yetişip-büyüyünce, sevinir.

7 Ey baba olan, çocuğunu sıkı terbiye et; arkadan gelenler sana gülmesinler.

8 Çocuklara fazîlet ve bilgi öğretmeli ki, onlar iyi ve güzel yetişsinler.

ÖĞDÜLMİŞ'İN AY-TOLDI'YA CEVABI

1229 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey baba, senin kaygun ile yanıp-tutuşuyorum — dedi —

1230 Ne olurdu, senden sonra yaşamasa idim ve senin bu ıstıraplarına şahit olmasa idim.

1231 Bir de merhametli rabbim, senin yerine, benim canımı alsa idi de, bana bu acıyı göstermese idi.

1232 Eğer senin yerine benim canımı almaz ve ecel sana gelirse, demek bu ecel ezelden mukaddermiş.

1233 Niçin kederleniyorsun, bu ağlama niçin; gelen Tanrı emridir, ağlamağı bırak.

1234 Eğer dünya ve devlet arkada kaldığı için ağlıyorsan, ağlama; zorla bunun önüne geçilmez.

1235 Eğer sen bu çeşitli mimetler arkada kadığı için ağlıyorsan, bırak; bunlar da ağlamağa değmez.

1236 Senden önce dünyanın zevkini tadan çok kimse, ah-vah ederek, onu bırakıp gitti.

1237 Sen şimdi bu zâlim dünyanın sana cefa edeceğini biliyordun, kendin gâfil davrandın.

1238 Bir insan bütün dünyaya tamâmen sâhip olsa bile, sonunda dünya kalır; onun kısmetine ancak iki bez düşer.

1239 Eğer sen geçirdiğin hayat için peşiman oluyorsan, haklısın; durmadan ağla, göz yaşın kurumasın.

1240 Fakat geçirdiğin günler bir daha geri gelmez; ne yaptınsa-yaptın, artık karanlık âlemi seni bekliyor.

1241 Bu kaygı ve endişe benim için ise, hiç endişe etme; bilâkis, müsterih ol.

1242 Sen yaratılmış idin, her yaratılan ölür; yaratılan ölür, ama yaratan kalır.

1243 Sen benim için çok merhametli ve cömert bir baba idin; fakat yaratan senden daha merhametlidir.

1244 Seni o yarattı, o sana saâdet verdi; bana da vermeyecekmi; buna iman et.

1245 Değersize değer ondan gelir; küçük büyüklüğü onun ihsânı ile bulur.

1246 Dikkat edersen, akıllı insanın buna uygun bir sözü vardır; akıllı insanın sözü akılsız için gözdür.

1247 Gerçek aziz o azizdir ki, azizlere izzet ondan gelir; izzet ve aziz şimdi nâdirdir.

1248 Değersize kıymet, küçüğe büyüklük, büyüğe yükseklik ve ikbâl veren odur; kötüler ona sığınırlar.

1249 Ay-Toldı oğlunun sözlerini dinledi; elini kaldırdı, gözünü göğe dikti.

1250 Oğluna akıl verdiği için, Tanrıya çok-çok şükür etti.

AY-TOLDI 'NIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

1251 Ay-Toldı dedi: — Ey oğlum, şimdi içim râhat etti; Tanrının fazlı ve keremi ile, saâdet içinde yaşa.

1252 Akıllı bir insan, dikkat edersen, şu sözü çok doğru söylemiş; onun mânasını bil ve iyice dikkat et.

1253 Tanrı kime akıl, anlayış ve bilgi verirse, o bütün arzularına nâil olur.

1254 Kimin tavrı iyi ve hareketi uslu-başlı olursa, o bütün dileklerine kavuşur, güneşi ve ayı parlak olur.

1255 Bu iyi davranış bütün iyilikler için bir sermâyedir; hareketi iyi olursa, insan bin türlü sevince kavuşur.

1256 Ay-Toldı tekrar elini kaldırdı, Tanrıya çok hamd ve senâ etti.—

1257 Ey rabbim, sen her şeyi yarattın; sayısız mahlûkların rızkını ihsan edersin — dedi —

1258 Beni yarattın ve saâdet içinde yükselttin; ben senin kusurlu, günahkâr ve âsî bir kulunum.

1259 Bu zamana kadar sen bana çok lutuf ve ihsanda bulundun; bütün arzularımı yerine getirdin, dünyanın en iyi nimetlerini bana verdin.

1260 Bütün arzu ve nimetlere tamâmen nâil oldum; ey iyi rabbim, sen beni her bakımdan sevindirdin.

1261 Hükmün bugün bana ulaştı, işte gidiyorum; bir tek oğlum vardı, onu da şimdi bırakıyorum.

1262 Baba idim, şimdi bu baba ölüyor; ey rabbim, sen dirisin, ona saâdet ver.

1263 Onu refâha yakın ve belâdan uzak tut; her iki dünyada onun yardımcısı ol.

1264 Kötülükten koru, iyiliğe ulaştır; onu yiyecek ve giyeceğe muhtac etme.

1265 Gönülden gelen iyi duâlar etti; ey iyi duâ, sen bütün belâları defet.

1266 Dinle, takvâ sâhibi ne der; takvâ sâhibi olan kimse insanların başıdır.

1267 Tanrı kime inâyet ve yardım ederse, o kimse her iki dünyada mes'ûd olur.

1268 Tanrı hangi kula muzâheret ederse, o her iki dünyada dileğine kavuşur.

1269 Tanrının fazlı kimin üzerine olursa, o bütün arzu ve nimetlere erişir.

1270 Akıllı insan buna uygun bir söz söylemiştir; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, işi iyi gider.

1271 Tanrı kimi gözetirse, o gözetilir, dileğini bulur ve nimetin iyisine nâil olur.

1272 Hangi kul Tanrıya inanırsa, kendisine belâ ve kaygı kapılarını kapamış olur.

1273 Ay-Toldı devam etti ve: — Ey oğul, anla dedi ölümü unutma, onu dâimâ düşün ve uyanık bulun.

1274 Hayata inanma, yel gibi geçer; gâfil olma, bu dünyadan çabuk göçersin.

1275 Ben seni tamamiyle Tanrıya emânet ettim; o dilerse, gözetir ve nimetini tattırır.

1276 Bu düşünceler içinde peşimanlıkla ağlayıp-sızlayarak, işte bugün senden ayrılıyorum.

1277 Benden sonra ne yapacağını sana anlatabildiğim kadar söyleyeyim, dinle.

XXII.

AY-TOLDI 'NIN OĞLU ÖĞDÜLMİŞ 'E ÖĞÜT VERDİĞİNİ SÖYLER

1278 Gönlünü ve dilini doğru tut, Tanrı'ya kulluk et; gâfil olma, yarınki işini şimdiden düzene koy.

1279 Her türlü iyiliği ve kötülüğü Tanrı hukmü bil; Tanrıya inan ve ona kulluk et.

1280 Neye ihtiyacın varsa, ondan dile; bil ki sana yardım edecek ondan başka bir kuvvet yoktur.

1281 Onun bütün emirlerine itâat et, Tanrı seni bugün de yarın da aziz eder.

1282 Tavır ve hareketin doğru olsun, doğru yoldan sapma, alçak gönüllü ol, tevâzû ile söz söyle, büyük söz söyleme.

1283 Ben bu dünyada bir müddet yaşadım, şimdi gidiyorum; düşün, iyice bak, dünya bana ne yaptı, gör.

1284 Bu dünya için kendini ateşe atma; başkasının malını alma, kimseye zulüm etme.

1285 Ben toplamasını bildim, fakat yemesini bilemedim; günüm geçti, son peşimanlık da fayda etmedi.

1286 Mâlım sana kaldı, bana ancak yük oldu; huzûr içinde yemekte devam et, güle-güle kullan.

1287 Bu toplanmış olan mal, tutmasını bilirsen, sana kâfidir; her iki dünyada yüzünü güldürür.

1288 Tutmasını bilmezsen, bir bu kadar mal daha olsa, sana yetmez; görürsün, yüzünü sarartır.

1289 Doğru ol, dürüst hareket et; doğruluk insanı mes'ûd eder.

1290 Hareketi doğru olan insan ne der, dinle; doğru insan her iki dünyayı kazanır.

1291 İnsan gününün mes'ûd geçmesini isterse, bunun çâresini doğrulukta aramalıdır.

1292 Sen muhakkak zengin olmak istersen, bil ki, asıl zenginler kısmeti doğrulukta bulmuşlardır.

1293 Büyük ve halka baş olmak istersen, doğru yoldan şaşma.

1294 İnsan uslu-başlı, tavrı ve hareketi doğru olursa, her iki dünyada güneşi parlar.

1295 Ay-Toldı devamla: — Oğlum, dinle; cehennem azabına karşı iyiliği kendine siper edin — dedi —

1296 Dâimâ iyilik yap, kötülükten uzak dur; ister otur-ister kalk, bundan sana hep iyilik gelir.

1297 Kötü arkadaşa yaklaşma, sana zarar getirir; kötülük yılandır, dikkat et, seni sokar.

1298 İki yüzlü adama sır verme; sözün yayılır, sırrın ortaya çıkar.

1299 Dedi-kodu yapanları evine yaklaştırma, görüp-öğrendiklerini bütün halka yayarlar.

1300 Tecrübe edilmiş ve güvenilir insana iyice yapış; böyle insandan sen zevk duyarsın.

1301 Her sözü dinle, fakat hemen inanma; gönül sırrını açma, onu sım-sıkı sakla.

1302 Başkasını kıskanma, çok fazla yiyip-içme; bu iki işi yapan insanın başı derdden kurtulmaz.

1303 Kadını başı-boş bırakma, kapıyı kapalı tut; insana her türlü uygunsuzluk kadından gelir.

1304 Yabancıyı eve sokma, kadını çıkarma; içli-dışlı olmadan önce, insanı tecrübe et.

1305 İyi hareket et, mal için kaygılanma; iyi hareket edersen, mal kendiliğinden gelir.

1306 Şimdi buna uygun şu sözü dinle; onu dâimâ aklında tut ve ona göre hareket et.

1307 İnsana mal neye lâzım, lâzım olan iyi huydur; böyle olan insan, gerekirse, bütün iyi şeyleri elde eder.

1308 Mal ve servet kötünün ne işine yarar; ne kadar mal elde ederse-etsin, o fakir ile birdir.

1309 Hayasız adamdan kaç, uzak dur; haya sâhibine benden binlerce selâm.

1310 Hiç bir işte acele etme, sabırlı ol, kendini tut; sabırlı insanlar arzularına erişirler.

1311 Hangi iş olursa-olsun, sen onu tatlı dille karşıla; her işte tatlı dil kullanırsan, saâdet sana bağlanır.

1312 Dilini ve gözünü gözet, boğazına dikkat et; az ye, fakat halâl ye.

1313 Halk serkeşlik ederse, ondan uzak dur; avâmın kargaşalığına karışma, ondan kaç.

1314 Ey kuzum, iyilikten başka bir maksatla, ancak beylerin kullanabileceği sözleri ağzına alma.

1315 Başkasının zararını isteme, kendin de zarar verme; hep iyilik yap, kendi hava ve hevesine hâkim ol.

1316 Hangi işe girersen, önce sonunu düşün; sonu düşünülmeyen işler insana zarar getirir.

1317 Eğer öfkelenirsen, kendini tut, sabırlı ol; sabırlı insan sonunda sevince kavuşur.

1318 Sabreden insan ne der, dinle; insan sabrederse, bozulmuş olan işler düzelir.

1319 İnsan sabrederse, dileğine kavuşur; sabredip-bekleyen avcı ak-kuş tutar.

1320 Eğer zahmet, kaygı veya endişeye düşen kimse sabrederse, kaybettiği huzûru tekrar elde eder.

1321 Eğer devlet gider ve kapısı kapanırsa, insan sabretmeli; onun bütün işleri tekrar yoluna girer.

1322 Sabırlı ol, sabretmek er kişi işidir; insan sabrederse, göğe bile yol bulur.

1323 Ölümü unutma, dâimâ hazır ol, onu hiç bir zaman hâtırından çıkarma; kendini unutma, aslını dâimâ göz önünde tut.

1324 Toplantılarda bulunursan, ihtiyatla söz söyle; başkalarının evinde gözüne dikkat et.

1325 Giderini gelirine göre ayarla; ancak sana yakışacak sözleri sarfet.

1326 Ağzından yalan söz çıkarma; yalan söz ile insan kendi itibârını düşürür.

1327 Kardeş ve akrabaya yakınlık göster; güler yüzle büyüğün ve küçüğün gönlünü al.

1328 Tuzu, ekmeği bol tut, başkalarına ikrâm et; bir kimsenin aybını görürsen, açma, üstünü ört.

1329 İbâdette gayretli ol, Tanrıya kulluk et; günahtan uzak dur, kendini koru.

1330 Saâdete kavuşursan, kibirlenme; kötülük etme, elinden geldiği kadar iyilik yap.

1331 Bu dünya ile oyalanma, geçer, gider; bu devlete inanma, çabuk ihtiyarlar.

1332 Hayata bel bağlama, rüya gibi geçer; boş saâdete güvenme, kuş gibi uçar.

1333 Hayatı boşuna geçirme, iyilik yap; geçip-gidenlerden ibret al.

1334 Şarap içme, fesâda karışma, uzak dur; zina yapma, fisk ve fücûr ile kara yüzlü olma.

1335 Bu iki hareketten mübârek saâdet kaçar, bunlar insana fakirlik yolunu açar.

1336 Tecrübeli kimse ne der, dinle; tecrübeli insanlar işin aslını bilirler.

1337 Şarap içme, zina etme, kendini koru; ikisi de insana yoksulluk elbisesini giydirir.

1338 İçki insanın bin türlü günâha teşvik eder; saâdet zinâdan kaçar ve zânînin yüzüne tükürür.

1339 Ay-Toldı şöyle diyerek, sözünü kesti: — Oğlum, unutma, sana lâzım olan sözler bunlardır.

1340 Her şeyi söyledim; buna inanır ve sözümü tutarsan, dâimâ mes'ûd olursun.

1341 Sana söylediğim sözün adı vasiyettir; bu sözleri unutma, gönlüne yaz.

XXIII.

AY-TOLDI'NIN HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI'YA VASİYETNÂME YAZDIĞINI SÖYLER

1342 Bu zeki insan kağıt-kalem istedi; Tanrı adı ile başlayarak, bir yazı yazdı.

1343 Sözüne Tanrı adı ile başladı: — Yaratan, yetiştiren ve göçüren Tanrı — dedi —

1344 Bu yüz binlerce, sayısız mahlûku o yarattı; hepsine rızık verir ve hiç birini aç bırakmaz.

1345 O her şeye ve her kese hukmünü geçirir; hiç bir desteğe ve yardımcıya muhtac değildir.

1346 Dilerse, yaratır ve her istediği olur; yaptıkları hep onun isteği ile vücûda gelmiştir.

1347 Bu sayısız mahlûkları ölüm için yarattı; diri olan her şey ölecektir; yalnız kendisi için ölüm yoktur.

1348 Tanrı benden sevgili Peygambere, devamlı olarak, binlerce selâm eriştirsin.

1349 Diğer bütün ashâbına da rabbim sonsuz selâmlarımı ulaştırsın.

1350 Ey devletli hukümdar, çok uzun yaşa; bu saltanat ile çok illere hüküm et.

1351 Adım Ay-Toldı, tavır ve hareketim dolun ay şeklinde idi; bu dolunluk eksildi, varlığım ölümle bitiyor.

1352 Ölüm meleği geldi ve beni sım-sıkı bağladı; kurtulacak yerim yok, hayatın tadı kalmadı.

1353 Bana iyilik ettin ve çok ihsanda bulundun; ben ise, sana karşı vazifemi ifâ edemeden gidiyorum.

1354 Bu iyiliğin karşılığı olarak, ey zeki insan, şimdi sana vasiyetnâme yazıp bırakıyorum.

1355 Senin bu dünya işlerinde ben sana arkadaş idim; işlerini doğrulukla yerine getirmeğe çalıştım.

1356 İşte şimdi, büyük bir bağlılıkla, sana vasiyetim olan öğütlerimi yazıp bıraktım, oku.

1357 İçten bağlı olan samimî insan ne der, dinle; insanlığın başı bu samimiyettir.

1358 Samimî insanın sözünü ve öğüdünü tut; bu söz ve öğüt sana bir devlet ağı olsun.

1359 İnsanların hakikisi sadâkatli insandır; sadakâtli insanın sözünü tut, o seni büyütür.

1360 Ey hukümdar, işte ben sana sadâkatle bağlı insanım; sözüme göre hareket et, ey merd insan.

1361 Ölüm karşıma çıktı, ben peşiman oldum; fakat bu sözlerim ve peşimanlığım bir fayda vermedi.

1362 Şimdi bana edâ edilmiş ibâdetler lâzım oldu; yapılmış kötülüklerin hepsi ancak peşimanlık getirir.

1363 Toplanmış olan altın-gümüşüm olduğu gibi kaldı; onlardan benim hisseme ancak hesap vermek düştü.

1364 Peşimanlık içinde feryâd ediyorum, fakat peşimanlık fayda vermiyor; rabbin rahmetinden başka bir ümidim kalmadı.

1365 İşte bugün ben, elimde olmadan, ölüp gidiyorum; yarın sen de, şüphesiz, arkamdan geleceksin.

1366 Ey hukümdar, ölüm henüz yaklaşmadan, uyan; bilgini kullan, işini tanzim et.

1367 Sen halkı belâdan-zulümden koru, iyilik yap; elinle ve dilinle onu sevindir.

1368 Sağlığında her şeyi iyilikle karşıla; malın ve servetin varken, onları dağıt ve yedir.

1369 Küçüklüğünde uyanmış, keskin gözlü ve doğru sözlü insan ne der, dinle.

1370 Ölüm gelmeden, sen ölüme hazırlan; hayatta iken, Tanrının emirlerini yerine getir; ibâdette kusûr etme.

1371 Ölüm gelip-çatınca, peşimanlık fayda etmez; kara toprak altında istediğin kadar feryat et.

1372 Ey hukümdar gayret et, benden sonra ömrünü boşuna harcama; ibâdetle meşgûl ol.

1373 Bu dünya ve devlet seni aldatmasın, bütün işlerde dâimâ doğruluğu göz önünde bulundur.

1374 Halka kanunu doğru ve dürüst tatbik et ki, kıyâmet gününde bahtiyar olasın.

1375 Bu dünya için kendini ateşe atma; vücûddan öcünü al, nefsin boynunu kopar.

1376 Sen bu dünyanın beyisin, ona kul olma; o seni bırakmadan, sen onu dul bırak.

1377 Fazla kibir ve gurûra kapılma; bu dünyaya güven olmaz, sen ondan vaz geç.

1378 İyi insanları kendine yakın tut; kötülerden uzak dur; zararları dokunur.

1379 İşini insanların harîsine tevdi etme, yemeğini nankör insanlara yedirme.

1380 İbâdette gayretli ol, günahtan sakın; sana âhirette ancak ibâdetin faydası dokunur.

1381 Ölümü unutma, ona karşı hiç bir silâh yoktur; ölüm, pusudan çıkar gibi, bir gün karşına çıkar.

1382 Ne kadar kaçarsan-kaç, ölüm nihâyet seni yakalayacaktır; ne kadar kalırsan-kal, nihâyet ölüm seni alıp-götürecektir.

1383 Ölüme gâfil avlanma, gönlünü diri tut; ne kadar çok yaşarsan-yaşa, bir gün toprağa gireceksin.

1384 Hani, kim ölümden kaçıp kurtulmuştur; hani, kim ecelini geciktirmiş ve vaktini aşmıştır.

1385 Âlim bu zamanı ve hayatı, bir yakıştırma ile, çok güzel anlatmıştır.

1386 İnsan oğlu, bakarsan, bir kervana benzer, konak yerinde devamlı kalınmaz, menziller nerede?

1387 Çocuk babasının sulbünden çıktıktan sonra, ana karnı onun için, bir kaç aylık istirahat menzilidir.

1388 Anasından doğup, adı verilince yolcu olarak, zamâne atına biner.

1389 Gündüzü bir adım, gecesi bir adım; bu at onu ölüme götürür ve benzini soldurur.

1390 Bu dünya — bir konak, mezarın — ikinci bir konaktır; bundan sonraki ilk konak — öteki dünyadır.

1391 O dünyada seni iki yol bekler; bu iki yoldan, acabâ, hangisi sana nasip olacaktır.

1392 Yolun sağa doğru ise, işin yolundadır; eğer sola doğru ise, inleyerek, başını yerden-yere çal.

1393 Ey devletli hukümdar, dünya bir tarladır; insan bu tarlayı ekerse, hayat ekinini biçer.

1394 Yere ne ekilirse, yine o biter; ne verilirse, karşılığında aynı şey alınır.

1395 Başkasının malını alma ve kan dökme; ölüm döşeğinde insan bu iki günah yüzünden inler.

1396 Bu rüyaya benzeyen hayat, farkına varılmadan geçer; gerek bey, gerek kul, bir daha gelmemek üzere gider.

1397 Hani, geçen günlerin, rüyâ gibi oldu; kalan günlerinde de peşimanlıktan başka bir şey yoktur.

1398 Uyanmış ve uyandıktan sonra peşiman olmuş insan ne der, dinle.

1399 Uyanık olduğun hâlde, hayatını rüyâ gibi geçirdin; faydası hani bana bundan bir iz göster.

1400 Heves ve arzuların için ömrünü harcadın, hayat tükendi; elde ettiğin sâdece peşimanlıktır.

1401 Hayatta pek gâfil davranma, dikkat et; hayat ölümle çok yakındır.

1402 Ey hukümdar, hasis olma, cömert ol, cömert; cömertliğin adı ebedî kalır, ölmez.

1403 Askere, orduya ve mala güvenme; ordu ve bu altın-gümüşün sana bir faydası olmayacaktır.

1404 Başkaları için kendini fedâ etme; kendine acı da zorla ateşe atma.

1405 Senden önceki dünya beyleri de dünyayı bırakıp gittiler; işte mezarları, yatıyorlar.

1406 Ey benim parlak güneşim, bu ölüm senin için de hazırlanmıştır; ancak vaktını bekliyor.

1407 Dünyanın eksik ve kusûrlu taraflarını bilen ve üzerinde düşünmüş olan insan sana ne der, dinle.

1408 Bu dünya malı acı su gibidir; insan ne kadar içerse-içsin, kanmaz; onun dili bile ıslanmaz.

1409 Ey yiğit, bu dünya bir gölge gibidir; onun peşine düşersen, kaçar; sen kaçarsan, o sana koşar.

1410 Dikkat edersen, dünya işi bir serâptır; insan tutmak için elini uzattıkça, onu kaybeder.

1411 Ey hukümdar, gayret et, kendin iyi ol; beyi iyi olursa, halk da iyi olur.

1412 Halk koyun gibidir; bey onun çobanıdır; çoban koyunlara karşı merhametli olmalıdır.

1413 Kapıda bir çok aç kurt toplanmıştır; ey hukümdar, koyunları iyice muhafaza altına al.

1414 İşinde hiddetli olma, öfkene hâkim ol; beyler hiddetli olurlarsa, mülk ve saltanat haleldar olur.

1415 İnsanlara kaba söz söyleme; kaba söz alev-alev yanan bir âteştir.

1416 Sâkin, halîm-selîm ve yumuşak huylu ol ve böylelikle bütün iyiliklere elini uzat.

1417 Önünde uzun bir yol, bir sefer vardır; akıllı olan bu yol için azığını iyice hazırlar.

1418 Ey devletli hukümdar, sen saray ve köşkler yaptırma; kara toprak altında senin evin hazırdır.

1419 Yüksek, geniş ve süslü sarayların burada kalacak, sen de inleyerek, karanlık toprak evde yatacaksın.

1420 Niçin bu altın-gümüşten hazîne topluyorsun; senin hissene düşecek şey iki parça bezden ibârettir.

1421 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; şâirin bu sözü, bak, söze yol açar.

1422 Gâfil insan-oğlu çok mal toplar; kendisine yemek nasip olacakmı, bunu düşünmez bile.

1423 Zenginleşip, bütün dileklerine kavuşunca, ömrü de sona erer ve canı uçar gider, ondan uzaklaşır.

1424 Ey hukümdar, avunma ve huzûra güvenme; bu avunman ve güvenmen seni gaflet uykusuna düşürür.

1425 Dünya uğrunda hayatı boşuna harcama, dünya geçicidir; sonra sana zorla zahmet çektirirler.

1426 İpek sırma ile örtülen vücûdun kara toprağa serilecektir, ey hakîm.

1427 Seni avutan zevklerinle avunan vücûdun kara toprak altında gizlenip, sırt-üstü yatacaktır.

1428 Sarsmayan, rahvan küheylan attan inip, aciz içinde, eyersiz bir ağaca bineceksin.

1429 Bunları düşün ve ölüme hazırlan; yarın bu kara yer altında peşiman olma.

1430 Her işe Tanrıdan tevfik dile; bil ki, sana ancak Tanrı yardım edebilir.

1431 İyi veya kötü, ne gelirse, ona râzı ol; kazaya boyun eğ, ağzını bozma.

1432 Eğer her iki dünya beyliğini istiyorsan, en iyisi budur, sen şu beş işe yaklaşma.

1433 Harama karışma, zulüm etme, insan kanı dökme, düşmanlık besleme ve kin gütme.

1434 Şarâp içme, fesattan uzak dur, ondan kaç; bunlar dâimâ mülke ve saltanata halel veren şeylerdir.

1435 Eğer devamlı ve ebedî beylik istiyorsan, adâletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır.

1436 Ey hukümdar, sen bugün halkın başında bulunuyorsun; halkı gözet, aklın başında ve uyanık ol.

1437 Hukümdarların omuzlarına ağır yük yüklenmiştir; ey iyi huylu insan, ihmâlkâr olma, tedbirli davran.

1438 Vücût arzusuna tâbi olan insan nefsinin esiridir; onun esiri olma; olursan da kendini kurtarmağa bak.

1439 Geçirdiğin hayat rüzgâr ve tipi gibi geçti; kalan hayatın daha ne kadar saltanat temin eder.

1440 Kalan ömrünü artık boşuna geçirme; kendini günah ve kusûrlardan temizle.

1441 Bil ki, dünya sana vefâ edecek değildir; bu geçici dünyadan sana lâzım olan azığı al.

1442 Takvâ sâhibi ne der, dinle; dünyada takvâ sâhibi insanlar muvaffak olurlar.

1443 Bu dünya bir konaktır, sen kendini kervan say; bir kervan konakta ne kadar kalabilir.

1444 Dünya bir saraydır, bir kazanç yeridir; buradan oraya götürebileceğin ne varsa, götür.

1445 Sen buradan göç edeceksin, göç yükünü önceden gönder; ancak lüzûmlu olanları al, lüzûmsuzları bırak.

1446 İşte ben gidiyorum, bana bak ve ibret al; burada kendin için iyi bir ad bırakmağa gayret et.

1447 Ölmek üzere bulunan, ihtizar hâlinde öğüt ve nasihat vererek ölen insan ne der, dinle.

1448 Ölmekte olan insan yaşayanlara nasihat eder, sen onu dinle ve gönlüne yerleştir.

1449 O der ki: — Ey diri, sen gâfil olma, uyan; ben gaflet ettim, şimdi yıllarca peşimanlık içinde yatacağım.

1450 Ey hukümdar, bu saltanatın uzun sürmesini istersen, şu bir kaç işi yap, şu bir kaç şeyi de bırak.

1451 Adâletle iş gör, buna gayret et; hiç bir zaman zulüm etme; Tanrıya kulluk et ve onun kapısına yüz sür.

1452 İkincisi — gâfil olma, dikkatli ol, uyanık dur; sana başkasının yüzünden, ansızın, bir suç isnat edilmesin.

1453 Heves ve öfke ânında hiç bir iş yapma; her iki hâlde de dişini sık, sabret.

1454 Bu bir kaç şeye dikkat edersen, memleket gözetilmiş olur; saltanat uzun sürer ve sana sulh ve sükûn te'min eder.

1455 Bütün iyilere hürmet göster ve onları yükselt; kötülere yüz verme, onları kapına dahi yanaştırma.

1456 Kötü teâmül kurma, iyi kanun koy; ömrün iyi geçer ve saâdet sana yâr olur.

1457 Ey hukümdar, meşhûr âlim ne der, dinle; bu sözden sen kendine hisse çıkar.

1458 Ey kanûn yapan, iyi kanun koy; kötü kanun yapan kimse, daha hayatta iken, ölmüş demektir.

1459 Ey hakîm devlet adamı, kötü teâmül koyma; kötü kanunlarla dünyaya hüküm edilmez.

1460 Bir kimse kendi zamanında kötü teâmül vaz'ederse, kendisinden sonra kötü bir nâm bırakmış demektir.

1461 Bir kimse iyi kanun vaz'edip bıraktı mı, adının ayakta durmasını sağlamış demektir.

1462 Ey hukümdar, dikkat et, kendini şaşırma; aslını unutma, bunu dâimâ hâtırında tut ve düşün.

1463 Ey iktidar sâhibi kötü hareketleri benimseme; kötü hareket seni her iki dünyada inletir.

1464 İktidara geldin ve halka yakın oldun; dikkat et, sonra bu ömür efsûsla geçer.

1465 Bu dünya geçicidir, sen onu şimdiden geçti bil; ölüm muhakkak gelecektir, sen onu karşına artık geldi bil.

Benim hâlime bak, benden öğüt ve nasihat al; yarın peşiman olma, sen bugün henüz dirisin.

1467 İnsan ölünce, ondan bir miras kalır; ey bilgin, benim sana mirasım da işte budur.

1468 Ey hukümdar, benim en çok sevdiğim insan sendin; faydalı mirasımı sana bırakıyorum.

1469 İnsan için faydalı miras sözdür; miras olarak kalan sözü tutmanın yüz türlü faydası vardır.

1470 İşte şimdi sözün doğrusunu yazıp, bıraktım; beni hatırla ve bu sözlerimi unutma.

1471 Ne kadar çok yaşarsan-yaşa ve ne kadar hayatta kalırsan-kal, dikkat edersen, en son karşılaşacağın şey ölümdür.

1472 Şüphesiz, bir gün nihâyet ölüm gelecektir ve bütün canlıların canını alacaktır.

1473 Dâvetçinin gelmesine hazırlanmak ve uzun yol yürümek için, hazırlık yapmak gerektir.

1474 Ölümden kurtulmak için bir çâre yoktur; bunu bil; ölüme hazırlan ve ancak bunun için lâzım olanları al.

1475 Akılı eren ve ölümü, ölmeden önce, anlamış olan insan ne der, dinle.

1476 Ölümün sırası nöbetle gelir; ölüme her an kendini hazır bulundur.

1477 Gümüş kuşak bağlayarak, — ,,İşte ben!'' — diyenin kuşağı, ölüm tutunca, kopar.

1478 Ey hukümdar, işte ben senin hakkını ödedim; bana gösterdiğin yakınlığın karşılığını yerine getirdim.

1479 Bütün iyilikler için Tanrı sana tevfik ihsan etsin; yiyecek ve giyecek husûsunda da bu iyiliklerin sana hayrı dokunsun.

1480 Ömrünü sıhhatle geçir, çok seneler yaşa; saltanatın sevinç ve huzûr içinde geçsin.

1481 Bu sözlerim sana karşı içten bir bağlılığın nişânesidir; ey güzel yüzlüm, sağ ve esen kal.

1482 Ey devletli hukümdar, işte ben gidiyorum; oğlum, bu ciğer-pârem, burada kalıyor.

1483 Onu yalvararak, Tanrıya emânet ettim; o isterse, yanar âteş içinde de olsa, onu korur.

1484 Senden dileğim şudur: ona nezâret et, kendinden uzaklaştırma; yoksa, o yabanî bir diken gibi olur.

1485 Tanrı her şeye bir sebep yaratır; iyi ve kötü, her şeyi o nasîb eder.

1486 Çocukların iyi veya kötü olmalarına anne ve babaları sebep olur.

1487 İşte onun babası olan ben bugün ölüyorum; oğlum küçük yaşta yetim ve öksüz kalıyor.

1488 Eğer bu hizmetkârın sende bir hakkı varsa, sebep ol ve onu iyi yola sevket.

1489 Gözden uzak bulundurma, ona fazîlet ve bilgi öğret; bilgi ve fazîlet ile memlekette mevki sâhibi olsun.

1490 Tavır ve hareketi mâkul, muntazam ve iyi ahlâklı, hizmete lâyık ve meziyet sâhibi olsun.

1491 Serbest ve başı-boş bırakma, sıkı tut ve kötü hareketlerine mâni ol; çocuk sıkı bir terbiye altında bulundurulursa, sonunda bahtiyar olur.

1492 Tecrübe ile anlayarak, bilerek söyleyen ve işin künhüne vâkıf olan pîr ne der, dinle.

1493 Oğula bilgiyi henüz küçük iken öğret; küçüklüğünde bilgi öğrenirse, hayatta muvaffak olur.

1494 Gerekirse, oğula-kıza acımadan dayak at; dayak oğula-kıza bilgi öğretir

1495 Oğul-kız küçüklükte ne öğrenirse, yaşlanıp, ölünceye kadar onu unutmaz.

1496 Mektubu tamamladı, dürüp bağladı; eli ile uzatarak, oğluna verdi.

497 Oğlum — dedi — bu mektubu sakla, kaybetme; hükümdara götür, ona mirasım budur.

1498 Mektubumu okusun, sözümü tutsun; ölüme hazırlansın ve işini ona göre tanzim etsin

---

1499 Uzun bir müddet sustu, sonra oğluna bakarak, dedi: — Sen bunu anla, doğruluktan ayrılma.

1500 Oğlunu kucaklayarak, tekrar bağrına bastı; öpüp ağladı, yüzü göz yaşları ile kaplandı.

---

501 Ey oğlum — dedi — işte beni görüyorsun; ben ne hâlde gidiyorum, bunu hatırından çıkarma.

1502 Sana da, şüphesiz, bu an gelecektir; gâfil olma, bir gün sen de öleceksin.

1503 Ben sana gereken sözleri söyledim; sözümü unutma ve bana duâ et.

1504 Eğer gün gelir de hukümdar seni isterse, tavır ve hareketini düzelt, ona hizmet ve hürmette kusûr etme.

1505 Aylak olma ve başı-boş dolaşma, kendi-kendine koşma; işinde ve sözünde dürüst ve mülâyim ol.

1506 Gece geç yat, yine de erken kalk; yataktan erken kalkan saâdetini arttırır.

1507 Tanrı buyruğuna çok itâat et; hukümdara hizmet et ve ona gönülden bağlan.

1508 Kötüye yaklaşma, ondan uzak dur; kaç; dâimâ iylik yap, tavır ve hareketini düzelt.

1509 Sözünü gözet, emniyet içinde yaşa; kendini gözet, esenlik ile ihtiyarla.

1510 Sustu, oğlunu kucaklayıp, ağladı; tekrar ah-vah etti ve peşimanlıklar getirdi.

1511 Ey vefasız, güvenilmez dünya, — dedı — niçin şimdi bana cefa ediyorsun.

1512 Bol nimet içinde beslenmiş olan bu vücudum ve bu güzel yüzüm kara toprağa giriyor.

1513 Anadan nasıl doğdum ise, bugün o şekilde ve aciz içinde gidiyorum.

1514 Ölmek üzere bulunan ve ölürken peşiman olarak, inleyen kuvvetli insan ne der, dinle.

1515 Karından çıkardın, tekrar karına giriyorum; şeker ile beslediğin bu vücûdu yılana veriyorum.

1516 Bana yazık oldu, gençliğime ve hayatıma yazık oldu; peşimanlıkla ve ağlayarak, mezara giriyorum.

1517 Ay-Toldı başına aklını topladı, ağlamağı bıraktı; malını, miras olarak, başkalarına dağıttı.

1518 Bütün akrabaları ile helâllaştı; canı mâvî göğe doğru yol almak istedi.

1519 Gözünü göğe dikti, elini kaldırdı; son sözü kelime-i şehâdet oldu.

1520 Nûrlu can ayrıldı, günü karardı; Tanrı adı ile son nefesini verdi.

1521 Saf ve temiz rûhu yükselmek diledi; rûhu uçtu, gitti, boş bir kalıp kaldı.

1522 Rûh, hiç doğmamış gibi, kayboldu, gitti; dünyada alâmet ve nişan olarak, yalnız adı kaldı.

1523 Şimdi dürüst gönüllü ve gaflet uykusundan uyanmış insan ne der, dinle.

1524 Bu süslü evin vücûdun evidir; o heykel gibi vücûdun temiz rûhun evidir.

1525 Rûh uçup gidince, vücût boş kalır; rûhun nereye gittiğini ancak Tanrı bilir.

1526 Ey devletli, onun yeri yükseklerdedir; onun yükselmesi saâdet, aşağı inmesi felâkettir.

1527 Şüphesiz, ona ikisinden biri nasip olur; o ölümsüz, uzun, ebedî bir hayat sürmeğe başlar.

1528 Dikkat edersen, insan ne kadar âciz bir mahlûktur; yürürken, yere serilir ve sesi kesilir.

1529 Nereden gelir, nereye gider; nerede durur, nerede yürür.

1530 Bunu bilen varmı, ne der, ne; akıllı anlarmı, hakîm buna ne der?

1531 Bu işi bilen, ancak her şeyi bilen Tanrıdır; bu işin hikmetini ve sırrını bilen, ancak hüküm eden Allahtır.

1532 Bâzan kaybolur, kendisini göstermeden dolaşır; bâzan daha göz önünde iken, silinip gider.

1533 Bu insanın kendisi çok kısa ömürlüdür; fakat emeli uzun, dili ve sözü büyüktür.

1534 İnsanın bu aczine dikkatle bakarsan, kötülerin niçin bu kadar gurûr getirdiklerine hayret edersin.

1535 İki günlük bu geçici dünyayı bulunca, niçin kaya gibi, göğüs kabartırlar.

1536 Uyanmış ve ölümü anlayarak, doğru yola girmiş olan insan ne der, dinle.

1537 Ey kötü ölüm, sen ne eşi-benzeri olmayan bir şeysin ki, yüz binlerce silâhın sana karşı bir tek faydası yoktur.

1538 Her kese gelirsin, hiç kimse senden kurtulamaz, iyi ve kötü şeylerin hepsini tuzağına düşürürsün.

1539 Âlimlerin saâdet içinde ömür sürmeleri lâzımdı, bütün câhil küstahlar hep ölmeli idiler.

1540 İyi veya kötü, hiç biri kalmaz, hepsi de ölür; büyük veya küçük, hepsi kara toprak olur.

1541 Ölümden kurtuluş yoktur; insan ne kadar çok yaşarsa-yaşasın, ölüm gelecektir.

1542 Halkın başında bulunan, bilgi ve anlayış ile işini gören insan ne güzel söylemiştir.

1543 Ölüm olmasa idi, ne iyi olurdu; insan ölmese idi, ne güzel olurdu.

1544 Bana zevk ve saâdet veren bu hayatımdır; benim esas ve temelimi bozan ölümdür.

1545 Ölüme hayret edilmez, her doğan ölür; doğan ölür ve kara toprak olur.

1546 İnsana yazık değil, insanlığa yazıktır; ferdlere yazık değil, doğruluğa yazıktır.

1547 Bu dünya acûzesinin huyu ve âdeti budur; ister beğen, ister beğenme.

XXIV.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI 'NIN ÖĞDÜLMİŞ 'İ ÇAĞIRDIĞINI SÖYLER

1548 Hukümdar, Ay-Toldı 'nın yası sona erince, onun oğlunu çağırtarak, ona öğüt ve nasihatte bulundu.

1549 Dedi: — Ey oğul, fazla üzülme; keder geçer ve arkasından sevinç gelir.

1550 Bu keder yalnız sana dokunmadı; bu benim için de sonsuz kaygı ve üzüntü oldu.

1551 Gönlünü çökertme, kendini avut; benim yanıma gel ve hizmetimde bulun.

1552 Baban öldü ise, ben de sana bir babayım; ben sana babalık edeyim, sen de bana oğul ol.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1553 Öğdülmiş yer öptü ve dedi: — Ey hukümdar, Allah sana devletin başında uzun ömürler versin.

1554 Ben senin himâye ettiğin bir kulunum, senin hizmetkârınım; hukümdar için canım feda olsun.

1555 Babamın canı hukümdarın hizmetinde feda oldu; Tanrı sana bu kulu da feda etsin.

1556 Çocuk babasının mektubunu çıkardı, edep ve hürmetle hukümdara takdim etti.

1557 Hukümdar mektubu aldı ve açıp okudu; ne demek istediğini anladı ve dedi: — Ne yazık, ey akıllı insan.

1558 Ey merhametli insan, ey insanların ileri geleni, kapımı kimsesiz ve yerini boş bıraktın.

1559 Hayatta iken, hizmet ettin ve hakkımı ödedin; ölürken de beni düşündün ve benim için üzüldün.

1560 Ben senin hakkını ödeyemedim; senin hakkını bizzat Tanrı ödesin.

1561 Sen beni bugün nasıl memnûn ettin ise, Tanrı da seni öyle memnûn etsin.

1562 Hukümdar süzünü kesti, gözünden yaşlar akıttı; Öğdülmiş keder içinde, oradan kalkıp, çıktı.

1563 Gönülü sıkıntı içinde, gelip evine girdi; bir kaç gün her kese kapısını kapalı tutup, kederi ile baş-başa kaldı.

1564 Oğlu, Ay-Toldı için, ölüm aşı yaptı; fakirlere gümüş ve ipekli kumaşlar dağıttı.

1565 Babasının mâtemini böyle hayırlı işler yaparak geçirdi; iyi insanları kendisine ahbap edindi.

1566 Baba öğüdünü tuttu ve doğruluktan ayrılmadı, saâdeti günden-güne arttı, güneşi parladı.

1567 Şimdi akıllı, görmüş-geçirmiş ve memleket işini bilen insan ne der, dinle.

1568 Baba nasihatini sen sıkı tut, sıkı; günün kutlu olur ve sana her gün bir sevinç getirir.

1569 Babanı, anneni hoşnut eyle, onlara hizmet et; bu hizmet karşılığı binlerce fayda elde edersin.

1570 Hukümdar da o günden itibaren gayretle çalıştı, günden-güne iyi kanunlar vaz'etti.

1571 Halk zenginleşti, memlekette nizam kuvvetlendi; halk hukümdara duâ etti.

1572 Hukümdar bir gün tek-başına oturuyordu; elindeki kitabı bıraktı ve uzun-uzun düşündü.

1573 Bir yere aklı takılmıştı, anlayamadı; sormak için biriniara dı, fakat bulamadı.

1574 O zaman Ay-Toldı'nın faziletlerini hatırladı ve: — Ah yazık, o erler eri idi — dedi —

1575 O bana iyi arkadaş idi ve bârgâhımın süsü idi; o her işinde halkın faydasını düşünürdü.

1576 Arkadaşım kayboldu, yeri boş kaldı; hani bu boşluğu dolduracak bir insan.

1577 Sonra birden-bire Öğdülmiş'i hatırladı ve dedi: — Ben bu iyi işi unutmuştum.

1578 Ay-Toldı ölürken, oğlunu bana emânet etmişti; hayret, ben onu nasıl unuttum.

1579 Babası öldü ise, oğlu hayattadır; birini kaybettim, bari birini tutayım.

1580 Derhâl adam gönderdi, Öğdülmiş'i huzûruna çağırttı ve bu işi de böylece yerine getirdi.

XXV.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI'NIN HUZÛRUNA ÇIKTIĞINI SÖYLER

1581 Öğdülmiş yürüyüp, içeri girdi ve huzûra kabûl edilerek, hukümdarın karşısında sevinçle durdu.

1582 ... Felek

1583 [illegible]

1584 Babandan sonra felek sana neler yaptı; seni sevindirdimi, yoksa yerindirdimi?

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1585 Öğdülmiş arzetti: — Ey devletli hukümdar, Allah uzun ömürler versin, şöhretin dünyaya yayılsın.

1586 Felek bana gadretti ve kaşını çattı; hukümdarın hizmetinden uzakta ve dışarda kaldım.

1587 Çok zaman geçti, hukümdarın yüzünü görmedim, üzüntü ve kaygı içinde idim; yüzüm gülmedi.

1588 Bugün hukümdar beni hatırlayarak, çağırttı; şimdi ümitli olabilirim, çünkü saâdet bana yâr olmağa başladı.

1589 Hukümdarın emrini duyunca, gözüm parladı ve bana gün doğdu.

1590 Hukümdar türlü suâller ile bilgisini denedi ve Öğdülmiş bunların hepsine uygun cevaplar verdi.

XXVI.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI'NIN HİZMETİNE GİRDİĞİNİ SÖYLER

1591 Hukümdar: — Ey oğlum — dedi — bundan sonra benim hizmetimde bulun; artık gönlünü ferah tut.

1592 Senin babanın çok büyük hizmeti vardı; hakkını ödeyememiş ve ona borçlu kalmıştım.

1593 Töhmet altında kalmamak için, bu borcu şimdi sana ödemem gerektir.

1594 Sözü bilerek ve anlayarak söylemiş olan Uç-Ordu beyi ne der, dinle.

1595 Sana bir kimsenin gerçekten emeği geçmiş ise, bu emeği unutma ve ona karşı, ölü gibi hareketsiz kalma.

1596 Ey asîl insan, insanlığı bırakma; insanlara karşı dâimâ insâniyet ile muâmele et.

1597 Kimin sana bir az emeği geçerse, sen ona karşılık daha fazlasını yapmalısın.

1598 Başkasının emeğini takdir etmeyen kimse, tam mânası ile, bir öküz olur; ey devlet adamı.

1599 Yürü, adın öküze çıkmasın, insanlık yap; insanlara karşı insâniyetle hareket ederek, insan ol.

1600 İnsana insanlığından dolayı bu ad verilmiştir; insan insanlık ile adını yükseltir.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1601 Öğdülmiş yer öptü ve dedi: — Ey hukümdar, hukümdarın memnûniyeti bana her şeyden üstündür.

1602 Ben hizmetkâr kulunum, sen benim büyük beyimsin; büyük bey hizmetkâr kulunu değerlendirir.

1603 İstersen değer ver, istersen değersiz bul, ben kendimi artık senin hizmetine vakfettim.

1604 Kalktı, kapıya gelip, yavaşça çıktı; bir az dolaştıktan sonra, evine döndü.

1605 Bundan sonra Öğdülmiş kollarını sıvadı; kapıdan ayrılmayarak, saâdetle hizmete başladı.

1606 Sabah-akşam aralıksız hizmet etti; yemeğini orada yedi ve geceleyin de muhâfızlık etti.

1607 Hukümdar hizmetinden memnûn kaldıkça, saâdet ona el verdi ve kapılar açıldı.

1608 Hizmet eden ve hizmetinden dolayı saâdet atına binen insan ne der, dinle.

1609 Ey beyleri memnûn etmek isteyen kimse, her işi beylerin arzusuna göre yap.

1610 Kul beyinin hoşuna gitmeyen bir işi yapar da nikbete uğrarsa, kabahati kendinde aramalıdır.

1611 Eğer beylerin beğenmeyeceği şekilde hizmet ederse, o hizmette geçirdiği bütün hayatını boşuna harcamış olur.

1612 Hukümdar Öğdülmiş 'i günden-güne kendisine yakın tuttu, her işin nasıl yapılacağını ona anlattı.

1613 Yine bir gün hukümdar üzüntü içinde kendi-kendine: — Ne yazık, o mükemmel insanı kaybettim — dedi —

1614 Hizmetimde bir çok insanlar var, fakat hani işime yarayan, seçkin biri.

1615 Bütün işlerim bozuldu, iş bilen yok; bana yardım edecek, candan bağlı bir insan nerede?

1616 Tecrübeli ve tecrübesi ile iyiyi ve kötüyü tefrik eden insan ne der, dinle.

1617 İsterse, insan bütün arzularına kavuşur, fakat istediği gibi ve iyilerin başı olan bir insan bulamaz.

1618 Bu insan kılığında dolaşan hizmetkâr takımı kalabalıktır; fakat bil ki, içlerinde insan diye güvenilecek kimse yoktur.

1619 Lâzım olan insan, işe yarayan insandır; işe yarayan insan da, faydalı olan insandır.

1620 Şiir söyleyen ve sözü mâna ile birlikte dizip, bize bırakan insan ne der, dinle.

1621 Etrâfımda dolaşanları görüyorum, fakat işe yarayanı yok; işe yarayanı da bulunursa, benim etrâfımda dolaşmaz.

1622 Hizmetkâr kılığında dolaşan kalabalık çok; bu kalabalık arasında, istediğim zaman, bir faydalısı bulunmaz.

1623 Hukümdar devam etti: — Şöyle bir mesel vardır, asîl insan ölse dahi soyu kalır — dedi —

1624 Yere ne ekilirse, yine o biter; oğlunun tabiatı da babasına çeker.

1625 Ay-Toldı 'nın oğlu da babasından bir parçadır; baba giderse, yerine oğlu kalır.

1626 Baba gitti, yeri boş ve açık kaldı; bu boşluğu doldurmak için, oğlunu çok el-verişli gördüm.

1627 Ben onu yetiştireyim, adam olsun; adam olan her vakit faydalı olur.

1628 Ben onun işe yarayacağını ve yetişeceğini görüyorum; yaşının küçüklüğünden başka bir kusûru yoktur.

1629 İnsanların büyüğü ve kutlusu olan, Ila 'nın mârûf şahsiyeti çok yerinde söylemiş.

1630 Beyler kime el uzatıp, yetiştirirlerse, sonunda beye yakın olur ve sırada beyden sonra o gelir.

1631 Beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, onun dilek ve arzusu eli altında bulunur.

1632 Beyler kime güler yüz gösterirlerse, hukümdarın hizmetinde bulunanlar onun ağzına bakar ve onun etrafında toplanırlar.

1633 Hukümdar devam etti: — Şimdi benim için başka bir çâre yok; onu yetiştirirsem, o muhakkak adam olur.

1634 Ona şefkatle insanlık göstereyim, böylece babasının hakkını da ödemiş olurum.

1635 Ay-Toldı 'nın hizmeti çok idi; ona karşılık merdce hareket edeyim ve insâniyet göstereyim.

1636 İnsâniyet dediğim, iyiliktir; bu iyilik, başkalarını yedirmek ve giydirmektir.

1637 İnsanın asîli iyiliği unutmaz olur; insanın soylusu gönlünü başka tarafa kaydırmaz olur.

1638 Atalar sözü ne der, dinle; atalar sözünü tut, ey kuzum, bunu unutma.

1639 Ey iyi insan, iyilik yapmakta devam et; iyilik ihtiyarlamaz, onun ömrü ebedîdir.

1640 İyilik ihtiyarlamaz ve yıpranmaz; onun ömrü çok uzundur; iyiliğin kötü olmak ihtimâli yoktur.

1641 Hukümdar Öğdülmiş 'i takdir etti; iyi ve kötü, bütün işlerini ona danıştı.

1642 Hukümdar ona ihsanlarda bulundu ve onu yükseltti; bir gün geldi, devlet idâresine âit bütün kanunlara vâkıf oldu.

1643 Kanun, erkân ve iç-hizmeti muvaffakiyetle yerine getirdi; bu hizmetinden dolayı, kendisine arzu ettiği kapılar açıldı.

1644 Kusûru fazîlet oldu, sözü söz oldu; hukümdar uyanır-uyanmaz, ilk defa onu görür idi.

1645 Hukümdar: — İçeride ve dışarıda arzu ettiğim işler şimdi yoluna girecektir — dedi —

1646 Bunun, belli ki, bir mayası vardı; onun için onu yetiştirdim ve ona ihsanlarda bulundum.

1647 İşte şimdi, arzu ettiğim gibi, bir adam oldu; yaşı büyüdükçe, daha da inkişaf edecektir.

1648 Doğuştan merd ve insan olup, yükselecek olan çocuğun daha küçükken bütün alâmetleri belirir.

1649 Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; düşününce, mânası da anlaşılır.

1650 Bütün olacak şeylerin olacağını gösteren bir belirtisi vardır; küçüklükten itibâren büyüyünceye kadar belirti hep kendisini gösterir.

1651 Meyveyi, yiyecek nimetleri, çiçekte iken, görmeli; her işte misâl olarak, bunu örnek tutmalı.

1652 Öğdülmiş hukümdarın huzûrunda hizmet etti; sabah-akşam dâimâ hizmette bulundu, hiç bir kusûr göstermedi.

1653 Uygunsuz ve lüzûmsuz hareketlerini terketti, her türlü işte tam istifâde edilecek hâle geldi.

1654 Hukümdar bir çok zahmetlerden kurtuldu; halkın üzerindeki yük hafifledi ve kazancı arttı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

1655 Hukümdar bir gün Öğdülmiş 'i çağırdı, düşündükleri ve bildikleri hakkında onunla konuştu.

1656 Hukümdar: — Ey oğlum — dedi — şimdi dikkat et, sana soracaklarım var, beni can ve gönülden dinle.

1657 Söyle, bakalım, insan için faydalı olan şeyler nedir, faydaları nelerdir; bana bunları birer-birer anlat.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1658 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey beyim, ey bilgi hazinesi, ey insanların iyisi — dedi —

1659 Ey asîl tabiatli, her iki dünyada insanlara faydalı olan şey, iyilik yapmaktır.

1660 İkincisi — hayâ, üçüncüsü — doğruluktur; insan bu üç şey ile saâdet güneşine erer.

1661 İyi hareket eden kimseyi her kes sever, dürüst tabiatli olan insan baş-köşeye çıkar.

1662 Her türlü densizliğe hayâ mâni olur; hayâsızlık insan için çok fena bir hastalıktır.

1663 Bir de yumuşak huylu olan ve doğru hareket eden insanın her iki dünyada günü kutlu olur.

1664 Doğruluk, hayâ ve iyi hareket — bu üçü kimde bileşirse, o insan mes'ûd olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

1665 Hukümdar tekrar sordu: — Bu sözleri dinledim; peki, insan için kötü ve faydasız olan şeyler nedir?

ÖĞDÜLMİŞ' İN HUKÜMDARA CEVABI

1666 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdar kendi ferâseti ile bunun cevabını bulabilir — dedi —

1667 Ey kudretli devlet adamı, faydasız olan ve insana dâimâ zarar veren şu üç şeydir.

1668 Biri — kötü tabiatli ve inatçı olmak, biri — yalan söylemektir.

1669 Biri de — insanları aşağılık eden hasisliktir; bunların üçü de bilgisizlikten ileri gelir.

1670 Kim haşîn tabiatli ve inatçı olursa, onun işi her zaman ters gider.

1671 Eğer bir kimse yalan söylemekle şöhret bulmuşsa, bil ki, o insanlar arasında dâimâ bu şöhretle anılır.

1672 Hasislikten daha kötü başka ne var; hasis toplar, yiyemez ve malı arkada kalır.

1673 Bilgi hasis hakkında ne der, dinle: —Ey zavallı, ey biçâre, ey sıkı el.

1674 Altın toplamasını bildin, fakat yemesini bilmedin, bu altını yığdın da, bir tânesini olsun, neden başkasına vermedin.

1675 Ey bu dünyayı toplayıp, yiyemeyen kimse, yiyiciler hazırlandı, sen yiyeceği hazırla.

1676 O üç şey kimde varsa, saâdet onundur; bu üç şey kimde varsa, onun adı mahvolur-gider.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

1677 Hukümdar yine dedi: —Bunları dinledim, bir sözüm daha var, ona da cevap ver.

1678 İnsan anadanmı âlim olarak doğar, yoksa yaşı ileriledikçemi öğrenir?

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1679 Öğdülmiş cevâp verdi: — Ey devletli hukümdar, bu fazîletin bir adı da bilgi ve akıldır.

1680 İnsan bilgisiz doğar ve yaşadıkça öğrenir; bilgi sâhibi olunca, her işinde muvaffak olur.

1681 Anadan doğan bilgisiz doğar, bilgi öğrenir ve böylelikle itibar kazanır.

1682 Çalışmakla elde edilemeyen şey akıldır; Tanrı onu insanın hamuruna katar.

1683 İnsan akıldan başka bütün fazîletleri öğrenir ve böylece bilgisi gelişir.

1684 Hukümdar bu sözleri işitti ve sevindi: — Ben istediğimi buldum — dedi —

1685 Babasını kaybettim, fakat işte oğlu, doğru yolda yürüyerek, babasının yerini aldı.

1686 Şimdi hâlika şükür ve halka da hakkı olan iyi nizam ile hüküm etmeliyim.

1687 Ben bu Öğdülmiş 'i bana sadâkatle bağlı görüyorum; her işi dürüstlük ile yerine getiriyor.

1688 Ona da bugün iyilik ile mukabele etmeliyim; iyiliğinin karşılığını o hazır bulsun.

1689 Halk arasında temâyüz etmiş olan seçkin insan ne der, dinle.

1690 İnsanlık edene karşı insanlık göster, insana insanlığı nisbetinde mukabele et.

1691 Vefaya karşı vefa göstermek insanlık vazifesidir; vefakârlık et, insan ol ve adını yükselt.

1692 Hukümdar onu günden-güne yükseltti; adı ve şöhreti bütün ülkeye yayıldı.

1693 Derecesi ve mevkii halk arasında yükseldi; hayır-duâlar aldı ve şöhreti dünyaya yayıldı.

1694 Eşi-akrânı arasında yükselmiş olduğu gibi, bu şöhreti ile beyler arasında da büyüklerden oldu.

1695 Her kese karşı tevâzû gösterdi, mülâyim davrandı; her kesle iyi geçindi; böylece günler ve aylar geçti.

1696 Alçak gönüllü ve tatlı dilli idi; içten ve dıştan halkı kendisine ısındırdı.

1697 Bir çok dost ve arkadaş edindi; dost ve arkadaş insan için bir destektir.

1698 Kimin arkadaşı ve dostu çok ise, o arkasını sağlam ve yalçın bir kayaya dayamış demektir.

1699 Kimin arkası varsa, kuvvetli olur; kudretli insanın saâdeti temelli olur.

1700 Saâdete alçak gönüllülük ne kadar uyar; âlim bir insana hilm ve şefkat ne kadar yakışır.

1701 Akıllı insan da ne güzel söylemiş; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, işi yoluna girer.

1702 Saâdet gelip, kiminle bağdaşırsa, o kimse tevâzû göstermeli ve alçak gönüllü olmalıdır.

1703 Saâdet gelir ve insanın yüzüne gülerse, bil ki, onun devâmını sağlayacak şey tevâzûdur.

1704 Saâdet aslında göç atı gibidir, göçer-gider; onu bulunduğu yerde tutan kök, alçak gönüllülüktür.

1705 Alçak gönüllü insan ne kadar iyi ve güzel olur; onun işi dâimâ yolunda gider.

1706 Büyüklük taslayan, kibirli ve küstah adam tatsız ve sevimsiz olur; kibirli insanın itibârı günden-güne azalır.

1707 Saâdet gelirse, her kese yakışır; fakat akıllı insanlar ile daha çok bağdaşır.

1708 Ey iyi ve cömert insan, şimdi bu meâlde olan şu beyti oku da mânasına iyice nüfûz et.

1709 Saâdet bilgisize de gelir ve yakışırsa da, bunun mâhiyetini daha iyi bildiği için, bilgiliye daha çok yakışır.

1710 Mâdemki saâdet bilgisiz ile birlikte yaşayabiliyor, bilgili ile elbette daha esaslı surette bağdaşacaktır.

1711 Saâdet bilgisizi yükseltirse, elbette bilgiliyi, şöhret ve nâm ile, ondan daha çok yükseltecektir.

1712 Bilgisize saâdet ve ikbâl gelirse de, bil ki, bu sâadet onda devamlı olmaz.

1713 İşte buna şu söz şâhiddir; ey kalbi temiz, sen bunu oku.

1714 Saâdet insana gelir ve onu yükseltir; insan doğru hareket ederse, bu itibâr ona yâr olur.

1715 Olmayacak himseye devlet ve saâdet gelirse, o ayağına gelen bu devleti derhâl teper.

1716 Hukümdar bu Öğdülmiş 'i tecrübe etti ve bütün işlerini sadâkatle ifâ ettiğini gördü.

1717 Bâzan itibar gösterdi, onu yükseltti; bâzan sert muâmele ile, onun itibarını kırdı.

1718 İtibarda iken, o başkalarına kaba muâmele etmedi, itibardan düştüğü zaman da işini aksatmadı.

1719 Hukümdara sadâkatle bağlanarak, ona bir siper oldu; hazineyi ve malı iyi idâre etti.

1720 Boynuna büyük bir emânet yüklendi; emânet yüklenen insana canım feda olsun.

1721 Öğdülmiş büyük bir sadâkatle işine devam etti; hukümdar onu günden-güne kendisine yaklaştırdı.

1722 Bütün işlerini açık olarak ve yerli-yerinde yaptı; her birinin hesabını ayrı-ayrı kaydetti.

723 Hukümdarın malını iyi idâre etti, kendi çıkarını düşünmedi; hizmette kıl kadar eğrilik göstermedi.

724 Yaşını-başını almış, hayatta nâdir bulunan, doğru ve dürüst insanlardan biri ne der, dinle.

725 İnsan için altın-gümüş kıymetli bir şeydir; fakat kendisine hâkim olan kimse, gümüşten daha kıymetlidir.

726 Gümüşe kapılmayan, doğru insan saâdet içinde tam ve gerçek dünyaya erişir.

727 Bilgili insan bilgisi ile şu öğüdü vermiştir: doğru ve dürüst insan bulursan, onu sürme gibi, gözüne çek.

728 Bak, akıl bundan daha iyi söyler: şefkatli bir insana canını dahi feda etsen çok değildir.

729 Doğru diye söylerler; emânete hiyânet etmeyen doğru nerede?

1730 İnsanlar arasında hangisi mükemmeldir; aramalı, tavır ve hareketi doğru ise, ona er demeli.

1731 İnsanlar arasında öğülmeğe değer kimdir; cömert öğülmeğe ve hasis ise, söğülmeğe lâyıktır.

1732 İnsan oğlu ne kadar zavallıdır, o bütün gün toplar, fakat yiyecek bir şey bulamaz.

1733 Kimi durmadan koşar, dünyayı dolaşır; kimi canını feda eder, denize dalar.

1734 Kimi dağ kazar, bakarsın, kayaların dibine iner; kimi yeri kulaçlayarak, yaya koşar.

1735 Kimi, bak, tepeler aşar, dereler geçer; kimi yer kazar ve suyu kuyudan içer.

1736 Kimi orduda kılıç ve balta yer; kimi kaleyi muhâfazaya memûr olur, orada ihtiyarlar.

1737 Kimi hırsız, sahtekâr, yan-kesici, dolandırıcı; kimi zâlim olur, kimi öldürücü ve yıkıcı olur.

1738 İnsanın bunca zahmet çekmesi hep boğazı ve sırtı içindir; mal toplar, yiyemez; öldükten sonra da vebâli altında kalır.

1739 Bunlar hep bilgisiz insanların işidir; bilgisiz insanlar tam bir hayvan sürüsüdür.

1740 Tanrıya inanan bilgili insan, kısmetinde ne varsa, onunla iktifa eder.

1741 Hayatın bu tecellilerini iyi gören akıllı ve sâkin insan ne der, dinle.

1742 İster yat, ister dünyayı dolaş, koş; kısmetin ne ise, sana o nasip olur.

1743 Ey âlim hakîm, gönül ve dilini doğru tut; vakti gelince, yiyeceğin eksik olmaz.

1744 Zenginlik ve dünya nimetleri istersen, bunlar doğruluk ile elde edilir.

1745 Âhiretini de mâmûr etmek istersen, elinden gelirse, bunun çâresini doğrulukta ve imanda ara.

1746 Aklı eren ve doğruluk ile dünyayı elde eden insan da iyi söylemiş.

1747 Bu dünyada zenginlik dilersen, özünle ve sözünle doğru ol.

1748 Âhireti kazanmak istersen, özünü, sözünü ve gönlünü dâimâ temiz tut.

1749 Ey hükümdar, dikkat et, doğru hareket ederlerse, insanların hayatı ne kadar güzel geçer.

1750 Bunu doğruluk ve imanla kendine eş edin, her türlü işi insanlık ile yap.

1751 Öğdülmiş 'i saâdeti günden-güne yükseltti; halka emirler verdiği gibi, onların dileklerini dinlemeği de ihmâl etmedi.

1752 Hukümdar da onu her şekilde denedi, iyice tetkik etti, onun doğru ve dürüst hareket ettiğini gördü.

1753 Bütün yaptıklarının şüphesiz, doğru olduğunu gören hukümdar Öğdülmiş 'in sadâkatine inandı.

1754 Hukümdara her hususta yol-iz gösteren âlim müşâvir ne der, dinle; ey bilgisiz, bunu anla ve itiraz etme.

1755 Beyler hizmetkârlarına dikkat ve hizmete girecekleri de esâslı bir şekilde tecrübe etmelidir.

1756 Ancak kulun işin ehli olduğu görüldükten sonra, bey ona izzet ve ihsan kapısını açmalıdır.

1757 İşi beyin arzu ettiği şekilde olursa, hizmetkâr büyür; hizmetkâr büyüyünce, beyin de şöhreti artar.

1758 Her işe bilgisi ve aklı ermiş olan Yağma beyi çok iyi söylemiş.

1759 Ey bey, işi işin ehline, işe yarayana, hareketi doğru ve dürüst olana ver.

1760 Eğer bir bey işi ehliyetsiz bir kimseye verirse, ehliyetsizliği başkası değil, kendisi göstermiş olur.

1761 Tanrı bir kimseyi mes'ûd etmek ve yükseltmek isterse, ona ehliyetli ve dürüst hizmetkârlar verir.

1762 Eğer yükselttiğini tekrar düşürmek isterse, ona gün göstermeyen hizmetkâr verir.

1763 O bilgisiz idâre dizginini eline alır ve bu odun onu tâkip eder; böylece bütün işi bozulur ve toz-dumana katılır.

1764 Hukümdar Öğdülmiş 'i yükseltti; ona inandı ve bütün işleri onun eline verdi.

1765 Bütün memlekete onu hâkim kıldı; o her işte kudret ve nufûz sâhibi oldu.

1766 Ona unvan, mühür, at, koşum ve hil'at verdi; çok itibar gösterdi; o ikbâlin son derecesine vâsıl oldu.

1767 Hukümdar ona verdiği beratlarda kendisinden büyük bir sitâyişle bahsetti ve o hukümdarın yakınlarından oldu.

1768 Kapıda hizmet eden büyük-küçük, her kes, ona candan fedaya hazır olduklarını bildirdiler.

1769 Hizmetinde bulunanların hepsi gelip, tebrik ettiler; hediye olarak, yiyecek ve giyecek bir çok şeyler takdim ettiler.

1770 Öğdülmiş iyi kanunlar vaz'etmekte devam etti; her kesi, derecesine göre, taltif etti.

1771 Halk üzerinden bütün zor ve tazyikı kaldırdı; kendisinden hiç bir uygunsuz hareket sâdir olmuyordu.

1772 Kanunlar vaz'edildi ve memleket düzene girdi; ülkenin temeli sağlamlaştı ve hukümdar huzûra kavuştu.

1773 Onu sevenler çoğaldı, sevmeyen ve düşman olanlar ülkesini bırakıp, kaçtı; artık meydanda toz-duman nâmına bir zerre kalmadı.

1774 Hukümdar sıkıntıdan kurtuldu, huzûr ve sevince kavuştu; işleri görüldü, kendisi râhat etti.

1775 Bu gibi faydalar bilgiden gelir; akıllı, bilgili ve iyi huylu kimseden gelir.

1776 Akıllı insan nasıl öğülmez, akılsız kimsenin işi nasıl yerilmez.

1777 Akıllının işi hep ölçüye göre biçilir; bilgisizin işi ise, hep gelişigüzel kesilir.

1778 Akıllıya saâdet ne güzel yakışır; akıllıya veya iyi hareket eden bilgiliye saâdet ne iyi uyar, düşün.

1779 Ila beyi ne der, dinle; bu sözün mânası senin sözlerine temel olsun.

1780 Bilgisize devlet ve saâdet gelirse, halkın arasına fesât girer ve bu, memleket için, öldürücü bir felâket olur.

1781 Eğer beylik akıllı bir insanın eline geçerse, o ülkesini huzûra kavuşturur; sen bu söze inan.

1782 Hukümdar huzûra kavuştu, günü aydınlandı; Tanrıya şükür, hamd ve senâ etti.

1783 Gözünü göğe dikti, elini kaldırdı ve: — Ey rabbim —dedi — bilgi veren sensin.

1784 Bilgi verdin ve kuvvetle beni ülkenin hâkimi kıldın; gönlüme kuvvet ver ve beni doğru yoldan ayırma.

1785 Ey rabbim, bana kuvvet ihsan et; bütün iyiliklere muvaffak olayım ve tebeamın yükünü cesâretle yükleneyim.

1786 Fakirlere çok eşya ve mal dağıttı; her hususta Tanrı'ya gönül bağladı.

1787 Günler ve aylar böyle sevinç içinde geçti; bütün memleket halkı hep zenginleşti.

1788 Seçkin insan, bak, böyle olur; ne yazık ki, böyle insanlar da fânîdir.

1789 Böyle bir beye sâhip olan halk bahtiyardır; halkının iyiliğini isteyen bey, dirâyetli bir beydir.

1790 İyi veya kötü, ölünce, hep toprak olur; fakat ne kadar toprak olsalar bile, adları kalır.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

1791 Hukümdar bir gün tek başına oturuyordı; Öğdülmiş'i çağırdı ve konuşmağa başladı.

1792 Ey Öğdülmiş — dedi — şimdi bana bak, sana babanın hiç bir emeği geçmedi.

1793 Baban öldüğü zaman sen bir çocuk idin; küçüklere yolu-izi büyükler gösterir.

1794 Baban sana fazîlet ve bilgi öğretmedi; ben de bu hususta sana pek yardım edemedim.

1795 Nasıl oldu da bunca fazîlet sende toplandı; şimdi sen bana bunu söyle.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1796 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdarın ömrü ve devleti uzun olsun — dedi —

1797 Tanrı kime inâyet eder ve kısmet verirse, o dileğine kavuşur, şöhret sâhibi olur.

1798 Görmüş-geçirmiş şu ak-sakal, şu türkçe mesel, bu hususta, bak, ne der:

1799 İnsan Tanrı fazlı ile büyür ve dileğine kavuşur; onun işi günden-güne yoluna girer.

1800 Kara toprak ile mâvi gök, öç almak için, birleşse bile, Tanrı'nın verdiğine insan mâni olamaz.

1801 Her işte Tanrının yardımı şarttır; insan ancak onunla dileğine kavuşabilir.

1802 Bir de, ey hükümdar, çocuk ne kadar babasının rızasını alırsa, o kadar onun duâsına nâil olur.

1803 Babam bana hayır-duâ etmiş idi; ben o duâ ile yükselerek, bu mevkie ulaştım.

1804 Kadir rabbim hukümdarı da sebep kıldı, ben de bu fazîlet ve bilgiden hâlî kalmadım.

1805 Hukümdar beni tuttu ve beni değerlendirdi; felek de müsâit davrandı ve ben yükseldim.

1806 Beyler kime gülerek bakar ve kimi değerlendirirlerse, istediği şeyler ona doğru koşar ve etrafına üşüşür; yeter ki, o bundan faydalanmasını bilsin.

1807 İnsanın gönlü bir bahçedir; onu yetiştiren su, beylerin sözleri ve nasihatleridir.

1808 Hangi bahçe devamlı sulanırsa, orada binlerce renkli ve kokulu çiçek açılır.

1809 Bey onun hakkında iyi sözler sarfederse, kulun gönlü açılır ve yüzü güler.

1810 Eğer bey ona karşı lutufkâr davranmazsa, yeşeren çiçek çabuk kurur; bunu böyle bil.

1811 Kul dâimâ Tanrının fazıl ve inâyetini istemelidir; Tanrının fazıl ve inâyeti olursa, kapılar açılır.

1812 Şâir bu mânada şu sözü söylemiştir; ey iyi insan, şimdi bunu dinle ve anla.

1813 Tanrı kulunu fazıl ve inâyeti ile yükseltir; ona bilgi kapısı açılır ve isteği rast gider.

1814 İnsan bilgi bilirse, hayatta günden-güne saâdeti artar; kendisi ne kadar küçük olsa bile, yeri büyük olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

1815 Hukümdar tekrar dedi: — Ey Öğdülmiş, peki, bilgi sâhibi olanlar bunu nasıl elde ederler.

1816 İnsan öğrenerekmi hakîm olur, yoksa doğuştanmı böyle doğar?

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1817 Öğdülmiş cevap verdi; söze başladı ve: — Bunun esâsını izah edeyim — dedi —

1818 Tanrı yaratırken, akıl ve gönül ihsan ederse, çocuk bilgi için tam bir sermâye elde etmiş olur.

1819 O günden-güne gelişir, gittikçe aklı tekâmül eder ve her istediğini öğrenir, bilir.

1820 Böylece bilgiye erişir ve bir gün âlim olur; bu bilgi ile memlekete çok faydası dokunur.

1821 Tanrı yaratırken, gönül vermezse, insan hiç bir dileğine erişemez.

1822 Bir şart daha var; çocuk bilgi isterse, öğrenmeğe küçük yaştan başlamalıdır.

1823 İnsan, küçük çocuk iken, bilgi öğrenir ve büyüyünce, dileğine kavuşur.

1824 Bilgi, fazîlet, iyi tavır ve hareketi insan öğrenir ve böylece gidişi düzelir.

1825 Bilgiyi olsun, fazîleti olsun, insan öğrenebilir; fakat akıl ise, insan ile birlikte doğar.

1826 Buna benzer türkçe bir ata-sözü vardır; bunu oku ve istifâde et.

1827 İnsan çok şeyler öğrenir ve bilgisi artar; fakat ne kadar öğrense ve anlasa bile, yine aklı elde edemez.

1828 Akıllı olmak Tanrı vergisidir; ancak buna doğuştan sâhip olursa, aklın emâreleri kendisini gösterir.

1829 Akıl, şüphesiz, Tanrının ihsanıdır; insan akıl ile bin türlü iyi kısmet ve nimete nâil olur.

1830 Akıllı insan insanların büyüğüdür; akıl insan için bin türlü fazîletin başıdır.

1831 Akılsız insana insan dememeli; ne kadar söylerse-söylesin, ona inanmamalı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

1832 Hukümdar yine dedi: — Bu sözleri dinledim, soracak bir sözüm daha var.

1833 Aklı bilgiden başka bir şey olarak ayırdın, bununla ne demek istiyorsun, doğrusunu söyle.

1834 Aklın yeri neresidir, o nerede bulunur; nereden çıkar ve çıkınca, nereye gider?

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1835 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Akıl insan için aziz ve kıymetli bir şeydir — dedi —

1836 Aklın yeri üstte, beyindedir; kıymetli bir şey olduğu için, onun yeri baştadır.

1837 Akıl insan için, şüphesiz, bir köstektir; hareketi doğru ve işi ölçülüdür.

1838 Merhametli Tanrı seçmiş olduğu kulunun hareketini ve dilini akıl ile kösteklemiştir.

1839 Akılsız ölüdür, akıllı ise, diridir; akıl insanları bu şekilde birbirinden ayırt eder.

1840 İnsan, gece gibi, karanlık bir evdir; akıl, bir meş'ale gibi, onu aydınlatır.

1841 Her türlü iyilik akıldan gelir; insan bilgi ile büyür ve temâyüz eder.

1842 İnsan-oğlu bu ikisi ile yükselmiştir; o doğruluk yolunda bu iki şey ile muvaffak olur.

1843 İnsan hayvandan bilgisi ile ayrılmıştır; bilgiden daha büyük başka ne vardır.

1844 Aklın buna benzer bir sözü vardır; akıl yerinde kullanılırsa, faydası çoktur.

1845 İnsanı hayvandan ayıran şey bilgidir; insan-oğlu bilgi ile hâkim vaziyete geçmiştir.

1846 Yürü, hayvan olma; akıllı ol ve bilgi öğren; bilgi ile söyle, sözün mûteber olsun.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

1847 Hukümdar tekrar dedi: — Ey benim güzel yüzüm, sormak istediğim bir şey daha var.

1848 Şimdi bana aklı târif et, onun mâhiyeti nasıldır ve adı nedir?

1849 Yüzü, görünüşü, tavır ve hareketi nasıldır; yaşı, derecesi, boyu-posu nasıldır ve ne ile avunur?

XXVII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA AKLIN TÂRİFİNİ SÖYLER

1850 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Aklın hareketi doğru ve itibarı büyüktür — dedi —

1851 Yüzü, şekli güzel ve dâimâ genç ve dinçtir; her türlü iyiliğe geçit veren odur.

1852 Halîm, selîm ve sâkin tabiatlidir; o bütün canlılar için şefkat dolu bir gönüldür.

1853 Nereye eli dokunursa, orası düzelir; sözü nereye erişirse, orası o söze uyar.

1854 Sıcak yüzlü, her kes için sevimlidir; insanlar ondan fayda görürler.

1855 Keskin gözlü ve uzak görüşlüdür; hangi işe el uzatırsa, ayağını sağlam basar.

1856 El sürdüğü iş ne kadar bulanık olursa-olsun, süzülmüş, sâf bir hâle gelir; ne kadar ters düğüm varsa, bir bakışla onu çözer.

1857 İşlere sağdan, soldan, önden, arkadan, her cephesinden bakar; hall çâresini ve zamanını bilir.

1858 Kaçana yetişir, uçanı yakalar, kırığı sarar ve bozuğu düzeltir.

1859 Akılsız hayıflandı ve dedi: — Ey akıl, sensiz ben çok bunalıyorum.

1860 Bana senden bir parça nasip olmadı; sensiz insanın gönülü ölü sayılır.

1861 Akıl bir meş'aledir, kör için gözdür; ölü vücût için can, dilsiz için sözdür.

1862 Akıllı akıla der: — Ey arkadaşım, sen benim işlerimi düzelten ne iyi bir arkadaşsın.

1863 Akıl dâimâ sağdan hareket eder, onun hiç solu yoktur; o doğru ve dürüsttür, hiç bir hîlesi yoktur.

1864 Akıl kimde ise, belirtileri şöyle olur ve akıl bu belirtilerden anlaşılır.

1865 Her şeyden önce aklın tavır ve hareketi mâkuldür; aylar ve yıllar geçse dahi, gidişi aynı doğru yoldan taşmaz.

1866 Akıllı doğrudur, dili ve sözü yumuşaktır; hareketinin esâsı doğruluk üzerine kurulmuştur.

1867 O halîm, sâkin, çok mütehammil ve sabırlıdır; işe dikkatle bakar ve sükûn ile ele alır.

1868 Tavır ve hareketi ihtiyarlara benzer; fakat dikkat edilirse, yaşı gençtir; ister hukümdarın has müşâviri, ister en âdî bir köle olsun, onu iştiyakla ararlar.

1869 Şimdi buna benzer şu sözü oku; nufûz edersen, mânası da aydınlanır.

1870 Aklın hareketi ihtiyardır, fakat kendisi gençtir; akıl nerede ise, ona git, yapış.

1871 Küçüklüğü sevimli, ihtiyarlığı sâkin, kendisi halîm, alçak gönüllü ve çok faydalıdır.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

1872 Hukümdar bu sözleri işitti, sevindi ve şöyle dedi: — Ey sözü akıl ve bilgiden ibâret olan, uyanık adam.

1873 Tanrı bana her nimeti eksiksiz ihsan etti; şüphesiz, sen de bana Tanrının bir ihsanısın.

1874 Bu zahmet, yüklenmesi güç olan bir yüktür, fakat insan bunu yüklenmekle iyiliğe erişebilir.

1875 Kim iyilik dilerse, ağır yük yüklenir; ağır yük yüklenen dileğine ulaşmak ister.

1876 Yükümü yükleniyorsun, dilek ve iş oluyor; beni râhat ettiriyorsun, fakat sana zahmet oluyor.

1877 Tanrı bana şimdi tevfik ve kudret versin, senin hakkını bire karşı üç olarak ödeyeyim.

1878 Senin nasıl hizmet ettiğini biliyorum; beni düşünmen, senin bana candan bağlılığından ileri geliyor.

1879 Sâdık ve tam hizmetkâr kendi nefsini değil, beyin menfaatini gözetendır.

1880 Hizmetkârın dili ne der, dinle; severek hizmet eden kul beyini huzûra kavuşturur.

1881 Kulu candan bağlı olur ve işini yaparsa, bey memnûn olur ve tam bir saâdete kavuşur.

1882 Bey hizmetkârı sâyesinde göğüsünü kabartır; o arzu edildiği şekilde hizmet ederse, beyini râhat ettirir.

1883 Kul sıkıntı, yük ve zahmetleri ortadan kaldırmalı, beyine arzu ettiği yolları açmalıdır.

1884 Hangi bey böyle bir kulu bulursa, bu ona Tanrının büyük bir ihsanıdır.

1885 Bizden önce ölen dünya hâkimlerinden büyük bir kısmı da bunun hasreti ile ölüp gitmiştir.

1886 Dünya halkı huzûr ve saâdet içinde râhata kavuştu; bütün halk hukümdara duâ etti.

1887 Başka memleketlerin halkı da bunu işitti ve onun yüzünü görmeği arzu etti.

1888 Böylece aylar ve yıllar geçti; hukümdar iyi kanunlar vaz'ederek memleketini idâre etti.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

1889 Hukümdar bir gün Öğdülmiş'i yanına çağırdı ve: — Sana bir şey soracağım, bu hususta bildiğini söyle — dedi —

1890 İnsan kendi vücûduna, yedi endâma bakarsa, bunlarda zevk bulur; bunların her biri kendi kısmetini toplar.

1891 Gönül zevki nedir, göz zevki ne; bu iki zevkten benim kısmetim nedir?

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1892 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Gönlün arzu ettiği ve kuvvetle özlediği şey zevktir — dedi —

1893 Göz için, sevdiği yüzü görmek zevktir; gönül için arzusuna kavuşmak zevktir.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

1894 Hukümdar tekrar sordu: — Ey Öğdülmiş, söyle; sevgilinin nişânesi nedir?

1845 Her kes sevdiğini iddia eder; bu iddianın mânası nedir?

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1896 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Baş-üstüne; insan sevgilinin yüzüne bakınca, sevdiğini anlar — dedi —

1847 Göz için, bakarken, her şey örtülü olabilir; fakat gönül için örtü yoktur; bunu bilmelisin.

1898 Sevip-sevmediğini anlamak isterse, insan gönüle bakmalı; bu gönülden anlaşılır.

1899 Sevgililerin yüzünde bunu belirten bir alâmet bulunur; göz-göze gelince, onlar birbirlerini anlarlar.

1900 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; dinleyip, anlamağa çalış; ey insanların karpuzu.

1901 Seven insan yüzünden bellidir; ağzını açsa, sözünün mânasında sevgi kendisini gösterir.

1902 Birinin sevip-sevmediğini bilmek istersen, gözüne dikkat et; sana doğru bakınca, gözünden belli olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

1903 Hukümdar tekrar dedi: — Bu sözü dinledim, anladım; daha bir sözüm var, onu da bana söyle.

1904 Şimdi sana çok mühim bir şey soracağım bana iyice düşünerek, cevap ver.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1905 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, beyler adlarını bilgi ile yükseltmişlerdir.

1906 Beylerin kendileri bilgi sarayıdır, kul bilgisiz olur; kul sözünün ne kıymeti var.

1907 Sormak kolay, fakat cevabı güçtür; vereceğim cevap esâsen hukümdarın bilgisi dâhilindedir

1908 Kolayını hukümdar aldı; ey yiğit kahraman, güç olanı şimdi bana bırakma.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

1909 Hukümdar: — Soran muhtacdır; kendisi bilmediği için, bunu karşısındakine sorar — dedi —

1910 Bu böyle olunca, senin buna ve sorduğum söze cevap vermen gerekir.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

1911 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey iyi nizam sâhibi, dinlemek söylemekten daha iyidir — dedi —

1912 Söz söyleyen canını üzer; dinleyen ise, râhat eder ve vücûdunu semirtir.

1913 Tecrübesi olan hakîm ne der, dinle; çok söz söylememeli, daha çok dinlemeli ve düşünmelidir.

1914 İnsan dinlemekle âlim olur: çok söz söylemekten insanın başı gider.

1915 Dinlemek kulak için bir zevktir; çok söz söylemekte fayda yoktur.

1916 Söylenmeyen söz som altın sayılır; ağızdan çıkınca, bakır olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

1917 Hukümdar şöyle dedi: — Şimdi doğru söyledin, sen kendine saâdet kuşağını bağladın.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1918 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, ben kul olmağı tercih ettim — dedi —

1919 Eğer aklı eriyorsa, beyinin râhat etmesi için, kul kendi canını eritmelidir.

1920 Ben kendi bildiğimi söylerim; hukümdar dinlesin ve yanlış bulduklarını affetsin.

XXVIII.

BEYLİĞE LÂYIK BİR BEYİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİNİ SÖYLER

1921 Hukümdar bunun üzerine şöyle dedi: — Sormak istediğim şey işte şudur.

1922 Bir olan Tanrı insan-oğlunu yarattı; bunlar arasında büyük var, küçük var; kötü ve iyi adlı olanları var.

1923 Bilgili, bilgisiz, fakir ve zengin var; akıllı, akılsız ve küstah var. İyi söyle,

1924 Beyin nasıl olması gerek ki, o bunların başına geçsin, işini görsün, nâm ve şöhreti dünyaya yayılsın.

1925 Memleketi düzene girsin, halk zenginleşsin; göçtüğü zaman da, iyi nâm bıraksın.

1926 Gümüş ve sırmalar ile hazinesi dolsun; düşman boyun eğsin ve kargaşalık ortadan kalksın.

1927 Asker toplansın, kudretli bir ele sâhip olsun; yeter bilgi ile memleketi idâre etsin.

1928 Şöhret kazansın, adı dünyaya yayılsın; günden-güne yükselsin ve saâdeti artsın.

1929 Huzûr içinde ömür sürsün, uzun zaman hukümran olsun; bütün canlar feda olsun, tek o yaşasın.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

1930 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar bana çok zor bir şey sordu — dedi —

1931 Bu beylik işini hep beyler bilir; kanun ve nizam, örf ve âdet onlardan gelir.

1932 Bey doğarken, beylikle doğar; görerek öğrenir ve böylece işlerin hangisinin daha iyi olduğunu bilir.

1933 Tanrı kime bu beylik işini verirse, ona işi ile mütenâsip akıl ve gönül de verir.

1934 Tanrı kimi bey olarak yaratmak isterse, ona önce münâsip tavır ve hareket ile akıl ve kol kanat verir.

1935 Bu beylik işi beylerin işidir; beylerin işini bey olan kimse bilir.

1936 Bu işi hukümdar benden daha iyi bilir; babası bey idi, kendisi de beydir.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

1937 Hukümdar dedi: — Anladım, bunların hepsi doğrudur; bu sözü doğru söyledin, sözün misk gibi koktu.

1938 İşi yapan adam kendi vazifesini yapar; bunun kusur veya fazîlet olduğunu gören insan takdir eder.

1939 Ben iş yapan insanım, sen ise, onu gören insansın; yapan adam işinin nasıl olduğunu görenden öğrenir.

1940 Şimdi Tanrı sana akıl ve gönül verdi; akıl ve bilgi sâyesinde sen işleri sükûnetle ele alıyorsun.

1941 Küçüklüğünden beri hep benim hizmetimde bulundun; görüp öğrenerek, iyi kanunlar elde ettin.

1942 Bütün işleri artık sen anladın ve kavradın; bana da işin ve sözlerinle candan bağlısın.

1943 İnsan işini kendisine candan bağlı olana danışır; sâdık insan kendisini başkası için feda eder.

1944 Bana içten bağlı olduğun için, sana inanıyorum; sözlerime samimiyetle cevap ver.

1945 Dinle, şefkatli insan ne der; insanlığın başı merhamettir.

1946 Merhametli insanı akıllı çok öğdü; merhametli kimse insan için azizdir.

1947 Merhametli birini bulursan, bağrına bas; bilgi ve akıl bana böyle dedi.

ÖĞDÜLMIŞ'IN HUKÜMDARA CEVABI

1948 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, ey üstün el, sağ ol ve huzûr içinde yaşa — dedi —

1949 Beylik için insanın ilk önce asîl soydan gelmesi gerektir; bey cesûr, kahraman, kuvvetli ve pek yürekli olmalıdır.

1950 Babası bey ise, oğul bey doğar; o da babaları gibi, bey olur.

1951 Bey bilgili ve akıllı olmalıdır; cömert ve yumuşak huylu olmak da lâzımdır.

1952 Beyler bilgi ile halka baş oldular ve akıl ile memleket ve halkın işini gördüler.

1953 Bey adı *bilig* kelimesi ile ilgilidir; *bilig*'in lâmı giderse, *beg* adı kalır.

1954 Bey çok akıllı olmalı ve aklın kıymetini bilmelidir; bilgili insanın düşmanı çok olur.

1955 Bilgiyi takdir eden, görmüş-geçirmiş ve çok gezmiş insan ne der, dinle.

1956 Ansızın bir iftiraya uğramaması için, beyin bilgili, akıllı ve uyanık olması lâzımdır.

1957 Adının iyiye çıkması ve boyanın tutması için, iyi tavır ve hareket ile binlerce fazîlet lâzımdır.

1958 Aslında bütün insan-oğullarının menşei büyüktür; seçkinler ise, bilgi ile temâyüz etmiştir.

1959 Soyu iyi ise, insan iyi olarak doğar ve iyi olduğu için baş-köşeye geçer.

1960 Bu beylik mukaddestir, temizlik ister; halkın da temiz ve uyanık olması lâzımdır.

1961 Halk için beyin cesûr ve kahraman olması iyidir; büyük işleri ancak bu meziyetler ile karşılamak mümkündür.

1962 Tecrübeli, sözünü düşünerek söylemiş olan Ötüken beyi ne der, dinle.

1963 Halk için beyin çok seçkin olması lâzımdır; özü, sözü doğru ve tabiatı güzide olmalıdır.

1964 Bilgili, akıllı, halka muâmelesi iyi, cömert, gözü tok ve gönülü zengin olmalıdır.

1965 Her türlü iyiliğe el uzatmalı; hayâ sâhibi, yumuşak huylu ve asîl tabiatlı olmalıdır.

1966 Böyle bir bey halka lâyık, büyük bir bey olur ve bu beyden de iyi bir hânedan yetişir.

1967 İnsan her işe başlarken, bilgi ile başlar ve akıl ile sona erdirir.

1968 Bey halkı bilgi ile elinde tutar; bilgisi olmazsa, aklı işe yaramaz.

1969 Beyler işlerinde yanılırlarsa, ey devletli hukümdar, onların beyliği hastalanmış demektir; tedâvi etmelidir.

1970 Beylik hastalığının ilâcı akıl ve bilgidir; ey yumuşak huylu, onu akıl ile tedâvi et.

1971 Bey bilgili, akıllı ve zeki olmalıdır; beyliğin hastalığına ancak bunlar ile bir çâre bulunabilir.

1972 Bilgili, akıllı ve hakîm hukümdarın her iki dünyada da makamı yüksek olur.

1973 Her iki dünyayı bulan insan çok mes'ûd olur ve bütün saâdetlerin başında bulunur.

1974 Şâir şu sözü buna benzeterek söylemiştir; dikkat edersen, mânası bilgisiz için gözdür.

1975 Saâdet nedir; bana târif et; insanlar arasında mes'ûd olan kimdir.

1976 Kendisi yaşar, başkalarını da yaşatır ve ömrünü saâdet içinde geçirirse, böyle bir insan âhirette de baş-köşeyi bulur.

1977 Tabiatı iyi ve hareketi doğru ise, bak, o beyin hayatı sevinç içinde geçer.

1978 Tanrı kime bu iyi tabiatı ve bu iyi tabiat ile birlikte iyi gidişi kısmet ederse,

1979 Bu dünya, her türlü nimeti ile birlikte, onun olur; isterse, kendisi kullansın, isterse, başkalarına dağıtsın.

1980 Tanrı kuluna saâdet ile fazîleti nasîp ederse, onun tabiatı iyi ve hareketi mükemmel olur.

1981 İl ve şehirleri idâre, sulh ve sükûneti te'min etmek için, hukümdarın iyi tabiat ve binlerce fazîlet sâhibi olması lâzımdır.

1982 Bu iyi tabiat ne güzel şeydir; tabiatı iyi olan insanın hayatı da güzeldir.

1983 Tanrı kime kötü bir tabiat vermiş ise, bu felek oku ona eziyet çektirir.

1984 Hangi bey kötü bir tabiata sâhip olursa, her işi ters gider; sevinç yüzü görmez, dâimâ keder içinde yaşar.

1985 Bey takvâ sâhibi ve temiz olmalıdır; aslı temiz olan dâimâ temizlik ister.

1986 Takvâ sâhibi, hataya düşmemek için, dâimâ titiz davranır; böyle titiz hareket eden beyler doğru iş görürler.

1987 Eğer bey takvâ sâhibi ve temiz kalpli olmazsa, hiç bir vakit temiz ve isâbetli hareket edemez.

1988 Sabır ve sükûnet bey için bir ziynettir; bunlar beyliğin başta gelen meziyetleridir.

1989 İşe bilerek başlamak ve başarı ile tamamlamak için, beyin çok akıllı olması gerektir.

1990 İşi akıllı insanlar başarırlar; akılsız kimseleri işten uzak tutmalıdır.

1991 Gönül olmazsa, insan gözünün faydası yoktur; akıl olmazsa, insan gönülünden layıkı ile istifade edemez.

1992 Ey hukümdar, dinle, sâkin, iyi gönüllü ve tecrübeli insan ne der.

1993 Hangi insanda akıl ve anlayış varsa, ona insan de, onu ne kadar öğersen öğ.

1994 Akıl, anlayış ve bilgi tam olarak kimde bulunursa, kötü ise, onu iyi, küçük ise, büyük bil.

1995 İnsan için akıl ne iyi şeydir; akıllı insanlara müşâvir nazarı ile bakmalı.

1996 Acelecilik her kes için fenadır ve derûnî bir korku neticesidir; eğer bu beyde olursa, onun yüzü kül renkli olur.

1997 Acelecilik, zevzeklik ve hiddetli mizac — bunlar bilgisizlik alâmetleridir.

1998 Acele yapılan işler acı olur; acele yemek-içmek yüzünden hastalık gelir.

1999 Her işte sükûneti tercih et; yalnız ibâdette acele et, çabuk davran.

2000 Bey tok gözlü, hayâ sâhibi ve yumuşak tabiatlı olmalı, sözünde ve hareketinde açık ve vâzıh davranmalıdır.

2001 Gözü aç adam hiç bir şey ile doymaz; gözü aç olana bütün dünya nimeti kâfi gelmez.

2002 Aç gözlülük, ilâcı ve devası bulunmayan bir hastalıktır; onu, bütün dünya kâhinleri bir araya gelse, yine tedâvi edemezler.

2003 Bütün açlar yer ve içerlerse, nihâyet doyarlar; aç gözlü adamın açlığı ancak ölümle nihâyete erer.

2004 Aç gözlü adamı mal doyurmaz; bütün dünyaya sâhip olsa bile,o yine dâimâ aç gözlü ve fakirdir.

2005 Bey hayâ sâhibi ve insanların seçkini olmalı; hayâ sâhibinin tavır ve hareketi eksilmeyen bir bütündür.

2006 Hayâ sâhibi kimse yumuşak tabiatlı olur; kendisine yakışmayan hiç bir işe el sürmez.

2007 Tanrı kime hayâ ve iz'ân vermişse, ona devlet ile birlikte bütün şerefleri vermiş demektir.

2008 Bütün uygunsuz işlere mânî olan hayâdır; bütün iyi işlere ulaştıran da hayâdır.

2009 Bu hayâ ne kadar iyi şeydir ve insan için ne büyük bir zînettir; hayâ insanı her iyi işe sevkeden bir vâsıtadır.

2010 Beyin dili dürüst ve kalbi doğru olmalı ki, halka faydalı olsun ve güneşi doğsun.

2011 Eger beylerin gönülünde hiyânet bulunursa, halka faydaları dokunmaz; onlardan vaz geç.

2012 Beyin gönülü, dili ve tabiatı düzgün olmazsa, saâdet o memlekette dolaşamaz, kaçar.

2013 Sözünde durmayan beye ümit bağlama, ömrün boşuna geçer ve peşiman olursun.

2014 Bey çok ihtiyatlı ve çok da uyanık olmalı; beyler ihmâlkâr olurlarsa, bunun cezâsını başkaları çeker.

2015 Bir memleketin bağı ve kilidi iki şeyden ibârettir; biri — ihtiyatlılık, biri — kanun; bunlar esastır.

2016 Hangi bey ihtiyatlı ise, o memleketini muhâfaza eder; düşmana boyun eğdirir ve onu sım-sıkı bağlar.

2017 Hangi bey memlekette doğru kanun koydu ise, o memleketini tanzim etmiş ve gününü aydınlatmıştır.

2018 Beyliğin başı işte bu iki şeydir; bu ikisi tam olursa, bey beylik yapar.

2019 İhtiyat ile hareket edip, düşmanını yenen, cesûr muhârip ne der, dinle.

2020 Ey ülke beyi, memleketin korunmasını istersen, memleketin her tarafında ihtiyat tedbirleri al.

2021 İhtiyatlılık beylerin ülkesini genişletir; ihmâlkârlık ise, beyliğin temelini göz göre-göre sarsar.

2022 Bu ihtiyat ile sen düşmanın boynunu vur, halka hüküm et, râhat ve huzûr içinde yaşa.

2023 Bey iki şey ile kendi beyliğini bozar, eğri yola girer ve doğru yoldan şaşar.

2024 Bunlardan biri zulüm, biri ihmâlkârlıktır; bu ikisi ile bey memleketini harâp eder.

2025 Düşmanın boynunu kırmak istersen, gözünü, kulağını tetikte bulundurmalısın.

2026 Beyler düşmanı ihtiyat ile vurmuşlar ve ihmâlkârlık ile beyliğin bağlarını çözmüşlerdir.

2027 Beyler ihmâlkâr olurlarsa, işlerini başaramazlar; bey iyice bilmelidir ki, ihmâlkârlık ederse, beyliği devam edemez.

2028 İhtiyatlı insan dâimâ hazırlıklı bulunur ve ihmâlkâre pusu kurar.

2029 Bey ihtiyatlı olursa, memleketine el dokundurmaz; eğer dokunursa, o bu tecâvüzü akıl, fikir ve bilgisi ile karşılar.

2030 Zâlim adam uzun müddet beyliğe sâhip olamaz; zâlimin zulmüne halk uzun müddet dayanamaz.

2031 Bilgili bunu nasıl ifâde eder, dinle; zâlim memleketine uzun müddet hukūm edemez.

2032 Zulüm yanar âteştir, yaklaşanı yakar; kanun — sudur; akarsa, nimet yetişir.

2033 Ey hakîm, memlekette uzun müddet hüküm sürmek istersen, kanunu doğru yürütmeli ve halkı korumalısın.

2034 Kanun ile ülke genişler ve dünya düzene girer; zulüm ile ülke eksilir ve dünya bozulur.

2035 Zâlim zulmü ile bir çok sarayları harâp etmiş ve sonunda kendisi açlıktan ölmüştür.

2036 Beyler gönüllerini temiz tutar ve kanunu tatbik ederlerse, beylik bozulmaz ve uzun müddet ayakta durur.

2037 Ey devletli hükümdar, en kötüsü beylerin adının yalancıya çıkmasıdır.

2038 Beyin sözü doğru olmalı, tavır ve hareketi itimat telkin etmelidır ki, halk ona inansın ve huzûr içinde yaşasın.

2039 Yalancı insanlar vefasız olur; vefasız kimseler halkın hayrına uygun olmayan işler yaparlar.

2040 Vefâlı insan ne der, dinle; insan için insanlığın başı vefâdır.

2041 Sözü yalan olan kimsenin tavır ve hareketi cefâdır; cefâ kimde ise, o kimse hayvandır.

2042 Yalancı adamdan vefâ bekleme; bu uzun yıllardan beri tecrübe edilmiş bir sözdür.

2043 Bey cesûr, kahraman ve atılgan olmalı; bey cesâreti ile düşmana karşı koyar.

2044 Korkak askerin cesâret alması için, kumandanın kahraman ve cesûr olması lâzımdır.

2045 Cesûr insan korkakların başına geçer ve her kes ondan cesâret alır.

2046 Bu söze şâhit olarak, şu beyti oku; bu sözü gönülüne al ve aklına koy.

2047 Arslan köpeklere baş olursa, köpeklerin her biri kendi karşısındakine arslan kesilir.

2048 Eğer arslanlara köpek baş olursa, o arslanların hepsi köpek gibi olur.

2049 Beye cömertlik ve alçak gönüllülük lâzımdır; alçak gönllülük ile birlikte tabiatı da sâkin olmalıdır.

2050 Beyler cömert olursa, adları dünyaya yayılır; bunların nâm ve şöhretleri ile dünya korunur.

2051 Etrafına üşüşerek, asker toplanır ve ordu olur; asker ve ordu ile insan dileğine kavuşur.

2052 Harp eden ve hayatını bununla kazanan insan ne der, dinle: ey kahraman, vur al ve aldıklarını tekrar yiğitlere ver.

2053 Cömert ol, bağışla, yedir ve içir; eğer malın eksilirse, tekrar vur, al ve eksileni tamamla.

2054 Cesûr, gözü pek olan insan için mal eksik olmaz; ak doğan için de yem eksik olmaz.

2055 Kılıç, balta, ok, yay ile kuvvet ve cesâret varken, yiğit adam mal için endişe etmemelidir.

2056 Dünya hâkimi hakîm bey niçin hazîne toplar; asker nerede ise, oradan hazır hazîne alır.

2057 Memleket tutmak için, çok asker ve ordu lâzımdır; askeri beslemek için de çok mal ve servete ihtiyac vardır.

2058 Bu malı elde etmek için, halkın zengin olması gerektir; halkın zengin olması için de, doğru kanunlar konulmalıdır.

2059 Bunlardan biri ihmâl edilirse, dördü de kalır; dördü birden ihmâl edilirse, beylik çözülmeğe yüz tutar

2060 İyi nâm ve şöhretle adının yayılmasını isterse, bey bir de şu beş şeyi kendinden uzak tutmalıdır.

2061 Biri acelecilik, ikincisi cimrilik ve üçüncüsü hiddettir; bunlara karşı mukavemet et, mağlûp olma.

2062 Bir bey için fenâ olan şeylerin dördüncüsü inatçılıktır; yakışmayan bu şeylerin beşincisi, şüphesiz, yalancılıktır.

2063 Adının kötüye çıkmaması ve sözünün itibârını kaybetmemesi için, beyler bunlardan kendilerini uzak tutmalıdır.

2064 Bunların en kötüsü bu inatçılıktır; inatçı kimse, hiç şüphesiz, çok sıkıntı çeker.

2065 Şâir buna benzer bir söz söylemiştir; şâir sözüne değer veren insanın ifâdesi zenginleşir.

2066 İnatçılık insan için ağır bir yüktür; inatçılıktan kendini kurtar ve onunla savaş.

067 Düşmanın yapamadığı fenalığı onun kendi hareketi kendisine yapar; bunun düşmandan farkı nedir, bu da düşmandır.

068 Ey hukümdar, bir çok memleketleri elde etmek istersen, yapabilirsen, şu üç işi yap.

069 Sağ elin ile kılıç sallar ve vururken, sol elin ile mal dağıt.

070 Ağzından çıkan sözler şekerden daha tatlı olsun; böylece bey-kul, büyük-küçük, hepsi sana boyun eğer.

71 Halk tarafından sevilmesi ve itibar görmesi için, ey hukümdar, beyin şu bir şeye sâhip olması lâzımdır.

72 O güler yüzlü, tatlı sözlü, yumuşak huylu olmalı ve bütün hareketlerinde de bunlara uygun davranmalıdır.

73 Bey gönülünü alçak tutmalı, eli açık olmalı, merhameti de bunlarla mütenâsip bulunmalıdır.

74 Her türlü fazîleti tam olarak elde etmeli; uygunsuz ve olmayacak şeylerden uzak durmalıdır.

75 Böyle bir bey insanların seçkini ve halkın iyisidir; seçkin ve iyi olan kimse eksilmeyen bir aya benzer.

76 Bütün dünya halkı ona kul olur; bu gibi beyler dünyaya hâkim olurlar ve bütün dileklerine kavuşurlar.

77 Asık suratlı, kaba sözlü, kibirli ve mağrûr insan her kesi kendisinden nefret ettirir ve işini yoluna koyamaz.

78 Küstahlık, acelecilik, zevzeklik, bunlar avam tabiatıdır; bey bunlardan uzak bulunmalıdır.

2079 Avam tabiatının beye yakın olması uygun düşmez; bu tabiat yaklaşırsa, bey itibârını derhâl kaybeder.

2080 Siyah — kul rengidir, bey — beyaz olur; siyah ve beyaz böyle ayırt edilmiştir.

2081 Seçkin bir bey olabilmek için, fazîlete kıymet verilmelidir, ey nâmlı meşhûr.

2082 Bir kimsenin adı bey, fakat tabiatı avamınki gibi olursa, o halk arasında avamdan daha aşağı görülür.

2083 Bey güzel yüzlü, saçı-sakalı düzgün, yakışıklı ve orta boylu olmalı; aynı zamanda nâm ve şöhret sâhibi bulunmalıdır.

2084 Yüzünü gören her kes, bakınca, onu sevmeli; memleketi ve halkı ona bakıp, güvenle yaşamalıdır.

2085 Düşmana karşı cesûr ve mert olmalı; güzelliği bakan gözü sevgi ile parlatmalıdır.

2086 Bilgi nazarında boyunun çok uzun olması makbûl değildir; onun çok bodur olması da güzel düşmez.

2087 Onun için bey orta boylu olmalıdır; orta boylu olması daha iyidir.

2088 Çok yaşamış ve başından çok şeyler geçirmiş, tecrübeli insan ne der, dinle.

2089 Kısa boylu, bodur kimseler hırçın tabiatlı olurlar; hırçın nereye giderse, orada kavga başlar.

2090 Boy orta ve her şey bununla mütenâsip olmalı; ey bilgili insan, her işte itidâlden ayrılma.

2091 Bey içki içmemeli ve fesatlık yapmamalıdır; bu iki hareket yüzünden, sonunda ikbâl elden gider.

2092 Dünya beyleri şarabın tadına alışırlarsa, memleketin ve halkın bundan çekeceği zahmet çok acı olur.

2093 Dünyaya sâhip olan vaktını kumara verirse, memleketin bozar ve kenbisi de muhtac duruma düşer.

2094 Devlet işleri ihmâl edilir ve vaktında yapılmazsa, arkasından avcı kuşla tâkip etsen bile, bir daha ele geçmez.

2095 Bilgi veren ve bilgisizi yererek, içkiden men'eden insan ne der, dinle.

Ey içki düşkünü, boğazının esiri, içki içme; içki içersen, sana fakirlik yolu açıldı demektir.

Avam içkiye müptelâ oldu, malı rüzgâr gibi uçtu; bey içkiye müptelâ olursa, memleketi nasıl durur.

2098 Bu içki ve meyhâneci düşmandır, insanın parasını alır; içki içen hırçın ve kavgacı olur.

2099 İnsan sarhoş olursa, deli olur ve aklını kaybeder; deli hiç doğru iş yapar mı.

2100 Takvâ sâhibi insan ne der, dinle; ey boğazının kulu, bu söze göre hareket et.

2101 Yapılacak nice işler içki yüzünden yapılamaz; yapılmaması gereken nice işler de sarhoşken yapılır.

2102 Nice uygunsuz işler içki yüzünden işlenir; nice iyi işler sarhoşluk yüzünden geri kalır.

2103 Bey içki içer ve oyunla vakit geçirirse, memleket işini düşünmeğe ne zaman fırsat bulur.

104 Nerede fesat olursa, oradan saâdet kaçar, gider; fesat, şüphesiz, her yerde dâimâ beyliğe halel getirir.

105 Saâdet ve ikbâl temizdir, her yerde temizlik arar; bu saâdet durudur ve ancak saf olanı destekler.

106 Bey içkiye müptelâ, müfsit ve kaba olursa, onun bütün halkı da ayyâş olur.

107 Halkın bütün uygunsuzluklarını beyler düzeltir; bey uygunsuzluk ederse, onu kim yola getirir.

108 İnsan temiz olmayan şeyleri su ile yıkayıp, temizler; eğer su kirlenirse, o ne ile ve nasıl temizlenir.

2109 İnsan hastalanırsa, tabip bunun ilâcını verir; eğer tabip hastalanırsa, onu kim tedâvi eder.

2110 Beyler tavır ve hareketlerini temiz ve doğru tutmalıdırlar; halk yolunu ve gidişini beyin yoluna uydurur.

2111 Beyler örf ve kanuna nasıl riâyet ederlerse, halk da aynı şekilde örf ve kanuna itâat eder.

2112 İşte şu söz de buna şâhittir; bu sözün, dikkat edersen, mânası buna uygundur.

2113 Beyler hangi yoldan giderlerse, beylerin bu gidişi kulun da yoludur.

2114 Beyi iyi ve gidişi doğru ise, kulu da daha iyi yürüyecektir.

2115 Bey mağrûr, kabadayı ve kibirli olmamalı; gurûr insanı doğru yoldan çıkarır.

2116 Beyler, şüphesiz, saâdetle büyük olurlar; bundan nasip alabilmeleri için gönüllerini küçük tutmalıdırlar.

2117 Akıllı, insanların iyisi, halk arasında seçkin ve bilgili bey ne der, dinle.

2118 Beyler büyüklük taslar ve kibirli olurlarsa, ey oğul, onlar, şüphesiz, itibar görmezler.

2119 Gurûr ile insan göğe yükselmez; alçak gönüllü olmakla da işi bozulmaz.

2120 Gurûr faydasızdır, o insanları kendinden soğutur; alçak gönüllülük insanı yükseltir.

2121 Bey mütevâzı ve alçak gönüllü olmalıdır; eğer böyle değil ise, sen ondan elini çek.

2122 Bey mütevâzı ve alçak gönüllü olmalı, suçlu kimselerin de suçunu affetmelidir.

2123 Hizmetinde bulunanlar ona çabuk ısınırlar ve gönülden bağlı olurlar; gönülden bağlı olan, candan adamlar severek hizmet ederler.

2124 Halka baş olan beye himmet lâzımdır; bu himmet ile birlikte mürüvvet de bulunmalıdır.

2125 Bey himmet ve mürüvvet ile şöhret bulursa, dileğine erişir ve av ayağına gelir.

2126 Himmet sâhibi olmayan kimse ölüdür; o her iki dünyada da mahrum kalır.

Himmeti ile berâber, bir de siyâset lâzımdır; siyâset için de beylik şartlarını hâiz bir beyin riyâseti lâzımdır.

Bey memleket ve kanunu siyâset ile düzene koyar; halk hareketini onun siyâsetine bakarak, tanzim eder.

Şu beyitler bu söze cevap ve şâhittir; şâhit nerede ise, huccet de oradadır.

2130 Beylerin kapısını siyâset süsler; bey siyâset ile memleketini düzene koyar.

2131 Kötü insanlara karşı siyâset yürütmeli; halk arasında kargaşalığı siyâset yatıştırır.

2132 Memleketin direği, temeli, sağlamlığı, esâsı ve kökü iki şeye bağlıdır.

2133 Bunlardan biri halkın hakkı olan kanun, diğeri de hizmette bulunanlara dağıtılan gümüştür.

2134 Kanun himâyesinde halk sevinç içinde yaşamalı ve parayı görerek, hizmet edenlerin de yüzleri gülmelidir.

2135 Bu iki zümre beyden memnûn olursa, memleketi ve idâresi düzene girer; bey huzûra kavuşur.

2136 Her hangi bir bey halka kanun vermez, halkı korumaz ve halkın serveti kapanın elinde kalırsa,

2137 O halkın içine ateş atmış olur; memleketi bozulur ve hiç şüphesiz, beyliğin temeli yıkılır.

2138 Hangi bey askerini memnûn etmezse, kılıç da kınından çıkmaz.

2139 Beyler kılıç ile memleketlerine hâkim olurlar; kılıçsız, gâfil bey memleketine sâhip olamaz.

2140 Kılıç ile balta memleketin bekçisidir; halkın başında bulunan, kılıç sâyesinde memleketler ele geçirir.

2141 Dünyayı elinde tutan, kılıç ve balta ile düşmanını yenmiş olan ne der, dinle:

2142 Ey memlekete hâkim olan, onu muhâfaza etmeli; zehir yiyen kimse bunu gaflet yüzünden yer.

2143 Ey kudretli, kılıç ve baltayı kendine muhâfız yap; kılıç bekçi olursa, bey râhata kavuşur.

2144 Kılıç kımıldadığı müddetçe düşman kımıldayamaz; kılıç kınına girerse, beyin huzûru kaçar.

2145 Ey bey, kılıç kullananı her vakıt memnûn et ve böylece kendin de dâimâ sevinç içinde yaşa ve zahmet yüzü görme.

2146 Öğdülmiş tekrar dedi: — Ey devletli hukümdar, memleket işleri çok ağır, fakat şerefi büyüktür.

2147 Halka baş olmak büyük ve ağır bir iştir; o dâimâ başa dert olur ve insana eziyet verir.

2148 Dikkat edersen, sevinci az, kaygısı çoktur; öğeni az, fakat söğeni daha çoktur.

2149 Nereye bakarsan, orada bir tehlike vardır; sevincini sorarsan, o daha azdır.

2150 Sevmeyeni çok, seveni nâdirdir; didinmesi çok, râhatı azdır.

2151 Hiç bir yerde gönülü emin olmaz; gönülün emin olmaması, insan için, büyük bir ıstıraptır.

2152 Dikkat edersen, onun her işinde bir tehlike vardır; tehlikeli işin tadı kaçar.

2153 Dinle, akıllı sözü ne der; akıllının sözü, dikkat edersen, tamamen bir inciye benzer.

2154 Hukümdarın boynu kıl gibi, başı ise, burc kadardır; akıllı insan ona pek inanmaz.

2155 Beylik baş üzerinde bir kılıç gibidir; her gün onun için tehlikeli bin iş vardır.

2156 Her beylik işi böyledir; bazısı huzûra kavuşur, bâzısı ise, kendi başını yer.

2157 Dünya ve âhireti, bunların her ikisini birden bulmak istersen, şu bir kaç işi bırakma; muktedirsen, bunları yerine getir.

2158 Gönül ve dilini doğru tut, Tanrıya sığın; Allahın emrine itâatsizlik etme.

2159 Tanrıdan ne gelirse, ona râzı ol; her şeye râzı olmak kulluk icâbıdır.

2160 Bütün halka içten gelen bir merhamet göster; dâimâ iyilik yap ve kendin iyilik bul.

2161 Halka faydalı ol, ona zarar verme; iyi hareket et, kötülerin zararlarını ortadan kaldır.

2162 Dünya ve hayat senin oldu; hayatta iken, ondan sevinçle istifâde et.

2163 Can çıksa dahi, ümidini kesme; inan ki, Tanrı iyiye iyi yol gösterir.

2164 İşte benim bu söylediklerimi hükümdar işitti; bey için böyle bir fazîlet ve bilgi lâzımdır.

2165 Hangi insanda bu fazîlet ve bu terbiye bulunursa, onu, bey olarak, memlekette yükseltmelidir.

2166 Böylesi mükemmel bir bey ve halka baş olur; insan ondan her türlü iyilik bulur.

2167 Bilgili ve zeki insan ne der, dinle; bilgili ve zeki insanın bilgisi memleket için bir zînettir.

2168 Bey bilgili, akıllı ve âdil olmalı; şöhretinin yayılması için de cesûr ve tedbirli davranmalıdır.

2169 Bey, memleketini iyice koruyabilmesi için, bir de asîl, hayâ sâhibi, yumuşak huylu ve merhametli olmalıdır.

2170 O gözü tok, sabırlı, alçak gönüllü, şefkatli ve sâkin tabiatlı olmalıdır.

2171 Bütün fazîletlerde her kesten üstün olmalı; halka karşı adâletle muâmele etmelidir.

2172 Hangi memleketin beyi böyle olursa, o memleket halkı kurtulur; derdi kalmaz.

2173 Orada saâdet güneşi doğar ve memleket huzûra kavuşur; fakat ne yazık ki, bu gibi insanlar çok yaşamazlar.

2174 Ey hukümdar, benim bildiğim bunlardır; aklımın erdiklerini işte sana arzettim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMIŞ'E CEVABI

2175 Hukümdar: — Anladım, doğru söyledin, bana lâzım olan bunlar idi, bilgide yanılmadın — dedi —

2176 Sana soracak bir sözüm daha var, onu da bana açık olarak, söyle.

2177 Beyi böyle her türlü fazîlet sâhibi olursa, ey seçkin insan, veziri nasıl olmalıdır ki,

2178 Altın ve gümüşten zengin bir hazine toplasın; memleket düzene konsun, şehir ve eyâletler çoğalsın.

2179 Memleketi tanzım eyleyerek, doğru kanun ile idâre etsin; hizmetinde bulunanlar iyilik görerek, ona ısınsın.

2180 Halk huzûra kavuşsun, kimse ona el uzatmasın; beyin adı iyilik ile dünyaya yayılsın.

XXIX.

ÖĞDÜLMİŞ BEYLERE VEZİR OLACAK İNSANIN NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2181 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hukümdar, vezir beylerin eli demektir; onlar işleri bu eller ile görürler — dedi —

2182 Hiç şüphe yok, bey için vezir çok lüzûmludur; vezir iyi olursa, bey râhat uyur.

2183 Beylerin yükünü yüklenen vezirdir; beyliğin temelini sağlamlaştıran da vezirdir.

2184 Bu işe halk içinde çok temâyüz etmiş, seçkin insan lâzımdır; aklı, gönlü ermeli ve işe yürekten bağlanmalıdır.

2185 Aklı çok ve bilgisi deniz gibi derin ve geniş olmalı, her iş elinden gelmeli ve beyin yüzünü güldürmelidir.

2186 Asîl bir âileden gelmeli, takvâ sâhibi ve dürüst olmalı, hayatını da dürüstlük ile geçirmelidir.

2187 Vezirlik mühim bir iştir; bu iş için seçkin insan lâzımdır; o doğru ve asîl tabiatlı olmalıdır.

2188 Vezir, akıllı ve bilgili olmalıdır; bu iş için zekâ ve yumuşak huylu olmak lâzımdır.

Soyu iyi olan akıllı insan her yerde yükselir ve hiç bir şeyden mahrum kalmaz.

Vezir imanlı, takvâ sâhibi ve temiz olmalı, memleket ve halk ondan her bakımdan emin bulunmalıdır.

2191 İnsanların seçkini takvâ sâhibi olan kimsedir; o bütün muhtaclara ilâc ve devâdır.

2192 Takvâ sâhibi insan işte tedbirli davranır; yakışıksız işlere yaklaşmaz ve işin vaktını bilir.

2193 Beyden sonra, onun yerine, hareket ve söz ile memlekete hukmeden insan vezirdir.

2194 Soysuz adamlar temiz olmazlar; temiz olmayan kimse vezirliğe yakışmaz.

2195 Soylu insan vefâlı olur, temiz olmayanın işi dâimâ cefâdır.

2196 Kanun adamı ne der, dinle; kanun adamı her yerde itibar görür.

2197 Soylu insanların hareketi zarif olur; onlar ellerini halk üzerine vefâ ile uzatırlar.

2198 Ne kadar şeker ve ilik ile beslesen dahi, temiz olmayanın hareketi vefâsız ve cefâlı olur.

2199 Vezir hayâ sâhibi, gözü tok ve itimat edilir bir insan olmalıdır; insanların kabası hayâsız adamdır.

2200 Onun gözü tok olmalı ve onda mal hırsı bulunmamalıdır; gözü aç olan kimse, bütün dünyaya nâil olsa bile, doymaz.

2201 İnsanların seçkini hayâ sâhibi olanıdır; hayâ sâhibi olan kimse, insanların başıdır.

2202 Kimde hayâ varsa, ona her işi teslim et; insan hayâ ile küstahın yolunu tıkar.

2203 İnsanların aşağısı hayâsız adamdır; hayâsızın dili doğru söz söylemez.

2204 Hayâ sâhibi, yumuşak huylu insan ne der, dinle; bak, acıdığı için, sana nasihat verir.

2205 Hayâsız adamdan uzak dur, uzak; hayâsız inkâr eden gözdür.

2206 Hayâsızın yüzü, dikkat edersen, etsiz bir kemiktir; hayâsızın özü ise, kapanmaz bir gediktir.

2207 Hayâ ile insanın şerefi artar; hayâ sâhibinin bundan dolayı gözü parlar.

2208 Vezirin yüzü güzel ve düzgün, kendisi de, halkın hakkını alabilmesi için, âdil olmalıdır.

2209 Doğru hareketli ve mülâyim tabiatlı olursa, ondan halka her vakıt iyilik gelir.

2210 Hizmetkârların başı olan vezir doğru hizmet etmezse, beylerin işi hep eğri olur.

2211 Hizmetkârın doğru ve dürüst olması lâzımdır ki, beyler inanıp, işlerini emniyetle ona tevdi etsinler.

2212 Güzel insanın tabiatı da güzel olur; hareketi de güzel olursa, memlekete faydası dokunur.

2213 Kimin yüzü ve dış görünüşü güzel ise, dışı gibi, onun içi de güzel olur.

2214 Tecrübe etmiş ve tecrübe ile iyiyi, kötüyü ayırt etmiş insan ne der, dinle.

2215 İnsanın iç tabiatı onun dış görünüşüne eştir; yüzü ve kıyâfeti ile hareketi birbirine denktir.

2216 Dışını görürsen, bunu içi için yeter şâhit say; insanın içi dışı gibi ve dışı da içi gibidir.

2217 Saçı-sakalı düzgün olan vezir heybetli olur; vezir heybetli olursa, işi yolunda gider.

2218 Vezir hesap bilir, âlim ve zeki olmalıdır; bilgili olmalı ve çeşitli yazıları bilmelidir.

2219 Vezirin işi hep hesapla döner; hesap bilmezse, hizmetkârın işi kalır.

2220 İnsan işini-gücünü hesap ile yapar; yıl, ay, gün ve zamanı hesap ile tâyin eder.

2221 Hesabın adı hesaplı davranmaktan hesap olmuştur; dikkat edilirse, hesap çok hesaplı bir iştir.

2222 İnsan zeki olmazsa, işi başaramaz; insan işini zekâ ile yapar.

2223 İnsan bildiklerini yazı ile yazar; yazarsa, ne yapmış olduğunu bilir.

2224 Bu yazı zekâ nişânıdır; yazı bilen insan çok zeki olur.

2225 İnsan-oğlu yazı bilmese idi, yıl, ay ve günün sayısını nasıl bilirdi.

2226 Âlimler kitap yazıp bırakmamış olsalar idi, hesap yapmağa nasıl bir çâre ve imkân bulunurdu.

2227 Tanrı bu âlemi yaratmadan önce, levh ile kalemi yaratmıştır.

2228 Kulun neler yaptığını melek yazar, sonra Tanrı yarın o işi sorar.

2229 Vezirin gönülü alçak ve dili yumuşak olmalıdır; böylelikle insan kendisini başkalarına sevdirir.

2230 Alçak gönüllülük insanı sevdirir; kendisini sevdiren kimseler arkadaşlarını da memnûn ederler.

2231 Alçak gönüllü ve sâkin tabiatlı insan ne der, dinle; insan için alçak gönüllü olmak ne iyi şeydir.

2232 Alçak gönüllü insan halk arasında sevimli olur; haşin ve kibirli adam ise, sevimsiz olur.

2233 Alçak gönüllü insan uzun müddet itibarda kalır; haşin ve kibirli insanlar büyüklüğe ulaşamazlar.

2234 Vezirliğe çok olgun bir insan lâzımdır; o okuyan-yazan ve çok anlayışlı bir insan olmalıdır.

2235 Sözü, gönülü bir, hareketi doğru, hayâ sâhibi, merhametli ve halk arasında dürüst olarak tanınmış olmalıdır.

2236 Gözü tok, uyanık, ihtiyatlı ve işinin ehli olmalı; işe yarayan ve yaramayan kimseleri ayırt edebilmelidir.

2237 Hizmete hâzır, vefâlı, emânete karşı titiz ve bir de temiz gönüllü olmalıdır.

2238 Bu fazîlet ve bilgiler kimde tam olarak bulunursa, hukümdar vezirliği ona verebilir.

2239 Beye böyle bir kimse vezir olursa, bey ve halk, her ikisi de huzûra kavuşur.

2240 Hukümdarın işi, dilediği gibi, tam olur; memleketi düzene girer ve insanlar zenginleşir.

2241 İşe yaramayan, fena biri memlekete vezir olursa, o memleket halkı, fakiri ve zengini, hepsi bozulur.

2242 Vezirin iyi olması halk için faydalıdır; halka faydalı olduğu gibi, hukümdar için de zevklidir.

2243 Bilgisi deniz gibi derin, bilgi ile gönülü ve göğüsü aydınlanmış olan insan ne der, dinle.

2244 Beyin sözü ve gönülü iyi olursa, onun hizmetinde bulunanlar doğruluk yolunu tutarlar.

2245 Eğer beyler zâlim ve kötü olurlarsa, onların hizmetinde bulunanlar iyi izden ayrılırlar.

2246 Bey iyi olursa, onun hizmetinde bulunanların hareketi iyi olur ve zararları dokunmaz.

2247 Beyler kendileri kötü olmadıkça, dikkat et, kötü kimseleri yanlarına yaklaştırmazlar.

2248 Kötülük nerede ise, kötüler de beraberdir; ey iyi insan, sen yürü ve iyi arkadaş ara.

2249 Kötü iyi ile hiç bir zaman anlaşamaz; doğru eğri ile hiç bir zaman başa çıkamaz.

Karanlık gece aydınlık güne yaklaşmaz, yeşil su kırmızı ateşe konuk olmaz.

Tanımadığın adamı tanımak istersen, onun tanıdıklarını sor, o zaman anlarsın.

2252 Her şey kendisi gibi olanlar arasına katılır; sen doğrulukla yaşa, eğrilere katılma.

2253 Bu söze şâhit olan şu beyti oku; bu beyti oku ve onu gönlüne yerleştir.

2254 Yürüyen, uçan her şeye bak; her biri kendi dengini kendisine eş ve akran seçer.

2255 Kötü iyiye katılmaz, kaçar; her şeye tatbik edilebilen bu kaideye dikkat et.

2256 Vezir bey için dâimâ bir müşâvirdir, müşâvirler her işte kıyasla hareket ederler.

2257 Kötüye katılma, onun işi kara ve tabiatı fenâ olur; bu ağır yükü kolay yüklenemezsin.

2258 Beyler iyi insanları kendilerine yakın tutarlarsa, memleketin işi yoluna girer ve iyi ad bırakırlar.

2259 Eğer bey kötü adamları kendisine yakın tutarsa, adını lekeler ve memleket işini bozar.

2260 Ey hukümdar, böyle bir vezir bulunursa, o beyini huzûra kavuşturur ve halkı râhat uyur.

2261 Bey onun vâsıtası ile bütün arzularını elde eder; durum ne olursa-olsun, bütün işi düzene girer.

2262 Halkı zenginleşir, memleketi de tanzim edilir; hazine çoğalır, beyin hayatı saâdet içinde geçer.

2263 Adı, şöhreti tâzeliğini hiç bir vakit kaybetmez, ebedî kalır; kendisi yıpranarak ihtiyarlasa bile, yeri sağlamlığını muhafaza eder.

2264 O bu dünya saâdetini elde ettiği gibi, öbür dünya saâdetine de nâil olur; uzun uzaman hep devlet ve ikbâl içinde yaşar.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

2265 Hukümdar: — Bu sözleri iyice anladım — dedi — bugün çok güzel şeyler konuşuldu.

2266 Şimdi bana söyle, beylerin işini iyi görmesi için, kumandan nasıl olmalıdır ki,

2267 Ordunun başına geçsin ve işini başarı ile yapsın ve hataya düşmesin.

2268 Bana söyle, kim bu işe yarar ve düşmanın ordusunu bozarak, onu darmadağın eder?

XXX.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA KUMANDANIN NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2269 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, düşmana karşı her vakıt üstün ol — dedi—

2270 Anlaşmak istemeyen düşmanın uykusunu kaçırmak için, şüphesiz, beye bir ordu kumandanı lâzımdır.

2271 Bu işe çok çevik, sert, tecrübeli, tam ve pek yürekli bir adam lâzımdır.

2272 Orduya kumanda, askeri idâre etmek ve düşmanı kırmak çok büyük bir iştir.

2273 Bu iş için seçkin insan lâzımdır; ihmâlkârlık yüzünden töhm altında kalmaması için, o ihtiyatlı ve uyanık olmalıdır.

2274 Cömert, cesûr, alçak gönüllü, sofrası açık ve soğuk kanlı olmalıdır.

2275 Etrafına en seçkin kimselerin toplanması için, ordu başında bulunan insanın çok cömert olması lâzımdır.

2276 O bütün malını askere dağıtmalı ve bir çok kimseleri dost ve silâh arkadaşı edinmelidir.

2277 Kendisine bir at, giyim ve silâh ayırması kâfidir; meşhûr olup, dünyaya nâm salmak ona yeter.

2278 Çoluk-çocuk ve karım diye, mal toplamamalı veya mülk ve bağ-bahçe edineceğim diye, gümüş yığmamalıdır.

2279 O bütün arzusunu kılıcı ile istemelidir; vurmalı, almalı, vermeli ve böylelikle şöhretini büyütmelidir.

2280 Silâh arkadaşlarını yedirip-içirmeli ve giydirip-kuşatmalı; onlara çok at-koşum, köle ve câriye ihsan etmelidir.

2281 Böyle olursa, onun etrafına mert yiğitler toplanır ve tatlı canlarını fedâ ederek, cesetlerinden dağlar ve kayalar meydana getirirler.

2282 O çok cesûr, zeki ve aynı zamanda da mert ve geniş yürekli olmalıdır.

2283 Harpte korkak kimselere lüzûm yoktur; korkak insanlar kadınlara benzerler.

2284 Korkak kimseler orduyu bozarlar; ordu bozulursa, askerler birbirini ifsat ederler.

2285 Harpte cesûr yiğitler dayanmalı, düşman at salarsa, hemen toplanmalıdır.

2286 Ölüm için, hiç şüphesiz, ecelin gelmesi lâzımdır; eceli gelmeden, hiç bir yiğit ölmez.

2287 Ölümü hatırına getirmeyerek, düşmanını vuran, yaman ve pek yürekli adam ne der, dinle.

2288 Anadan doğan hiç kimse ecelsiz ölmez; düşmanı görünce, neden korkarsın?

2289 Düşmana yalın hücûm et, erkekler gibi vuruş; eceli gelmeyince, insan kat'iyen ölmez.

2290 Kumandan haysiyet sâhibi olmalıdır; o şerefi için düşmana karşı koyar ve intikamını almadan, ondan yüz çevirmez.

2291 Şeref duygusu ile insan düşmanını darma-dağın eder; harpte ilk önce şerefsiz kimseler kaçar.

2292 Korkak kimse dahi haysiyetini korumak için, kahramanlık gösterir; öğülmesi için insan kendisini ölüme atar.

2293 Cesûr dediğin haysiyet sâhibi olur; haysiyetli insan ölürken, vuruşarak ölür.

2294 Kumandan iyi tabiatlı ve alçak gönüllü olmalıdır; o böylelikle kendisini halka sevdirir.

2295 Alçak gönüllü kimse insanların kalbini kendisine ısındırır; kötü dilli ve hiddetli kimseler insanları kendisinden uzaklaştırırlar.

2296 Ordu kumandanı mağrur olursa, şüphesiz, düşmandan dayak yer.

2297 Mağrûr adam ihmâlkârlık eder; ihmâlkâr adam ya bozulur yahut vakıtsız ölür.

2298 Nâmlı ve şöhretlı olması ve adının yayılması için, onun cesûr, heybetli, saçı-sakalı düzgün ve mert insan olması lâzımdır.

2299 Kendisinden korkmaları için, onun kötülere karşı heybetli görünmesi, sevmeleri için de, yumuşak huylu kimselere iyi davranması lâzımdır.

2300 Ordu kumandanı siyâset etmesini bilmeli; ordu işi siyâsete bağlı olur.

2301 Siyâset tatbik edilirse, ordu başsız kalmaz; ordu başlı olursa, asker birbirine bağlı kalır.

2302 Hangi ordu başsız kalırsa, onu bırak; o ordu bozulur; ey hukümdar sen çok yaşa.

2303 Kötülere haşmet ve siyâset, iyilere ise, dâimâ hürmet lâzımdır.

2304 İyi insanlara her türlü iyilikleri ver; onları memnûn etmeli ve onlara yük yükletmemelidir.

2305 Bütün insanlar bu iyilikleri ararlar; insan iyiliğini gördüğü adama kul olur.

2306 Yumuşak huylu insan ne der, dinle; bu beyti oku ve kendini teselli et.

2307 Hür ve serbest insanların hepsi iyilik kuludur; sen iyilik yaparak, doğruluk yolunu aç.

2308 İnsanca hareket etmek için, sen dâimâ insan ol; insan insanlığın temelini böyle tesbit etmiştir.

2309 Düşmana karşı sefere çıkmak ve ordunun hareketini idâre edebilmek için, kumandanın şu bir kaç vasfa sâhip olması gerekir.

2310 Onun yüreği harpte arslan yüreği gibi ve dövüşürken de bileği kaplan pençesi gibi olmalıdır.

2311 O domuz gibi inatçı, kurt gibi kuvvetli, ayı gibi azılı ve yaban sığırı gibi kinci olmalıdır.

2312 Aynı zamanda, kırmızı tilki gibi, hîlekâr olmalı; deve aygırı gibi, kin ve öç gütmelidir.

2313 Kendisini saksağandan daha ihtiyatlı tutmalı; gözünü, kaya kuzgunu gibi, uzaklara çevirmelidir.

2314 Arslan gibi, hamiyeti yüksek tutmalı; baykuş gibi, geceleri uykusuz geçirmelidir.

2315 İnsan bu vasıflar ile harpçi olur; harpçi olur ve işinin ehli olur.

2316 Harpçi her vakıt silâh taşıyan kimsedir; o düşmanı vurur ve zafer kazanır.

2317 Onun tuzu-ekmeği ve yemeği bol, atı, elbisesi ve silâhı da buna denk olmalıdır.

2318 İnsanın adını tuz-ekmek, yiyecek ve içecek dünyaya yayar; bu hayatın devası yiyecek ve içecektir.

2319 Ila'nın meşhûr şâhsiyeti ne der, dinle; ey insanların kutlusu, tuzun-ekmeğin bol olsun.

2320 Adının nâmlı ve şöhretli olmasını dilersen, başkalarına tuz-ekmek yedir; yaşamak dilersen, yine aynı şeyi yap.

2321 İnsanlık yapan, itimat kazanan ve cömert olan insana, tuz-ekmek hakkı diye, askerler bunun hakkını öderler.

2322 Büyüklük dilersen, yiyecek ve içecek dağıt; uzun ömür istersen, o da bununla bulunur.

2323 İşinde muvaffak olması ve gidişinin düzenlenmesi için, kumandanda şu bir kaç vasıf bulunmalıdır.

2324 Söyledikleri doğru olmalı ve sözüne emniyet edilmelidir; büyükler yalancı olursa, halkın itimâdı kalmaz.

2325 İkincisi — cömert olmalı ve ihsanlarda bulunmalıdır; bir şeyler almağı âdet edinen hiç bir kimse hasisin etrafında toplanmaz.

2326 Üçüncüsü — cesûr ve göğsü pek olmalıdır; korkan kimse düşmanı görünce, hastalanarak, yatağa düşer.

2327 Dördüncüsü — hîle ve kurnazlık yollarını bilmelidir; çâresini bulan kimseye arslan bile baş eğer.

2328 Orduları yarıp-delmek için, sebatlı bulunmalı, askeri coşturmak için de kesin kararlı olmalıdır.

2329 Ordu kumandanı bu fazîletlere sâhip olursa, düşmanını vurur ve onun şöhretini yere serer.

2330 Böyle bir kumandan askerin başına geçerse, düşmana karşı her vakıt muvaffak olur.

2331 Ordu kumandanı düşmanla karşılaşınca, gece-gündüz uyanık bulunmalı ve uykuyu bırakmalıdır.

2332 Çok adama lüzûm yoktur, fakat asker seçme olmalı; asker seçme olduğu gibi, onun silâhı da tam olmalıdır.

2333 Kalabalık asker ve ordu başsız olur; bu başsız asker ve ordu cesâretsiz olur.

2334 Tecrübeli harp adamı kıyas etmiş ve on iki binlik ordunun büyük bir kuvvet olduğunu söylemiştir.

2335 Ordular mağlûp etmiş olan kahraman adam: — Benim için dört bin asker tam bir ordudur — demiştir.

2336 Kalabalık ordu yayılınca, içinden karışır; nizâma sokulamaz, kötü bir durum hâsıl olur.

2337 Şöhretli, cesûr ve kahraman yiğit: — Orduda seçme ve iyi silâhlı yiğitler lâzımdır — demiştir.

2338 Adı dünyaya yayılmış meşhûr harp adamı ne der, dinle; bu sözü dinle ve ona göre hareket et.

2339 Çok asker isteme, seçme asker iste; askerin seçkin ve tam techizatlı olmasını iste.

2340 Az sayıda ve muntazam bir ordu, çoğa nisbetle, daha iyidir; çok kimseler çok askerle bozguna uğradılar.

2341 Ordu kumandanı düşmana karşı harekete geçerken, düşmana karşı koyacak esas kuvvetleri etrafında bulundurmalıdır.

2342 Öncü ve keşif kollarını seçip ayırmalı; ihtiyatlı olmalı, göz ve kulağını uzaklara çevirmelidir.

2343 Keşif kolu gidip, düşmanın kalabalık öncü kuvvetleri ile karşılaşınca, eğer düşmana saldırmak icap ederse, geri dönüp hücûm etmelidir.

2344 Askeri tanzim ve tertip ile muhâfız alayını teşkil etmeli ve hiç kimse geride kalmamalı veya öne geçmemelidir.

2345 Konak yerlerini ve muhâfız alayını düzenlemesini iyice bilmeli; askerden nöbetçiler tâyin etmeli ve bunlar da çok uyanık durmalıdır.

2346 Alemdar harekâtı iyice tâkip etmeli, düşmana hücûm edecek askerlerden kimse hâric kalmamalıdır.

2347 Karargâh kurarken, çok dikkat etmeli ve mahfuz bir yer seçmeli; askeri toplu bir hâlde bulundurarak, uzaklaşmasına mâni olmalıdır.

2348 Kumandan ihmâlkâr olmamalı ve çok uyanık bulunmalıdır; o ihmâlkâr olursa, düşmanın baskınından zarar görür.

2349 Öncü kuvveti ile düşmanın yakınlarına sokulmalı; otuna ve suyuna iyice dikkat ederek, karargâh kurmalıdır.

2350 Askerini çok iyi gözetmeli ve dil yakalatmamalıdır; askerinin az veya çok olduğundan düşman haberdar olmamalıdır.

2351 Daha önce dil yakalamağa gayret etmeli ve bu dilden düşmanın durumunu öğrenmeğe çalışmalıdır.

2352 Sonra işini, alınan mâlûmata göre, tanzim etmelidir; ya düşmanın boynu kesilir yahut başı ezilir.

2353 Böyle hareket etmek ihtiyatlılık ve uyanıklık olur; harpte kim ihtiyatlı davranırsa, o muvaffak olur.

2354 Uyanık beyin askeri, bak, ejderha kumandasında arslana binmiş, kılıç kamçılı orduya benzer.

2355 Düşmanı vurmak için, şu iki silâh kullanılmalıdır; bu iki silâh düşmana ölüm getirir.

2356 Her şeyden önce düşmana karşı hîle ve hud'aya baş vurulmalıdır; bu hîle ağına düştüğü için, utancından düşman yüzünü kızartsın.

2357 İkincisi — ihtiyatlılık ve uyanıklıktır; harpte kim ihtiyatlı davranırsa, o gâlip gelir.

2358 Harpte kim ihtiyatlı ve uyanık bulunursa, hiç şüphesiz, düşmanı o felâkete uğratır.

2359 Eğer düşmanın askeri çok ve seninki daha az ise, savaşa acele etme ve ona göre tedbir al.

2360 Anlaşmak imkânı varsa, onunla anlaş; yok ise, zırhını giy, düşmana sıkı-sıkı yapış ve güreş.

2361 Gayret et, düşmanı râhat bırakma, mümkün ise, gece baskını yap; gece karanlığı içinde kuvvetinin az veya çok olduğunun kim farkına varacak.

2362 Eğer sen galebe çalmak için imkân bulamazsan, elçi göndererek, sulh yapmağa çalış.

2363 Sözle oyala, sulh ol, kendini koru ve savaşa acele etme; işte bu kadar.

2364 Böyle olmazsa ve düşman anlaşmak istemeyip, savaşmakta ısrar ederse,

2365 İşi uzatma, askeri topla ve savaş; askere mal dağıt, onların kahramanlık duygularını okşa ve her vâsıtaya baş vur.

2366 Savaşı uzatırsan, düşmanın aklı başına gelir; iş uzadıkça, kuvvetinin derecesini anlar.

2367 Düşmanlarını mağlûp etmiş, görmüş-geçirmiş, tecrübeli yiğit ne der, dinle.

2368 Görünmeyen düşmanın şöhreti uzaktan büyük görünür; meydana çıkınca, onunla karşılaşanlar nazarında bu şöhret küçülür.

2369 Düşmana yalın hücûm et, ağırlığın düşmanın eline geçmesin; işi uzatırsan, mağlûp oldun demektir; ayağını çevik tut.

2370 Askerin bir kısmını pusuya yatır, yaya okçuları harekete geçirerek, kendin önden koş.

2371 Düşmanın karşısına yaşlı-başlı yiğitler koy; askeri onlar götürsünler.

2372 Harpte saç-sakal ağartmış insanlar daha iyi savaşırlar; bunlar harpçidirler ve bu işi çok iyi bilirler.

2373 Genç ve toy yiğitler çok âteşli olurlar; fakat bir yüz çevirdiler mi, bu ateşten eser kalmaz.

2374 Öne ve arkaya emin kimseleri koy; bir kısmını da sağa ve sola yerleştir.

2375 Askerler yaklaşıp, erler birbirleri ile harbe tutuşunca, her kes kendi karşısındaki ile harp etmeli ve nâra atmalıdır.

2376 İlk önce uzaktan oklar ile vuruşmalı; yaklaşınca ve yüz-yüze gelince de, süngü ile hücûm etmelidir.

2377 Saflar karışınca, kılıç ve balta ile vuruş; dişle, tırnakla saldır, yakasından tut, yapış.

2378 Dayan, düşmana hiç bir sûretle arka verme; düşmanı vur veya vuruşarak, orada öl.

2379 Dinle, düşmanın içine giren cesûr asker ne der; dayan, dayanan asker düşmanını ezer.

2380 Gelin kızların sevinçli anları zifâf geceleridir; cesûr ve kahraman erkeğin iftihar edeceği zamanlar da harp günleridir.

2381 Mağrur kahraman seyirterek, sür'atle orduşunu sürer; şâhinin kuşlara saldırması gibi, hücûm eder ve kanlar döker.

2382 Kahraman yiğit düşmanı görünce, tozu dumana katar; her yere o atılır, başkalarına sıra gelmez.

2383 Kahraman yiğit asker görünce, arslan kesilir; seyirtir, ya öldürür veya vuruşarak ölür.

2384 Kahraman yiğitin, düşmanı görünce yüzü güler; düşmanla kapışınca, kızıl kana boyanır.

2385 At, koşum ve zırhlar kıp-kırmızı olur; kırmızı ateş gibi yanan yanaklar mos-mor kesilir.

2386 Düşman at salar ve senin üzerine yürürse, dayan, arka verme; kendiliğinden dağılır.

2387 Düşman harekete geçerse, sen de ona göre hareket et; durma, hazır durumda onun her hareketini karşıla.

2388 Eğer düşman karşı duramayıp, senden kaçarsa, onu tâkip et ve esir almağa çalış; böyle yapmazsan,

2389 Düşmanı mağlûp eden kahraman yiğitlerin safı karışınca, düşman dönüp, tekrar hücûm eder ve gâlip gelir.

2390 Düşman kaçarsa, onu ölçülü tâkip et, pek uzaklara gitme; eğer düşman geri dönerse, sonra kaçamazsın.

2391 Düşman ümitsizliğe düşerse, ölümü göze alır; ölümü göze alan kimse, çok siddetle karşı koyar.

2392 Ey oğul, böyle durumlarda kendini iyi koru; kendini koru yahut her şeyi göze al.

2393 İnsan ihmâlkâr olursa, yürürken ölür; ihmâlkâr olmazsa, dileğine erer.

2394 Bana tecrübeli insan böyle dedi; tecrübeli insanların sözü sözlerin başıdır.

2395 Düşman kaçarsa, ölçülü tâkip et; arkasından pek ileri gitme, çok ileri giden doyuncaya kadar kamçı yer.

2396 Su ateşi söndürünce, ateş nasıl tekrar alevlenmezse, düşman da dağılınca, bir daha toplanamaz.

2397 Ümitsizliğe düşen insanlar ölümü ararlar; ölümü isteyen kimse evvelâ öldürür, sonra ölür.

2398 Bir kimse bir yararlık gösterirse, ona derhal mükâfatını vermeli ve bununla onun yüzünü güldürmelidir.

2399 Kim bir esir yakalarsa, onu öğmeli ve ihsanda bulunmalı ki, o da bu ihsan ile öğünsün.

2400 Kötü insan öğmekle çok iyi olur; iyiyi öğersen, bu ondan hiç geri kalır mı?

2401 Askeri öğersen, eli ile arslan tutar; atı okşarsan, koşar ve uçan kuşa yetişir.

2402 Yaralanan varsa, sen bakıp, tedâvi ettir; esir olan varsa, kurtar, geri al.

2403 Eğer ölen olursa, hürmetle kaldır; çoluk-çocuğu varsa, onlara haklarını ver.

2404 Askerler bunu görünce, sevinirler; savaş günlerinde de sevgili canlarını fedâ ederler.

2405 Tatlı söz ve güler yüz ile onlara mal vermelidir; bu üç şey insan için iyi bir an'ane olur.

2406 Serbest ve hür insanlar ona kul olur; bu kul, onu memnun etmek için, canını fedâ eder.

2407 Ey hakîm, buna benzer bir söz vardır; iyice dikkat edersen, bunun doğru olduğunu tasdik edersin.

2408 Onlara güler yüz göster, tatlı söz söyle, mal ve mülk dağıt; serbest ve hür insanlar bu üç şeyin etrafına toplanır.

2409 Sen kulu altın ve gümüş ile alma; bu üç şeyi feda et, o her kesi sana getirir.

2410 Ordu kumandanı böyle olmalıdır; böyle bir adam orduya baş olursa, çok iyi olur.

2411 Sen altınını, gümüşünü ve malını dağıt; sen ne kadar som altın verirsen, onlar da o kadar canlarından fedakârlık ederler.

2412 Hizmetkârlar bu üç şey için ona kul olurlar; beyler buna göre hareket etmeli, bu her şeyin temelidir.

2413 Bey böyle bir ordu kumandanı bulursa, işini emniyetle sona erdirir.

2414 Ordu kumandanı, böyle olursa, bütün işi yoluna girer ve kendisi takdire mazhar olur.

2415 Ehliyetli bir vezir istersen, öyle olmalı; ehliyetli bir kumandan dilersen, böyle olmalıdır.

2416 Böyle bir adama beyler inanabilirler; bey onun vâsıtası ile arzu ettiği şeyi bulur.

2417 Öğdülmiş tekrar dedi: — Ey devletli hukümdar, şu iki vazife büyük vazifelerdir; büyüklüğün atıdır.

2418 Biri vezirlik, ikincisi ordu kumandanlığıdır; bunlardan biri kılıç tutar, biri kalem.

2419 Memleketin nizâmını ve dizginini bu ikisi ellerinde tutar; bu ikisi el-ele verirse, onu kim koparır.

2420 Bunların pek seçkin insanlar olması lâzımdır; eğer beye karşı baş kaldırırlarsa, başları gider.

2421 Faydalı da olurlarsa, memlekete çok faydalı olurlar; eğer baş kaldırırlarsa, memleket bunların çok zararını çeker.

2422 Bey iyi ve insanların seçkini olduğu gibi, bu iki hizmetkârı da halk arasında ileri gelen kimseler olmalıdır.

2423 Bunlardan memlekete fayda gelir ve bundan dolayı bey de huzûra kavuşur.

2424 Memleketi idâre eden, hakîm insan ne der, dinle; hakîmlerin sözünü bulunca, nefis bir yemek gibi yemelidir.

2425 Memleketi alan onu kılıç ile almıştır, memleketi tutan onu kalem ile tutmuştur.

2426 Bir memleketi kılıç ile derhâl ele geçirmek mümkündür; fakat kalem olmayınca, insan onu elinde tutamaz.

2427 Her hangi bir memleket kılıç ve kuvvetle alınabilir; fakat bu hâkimiyet şiddet ve intikam ile uzun yıllar devam ettirilemez.

2428 Hangi şehir ve eyâlet kalem ile idâre edilirse, orada her kes kendi arzu ve nasibini bulur.

2429 Ey hukümdar, benim bildiklerim bunlardır; sorulduğu için, işte arzettim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

2430 Hukümdar: — Bunu açıkça anladım; daha bir sözüm var, onu da söyle, ey şöhretli insan — dedi —

2431 Şimdi bana, iyice düşünerek söyle; ulu hâcib nasıl bir insan olmalı ki,

2432 O diğer hâciblere baş olsun ve sadâkatle beye canını fedâ etsin.

2433 Gerek beyin kendisi, gerek memleketi ona güvensin; halk da onlara duâ etsin.

2434 Hukümdar: — Bu sözüme de cevap ver; bunu da izah ederek, beni sevindir — dedi.

XXXI.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA ULU HÂCİBİN NASIL BİR İNSAN OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2435 Öğdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: — Hukümdar huzûr içinde çok yıllar yaşasın — dedi.

2436 Ulu hâcib çok emniyetli, dürüst ve bu doğrulukla birlikte de iyi ve dini bütün bir insan olmalıdır.

2437 Halka faydalı olması ve bununla halkın başına güneş ve ay doğması için, onun soyu-sopu temiz ve tabiatı iyi olmalıdır.

2438 Soyu iyi olan insan iyi olur; bu iyi insan halk için de iyilik ister.

2439 İyi insanlardan yiyecek, içecek, giyecek ve binecek husûsunda ancak iyilik gelir.

2440 Tabiatı iyi olursa, sözlerini tartarak söyler; sözleri tartan insanın işi çok temiz olur.

2441 Gözü tok, hayâ sâhibi ve nâzik olmalıdır; zeki ve bin türlü bilgiye sâhip bulunmalıdır.

2442 Gözü tok olan insan vazife başında rüşvet almaz; hâcip rüşvet alırsa, bey gülünç duruma düşer.

2443 Yoluna girmiş işi bozan rüşvettir; olgunlaşan işi çiğ bırakan da rüşvettir.

2444 Hâcip hayâ sâhibi, temiz ve nâzik bir insan olursa, ondan işte ve sözde ancak iyilik gelir.

2445 Hayâ sâhibi olan insan kötü iş yapmaz, münâsip olmayan şeylere yaklaşmaz ve başkalarına kabalık etmez.

2446 Nâzik insan saâdeti hazmeder; insan nâzik olursa, devlete lâyık olur.

2447 İnsan zeki olursa, hiç bir vakıt mala muhtac olmaz; bilgili olursa, işinde hiç bir vakıt yanılmaz.

2448 Bilgili ve büyük insan da çok güzel söylemiş; kısmetine en çok kavuşan bilgili insandır.

2449 Beylerin işini görmek için, bilgili insan lâzımdır; bilgisiz adam hiç bir işe yaramaz.

2450 Bir kimse bilgiden nasibini alamamış ise, ona diri demek doğru olmaz; sen onu ölü bil.

2451 İnsan bilgi ile büyür ve şöhret bulur; her kesten üstün olur ve her işi başarır.

2452 Bilgisiz adam boş bir kalıptan ibârettir; bilgili kimsenin yeri gökten daha yüksektir.

2453 Hâcib vazifede çok uyanık ve anlayışlı olmalı; insan işinde uyanıklık ile boya tutturur.

2454 Akıllı olmak çok faydalıdır; bütün iyiliklerde aklın hissesi vardır.

2455 Akılsız adam meyvasız ağaç gibidir; aç kimse meyvasız ağacı ne yapsın.

2456 Ancak akıllı kimse her iki dünyayı elde eder; asîl vasfını ancak akıllı insan alır.

2457 Akıllı ve bilgili adam — adamdır; o insanların seçkini ve halkın ileri gelenidir.

2458 Hâcibin yüzü ve kıyâfeti güzel, saçı-sakalı düzgün, erkek sesli ve açık sözlü olmalıdır.

2459 Yüzü ve kıyâfetinin güzelliği onu sevdirir; huzûra girip-çıkarken, merdâne tavrı iyi tesir yapar.

2460 Saçı-sakalı düzgün erkek haşmetli olur; insan bu haşmet ile hürmet bulur.

2461 Hâcib takvâ sâhibi ve dindar olmalıdır; tabiatı temiz olursa, hareketi de temiz olur.

2462 Takvâ sâhibi, temiz ve dindar insan üşenmez, dâimâ başkalarına hizmet eder.

2463 Takvâ sâhibi insan başkalarının kaygısını çeker; insanların iyisi takvâ sâhibi olan insandır.

2464 Hâcib dâimâ her kesin gözü önünde bulunduğu için, onun yüzü göze güzel görünmelidir.

2465 Bu güzel yüzü görünce, insanın yüzü güler; içi açılır ve canı zevk bulur.

2466 Bilgili işte buna benzer bir söz söylemiştir; bilgilinin sözünü tut, ey yumuşak huylu insan.

2467 İnsanda bu yüz güzelliği çok iyi bir şeydir; yüz güzelliği karşısında gözler parlar.

2468 Kumral güzeline bak ve onu kendine uğur tut, işin iyi olur; başka sözü bırak.

2469 Hâcib gönül sâhibi ve çok akıllı insan olmalıdır; bir de sâkin tabiatlı olursa, daha iyi olur.

2470 Gönül sâhibi olan insan verdiği sözü unutmaz; gönül sâhibi olmayan insan ise, sözünü tutmaz.

Gönül olmazsa, insan arkadaşını seçemez; aklı olmazsa, işini yapamaz.

Gönülsüz insanlar kuru bir kalıp olur; insan her işi gönül ile yapar.

O çok akıllı, alçak gönüllü olmalı; fakir, dul ve yetimlere karşı şefkatli gönül lâzımdır.

474 Zeki olmalı ve kanunu iyi bilmelidir; dünyayı süsleyen şeyler hep zekâ mahsûlüdür.

475 Her kese karşı küçük ve alçak gönüllü davranmalı; dili yumuşak ve şekerden daha tatlı olmalıdır.

476 İnsanlara açık ve güler yüz göstermeli; başkalarına karşı insâniyet dâiresinde ve iyi muâmele etmelidir.

477 Alçak gönüllü insan ne der, dinle; ey boş insan, gönülünü alçak ve dilini kısa tut.

478 İnsan gönlünü alçak tutarsa, saâdet gelip, onu bulur; hayatta her kes güler yüz ve tatlı söz etrafında toplanır.

79 Güler yüz ve tatlı söze insan ısınır; insan kime ısınırsa, ona kul-köle olur.

80 Sabırlı ve kendisine hâkim olmalıdır; gözünü iyi gözetmeli ve dilini sakınmalıdır.

81 Kulağı delik, aklı ve bilgisi geniş, tavrı ve hareketi doğru, sözü ve özü bir olmalıdır.

82 Bütün fazîletlere sâhip olmalı ve kalem sâhibi bulunmalıdır; her türlü işi bilgisi ile yürütmelidir.

2483 Ulu hâcib, işinde muvaffak olabilmesi için, bu fazîlet ve bilgilerin hepsine birden sâhip bulunmalıdır.

2484 Dikkat edersen, hizmetler arasında en ince hizmet hâcibliktir.

2485 Hâcib olmak ve öne geçip, insanlara yol göstermek için, şu bir kaç şey lâzımdır.

2486 Buna benzer şöyle bir şâir sözü vardır; şâir sözü bilgisize gözdür.

2487 Hâciblik için önce şu on şey lâzımdır; keskin göz, delik kulak, geniş gönül.

2488 Yüz, kıyafet, boy, dil, anlayış, akıl, bilgi; tavır ve hareketi de bunlara tam denk olmalıdır.

2489 Hukümdar çok yaşasın; fakat bir beyin gören gözü ulu hâcibdir.

2490 Kanun, usûl ve örfü yerine getirmek ince bir iştir; ulu hâcib bunu tanzim ederek, yol ve kapıları açar.

2491 Bir âlimin buna benzer bir sözü vardır; duyan bu söze gönül versin ve benimsesin.

2492 Bu hâciblik işi büyük iştir, bunu ancak çok ehil insan başarabilir.

2493 İster hâciblerin, ister beylerin işi olsun, büyük veya küçük, o bütün mâruzatta bulunmak isteyenleri kabûl eder.

2494 Hazinedar veya kâtip gibi memurlar ve elbiseci veya ayak-kabıcı gibi san'atkârlar ile münâsabettedir.

2495 Yat-yabancı elçilerin geliş ve gidişine, onların istihkakları olan ihsan ve hediyelerin verilmesine o bakar.

2496 O bunların kalacakları yeri ve yiyecekleri yemeği tâyin eder, hediyeli veya hediyesizlerin usûl ve çâresine bakar.

2497 Yol ağzında ise, insanlara rehberlik eder; merâsim, örf ve âdetin yanlış yapılmamasına dikkat eder.

2498 Fakir, dul, öksüz ve yetim dileklerini dinler ve bunları beye arzeder.

2499 Haksızlığa uğrayarak, hak talebinde bulunanları kabûl etmeli, yol göstermeli ve onlara karşı haşin davranmamalıdır.

2500 Yine içte ve dışta uygunsuzları görürse, onları ikaz ederek, hareketlerine mâni olmalı ve bunlara meydan vermemelidir.

2501 Bu çeşit bir çok ölçülü işleri, şüphesiz, ulu hâcib halleder.

2502 Bu işlere her türlü yardım ondan gelir; eğer işler bozulur veya yapılmazsa, yine onun yüzünden kalır.

2503 Ey hukümdar, hâcibler bir kaç yerde ihtiyatlı olmalı ve bu hususlarda çok gayret etmelidirler.

2504 Biri — hâcib beyin sözünden kat'iyen dışarı çıkmamalı; ikincisi — hava ve heveslerine aklını yular yapmalıdır.

2505 Üçüncüsü — huzûrda müteyakkız olmalı ve ağzına gelen her sözü söylememelidir.

2506 Rüşvet almamalı, üzerine düşen bütün işleri yapmalı ve uzaklaşmış olan insanları beyine yaklaştırmalıdır.

2507 Ey hukümdar, bir insanda şu iki şey varsa, ona iş verme ve yakınlık gösterme.

2508 Bunlardan biri yalancılık ve diğeri de insanı doğru yoldan saptıran kötü huydur.

2509 Bu iki tabiat gerçekten kimde bulunursa, ey hukümdar, onu kendine yaklaştırma.

2510 Bak, daha şu üç şey vardır ki, hizmetkâr bunlardan korunmazsa, kendi başını yer.

2511 Biri — her duyduğu şeyi ifşâ etmemeli; ikincisi — görmemesi icap eden uygunsuz şeyleri görünce göz yummasını bilmelidir.

2512 Üçüncüsü — kendisine hâkim olmalı ve doğrulukla yaşamalıdır; böylelikle hayatını sevinç içinde geçirir.

2513 Hakîm ve âlim bey ne der, dinle; bu söze göre hareket edersen, senin için çok iyi olur.

2514 Başını korumak istersen, beylerin söylemesi icap eden sözleri sen söyleme ve memlekete karşı suç işleyerek, kendi başını yeme.

2515 Avâm memlekete karşı suç işlerse, başı gider; konuşurken dili suç işlerse, dişi kırılır.

2516 Çok görmüşümdür, liyâkatsız kimseler günün birinde memlekete karşı suç işlemişler ve başları kesilmiştir.

2517 Sonra çok okudum, dil ihtiyatsız konuşurken, gönül sırrını ifşa etmiş ve o kimseyi yaralamıştır.

2518 Âlim ve hakîmler de: — Kendisine hâkim olmayan insan kendi başını yer — demişlerdir.

2519 Hâcibler kendilerini çok gözetmeli, huzûrda gözlerine ve mâruzatta bulunurken de, sözlerine dikkat etmelidirler.

2520 Vaktı gelmeden içeri girmemeli ve kendilerine sorulmadan da mâruzatta bulunmamalıdırlar.

2521 Akıllı insan ne der, dinle; akıllının dili mâna yolunu açmıştır.

2522 Meliklere vaktı gelince yüzünü göster, sordukları vakıt söyle ve ancak sorduklarına cevap ver.

2523 Her şeyin muayyen bir vaktı ve zamanı vardır; vaktı geldi ise, bunu iki göz görür.

2524 Bütün fazîlet ve bilgilerinin böyle olması lâzımdır; bu vasıfları hâiz olan ulu hâcib vazifesine başlayabilir.

2525 Ey hukümdar, benim bildiklerim bunlardır; işte sorulduğu için arzettim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

2526 Hukümdar: — Bunları dinledim, anladım — dedi — sana bir şey daha soracağım.

2527 Şimdi gelelim kapıcı-başına; bu vazifeyi üzerine alan insan nasıl olmalıdır?

XXXII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA KAPICI-BAŞININ NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2528 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, huzûr içinde uzun seneler yaşa; ey yumuşak huylu — dedi —

2529 Kapıcı-başı olan insan çok sâdık olmalı ve bu hizmeti canla-başla benimsemiş bulunmalıdır.

2530 O karanlık geceyi hizmet kapısında ağartmalı ve parlak güneşi de aynı kapıda batırmalıdır.

2531 Hizmet ederken, usûl ve erkânı bilmeli; tabiatı, bütün tavır ve hareketi mülâyim olmalıdır.

Tuzu-ekmeği bol ve kendisi çok cömert olmalı; gümüş ve altın vererek, etrafına çok insan toplamalıdır.

Gece olunca, daha yatmadan, saray nöbetçilerini lüzûmlu yerlere dikmelidir.

2534 Nereden geldiği belli olmayan yat ve yabancı varsa, onları soruşturmalı ve aralarında en gözü açık olanları hizmete almalıdır.

Saray kapısını gözü önünde kapatıp çıkınca, o günün bütün hizmeti tamamlanmış olur.

2536 Sabahleyin kalkınca, kapıdaki vazifesinin başına geçmeli; sabah-akşam nöbetçileri yerinde tutmalıdır.

2537 Kabûl zamanı gelince, o bütün takımını toplayarak, onların başında huzûra çıkmalıdır.

2538 Huzûrda çok kalmamalı, şöyle bir görünüp çıkmalı; kapıda da kendi yerine bir adam bırakmalıdır.

2539 Hizmetkârlar takım hâlinde, birden huzûra çıkarken, o buna lâyık olan ve olmayanları gözden geçirmelidir.

2540 Kabûl zamanı sona erince, kapıcı-başı hizmetkârlardan mâruzatta bulunacak kimse varsa, onunla tekrar huzûra girmelidir.

2541 Onların isteklerini arzetmeli, arzularını desteklemeli ve onlara yardım etmelidir.

2542 Onlara hukümdardan altın-gümüş, ihsanlar koparmalı; bâzılarına unvan ve bâzılarına da vazife verilmesi hakkında tavassutta bulunmalıdır.

2543 Kim gönülden, severek hizmete gayret ediyor, kim hizmet görmeyerek, boşuna geziyor.

2544 Uygun ve faydalı olanı kim; ileride faydalı olacak bir istidada sâhip bulunanı kim.

2545 Bunları hep beyine arzetmeli ve birer-birer açıklayarak, lâyık olanı yükseltmelidir.

2546 Çıkınca, hukümdarın taltif ve takdir hakkındaki fermanlarını bizzat tebliğ etmeli ve hizmette bulunanların gönlünü böyle tedbirler ile ısındırmalıdır.

2547 Kapıda oturacak ve duracak yerleri dâimâ nizam altında bulundurmalı ve öyle tertip etmeli ki, hiç kimse açıkta kalmasın.

2548 Gelen yat ve yabancı kimseleri karşılamalı ve arkadaş edindiği kimselere de hürmet göstermelidir.

2549 Yemek tepsisi girdiği vakit, onu göz altında bulundurmalı ve münâsip olmayan şeyleri görürse, buna mâni olmalıdır.

2550 Şıra çıkarken, onu nezâret altına almalı ve yolda her hangi bir elin ona dokunmamasına dikkat etmelidir.

2551 Kapıdan yemek çıkarken, tepsilere nezâretle bunun, beyin şanına lâyık bir şekilde, her kese dağıtılmasına dikkat etmelidir.

2552 İçte ve dışta hiç kimseyi açıkta bırakmamak için, kaç kap yemek dağıtmak lâzım geldiğini bilmelidir.

2553 Beylerin şöhretini iki şey büyütür: eşiğinde — tuğu ve baş-köşesinde — sofrası.

2554 Şu iki şey de kapının süsüdür; bunlar beyin adını büyütür ve saâdete yol açar.

2555 Bunlardan biri — hür insan olan ulu hâcib, biri de — işinin ehli olan bir kapıcı-başıdır.

2556 Bu iki kimse ile kapı tanzim edilir ve beyin adı büyüklükle her tarafa yayılır.

2557 Kapıcı-başı şarapçı, döşekçi, aşçı ve tuğcuları hep göz önünde tutmalıdır.

2558 Doğancı, avcı ve okçuları da her gün ve her an kapıda hâzır bulundurmalıdır.

2559 Oradan kalkıp, evine giderken, yardımcı ve arkadaşlarını birlikte götürerek, onlara yemek ikrâm etmelidir.

2560 Yedirip-içirerek, karınlarını doyurduktan sonra da, boş göndermemeli; neyi varsa, onlara ihsanda bulunmalıdır.

2561 O bir at, bir kat elbise ve silâh ile yetinmelidir; kendisine az bir şey kalsa yeter; kalanı başkalarına dağıtmalıdır.

2562 Yat-yabancı bir kimse hizmete gelirse, onu karşılayıp, kalacağı yeri ve arkadaşlarını tâyin etmelidir.

2563 Huzûra çıkmadan önce, onu görmeli; yiyeceğine-içeceğine, yerine, atına-elbisesine dikkat etmelidir.

2564 Hizmetkârların hâllerini sormalı, açmıdırlar-tokmudurlar, yiyecekleri varmı; bunlar ile dâimâ ilgilenmelidir.

2565 Eli darda kalan varsa, onun ihtiyâcını karşılamalı ve hakkını vermelidir.

2566 Bir kimse bir müddet kapıya gelmezse, ne olduğunu sormalı ve sebebini araştırmalıdır.

2567 Eğer hasta ise, hâlini sormalı; haylazlık ediyorsa, buna mâni olmalıdır.

2568 Bütün bunlar beye karşı içten bağlılık ifâde eder; bu onu memnûn etmek için, candan yapılması lâzım gelen bir iştir.

2569 Hizmet etmiş ve hizmeti ile beyden takdir görmüş insan ne der, dinle.

2570 Hizmetkârın beyine içten bağlı olması lâzımdır; içten bağlı olanın da candan hizmet etmesi lâzımdır.

2571 Candan hizmet eden sâdık ve candan bağlı bir kulun hizmeti beyliğin temelini günden-güne sağlamlaştırır.

2572 Candan hizmet eden kimse kendi faydasını düşünmez; o her gün iyi niyetle beyin menfaati için çalışır.

2573 Yaban çiçeği faydalı ise, ben onun kuluyum; eger özenilerek yetiştirilmiş çiçek zararlı ise, onun kökünü keserim.

2574 Candan bağlı hizmetkârın kıymeti merhametsiz ve hayırsız evlâttan, daha yüksektir.

2575 Faydasız ve değersiz ise, kardeş olsa bile onu bırak; istifâde edebileceğin insanı arkadaş edin ve onun bol-bol hayrını gör.

2576 Kapıcı-başı yumuşak ve tatlı sözlü olmalı; gönülünü alçak tutmalı ve her vakıt güler yüz göstermelidir.

2577 Çatık yüz, acı söz insanı soğutur ve bunun tesiri bütün hayat boyunca devam eder, insanın gönlünden çıkmaz.

2578 Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; sözü ile birlikte mânası da anlaşılır.

2579 İnsan sözü ile söğer ve dili ile acıtırsa, bu kemiğe sızı ve gönüle ateş olur.

2580 Vurulan kamçı yarası kapanır ve çabuk geçer; dil acısı ise, yıllarca dinmez.

2581 Beyler sefere, ava, cirit oyununa veya memleket gezisine çıktıkları vakıt,

Beyini çok dikkatle gözetmeli; başına kötü bir hâdise, bir felâket gelmesini önlemelidir.

2583 Eğer beylere bir felâket ve belâ gelirse, bu avda, kuş avında veya seferde hareket esnâsında gelir.

2584 İtimat edilemeyecek kimseleri onun yanından uzaklaştırmalı, şüpheli kimselere karşı ihtiyat tedbirleri almalıdır.

2585 Onun başını korumak için, itimatlı, doğru, onu seven ve ona gönülden bağlı insanları beyin etrâfında bulundurmalıdır.

2586 Kumandan beyin muhâfız alayını tanzim ederken, kimsenin ileri gitmemesine ve geri de kalmamasına dikkat etmelidir.

2587 Küçük rütbeli kimseler büyükler arasına girmemeli; uzak ve dışarıda bulunması icap edenler de yakın gelmemelidir.

2588 Her kesin saray kapısındaki mevkii ve yeri ne ise, bu hareket esnâsında da olduğu gibi muhâfaza edilmelidir; ey büyük.

2589 Kapıcı-başı olan kimse böyle içten bağlı olmalı, ey cömert hukümdar.

2590 Kapıyı bekleyen ve beyinin ekmeğini yiyip, işini gören insan böyle omalıdır.

2591 İşte ben söyledim ve hukümdar dinledi; eğer seçkin insan dilerse, bilgiyi tercih etsin.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

2592 Hukümdar: — Bunu iyice anladım; bir şey daha soracağım, buna da düşünerek, cevap ver — dedi —

2593 Şüphesiz, bilirsin ki, dünya beyleri memleketten memlekete elçi gönderirler.

2594 Bana mühim bir söz söyle, bir bilgi daha ver; bir memleketten bir memlekete elçi gönderirken,

2595 Beylerin ona inanması ve onu yollaması için, bu elçiliğe nasıl bir insan lâzımdır?

XXXIII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA ELÇİ GÖNDERMEK İÇİN NASIL BİR İNSAN LÂZIM OLDUĞUNU SÖYLER

2596 Öğdülmiş cevap verdi ve — Hukümdar bu meseleyi çok iyi düşünmelidir — dedi —

2597 Elçi insanlar arasında mümtâz, akıllı, bilgili, seçkin ve çok cesûr bir kimse olmalıdır.

2598 Tanrının kulları arasında en seçkinleri ve insanların en iyileri onun elçileri idi.

2599 Pek çok işler elçiler ile görülür; iyi neticeler elçiler vâsıtası ile elde edilir.

2600 Elçi çok akıllı, temkinli ve sözünü ifâde edebilmesi için de bilgili olmalıdır.

2601 Vazifesinde muvaffak olabilmesi için, elçinin bir de sözün içini ve dışını bilmesi lâzımdır.

2602 Dünya beyi, halkı idâre eden, bilgili ve iyi insan ne der, dinle.

2603 İnsanların en seçkini, akıllı ve tam bilgili insanı halka âmir tâyin et.

2604 Hangi işte akıl ön-ayak olursa, o iş başarı ile neticelenir; bunu çok tecrübe ettim.

2605 Âlim hangi işte bilgisini kullanırsa, ona ulaşır; onu tutar ve elde eder.

2606 İnsan aklını kullanır ve işine bilgi ile başlarsa, giriştiği her işte muvaffak olur.

Elçi gözü, gönülü tok, içten bağlı, itimat edilir, doğru ve dürüst tabiatlı bir insan olmalıdır.

2608 Candan bağlı olan hizmetkâr beyin faydasını ister, beyin faydasını isteyen — beyini gerçekten sever.

2609 Bil ki, beyine faydalı olan, ona gönülden bağlı kimsedir; içten bağlı birini bulursan, onu bağrına bas.

2610 İçten bağlı hizmetkâr insanın bağırı gibidir; belki de bağırından daha yakın, yürek kanı gibidir.

2611 Aç gözlü adam kendisine hâkim olamaz; haris olanlar elçiliğe lâyık değildirler.

2612 Gözü tok insan, fakir olsa dahi, zengin sayılır; insan sebat ederse, her işte muvaffak olur.

2613 Haris kimse tamahkâr olur, tamahkârlık fenadır; tamahkâr insanlara dilenci derler.

2614 Gözü tok insan ne der, dinle; gözü tok insan en zengin insandır.

2615 Aç gözlülük kimi fakir yapmış ise, bu dünya onu ne kadar doyursa, yine zenginleştiremez.

2616 Kim tamahkârlığın esiri olur ise, ondan ancak ölümle kurtulabilir.

2617 Bilgi veren, aç gözlü olana öğüt ve nasihat veren insan çok güzel söylemiş.

2618 Tam mânası ile zengin olmak istersen, hiç şüphesiz, gönül zenginliği dile, ey şanlı yiğit.

2619 Gözü tok olan, kul olsa bile, beydir; haris kimsenin beyliğinden bu kulluk daha iyidir.

2620 Hangi bey haris ise, o fakirdir, fakir; hangi kulün gözü tok ise, o gönülü zengin bir beydir.

2621 Elçi hayâ sâhibi, çok sâkin ve nâzik bir insan olmalı; hilm ile beraber, her türlü bilgiye de sâhip bulunmalıdır.

2622 Hayâ olmazsa, insan küstah ve âdi olur; hayâ sâhibi insan dürüst hareket eder.

2623 İnsan sâkin tabiatlı olursa, ona halîm denilir; nâzik kimse, kendisini her kese sevdirir.

2624 İnsanda zekâ ile birlikte bilgi de bulunursa, o bu bilgisi ile her işte muvaffak olur.

2625 Şu beyti oku, ne der, dinle; her işe bilgi ile başla ve ona göre hareket et.

2626 İşi akıl ile anla, bilgi ile bil; günün kutlu olsun, hayatın mesûd geçsin.

2627 İnsan dileğine zekâ ile ulaşır; önce bilgi edin, iyice kavra, sonra işe giriş.

2628 Elçi zekâ ile birlikte bir de inşanın nev'ine vâkıf olmalı; inşa bilen insan zâten zeki olur.

2629 Yazmalı, okumalı ve başkalarının sözünden de istifâde etmelidir; insan bu suretle âlim olur.

2630 O her türlü fazîletleri tam olarak bilmelidir; bu fazîletler ile insan yüzünü ağartır.

2631 Çok kitap okumalı, söz söylemesini bilmeli; şiirden anlamalı ve kendisi de şiir yazmalıdır.

2632 Hey'et ilminden ve tıptan anlamalı; rüyâ yormasını bilmeli ve sözü yorduğu gibi çıkmalıdır.

2633 Hesaba, bir de hendeseye vâkıf olmalı; cezir ile mesâha ilmini de bilmelidir.

2634 Bundan başka, bir de çok iyi tavla ve satranc oynamasını bilmeli ve rakiplerini iyice sıkıştırmalıdır.

2635 Cirit oyununda mâhir olmalı ve ok atmasını iyi bilmeli; kuşçuluk ve avcılıkta da başkalarına üstün gelmelidir.

2636 Konuşurken, bütün dilleri konuşmalı; yazarken, bütün yazıları yazmalıdır.

2637 Elçilik için bütün bu fazîletleri bilen bir insan lâzımdır; böyle elçi işinde muvaffak olur.

2638 Elçi zeki, âlim ve uyanık olursa, her yerde hoş karşılanır ve beyine faydalı olur.

2639 Elçi kötü, kof ve boş olursa, onun gittiği yerde, şüphesiz, beylerin itibârı kaybolur.

2640 Her işte emniyetle hareket edebilmesi için, elçi olarak gidecek kimsenin çok iyi bir insan olması lâzımdır.

2641 Karşısına ne gibi meziyetler ile çıkarlarsa-çıksınlar, o rakiplerini yenmeli ve kendisini saydırmalıdır.

2642 O her çeşit insanın sözünü dinlemeli, anlayıp bilmeli, fakat bunu açığa vurmamalıdır.

2643 Elçi her türlü fazîlete sâhip olursa, beyi büyür ve adı o memlekette yükselir.

2644 Bu işleri bilen kök-ayuk ne der, dinle; bu sözü anlamayan insanın aklı yoktur.

2645 Kim fazîletli ise, onun adı her tarafa yayılır; eğer bir kimsenin fazîleti yoksa, adı anılmadan, ihtiyarlar, gider.

2646 İnsan fazîleti ile başkalarına üstün olur; kimin fazîleti çok ise, o uçar gibi yükselir.

2647 Kim fazîlet ile elini uzatırsa, yüce dağların başını eğerek, yere indirir.

2648 Sorulan suâle doğru cevap verebilmesi için, onun sözden anlar ve hazır cevap bir kimse olması lâzımdır.

2649 O şarap içmemeli ve nefsine çok hâkim olmalıdır; nefsine hâkim olan insan, kendisini saâdete erdirecek kudrete sâhip olur.

2650 Bilgili kimse içki içerse, bilgisiz olur; bilgisiz sarhoş olursa, geriye ne kalır.

2651 İçki bilginin ve aklın düşmanıdır; içkinin adı, hakikatte, kavga ve gürültüdür.

2652 Ne kadar bilgili ve akıllı insan olursa-olsun, kendisini içkiye verirse, işini bozar.

2653 Ne kadar hayâ sâhibi, nâzik ve iyi tabiatlı olursa-olsunlar, içki içince, insanlar kabalık ederler.

2654 Ey nâzik insan, ne yazık ki, insan hayâsını ve aklını, idrâkini, bilgisini bu pis içkiye verir.

2655 İçki içme, içki içen insanın saâdeti elden gider; içki içenin adı deli ve budalaya çıkar.

2656 Şarap mideye girerse, sözü dışarı çıkarır; bu çıkan söz de tekrar kendisini yakar.

2657 Şu beyti söyleyen ne der, dinle; okursan, onun içini ve dışını anlarsın.

2658 Eğer sarhoş eden şarâbı içersen, gönülün sırrını açmış ve içindekileri dışarı dökmüş olursun.

2659 Bilgili, içki içerse, bilgisiz olur; bilgisiz kimse içki içerse, kimse küçük çocuğa döner.

2660 Elçi fasîh dilli ve gönül sâhibi bir kimse olmalı; sözde usta ve akılda üstün bulunmalıdır.

2661 Hoş-sohbet insanlar her yerde iyi kabûl görürler; sözde usta kimse işte de muvaffak olur.

2662 O kuvvetli bir hâfızaya sâhip olmalı ve sözü unutmamalı; ne gibi söz duyarsa-duysun, onu sıkı tutmalıdır.

2663 Yüzü güzel, kendisi yakışıklı ve saçı-sakalı düzgün olmalı ve boy-posça da insanlar arasında temâyüz etmelidir.

2664 Elçi büyük himmet sâhibi ve merd bir insan olmalıdır; insanın kıymeti bu iki şey ile ölçülür.

2665 Sözü yumuşak ve şeker gibi tatlı olmalı; tatlı söze karşı, büyük-küçük, her kes yumuşar.

2666 Elçinin işi hep sözle olur; sözü iyi olursa, dileğine kavuşur.

2667 Devletli hukümdar böyle bir insan bulursa, onu elçi olarak seçebilir.

2668 İster uzakta yat-yabancılara, ister yakındaki kendi adamlarına olsun, onu elçilikle gönderebilir.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

2669 Hükümdar: — Dinledim ve bunu anladım — dedi — bir sözüm daha var, onu da söyleyiver.

2670 Sen bana fikrini söyle, ben de sana sözünün hakkını ödeyeyim.

2671 Ey akıllı, kâtip nasıl olmalıdır ki, bey ona itimat ederek, yazılarını yazdırabilsin.

XXXIV.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA KÂTİBİN NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2672 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar bu husus hakkında çok düşünmelidir — dedi.

2673 Öğdülmiş devamla şunları arzetti: — Ey bey, bu sözü düşündüğüm gibi izah edeyim — dedi —

2674 Beyler kendileri ne kadar bilgili olurlarsa-olsunlar, sözlerini yazmak için, onlara yine de kâtip lâzımdır.

2675 Kâtibe sırları söylemek icap edecektir; kâtip, az veya çok olsun, bunları gizli tutmalıdır.

2676 Bu sırlara vâkıf olan kimse itimat edilir, dürüst bir insan ve itimat kazanmak için de, dini bütün olmalıdır.

2677 Eğer kâtip sır saklamasını bilmezse, beyinin sırrı fâş olur ve bu da kâtibi yakar, mahveder.

2678 Beyler sözlerini ne kadar gizlerlerse-gizlesinler, onu şu iki kimseye açmak zorundadırlar.

2679 Bunlardan biri — kâtip, biri — vezirdir; bu iki şahsa sırrı tevdi etmek icap eder.

2680 Bu iki kişiye sırrı açmak ve sırrı açınca da nazlarını çekmek lâzımdır.

2681 Bütün sırlar bu iki insanda bulunur; bu sırları saklamazlarsa, kendi işlerini kendileri bozmuş olurlar.

2682 Ötüken beyi çok iyi söylemiş, sözlerin iyisini sana dili ile ulaştırmıştır.

2683 Ey beylerin itimâdını kazanan insan, sırrı iyi sakla; sırrı saklayamazsan, derhâl başın gider.

2684 Bu ağız bir in gibidir; sözün oradan çıkarsa, seher yeli gibi olur;

2685 Dünyaya yayılır ve artık toplanmaz; onu bütün halk duyar ve artık örtülemez.

2686 Ağızdan bâzan ateş, bâzan da su çıkar; bunların biri yapar, biri de yıkar.

2687 Lüzûmsuz söz yanan ateş gibidir; onu ağızdan çıkarmamalısın, sonra kendin yanarsın.

2688 Dilin söylediği iyi söz ise, akar su gibidir; nereye akarsa, orada çiçek açar.

2689 Ey merd tanınmış bilgili hakîm, gönül sırrını çok sıkı saklamalıdır.

2690 Şu beyti oku, bak, ne der; ey gönülümü doyuran, gönül sırrını gizli tut.

2691 Gönül sırrını iyi muhâfaza et, sen onu söyleme; eğer söylersen, peşimanlığı yıllarca sürer.

2692 Kırmızı dil kara başın amansız düşmanıdır; bu kötü düşmanı sıkı tut ve huzûr içinde yaşa.

2693 Kâtip bilgili ve akıllı olmalı, güzel bir hatta ve üstün bir belâgate sâhip bulunmalıdır.

2694 Mektûbun hattı güzel olursa, gönül açılır; onu görünce, insan okumak ister, gönül avunur.

2695 Hattın güzelliği eğer belâgat ile de birleşirse, yazılı söz mükemmel bir ifâde bulmuş olur.

2696 Ila kâtibi ne der, dinle; yazılı söz usûlü mükemmel bir usûldür.

2697 Her türlü iyi söz kitaplarda bulunur; yazılmış olan söz unutulmaz, kalır.

2698 Yazanlar kitâpları yazmamış olsalar idi, bu hikmet ve bilgileri biz nasıl öğrenebilecektik.

2699 Âlim ve hakîmler yazıp bırakmamış olsalardı, bizden evvel gelenlerden kim bahsedebilirdi.

2700 İnsanlar arasında yazı olmasa idi, dille söylenen söze kim inanırdı.

2701 İnsan bir yerden başka bir yere her vakıt haber gönderir; yazı olmasa, fikrini nasıl ifâde eder.

2702 Yazı çok lüzûmlu bir şeydir; beyler memleket işlerini yazı ile tanzim ederler.

2703 Beylerin işine yarayan kimseler şu üç türlü insanlardır, ey hüküm-dar.

2704 Biri — bilgili, akıllı ve hakîm kimse, biri — kendisine sırlar tevdi edilen kâtip,

2705 Üçüncüsü cesûr, merd ve pek yürekli yiğittir; düşmana ve kurda karşı böyle bir yiğit lâzımdır.

2706 Anlayışlı, bilgili, akıllı ve hakîm kimse istişâre için faydalı olur; ona söz yok.

2707 Bütün memleket işlerini tanzim eden hep yazıdır; zeki insan memleketin gelirini yazı ile zapteder.

2708 Yiğit adam ise, eline kılıç alır ve onu kullanarak, düşmanın boynunu vurur ve onu ayak altına alır.

2709 Bu üçü nerede bir araya gelirse, insan orada dileğine kavuşur ve bütün arzularına nâil olur.

2710 Bunların dışında kalan bir sürü insan, bu üçüne uyarak yürüyen köşeklerdir.

2711 Eğer memleket tutulursa, kılıç ile tutulur; eğer memlekete hüküm etmek icap ederse, kalem ile edilir.

2712 İnsan bilgi ve akıl ile memleketi tanzim eder; bu üç şey ile insan dünyayı duru bir hâle getirir.

2713 Bey memleket ve kanunları bilgi ile ele alır; bütün işleri akıl ile görür.

2714 Kılıç memleket zapteder ve zafer kazanır; kalem de memleket tanzim eder ve hazine toplar.

2715 Kılıç kan damlatırsa, memleket alır; kalemden mürekkep damlarsa, altın gelir.

2716 Gerek geçmişte, gerek gelecekte bu dünyanın bize verip-vereceği bu iki şeydir.

2717 Ey bey, bu iki şey büyük bir fazîlettir; hakîm hukümdarlar bunu kendilerine düstûr edinmelidirler.

2718 Şimdi buna benzer bir söz vardır; ey iyi insan, sen bunu dinle.

2719 İnsanın bilgili olması çok iyi bir fazîlettir; insanın kılıç kullanması daha üstün bir fazîlettir.

2720 Güzel ve iyi bir memleket kılıç ile zapt ve kalem ile tanzim edilir; her kes dilek ve arzusuna kavuşur.

2721 Kâtibin gözü tok olmalı ve tamahkâr olmamalıdır; doğru, içten bağlı ve gönülü gani olmalıdır.

2722 Gözü tok insanda mala karşı hırs olmaz; böyle kimse mal ile aldatılmaz.

2723 İnsan tamahkâr olursa, nefsinin esîri olur; ey dolun ay gibi güzel yüzlüm, sen onu bağışla.

2724 Tamahkâr, ne kadar bey olursa-olsun, kuldur; tamahkâr her vakıt aşağılık bir insan olarak kalır.

2725 Kâtip haris olursa, bilgisini kötüye kullanır; tamah ederek yazar ve yazıyı tahrif eder.

2726 Altın ve gümüş görünce, ona aldanır; efendisinin başını yer yahut kendi başını kaybeder.

2727 Sâdık hizmetkâr eşiği yastık yapar ve her istenildiği zaman kapıda hazır bulunur.

2728 Vefâlı hizmetkâr beyin faydasını ister; tenini, canını ve malını beyine fedâ eder.

2729 Kâtip içki içmemeli ve temiz tabiatlı olmalı; yakışık olmayan bütün hareketleri kendisinden uzaklaştırmalıdır.

2730 Kâtip içki içerse, bilgiden uzaklaşır; bilgiden uzaklaşan yazıda şaşırır.

2731 Kâtip sabah-akşam kapıda durmalı, lâzım olduğu zaman hazır bulunmalıdır.

2732 İnsanlar arasında şu iki kişiyi seç ve onlara şu iki işi ver.

2733 Biri — yazmasını bilen kâtip, biri — konuşmasını bilen elçi.

2734 Gerek yakın-akraba, gerek yat-yabancılar arasında kırgınlıklar hâsıl olursa, bil ki, bunlar yüzündendir.

2735 Ne iş gelirse, bu iki kişiden gelir; işleri yoluna koyarsa, bu iki kişi koyar.

2736 Biri yazıda sözü yanlış yazarsa, ikincisi dili ile bunu tashih etmelidir.

2737 Ey hukümdar, kâtip böyle olmalıdır; böylesine inanılır ve itimat edilebilir.

2738 Böyle bir insana inanmak mümkündür; insanlık istersen, onda bulursun.

2739 Ey hukümdar, benim bildiğim bu kadardır; işte hukümdara arzettim, başka bir diyeceğim yoktur.

HUKÜMDARIN ÖGDÜLMİŞ'E SUÂLİ

2740 Hukümdar: — Bunu da iyice anladım — dedi — bir sözüm daha var, bugün ona da cevap ver.

2741 Bana söyle, hazinedar nasıl olmalı ki, ona beyler itimat etsin ve hazineyi eline teslim edebilsin.

2742 Hazinede altın, gümüşü muhâfaza etsin ve kendisine verilen işleri başarabilsin.

XXXV.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA HAZİNEDARIN NASIL BİR İNSAN OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2743 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, altın ve gümüş sevinilecek şeydir ve cana ilâcdır — dedi —

2744 Beyin gönülüne şüphe girmemesi ve onu hizmette tutması için, hazinedarın çok doğru, itimat edilir, iyi ve dürüst bir insan olması lâzımdır.

2745 Dünyayı dolaşan ve böylece servet sâhibi olan tüccar-başı ne der, dinle.

2746 Bu can sevilecek bir şeydir, ondan daha çok sevilecek şey, altın ve gümüştür; o candan çok daha kıymetlidir.

2747 Perişan olan gönülleri bu gümüş huzûra kavuşturur; eğilmeyen başları bu gümüş eğer.

2748 İnsan gümüşü görür ve ona gönül bağlamazsa, ona hakikî bir melek demek daha doğru olur.

2749 Altın görünce, pek yürekli insanlar bile yumuşar; kaba sözlü insanların da sözü nâzikleşir.

2750 Servetin günden-güne ve saâdet içinde artmakta devam etmesi için, hazinedarın gözü tok olmalı, tavır ve hareketi de güven telkin etmelidir.

2751 Çok mal görerek, gözü doymuş olmalı ve kalbinde Allah korkusu bulunmalıdır.

2752 Helâl ve harâmı iyice ayırt etmeli; yarayan ve yaramayanı iyice seçebilmelidir.

2753 Gözü tok kimseler senin servetini kendi menfaatları için kullanmazlar; doğru ve dürüst insanlar kendilerini lekelemezler.

2754 Küçüklüğünde altın ve gümüş görmüş olan kimse kendisini pek fazla mal hırsına kaptırmaz.

2755 Eğer kendisinde üstelik Allah korkusu da varsa, bu kimse, şüphesiz, doğruluk yolunu tutar.

2756 Doğruluk bir sermâyedir ve bütün iyilikler bu sermâyenin kârıdır; bu kâr ile insan ebedî tadı bulmuştur.

2757 İnsan doğru olursa, günü iyi olur; günü iyi olursa, ebedî saâdete kavuşur.

2758 Samimî insan ne der, dinle; ey dünyanın temeli, bu söze göre hareket et.

2759 Düşüncen ve sözlerin doğru, hareketin güvenilir olsun, saâdet ve bütün bu dünya nimetleri sana gelir.

2760 Doğru olursan, günün kutlu olur; sevinç ve saâdet içinde, selâmetle ömür sür.

2761 Hazinedar gönülden bağlı, uyanık, ihtiyatlı ve zeki olmalıdır; insan zekâ ile her işinde muvaffak olur.

2762 O akıllı ve tedbirli olduğu gibi, hayâ sâhibi de olmalıdır; hayâsız adamdan uzak dur, ondan vaz geç.

2763 İnsanı yakışıksız işlerden alıkoyan hayâdır; kötü tabiatlı insanları düzelten de yine hayâdır.

2764 O içki içmemeli ve nefsine hâkim olmalıdır; nefsine hâkim olan insan saâdeti bulur.

2765 İçki içerse, mal ile cömertliğe kalkışır; malı etrâfına dağıtır, fakat karşılığını alamaz.

2766 Bu iş için eli sıkı bir hazinedar daha iyidir; hazinenin malı hasisçe gözetilmelidir.

2767 Sâdık hizmetkâr sâdık olur; sâdık hizmetkâr beyini zengin eder.

2768 İçten bağlı kimse insanların seçkinidir; içten bağlı olan kimseyi sıkı tut, ey insanların ileri geleni.

2769 Hazinedar uyanık olursa, işler bozulmaz; malı hesaplı tutar ve kendisini de yakmaz.

2770 Akıllı olan insan hiç bir şeyi unutmaz; işini hesaplı ve düşünerek görür ve hiç bir vakit yanılmaz.

2771 Akılsız adam, dikkat edersen, unutkan olur; akılsız hazinedar kendi işini bozar.

2772 Her türlü hesabı yapmak için, zekâ lâzımdır; zekâ olmayınca, insan hesap işlerini karıştırır.

2773 Onun usta bir muhâsebeci olması ve her çeşit kaydı bilmesi lâzımdır; hesabın iyice tutulması için, dikkatle kayda geçmesi gerektir.

2774 Muhâsebeci gelir ve giderleri yazı ile tesbit etmeli; her türlü muâmele kayda geçirilmelidir.

2775 Yıl, ay ve günü yazılırsa, tarihi belli olur ve sayılar açık ve vâzıh olarak bilinir.

2776 Hesapta emniyet, şüphesiz, kaydetmekle temin edilir; hesap muntazam kaydedilirse, işler aksamaz.

2777 Candan bağlı insan ne der, dinle; hizmetkâr işinin hesabını sağlam tutmalıdır.

2778 Kayda geçmeyen işleri insan gönlünde iyice tatamaz; gönüle inanma, yaz, ey oğul.

2779 Söz yazılırsa, kalır; ihmâl edilirse, gider; ihmâlci hizmetkâr hesap verirken, çok zahmet çeker.

2780 Hazinedar bütün bu çeşit kayıt usûllerini bilmeli ve böylece işini emniyetle tanzim etmelidir.

2781 Hangi hizmetkâr hesapta ihmâlkâr davranırsa, hesap verirken inler ve başını yerden-yere vurur.

2782 Hazinedarın kara-cümlesi çok iyi olmalı; aklını ve gönlünü hesap tutmağa iyice alıştırmalıdır.

2783 Kara-cümleden sonra, hendese hesâbını ele alması lâzımdır.

2784 Dikkat edersen, hendese ince hesaptır; bununla yer ve gök hesapları yapılabilir.

2785 Âlim hakîm insan ne der, dinle; bilgili insanın sözü yemek gibi yenilmelidir.

2786 Hendese hesabı çok derin bir hesaptır; bu hesap hakîmlerin bile başını döndürür.

2787 O yedi kat göğü bir tâne gibi yarar; ova ve tepeleri ise, saçma tânesi gibi, birbirinden ayırır.

2788 Bilgili, akıllı, tavır ve hareketi doğru olmalıdır; akıllı insanların işi dâimâ iyi olur.

2789 Bilgili insanlar doğru ve dürüst olurlar; doğru insanın her yerde güneşi parlar.

2790 Akıl olmazsa, insan kendisini tutamaz; bilgi olmazsa, insan işini yapamaz.

2791 Hazinedarın işi saray içinde olur; hukümdarın yakınında çalışan kimseler kendilerine çok dikkat etmelidirler.

2792 Ateşin alevi ve dumanı dokunmaması için, onun gönülü ve dili doğru, hareketi ve tabiatı uygun olmalıdır.

2793 Gözünü iyi gözetmeli ve dilini muhafâza etmeli; aklı ile arzu ve heveslerine gem vurmalıdır.

2794 Gözün gördüğü şeyi gönül arzular; gönül arzu edince, ona kim karşı koyabilir.

2795 Gönül yedi endâm üzerine beydir; bey yol gösterince, halk tereddütsüz onu tâkip eder.

2796 Bilgili çok yerinde bir söz söylemiştir; ey yiğit, gönülü ve gözü gözet.

2797 Vücût, yedi endâm, gönüle uyar; insan gönülü ile ağır yük yüklenir.

2798 Gönülsüz insan yalnız bir şekil ve kalıptan ibârettir; gönülsüz insan âlim adını kaybeder.

2799 Hazine ve servetin israf edilmemesi için, hazinedar eli sıkı ve ihtiyatlı olmalıdır; cömertliğe lüzûm yoktur.

2800 Cömertlik çok iyi bir şeydir, onu elden bırakmamalı; fakat el kesesinden cömertlik olmaz.

2801 O tüccar olmalı ve her türlü ticâretten anlamalıdır; insan ticâretten anlamazsa, kâr edemez.

2802 Bütün eşyâ ve malları bilen, her şeyin pahalısını-ucuzunu tanıyan bir insan olmalıdır.

2803 Her şeyin değerini bilmeli, alış-verişte malca zararlı çıkmamalıdır.

2804 Alış-verişte muâmelesi mülâyim olmalı; büyüğüe, küçüğe karşı tatlı dil kullanmalıdır.

2805 Ödünç aldığı şeyleri zamanında öderse, ona da istediği malı derhâl verirler.

2806 Ticârette mülâyim, tavır ve hareketi doğru olursa, lâzım olduğu vakıt onun için mal eksik olmaz.

2807 Eğer beyler askere ihsanda bulunurlarsa, o bunu, yüzünü ekşitmeden, yerine getirmelidir.

2808 Hizmetkâr ihsâna mâni olursa, askerin gönülü kırılır; askerin gönülü kırılırsa, beyin adı lekelenir.

2809 Cömertlerin başı ne der, dinle; ey cimri insan, bunu hâtırında tut.

2810 Sevilen kimseyi gözden düşürmek ve onu sevimsiz yapmak istenilirse, va'd edilen şeye mâni olmak ve vermemek kâfidir.

2811 Verilmeyecek şeyi va'd etmemeli; bir kerre de va'd edildimi, ona mâni olmamalıdır.

2812 Beyler sözlerinde durmazlarsa, itimâdı kaybederler, itimat kaybolunca, mal da gider.

2813 Hazinedar çok uyanık ve dikkatli olmalıdır; savsaklamağa lüzûm yoktur; hizmetkâr savsaklayıcı olursa, işler sürüncemede kalır.

2814 Beylerin yanındaki bütün bu hizmetkârlar, ihtiyaclarından dolayı hizmete girmiş ve kapılanmışlardır.

2815 Hizmetkâr darlıkta kalır ve muhtac duruma düşerse, onun sıkıntısını duyan bey ihsan fermanını göndermelidir.

2816 Hazinedar işi uzatır ve ihsan edileni vermezse, muhtac duruma düşen hizmetkâr sonra ondan yüz çevirir.

2817 İnsan muhtac olduğu şeyi zamanında bulursa, bu çöp olsa dahi, ona fil kadar gözükür.

2818 Bu ak saçlı sana ne der, dinle; ey kahraman, muhtac olanın ihtiyacını karşılamağa çalış.

2819 İsteyen istediğini zamanında bulursa, buna karşılık icâbında canını fedâ eder.

2820 Lâzım olduğu zaman bir çöp fil kadar olur; her şey bunun gibidir.

2821 İşte hukümdar böyle akıllı, bilgili, hayâ sâhibi ve yumuşak huylu bir insan bulursa,

2822 Hazine ve serveti ona tevdi edebilir; ona itimat eder ve onun hakkını gözetirse, yerinde olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

2823 Hukümdar: — Anladım, beni aydınlattın — dedi — daha bir sözüm var, onu da söyleyiver.

2824 Aşçı-başı kapları ve sofrayı idâre eder; bu aşçı-başı nasıl olmalıdır ki,

2825 Bey, şüphe etmeden, onun elinden yemeğini yesin; ona itimat etsin ve hayatı tehlikeye düşmesin.

2826 Ey hakîm, şüpheli insanın elinde bulunursa, bu yemek-içmek işi çok güç bir mesele hâlini alır.

2827 Şimdi bana bunu da söyleyiver; ey merd kahraman, bunu da bileyim ve anlayayım.

XXXVI.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA AŞÇI-BAŞININ NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

2828 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, bu işe mükemmel ve temiz rûhlu bir insan lâzımdır — dedi —

2829 İnsanlar arasında doğru, dürüst ve seçkin bir kimse bulmalı ve yemek-içmek işini onun eline bırakmalıdır.

2830 Bu iş için çok dürüst ve doğru bir insan ara; o şefkatli, işine gönülden bağlı ve hayâ sâhibi bir kimse olmalıdır.

2831 İçten bağlı olan hizmetkâr, doğru ve dürüst insan tenini, canını ve başını beyine fedâ eder.

2832 Bey için her türlü tehlike boğazdan gelir; aşçı işini yaparken, onu kim sevk ve idâre eder.

2833 Beyler her yerde kendilerini gözetmelidirler; yemek-içmekte ise, bilhassa ihtiyat gözünü açmalıdırlar.

2834 Halkın başında bulunan kimsenin bir çok düşmanı olur; kimin düşmanı varsa, ona karşı ağ hazırlanmış demektir.

2835 Aşçı güvenilir, doğru ve olgun bir kimse olmazsa, yemek-içmekte beylerin durumu tehlikeye girer.

2836 Bu iş için çok eski ve emektar bir hizmetkâr lâzımdır ki, beyi esirgeyerek, yemeği zevkle ve vaktında hazırlasın.

2837 İhsanını esirgemeyen bey hizmeti uzun ve emeği çok olan kimseye güvenebilir.

2838 Zekâsı bu vasıfları hâiz olan, insanların iyisi ne der, dinle.

2839 Hangi işe çok emek sarfedilmiş ise, insan onu sever ve onu her şeyden aziz tutar.

2840 İnsan ömrünü hangi şeye sarfederse, o şey sevimli can kadar kıymetli olur.

2841 Ömür aziz değil, emek azizdir; bu emeğe sarfedilmeyen hayata yazıktır.

2842 Hayat gider, insan buna acıdığını itiraf etmez; emek boşa giderse, bunun acısı uzun seneler unutulmaz.

2843 Aşçı-başının gözü çok tok ve gönlü zengin olmalı; temiz olduğu gibi, yüzü ve kıyâfeti de ay gibi parlamalıdır.

2844 Takvâ sâhibi, din ve şeriatı tanır bir insan olmalıdır; böyle insandan doğruluk gelir.

2845 Beylerin kendileri ve onları vücûda getiren dört unsur temizdir; yemek temiz olmazsa, onu nasıl iştihâ ile yiyebilirler.

2846 Aşçı temiz olursa, temiz yemek verir; yemek temiz olursa, seve-seve yenilir.

2847 Aç gözlü kimse yemeğe karşı haris davranır, yemeğe elini sokar ve onu berbat eder.

2848 Aç gözlü adam çiğ tavırlı olur; çiğ tavırlı olmak insana yakışmayan bir hastalıktır.

2849 Ne kadar güvenilir, doğru ve dürüst bir insan bulsan bile, bil ki, senin için en güvenilir ve doğru kimse yine kendinsin.

2850 Bütün doğru ve olgun insanlara güvenmeli; fakat insan daha çok kendi-kendisini korumalı ve başını gözetmelidir.

2851 Buna benzer şöyle bir söz vardır; ey iyi insan, bu sözü unutma.

2852 Her kese güven, fakat kendini gözet; sana karşı şefkatli olan, senin kendi gözündür.

2853 Her şeyden daha fazla bu canın azizdir; aziz canı koru ve sözü uzatma.

2854 Onun yüzü, kıyâfeti güzel, tavrı iyi, saçı-sakalı düzgün, yakışıklı ve özü-sözü bir olmalıdır.

2855 Böyle güzel bir kimse göze temiz görünür; yemek temiz olmazsa, insanın boğazında kalır.

2856 Tanrı temizliği sever, temizlik ile insan iyi ad kazanır.

2857 Temizliği bütün insanlar ister; yemek temiz olursa, insan ona arzu duyar.

2858 Temiz olmayan kimseyi yemekten uzak tutmalı; temiz olmayan insanın işi de temiz değildir.

2859 Aşçı-başı doğru, dürüst ve itimat edilir bir kimse olmalıdır; doğru olmayan insan gidişini düzeltemez.

2860 Eğer aşçı-başı eğri olursa, onun bütün yamakları da eğri olur.

2861 Bu ham insan sürüsü, yemek hırsızları, mutbahta toplanırsa, beyin sofrası nasıl güzel olur.

2862 İnsana doğruluk ve iyi hareket lâzımdır; insan bunlar ile arzu ettiği sevinci bulur.

2863 Doğru hareketli insan ne der, dinle; doğru hareket eden insan dünyanın bütün nimetlerine nâil olur.

2864 Doğru insan nerede olursa-olsun, onun günü kutlu olur; doğru hareket eden insanın gündüzü geceye dönmez.

2865 Hıyânet nereye ayak basarsa, faydalı olan her şey oradan çok uzaklara kaçar.

2866 Hıyânet eden adam bir yere el attımı, deniz bile olsa, kurutur.

2867 Aşçı-başı sâdık olmalı ve beyini çok sevmeli; nefsine hâkim ve hayâ sâhibi bir kımse olmalıdır.

2868 Aşçı-başı akıllı ve bilgili olmalı; yemek vaktı gelince, elini çabuk tutmalıdır.

2869 Usûl ve erkânı dâiresinde hareket ile hızmet etmeli ve girip-çıkarken, dâimâ önüne bakmalıdır.

2870 Aklını kullanarak, kendisini gözetmeli; bilgisini kullanarak, gözüne hâkim olmalıdır.

871 İyı ad dileyerek, beye vefalı olmalı; bu iyi ad ile onun adı da ebedîleşmiş olur.

872 Akıllı insanlar iyi ad isterler; bilgili insanlar itimâda lâyık olurlar.

873 Akıllı insandan ınsanlık gelir; bilgili kimse insanların insanı olur.

874 Akıllı insan ne der, dinle; insanların başı akıllı insandır.

875 Akıllı, vefalı kimse insanların asîlidir; o başkaları için her vakit kendisini fedâ edebilir.

876 Temiz olmayan, cefâkâr ve küstah kimse, söz vermiş olsa dahi, sözünden döner.

77 Ey hukümdar, işte söyledim; aşçı-başı olacak insan böyle olmalıdır.

78 Böyle bir kimse sofra ve kapları idâre eder ve beyi de, ondan şüphe etmeden, yemeğini yiyebilir.

---

79 Ey hukümdar, benim bildiğim bunlardır; hâtırıma gelenleri işte arzettim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

80 Hukümdar: — Bunu dinledim ve anladım — dedi — bir sözüm daha var, onu da söyleyiver.

81 Şimdi bana içkici-başını anlat; içki işine bakan insan nasıl olmalıdır ki,

82 Bey ona inansın ve iç huzûru ile onu doğru bilerek, elinden içki içsin.

XXXVII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA İÇKİCİ-BAŞININ NASIL OLMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar bu hususu da çok iyi düşünmelidir — dedi —

Öz kardeşlerinden veya uzun yıllar iyice tecrübe edilmiş, nefsine hâkim ve doğru yolda yürüyen biri olmalıdır.

2885 Güvenilir, doğru, sâdık, gözü ve gönülü tok, tabiatı da atılan ok gibi doğru olmalıdır.

2886 Bu işe içkiyi iyi muhafaza eden ve bunu hazırlamağa muktedir böyle biri münâsip olur.

2887 İçkici-başı her türlü otları hazır bulundurur; hazım, kuvvet veya müshil ilâcı hazırlar.

2888 Onun elinde yenilen, yalanan veya içilen, arzu edilen her türlü ilâc bulunur.

2889 Kuru veya yaş meyva yahut içki ve şarap, bunlar boğaza hep onun elinden girer.

2890 Bey için her türlü tehlike boğazdan gelir; boğazın tadı aşçı ve içkicinin elindedir.

2891 Aşçı ve içkici itimat edilir kımseler olmazsa, beyin emniyetle yiyipiçmesi çok güç olur.

2892 Bilgili ve hakîm insan ne der, dinle; boğaza çok dikkat etmeli ve yavaş-yavaş yemelidir.

2893 Boğazı gözetmek, baş için faydalıdır; az yemek, ağıza tatlı gelir.

2894 Çok insan gördüm; boğazını gözetmediğinden, beyhude yere başına kıydı ve hayatını heder etti.

2895 Hastalık ve rahatsızlık insana boğazdan gelir; tedâvi ve ilâc da boğazdan olur.

2896 O akıllı ve çok bilgili olmalıdır; akıllı insandan insanlık gelir.

2897 Akıllı insan kötüye karışmaz; bilgili insan da doğru ve dürüst hareket eder.

2898 Ok düz olmasa idi; doğru gitmezdi; insan doğru hareket etmezse, başkalarının esîri olur.

2899 Ey kahraman beyim, sen doğruluk ile çalış; bence doğruluktan daha iyi bir şey yoktur.

2900 İçkici-başılık için çok titiz insan lâzımdır; o gönlünü, aklını ve yüreğini doğru tutmalıdır.

2901 Bütün işleri doğruluk ile yapmalı; uygunsuz ve küstah kimseleri kendisine yaklaştırmamalıdır.

2902 İçkiyi bizzat kendi eli ile karıştırmalı; kendisi mühürleyerek, muhafaza altına almalıdır.

2903 Yemek ve içkiye karıştırılan bütün otları kendi eli ile katmalı ve bunların temizliğine dikkat etmelidir.

2904 Kuru, yaş meyva veya gül-balı, gül-şurûbu, bütün bu içkileri kendisi yapmalı ve muhafaza etmelidir.

2905 Şefkat, sevgi ve sadâkatle beyin içkisini gözeterek, onun hakkını ödemelidir.

2906 Böylece beyinin hizmetine onun emeği geçer ve bu emek kulun faydasını te'min eder.

2907 İnsanın hangi şeye emeği geçerse, onun canı o şeye bağlanmış olur.

2908 İyi tabiatlı insan buna benzer bir söz söylemiştir; böyle insanların sözü, dikkat edersen, hep bilgidir.

2909 İnsanın hangi şeye emeği geçerse, o şey sevgili can kökü gibi sevilir.

2910 İnsanın ömür boyunca emek verdiğini sevmeli ve yüklenince de onun külfetine katlanmalıdır.

2911 Böyle bir içkici-başı bulunursa, içki işi ona verilebilir.

2912 Hizmetinin iyiliği ile içten memnûn kalmak için, bu işe böyle temiz tabiatlı bir insan lâzımdır.

2913 İçkici-başının sâkîleri de hep genç ve güzel yüzlü olmalıdırlar.

2914 Yüzünde henüz tüy belirmemiş bu oğlanların yüzü dolun ay, boyu fidan, saçı kara ve görünüşleri tasvir gibi güzel olmalıdır.

2915 Belleri ince, omuzları geniş, teni beyaz ve yanakları al-kırmızı olmalıdır.

2916 Onların yeşil, mâvi, sarı ve pembe ipek elbiseler giyip dolaşmaları ve yemek taşımaları hoş olur.

2917 İçkinin kıl, tüy ve çer-çöpten korunması için, içkici sakalsız ve temiz bir insan olmalıdır.

2918 İçkide kıl bulunursa, yakışık almaz; kılın yemeğe ve içkiye düşmeşi tatsız bir şeydir.

2919 Bilgi veren bundan dolayı — ,,Kadeh sunanlar sakalsız olmalıdır" — demiş olacaktır.

2920 Kadehçi temiz ve güzel yüzlü olursa, içilen içki iştiha ile içilir ve insanın içine siner.

2921 Güzel yüzlü, tavır ve hareketi zarif olan kimse ne sunsa, yakışır; bak, göz ondan canın hissesini alır.

2922 Şu beyti söyleyen ne der, dinle; ey bilen insan, bunu sen dinle.

2923 Yüzü-gözü güzel, tavır ve hareketi zarif olmalıdır; o ne sunarsa-sunsun, zevkle içilir.

2924 Karnı acıkmış insana onun yüzünü görmek bir yemektir; susamış insan için, o bakıp kanılmaz bir içkidir.

2925 İçkici-başı işte böyle, sâkîler de öyle olmalıdır.

2926 Beyler onlara itimât ederek, inanır ve doğru-dürüst insan olarak, onları kendilerine yakın tutabilirler.

2927 Ey hukümdar, şu bir kaç işe sâdık, gözü tok ve hayâ sâhibi, seçkin insanlar ara.

2928 Bunlardan biri — elçi, biri — kâtip, biri — içkici-başı ve biri de — aşçı-başıdır.

2929 Bunların her birini çok iyi seç; eğer uygunsuz kimseler seçilirse, sonra peşiman olma.

2930 Eğer elçi ile kâtip olgun kimseler olmazsa, ey zeki insan, bunun zararı memlekete dokunur.

2931 Eğer içkici ve aşçı-başılar çiğ olurlarsa, bunların zararı hayatın esası olan cana dokunur.

2932 Ey hukümdar, gayret et, bu bir kaç insanı iyi seç, sonra işleri onların ellerine bırak.

2933 Öğdülmiş devamla: — Ey devletli hukümdar, beylerin işi gibi, adı da büyük olur — dedi —

2934 Büyük işin her türlü derdi olur; bu derdler ortadan kaldırılmazsa, beylik ortadan kalkar.

2935 Dinle, istişârede beyin önüne yığınla inci döken has-müşâvir ne der.

2936 Ey beyim, râhat arama, zahmeti ortadan kaldır; râhat ile zahmet bir arada bulunur.

2937 Bey zahmet çekip, memleketi tanzim ederse, halk kendi-kendine zenginleşir; halk zenginleşirse, beyin her arzusu yerine gelir.

2938 Ey huzûr içinde yaşayan bey, buna fazla sevinme; sonunda huzûru zahmet tâkip eder.

2939 Ey cesûr kahraman, aşçı ve içkici-başılar sana ne kadar çok itimat telkin ederlerse-etsinler,

2940 Seni onlardan daha çok esirgeyecek olan yine kendinsin; sözün kısası, bu başka bir kimse olamaz.

2941 Has-müşâvir ne tavsiye eder, dinle; bunu unutma, yaz ve dâimâ oku.

2942 Aradım, aziz can için kendimden daha emin başka bir kimse bulamadım.

2943 Gayret et, gözet, onu sağlam tut; eğer giderse, ona çâre bulunmaz.

2944 Ey devletli hukümdar, sorulanlara cevap verdim; onun nasıl olması lâzım geldiğini, çâre ve tedbirini bildirdim.

2945 Beyler böyle insanlar ile yükselir, düşmanın boynunu ezer, kendilerinin nâm ve şöhretini yayarlar.

2946 İşte sana açıkça söyledim, fakat üzerinde durulacak başka bir sözüm daha var.

2947 Hukümdar dinlemek lutfunda bulunursa, onu da söyleyeyim; eğer münâsip görmezse, sözüm bana kalsın.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

2948 Hukümdar cevap verdi ve: —Ey hakîm, diyeceğin nedir, bana söyle — dedi—

2949 Senden her sözü dinlemek icap eder; sen bilgi denizi ve akıl deryâsısın.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

2950 Öğdülmiş cevap verdi ve: - Ey hukümdar, memlekete her türlü bilgi hukümdardan gelir — dedi-

2951 Hizmetkârların yolunu ve kulun beyine nasıl hizmet etmesi lâzım geldiğini hukümdara arzettim.

2952 Beyler de hizmetkâr kullarına ve yıllarca hizmet edenlere nasıl ihsanda bulunmak lâzım geldiğini bilmelidirler.

2953 Kullar üzerinde beyin o kadar hakkı var da, beyler üzerinde kulların hakkı yokmudur.

2954 Eğer kullar beyin karşısında hizmet ile, onun hakkını yerine getirirlerse beyin de, hizmetlerine göre, kullarının hakkını vermesi lâzımdır.

2955 Hizmetkâr dünyalığı için hizmet eder; eğer, dünyalığını bulamazsa, gadre uğramış olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

2956 Hukümdar: — Haydi, bana açık söyle ve bir-bir anlat; hizmetkâr hakkı ne demektir — dedi.

XXXVIII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA HİZMETKÂRLARIN BEYLER ÜZERİNDEKİ HAKLARININ NELER OLDUĞUNU SÖYLER

2957 Öğdülmiş dedi: — Beyler üzerinde hizmetkârın, daha hizmete başlamadan evvel, bir alacağı vardır.

2958 Ona ilk önce yiyecek ve içecek vermek ve onun hizmet esbâbını hazırlamak lâzımdır.

2959 Hizmet etmek zahmetli ve ağır bir iştir; beyler bunu takdir ederlerse, hizmetkâr daha çok gayret eder.

2960 Hizmet eden insan tenini ve canını fedâ eder; kulluk eden beyini memnûn etmek ister.

2961 Onlar sıcakta, soğukta, aç, tok, yaya ve çıplak hâlde, kılıç, balta ve ok darbelerine mâruz kalırlar; ey hukümdar, bunu bil.

2962 Onlar öne, arkaya, sağa ve sola giderler; oralarda beylerini huzûra kavuşturmak için, zahmet çekerler.

2963 Onlar düşmana karşı ön safta bir silâh vazifesi görürler; beyin yaşaması için kendilerini ölüme atarlar.

2964 Bu şekilde beyinin huzûrunu diler ve geceyi gündüze katarak, zahmet çekerler.

2965 Bu hizmetleri için bey onların hakkını ödemeli; onlara şefkatle muâmele etmelidir.

2966 Halk arasında seçkin ve insanların doğrusu olan Uç-Ordu hanı ne der, dinle.

2967 Ey halkın büyüğü ve bey olan kimse, hizmetkâr kullarına iyi muâmele et ve onları yükselt.

2968 Beyler hâkimiyetlerini hizmetkârlar vâsıtası ile elde ederler; hukümdar hizmetkârlar ile memleketini düzene koyar.

2969 Beyin aslı ne kadar ulu ve kendisi ne kadar büyük olursa-olsun, onun adı hizmetkârları ile yükselir.

2970 Ey hukümdar, insanlık — mürüvvettir; mürüvvet — insan için, bir tarikattır.

2971 Mürüvvet ve tarikat, hiç şüphesiz, insanın emeğini takdir ile hakkını vermektir.

2972 Hizmetkâr kapıda ümit ile hizmet eder; bey onun umduğunu vermezse, mürüvvet gider.

2973 Beyler hizmetkârın nasıl olduğuna ve işe yarayıp-yaramadığına her vakit dikkat etmelidirler.

2974 İşe yaradığı nisbette ona ihsanda bulunmak ve hizmeti nisbetinde onun hakkını ödemek lâzımdır.

2975 Ey hukümdar, insan hayvandan daha aşağı bir mahlûk değildir; bunu kıyâs tutarsan, iş ölçüsüne göre olur.

2976 İnsan önce hayvanın karnını doyurur; sonra bu insan ondan istifâde eder.

2977 Beyler ihsanda bulunur ve iyi sözle onu takdir ederlerse, hizmetkâr beyine kendisini fedâ eder.

2978 Hizmetkâr böylece onu sever, ona candan bağlanır; beyinin huzûrunu temin için, kendisi zahmet çeker.

2979 Zeki bir insan buna benzer bir söz söylemiştir; insan bilgi ile etrâfına hâkim olur.

2980 İnsan, iyiliğe karşılık, aziz canını verir; bir iyiliğe karşı on iyilik yapar.

2981 Menfaati olursa, insan kendisini kul yapar; başkasının kölesi olur ve zahmete katlanır.

2982 Ona, hizmetine göre, bol ihsanlarda bulunmalı; çıplak ise, giydirmeli; aç ise, doyurmalıdır.

2983 Ey devletli hukümdar, eğer kuldan fakir adını kaldıramazsa, o nasıl bir bey olur?

2984 İhtiyarlar ne derler, dinle; onların sözü gençlerin gözüdür.

2985 Bir kimsenin bir insan parçasına emeği geçerse, o buna karşılık ona insanlık yapar.

2986 İnsan emeğini takdir etmeyen kimseye insan dememelidir; o hayvana benzer.

2987 Hizmette bulunan kimseler iki türlü olur; biri — hür, biri — kul.

2988 Kul kendi ihtiyarı dışında hizmet eder; işi görmezse, beyden dayak yer.

2989 Hür insana bak, o kendisini kul edip, hizmet eder; onun hizmetini takdir etmek ve emeğini karşılamak lâzımdır.

2990 Hür ve serbest insanlar hep iyiliğin kuludurlar; bunlara her vakit iyilik yolunu açık bulundurmalıdır.

2991 Hür insanı kul ile bir tutmak olmaz; hür insana hür muâmelesi yap, kulu da kul gibi kullan.

2992 Beylerin kapısı huzûr kapısıdır; huzûr kapısına kapılanmak, kendi menfaati icâbıdır.

2993 Hizmetkâr zenginleşirse, bey nâm kazanır ve bu nâmı duâ ile ebedî kalır.

2994 Ey hukümdar, hizmetkâr ile bey arasındaki münâsebet, gerçekten, tam bir alıcı-satıcı münasebeti gibidir.

2995 Satıcı mal verir ve bu ona sermâye olur; alıcı da bunu alır ve bunu memleketten-memlekete dolaştırır.

2996 Yıl, ay ve günler geçince, kâr birikir; tekrar karşılaşırlar ve her biri kendi kârını alır.

2997 İşte bunun gibi, hizmetkârın işi de beyi ile ortak hesaba bağlıdır.

2998 Bey kula mal verir ve iyi sözle onu teşvik eder; hizmetkâr ise, kendi vücûdu ile ona hizmet eder.

2999 Hizmetkâr canını feda ederek, kılıç sallar; bunun kârı, şüphesiz, ildeki memleket ve şehirlerdir.

3000 Düşmanın başını ezer ve hazine toplar; dilek, arzu ve nîmet birbiri ardınca gelir.

3001 Bunların hepsi gelir ve kâr gibidir, ey beyim, kâr getiren hoş tutulmalıdır.

3002 Tüccar-başı, kendi kârı uğurunda dünyayı dolaşan insan, ne der, dinle.

3003 Faydalı olan kimse, kul bile olsa, oğuldan daha yakındır; faydasız oğulu düşman bil ve ondan sakın.

3004 Bütün uğraşan insanlar menfaatleri uğrunda koşarlar; bir menfaati olmasa idi, avcı evinde ihtiyarlayıp giderdi.

3005 Asker beylerin kanat tüyüdür; ey beyler-beyi, kanatsız kuş uçamaz.

3006 Beylerin kuvvet ve kudreti asker ile belli olur; beyler asker ile düğümleri çözerler.

3007 Hangi beyin etrâfında cesûr asker toplanırsa, o dünyaya sâhip-kıran bir bey olur.

3008 Hangi beyde bütün fazîletler birleşirse, bütün istedikleri şeyler onun etrâfında toplanır.

3009 Dünya hâkimine binlerce fazîlet lâzımdır; dünya hâkimi bu fazîletler ile cihânı elde eder.

3010 Ey oğul fazîleti kıymetsiz sayma, öğren; bu fazîletin tabiatı ak kuşa benzer.

3011 Bu fazîletin saâdeti ak kuşunki gibidir; haydi, sen fazîlete kuş adını ver.

3012 Dünyayı ihtiyarlatmış, çok yaşamış, ak saçlı insan ne der, dinle.

3013 Bilgi ve fazîlet öğren, ona hürmet et; bu fazîlet sonra sana da hürmet te'min eder.

3014 Bilgi edin, anlayış sâhibi ol, vaktını boş geçirme; vaktı gelince, o sana iyilik getirir.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

3015 Hukümdar bu sözleri dinledi, sevindi ve: — Ey akıllı, ey nesebi temiz — dedi —

3016 İnsanlığın temelini çok iyi tesbit ettin; gerçekten vefalı insanların yolu budur.

3017 Ben kendim halk üzerine hâkim oldum; her şeye muktedir oldum ve sözüm her yerde geçer oldu.

3018 Şimdi ne bu beyliğe nâil olduğum ve ne de bu hayatta kendi huzûrumu dilediğim için öğünüyorum.

3019 Asıl dileğim şudur: bana gelen kimse zenginleşsin, benim sâyemde kudret ve nüfûzu artsın.

3020 Bu beylerin sevinci yarının kârıdır; buna karşılık hayır-duâ ve iyi adla zikredilmem bana yeter.

3021 Bütün bu hazineyi, bu bir çok altın, gümüşü askere dağıtmak için biriktirdim.

3022 İyi nâm kazanmak arzusu ile, bunları başkalarına veriyorum; çok duâ kazanayım ve Tanrı adımı dünyaya yaysın.

3023 Dileğim şudur: bana hizmet edenler ve bundan sonra yaşayacak olan hizmetkârlarım sıkıntı çekmesinler.

3024 Ben göçüp giderim, bu halk kalır; o zaman beni duâ ile anmalarını isterim.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

3025 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar bu işi akıl ve bilgi ile çok iyi kavradı — dedi —

3026 Ölen insan için, kendisinden sonra iyi adının kalmasından daha başka ne olabilir.

3027 Bu dünyayı isteyen insan gümüş dağıtmalıdır; ukbâ isteyen için de kurtuluş yolu budur.

3028 Ey hukümdar, altın ve gümüş dağıt; hangi memleketi istersen, oraya hâkim olursun.

3029 Hâkim bey ne der, dinle; bu devlet işinin temelini o atmıştır.

3030 Beyler mal dağıtmalı ve çok asker tutmalıdır; ne zaman isterse, düşmanının memleketini ele geçirir.

3031 Hazine neye gerek, çok asker lâzım; beyin zenginliğine lüzûm yok, halk tok olmalıdır.

3032 Asker bulundukça, beylerde memleket eksik olmaz; asker olmasa, bey memleketine uzun müddet hâkim kalamaz.

3033 Asker beyden memnûn oldumu, bey hangi memleketi isterse, onu elinde bulur.

3034 Dünya beylerinin eli açık olursa, onlar her iki dünyada baş-köşeye otururlar.

3035 Bilgili ne der, dinle; hasis bir bey memleketine hâkim olamaz.

3036 Bu iki şey birbirine zıddır, onlar birbirlerinden kaçarlar; insan hasise yanaşmaz, cömerde sıkıca yapışır.

3037 Bütün fazîletli insanlar hasisten kaçarlar ve cömerdin etrâfında toplanarak, dilek ve arzularına kavuşurlar.

3038 Hasislik ile beylik birbirine düşmandır; hasise karşı her yerde isyan edilir.

3039 Memleketi ayakta tutan daha iki şey vardır: biri — som altın, biri de — kılıçtır.

3040 Memleketi cömerdlikle muhâfaza etmelidir; ey hukümdar, bey cömerdlikle büyür.

3041 Cesûr, kahraman adam, yıldırım gibi kılıç sallarsa, azılı muhâriplerin damarı patlar.

3042 Altın vere-vere eli nasır tutan beyler memleketi kılıç kullanmadan, söz ile idâre ederler.

3043 Memleketi şu iki şey ile tanzim etmeli; ey hukümdar, insan bu iki şey ile büyür.

3044 Çatılan yüzleri som altın güldürür, bozulmuş işleri som altın yoluna koyar.

3045 Kılıç nerede ise, gümüş oradadır; gümüş nerede ise, kılıç oraya yönelir.

3046 Ey hukümdar, gümüş saç, yiğit kimseler toplansın; kendin için gümüş toplarsan, etrâfındaki kılıçlı yiğitler dağılır.

3047 Kılıçlı, cesûr yiğit, bak, gümüşe rehindir; toplanmış som altın kılıca fedâ olsun.

3048 Hasis bey mal toplar ve hazine yapar, cömert bey bunu kılıç ile vura-vura alır.

3049 Bu dünyada böyle âdet olmuştur: hasise söğerler, cömerdi öğerler.

3050 Öğdülmiş sözünü bitirdi, yer öptü; hukümdara duâ etti ve Tanrıyı öğdü.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3051 Hukümdar bu sözleri dinledi ve sevindi; ellerini kaldırarak, Tanrı'ya duâ etti.

3052 Sonra dedi: — Ey inandığım, merhametli rabbim; ey müşkül anlarda sığındığım rabbim.

3053 Benim senden başka istinatgâhım yoktur; güvendiğim bizzat sensin, ümidim sendedir.

3054 Bana yapmadığın hangi iyilik var; yerine getirmediğin hangi arzum kaldı.

3055 Ey ebedî ve ganî Tanrım, doğrusunu söylüyorum, benim bu âciz varlığım sana nasıl lâyıkı ile kulluk edebilir.

3056 Sana niyâz ederim, yardımın ve kudretin ile doğru yola yönelt, bana destek ol.

3057 Bütün bu iyilikler arasında en iyisi, şimdi rûhumu doyuran bu Öğdülmiş 'tir.

3058 Onu sen bana ihsan ettin; bunun için sana yüz bin defa şükür ederim.

3059 Benim işim uğrunda tenini, canını fedâ ediyor ve bu fâni hayatımda bana çok duâ kazandırıyor.

3060 Şimdi bana kuvvet ver, onun hakkını ödeyeyim; memnûn olsun ve bana kalpten bağlansın.

3061 Hukümdar yine söyle dedi: — Ey Öğdülmiş, akıllı ve bilgili her kes seni medhetmiştir.

3062 Akıllı biri lâzım olursa, sen aklın kendisisin; bilgili biri lâzım olursa, sen bilginin kendisisin.

3063 Güvenilir, içten bağlı doğru ve temizsin; senin bütün hareketlerin dâimâ doğruluk yolunda olmuştur.

3064 Hizmet ettin, senin hizmetin benim ihsanımı aştı; yerine getirmediğin hizmet kalmadı.

3065 Benden şimdi iyi bir karşılık görmelisin; sana hakkını ödeyeyim, sen hayatını ona göre tanzim et.

3066 Benim gönlüm senden nasıl hoşnut ise, ey oğul, Tanrı seni de öyle sevindirsin.

067 Hukümdar sözünü bitirdi ve bir müddet sustu, durdu; hizmetkârı yer öptü ve ayağa kalktı.

3068 Oradan memnûn ve mesrûr olarak çıktı; bir az sonra atına binip, evine döndü.

3069 Yine sadâkatle, sabah-akşam hizmet etti; hizmeti takdir edildi ve saâdet kapıları açıldı.

3070 Felek dönüp, kudreti artınca, aklı derlenip toplandı, bilgisi derinleşti.

3071 Saâdete eren ve bu sûretle memlekete adını yayan ve şöhreti bulunan insan ne der, dinle.

3072 Kime saâdet gelip, onunla uyuşursa, onun başını yükselterek, göğe erdirir.

3073 Saâdet gelir ve servet toplanırsa, insanın gönülü huzûra kavuşur, yüzü sevinçle parlar.

3074 Kır saçlı sana buna benzer bir söz söylemiştir; ey kahraman yiğit, bu sözü iyice dinle.

3075 Kim devlete ererse, onun kudreti artar; bütün eğrisi — doğru, her söylediği — hikmetin tâ kendisi olur.

3076 Dünya feylesufu ne kadar natuk olursa-olsun, serveti yoksa, dili kösteklidir.

3077 Dünyanın âdeti böyledir; dönek dünya ve devletin adı böyle çıkmıştır.

3078 Eğer o kötü birine teveccüh ederse, o kimse şeref kazanır; eğer küçüğe bakarsa, o büyüklük bulur.

3079 Bu devlet kime nasip olursa, onun içini-dışını düzeltir ve her şeyini tanzim eder.

3080 Devlet kime gelirse, bütün istenilen şeyleri berâber getirir; o insan dünyada meşhur olur, adı her tarafa yayılır.

3081 Eğer giderse, bu getirdiklerini de berâber götürür; yükselttiği başı tekrar kara toprağa indirir.

3082 Ey akıl ve gönül sâhibi, anlayışlı ve uyanık olan insan, bu dünyaya hiç gönül verme, onun beklenmedik yerlerde sana zararı dokunur.

3083 Bu karanlık zulmet yeri neye gerek, durulmuş ebedî ülke için önceden hazırlan.

3084 Bu dünya bir zindandır, ona gönül bağlama; sen yüsek saray ve ülke iste, huzûr ve sükûna kavuş.

3085 Gönülü durulmuş ve her işinde gönülü dürüst olan insan ne der, dinle.

3086 Ey himmet sâhibi, güzel bir dünya iste; güzel olanı isteyen insanın saâdeti eksiksiz olur.

3087 Bu fâni dünyayı bırak, ukbâyı dile; sen dünyayı bırakmazsan, o seni bırakır.

3088 Bu dünya cefâkârdır, sen de ona cefâ et; ona ne kadar cefâ edersen, o da sana o kadar râm olur.

3089 Ey yoldan azmış, başı dönmüş adam, bu dünyaya hiç gönül verme, onun dibi bataklıktır.

3090 Bataklığa giren dibe batar, oradan kimse bir daha çıkamaz; orada sevinç arama.

3091 Kendini yukarı çek, bataklıktan kurtul; ibâdet ile kulluk vazifelerini yerine getir.

3092 Bugün tekrar ona dön, senin dileğini o verecektir; artık aksini söyle, başkaca söylenecek söz kalmadı.

3093 Bundan sonra hukümdar gönlünü doğrulttu; halka iyi kanunlar vaz'-etmekte devam etti.

3094 Halk huzûra kavuştu, zayıflar kuvvetlendi; onu sevenler yükseldi, düşmanları zayıfladı.

3095 Gününü sevinç içinde güvençle geçirdi; adı, şöhreti ve nâmı dünyaya yayıldı.

3096 Bir müddet böyle yaşadı ve böyle hareket etti; kurt ile kuzu müsâvi oldu.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

3097 Hukümdar bir gün yalnız otururken, Öğdülmiş 'i yanına çağırttı; günlerin nasıl geçtiğini ve işleri sordu. —

3098 Ey Öğdülmiş, söyle, gün ve aylar nasıl geçiyor; memlekette yoksulmu çoğaldı, yoksa zenginmi.

3099 Memleket içinde kötü, uygunsuz neler var; bana halkın vaziyetini anlat, benden bir şey gizleme.

3100 Halk arasında ne gibi sözler dolaşıyor, öğenlerimi daha çok, yoksa, zammedenlerimi.

3101 Kusurummu daha çok, yoksa fazîletimmi; bana söyle, ben de ona göre tedbirler alayım.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

3102 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, memlekette her kes arzu ettiği şeyleri bulmaktadır — dedi —

3103 Hukümdarın devleti sâyesinde dünya düzeldi; keder kısa ve sevinçler uzun oldu.

3104 Halk zenginleşti ve huzûra kavuştu; memleket ve şehirler süslendi, gönüller ferahladı.

3105 Halk günlerini huzûr içinde, gecelerini de hep sevinç içinde geçiriyor.

3106 Her kesin dilinde medih ve senân dolaşıyor, nefes alan her canlı durmadan sana duâ ediyor.

3107 Kanun su gibidir; zulüm ise, ateş gibi her şeyi mahveder; sen berrak su akıttın ve ateş söndü.

3108 Kanunu doğru tatbik ettin, dünya düzene girdi; hiç kimse memlekette artık bir zorbaya rastlamıyor.

3109 Ey hukümdar, şu üç şey zulüm ve tazyıka sebep olur; biri — beyin ihmâlkârlığı ki, bundan musibet gelir.

3110 İkincisi — halkın başında bulunan insanın zayıf olması; üçüncüsü de — halkın bağrını yiyen tamahkârlıktır.

3111 Şimdi bu üçünden hiç biri sende bulunmadığından, memleketin neresinde bir zorba zuhûr edebilir.

3112 Ey âdil, temiz ve halîm bey, Tanrı sana akıl, bilgi ve bir çok fazîletler verdi.

3113 Her türlü iyilik için Allah sana tevfik verdi; halkın karnı tok ve sırtı pek oldu.

3114 Tanrıya şükür et, ibâdet kıl ve sevin; müsterih ol, bir az huzûr ve râhat içinde yaşa.

3115 Dışarıda yanlış veya yersiz ne olursa, işte senin hizmetine koşan kulun ben varım.

3116 Hukümdar şükür etti ve çok sevindi; elini kaldırdı ve Tanrıya senâ etti.

3117 Ey merhametli rabbim — dedi — sen büyüksün; bu zayıf kulunun memlekette itibârını yükselttin.

3118 Sen bana her türlü iyilikleri ihsan ettin; şükür etmek boynumun borcudur.

3119 Ben sana bu şükrü ne zaman hakkı ile ödeyebilirim; benim şükür borcumu sana sen öde.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

3120 Hukümdar devam etti: — Ey Öğdülmişim, seni bulmam bana Tanrının bir lutfu idi.

3121 Zulme mâni olmama, adâleti yerine getirmeme ve her türlü iyiliğe sebep şimdi sen oldun.

3122 Tanrı bana bugün bütün iyilikleri ihsan etti; bir de bunlardan on misli fazla değerde olan seni verdi.

3123 Bey yalnız, tek başına ne kadar gayret ederse-etsin, kulun yardımı olmazsa, bunu uzun zaman devam ettiremez.

3124 Bey içeridedir, onun dışarıdaki gözü, sâdık kuludur; o beyin hem gözü, hem sözüdür.

3125 Sen de benim gözüm, dilim ve elimsin; ey mert yiğit, ben bu sâyede iyi nâm kazandım.

3126 Dünya hâkimi ve bütün memleketleri idâresi altına almış olan hakan ne der, dinle.

3127 Beyler arayıp, sâdık bir kul bulurlarsa, onu altın ve gümüş mahfaza içinde tutmalıdırlar.

3128 Beyler doğru, dürüst ve itimat edilir bir insan bulurlarsa, kendileri huzûra kavuşurlar ve hayatları saâdet içinde geçer.

3129 Hizmetkârın seçkini içten bağlı olur; böyle bir hizmetkârı kim arayıp bulabilir.

3130 Dünyada seçkin ve içten bağlı kimseler bulunmasa idi; insanlık nasıl kemâle erişirdi.

3131 Bana babandan yadigâr olarak yalnız senin kalmana çok teessüf ediyorum.

Senin gibi daha başka biri bulunmuş olsa idi, senden önce veya senden sonra aynı yolu tâkip etmiş olurdu.

3133 Ey dürüst tabiatlı, benim yanımda şimdi sen teksin; seni kaybedersem, başka birini nerede bulurum.

3134 Ben senin böyle tek olmandan korkuyorum, ey kudretli insan; kâşki senin bir eşin daha bulunsa idi.

3135 Bütün bu zahmet senin üzerinde kalmazdı; ben de daha çok duâ kazanmış olurdum.

3136 Ara, akrabaların arasında senin yolunu tâkip edebilecek bir kimse var mı, soruştur.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

3137 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar sağ olsun, iş yapacak kimseler her vakit bulunur — dedi —

3138 Hukümdar her vakit râhat ve huzûr içinde bulunsun; sükûn içinde bütün dilek ve arzuları yerine gelsin.

3139 Benim zahmetime karşılık hukümdarın altını var; hiç endişe etmesin ve gönülünü ferah tutsun.

3140 Ben zahmet çekiyorsam, râhat da ediyorum; huzûr ile zahmet yan-yana yürür.

3141 Eğer hukümdar memleket işinde faydalı ve halkın başında bulunacak bir insan istiyorsa,

3142 Bak, hikmeti ile her gün yeni bir tedbir arayan hakîm devlet adamı ne der, dinle.

3143 Ne kadar çok olursa-olsun, memleket işine yardımcılar ara; memleket böyle tanzim edilir ve büyük bey huzûr içinde bütün arzularına kavuşur.

3144 Memlekette faydalı ve zeki insanlar ne kadar çok olursa, işleri bunlar görürler, bey de o kadar râhat eder.

3145 Yok değil, benim akrabalarım arasında da çok geniş bilgili böyle bir insan vardır.

3146 Kendisi her türlü fazîlet ve takvâ sâhibi olup, uyanıktır ve elinden her türlü iş gelir.

3147 Hareketi doğru ve adı Odgurmış 'tır; o her türlü iyiliğe el vurmuştur.

3148 Fakat o bu dünyadan yüzünü çevirdi; kalkıp dağa çıktı, dünya endişelerini gönlünden uzaklaştırdı.

3149 Tanrıya ibâdet ederek, kendisini zahmete veriyor ve ibâdetle günah hastalığını tedâvi ediyor.

3150 Onun fazîleti benimkinden yüz misli fazladır; o halkın ileri geleni ve insanların seçkinidir.

3151 Benim bu akrabam burada yanımda bulunsa idi, o bize her işte bilgisi ile rehberlik ederdi.

3152 Hukümdar, altınına lüzûm kalmadan, ona gönülden inanarak, dünyayı idâre eder ve sevinç içindeyaşardı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

3153 Hukümdar: — Arzum ve dileğim budur — dedi— onu bulursam, her işte ona emniyet edebilirim.

3154 Bu işin çâresi ne ise, bak; ey zeki, sen onu muhakkak benim yanıma getir.

3155 Onu buraya nasıl dâvet edelim, onu çağırmak üzere kimi gönderelim.

3156 Mektûpmu lâzım yahut ağızdan sözmü ulaştırmalı; sen nasıl münâsip görürsen, öyle yap.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

3157 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdarın suâline cevabım şudur — dedi —

3158 Böyle bir akrabamın bulunduğunu arzettim, fakat gelip-gelmeyeceği hakkında bir şey söyleyemem.

3159 Eğer gelirse, çok iyi; emrinize hürmet gösterdi demektir; eğer gelmezse, fermanınıza ehemmiyet vermemiş olur.

3160 Hukümdarın altını acabâ ona tesir edermi; o doğru insan acabâ beni tekdirmi eder.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3161 Hukümdar: — Ben sana bir şey sordum, sen de kendi bildiğini bana söyledin — dedi —

3162 Çağır, gelirse-gelir; eğer gelmezse ve benim sözümü dinlemezse, senin ne kabahatin var.

3163 Sen onun her türlü fazîletlerini öğdün, bu fazîletlerinden dolayı ben onu istiyorum.

3164 Hava ve hevese düşmân olduğundan, sen de bilgili ve akıllı dediğin için, onu arzuladım.

3165 İnsan dediğin bilgili ve akıllı insandır; onun dışındakilerin hepsi de hayvan gibidir.

3166 İş bilirse, bilgili ve akıllı insan bilir; iş yaparsa, bilgili ve akıllı insan yapar.

3167 Bu gerçekten şuna benzer; ey merd kahraman bunu dinle.

3168 Bütün kör düğümler bilgi ile çözülür; bilgi bil, anlayışlı ol, akıl ile yaşa.

3169 Bilgi ile iş gör, sözün doğru olsun; öğrenmekte devam et, bu günü boş geçirme.

3170 Bu akrabandan yalnız ben değil, sen de istifâde edeceksin ve hoşnut olacaksın.

3171 İnsanın akrabası varsa, yanında bulunmalı; akrabası yoksa, insan ahbap edinmelidir.

3172 Dinle, memleket hâkimi çok yerinde söylemiş; akrabaları olan kimse her kesten daha kuvvetlidir.

3173 Akrabaları olan kimsenin nâm ve şöhreti büyüktür; arkadaşları olan insanın adı ve sözü mûteberdir.

3174 Akraban yoksa, arkadaş ve ahbap edin, iyi arkadaş akraba gibi olur.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

3175 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, onu sen gerçekten arzu ediyorsan, çâresine bakayım — dedi—

3176 Hukümdar emir buyurursa, kendim gideyim; meseleyi açarak, onu buraya dâvet edeyim.

3177 Bilgi, akıl ve zekâmı kullanarak, türlü dil döküp, onu iknaya çalışayım.

3178 Hukümdar da kendi eli ile mektup yazsın ve o zeki insan da hukümdarın fermanını bizzat okusun.

3179 Bana itimat etsin ve bunun yalnız benim arzum olduğunu sanmasın; fermanı da duysun ve arzuya muhâlefet etmesin.

3180 Ben ağızdan ne kadar söz söylesem dahi, hukümdarın fermanı, yazılı sözü başkadır.

3181 Dinle, aslı sırmalı ipek gibi temiz ve kıymetli olan ne der: —Beyin fermanı halkın gönlünü avlar.

3182 Bilgili ne kadar güzel söylemiş: — Beyin sözü kapalı gönülleri açar.

3183 Beyler kula iltifat ederlerse, kul bunu hayatı boyunca unutmaz.

3184 Eğer beyin dili yumuşak ve tatlı ise, onu, büyük-küçük, bütün halk sever.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E GEVABI

3185 Hukümdar: — Münâsip görüyorsan, şimdi mektûbu yazayım, bu onu avlayacak bir ağ olsun — dedi —

3186 Senin gitmen lâzım ise, hazırlan; ben de bir mektûp yazıp, sana vereyim.

XXXIX.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI 'NIN ODGURMIŞ 'A MEKTÛP YAZIP GÖNDERDİĞİNİ SÖYLER

3187 Hukümdar hokka ve kâğıt istedi, mektup yazdı; mektup ile işini düzene koydu.

3188 Tanrı adı ile başladı: — Yaratan, besleyen ve göçüren odur — dedi.

3189 Sonra devam etti: — Tanrının adını yazdım, bu ad her türlü derde devâdır.

3190 Tanrıya pek çok hamd ve binlerce senâ ederim, onun için fânilik yoktur.

3191 Bütün hareket edenleri o diledi ve yarattı; onlara rızık ve hayat veren odur.

3192 Kadirdir, âdildir, hak kanunları koyan odur; yarattığı bütün mahlûklara gücü yeter.

3193 Mâvi göğü yarattı, güneş ve ayı aydınlattı; karanlık gece ve aydın gün yıl ve ay hesabını bulmak içindir.

3194 Bu feleği yarattı, durmadan döner; Tanrının hukmü ve takdiri ile hareket eder.

3195 Yaratmadan önce, kaza tâyin etti; kazaya râzı ol, boyun eğ ve ona uy.

3196 Ne istedi ise, yaptı ve ne isterse, yapar; ne dedi ise, oldu ve ne derse, olur.

3197 Bu hukümdardan selâm ve hatır sorma mektubudur; ey zeki insan, bunu sana sağlık dileği ile yazdım.

3198 Vücûdun sağ ve sıhhattemidir; devran yükünü acabâ nasıl yükleniyor.

3199 Senin iyi tavır ve hareketini duydum; bu devirde sana denk ve eş bulunmadığını işittim.

3200 Tanrı sana şimdi lutfetmiş, bilgi vermiş; fazîlet, akıl ve anlayış nasip etmiştir.

3201 Senin böyle olduğunu işittim, ey güzel yüzlüm, gönülüm seni arzuladı.

3202 Akrabanı, Öğdülmiş 'i gönderdim; sözümü ve anlayıp, bildiklerini sana eriştirecektir.

3203 Sen yakın akraba ve kardeşlerden uzaklaşmışsın; köy, kasaba ve şehir halkından yüz çevirmişsin.

3204 İbâdet etmek için, kalkıp, tek başına dağa çıkmışsın; fakat bu ibâdet çok uzun sürmüş.

3205 Akrabaların sana ne yaptı, niçin onlardan yüz çevirdin; bunu bana izah et.

3206 Eğer zulüm görmüş isen, bana gel; bu dert ve endişeni bana anlat.

3207 Ben kudretimle senin hakkını te'min edeyim; neş'e ve sevinç içinde burada yaşa.

3208 Akraba akrabadan istifâde eder; insan bu sûretle zevka kavuşur.

3209 Akraba ve kardeşler ile barışmak, eş ve dostlar ile kaynaşmak lâzımdır.

3210 Nerede yakınlık ve uygunluk varsa, o işte fayda vardır; bunu iyice düşün.

3211 Şâir ne der, dinle; iki insan birbirine uygun düşerse, bu dâimâ onların faydalarına olur.

3212 Kara toprak, mâvi su birbiri ile uyuştu; ortada binlerce çiçek gülerek, açıldı.

3213 Akraba veya arkadaşlar birbirlerine uygun hareket ederlerse, bunlardan yeni akraba ve ahbaplıklar meydana gelir.

3214 Eğer ibâdet etmek için oraya gittin ise, ibâdeti şehirde kıl; din yolu budur..

3215 İyice düşünürsen, Allahın büyük emirlerini yerine getirmek fırsatı, oraya nisbetle, burada daha çoktur.

3216 İbâdet etmek için, önce çok bilgi edin, bilgisiz ettiğin ibâdet fayda gelmez.

3217 İki türlü insana insan derler: biri — öğreten, biri — öğrenen.

3218 Bu ikisinden başkasını hep hayvan olarak kabûl et; hangisini istersen, onu seç.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ'A NASİHATI

3219 Şimdi sen hangisisin, bana açıkça söyle; ikisinden biri ol, üçüncüsünden kaçın.

3220 Zahmetle öğrenerek, bütün bilgilere sâhip oldun; şimdi bunları, zahmet çekmeden, işlet.

3221 Eğer henüz öğrenmedin ise, bilgi öğren ve ibâdetlere de ondan sonra başla.

3222 Bilgi veren ve bilgi ile tâat ve ibâdet eden ne der, dinle.

3223 Tanrı ibâdetine bilgi ile yaklaş; bilgi cehennem kapısını mühürler.

3224 Bilgi ile yapılan ibâdetin sevâbı çoktur; bilgisiz kimse ibâdet ederse, sevâp kazanamaz.

3225 Bilgisizin ibâdet ile meşgûl olmasından, bilgilinin uyumasının sevâbı daha çoktur.

3226 Köy ve sehir içinde yapılacak çok ibâdet vardır; orada bunun yarısı bile bulunmaz.

3227 Senin oradaki ibâdetinin biri namaz, biri de tuttuğun oruçtur, ey oğul.

3228 Bunlardan başka orada hangi ibâdet var; söyle, göster.

3229 Sen şimdi zâhit adını aldın; bu adın ibâdetin için sana büyük bir felâket oldu.

3230 Bununla şimdi kendini aldatıyorsun, bu ibâdet boşunadır; sözünü kes.

3231 İbâdet kılmalı, fakat onu halktan gizlemeli; ibâdet ne kadar çok olsa dahi, onu azımsamalıdır.

3232 İnsanların iyisi tâat ve ibâdet ederken, onu halktan gizler ve kapısını kapatır.

3233 Şimdi bu sözün mânası nedir, dinle; ey iyi insan, bu söze göre hareket et.

3234 Gerçek insan başkalarının yanında kendisini gizlemiş; yüz yıl ibâdet kılmış ve bunu da azımsamıştır.

3235 İbâdeti gizlemeli; yap, fakat insanlar görmesin; bu sözüm bir sır idi; işte şimdi açığa vurdum.

3236 Buraya gel, köy veya şehir içinde ibâdet et; sana her türlü iyilik kapıları açılsın.

3237 Halka faydalı ol, muhtaclara yardım et; akrabalarına yakınlık göster, bağrını aç.

3238 Bak, burada bir çok yetim, dul, âciz, kör, kötürüm ve topallar vardır.

3239 Farz namazlarını cemâat ile kıl, fakirler haccı olan cuma namazlarını edâ et.

3240 Helâl dünyalık kazan ve fakirlere dağıt; insanlara yardımda bulun ve onlara güler yüzle muâmele et.

3241 Bu sayılan hizmetler birer ibâdettir; bunları yerine getiren her kes müsterih olabilir.

3242 Bütün bunları sen terkettin; tek başına namaz kılıyor ve oruç tutuyorsun, ey asîl tabiatlı.

3243 Namaz ve oruç, bunlar hep kendi menfaatin içindir; hep kendi menfaatini düşünen insan hodkâm olur.

3244 İnsanların seçkini ve olgun olanı merhametli insan çok güzel söylemiş.

3245 İnsanların iyisi — kendi menfaatini bırakıp, zahmet yüklenerek, başkalarının faydasını isteyen kimsedir.

3246 İnsan merhametli olmalı ve kötülere acıyarak, onlara şefkatle iyi yolu göstermelidir.

3247 Hayatta iken, insan-oğlu faydalı olmalı; faydalı olmayacak kimse, doğar-doğmaz ölmelidir.

3248 İnsanların iyisi başkalarına faydalı olur; halk için lüzûmlu olan bu iyi insandır.

3249 İbâdetine güvenen bir kul Tanrıyı memnun edecek yolu henüz bulamamış demektir.

3250 Sen Tanrının rızasını elde etmek istersen, müslümanların memnûn olmasını dile; sözü fazla uzatma.

3251 Tanrı senin ibâdetine muhtac değildir; kendi kulluğunu yerine getir ve iyi ad kazanmağa bak.

3252 Adı kul olanın yapacağı şey ibâdettir; bütün ibâdetsiz kulların adı bir mecazdan ibârettir.

3253 İbâdet, durmadan ibâdet kıl, kulluk budur; ibâdete dikkat et ve bu yoldan ayrılma.

3254 Bilgisi geniş hakîm çok yerinde söylemiş; buna göre hareket et, ey eli açık insan.

3255 İbâdet ve tâatte bulundum diye, fazla gurûr getirme; ibâdete devam et, Tanrıya ibâdet eden insan azizdir.

3256 İbâdet kıl, Tanrıya kulluğun budur; fakat ibâdet kıldım diye, idrâkini kaybetme.

3257 Ey Odgurmış, bugün seni dâvet ediyorsam, kendi menfaatimi düşünüyorum zannetme.

3258 Eğer gelirsen, senin için faydalı olur; gelmezsen de, bana bir zarar gelmez.

3259 Seni halkın iyiliği için dâvet ediyorum; bu iyilik halkın menfaatidir; buna karşı gelme.

3260 Benim bu söylediklerime bir dikkat et; doğru ise, oradan kalk, buraya gel.

3261 Benimle berâber ol, bana yardım et; fakirleri destekle, onların vaziyetini düzeltmeğe çalış.

3262 Bu senin için sevaplı bir iş ve benim için ise, iyi bir addır; buna karşılık kadir Tanrı sana her iki dünyayı nasip eder.

3263 Beni iyiliğe doğru götür, kendin iyi ol; insan iyi insanlara bakarak, yolunu düzeltir.

3264 Bugün bana iyilik yapmam için bir sebep ol; ey pehlivan, Tanrı sana da bunun karşılığını verir.

3265 İranlı âlim ne der, dinle; iranlı âlimlerin şöhreti büyüktür.

3266 Bey halka karşı iyi ve âdil olursa, onun faydası bütün halka dokunur ve halk saâdete kavuşur.

3267 Kendi iyiliğini istersen, beyin iyi olmasını iste; beyin iyi olması halkın menfaatidir.

3268 Halk iyi olursa, bu iyiliği onun yalnız kendisi içindir; beyi iyi olursa, halk gün görür.

3269 İnsan derler, insan kimdir; insan başkalarına faydalı olan ve onların işlerini gören kimsedir.

3270 Bütün insan-oğulları iyiyi severler; iyi nerede, ben de onu öğeyim.

3271 İyi, halka faydalı olan ve bundan dolayı ona zevk veren şeydir.

3272 İyi insan halka karşı şefkatli olur; merhametli olursan, sen de iyi insan olursun.

3273 İşte yazı ile ulaştırılacak sözlerimi söyledim; sözümü bitirdim ve kalemi sildim.

3274 Bundan başka daha söylenecek ne gibi sözüm varsa, akraban bunları da ağızdan bildirecektir, ey ay yüzlüm.

3275 Mektûbu katladı, bağladı ve üzerini mühürleyerek, uzattı; Öğdülmiş gelip, elinden aldı.

3276 Hukümdar : — Git, daha münâsip ne gibi söz varsa, ona ulaştır, ey hakîm — dedi —

3277 Şimdi gayret et, onu bana getir; ey yiğit, bana onsuz, boş gelme.

3278 Bilgili ne der, dinle; zeki elçi gönder ve sözünü ona tevdi et.

3279 Ben sana şimdi ağızdan ne söyleyeyim; ey kalbi doğru, söylenecek sözlerin hepsini sen biliyorsun.

3280 Ne söylemek icap ederse, sen ağızdan söyle; nasıl münâsip görürsen öyle hareket et.

3281 İyi terbiyeye, iyi tavır ve harekete sâhip olan Öğdülmiş — Baş üstüne!" — diyerek, kalkıp çıktı.

3282 Atına bindi, evine doğru hareket ederek, gelip indi; evine girdi, yaka ve kuşağını çözdü.

3283 Güneş döndü, başını yere yaklaştırdı; dünyanın aydınlık yüzü kırmızı sise büründü.

3284 Perçemini aşağı salıverdi, parlak yüzü kapandı ve güzel zülfü her tarafı kapladı.

3285 Kalkıp abdest aldı ve yatsı namazını kıldı; döşek istedi ve yatıp, bir az uyudu.

3286 Birden silkinerek, tekrar uyandı, başını kaldırdı; sis gök yüzünü siyah zenciye döndürmüştü.

3287 Kalkıp abdest aldı, sabah namazını kıldı; duâ etti, tesbih çekti; yine bir az bekledi.

3288 Yüzünü örten ipek kalkan sıyrıldı; gülen parlak yüz gibi, dünya aydınlandı.

XL.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'I ZİYÂRETİNİ SÖYLER

3289 Atını tutup, derhal eyerledi; oradan kalkıp, akrabasına doğru gitti.

3290 Akrabasına yaklaşınca, atından aşağı indi, yürüyerek, kapısına geldi.

3291 Gelip, eli ile yavaşça kapıyı çaldı; Odgurmış ibâdeti bıraktı, yerinden kalktı.

3292 Kapıyı açtı, çıktı; hısımını gördü, kucaklaşıp, öpüşerek selâmlaştı.

3293 Elinden tutup, hemen içeri aldı; yer gösterdi ve elini tutarak, oturdu.

3294 Akrabasını gördüğüne pek çok sevindi; Tanrıya çok hamd ve şükür etti.

3295 İnsanın ayrıldıktan sonra tekrar araması ve gelip, sağ-sâlim kavuşması ne büyük bir saâdettir.

3296 Akrabalardan uzaklaştıktan sonra, yakınlık hisleri ile tekrar kavuşup, görüşmek ne kadar hoş oluyor.

3297 Akrabaların birbirine candan yakınlık ve samimiyet göstermeleri ne güzel şeydir.

3298 Akrabanın akrabaya merhametle ve gönülden bağlı olması ne güzel olur.

3299 Akrabasına dostluk ve gönülden yakınlık gösteren şefkatli akraba ne der, dinle.

3300 Birbirini kaybedip, tekrar buluşan şahısların kederleri kısa, sevinçleri uzun sürer.

3301 Ayrılıktan sonra iki şahısın tekrar birbirine sağ-sâlim kavuşması ne kadar güzel şeydir.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

3302 Odgurmış akrabalarını soruşturdu; Öğdülmiş onların sağ ve sâlim olduklarını söyledi.

3303 Odgurmış tekrar sordu: — Bana söyle, şimdi buraya ne maksatla geldin, sana ne oldu böyle.

3304 Ben senin hukümdarın yanında bulunduğunu, bilgin ile halka faydalı olduğunu duydum,

3305 Halkın yükünü boynuna yüklendikten sonra, onları bırakıp, nasıl buraya geldin.

ÖĞDÜLMİŞ 'IN ODGURMIŞ 'A CEVABI

3306 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey güzel yüzlüm, benim seni göreceğim geldi — dedi—

3307 Seni merak ettim, bu meraktan kurtulayım — diye, kalkıp buraya geldim.

3308 Seni görmeği candan istiyordum; sana gelmek için ancak bugün fırsat bulabildim.

3309 Seni görmeyeli çok zaman geçti; görüşmeği çok arzu ediyordum, fakat vakit bulamadım.

3310 Vakti bugün imiş, işte geldim; çok şükür, sana kavuştum.

3311 İnsan sağ olursa, dileğine ulaşırmış, ey benim cana yakın kuzum.

3312 Zamanın çok çabuk geçip-gittiğini iyice tecrübe etmiş ve kavuşmağı özlemiş olan insan ne der, dinle.

3313 İnsan sağ olursa, dileğini bulur; hayat dilek için bir sermâyedir.

3314 İnsanlar sağ olurlarsa, birbirini arayıp bulurlar; can sağ olursa, ayrılan yine muhakkak kavuşur.

3315 Dilek dileme, sağlık dile; hayat dileğe erişmek hususunda ancak bir yardımcıdır.

3316 Tanrı nihâyet arzumu yerine getirdi; ben sağ-sâlim sana kavuştum.

3317 Bundan başka bir sözüm daha var; dinlersen, onu da söyleyeyim.

XLI.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ İLE MÜNÂZARA ETTİĞİNİ SÖYLER

3318 Odgurmış cevap verdi: — Söylediklerini dinledim, sen de benim sözlerimi dinle — dedi —

3319 Gösterdiğin bu yakınlığın Tanrı ecrini ihsan etsin, iyi insanlara bahşettiği yüz binlerce sevâba sen de nâil ol.

3320 Başka söyleyeceğin söz ne imiş, onu da bana söyleyiver.

ÖĞDÜLMİŞ 'IN ODGURMUŞ 'A CEVABI

3321 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Bu sözüm şudur — dedi— seni görünce, gözüm parladı.

3322 İnsan kendi arzusu ile yol yürürse, zahmet çekmez, ey bilgisi büyük.

3323 Tecrübeli insan ne der, dinle; mânasına dikkat et, ey huzûra kavuşmuş insan.

3324 Hangi işe arzu ve dilek ile girişilirse, bu dilek her adımda ona bir destek olur.

3325 İstekle yürüyünce, uzak yer yakın olur; arzuladığı yüzü görünce, an sâhibini bulur.

3326 Öğdülmiş devam etti: — İşte ben dâimâ seni merak ediyorum, dilimden düşürmüyorum.

3327 Köy ve şehri, yakın akraba ve kardeşleri bıraktın, insanlardan uzaklaştın; burada hiç bir tanıdık ve ahbâbın yok.

3328 Tek başına ağır zahmetlere katlandın; aç ve çıplak yaşıyorsun, dermansız bir hâldesin.

3329 Senin için bütün akrabaların sızlanıyor; görmek isteyince, bulamıyor ve iştiyak içinde çırpınıyorlar.

3330 Hiç bir insan tek başına yapamaz; sen burada yalnızsın, hasta da olabilirsin.

3331 Bu düşünce ile ben evde duramadım; endişe ve kayguya karşı koyamadım.

3332 Tanrı cehennemi yalnız senin için yaratmadı; bütün bu azapları yalnız senin için zikretmedi.

3333 Niçin ve neden kendine böyle eziyet ediyorsun; bana bunu açıkça söyle, ben de senin bu husustaki fikirlerini anlayayım.

ODGURMİŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

3334 Odgurmış cevap verdi: — Bu sözünü dinledim; ben de cevap vereyim, dinle — dedi —

3335 Bu söylediğin sözler senin şefkatinden ileri geliyor; bu akrabalık nişânesi ve yakınlık alâmetidir.

3336 Akrabaların kederini akrabalar paylaşır; insanın bir akrabası olmazsa, onun istırâbına yabancı kimseler nasıl ortak olabilirler.

3337 Ben de kardeş ve akrabalardan ayrılarak, buraya gelip, niçin bu kadar zaman burada kaldım.

3338 Çünki dinimin selâmetini ve kendi menfaatimi bunda gördüm.

3339 Onun için kalkıp, buraya geldim; halvete çekilip, böylece Tanrıya ibâdetle meşgûl olmak istedim.

3340 Bu dünya işlerine karışan kimse aynı zamanda ibâdet ve âhiret işini yerine getiremez.

3341 İnsan bütün bu halka kapısını kapatmayınca, yaratan Tanrıya ibâdet edemez.

3342 İnsan ibâdette zevk bulabilmek için, hevesin kafasını iyice ezmelidir.

3343 Takvâ sâhibi insan ne der, dinle; nefsine kapılan kimse din işini tam yapamaz.

3344 Din hevesin ve nefsin en büyük düşmanıdır; bu ikisi ibâdet etmek isteyen kulu yolundan şaşırtır.

3345 Nefsine kapılırsa, insan onun esiri olur; tenin arzusuna uyarsam, beni kul eder

3346 Hevesin tesirinde kalma, akıl ile karar ver; ten baş kaldırırsa, bilgi ile hâkim ol.

3347 Böyle olduğu için, ben köy ve şehirleri bırakıp, ağır zahmetlere katlanarak, buraya sığındım.

3348 İnsanlardan ayrı yaşıyorsam, buna mukabil boş söz de sarfetmiyorum ve dedi-kodu yapmıyorum.

3349 Ey kardeş, sen bana: — Yalnız yaşıyorsun — dedin; ey dostum, zikrullah benim için kâfi bir arkadaştır.

3350 Yakın akraba ve kardeşlerden uzak bulunmama gelince, ne aç olduğum zaman ve ne tok olduğum zaman, onlara bir yük olmadım.

3351 Halkın gönülü yufkadır, onu muhâfaza etmek çok güçtür; burada gönül kırılırsa, ilâhî adâletle karşılaşılır; bu ise, kâfidir.

3352 Her ne kadar benden halka fayda yok ise de, onlar benden zarar da görmezler.

3353 Fayda ve zarar, iyilik ve kötülük hep Tanrıdan gelir; bu onun takdiridir.

3354 Yukarıdaki Arş ile aşağıdaki toprak arasında bulunan her şey, aynı şekilde, Tanrıya muhtacdır.

3355 Ey nâmlı, insanlar arasında ne var, fayda yahut zarar ve ziyan, onu sen biliyorsun.

3356 İbâdetin ne faydası var — diye soruyorsun; ibâdet kulluktur ve kula kapıları açar.

3357 Kul adı bundan dolayı kula unvan oldu; o dağa çekilip, gece-gündüz ibâdet etmelidir.

3358 Kula bu ad verilmemiş olsa bile, kadir Tanrı ister kabûl etsin-ister etmesin, ibâdet ve zikir dilden düşmemelidir.

3359 Bu yalnızlığımın bana zararı yoktur; ten ve din sıhhatini ben burada buldum.

3360 Şu beyti söyleyen ne der, dinle; dışına bakma, içine ve mânasına dikkat et.

3361 Ey insanların mâhiri, tek başına ve arkadaşsız yürü; bak, papağan konuşmağı ve söz söylemeği kendi başına elde etti.

3362 Kul yalnız ve tek başına ibâdet ederse, bu tek bir kimseden halka nasıl zarar gelebilir.

3363 Ey kardeş, insanlara karışmağı öğdün; fakat insan onlara nasıl katılır ve onlar ile nasıl ahbâp olur.

3364 İşte bana geldiğinden beri ben bugün ibâdetten geri kaldım; bir düşünsene.

3365 Bir tek seninle buluşmanın zararı bu kadar olursa, artık beni fazla zorlama.

3366 İmdi ben insanlar arasına girersem, ibâdete ne zaman elim değer.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

3367 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Sözünü dinledim, sen de beni dinle, yüzünü çevirme — dedi —

3368 Söylediklerinin hepsi doğrudur; lâkin dikkat edersen, bunlar hakikatte ancak birer bahânedir.

3369 İnsan hayatında kendisini yükseltmek ve adını yaşatmak için, başkalarına faydalı olmalıdır.

3370 İnsanlar ondan bir iyilik görmezlerse, onun yaşadığı nereden belli olur.

3371 İnsan evlenmeli ve bir çok çoluk-çocuk sâhibi olmalıdır; ,,evlâtsızdır'' — demek, insan için bir hakarettir.

3372 İnsanların seçkini ne der, dinle; neslin kesilmemesinin çâresi kadındır.

3373 Evlâtsız insan ölürken peşimanlığını ikrar etti ve: — Ey benden sonra gelen sen, çoluk-çocuk sâhibi ol — dedi.

3374 Öldükten sonra evlâdı kalan bir baba için ,,yaşamıyor'' denilemez.

3375 Evlâtsız insanın, ölünce, nesli kesilir; dünyadan adı silinir ve yeri boş kalır.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

3376 Odgurmış cevap verdi ve: —Doğru, fakat bunun başka türlü bir şekli de var — dedi —

3377 Eğer çoluk-çocuk iyi ve hayırlı olursa, bu iş senin dediğin gibi olur.

3378 Eğer evlât hayırsız çıkarsa, hayatta seni inletir; ölünce de, seni çabucak unutur.

3379 Senin adını kötüler ve üstelik, büyükler başta olmak üzere, bütün yat-yabancı bed-duâ ederek, sana söğer.

3380 Çoluk-çocuk insana düşmandır, düşman neyine gerek; düşmansız hayat sürmek daha iyidir.

3381 Düşmandan nasıl rahatlık umarsın; düşmanın atı bile senin aleyhine şâhitlik eder.

3382 Bilgisi derin olan insan ne iyi bilgi vermiştir; oğul-kızın adı, insan için, giderilemeyen bir gölgedir.

3383 Bilgilinin buna benzer bir sözü vardır; dikkat edersen, temiz kalpli insan doğru söylemiştir.

3384 Sen oğul-kız diye, kendini üzersin; bu zahmeti takdir eden oğul-kız nerede.

3385 Harâm toplarsın; gidersen, kalır; sen inleye-inleye git, safâsını o sürsün.

3386 Evlenen kimseyi bir gemiye binmiş farzet, gemiye binen kimse denize açılır.

3387 Oğul-kız dünyaya gelirse, gemisi parçalanır; gemi parçalanınca, su içinde kim diri kalır.

3388 Oğul-kız sâhibi insanın kusuruna bakmamalı; evlât sâhibinin yediği zehirdir.

3389 Evlâtların hayırsızı ölen anne ve babasını, bir kerre olsun, anmaz.

3390 Böyle çocuktan hiç vefâ umulurmu; onun tabiatı kötü ve işi-gücü cefâdır.

3391 Oğul-kız babası her türlü zahmete katlanır; belâ ve mihnetleri de fil gibi yüklenir.

3392 Dost, ahbâp ve arkadaş edinmeli — dedin; bu iyi, fakat bunların yükünü yüklenmek çok zordur.

3393 Parlak bilgili hakîm yine çok güzel söylemiş; insanın gönülü yufka ve muhâfazası güçtür.

3394 Gönül sırça gibidir; ey oğul, onu çok iyi muhâfaza et, kırılmasın.

3395 Gönül nazlıdır, bu tecrübe edilmiştir; şöyle ki, sıcakta erir, soğukta donar.

3396 Dostun gönülü kırılırsa, o içinden sana düşman olur; düşmanın bulunduğu yerde huzûr ve sükûn kalmaz.

3397 Düşman yüzünden hayat tatsızlaşır; nerede olursa-olsun, düşman zararlıdır.

3398 Düşman senin için ne kadar küçük olursa-olsun, sen onu büyük kabûl et, ey merd ve cesûr insan.

3399 Sinek fil için büyük bir düşmandır; fili ısırdığı zaman, onu zıp-zıp zıplatır.

3400 Dinle, düşmanı olan ve ömrünü düşman ile çarpışarak geçiren insan ne der.

3401 Düşmanım küçüktür — diye, sen ihmâlkâr davranma; — niçin korkayım — diyerek, öğünme.

3402 Düşmanın varsa, onu ihmâl etme; düşmana karşı düşmanca hareket et; iyi huylu insana karşı da halîm-selim ol.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3403 Öğdülmiş cevap verdi, söze başladı: — Sözümü dinle ve kalbine yerleştir — dedi —

3404 Tanrı bu dünyayı bilerek yarattı; helâlinden yiyecek ve içecek gönderdi.

3405 İyi arkadaş edinerek, onlarla düşüp-kalkmalı; insanın arkadaşı iyi olursa, kendisi de iyi olur.

3406 Başkalarına faydalı olabileceğin yerde insanlara karış; bil ki, insanlara faydalı olmak insanın kendi menfaatidir.

3407 Ey cömert, bu tek başına yaşayan yabanî adamın başkalarına faydası dokunmaz.

3408 Başkalarına faydası dokunmayan insan ölü gibidir; faydalı ol, ölü olma; ey mert yiğit.

3409 Bir kimsenin arkadaş ve ahbâbı ne kadar çok olursa, onun adı o nisbette memlekete yayılır ve işi yoluna girer.

3410 O bu dünyada dileğine kavuşur; eğer âhiret saâdeti isterse, onu da bununla temin eder.

3411 Kara gününde bu dostlar onun uğrunda hayatlarını fedâ ederler, sevinçli gününde de sevinçten gözleri parlar.

3412 Onun fazîletini her kese söyler ve yayarlar; kusûrunu görünce de, ağızlarını açmazlar, gizlerler.

3413 İnsanı gaflet uykusundan uyandıran düşmandır ve yine düşmandır ki, onun kusûr ve fazîletlerini memlekete ilân eder.

3414 Düşmanı olmazsa, insanın mertliği, adı ve aslı ne zaman belli olur.

3415 Kimin fazîleti çok olursa, onun dengi olmayan düşmanı da o kadar çok olur.

3416 Kim fazîletli ve asîl nesepli olursa, memleketin her tarafında bir çok kimseler ona düşman olurlar.

3417 İyi insanın düşmanı belli olur; kötünün düşmanı yoktur; kötü adam zâten ölüdür.

3418 Hangi insanın etrâfına bir düşman kalabalığı toplanmış ise, bil ki, o insanın fazîleti diğerlerinden fazladır.

3419 Düşman ile çarpışa-çarpışa insanın adı büyür; düşmansız kimsenin adı yükselmez, yerde kalır.

3420 Fazîletli insan ne der, dinle; bu fazîlet ile insan dilek ve arzusuna nâil olur.

3421 Bin tâne düşmanı olup da, hakkında her gün bin defa konuşulmayan insana insan denilirmi.

3422 Bak, arkasından binlerce köpeğin sesini duyunca, kaçana kurtmu denir.

3423 Yalnız olunca, insanları çekiştirmem; dilimi lüzûmsuz ve boş lâflar ile günaha sokmam — dedin.

3424 Ortada kimse yoksa ve kendin insanlar arasında oturmuyorsan, kimin hakkında konuşacaksın.

3425 Bak, yiğit o kimsedir ki, insanlar arasında gezer, fakat dilini muhafaza eder ve böylece baş-köşeye geçer.

3426 Kaba söze yumuşak cevap vermeli ve acı sözlere de tatlı sözle mukabele etmelidir.

3427 Başkalarının yükünü yüklenmeli, fakat onlara yük yüklememeli; cefâ edenlere karşı, ses çıkarmadan, vefâ göstermelidir.

3428 Öç ve kibiri gönülden atmalı, gönlünde ne varsa, dilinde de o olmalıdır.

3429 İyilik ile nâm ve şöhret kazanmış olan, insanların iyisi ne der; dinle.

3430 İnsanlara karşı kaba söz söyleme; kaba sözün acısını gönül uzun yıllar çeker.

3431 Sana kim söğerse, sen onu öğmelisin; böyle olursa, o küstahlardan sayılır, sen de asîllerden sayılırsın.

3432 Cefâ edene karşı vefâ göstermekte devam et; yiğit olan vefâ gösterir; kötüler ise, cefâ ederler.

3433 Yakınların, akraba ve kardeşlerin senden uzaklaşsalar bile, ey arkadaş, sen onlara karşı dâimâ yakınlık göster.

3434 Eğer zâlim sana zulüm ederse, sen onu affet, din yolu budur.

3435 Kul ve câriye suç işlerlerse, sen onların suçunu bağışla; bu suç bağışlama sevabını, âhiret için, kendine azık et.

3436 Yiğitlik budur; bunun için er olanlar zahmete katlanıp, sabırla ölümü bekleyerek dolaşırlar.

3437 Bugün sen tek başına bir eve kapanmakta ne gibi bir fayda umuyorsun, ey yumuşak huylu.

3438 Huzûr, arzu ve nîmeti gözünle görmedin; gümüş, mücevher, altın ve bakıra da hiç sâhip olmadın.

3439 Senin sarayın, köşkün, yerin ve yurdun yok; at, koşum, çoluk-çocuk hani; bunlardan hiç biri sende yok.

3440 İnsanlar üzerinde de senin hiç bir kuvvet ve hâkimiyetin yok ki, onu kötüye kullanmayasın ve temiz nâm kazanasın.

3441 Ne buldun ki, sonra ondan vaz geçtin; hangi mecnûn sana zâhid adını taktı.

3442 Erkek olan, çoğu elde edebildiği hâlde, az ile iktifâ eder; böyle bir insan zâhidlik mertebesine erişir.

3443 Yoksa, aradığını bulamayan her kes zâhid olur; sabırdan başka bir çâre bulamadığından, elindeki ile yetinir.

3444 Erkek o kimsedir ki, bin arzusunu bulur ve ondan mertçe yüz çevirir.

3445 Yedirir, içirir ve malını fakirlere dağıtarak, Tanrıya can ve gönülden ibâdet eder.

3446 Gelen dünya nîmetlerine gönül bağlamaz; elinden gidenlere de içi sızlayıp, yüzü buruşmaz.

3447 Arzusunu elde etmek için kuvvet bulduğu hâlde, kendisini tutar, gönülüne ve diline hâkim olur.

3448 Dikkat edersen, şu sözün mânası buna uyar; dinle ve ona göre hareket et, ey yumuşak huylu.

3449 Erlerin eri odur ki, her şeye muktedir olur; fakat yapmağa gelince, nefsine karşı mukavemet eder.

3450 Yine bu erden daha iyi erkek odur ki, bir arzusuna nâil olduğu hâlde, kendisine derhal hâkim olur.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3451 Odgurmış cevap verdi: — Doğru söyle, arzun nedir, ey ay gibi güzel yüzlüm — dedi —

3452 Ben ne söylersem, reddediyorsun; sözümü beğenmeyip, itirazda bulunuyorsun.

3453 Bana açık söyle, dileğin nedir; ne istiyorsan, açıkça söyle ve iste.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3454 Öğdülmiş cevap verdi: — Ben buraya bir maksatla geldim, dileğimi arzedeyim — dedi —

3455 Hukümdar Kün-Toğdı seni haber aldı; sana ihtiyacı olduğu için, beni gönderdi.

3456 Seni görmeği çok arzu etti; seni çağırıp götürmek için, dâvetçi olarak, beni yolladı.

3457 Ne kadar ağır gelse bile, senin oraya kadar gidip, hukümdara bir görünmen gerekir.

3458 Hukümdar çok iyi bir padişahtır; çok merhametli. halkın candan sevdiği bir insandır.

3459 Hukümdarın yüzünü gören her kes kutlu olur; her iki dünyada tam saâdete kavuşur.

3460 Devleti idâre eden, memleket işlerinde dirâyet sâhibi olan memleket beyi ne der, dinle.

3461 Kanunlara riâyet eden, doğru bey, gerçekten, bir saâdettir; onun saâdetinden her kes kendisine hisse alır.

3462 Nerede adâleti ile şöhret bulan bir bey bulunursa, oraya gitmeli; insan onda saâdetini bulur.

3463 Adâlete istinat eden kanun — bu göğün direğidir; kanun bozulursa, gök yerinde duramaz.

3464 Bu kanun koyan beyler hayatta bulunmasalardı, Tanrı yedi kat yerin nizâmını bozmuş olurdu.

3465 Âdil beyin yüzünü gören kutlu olur; sevaba girer ve günahtan kurtulur.

3466 Bilirsin, bugün benim adam olmama sebep hukümdardır; o bana destek olmuştur.

3467 Tanrı bana anlayış, akıl ve bilgi verdi ve ben bundan dolayı her türlü iyiliği yapmağa muvaffak oldum.

3468 Halka faydalı olmak ve onun yükünü yüklenmek husûsunda her türlü iyilik için Tanrı bana tevfik ihsan etti.

3469 El-ele verip, beylik düğümünü çözmek için, hukümdar bugün seni de istiyor.

3470 Şimdi sana dâvetçi olarak beni gönderdi; ey mert yiğit, ben yalnız dönmeyeyim.

3471 Hukümdar kendi eli ile yazıp, sana bir mektûp da gönderdi; ne demiş ise, kendin bak, oku.

3472 Çıkarıp, mektûbu sundu; Odgurmış aldı ve bir az düşünceli, mektûbu açtı.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

3473 Mektûbu okudu, uzun-uzun düşündü ve: — Hukümdar çok mânalı sözler yazmış — dedi —

3474 İmdi hukümdar — „Gel!" — diye dâvet etmiş, her türlü iyilikleri teker-teker sayıp dökmüş.

3475 Bunlar benim için çok büyük bir iştir; söyle, bana bir akıl öğret, ne yapmalı?

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3476 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdar dâimâ senden bahseder, bir ân bile seni dilinden düşürmez — dedi —

3477 Konuşmağa başlar-başlamaz, ağzından adın çıkar; o seni dört gözle beklemektedir.

3478 Gönül arzulayarak, kimi severse, her sözde onun adı dilinden düşmezmiş.

3479 Şu beyti oku, kendisini sevdirmiş insan ne der; gönlü doyuran, sevgilinin yüzüdür.

3480 Gönül kimi severse, göz dâimâ onu görür; göz nereye bakarsa, orada o uçar.

3481 Gönülde arzu ve dilek ne ise, insan söze başlayınca, dâimâ ondan bahseder.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3482 Odgurmış cevap verdi: — Ey yiğit, bana tavsiyede bulun, ne yapmalıyım — dedi —

3483 Sevgili kardeşim, bana yakın olan sensin; bir fikir ver, kardeşlik hakkını yerine getir.

3484 Bu işte senin bilgin ile mütenâsip bir tavsiyede bulunmanı istiyorum.

3485 Sen bir kardeşsin, istersen arkadaş olarak da kabûl et, kardeş ve arkadaş arasında fark yoktur.

3486 Bugün bana gerçekten bağlı olan sensin; ne yapmalı, söyle sana güveniyorum.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3487 Öğdülmiş cevap verdi ve: —Ey mübârek insan, bunu sen bana sorma — dedi —

3488 Hukümdar beni sana dâvetçi olarak gönderdi; sen şimdi benim ile nasıl istişârede bulunursun.

3489 „Gidelim" — demekten başka, benim bir sözüm yoktur; ben sana nasıl „gitme" diyebilirim.

3490 Seninle birlikte bulunmak benim için çok faydalıdır; kendi faydasını isteyen kimse ile akıllı insan istişâre etmez.

3491 Bilgili çiğil ne der, dinle; ey bilgisiz, dinle ve buna boyun eğ.

3492 İşte kendi istifâdesi bahis mevzuu olan bir kimse ile istişârede bulunmamalı; ey mübârek insan, bundan sana fayda gelmez.

3493 Ey arkadaş, istişâre ederken, kendi faydasını düşünmeyen kimse ile istişâre et.

3494 Kendi faydasını düşünen kimse, menfaati için, münâsip olanın dahi uygun olmadığını söyler.

3495 Bâzı işler vardır ki, insanlar ile istişâre etmek lâzımdır; fakat neticede insan yine gönlünün münâsip gördüğü işi yapmalıdır.

3496 Seni en çok düşünen yine bizzat kendinsin, insanlara güvenme; işte o kadar.

3497 Ne yapmak lâzımsa, bunu kendin bilmelisin; istişâre et, fakat benden bu iş için fikir sorma.

3498 Oradan kalkıp, buraya seni götürmek için geldim; tavsiyem şu: yürü, buradan kalkıp, oraya gidelim.

3499 İnsanlar arasına karıştığın zaman elde edeceğin sevap ve iyilik burada bulunmaz, bu şüphesizdir.

3500 Kasaba ve şehir içindeki çeşitli iyilikleri şimdi sana teker-teker ve açık olarak söyledim.

3501 Bunları doğru söylediğimi takdir edersin; Tanrı bilir ki, senin iyiliğini istedim.

3502 İnsanlardan kaçıyorsun, onlar sana ne yaptı; insanlara karış ve onlar gibi yaşa.

3503 Müslümanların işini gör, ihtiyaçlarına yardım et; Tanrı sana cennet verir, yerin baş-köşe olur.

3504 Gönlünde ve dileğinde hulûs sâhibi ol, hareketin dürüst olsun; nerede istersen, orada saâdet içinde ömür sür.

3505 İnsanlardan uzaklaşıp, yalnız yaşama; başkasının kusûrunu görme, kendine bak.

3506 Ey hakîm, şu beyit imdi buna benzer; bunu okumalı ve ona göre hareket etmelidir.

3507 Nereye gidersen git, yalnız iyi ol; soya ve asâlete bakma, kendinde iyilik ara.

3508 İnsanların iyisi gaflete düşmez; nereye giderse, orada doğru yolu arar.

3509 İnsan iyi olmalı; iyi hareket eden kimse her yerde bin türlü sevinç bulur.

3510 İyilik her yerde iyidir; insan iyiliğe karşı her yerde iyilik bulur.

3511 Sen iyilik yap, kötü olma; böylelikle nerede istersen, orada korkmadan dolaşabilirsin.

XLII.
ODGURMIŞ ÖĞDÜLMİŞ'E DÜNYANIN KUSÛRLARINI SÖYLER

3512 Odgurmış cevap verdi ve: — Ben senin sözlerini dinledim, şimdi sen de benim sözlerimi dinle — dedi —

3513 Bu dünya kendisini sana çok sevdirmiş; onun bütün kusûrları sana fazîlet gibi görünmüş.

3514 Sana hayret etmem; meselde de vardır: hangi şey sevilirse, onun kusûrları görünmez.

3515 Ey memleketin büyüğü, dünya kendisini sevdiği için, onun bütün kusûrları sana fazîlet gibi gelmiş.

3516 Sevmiş insan ne der, dinle; seven nazarında sevgilinin kusûru en büyük fazîlettir.

3517 Ey şöhretli, sevgilinin nişanı, hakikatte şudur: sevilenin kusûru fazîlet olur.

3518 Senin dünyayı sevdiğinin alâmeti budur; onun bütün kusûrlarını gönlün fazîlet gibi kabûl etmiş.

3519 Bu dünyayı sen bana nasıl öğersin; onun kusûrlarını sana ben söyleyeyim.

3520 Âdem günah işleyince, Tanrı onu cezalandırdı; kadir Tanrı bu dünyayı ona zindan yaptı.

3521 Zindanda ne gibi arzu ve dilek ararsın; dilek, arzu ve saâdet cennet içinde bulunur.

3522 Âdem cennet içinde buğday tânesi yedi; bu dünya evi ona bir temizlenme yeri olarak yaratıldı.

3523 Bu şeytanın sevdiği Tanrının yerdiğidir; Tanrının sevip bıraktığını ise, o daha çok sever.

3524 Tanrı her hangi bir kulunu seçerse, ona dünya malı vermez; bu sûretle onun yolunu temizler.

3525 Bu dünya saâdeti hiç de iyi bir şey değildir, insanı Tanrı'dan uzaklaştırır; din için asıl felâket budur.

3526 „Tanrıyım" — diye böbürlenen insan dünyaya hâkim olmak istedi ve köpek gibi, geberip-gitti.

3527 İnsan zenginleşirse, aşağılık olur; alçak gönüllülük ancak fakirlik ile mümkündür.

3528 Çıplak doğmuş olan insan çıplak gidecektir; dünya malını toplamak neye yarar, tekrar bırakılacak olduktan sonra.

3529 Ey fânî, niçin kendini aldatıyorsun; sen burada iki günlük misâfirsin.

3530 Bilirsin ki, hayat ölmek içindir; ölüm hazırlanmıştır, sâdece vaktını bekliyor.

3531 Bir kapı açıldı — dünya kapısı; bir kapı daha açılır, o kapı ölüm kapısıdır ve her kes oraya girer.

3532 İki günlük avunma için, kendini bile-bile zorla âteşe atma.

3533 Dönek dünya vefâsızdır, saâdeti kararsızdır; ne verdi ise, yine çabucak alır.

3534 İnsanları kul veya bey diye ayırmaz; bu daha iyi veya daha kötüdür diye, ayırt etmez.

3535 Birini kendisine bey olarak seçer; fakat bakarsın, her gün başka bir beyi çağırmakta devam eder.

3536 Dikkat edersen, dünya gölge gibidir, tâkip edersen, kaçar; kaçarsan, o senin peşine düşer.

3537 Dikkat et, imdi şu söz buna benzer; ey hâlis yürekli, bunun mânasını anla.

3538 Kim kendisini kovalarsa, bu dünya ondan kaçar; eğer ondan kaçarsan, bu defa o seni kovalar.

3539 Bir de bu dünya malının dine karşı kini vardır; dünyaya nâil olunca, din ihmâl edilir; buna dikkat et.

3540 Bu dünya insanın karşısına süslenerek çıkar; süslü bir gelin gibi, gönülü heyecanlandırır.

3541 Gönül verirsen, huysuz bir acûze olur; yaka ve yene yapışır, dırdırının ardı-arkası kesilmez.

3542 Tavır, hareketi de vefâsız ve dönektir; kocası ile doğru-dürüst üç ay bile geçinmez.

3543 Bir kimse ona gönül bağlarsa, yazık, hayatını boşuna ona fedâ etmiş demektir.

3544 Bu hayâtın her günü çok kıymetlidir, bunu boş yere sarfetmek doğru olmaz.

3545 Hayat her türlü iyilik için bir sermâyedir; ey kuvvetli insan, sen onu boşuna harcama.

3546 Bu dünya malının yalnız üç vasfı vardır: o ya helâl ya şüpheli yahut harâmdır.

3547 Helâl için hesap, harâm için ceza vardır; eger şüpheli ise, bundan da çok sakın.

3548 Dünya önce kendisini sevdirir, fakat sonra seveni kovar; huzûr içinde avutur, fakat çabucak ondan bıkar.

3549 Güler yüzle onu besler, iyice semirtir; fakat türlü endişe ve kaygılar ile onu tekrar zayıflatır.

3550 Sevincine dikkat edersen, sonu endişedir; endişe ile geçen hayâtın sonu da sevinçtir.

3551 Tepesi nîmet ise, dibi minnettir; başı mihnet ise, sonu nîmettir.

3552 Takvâ sâhibi ve uyanmış olan insan ne der, dinle; uzak dur, bu dünya malının sana zararı dokunur.

3553 Senin zenginliğin, bak, fakirliktir; senin nazarında kim fakir ise, asıl zengin olan odur.

3554 Seni kim yerse, sonunda sen onun etini yersin; kara toprağın altında öcünü alırsın.

3555 Sağladığın bu nizam bozulacaktır; bu topladıkların tekrar dağılacaktır.

3556 Bu dünya kısa bir zamanda gidecek, öbür dünya gelecektir; çok uyanık ol.

3557 Gidecek olan gider, gün geçtikçe senden uzaklaşır, gelecek olan gelir, kısa bir zamanda sana ulaşır.

3558 Bilgili insan fânî olana gönül vermez; akıllı ve ağır-başlı insan gelecek olana hazırlanır.

3559 Ölümü bilen insan dünya saâdetine kapılmaz; öleni gören insan da uzun müddet avunmaz.

3560 Yola çıkan insan yol üzerinde evini yapmaz; göç eden kimse de eşyasını evde bırakmaz.

3561 Sen misâfirsin, bu dünya sana bir misâfirhânedir; misâfirhânede çok fazla şey aranmaz.

3562 Bu dünya malı hiç de iyi bir şey değildir; o kendisine sâhip olanın tavır ve hareketini değiştirir.

3563 Tarikat ehli malını-mülkünü hakka verdi; zâhid, esassız olduğunu anlayarak, bu dünyayı terketti.

3564 Tuzak kuran her ne kadar sana görünmezse de, onun saçtığı yem bu dünya malıdır.

3565 İnsan gâfildir ve gözü de çok harîstir; böyle olan insan nasıl tuzağa düşmez.

3566 Dinle, takvâ sâhibi ve bu dünya işlerinde ihtiyatlı davranan insan ne der.

3567 Tuzak kuran görünmez, yalnız yemini gösterir; süslenmiş bir gelin gibi, gönülü çeler.

3568 Gözün harîs, kendin sabırsız ve gâfilsin; yemini tadarsan, ayağın bağlanır.

3569 Bütün bu dünya nîmetleri bir kimsede toplansa ve o huzûr ve saâdet içinde bin yıl yaşasa bile,

3570 Ne fayda, sonunda onun da gireceği yer bu kara toprağın altı, bu yağız yerin çukurudur.

3571 Geçirdiğin hayat sana bir rüya olacak; ne yaptınsa, bunun karşılığını göreceksin.

3572 O gün peşiman olursan, bunun faydası yoktur; ne yaptınsa, yıl, ay ve gün buna şâhittir.

3573 Bütün dünya zevkı şu üç şeydir; her üçünün tadı da birbirine müsâvidir.

3574 Bu üçün biri yemek-içmektir; biri de erkeği avutan kadındır.

3575 Üçüncüsü ise, sıhhatte yaşamaktır; bu üç şeyden en lüzûmlu olanı da budur.

3576 Bu üç şeyin bütün neş'e ve zevki, karşılığında yapılması icap eden diğer üç şeye değmez, ey memleketin büyüğü.

3577 Ey kardeş, zevkin biri yemek-içmektir; ey arkadaş, buna mukabil bunlar çıkarken fenâdır.

3578 Bu zevkin üç parmaklık boğaz içindir; ondan öteye giderse, karın dolar.

3579 Eger yemek hazım edilmezse, esas unsurları bozar; unsurlar bozulursa, insan hastalanıp, yatağa düşer.

3580 İnsan için hastalık, her şeyden önce, ölüm habercisidir; ey insanların ihtiyatlısı, ölüm zevkli bir şey değildir.

3581 Başka bir zevk da kadın zevkidir; buna mukabil soğuk su ile yıkanmak vardır.

3582 Ondan sonra çoluk-çocuk dünyaya gelir; onların yükünü yüklenmek zahmetli bir iştir.

3583 Bu beyti söyleyen ne der, dinle; kadın ve çocuklar erkeğin kuvvetini keser.

3584 Kadın ile berâber bulunmak çok güzel bir zevktir; fakat buna karşılık soğuk su ile yıkanmak zordur.

3585 Zevk nerede ise, mihnet de berâberdir; tatlı nerede ise, orada acı vardır.

3586 Hayâtın zevki eğer bu ise, dünya tatsız bir mihnet yoludur.

3587 Bu zevk içinde geçen günler tatlıdır; fakat sonunda acı ölüm bunu tatsızlaştırır.

3588 Dünyanın bütün zevki bu üç şeydir; ey yumuşak huylu, bunları tâkip eden mihnetleri duydun.

3589 Bu dünya bir düşman, vücut ise, başka bir düşmandır; bu iki düşmanın ağı her tarafa yayılmıştır.

3590 Üçüncü düşman şeytan, bu din hırsızıdır; Tanrı bunların şerrinden muhâfaza etsin.

3591 Bunlar arasında en sert ve kötü düşman vücûttur, en çok gürültü de ondan çıkar.

3592 Tanrı adını zikredersen, şeytan kaçar, gider; dünyayı bırakıp gidersen, ondan kurtulursun.

3593 Fakat vücûdu nasıl bırakırsın; onu ancak ölüm senden ayırabilir.

3594 Bilgili hakîm çok güzel söylemiş; bilgili hakîmlerin sözünü dinlemek lâzımdır.

3595 Bana vücûdum ıztırap ve zahmet çektirir; bâzan güldürür, fakat bâzan da ağlatır.

3596 Onun arzusuna uyarak, dünyayı dolaşırım; bâzan aç yatarım, bâzan da tok.

3597 O bir arzusuna kavuşursa, bir başkasını ister; onu da bulursa, artık insana tamâmen hâkim olur.

3598 Ben bu vücûdu yenip, ona hâkim olamıyorum; merhametli rabbim, sen ona hâkim ol.

3599 Bu vücût böyle kötü bir tıynettedir; onu kuvvetlendirirsen, daha çok kötüleşir.

3600 Haşarı at semirirse, kudurur ve azar; sâhibini yere vurur ve ondan kaçar.

3601 Vücûda bak, tam bir av köpeği gibidir; semirirse, sâhibinin hakkını tanımaz.

3602 Karnı doyarsa, ava koşmaz olur; sâhibinin arzusuna göre hareket etmez, yerinde durur.

3603 Vücût küçük çocuğa benzer; karnı doyarsa, koşar, akranlarını arar.

3604 Karın doyarsa, vücût tembelleşir; arzu ettiğin gibi olmasını istersen, onun istediğini vermemelisin.

3605 Hayat tamâmı-tamâmına üç gün sürer; bundan ötesi bir kaç rüya ve gecedir.

3606 Bu üç günden biri — yarındır; biri — dün geçti; bugünkü hayat acabâ yarına ulaşacakmı.

3607 Bundan başka daha ne varsa, onu hayat telâkki etme; sana bunları izah ettim.

3608 Kadın ile bulunmak da ancak bâzı anlarda erkeklik âteşini söndürmek içindir.

3609 İnsan bu âteşi nasıl söndürse olur; ister güzel, ister çirkin olsun, sırası geldikçe kucaklar.

3610 Bütün boğaz zevkleri karnın doymasıdır; karın doyunca, en faydalı olanı yemekten el çekmektir.

3611 Karın doyarsa, arpa veya helva birdir; hepsi artar, kalır; gireceği yol tıkanır.

3612 İster şeker, helva, ister arpa, darı yemiş olsun, doyup yatan sabah tekrar aç kalkar.

3613 Dinle mal bakımından yoksul olduğu hâlde, gözü ve gönülü zengin olan, takvâ sâhibi fakir ne der.

4 Sen tatlı dünya nîmetleri yedin; ben ise, ancak kudretimin yettiği kepek ve darı yedim.

5 Her ikimiz aynı derecede doyup akşam yattık; günüm geçti, gitti.

16 Dünyayı ne kadar toplarsan-topla, senin bundan muhakkak olarak berâber götüreceğin ancak iki bez parçasıdır.

3617 Fakir ve zengin, ölümden sonra, her ikisi de kara toprağın altında tekrar müsâvi olur.

3618 Hayatta iki günlük geçici huzûr için neden kendını aldatıyorsun.

3619 Sen dünya malını toplamak için can atıyorsun; ölüm ise, seni yakalamak için can atıyor.

3620 Hayat geçer ve her gün senden bir az daha uzaklaşır; bu ölüm fenâdır senin kökünü kazır.

3621 Diri olan, şüphesiz, ölür; fakat hangi gün öleceğini bilen yoktur.

3622 Küçük iken, insan sakal çıkmasını bekler; sakal çıkınca, beyaz olmasını bekler.

3623 Sakalın beyazlaşınca, ölüm geldi demektir; ok-yay, silâh ölüme karşı fayda etmez.

3624 Kendini göz göre-göre zorla yakma; bu dünya için, kendini âteşe atma.

3625 Bu dünya malı acı su gibidir; insan ne kadar içse, kanmaz; damağı bile nemlenmez.

Bu insan kuru kuma benzer; onun tamahkâr gözü derya girse, doymaz.

Bu dünya serâptır, gözünden uçar; ne kadar tâkip edersen, o kadar kaçar.

3628 Nefsinin arzularını kendisinden uzaklaştıran ve ibâdete koşan kimse, gizli düşmana fırsat vermez.

3629 Vücûda tâviz verme ve ona boyun eğme; onun avutması ıztırap, ettiği de hava ve hevestir.

3630 Geçen hayat bir daha dönmemek üzere gider; geri kalanı ne kadar sürer, bu da belli değildir.

Bâri elde bulunan bugünü başına geçirme; ölüme hazırlan, ibâdete koş.

Uyanmış ve bütün bulanıklıklardan süzülmüş olan insan ne der, dinle.

3633 Dün geceni geçirdin, gelen gününün geçeceğinden şüphemi ediyorsun.

3634 Geçmiş ile geçecek arasında ancak bir konak vardır; bir konaklık hayat için, bu kadar gürültü etme.

3635 Epiyi bir zaman oldu, hayatımı burada geçirdim; zamanla nefsin belini kırdım.

3636 Bugün sen beni kasabaya ve şehre çağırıyorsun; orada nefsimin esiri olursam, beni kurtaracak bulunurmu.

3637 Bu vücut bir düşmandır ve çok çetin bir düşmandır; o her yere tuzak ve ağını yaymıştır.

3638 Onu arzusuna bırakma, gayret et, mukavemet göster; akıllı insanlar vücûda tâviz vermezler.

3639 Hava ve hevese gâlip gelerek, nefsine hâkim olmuş insan ne der, dinle.

3640 Ey büyük bilgi sâhibi, vücûdun esiri olma; vücût seni esir ederse, fidye olarak, dinini ister.

3641 Her işi hava ve hevese uyarak yapan adama bilgili demek câiz değildir.

3642 Ey diri gönüllü, vücûdun esiri olan adama akıllı demek mümkün değildir.

3643 Vüvcûda dâima tâviz veren insan, gerçekten, bilgisiz insandır.

3644 Ey kardeş, kendilerini hava ve heveslerine baş yapanlar akılsız kimselerdir.

3645 İşte bu dünya böyledir; onun bütün kusûrlarını söyledim, artık sen düşün.

XLIII.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ'A DÜNYA VÂSITASI İLE ÂHİRETİN KAZANILMASINI SÖYLER

3646 Oğdülmiş cevap verdi: — Ey mübârek insan, söylediğin sözleri dinledim — dedi —

3647 Bir de sen şunu dinle; bu söz, geçekten, bilgi ve akıl için bir ölçüdür.

3648 Bu dünyanın hâli her ne kadar dediğin gibi ise de, sen kendisine hayatı o kadar zehir etme.

3649 Bu geniş dünyayı kendine zorla daraltma; günahkâr kulu için, Tanrının fazlı ve rahmeti vardır.

3650 Azabı çok ise, rahmeti de boldur; günahkârlar için rahmet aziz bir şeydir.

3651 Azâbından çok kork, fakat rahmetinden de ümit kesme; ibâdet kıl ve bu kulluk adının icaplarını yerine getir.

3652 Bütün dünya halkı kasaba ve şehirleri bırakıp, büyük yük yüklenerek, kalkıp, dağlara ihtifâya çekilmiş olsalardı,

3653 Dünya bozulur, her taraf boş kalır ve insan-oğullarının nesli kesilmiş olurdu.

3654 Tanrı bütün bu halk için iki ev yarattı: birinin adı cennet, birinin de cehennemdir.

3655 Yine bütün insanlar geceyi-gündüze katıp, bu dünya peşinde koşarak,

3656 İbâdeti bırakıp, dünya nîmetlerine rağbet etseler ve buna mukabil cehenneme girseler, cennet yine de boş kalmazdı.

3657 Tanrı kula iki göz ve iki kulak verdi; biri ile bu dünyaya bakarsa, biri ile de âhirete bakmalıdır.

3658 Uzanıp elde etmek için, insana iki el verdi; birini bu dünya için kullanırsan, birini de âhiret için kullan.

3659 Yürümek için iki ayak verdı; biri ile bu tarafa bir adım atarsan, bir adımı, senin için zahmetli de olsa, oraya at.

3660 Dünyaya şöhret salmış, cömert, eli açık, hakîm ve geniş bilgili insan gene güzel söylemiş.

3661 Ey kul olan akıllı ve uyanık insan, ihmâlkâr olma; dikkatli ol, başkasının yüzünden sana zarar gelmesin.

3662 Bu her iki dünyayı da Tanrı yarattı; birini bulunca, koş, diğerini de ara.

3663 Kadir Tanrı insan-oğullarının hepsini acıkan ve doyan mahlûklar olarak yarattı ve onlara böyle ad verdi.

3664 İnsanın sırtına elbise ve boğazı için yemek lâzımdır; ey kardeş, bunlar hayat ilâclarıdır.

3665 Sırtını örtmek için elbise ve karnını doyurmak için yemek, ey kardeş, yaşayanlar için bunlardan vazgeçmek imkânsızdır.

3666 Helâl dünya nîmeti bulmalı ve kazanıp yemeli, bir kısmını da fakirlere dağıtmalıdır.

3667 Kâşki bu pılı-pırtı ve bu boğaz olmasa; bu pılı-pırtı ve bu boğaz insanın vaz geçemediği şeylerdir.

3668 Tanrının adınden dâimâ korkarak yaşa, fakat fazlından da hiç bir zaman ümit kesme.

3669 Kulluk bu ikisinin arasındadır, bunu bil; yol budur, bu kulluk yolunu kaybetme.

3670 Bilgisizlere bilgi, öğüt ve nasîhat veren insan çok güzel söylemiş.

3671 Sen rica ile havfi kendine kanat edin; bu ikisinin arasındaki yoldan şaşma.

3672 Tanrının emirlerini yap, kulluğunu yerine getir; saraya uçarak gir ve huzûra kavuş.

3673 Rica ile havf, bu ikisi iki kanat gibidir; bu ikisi ile uçan göğe yol bulur.

3674 Günahım çok diye ümit kesmemeli; yalnız ibâdete güvenerek de ibâdette ifrâta gitmemeli.

3675 İbâdet kıl, kulluk hep hizmetten ibârettir; kimin adı kul olursa, onun şiârı hizmettir.

3676 İnsan Tanrının emirlerini üstün ve kendisini değersiz tutmalıdır; böyle davranmakla, sonunda kendisi kıymet bulur.

3677 İbâdette kendini fakir bil, fakir; ibâdetçe fakir ve günahça zengin bil.

3678 Kendin de, sözün de iyi olsa dahi, insanlar arasında kendini kötü bil, kendini.

3679 İşte ben bildiklerimi sana söyledim; sözüme göre hareket edersen, yarın karşılığını bulursun.

3680 Eger bu söylediklerimi kabûl etmezsen, cevap ver, ey merd yiğit, ben de döneyim.

3681 Söz çok uzun oldu, bunu daha fazla uzatmakta artık bir fayda yoktur.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3682 Odgurmış başını elleri arasına aldı, uzun-uzun düşündü, sonra başını kaldırdı ve: —

3683 Ey kardeş — dedi — sana zahmet oldu; kardeşlik göstererek, bunları bana söyledin.

3684 Benim iyiliğimi düşünerek, bu sözleri söyledin; Tanrı sana bunun sevâbını versin, benim derdimi kendine derd edindin.

3685 Dikkat ettim, imdi bu işte bana bir çıkar yol görünmüyor; ey merd yiğit.

3686 Gönlüm bunu beğenmedi ve bu işten çekiniyor; gönlün beğenmediği işe girişmek tehlikelidir.

3687 Bilgisi derin ve kendisini her kese sevdirmiş olan, temiz gönüllü insan ne iyi bilgi vermiştir.

3688 Hangi işi yapmak istersen, önce bunu gönlüne danış.

3689 Sonra başkaları ile meşveret et, her sözünü danış; fakat içine sinmezse, o işten kendini uzak tut.

3690 Sana her kesten daha yakın olan kendindir; gönlün tasvip etmediği işi bırak, işte bu kadar.

3691 Ey gönülü diri, hangi işi gönül beğenmezse, o işten bir fayda gelmez.

3692 Gönül bu işi severek arzu etmediğinden, ben de bundan vaz geçtim.

3693 Beni mâzur görmeni rica ediyorum, ey insanların seçkini, beni kendi hâlime bırak.

3694 Ben ne tabiatım, ne tavır ve hareketim, ne de sözlerim ile hukümdara faydalı olabilecek bir fazîlete mâlik değilim.

3695 Kendim dünyadan kaçarak, buraya geldim; tekrar oraya nasıl giderim.

3696 Tanrı kulluğuna kendisini vakfetmiş olan kimseye insan kulluğu yapmak yakışırımı, ey asîl tabiatlım.

3697 Beni şimdi Tanrı ibâdetinde bırak, senin iyiliğin için duâcı olayım.

3698 Birbirimizi arzulayıp, görüşmek istersek, sen bana gelme, ben seni arayıp-bulayım.

3699 Zahmeti ben çekeyim, sen huzûrunu bozma; hukümdarın hizmetinde, halkın faydasına çalış.

3700 Yakınlık gösteren, candan hizmet eden ve içten bağlı insan ne der, dinle.

3701 Gönül heyecanlanır ve insanı harekete getirirse, bil ki, istenilen iş çabuk olacaktır.

3702 İnsan arzu ile ve isteyerek yürürse, yorulup yolda kalmaz, dileğine ulaşır.

3703 Arzusuna ulaşmak için arzu ile yola çıkan insan yarı yolda yorulup kalmaz, dileğini bulur.

3704 Vefâsı ile şöhret bulmuş, sevmiş ve kendisini de sevdirmiş olan insan çok güzel söylemiş.

3705 İnsan gönülden yakınlık duyarsa, ona uzak yer yakın olur; yakınlık vefakârlığı için dâimâ gönüle bak.

3706 Yakınlık hakkı vefakârlıkla takdir edilirse, doğu ile batı arası hemen bir tepe aşılınca ulaşılacak kadar yakın bir mesâfe olur.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

3707 Öğdülmiş cevap verdi: — Senin sözlerini dinledim, şimdi beni dinle — dedi —

3708 Ey kardeş, arzun bu ise, ben seni zorlamam; kalbin kırılmasın.

3709 Başka bir diyeceğim kalmadı, sen sağ ve esen kal; hukümdara bir mektup ver, beni mahcûp etme.

3710 Hukümdar kendi eli ile yazıp, mektûp gönderdi; kendin gelmeyeceksen sen de ona bir mektûp yaz.

3711 Söylediğin sözleri ölçüp-tartarak, bana şimdi bir cevap ver; ben de ona göre hareket edeyim.

3712 Hem ağızdan söyle, hem mektûp yaz, ey zeki âlim; ben de hukümdarın yanına döneyim.

XLIV.
ODGURMIŞ 'IN HUKÜMDARA MEKTÛP YAZIP GÖNDERDİĞİNİ SÖYLER

3713 Odgurmuş cevap verdi: — Bir az bekle, mektûp yazayım, ey zeki âlim — dedi.

3714 Hokka ve kâğıt istedi, eline kalem aldı ve hukümdara mektûp yazmağa başladı.

3715 Tanrı adı ile söze başladı: — Yaratan, besleyen ve göçüren odur — dedi —

3716 Bu dilimle Tanrıya aylar ve yıllarca sonsuz hamd ve sayısız senâ etmekteyim.

3717 Kara toprağı, mâvi göğü, güneşi ve ayı, karanlığı ve aydınlığı, fakiri veya zengini hep o yarattı.

3718 Sonsuz varlıkları ve sayısız canlıları o halketti; o bunların hepsine rızkını verir ve hiç birini aç bırakmaz.

3719 Kendisi birdir, fakat yarattığı ikidir; onun birliği hesaba girmez.

3720 O bir ve vardır; şüphesiz, nasılsız ve nicesizdir; onu düşünürken, ona bir benzer ve şerik tasavvur etmemelidir.

3721 Ululuk ona ve büyüklük ona mahsustur; kadir ve hâkimdir ve her hususta tektir.

3722 Bütün bu sonsuz ve sayısız kulları o yarattı; dilediğine her türlü izzeti ihsan etti.

3723 Bu kubbe evin içi balçıktan yapılmıştır ve karanlıktır; onun hâkim kudreti bunu güneş ile aydınlattı.

3724 Mâvi göğü yarattı ve yükseklere çıkardı; güneş, ay ve yıldızlar ile üzerini süsledi.

3725 Altı kara toprak ile mâvi sudur; üstü süzülmüş yel ile âteştir.

3726 Sıcak ile soğuğu, kuru ile yaşı birbirine yaraştırdı ve halka kısmetini verdi.

3727 Dilediğini istediği gibi yarattı, bu işte onun yardımcıya ihtiyâcı olmadı.

3728 İsterse, ona kulluk etmeyen bir kulu aziz kılar; isterse, kulluk edeni zelîl eder ve onun kulluğu hiç bir şeye yaramaz.

3729 „Ol!" — derse, dilediği olur; her işte, karar verdiği gibi, hukümünü yürütür.

3730 Sevgili resûle, o doğru rehber ve iyi kılavuza binlerce selâm.

3731 Hukümdara duâcı sıfatıyle mektûp yazdım; ey zeki, sana selâm eder ve sağlık dilerim.

3732 Hukümdar mektûp yazmak lutfunda bulunmuş; mektûbu okudum, gözüm sevinçle parladı.

3733 Bu pek güzel fermanda bana bir çok öğüt ve nasîhat lutfetmiştir.

3734 Bir de mevki, ihsan, yiyecek ve giyecek husûsunda bir çok lutuflar vâdinde bulunmuşlar.

3735 Bütün insanlar bunu isterler ve bunu elde etmek için, dünyayı gezip-dolaşırlar.

3736 Ben hiç uğraşmadan, böyle bir lutuf ve ihsana nâil olursam, bu saâdeti ve bu hayatı nasıl beğenmeyebilirim.

3737 Fakat bunun bir kaç kusûru da vardır; eğer ben oraya gidersem, bu iyilikleri zararlar tâkip edecektir.

3738 Bunlardan biri — ben şahsan bu hizmetleri bilmiyorum; gidip de hizmet edemezsem, benden hiç kimse memnûn kalmaz.

3739 Bende usûl-erkân, bu işlere lâyık tavır-hareket ve vukûf yoktur; âdâb ve erkânı bilmeyen hizmetkâr hiç bir işe yaramaz.

3740 İkincisi — bu cefâcı dünyanın bana da cefâ edeceğini bildiğim için, ben ondan evvel davranıp, ona cefâ ettim.

3741 Tanrıya sığındım, nefsime hâkim oldum; rabbim bu din ve imanımı korusun.

3742 Şimdi elimde olan şeyler, yiyecek ve giyecek bana kâfidir; ondan fazlasının ne lüzûmu var, o bana ancak yük olur.

3743 Boğazım için yiyeceği ve sırtım için giyeceği yaratan Tanrım bana eksik etmez.

3744 Beni o yarattı ve bugüne kadar besledi; ey dünya beyi, o beni ileride de besleyecektir.

3745 O sana, hiç esirgemeden, dünya nîmetlerini verdi; vergili rabbim bana da vermezmi.

3746 Ey cömerd yiğitim, bütün iyilik ve kötülüğü, fakirlik ve zenginliği Tanrı'dan bilirim.

3747 Ben Tanrı kapısını tuttum, ona kulluk ediyorum; bütün halkın toplanacağı hakikî kapı budur.

3748 Sana yahut senin kapına gidip, hayatımı vakfetmeme mukabil, ben senden ne bekleyebilirim.

3749 Biz ikimiz de Tanrı kullarıyız; bu kulluk husûsunda ikimiz de aynı mertebedeyiz.

3750 Kulun kula kulluk etmesi yakışmaz; hizmetkâra hizmet eden kimsenin kıymeti kalmaz.

3751 İnsan himmet sâhibi ise, böyle olmalıdır; Tanrıya kulluk etmeli ve bu yolda metâneti elden bırakmamalıdır.

3752 Âlim, akıllı, durmuş-oturmuş ve temiz kalpli insan çok güzel söylemiş, dinle.

3753 Kendisinde acıkma ve doyma vasıfları bulunan bir kimseye kulluk etme; kulluk için neye bir put ararsın.

3754 Durup-dinlenmeden bir Tanrıya tapın; gece-gündüz açık olan bu kapıdan şaşma.

3755 Ey hukümdar, şu dört hâcetimi yerine getir; ben de el ve yüz öperek, sana kulluk edeyim.

3756 Ben ölümsüz bir hayat isterim, ihtiyarlığı olmayan bir gençlik dilerim.

3757 Sen beni dâimâ sıhhat içinde ve sağ tut; zenginleştir ve hiç bir vakıt fakir ve malsız bırakma.

3758 Bu dört şeyi bana te'min et, sana kulluk edeyim; sevgili canımı fedâ ederek, kendimi emrine hâzır bulundurayım.

3759 Ey hukümdar, bana bu şeyleri te'min edersen, ben de kendimi kul ederek, sana bağlanırım.

3760 Eger bunları te'mine kudretin yetmezse, benden ne üstünlüğün var, bana açık söyle.

3761 Bu yemek, içmek ise, yiyeceğim ve giyeceğim var; daha da lâzım olursa, bunu da rabbim verecektir.

3762 İzzet bulmak veya zelîl olmak Tanrıdandır; ölüm ve hayat da ondandır.

3763 Bunu gerçek bilen akıllı insan başka türlü davranırmı, ey büyük hukümdar.

3764 Ey asîl bey, beni Tanrımın koruduğu gibi, sen beni koruyamazsın.

3765 Geceleri seni benim korumam lâzımdır; beni koruyan ise, odur; sözümü açıkça söyledim.

3766 Sen doymadan, bana yemek gelmez; Tanrı ise, kendisi yemek yemekten münezzeh olduğu hâlde, beni doyuruyor.

3767 Başım darda kalırsa, aracıya lüzûm yoktur; dilim daha hareket etmeden, sözümü işitiyor.

3768 Kapıcı veya yol-gösterici bana mâni olamaz; hiç bir kibir ve azamet taslayan bana kafa tutamaz.

3769 Sana karşı bir kusûr işlersem, sen beni affetmeyeceksin; rabbim beni, bin kusûr işlesem dahi, affeder.

3770 Dinle, günahkâr kul ne der; bak, gönül sırrını açarak, ne söyler.

3771 Ey gerçek vefâlı, merhametli rabbim, senden daha merhametli başka birini bulmadım.

3772 Başım darda kalırsa, istediğimi verirsin; hiç bir desteği olmayanlara sen destek ve yardımcısın.

3773 Sen hastalığıma şifâsın, kederime sevinçsin, derdime dermansın; sıkıntılı zamanımda da beni teselli eden sensin.

3774 Güvencim, avuncum ve sevincim hepsi senin rızan içindedir, ey ulu.

3775 Ben sana karşı çok günah işledim; senin rahmetin karşısında bu günah çok azdır.

3776 Günahımı bağışla; senin için bunun bir zararı olmadığı gibi, beni cezalandırmanın da sana bir faydası yoktur.

3777 Günahım çok ise, senin rahmetin de var; bana karşı rahîm ol; sana bu yakışır.

3778 Eger cezalandırırsan, ben buna da lâyıkım; bağışlarsan-bağışla, sen de buna lâyıksın.

3779 Bilirsin ki, seni bir rabbim bilirim; bilirim ki, sana bir dediğimi bilirsin.

3780 Ben küstahım, küstâhlığımdan dolayı azap çekiyorum; sen halîmsin, hilm de senden sâdir olur.

3781 Bu gidecek olan sevgili can emânettir; emânet olan bir şey başkasına emânet olarak bırakılamaz.

3782 Ey hukümdar, bu dünya geçicidir; gün geçtikçe hayat eksilir ve tükenir.

3783 Neye güvenerek, uzun emeller besleyeceksin; neye sevinerek, kendini avutacaksın.

3784 Anneni, babanı kaybettin; eş-dost, büyük veya küçük kardeş ortadan silindi gitti; bir bak, oğlun, kızın nerede.

3785 Ölümlüleri görüyorsun, sen de öleceksin; her diri olan, şüphesiz, bir gün toprak ile örtülecektir.

3786 Gâfil olma, ey hukümdar, uyuma, uyan; kendinden sonra iyi ad bırak.

3787 Geçmiş gününü heder ettin ise, bâri gelecek geceni heder etme.

3788 Geçer gün içinden gerek olan şeylerini al; senin hayattan göçürecek olanın her ân gelebileceğini düşün ve ona göre hâzırlıklı bulun.

3789 Ben gözüm ile bu hâli görürken, nasıl senin yanına gelebilirim.

3790 Bu cefâlı dünyadan gönlümü çektim; huzûr içinde vefâlı rabbime sığındım.

3791 Ey hukümdar, sen beni kendi hâlime bırak; burada ben sana duâcı olayım.

3792 Ben senin neyine faydalı olabilirim; sözümü dinle, sen kendin kendine faydalı ol.

3793 Ben insanlardan elimi-eteğimi çektim, sen de vaz geç; sana ve bana insanlardan fayda yoktur.

3794 Ben imdi bu geri kalan günlerimi ibâdetle ve Tanrımın rızasını taleple geçirmek istiyorum.

3795 Olanım bana yeter, bundan fazlası lüzûmsuzdur; ey tamahkâr, bu dünyanın dibi kurutulması imkânsız bir bataklıktır.

3796 Tipi geçer gibi, hayat geçince, ben artık uyandım ve şimdi ona içim yanıyor.

3797 Sırtım pek, karnım da tok oldu; dünya yere batsın, onun başka ne faydası vardır.

3798 Karnı tok, sırtı pek olan ne der, dinle: — Bu bana yeter — diyen insan mes'ûd bir bey olur.

3799 Olanı ile yetinen ve bu kanâati ile tam bir saâdete kavuşmuş olan insan çok güzel söylemiş.

3800 Dünyada açlığımı giderecek kadar yedim; sırtımı örtecek kadar elbisem de var.

3801 Hayat devam ettikçe, yiyeceğimi bulurum; lâzım olunca, bana bir rabbim yetecek kadar verecektir.

3802 Hukümdar beni kendisine faydam dokunması için çağırıyorsa, bende istifâde edilecek kadar bilgi ve akıl yoktur.

3803 Eger memleket işinde faydalı olmam isteniliyorsa, ka'î söylüyorum, benim istifâde edilecek bir tarafım yoktur.

3804 Eğer bana iş-güçten bahsediliyorsa, kardeşim sana bin kişinin işini yapacaktır.

3805 Eger sen beni iyiliğimden dolayı istiyorsan, kendin iyi ol, bu iyilik seni kâfi derecede sevindirir.

3806 Sen bin iyinin ayağına yapışacağına, bir defacık olsun, sağlamca kendi yakana yapış.

3807 Dünyaya ün salmış bin bir çeşit insan hukümdarın etrafına toplanmıştır.

3808 Hukümdara benden ne gibi bir fayda gelebilir; faydasız işi yapmakta ise, bir zevk yoktur.

3809 Şimdi ben senden özür diliyorum; bana sarılma, beni kendi hâlime bırak.

3810 Başka ne gibi söz ve çâre konuşulmuş ise, onları da kardeşim duydu ve size arzedecektir.

3811 Sözünü tamamladı; mektûbu katlayıp, bağladı; uzattı ve zeki kardeşi aldı.

3812 Sonra: — Ben arzumu ve sözümü yazdım; ağızdan söylenen sözleri de kendin duydun — dedi —

3813 Bunları şifâhen de arzet, hukümdar işitsin; beni kendi hâlime bıraksın ve benden elini çeksin.

3814 Elçi söz iletir ve cevabını ister; cevabını duydun, ey kudretli insan, onu götür.

3815 Birer hakikat olan sözleri her tarafa yayılan Uç-Ordu hanı ne der, dinle.

3816 Elçi sözünde hilâf etmez ve kendisine emânet edilen sözü doğru ve tam olarak söylerse, ona zevâl yoktur.

3817 Türk hanı bundan daha güzel söyler: kendisine emânet edilen sözü aynen tekrar eden elçiye gazap etme.

3818 Elçi işittiği sözü aynen ulaştırırsa, ona ölüm veya ceza yoktur.

3819 İşte elçi dediğim böyle olan elçidir; bu elçi ne söylerse-söylesin, ona zevâl yoktur.

3820 Elçi kendisine emânet edilen sözü söyleyince, ona ihsanda bulun, onu medhet; işte bu kadar.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

3821 Öğdülmiş cevap verdi: — Söylediğin sözlerin hepsini dinledim — dedi.

3822 Mektûba karşı cevap yazdın; şimdi izin ver, onu götüreyim, ey zeki âlim.

3823 Fakat, ey kardeş, benim şüphem şudur: hukümdar seni kendisinden uzak bırakmayacaktır.

3824 Ey temiz kalpli insan, seni tekrar dâvet etmek için, hukümdar, hiç şüphesiz, beni yine gönderecektir.

3825 Çok geçmez, o beni buraya gönderecektir; sen ona gitmedikçe, o ısrar etmekte devam edecektir.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

3826 Odgurmış cevap verdi: — Kardeşim, böyle söyleme; kalbim kırılır — dedi —

3827 Ben buradan kalkıp, oraya gidecek değilim; kendini zahmete sokup, tekrar buraya gelme.

3828 İstemekle elde edilemeyecek olan şeyi istemek fenâdır; te'sir etmeyen bir sözü söylesen, sözün kıymeti kalmaz.

3829 Derin bilgili, bütün iyi ve kötüyü tecrübe ile bilen insan ne der, dinle.

3830 İstemekle alınamayacak şeyi zorla isteme; aramakla bulunamayacak şeyi zorla arama.

3831 Yürümekle erişilemeyecek yere yaya gitme; eger gidersen, kendine eziyet vermiş olursun.

3832 Odgurmış bir de ilâve etti: — Şimdi yürü, bir daha buraya gelme, ey merd yiğit.

ÖĞDÜLMIŞ 'IN ODGURMIŞ 'A CEVABI

3833 Öğdülmiş ayağa kalktı: — Sana söyleyecek sözüm kalmadı, artık ben gideyim — dedi.

3834 Kardeşi Öğdülmiş 'i uğurladı, şifâhen beyan ettiği fikirlerini de ona emanet etti

3835 Öğdülmiş atına bindi; geri dönerek, evine gelip, indi; yatıp, bir az dinlendi.

3836 Güneş yere indi, yüzünü gizledi; gök yüzü parlak bir samur kürke büründü.

3837 Dünya yüzüne kömür renginde bir boya sürdü; görür gözler kapandı, uyanık olanlar uyudu.

3838 Öğdülmiş döşek istedi, yattı; bir az uykuya daldı, tekrar başını kaldırdı.

3839 Doğudan ateş gibi alev dallandı ve gelin yüzünü yeni açmış gibi, dünya aydınlandı.

3840 Mızrak ve kalkanı kalkarak, yükselmeğe başladı; dünya yüzü beyaz cevher gibi oldu.

3841 Öğdülmiş kalkıp, evinden çıktı ve saraya gitti; yol isteyerek, hukum-darın huzûruna çıktı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMIŞ 'E SUÂLI

3842 Hukümdar önce Odgurmış 'ı sordu, sonra: — Söyle neye karar verdi-niz — dedi —

3843 Neler konuştunuz, arzu edilen iş ne oldu; arkadaşın geliyor mu?

3844 Öğdülmiş ilk önce mektûbu verdi; hukümdar aldı, açtı ve dikkatle okudu.

3845 Yüzünde gâh sevinç belirdi, gâh keder; sonra tekrar gülümsedi; bir müddet teessürle düşünceye daldı.

3846 Kardeşin çok haşin cevap vermiş; ben ona ipek gönderdim, o ise, diken işlemiş — dedi —

3847 Ne ise, zararı yok, doğru söylemiş; doğru söz haşin olur; o da haşin söylemiş.

3848 Ağızdan söylediği sözleri nedir; işittiklerini ve düşündüklerini şimdi bana söyle.

ÖĞDÜLMIŞ 'IN HUKÜMDARA CEVABI

3849 Öğdülmiş dinlemiş olduğu sözleri, nasıl konuştuğunu, olduğu gibi, hukümdara arzetti.

3850 Aramızda kaç türlü söz geçti; onun akıl ve idrâk dâiresinde söylediği sözlere ben de öylece cevap verdim — dedi —

3851 Benim her sözüme bir söz ile karşılık verdi; yakaladığım zaman, gözünü sım-sıkı kapadı.

3852 Ne kadar ısrar ettim, fakat buraya gelmedi; kat'î konuştu, râzı olmadı.

3853 Hukümdar onun sözlerini dinledi; dediklerinin hepsi anlayış, akıl ve bilgi ile dolu idi.

3854 Onu tekrar görmek istedi, gönülü heyecanlandı; günül coşarsa, insana derd olur.

3855 Dikkat edersen, yiğitlerin-başı güzel söylemiş: insan gönülünün esiri olursa, kendisine hâkim olamaz.

3856 Gönül beydir, bütün vücût onun kuludur; bey nereye giderse, kul onu tâkip eder.

3857 Gönül heyecanlanır ve bir dilekte bulunursa, dileğini elde etmeden, o sükûnet bulmaz.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

3858 Hukümdar: — Ey Öğdülmiş — dedi — kardeşin gerçekten kâmil bir insan imiş.

3859 Kâşki onun sözlerini duymamış; ne tabiatı ve tavrını, ne de bilgisini, hiç birini bilmemiş olsa idim.

3860 Fakat duydum ve ona gönlümde yer verdim; gayret et, beni bu dileğime kavuştur.

3861 Benim hâkim olduğum bu memlekette bir dileğim olur da, ben onu ister ve bulamazsam, bu yakışık almaz.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

3862 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hukümdar, ey halkın seçkin beyi, ey yumuşak huylu insan — dedi —

3863 Dönerken kardeşime: — Hukümdar tekrar beni sana gönderecek ve ben de geleceğim.

3864 Nasılsa seni bırakmayacak ve sonunda kendi yanına alacaktır; ona hurmet göster, şimdiden gel — dedim.

3865 Ümidimi kırdı ve: — Bir daha gelme, ben gidecek değilim; ısrar etme, beni zorlama — dedi.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

3866 Hukümdar: — Anladım, söylediklerini duydum — dedi — fakat bu sözlerin faydası yoktur; kendini avutma.

3867 Bu kadar arzu ettiği hâlde, dileğini elde edemeyen bey nasıl bir bey olur.

3868 Kendi memleketinde fermânını yürütemeyen kimse, nasıl halkın büyüğü ve hâkimi olur.

3869 Hakikî büyüklüğün nişanı, şüphesiz, arzuladığı şeyi elde etmektir.

3870 Gönül herhangi bir şeyi arzu ederse, bunun tek çâresi onu dileğine kavuşturmaktır.

3871 Bu arzu benim için artık bir hastalık oldu; bunun burada tedâvisine imkân yoksa, benim oraya gitmem gerekir.

3872 Bu beyti oku, ne der, dinle; bunun mânasını anla, ey gönlümü doyuran insan.

3873 Her hastalığın bir ilâcı ve çâresi vardır; bu hastalığı tedâvi eden kam da bulunur.

3874 Eger gönül bir şeyi arzular ve bu arzu onda hastalık derecesine varırsa, o ancak dileğini bulmakla şifa bulur.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

3875 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, dünyada çâresi olmayan ne var — dedi —

3876 Hukümdar sağlık ve sıhhat içinde çok yaşasın, ben senin uğruna fedâ olayım.

3877 Hukümdara arzettiğim bu sözlerden dolayı yıllarca peşimanlık duyacağım, fakat bunun bugün bir faydası yoktur.

3878 Dinle, akıllı insan sana ne der: — Sözü düşünerek söyle, ey merd yiğit.

3879 Sözü söylememenin faydası çoktur; bu dilim beni söylemekle peşiman etti.

3880 Sözü söylemezsen, o söz sana kul olur; eger söylersen, o seni kendisine kul eder.

3881 Sözü düşünerek söyle, acele etme, sabırlı ol; acele söylenen sözden yarın peşimanlık gelir.

3882 Odgurmış 'ın dâvet edilince, geleceğinden hiç şüphe etmemiştim; o olgun bir insan idi.

3883 Hukümdar bir isterse, ben bin isterim; o bana her gün on misli faydalı olacak idi.

3884 Benim arzum onun ile birlikte çalışmak ve el-birliği ile daha iyi hizmet etmek idi.

3885 Ben ona ne kadar şiddetle ısrar ettimse, o da o kadar direndi ve aklını kaçırdı.

3886 Tekrar gitmem icap ederse, ben giderim; ne söylemek lâzımsa, ona söylerim.

3887 Hukümdar tekrar bir mektup yazıp versin ki, o mektûbu okusun ve bana itimat etsin.

HUKÜMDAR 'IN ÖĞDÜLMIŞ 'E CEVABI

3888 Hukümdar dedi: — Bir defa mektup gönderdim, bu mektûba taş ve dolu gibi cevap verdi

3889 Ona tekrar nasıl mektûp yazayım, ey zeki; mektûp yerine işte sen gidiyorsun.

ÖĞDÜLMIŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

3890 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey devletli hukümdar, bu her ne kadar söyle ise de, bir de mektûp yaz.

3891 Elçi ne kadar dürüst, mâhir ve temkinli olursa-olsun, mektup olmazsa, kalbinde şüphe kalır.

3892 İnanmayan kimse için, mektûp bir delîldir; delîl bulunursa, hîle ve düzene yer kalmaz.

HUKÜMDAR 'IN ÖĞDÜLMIŞ 'E CEVABI

3893 Hukümdar: — Eğer arzun bu ise, söze yol açmak üzere, mektûp da yazayım — dedi —

3894 İşte bu sözleri mektûba da yazayım, fakat sen yalnız mektûba güvenme, kendin de gayret et.

3895 Ne söylemek lâzımsa, söyle; her çâreye baş vurarak, sen onu buraya getir.

XLV.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI 'NIN ODGURMIŞ 'A İKİNCİ MEKTÛBU GÖNDERDİĞİNİ SÖYLER

3896 Hukümdar kalem, kâğıt istedi; kalemi eline alıp, mektûp yazdı.

3897 Tanrı adı ile söze başladı: — Yaratan, besleyen ve göçüren odur — dedi.

3898 O kadir Tanrıya bin senâ olsun, doğru ve eğriye ezel hükmünü o eriştirir.

3899 O bir tektir, temizdir; ona hiç bir şey katılmamış ve karışmamıştır; yoğu var eder ve varı da yok eder.

3900 Onu bir tek bil, ona hamd et ve gönülden inan; ibâdet kıl, imanın gıll-u-gîşten ârî olsun.

3901 O ne irâde ederse, irâdesi yerini bulur; neye „ol" derse, o olur.

3902 Bütün canlıların rızkını o verir; her kese hayatı verdiği gibi, ölüm de onun emri iledir.

3903 İzzet ve zillet, büyüğe ve küçüğe bu yollar onun hukmü ile açılır.

3904 Onun dilediği şeyi bilen yoktur; ilâhî kazanın cereyânına kimse mâni olamaz.

3905 Tanrı sevgili resûle, o doğru yolu gösterene, yüz binlerce salât ve selâmımı eriştirsin.

3906 Tanrı onun bütün ashâbına da, devamlı olarak, selâmlarımı ulaştırsın.

3907 Hukümdar seni çok öğerek, hâtırını soruyor ve selâm gönderiyor, ey kâmil akıllı insan.

3908 Hâtır ve gönül sormak üzere, sana mektûp yazdım, ey zeki âlim, nasılsın?

3909 Sana kardeşini göndermiş ve senin bana gelmeni istemiştim.

3910 Sen bana gelmeği, benimle buluşmağı ve yüzümü görmeği kabûl etmemişsin.

3911 Mektûba karşı bir cevap yazmışsın, kardeşin ağızdan söylediklerini de nakletti.

3912 Mektûbunu okudum, sözlerin anlaşıldı; fakat benim sözümü de dinle, kendini gizleme.

3913 Sana şekerden daha tatlı söz gönderdim; karşılığı bana zehirden daha acı olarak geldi.

3914 Benim bu sözlerimi de bir kere dinle; ey temiz kalpli insan, bunları iyice düşün.

3915 Sen bu zâhid adını istediğin için, adın zâhid oldu ve kendin de dağlara çekildin.

3916 Bu şöhret ile adın yayıldı ve bütün insanlar arasında alem oldu.

3917 Senin ibâdet ile meşgûl olman hep bu ad içindir; sen zorla kendi nasîbini böyle heder etme.

3918 Eğer ibâdet halkın gözü önünde yapılırsa, bu ibâdet esâssız ve mânasız olur.

3919 Tanrıya yapılan bütün ibâdetler gizli yapılmalı ve bu örtü bugün de her kese açılmamalıdır.

3920 Tanrı sevdiği kullarını gizlemiştir; halk bu kullar arasında onları tanıyamaz.

3921 Böyle bir kul da kendisi Tanrıya düşmanmıdır, yoksa yakın dostmudur, bunu kendisi bilemez.

3922 Buraya gel, kasaba ve şehir içinde yaşa; sen halk arasına katıl ve karış, onlar da senin kim olduğunu bilmesinler.

3923 Helâl dünya malı kazan, kendine sarfet; açları doyur ve çıplakları giydir.

3924 Helâl dünya malına sâhip olan insan her iki dünyaya nâil olur; onun yiyeceği ve giyeceği eksik olmaz.

3925 Ey bana gelmek istemeyen, bu sözü dinle; temiz bilgili ve büyük bir hulûs sâhibi insan ne der.

3926 Eger dünya malı iyi insana rastlarsa, o her iki dünyada râhat ve huzûr te'min eder.

3927 Dünya malını bulup da, onu yemesini bilmeyenin nasîbi, yüklenmesi güç olan bir hesaptan ibârettir.

3928 Ey hakîm, Tanrının kullarına faydalı ol; insanlara faydalı olan kimselere ancak insan denilir.

3929 Ey zâhid, ben seni müslümanların istifâdesi için, ısrarla buraya çağırıyorum.

3930 Buraya gel, insanlara faydalı ol; faydasız kimse diriler arasında bir ölüdür.

3931 Kendi menfaatini güden insanmı olur; insan olan halk menfaatini güder.

3932 Mal dağıtmak cömerdlik değildir; asıl cömerd insan, canını, tenini fedâ eden insandır.

3933 Kendisini koruyan kimse merhametli değildir; merhametli insan başkalarının iyi olmaları için çalışan kimsedir.

3934 İyi insan derler, bu iyi insan nerede; ey âlim hakîm, bana haber ver.

3935 İyi adam derler, iyi adam kimdir; iyi adam derdi olanlara devâ olan kimsedir.

3936 Ey duru gönüllü insan, ey bilgisi çok olan, dikkat et ve bu söz üzerinde düşün.

3937 Bu söylediğim doğrumu, bir bak; doğru ise, nefsine hâkim ol, buraya gel ve burada yaşa.

3938 Söz uzun olursa, bıktırır; akıllı insanlar sözü kısa keserler.

3939 Bu sözü şimdi kâfi gör ve başka bir şey söyleme, akıla ve bilgiye karşı itiraz etme.

3940 Daha başka, kalan ne gibi sözüm varsa, kardeşime emânet ettim, o sana ulaştıracaktır.

3941 Mektûbu tamamladı, dürdü ve iyice bağladı; havadan serin bir esinti esti ve yazıyı kuruttu.

3942 Üzerini mühürleyip, mektûbu eline aldı ve uzattı; Öğdülmiş aldı.

3943 Hukümdar devam etti: — Ey Öğdülmiş, mektûbu götür ve bildiklerini de ağızdan söyle — dedi —

3944 Daha ne lâzımsa, onu da yap; gayret et, onu kasabaya ve şehre getirmeğe çalış.

3945 Buraya gelince, ben ona lâzım olan her şeyi yapar ve bütün arzularını yerine getiririm.

3946 Öğdülmiş, o iyi arkadaş — Baş üstüne! — diyerek, kalkıp çıktı ve yürüyerek, evine geldi.

3947 Gelip eve girdi; oturdu; yedi, içti ve bir müddet istirahat etti.

3948 Rûmî kızı yüzünü yere gizledi, dünyanın yüzü zenci derisi gibi oldu.

3949 Hava tamamiyle kara-kuş rengini aldı, bütün dünya kara-kuş tüyü ile doldu.

3950 Yatak istedi, yattı; kardeşi ile karşılaşınca, neler söyleyeceğini uzun-uzun düşündü.

3951 Bir az uykuya daldı, tekrar uyandı; gece, sönmüş kömür gibi, karanlık idi.

3952 Uykusu kaçtı, ayağa kalktı; karanlık gece eteğini yukarı kaldırdı.

3953 Güneş yerden kalktı, başını kaldırdı; sevgili yüzün tebessümü gibi, parlak dişleri gözüktü.

3954 Kalkıp yıkandı, sabah namazını kıldı; namazdan sonra da bir müddet oturup, duâ etti.

3955 Bir uşağa çabucak atını hazırlattı ve neş'e içinde evinden çıktı.

3956 Kardeşinin evine yaklaşınca, onun hâtırını sayarak, bir az uzakta atından indi.

3957 Yürüyerek vardı ve yavaşça kapıyı çaldı; kârdeşi ibadetini bırakıp, ayağa kalktı.

3958 Hemen kapıyı açtı, çıkıp selâm verdi; müsâfaha ettiler.

3959 Odgurmış onun elini tutup, içeri girdi; ona hürmetle baş-köşede yer gösterdi.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

3960 Sonra dedi: — Ey kardeşim, neye zahmet ettin; bu defa da sen bana her hâlde boşuna gelmedin.

3961 Sana kat'î sözümü söyledim, sen bunu duydun; neden beni ısrarla bu işe zorluyorsun.

3962 Bilgi veren, tecrübe ile iyi ve kötü kimseleri ayırt eden insan ne der, dinle.

3963 İnsanı tecrübe etmek için, onu bir defa görmek kâfidir; arzusunu anlamak için, onun bir kaç sözü kâfidir.

3964 Eğer insan bakır ile altını görüp, tefrik edemezse, bunun için bir taş alıp, azacık sürtmek kâfidir.

ÖĞDÜLMİŞ'IN ODGURMIŞ'A CEVABI

3965 Öğdülmiş cevap verdi ve: Kardeşim, bana gücenme, gönlünü yaralama — dedi —

3966 Hizmetkâr gözünü açınca, karşısında beyini görür; beyler ne emrederlerse, onu aynen yerine getirir.

3967 Hukümdara mektûbunu verdim ve söylediklerini de kendisine olduğu gibi anlattım.

3968 Bunlara cevap verdi ve mektûp gönderdi. — Mektûpu çıkarıp, eli ile uzattı.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

3969 Odgurmış mektubu aldı ve açtı, okudu; bakıp kendi-kendisine düşündü.

3970 Sonra: — Ey kardeşim, senin ne eksiğin var ki, beyin beni bu kadar ısrarla tâkip ediyor — dedi.

XLVI.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ İLE İKİNCİ DEFA MUNAZARA ETTİĞİNİ SÖYLER

3971 Öğdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: — Ey kardeşim — dedi — sözümü dinle ve bil ki,

3972 Hukümdarın senin hakkındaki düşüncesi iyidir; bu iyilik ile yetinmeyip, daha iyiye doğru yol arıyor.

3973 Bilirsin ki, burada bu tâat ve ibâdet ile meşgûl olman, sana bir çok iyiliklerin kapısını açacaktır.

3974 Diğer taraftan şehir ve kasabalarda da, benim söylediklerim gibi, bir çok iyilikler vardır, ey yiğitim.

3975 Bu dünyanın saâdetini bulup, yaşamasını bilmek ve nâm kazanmak hiç de fenâ bir şey değildir.

3976 Ey zâhid, sen âhireti istiyorsan, onu da bulursun; orada da nîmet ve sevâba nâil olabilirsin.

3977 Bu dünya malını kötülemek doğru değildir; bunu sarfetmek ve dağıtmak suretiyle halkı sevindirmek mümkündür.

3978 Cömerdler-başı da çok güzel söylemiş; ey iyi insan, sen bunu dinle.

3979 Her türlü iyiliğe yol gösteren şey varlıktır; her türlü hastalığı tedâvi eden şey varlıktır.

3980 Varlığı varsa, insan akıl ve bilgiyi bulur ve her türlü iyilik yapmağa muktedir olur.

3981 İnsan arzu ederse, bu varlık sâyesinde mâvi göğe yükselir; servet çok mühim bir destektir.

3982 Arzun hacca gitmek ise, bunun için mal ve servet lâzımdır; gâzîlik dilersen, yine bu servet senin işine yarar.

3983 Verecek malı olmazsa, insan hiç bir iyiliğe el uzatamaz.

3984 Bu iyiliklere niçin yüz çeviriyorsun; bu öğüt ve nasîhatleri niçin kabûl etmiyorsun.

3985 İbâdete nasıl inansan da olur; insan ibâdet etmiş olduğunu kabûl ederse, bütün yaptıkları boşa gider.

3986 Kul Tanrıyı ibâdet ile bulmaz; kulun yolu çok ince bir yoldur.

3987 Kaç bin kul yıllarca ibâdet ile meşgûl oldular ve tam can verecekleri sırada dalâlete düştüler.

3988 Kaç bin âsî günahkâr kullar da, son nefesleri kesilirken, doğru yolu buldular.

3989 Biliyorum, Tanrının rizâsı hep ibâdet ve tâat içindedir, ey ulu.

3990 İnsan, hakikî ibâdetin ne olduğunu bilemezse, yaptıklarının hangisinin ibâdet olduğunu anlayamaz.

3991 Böyle olduğuna göre, bu bahsi geçen zevkleri bulmak için, bütün bu ibâdetlerin hepsini yapmak lâzımdır.

3992 İyice dikkat et, sana söylediklerim doğrumudur, değilmidir, açıkça bana söyle.

3993 Eğer sana söylediğim şekilde ise, bunu itiraf et, sözümü tut, ey hâlis kalpli insan.

3994 Nefis ve havanın esiri olma, gönlünü doğrult, insanlara karış ve huzûr içinde yaşa,

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

3995 Odgurmış cevap verdi ve: — Kardeş, beni kederlendirdin, aşımı şimdi bana zehir ettin — dedi

3996 Farzedelim, senin dediklerini dinledim ve hukümdarın yanına gidip, hizmete başladım.

3997 Hizmet etmek için ilk önce insan yolu-töreyi bilmelidir; onun tavrı-hareketi ile sözü teşrifâta uygun olmalıdır.

3998 O girmesini, çıkmasını, durmasını ve oturmasını bilmelidir; insan hizmet etmesini bilmezse, boşuna zahmete girmiş olur.

3999 Teşrifâta vâkıf olan insan ne der, dinle; tecrübesi ile o en az şu üç şey üzerinde durmuştur.

4000 Sen beylere hizmet etmek istersen, gönül ve dilini doğru tut, sözüne hâkim ol.

4001 Töre ve usûle göre hizmet etmesini öğren; hizmet etmesini bilirsen, muvaffak olursun.

4002 Ben insanlardan uzaklaşmış bulunuyorum; töre bilmem, yol bilmem; hizmete yakışacak ne tavır ve hareket, ne de söz söylemek kabiliyeti bende var.

4003 Ben beyine nasıl hizmet ederim; bu kapı artık benim için kapanmıştır.

4004 Niçin beni sıkıştırıyor ve her sözüme itiraz ederek, hukümdarın hizmetine girmeğe zorluyorsun.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

4005 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hâlis kalpli insan, bu söz de pek yerinde değildir — dedi —

4006 Hukümdar seni teşrifât ile mükellef tutmayacaktır; sen istersen otur, istersen ayakta dur.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

4007 Odgurmış cevap verdi ve: — Ey kâmil insan, bu söz de pek yerinde değildir — dedi —

4008 Töre bilmeden, şaşkın-şaşkın dolaşmak, sana veya bana nasıl yakışır.

4009 Bu beyler memleketi tanzim ve idâre etmek, halkı düzene sokmak ve dünyayı temizlemek için nasbedilmişlerdir.

4010 İnsanlar halkın idâresini ve beylerin işini muayyen bir töre ve usûle göre yürütürler.

4011 Bu beyler bu şekilde memlekete hâkim oldular, âkılâne hareketleri ile emirlerini dinlettiler.

4012 Bilgili, akıllı ve halkın başında bulunan dünya hâkimi çok güzel söylemiş.

4013 Dünyayı tutan insan akıllı olmalıdır; halkın başında bulunan kimse de cesûr olmalıdır.

4014 Bu ikisinden sonra, hizmetkârların da töre ve usûle vâkıf olmaları lâzımdır.

4015 Beyler kudretlerini bunlar ile yükseltirler; düşmanlarının başını ezer ve öçlerini alırlar.

4016 Bu kanûn ve töreyi kendimizin vaz'etmemiz icap ederken, töreyi bozmamız bize nasıl yakışır.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

4017 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Kardeş bu iş o kadar güç değildir — dedi — aş bir kere yapılsın, nasıl olsa yenir ve hazmolunur.

4018 İşte ben bu kanûn ve töreyi biliyorum; şimdi sana söyleyeyim; sen de dikkatle dinleyerek, öğren.

4019 İnsan bilmezse, öğrenir, bilir; bildikten sonra arzusuna kavuşur.

4020 Bilgisi açık olan, bu mesele hakkında bir söz söylemiştir; bu sözü tutmayan insanın bilgisi yarımdır.

4021 İnsan doğuştan âlim doğmaz, sonradan öğrenir, dil doğuştan konuşmaz, zamanla konuşmağa başlar.

4022 İnsan öğrenerek, âlim olur; bilgi sâhibi olduktan sonra, her işi yoluna girer.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

4023 Odgurmış cevap verdi: — Senin istediğin bu ise, benim buna bir diyeceğim yok — dedi —

Bugün sen benim canımı çok sıkıyorsun; bu hizmet nasıl olur, söyle bakalım.

4025 Bu söz aklıma yatarmı-yatmazmı, bir dinleyeyim; ben öğrenebilirmiyim, bunu bir anlayayım.

4026 sayıp,

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

Öğdülmiş cevap verdi: — Ey bahtiyar insan, mükemmel ve doğru bir söz söyledin — dedi —

Önce tuttuğun yol akıldan uzak idi; sen şimdi temelini doğruluk üzerine kurdun.

4029 Şimdi ben anlatayım, düşünerek dinle; öğren ve senin için bu düğüm çözülsün.

4030 Eğer şimdi öğrenmek istersen, sen sus ve beni dinle.

XLVII.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ 'A BEYLERE HİZMET ETMENİN USÛL VE NİZÂMINI SÖYLER

4031 Bu hizmetkârlar iki türlü olur; hizmet ederlerse, işleri günden-güne yoluna girer.

4032 Bunlardan biri — çocukken hizmete girer, biri — büyüdükten sonra bu işe intisâp eder.

4033 Bunlardan küçükken hizmete girip, benlik ve gurûrdan geçenler daha iyidir.

4034 Her ne kadar bugün bunları sana anlatıyorsam da, sözlerimi küçükleri göz önünde bulundurarak, söyleyeceğim.

4035 Sözü kapalı tutarsan, sonu çiğlik olur; çiğ olan her şeyin altında zarar vardır.

4036 Olgun olmasını istersen, sözü pişirmelisin; doğruluk dilersen, kendin doğru yoldan ayrılmamalısın.

4037 İnsan hizmet kapısını açmak isterse, küçük yaşta hizmete başlamalıdır.

4038 Töre ve usûlü öğrenmeli, hareketini düzeltmeli, giriş ve çıkış tarzlarını bilmeli, tavır ve hareketi edep dâiresinde olmalıdır.

4039 Erkenden kalkıp, hizmete hâzır bulunmalıdır; sözlerinde ve hareketlerinde mütevâzi olması lâzımdır.

4040 Her işi sür'atle ve vaktında yapmalı; işine iyice dikkat ederek, gözü ve kulağı tetikte bulunmalıdır.

4041 Kendisinden büyüğe hizmet etmeli; dilini tutmasını bilmeli ve ulu-orta söz söylememelidir.

4042 Böyle bir genç hizmette başarı gösterirse, beyine yakın olur ve merhaleleri muvaffakiyetle geçer.

4043 Bundan sonra girerken, çıkarken, dilek ve ricaları arzederken, usûlüne göre hareket etmelidir.

4044 Küçük rütbeli kimseler bu mertebeye erişince, bey bundan sonra onların yapacakları işleri tâyin eder.

4045 Hizmetkâr akıllı ve dürüst tabiatlı olursa, o dilekleri hukümdara arz vazifesine yarar ve çabuk yükselip, ikbâle erer.

4046 İyi nişancı ve cesûr ise, o okçu ve yaycı olur; doğru tabiatli ise, mühürdar olur.

4047 Tavrı, hareketi temiz ve güzel yüzlü ise, onu bey sâki yapar, ey iyi kalpli insan.

4048 Yazı ve hesap işlerini bilirse, hazinedar olur; anlayış ve zekâsı iyi ise, kâtip olur.

4049 İnsan bunlardan hangisine erişirse-erişsin, çok dikkatli ve ihtiyatlı olmalı ve çok iyi hizmet etmelidir.

4050 Hizmet eden ve hizmeti sâyesinde dileğine kavuşan kimse ne der, dinle.

4051 Beyin huzûrunda bulunurken, çok dikkatli ol ve görülmeyecek şeylere bakma ve onları görme.

4052 Hareketini doğrult, tavrını düzelt, kendini gözet; gönlün, dilin dürüst olsun, sözünü kısa kes.

4053 Her türlü iş hizmet ile yoluna girer; hizmet sâyesinde insan iyi arkadaşlara nâil olur.

4054 Her hangi bir iyiliğe nâil olmak istersen, önce hizmet et; hizmetin senin yüzünü güldürür.

4055 Beyin huzûrunda bulunduğun zaman gözün yerde, kulağın baş-köşede olsun.

4056 Ellerini kavuştur, ayaklarını birbirine bitiştir; sağ elini sol elin üzerine koy.

4057 Kapıdan girerken, önce sağ ayağını at; sana emir buyurulurken, aklın, fikrin onda olsun.

4058 Bir şey arzederken, ellerini aşağıya doğru sarkıt; iki diz üzerine çök, arzı ihlâs ve sükûn ile yap.

4059 Huzûrda iken, sağa veya sola bakınma; havf ve hürmet üzere ol, sözü dikkatle dinle.

4060 Sana bir söz sorarsa, doğruyu söyle; cevap verirse, emrini sadâkatle yerine getir.

4061 İçki içme, faydasız ve boşu-boşuna dolaşma; yakışmayan ve fena işlerden derhâl uzaklaş.

4062 İşittiğin sözleri işitmemiş gibi ol, gözünün gördüklerini görmemiş gibi ol.

4063 İnsan böyle hizmet eder ve kendisini beğendirirse, ikbâli günden-güne artar, işi yoluna girer.

4064 Bunlardan kiminin emrine takım verilir ve o takım-başı olur; kimi at-aygır üzerinde il-başı olur.

4065 Kimi sü-başı, kimi hâcip, kimi hukümdarın sır tevdî ettiği kâtibi olur.

4066 Bu derecelere erişip, iyi hizmet eden kimseler büyüklüğe ulaşır ve bütün arzularına kavuşurlar.

4067 Kimi aklı ile öğeliğe yükselir; kimi kök-ayukluk ile şöhret bulur.

4068 Kimi ınanç-bey, kimi çağrı-bey, kimi tigin-bey ve kimi çavlı-bey olur.

4069 Kimi yavgu, kimi yugruş veya il-beyi, kimi unvanının eşi olmayan er-öği olur.

4070 Hizmetkârların dereceleri buraya kadardır; bundan sonra onlar için artık bir yükseliş derecesi yoktur.

4071 Bir bey hizmetkârlarını bu derecelere yükseltirse, onlara hakkını kendisine minnettar bırakacak kadar ödemiş olur.

4072 Bu derecelere yükselen her hizmetkâr kendi vazifesini yaparsa, o beyine çok faydalı olur ve bey de arzusuna kavuşur.

4073 Eğer bu mevkilere küstah ve aşağılık adamlar yerleşirse, bu hizmetkârlardan beye büyük zararlar gelebilir.

4074 Akıllı ve hakîm insan çok güzel söylemiş: — Lâyık olmayan kimselere bu mevkiler verilmemelidir.

4075 Bilgili insan bundan daha iyi söylemiş: — Ey beyim, bilgisizin elinden tutma — demiştir.

4076 Akılsız kimseler bilgiyi tahrif ederler; bilgisiz kimseler halkı harâp ederler.

4077 Eğer bir bey bilgisiz kimseyi yükseltir ve ona mansıp verirse, şunu önceden bil ki, o kimse beyine sadâkat göstermez.

4078 Akılsız kimse büyüklüğe ulaşırsa, ey büyük hukümdar, o efendisinin başını yer.

4079 Onun için beylerin hizmetkâr kullarının derecelerini onların bilgileri nisbetinde yükseltmeleri gerekir.

4080 Kulu önce, tavrı ve hareketi bakımından, iyice tecrübe etmeli; sonra anlayışı nisbetinde ona pâye vermelidir.

4081 Kul sâdık olmalı ve her vakit beyini korumalıdır; ancak böyle kullara beylerin ihsanda bulunmaları doğru olur.

4082 Kanûn koyan ve kanûn ile beyliğin işini tanzim eden insan ne der, dinle.

4083 Kul ne kadar yükselirse-yükselsin, kulun adı kuldur; o yükselten beyine karşı her vakit hizmetkâr olarak kalmalıdır.

4084 Bey ne kadar küçük olursa-olsun, onun adı beydir; hizmetkâr adından bey adı her vakit üstündür.

4085 Ey beylerin değer verip, yükselttikleri kimse, beyine karşı gelme; onu büyük bil ve ona hurmet et.

4086 Sen hiç bir vakit bu beyler ile rekabete kalkışma; iyice düşünmeden, ancak onların kullanmağa salâhiyetli oldukları sözleri söyleme.

4087 Onlar ikbâldirler, ikbâlin eli her şeye uzanır; onlar yanar âteştirler, başkalarını yakarlar.

4088 Onlar zemânedirler; sevinmesi ve yüzünün gülmesi için, insanın zemâne ile uzlaşması lâzımdır.

4089 Tecrübe ile bilen ve hizmet ile yükselerek, dileğine kavuşmuş olan insan da güzel söylemiş.

4090 Sana beyler güler yüz gösterirler ve teveccüh ile bakarlarsa, sen buna sevinme ve ona güvenme.

4091 Hizmete güvenip, gurûr getirme; eğer yanılırsan, beyler sana tekrar kaşlarını çatarlar.

4092 İster büyük, ister küçük olsun, ister şöhretli ve nâmlı olsun, şu muhakkaktır ki, hizmetkâr — hizmetkârdır.

4093 Gayret etmeli, beye karşı hizmette kusûr etmemeli ve hizmet yolundan şaşmamalıdır.

4094 Beyler seni ne kadar kendilerine yakın tutarlarsa-tutsunlar, sen kendini unutma ve doğruluktan ayrılma.

4095 Beyler sana ne kadar iyi muâmele ederlerse-etsinler, sen onlardan emin olma, onları kendine eş sayma; dâimâ etrafını kolla.

4096 Onlar bâzan ateş olurlar, bak, bâzan su olurlar; bâzan güldürürler, fakat bâzan da insanı ağlatırlar.

4097 Şu üç şeye yakın komşu olma: yanar ateş, akar su ve bu beylerin şan ve şöhreti.

4098 Dikkat edersen, bey pek yürekli arslana benzer; öğerek yaklaşırsan, yumuşar, ipek gibi olur.

4099 Eğer ona saygısızca yaklaşırsan, hiddetlenir ve baş keser, damarını deler; insanın kanını emer, içer.

4100 Hiddetlendiği vakit beyine yaklaşma; eğer yaklaşırsan, itibardan düşeceğin muhakkaktır.

4101 Sorduğu vakit cevap ver, çağırdığı vakit yanına gir; sağ ve selâmet yaşa, dâimâ ikbâlde ol.

4102 Bir çok sözleri duyduğun hâlde, duymamış gibi davran; gözünle gördüklerini içinde gizle.

4103 Nefsine hâkim olmasını bilen ve vaktinde girip, hukümdara mâruzatta bulunan insan ne der, dinle.

4104 „Gir!" derlerse, bu büyük bir lutüftür; „çık!" derlerse, bu insanın yüzüne karşı bir hakarettir.

4105 Gözüne ve nefsine hâkim ol; nefsine hâkim olan insan bu dünyada azizdir.

4106 Mümkün olduğu kadar gayret et, şu üç işten uzak dur: biri — beylik taslama; sözüm katîdir.

4107 Biri — yalan, biri — tamahkârlıktır; bu üç işin üçü de sonunda insanı mahveder.

4108 Sen başkaları hakkında gammazlık etme, dedi-kodu yapma; doğru sözü söyle, doğruyu gizleme.

4109 Her bakımdan kendini temiz tut; bu beyler temizdir ve temiz şeyleri severler.

4110 Saraya girdiğin vakit dikkat et; sana kim hurmet ederse, sen de ona hurmet göster.

4111 Kibirli olma, elini-kolunu sallayarak girme; orada selâm verirken de fazla lâübâli hareketlerde bulunma.

4112 Oturduğun vakit yerini bil; insanları incitme; onlara karşı nâzikâne muâmele et.

4113 Orada gürültü ile boğazını temizleme ve tükürme; bu küstahlık olur ve hoş karşılanmaz.

4114 Bir de bağdaş kurma ve yan yatma; yüksek sesle kahkaha atma.

4115 Bir de tırnak kesme, bacaklarını yayıp-oturma; bu insanı itibardan düşürür ve ikbâle mâni olur.

4116 Senden büyük biri söz söylerken, konuşmağı bırakıp, onu dinlemelisin.

4117 Doğru söz söyle, bu seni mesûd eder; söz söylerken de yalnız kendi haddin olan sözü söylemelisin.

4118 Sarhoş olarak saraya girme, nefsine hâkim ol; sarhoş insan küstah ve münâsebetsiz olur.

4119 İnsan kendisini gözetmezse, şu üç şey derhâl onun başını götürür, bu sözü dinle.

4120 Biri — bu beylerin sözünü sözlerin beyi olarak kabûl etmeli ve onu kendi sevgili canı gibi tutmalıdır.

4121 İkincisi — dürüst olmalı ve memlekete sâdık kalmalı; karışıklık günlerinde kendisini iyice gözetmelidir.

4122 Üçüncüsü — saray içinde doğru hareket etmeli; uygunsuz ve yakışıksız işlerden uzak durmalıdır.

4123 Bu üçünden birini yapan insanın, ne kadar büyük olursa-olsun, başı kesilir.

4124 Ey saray içinde gezip-dolaşan, halîm tabiatli insan, vakti gelmeden, huzûra girme.

4125 Eğer kendi akranların ile oturuyorsan, çağırır-çağırmaz, yerinden kalk ve huzûra gir.

4120 Beyler sana bir şey sorarlarsa, ey cesûr yiğit, cevap ver, fakat sözünü pek uzatma.

4127 Sorunca, kendi bildiğini arzet; sözünü keserse, bırak, sözüne devam etme.

4128 Eğer beyler seni ziyâfete dâvet ederlerse, yemeği edep ile ye; bunu iyice öğren.

4129 Yemeği sağ elin ile ye; ey hakîm insan, yemeğe besmele ile başla.

4130 Başkalarının önündeki yemeğe el uzatma; ey temiz kalpli insan, kendi önündeki yemeği ye.

4131 Orada bıçak kullanma, kemik sıyırma; başkalarına yemek uzatma ve buyur etme.

4132 Yerken obur gibi yeme ve acele etme; fakat dişi gibi de fazla nazlanma.

4133 İnsan ne kadar tok olsa bile, beyin yemeğini yemelidir; bu beylerin yemeği ikbâlin başlangıcıdır.

4134 Her hangi bir işe memur edildiğin vakit, o işi can ve gönülden yap; bu seni mesûd eder.

4135 Bilgili insan çok güzel söylemiş; bu söze göre hareket eden kimse karşılığında saf altın bulur.

4136 Eğer sana gerçekten beylik nasip olursa, ey nâmlı, işi bilgi ile idâre et.

4137 Eğer eşsiz yavgu olursan, ne kadar kuvvetli olursan-ol, hiç bir vakit sadâkatten ayrılma.

4138 Eğer sana ordu başına geçmek kısmet olursa, ey merd yiğit, cömerd ol ve uyanık dur.

4139 Sana takım veya on-otag rütbesi teveccüh ederse, malını dağıtıp, kılıç ve yaya sarılmalısın.

4140 Vezirlik isâbet eder ve eline iktidar geçerse, kötü kanunlar vaz'-etme, dâimâ halîm ve yumuşak ol.

4141 Birine öğelik kısmet olursa, o akıllıca hareket etmeli ve beyi yanıldığı vakit, ona doğru yolu göstermelidir.

4142 Eğer kök-ayukluk nasip olursa, insan kendisini çok iyi gözetmelidir; o saâdet kemerini kuşanmış demektir.

4143 Eğer sen ordu veya eyâlet başına geçersen, doğruluktan ayrılma; kulağını keskin tut.

4144 Eğer hâcib olursan, rüşvet almamalısın; fakir, dul ve yetimlerin arzularını dinlemelisin.

4145 Seni hazineye hazinedar yaparlarsa, itimat kazanmağa çalış; dâimâ doğru ve dürüst hareket et.

4146 Eğer kendin kâtip veya sır-kâtibi olursan, gönül sırrını sıkı muhâfaza et; ağzından söz kaçırma.

4147 Asıl mansıp sâhibi olan hizmetkârlar bunlardır; diğer hizmetkârlar ise, bunlara tâbi olurlar.

4148 Döşekçi, kuşçu ve aşçılar gibi, bâzı işçiler daha vardır.

4149 Bu nevi hizmetlerden sen uzak dur; bunların huzûru az, fakat zahmeti çoktur.

4150 Kendin her vakit hurmet görmek istersen, ey yükselen insan, başkalarına da hurmet et.

4151 Büyüğü büyük tut, onun itibarını gözet, sana da devlet ve ulu uk saâdeti gelir.

4152 Dinle, atalarımız ne der; atalar sözünü tutan kimsenin gözü açılır.

4153 Büyükler muhteremdir, bu dünya kanunudur; büyük gelince, ayağa kalk.

4154 Küçüğün büyüğe hurmet etmesi lâzımdır; büyük de küçüğe aynı şekilde mukabele eder.

4155 Öğdülmiş sözünü kesti ve: — İşte bey böyle, hizmetkâr da öyle olur — dedi —

4156 Ben söyledim, sen dinledin ve işin esâsını öğrendin; nasıl hizmet edileceğini iyice anladın.

4157 Beye yapılacak hizmet böyledir; hizmet makbûle geçerse, ikbâl kapısı açılır.

4158 Faydalı hizmet budur, bunu bilmek kâfidir; bunu öğrenirsen, sen de beyin yakını olabilirsin.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

4159 Odgurmış cevap verdi: — Ey muhterem zat, ben şimdi bu sözleri dinledim — dedi —

4160 Sana soracak bir sözüm daha var, onu da bana söyle.

4161 Ben hükümdarın hizmeti için, şehre inersem, her gün onun kapısına gitmem icap edecek.

4162 Orada insanların dostlukları ne gibi hareketleri ile belli olur; ey kardeş, bu hayat dâimâ onlar ile birlikte geçer.

4163 Hizmetkârlar ile, şüphesiz, münâsebetler kurmak ve onlar ile münâsip bir şekilde geçinmek lâzım gelecektir.

4164 Bugün sen bunu da bana söyle; onlar ile nasıl münâsebetler kurmalıdır, bunu da iyice öğrenmiş bulunayım.

XLVIII.

ÖĞDÜLMİŞ KAPIDAKİ HİZMETKÂRLAR İLE NASIL GEÇİNİLECEĞİNİ SÖYLER

4165 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey kardeş bu da çok mühim ve üzerinde durulacak bir meseledir — dedi —

4166 Bunu da şimdi sana anlatmalıyım; bu hususta nasıl hareket edileceğini bilmen lâzımdır.

4167 Ey kardeş, hayat onlar ile geçer; onlardan kimini kardeş ve kimini de kendine dost edinmelisin.

4168 Kapıdaki insanlar ile iyice anlaşmalı, onlar ile karışmalı ve onlara gidip-gelmelidir.

4169 Kapıdakiler ile iyice anlaşmazsan, ey iyi insan, hayatın zevkini tadamazsın.

4170 Hizmet eden ve töreye göre kapı işleri tanzim eden insan ne der, dinle.

4171 Sen beye yakın olmak istersen, kapıdakiler ile yakınlık te'sis etmeğe çalış.

4172 Sen büyüklük bulmak istersen, hizmetkârlara iyi muamele et, ey halîm insan.

4173 Beyler seni ne kadar yakın tutarlarsa-tutsunlar, hizmetkârlar ile iyi münâsebet kur ve onlara karşı dürüst ol.

4174 Kapıdaki insanlar tam üç sınıftır ve hayat işi bunlar ile görülür.

4175 Bunlardan biri senin büyüklerindir; büyüğe hizmet edersen, sen de saâdete erersin.

4176 Onları büyük bil, sözlerine hurmet et; onlar da sana güler yüz ile iyi muâmele ederler.

4177 Bilgili hakîm çok güzel söylemiş; hakîmlerin sözüne itibâr etmek gerekir.

4178 Küçüğe büyüklük büyükten gelir; büyüğe hizmet ederse, küçük saâdete ulaşır.

4179 Büyüklerin sözünü dinle, hizmetlerine koş; büyüklerin sözünü tutan, arzusuna erişir.

4180 Büyükler ikbâldir; ikbâle kavuşmak istersen, hizmet et; ikbâl için rehin olarak hizmet vermelidir.

4181 Ey kardeş, bir de sana denk ve akran olanlar vardır; onları kendinden uzaklaştırırsan, sana düşman, yaklaştırırsan, dost olurlar.

4182 Derece itibârı ile sana denk olan bu insanlar aralarına karışacağın kimselerdir; onların hareket ve muâmelelerine karşılık, sen de aynı muâmeleyi göster.

4183 Biri de senden sonra gelen küçüklerdir; hayatın acı ve tatlı anları bunlar ile birlikte duyulur.

4184 Gayret et, küçüklerin sana tahakküme kalkışmalarına meydan verme; onlarla ağız şakası yapma, diline hâkim ol.

4185 Bunlar hizmet ederken, her hangi bir şeyde yanlışlık yaparlarsa, cezalandır; onları başı-boş bırakma, işlerini dâimâ murâkabe et.

4186 Çok dost, ahbap ve arkadaş edinmeğe çalış ve onlar ile sık-sık görüş; ahbapların çok olursa, her kes seni medheder.

4187 İnsanları bilmeyerek kendine düşman etme; düşmanı olan insanlar sevinç yüzü görmezler.

4188 Düşman ne kadar az olursa-olsun, zararı çoktur; düşmanda fayda olduğunu söylemeğe dilim varmaz.

4189 Ey uyanık gönüllü insan, dinle, düşman yüzünden ziyan görmüş olan insan ne der.

4190 Düşman biricik de olsa, onun zararı bindir; binlerce dostun olsa bile, dâimâ bir tânesi eksiktir.

4191 İnsan düşmanından fayda görmemiştir; eğer görmüş ise, bu ancak kendi mahâreti sâyesinde olmuştur.

4192 Arkadaşın sana nasıl muâmele ederse, sen de ona öyle muâmele et, sevinsin.

4193 Kendine denk olan kimseyi ahbap edin; insan ancak kendisine denk olan ile hem-renk olabilir.

4194 Kötüyü arkadaş edinme, ondan uzak dur, kaç; kötü arkadaş seni yolundan şaşırtır.

4195 Sen iyi nâm kazanmak istersen, elinden geldiği kadar, kötüler ile düşüp-kalkmamağa gayret et.

4196 Nereye baktım ise, her mahlûkun kendi hem-cinsi ile gezdiğini gördüm; insan, hayvan, kuş-kurt hem-cinsini bilir.

4197 İyi ve kötüyü tecrübe ile hayatını geçirmiş olan büyük hukümdar ne der, dinle.

4198 Sığırcığı gördüm, kaklar arasında uçar; arkadaşlarına bakınca, gördüm ki, ikisi de karadır.

4199 Dikkat edersen, yugak kuğuya katılmaz; ak-kuş ile kara-kuş birbirinden çok uzaktır.

4200 Uçar kuş bile eşini bilir ve sürüsünü bulur; sen insansın, içine karışacağın adamları seç.

4201 Yakınlıktan aranılan şey iki türlü olur; bu iki şey için insan dost edinir.

4202 Biri, her türlü menfaat dışında, ilâhî bir sevgi ile arkadaş edinir; bu arkadaşlık içinde sadâkatsizlik hâtıra gelmez.

4203 Biri de kendi menfaati için arkadaş edinir; bu arkadaşlık zorakidir ve hiç bir vakit esaslı olmaz.

4204 Eğer sen menfaatsiz ve ilâhî bir sevgi ile arkadaş edinmek istersen, onun yükünü yüklen, hiç bir vakit yüzünü ekşitme ve kaşlarını çatma.

4205 Bunun faydasını burada arama, sabırlı ol; bunun ecrini yarın orada Tanrı verecektir.

4206 Eğer dostluk dünya menfaati için ise, onlar ile arkadaşlık etme; eğer etmiş isen, ayrıl.

4207 Dost edinmiş olan ve dostluğun fayda ve zararlarını tecrübe ile bilen insan ne der, dinle.

4208 Dostu menfaat ve zarar içinde tecrübe et; eğer o bu hâllerde de dostluğuna devam ederse, ona sıkı yapış.

4209 Dostun içini öğrenmek istersen, sen onu sözle hiddetlendir ve ona kaşlarını çat.

4210 Seni sevip-sevmediğini anlamak istersen, ondan çok sevdiği bir şeyini iste, derhâl anlaşılır.

4211 Eğer bunların her ikisinde de infiâl göstermezse, bu insanı canın gibi aziz tut.

4212 Müfterilere katılma, onlardan uzak dur; müfterinin dilinde yanar ateş vardır.

4213 Dünya karışıklığı iftirâdan kopar; ey merd cömert, müfterinin başını kes.

4214 Bir de menfaat-perest insana yakın durma; o sana, şüphesiz, düşman olacaktır.

4215 Eğer menfaat-perest insan umduğunu bulursa, sana büyük veya küçük kardeş gibi muâmele eder.

4216 Eğer bulamazsa, senden yüz çevirir, seni hiç görmemiş gibi davranır ve senden uzaklaşır.

4217 Menfaat gözetmeyen dost, ahbap ve arkadaş edinmeğe çalış; onlara inan ve kaygısız yaşa.

4218 Dost, ahbap ve arkadaş sevinç ve kaygıda, iyi ve kötü zamanlarda insana faydalı olan kimselerdir.

4219 Seni daha çok sevmelerini istersen, onlara tuz-ekmek yedir ve her vakit güler yüz göster.

4220 Bu iki hareket insanı kendine ısındırır; o da iyi ve kötü anlarda kendisinin üzerine düşen vazifeyi yapar.

4221 Bilgi buna benzer bir söz söylemiştir; ey temiz tabiatli insan, sen buna göre hareket etmeğe çalış.

4222 İnsanlara güler yüz göster ve onlara tatlı sözle tuz-ekmek yedir.

4223 İnsanları kul yapan bu iki harekettir; ben başkasını bulamadım; varsa, sen bul.

4224 Düşman da iki türlü olur; bir insanın düşmanı olursa, kendisine tuzak kurulmuş demektir.

4225 Düşmanlardan biri din düşmanıdır; bu kâfir düşman her vakit düşmandır.

4226 Bir de menfaat yüzünden düşmanlık olur; bu düşmanlığı insan intikam hissi ile yapar.

4227 Kâfir düşmanla amansız mücâdele etmelidir; bu işe, gönüllü olarak, kendini feda et.

4228 Sana bir kimse menfaat için düşman olursa, ey cömert, sen kendi menfaatinden vaz geç ve onunla barış.

4229 Düşmanın menfaati te'min edilirse, o sana yaklaşır; böylece onun zararı yerine, sana faydası dokunur.

4230 Düşmanını dost etmeğe gayret et; onunla barışarak, emniyet ve huzur içinde yaşa.

4231 Bir kimse ile düşman olmakta hiç bir fayda yoktur, bunu iyice bil; faydası olmayan işe el sürme.

4232 Sen hizmette kusûr etme, kendine düşman edinme; düşmanı olan kimsenin başı bin türlü derde girer.

4233 İyi ve seçkin kimseleri ahbap edin; insanın eşi ve arkadaşı kötü olursa, sonunda peşiman olur.

4234 Yakınlık göstermek için seçkin bir kimse dilersen, bu arzuna iki türlü insanla erişebilirsin.

4235 Biri aslında-esâsında iyi ve insanların seçkini olan bir kimsedir; bulursan, onu arkadaş edin, ey olgun insan.

4236 Biri takvâ sâhibi ve Tanrıyı bilen kimsedir; her türlü insanlık ondan gelir.

4237 Bu iki türlü insana yakınlık gösterir; bunlar senin dostluğuna dâimâ iyilik ile mukabele ederler.

4238 Kötülükleri ile şöhret bulan kimselerden uzak dur; böyle kimseler kara huylu insanlardır.

4239 Ey ak-pâk tabiatlı insan, sen karaya yaklaşma; dikkat et, beyaza siyah çabuk bulaşır.

4240 Âlim müşâvir ne güzel bilgi vermiş; bilgili bunu okursa, düşünür ve daha ihtiyatlı olur.

4241 Ey iyi insan, kötüye katılma; o kötünün tabiati gibi, seninki de kötü olur.

4242 Ey seçkin, güzide insan, kötüye yaklaşma; adın kötü olur ve saâdetine halel gelir.

4243 Münâsebetsiz kimselere yakın gitme; yoksa onlar da sana gelir ve yakanı bırakmazlar.

4244 İyi nâm ile tanınmış bir çok kimseleri gördüm; kötü insanlar ile karışınca, işleri bozuldu.

4245 Kötü arkadaş yüzünden zarar gören ve zorla adı-sanı silinip-giden iyiler çok gördüm.

4246 Bu beyler evine saray (karşı) derler; bu saray içindekiler her vakit birbirlerine karşı gelirler.

4247 Bu saray kapısında birbirini çekememek çok olur; nerede çekememek olursa, orada kavga eksik olmaz.

4248 Senden büyükler seni çekemezler; sen de itibardan düşer ve peşiman olursun.

4249 Seninle müsâvî derecede olanlar da seni çekemezler; yapmış olduğun iyilikler görülmez ve günün geceye döner.

4250 Senden küçükler sana haset ederler; çekememezlik yüzünden, senin iyiliğini istemezler.

4251 Böyle olduğu için saraydaki insanlar birbirine karşı olurlar; bunlardan ikisi birbirlerine karşı gelirse, biri ölür.

4252 Ey gönülümün güneşi, sen şimdi insanlara karşı hasûd olmamağa ve doğruluktan ayrılmamağa çalış.

4253 Çekememek bir hastalıktır ve uzun bir tedâviye muhtacdır; onun yediği kendisini yer ve o kendi-kendisini eritir.

4254 İyilik ve kötülük hep Tanrı hukmüdür; Tanrı verirse, çekemeyen insan hased ile ona mâni olamaz.

4255 Böyle olunca, insanları çekememenin ne faydası var; insanları çekemeyen kimsenin sonu hastalıktır.

4256 Gücün yettiği kadar her kese iyilik et; hiç şüphe etme, sana bundan ancak iyilik gelir.

4257 Birinin sevinci varsa, buna sen de sevin; o keder ve kaygıya düşerse, sen de kederlen.

4258 Böylece adın iyi olur; insanlar da seni severler ve her kes seninle dost olmağa can atar.

4259 Kardeşim, ne kadar çok kardeş veya dost edinirsen-edin, yalnız kendine düşman edinmemeğe gayret et.

4260 Eğer sana biri düşman olursa, gâfil olma; sen de ona karşı ağını hazır tut.

4261 Düşmanla çarpışmış ve düşmanını alt etmiş olan insan ne der, dinle.

4262 Gâfil olma, düşmana yakın durma, uzaklaş; düşmanı sen gâfil avla ve onu tuzağa düşürmeğe bak.

4263 Düşmanı deneme, sen onu büyük ve kuvvetli bil; elinde sopa olan düşmana karşı sen demir kalkan hazırla.

4264 Eş ve arkadaşlarının yükünü yüklen, gönüllerini kırma; sözünü unutma, bunu dâimâ göz önünde tut.

4265 Eğer arkadaşın sana düşman olursa, o senin canına yahut toplayıp-biriktirdiğin malına kasdeder.

4266 Arkadaşın senin içini-dışını bilir; bu içi-dışı bilen insan senden bir çok şeyler koparır.

4267 O isterse, senin malına el uzatır; isterse, canını ilik ile besler.

4268 Sen kendini nasıl gözetirsen, arkadaşını da öyle gözet; sözü uzatma.

4269 Dost edinmek kolay, fakat dostluğu muhafaza etmek güç; düşman olmak kolay, fakat barışmak güçtür.

4270 Düşmanın varsa, canını ve tenini koru; düşmanı olan insanların kurtulması güçtür.

4271 Şu iki türlü kimse ile münâsebette bulunma, onlardan uzak dur; eğer onlara karışırsan, bakarsın, karışıklık çıkarırlar.

4272 Biri müfteridir, gammazlık eden adamdır; biri iki yüzlü, menfaatperest kimsedir.

4273 Bir de içkiye düşkün kimseyi kendine arkadaş edinme; o sana vefa göstermez, ancak kalbini kırar.

Yalnız kendi menfaatini gözeten dosta gönül bağlama; fayda görmezse, sana düşman olur; ondan vaz geç.

4275 İnsanların sana her vakit yakınlık göstermelerini istersen, onlardan hiç bir istekte bulunma ve onların suyuna git.

4276 Hayatını sevinç içinde geçirmek istersen, mümkünse, insanlara hased etmemeğe gayret et.

4277 Düşmanlarını kendine râm etmek istersen, saf altın dök ve onların sakalını eline al.

4278 Yanındakini kendinden uzaklaştırmak istersen, ona istediğini verme ve onunla bir az kaba konuş.

4279 Eğer uzun ömür dilersen, cömert ol; başkalarından mümkün mertebe tuz-ekmeği esirgeme.

4280 Kendini her kese sevdirmek istersen, sözün ve fikrin birbirine uygun ve dilin tatlı olsun.

4281 Sen kendine hurmet edilmesini istersen, başkalarına hurmet et, ey yumuşak huylu insan.

4282 Her bakımdan tam zengin olmak istersen, kanâatkâr ol; böylece kendi nasîbini elde etmiş olursun.

4283 İnsanların seni her vakit öğmelerini istersen, onlara karşı iyi ol ve güler yüzle muâmele et.

4284 Asıl insan böyle olur; insana karşı insanlık göstermek insanlık şiârıdır.

4285 Bir kimsenin aslını öğrenmek istersen, onun hareketine bak, hemen anlaşılır.

4286 Şu beyti söyleyen, sözü ve mânasını birbirine şâhit gösteren insan çok güzel söylemiş.

4287 İnsanın aslını açık olarak bilmek istersen, dikkat et, onun düşüncesi, sözü ve hareketi buna şâhittir.

4288 Hareketi iyi, düşüncesi ve sözü doğru ise, bu onun aslına-esâsına derhâl şehâdet eder.

Âdî kimselere katılma, ey temiz asıllı insan, onlar sende hiç yüz suyu bırakmazlar.

4290 Kendisini bu nevi âdî ve küstah kimselerden uzak tutan, akıl ve terbiye bakımından ileri gelen insan ne der, dinle.

4291 Küstah kimselere katılma, temiz ve halîm ol; ey oğul, bütün kavgalara bu küstahlar sebep olurlar.

4292 Bir de celâlli kimse ile pek yakın olma; eğer hiddetlenirse, yakınlık hakkını ayak altına alır.

4293 Gönül sırrını ve sözünü her kese açma; eğer açarsan, kendin zahmete düşersin.

4294 Dâimâ artan bir yakınlık görmek istersen, tamahkârlığı ortadan kaldır; ona her yerde mânî ol.

4295 Eğer yüzünün dâimâ gülmesini istersen, doğru ol; endişesiz ve huzûr içinde yaşa.

4296 Hem kendinin hem sözünün nüfûzunu kırmamak istersen, her işe müdâhale etme; bu suretle onu te'min etmiş olursun.

4297 Her vakit şeref ve itibarını muhafâza etmek istersen, ağzından yalan söz çıkarmamağa gayret et.

4298 Nerede ikbâl başını yükseltirse, ey iyi insan, sen derhâl onun suyuna git.

4299 Sen ikbâl ile mücâdeleye kalkma, onunla anlaş; anlaşamazsan, o sana yediğin yemeği zehir eder.

4300 Eğer sözünün dâimâ nâfiz ve müessir olmasını istiyorsan, sordukları vakit söyle ve sözün doğru, dürüst olsun.

4301 Boş söz konuşma, insanları çekiştirme; dedi-koduya uyma ve kendin de dedi-kodu yaparak, fitne uyandırma.

4302 Söz her şeyi alt-üst eden bir rüzgârdır, kalbi sızlatır; kalbi sızlayan kimse seni mahvedebilir.

4303 Kendinden büyüklerin sözüne karşı gelme; cevap vermek icap ettiği zaman, kaba söz söyleme.

4304 Büyüklere saygı göster, hurmette kusûr etme; böylece sen de yükselirsin, onların saâdeti sana da bulaşır.

4305 Sen kendi akranlarını sık-sık ziyaret et; onlara katıl ve onlar ile münâsebetini kesme.

4306 Sana gerçekten hurmet gösterenlere sen de hurmet et; saygısızları sen de sayma ve onlara yakın durma.

4307 Onlar nasıl hareket ederlerse, sen de öyle yap; tatlı söz söyleyenlere sen de tatlı dil ile mukabele et.

4308 İyilere karşı dâimâ iyi insan ol; kötülere karşı da, kötülükleri derecesinde, kötü ol.

4309 Töreyi bilen, töre ve kanûn ile halkı idâre eden insan çok iyi söylemiş.

4310 Sana ,,siz'' diyenlere sen de ,,siz'' tâbirini kullan; mukabelede dâimâ karşındakinden daha nâzik davran.

4311 Kaya yankısından daha aşağı kalma; sana ,,sen'' diyenleri sen de senle.

4312 Hizmetkârlar ile münâsebet böyle olur; onlar arasında yaşamak istersen, devâsı ve çâresi budur.

4313 İşte ben söyledim, sen dinledin; bunlar hâtırında bulunsun; işte bu kadar.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

4314 Odgurmış cevap verdi ve: Bu sözleri dinledim, ey temiz kalpli insan — dedi —

4315 Bundan başka bir sözüm daha var; ey güzel yüzlüm, onu da bana söyleyiver.

4316 Bugün kendim kasaba ve şehre gidersem, halk arasına karışmak ve onlar ile birlikte yaşamak icap eder.

4317 Onlar ile nasıl bir münâsebet kurmalıyım; söz açılmışken, bunu da bana anlat.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

4318 Öğdülmiş cevap verdi: — Bu söz, ey temiz kalpli insan, gerçekten lüzûmlu bir sözdür — dedi —

4319 İleride sana lüzûmlu olacak bir meseleyi bana sordun; dinle, ben şimdi sana söyleyeyim.

XLIX.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ 'A AVÂM İLE NASIL MÜNÂSEBET KURULMASI LÂZIM GELDİĞİNİ SÖYLER

4320 Avâm halkın tabiatı tamâmen ayrıdır; onun bilgisi, aklı ve tavrı da tabiatı gibidir.

4321 Avâm halk görgüsüz olur; aralarındaki münâsebetlerinde ne töre, ne de usûl vardır.

4322 Fakat yine bunlarsız iş olmaz; onlara karşı iyi muâmelede bulun, fakat onlarla arkadaşlık etme.

4323 Avâmın, kara halkın, tabiati her vakit kap-karadır; iyice dikkat et, kendini karaya bulaştırma.

4324 Kara halkın hareketi başı-boş ve tabiati birbirini tutmaz; onun işi-gücü de hep tabiati gibidir.

4325 Karınlarını doyurmak için yemeği bilirler; onların boğazdan başka bir kaygıları yoktur.

4326 Tecrübeye dayanan ve yolundan hiç şaşmayan insan kara halkın tabiati hakkında ne der, dinle.

4327 Kara halkın kaygısı hep karnıdır; onun çalışıp-didinmesi hep boğazı içindir.

4328 Bir çok kimseler bu boğaz uğrunda canlarını vermişlerdir; şimdi de kara toprak altında peşimanlıkla ateş yerler.

4329 Kara halkın karnı doyarsa, ileri-geri konuşmağa başlar; iyice itâat altına alınmazsa, kendisi hâkim olmağa kalkışır.

4330 Ey kardeş, onlar ile de münâsebet kur; onların yiyecek ve içeceklerini eksik etme.

4331 Onlara karşı yumuşak dil kullan, ne isterlerse, ver; dikkat et, veren alır ve kârından istifâde eder.

4332 Çok söz söyleme, kendine hâkim ol ve dilini muhafâza et; çok söylenen sözün kıymeti kalmaz.

4333 Kendisine hâkim olan ve dilini sıkı tutan, bilgili insan ne der, dinle.

4334 Her sözü söz diye ağzından çıkarma; lüzûmlu olan sözü düşünerek ve ihtiyatla söyle.

4335 Bir akıllı insan gördüm, az konuştu; fakat „çok konuştum" diye yıllarca peşiman oldu.

L.

ALİ-EVLÂDI İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4336 Hizmetkârlardan başka ve beyin adamları dışında, münâsebette bulunacak kimseler şunlardır.

4337 Bunlardan biri Peygamberin neslidir; bunlara hurmet edersen, devlet ve saâdete kavuşursun.

4338 Bunları pek çok ve gönülden sev; onlara iyi bak ve yardımda bulun.

4339 Bunlar ehl-i beyttir, Peygamberin uruğudur; ey kardeş, sen de onları, sevgili Peygamber hakkı için, sev.

4340 Ağızlarından yakışıksız bir söz çıkmadıkça, onların içini-dışını ve aslını-esâsını araştırma.

LI.

ÂLİMLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4341 Diğer bir zümre de âlimlerdir, onların ilmi halkın yolunu aydınlatır.

4342 Onları pek çok sev ve onlardan hurmetle bahset; çok veya az, onların bilgilerini öğren.

4343 Faydalı ve zararlı şeyleri birbirinden ayırt ederek, doğru ve temiz yol tutan kimseler bunlardır.

4344 Mümkünse, ilimlerini öğren ve bilgilerini bil; onlara iyilik yap ve yardımda bulun; onlara dil uzatma.

4345 Bu dinin direği gerçekten bunlardır; doğru şeriatin temeli bunların bilgisidir.

4346 Dünyada bu âlim ve hakîmler olmasa idi, ekilmiş olsa bile, yerden yiyecek çıkmazdı.

4347 Onların ilmi halk için bir meş'ale oldu; geceleyin meş'ale yanarsa, insanlar yolu şaşırmazlar.

4348 Onlara malından hisse ayır, onları yedir, içir; güler yüz ve tatlı sözle hizmetlerinde bulun.

4349 Sert ve kaba dil kullanma, onlardan çekin; onların eti yenmez, zehirdir.

4350 Onlara karşı sert ve kaba bir dil kullanma; tuz-ekmek yedir, saygı göster ve hurmet et.

4351 Onları dinle, bilgilerine göre hareket et; tavır ve hareketleri hakkında arkalarından dedi-kodu yapma.

4352 Senin için lâzım olan onların ilmidir; onlar insanlara yol göstererek, doğruluğa sevkederler.

4353 Bunları koyun sürüsünün koçu telâkki et; onlar başa geçip, sürüyü doğru yola götürsünler.

4354 Bunlar ile münâsebet kur ve iyi geçin; böylece saâdete kavuşarak, her iki dünyada mes'ûd olursun.

LII.

TABİPLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4355 Bunlardan sonra daha bir kaç zümre vardır; dikkat edersen, birinin bilgisi diğerininkinden farklıdır.

4356 Bunlardan biri tabiplerdir; bütün hastalıkları ve ağrıları bunlar tedâvi ederler.

4357 Bu insanlar da senin için lüzûmludur; hayat işi onlarsız sağlanamaz.

4358 İnsan hayatta iken hastalanabilir; tabibe mürâcaat ederse, tabip o hastalığı ilâc ile tedâvi eder.

4359 İnsan için hastalık ölümün arkadaşıdır, yaşayan her insan için de ölüm vardır.

4360 Bunlara karşı iyi davran ve onları kendine yakın tut; bunlar lüzûmlu insanlardır, haklarını gözet.

LIII.

EFSUNCULAR İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4361 Bunlardan sonra, efsuncular gelir; cin ve periden gelen hastalıkları bunlar tedâvi ederler.

4362 Bunlar ile de görüşmek-tanışmak gerektir; cin ve peri çarpmasından gelen hastalıkları okutmak lâzımdır.

4363 Eğer sana faydaları dokunmasını istersen, ey merd yiğit, onlara karşı da iyi muâmele et.

4364 Tabip efsuncunun sözünü beğenmez; efsuncu da tabibe kıymet vermez.

4365 Birinin sözüne göre, ilâc alınırsa, hastalığa iyi gelir; diğerinin sözüne göre, muska taşırsan, cinler senden uzaklaşır.

LIV.

RÜYÂ TÂBİRCİLERİ İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4366 Bir ilim de rüyâ ilmidir; rüyâ görünce, yoran kimse onu hayra çevirir.

4367 İnsan uyuyunca, rüyâ görür; tâbirci yormasını bilirse, dediği derhâl çıkar.

4368 Bu rüyâ yoran kimse onu iyiye yorarsa, rüyâ dâimâ iyi çıkar ve insan sevinir.

4369 Eğer rüyâ münâsebetsiz ve çok fena ise, fakirlere sadaka vererek, vücûdu onun şerrinden korumak lâzımdır.

4370 Bu rüyâ ilmine bak, merhametli Tanrı kulunun iyiliğini arzuladı ve ona rüyâda alâmetler gösterdi.

4371 Rüyâ iyi olursa, onu görünce, sevinmeli; fena bir rüyâ görünce de, kalkıp Tanrıya sığınmalıdır.

4372 Fakirlere gümüş ve mal dağıtılırsa, Tanrı insanı belâ ve kazalardan muhâfaza eder.

4373 Rüyâ tâbire bakar, rüyâyı dâimâ iyiye yor; ey rüyâ yoran kimse, rüyâyı çok dikkatli incele.

4374 Rüyâları böyle iyi yoran bunlardır; onlar bilgileri ve gönülden bağlılıkları ile insana iyilik ederler.

4375 Ey kardeş bunlara karşı da iyi davran, onlara istersen kardeş, istersen dost muâmelesi yap.

LV.

MÜNECCİMLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4376 Bunlardan sonra da müneccimler gelir; iyice dikkat edersen,

4377 Yıl, ay ve günlerin hesabını bunlar tutarlar; ey kudretli insan, bu hesap çok lüzûmlu bir şeydir.

4378 Bunu öğrenmek istersen, hendese okumalısın; bundan sonra sana hesap kapısı açılır.

4379 Darb ve taksim oku, bütün kesirleri iyice öğren; bu kâmil bir insan için, mükemmel bir imtihandır; bunu yap.

4380 Sen taz'if ve tansifi iyice öğren; bunları öğrendikten sonra, aded cezrini ele al.

4381 Sonra cemi, tefrik ve mesâhaya geç; yedi kat feleği, bir çöp parçası imiş gibi, avucunda tut.

4382 Daha da istersen, cebir ve mukabele oku; bir de Oklidis'in kapısını da iyice çal.

4383 Gerek dünya işi, gerek âhiret işi olsun, inan ki, âlim bunları hesap ile birbirinden ayırarak, zapteder.

4384 Hesap bozulursa, dünya ve âhiret işi de onunla birlikte bozulur, ey iyi insan.

4385 Her hangi bir işe başlamak istersen, önce zamanın bunun için iyi veya kötü olup-olmadığını sormak lâzımdır.

4386 Gün ve ayların kutlusu olduğu gibi, kutsuzu da vardır; bunları sor ve kutlu olanını seç; ey temiz kalpli insan.

4387 Bilgili, görmüş-geçirmiş ihtiyar çok güzel söylemiş; işini her vakit bilgiliye sor ve ona göre hareket et.

4388 İnsan işe bilgi ile başlarsa, onun her işinde muvaffak olacağını önceden kabûl et.

4389 Her işte önceden bilgi edinmek faydalıdır; bilgi sonraya bırakılırsa, insan işinde muvaffak olamaz.

4390 Sözü onlara sor, fakat hemen inanıverme; her şeyi bilen Tanrıdır ve ancak ona kuvvetle sarılmalıdır.

4391 Bunlara da iyi muâmele et, anlaş; onlara çıkışma ve incitecek söz söyleyerek, kalplerini kırma.

LVI.

ŞÂİRLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4392 Sonra söz dizenler, insanları öğen veya yeren bu şâirler gelir.

4393 Bunların dili kılıçtan daha keskindir ve kalplerinin yolu ise, kıldan incedir.

4394 Derin ve ince mânalı sözleri anlamak istersen, sözü bunlardan dinle, anlarsın.

4395 İyice dikkat edersen, onlar denize dalarak, güher, inci ve yâkut çıkaran insanlara benzerler.

4396 Bunlar medhederlerse, bu medih bütün ülkelere yayılır; eğer hicvederlerse, insanın adı dâimâ kötü olarak kalır.

4397 Ey kardeş, bunlara mümkün olduğu kadar iyi muâmele et; ey dost, bunların diline düşme.

4398 Eğer kendin öğülmek istersen, bunları memnûn et; işte bu kadar.

4399 Bunlar ne isterlerse, ver, hiç bir şeyi esirgeme; böylece bunların dilinden kendini satın al.

LVII.

ÇİFTÇİLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4400 Başka bir zümre de çiftçilerdir; bunlar da lüzûmlu insanlardır.

4401 Sen bunlar ile de temas et, münâsebet kur ve böylece boğazın husûsunda endişesiz yaşa.

4402 Her canlı bunlardan istifâde eder; yemek-içmek zevkini her kese bunlar verir.

4403 Bütün canlılar, acıkan ve doyanlar, bütün yaşayanlar bunlara muhtacdırlar.

4404 Boğazının ihtiyâcını te'min etmek için, şüphesiz, sana da bunlar lâzım olacaktır.

4405 Ey kardeş, bunlar ile de temas et ve münâsebette bulun; boğazın temiz kalır ve yiyeceğin halâl olur.

4406 Her işinde tedbirli hareket eden, takvâ sâhiplerinin ileri gelenlerinden olan insan ne der, dinle.

4407 Çok ince olan bu doğru yolda yürümek istersen, ey temiz kalpli insan, önce yediğinin halâl olmasına dikkat et.

4408 Gerçekten takvâ sâhibi olmak istersen, boğazının ve sırtının nasîbi halâl olmalıdır.

4409 Fakirliğe düşmemek ve dâimâ zengin kalkmak istersen, hiç bir vakit zina etmemeğe gayret et.

4410 Kendin dâimâ itibarda kalmak istersen, ey yumuşak tabiatlı insan, hiç bir vakit fesâda karışma.

4411 Her şeyin aslını, esasını bozan fesaddır; her iyi izi ortadan silen fesaddır.

4412 Saâdeti bulan kimse fesada yaklaşmaz, sönmüş olan ateşi fesad tutuşturur.

4413 İşe bilgi ile el uzatan, temiz kalpli insan çok iyi söylemiş.

4414 Fesad etrâfında dolaşma, ona yakın gitme; nerede fesad varsa, orada itibarsızlık hâzırdır.

4415 Saâdet fesad ile bir arada duramaz, kaçar; onun ancak bir gecelik misâfir olmasına hayret etmemelidir.

4416 Çiftçilerin elleri geniş olur; Tanrının verdiğini geniş gönülle sarfederler.

4417 Her mahlûk kendi nasîbini alır; yürüyenler yiyeceklerini ve uçanlar da yemlerini bulurlar.

4418 Sen de bunlara katıl ve münâsebet kur; onlara tatlı söz söyle ve güler yüz göster.

LVIII.

SATICILAR İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4419 Bundan sonra gelenler-satıcılardır; bunlar durmadan ticâret yapar ve kâr peşinde koşarlar.

4420 Akıl ve gönüllerini hep Tanrıya yöneltererek, hayatlarını kazanmak için, dünyayı dolaşırlar.

4421 Onlara katıl, git ve onlar da sana gelsinler; ne isterlerse, ver; alışverişte bulun.

4422 Halkın beğendiği ve bu dünyada arzulanan seçme, iyi ve güzel şeyler hep onlarda bulunur.

4423 Doğudan batıya kadar gezip, dolaşırlar ve arzu ettiğin şeyleri sana getirirler.

4424 Ey bilgili cömerd insan, her türlü ipekliler, dünyanın nâdir şeyleri onlarda bulunur.

4425 Dünyayı dolaşan bu satıcılar olmasa idi, kara samur kürkü ne zaman giyerdin.

4426 Hıtay kervanları yolları toz-dumana boğmamış olsalar idi, bu çeşitli ipekliler nereden gelirdi.

4427 Satıcılar gezip-dolaşmamış olsalar idi, bu inci dizilerini kim seyredebilirdi.

4428 Böyle sayarsan, buna benzer şeyler pek çoktur; sözü uzatmamak için, burada kesiyorum.

4429 Bütün satıcılar hep böyle olurlar, onlara katıl ve kapını her vakit açık tut.

4430 Onlara karşı çok iyi muâmelede bulunmağa gayret et; senin adın da iyilikle uzaklara gider, buna şüphe etme.

4431 Dünyanın her tarafına adını, ulaştıran bunlardır; iyi olsun, kötü olsun, adını dünyaya bunlar yayarlar.

4432 Sana az veya çok, bir şeyler hediye ederlerse, karşılığını vermek suretiyle, sen de onları sevindirmelisin.

4433 Kâr ve zarar husûsunda çok hassas olurlar; onlar ile iş görürken, bu husûsa çok dikkat etmelisin.

4434 Dünyayı gezmiş, bir çok şeyler görmüş-geçirmiş insan ne der, dinle.

4435 Dünyaya adını yaymak istersen, mümkünse, yolculara iyi muâmelede bulunmağa gayret et.

4436 Sen gerçekten meşhur olmak istersen, satıcılara iyi muâmele et ve onların haklarını ver.

4437 Ey oğul, sen iyi nâm kazanmak istersen, yolcu ve kervanlara karşı her vakit iyi hareket et.

4438 Satıcılara karşı işte böyle muâmele et ve iyi ad kazanarak, sevinç ve huzûr içinde yaşa.

LIX.

HAYVAN YETİŞTİRENLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4439 Bundan sonra hayvan yetiştirenler gelir; hayvan sürülerinin başında bunlar bulunurlar.

4440 Bunlar doğru ve dürüst insanlardır, hiç bir gizli-kapaklı tarafları yoktur ve kimseye de yük olmazlar.

4441 Yiyeceği, giyeceği ve ordunun binek atı, aygırı ile yük hayvanlarını bunlar yetiştirirler.

4442 Kımız, süt yahut yün, yağ veya yoğurt ve peynir ile evin râhatını te'min eden yaygı veya keçe hep bunlardan gelir.

4443 Bu zümreye dâhil kimseler çok faydalı insanlardır; ey yavrum, bunlar ile de iyi münâsebette bulunmalısın.

4444 Onlara katıl, karış; onları yedir, içir ve hayatını doğruluk içinde geçir.

4445 Ne isterlerse ver; ne lâzım olursa, al; hîle bilmeyen bu zümrenin dâimâ doğru hareket ettiğini gördüm.

4446 Bunlarda görgü veya bilgi arama, tavır ve hareketleri de serbest olur; ey temiz kalpli insan.

4447 Bunlar ile münâsebette kendine dikkat et; bunlar görgüsüz, usûlsüz ve kaba insanlardır.

4448 Onlara tatlı söz söyle, fakat onlara arkadaş gibi hareket etme; bunlar câhil ve haşîn insanlardır.

4449 Kanun koyan ve halk arasına karışarak, onu tecrübe yolu ile tanıyan insan çok güzel söylemiş.

4450 Bilgisiz kimseyi kendine fazla yakın tutmamalısın; yakın tutarsan, şüphesiz, münâsebetsiz bir harekette bulunur.

4451 Bak, bilgi bundan daha güzel söyler; işe dâimâ bilgi ile el uzatmalıdır.

4452 Bilgisiz kimselere yaklaşma, kendine hâkim ol; kendisine hâkim olan insan hayatını saâdet içinde geçirir.

4453 Bilgisiz insanlardan uzak dur, kaç; bilgisizin sözü ve hareketi dâimâ kabadır.

4454 İşte hayvan yetiştirenler böyle olurlar; onlara katılmak istersen, bu sözüm sana yolu gösterir.

4455 Nasıl yaşamak ve nasıl kendi nasîbini almak lâzım geldiğini işte sana açıkça izah ettim.

LX.

ZENÂAT ERBÂBI İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4456 Başka bir zümre de bu zanâat erbâbıdır; kendi hayatlarını kazanmak için, zanâat ile meşgûl olurlar.

4457 Bunlar da sana lüzûmlu insanlardır; ey yiğit, onları kendine yakın tut, faydaları dokunur.

4458 Bunlar demirci, ayak-kabıcı, derici yahut cilacı, boyacı veya okçu ve yaycıdır.

4459 Bu dünyanın süsü bunlardan gelir; hayret verici hünerler bunlardan çıkar.

4460 Bunların sayısı pek çoktur; sayarsan, söz uzar; kalanlarını sen kendin tasavvur et, ben sözümü kesiyorum.

4461 Bunlar ile de görüş-tanış; onları sevindir ki, kendi hayatın da huzûr içinde geçsin.

4462 Senin ısmarladığın bir işi yapınca, onların hizmet hakkını derhâl öde, bol-bol yedir, içir.

4463 Çok dikkat et, halk arasında seni kötülemesinler; adın lekelenmesin.

4464 Bilgili, halka merhametli, temiz ve berrak kalpli insan çok iyi söylemiş.

4465 Yalnız hayat isteme, iyi nâm iste; insana hayat ile birlikte iyi ad da lâzımdır.

4466 Kendin nihâyet öleceksin, fakat adın kalacaktır; adın iyi olursa, hayatın zevkli geçer.

4467 Kimin adı lekelenir ve kötüye çıkarsa, onun için hayırlısı ölmektir.

4468 Bu hayat bir sermâyedir, onun ile iyi ad kazanmağa çalış; onu boşuna geçirme, iyilik ile adını ebedîleştir.

LXI.

FAKİRLER İLE MÜNÂSEBETİ SÖYLER

4469 Bundan sonra fakirler gelir; onlara mal ile iyilik et, yedir, içir.

4470 Ey kardeş, bunlar sana duâcıdırlar; ey dostum, bu duâ çok iyi bir şeydir.

4471 Onlardan, karşılık olarak, mal bekleme; buna mukabil Tanrı sana cenneti nasîp eder.

4472 Onların sana veya senin onlara işiniz düşerse, memlekette temas edilecek kimseler bunlardır.

4473 Bunların işlerini hallederken, merhametli davran; böylelikle bütün bu insanlar sana yakın olurlar.

4474 Böylece kendin her iki dünya nimetini elde edersin; iyi nâm kazanırsın ve şöhretin dünyaya yayılır.

LXII.

NASIL EVLENİLECEĞİNİ SÖYLER

4475 Eğer evlenmek istersen, çok dikkatli ol ve iyi bir kız ara.

4476 Alacak kimsenin soyu-sopu ve âilesi iyi olsun; kendisinin de hayâ ve takvâ sâhibi, temiz olmasına dikkat et.

4477 Alacaksan, el değmemiş ve senden başka erkek yüzü görmemiş olan, bir âile kızı almağa çalış.

4478 Böylesi seni sever ve senden başkasını tanımaz, yakışık almayan münâsebetsiz hareketlerde de bulunmaz.

4479 Evleneceksen, kendinden aşağı derecede biri ile evlen; kendinden yüksek âilelere yaklaşma, sonra onun esiri olursun.

4480 Tecrübe etmiş olan insan ne der, dinle; tecrübeli insanın işi dâimâ mükemmeldir.

4481 Evleneceksen, kendinden aşağı derecede biri ile evlen; ömrünü huzur içinde geçirirsin.

4482 Onda yüz güzelliği arama, güzel huy ara; huyu iyi olursa, seni memnun eder.

4483 Ey takvâ sâhibi insan, evlenme; evlenirsen, kendi dengin ile evlen.

4484 Yüz güzelliği arama, güzel huy ara; huyu güzel olursa, o mükemmel demektir.

4485 Ey güzellik arayan, güzellik arama; sen al yanağını boş yere sarartma.

4486 Evlenmek isteyen kimseler şu dört nevi kadın ile evlenirler, ey erkeklerin ileri geleni.

4487 Biri zengin kadın ile evlenmek ister; biri güzel olmasını ister ve ona göz diker.

4488 Bir başkası soyu-sopunun asîl olmasını ister ve bu asâlet pâyesi ile iftihar eder.

4489 Başka biri de çok takvâ sâhibi olmasını arzular; onu bulunca, kendisini ona derhâl kaptırır.

4490 Bunlardan hangisinin daha iyi olduğunu sana söyleyeyim; evlenmek istersen, bana kulak ver.

4491 Ey seçkin ve bilgili insan, sen zengin bir kadın ile evlenmek isteyerek, kendini onun esiri durumuna sokma.

4492 O malına güvenerek, dilini uzatır; o bir çok şeyler ister ve onun bütün bu arzularını yerine getirmek icap eder.

4493 Ey güzellik arayan insanların iyisi, kadında güzellik arama, âleme maskara olursun.

4494 Kadının güzelini her kes arzular; fakat onu ancak Tanrının fazlı koruyabilir.

4495 Ey asâlet ve büyüklük arayan insan, bu asîl âile içinde küçük mevkie düşme.

4496 Soyu-sopu büyük olan kimseler yüksekten konuşurlar; sen kadın esiri olma.

4497 Ey alacağı kadının takvâ sâhibi olmasını isteyen bey-zâde, böylesine rastlarsan, her dört şeyi de bir arada elde etmiş olursun.

4498 Eğer iyi ve takvâ sâhibi bir kadın bulursan, bu fırsatı kaçırma, derhâl evlen, ey iyi insan.

4499 Arzun zenginlik ise, o tasarruf ederek, seni zenginleştirir ve yüzünü güldürür.

4500 Ahlâkı dürüst olan kimse güzel görünür; kadının güzelliği onun tavır ve hareketidir; bunu bilen bilir.

4501 Kadın takvâ sâhibi ve temiz olursa, asîl demektir ve diger üç şey de onda birleşir, ey kudretlı insan.

4502 Ey hakîm insan, takvâ sâhibi olan kadın iste; takvâ sâhibı birı bulunursa, her dört şey onda birleşmiş olur.

4503 Böyle bir kadın bulursan, çabuk davran; fırsatı kaçırma; ey mert yiğit.

LXIII.

ÇOCUKLARIN NASIL TERBİYE EDİLECEĞİNİ SÖYLER

4504 Senin ay gibi bir oğlun veya kızın doğarsa, onu kendi evinde terbiye et, bu işi başka ellere bırakma.

4505 Süt ninesi olarak iyi ve temiz bir kadın tut; oğlun kızın temiz büyür ve uzun ömürlü olur.

4506 Oğul-kıza bilgi ve edep öğret; bu her iki dünyada onlar için faydalı olur.

4507 Oğula kız al, kızı ere ver; ömrünü derdsiz geçir, ey mes'ûd insan.

4508 Oğula bütün fazîletleri tam olarak öğret; o bu fazîletler ile ileride mal sâhibi olur.

4509 Oğulu başı-boş dolaşmağa bırakma; başı boş kalırsa, her tarafa gider ve yazık olur.

4510 Kızı çabuk evlendir, uzun müddet evde tutma, yoksa hastalığa lüzûm kalmadan, yalnız bu peşimanlık seni öldürür.

4511 Ey dost arkadaş, sana kesin bir söz söyleyeyim; bu kızlar doğmasa, doğarsa yaşamasa daha iyi olur.

4512 Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin toprağın altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır.

4513 Kadınları her vakit evde muhafâza et; kadının içi dışı gibi olmaz.

4514 Yabancıyı eve sokma, kadını dışarıya çıkarma; bu kadinları sokakta gören göz onların gönlünü çeler.

4515 Göz görmezse, gönül arzu etmez; ey oğul, gözün görürse, gönlün arzular.

4516 Gözünü gözetirsen, gönülün bir şeye akmaz; arzu etmeyince de, insan hiç bir şeye kapılmaz.

4517 Yemekte, içmekte kadınları erkeklere katma; eğer katarsan, ölçüyü kaçırırlar.

4518 Kadını evden dışarı bırakma; eger çıkarsa, doğru yoldan şaşar.

4519 Kadının aslı ettir; etimuhâfaza etmeli; gözetmezsen, et kokar; bunun çâresi yoktur.

4520 Kadına saygı göster, ne isterse, ver; evin kapısını kilitle ve eve erkek sokma.

4521 Bunlarda öteden beri vefa yoktur; gözleri nereye bakarsa, gönülleri oraya akar.

4522 Onlar zahmetle süren ve yetişen bir ağaca benzer; meyvası zehirdir, ona karşı iştiha ve ihtiras besleme.

4523 Nice bin kudretli ve erlerin eri erkekler kadınlar yüzünden mahvolup-gitmişlerdir.

4524 Nice al yanaklı ve yüzü sıhhatle pırıl-pırıl parlayan erkekler, kadınlar yüzünden, toprak olup-gitmişlerdir.

4525 Bu kadınlar binlerce nâmlı ve şöhretli kahramanları diri-diri yere gömmüşlerdir.

4526 Onları nasıl zapt ve rapt altına alabilirsin; meger ki, her şeyi koruyan Tanrı onlarla başa çıksın.

LXIV.

HİZMETÇİLERE NASIL MUÂMELE EDİLECEĞİNİ SÖYLER

4527 Bir de hizmetçilere iyi muâmele et; onlara yiyecek, içecek ver ve giyeceklerini eksik etme.

4528 Onlara kudretleri nisbetinde iş ver; kadir Tanrı bunların hesabını senden soracaktır.

4529 Onlara kudretlerinin fevkinde işler yaptırıp, eziyet etme; aksi hâlde karşında Tanrıyı bulursun.

4530 Onlar da Allahın kuludur; onlara zulüm ederek, kendine cehennemi satın alma.

4531 Sen büyüksün, onlar senden küçüktür; büyük küçüğe karşı dâimâ lütufkâr ve müşfik olur.

4532 Ne kadar büyük olsan da, alçak gönüllü ol; ey oğul, büyüğe tevâzû yakışır.

4533 Dinle, akıl sâhibi sana ne der, ey geniş bilgili insan, bu söze göre hareket et.

4534 Eğer sen bey ve halkın büyüğü olursan, buna karşı tevâzû ve nezâket fedakârlığını göze al.

4535 Kendini unutma, hareketlerinde doğru yoldan şaşma; saâdetin yolunu kapama ki, o sana sağ-sâlim erişebilsin.

4536 Evini-barkını çok temiz ve pâk tut; ey cömert ve açık elli insan, bu sana saâdet getirir.

4537 Bir de yiyeceği, içeceği ve tuz-ekmeği bol tut; iyi nâm kazanırsın ve saâdet sana yâr olur.

4538 İradına göre masrâfını ayarla; masrâfına göre de derhâl irâdını tanzim et.

4539 Alırken-verirken kolaylık göster ve dürüst hareket et; böyle yaparsan, yolun her vakit açık olur.

4540 Eğer elin dara girerse, ey mert yiğit, başkalarına bundan sızlanma.

4541 Sevenlerin duyar, fakat yardımına koşmazlar; seni sevmeyenler ise, gülmek için bir fırsat bulurlar.

4542 Arkadaş, dost veya kardeş nazarında itibârın kalmaz ve bunun acısından gönülün yaralanır.

4543 İyi insanlara katıl ve onlarla münâsebette bulun; insan ol ve insanlar arasında yaşa.

4544 Hisseli işlere girişme ve böyle işe mal yatırma; al yanağın peşimanlıktan sararır.

4545 Evin-barkın büyük ve işlek yollara yakın olmasın, sana zararı dokunur; bunu iyice düşün.

4546 Beye veya taşan nehre komşu olma; hisara yakın durma, ey dürüst kalpli insan.

4547 Bu üç komşuluktan sana bir fayda olmadığı gibi, bunlardan gelecek zarar da önlenemez.

4548 Ev almak istersen, komşusunu sor; yer almak istersen, suyunu sor.

4549 Kötüye katılma, selâmetle yürü, dâimâ doğru ve dürüst ol; küheylân gibi, meydanda cevelân et.

4550 Ne varsa, ona kanâat et, bey adını al; hırsına hâkim ol ve huzûr içinde yaşa.

4551 Ölümü unutma, gaflete düşmezsin; rabbini unutma, gözün kapalı kalmaz.

4552 Sözünü düşünerek söyle, sana keder gelmez; hayatını boşuna geçirme, peşiman olmazsın.

4553 Çok gurûrlanma, her kes senden tiksinir; çok hasis de olma, sana söğerler.

4554 Alçak gönüllü ve insanlığa karşı insanlık gösteren adam ne der, dinle.

4555 Sen iyi nâm kazanmak istersen, gayret et, çok cömert olmağa çalış.

4556 Hür insanı gerçekten kul etmek istersen, cömert ol, mal dağıt; karşılığını görürsün.

4557 Bir gün başının göklere ermesini istersen, her işi dikkatle ve bilgi ile yap.

4558 Adının dünyaya yayılmasını istersen, yolcuya iyi muâmele et, adın dünyayı dolaşır.

4559 Huzûr içinde yaşamak istersen, ey yumuşak huylu insan, ihmâlkârlığı bir tarafa bırak.

4560 Tanrıya kulluk etmek istersen, vücûda arzuladığı şeyleri verme ve bunun kapısını kapat.

4561 Her türlü iyiliğe erişmek istersen, vücûdu zapt ve rapt altına al ve nefsine hâkim ol.

4562 Takvâ sâhibi çok güzel söylemiş, ey ürkek ve mütereddit insan, buna göre hareket et.

4563 Bu vücûdun dilek ve arzusunu yerine getirme; dileğine kavuşursa, sâhibinin başını yer.

4564 Ona iyilik yaparsan, o sana kötülük eder; ona kötülük yaparsan, çâresiz, sana karşı boyun eğer.

4565 Öğdülmiş sözünü bitirdi ve: — Ey kardeş avâmın tavır ve hareketi böyledir — dedi —

4566 İşte, duyduğun gibi, sana izah ettim; bunları anladınsa, artık soracak bir şeyin kalmamıştır.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

4567 Odgurmış cevap verdi ve: — Ben bu sözlerin hepsini dinledim, ey dürüst tabiatli insan — dedi —

4568 Sana soracak bir şeyim daha var, onu da bana izah et.

4569 Ben insanlara karışırsam, onlara gidip-gelirken, bunu endişesiz ve huzûr ile yapmam lâzımdır.

4570 Şüphesiz, beni yemeğe çağıracaklar ve ben çağırınca, onlar da bana geleceklerdir.

4571 Yemeğe nasıl gitmeli ve yemeği nasıl yemeli; çağırırken de nasıl çağırmalı, ey kardeş.

4572 Bunu da bana açık olarak söyle, bu hususta da bir az mâlûmatım olsun.

LXV.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ'A ZİYÂFETE GİTMEK ÂDÂBINI SÖYLER

4573 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey kardeş, bu da izah edilmesi gereken bir şeydir — dedi —

4574 Çağıran kimseler muhtelif sınıf ve tabakalara mensûp olduğu gibi, ziyâfetler de türlü-türlü olur.

4575 Bunlardan biri düğün ziyâfetidir; biri de — ya bir oğlun doğumu sünneti dolayısiyle verilen ziyâfettir.

4576 Bir de eş, dost yahut arkadaş, ahbap, büyük veya küçük, yakın veya veya kardeş ziyâfete çağırır.

4577 Yahut bir ölü için yapılan yog aşı olur yahut biri bir rütbe alınca, başkalarına ziyâfet çeker.

4578 Bu ziyâfetlerden hangisine gitmek ve hangisine gitmemek icap ettiğini bilmek lâzımdır.

4579 Arkadaş, dost, ahbap ve kardeş ziyâfetleri olursa, oraya gidip eşi, dostu görmelidir.

4580 Ziyâfette bilhassa yat ve yabancılara itina göstermeli, yiyecek ve içeceğin az veya çok dağıtılmasına dikkat etmelidir.

4581 Yakın komşu senin için bir ziyâfet verir yahut âhiret kardeşin seni dâvet ederse, ey yiğit,

4582 Onlara git, gönüllerini kırma; onları sevindir ve kendin de sevin, ey oğul.

4583 Eğer senin için bir ziyâfet çekerlerse, o ziyâfete de git; yemeklerini yiyerek, onları memnûn et.

4584 Bunların dışında başka ziyâfetlere dâvet ederlerse, bunlara gitmemek daha iyidir, gönlün yaralanır.

4585 Oturma yerleri yarım-yamalak olur; duracak yeri bulunmaz; ey asîl nesepli insan, kalbin kırılır.

4586 Ya ziyâfettekiler sarhoş olup, kavga ederler; yediğin içine sinmez, sâdece canın sıkılır.

4587 Bir doyumluk bu yiyecek ve içecek için, kendini zorla itibardan düşürme.

4588 Boğazına hâkim olan ve icap ettiği zaman kendisini yemekten men' edebilen insan ne der, dinle.

4589 Boğazını gözet ve aşağılık insan olma; bir boğaz için, insanların kulu durumuna düşme.

4590 Şimdiye kadar itibarda bulunmuş bir çok kimseleri gördüm; boğazlarına hâkim olmadıkları için, toprak olup-gittiler.

4591 Memlekette yükselmiş bir çok insan gördüm; boğazlarının esiri oldular ve toprağa düştüler.

4592 Bir çok zenginler gördüm, boğazlarının esiri oldular ve böylece iflâs ederek, tekrar fakirliğe düştüler.

4593 Boğazın esiri olma, ey boğazına düşkün adam; bağazın esiri olursan, bir daha bu esâretten kurtulamazsın.

4594 Hangi ziyâfette olursa-olsun, yemek yerken, mümkün olduğu kadar, edep dâiresinde hareket et.

4595 Usûl bilmez, akılsız ve nasıl hareket edeceğini bilmeyen kimseler, usûle vâkıf insanları görünce, şaşırır-kalırlar.

4596 Senden büyük yemeğe başladıktan sonra, sen elini uzat; bak, âdet böyledir.

4597 Yemeğe sağ elini besmele ile uzat; böylece yemeğin bereketi artar, sen de zengin olursun.

4598 Başkasının önündeki lokmalara dokunma; kendi önünde ne varsa, onu al ve ye.

4599 Sofrada bıçak çıkarma ve kemik sıyırma; çok obur olma ve pek de sünepe oturma.

4600 Ne kadar tok olursa-olsun, insan ikrâm edilen yemeği reddetmemelidir; ey kardeş, yemeği adamına göre ikrâm et.

4601 Yemeği alınca, ısır ve ufak-ufak çiğne; sıcak yemeği ağzın ile üfleme.

4602 Yemek yerken, sofra üzerine sürünme; insanların huzûrunu kaçırma, hareketine dikkat et.

4603 Bütün bunlar usûl bilmezlikten ileri gelir, usûle uygun hareket et; usûl bilmeyen insanların başkalarına zararı dokunur.

4604 Usûl bilen kimse çok güzel söylemiş; insan usûl bilirse, baş-köşeye geçer.

4605 Her şeyin usûlü, âdâp ve erkânı vardır; usûlü tam olarak tatbik eden kimsenin yüzü güler.

4606 Usûl, âdâp ve erkânı bilmeyen kimse insanlara katılırsa, işinde muvaffak olamaz.

4607 Yemeğe elini uzat, haz ve arzu ile ye; ev hanımı, seni görerek, memnûn olsun.

4608 İnsan zahmet edip, sana ziyâfet hazırlarsa, bu zahmeti boşa çıkarma; onun hâtırını kırma.

4609 Gönülü uyanık insan çok doğru söylemiş; dikkat edersen, onun sözü çok renkli ve mânalıdır.

4610 İnsanın gönülü incedir, o bir sırçaya benzer; ona çok dikkat et, kaba söz söyleme, kırılır.

4611 İnsanın gönülü kırılırsa, işin tadı kaçar, yakınlık uzaklaşır ve ondan faydalanmanın arkası kesilir.

4612 Yakınlık istersen, gönülü gözet; gönül kırılırsa, yakınlık gider ve bil ki, artık o senin dostun değildir.

4613 Yemeği ölçülü ye, çok fazla yemek yeme; akıllı ve aziz insan bana böyle dedi.

4614 Çok yiyenlerin yemeği hazmolunmaz; yemeği iyi hazmedemeyen kimseler dâimâ hasta olurlar.

4615 Hastalık boğazdan girer, boğazı koru, yemeği ölçü ile ye; insan her vakit az yeyip, az içmelidir.

4616 İnsana bir hastalık gelirse, onu derhâl kuvvetten düşürür; tedâvi edilmezse, ölüm koşar-gelir.

4617 Tabip hakîm de çok güzel söylemiş; hakîmlerin sözüne kim fena diyebilir.

4618 Hastalık ölümün ilk habercisidir; insan hastalandımı, ölüm yanıbaşındadır.

4619 Hastalık belâ ve mihnettir ve ölümün öncüsüdür; ölümün zevki yoktur, onun iyisi olmaz.

4620 Ben insanım — diyen âdem-oğlu sıcağı ve soğuğu ayırt edebilmelidir.

4621 Uygun olan şeyleri yemek için, önce tabiatı bilmeli; tabiata uygun olmayan yemeklere mümkün mertebe yanaşmamalıdır.

4622 Sıcaklık fazlalaşırsa, üzerine derhâl soğuk bir şey içmeli; soğukluk fazlalaşırsa, onu sıcak ile tâdil etmelidir.

4623 Yaşın genç ve ömrün bahar yıllarında ise, soğuk şeyler kullan, kanın bunları ısıtır.

4624 Yaşın kırktan fazla ve mevsim son bahar ise, tabiatini sıcak şeyler ile tanzim et.

4625 Yaşın altmış ve vaktin de kış ise, sıcak şeyler kullan; soğuk şeyler ile arkadaşlık etme.

4626 Kuruluk ve soğukluk fazlalaşırsa, sıcak ve yaş şeyleri hazır tut; bu ikisi onlara karşı koyar.

4627 Bu yaşlık ve soğukluk fazlalaşır ve sana zarar verirse, sıcak ve kuru şeyler ile onları karşıla.

4628 Tabiatin soğuk ise, onu sıcakla kuvvetlendir; sıcak ise, soğuk şeyler ye ve soğuk şeyler iç.

4629 Eğer tabiatin kat'î olarak ılık ise, onu, sırasına göre, sıcak ve soğuk şeyler ile besle.

4630 Tabiatini bu şekilde tanzim et, hayatın huzûr ve sıhhat içinde geçer.

4631 Tabip ne söylemiş, dinle; bunun mânasını anlayarak yaşa, kuzum.

4632 Ben senin tabiatini izah edeyim; bu ya kızıl, sarı, ak veya kara olur.

4633 Bunlardan her biri diğerlerine düşmandır; düşman düşmana yaklaşınca, bu renkler ile ayırt edilir.

4634 Tabiati mûtedil tutmak için, insanın akıllı olması gerektir; uygun olan ne ise, ancak o şeyler yenmelidir.

4635 İnsan ile hayvan arasındaki fark, tabiate uygun şeyleri yemekle belli olur, ey oğul.

4636 İmdi ak-sakal ne der, dinle; bunu anlamağa çalış ve ihtiyârlığında şaşırma.

4637 İnsan kırk yaşına gelir ve kendi tabiatini bilmezse, nutuk sâhibi olmasına rağmen, o tam bir hayvandır.

4638 Tecrübe ve görgüsünden bilgi edinmeyen kimseyi insandan saymamalı, ey temiz kalpli insan.

4639 Tecrübelerine rağmen, hareketini tanzim edemeyen kimseye ,,hayvan" derlerse, doğru söylemiş olurlar.

4640 Zaman geçtiği hâlde, hikmet sâhibi olmamış ise, ona ,,insan" değil ,,hayvan" demelidir.

4641 Dikkat edersen, tabipler çok iyi söylemişler: insan yemeği ne kadar az yerse, o kadar sıhhatli ve neşeli olur.

4642 Dâimâ sıhhatte kalmak ve hiç hasta olmamak istersen, ,,az'' adlı ilâc ye ve öyle yaşa, ey bey-zâdem.

4643 Uzun zaman huzûr içinde ve râhat yaşamak istersen, ,,dil'' adlı eti ye ve öyle yaşa, ey temiz kalpli insan.

LXVI.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ'A ZİYÂFETE DÂVET USÛLÜNÜ SÖYLER

4644 Eğer sen başkalarını dâvet etmek istersen, dâvet et, fakat bunun için evvelce çok iyi hazırlık gör.

4645 Ev-bark sofra ve tabakların temiz, odan minderlerle döşenmiş, yiyecek ve içeceklerin de seçkin olmalıdır.

4646 Misâfirlerin arzu ile yiyebilmeleri için, yiyecek ve içeceklerin temiz ve lezzetli olması lâzımdır.

4647 Ziyâfete dâvet etmezsen, bir kusûr işlemiş olursun; dâvet edersen, gelenler, bir kusûr yerine, bin kusûr bulurlar.

4648 Bütün misâfirlerin sofradan doyarak kalkması için, yiyecek ve içeceği mümkün mertebe iyi ve temiz hazırla.

4649 Arkadaş, kardeş, uzak ve yakın, her kesin hakkını gözet ve onları yemeğe dâvet et.

4650 Gelen gelir; gelmeyenler olursa, onların da hâtırı kalmamış olur.

4651 Boğaz meselesinden doğan öfke çok fena bir şeydir; insan ölünceye kadar kin ve intikam besler.

4652 Dikkat et, her kese yiyecek ve içecek yetiştir; geciken varsa, onu da yemeksiz bırakma.

4653 Yemekte misâfirin içeceğini eksik etme; biri biter-bitmez, diğeri hazır bulunsun.

4654 Yemek yenilen yerde içecek de bulunmalı; yiyecek ve içecek birbirine denk olmalıdır.

4655 Yemek yanında içecek de hazır olmazsa, o yemek, yiyenler için, zehir olur.

4656 İster fuka', ister mîzâb, istersen cülengbîn veya cülâb şertbetlerini ver.

4657 Bunlardan başka daha neler vereceğini bana sorma; bunu başkalarına sor.

4658 Büyükler yemeklerini yeyip, sofradan kalktıktan sonra, küçüklere yiyecek ve içecek verilmelidir.

4659 Her kese yemek yetiştir, hiç kimseyi gözden kaçırma; onları aç bırakma, sana söğerek dönmesinler.

4660 Yiyecek ve içecek tamam olunca, çerez ve meyva ver; kuru ve yaş meyva yanında, bir mikdar simiş de bulunsun.

4661 Hediye ver; gücün yeterse, ipekli kumaş ver; mümkün ise, diş kirası ver ki, gelenlerin ağzı kapansın.

4662 Bu ziyâfet işi böylece tamam olur, kapıları aç; misâfirler gitmek isterlerse, artık onlara mâni olma.

4663 Ziyâfete dâvet edenler dört zümre olduğu gibi, buna icâbet eden insanlar da dört türlü olur, ey yavrum.

4664 Bunlardan biri dâvet edildiği her ziyâfete gider ve ziyâfette ne ikrâm edilirse, yer, içer.

4665 Fakat kendisi evine başkalarını çağırmaz; yemeğini evine kapanıp, yalnız başına yer.

4666 Biri de ziyâfete gider, yemeği yer ve kendisi de onu yemeğe dâvet eder.

4667 Biri de, kendisi ziyâfete gitmediği gibi, başkalarını da evine dâvet etmez.

4668 Böyle bir insan ölüdür, sen onu diriden sayma; ona katılma ve onunla birlikte bulunma.

4669 Bir kısmı da dâvete gitmez; fakat kendisi, hayvanlar keserek, başkalarını ziyâfete çağırır.

4670 Bunlardan en iyisi bu sonuncusudur, hakîm ve âlim insanların beğendikleri hareket de budur.

4671 İster ziyâfete git, ister gitme; fakat boğazına hâkim ol, yemeği az ye ve sıhhatle yaşa.

4672 Çok yiyen insan her vakit hastalıklı olur; yüzü sarı, kendisi cılız olur ve itibardan düşer.

4673 Mizâcı bilen, fikir ve bilgisi geniş olan tabip de bu hususta bunu teyit eder bir söz söylemiştir.

4674 İnsana hastalık boğazdan ve yemekle birlikte girer; hastalık insanı ihtiyarlatır ve o ömrünü tamamlayamaz.

4675 Boğazı dâimâ gözet ve hasta olmamağa çalış; hastalık insanın yüzünü yişin yapar.

4676 Ziyâfet işi, gerek dâvete icâbette, gerek başkasını dâvet ederken, işte böyle olur.

4677 İşte ben söyledim, sen dinledin; bunu şimdilik kâfi bul ve sözü uzatma.

4678 Eğer insanlar arasına karışmak istersen, bu dünyanın hâli, ayrı ve yolu budur.

4679 Ey gönlümün ışığı ve gerçekten yakınım olan insan, sözümün mânasını anla ve iyice düşün.

LXVII.

ODGURMIŞ ÖĞDÜLMİŞ 'E DÜNYADAN YÜZ ÇEVİRİP, OLANA KANÂAT ETTİĞİNİ SÖYLER

4680 Odgurmış cevap verdi ve: — Ben sözlerini dinledim; şimdi sen de bunların mahzurlu taraflarını dinle — dedi —

4681 Senin söylediğin bütün bu şeyleri insanlar öğrenirlerse, bu dünyada dilek ve arzularına erişirler.

4682 Fakat hayat yalnız yiyip-içmektenmi ibârettir; ey hakîm âlim, önce bunu bilmelidir.

4683 Bu dünyada uzun müddet kalmayacak olduktan sonra, insanın bu kadar zahmete katlanıp, bu malı toplaması neye yarar.

4684 İnsan bu dünya peşinde koşarsa, tâat ve ibâdet işini bir tarafa bırakır.

4685 Bugün senin bana geldiğinden beri, bak işte, bütün ibâdet olduğu gibi geri kaldı.

4686 Yalnız bir tek insan ile görüşüp-konuşmak beni bu derece zarara sokarsa, artık bana gücenme ve beni zorlama.

4687 Ben kalkıp, kasaba ve şehre inersem, bütün işim-gücüm insanlar ile olacaktır.

4688 Ben tâat ve ibâdetimi nasıl edâ edebilirim; bu kapı artık benim için kapanmış olacaktır.

4689 Gençlikten ayrıldım, bugün artık ihtiyarladım; hayatımı Tanrıya hamd u senâ ve ibâdet ile geçirdim.

4690 Heder olacak bir hayata tekrar geri dönmek bana yakışırmı, ey merhametli insan.

4691 Bilgisi ırmak gibi gür akan âlim ne iyi söylemiş; ey temiz kalpli insan, sen bunu dinle.

4692 İhtiyarlıkta yapılacak işleri gençken yapmağa çalış; insan ihtiyarlayınca, kuvveti kalmaz ve bunlar yapılamaz.

4693 Gençlikte davran, Tanrıya ibâdet kıl; ihtiyarlıkta bu yapılamaz, bunu iyice bil.

4694 Genç iken iyi hareket etmeğe çalış; ihtiyarlık gelince, bu ateş söner.

4695 Yiğitlik çağında her iyilikten kendisine bir hisse almak ne kadar güzel bir şeydir.

4696 İhtiyarlamış bir kimsenin vaktini heder ederek, gençken yapılması icâp eden şeyler ile uğraşması ne kadar yakışıksız olur.

4697 Dünya malı hayat için yaratılmıştır; hayat sona erince, mal derdi de ortadan kalkar.

4698 Mal toplaya-toplaya hayatın sonuna geldi; nefesin kesilirse, bunları kime bırakacağın bellidir.

4699 Senin dediğin gebi, hukümdarın hizmetine girdiğimi ve eş-dost ile halkın tavir ve hareketini tam öğrendiğimi düşünelim.

4700 Sonunda ölecek olduktan sonra, bunun faydası ne; bütün bunlardan elinde kalacak olan iki bez parçasıdır.

4701 Sıcakta bu kadar terleyecek ve soğukta bu kadar titreyeceksin ve neticede iki arzunu elde edeceksin, ey müslüman yiğit.

4702 Biri bu dünya malı ile kendini yükseltmek, biri de memlekette sözü geçen bir adam olmaktır.

4703 Eğer bu ikisini elde ettikten sonra, ölümün pençesine düşmeyecek ve burada ebedî olarak kalacak olsa idim, bu çok güzel bir şey olurdu.

4704 Bu iki zevki ölüm benim elimden aldıktan sonra, şimdi bu dünyanın bana ne lüzûmu var; ey derin bilgili insan.

4705 İnsanlar arasında saâdete nâil olan kimsenin nişanı olur, onun iyiliği günden-güne artar.

4706 Eğer insan tâlihsiz ise, o başkalarını kendisinden soğutur ve ihtiyarlık gününde ahlâkı bozulur.

4707 Hakîm ve bilgisi geniş olan insan çok iyi söylemiş; ey al yanaklı, sen bunu dinle.

4708 İnsanların kutlusu yükseldikçe iyi olur ve kötülüğü bırakır.

4709 Şunu açık olarak bil ki, ihtiyarladığı hâlde, nefsine uyarak, onun peşinde koşan kimse de insanların tâlihsizidir.

4710 Dünyayı isteyip, eline alan ve kendisine demirden şehir ve kale yaptıran kimse nerede.

4711 Bu dünyayı bulan ve kartala binerek, mâvî göğe çıkan o küstah köpek nerede.

4712 ,,Ben Tanrıyım" diyen ve sonunda Tanrının denizin dibine gönderdiği küstah nerede.

4713 Bu dünya malını toplayan ve malı ile birlikte yerin dibine geçen insan nerede.

4714 Doğudan batıya kadar sefer ederek, bir çok memleketleri hâkimiyeti altına alan dünya beyi nerede.

4715 Asâsı yılana çevirilen ve deniz yarılarak, oradan yürüyüp geçen insan nerede.

4716 Peri, kuş ve insanlara hukmeden o âdil insan nerede.

4717 Ölüleri dirilten insan nerede; o da nihâyet ölümün esiri olmuştur.

4718 İnsanlar arasında seçilmiş olan o iyi zât nerede; dünya onsuz boş kaldı, bir tarafı eksildi.

4719 Bu saydıklarımın hepsini ölüm yakaladı ve götürdü; ey temiz kalpli insan, senimi burada bırakacaktır.

4720 Bu dünyanın kanûnu böyledir; ister buna göre hareket et, ister aksi yolu tut.

4721 Dikkat et, imdi bu kara toprak altına ne çeşit insanlar girmiştir; onun çukuru hâlâ dolmamıştır.

4722 Kara toprağın altını bir az açıp baksa idin, orada ne kadar seçkin ve iyi insanların cesetlerini görürdün.

Ne beyler kara toprak olmuş, yatarlar; ne âlim ve hakîmler olüp, toprağa karışmışlardır.

4724 Ben orada beyi kuldan seçemiyorum; gözüm fakiri zenginden ayırt edemiyor.

4725 Hayatlarında hiç bir hastalık görmeyen ne kadar cesûr ve mağrûr insanlar kara toprak altına girdiler; kımıldanmağa mecâlleri yok.

Bütün bu insanlar toprağı döşendiler; burada senin ile benmi diri kalacağız.

Bu büyük yolda yalnız dinlenmek için bir az duran yolcu ev-bark yapmaz.

4728 Ben içimdeki bütün arzu ve dilekleri yok ettim; beni bırak, Tanrım bana yeter bir destektir.

4729 İnsanı kul eden bu ihtirastır; ben ihtirâsı bıraktım, artık gözüm toktur.

Dünyayı bırakmış ve bu dönek dünyadan bıkmış olan insan ne der, dinle.

Ben bu dünyada dileğimi buldum, her türlü ihtiras gözümden silindi.

Bu dünya ile ilgimi kestim ve bütün dilek ve arzuları üzerimden attım, artık dileğim kalmadı; işte bu kadar.

4733 Bu dünya bir tarladır, burada bugün ne ekilirse, yarın o biçilir.

4734 İyilik tohumu ekilirse, iyilik çıkar ve bu iyilik senin için yiyecek ve giyecek olur.

4735 Fenâlık tohumu ekilirse, fenâlık çıkar ve bu fenâlık yarın insanın boynuna bir yük olur.

4736 Bugün bu nefsi ve arzuları üzerimden atmadan, benim yarın iyilik bulmama imkân yoktur.

Bu dünya seni terketmeden, sen onu bırak; o senden bıkmadan, sen daha önce davran, onu gözünden düşür.

4738 Sen onu terketmezsen, o seni bırakacaktır; sen ondan bıkmazsan, o senden bıkacaktır.

4739 Böyle olduktan sonra, bu dünyanın ne lüzûmu var; onun seni terketmesini beklemektense, sen onu bırak.

4740 Bunu bırak, şimdi o dünyayı iste ve orada huzûr içinde, ebedî hayat sür.

4741 Bundan daha iyisi de var; eğer yapabilirsen, bunların ikisini de isteme.

4742 Yürü, bu iki dünyanın sâhibini iste; dünya ve âhiret, bu ikisinin de ne lüzûmu var.

4743 Türeteni bulursan, türeyen senindir; yaratanı bulursan, yaratılan senindir.

4744 Türeyenden korkma ve ondan hiç bir dilekte bulunma; türetenden kork ve her şeyi ondan iste.

4745 Türeten rabbin ibâdetini geri bırakıp, türeyene uymak ve ona hizmet etmek değermi.

4746 Hizmetkârın şu iki şeyden başka kazancı yoktur: ya onun hizmeti makbûle geçer ve başı yükselir.

4747 Yahut hizmeti ve zahmetleri makbûle geçmez; vakti ve ömrü boşuna harcanmış olur.

4748 Eğer hizmeti makbûle geçer ve bey yükseltirse, aradığını bulduğu gün, o artık kendisine hâkim olamaz.

4749 Bunun için bâzan aç, bâzan tok koşmak lâzım; beyi râhat ederse, onun zahmetini hizmetkârının yüklenmesi lâzımdır.

4750 Eğer onun bu yapmış olduğu hizmeti makbûle geçmezse, bütün bir hayat, çok yazık ki, boşuna geçmiş olur.

4751 Söyle, hizmetkârın elde ettiği nedir, onun bu hizmetinde ne gibi bir zevk vardır.

4752 Hizmetkârlık âdâp ve erkânı hakkında Ila büyüğü ne der, dinle.

4753 Dikkat edersen, bu beylerin işi ters bir iştir; insan çok çalışmakla onlara kendisini kolay-kolay beğendiremez.

4754 Hizmeti beğenilirse, o kendi-kendisine hâkim olamaz; hizmeti beğenilmezse, o günden-güne itibardan düşer.

4755 Ey hizmeti çok olan insan, sen hizmetine güvenme; bu hizmet, sonunda, senin başına mal olur.

4756 O „memnûn oldu" derken, ortalığı berbat eder, söğer; „yüzü güldü" derken, hiddetlenir, kaşlarını çatar.

4757 Onların tabiatlerini tamamiyle öğrenmek imkânsızdır; yapacakları fenalıkları da önlemek mümkün değildir.

4758 Ey oğul, bu dünya bir kasırga rüzgârıdır; o hiç bir yerde karar etmeyen bir gölgedir.

4759 Dikkat edersen, o ancak göze görünen bir serâptır; tutmak istersen, ele girmez, yok olur.

4760 Bu saâdet nöbeti, bak, sıra ile gelir; o dönektir, kaçmak ister, bir de çabuk ihtiyarlar.

4761 Bana böyle bir dünyanın lüzûmu yoktur; bu sıtmaya benzeyen saâdet nöbetini de istemem, ey kahraman yiğit.

4762 Rabbimin zikri bana kâfi bir iştir ve yerinde bir sevinçtir; onun emirlerini yerine getirmek, benim için kâfi bir meşgaledir.

4763 Rabbimin sevdiği işler kâfi gelmezse, mücâdele etmek için, düşmanım olan şeytan vardır.

4764 Her arzumu Tanrıdan diler ve ona ümit bağlarım; her şeyde Tanrıya iltica eder ve ona güvenirim.

4765 Giymek için, koyun yünü ve yemek için, arpa aşı bana yeter; ey kardeş, bu dünyadan başka bir şey beklemiyorum.

4766 Mağarada yaşayan, merhametli ve takvâ sâhibi insan ne der, dinle.

4767 Dünyadan kendi hissemi aldım; kepekten yiyecek ile koyun yününden elbise bana yeter.

4768 Kepek yemeği, benim için, şekerden daha tatlıdır; bu beyaz elbise, sırmalı ipeklilere bedeldir.

4769 Her yiyecek ve içecekten ancak karnı doyuracak kadar yemeli; içinde ister arpa, ister darı olsun, bu da benim karnımı doyuracaktır.

4770 Ey kardeş, sen ölmeyecek kadar bir şey ye; öküz gibi çok yeme, mizacın bozulur.

4771 Zevk-safa sürme, zevkin cezası çok ağırdır; zevk karşılığında elde edilen yer berbat bir bataklıktır.

4772 Ekşi veya tatlı yemekler boğaz zevkidir; boğazına düşkün adam hayvandan başka bir şey değildir.

4773 İnsanlar ipekli ve sırma elbiseler giyerler; sen ancak vücûdunu örtecek bir şeyle iktifa et, ey erkeklerin iyisi.

4774 Boğaz bir doyarsa, bu iki gün devam eder; sırta giyilen bir elbise iki yıl dayanır.

4775 Bu iki şey için insanların hizmetine girmekle, kendini bile-bile kul etmek değer mi.

4776 Yukarıda Arş 'tan aşağıdaki toprağa kadar, dünyada mevcut ne varsa, bunların hepsi, istisnâsız, muhtac durumdadır.

4777 Her şeyden müstağni ancak bir Tanrı vardır; o ihtiyacları bilir, merhametli ve halîmdir.

4778 Gönlümü ihlâs ile bir olan Tanrıya ulaştırdım; isteyici sıfatı ile yalnız onu istiyorum.

4779 Onun varlığına gönülden iman ettim; gönlüm inandı ve dilim şevkle onu zikreder.

4780 Varlığını ikrar ediyor ve gece-gündüz uyumadan, onu istiyorum; fakat onu nerede arayacağımı kendim de bilmiyorum.

4781 Geceleri gözlerimi kırpmıyorum, rabbimi diliyorum; nişanını buluyorum, fakat onu gören yok.

4782 Arayan uyumaz, durmadan ara; arayıp ona yaklaşmışken, bulamadım diye, geri dönme.

4783 Durup-dinlenmeden ara; aramakla ona erişebilen yok; fakat arayıp da, bulamadım diye, yan yatmak da doğru değildir.

4784 Arayan kimse dinlenmeden koşmalıdır; dinlenerek yatan kimseler aradıklarını bulamadılar.

4785 Durmadan arayanlar neler bulmazlar; kim dinlenip-yatmakla arzusuna kavuşur.

4786 İlk önce, severek, o beni arzuladı; ben de şimdi çırpınarak, onu arar oldum.

4787 Önce o beni ezelde istemiş idi; onun için şimdi ben de yalnız onu ister oldum.

4788 Böyle rabbimi nasıl sevmem; onu arayıp-bulmak için, nasıl çırpınıp-durmam.

4789 Muhtaç olduğum zaman, başım sıkıldığı zaman, bana o yardım eder; belâ ve kaygı gelirse, beni o kurtarır.

4790 İlk önce o beni isteyerek seçti; bu sebepten şimdi ben onu gönülden arzuluyorum.

4791 Bu sözüm doğrudur, beni o yarattı, yetiştirdi ve ben de böylece büyümüş oldum.

4792 Ben halktan vaz geçtim, Tanrıya sığındım; o beni her şeyden korur.

4793 Yalnız kalırsam, bana rabbimin zikri yeter; zikretmek için, bana rabbimin adı yeter.

4794 Avunacağım, sığınacağım, desteğim ve dayanağım odur; açlığımda ve tokluğumda beni gözeten o bir olan rabbimdir.

4795 Kalbi temizlenmiş ve Tanrıya gerçekten ulaşmış olan insan ne der, dinle.

4796 Gönüldeki sırrımı sana açarım, dilek ve arzu ile sana uçarım.

4797 Benim güvenecek, avunacak ve sığınacak rabbim sensin; her şey ile ilgimi kestim, sana sığınırım.

4798 Senin o dünyadaki yerin bu dünyaya bağlıdır; bu dünya hava ve heveslerinden vazgeçmeden, o dünyayı kim kazanabilir.

4799 Bu dünyadan uzaklaşıp, ondan vaz geçmek lâzımdır; ancak böylelikle ukbâ elde edilebilir.

4800 İnsan bu dönek dünyaya sarılır ve onun zevklerine mukavemet etmezse, ebedî dünyayı nasıl bulur.

4801 Bu dünya tehlikeler ile doludur, onun şerbeti zehirdir; sen bütün içecek ve yiyeceklerde temizlik ara.

4802 Ukbâda iyi bir yer bulabilmek için insan bu dünyanın dilek ve arzularından vazgeçmelidir.

4803 Ey Öğdülmiş'im, ben sana kendi bildiklerimi söyleyeceğim; sen bunları hakikat bil.

4804 İnsan şu dört şeyden tamâmen vazgeçmedikçe, diğer dört işi iyice yapamaz.

4805 Bu dünya işini tamâmen bırakmadıkça, insan ukbâ işini yapamaz, ey inanılır insan.

4806 Ey kardeş, insanlardan uzaklaşmadıkça, Tanrıya ibâdet ile meşgûl olunamaz.

4807 Kendi nefis ve hevesinin başını ezmedikçe, vücût doğruluk yoluna giremez.

4808 Gerçek Tanrı sevgisinin girebilmesi için, insan gönlünden bütün dünya arzularını çıkarıp-atmalıdır.

4809 Bu dünya müslümanlar için bir zindandır; zindanda huzûr arama; gönlünü doğrult.

4810 Elinden geldiği kadar vücûdun isteklerini yerine getirmemeğe gayret et; ancak böylelikle kendin doğru yola girebilirsin.

4811 Bu geçici zaman ve gününü boşuna sarfetme, her geçen gecen bir daha geri dönmeyecektir.

4812 Geçen günün boşuna geçerse, sonunda peşiman olursun; bu hayatı boşuna harcarsan, onu tekrar elde edemezsin.

4813 Dinle, bilgisi deryalar kadar geniş, mütevâzî, gönülü alçak, fakat kendisi yüksek olan insan ne der.

4814 Diyardan-diyara göçen insan eşyalarını önceden gönderirse, işini daha iyi yapmış olur.

4815 Kendisi daha göç etmeden, göçünü önceden gönderirse, oraya varınca, onun için çok faydalı olur.

4816 Göçünü ister gönder, ister gönderme; fakat sonunda kendin nasılsa göçeceksin, gâfil olma.

4817 İster bey ol, ister kul, burada uzun zaman kalacak değilsin; ölüm artık seni yolda bekliyor.

4818 İster bin yıl yaşa, ister on sekiz, bir gün öleceksin; eser olarak, iyi ad bırakmağa çalış.

4819 İster zengin ol, ister yoksul ve fakir, her geçen yıl, ay ve gün hayatı kemirmektedir.

4820 Büyüklük ve şöhretle başın ne kadar göklere yükselirse-yükselsin, sonunda girip-yatacağın yer kara toprağın altıdır.

4821 Hayat nimetini elde edip de vaktini boşuna geçiren insan kendisini ateşe atmış demektir; o hayvandan farksızdır.

4822 İnsan sağlık bulup da ömrünü boşuna sarfederse, ey kardeş, bu çok çirkin bir hayat olur.

4823 Ey kardeş, sen benim kaygımı yeme; sen gözünden yaş dökerek, kendi derdin ile uğraş.

4824 Bu dünya işi sağlam bir tuzaktır; tuzağa düşme, seni sım-sıkı yakalar.

4825 Bugün sana saâdet geldi, senin arzuna göre hareket eder; fakat sen ona inanma, o yine çabuk gider.

4826 Gâfil olma, ölümü uzak sanma; onu beklemediğin bir anda, pusudan çıkan bir düşman gibi, karşında bulursun.

4827 Binlerce gâfil kimseye bu ölüm baskın yapmıştır; bir çok topluluklari bu ölüm dağıtmıştır.

4828 İmdi gönülü uyanık insan ne der, dinle; ölüme karşı gâfil davranma, zararını görürsün.

4829 Bir çok toplulukları, bak, ölüm dağıttı; ölüm hâtırıma geldikçe, göz yaşım çeşme gibi akar.

4830 ,,Ben'' diyerek, göklere yükselmek isteyenin benliği kalmadı; silâhlı ordular ona karşı kâr etmedi.

4831 Gâfil olma, hayat belli etmeden gider; bu zaman ve gün bir daha geri gelmemek üzere geçer.

4832 Huzûra dalıp, kendini avutma, yoksa günün boşuna geçer; bu saâdete inanma, o dönek ve küstahtır.

4833 ,,Ben büyüğüm'' diyeni ölüm yakaladı; ,,ben uluyum'' diyeni ölüm yendi.

4834 Ölüm bir çok şehir ve memleketleri virâneye çevirdi; ölüm bir çok saray, köşk ve evleri yıktı.

4835 Yaşayan kaç bin insan öldü ve yerin altına girip-gizlendi; orada bizim de gelmemizi bekliyorlar.

4836 Onlara dikkatle bak, gözünü aç; beyi kuldan ayırabilirmisin.

4837 Büyüklük ölüme karşı fayda etmedi; ölümden kaçan — kaçacak bir yol bulamadı.

4838 Nice ulu peygamberleri ölüm götürdü; artık kim ona karşı ilâc, deva veya silâh bulabilir.

4839 Bu cefacı dünyaya inanılmaz, o dönektir; onun tabiati vefasızdır, küstahça hareket eder.

4840 Nasıl geçerse-geçsin, onun günü çabuk geçer; iyisi de, kötüsü de, eğrisi de, doğrusu da fânidir.

4841 İnsan doysa da geçer, aç kalsa da geçer; ne beye yüz verir, ne zengin, ne de kul seçer.

4842 Onun ne huzûru ve ne de zahmeti uzun sürer; ey oğul, bu kadar gürültü ve patırdıya ne lüzûm var.

4843 Hakîm, bilgisi geniş, düşünce ve hareketi birbirine uygun olan kimse çok iyi söylemiş.

4844 Küçük bir saâdete erince, insan kendisini unutur; sözünü mâvi gökten daha yukarılara yükseltir.

4845 Nice kabadayı, kibirli ve mağrûr insanların göğüsünü ölüm ezmiş ve gözünü çıkarmıştır.

4846 İşte bu söylediklerim sana gerçek bağlılığımın bir nişânıdır, ey cömerdim.

4847 Bu hakikate vâkıf olan insan hiç bir zaman bu dünyaya kıymet vermez.

4848 Gençliği kaybettim, yaşım ileriledi; misk yerine başım kâfûr örttündü.

4849 Ey insanların iyisi, bundan sonra artık, şüphesiz, ölüme hazırlanma zamanı gelmiştir.

4850 Ölüm kaygısı sardı, sevinç artık bizden gitti; ölümden sonra, acabâ, hâlimiz nice olacaktır.

4851 Ey temiz kalpli insan, ben bu kaygı ve endişe içinde kıvranırken, nasıl kalkıp, hükûmdarın yanına giderim.

4852 Hukümdar benden hiç istifâde edemeyecektir; kendisine faydalı olmamı istiyorsa, ona hiç bir faydam dokunamayacaktır.

4853 Eğer beni öteki dünya için yanında istiyorsa, beni yanında farzederek, doğru yola gitsin.

4854 Kadir Tanrı insan-oğlunu iki şey için yaratmış ve bundan dolayı ona bu adı vermiştir.

4855 O ya cehennemde yanmak veya cennette bey olarak, sefa sürmek için yahud bu dünyada itibarlı veya itibarsız olmak için yaratılmıştır.

4856 İtibarlı olmak istersen, bunun yolunu göstermiştir; itibarsızlık istiyorsan, onun da yolunu çizmiştir.

4857 Şimdi kulun, Tanrının tevfikına mazhar olması için, kendi kulluğunu tam olarak yerine getirmesi lâzımdır.

4858 Eğer kul Tanrının tevfikına nâil olursa, ona bütün iyiliklerin yolu açılmış demektir.

4859 Bundan sonra da bütün ibâdetlerin yerine getirilmesine gayret etmelidir; böylece insanı binlerce iyiliklere götüren kapılar açılır.

4860 İşte benim bildiklerim bunlar idi; sana söyledim, ey iyi arkadaşım.

4861 Size benim faydalı sözlerim lâzımdır; benim sözlerim kendimden daha iyidir.

4862 Eğer ukbâ istersen, onun yolu böyledir; eğer dünya istersen, sen kendin bunu daha iyi bilirsin.

4863 Felek rast getirdi, sen saâdete kavuştun; başka ne gibi arzuların varsa, onlar da gelecektir, buna inan.

4864 Bende size faydalı olacak başka ne gibi bir iyilik var, ey iyi arkadaşım.

4865 Hukümdar beni Tanrıya bıraksın; iyiliği için, ona duâcı olayım.

4866 Bilgi istiyorsa, işte bildiklerim bunlardır; sen işittin, sana söylediklerimi ona da naklet.

4867 Sözümü tutunuz; eğer tutmazsanız, bugün ummadıklarınızın hepsi yarın başınıza gelecektir.

4868 Denizler kadar bilgili insan şu sözü çok iyi söylemiş; insan buna göre hareket ederse, bahtiyar olur.

4869 Bu sözüm, bak, bugün sana eş olur; yarın orada bunun ecrini bulursun.

4870 Gâfil olma, sözüme göre hareket etmeğe gayret et; eğer sözümü tutmazsan, işte söylediklerim başına gelir.

4871 Hukümdardan benim için özür dile; ne yapmak lâzım ise, onu yap ve bu işi hallet.

4872 Buraya gelip-gitme zahmetine katlandığın için, Tanrı sana bunun ecrini ihsan etsin, güneş gibi parla.

4873 Ey kardeş benim için kendini üzme; bana karşı duyduğun sevgiyi eksik etme.

OĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

4874 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Şimdi ben hakikat yolunu anladım — dedi —

4875 Söylediklerini dikkatle dinledim; sözlerini iyice tarttım; diyecek sözüm kalmadı.

4876 Doğru söyledin, hakikat budur; bundan başkası hep eğri yoldur.

4877 Hakikat sendedir, benimki ise, oyundur; hakikate boyun eğiyorum ve oyunu bırakıyorum.

4878 Şimdi ben gideyim, sen sağ ve esen kal; ey her iki dünya saâdetine kavuşan insan.

4879 Ey kardeşim, Tanrı sana tevfik ve kuvvet versin; duâlarında beni de unutma, gönülden çıkarma.

4880 Benim için de Tanrı'ya duâ et; Tanrı beni uyandırsın ve gönül gözümü açsın.

4881 Sözünü kesti, ayağa kalktı, vedâlaştı ve evine doğru yola düştü.

4882 Atına binip, tekrar evine geldi ve girip, bir az dinlendi.

4883 Yedi, içti ve bir müddet düşünceye daldı; işittiği sözler üzerinde uzun-uzun durdu.

4884 Güneş yüzüne siyâh peçe örttü, her tarafı toz-duman rengi kapladı.

4885 Rûmî kızı zülüflerini çözerek, yüzünü örttü; her taraf siyah zülüf rengini aldı.

4886 Göğün her tarafı zenci yüzüne döndü; uçan kuşlar kondu, dolaşan mahlûklar durdu.

4887 Kalkıp, âbdest aldı ve yatsı namazını kıldı; yatak istedi ve işlerini bitirip, yattı.

4888 Bir az uykuya daldı, tekrar uyandı; Merih yıldızı tepeden kenâra kaymıştı.

4889 Tekrar baktı, Ülker yıldızının başı ufka kaymış, karşısında şarktan Akrep kalkıp, yükselmişti.

4890 Tekrar bir az yattı, fakat uyuyamadı; bir nöbetçi gibi, gözünü yummadı.

4891 Uyumadan, bir müddet yattı, düşündü; göğün derisi kâfûra boyandı.

4892 Abîr serpilmiş gibi, gök alacalandı; ufuktan etrâfa dallanarak, mızraklar yükseldi.

4893 Güneş yükseldi, yerden toz kalktı; dokuz al tuğu yaklaşmağa başladı.

4894 Öğdülmiş kalkıp, âbdest aldı; namazını kıldı ve duâ etti.

4895 Kızarmış mızraklar ile kalkan ufuktan gözükürken, kalkıp, saraya gitti ve doğruca içeri girdi.

4896 Hukümdar geldiğini haber alınca, onu yanına çağırttı; Öğdülmiş huzûruna girip, ellerini kavuşturdu.

4897 Hukümdar işâret etti ve ona oturacak yer gösterdi; o edeple, vakarla gösterilen yere geçti.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

4898 Bir parça durduktan sonra, hukümdar sordu: — Ey temiz tabiatli, söyle, ne haber — dedi —

4899 Kardeşin ne diyor, işin nasıl oldu; dileğin ne oldu, arkadaşın geliyor mu.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

4900 Öğdülmiş cevap verdi, onun söylediği sözleri, neler konuştuklarını, hepsini olduğu gibi anlattı.

4901 İkisi arasında konuşulan sözleri hukümdara aynen arzetti.

4902 Hukümdar bir az durdu ve kendi-kendine düşündü; gönülü yaralandı ve gözlerinden yaş döküldü.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

4903 Hukümdar: — Kardeşin doğru söylemiş; söz onun söylediği sözdür — dedi —

4904 Bugün biz kendimize zulüm ettiğimiz gibi, ona da zulüm ve eziyet ediyoruz.

4905 Bu dünya geçicidir, kalmaz; bu kalan hayatın da ne kadar süreceği belli değildir.

4906 Hiç şüphe yok, ebedî dünya bize doğru yaklaşmaktadır; ister bize huzûr, ister zahmet getirsin, gelmesi uzun sürmez.

4907 Nerede huzûr varsa, râhat oradadır; orada insanın yeri ve yolu iyi olur.

4908 Senin kardeşin gafletten tamâmiyle kurtulmuştur; onu çağırmakla buraya getirmemize imkân yoktur.

4909 Bizim bu varlığımız hava ve hevesin esiridir; zamanımız ve hayatımız boşu-boşuna geçip-gidiyor.

4910 Dinle, imdi gönülü diri olan insan ne der; bak, sana iyi sözler ile öğüt ve nasîhat verir.

4911 Hava ve nefis sana düşmandır; imkân bulursa, hiç şüphe etme, senden eski öcünü alacaktır.

4912 Hava ve nefis canlanırsa, gönül ölür; gönül ölürse, ibâdet ihmâl edilir, ey oğul.

4913 Hava ve nefis boynunun bu kadar kalınlaşmış olduğuna bakılırsa, bizim gönlümüz bugün ölmüş olmalıdır.

4914 Ululuk, büyüklük ve bu saâdet günleri uzun sürecek değildir, ey temiz kalpli insan.

4915 Dikkat edersen, bu dünyanın huzûru az, eziyeti çoktur; zahmeti çok olduğu gibi, üstelik bir de lânet ve bed-duâya uğramak felâketi vardır.

4916 Bilgili ve dünyada tecrübeler görerek yaşı ilerilemiş olan insan çok iyi söylemiştir.

4917 Büyüklük ile fazla sevinme ve gurûrlanma; insan büyüdükçe zahmeti de artar.

4918 Sevinç nerede ise, sonunda belâ vardır; huzûr nerede ise, bin turlü eziyet de oradadır.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

4919 Hukümdar tekrar: — Ey Öğdülmiş 'im — dedi — kardeşini buraya çağırmaktan maksadım,

4920 Beni iyiliğe sevketmesi idi; ey pehlivan, acabâ gönlüm tekrar canlanabilirmi.

4921 Direndi, buraya gelmeğe, eş-dost ve kardeşlerinin yüzünü görmeğe râzı olmadı.

4922 Dikkat edersen, söylediklerinin hepsi doğrudur; onu şimdi zorlamak da yerinde olmaz.

4923 Sana da gidip-gelmek zahmet oldu; çok konuştun, çok koştun ve çok yoruldun.

4924 Bekleyelim, bir bakalım, ey cömert; sonu ne olacak ve zaman bize daha neler gösterecektir.

4925 Gelecek hâdiseler karanlık geceye bürünmüştür, ey iyi arkadaşım, ancak parlak güneş aydınlatabilir.

4926 Zamâne yayı kuruludur; insanlara bâzan faydası, bâzan de zararı dokunur.

4927 Bütün işleri Tanrı hukmüne bırak; vakti gelince, yoluna girer ve kendiliğinden açılır, ey gönlü diri olan insan.

4928 İnsan hangi iş ile uğraşır ve ondan netice alamazsa, onu bir müddet bir tarafa bırakmalıdır; ey derin bilgili insan.

4929 Bu dünyanın huyu böyledir; peşine düşersen, senden kaçar; vaz geçsen, sana doğru gelmeğe başlar.

4930 Bir az bekleyelim ve onu tecrübe edelim; sonu ne olacak ve önümüzdeki günler bize neler gösterecek.

4931 Olabilir ki, bir gün bizi ister; iyice düşünerek, kendisi için hangisi daha faydalı ise, onu yapar.

4932 Buraya gelince, hukümdar sözünü kesti; Öğdülmiş yavaşça çıkıp, dışarı çıktı.

4933 Bu konuşmadan sonra yine bir kaç gün geçti; hukümdar iyice baktı, işin ilerisini ve gerisini düşündü.

LXVIII.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI'NIN ODGURMIŞ'I ÜÇÜNCÜ DEFA DÂVET ETTİĞİNİ SÖYLER

4934 Hukümdar bir gün Öğdülmiş'i çağırdı ve: — Sana bir zahmet daha görünüyor — dedi —

4935 Dâvetime rağmen, kardeşin bana gelmedi; ben de bu arzu ve dileğime kavuşamadım.

4936 Ben bu arzumdan vaz geçtim; şimdi dileğime erişmek için, başka bir yol düşündüm.

4937 Artık benim arzum onun yüzünü, bir defa olsun, görmektir.

4938 Ziyâret etmek için, ya ben ona gideyim yahut o bana gelsin, ey bahtiyar insan.

4939 Bana gelsin, öğüt ve nasihat versin; sonra tekrar yerine dönüp, kendi işi ile meşgûl olsun.

4940 Bana faydası dokunsun, ona bundan bir zarar gelmez; gönlüm saf ve emin olsun.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

4941 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Bu söz, gerçekten, çok yerinde bir sözdür; ey kutlu zât — dedi —

4942 Hukümdar arzu ederse, bu işi yapayım; emir ederse, tekrar onu dâvet edeyim.

4943 Gideyim, ona bu sözü söyleyeyim; hukümdar huzûrunu bozmasın, ben onu buraya getireyim.

4944 Hukümdar tekrar bir mektûp lutfetsin; o temiz insan da okuyup, sana inansın ve buraya gelsin.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

4945 Hukümdar dedi: — Bu mektup da şimdi neye, mektuptan daha iyi itimat edilecek kimse sensin, ey zeki insan.

4946 Mektûp itimat edilemeyecek kimseye verilir; senden daha inanılacak bir insan bulunurmu.

4947 Dinle, her türlü işe aklı eren Yağma beyi ne der.

4948 Elçi itimada şâyân olursa, mektuba ne lüzûm var; ona itimat edilirse, ayrıca hazırlık külfeti neye gerek.

4949 Kendi sözünü söylersen ve onun cevaplarını dinlersen, ey zeki insan, bir de mektûba ne lüzûm var.

4950 Bu öyle ağır gelecek ve ürkülüp-kaçınılacak bir iş değildir.

4951 Bu kadarcık işe mektup veya ayrıca tertibat neye; sen benim itimat ettiğim insansın, mektup sensin, ey zeki.

4952 Buraya gelip, benimle buluşsun ve tekrar hemen gitsin; zorla ona mâni olmayacağım; kararında serbesttir.

4953 Bu iş için seni gönderiyorum; onu zorlama, güzellikle buraya dâvet et.

4954 Eğer o buraya gelmezse, ben oraya gideyim; yüzünü görüp, tekrar geri döneyim.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

4955 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Tanrı yardım ederse, bu dilek yerine gelecektir — dedi —

4956 Kendi tarafımdan ben de bizzat gayret edeceğim, bu arzu ve dileği yerine getireceğim.

4957 Hukümdar sağ olsun ve huzûr içinde yaşasın, Tanrı bütün dilek ve arzularını yerine getirsin.

4958 Kalkıp çıktı; atına binip, geri döndü; inip, evine girdi ve elbiselerini çıkardı.

4959 Gök yüzünün al rengi soldu, sarardı; dünyanın her tarafı altın rengini aldı.

4960 Güneş yüzüne sarı safran sürdü; cihan ise, mina rengine büründü.

4961 Göğün her tarafı âşık kaşları ile doldu; dünya zenci-habeş derisine büründü.

4962 Yedi, içti; abdest alıp, namaz kıldı; döşek istedi ve yatıp, bir az uyudu.

4963 Sarı bülbül öttü, güzel sesi ile şakıdı; Öğdülmiş irkilerek uyandı, uykusu dağıldı.

4964 Bülbülü dinleyerek, bir müddet uyanık yattı; bu sese hayran olarak, onunla bir az oyalandı.

4965 Uykusu kaçtı, gece fazla uzun geldi; günün ağarmasını iştiyakla bekledi.

4966 Gök yüzü üzerine geçirdiği siyah gömleği yırttı; peçesini kaldırdı, parlak yüzü açıldı.

4967 Yükselen güzel kız yüzü gülerek baktı; dünyanın her tarafı ışıklara boğuldu.

4968 Güneş doğdu ve yükselerek, yüzünü gösterdi; dünyanın bütün vâdi ve ırmaklarını parlattı.

4969 Öğdülmiş kalktı, yıkandı ve giyinip, hazırlandı; namaz kıldı ve bu işte muvaffak olması için, duâlar etti.

4970 Atını tuttu, bindi ve bir uşağını yanına aldı; gülerek, sevinerek, kardeşine doğru yola çıktı.

4971 Onun bulunduğu yere yaklaşınca, atından indi ve yavaşça yürüyüp, kapısına vardı.

4972 Eli ile kapıyı hafifçe vurdu; kardeşi duyarak, kalkıp kapıya çıktı.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

4973 Karşısında Öğdülmiş 'i görünce: — Ey kardeşim, sen işi uzattın — dedi —

4974 Niçin kendini zorla zahmete sokuyorsun; niçin bu meselede bu kadar israr ediyorsun.

4975 Haydi gel, girelim, neden tekrar buraya geldiğini anlat bakalım.

4976 İki kardeş böylece eve girdiler; zâhit kardeşini bir az soğukça karşıladı.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

4977 Gelen kardeşi: — Ey iyi kalpli insan — dedi — derhâl kaşını çatma, önce sözümü dinle.

4978 Senin dediğin bütün sözleri, eksiksiz olarak, hukümdara eriştirdim ve kendim de ricada bulundum.

4979 Hukümdar bu sözleri işitti, hepsini dinledi; sözünü duydu ve uzun-uzun düşünüp-taşındı.

4980 Ey kardeş, hukümdar şimdi seni serbest bıraktı; fakat bundan başka bir arzusu daha var.

4981 Bu işi için beni sana elçi olarak gönderdi; ey kahraman, sen beni artık utandırma.

4982 Her şeyin hudûdu ve ölçüsü var; işin ölçüsünü kaçırma, ey şöhretli insan.

4983 Akıllı insan ne der, dinle; her şeye uyan ve her söze temel olan söz budur.

4984 Hiç bir işte ölçüyü kaçırma; ölçüyü aşan iş çığırından çıkar.

4985 Her şeyin bir itidâli, usûlü ve âdâbı vardır; her şey itidâl ile selâmete kavuşur.

4986 Hukümdar evvelki arzusundan vaz geçti; seni şimdi yalnız ziyâret için çağırıyor; bunu da artık reddetme.

4987 Gidip, onunla buluş yahut o sana gelsin; ey geniş yürekli insan, o senin yüzünü bir defa görsün.

4988 Ey kardeş, bundan sana bir zarar gelmez; ey taş yürekli insan, bir defa da benim sözümü dinle.

4989 Hukümdar da çok iyi bir sultandır; fakirler ve suçlular, ihsan ve affından dolayı, onu canları gibi severler.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

4990 Odgurmış cevap verdı: — Bu söz akla yakındır, ey temiz kalpli insan — dedi —

4991 Müslüman müslümana kardeştir ve onlar birbirlerini ziyâret ederler, ey gönülü gönlüme uygun insan.

4992 Bu söz karşısında boyun eğiyorum; ben bugün onu ziyâret ederim.

4993 O benden bir fayda beklediği için, bundan önce ben ona gitmedim.

4994 Şimdi o bundan vaz geçti ve doğru yola girdi; ben de bu yola giriyorum; onun arzusunu yerine getireceğim; emin ol.

4995 Ben hukümdara gideyim, o buraya gelmesin; bu zahmete ben katlanayım, o eziyet çekmesin.

4996 Hukümdar memleketin beyi ve halkın büyüğüdür; ona her türlü hurmet ve tâzimi göstermek lâzımdır.

4997 Böylece o hareketlerini düzeltir, sözünde sâdık olur ve memlekette kötülerin izini yok eder.

4998 Bilgisi deniz gibi geniş, akıllı, sâkin ve gönülü çok yüksek olan insan ne der, dinle.

4999 Beyin emirini yerine getirmek raiyet için vâciptir; büyük ve küçük onu duyan her kes, bu emre riâyet etmelidir.

5000 Bu bey para ile satın alınmış köle dahi olsa, onun hem kendisine, hem de emrine riâyet gösterilmelidir.

5001 Ben de hükümdarın emrine hurmet eder ve onu ziyâret için, yanına giderim.

5002 Şimdi sen yürü, dön, hukümdara sözünü ulaştır; geleceğimi söyle, işte sözüm budur.

5003 Parlak dünya yüzüne örtü örtünce, ben oraya gelirim, ey eski düşkün.

5004 Gündüz insanlar beni görürlerse, peşime takılırlar; benim hakkımda ileri-geri konuşarak, kendilerini ateşe atarlar.

5005 Haydi, şimdi sen git, evde bekle, ben sana gelirim; bugün bir az geç uyursun.

5006 İlk önce ben sana gelirim, sende buluşuruz; ne yapmak lâzımsa, birlikte düşünürüz.

ÖĞDÜLMİŞ 'IN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5007 Öğdülmiş sevindi ve: — Bu cevap çok güzeldir ve çok doğrudur — dedi —

5008 Ben şimdi kalkıp, hukümdarın yanına gideyim, bu sözleri ona haber vereyim; duysun da sevinsin.

5009 Ben gittikten sonra sen de sözünde dur ve kararlaştırılan zamanda orada bulun.

5010 Bu söz üzerinde ikisi de mutâbık kaldılar; Öğdülmiş, yüzü gülerek, sevinç içinde oradan ayrıldı.

5011 Bir de ilâve etti: — Ey kardeş, sözünü tutmazlık etme, muhakkak gel, ey gönlü gönlüme uygun insan — dedi —

5012 Güneş batıp, yüzünü gizledikten, dünya yüzüne, kömür gibi, siyah bir deri bağladıktan sonra,

5013 Seni evde beklerim, bana gel; senin için ne yapmak icap ederse, onu yapar, hâzırlarım.

5014 Atına bindi ve oradan kalkıp, doğruca hukümdarın sarayına geldi; atından inip, müsâade isteyerek, huzûra çıktı.

5015 Konuşulan sözleri hukümdara arzetti; hukümdarın sevinç içinde yüzü güldü.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

5016 Hukümdar: — Bu *iyi* bir iş oldu — dedi. — yalnız o da, senin söylediğin gibi, sözünde dursun.

5017 Hukümdar devamla: — Ne zaman gelir, onunla nerede buluşacağız — dedi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

5018 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Akşam, parlak dünyanın yüzü yüce kararınca,

5019 O benim evime gelecek; ne zaman gelmesini emrederseniz, o zaman huzûrunuza çıkacaktır.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5020 Hukümdar şöyle dedi: — Çok koştun ve çok zahmet çektin; bu zahmetlere mukabil Tanrı sana hak ettiğin mükâfâtı versin.

5021 Benim hastalığımın devâsı bu idi; artık içim râhat etti.

5022 Sen evinde bekle ve gelince, derhâl bana haber ver; ben de, dâvet için, sana bir adam gönderirim.

5023 Sen kardeşin ile birlikte bana gelirsin, ben de teberrüken onun yüzünü görmüş olurum.

5024 İmdi bir âlimin buna benzer sözünü dinle; bu mesele hakkında, bak, o ne der.

5025 İnsan gönülü dâimâ bir şeyler ister ve arzu eder; dileğini elde edinceye kadar kendisini durmadan oyalar.

5026 Bütün dilek ve arzularını bulunca da, onları gönlünden çıkarır ve bir daha ağzına almaz.

5027 Öğdülmiş ,,baş üstüne" diyerek, kalkıp çıktı; atına binip, evine döndü.

5028 Güneş yere indi; yüzünü gizledi; dünyayı kara bir duman kapladı.

5029 Dünya iztırap içinde, tekrar dul elbisesini giydi; gök, şeytan yüzü gibi, soldu, karardı.

5030 Bütün canlı mahlûklar sükûna erip, gözlerini yumdular; ses, gürültü, söz kesildi, hayattan eser kalmadı.

LXIX.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E GELDİĞİNİ SÖYLER

5031 Odgurmış evinden kalkıp, yavaş-yavaş yürüyerek, geldi; Öğdülmiş onu bekleyip, karşıladı.

5032 Selâmlaşıp, el sıkıştılar; bu iki temiz kalpli insan el-ele eve girdiler.

5033 Öğdülmiş yiyecek ve içecek çıkardı ve itina ile onu ağırladı; hukümdara haber vermek üzere, adam koşturdu.

5034 Hukümdar haberi alır-almaz, derhâl mukabelede bulundu ve yakınlık göstererek, onları saraya dâvet etti.

LXX.

HUKÜMDAR KÜN-TOĞDI 'NIN ODGURMIŞ İLE GÖRÜŞTÜĞÜNÜ SÖYLER

5035 Her ikisi kalkıp, hukümdara gittiler; hukümdar yerinden kalktı, onlara doğru yürüdü ve kendilerini karşıladı.

5036 Karşılaşınca, önce hukümdar selâm verdi; zâhit ise, yalnız onun selâmına mukabele etti.

5037 Hukümdar zâhit ile el sıkıştı, sevinç içinde güler yüzle hâl-hâtır sordu.

5038 Kendisinin yanı-başında yer verdi, ona aşırı bir iltifat ve hürmet gösterdi.

5039 Ey Odgurmış, yaya olarak buraya kadar gelmekle çok büyük zahmetlere katlandın — dedi.

ODGURMIŞ 'IN HUKÜMDARA CEVABI

5040 Odgurmış cevap verdi: ve: — Seni görünce, ben bu zahmetleri unuttum — dedi —

5041 Ben sana kendi arzumla geldim, ey hukümdar; bu bana nasıl zahmet olabilir.

5042 İnsan kendi arzusu ile yola çıkarsa, gideceği yere çabuk erişir ve yolda yorulup kalmaz.

5043 Aklı ile dünyaya şöhretini yaymış olan Böke yavgusı ne der, dinle.

5044 Gönülden arzulanırsa, uzak yer yakın olur ve insan dileğini, kendisi için hazırlanmış gibi, derhâl elde eder.

5045 İnsan isteyerek ve arzulayarak yola çıkarsa, bu sevgi ile dileğine çabuk erişir.

5046 Arzu edilmeyen bir yere doğru yola çıkılırsa, bu yol ne kadar yakın olursa-olsun, yine uzak gelir.

5047 Yayan yürüyen insan zahmet çeker; fakat gönül arzusu ile yürüyünce, bu zahmet ortadan kalkar.

5048 Ey hukümdar, ben sana gönül arzusu ile geldim; bu bana niçin zahmet olsun.

5049 Gönül birini sever ve arzu ederse, onun bulunduğu yer ne kadar uzak olursa-olsun, yine yakın görünür.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5050 Hukümdar: — Her şeyden önce sana soracak bir sözüm var, bana cevap ver — dedi —

5051 Sen şimdi gönül arzusu ile bana geldin; fakat şu iş nasıl oldu, ey kudretlim.

5052 Bilirsin ki, selâmın fazîleti çok büyüktür; kim daha önce bunu yaparsa, bu fazîleti o göstermiş olur.

5053 Sen beni görünce, selâm vermedin; bu fazîleti ve sevâbı neden istemedin.

ODGURMIŞ 'IN HUKÜMDARA CEVABI

5054 Odgurmış cevap verdi ve: — Ben bilerek bunu yaptım ve önceden selâm vermedim — dedi —

5055 Selâm insana selâmet yoludur; kim selâm verirse, karşısındakine te'minat vermiş olur.

5056 Selâm insan için emniyet ve selâmettir; selâm veren kimse karşısındakinin hayatını emniyet altına almış olur.

5057 Şimdi buna benzer bir söz vardır, ey temiz kalpli insan, dinle.

5058 Selâm veren kimse insana amân verir; selâmı alan kimse, selâmette olur.

5059 Selâm insanı insanların şerrinden korur; selâma mukabele eden kimse selâmetini te'minat altına almış olur.

5060 Büyüklerin küçüklere selâm vermesi lâzımdır ve böylece işler yoluna girer.

5061 Küçükler büyüklerin sözünü dinler ve ona göre hareket ederlerse, selâmetle yaşarlar ve emniyette olurlar.

5062 Küçükler büyüklerin şerrinden emin olmalıdırlar; böylece onlardan hayır umarak, emniyet içinde yaşarlar.

5063 Benden hukümdara ne gibi bir kötülük dokunabilir; ben küçüğüm, küçükten büyüğe nasıl bir zarar gelebilir.

5064 Hukümdarın eli bütün halka uzanır; gazaba gelirse, istediğini yapabilir.

5065 Dikkat et, selâmın bu mânasından dolayı halk beye selâm vermez, ey bütün bunları bilen insan.

5066 İlk önce sen benim hizmetine girmemi istedin; çok arzu ederek, beni yanına çağırdın.

5067 Ben bunu kabûl etmedim ve sözünü dinlemedim; çünkı ben bu aldatıcı dünyaya inanmıyorum.

5068 Ondan vazgeçip, sâdece seni ziyâret etmemi istedin; işte ben de şimdi bu gece ziyârete geldim.

5069 Yine de senden çekiniyordum; fakat sen selâm ile bana emniyet verdin.

5070 Tekrar eski fikrine dönecek diye, senden çekiniyor ve korkuyordum.

5071 Şimdi sana tamamiyle ve gerçekten inandım, bana senden ancak iyilik gelebilir.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI

5072 Hukümdar şu mukabelede bulundu: — Bir bey için, verdiği sözden dönmek çok fenâ bir şeydir.

5073 Verdiği sözden dönen bey hiç bir zaman büyüklüğe ermesin.

5074 Yalancı ve öfkeli insan hiç bir zaman dünyaya hâkim olmasın.

5075 Yalancı ve hasis kimse nasıl halka beylik edebilir.

5076 Bilgi de bundan daha iyi bir söz söylemiştir: insan sözünden dönerse, saâdet de ona yüz çevirir, ondan kaçar.

5077 Yalancı — insanların kötüsüdür; kötülerin kötüsü ise, verdiği sözünden dönen kimsedir.

5078 Doğru sözlü insan çok iyi söylemiş; doğru söyleyen insanı Allah ecre nâil etsin.

5079 Bey sözü dürüst olmalı ve o bundan caymamalıdır; sözünden dönen kimseye erkek denilmez.

5080 Erkek insan verdiği sözden geri dönmez; sözünden dönenleri sen kadın bil.

ODGURMIŞ'IN HUKÜMDARA CEVABI

5081 Odgurmuş cevap verdi: — Hukümdar bu iyi hareketlere vâsıta oldu — dedi —

5082 Ey hukümdar, Tanrı senin bu iyi hareketlerin ile bu iyi ahlâkını dâim etsin ve artırsın.

5083 Halk içinde seçkin olan bu beylerin hareketleri ve sözleri de, kendileri gibi, seçkin olmalıdır.

5084 Bilgili insan bilgi verir ve şöyle der: Bey iyi ve doğru olursa, halk zenginleşir.

5085 Ak saçlı, dünya görmüş ve yaş yaşamış insan ne der, dinle.

5086 Ey dünyaya hâkim olan, iyi hareket et; saâdet geldiği gibi, tekrar gidebilir.

5087 Gayret et, iyi ad kazan; saâdet vefâsızdır; sana tekrar yabancı muâmelesi yapabilir.

5088 Ey kudret sâhibi, sen kötülük yapma; sözünle ve hareketinle her vakit iyilik etmeğe çalış.

5089 Büyüklük ve bu beylik sana yüz çevirebilir; yalnız iyilik sana yüz çevirmez.

5090 Bugün iyilik kazan, halkın yükünü yüklen; zaman geçer, gider ve yarın sana bundan iyilik gelir.

5091 Bu ömrün günleri fırtına gibi geçer; saâdet vefasızdır, bir gün seni de bırakır.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI

5092 Hukümdar: — Ey bilgisi büyük olan insan, dinle — dedi — senden dileğim şudur: bana iyilik yolunu göster.

5093 Seni bu kadar ısrarla istemekten maksadım da bu idi, ey gönlümü doyuran insan.

5094 Bütün gayretimi yalnız iyilik yoluna hasretmem için, bana şimdi öğüt ve nasîhat ver.

5095 Etrafımda geçinen kalabalık bir insan kütlesi var; fakat bunlar arasında, ey cömert insan, doğru, dürüst ve sâdık kimse yoktur.

5096 Beyler bütün arzu ve dileklerini bulurlar; fakat kendilerine müessir olabilecek bir yardımcı bulamazlar.

5097 Kapıda bir sürü insan dolaşır, durur; fakat bana faydası dokunacak bir kimse yoktur, ey bilir.

5098 Ey cömert, şimdi şu beyit buna benzer; anlamak istersen, işte, akıl.

5099 İnsanım diye gezen pek çok kimse var; bunların içinde insana faydalı olanını ararsan, nerede.

5100 Bir insan bâzan bin kişinin işini yapar; bâzan binlerce insan toplanır ve bir kişinin işini göremez.

5101 Hukümdar devamla: — Ey Odgurmış, sen Tanrının bütün faziletlerini kendinde toplamış bir insansın — dedi —

5102 Tabiatin adına yakışır şekilde mükemmeldir; Tanrı seni mes'ûd etsin ve bütün arzularını yerine getirsin.

5103 Tanrının sana verdiğinden bana da bir hisse ayır; gönülüm dirilsin ve nefsim ölsün.

ODGURMIŞ'IN HUKÜMDARA CEVABI

5104 Odgurmış cevap verdi ve: — Ey hukümdar, insanlar benim görünüşümü öğerler; sen de ancak bu zâhirimi görüyorsun — dedi —

5105 Ey kudretli insan, eğer içimi bir bilse idin, bana binlerce lânet edip, buradan kovardın.

5106 Bana zâhit adı takıldığından beri bu ad benim için bir felâket olmuştur.

5107 Beni mahveden bu adımdır; bu adımdan dolayı nefsim bana hâkim olmuştur.

5108 İnsanların göreceği dükkânımı çok iyi süsledim, fakat burada kâr ve ticâretten eser yoktur.

5109 Ey hukümdar, sen insanın dışına bakma; insanın içine, onun gizli emellerine bak.

5110 Kavunun dışı, kokusu, şekli veya rengi ne kadar güzel olursa-olsun,

5111 İçinde tadı yoksa, o kavunu kaldırıp atmak icap eder, ey dağ keçisi gibi çevik insan.

5112 Dinle, şimdi uyanık insan ne der: içini süsle, dışını boyayıp-cilâlama.

5113 Her nesneyi yükselten şey onun içinden gelir; içi yoksa, dışı hiç bir işe yaramaz.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI

5114 Hukümdar cevap verdi: — Ey saf gönüllü insan, senin için ve dışın her bakımdan iyidir — dedi —

5115 Bu dünyadan vaz geçmekle sen yükünü hafiflettin; ben ise, ona tutuldum ve ağır yük altına girdim.

5116 Bu dünya işi beni meşgûl etti; Tanrı ibâdeti nerede, ona artık vakit bulamıyorum.

5117 Bana öğüt ve nasîhat ver, ona göre hareket edeyim; sözüm saâdet getirsin ve ben gerçekten rûhumu tasfiye edeyim.

OGDURMIŞ 'IN HUKÜMDARA CEVABI

5118 Ogdurmış cevap verdi: — Ey hukümdar, her türlü iyiliğe sen iyilikle erişmeğe çalış — dedi —

5119 Ey bilgisi nehir gibi akan, bil ki, Tanrı kulları arasında benden kötü başka biri yoktur.

5120 Ey hukümdar, Tanrının benden daha kötü kulunu istersen, o yine benim.

5121 Benim sözlerimin ne faydası olacaktır; acabâ nasîhatlerim sana faydalı olabilir mi.

5122 Buna rağmen, ben rabbimden ümidimi kesmedim; bütün günahları affeden o bir rabbimdir.

5123 Günahlarını itiraf eden ve Tanrıdan afiv ve mağfiret dileyen günahkâr kul ne der, dinle.

5124 Ben senin günahkâr, cefakâr kulunum; iyice bakarsan, ben baştan-ayağa günahım.

5125 Senden başka sığınacak rabbim yok; günahımı bağışla ve saadet yolunda beni destekle.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5126 Hukümdar cevap verdi: — Ey uyanık insan, bu güzel vücûdu Tanrı bu güzel ahlâk ile süslemiştir — dedi —

5127 Kendini daha kötü olarak bildiğin için, ister-istemez, halkın en seçkini oluyorsun.

5128 Gönlünü ve dilini temizledin, kendin de temiz oldun; öğüt ver, ben de senin sözünden istifâde edeyim.

5129 Ey iyi tabiatli, inanılır ve işi doğru olan insan, bana acı, öğüt ve nasîhat ver.

5130 Tanrı sana her türlü iyilikleri ihsan etmiş; ey nâmlı, bu iyilik yolunu bana da aç.

5131 Ey iyi insan, şimdi bana öğüt ver; yarın Tanrı sana bunun ecrini ihsan eder.

LXXI.

ODGURMIŞ 'IN HUKÜMDARA ÖĞÜT VERDİĞİNİ SÖYLER

5132 Odgurmış cevap verdi ve: — Ey hukümdar, Tanrı her işte sana tevfikını refik etsin — dedi —

5133 Bu kof ve boş dünya çok eski bir âlemdir; o nice beyleri ihtiyarlattı, kendisi ihtiyarlamaz.

5134 Senin gibi bir çok beyleri sevdi ve nihâyet onlardan yüz çevirdi; şimdi senin için hazırlandı, fakat seni de çabuk bırakacaktır.

5135 Sen ona inanıp, gönül bağlama; o sana hakikî bir vefa gösterecek değildir, ondan vaz geç.

5136 İmdi benim öğüt ve nasihatime ne lüzûm var, ey diri; sana feleğin verdiği ibret yeter.

5137 Senden önce dünyaya hâkim olanlar hani, nereye gittiler; o kudret ve ihtişamları nerede.

5138 Onlar nereye gittiler, ibretle bak, düşün; senin için de oraya gidilecek gün yakındır.

5139 Bu beylik sırası şimdi sendedir, fakat uzun kalacak değildir; işini ona göre tut.

5140 Onlar için ne faydalı oldu ise, bugün sen de onu yap; yarın bunun zevkini tadarsın.

5141 Ölürken, onlar neye peşiman oldular ise, sen ondan uzak dur ve ancak iyilik düşün.

5142 Bilgili hakîm çok iyi söylemiş; bilgilinin sözü inci ve yâkut gibidir.

5143 Ölüyü gören hiç kimse diri kalmaz; ölüme hazırlan, haşîn olma.

5144 Ey ölümü bilip de gâfil davranan, hayat geçer, ondan nasîbini al.

5145 Gafletle yürüyen ey arzuların esiri, ölüm sana baskın yapmasın; o muhakkak bir gün seni almağa gelecektir.

5146 Geçmiş günlerine bugün dikkatle bak, hepsi bir rüyâ oldu; aklını kullan ve iyi düşün.

5147 Eğer sen kendin iyilik yaptın ise, bundan sen kendine ebedî bir ecir kazandın.

5148 Eğer ömrünü boşuna geçirdin ise, gece-gündüz durup-dinlenmeden, peşimanlıkla inle.

5149 Arzu etmekle devamlı bir hayat temin edilemez; gençlik kuvveti de bir daha geri dönecek değildir.

5150 Bari bu bulduğun zamanı boşuna geçirme; ölüme hazırlan, ibâdete isticâl et.

5151 Ey hukümdar, bak, memlekette senden önce idareyi elinde tutan bey senin baban idi.

5152 Hazinesi, maiyeti ve askeri vardı; bunlara dayanarak, her isteğini buldu ve böylece bir müddet yaşadı.

5153 Sonunda ölüm onu yakaladı ve götürdü; onun büyük şöhreti bir fayda etmedi.

5154 Baban öldü, gitti ve bu ölümü ile sana öğüt verdi; baba nasîhatini tutarsan, o sana bal-şeker olur.

5155 İmdi buna benzeyen şu sözü dinle; tutarsan, faydalı olur ve senin görür gözün olur.

5156 Baban öldüğü zaman sana şöyle söylemiş olur: — Ey oğul, bak ve uyan.

5157 Ölüm beni yakaladı, gidiyorum; şimdi sıra senindir; gayret et, kendinden sonra iyi ad bırak.

5158 Ana-babanın ölümü çocuklar için tam bir nasihattir; bunu anlayıp, benimse.

5159 Ananı, babanı ölüm bırakmadı; vakti gelince, senimi bırakır.

5160 Onlara acımayan ve cefa eden bu dünya, tabiatini değiştirip, sana mı vefa gösterecek.

5161 Hayatı aziz bil ve ancak lüzûmlu işlerde kullan; insanlara ihsanlarda bulun ve kendine sevap kazan.

5162 Geçici günler içinden ancak lüzûmlu olan şeyleri al; zaman seni de geçirecektir, buna göre hazırlığını yap.

5163 Sen bu kadar halkın yükünü yüklenmiş bulunuyorsun; uyanık ol, gâfil bulunma ve düşünerek hareket et.

5164 Bir sürü aç kurt senin etrâfına toplanmıştır; ey kahraman hukümdar, koyunları iyi muhâfaza et.

5165 Memlekette bir kimse bir gece aç kalırsa, onu Tanrı sana soracaktır; gözünü aç.

5166 Ey hukümdar, bugün sen bir meş'ale gibi yanıyorsun, fakat bunun ışığı başkaları içindir; ey temiz kalpli insan.

5167 Yaşın ileriler ve hayat da sonuna yaklaşırsa, bu adamların sana ne gibi faydaları dokunabilir.

5168 İnsanlar için kendini ateşe atma, göz göre-göre zorla kendini yakma.

5169 Ölüm gelip, kapıyı çalarsa, ululuk, büyüklük ve bütün bu beyliğin hepsi burada kalır.

5170 Doğru ol ve doğruluk üzere hüküm et; beylik ancak böylelikle uzun müddet pâyidar olabilir.

5171 Büyük bilgin ne iyi bilgi vermiş, bu söze göre hareket et ve bu yoldan yürü.

5172 Bu beyliğin temelini sağlamlaştırmak istersen, hüküm ederken, dâimâ doğruluk yolunu tutmalısın.

5173 Öteki dünyayı elde etmek istersen, yine bu doğruluk yolunda devam etmelisin; bunda şüphe yoktur.

5174 Ey "ben beyim!" diyen, gurûr getirme; dünya ve saâdet vefasızdır, ondan vaz geç.

5175 Bu dünya saâdetine pek güvenme; onun tabiati dönektir, ona inanılmaz.

5176 Ey hukümdar, bu köşk, bu saray, bu taht senin için, dikkat et, ancak bir durak yeridir.

5177 Senden evvelkiler oraya uğrayıp, geçtiler; menzilde yerleşmediler ve öncekileri tâkip ederek, göçtüler.

5178 Bu saray ve taht şimdi sana ulaştı; göçünü kendinden önce gönder.

5179 Bugün bu saray ve köşkü burada yapma; bu geçen yıl, ay ve gün seni berâber sürükleyecektir.

5180 Senin yatacağın yer, şüphesiz, mezardır; onu iyilikler ile süsle, ey nâmdar.

5181 Bugün bu sarayı „benim" diye bilirsin; iyice düşünürsen, gerçekte o böyle değildir.

5182 Dinle, bu saray sana ne der; dikkat edersen, çok doğru söyler, ey kahraman.

5183 Bunu sen „benimdir, benim!" diye söylersin; niçin böyle dersin, bu nasıl senin olur.

5184 Senden sonrakiler sana „çık!" der; onlar da oraya girmeğe hazırlanıp, „benimdir, benim!" diye beklerler.

5185 Ey dünya beyi, bu dünya bir zindandır; zindan içinde endişeden başka bir şey bulunmaz.

5186 Zindanda sen fazla sevinç bekleme; sevinme ve avunma yeri ancak cennettir.

5187 Geçici râhatı huzûr olarak kabûl etme, geçecek sevince de sevinç deme.

5188 Saâdet böyledir, duramaz, kaçar; topladığın malları o hep saçar.

5189 Ancak orasını ebedî hayat yeri telâkki et; bu dünya malını bırak, yüzünü oraya doğru çevir.

5190 Bu huzûr, arzu ve dilekleri bırak, ebediyeti ara; ebedî huzûru isteyen bunun zahmetine katlanmalıdır.

5191 Düşün, Tanrı fazlı ile sana ne kadar iyilik etmiştir, buna dikkat et.

5192 Kalabalık halk üzerine seni hâkim kıldı; dilek ve arzularını verdi ve fermanlarını yürüttü.

5193 Senin gibi olan Tanrı kullarını sana muhtac etti; işte bunların hepsini görüyorsun.

5194 Ey hukümdar, bugün buna şükür etmeli; Tanrının yarattıklarına karşı iyi ol ve temiz kalple muâmele et.

5195 Tanrı seni doğruluk için bu mevkie getirdi; haydi doğru ol ve doğruluk ile yaşa.

5196 Her işi akıl ile işle, nefsin esiri olma, gönlünü diri tut.

5197 Bütün halka karşı merhametli ol; büyüğe-küçüğe doğruluk ile hüküm et.

5198 Halkın tavır ve hareketi değişir ve bozulursa, onu dâimâ göz önünde bulundurup, fesâda sapmalarına meydan verme.

5199 Ey hukümdar, dinle, bilgisi deryalar gibi engin olan insan ne der; bilgi ile hareket et, yüzün güler.

5200 Bugün her kesin iyi olmasını istersen, kendin iyi ol, ey memleketin büyüğü.

5201 Bütün bulanıklıkları durultmak istersen, kendi rûhunu tasfiye et; halk, ister-istemez, durulur.

5202 Bu beyler baştır; baş nereye giderse, onu tâkip eden bütün insanlar da ona uyarlar.

5203 Halk bozulursa, onu beyler düzene koyar; eğer beyler bozulursa, onları kim düzeltir.

5204 Sen kendi hareketini doğrult, tavrını düzelt; halkın hareketi kendiliğinden düzene girer.

5205 Sen kendine yakışır şeyler yapmak istersen, yakışmayan şeylere yaklaşma; işte bu kadar.

5206 Küstahlara uyma, fesattan uzak kal; bu iki işi insanı karaya bulaştırır.

5207 Kat'î olarak söylüyorum ki, uygunsuz ve kötü şeylerle karşılaşmak istemiyorsan, yakışık almayan şeyleri yapma.

5208 Râhata dalıp oyalanma, içki içme; bu ikisi öyle bir denizdir ki insana geçit vermez.

5209 Tavrın doğru ve hareketin temiz olsun; yoldaşın akıl ve müşâvirin bilgi olsun.

5210 Gönül ve dili doğru, fazîleti ise, yüksek tut; gaflete dalma ve yolunu şaşırma.

5211 Alçak gönüllü ol, gurûrlanma; „hizmetkârlarım ve askerim çok!" diye kibirlenme.

5212 Nice cesûr, mağrûr ve kibirli insanları ölüm yere gömdü ve üzerlerini toprak ile örttü.

5213 Bilgili büyük insan da iyi söylemiş; bilgili sözünü tutan her yerde iyilikle karşılaşır.

5214 „Hazinem çok!" diye, bu mala güvenme; „hizmetkârım ve askerim çok!" diye gurûrlanma.

5215 Kuvvetine güvenerek, kibirlenen kimse bir sineğe bile çâre bulamadı.

5216 Bir işle meşgûl olurken, hiddetlenme, öfkene mâni ol; eğer gazaba gelirsen, dilsiz imiş gibi hareket et.

5217 Din işinden başka işlerde acele etme; insan acele işin faydasını görmez.

5218 İhsanda bulunurken, acele et ve çabuk ver; cezalandırmak ve dayak atmak husûsunda teenni ile hareket et.

5219 Harekette aceleci ve sözde zevzek olma, sabırlı ol; sabırlı insana halîm derler.

5220 Cömert ol, halka mal dağıt ve yedir; beyler hasis olursa, adları kötüye çıkar.

5221 Beyler haşîn söz söylememeli ve kendilerine hâkim olmalıdır; haşîn söz insanların gönlünü çabuk soğutur.

5222 Her kese tatlı söz söyle, yüzünü açık ve alnını parlak tut.

5223 Sen halkın seçkinisin, hareketin de seçkin olsun; düşüncen ve sözün de dürüst ve doğru olsun.

5224 Ey halkın göz diktiği insan, avâm halk iyi olursa, onun iyiliği ancak kendisinedir.

5225 Eğer bu beyler iyi hareket ederlerse, bütün memleket bin türlü sevinç ile dolar.

5226 Beyler kötü hareket ederlerse, kötüler kuvvetlenir iyi an'aneleri bozarlar.

5227 Kötü olma ve adını kötüye çıkarma; kötüleri zapt ve rapt altında bulundur, onlara müsâmaha göstesme.

5228 Kötülük zehirdir, o zehri yeme; zehir yiyenin hayatı mahvolur.

5229 Akıllı kimseleri kendine yakın tut; bilgilinin sözüne göre hareket et ve onun hakkını gözet.

5230 Bütün dürüst, doğru ve iyilikle şöhret kazanmış kimseleri kendine yakın tut ve işi onlara ver.

5231 Bu aldatıcı dünyanın hareketi vefasız ve dönektir; gâfil olma; dikkat et, yolu çok kaygandır.

5232 O bezenip süslenerek, gönülü alır; gönül verince de senden yüz çevirir, gider.

5233 Ölümü unutma, uzun emeller besleme, ölümün baskınına uğrama, ey devletli hukümdar.

5234 Ey hukümdar, bu gaflet uykusuna dalma; ey temiz kalpli insan, bu beylik seni sarhoş etmesin.

5235 Bugünkü huzûra aldanma, dikkatli ol ve iyice düşün, yarınki huzûru ara.

5236 Onun sevinci çok ve huzûru uzun sürer; huzûr olunca, böyle olmalıdır.

5237 Huzûr ve iyilik istersen, yürü, iyi ol; bol nîmet içinde ebedî hayat sür.

5238 Bilgi elde eden ve bilgi ile memlekette hurmet kazanmış olan insan ne der, dinle.

5239 Tanrı izzet verirse, bunun sonu yoktur; bol rahmet içinde râhat yaşarsın.

5240 Eğer ondan kaçarsan, zillet hazırdır; zilletin azâbına kim tahammül edebilir.

5241 Ey hukümdar, sen bugün bir hekimsin; halkın ise, sana muhtaç olmanın hastasıdır.

5242 Bâzısı darlığa düşmüştür ve bedbahttır; bir kısmı da fakirlik ızdırâbı içindedir.

5243 Bâzısı aç, bâzısı da çıplaktır; bâzısı ise, endişe içinde kıvranır.

5244 Bütün bunların devası sendedir; sen onların hekimi ol, ilâc ver ve tedâvi et.

5245 Eğer sen bunlara, ilâc vererek, tedâvi etmezsen, halk için bir hayat felâketi olursun.

5246 Tanrı bunu yarın sana sorar; orada kendini kurtaracak cevabı hazırla.

5247 Hayat çabuk geçer, bu beylik kalır; sana lâzım olan iyi adındır.

5248 Ey hukümdar, bu dünya tarladır; bu el buraya ne ekerse, orada onu biçer.

5249 Yürü, iyilik yap, iyilik ek; bundan sen ebedî iyilik bulursun.

5250 Memleket idâre eden hakîm bey ve bu idâre işinde yol gösteren bey ne der, dinle.

5251 Ey halkın büyüğü olan hukümdar, kendine fidye olarak, tevâzuu ve tatlı dili kullan.

5252 Ey memleketin başı, ey iktidar sâhibi, sen her işte önce bilgiyi tatbik et.

5253 Her türlü işi bilgi ile işle; her güzel iş bilgi ile meydana gelir.

5254 Bu âlem kalacak değil, nasıl olsa gidecektir; sen kaybolup-gitmeyecek bir iyilik yap.

5255 Dünya kalır, doğan nihâyet ölür; insandan kalan ancak iyi veya kötü addır.

5256 Kötüye katılma, kötü seni yakar; adın iyi olursa, senden iyi iz kalır.

5257 Ey hukümdar gayret et, uyanık dur, uyanık; gâfil olan kimseye başkalarının zararı dokunur.

5258 Beyliğin kökü ihtiyatlı olmak ve uyanık durmaktır; bir dünya daha istersen, onu da bunlarla bulursun.

5259 Gâfil olma; gâfil olursan, bu beylik gider; gâfil insan her iki dünyada bedbaht olur.

5260 Kendine düşman edinme ve kan dökme; can çıkarken, bu iki günahtan dolayı inler.

5261 Harâma el uzatma, kendini iyice gözet; harâm yiyenin yeri cehennemin dibidir.

5262 Bütün insanlara karşı merhametli ol; başkalarının zararını isteme, yolunu şaşırma.

5263 Şarâp içme, fesâda katılma; onlardan uzaklaş; bu ikisi köşk, saray ve kaleleri yıkar.

5264 Her doğan ölmek için doğar; ölen kimse adı ile bir iz bırakır.

5265 Bu bir tutam hayat tükenir, sona erer; insanın, ister iyi, ister kötü olsun, ancak adı kalır.

5266 Bu dünya seni avutarak oyalar; gâfil olma, gaflet seni uyutmasın.

5267 İnsanı uyutan bu gaflettir; uyuyan insan işini-gücünü bırakır.

5268 İnsan bu gaflete hiç düşmese idi, o melek olur ve yalnız ibâdet ederdi.

5269 Bilgili insan bu sözü çok iyi söylemiş; ey gönülü açık, şimdi bunu anlamağa çalış.

5270 Sevinç ile neş'e hep gaflet eseridir; bu gaflet ile insan kendisini öyle mahveder ki.

5271 Gâfil olma, gaflet uykusu seni uyutmasın; ey rabbim, beni bu gaflet uykusundan koru.

5272 Memleketinde gözünü ve kulağını keskin tut; merhametini her kese ulaştır.

5273 Sonunda Tanrı sana bunu soracaktır; her günahkâr Tanrının suâl ağına düşer.

5274 Dikkat et, takvâ sâhibi insan ne der; takvâ sâhibinin sözünü tutanların işi yoluna girer.

5275 Ey isyan vâdilerinde başı-boş dolaşan insan, Tanrı bunu senden soracaktır, cevabını hazırla.

5276 Ey kendi arzusuna göre hareket eden günahkâr ve mâyûp insan, bir gün Tanrı bunun hesabını senden soracaktır.

5277 Ey yiyip-içmekle hayatını boşuna geçiren, hesaba hazırlan, çıkar yol ara.

5278 Tanrı her şeyi soracaktır; kaçıp-kurtulacak yerin var mı, hani.

5279 Ey hukümdar, kılıç ve sopa sendedir; bu kamçılar, bu cezalar kötüler içindir.

5280 Kötüler kötülüklerini bırakmadıkları nisbette, sen de cezalarını eksik etme, elinde sopan hazır bulunsun.

5281 Kötüler, dayak atıldığı hâlde, yola gelmezlerse, kendini mümkün mertebe onlardan korumağa çalış.

5282 Hukümdar kötü olursa, dünyayı bozar; ona mâni olan çıkmaza, yolunu şaşırır.

5283 Sen iyiye kıymet ver, ona her türlü iyiliği yap; ey nâmdar, böylece bütün halk iyi olur.

5284 Oyunla oyalanma, kendini koru; râhata güvenme, günün az kalmıştır.

5285 Sen her vakit doğrulukla hukûm et; beylik kanûn ile ayakta durur.

5286 İnsan gücü yettiği kadar gayret göstermeli, ihmâl ettikleri için de her vakit Allahtan affını istiğfâr etmelidir.

5287 Dinle, halkın başında bulunan ve kanûn ile memlekete şöhretini yayan insan ne der.

5288 Ey bey, gücün yettiği kadar kanunu tatbik et ve halkın hakkını vermeğe çalış.

5289 Eğer kusûr edersen, Tanrıdan affını dile ve her gün tekrar-tekrar tövbe et.

5290 Çok altın-gümüş toplayıp, hazine yapma; ne bulursan, ver, çok dağıt.

5291 Ölüm yakalarsa, bu mal geride kalacak ve evlâtlar onu kötü yollarda sarfedeceklerdir.

5292 Malını kendinden önce, henüz hayatta iken, göndermeğe gayret et; o baş belâsından kurtul, yerine sevâp kazan.

5293 Halkın beyi, halkın büyüğü ve insanların iyisi çok yerinde söylemiştir.

5294 Ey hazine toplayan dünya beyi, yürü, kendinden sonra hazine bırakma.

5295 Huzûru başkası sürüp, derdi sana kısmet olmasın, ey asîl ihtiyar.

5296 Ey zengin ve halkın seçkini, bu serveti dağıt, bol-bol sevap al.

5297 Vefasız dünyaya gönül bağlama, ona uyma, sonunda o sana cefâ edecektir.

5298 Ey halkın ileri geleni olan bey, bu beyliği önceden bırak ve kendine bir yer hazırla.

5299 Ey aç gözlü ve tamahkâr insan, henüz ölüm yakalamadan, neyin varsa, hepsini ver.

5300 Nihâyet ölüm yakalayınca, bu malın faydası yoktur; malın geri kalacak ve artık onun zevkini süremeyeceksin.

5301 Ey hukümdar, az ye, çok ibâdet kıl; bütün fazîletleri bil, fakat sözü az söyle.

5302 Fakir, dul ve yetimleri kolla; bunları korumak, kanûnu gerçekten tatbik etmek demektir.

5303 Dedi-koducu kimseyi kendine yakın tutma; müfteriyi kendinden uzaklaştır, ondan sakın.

5304 İnsanların zararlısı böyle kimselerdir; zararlı kimseleri sen her vakit kendine düşman bil.

5305 Aç gözlü kimseye memlekette mevki verme; onun memleket nizâmını bozacağından hiç şüphe etme.

5306 Gayret et, kendini cehennemden uzaklaştır; her vakit iyilik yap, Tanrı seni korur.

5307 Bugünkü gününden yarınki günün ve gecen daha iyi olsun.

5308 Bilgili ve yumuşak huylu insan çok iyi söylemiş ve yapacağın işi yazı ile tesbit etmiştir.

5309 Bugün için yarın bir hesap günü vardır; yarını düşünerek, doğru hareket et.

5310 Gâfil olma, uyanık dur, uyuma, uyan; uyuyan gözü uyanık tut, bu uykuyu bırak.

5311 Din dalı ile dünya dalı birbirine karşıdır; ikisi birbirine yaklaşmaz, bunların yolu birbirini keser.

5312 Dinin dünya ile birleştirilmesi güçtür; bu ikisi bir araya gelmez, bunu bilmek kâfidir.

5313 Biri yaklaşırsa, diğeri kaçar; ikisini birlikte tutmak isteyen kimse yolunu şaşırır.

5314 Dünyayı fırtına ve yağmur bil; gelir, gürler, fakat çabuk sükûn bulur.

5315 Saâdet gelir, kapıda bir kalabalık toplanır; ona gönül bağlarsan, hepsini başkasına verir.

5316 „Zenginleştim" derken, bir gün fakir oluverirsin; „itibardayım" derken, toprak seni zelîl ediverir.

5317 Dünya tokluğu hep açlıktan ibârettir; onun huzûru, sevinci hep zahmettir.

5318 Ey hukümdar, bu nefsine kuvvetle karşı koy; onun arzusunu yerine getirip, ona zevk sürdürme.

5319 En kötü düşmanın budur; sen ona iyilik yaparsan, o sana kötülük eder.

5320 Vefâlı olursan, karşılığında sana cefâ eder; ona cefâ edersen, vefakârlık gösterir.

5321 Bu nefsine değer verme, canın aziz olur; bilgi bey olup, akıl hanlık eder.

5322 Bu dünya bir düşmandır, nefsin ise, başka bir düşmandır; bu iki düşmanın her yerde tuzağı hâzırdır.

5323 Saâdete güvenme, alçak gönüllü ol; hayata pek inanma, ondan elini çek.

5324 Büyüklük ve ululuk, bunlar geçicidir; bu saâdet ateşi bir gün söner.

5325 Aslı büyük olan ne der, dinle; sana acıyan insanın sözünü tutarsan, çok fayda görürsün.

5326 Sen beylik ile mağrûr olma, fazla kibir getirme; kendini koru.

5327 Bu hakir dünyayı sür, at; Tanrı orada sana her türlü iyi nimet ihsan eder.

5328 Ey hukümdar, şu üç işe çok seçkin kimseleri ara ve bu işleri onlara ver.

5329 Bunlardan biri — kadıdır; halka faydalı olabilmesi için, onun çok temiz ve takvâ sâhibi olması lâzımdır.

5330 İkincisi — hukümdara vekâlet edecek olan kimsedir; halkın huzûr bulması ve saâdetle yaşaması için, bunun dürüst ve güvenilir bir kimse olması şarttır.

5331 Üçüncüsü— vezirdir; bunun çok seçkin bir kimse olması lâzımdır; halka ne gelirse, ondan gelir.

5332 Bu üç işe bakan kimseler doğru olursa, halk huzûra kavuşur, günü aydın olur.

5333 Memleketin düzene girer ve halk zenginleşir ve neticede bunlar sana hayır-duâ ederler.

5334 Bu üç yerde işe yaramayan insanlar bulunursa, bütün halkın işi kötü olur.

5335 Şimdi aklıma buna benzer bir söz geldi; ey güzel yüzlüm, sen bunu dinle

5336 Bir beye yol gösteren vezirdir; halka, muhâfızlara ve hizmetkârlara nizam veren odur.

5337 Eger vezir yuları ters tarafa çekerse, her şey ters olur; bu benim kanâatimdir.

5338 Dünyayı kurulu bir sofra bil; insanlar hayat müddetince burada bulunan nîmetlerden ne kadarını yiyebilirler.

5339 Bizden önce gelen ve şimdi ölüp-giden nesiller ondan yedi, doydu ve kalktılar.

5340 Büyük bir kalabalık mahşeri bekleyerek yatıyor ve bizi çağırıyor, biz de onları tâkip edeceğiz.

5341 Diğer bir nesil de ana karnındakilerdir; bizden sonra bu sofradan yiyecekler onlardır.

5342 Bu nesil bizim kalkmamızı bekliyor; ötekiler ise, bizim gelmemizi bekliyorlar, ey yavrum.

5343 Bu sofradan yemek yemek bugün bize nasîp oldu; acabâ bize daha ne kadar yiyecek ve giyecek verecek.

5344 Ölüp-yatanlar oraya çağırılıyorlar; karındakiler ise, bu sofradan „kalk" diye bizi zorluyorlar.

5345 Biri iter, biri çağırır; bu ikisi arasında kim huzûra kavuşabilir.

5346 Ey hukümdar, gâfil olma, uzun emellere kapılma; ey asîl tabiatli, burada uzun kalınacak değildir.

5347 Harâma el uzatma, kendini gözet; ey hukümdar, iyi bil ki, harâm gönülü karartır.

5348 Ey şöhretli insan, takvâ sâhibi olmak istersen, halâl ye, nasibini halâlden al.

5349 Takvâ sâhiplerinin başı, gerçekten halâl arayan ve halâl yiyen insan ne der, dinle.

5350 Halâl yiyen kimse Tanrıya karşı günâh işlemez; halâl ye, yarın için azığın da halâl olsun.

5351 Kimin boğazı ve üstü-başı temiz olursa; onun üzerinden bütün günahlar gider.

5352 Temizlik istersen, boğazından geçen halâl lokma olsun; böyle yapan insanın elde edeceği nîmetler, nehirler gibi, bol ve devâmlı olur.

5353 Kendi menfaatini arama, halkın menfaatini düşün; senin menfaatin halkın menfaati içindedir.

5354 Her türlü işe aklı eren Uluğ-Kent beyi ne der, dinle.

5355 Bey halk için bir saâdettir, halk mes'ûd olmalıdır; halkın mes'ûd olması için, karnının doyması lâzımdır.

5356 Beyler dibi inci dolu bir denizdir, denize yakın duran zenginleşmelidir.

5357 Beyler içinde altın ve gümüş mâdenleri bulunan bir dağdır; gümüş mâdenlerine kazma vuran insan çok zengin olur.

5358 Bey insanlara faydalı ve cömert olmalı, dünya halkına ondan tokluk gelmelidir.

5359 Ey hakîm hukümdar, güneş gibi parla; halk senin sâyende bol yiyecek ve içeceğe kavuşsun.

5360 Tanrı senin boynuna emânet yüklemiştir; bu emâneti gözet, onu sana soracaktır.

5361 Ey hukümdar, sen kendine bir bakıver; sen üzerinde ne kadar şey toplamışsın.

5362 Denizdeki gevher senin için tükenmez; dibindeki incinin arkası kesilmez.

5363 Sen kara toprak altındaki altın-gümüşü toplar ve hazineler vücûda getirirsin.

5364 Bu dağlar altından çıkan cevherleri kaza-kaza sana yetiştiremezler, ey temiz rûhlu insan.

5365 Kara toprak üzerinde biten hubûbâtı sen toplayıp, ambarlarını doldurursun.

5366 Uçan, yürüyen ve suda yüzen mahlûkların hiç biri senin elinden kurtulamaz, ey çetin huylu insan.

5367 Kervanların diyâr-diyâr gezerek, dünyayı dolaşır; sen ipekli ve sırmalı kumaşlar ile sincap ve samur kürkleri toplarsın.

5368 Kasab, tûzî ve rûmî kumaşları gibi, dünyanın nâdide şeyleri sana gelir; fakat hazinen ve ambarların yine dolmaz.

5369 Arap küheylanı, binek ve diğer cins atlar ile ahırların dolmuştur; fakat bu aç gözlülük doymak bilmez.

5370 Binlerce seçme dişi deve, ovada kalabalık at sürüleri ve ahırda katırlar toplanmıştır.

5371 Ova ve dağlık yerlerde dolaşan koyun sürüleri, kul, câriye ve hizmetkârların dolu; ey sâkin tabiatli insan.

5372 Bir de şimâldeki dağlarda sürülerle dolaşan yaban sığırı veya ovada dolaşan inek ve öküz sürüleri.

5373 Kayalara tırmanan bu dağ keçileri ve geyikler; ey yiğit pehlivan, hiç biri senin elinden kurtulamaz.

5374 Erkek ve dişi dağ keçileri, ak geyik veya sarp kaya geyikleri, bunlar senin için tükenmez bir yiyecek, ey iyi tabiatli.

5375 İster yaban eşeği veya tagı, ister boz geyik olsun, ey pehlivan, bunları yakalayıp, hep sana getirirler.

5376 Kurt, tilki, arslan, ayı veya domuz hiç biri senin elinden kurtulamaz, hepsini de avlar öldürürsün.

5377 Her cins kuğular, turna ve su kuşları yahut toy kuşu veya yügdik, todlıç ve kazlar;

5378 Havada uçan kara kuş sürüleri..., ey boz kurt, canlarını senin elinden kurtaramazlar.

5379 Senin av kuşların uçanı uçurmaz; senin kaplanın, köpeğin yürüyeni yürütmez.

5380 Babalı babasız olur, yetim kalır; analı anasız olur, öksüz kalır.

5381 Bütün bunların hepsi senin için bitmez-tükenmez; fakat sen tükenirsin, ey kudretli yiğit.

5382 Hep bu boğazına yiyecek ve sırtına giyecek bulmak için, bütün dünyayı topladın; fakat bir gün ölüp, bunları arkada bırakacaksın.

5383 Bu dünya malını toplamanın nihâyet faydası nedir; bak, ecel can toplar ve senin kökünü kazır.

5384 Dikkat edersen, bütün bunlar aç-gözlülüktür; tamahkârlıkla acıkan kimseler ne vakit doyarlar.

5385 Gözü tok insan ne der, dinle; zenginliğin başı tok gözlü olmaktır.

5386 Gözü aç olan bütün dünyayı elde etse bile, ona zengin denilmez, denilemez.

5387 Fakir derler, fakir olan kimdir; fakir, istediği kadar zengin olsun, aç gözlü olan kimsedir.

5388 Aç gözlü kimseye zenginliğin bir faydası yoktur; ey gönülü tok olan, aç gözlüye acı.

5389 Aç gözlüye bütün bu dünya malı az gelir; olana kanâat eden kimsenin ömrü saâdet içinde geçer.

5390 Gözü aç insan, kara toprağın tozu gözüne doluncaya kadar, mala doymaz.

5391 Ey hukümdar, benim bildiğim bu kadardır; düşündüklerimi ve inandıklarımı sana söyledim.

5392 İşte ben söyledim, sen dinledin; iyice bakarsan, gönülün ve gözün açılır.

5393 Sözümü tutarsan, yarın faydası dokunur; eğer tutmazsan, vebâl altında kalırsın.

5394 Akıllı insan ne der, dinle; eğer dinlersen, bu senin için bir nasîhattir.

5395 Nasîhat insana fayda getirir; nasîhati lokma-lokma ver, isterse, yesin.

5396 Eğer bu lokmaları yemeği bilmezse, karışma; bırak, kor yesin.

HUKÜMDARIN ODGURMIŞ'A CEVABI

5397 Hukümdar bu sözleri dinledi, ağladı ve: — Ey insanların iyisi ve seçkini — dedi —

5398 Ey gönülü uyanık ve huzûr içinde bulunan insan, bu beylik şimdi bana bir felâket oldu.

5399 Ben artık iyice anladım ve gözüm açıldı; ben kendimi ateşe atmışım.

5400 Ey ulu, ben doğruluktan ayrılmışım; sen şimdi o yolu bana gösterdin.

5401 Ey Odgurmış, şimdi bana duâ et; Tanrı iyilik yolunda bana tevfikini refik etsin.

ODGURMIŞ'IN HUKÜMDARA CEVABI

5402 Odgurmış cevap verdi: — Ey hukümdar, Tanrı senden istediğim tevfikı esirgemesin — dedi —

5403 Gayret et, akıl ile hava ve hevesi zapt ve rapt altına al; kendisini hava ve hevese kaptıran kimsenin hayatı heder olur.

5404 Seni bitiren bu nefsânî zevklerdir; senin için vaz geçilmesi zor olan işte bu nefsânî arzulardır.

5405 Bu dünya çok eski ihtiyar bir dünyadır; bu haşîn dünya bir çok beyleri görüp-geçirdi.

5406 Senin gibi yiğit bir çok beyleri ihtiyarlattı; seni de uzun müddet yaşatmaz.

5407 Onlar gitti ve bu taht sana kaldı; vaktini boş geçirme, hazırlık gör.

5408 Ey hükümdar, uyan, ölümü unutma; şüphe etme, o çok kısa bir zamanda sana da gelecektir.

5409 Ey hükümdar, dikkatli ol, kendini unutma; eğer kendini unutursan, aslını hatırla.

5410 Eğer bir kimse bu iki şeyi unutursa, o doğruluk yolundan uzaklaşır.

5411 Dinle, kendini bilen, heva ve hevesini aklına esir eden insan ne der.

5412 Ölümü unutma, asıl yerin mezarındır; ,,kendini unutma'' sözünü her ân hatırla.

5413 Sen meniden türemişsin, ,,ben!'' deme; sen ,,ben!'' dersen, bak, işte değerin.

5414 Bu görünmez ölüm pusudadır; karşıma çıkmak isterse, hiç bir zaman izimi kayıp etmez.

5415 İnsan için başka hiç bir eziyet olmasa bile, bu acı ölüme bakmak kâfidir.

5416 Ölümden sonra kara toprak altında çürüyüp-dağılmak da yeter bir ibrettir.

5417 Bundan başka, ölüm sana yol açınca görülecek daha nice işler vardır.

5418 Akıllı insan bu hâli görürken, nasıl râhat uyur ve nasıl yiyip-içebilir.

5419 Dinle, bilgi veren ve bilgi ile dünyanın hakikî değerini anlayan insan ne der.

5420 Himmeti büyük ve gönülü yüksek tut; bu dünyayı bırak, ondan vaz geç.

5421 Bu dünya, içi engerek yılanı dolu, bir zindandır; onu bırak, aydın ve hakikî dünyaya ulaşmağa çalış.

5422 Bu duru canın kalıbı olan vücûd bu kara toprak tıkacıdır; ey gönlünde hazineler taşıyan insan, kara toprak bunlar ile dolar.

5423 Bu dünya bir zindan, karanlık bir kuyudur; burası dâimâ belâ, mihnet ve felâketler ile doludur.

5424 Zindanda bulundığun müddetçe ne huzûr istersin, aklına ve kalbine gelen ne gibi şeyi arzu edebilirsin.

5425 Bu bir avuç kara topraktan vaz geç, büyük ve ebedî diyârı iste; bu serâba neden aldanıyorsun.

5426 Bu toz, toprak ve dumanın fevkına yüksel, duru ve ebedî diyârı iste, gözünü aç.

5427 Sen ne kadar çok yaşarsan-yaşa, ölüm nihâyet bir gün gelip, seni yakalar, ey günüm.

5428 Dünya malı ne kadar artarsa, onun derdi zevkinden daha fazla olur, ey yiğit oğul.

5429 İnsan binlerce sene yaşayıp, arzu ettiği şeylere kavuşsa bile, yine dileği bitmez.

5430 Temiz kalpli ve bu zemâne oku ile gönülü yaralanmış olan kimse ne der, dinle.

5431 İnsan bin yıl yaşasa bile; arzu ve ihtiyaclarının hepsini tamamlayamaz.

5432 Arzu eden kimse her çeşit dilekte bulunur; arzusunun tükenmesi ile ancak onun dilekleri sona erer.

5433 Sözün faydası çok söylemekte veya söylenenleri hayretler içinde çok dinlemekte değildir.

5434 Sözün faydası işittiğin sözü işe tatbik etmekte ve böylece kendini doğru yola yöneltmektedir.

5435 Çok söz söyledim, sen hepsini dinledin; bu sözlerime göre hareket et ve bunların faydasını gör.

5436 Dilim kendisini tutamadı ve çok konuştu; sözüm azalmadı, fakat itibârı azaldı.

5437 Ey hukümdar, Tanrı sana tevfik versin de çok iyilikler yap.

5438 Tanrı sana dileğini versin ve seni korusun; ey hukümdar, sen beni duâda unutma.

5439 Sözünü kesti, ayağa kalktı; hukümdar: — Bir az daha otur — diyerek, onu alakoydu.

5440 Her türlü yiyecek ve içecek çıkardı: — Ey aziz insan, azıcık bunlardan tat — dedi.

5441 Odgurmış elini uzatıp, bir lokma aldı; bir az yedi ve içti.

5442 Yemekten elini çekti ve fazla yemedi; Tanrıya şükür etti, onun ismini zikreyledi.

5443 Odgurmış ayağa kalktı ve selâm verdi; hukümdar da ayağa kalkıp, ona mukabelede bulundu.

5444 Odgurmış odadan çıktı, hukümdar da onu teşyi için, arkasından geldi.

5445 O hukümdar ile vedâlaştı, müsâfaha ettiler; hukümdar mahzun bir hâlde kaldı.

5446 Odgurmış oradan ayrılıp, dağlara doğru gitti; kardeşi elini öptü ve bir müddet berâber yürüdüler.

5447 Odgurmış kardeşini geri çevirdi; Öğdülmiş onunla vedâlaşarak, ayrıldı.

5448 Öğdülmiş evine gelip girdi; içinde bir boşluk hâsıl oldu; keder ve kaygıdan gözüne uyku girmedi.

5449 Doğudan güneş başını yukarı kaldırdı; dünyanın her tarafı kuğu rengine büründü.

5450 Güneş çıktı, göğüsünü yükseltti; dünyanın her tarafı saçılan kâfûr ile doldu.

5451 Dünya, melek yüzü gibi, parladı; gök yüzü kâfûr saçılmış gibi oldu.

5452 Yatağından çabucak kalktı ve âbdest alarak, ihlâs ile namâzını edâ etti.

5453 Giyindi ve evinden çıkıp, atına binerek, saraya gitti.

5454 Atından inip, saraya girdi; içeriye doğru yürüdü; hukümdarın dâveti üzerine, huzûra girdi.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

5455 Hukümdar önce Odgurmış'ı, onun ne kadar kaldığını ve ne zaman gittiğini sordu.

5456 Sonra: — Ey Öğdülmiş'im, yemek bana artık zehir oluyor — dedi —

5457 Bugünden sonra nasıl yaşarım; omuzlarım çöktü, artık bir daha kalkamaz.

5458 İmdi bu beyliğe ve insanların yükünü taşımağa ne lüzûm var; bu endişe ve kaygı kalbimi parçaladı.

5459 Halkı idâre eden veya beyliğin bütün işlerini gören bir bey hizmetkârsız yapamaz.

5460 Hizmetkâr olunca da, şüphesiz, mal ve servet lâzımdır; mal olmazsa, başkasının hizmetine kimse girmez.

5461 Ordunun başında bulunan ve hayatını fedâ ederek, beyin emirlerini yerine getiren insan ne der, dinle.

5462 Hazine ve ordu beylerin kuvvetini teşkil eder; bu ikisi ile insan kendi öcünü alır.

5463 Bu ikisi ile bey büyüklük bulur; bu ikisi bir araya gelirse, beylik tacı azamet kazanır.

5464 Asker toplamak için, çok masrafa lüzûm vardır; mal toplamak için de bile-bile cebir kullanmak gerekir.

5465 Benim ancak bir sırtım ve bir tek boğazım var; niçin bu kadar insanın vebâlini yükleneyim.

5466 Ne kadar fakir olsa bile, insan aç kalmaz; bu ölüm her yaşayandan bir gün öcünü alır.

LXXII.

ÖĞDÜLMİŞ HUKÜMDARA MEMLEKETİ TANZİM ETME USÛLÜNÜ SÖYLER

5467 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Hukümdar önceden her türlü tedbiri alsın — dedi —

5468 Onun ağzından fenâ ve yakışıksız söz çıkmasın; ey bilgisi nehirler gibi bol olan, Tanrı bunu hoş karşılamaz.

5469 Bu beylik mesnedine sen isteyerek gelmedin; onu Tanrı kendi fazlı ile sana ihsan etti.

5470 Lütuf ederek, sana bu beyliği verdi; ey bilgisi geniş olan insan, buna şükür et.

5471 Hâlis gönül ve temiz kalple Tanrıya ibâdet kıl, halka merhamet ve şefkat göster.

5472 Heva ve hevesini yenerek, akıl ile ona hâkim ol, bilgi ile nefsin başını ez.

5473 Bilgi veren ve bilgi ile nefis ve hevaya hâkim olan insan ne der, dinle:

5474 Vücûdun doğru olmasını istersen, heva ve hevesin boynunu ez; heva ölürse, vücûdun eğriliği düzelir.

5475 Gayret et, hevanın esiri olma; heva ve nefis, bunların ikisi de din hırsızıdır.

5476 Ey hukümdar, sen nasıl böyle âciz duruma düştün; her türlü iyiliği yapabilirsin, kuvvet ve kudretin var.

5477 Niçin bu kadar çok kederleniyorsun, neden bu hayatı kendine zehir ediyorsun.

5478 Hazinen çok, adamların ve askerin var; her türlü işe yol gösteren bilgi ve akla sâhipsin.

5479 Hazineni aç ve servet dağıt, adamlarını sevindir; onlar senin her arzunu yerine getirirler.

5480 Düşmana karşı koyan cesûr insan ne der, dinle; altın ve gümüş veren düşmanını mağlûp eder.

5481 Eğer sen her vakit üstün gelmek istersen, adamlarını memnun et ve onlara değer verip, öğerek, şevke getir.

5482 Adamlarını önce memnun et, sonra onlardan iş bekle; bütün arzuların yerine gelir; düşman önünde boyun eğer.

5483 Adamların çok ve kalabalık olsun, onları sevindir; onlar da bir gün senin için sevgili canlarını verirler.

5484 Asker ve ordu ile bu düşman kâfirini ez; gönül temizliği ile Tanrıdan kuvvet ve tevfik dile.

5485 Asker, ordu ve silâhını kâfirlere çevir; kâfirler ile dövüşürken ölmek, ölüm değildir.

5486 Onların evini-barkını yak, burkanını kır; yerine câmi yap, etrâfına islâm cemâati toplansın.

5487 Oğlunu ve kızını esir ederek, kul ve câriye et; oradan aldığın servetle hazine kur.

5488 İslâmiyeti aç, şeriati yay; böylece seçkin bir şahsiyet olur ve iyi bir nâm kazanırsın.

5489 Müslümanlara karışma ve onlara tecâvüz etme; ey hukümdar, onların karşısında Tanrı vardır.

5490 Müslüman müslüman ile kardeştir; kardeşe karşı düşmanca davranma, onlar ile her vakit iyi geçin.

5491 Halka huzûr ve râhat sağlayacak bir nizam kur; sana hayır-duâ etsinler.

5492 Tanrı sana bunun ecrini verir; her iki dünya senin olur, ey cahraman.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

5493 Hukümdar: — Bu sözleri güzel söylüyorsun — dedi — ben de aynı şeyleri yapmak istiyorum.

5494 Ey yiğit, bununla meşgûl olacak insan nerede, bu işleri başarmak için sen bana yardım et.

5495 İlk önce memleket düzene girmeli ve fesad ortadan kalkmalıdır; iç ve dış işlerin iyi yürümesine dikkat etmelidir.

5496 Dostlarını ihsanlarda bulunarak, sevindir; düşmanlarını acımadan sürgün et.

5497 Bunun için ilk önce memleket düzene girmeli ve bütün meyhâneler ortadan kaldırılmalıdır.

5498 Memlekette bu kötü yerler tasfiye edilmeli; halka kanunla, her bakımdan, düzen verilmelidir.

5499 Huzûr ve memleketin nizâmı nerede, bunun için kendim uğraşamıyorum; iş iş üzerine yığıldı, gözümü yumacak vaktim yok.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

5500 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey hukümdar, işi sürüncemede bırakma, her işle meşgûl ol — dedi —

5501 Yapacağın işi niçin geri bırakıyorsun; işini geri bırakma, yap; ömür geçip gidiyor.

5502 Bugünkü işi yapmazsan, yarının işi de buna eklenir; iş iş üzerine gelir ve yığılır, kalır.

5503 Bugünkü işini yarına bırakma; yarın işin olursa, bu yapılamadan kalır.

5504 Halkın ve kendinin yarın huzûra kavuşabilmeniz için, bu memleket işlerinin günü-gününe görülmesi lâzımdır.

5505 Zâlim olma, zulmü kötülere karşı tatbik et; bütün memleketi kötülerden temizle.

5506 Doğru ol, doğru yola git ve her vakit doğruluk ile hareket et; böylece kötü ve eğri yola gelir ve tavrını değiştirir.

5507 Bu ters tabiatli, zararlı ve kötü adamların eli-kolu bağlanmadıkça, işler selâmetle yürümez.

5508 Kötüyü kendine yaklaştırma, zararı dokunur; dâimâ uyanık ol ve doğru insanlar ile yaşa.

5509 Doğru ve dürüst gönüllü, düşüncesi, sözü, işi ve bütün hareketi iyi olan insan ne der, dinle.

5510 Kötüye katılma ve doğruluktan ayrılma; kötüler arasında doğru insanın güneşi kararır.

5511 Kötülük yapanlar husrâna mahkûm olurlar; kıyâmet gününde Tanrının karşısına doğru insan olarak çık.

5512 Ey hukümdar, çâresiz, sana adamlar lâzımdır; beyler fesâdı bunlar ile ortadan kaldırırlar.

5513 Bir çok adamlar toplamalı ve onlara ihsanlarda bulunmalı; fakiri zenginleştirmeli ve açı doyurmalıdır.

5514 Hizmette bulunan kimse bir şeyler ümit eder; hizmetkâr ümidini keserse, durmaz, gider.

5515 Ey hukümdar, hizmetkâr bir kaç türlüdür; bunları seç ve ayrı-ayrı muâmeleye tâbi tutarak, hizmet gördür, yollarını şaşırmasınlar.

5516 Onlardan biri şeref için çalışır; onu, şeref vermek suretiyle, tatmin et.

5517 Biri mal ve mülk ister; ona mal ver, canını sana fedâ etsin.

5518 Bâzısı hem mal, hem şeref ister; bir de unvan, hil'at ve nüfûz peşindedir.

5519 Eğer cesûr ve kahraman kimse ise, ona gümüş ver; kılıç kullansın, sana şehir ve memleketler fethetsin.

5520 Bilgili, akıllı ve temiz kalpli insan ise, ona hurmet göster, ihsanlarda bulun ve himâye et.

5521 Kötü ve zâlim olan kimseyi yükseltme, ona memlekette nüfûz vermez; seni çok üzer.

5522 Zâlim ve kötü kimseyi yükseltme ve onu zengin etme; o sana, şüphesiz, ilâc ve devâyı zehir hâline getirir.

5523 Böke yavgusu ne der, dinle; en zayıf insan bile, zenginleşirse, ferman dinlemez olur.

5524 Ey kudretli hukümdar, kötüleri servet sâhibi etme; kötüler, zenginleşince, hâl ve tavırlarını değiştirirler.

5525 Eli darlıkta kalıp, muhtâc duruma düşünce, iyilerin bile tavır ve hareketi bozulur.

5526 İyi tabiatli insanın da, muhtâc duruma düşünce, iyiliği nisbetinde hareketi kötüleşebilir.

5527 Kötüye değer vermezsen, o gittikçe tavır ve hareketini düzeltir; iyiye itibar gösterirsen, onun hâl ve tavrı daha da iyi olur.

5528 Sana gönülden bağlı olan kimseyi kendine yakın tut; hayâsız kimseleri de kendinden uzaklaştır, onlardan kendini koru.

5529 Kim faydalıdır, kim faydasızdır, ey âlim hakîm, sen bunları iyice seç.

5530 Seni seven ve sevmeyenleri de iyice ayırt et; sevene karşı sevimli ve düşmana karşı da yalın ateş gibi ol.

5531 Senin memnûn olmanı istemeyen kimseyi kendinden uzak tut; onu başkalarına da sevdirme ve ona hiç bir vazife verme.

5532 Hiyânet ile emniyeti bir araya getirme; yarayan ile yaramayanı bir arada tutma.

5533 Bir işi iki kişiye birden tevdi etme; onlar birbirlerine yüklerler ve iş yapılmadan kalır.

5534 İşi iş bilen kimselere ver; iş yapamayan insan onu beceremezse, üzülür ve müteessir olur.

5535 Hizmettir diye, olur-olmaz insanlara iş verme; işi sana faydalı olacak şekilde becerikli kimselere ver.

5536 Memleketin faydasını kendi menfaatin ile telif et; başkasının menfaatini düşünüp, ona bağlanma.

5537 Başkasının gönülüne bakma, her kes kendi istifâdesini kollar; memleket menfaatini ara ve kendini zorla fenâ duruma düşürme.

5538 Sana kim faydalı ise, sen de ona faydalı ol; faydasız kimseyi kendinden uzak bulundur.

5539 Faydalı insana her vakit itibar göster; ey hukümdar, lüzûmlu işleri ona gördür.

5540 Ey hukümdar, senin yapacağın işler bunlardır; bunları yaparsan, memleket düzene girer.

5541 Adın iyi olur, kendin kurtulursun; dünyada senden sonra da adını ve sözlerini dâimâ yâd ederler.

5542 Halk zenginleşir, memleket ve saltanat işleri tanzim edilir; ne kadar istersen, o kadar hazine toplayabilirsin.

5543 İçten bağlı olan insan ne der, dinle; onun dili ile gönülü birdir.

5544 Hangi memleketin beyi iyi ve doğru olursa, o memleketin halkı zenginleşir ve başına gün doğar.

5545 Halkın zenginliği beyin zenginliğidir; ister onu, ister bunu temin et.

5546 Şehir ve kasaba içinde hırsızı ortadan kaldır, yolcu ve kervan emniyet içinde sefer etsin.

5547 Memleket içinde halka zulüm edenleri yok et, dış eyâletlerde de bir tâne yol kesen şaki bırakma.

5548 Kötüyü, ceza vererek, doğru yola getir; kötüye kötü muâmele lâyıktır, sen de öyle yap.

5549 İyinin serbest dolaşabilmesi için, kötünün ya zincirde veya zindanda olması lâzımdır, ey metin yürek.

5550 Bir de memleketin ahâlisi bir kaç türlüdür; her kesin râhatça çalışabilmesi için, bunlara ayrı-ayrı muâmelelerde bulunmalıdır.

5551 Onlardan biri âlimlerdir; bunlar insanı devlet ve saâdete kavuşturlar.

552 Onlara izzet ve ikrâmda bulun, ne derlerse, yap; şeriat yolunu tut, hukümlerine itiraz etme ve önlerinde hurmetle eğil.

5553 Ey hakîm hukümdar, onların hukukunu muhâfaza ve yiyecek, içeceklerini temin et, muhtac duruma düşmesinler.

5554 Gönül huzûru ile öğretsinler, bilgisizler de onlardan bilgi öğrensinler.

5555 Bunlardan sonra muhtesipler gelir; ey kudretli, bunlar kuvvetli olmalıdırlar.

5556 Fâsık, serseri ve başı-boş dolaşanları inzibat altında bulundursunlar; mescidleri cemâat ile dolu tutsunlar.

5557 Bundan sonraki zümre senin hizmetinde bulunanlardır; mâni olamazsan, sana karşı gelebilecek olanlar bunlardır.

5558 Bunlar yük altına girmezler; hizmetleri nisbetinde bunların yükünü sen kendin yüklenmelisin.

5559 Bunlardan sonra avâm kısmı gelir; bunlara kanunu tatbik et ve iyi bak.

5560 Bunlar da üç zümredir, bunları birbirlerinden ayrı tut; onları zorlama; zorlarsan, bu memleket için felâket olur.

5561 Bunlardan biri zenginlerdir, ey kudretli insan, halk arasında kuvvetli olanlar bunlardır.

5562 Bunlardan sonra orta hâlli insanlar gelir; orta hâlliler zenginlerin yaptıklarını yapamazlar.

5563 Bunlardan sonra fakirler gelir; her şeyden önce bunlar korunmalıdır.

5564 Zenginlerin yükü orta hâllilere yüklenmemelidir; yoksa, bu orta hâlliler bozulur ve büs-bütün sarsılır.

5565 Orta hâlli kimselerin yükünü fakirlere yüklememeli; yoksa, fakir açlıktan kırılır ve mahvolur.

5566 Fakiri korursan, o orta hâlli olur; orta hâlli bir az kendisini toplarsa, zengin olur.

5567 Fakirler orta hâlli olursa, orta hâlliler zenginleşir; orta hâlliler zenginleşirse, memleket zengin olur.

5568 Memleket düzene girer ve halk huzûra kavuşur; o zaman sen de çok hayır-duâ alırsın.

5569 Uç-Ordu hanı ne der, dinle; ey fânî insan, iyi ad dile.

5570 Kim iyi ad bırakarak, ölürse, onun adı hayır-duâ ile yaşamakta devam eder.

5571 Kim ölür ve hayır-duâ ile anılırsa, o yeniden doğarak, tekrar hayat bulmuş olur.

5572 İyi ad ile şöhret kazandıktan sonra, ister yerin üstünde, ister altında ol.

5573 İyi ad lâzımdır, vücud bir gün ölecektir; vücûd ölür, adı kalan insan ebedî olur.

5574 Tebeanın senin üzerinde üç hakkı vardır; bu hakları öde ve onları zorluğa düşürme.

5575 Bunlardan biri memleketinde gümüş temiz kalsın, onun ayârını koru, ey bilgili insan.

5576 İkincisi halkı âdil kanunlar ile idâre et; birinin diğerine tahakküme kalkışmasına meydan verme, onları koru.

5577 Üçüncüsü bütün yolları emin tut; yol kesici ve haydutların hepsini ortadan kaldır.

5578 Böylece tebea hakkını ödedikten sonra, sen de onlardan kendi hakkını isteyebilirsin, ey cömert hukümdar.

5579 Tebea üzerinde senin üç hakkın vardır; bunu onlardan istemelisin, iyice dinle.

5580 Biri halk senin emirlerine hurmet etmeli ve bu emir ne olursa-olsun, onu derhâl yerine getirmelidir.

5581 İkincisi hazine hakkını gözetmeli ve bunu vaktinde ödemelidirler, ey eli açık insan.

5582 Üçüncüsü senin dostuna dost ve düşmanına düşman olmalıdır.

5583 Böylece sen onlara karşı vazifeni yapmış olursun, onlar da senin hakkını ödemiş olurlar.

5584 Ey ulu, bu yolun yolculuğunda bey böyle olmalı, tebea 'da böyle olmalıdır.

5585 Böylelikle halk beyinin iyiliğini görür; bey de huzûra kavuşur ve dünyaya şöhretini yayar.

5586 Ey hukümdar, sana her iki dünyayı te'min edecek kısmet ve saâdet, şüphesiz budur.

5587 Bundan sonra âlimler harekete geçip, ihlas ile halka bilgi versinler.

5588 Muhtesibin de elinde salâhiyet olmalıdır; o da cemâati dolaşarak; kötülüklere mâni olsun.

5589 Satıcı emânetlerini gözetsin; san'at ustaları başkalarını yetiştirmekte devam etsinler.

5590 Çiftçiler çiftlikte gayret etsinler, hayvan besleyenler de onları çoğaltsınlar.

5591 Şimdi senin hizmetinde bulunan kimseler kaldı; düşmana ve kurda karşı koyan bunlardır.

5592 Onları memnûn et, ihsanlarda bulun; dikkat et, onlara başka iş verme; verilmiş ise, onu bu işten al.

5593 Faydalı oldukları nisbette onlara izzet, ikrâm ve ihsanda bulun; gelirlerini artır ve rütbelerini yükselt.

5594 Düşmana ve kurtlara karşı silâhlarını hâzır bulundursunlar; dosta yâr olup, düşmana ölüm olsunlar.

5595 Böylece bütün yakın olanların seçilir ve belli olur; bütün işlerin de durulur ve yoluna girer.

5596 Sen her iki dünyada iyilik bulursun ve Tanrım da senden râzı olur.

5597 Bak, doğruluk budur, doğru ol, doğru; doğruluk seni dileğine kavuşturur.

5598 Sen doğrulukla Tanrının sevgisini kazanırsın; halka kızıp, onlara karşı doğruluktan ayrılma.

5599 Gönülü parlak olan insan ne der, dinle; bak, bunun mânasını bu söz te'yit eder.

5600 Doğruluk yüzünden gök ayakta durur; yer sâbit olduğu için, üzerinde ot ve ekin biter.

5601 Sağa sola meyletme, doğru dur, gönlünü dürüst tut; doğru olan her iki dünyada doğruluk bulur.

5602 Ey hukümdar, işte ben bildiklerimi, gizli-âşikâr, sana arzettim.

5603 Her iki dünya için faydalı olan sözler işte benim sana söylediklerimdir.

5604 Bu dünya huzûru sana dünyayı ve iyi ad bırakmak için çalışman da sana ukbâyı te'min edecektir; ona göre hareket et.

5605 Bütün bu dünya malı kalacak ve kendin bir gün öleceksin; iyi ad kazanmağa çalış.

5606 Bilgili insan buna kıyas ederek, çok güzel bir söz söylemiştir.

5607 Kendim öleyim, adım iyi olsun; her diri nihâyet ölecektir, dünyada adım kalsın.

5608 Mümkün mertebe iyilik yap, iyi ad dile ve bu ebedî ad ile yaşamakta devam et.

5609 Hukümdar bu sözleri duyunca, çok memnûn oldu; sevinçle gönül gözü parladı ve hayattan tekrar tad almağa başladı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

5610 Hukümdar Öğdülmiş'i candan alkışladı, öğdü ve: — Sen kendi bildiğini söyledin — dedi —

5611 Bugünden itibâren Tanrı bana tevfik versin; senin söylediğin sözleri dikkatle yerine getireyim.

5612 Rabbim bana senin gibi bir yardımcı verdi; isterse, onun diğer dileklerimi de vereceğini umarım.

5613 Sen benim bütün arzularımı yerine getirdin; ey iyi tâlih, Tanrı senin de bütün arzu ve dileklerini yerine getirsin.

Bugünden sonra da sen sadâkatle bana yardımda devam et, ey gönülü bana yakın olan insan.

5615 Ben sana inanıyor ve gerçekten itimat ediyorum; ne düşündüğünü bana açıkça söyle, ey güzel yüzlüm.

5616 Sen benim parlak güneşimsin; ben şimdi kusurlarımı senin sâyende görüyorum.

5617 Gönül sâhibi, düşüncesi ve sözü bir olan dost insan çok iyi söylemiştir.

5618 Gönülün tamâmen inandığı kimseyi kendine ayna edin; kendini görebilmek için onu dâimâ karşında bulundur.

5619 İçten bağlı olan kimse insana ayna olur; insan ona bakarak, tabiat ve tavrını düzeltebilir.

5620 Bir kimse birine içten bağlı olur ve gerçekten yakınlık gösterirse, ona itimat edilmelidir.

5621 Sözü itimat edilen kimseye sormalı ve böyle bir kimsenin de sözünü tutmalıdır.

5622 Öğdülmiş hukümdarın sözlerini işitti, yüzü güldü ve sevinerek „baş üstüne!“ dedi.

5623 Hukümdar müsterih olarak, sözünü bitirdi; Öğdülmiş kalkıp, huzûrdan çıktı.

5624 Hukümdar bundan sonra râhatını bırakıp, çok zahmet yüklenerek, ilini tanzim etti ve düzeltti.

5625 Kötüleri kendisinden uzaklaştırdı, bütün iyileri de etrâfına topladı ve onlara çalışma imkânları verdi.

5626 Memleketi duruldu ve halkı da düzene girdi; halkın şikâyeti kesildi ve uzun bir müddet için huzûra kavuştu.

5627 Memleketin refâhı sâyesinde hayatın zevki arttı; hak sevinçle gülerek, günlerini huzûr içinde geçirdi.

5628 Hukümdar Öğdülmiş'i de takdir etti ve ona itimat ederek, bütün işleri eline bıtraktı.

5629 Öğdülmiş bir müddet böyle devam etti; fakat endişe, kaygı içinde kıvranıyor ve kendisini günahkâr addediyordu.

5630 Kendine dikkat etti, hâl ve tavrına baktı; hayatını ve gençliğini boşuna geçirmiş olduğunu gördü.

5631 Gönülü, kalp gözü parlayarak açıldı; gönlünün tamamiyle temizlenmesini arzu etti.

LXXIII.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN GEÇEN HAYATINA ACIYARAK TÖVBE ETTİĞİNİ SÖYLER

5632 Öğdülmiş: — Ben gaflet içinde kendimi mes'ûd sandım; bu gaflet içinde hayatım heder oldu — dedi —

5633 Yaşama kudreti beni terketti, uzaklaştı; ben bu zindeliği bırakıp, elime deynek aldım.

5634 Peşiman oldu ve: — Ah, ne yazık ki, günlerim geçti; ömrüm tükendi, gecem artık kararmaktadır — dedi —

5635 Ben, öküz gibi, heves ve nimet yedim; bilerek-bilmeyerek, bir öküz gibi yaşadım — dedi.

5636 Sonra devam etti: — Ben gaflet içinde kendimi bahtiyar zannettim; günlerimi boşu-boşuna geçirdim.

5637 Gençlik kuvveti beni terkederek, uzaklaştı; bu giden gençliğime acıyor ve yanıp-tutuşuyorum.

5638 Hayat nihâyet sonuna geldi, ölüm yaklaştı; ölüme karşı bir çâre olmadığı gibi, ondan kurtulacak bir yol da yoktur.

5639 Saçım, sungur rengi gibi, kır oldu; sakalım yazdan kalmış kuru ota döndü.

5640 Otuz iki dişimin, bu beyaz incilerimin, ipi koptu ve onlar da birer birer döküldü.

5641 Gözlerim bu güneşli yer yüzünde her şeyi görürdü; şimdi gözlerime karanlık çöktü, önündeki insanları bile göremez oldu.

5642 İyice dinlersem, uzaklardan duyardım; bugün ben artık insanlar ile ancak işâretle anlaşır oldum.

5643 Başım, kuzgun gibi, siyah idi; şimdi başıma kuğu kondu, yaşım da çok ileriledi.

5644 Bugün artık Tanrıya rücû edecek zamanım geldi; günahlarım için, feryâd ederek, ağlamalıyım.

5645 Artık kalkıp, Tanrıya dönmeliyim; günahlarım için, tövbe ve istiğfâr etmeliyim.

5646 Benim artık faydasız şeyleri bırakmam ve gönlümü mâsivadan temizlemem lâzımdır.

5647 Öğdülmiş böylece tövbe ve istiğfar ederek, Tanrıya sığınmak istedi.

5648 Fakat birden bire durup, düşündü ve: — Acele hareket etmemeliyim; çünkü acele etmek zararlıdır; bunu yapmamalıyım — dedi —

5649 İlk önce bu iş için istişâre etmem ve zararlı olan şeylerden vaz geçmem lâzımdır.

5650 Her işi bilerek ve danışarak yapmalıdır; danışmayan her kes işinde zarar görmüş ve sonunda peşiman olup, inlemiştir.

5651 Dinle, Tanrıdan insanlara haber getiren nebî ne der: her yapılacak işe meşveret ile çâre bulunur.

5652 İnsan her işini yakını ile danışmalıdır; her türlü iş danışma yolu ile halledilir.

5653 İnsan işinde ancak danışmak suretiyle muvaffak olur; danışmayan kimse sonunda peşiman olur.

5654 Ben şimdi kardeşimin yanına gideyim ve bu işi onunla istişâre edeyim.

5655 O da mâkûl görürse, ben bu işi yaparım; eğer mâkûl görmezse, bu işten vaz geçerim.

5656 İnsan kendisi kendi işini iyice bilemez; onu başkasına danışarak yapmak faydalı olur.

5657 Danışırsa, insanın bilgisi genişler; eğer bu danışmaya bilgi de katılırsa, o iş, tereddütsüz, elde edilir.

5658 İstişâre eden insan ne der, dinle; insan kendi işini istişâre ile yoluna koyar.

5659 Ne gibi bir iş yapmak istersen, onu başkalarına danış; danışmayan kimseye karışma, ondan uzak dur.

5660 Her hangi bir işe girişmek istersen, önce istişâre et; dilek ve arzularını iştişâre ile yerine getir.

5661 Gece yattı, sabah kalkıp, âbdest aldı; atına binip, saraya gitti.

5662 Müsâade isteyip, hukümdarın huzûruna girdi; hukümdar ona iltifat ederek, yer gösterdi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA SUÂLİ

5663 Hukümdara arzetti ve: — Ben bugün kardeşimi şöyle bir ziyâret etmek istiyorum — dedi —

5664 Müsâade ederseniz, oraya gideyim; ziyâret edip, çabucak buraya dönerim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5665 Hukümdar: — Git, ona benden de selâm götür, ey bilgisi kâmil insan — dedi —

5666 O sırrını doğruca Tanrıya ulaştırdığı vakit, duâda beni de unutmasın.

5667 Günahlarımın affını Tanrıdan niyâz eylesin; belki kerîm rabbim bu duâ sâyesinde beni affeder.

5668 Öğdülmiş „baş üstüne!" diyerek, kalkıp çıktı ve sevinç içinde evine döndü.

5669 Dünya yüzü altın rengine girdi; güneş yakut rengini safrana çevirdi.

5670 Gök kaşlarını çattı, yüzünü kararttı; bütün insanların gözünü tutup bağladı.

5671 Öğdülmiş namazını kıldıktan sonra, yatağa girdi; bir müddet düşünerek, uyanık kaldı, sonra bir parça daldı.

5672 Bir az uyudu, tekrar bir müddet uyanık yattı; düşünceleri onu bırakmadı, tekrar kalktı.

5673 Tekrar yattı ve uzun bir müddet uyudu; kendi-kendine ürkerek, birden uyandı.

5674 Düşünceler içinde bir daha gözlerini kapatamadı; uyuyamadı ve kendisini çok yalnız hissetti.

5675 Dikkat etti, önce Müşteri yıldızı kalkıp, alev gibi, yerden yükselmeğe başladı.

5676 Sonra Aygır ile Yıldırık yıldızları parladı, bunlara bir de Erentir katıldı; bu yıldızları kendine işâret bil.

5677 Seher kuşu kalktı ve göğe doğru yükseldi; Mezâmir okur gibi, yabancı bir dilde ötmeğe başladı.

5678 Başını kaldırdı ve şarka doğru baktı, güneşin yerinden kopup, yükselmeğe başladığını gördü.

5679 Yerden yukarıya doğru mızraklar budaklandı; gök yüzü ateş ve alev hâline geldi.

5680 Dünyanın yüzü, sevgilinin gülümsemesi gibi, parladı; kederler dağıldı ve sevinçler başladı.

5681 Öğdülmiş yerinden kalktı, âbdest aldı ve namazını kıldı; atına binip koşturarak, dağa doğru koyuldu.

5682 Oraya varınca, atından indi ve yavaşça kapıyı vurdu; kardeşi ibâdeti bırakıp, kapıyı açtı

5683 Öğdülmiş ona selâm verdi, Odgurmış da buna mukabelede bulundu.

5684 Müsâfaha ederek, birlikte eve girdiler, kardeşi söz açarak, ona sordu.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

5685 Ey kardeşim, niçin geldin, söyle; seninle buluşalı henüz bir ay bile geçmedi — dedi —

5686 Senin gönülünü bir az düşük görüyorum; penbe yüzünü de daha sararmış buldum.

5687 Başına ne gibi bir derd geldi, neyin var, bana söyle, izah et.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5688 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Kardeşim zemâne ok ile beni vurdu, gönlümü yaraladı — dedi —

5689 Eğer zemâne öğüt ve nasîhati ile gönülü aydınlatırsa, o gönül ölmüş olsa bile, yeniden dip-diri olur.

5690 Gaflet yüzünden bu gönlüm uyumuş idi; bu zemâne nasîhati beni uyandırdı.

5691 Gönül gözü ile bakarak, şöyle bir denedim ve doğru yoldan ayrılmış olduğumu hayretle gördüm.

5692 Hayat sonuna geldi, yüküm ağırlaştı; benim artık günahlardan tövbe etme zamanım geldi.

5693 Hayatım boyunca insanlara hizmet ettim; bu ihmâl ve gaflet uykusu içinde Tanrıya ibâdet geri kaldı.

5694 Mâsivâ karşıma çıktı; hayat ise, gitmektedir; hayat tükenir, fakat bu dünya kalır.

5695 Ben dünyayı hayat için arzulamıştım; hayat tükendi, bu değersiz dünyanın şimdi ne lüzûmu var.

5696 İşte bu bugünkü günüm geçmektedir, acabâ ben o gelecek gecemi kazanabilecekmiyim.

5697 Saçım, bahar kelef otu gibi, kurulaştı; sakal ise, sungur tüyü gibi, alaca oldu.

5698 Ey zeki insan, yarınki işimin arzu ettiğim şekilde olması için, benim bugünden hazırlık yapmam lâzımdır.

5699 Buna benzer şöyle bir söz vardır; ey temiz kalpli insan, bu söze göre hareket et.

5700 Ben bu geçmiş hayata peşimanım; ey güzel yüzlüm, acabâ bundan sonraki günlerim nasıl geçecektir.

5701 Gençlik günlerim boşuna geçti ve yazık oldu, bâri o gelecek gecelerim heder olmasın.

5702 Yarın için bugünden hazırlık gör; bilgili ve zeki insan bana böyle söyledi.

5703 Gâfil olma, bu ibâdet işini bugün yap; bu işi bugün yaparsan, yarın için hazırlık görülmüş olur.

5704 Öküz gibi yedim, içtim ve ömrümü boşuna geçirdim; vakıt geçmeden, vücûdu riyâzâta çekmeliyim.

5705 O pek çok arzu ve nimetlere nâil oldu ve semirdi; artık vakti geldi, bugün onu zayıflatmalıyım.

5706 İstediği gibi hareket ederek, huzûr içinde çok yattı; bugünden itibaren artık ayak üzere dursun.

5707 O bir çok insanları kendisine düşman etti; ben artık iyilikler yaparak, onları tekrar memnun etmeliyim.

5708 İnsanlara karşı pek çok el ve dil uzattım; bugün dilim bunlardan istiğfâr etmelidir.

5709 Ben insanları çiğneyerek, çok dolaştım; ey insanların azizi, artık kendimi ayak altına almalıyım.

5710 Ben bir kaçağım, rabbimden kaçmış bir âsîyim; bütün varlığım boyunca günâha batmıştır.

5711 Bugün ben tövbe ederek, ona rücû ve rabbimden bunun affını niyâz etmeliyim.

5712 Ölüm henüz yakama yapışmadan, ibâdet ile meşgûl olmalıyım; ölüm bir kere yakaladı mı, artık ibâdet mümkün olmaz.

5713 İşit, derin bilgili insan ne der, dinle; ey haşîn gönüllü insan, işte sana nasîhat veriyor.

5714 Ölüm gelmeden Allaha yönel, kendini topla; ölüm yakalayınca, peşimanlık fayda etmez.

5715 Ölümü unutma, tövbeye hazırlan; gâfil olma, ölüm gelir ve yakana yapışır.

5716 İbâdeti gençlik çağında yerine getir; ihtiyarlık gelince, insanın kuvveti kalmaz.

5717 Hayatı aziz bil, ibâdete acele et; ölüm henüz yakalamadan, uyanık dur ve dikkatli ol.

5718 Ölüm henüz yakalamadan, uyanık ol, dikkat et; ölüm yakalayınca, bak, bundan bir fayda gelmez.

5719 Ben şimdi oradan kalkıp, sana geldim; iyice düşünerek, bu hususta bana yol göster.

5720 Sen benim candan bağlı kardeşimsin; ey kahraman, söyle, ne yapmak lâzımdır.

LXXIV.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E TAVSİYEDE BULUNDUĞUNU SÖYLER

5721 Odgurmış cevap verdi ve: — Ey kardeş, sözümü dinle; ey gönlü gönülüme uyan — dedi —

5722 Sen çok iyi niyet etmişsin, Tanrı seni muvaffak ve mes'ûd etsin.

5723 Bu iş için tek bir bilgi kâfi değildir; bunun için dünyada yapılacak pek çok iş vardır.

5724 Onlardan biri şudur, dinle, sana söyleyeyim; muvâfık görürsen, düşün ve ona göre hareket et.

5725 Bugün orada bulunmak senin için daha iyidir; burada durmak da benim için daha iyidir.

5726 Memleket bugün senden çok istifâde görmektedir; bu faydaya halel gelirse, yerini lânet ve bed-duâ alır.

5727 Hukümdar sana memleket işlerinde salâhiyet verdi; sen iyiliklerin ve halîm, selîm varlığın ile tanınmışsın.

5728 Halk huzûra kavuştu ve memleket işleri düzene girdi; halk durmadan sana hayır-duâ etmektedir.

5729 Başkalarına faydalı olan kimse ne der, dinle; başkalarına faydalı olan insan insanların başıdır.

5730 İnsanlar arasında insan olan kimse, başkalarına faydası dokunan kimsedir.

5731 Başkalarına faydası dokunmayan kimseler insanların menfûrudur; faydalı insandan bütün memleket istifâde eder.

5732 İnsan gönlünde iyi niyet besleyerek hareket ederse, o dünyada istediği her işte muvaffak olur.

5733 İyi niyetle hareket eden insan her vakit iyilik görür; niyetini tahakkuk ettiremese bile, bunun ecrini bulur.

5734 Emniyet ve kanun memleketin huzûrunu te'min eder; gerek hukümdar, gerek halk senden memnûndurlar.

5735 Her tarafta iyi kanun ve idâre hâkim oldu; kötüler hiyle ve sahtekârlıklarını terkedip, ortadan kayboldular.

5736 Sen bunları bırakıp, buraya gelirsen, bütün bu işler bozulur ve sen de peşiman olursun.

5737 Bu kanun ve nizam yine değiştirilir, memleket bozulur ve yaptıklarından hiç bir eser kalmaz.

5738 Senin yerine bir kötüsü geçer ve hiç kimseye râhat ve huzûr yüzü göstermez.

5739 Kötü insan hukümdarı da kötülüğe sevkeder, kötülere hizmet eder ve böylelikle kötü bir iz bırakır.

5740 Bir olan Tanrı bunu sana soracaktır; Tanrı hesap soracaktır, bundan başka iyi bir ad bırakmak da vardır.

5741 Kötülük yapmamalı, kötü kanun vaz'etmemeli ve kötülük yapanlara da uymamalıdır.

5742 Tabiati ve gönlü doğru olan insan ne der, dinle; bu senin için bir nasîhattir, dikkat et ve bunu unutma.

5743 Kötüye katılma ve kötü nizam kurma; kötülük yapana da müsâmaha gösterme.

5744 Sen iyilik yap, iyi nizam kur; her iki dünyada da kötülük görmeden, yaşa.

5745 Tanrı sana, iyilik yapmak ve her türlü iyiliklere erişebilmek için, tevfikini refik etmiştir.

5746 Bu iyilikleri niçin bozarsın, ey gönülü diri, bunun sana zararı dokunur.

5747 Memleket menfaatini tehlikeye düşürerek ve kendi menfaatini de bırakarak, buraya gelmekten ne gibi bir fayda umuyorsun.

5748 Benim için burasının daha iyi olduğunu sana anlatayım, ey güzel yüzlüm.

5749 Ben şahsan dünya ve devletin ne olduğunu görmedim, dilek ve arzulara da gönül vermedim.

5750 Halk ile karışarak, hareketlerimi onlara uydurmamış olduğum gibi, beylerin maiyetinde yaşamanın usûl ve âdâbını da öğrenmedim.

5751 Ben bu dünya malını görmediğim gibi, iyi veya kötü, bu insanların hâline de vâkıf değilim.

5752 Bu durumu bile-bile ben oraya gider ve ibâdeti bırakırsam, çok fenâ bir iş yapmış olurum.

5753 Altın ve gümüş görmemiş olan bir kimse bunları bulursa, onun tabiati değişir ve kendi üzerine bin bir lânet çeker.

5754 Şimdi dinle, tüccarlar ve dünyayı dolaşan Hıtay kervanları başı ne der.

5755 Fakir ve zarûret içinde yaşayan bir kimse zenginleşirse, bütün iyi hareketlerini terkeder.

5756 Eğer bir fakir kimse servete kavuşursa ve zenginleşirse, doğruluk yolundan çabucak ayrılır.

5757 Devleti görmemiş olan bir kimse saâdete kavuşursa, onun tabiatı gittikçe bozulur ve memlekete felâket getirir.

5758 İdârede bulunmamış bir kimse memleketin idâresini eline alırsa, hem eli hem de dili ile halka zulüm eder.

5759 Sen imdi dünya ve devletin her çeşidini elde ettin; gönlüne hâkim olarak, heva ve nefsine mâni oldun.

5760 Gözün tok ve gönlün de huzûr içinde, hukümdar ile birlikte, iyi yolda yürüyorsun.

5761 Bunların hepsi sana Tanrının bir fazlıdır, o sana her türlü iyiliği vermiş ve seni sevindirmiştir.

LXXV.

DOĞRULUĞA KARŞI DOĞRULUK VE İNSANLIĞA KARŞI İNSANLIK GÖSTERİLMESİNİ SÖYLER

5762 Bu bir türlüsüdür; birini daha dinle, ben onu da sana izah edeyim.

5763 Sen bir şeyi acabâ unuttunmu, yoksa bu kapalımı kaldı; ne fayda umarak, bu işi yapmak istiyorsun.

5764 Bilirsin ki, dünyada vefâlı insanlar çok takdir edilir ve alkışlanır, ey aziz insan.

5765 Dünya yaratılalı beri bir kanun ve âdet vardır ve bunun nişânesi de insanlara karşı insanlık göstermektir.

5766 İnsan iyiliğe karşı iyilik yapar; hattâ bir iyiliğe on iyilik ile mukabele etmelidir.

5767 Kimin soyu babadan temiz ise, ondan memlekete iyilik ve fayda gelir.

5768 Eğer ana hırsızlık suyunu gizlice alır ve bundan bir oğul doğarsa, o memleket için bir âfet olur.

5769 Şimdi hukümdarın iyiliği için çalış, sen ondan, yiyecek, giyecek gibi, bir çok nimetler gördün.

5770 Bütün bu fazîletlere, bilgi ve anlayış sâhibi olmana hukümdar sebep oldu ve bu yüzden sana bütün kapılar açıldı.

5771 O sana unvan ve rütbeler verdi, seni yükseltti; iyilik kapılarını o sana açtı.

5772 Bu iyilikleri, acabâ unuttunmu; ey gönülü diri; bütün bunlara karşı hiç bir mukabelede bulunmamalımı.

5773 Ey kardeş, ben bir az sertçe konuştum; bana kızma, hiddetlenme ve gönlün kırılmasın.

5774 Doğru söz sert olur ve gönüle acı gelir; bu sözün mânasını iyice rûhuna sindirirsen, faydası senin için tatlı olur.

5775 Eğer sana sert söz söyleyen olursa, buna kızma; doğru söz sert olur, sen buna karşı sertlik gösterme.

5776 İmdi buna benzer bir sözüm var; ey güzel yüzlüm, onu dinle.

5777 Doğru söz acıdır; onu hazmedebilirsen, yarın faydasını görürsün, o sana zevk verir.

5778 Doğru söz, bak, gönüle acı ve sert gelir; sert söz doğrudur; o doğru söz nerede.

5779 Sen henüz küçük iken, baban öldü; sen de bilgi ve fazîlet kazanarak, saâdete ermemiş idin.

5780 Hukümdar seni aldı ve terbiye etti; bu sâyede imdi sen insanlar sırasına girdin.

5781 Bu kul-câriye, at-aygır ve bütün bu yer-su hukümdardan geldi ve sana devlet kapısı açıldı.

5782 Sen her türlü nîmet ve iyilikleri buldun; adın memlekette yayıldı ve sen de meşhur oldun.

5783 Şimdi bütün bunlara karşı kalkıp, düşman gibi, ondan yüz çevirmek sana yakışırmı.

5784 Onun için faydalı olabileceğin bir zamanda ondan kaçıp, uzaklaştırsan, onun gönlünü ıztırap içinde bırakmış olursun.

5785 Hukümdar sana her türlü iyilikleri yapdı; ey şöhretli insan, buna mukabele etmek gerekmezmi.

5786 İnsanlar gördükçe seni öğsünler, memlekette adın vefalı insan olarak yayılsın.

5787 İnsanların iyisi ne der, dinle; gerçek insanların nişânesi insanlıktır.

5788 Ey mert insan, insan ol ve bu vasfınla yüksel; insan insanlık yolunu böyle târif etti.

5789 İnsan ol, insanlara karşı insanlık yap; insan vasfını kendin için en yüksek bir unvan olarak taşı.

5790 Hukümdar sana iyilik yaptı, sen de bu iyiliği iyilik ile karşılamağa çalış.

5791 İyiliği karşılıksız bırakmayan kimse, insanların iyisi, halkın seçkini ve insanlık nişânesini taşıyandır.

5792 Sen bilgisiz, değersiz, küçük bir çocuk idin; sana o destek oldu ve saâdet içinde o seni ylükseltti.

5793 Canını ve tenini şimdi ona feda et; uyuyup yatma, gece-gündüz onun hizmetinde bulun.

5794 O iyilik karşılığında bu iyilik hazır olsun; Tanrı sana da buna mukabil iyilik verir.

Kalbi yakın olan ve içten bağlılık ile insanlık yolunda yürüyen adam ne der, dinle.

5796 Sen kimin ekmeğini yersen, onun işini gör; bağlılığını gittikçe arttır ve yediğin ekmek sana halâl olsun.

İnsan olanlar tuz-ekmek hakkını gözeterek, bunu verene canlarını feda ederler.

5798 Bütün dilek ve arzularını buldun ve iyi yola girdin, bugün sen de iyilikle ona faydalı ol.

5799 Sen sırma giydin ve vücûdunu ipekler ile örttün; hased edenlerin gözleri sana bakıp, kamaştı.

5800 Şimdi sen hukümdara iyi nâm kazandır; düşmanlar bunu görüp, sinsinler ve yabancılar boyun eğsinler.

5801 Sen huzûr içinde bin türlü arzu ve nîmetlere nâil oldun; bir boğa gibi, boyun ve enseni kalınlaştırdın.

5802 Bu kuvveti şimdi hukümdarın hizmetine kullan; uzun ömürlü olması için, halk ona hayır-duâ etsin.

5803 Sen dünya malını topladın ve zenginleştin; her türlü arap atlarına, cins atlara ve taylara mâlik oldun.

5804 Bu malı kullan ve hukümdarın uğrunda onları fedâ et; onun arzuları yerine gelsin ve yüzü gülsün.

5805 Hukümdar bugün huzûr içinde tahtına çıksın; onun düşmanı uzaktan başını eğip, yer öpsün.

5806 O sana salâhiyet verdi ve emirlerinin dinlenmesini sağladı; dost-düşman, her kes sana bakıyor.

5807 Ey dostum, sen şimdi hayır-duânın artmasına bak; saâdet ve huzûr içinde uzun bir ömür sür.

5808 Asıl insan böyle iyilik yapar ve onun adı dünyada ebedî kalır.

5809 Arapçada insanların aslını bilmeğe yol açan çok iyi bir söz vardır.

5810 İnsanların aslına onun hareketi şâhiddir; hareketi nasıl ise, aslı da odur.

5811 Kiminin aslı iyi ise, onun hareketi aslına uygun olur; kötünün aslına onun kendi tavır ve hareketi delîldir.

5812 Ey temiz tabiatli insan, hukümdar tavır ve hareketini değiştirirse, onu tekrar doğru yola sevk et ve bilgi ile onu aydınlat.

5813 Bütün iyilikler hukümdar yanındadır; bu iyiliği bırakıp, sen bunun dışında kalma.

5814 Bana itimat ederek, benim ile istişârede bulundun, ben de bütün bildiklerimi söyledim.

5815 Benim söylediklerim ile kendi bildiklerini iyice mukayese eder ve dikkatle gözden geçirirsen, işin kolayca halledilir.

ÖĞDÜLMİŞ'İN ODGURMIŞ'A CEVABI

5816 Öğdülmiş sevindi ve: — Ey kardeş, büyük insan böyle olmalıdır — dedi —

5817 Bu sözleri bugün çok iyi söyledin; bu düğüm benim için çözülmüş oldu.

5818 Bütün bu söylediklerin benim için mechûl bulunuyordu; izahların ile bu örtüyü kaldırdın.

5819 İmdi ben bu arzumdan vaz geçtim, Tanrı bana destek ve yardımcı olsun.

5820 Rabbim beni korusun, gönlümü temiz tutsun ve hareketlerimde, beni doğru yoldan ayırmasın.

5821 Sen de duâ ederek, muvaffak olmam için bana yardımda bulun; beni unutma, kendimi sana teslim ettim.

5822 Sözünü kesti ve ayağa kalktı, vedâlaştı ve atına binip, geri döndü.

5823 Evine gelip, atından indi ve yürüyerek içeri girdi; yemeğini yedi ve bir müddet istirâhat etti.

5824 Gök dul elbisesini giydi ve belini bağladı; zülfünü dağıtıp, parlak yüzünü kapadı.

5825 Güneş örülmüş saçını çözmüş olacak, dünya içi sincap ve samur rengine büründü.

5826 Yatağını hazırlattı ve yatıp, bir az istirâhat etti; bir müddet tatlı ve sâkin bir uykuya daldı.

5827 Uyandı ve başını kaldırarak, yukarı baktı, gök yüzü kızların tebessümü gibi, dişlerini gösterdi.

5828 Güneş başını kaldırdı, tekrar yüzünü açtı; dünyanın her tarafı ak-kuş rengine girdi.

5829 Öğdülmiş acele yerinden kalktı; âbdest alıp, sabah namazını kıldı; bir az bir şeyler yedi.

5830 Atına binip, tekrar saraya gitti; inip, doğruca hukümdarın yanına girdi.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

5831 Hukümdar ona Odgurmış'ı sordu ve: — O kâmil insanın sıhhati nasıldır, râhatmıdır — dedi —

5832 Ne der, beni duâda hatırlıyor mu; Tanrıya duâ sâyesinde insan belâlardan amân bulur.

5833 İnsan duâ ile iyilik bulur, duâ ile ebedî cennete kavuşur.

5834 Dünyada hayır-duâ bulunmasa idi, bu kötü dünya çoktan felâket çukuruna yıkılmış olurdu.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

5835 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdarın bu sözü doğru, ilme ve akıla uygundur — dedi —

5836 Kardeşim bugün orada yalnızlık ve zarûret içinde, bize duâ etmekle meşgûldür.

5837 Bizden daha gâfil kim olabilir; günâhı biz işleriz, o ise, bizim için duâ eder.

5838 Bugün o hukümdara, muhabbet ve ihlâs ile, dâimâ duâ etmektedir.

5839 Ondan daha merhametli kim olabilir; kendi derdini bırakmış, bizim için Tanrıdan mağfiret niyâz eder.

5840 Ey hukümdar, bizden daha gâfil kim olabilir; ömrümüz boşuna geçti, ibâdete elimiz değmedi.

5841 Vücûdumuzu dünya heves ve nimetleri ile semirterek, yatıp, huzûr içinde avunup duruyoruz.

5842 Vücût nihâyet ölecektir, onu kurtlar ve yılanlar yiyecektir; can çıkıp giderken, elde peşimanlıktan başka bir şeyimiz bulunmayacaktır.

5843 Akıllı insan ne der, dinle; ey kuzum, buna göre hareket edersen, bu söz sana yeter.

5844 Vücût semirirse, onu yiyecek kurtlar ve yılanlar hazırdır; kendi sevincine gelince, sen ancak konup-geçen bir yolcusun.

5845 Bu ömür rüyan gibi geçer-gider; hayatın geçeceğine her geçen gün delîldir.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

5846 Hukümdar cevap verdi ve: — Ey hakîm, insan nasıl hareket etmeli ve kendisini nasıl korumalıdır — dedi —

5847 Bana karşı senden daha bağlı bir kimse yoktur; ben imdi sana inanır ve itimat ederim.

5848 Ben şimdi ev içinde gâfil yatıyorum; ey kâmil insan, işlerim hep dışarıdadır.

5849 Sen benim gözüm ve kulağımsın, sen gör ve işit; uygunsuz ne görürsen, onu öyle bırakma, düzelt.

5850 Sana her hangi bir işte benim de yardımım icap ederse, bana söyle, ben o işe bir çâre bulayım.

5851 Hizmetkârların birbirleri ile olan münâsebetlerini yola koy; beni onlarla boş yere meşgûl etme, ben de bir az nefes alayım.

5852 Zâlimin eli halk üzerinden uzak olsun; bilgisiz kötü insanlar ortadan kalksın, bilgili insanlar kalsın.

5853 Halk zenginleşsin ve memleketim düzene girsin; ben de bunlar için Tanrıya şükür ile meşgûl olayım.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

5854 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey hukümdar, ey insanların iyisi, Tanrı sana tevfik ihsan etsin — dedi —

5855 Arzum ve bana lâzım olan da budur; Tanrı doğruluk ve iyilik yolunu açık tutsun.

5856 Hukümdar huzûra kavuşsun ve saâdet içinde yaşasın; bütün zahmet ve derdler bana gelsin.

5857 Artık kendimi sana fedâ ettim; ey büyük hukümdar, sen huzûr içinde yaşa.

5858 Senden bugün yalnız bir tek dileğim var, düşünerek ve içten duyarak, bu dileğimi kabûl et.

5859 Bilirsin ki, beyler kimi kendilerine yakın tutarlarsa, insanlar dâimâ onun varını-yoğunu çekiştirirler.

5860 Sen bana ne kadar iyi gözle baksan bile, gammazların fitneleri seni benden soğutabilir.

5861 Kahraman ve cesûr insan ne der, dinle; bu öğüt ve nasîhati o bilerek vermiştir.

5862 İnsan kalbi ettendir, bozulur ve kokar; ey irâdeli insan, onu çok iyi korumalıdır.

5863 Ne kadar olgun ve iftiralara kulak asmaz bir insan olsa bile, müfteri araya girince, itidâlini muhâfaza edemez.

5864 Ne kadar akıllı ve uyanık bey olursa-olsun, kendisine yaklaşan gammâzın zararından kurtulamaz.

5865 Gönül beydir, bu vücut ise, kul ve esirdir; o kendisine söylenen sözlerden bâzan soğur, bâzan da ısınır.

5866 İnsanın tabiati birbirine muhâlif ve düşman olan unsurlardan meydana gelir; biri güldürür, biri gürültü ve kavga çıkarır.

5867 Biri acele ederse, biri sükûnet ister; biri gülerse, biri ağlamağa başlar.

5868 Sevinçli derken, endişeli oluverir; kederli derken, o sevinçle gülmeğe başlar.

5969 Ey devletli hukümdar, benim çekindiğim şudur: insanların köpeği olan bu gammaz iftira ederse,

5870 Canın sıkılır; sen ümidini keserek, benden yüz çevirirsin ve benim hizmetim de heder olur.

5871 Senden dileğim ve ricam şudur: beni biri çekiştirirse, bunu ince bana sor.

5872 Sonuna kadar araştır ve iyice soruştur; neticede ne çıkarsa, ona göre karar ver.

5873 Sana kim gammazlık ederse, sözünü dinle; fakat bunun doğru olup-olmadığını, aslını-esâsını çok iyi araştır.

5874 İnsanların ileri geleni çok iyi söylemiştir: sözü dinle, fakat her söze gönlünde yer verme.

5875 Bundan daha güzel şöyle bir söz vardır; buna göre hareket et, ey iyi insan.

5876 Her sözü dinle, ancak lüzûmlu olanı al; lüzûmsuz olan sözleri orada bırak.

5877 Sözü dinle, doğru veya yalan olup-olmadığını araştır; doğruyu kabûl et, yalanı cezalandır.

5878 Bu dünyayı yalancılar ifsad eder; ey memleketin hâkimi, doğru ve dürüst insanları kolla.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

5879 Hukümdar cevap verdi: — Ey hakikî insan, arzun, istediğin gibi, kabûl edilmiştir — dedi —

5880 Kadir Tanrı sana insanlık verdi; gönülün, dilin, ahlâkın ve adın doğru oldu.

5881 Senden ne vakit bir kötülük gelebilir; sen bu iyi ahlâkı ananın ak sütü ile kazanmışsın.

5882 Seni çekiştiren adamları ben kendi düşmanım bilirim, ey bilgili insan.

5883 İster çok, ister az söylesinler, ben onların sözüne hiç kulak asarmıyım.

5884 İyi ve kötüyü birbirinden tefrik edemeyen bir kimse nasıl memleketin başına geçer ve onu idâre eder.

5885 Doğru ile eğriyi ayırt edemeyen bir kimse nasıl bey ve halk üzerinde hâkim olur.

5886 Tecrübe edilmiş bir kimseyi tekrar-tekrar tecrübeye kalkışan o kara bahtlı insan nasıl bir devletin başına geçebilir.

5887 Doğru ile yalanı ayırt etmekten âciz olan bir hâkim işinde nasıl muvaffak olabilir.

5888 Sen bugün bana Tanrının gerçek bir ihsanısın; bütün çetin düğümler senin sâyende çözülmüştür.

5889 Sen bana büyük bir sadâkatle hizmet ettin ve yediğin tuz-ekmek hakkını ödedin.

5890 Senin geçinmen ve hizmetimde hazır bulunabilmen için, benim de şimdi sana buna karşılık iyi bir mukabelede bulunmam lâzımdır.

5891 İnsanların iyisi olan ve halk arasında doğrulukla şöhret kazanan ne der, dinle.

5892 İnsanların iyisi ve insanların başı başkalarına karşı her vakit insanca hareket eden kimsedir.

5893 İnsana insanlığı nisbetinde mukabelede bulun; böyle mukabelede bulunduğu için, insana insan adı verilmiştir.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

5894 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdar huzûr içinde bulunsun ve memleketi bilgi ile idâre etsin — dedi —

5895 Tanrı ona her iki dünya nimetlerini ihsan etsin; bütün arzu, dilek ve umdukları eli altında bulunsun.

5896 Devran onun olsun ve muradınca dönsün; zemâne onun arzu ve dileklerine uygun hareket etsin.

5897 Ey ihlâs sâhibi, dürüst ve mütevâzi hukümdar, sağ ol, sıhhatli yaşa ve saâdet içinde ömür sür.

5898 Ben senden izzet ve ikrâm, servet, giyecek ve yiyecek, her türlü iyiliği gördüm.

5899 İşte ben hizmet etmek için gönülden niyet ettim; ey derin bilgili insan, Tanrı bana tevfik ihsan etsin.

5900 Öğdülmiş devam etti: — Ey devletli hukümdar, Tanrı senin adını dünyaya yaydı.

5901 Sen iyi ad dile, Tanrı sana saâdet verdi; saâdete erişince, gönlüne hâkim ol.

5902 Her vakit meşhur bir bey olarak kalmak için, Allah nasîp ederse, şu dört şey lâzımdır.

5903 Biri doğru sözlü olmak, ikincisi memlekette kanunu devletle tatbik etmek.

5904 Üçüncüsü açık elli ve cömert olmak, halka karşı şefkat göstermek;

5905 Dördüncüsü düşmanına boyun eğdirmek ve memleket işlerini yapmak için, azimkâr ve cesûr olmak.

5906 Her hangi bir bey bu dört şeyi tam olarak yerine getirmezse, memleket inhitâta doğru gider.

5907 Beyliğin kökü ve temeli işte budur; iyi beylik vasıflarına iyice sâhip olan beylerin tuttukları ve tutacakları yol budur.

5908 Sen bu gidişi bozma, bu izden yürü; senden öncekiler bu mertebeye erişmişlerdi.

5909 Hangi bey bu yolu bırakıp, başka bir yol tutarsa, o beyliğini bozar ve bu devletten nasîbini alamaz.

5910 Ey hukümdar, şu üç türlü insana değer ver; sana söyleyeyim, iyice dinle.

5911 Biri cesûr, kahraman ve tunç yürekli yiğit insandır; o kılıcı ile, memlekete pek çok faydalı olur.

5912 İkincisi hakîm ve âlim devlet adamıdır; bu insan istişâre için faydalı olur ve memleket işini tanzim eder.

5913 Üçüncüsü zeki ve mâhir kâtiptir; devletin gelir ve giderinin hesabı iyi tutulursa, hazine dolar.

5914 Sen bunları çok iyi seç ve başkalarından farklı muâmeleye tâbi tut; faydalı oldukları nisbette, onlara in'âm ve ihsanda bulun.

5915 Böylece bütün işlerin yavaş-yavaş düzene girer; ülken günden-güne genişler ve toprakların artar.

5916 Adın iyi olur ve sen şöhret bulursun, dünya halkı senin yüzünü görmeği arzular.

5917 Yine insanların âlimi çok güzel söylemiş: insan ölse bile, bu iyi ad ölmez.

5918 Ne güzel, bak, adı iyi olunca, insan kendisi ölse bile, nâmı ortadan kalkmıyor.

5919 İyi ad bırakmış olan bir kimse, her ne kadar kara toprak altında çürüse bile, sen onu diri bil.

5920 Sen hayat isteme, iyi ad iste; adın iyi olduğu müddetçe sen dirisin ve bununla iftihar edebilirsin.

5921 Hayat nedir ve iyilik nasıl olur; ey âlim hakîm, bunu bana izah et.

5922 Bu iyilik, gerçekte, doğruluktur; buna iyice dikkat edersen, bu hayatın tâ kendisidir.

5923 Kim iyi hareket ederse, o diridir; kimin tabiati kötü ise, o daha hayatta iken, ölmüş sayılır.

5924 Bu dünya geçer, fakat iyitabiat ve bu iyi tabiatin çizdiği iyi yol kalır.

5925 Dönek dünya senden yüz çevirirse, ey kuzum, ondan senin berâberinde götüreceğin şey ancak yaptığın iyiliklerdir.

5926 Ey hukümdar, bu dünyaya güvenme; o sana vefa edecek değildir, bunu iyice bil.

5927 Bu dünya işi bir oyuna benzer; ayağını istersen, o sana başını verir.

5928 Ey kudretli insan, mümkün ise, onun oyununa düşme; bu tuzağa düşünce, insanın boynu bağlanır.

5929 Dikkat edersen, kitapta çok güzel yazılmış; ey uyanık kalpli insan, bu sözü unutma.

5930 Bu dünya işi oyundur, oyun; oyuna katılma, oyunun ne lüzûmu var.

5931 Tanrının emirlerini ve kendi kulluğunu yerine getir; eğer bunu yapmazsan, boynunun gitmesine hazırlan.

5932 Ey hukümdar, gizli-âşikâr, bütün bildiklerimi işte sana arzettim.

5933 Sözümü tutarsan, tut; eğer bana inanmaz ve sözümü tutmazsan, neticesini, şüphesiz, bir gün kendin görürsün.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5934 Hukümdar : — Ben gönlümü Tanrıya yöneltere, ondan bu iş için tevfik dilerim — dedi —

5935 İsterse, Tanrı yardım eder ve bana zâhir olur; benim göremediğim şeyleri sen bana bildir.

5936 Gayret et, dışarıdaki her işi idâre et; uyanık ol, gözünü ve kulağını keskin ve tetikte tut.

5937 Gücün yettiği her şeyi kendin yap, bana bel bağlama; yapamadıkların kalırsa, ben sana yardım ederim.

5938 Hukümdar sözünü kesti ve sustu; Öğdülmiş kalkıp, yavaş ve sessizce huzûrdan çıktı.

5939 Atına bindi ve evine dönüp geldi; atından inip, içeri girdi ve soyundu.

5940 Gece yattı, sabah tekrar atına binip, saraya geldi ve inip, içeri girdi.

5941 Öğdülmiş bundan böyle gayretle işe sarıldı; durup-dinlenmeden, bu işler ile meşgûl oldu.

5942 Halk huzûra kavuştu, dünya düzene girdi; hukümdar râhatladı ve memnûn oldu.

5943 Memleketi hayır-duâ ile medh u senâya büründü; adı ebedîleşti; ve unutulmaz oldu.

5944 Bak, bu iyi kanun ne kadar güzel bir şeydir; beylik kanun ile ayakta durur.

5945 Halkın başında böyle bir bey bulunursa, halk ve memleket dâimâ râhata kavuşur.

5946 Halk da mutî ve dürüst insanlardan mürekkep olursa, beyler bu sâyede saâdete kavuşurlar.

5947 Bu beyler hâkimiyetlerini Tanrıdan alırlar; halk iyi olursa, bey de iyi olur.

5948 Halk kötülük yaparsa, bey de kötülük yapar; kötülere ancak kötülük yapmak suretiyle mâni olunabilir.

5949 Halk tavrını düzeltirse, bey de tabiatini düzeltir; beyler tabiatlerini düzeltirlerse, temiz kalpli insanlar memleketi her türlü kötülüklerden temizlerler.

5950 Zaman, aylar ve günler bir müddet bu minvâl üzere geçti; dünya güzelliğini buldu ve halk zengin oldu.

5951 Toz, duman ortadan kalktı, rûhlar inşirâha kavuştu; her türlü bulanık işler süzüldü ve düzene girdi.

5952 Hukümdar tekrar Tanrıya şükür etti; ona çok hamd ve senâda bulundu.

LXXVI.

ODGURMIŞ 'IN HASTALANARAK ÖĞDÜLMİŞ 'İ ÇAĞIRDIĞINI SÖYLER

5953 Günlerden bir gün Öğdülmiş başını yatağa koyup, uyumak üzere iken,

5954 Birinin kapıda gürültü ettiğini ve yüksek sesle bağırdığını duydu ve „Git, bak!" diye, acele birini gönderdi.

HİZMETÇİNİN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5955 Hizmetçi baktı: — Bir adam gelmiş, söylenecek sözüm var diye, yanınıza girmek istiyor — dedi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HİZMETÇİYE SUÂLİ

5956 Öğdülmiş: — Git, sor; sözü ne imiş, kim imiş, ne söyleyecekmiş — dedi.

HİZMETÇİNİN HABERCİYE SUÂLİ

5957 Hizmetçi tekrar çıktı ve gelene nereden geldiğini; kim olduğunu, arzusunun ne olduğunu sordu.

HABERCİNİN HİZMETÇİYE CEVABI

5958 O — Beni Odgurmış gönderdi, bir sözüm var; haydi, kardeşini göreyim — dedi.

HİZMETÇİNİN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5959 Hizmetçi geri dönüp, onun dediklerini ve kardeşinin onun vasıtası ile bir haber göndermiş olduğunu söyledi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HABERCİYE SUÂLİ

5960 Öğdülmiş derhâl yerinden kalkıp, onu içeri almalarını söyledi; adam bunun üzerine girip, selâm verdi.

5961 Öğdülmiş ona: — Nereden geliyorsun — diye sordu — arzun ve sözün nedir, ey hakîm, söyle — dedi.

HABERCİNİN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5962 Haberci: — Beni buraya Odgurmış gönderdi; senin için, gelsin; onu bir göreyim, dedi.

5963 Artık ağırlaştı, bitkin bir hâlde yatıyor; ey gönülü yakın, gidip onu bir görün — dedi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HABERCİYE CEVABI

5964 Öğdülmiş cevap verdi: — Gel, bir şeyler ye, berâber gideriz — dedi.

HABERCİNİN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5965 Haberci bunu kabûl etmedi ve: — Kardeşinin hâli çok ağırdır; ey bilginim, yolcu gibi görünüyor.

5966 Ben acele önceden gideyim; ey temiz kalpli insan, sen yavaşça arkadan gel — dedi.

5967 Kapıdan tekrar koşarak geri döndü, Öğdülmiş ellerini ovuşturarak, şaşırmış bir hâlde kaldı.

5968 Kalkıp, derin kaygı içinde eve girdi; neşesi kaçtı, büyük bir yeise kapıldı.

5969 Bir müddet yattı, baktı ki, uykusu gelmiyor; gecesi yıl kadar uzadı, bitmek bilmedi.

5970 Uyumak arzusu ile gözlerini kapamak istedi, fakat gözünden uykusu uçup gitti.

5971 Tekrar kalkıp, bir parça oturdu; sarı tan atmağa başladı ve yayını kurdu.

5972 Bahçede bülbül yabancı bir dilde bir şeyler söyledi; bunu duyan sevdâlının gönlü tutuştu.

5973 Atına bindi ve kardeşine doğru gitti, varıp girdi; el ve yüzünü öperek, onunla buluştu.

5974 Kardeşine baktı, uzanarak yatmış; abasını döşenmiş ve başını yenine yaslamıştı.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A SUÂLİ

5975 Öğdülmiş: — Ey kardeş, sana ne oldu; seni böyle görünce, gönülüm yaralandı — dedi.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5976 Odgurmış cevap verdi: — Ey kardeşim, yolum göründü; ölüm öncüsü yakaladı, artık gitmek üzereyim.

5977 Yüzünü bir defa daha göreyim diye seni buraya çağırdım; sana zahmet oldu — dedi.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5978 Öğdülmiş cevap verdi: —Ey canım, insan hayatta oldukça, acılara ve hastalığa mârûz kalabilir — dedi —

5979 Gönülüne fenâ şeyler getirme, böyle şeyler söyleme; ağrı ve hastalık günahlara kefâret olur.

5980 Bilgilinin sözü ne der, dinle; gönülün tozunu gideren bilgidir.

5981 Senin için bu hastalık günahların kefâretidir; günahsız kim var, bana söyle.

5982 İnsan hastalanırsa, onun bütün günahları dökülür; ey kahraman, günah dökülünce, insan kurtulur.

5983 Her insan az-çok günah işler; günahsız insan bu dünyada nâdirdir.

5984 Hastalığın iyileşecek ve sen de sıhhate kavuşacaksın; günahın temizlenecek ve sevâba nâil olacaksın.

5985 Niçin böyle fena-fena sözler söylüyorsun; ey temiz kalpli insan, öleceğini neden anladın.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

5986 Odgurmış cevap verdi: — Sebebi şudur, rabbim rüyamda bana ölümü gösterdi — dedi —

5987 Rüyâ gördüm, rüyamda bu bana belli oldu ve öleceğim anlaşıldı, ey kahraman.

5988 Tanrı, iyi veya kötü, kazasını bildirmek isterse, bunu gece yatarken, uykuda bildirir.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

5989 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey temiz kalpli insan, bu söz de iyi değildir — dedi —

5990 İnsan her hastalıktan ölse idi, yer yüzünde canlı kimse kalmazdı.

5991 Hayatta insan-oğlu her vakit hastalanabilir, fakat her hastalık bu kökü ölümle kesmez.

5992 İnsan yatıp, uyursa, rüyâ görür; ancak tâbirciler onu iyi bir şekilde yorabilir.

LXXVII.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ 'A RÜYÂ TÂBİRİNİ SÖYLER

5993 Rüyâyı yorabilmek için, önce bu tâbir ilmini çok iyi bilmek lâzımdır.

5994 Bu rüyâ tâbiri çok çeşitlidir; ey sâkin tabiatli insan, bunların hepsini bilmek gerekir.

5995 Bilgisize rüyânı açma ve anlatma, rüyânı bilene sor ve bunu geciktirme.

5996 Gece gördüğün rüyânın tâbiri başka, gündüz gördüğün rüyânın tâbiri başkadır.

5997 Bu rüyâ tâbiri, dikkat edersen, bir çok şartlara bağlıdır; buna akıl erdirmek için, önce şunları bilmek lâzımdır.

5998 Rüyâ görünce, onu kendi gönülüne göre yormamalı ve her kese bunu söylememelidir.

5999 Her rüyâyı da rüyâ diye yormamalı, ey hakîm, rüyânın tâbiri çoktur.

6000 Rüyânı yorma; yorarsan, bunu bilerek yor ve mânasını dikkatle mukayese et.

6001 İnsan nasıl yorarsa, rüyâ ona göre zuhûr eder; tâbir etmesini bilmezsen, rüyânın faydası yoktur.

6002 Denizler kadar geniş bilgili insan ne der, dinle; bu söze göre hareket et, yüzün gülsün.

6003 Rüyâ yormağa bakar, rüyânı dikkatle, bilerek ve anlayarak yor.

6004 Rüyâyı nasıl yorarsan, neticesi ona göre olur; rüyayı kötüye yorma, sana zararı dokunur.

6005 Bir çok rüyalar vardır ki, yemek ve içmekten gelir; yaramayan yemekler yenilmiş ise, rüyâ da uygunsuz olur.

6006 Bâzı rüyâlar vardır ki, yılın mevsimlerine bağlıdır; ahlâttan biri kuvvetlenerek, rüyayı kendi aslına çeker.

6007 Yılın mevsimi bahar ve insan da çok genç ise, her şeyi kızıl ve yeri kara görürse,

6008 Belli ki, onun kanı kuvvetlenmiştir, ona bir mikdar kan aldırması tavsiye edilir.

6009 Yılın mevsimi yaz ve rüyâ gören delikanlı ise, rüyasında sarı, penbe renklerle safran veya öğütülmüş bir şey görürse,

6010 Ey hakîm, onun safrası kuvvetlenmiş olur; midesini boşaltması ve kudret-halvası yemesi lâzımdır.

6011 Yılın mevsimi güz ve insan da geçkin bir yaşta ise, rüyâsında siyah, dağ, kuyu veya çukur görürse,

6012 Ey kardeş, onun sevdâsı kuvvetlenmiştir; ey dostum, o ilâc içmeli ve beynini temizlemelidir.

6013 Mevsim kış ve rüya gören de ihtiyar ise, rüyasında akar su veya buz, kar ve dolu görürse,

6014 Onun balgamı kuvvetlenmiş olur; bunun ilâcı ona sıcak şeyler yedirmek ve içirmektir.

6015 Bir de bir nevi karışık rüyâlar vardır; ey kudretli insan, bu rüyâlara tâbir yoktur.

6016 Bir kimse akşam bir şey düşünerek yatar ve bunu rüyasında görürse, bunun için de uygun bir tâbir yoktur.

6017 Yine bir rüyâ vardır ki, bu şeytandan gelir; bu rüyayı gören kimse gusül etmelidir.

6018 Eğer bir kimse rüyada kendi san'atini görürse, ey cesûr insan, bunun da tâbiri yoktur.

6019 Bunların hepsini iyice bilmeli, anlamalı, ayırmalı, seçmeli ve sonra rüyaları tâbir etmelidir.

6020 Rüyâ tâbir eden hakîm ne der, dinle; rüyayı kim görmüş ise, tâbirini de o sormalıdır.

6021 Rüyâ görünce, onu bilir-bilmez yormamalı; rüya nasıl yorulursa, öyle çıkar.

6022 Kederli bir rüyâ görülürse, bunun karşılığı sevinçtir; sevinç görülürse, kaygı gelir ve insanı ağlatır.

6023 Her rüyâ aynı şekilde tâbir edilmez, ey mekîn insan, bunu çok iyi düşünmelidir.

6024 Avam rüyasının tâbiri başka, beylerinki ise, başkadır; dikkat et.

6025 Bir kimse rüyasında neş'e, oyun ve raks görürse, keder ve kaygılar başlayacak demektir.

6026 Eğer biri rüyada ağlar ve keder görürse, o kimse râhat içinde avunur ve bin türlü sevinç bulur.

6027 Bir de öyle rüyâ vardır ki, bunun tâbiri başkasını ilgilendirir, sana bir faydası olmaz.

6028 Rüya adamına göre tâbir edilir; yorarken, akıl ona uygun olanı yakıştırır.

6029 Rüyâ vardır ki, onu gören sıhhate kavuşur; aynı rüyâ başka birini hasta eder.

6030 Ey kardeşim, bunun hepsini bilmek gerek; ey dostum, rüyâ ondan sonra yorulur.

6031 Şimdi sen nasıl bir rüyâ gördün, bana bunu iyice anlat, ben de onu düşünüp-taşınarak, tâbir edeyim.

LXXVIII.

ODGURMIŞ ÖĞDÜLMİŞ 'E RÜYÂ GÖRDÜĞÜNÜ SÖYLER

6032 Odgurmış söze başladı ve cevap verdi: — Pek âlâ, söyleyeyim, sen dikkatle dinle — dedi —

6033 Rüyamda bir merdiven gördüm, onun elli basamağı vardı; yüksek ve enli, karşıma dikilmişti.

6034 Ben bu basamaklara birer-birer basarak, yukarı çıktım; sonuna kadar kaç basamak olduğunu saydım.

6035 Son basamakta bir atlı bana su uzattı; ben de alıp, sonuna kadar içtim ve suya kandım.

6036 Ondan sonra havaya yükselerek, göğe uçtum ve yükseklip, gözden kayboldum.

LXXIX.

ÖĞDÜLMİŞ ODGURMIŞ 'IN RÜYÂSINI TÂBİR EDER

6037 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Bu rüyâ çok iyi ve çok güzel bir rüyadır — dedi —

6038 Niçin rüyanı kendine fena yoruyorsun; ey nefsine hâkim olan insan, rüyâ tâbirine göre çıkar.

6039 Bütün rüyalarda yükselme itibâra delâlet eder, insan yükseldiği nisbette şeref bulur.

6040 Rüyâda insan ne kadar yükselirse, onun bahtı ve hâli de o kadar yükselir.

6041 Merdivenden çıkar gibi, onun saâdeti yükselir ve adı büyüklük ile şöhret bulur.

6042 İşte bu söz buna delildir, rüyâ tâbircisi bunun öyle yorup-bırakmıştır.

6043 Rüyada merdiven izzettir, insan yükseldiği nisbette ve her basamak için ayrı bir itibar görür.

6044 Ne kadar yükselirse, o kadar hürmet görür; saâdet, tâlih ve dünya malından nasîbini alır.

6045 Kaptaki suyu alıp içmek kendinin ve neslinin uzun hayata nâil olacağına delâlettir.

6046 Kalkıp göklere uçarak, en yükseklere çıkman ise, Tanrının senin bütün arzularını yerine getireceğine delâlet eder.

LXXX.

ODGURMIŞ BU RÜYÂYA BAŞKA BİR TÂBİR SÖYLER

6047 Odgurmış cevap verdi ve: — Ey dostum, rüyânın tâbirı böyle değildir — dedi —

6048 Eğer uykuda bu rüyâyı sen görmüş olsa idin, bunun tâbiri de senin güzelce yorduğun gibi olurdu.

6049 Senin gayretin hep bu dünya içindir; bu dünyayı isteyen bu dünyayı bulur.

6050 Ben ise, bu dünyayı bırakıp kaçtım; zahmetlere katlanarak, burada yaşıyorum.

6051 Sen benim rüyâmı tam olarak yormadın; dinle, bu rüyâyı ben sana tâbir edeyim.

6052 Gördüğüm basamaklı yüksek merdiveni, ey kardeş, ben hayat olarak yoruyorum.

6053 Merdivenin başına kadar yükselmem, yaşımın tükenmesi, hayatımın tamamlanmasıdır.

6054 Merdivenin başına kadar yükseldim ve o atlının gelerek bana verdiği suyu alıp içtim.

6055 Evlâtları babasız bırakan bu atlıdır, ey temiz kalpli insan.

6056 Tanzim edilenleri bozan ve hayattaki canlıları hareketsiz bırakan bu atlıdır.

057 Benim kaptaki suyu alıp içmiş olmamı sen hayata yordun ve ömrümü uzattın.

058 Su, eğer yarısı içilir ve yarısı bırakılırsa, senin dediğin gibi, hayata delâlet eder.

059 Ben de suyun yarısını içip, yarısını bırakmış olsa idim, ömrümün yarısı kalmış olurdu.

060 Kaptaki suyun tamamını içtim ve hayatımı tamamladım, sen sağ ve hoşça kal.

061 Akıllı hakîm insan ne der, dinle; hakîmlerin sözünü sözlerin temeli ve esâsı olarak kabûl etmelidir.

062 Rüyâda bir kaptaki suyun yarısı içilirse, hayatın yarısı tükendi ve yarısı borç olarak kaldı;

063 Eğer suyun tamamı sonuna kadar içilirse, hayat sonuna erdi ve mezar kazıldı demektir.

064 Benim yukarı uçup, kaybolmam ve mâvî göğe çıkıp, boşluğa karışmam,

065 Temiz canın bu kalıbından çıkarak, bir daha yerine dönmemek üzere uçmuş olmasına delâlet eder.

066 Tanrı bana şimdi bunu rüyada mâlûm etti; ey kahraman, artık ölüme hazırlanmam lâzımdır.

067 Bu rüyanın tâbiri böyle olur; ey kudretli insan, sen bunu bana başka türlü yoruyorsun.

068 Sen benim gönlümü teselli etmek istiyorsun; fakat ölüm karşıma geldi, bunun çâresi ve devâsı yoktur.

069 Ey gönülü diri olan insan, dikkat et, ölüm kara toprakları tepeciklere çevirdi.

070 Hey, ölüm nice konak, köşk ve süslü sarayları darmadağın etti ve ıssız bıraktı.

071 Ölüm nice cesûr ve kendine güvenir büyük beyleri toprağa soktu, ey yaşayan insan, dikkat et.

6072 Ölüm nice kuvvetli bileklerin topladıklarını alıp, hepsini saçtı ve dağıttı.

6073 Buna şaşmamalı; ölüm doğarsa, insan ölür; bütün nefes alanlar ölmeğe mahkûmdur.

6074 Şaşılacak şey şudur ki, fâni vücûd ölümü unutur ve bunun lâfını bile etmez.

6075 Bu insan gâfildir; öleceğini bildiği hâlde, gaflet uykusundan kurtulamaz.

6076 Ölüm haktır, ondan kurtulmak imkânı yoktur; ölümden sonra acabâ hâlim nice olacak.

6077 Ey gönül arkadaşım, endişem budur; Tanrı ölümden sonraki işlerimi düzene koysun.

6078 Ne varsa, ona kanâat ederek, günümü geçirdim; huzûr veya zahmet, bunlar geçti; gecem de sonsuz olmadı.

6079 Elimi kısa tuttum, mal toplamadım, heva ve arzulara gönül vermedim.

6080 Bu günümü düşünerek üzerimdeki bütün yükleri ve günahlarımı hafifletmek istedim.

6081 Bilgi öğreten, nasîhat ve öğüt veren merhametli insan ne der, dinle.

6082 Gâfil olma, gayret et, yükünü hafiflet; yolun kıldan incedir, doğru yürü.

6083 Bugün yatma, zahmet çek, işini tanzim et, bu geçici zahmetlerini sen göçerken unut.

6084 Yine dedi: — Ey gerçekten bana bağlı kardeşim, ben gidiyorum, benim arkamdan sen de geleceksin.

6085 Sana bir kaç söz söyleyeyim, sen bunları benden sonra da unutma.

6086 Henüz hayatta iken, sana bir iyiliğim dokunsun; ben gittikten sonra bu söz de benden kalsın.

LXXXI.

ODGURMIŞ'IN ÖĞDÜLMİŞ'E NASÎHAT ETTİĞİNİ SÖYLER

6087 Sözüm şudur: Ey kardeş, gâfil olma, hayatı ve ömrü fenalıkla boşuna geçirme.

6088 Dürüst ol, doğruluk yolundan ayrılma; bil ki, insanı dilek ve arzularına bu yol ulaştırır.

6089 Her mahlûka karşı merhametli ol, gönülün ile dilini bir ederek, Tanrıya ihlâsla ibâdet kıl.

6090 Dünya düşüncesini kısa tut, ibâdeti uzun; acele ederken, sâkin ve hiddetlenirken de, halîm ol.

6091 Ölümü unutma, bunun hazırlığını gör; kendini unutma, aslını ve menşeini bil.

6092 Dünyaya tamah ederek, rûhunu karartma; dünya kalır, fakat sen peşimanlık ile inleyerek gidersin.

6093 Tanrı hukmüne râzı ol; ne gelirse, ona tahammül et; sırası geldikçe, halka faydalı ol.

6094 Doğru söyle, sözün dürüst ve tam olsun; sözü yalan kimseler küstah olur.

6095 Güler yüzlü, tatlı sözlü ol ve iyi hareket et; böylece devir döner ve sana saâdet geliverir.

6096 Cömert ve alçak gönüllü ol, tuz-ekmek yedir; başkalarının ayıbını görme, ört ve yok farzet.

6097 Arzularına hâkim ol; öfkelenirsen, kendini tut; nefsin eğri yola saparsa, ona mâni ol.

6098 Kendi menfaatini düşünme, halkın menfaatini düşün; halka yük yükleme, yükü kendin taşı.

6099 Malını, mülkünü, neyin varsa, günahlarının kefâreti olarak dağıt; halkı sevindir, ey derin bilgili insan.

6100 İnsanların seçkini insanları kurtarır; onların sevinci uğrunda kendi sevgili canını fedâ eder.

6101 Yüksek, seçkin, bilgili, akıllı ve çok iyi düşünen insan pek güzel söylemiştir.

6102 İnsanların seçkini faydalı olan insandır; halk nazarında mûteber kimse, merhametli olan insandır.

6103 İnsanlık adını taşıyabilmek için, iki şey lâzımdır; biri merhametli olmak, biri de cömert olup, mal dağıtmaktır.

6104 Bak, akıl bundan daha güzel söyler; aklın yolunu tutmanın faydası çoktur.

6105 Cömert derler, cömert kimdir; cömert canını feda ederek, insanın hakkını veren insandır.

6106 Gümüş dağıtmak cömertlik değildir; cömert halk için canını feda eder.

6107 Cömert insan halka malını akıtırsa, halk da koşarak, onun etrâfında toplanır.

6108 Dünyada şân ve şöhret iki şey ile kaimdir; biri mal, mülk sâhibi, biri şerefli olmaktır.

6109 Bu iki şeyi bulup, insan tam bin yıl yaşasa bile, sonunda ölüm gelince, durum değişir.

6110 Halk vazifesini yaparsa, beyler büyür, yükselir; üzengi varsa, insan yuları kuvvetli tutar.

6111 Dünyanın, devletin ve halkın ahvâli budur; bunlar bulunmaz; bulununca da bey artık ihtiyarlamış olur.

6112 Sen göçeceksin, senin adın göçecektir; son gününde seni göçüren ölüm gelecektir.

6113 Göçecek olan kimse köşk ve saray yapmaz; gezgin kimse yolda aylar ve yıllarca kalmaz.

6114 Ey kardeş, kendini bu yolu geçmiş bil; bu dünyada fazla sevinip gülme.

6115 Bu dünya kalmaz geçicidir; insan ölecektir, bunun günü belli olmaz.

6116 Ölümün pençesi hazırlanmıştır; gaflet içinde yürürken, onun çengeli insana saplanır.

6117 Bu dünya bir yemektir; bu yemeği yiyenin adını sen söyle, ona benim cesâretim yok.

6118 Heva ve arzu peşinde koşma, nefsine mâni ol; başkalarını çekiştirme, dilini tut.

6119 Gönülü uyanık insan ne der, dinle; bu söze göre hareket edersen, sana zarar gelmez.

6120 Heva ve arzu peşinde koşmak çok zevklidir; fakat bu zevk için yarın ağır bir şekilde hesap sorulacaktır.

6121 Tatlıya karşı tatsız, lezzetliye karşı acı, çıkışa karşı iniş ve yüksekliğe karşı da derinlik vardır.

6122 Bu dünya tam bir kıza benzer; ey yumuşak huylu insan, o seni aldatmasın.

6123 O senin gibi bir çok insanları yele verdi; hukümdar gibi bır çok beyleri gördü-geçirdi.

6124 Bugün size baktı ve el uzattı, gâfil olma, ey temiz yürekli insan.

6125 Sana ne verdi ise, yine alacaktır; sende neler topladı ise, onları yine dağıtacaktır.

6126 Ne kadar gülerse-gülsün, bir gün yine ağlatır; ne kadar düzeltirse-düzeltsin, bir gün bozar, dağıtır.

6127 Onun tabiati cefâcı ve küstahtır; aydınlığı az, tozu ve dumanı daha çoktur.

6128 Süslenir, insana kendini gösterir; gönül verirsen, senin elini-ayağını bağlar.

6129 Şeker ile besler, sonunda zehir verir; ey hakîm, dönek saâdet böyledir.

6130 Takvâ sâhibi insan ne der, dinle; ey saâdete eren kimse, bunu iyice düşün.

6131 Geriye bırakacağın bu dünyaya gönül verme, sakın; ey sâkin tabiatli insan, o cefa edicidir.

6132 Bak, yüksek, seçkin, bilgili ve çok akıllı insan ne kadar güzel söylemiş.

6133 Dönek saâdete kendini kaptırıp, yolunu şaşırma; saâdete inanılmaz, bakarsın, değişiverir.

6134 Dünya ve saâdet günleri bir gölgedir; gölge dâimâ aynı yerde ve aynı şekilde kalmaz.

6135 Dinine kıymet ver, bu dünyaya değer verme; ey bilgisi deniz gibi olan insan, sana dinin kıymet kazandırır.

6136 Râhata erdim diye, avunma ve sevinme, kendini tut; Tanrıya zikret ve ibâdetle meşgûl ol.

6137 Ey kardeş, saâdet seni sarhoş etmesin; ayılınca, hiç şüphe yok, gözün yaşla dolar.

6138 Akıllı, anlayışlı ve sözünü tecrübeye dayanarak söyleyen bey ne der, dinle.

6139 Saâdet gelip, kimi sarhoş ederse, onun kara toprak altında inlemekten kalbi parçalanır.

6140 Kim büyüklükten sarhoş olup, kendini kaybederse, sonunda kara toprak altında bunun cezasını çeker.

6141 Gençlik, zenginlik veya bu saâdet sarhoşluğu, ey kudretli insan, şarap sarhoşluğundan beterdir.

6142 Eğer içki içen şaraptan sarhoş olursa, uyuyunca bu sarhoşluk geçer ve kalkınca ayılmış olur.

6143 Saâdetin sarhoş ettiği kimse ise, bir daha ayılamaz; ölüm yakalayıncaya kadar uyur, uyanmaz.

6144 Adın kul oldu, sen beyler işi ile uğraşma; ey iyi insan, kendi kulluğun ile meşgul ol.

6145 Hayat çok uzun sürecek değildir; büyüklük şöhreti pek uzaklara gidecek değildir.

6146 Binlerce yıl yaşasa bile, insan nihâyet bir gün ölecektir; vücudda birleşmiş olan âzalar birbirlerinden ayrılacaktır.

6147 Şimdi buna benzer şu sözü dinle, onu benimse ve küçümseme.

6148 Bütün arzularına ve dünya nimetlerine nâil olsan, âb-ı hayatı bulup, ondan içsen,

6149 Elini uzatarak, gökteki yıldızları tutsan ve başın göğe değse bile, sonunda sen yine yerdesin.

6150 Ey kardeş, sana doğrusunu söyleyeyim; ey gönüldeş, senden niçin gizleyeyim.

6151 Bu dünya malını, türlü nimetini, güzel yüzlülerin nâz ve işvelerini insan nasıl sevmez.

6152 Râhat, arzu ve bu nimetlerin hepsini terk edince, dönek dünya bana bu kapıyı kapadı.

6153 Bu dünya insanı Tanrıdan uzaklaştırır; iyi işlere mâni olur ve yapılmasına meydan vermez.

6154 Bundan korktuğu için, ârif dünyayı bırakıp, zahmeti tercih ederek, dünyayı dolaşır-durur.

6155 Biri dağda koşar, evi mağaradır; onun yediği ot kökü, içtiği yağmur suyudur.

6156 Biri Tanrıya karşı bu korku ve endişe ile, bitkin bir hâlde, çöllerde koşar.

6157 Biri çullara bürünmüş, biri gözünden yaş dökerek, diyâr-diyâr dolaşır.

6158 Biri yemek yemez, kendini zayıflatır; biri gece yatmaz, ayakta durur.

6159 Uyanmış insanlar böyle yaşarlar; gâfillerin gâfili biz ise, uykuya dalmışız.

6160 Ey kardeş, sen şimdi kendini koru; dünya senin oldu, sen baş oldun.

6161 Heva ve arzularına hâkim ol, akıl ile nefsin boynunu kır; insanlık nişanı ve akıllılık alâmeti budur.

6162 Bu ikisi ile insan zorla kendini mahveder; kim bunların esiri olursa, onu ıztıraba sürükler.

6163 İşte ben bugün ayrılıp gidiyorum; senin de yolun budur; iyilik yap da beni öyle tâkip et.

6164 Kötülere katılma, her vakit iyi hareket et; kötü insan için, her iki dünya felâketler ile doludur.

6165 Gönülü olgunlaşmış, ölmeden önce âhiret işini yoluna koymuş olan insan ne der, dinle.

6166 Ey deve aygırı gibi, cesâretle kötülüğe koşan insan, kötülük etme, kötülüğü zehir besler.

6167 Ey insanlara geniş bir salâhiyetle hüküm eden kimse, ölüm yetişmek üzeredir, çabuk bir çâresine bak.

6168 Ey ben diyen insan, şu beni, beni bırak; ölüme hazırlan, o seni, seni diyor.

6169 Ey aç gözlü, tamahkâr, bu dünyanın kulu olan insan, ölüm seni tutmak için tamah ediyor.

6170 Odgurmış devam etti: — Ey kardeşim, keder içinde gidiyorum; bugün bilhassa şu iki şey için üzülüyorum.

6171 Biri Tanrıya ibâdet edemeyeceğim, ikincisi de dilim Tanrıyı zikredemeyecektir.

6172 Bugün veya yarın bu göz kapanınca, ben de sizin duânıza muhtac olacağım.

6173 Ey kardeş, duâda beni unutma; benden sonra sen geleceksin, yanaş.

6174 Benim hâlimi işte görüyorsun, bu sana ibret olsun; buna göre bir çâre ve tedbir al.

6175 Ölüm geldi, götürüyor, ben keder içinde gidiyorum; benden sonra sana gelecektir, sen hazırlıklı bulun.

6176 Bugün ben üzüntü içinde ayrılıp gidiyorum; bir daha ne zaman kavuşacağımızı ancak Tanrı bilir.

6177 Ölen ve ölürken inleyerek, başını yere vuran insan ne der, dinle.

6178 Ölüyorum, peşimanlıktan iki gözüm iki çeşme oldu; bu ölüm tatlıları tatsızlaştırıyor.

6179 Ölümden sonra insanı iki yol bekler; acabâ bu ikisinden hangisi benim yolum olacaktır.

6180 Odgurmış devamla: — Ey merhametli kardeşim, benim kaygımla sen gönlünü yaralama — dedi —

6181 Benden sonra feryad etme ve gönlünü üzme; mümkün mertebe kendine hâkim olmağa çalış ve bana duâ et.

6182 Fazla ağlama, buna mâni olmağa gayret et; bu Tanrının emridir, işte bu kadar.

6183 Haydi, şimdi dön, tekrar evine git; bu keder ve kaygı ile canını sıkma,

6184 Sana lüzûmlu olan her sözü söyledim; ey temiz kalpli insan, sözümü unutma.

6185 Hukümdara benden selâm söyle; ey kemâl sâhibi insan, bu artık son selâmımdır.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ 'A CEVABI

6186 Öğdülmiş bir az durup-düşündükten sonra, cevap verdi: — Ben seni böyle bırakıp, nasıl giderim — dedi —

6187 Sen tek başına bu ağır hasta hâlinde ne yaparsın, ey asîl insan.

ODGURMIŞ 'IN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

6188 Odgurmış tekrar: — Oğlum, şimdi git; sen benim için hiç üzülme — dedi —

6189 Rabbimin zikri beni teselliye kâfidir; Tanrı beni bırakmaz; o benim işimi yoluna koyar.

6190 Tanrı kime lütuf etmiş ve onu aziz eylemiş ise, artık onun her işi iyi gider.

6191 Doğru sözlü ve her işi önceden gören keskin görüşlü insan çok güzel söylemiş:

6192 Tanrı kime inâyet ve yardım ederse, dünya onun olur ve o saâdete kavuşur.

6193 Kim Tanrının fazlına tamâmen mazhar olursa, o her iki dünya saâdetine nâil olur.

6194 Ey cesûr oğul, Tanrı onu terk ettikten sonra, ister köpek olsun, ister boz-kurt, hepsi birdir.

6195 Odgurmış: — Kardeşim, haydi git, sağ ol, gözünden yaş dökme — dedi — ve sözünü kesti.

6196 Öğdülmiş kalkıp, Odgurmış 'ı kucakladı ve öpüp ağlayarak, göz yaşı döktü.

6197 Üzüntü ile oradan kalkıp çıktı; atına binip, evine doğru yola koyuldu.

6198 Gelip evine girdi; yüzü kederli, neş'esiz ve gönülü hüzün ile dolmuş idi.

6199 İnsan oğlu, dikkat edersen, ne kadar zayıf bir mahlûktur; sevinci az ve her şey onun için bir kaygı kaynağıdır.

6200 Bütün dileklerine kavuşursa, sevinç onu neş'elendirir; kaygı gelirse, keder onu ağlatır.

6201 Sevdiklerini bulunca, onlara sevinerek ve gülerek bakar; ayrıldığı zaman yine kederi ile baş-başa kalır.

6202 Bir bakarsın, visâl onu sevinçle oyalar; bir bakarsın, firak onu sonsuz bir kederle ağlatır.

6203 Dünyada firaktan daha güç ne var; firakın kaygıları denizden daha derindir.

6204 Sağ iken, ayrılsalar bile, insanlar yine kavuşurlar; isteyip arayarak, tekrar birbiri ile buluşurlar.

6205 Hepsinden güç olan ayrılış bu ölümdür; ölüme çâre yok, ona silâhla karşı konulmaz.

6206 Her şeyin firakı yakın veya uzak olabilir; ölümün firakı uzak dır firaktır.

6207 Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; okursan, mânasını da iyice anlarsın:

6208 Her şeyden ağır olan firak ölümdür; şu gören göz firak yüzünden yaş döker.

6209 Sağ iken, firaka karşı bir visâl ümidi vardır; ölen ise, şüphesiz, visâlden uzaktır.

6210 Öğdülmiş bir az teselli bularak, yedi içti ve kalkıp, namazını kıldı.

6211 Güneş yere indi ve yüzünü gizledi; gök yüzü karşısından yükselerek, onun izini tâkip etti.

6212 Döşek istedi, yattı, uykusu gelmedi; keder ve kaygı içinde gözünü yummadı.

6213 Kalkıp, kapıya çıktı, göz yaşı döktü; dünyanın rengi habeş derisine benzemişti.

6214 Tekrar odasına dönüp, yatağına girdi; kederine hâkim olarak, bir az teselli buldu.

6215 Rûmî kızı yüzünü yere gizledi; dünyanın rengi zenci yüzüne döndü.

6216 Uykusu gelmedi, kalktı, tekrar baktı; Ülker yıldızı aşağıya inmiş ve gece sonuna yaklaşmıştı.

6217 Gözlerini göğe dikerek, uzun müddet seyre daldı; karanlık gece olduğu gibi devam etti ve bir türlü aydınlanmak bilmedi.

6218 Bir az yattı, uyudu; tekrar uyanıp, kalktı; başını kaldırıp, mâvi göğe baktı.

6219 Doğudan Kara-Kuş yıldızı çıktı, yükseldi; düşman meş'alelerini yakmış gibi, ateş parladı.

6220 Yedi-Kardeşler başını yukarı kaldırdı; Yıldırık yıldızı Aygır burcuna doğru eğildi.

6221 Erentir 'in başı yere yakın bir noktaya kadar indi; güneş başını kaldırdı ve parlak yüzünü açtı.

6222 Öğdülmiş tekrar kalktı, âbdest aldı, temizlendi, tarandı; namaz kıldı, evrâdını okudu.

6223 Dünya altın rengine büründü, gök yüzü alev gibi kızardı.

6224 Elbiselerini giyip, derhâl atına bindi ve evinden çıkıp, tekrar saraya geldi.

6225 İnip, yürüyerek, doğruca saraya girdi; hukümdar çağırınca, kendisini toparladı, huzûra çıktı.

6226 Hukümdar Öğdülmiş 'e dikkatle baktı ve bu iyi insanın gönlünü kederli gördü.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

6227 Hukümdar sordu: — Bu hâlin nedir, ey sâkin huylu insan, ben seni düşünceli buluyorum.

6228 Gönlüne bugün nasıl bir derd yüklendi; alnındaki düğümde bunun alâmetini görüyorum.

6229 Kırmızı yüzün neden bugün solmuş? dünya başka ne endişeler çıkardı?

6230 Henüz saâdet senden yüz çevirmedi; bu dönek dünya ve saâdet henüz sana tebessüm ediyor.

6231 Felek henüz senin muradınca devrediyor; ey kahraman, ay, güneş, zaman arzu ettiğin gibi doğuyor.

6232 Ben sana karşı henüz kaşımı çatmış değilim; senden çok memnûnum, sana hep iltifat ediyorum.

6233 Kim seni bu kaygı ve kedere düşürdü; bu hâlin nedir; cevâbını öğrenmek isterim.

6234 Ey oğul, böyle bir zamanda bu nasıl bir derddir; bana söyle, ey sâkin tabiatli insan, ben de bileyim.

6235 Sen zahmet çekerken veya endişe içinde iken, ben nasıl sevinç duyabilirim.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

6236 Öğdülmiş cevap verdi; söze başlayarak, kardeşinin hastalığını ve durumunun nasıl olduğunu,

6237 Kendisinin oraya gittiğini ve onu nasıl bulduğunu, onun nasıl öğüt ve nasihatte bulunduğunu birer-birer anlattı.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E SUÂLİ

6238 Hukümdar çok müteessir oldu, ağlamağa başladı ve: — O iyi insana çok yazık — dedi —

6239 Tanrı onun canını bağışlasın, onun etine ve kanına bir halel getirmesin.

6240 Devamla: — Onun hâli nasıldır; onu bırakıp gelmeğe gönlün nasıl râzı oldu — dedi —

6241 Ona kim hizmet eder, hastalığına kim bakar; o hasta-hasta yalnız başına nasıl orada kalır.

6242 Niçin orada bir müddet kalmadın; onu kime emânet ettin de, bu hâlde bıraktın, geldin.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

6243 Öğdülmiş cevap verdi: — Ey deniz gibi derin bilgili insan, bu sözleri ona ben de söyledim — dedi —

6244 Bana itiraz etti, sözümü dinlemedi; sözüne karşı koymağı denedim, fakat gücüm yetmedi.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

6245 Hükümdar: — Onu Tanrı korusun; o isterse, şifa ihsan ederek, onu ayağa kaldırır — dedi —

6246 O gönlünü, fikrini Tanrıya bağlamıştır; ey oğul, bir olan Tanrı onu elbette boş bırakmayacaktır.

6247 Hangi kul her kesten yüz çevirip, yaratan rabbine sığınırsa,

6248 Bir olan Tanrı onu, şüphesiz, korur, onun arzularını yerine getirir ve o da iyi nâm kazanır.

6249 Şimdi buna benzeyen şu sözü dinle; bu senin gönlünde bulunsun, her işinde onu hatırla:

6250 Her şeyi terk et, Tanrıya sığın; gönül ve dilini temiz tut; hareketini düzelt.

6251 Bütün arzularını Tanrı verecektir; şeytana karşı iyice mücâdele et; Tanrıya karşı da ihlâsını bozma.

6252 Hukümdar devamla: — Ey Öğdülmiş, fazla keder ve endişe edip, üzülme — dedi —

6253 O iyilerin başında gelen iyi bir insan idi; ölünce de Tanrı onun işini kolaylaştıracaktır.

6254 Ey hakîm, bu iş yarın bize de gelecektir; acabâ hayatımız nasıl geçecek ve bunda bizler ne kazanacağız.

6255 Yazık, biz gençliğimizi boşuna geçirdik; yazık, vücûdumuz, kalbimiz ve fikrimiz hep kötüden de kötüdür.

6256 Hayat bugün rüyâ gibi oldu; o nasıl geçti ise, mükâfatı da öyle olacaktır.

6257 Bu kalan ömrü artık heder etmemeli, heva ve arzulara gönül vermemelidir.

6258 Nasıl olsa sonunda bu vücud ölecektir ve ölümden sonra da bin peşimanlık vardır.

6259 Bugünden itibâren sen dışarıda halka şefkat göster ve onun derdleri ile meşgûl ol.

6260 Beni ve kendini böylece kurtarmağa çalış, bunun karşılığında Tanrı bize iyi yol gösterecektir.

6261 Sâkin tabiatli olan ve Tanrı kullarına karşı merhametle hareket eden insan ne der, dinle.

6262 Kim iyilik ederse, Tanrı bunun karşılığında ona da iyilik verir; ey iyi insan, sen müsterih ol.

6263 Kim kötülük ederse, kendisine eder; o kütülüğün karşılığı da kötü olur.

6264 Kötülük istersen, git, kötülük yap; fakat şunu da bil ki, bu kötülüğün karşılığı seni bir gün inletecektir.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

6265 Öğdülmiş cevap verdi: — Hukümdar bu şekilde öğüt ve nasihatleri ile beni desteklemekte devam ettiği müddetçe,

6266 Halka tatbik edilen kanunlar dâimâ iyi olur; Tanrı da bu beyliği her vakit ayakta tutar — dedi —

6267 Hukümdar çok yaşasın, saâdeti ve kudreti dâim olsun; benim canım, tenim ve bütün varlığım ona feda olsun.

6268 Ölümlü insan için, iyi addan başka, hiç bir şeyin değeri yoktur; kudretli Tanrım iyi ad ile ömür sürdürsün.

6269 Bu ölüm seni yakalamak üzere hazırlanmış bulunmaktadır; kendini gaflet uykusuna bırakma.

6270 Bilgili insan çok güzel söylemiş; takvâ sâhibi olan insan bu yoldan yürür.

6271 Görünmez ecel pusuda bekler, ümit peşinde koşan gâfil insanları ansızın yakalayıverir.

6272 Ezelden yazılmış olan ecel erişince, iyi veya kötü, her kes kara toprak olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

6273 Hukümdar: — Bugünden itibaren Tanrı bana tevfik versin de ben bu yolda hukümü yürüteyim — dedi.

6274 Hukümdar durdu ve sözünü kesti; Öğdülmiş kalkıp, huzûrdan çıktı.
6275 Öğdülmiş yine bir kaç gün sabır etti; keder ve endişesini içine akıttı.
6276 Kardeşi için üzüntü içinde idi; gittikçe sarardı, kederden âdetâ eridi.
6277 Fakat fazla tahammül edemedi; tekrar gidip, kardeşini görmek istedi.
6278 Kalkıp saraya gitti, hukümdarın dâveti üzerine, huzûra çıktı.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA SUÂLİ

6279 Hukümdara mâruzatta bulundu ve: — Ben bugün kardeşimi yoklamak üzere, onu ziyâret etmek istiyorum — dedi —

6280 Acabâ ne hâldedir, onu bir göreyim; hayatta olup-olmadığını bir öğreneyim.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

6281 Hukümdar: — Gidersen, çok iyi edersin; kardeşlik ve yakınlık karşılıklı ziyâretler ile yerine getirilir — dedi —

6282 Git, benim tarafımdan da hâtırını sor; hastalığına bak, nasıldır; kendisini teselli et.

6283 Öğdülmiş „baş üstüne" diyerek, oradan kalkıp çıktı; evine gelip, bir az dinlendi.

6284 Bir az yedi, içti; tekrar atına binip, mahzûn-mahzûn, kardeşinin bulunduğu yere doğru yola çıktı.

6285 Yaklaşınca, atından inip, yayan yürüdü; kapıya gelip, seslendi ve girmek için izin istedi.

LXXXII.

KUMARU ÖĞDÜLMİŞ 'E ODGURMIŞ 'IN ÖLDÜĞÜNÜ SÖYLER

6286 Kardeşinin müridi Kumaru çıkıp, onu göz yaşları ile karşıladı.

6287 Ona yaklaşarak: — Ey kardeş, gönlün yaralanmasın, sabırlı ol; Allah ecrini ihsan eder — dedi —

6288 Kardeşin göçtü-gitti, bu dünyayı terketti; Tanrı sana sağlık ve uzun ömürler versin.

6289 Şimdi sen ağlayıp-inleme, sabret, kendine hâkim ol; hayatta bulunanlar için, ölümden başka çıkar yol yoktur.

6290 Her doğan ölür, sevgili can gider; dünyada ne bey, ne kul, ne de peygamber kalır.

6291 Bu ölüm bizim için de hazırlanmıştır; ölüme karşı bir çâre veya müessir bir silâh yoktur.

6292 Bunu duyan Öğdülmiş feryâd ederek, döğündü ve göz yaşı döktü.

LXXXIII.

KUMARU 'NUN ÖĞDÜLMİŞ 'E BAŞ-SAĞLIĞI DİLEDİĞİNİ SÖYLER

6293 Kumaru onun feryâdlarına mâni olmağa çalıştı: — Sabırlı ol, Tanrının hükmüne gönlünle, aklınla ve dilinle riza göster — dedi —

6294 Her kes için bu ölümün geleceği bir gün vardır; o öldü, şimdi de sen ölüme hazırlan.

6295 Ey oğul, niçin ağlıyorsun; sana vuran, söğen kim, kimden ne zarar gördün?

6296 Bu fâni canı ona Tanrı vermişti, şimdi bunu geri aldı ve can da çıktı-gitti.

6297 O bir daha geri dönecek değildir; kısa bir zaman sonra, sen de ben de oraya gideceğiz.

6298 Bir de ilâve etti: — Kardeşinin mezarını bir gör, onu ziyâret edip, öyle geri dön.

LXXXIV.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN ODGURMIŞ İÇİN MÂTEM TUTTUĞUNU SÖYLER

6299 Kalkıp gitti ve kardeşinin mezarını gördü; onu kucaklayıp, ağladı ve göz yaşlarını döktü. —

6300 Ey kardeşim, kalkıp bana bir bak, yüzünü göreyim de hasretim dinsin — dedi —

6301 Buraya seni görmek arzusu ile gelmiştim; benden neden yüzünü gizledin.

6302 Ey gönlümün tâcı, sevgili cana can; sensiz bu fâni can nasıl yaşasın.

6303 Seninle geçen hayatımız bir rüyâmı idi: görürken kaybettim; sen gözlerimden silinip, benden uzaklaştın.

[Metin eksik]

LXXXV.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E BAŞ-SAĞLIĞI DİLEDİĞİNİ SÖYLER

6304 Hukümdar bunu haber alınca, saraydan kalkıp, Öğdülmiş 'in yanına geldi; ona gönülden baş-sağlığı diledi.

6305 Hukümdar: — Ey Öğdülmiş, mâkûl ol; sen duâ ile ona yardım etmeğe çalış — dedi —

6306 Odgurmış 'a Tanrı rahmet eylesin ve onun bütün günahlarını affetsin.

6307 Tanrı sana bu felâketin ecrini versin; Tanrı senden râzı olsun ve cehennemden korusun.

6308 Sen yolunu kesmiş ve kapını kapamışsın; yüzünü gizlemiş, ağzını kilitlemişsin.

6309 Böyle bir hareket sana yakışmaz; akıllı insan böyle bir yolu ihtiyar etmez.

6310 Bana söyle, seni kim bu sıkıntıya düşürdü; kim sana kızdı veya kim sana kin bağladı.

6311 Kardeşinin başına gelen Tanrının hukmüdür, o kazâ-i ilâhîyi yerine getirdi; sen kendine bak ve nefsini islâh et.

6312 Neye ağlayıp, feryad ediyorsun; bu şekilde hareket etmek iyi değildir; sen böyle yapma.

6313 Doğan ölür, yükselen iner; yürüyen durur ve veren alır.

6314 Kardeşinin ölümü sana ibret olsun; sabır et, ecrine nâil olursun, şekerin kand olur.

6315 Ölümü görünce, hayatta kalanların bundan ibret almaları lâzım idi; alan hâni.

6316 Ölenin nasîhatine dikkat et, ne der: — Bana bak, beni ölüm yakaladı, gittim; şimdi seni de yakalar.

6317 Şimdi buna benzeyen şu beyti oku; okuyup, iyice gönülüne yerleştir.

6318 Senden evvel binlerce ölüp-gidenler sana nasîhat verirler ve derler ki, işte bana bak, bana.

6319 Gaflet içinde yaşadım, uzun zaman oyalandım; beni ölüm yakaladı, gittim; sıra sana da gelir.

6320 Hukümdar sonra Odgurmış 'ı, onun nasıl öldüğünü ve bu hususta neler bildiğini soruşturdu.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

6321 Öğdülmiş neler gördüğünü ve ölürken vasiyet edip, bırakmış olduğu mirası hukümdara arzetti.

6322 Kalkıp, kardeşinden yâdigâr kalan çanak ile değneği alıp, hukümdarın önüne koydu. —

6323 İşte kardeşimin bana bırakmış olduğu miras bunlardır — dedi —

6324 Hukümdar bunlardan birini, yâdigâr olarak, kendine alsın; bu yadigâr dünyada uğur getireceği gibi, âhirette de faydalı olur.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ 'E CEVABI

6325 Hukümdar uzanıp, değneği eline aldı: — Bu yâdigâr bana uğurlu olsun — dedi —

6326 Sen bu çanağı al, kardeşini özlediğin zaman, onu bununla hatırlarsın.

6327 Öğdülmiş çanağı aldı; gönülü sızladı, gözünden yaşlar boşaldı.

6328 Hukümdar: — Bak şimdi bugün âkil ve düşünen bir insan için, bu ibret kâfidir — dedi —

6329 O öyle yaşadı, hayatı sona erdi; ondan dünya ve bir de bunlar kaldı, ey temiz kalpli insan.

6330 Tavrı, hareketi temiz ve her işe akıl ile el uzatan insan ne der dinle.

6331 Bu dünya malı ne kadar çok olursa-olsun, fazla gelmez; ne kadar az olsa bile, yerine göre kâfi gelir.

6332 Bu dünyanın kusûru bin, meziyeti ise, birdir; insan bunu nasıl geçirirse, o öyle geçer.

6333 Ölümden sonra bolluğun faydası nedir; senden sonra ancak onu yiyen sevinir.

6334 Kardeşin dünya malını bırakıp kaçtı; kendi seviyesine göre, çul giydi ve arpa yedi.

6335 Ömrünü geçirdi ve bu vaziyetten dolayı ölmedi; hazır yiyicilere de mal bırakmadı.

6336 Gece-gündüz gayret etti, yükünü hafifletti; bu yolda çektiği dünya zahmetleri de geçti-gitti.

6337 O işini yoluna koydu, bugün artık kurtuldu; bizim hâlimiz acabâ nasıl olacak, bu düğüm hâlâ çözülmedi.

6338 Hukümdar bir çok iyi sözle öğüt ve nasîhatte bulundu; öğütler vererek, içini boşaltıp, râhatladı.

6339 Hukümdar kalkıp, tekrar saraya döndü; inip, düsünceli bir hâlde, odasına girdi.

6340 Öğdülmiş bir kaç gün yas tuttu; mâtem günleri geçince, nihâyet bir az kendine geldi.

6341 Bu kaygı ve kederleri de unuttu, tekrar yedi, içti, sevindi ve yüzü güldü.

6342 Halkın başında bulunan ve halkın işini bilgi ile idâre eden insan çok güzel söylemiş.

6343 Kaygı ve keder seni ne kadar esir ederse-etsin, ne kadar ağlatırsa-ağlatsın, bir gün yüzün tekrar gülecektir.

6344 Bu dünyanın çok eski bir kanunudur; kötülük veya iyilik ne kadar uzun sürerse-sürsün, bir gün geçer.

6345 Öğdülmiş de yasını geçirdi; vazifesine başlayarak, işine devam etti.

6346 Büyük bir gayret ile işe sarıldı, sabah erkenden, akşam geç vakte kadar işi ile meşgûl oldu.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SUÂLİ

6347 Hukümdar bir gün Öğdülmiş'i çağırdı, halkın durumunu ve memleket ahvâlini sordu. —

6348 Memleket ve halkın hâli nasıl, şimdi günler ve zaman nasıl geçiyor — dedi —

6349 Sen benim gözüm ve kulağımsın; her işle senin meşgûl olmanı ist-yorum, bütün işleri sen hallet.

6350 Bu bir kaç gün kaygı ve keder içinde kaldığın için, sen de işle pek meşgûl olamadın; acabâ işler nasıl gidiyor.

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

6351 Öğdülmiş cevap verdi ve: — Ey beyim, halkın hâli çok iyidir; halk durmadan sana hayır-duâ ediyor — dedi —

[Metin eksik]

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

[Metin eksik]

6352 Bir de söz, boğaz, göz ve bu şehvet âteşidir; bunlar ibâdete mânî olur ve insan için bir felâkettir.

6353 Kim boğazının arzularına râm olmaz, az söyler ve yakışmayan şeyler-den kendisini uzak tutarsa,

6354 Kim heves ve arzularına hâkim olur, gazaba gelip, hiddetlendiği vakit, onu yenebilirse,

6355 Akıllı ve bilgili insan odur; akıllı ve sâkin tabiatli olan kimse buna muvaffak olur.

6356 Akıllı insanların sözü öğülecek sözlerdir; o doğru ve dürüst olur ve kendisini her vakit belli eder.

6357 Onlar yakışmayanlara yaklaşmaz ve kendilerini bu gibi şeylerden uzak tutarlar; lüzûmsuz şeyleri görmezler, ona göz yumarlar.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E CEVABI

6358 Hukümdar: — Çok güzel söylüyorsun, bu çok samimî ve fevkalâde faydalı bir sözdür — dedi —

[Metin eksik]

ÖĞDÜLMİŞ'İN HUKÜMDARA CEVABI

[Metin eksik]

6359 Bu vücûd cefâkâr ve küstahtır; cefacıya karşı cefâ kıl ve kendine hâkim ol.

6360 Bir kimse ne kadar vücûdu sever ve ona iyilik ederse, o da ona o kadar cefa ve kötülük eder.

6361 İnsanların seçkini çok güzel söylemiş; onun sözü cefâcı vücûda karşı bir çâre ve tedbirdir.

6362 Birine vefâ gösterdi isen, ondan cefâ görmeğe hazırlan; cefâkâr nefsin seni bir gün cefâya duçar edecektir.

6363 Kime iyi muâmele ettinse, ondan kork; onun kötülüğü bir gün seni inletecektir.

6364 Ey hukümdar, şu üç şeyin semizi fenâdır; biri köpek, bir av-kuşu, biri de vücûttur.

6365 İyice yola gelmeleri için, bunları aç bırakmak lâzımdır; bunlar ancak böylelikle yola gelir ve boyun eğerler.

6366 Yolunu sıkı bir murâkabe altında bulundurmazsan, kuş avını yakalamaz; köpek tok ve semiz olursa, av peşinden koşmaz.

6367 Vücût doyar ve kanarsa, deve-aygırı gibi olur; yaptığın iyilikleri önüne katarak sürer ve götürür, onu bırakmamalıdır.

6368 Kuşun avlamazsa, bunun zararı bir ördektir; köpeğin avını bırakırsa, zararı nihâyet bir kakımdır.

6369 Vücûdun deve-aygırına döner ve enseni kalınlaştırırsa, seni ateşe sürükler ve acı-acı feryad ettirir.

6370 Yiyeceği olmayan fakir de huzûr içindedir; o eline geçene kanâat eder ve gönül zenginliği içinde yaşar.

6371 Sırtına bir şey geçirip, boğazını doyurunca, Tanrıya ibâdet kılar ve âhiret işini yoluna koyar.

6372 Büyüklük, bu devlet ve bu saâdet insanı, yapmakla mükellef olduğu işleri bırakıp, kibirli olmağa sürükler.

6373 Gurûr kulu Tanrıdan uzaklaştırır; akıllı insan böyle bir yolu ihtiyar etmez.

6374 Fakir de ölür, zengin de; bunların ikisinin de götürecekleri şey ancak bir kefenden ibârettir ve nihâyet kara toprak olurlar.

6375 Fakir ölürse, zahmetlerinden kurtulur; zengin ölürse, malını bırakır, fakat onun vebâlini birlikte götürür.

6376 Gerçekten buna benzeyen bir söz vardır; bu sözden kendine bir hisse al.

6377 Ey nimet sâhibi, ölüm senin mihnetindir; ey mihnet sâhibi, ölüm senin nimetindir.

6378 Fakir ölürse, zahmetlerinden kurtulur; ey zengin ölüm yakalarsa, senin bir de hesap vermen vardır.

HUKÜMDARIN ÖĞDÜLMİŞ'E SÖZÜ

6379 Hukümdar devamla: — Bu dünya bir çok zehirli yılan ve çıyanlar ile doludur — dedi —

6380 Yiyecek nimeti az, zehiri çok olduğu gibi, medhedilecek şeyi az, nefret edilecek şeyi de çoktur.

6381 Bu dünyada akıllı insanın elini uzatıp, alacağı şey azdır; bilgilinin iştiha ile yiyeceği nimet de azdır.

6382 Bilgisiz için bu dünya cennettir; o huzûr içinde avunur ve hiç bir şeye ihtiyac hissetmeden yaşar.

6383 Akıllı insan için dünya dikenler ile doludur; yere basınca, ayağına batar, dikkat etmek lâzımdır.

6384 Bilgili insan için dünya zehir ile doludur; bundan dolayı o yemek yemez, güçten-kuvvetten kesilir.

6385 Zâhid bundan dolayı çoluk-çocuğunu bırakıp kaçtı; âbid onun için dünyayı bırakıp, kendini ibâdete verdi.

6386 Biz bugün buna kendimizi kaptırmış bulunuyoruz; Tanrı bu belâdan bizi korusun.

ÖĞDÜLMİŞ 'İN HUKÜMDARA CEVABI

6387 Öğdülmiş cevap verdi: Bu söz sözlerin en doğrusu ve akla en yakın olanıdır — dedi —

6388 Dikkat edersen, dünyanın, tabiati gibi, tavrı ve hareketi de doymak bilmez bir ejderhaya benzer.

6389 İnsanı, san ki, kendisi bizzat besler ve kendisi semirtir; sonra kendisi onun etini yer ve onu zayıflatır.

6390 Dünyanın hâline iyice dikkat eder ve onun mâhiyetini anlarsa, insan hayretler içinde kalır.

6391 Âdem ve Havvâ yer yüzüne inip, dünya içinde insan neslini çoğalttı.

6392 Onlardan itibâren bugüne kadar dünyaya ne türlü insanlar ve ne kadar beyler beyi geldi.

6393 Kimi âlim doğdu, kimi cesûr, kahraman; kimi yalçın kaya gibi, mağrûr ve kabadayı.

6394 Kimi akıllı, kimi hakîm; kimi deli ve ahmak idi; kimi de tenbel idi.

6395 Kaç peygamber, kemâl sâhibi kaç elçi geldi ve Tanrı hukmü ile bize yol gösterdi.

6396 Kimi az yaşadı, kimi çok; kimi hakîmâne sözleri ile yüksek makama erişti.

6397 Kimi yaratan Tanrıya karşı, düşman gibi, yayını kurup, ok attı.

6398 Şu beyti oku, dinle, ne der; iyice anla ve kendi tabiatini ona göre düzelt.

6399 İster âlim ol, ister bin yaşa, ister bütün dünyayı ele geçir ve bütün nimetlerine nâil ol.

6400 Sonunda sen de öleceksin ve kara toprak olacaksın; ölüm yakalayınca götürür; sonra peşiman olursun.

6401 Bu dünyaya ne kadar iyi insanlar, âlim ve hakîmler geldi; bütün arzularına rağmen, ebedî hayata nâil olamadılar.

6402 Bugün bak, nasıl dünyaya hiç gelmemiş gibi olup, kara toprak altında yatarlar.

6403 Ne türlü ve ne çeşit insanlar bu dünyaya geldi; bak, kara toprak hepsini yedi ve yuttu.

6404 Süslü saray, köşk ve evlerini bırakıp, kara toprağı döşenerek, bekleyip yatarlar.

6405 Uyurlarmı, sesleri yok ve nefes almazlar; hâlleri acabâ nasıldır, bunu bilen hani.

6406 Onların hepsi bugün iyiliğe muhtacdır; elleri yiyecek ve giyeceğe erişmez.

6407 Bak, peşimanlıkla inleyip yatarlar; bin iştiyak ile iyilik isterler.

6408 Tanrı bize bugün bu günü verdi; ele geçen bu fırsatı heder etmemelidir.

6409 Tanrı bize bugünden sonra her türlü iyilik için tevfik versin, ey mülkün iyi nizâmı.

6410 Öğdülmiş hukümdarı öğdü ve: — Ey hakîm hukümdar, ömrün uzun olsun — dedi —

6411 Dünya sensiz kalmasın, sensiz âlem pek boş olur; Tanrı senin neslini kesmesin.

6412 Ne gibi arzu ve dileğin var ise, Tanrı sana bunların kapılarını dâimâ açık tutsun.

6413 Daha ne gibi arzu ve dileğin olursa, ey cömert, Tanrı bunları da sana ihsan etsin.

6414 Sevinerek, avunarak, uzun ömür sür ve huzûr içinde yaşa, ey halîm, selîm insan.

6415 Senin gibi insanlar ölür ve kemikleri toprak altında dağılmış yatarsa, çok yazık olur.

6416 Ne yapalım, Tanrı bu dünyayı böyle yaratmış ey büyük hukümdar.

6417 Senin gibi, iyilikler yapan bir hukümdar ölse bile, ölü sayılmaz.

6418 Gerek öl, gerek uzun ömürlü ol, adın artık iyilik ile dünyaya yayılmıştır.

6419 Dostların çok olsun, düşmanların perişan olsun, memleketin genişlesin.

6420 Öğdülmiş sözünü kesti, yer öptü ve kalkıp, dışarı çıktı; atına binip, evine doğru gitti.

6421 Gelince, atından inip, evine girdi; yedi, içti, bir müddet yatıp, istirâhat etti.

6422 Sabah tekrar kalktı ve işine başladı; emirler verdi, işleri gözden geçirdi, kendisi de çalıştı.

6423 Sadâkat ve hulûs ile hareketlerini tanzim etti; bütün eğriler onu görerek, doğru yola girdi ve huylarını düzelttiler.

6424 Dünya düzene girdi; hayır-duâ çoğaldı; bunun bereketi ile memlekette günden-güne saâdet arttı.

6425 Onlar gitti, fakat iyi adları kaldı; onların adı dâimâ hürmetle yâd edilecektir.

6426 Dikkat et, imdi böyle insanlar insan mı olur; onların yaptıkları işler meleklere yakışacak işlerdir.

6427 Eğer o vakit bunlar insan idi iseler, söyle bakayım, bugünkü insanlar nedir.

6428 Ey hakîm, eğer biz insan isek, onlara, şüphesiz, melek demek lâzımdır.

6429 Onların tavrı, hareketi ve sözü ile bıraktıları iyi izler hakkında söylenenleri duymak da bir saâdettir.

6430 Akıllı anlar ve bilgili bilir; hiç şüphesiz, insan ölür ve bu dünya kalır.

6431 Ele geçen bu zamanı boşuna geçirmeden, ibâdet kılmalıdır; insanın bu dünyadan elde edebileceği menfaat ancak budur.

6432 Senden öncekiler ölür, sen de görürsün, bundan daha büyük nasîhat ne olabilir.

6433 Bütün saray, köşk ve konakların hepsi kalır; ey büyük, insan bunlara devamlı olarak tasarruf edemez.

6434 Nice saray ve köşkleri, nice sağlam kaleleri ölüm bozdu ve kara toprağa çevirdi, bak.

6435 Nice şehir ve memleketleri, bağ ve bahçeleri bu ölüm ıssız bıraktı, ey diri.

6436 Saray, köşk ve konaklar boşalır, sana kalır; sen alır ve kendine bend ettim zannı ile, onları kullanırsın.

6437 Kalabalık bir orduya sâhip olan o cihan beyi hani; ordusunu bıraktı, kendisi kara toprak oldu.

6438 Hani o memleketim az diyen haris hukümdar; bir çok memleketleri hâkimiyeti altına aldı, fakat elinde tutamadı.

6439 Hani o başkalarının memleketine göz diken kimse; şimdi bir kulaç yerde ıztırap çekip yatar.

6440 Hani o müslümanların kanını döken insan, niye toprağa girdi, onun gücü, kuvveti ne oldu.

6441 Hani o başkalarına iftira eden adam, bu müfteri nasıl toprağa kalboldu.

6442 Hani o dünya için mücâdele eden insan, dünya yerinde kaldı, o ise, ölüme karşı koyamadı.

443 Hani o mal, mülk, ne varsa kendinin olmasını isteyen insan; o beraberinde ancak iki bez götürebildi.

444 Hani o çok yer isteyen adam, kendisi kara toprağa döşendi ve dâva bitti.

445 Bütün dünyanın hâli böyledir; anlayış ile bakarsan, idrâk kapıları açılır.

446 Onun huzûru zahmet, sevinci keder, izzeti zillet ve râhatı mihnettir.

447 Ne gelirse, yüklen, şikâyet etme; huzûr olsun-zahmet olsun, ikisi de geçer.

448 Ey felâketler karşısında sabreden insan, bilgi veren insan ne der, dinle.

449 Ey nîmet sâhibi, bundan şükür ederek istifâde et; ey mihnet sâhibi, kaderine boyun eğ, tahammül et.

450 Sabır edersen, mihnet senin için nîmet olur; nîmet için şükür edersen, bu nîmet daha da artar, bunu böyle bil.

451 Ey âlim, bugünkü zamana dikkat et, işler tamâmen değişti.

452 Bilgili hakir oldu, bir tarafa sinip kalıyor; akıllı dilsiz oldu, ağzını açmıyor.

453 Memlekette fena adamlar çoğaldı; halîm insanlar ayak altında kaldı, başlarını kaldıramıyorlar.

454 Şarap ile yüzlerini yıkayan ve ibâdeti bırakanlar şimdi yiğit sayılıyor ve istediklerini yapıyorlar.

455 Fesat ve fısk yapanlar merd sayıldı; şarap içmeyen kimseler hasis sayıldı.

456 Namazına ve orucuna devam eden insanlar münâfık sayıldı, ey memleketin başında bulunan insan.

457 Halâl büs-bütün ortadan kalktı, harâm çoğaldı; harâm yiyenin gönlü kara kirle kaplandı.

6458 Halâlin ancak adı kaldı, onu gören yok; harâm kapışıldı, hâlâ ona doyan yok.

6459 Hani bu harâma harâm diyen, harâmı bırakıp, halâl yiyen insan nerede.

6460 Gerçekten dürüst ve takvâ sâhibi denilecek kim kaldı; fakat güneşi parlayan bir kıyâmet günü vardır.

6461 Kalpler harâm ile çok fazla karardı; ey oğul, halâli nerede arayıp bulmalı.

6462 Buna benzer şöyle bir söz vardır, bunu iyice dinle, ey temiz kalpli insan.

6463 Gönlüm harâm ile karardı ve kirlendi; ben bilgiyi yüzde bir işte dahi kullanmam.

6464 Vücût artık eğilmez, hevâ ve heves onu esir etti; ben artık ibâdetle meşgûl olamıyorum; işte sırrımı açtım.

6465 Dünyanın tabiati tamâmen değişti, insanların gönlü ile dilleri birbirine uymuyor.

6466 Halktan vefâ gitti, cefâ çoğaldı; itimad edilecek bir kimse ararsan, bulamazsın.

6467 Halktan vefâ gitti, yerini cefâ aldı; itimad edilecek, inanılacak kimse pek nâdir.

6468 Akrabalar arasından yakınlık ve kardeşlik uzaklaştı; artık candan arkadaşlık kalmadı.

6469 Küçüklerde terbiye, büyüklerde bilgi yok; kaba insanlar çoğaldı, nâzik insanlar ortadan kalktı.

6470 İnsanlar para uğrunda birbirlerine yakınlaştılar; doğruluk ve hakikat yolunda iş gören nerede.

6471 Emânetin adı var, onu yerine getiren nerede; nasîhatin sözü var, onu tutan nerede.

6472 Mârûfu emreden kim, münkeri nehyeden kim.

6473 Satıcılar emânet vasfını kaybettiler, ustalar artık nasîhatten vazgeçtiler.

6474 Bilgili sözünü dos-doğru söyleyemez oldu; kadınlardan hayâ gitti, yüzlerini örtmezler.

6475 Doğruluk gitti, yerine nice eğrilik geldi; Allah için iş gören tek bir insan kalmadı.

6476 İnsanların hepsi para kulu oldu; gümüş kimde ise, ona boyun eğdiler.

6477 Cemâatler çok, câmiler az idi; şimdi câmiler çoğaldı, cemâatler azaldı.

6478 Dinle, takvâ sâhibi insan ne der; ey iyi insan, sen bunu gönlüne yerleştir.

6479 Hani, doğruluk ile hareket eden kim var; hani Allah rızâsı için iş gören kim var.

6480 Dünyanın her tarafı baştan-başa bozuldu; buna bakıp, hayret eden bir kimse varmı.

6481 Müslümanlar karıştı, birbirlerinin etlerini yiyorlar; kâfirler ise, tam bir huzûr içinde yaşıyorlar.

6482 Müslümanların malı çalındı, yağma edildi; harâmı halâlden ayıran ve buna riâyet eden nerede.

6483 Fesad ve fısk o kadar sesini yükseltti ki, insan geceleri uyuyamıyor; ilim ve Kur'an sesi hiç duyulmuyor bile.

6484 Gönüller katılaştı, diller yumuşadı, doğruluğun kendisi gitti, ancak kokusu kaldı.

6485 Oğul babaya babalık eder, oğul bey ve baba ise, kul oldu.

6486 Hayat zorlaştı, endişe çoğaldı; hırs ve tamâh gittikçe arttı, huzûr azaldı

6487 Fakir, dul ve yetimlere şefkat gösteren yok; dünyayı başka bir kalıba koydular da hayrete düşen kimse yok.

6488 Hakîm, bilgisi geniş, dünyayı tecrübe etmiş, cömert ve eli açık olan insan çok güzel söylemiş.

6489 Dünyanın sonu geldi; nizam bozuldu; iyiler kötülere bakarak, değiştiler.

6490 Akıllı anlar, bilgili bilir; yıl, ay, gün geçtikçe dünya günden-güne bozuldu.

6491 Oğul-kız babaya hurmetini bıraktı; ihtiyar kelimesi insana bir hakâret sözü oldu.

6492 Nizâm ve kanunların hepsi değişti; ak ve kara birbirinden farksız oldu.

6493 Bunlar hep kıyâmet gününün alâmetidir; alâmeti görünürse, gelecek olan gelir.

6494 Kadir Tanrı encâmımızı hayretsin; bu fitne, belâ ve kötü âdetleri ortadan kaldırsın.

6495 Yıl dört yüz altmış iki idi, bu eseri yazıp, tamamladım.

6496 Aklımın erdiği sözlerin hepsini yazdım, ey okuyan ve anlayan insan, bundan hisse al.

6497 Nasıl hareket edeceğini ve hangi yola gideceğini bir parça izah ettim; sen buna göre hareket ederek, hayatına esaslı bir temel kur.

6498 Bunlardan biri din yolu, biri de dünya yoludur; bu esaslı yoldan şaşma.

6499 Eğer dünya istersen, onun yolu işte bu; eğer âhiret istersen, onun da yolu işte budur.

6500 Sen kendi kulluğunu yerine getir; Tanrı sana kuvvet verir; bunlardan hangisini istersen, onu seç, fakat üçüncü bir yol arama.

6501 Ben bu söze başlarken, kasdimin ne olduğunu sen biliyordun, ey rabbim!

6502 Ben kendime şan ve şöhret veya iyi ad dilemedim; yakın olsun-uzak olsun, ben her kesin iyiliğini istedim.

6503 Bunu okuyan okudukça, beni hatırlayıp, belki bana da bir duâ eder diye düşündüm.

6504 Dileğim bu idi, ümidim de budur; okuyan bana her hâlde bir duâ edecektir.

6505 Dilim söyledi, elim de bunu yazdı, ey temiz kalpli insan, benim bu dilim ve elim fânîdir.

6506 Ey zeki insan, dilden ve elden kalan nişâne, işte sana yazıp bırakmış olduğum bu kitaptır.

6507 Ey bunu okuyan canlı, ben dünyayı bırakıp, toprağa düşünce, beni unutma.

6508 Ey ebedî ve ihtiyacdan vâreste olan rabbim, sen büyüksün, bu muhtac kulunun günahlarını sen bağışla.

6509 Ben yolunu kaybetmiş bir kul idim, günahım çoktur; günahlarımı affet, sen benim rabbimsin.

6510 Ben kulunum, sen rabbimsin, kulun adı kuldur; sen rabbimsin, merhametlisin, sen efendiliğini göster.

6511 Ben kulunum, sen benim rabbimsin; ey gafûr, beni affet, günahlarımı bağışla.

6512 Bir de, doğudan batıya kadar, bütün müminlerin günahlarını bağışla.

6513 Ben bir küstahım, küstah insandan küstahlık gelir; sen merhametlisin; ey her şeyi bilen Tanrım, günahlarımı sen affet.

6514 Miskten ancak misk kokusu gelir; fena koku murdar şeyden çıkar.

6515 Ey ümidim, bana ümit bizzat sensin; ey ümidim, senden ümidimi kesmeyeceğim.

6516 Ben senin günahkâr kulunum, yaptığım cefâdır; sen benim vefâlı rabbimsin, bana vefa göster.

6517 Ey rabbim, cefâdan yine cefâ gelir; vefâda vefâdan başka bir şey görmedim.

6518 Bütün müminleri affet; onların hurmetine bütün günahlarımı bağışla.

6519 Ey Tanrım, iyi kılavuz olan ve doğru yolu gösteren Peygamber ile,

6520 Onun dört arkadaşına benden durmadan ve dâimâ binlerce selâm ulaştır.

E.

GENÇLİĞİNE ACIYARAK, İHTİYARLIĞINI SÖYLER

6521 Gençliğimi, geçen bulut gibi, geçirdim; ömrümü fırtına sür'ati ile tükettim.

6522 Yazık gençliğime, gençliğime yazık; ben seni tutmasını bilmedim, çok çabuk elden kaçırdım.

6523 Ey gençlik, sen bana şimdi tekrar gel; ben seni el üstünde tutayım, bak, senin için ipekliler ve sırmalar döşettim.

6524 Yazık bu gençliğe, hani, nereye gitti; ne kadar arayıp, arattımsa da bulamadım.

6525 Sordum, gençlik kadar hayata zevk veren ve tatlı canı mes'ûd eden iyi bir şey yokmuş.

6526 Ben şimdi gençlik zevkini ve yiğitlik huzûrunu kaybettim, elimde tutarken, kaçırıverdim.

6527 Eğer doğru bir hayat yaşamış olsa idim, ihtiyarlığın da zararı yoktu; fakat ne yazık ki, onu boş yere sarfettim.

6528 Ey gençlik, esef ederek sana kızıyorum; bütün güzelliğimi sen uzaklaştırdın, ben uzaklaştım.

6529 Benzim kırmızı, tam bir erguvan gibi idi; bugün yüzüme safran tohumu ektim.

6530 Misk gibi kara başıma kâfur örttüm; dolun ay gibi dolgun yüzü nereye götürdüm.

6531 Rengârenk çiçekler ile dolu, parlak bahar gibi idim; hazânamı uğrattım, hepsini kuruttum.

6532 Kayın gibi vücûdum ok gibi düz ve dik idi; şimdi yay gibi eğri oldu, eğdim, eğildim.

6533 Yazık, hayatı boş yere isrâf ettim; peşimanlıkla gözden kanlı yaşlar akıttım.

6534 Çocukluğu geçirdim, gençliği kaybettim; günümü kararttım, kendimi çökerttim.

6535 Yerken, içerken, öküz gibi yedim, içtim; hevâ ve heves peşinde koşarken, tozu dumana kattım.

6536 Nice kuş ve geyik avı ile avundum, sevindim; uçan kuş gibi, cins atları ağımdan kaçırdım.

6537 Kardeş ve arkadaşlar için sevgili can gibi idim; düşmanımı ise, haşarı tay gibi sıçrattım.

6538 Ben imdi nice insanlara kızdım, söğdüm; günahsız ve yoksullara el kaldırdım, dil uzattım.

6539 Düşmanına gâlip gelen insan gibi, öylesine göğüs kabarttım; mağrûr insan gibi, kabadayı olup, kaya gibi karşılarına dikildim.

6540 İçip yatmış olan adam gibi, uyuyup uyanınca, yoldan çıkmış olduğumun farkına vardım, Tanrıdan utandım.

6541 İnsanlara hizmet ettim, Tanrı ibâdeti kaldı; dünya etrâfında koşarak, yolumu azıttım.

6542 Ben nice dilek ve arzu arkasından koştum; kudurmuş kurt gibi, dünyayı inlettim.

6543 Ben insanları tutup, zorla paralarını aldım; kimine çıkıştım, kimini yerdim, kiminin de canını yaktım.

6544 Rabbim bana: — Nasıl böyle yaptın? — diye sorarsa, ne mârzeretim var; çok utanılacak hâle düştüm.

6545 Hangi deli bundan daha ters hareket edebilir; geçici olan günler ile avunarak, hayatı boşuna harcadım.

6546 Huzûr geçti, zahmet de geçecek idi; gün ve aylar boşuna heder oldu, peşimanlığa düştüm.

6547 Farzedelim ki, ben kisrâ veya kayser oldum ya Şeddâd ve Âd gibi, bir de cennet yaptırdım.

6548 İskender gibi, bütün dünyayı elimde tuttum, tam Nûh'un yaşını yaşadım ve yaşattım.

6549 Yıldırım kılıçlı Haydar veya Rüstem gibi, dünyada meşhûr oldum.

6550 İsa gibi, ben göğe çıktım veya Nûşirevan gibi, memleketi adâletle idâre ettim.

6551 Yahut hazînem, Karun'unki gibi, doldu-taştı veya Eshâb-i Res gibi, demirden kale yaptırdım.

6552 Fakat bunların faydası ne, sonu toprağa dönüş oldu; dünya geride kaldı, berâberimde ancak iki bez götürdüm.

6553 Çıplak gelmiş idim, toprağa yine çıplak gireceğim; neden kendimi dünyaya bu kadar bağladım.

6554 Bu fâni dünya, tipi gibi, esti-savurdu ve geçti; gaflette bu fâni dünyanın baskısı altında kaldım.

6555 Hayatta ne gibi bir iyilik yaptım; hayatta iken ektiğim tarla nerede.

6556 Ne ektim ise, sonunda onu biçtim; ne biçtim ise, ondan zevk aldım.

6557 Gençliğimi elden çıkardım, ihtiyarlığa geldim; sadede gelelim, sözü niye dağıttım.

6558 Uzun geceleri yatıp-uyumakla geçirme, Tanrıya ibâdet kıl; uyanık ol, durmadan ağla; günahlarımın yükü altına girdim.

6559 Yılan, haşerat ve böceklerin yemi olan bu vücûdu ben neden nimet içinde besleyerek, yetiştirdim.

6560 Ey uyuklayan vücût, uyan, ağla durma; Tanrıya ibâdet kıl; yoksa, ben mahvoldum.

6561 İhtiyarlık yakaladı, gençlik uzaklaştı, hayatın tadı kalmadı; artık gidilecek doğru yolu buldum.

6562 Çok eski olan bu dünya bir çok halkları aldatmıştır; ben hangisindenim, neden bu kadar onu kendime sevdirdim.

6563 Ey rabbim, beni uyandır; sen rabbimsin, beni kovma, ben gönlümü temizledim.

6564 Günahlarımı bağışlayan sen bir rabbimsin, sen beni affet; günahlarımın sayısını ben bile unuttum.

II.

ZEMÂNENİN BOZUKLUĞUNU VE DOSTLARIN CEFÂSINI SÖYLER

6565 Kalkayım, gideyim, dünyayı gezeyim; dünyada acabâ vefâlı kimse varmı, arayayım.

6566 İnsan nâdir oldu, onu nerede aramalı; aramakla bulunacaksa, bir arayıp bakayım.

6567 Ben bütün arzularımı buldum, fakat bir insan bulamadım; eğer bu arzum da yerine gelirse, onun yüzüne bir bakayım.

6568 Vefâ kıtlaştı, dünya cefa ile doldu; vefâ acabâ kimde vardır, ben ondan bir az isteyeyim.

6569 Eğer bir vefâlı, cömert insan bulursam, onu sırtımda taşıyayım, gözüme süreyim.

6570 Eğer ben bir vefâlı insan bulamazsam, yabâni hayvanlar ile birlikte ömür süreyim.

6571 Yiyeceğim ot kökü olsun, yağmur suyu bana yeter; kumdan döşek yapıp, geceleyeyim, çuldan elbise giyeyim.

6572 Veya vahşi olup, çöllerde koşayım; insanlardan uzaklaşarak, dünyadan silinip gideyim.

6573 Daha da olmazsa, bütün dünyayı bırakarak, nehir gibi akayım, kasırga gibi göklere yükseleyim.

6574 Ey rabbim, sıkıntı içindeyim, vefâsızlara rastladım; vefâlı acabâ kimdir, ona sevgili canımı fedâ edeyim.

6575 İnsanın ismi kaldı, insanlık kayboldu; bu insanlık nereye gitti, ben de arkasından gideyim.

6576 Aradım, dünyada candan bağlı bir insan yoktur; vefâsız kimselere nasıl gönül bağlayayım.

6577 Kimi, gözüm gibi, kendime yakın tuttumsa, o, şeytan gibi, düşman çıktı; ben şeytanı ne yapayım.

6578 Kimi sevdim ise, onu sevgili canım gibi tuttum; fakat ondan da cefâ geldi; artık kimi seveyim.

6579 İnsanın gönlünü anlamak için, onun dili ve sözü bana şâhid idi; şimdi gönül ve dil alaca oldu; kime itimat edeyim.

6580 Bugün burada kendime eş diyeyim, kime inanayım veya kimi dost edineyim.

6581 Kime gönül vermeli, derdi kime açmalı; ben şimdi gamlıyım, bir az içimi dökeyim.

6582 Dost ve ahbaplarımda ben sadâkat bulamadım; kardeşim bana yabancı gibi duruyor, ona gönlümü nasıl açayım.

6583 Eğer inanç ve güvenlik and ile ise, bu andı tutan kim ki, ona erkek diyeyim.

6584 Tuz, ekmek hakkını gözeten varmı; ben onu altın, gümüş ve gevhere garkedeyim.

6585 Konu-komşu, sevinç ve keder arkadaşı nerede; ben ona her şeyimi vereyim, evimi bile ona terkedeyim.

6586 Arkadaş ve dost diye itimat edilecek kim var; ben onu bey yapıp, kendim ona kul olayım.

6587 Ben insan bulamadım, derdliyim ve yalnızım, kederden eriyorum; ben de bir sevineyim, güleyim.

6588 Halk neden bozuldu, niçin iyi âdetleri bıraktı; hangi zamana rastladım, nereye gideyim.

6589 Yahut ben deli ve budala olup, aklımımı kaybettim; neden böyle sözler söyledim; anlat, anlayayım.

6590 Veya sevdâ çoğalarak, beynimemi te'sir etti veya gözümemi öyle görünüyor; ben bir ilâc içeyim.

6591 Bu çeşit insanlar yalnız banamı rastladılar yahut ben kendimmi ters bir kimseyim; bu huyumdan vazgeçeyim.

6592 Esef ederim, ben fenâyım; fakat dünyada vefâ adı bırakan insanlar nerede, onları medhedeyim.

6593 Onların koydukları iyi âdet, kanun ve an'aneleri bugün göreyim de, ben de sevineyim.

6594 Eğer böyle değilse, iyi âdet, kanun ve an'aneleri vaz'etsinler; halîm insanlar baş-köşeye geçsin, küstahları kovayım.

6595 Bütün iyiler gitti, kanunu ve iyi an'aneleri berâber götürdüler; burada insan artığı kaldı, iyileri nasıl bulayım.

6596 Bu insan kılığında dolaşanların hepsi adam ise, evvelkiler melekmi idiler; ne bileyim.

6597 Onlar gitti, ben bunlar ile kaldım; nasıl hareket edeyim ve onlar ile nasıl bağdaşayım.

6598 Ne kadar söylesem de söz tükenmez; şimdilik bu kadar yeter; diyeceğin varmı, ben gideyim.

6599 Ben kendim için burada daha iyi bir şey bulamadım; memleket ve şehirleri bırakayım, insanlardan uzaklaşayım.

6600 Adımı bilmesinler, beni görmesinler ve arayıp da bulmasınlar; sözümü keseyim.

6601 Onlar akrep gibi sokarlar, sinek gibi kanımı emerler, köpek gibi havlarlar; hangisine yetişeyim.

6602 Ben artık usandım, küstahlar arasına düştüm; gece-gündüz peşimanlık içinde bütün bu yükü nasıl taşıyayım.

6603 Dünyanın bütün cevir ve cefâsı bana gelmesin, küstah ve kaba insanlardan uzak olayım.

6604 Ey rabbim, sevgili Peygamberimizin didarını bana nasîp et; bir de onun dört arkadaşının yüzlerini göreyim.

III.

KİTÂP SÂHİBİ YUSUF, BÜYÜK HÂS HÂCİB, KENDİ-KENDİNE NASÎHAT EDER

6605 Bilgi bil ve yerin baş-köşe olsun; bilgi insan için sağlam bir kalkandır.

6606 Bilgisiz yürek ve dil neye yarar; bilgi ile, su gibi, her kese faydalı ol.

6607 Ne kadar bilsen de yine ara; bak, bilen dileğine sorarak erişir.

6608 „Bilirim" dersen, sen henüz bilgiden uzaksın; bilenler arasında sen bilgisizlerden sayılırsın.

6609 Bilgi bir denizdir, onun ucu-bucağı yoktur; serçe emse-emse bundan ağzına ne kadar su alabilir.

6610 Bu bilgin ile senin başın döner; kendisini bilmeyen kendini kendinden uzaklaştır.

6611 Sen ya bilgi bil, insan ol ve kendini yükselt yahut hayvan adını al ve insanlardan uzaklaş.

6612 Bilgilinin yüzü gülmez, onun yüzü her vakit düşünceli ve çatıktır; bilgisiz dâimâ sevinç içinde katıla-katıla güler.

6613 Bilgili insan bu kaygı içinde nasıl kahkaha atar; ey bilgisiz, sen dağ keçisi gibi, debelen, dolaş.

6614 Bilgilinin ayakları kösteklendi, kalkıp koşamaz; bilgisiz, bak, arzularının peşinde durmadan koşar.

6615 Ey âlim, senin ayağında köstek var; bilgisiz ise, yürür; bilgisiz bir kösteklenirse, sen onun kösteğini sıkılaştır.

6616 İşte ben bilgi isteyerek, ona el uzattım; sözü söze katarak, dizip, sıraladım.

6617 Bu türkçe sözü yabânî geyik gibi gördüm; onu yavaşça tuttum, aldatarak, kendime yaklaştırdım.

6618 Okşadım, ısındırdım, çabucak bana gönül verdi; yine de ara-sıra ürküyor, korkuyor.

6619 Ele geçirdiğim gibi, sözü tâkip ettim; onun miski güzel kokular saçmağa başladı.

6620 Sözü doğru söyledim, o sert ve acı oldu; doğru söze tahammül eden akıllı insandır.

6621 Okuyana fazla ağır gelmesin, ben uzun-uzadıya izah ederek, özrümün bağışlanmasını istedim.

6622 Doğru sözden başkasına söz deme; doğru ile eğri arasındaki fark beyaz ile siyah arasındaki fark gibidir.

6623 Hayatımda bu sözleri söylediğim zaman, sene dört yüz altmış iki idi.

6624 Bu sözleri tam on sekiz ayda söyledim; sözleri toplayıp, derleyerek, seçtim ve ayırdım.

6625 Çeşitli çiçekler yaygısı gibi, kokusu miske benzer; ben bunu düzene koyup, tamamladım ve her kesin istifâdesine arzettim.

6626 Ne kadar söylense bile, sözü kim tüketir, o pınarlar arasından durmadan akar, gider.

6627 Ey Yusuf, gerekli ve doğru sözü söyle; gereksiz sözü gizle, onun zararı dokunur.

6628 Sözü çok söyledin, dikkat et, tâzeliğini kaybetmesin; çok sözden insan usanır ve bıkar.

6629 Bu dünya itimâda şâyan değildir; vefâsız ve dönek huyludur; ey akıllı insan, ondan uzak dur, uzaklaş.

6630 Sen şimdi bu dünyaya kuvvetle yapıştın; onunla alâkanı kesmeğe, gönlünü ondan çevirmeğe gayret et.

6631 Bu dünyaya güvenme; sen çok daha emin olan Tanrıya sığın ve ona yalvar.

6632 Bu vefâsız dünya bir çok insanlardan yüz çevirdi; ne kadar insanlar doğru yoldan şaştılar, buna iyice dikkat et.

6633 Şimdi de senin için hazırlandı; süslenip, yüzüne güler; ona çok fazla bağlanma; gaflet içinde o kadar çok sevinip, gülme.

6634 Dünyaya nâil olan nice cihan beylerini ölüm yakaladı ve onlar gözleri ile etrâfından duâ dilenerek gittiler.

6635 Gençlik boşuna heder oldu, hayatıma yazık oldu; bu hayat tükenir, ıztırap çek, nâdim ol.

6636 Binlerce sene yaşasan bile, sonunda nihâyet öleceksin; dünyayı ne kadar toplasan da, bir gün bırakıp gideceksin

6637 Ey Tanrı, sana sığındım, sen kendin koru; bu gaflet uykusundan beni uyandır.

6638 Ben utanmaz bir kulunum, günâhım çoktur; sen rahîmsin, şefkat senden gelir.

6639 Sana karşı günaha girdim, senden kaçtım; bugün yalvararak, tekrar sana sığınıyorum.

6640 Ey muhtac vücût, neye inandın; göz göre-göre kime dayandın.

6641 Şimdi yolunu düzelt, doğru hareket et, her iki dünyada da baş-köşeye geç.

6642 Bu dünyanın her tarafı zevkle doludur; onu bırak, öteki dünyaya bak.

6643 Dilini tut, boğazına hâkim ol, çok uyuma, gözünü yum, kulağını tıka ve böylece huzûr içinde yaşa.

6644 Ey rabbim, bütün müminleri affet; bol rahmetini onlardan esirgeme.

6645 Peygamberimize ve onun dört arkadaşına da binlerce selâm ulaştır.